

Al Kurunyen Mere Igin

Gwihatike New Testament

Contents

FRT	1
Matiyu	2
Mak	52
Luk	81
Yon	139
Aposel	176
Rom	229
1 Korin	256
2 Korin	282
Galesia	298
Efesus	307
Filipai	316
Kolosi	322
1 Tesalonaika	328
2 Tesalonaika	334
1 Timoti	337
2 Timoti	345
Taitus	352
Filemon	356
Hiburu	358
Yems	377
1 Pita	384
2 Pita	392
1 Yon	396
2 Yon	402
3 Yon	403
Yut	404
Yuwarwar	406

Al Kurunyen Mere Igin
The New Testament in the Gwahatike Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tok ples Gwahatike long Nuigini

copyright © 2000 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gwahatike

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-10

ISBN 978-1-5313-0190-3

PDF generated on 21 Sep 2016 from source files dated 20 Sep 2016

dbba218f-41f3-5f08-b0b6-2a7c919093ab

This print-on-demand edition of Scripture is designed, produced, and provided at cost by the Digital Bible Society. This is made possible through partnerships with the Bible League of Canada, Open Doors International and other missions and translation agencies. We are deeply grateful for the sacrifices made in translating this edition of Scripture and the generosity of others in making this Bible available to you.

To order additional copies of this Bible or hundreds of translations like it or to learn more about our ministries and the mission of Scripture distribution in every language, we invite you to visit www.DBS.org (USA), www.BibleLeague.ca (Canada), and www.OpenDoors.org (Europe). May God bless your work in sharing and teaching these Scriptures, until, as it is written, the earth is “*filled with the knowledge of the glory of the LORD, as the waters cover the sea.*” (Habakkuk 2:14)

Al Kurunyen Mere Iginj

The New Testament in the
Gwahatike language of Papua
New Guinea

Nupela Testamen long tokples
Gwahatike long Niugini

Al Kurunyen Mere Iginj

The New Testament in the Gwahatike
language of Papua New Guinea
[dah]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 2000, The Bible Society of Papua New
Guinea

Print publication 2000 by The Bible
Society of Papua New Guinea

Web version
2013, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you
under the terms of the Creative Commons
license (Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works).

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Your are free to share — to copy, dis-
tribute and transmit the text under
the following conditions:

- Attribution. You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- Noncommercial. You may not use this work for commercial purposes.
- No Derivative Works. You may not alter, transform, or build upon this work.
- In addition, you have permission to port the text to different file formats,

as long as you don't change any of the
text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you
must make clear to others the license terms
of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok
orait na lo bilong Creative Commons
Attribution-Noncommercial-No Derivative
Works license. Em i tok olsem yu ken
givim kopi long narepela manmeri. Yu ken
wokim kopi na givim long husat i laikim.
Tasol, yu mas tok klia dispela samting i
kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken
kisim mani na salim dispela. Yu mas givim
nating. Na tu, yu no ken senisim Tok.

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela
buk i stap long dispela sait i gat tok orait
long usim wantaim dispela samting tasol.
Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas
askim husat i papa bilong copyright long
dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long
dispela tok orait, stretim tok, salim Buk
Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela
tok ples, yu ken askim mipela.

Olgeta tok orait na lo long tok ples En-
glish i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, plis askim
mipela.

Al Kurunyen Mere Iginj

Matiyu

Matiyu beleŋ mere igiŋ Yesu niŋ yitiŋ kayyiŋ

*Yesuyen megen niŋ asem yago
(Luk 3:23-38)*

¹ Gabe Yesu Kristuyen asem weŋ Abraham hitte mat waŋ waŋ Israel marte doyaŋ al kuruŋ Dewit hitte, irde yeŋ hitte mat waŋ waŋbe Yesu forok yiriŋ goyen asaŋde kaŋiŋbe gahade:

² Be, Abraham urmiŋbe Aisak. Aisak urmiŋbe Yekop.

Munaŋ Yekop urmiŋ weŋbe Yuda, itiŋ weŋyabe kuliiŋ yagoya.

³ Yuda urmiŋ waraŋbe Peresya kuliiŋ Seraya. Irde ire itiŋya gote miliŋbe Tamar.

Peres urmiŋbe Hesron. Hesron urmiŋbe Ram.

⁴ Be, Ram urmiŋbe Aminadap. Irkeb Aminadap urmiŋbe Nason. Nason urmiŋbe Salmon.

⁵ Salmon urmiŋbe Boas. Boas miliŋbe Rahap. Bere gobe Yuda mar bere moŋ. Boas urmiŋbe Obet. Obet miliŋbe Rut. Bere gayen wor Yuda mar bere moŋ. Munaŋ Obet urmiŋbe Yesi.

⁶ Yesi urmiŋbe Yuda marte doyaŋ al kuruŋ Dewit.

Dewit urmiŋbe Solomon. Solomon miliŋbe Batseba. Bere gayen wor Yuda mar bere moŋ. Dewit beleŋ uŋ Uria mayke kamkeb tiriŋ.

⁷ Solomon urmiŋbe Rehoboam. Rehoboam urmiŋbe Abia. Abia urmiŋbe Asa.

⁸ Asa urmiŋbe Yehosafat. Yehosafat urmiŋbe Yehoram. Yehoram urmiŋbe Usia.

⁹ Usia urmiŋbe Yotam. Yotam urmiŋbe Ahas. Ahas urmiŋbe Hesekia.

¹⁰ Hesekia urmiŋbe Manase. Manase urmiŋbe Emon. Emon urmiŋbe Yosaia.

¹¹ Irkeb Yosaia urmiŋbe Yehoiakinya kuliiŋ yagoya.

Yehoiakinya kuliiŋ weŋya hinmanyabe Babilon naŋare niŋ fuleŋa mar beleŋ

waŋ gasa yirde bul yirde meter marmiiŋ yirmiŋ yeŋ Babilon yukamiŋ.

¹² Be, Babilon yukamiŋ go mulgaŋ heŋ naŋamde kwamiŋ. Irdeb Yehoiakinbe urmiŋ Sealtiel miŋyaŋ hiriŋ. Sealtiel urmiŋbe Serubabel.

¹³ Serubabel urmiŋbe Abiut. Abiut urmiŋbe Eliakim. Eliakim urmiŋbe Aso.

¹⁴ Be, Aso urmiŋbe Sadok. Sadok urmiŋbe Akim. Akim urmiŋbe Eliut.

¹⁵ Eliut urmiŋbe Eleasa. Eleasa urmiŋbe Matan. Matan urmiŋbe Yekop.

¹⁶ Irkeb Yekop urmiŋbe Yosep. Yosepbe Maria uŋ. Maria biŋde matbe Yesu Kristu * gogo forok yiriŋ.

¹⁷ Niŋgeb Abraham hitte mat waŋ waŋ Dewit hitte hiriŋ goyen asi basaŋmiŋ yagobe tumŋaŋ 14. Irde Dewit hitte mat waŋ waŋbe Babilon niŋ mar beleŋ gasa yirde Babilon yukamiŋde goyenter wor asi basaŋmiŋ yagobe 14 po. Irdeb gor mat waŋ waŋ Yesu Kristu kawaŋ hiriŋde gor wor 14 po.

*Maria beleŋ Yesu kawaŋ kiryiŋ
(Luk 2:1-7)*

¹⁸ Be, Yesu Kristu kawaŋ hiriŋ gobe gahade: miliŋ Mariabe Yosep niŋ tubul teŋ unteŋ yeŋ merem tiyamiŋ gega, Mariabe Yosep goya tumŋaŋ ma heŋya biŋ yaŋ hiriŋ. Irkeb Yosep beleŋ keneŋ bebak tiyyiŋ. Goyenpoga diriŋ gobe Holi Spirityen tareŋde Maria biŋde forok yiriŋ goyen ma nurdeb kukuwamiŋ nuryiŋ. ¹⁹ Gega Maria goyen teteŋ al Yosep gobe al huwak uliŋde merem moŋ geb, goyen keneŋbe kawan po takira tike al budam nurkeb Maria go memya heŋ heŋ ge igiŋ ma nurdeb bada heŋ daha mat kura balmiiŋ tubul timewoŋ yeŋ nurde hinhin. ²⁰ Goyenbe goke dufay heŋ hikeyab Al Kuruŋyen miyoŋ beleŋ mitere forok yeŋbe inyiiŋ. “Dewit asem Yosep, gebe Maria teŋ teŋ niŋ al beleŋ daha wet kura gineŋ gineŋ niŋ kafura heŋ bada ma hawayiŋ. Diriŋ biŋde hi gobe Holi Spirityen tareŋde forok yiyuŋ. ²¹ Niŋgeb biŋde hi gobe diriŋ al diriŋ kawaŋ kiryeŋ. Yeŋ beleŋ gab alya bereyamiŋ mata buluŋ teŋ haŋ bana mat yumulgaŋ tiyyeŋ. Niŋgeb deŋembe “Yesu”† inayiŋ,” inyiiŋ.

* 1:16: Kristu gobe Hiburu mere matbe Mesaia. Gote miŋbe alya bereya Al Kuruŋ hitte Yumulgaŋ teŋ teŋ Al. † 1:21: Deŋe gote miŋbe “Dumulgaŋ teŋ teŋ Al”.

²² Be, mata kuruj gabe Doyanj Al Kuruj belej mere basanj almiñ momoñ irke basanj hej tagalyinj goyen gogo forok yirinj. ²³ Mere tiyyinj gobe gahade: “Bere fornej kura alya ma kuñ hitinj belej biñ hejbe dirinj al dirinj kura kawan kiryeñ. Irkeb ‘Immanuel’ in-nayinj,” iniyinj. Immanuel gote miñbe ‘Al Kurujbe neñya hite’.

²⁴ Be, Yosep go mite tiyyinde mat huwardeb Al Kurujyen miyoñ belej sañinj po mere iryinj gwahade po Maria goyen teñ yamiñde kuriñ. ²⁵ Goyenbe neñya ma ferde hinaryum. Kuñ kuñbe Maria gobe dirinj al dirinj kawan kiriyinj. Irkeb Yosep belej “Yesu” iniyinj.

2

Nanja yeneñ bebañ teñ teñ mar Yesu kinninj yeñ wayamiñ

¹ Be, Yesube Herot Yudia nañare niñ doyanj al kuruj hinhinya Yudia naña bana goñ niñ taun dirneñ kura Betlehem gor kawan hirinj. Be, dirinj go kawan hirinj kamereb naña wañ wañ belej niñ mar kura Yerusalema taunde wayamiñ. Mel gobe dinambe yeneñbe kame da mata kura forok yiyyeñ goyen bebañ teñ hanñyen mar. ² Be, mel go wañbe gusunanj haminj. “Yudia nañare niñ doyanj al kuruj hiyyeñ al gayamuj ga forok yiyuj gobe dare hi? Nanja wañ wañ belej mat dinambeniñ keneñbe doloñ irniñ yeñ gago wayhet,” yamiñ.

³ Be, Herot go mere goyen nurdeb, “Dirinj gore kame kuruj hej asogo nirde gasunje tiyyeñ,” yeñbe kafura hirinj. Yerusalema taunde hinhan mar wor budam wor po mere go nurdeb dirinj goke teñ kanduk buluj kura forok yiyyeñ yeñ kafura haminj. ⁴ Irkeb Herot belej Al Kuruj doloñ ird ird mata doyanj marte karkuwayabe Moseyen saba tagal tagal marya hoy yirdeb, “Mesa-iabe damde kawan hiyyeñ?” yineñ gusunanj yiryinj. ⁵ Irkeb wol heñbe, “Yudia nañare niñ taun Betlehem gor kawan hiyyeñ. Al Kurujyen mere basanj al kura beleñbe gahade kayyinj:

⁶ “Be, deñ Betlehem niñ mar, deñ hitte al kura forok yeñ nere alya bereya Israel mar gote doyanj al kuruj hiyyeñ. Irkeb denñinj dirneñ goyen kuruj hiyyeñ.

Niñgeb deñbe Yudia naña bana goñ niñ al denjem wañ mar gote folek,’ yitiñ hi.

Maika 5:2

Niñgeb Mesaiabe Betlehem forok yiyyeñ,” inamiñ.

⁷ Irkeb Herot belej dirinj gobe daha naña kawan hirinj goyen bebañ tiye yeñbe naña wañ wañ belej niñ al karwo dinambe yeneñ bebañ teñ teñ mar goyen balmiñde hoy yirdeb, “Daha naña wor po dinambe goyen forok yiyuj?” yinkeb gwaha naña kintinj ineñ momoñ iramiñ. ⁸ Irkeb Herot belej usi yirdeb, “Betlehem kunañ. Kuñbe dirinj goke keñkela po nañkennayinj. Keneñbe aranj po wañ momoñ nirnayinj. Irkeb ne wor kuñbe doloñ ireñ,” yinyinj.

⁹ Be, mel gobe Herot belej gwaha yinkeb Betlehem kuniñ yeñ kwamiñ. Irkeb dinambe naña wañ wañ belej kenamiñ goyen naña kota meheñ heñ kuñbe dirinj hinhin ya turte gor bada hirinj. ¹⁰ Dinambe gore gwaha tike keneñbe mel go amañeñ nuramiñ. ¹¹ Irdeb ya bana hurkuñ dirinjya miliñya goyen yeneñbe dokolhoñ yuguluñ teñ dirinj goyen doloñ iramiñ. Irdeb det kura dirinj go unniñ yeñ yawayamiñ goyen hol yirdeb unamiñ. Gol horaya det kura toropa yara kake haminj teñ hiyen gwahade goyabe guram hamñeñ iginj wor po yawayamiñ goyen unamiñ. ¹² Be, Al Kurujyen miyoñ belej mitere, “Mulganj heñ Herot hitte ma kunayinj,” yineñ hayhay yiryinj. Irkeb belej hoyanj mat nañam kwamiñ.

Yosep belej Yesuya miliñ Mariaya yade Isip kuriñ

¹³ Mel go kukeb Al Kurujyen miyoñ belej mitere Yosep hitte forok yeñbe, “Herot belej dirinj gayen maymeke kami yeñ nañkeneñ tiya. Niñgeb huwarde dirinjya miliñya gayen yade busaharde Isip nañare kuñ goñ hinayinj. Irdeb ne po doyanj nirde hinayinj. Mulganj henañ dinmeke gab mulganj henayinj,” iniyinj. ¹⁴ Be, Yosep go biñ bak yeke huwardeb wawuj goyen po ire miliñya go yadeb busaharde Isip nañare kwamiñ. ¹⁵⁻¹⁸ Irkeb Herot gobe doyanj hemañbe naña wañ wañ belej niñ mar gobe usi nirañ yeñ nurdeb biñ ar wor po yirinj. Irkeb Betlehemya tiyuj mukneñ biñyanj bana goñ niñ al dirinj dirneñ damam irawa mat

bam belej gobe tumŋaŋ gasa yirke kamaŋ wej fuleŋa marmij hulyaŋ yiryij. Gobe naŋa waŋ waŋ belej niŋ mar belej haŋkapywa wor po naŋamde dinambe kenamiŋde gor mat gagasiya damaya kapyar hejbe gogo, “Dirijbe damam irawa mat bam belejbe gasa yirnaŋij,” yinyij. Go tiyyij gobe bikkeŋ Al Kurunyen mere basaŋ al Yeremaia belej yirij goyen forok yirij. Meremijbe gahade:

“Al belej al kura Rama taunde biŋ misij kateŋ eseŋ obam teŋ epte ma teŋ hike nuramiŋ.

Eseŋ gobe Resel belej dirŋeŋ weŋ kamde pasi hamiŋ goke eseŋ hinhin.

Ningeb al kura belej yolŋa irke bada hetek moŋ,” yitij hi. *Yeremaia 31:15*

Be, Yosepya dirijmiŋmiŋya go kuŋ Isip hike hikeb Herot go kamyij. Irke gab mulgaŋ hamiŋ. Go tiyamiŋ gobe Doyaŋ Al Kurun belej, “Urnebe Isip naŋa tubul teŋ waŋ waŋ niŋ hoy irmiŋ,”* yirij goyen mere basaŋ almiŋ Hosea mere irke basaŋ heŋ tagalyij goyen gogo forok yirij.

Yosepya dirijmiŋmiŋyabe Israel naŋare mulgaŋ hamiŋ

¹⁹ Be, kame Herot go kamkeb Doyaŋ Al Kurunyen miyoŋ belej Yosep Isip hin-hinya goyen mitere forok weŋbe, ²⁰ “Yosep, dirij ga mayniŋ weŋ hinhan marbe kamaŋ. Ningeb huwarde ire miliŋya yade Israel naŋare mulgaŋ henayij,” inyij. ²¹ Irkeb huwarde ire miliŋya goyen yade mulgaŋ heŋ Israel kwamiŋ. ²² Goyenbe al kura belej, “Akelaus belej naniŋde gasuŋ teŋ Yuda naŋare niŋ doyaŋ al kurun Herot† hiyuŋ,” yeke nurdeb kafura heŋ gor kutek ma iriyij. Irkeb sopte po mitere Al Kurunyen miyoŋ belej, “Galili naŋare kunaŋij,” inkeb Galili kwamiŋ. ²³ Kuŋbe taun kura Nasaret ineŋ haŋyende gor keperamiŋ. Gobe bikkeŋ Al Kurun belej, “Nasaret niŋ al ineŋ hinayij,” yirij goyen mere basaŋ marmij mere yirkeb basaŋ heŋ tagalamiŋ gwahade goyen po forok yirij.

3

*Yon Baptais belej mere tagalde hinhin
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Yon 1:19-28)*

¹ Be, dama budam kukeb al kura Yon Baptais ineŋ hinhan goyen Yudia naŋare sawsawa po kurun naŋa bana goŋ waŋbe saba tagal tagal miŋ uryij. ² Saba teŋ hinhin gobe gahade: “Al Kurun belej alya bereyamiŋ doyaŋ yirtek nalube bikkeŋ binde hihi. Ningeb weŋ yufuk bana hitek weŋ nurde haŋ kenem mata buluŋtiŋ yubul teŋ weŋ ge bitij mulgaŋ henayij,” yineŋ hinhin. ³ Meter goyen teŋ hinhin al Yon Baptais goke bikkeŋ Al Kurunyen mere basaŋ al Aisaia belej gaha yirij:

“Sawsawa po kurun naŋa bana goŋ al kura forok weŋbe alya bereya belej Doyaŋ Al Kurunyen mere nurde gama ird ird niŋ dufay gitik teŋ teŋ ge gahade kuware tagalde hiyeŋ:

‘Doyaŋ Al Kurunyen belej kernaŋ.

Beleŋmiŋ sope ird huwa irnaŋ, weŋ hiyeŋ,’ weŋ kayyij. *Aisaia 40:3*

⁴ Be, al gote uliŋhorbe dapŋa kamel wuyŋeŋ belej irtiŋ goyen hor irdeb dapŋa sikkeŋ gore po kaŋmiŋ ird uliŋhor goyen mal temdere giti irde hiyeŋ. Irdeb biŋgemiŋbe gusuya yalang u fimiŋya po nene hiyeŋ. ⁵ Irkeb Yudia naŋa bana goŋ niŋ taun kurun Yerusalem ya naŋa bana goŋ niŋ taun hoyaŋ hoyanŋyabe Yodan fe siŋa bana goŋ niŋ marya kurun goyen Yon hitte kuŋbe ⁶ mata buluŋmiŋ ge Al Kurun pohogay irkeb Yon belej Yodan fe bana baptais yirde hinhin.

⁷ Be, Yuda marte tikula saŋij po gama irde haŋyen Farisi marya Sadusi marya budam Yon belej al baptais yirde hinhinde gor wake yeneŋbe, “Deŋbe mata bulun po teŋ haŋ gega, mali baptais tiniŋ weŋ wayhaŋ? Deŋ gab dufaytiŋ bulun wor po kunere dirŋeŋ weŋ yara. Goyenbe mali baptais tetek gab Al Kurunyen bearar ma kentek weŋ nurde haŋ? Ganuŋ belej gwaha dinuŋ? Epte ma wor po busaharnaŋij geb! ⁸ Ningeb Al Kurunyen bearar bana ma hitek weŋ nurde haŋ kenem mata buluŋtiŋ yubul teŋ weŋ ge bitij mulgaŋ haŋ gote igineŋ Al Kurun diliŋde mata igiŋ huwak goyen po teŋ hinayij. ⁹ Irde dindikeŋ ge weŋ, ‘Neŋbe Abraham dirŋeŋ weŋ,’ ma weŋ hinayij. Al Kurunbe igiŋ hora gayen yade Abrahamyen dirŋeŋ weŋ yiryen geb, mata buluŋtiŋ ma

* 2:15-18: Hosea 11:1 † 2:22: Herot gobe Israel doyaŋ ird hinhan doyaŋ mar karkuwaŋ gote deŋe.

yubul tinayinbe meretin gobe min miñmon wor po hiyyen. ¹⁰ Be, saporbe bikken he miñde kerd kerd niñ ep irtin hi yara Al Kurun beley mata buluntin gote murungem duntek binde wor po hi. Ningeb he kura iginen ma heñ hiyen gobe ilde kak alare temeynayin go gwahade goyen po, den gayen mata buluntin yubul ma tinayinbe Al Kurun beley dakira ten kak alare dimiyyen.

¹¹ “Nebe mata buluntin yubul ten Al Kurun niñ bitin mulgan hekeb fe ulin po baptais dirde hime. Goyenbe harhokner al kura wayyen. Al gote tareñbe kurun wor po. Yenbe al turun yar wor po geb, ne gahade gare epte ma yen ge ten meten kurun titek hime. Kahan basanmin ten kun kun gobe meten kurun mon gega, goyen wor epte mon yen nurde hime. Yen beley gab Hol Spiritya kakya beley baptais diryen. ¹² Irde yenbe al kura wit iginen yawaren yen kutummin tukun iginenya sikkenya pota yirde iginenbe goyen yerd yerd ya bana yerde sikkenbe yade kumga tiyyen go gwahade goyen diryen. Ningeb al kame wayyen goreb meremin ma gama irde hinayin marbe kak huginen hitekte gor yimiyyen,” yiniyin.

Yon Baptais beley Yesu baptais iriyin
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Goyarebe Yesu gob Yon beley baptais niri yenbe Galili nanare mat Yodan fete kurin. ¹⁴ Wake kenenbe Yon beley pet tenbe, “Ge beley gab ne baptais nirtek gega, daniñ bul mat, ‘Yen beley baptais niri,’ yen ne hitte wayha?” iniyin. ¹⁵ Irkeb Yesu beley wol henbe, “Mekerke han kabe ne nurhem gwahade nira. Gogab Al Kurunyen dufay huwak wor po goyen tumnan deyya beley kawan forok iryen. Gwaha tiyen gab igin yen nurde hime,” iniyin. Irkeb Yon beley fe alare tukun baptais iriyin.

¹⁶ Be, Yesu go baptais tenbe fe tubul ten sinare wayyin. Wakeb goyare goyen po nan kin hol yirin. Hol yekeb Hol Spiritbe Yesu hitte nu foy ten kattin ten yen hende keperke yingen kinyin. ¹⁷ Irkeb al melak kura nan kinde mat, “Al gabe urne bubulkuñne wor po. Yen ge amanen wor po nurde hime,” yirin.

4

Ungura beley Yesu tunan iriyin
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Be, baptais tirin go kamereb Ungura Satan beley tunan uri yenbe Hol Spirit beley bul irde sawsawa po kurun nan bana gon tukurin. ² Be, nan kahalya wawunya 40 gayen bing kutnare hinhin. Ningeb go kamereb bing bulun wor po iryin. ³ Irkeb tunan urtek al beley wanbe, “Ge gayen Al Kurun Urmun kenenbe hora ga yinke beret henan,” iniyin. ⁴ Gwaha inkeb Yesu beley wol henbe, “Al Kurunyen asande, ‘Albe Al Kurun beley mere titin kurun goyen nurde sanin hen hanyen. Munan bing hende po ma hanyen,’ gwahade katin hi,” iniyin.

⁵ Go kamereb Ungura beley Yesu go Yerusalem Al Kurunyen taun inen han yende gor tukunbe Al Kurunyen ya balem kurun goyen hende hoyan wor pore kura gor tukuke huwaryin. ⁶ Irkeb sopte po iniyin. “Al Kurunyen asandebe gahade katin hi:

‘Al Kurun beley ge niñ ten miyonmin hulan yirke wan haninde ganarke solok wayayin goyen
hora un kuren beley mun kura kahan ge umulaw ma uryen,’ yitin hi.
Tikin 91:11-12

Ningeb ge gayen fudinde Al Kurun Urmun kenenbe solok yawa,” iniyin. ⁷ Irkeb wol henbe, “Goyen goke wor, ‘Al Kurun tunan ma urayin. Yenbe Doyan Al Kurun geb,’ yen asande katin hi,” iniyin.

⁸ Be, kura goya po tunan ure yenbe Yesu goyen dugu kurunde kura gor tukunbe megen niñ doyan mar karkuwan beley nan doyan yirde han goya tareñmin turun yan kura goyen tumnan ikala iryin. ⁹ Ikala irdeb, “Dokollonge yugulun ten dolon nirke gab det kurun yenh gayen yubul ten gunen,” iniyin. ¹⁰ Gwaha inkeb wol henbe, “Satan, hoyan kwa! Asandebe, ‘Al Kurun po ga Doyan Al Kurun geb yende yufukde po henbe yen po dolon irde hayin,’ yitin hi gobe ma nurde ha?” iniyin. ¹¹ Gwaha inkeb Ungura go tubul ten kurin. Irkeb Al Kurunyen miyon beley wan Yesu faran uramin.

Yesu beley Galili nanare metenmin miñ iriyin
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² Be, kamebe Yesu go Yon Baptais teŋ fere teŋ koyare keramiŋ mere momoŋ goyen nurdeb mulgaŋ heŋ Galili naŋare kuriŋ. ¹³ Kuŋ Nasaret tiyuŋde hinhin. Muŋ kura hitŋeŋ teŋbe Kapeneam taunde kurkuŋ gor hinhin. Kapeneam taun gobe Galili fe ala kuruŋ goyen siŋare Sebulunya Naptaliyat megeŋde hinhin. ¹⁴ Be, Yesu go Kapeneam kurkuriŋ gobe Al Kuruŋ beleŋ mere basarŋ almiŋ Aisaia momoŋ irke basarŋ heŋ tagalyiŋ goyen fudinde wor po forok yiriŋ. Merebe gahade:

¹⁵ “Sebulun megeŋya Naptali megeŋyabe Galili makaŋde kurkuŋ kurkuŋ beleŋ kuruŋde har.

Yeŋbe Yodan fe siŋa kurhan har.
Megen gabe Galili naŋa bana har.

Goybe Yuda mar moŋ al miŋ hoyar manar goŋ har.

¹⁶ Go mar gobe Al Kuruŋ ma nurde unerŋ mata buluŋ bana po heŋ kidoma bana hitŋeŋ teŋ haŋyen goyen hulsi kuruŋ kura kennayiŋ.

Al kidoma bana heŋ kamtiŋ yara haŋyen gobe

hulsi goyen forok yeke gote ureŋ bana hinayiŋ,” yitiŋ hi. *Aisaia 9:1-2*

¹⁷ Be, Yesu go Kapeneam heŋyabe saba tagal tagal meteminiŋ miŋ uryiŋ. Sabamiŋbe gahade: “Al Kuruŋ beleŋ alya bereyamiŋ doyarŋ yirteŋ nalube binde hihi. Niŋgeŋ yeŋ yufuk bana hitek yeŋ nurde har kenem mata buluŋtiŋ yubul teŋ yeŋ ge bitiŋ mulgaŋ henayiŋ,” yeŋ hinhin.

Komatmiŋ kura hoy yiryiŋ
(*Mak 1:16-20; Luk 5:1-11*)

¹⁸ Be, Galili makaŋ fereŋyaŋ goyen kuŋ heŋyabe Saimon deŋem kurabe Pitaya kulir Andruya makaŋde kamaŋ temeyde hike yinyiŋ. Ire itiŋya gobe makaŋ dapŋa yad yad mar. ¹⁹ Kuŋ yeneŋbe yinyiŋ. “Wayyi. Waŋ gama niryi. Irkeb al yade Al Kuruŋ hitte yukuŋ yukuŋ mar direŋ,” yinyiŋ. ²⁰ Gwaha yinkeŋ goyare po kamaŋmiŋ yago yubul teŋ Yesu gama iraryum.

²¹ Muŋ kura kutŋeŋ teŋbe ire itiŋya hoyar Yemsa Yonyabe naniŋ Sebediya hakware heŋ kamaŋmiŋ sope yirde hike ²² yeneŋbe hoy yiryiŋ. Irkeb ire itiŋya gore wor naniŋ

* ⁴²⁵: Dekapolis gote miŋbe “10 taun haŋ.”

Sebedi goyen hakware gor po tubul teŋbe Yesu gama iraryum.

Garbam mar sope yiryiŋ
(*Luk 6:17-19*)

²³ Be, Yesu go Galili naŋa bana goyen kuŋbe Yuda marte gabu yayaŋ saba teŋ Al Kuruŋ beleŋ alya bereyamiŋ doyarŋ yird yird mere igiŋ goke tagaldeb alya bereya garbaminiŋ kurayen kurayen manar goyen guram yirke igiŋ heŋ hinhan. ²⁴ Irkeb yeŋ mata tiyyiŋ goyen Siria naŋare niŋ mar wor nurtiŋ ala tiyamiŋ. Irdeb garbam kurayen kurayen goyen yukuteke sope yiri yeŋ Yesu hitte yawayamiŋ. Alya bereya uliŋ misiŋ kuruŋ miŋyaŋ, uŋguram yaŋ, bu toneŋ miŋyaŋ, tonar kukuwa miŋyaŋyabe uliŋ kamtiŋya goyen yad wayamiŋ. Irkeb tumŋar guram yirde sope yiryiŋ. ²⁵ Be, Galili naŋa, Dekapolis* naŋa, Yudia naŋa, Yodan fe siŋa bana gor niŋ marya Yerusalem taun kuruŋde goŋ niŋ marya budam warŋ Yesu gama iramiŋ.

5

Amar heŋ hinayiŋ
(*Luk 6:20-23*)

¹ Be, Yesu beleŋ al buda kuruŋ go yeneŋbe doŋdoŋeŋde hurkuŋ kipiryiŋ. Komatmiŋ yago wor yeŋ hinhinde gor hurkamiŋ. ² Irkeb sabamiŋ miŋ uryiŋ. Sabamiŋbe gahade:

³ “Be, al kura nindikenbe epte moŋ yeŋ Al Kuruŋ niŋ po nurde hinayiŋ mar gobe Al Kuruŋ beleŋ alya bereyamiŋ doyarŋ yirde hi bana goŋ hinayiŋ. Niŋgeŋ goke amaŋeŋ nurde hinayiŋ.

⁴ “Al Kura mata buluŋmiŋ ge kandukŋeŋ wor po nurde har marbe Al Kuruŋ beleŋ biŋ yurum yiryey. Niŋgeŋ goke amaŋeŋ nurde hinayiŋ.

⁵ “Al kura neŋ harhet harhet ma teŋ har marbe kame Al Kuruŋ beleŋ megeŋ kuruŋ gayen yunke yende hiyyey. Niŋgeŋ goke amaŋeŋ nurde hinayiŋ.

⁶ “Al kura Al Kuruŋ diliŋde mata huwak teŋ teŋ niŋ feya bingeya niŋ kamtiŋeŋ teŋ har marbe Al Kuruŋ beleŋ mata huwak goyen yuneŋ hiyeŋ.

Niŋgeŋ goke amaŋeŋ nurde hinayiŋ.

⁷ “Al kura al hoyañ niñ buniñer nurde yuner hañ mar gobe Al Kuruj wor buniñer nurde yuner hiyeñ.

Niñgeb goke amañer nurde hinayij.

⁸ “Al kura biñde dufay buluj ma kerde hañ marbe Al Kuruj keneñ hinayij.

Niñgeb goke amañer nurde hinayij.

⁹ “Al kura fuleñaya kandukya yisikamde awalikde heñ heñ mata forok irde hañ marbe Al Kuruj beleñ dirijne weñ yinyeñ.

Niñgeb goke amañer nurde hinayij.

¹⁰ “Al kura Al Kuruj diliñde mata huwak teñ hike al hoyañ beleñ buluj buluj yirke kanduk kurayen kurayen yeneñ hañ marbe Al Kuruj beleñ alya bereyamij doyañ yirde hi bana goñ hinayij.

Niñgeb goke amañer nurde hinayij.

¹¹ “Be, ne gama nirde hike al beleñ goke igij ma nurde sukal dirde buluj buluj dirde mere buluj kurayen kurayen uliñde irde hinayij. Goyenbe goke ma nurde amañ heñ hinayij. ¹² Kanduk teñ hinayij gote muruñgembe Al Kuruj beleñ kuruj dunyer. Niñgeb goke amañer nurde hinayij. Mata gobe tiñer moñ. Bikkeñ Al Kurujyen mere basañ mar yirde hinhan gwahade goyen po, deñ wor gwaha dirde hinayij,” yinyij.

Hulsiya fawya

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ Irdeb sopte po yinyij. “Deñbe al hañ kuruj gate faw yara. Fawbe metej miñyan. Goyenbe daha wet kura teñ buluj hiyyeñbe daha mat sopte igij irtek? Epte moñ. Niñgeb faw buluj hitij gobe wok irtek. Irkeb al beleñ ufurka teñ kuñ hinayij.

¹⁴ “Irde deñbe al megen hañ kuruj gate hulsi yara. Taun kuruj kura doñdoñde hi gobe epte ma banare hiyeñ. ¹⁵ Gwahade goyen po al kura epte ma hulsi usuñ urde teñ koron po aw uryeñ. Gwahade yarab teñ hende biñguñ irkeb al ya biñ bana hinayij goyen tumñañ hulsiñe hinayij. ¹⁶ Gwahade goyen po deñbe hulsi yara heñ Al Kuruj diliñde mata wukkeñ goyen al yikala yirde hinayij. Gogab matatij igij goyen yeneñbe Al Kuruj sanij miñyan goyen isoka irde hinayij.

Al Kurujyen mere sanij ire yeñ wamirij

¹⁷ “Be, moñgo ne gayen neneñbe du-faytiñdebe, ‘Yeñ beleñbe Moseyen sabaya Al Kurujyen mere basañ marte sabaya goyen walde pasi hewe yeñ wayyij,’ yeñ ma nur-nayij. Nebe saba goyen wale yeñ ma wamirij. Gwaha titteñbe mere gote miñ wor po goyen teñ kawan irmeke nurnañ yeñ wamirij. ¹⁸ Fudinde wor po dineñ hime. Megenya nañkiñya hiriryeñ goya goyen sabamij gote mere bilmij katiñ goyen uñkureñ muñ kura bana ma kuyeñ. Heñ heñbe sabamij gote igineñ tumñañ forok yenayij. ¹⁹ Niñgeb al kura sabamij kura gama irtek meteneñ moñ wor po goyen pel irde go ma gama irdeb al hoyañ wor go goya gama irde ma inyeñ al gobe Al Kuruj beleñ alya bereyamij doyañ yird yird bana goñ deñem moñ hiyyeñ. Munañ al kura sabamij gama irde al hoyañ saba yiryen al gobe Al Kuruj beleñ alya bereyamij doyañ yird yird bana goñ deñem kuruj wor po hiyyeñ. ²⁰ Fudinde wor po dineñ hime. Deñ mata huwak teñ hinayij goyen Farisi marya Moseyen saba maryat mata huwak goyen fole ma irnayeñbe fudinde wor po epte ma Al Kuruj beleñ alya bereyamij doyañ yirde hi bana goñ hurkunayij.

Kanduk sope ird ird mata

²¹ “Be, bikkeñbe Moseyen sabareb taytij yagobe, ‘Al ma gasa yirke kamnayij. Munañ al kura gwaha tiyyeñbe merere huwarde muruñgem buluj tiyyeñ,’ yintij goyen deñbe nurde hanjen gogo. ²² Goyenpoga nebe go hende gaha dineñ tihim: al kura kadom iney tiyyeñ al gobe merere huwaryeñ. Gwahade goyen po, al kura kadom, ‘Dufaygem moñ,’ inyeñ wor merem yan heñ Yuda marte doyañ mar diliñde huwaryeñ. Irde al kura beleñ kadom kura, ‘Gebe kukuwa,’ inyeñbe kak alare kuyeñ.

²³ “Niñgeb Al Kuruj galak ire yeñ altare gor det yukuj heñyab kadge kura beleñ buluj nurd guntij goyen bege bak yekeb ²⁴ detge go alta diliñ mar gor po yubul teñ kuñ kadge goya kanduk go sope irde awalik heñ gab mulgañ heñ Al Kuruj galak irayij.

²⁵ “Be, al kura merem yan girde merere gukuñ hikeyab arañ po kanduktirij go belen kuñ heñya sope iriryen. Moñgo kuñ merere huwarkeb mere nurd nurd al beleñ gade kimyan titmiñ haniñde giryen. Irkeb

kimyan titmir belej gade fere girde koyare gernayin geb. ²⁶ Fudinde wor po dinej hime. Kat sijare kwej yejbe hora gwahade kerayin gintin goyen tumnanj po kerde pasi irde gab sijare kwayin geb,” yinyin.

Al berem yanbe huwak po hinayin

²⁷ Irde sopte yinyin. “Be, mere kurabe gahade yej hike nurde hanjen: ‘Al berem yanbe bere hoyan ma duwan yirde hinayin. Irde bere wor al hoyan ma duwan yirde hinayin,’ yitin. ²⁸ Goyenpoga nebe go hende gaha dinej tihim: al kura bere kura kenej gwaha irmewon yej bin huwaryen gobe bikkej bere hoyanja duwan tej mata buluj goyen binde tiyyen. ²⁹⁻³⁰ Monjo ulge kurhan kura belej mata buluj tike ulge tumnanj kak alare kwak geb, buluj tiyyen go po tej sija irayin. Delge yase belej mata buluj tikeb goyen marde temeyayin. Hange yase belej mata buluj tikeb go wor walde temeyayin.

Bere takira tej tej mata

(Matiyu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

³¹ “Be, deñbe ‘Al kura berem takira tiye yejbe takira tej tej asan kan haniñde kerdebe takira tiyyen,’ gwaha yej hike nurde hanjen. ³² Goyenpoga nebe go hende gaha dinej tihim: al kura berem go al hoyan ma duwan irde hikeya epte ma takira tiyyen. Takira tike bere go kuñ al hoyan tiyyenbe bere goya un gergej goya Al Kurun diliñde lelep mata tej har yej yinyen. Goyenbe Al Kurun belej un bikkek gore yirke tahar yej un bikkek go minje iryen.” yinyin.

Biña tej tej mata

³³ Be, Yesu go sopte gaha yinyin: “Bikkej Moseyen sabarebe taytin yago, ‘Biña tej hejya usi ma tej hinayin. Al Kurun hitte biña teñbe biña tiyayin goyen po gama irayin,’ yintin goyen deñ wor nurde hanjen gogo. ³⁴⁻³⁵ Goyenpoga nebe go hende gaha dinej tihim: nanñkibe Al Kurunyen maroro gasun. Irde megenbe yende kahanj kerd kerd gasun. Irde Yerusalemba Doyan Al Kurun gote taun. Niñgeb biña tinin yej goya det goyen goya deñ ma yurnayin. ³⁶ Tonanñtin yuwalheñ unjureñ kura goyen tareñtinde epte ma umñam hoyan irnayin. Niñgeb biña teñya tonanñtin ma deñ urnayin. ³⁷ Huginen mere fudinde po

yej hinayin. Niñgeb mere kura fudinde kenem, ‘Fudinde,’ yenayin. Munan fudinde mon keneñbe ‘Fudinde mon,’ po yenayin. Go hende mere kura sopte tinayinbe mere gobe Al Buluj hitte mat wayeyen.

Wol hej hej mata

(Luk 6:29-30)

³⁸ “Be, mere kurabe gahade yej hike nurde hanjen: ‘Al kura belej delge upul tikeb ge belej wor wol hej diliñ upul tiyayin. Irde misinje yufele tikeb ge belej wor wol hej misin yufele tiyayin,’ yitin. ³⁹ Goyenpoga nebe go hende gaha dinej tihim: al kura buluj dirke goya matamin go wol ma hawayin. Al kura wan ulunje yase belej señ gurke goya wol ma hej kurhan wor tigiri tej unayin. ⁴⁰ Irde al kura ulinhorge goke po tej merere gerej tikeb buninjen irde meñe dibage manan unayin. ⁴¹ Irde al kura parsay girde, ‘Kandukne tej 1 kilomita kwa,’ ginkeb faran ure yej nurde kandukmin tej teban 1 kilomita kwayin. ⁴² Irdeb al kura det kuray amu hej gusunay girkeb mali po tej unayin. Munan al kura wan detge kura belnen tewe ginkeya ga basina ma irayin.

Asogo

(Luk 6:27-28,32-36)

⁴³ “Be, mere kurabe gahade yej hike nurde hanjen gogo: ‘Kadtin yago nin amanen nurd yunen hinayin. Irde asogotinbe buluj buluj yirde hinayin,’ yitin. ⁴⁴⁻⁴⁵ Goyenpoga nebe go hende gaha dinej tihim: Al Kurunbe al iginya bulunya tumnande nanaya kigariñya yunen hiyen. Niñgeb asogotin ge amanen nurde yunen hinayin. Irde buluj buluj dirde hinayin mar gobe Al Kurun belej faran yuri yej Al Kurun gusunay irde hinayin. Gogabe deñbe Al Kurun tareñmin kurun wor po gote dirnen weñ igin hinayin. ⁴⁶ Be, al kura deñ ge amanen nurde dunen hinayin mar goke po amanen nurnayinbe Al Kurun belej gote murungem dunen yej nurde han? Mon. Teks yad yad marbe mata buluj mar yinen hanjen goyen wor kadom ge amanen nurde igin igin yirde hanjen. ⁴⁷ Yuda mar mon al min hoyan wor kadom mere gird tej igin igin yirde hanjen. Niñgeb kadtin yago po mere yirde igin igin yirde hinayinbe matatinbe mel gote folek yej nurde han?

Moꝝ. ⁴⁸Nantiꝝ Al Kuruꝝ tareꝝ miꝝyaꝝ goꝝe huwaka wor po geb, deꝝ dirꝝeꝝ weꝝ wor gwahade go po huwaka hinayiꝝ,” yiniꝝ.

6

Al faranꝝ yurd yurd mata

¹Be, Yesu beleꝝ soꝝte gaha yiniꝝ: “Be, Al Kuruꝝ diliꝝde mata igiꝝ teꝝ hiniꝝ yeꝝbe keꝝkela dufay heꝝ ga mata teꝝ hinayiꝝ. Al denke po ga mata teꝝ hiniꝝ ma yeꝝ hinayiꝝ. Gwaha tinayiꝝbe Adotiꝝ Al Kuruꝝ saꝝiꝝ miꝝyaꝝ gore matatiꝝ gote muruꝝgem ma dunyeꝝ. ²Usi marbe al beleꝝ deneꝝ turuꝝ dirnaꝝ yeꝝbe al bunineꝝ faranꝝ yurniꝝ yeꝝ gabu yayaj, kurabe beleꝝyaꝝ huwarde bigul fu irde ga mata teꝝ hanꝝyen. Goyenbe deꝝ goya gwaha ma teꝝ hinayiꝝ. Fudinde wor po dineꝝ hime. Matamiꝝ gote muruꝝgembe al beleꝝ turuꝝ yirde hinayiꝝ goya go po tenayiꝝ. Kamebe hubu wor po geb. ³Niꝝgeb al bunineꝝ kura faranꝝ yurniꝝ yeꝝbe balmiꝝ po mata teꝝ hinayiꝝ. Hantiꝝ yase beleꝝ mata igiꝝ kura tike goya hantiꝝ tapa beleꝝ go ma nuryeꝝ. ⁴Gwahade goyen po al bunineꝝ faranꝝ yurniꝝ yeꝝbe al ma deneꝝ hikeya faranꝝ yurde hinayiꝝ. Irkeꝝ Nantiꝝ Al Kuruꝝ tareꝝ miꝝyaꝝ gore al faranꝝ yurd yurd mata banare teꝝ hinayiꝝ gote muruꝝgem dunyeꝝ.

Al Kuruꝝ mere ird ird mata (Luk 11:2-4)

⁵“Be, usi marbe Al Kuruꝝ mere irniꝝ yeꝝbe al deneꝝ turuꝝ dirnaꝝ yeꝝ gabu yayaj, kurabe beleꝝ kogorhoꝝyaꝝ al budam kuꝝ waꝝ teꝝ hanꝝyende gor huwarde Al Kuruꝝ mere irde hanꝝyen. Goyenbe deꝝ goya gwaha ma teꝝ hinayiꝝ. Fudinde dineꝝ hime. Matamiꝝ gote muruꝝgembe al beleꝝ turuꝝ yirde hinayiꝝ goya go po tenayiꝝ. Kamebe hubu wor po. ⁶Niꝝgeb Al Kuruꝝ mere irniꝝ yeꝝbe yaꝝiꝝ bana hurkuꝝ yame taꝝbe Nantiꝝ Al Kuruꝝ banare hi goyen mere irde hinayiꝝ. Gogab Nantiꝝ beleꝝ banare heꝝ balmiꝝ mata teꝝ hinayiꝝ goyen deneꝝbe gote muruꝝgem dunyeꝝ.

⁷“Yuda mar moꝝ al miꝝ hoꝝyaꝝ beleꝝ unꝝuramiꝝ doloꝝ yirde heꝝya mereniniꝝ nurnayiꝝ yeꝝ mere sobamde po yeꝝ teꝝbaꝝ teꝝ hanꝝyen. Goyenbe deꝝbe Al Kuruꝝ mere irniꝝ yeꝝ goya gwaha ma teꝝ hinayiꝝ.

⁸Adotiꝝ Al Kuruꝝbe deꝝ beleꝝ gusuꝝjaꝝ

ma irkeya bikkeꝝ det goke nurde hanꝝ yeꝝ nurde hi. Niꝝgeb mel go teꝝ hanꝝ gwaha ma teꝝ hinayiꝝ. ⁹Niꝝgeb Al Kuruꝝ mere irniꝝ yeꝝbe gaha yeꝝ hinayiꝝ:

Adoniniꝝ, gebe kuruꝝ wor po.

Hugiꝝeꝝ turuꝝ girde hitek.

¹⁰Gere alya bereya doꝝyaꝝ yird yird mata goyen kawan forok irayiꝝ.

Irdeb dufayger meteꝝ teꝝ gote igineꝝ ge hayende gor igiꝝ wor po forok yirde hayen gwahade goyen po, megen gayen wor forok yirde hayiꝝ.

¹¹Irdeb hanꝝkayen biꝝgeꝝbe gwaha mat nene ep nenayiꝝ yeꝝbe gwahade po duneꝝ hayiꝝ.

¹²Irdeb al hoꝝyaꝝ beleꝝ buluꝝ dirke mata buluꝝmiꝝ halde yuneꝝ hityen gwahade goyen po, mata buluꝝniꝝ halde duneꝝ hayiꝝ.

¹³Irdeb dubul tike tuꝝjaꝝ buluꝝ bana ma kattek.

Irde Al Buluꝝ haniꝝde mat dumulgaꝝ tiayiꝝ.

¹⁴Niꝝgeb al kura buluꝝ dirkeꝝ mata buluꝝmiꝝ goyen halde yunnayiꝝ. Gogab Adotiꝝ tareꝝmiꝝ kuruꝝ gore wor mata buluꝝtiꝝ halde dunyeꝝ. ¹⁵Munaꝝ al kura buluꝝ dirkeꝝ halde ma yunnayiꝝ goꝝe Adotiꝝ tareꝝmiꝝ kuruꝝ gore wor mata buluꝝtiꝝ go ma halde dunyeꝝ.

Biꝝge kutꝝa ird ird mata

¹⁶“Be, usi marbe biꝝge kutꝝa irde heꝝyabe kimiꝝ alꝝup neke tupi sam tikeꝝ al beleꝝ yeneꝝ mel gabe gwaha teꝝ hanꝝ yeꝝ dennaꝝ yeꝝ nurde mata teꝝ hanꝝyen. Goyenbe deꝝ goya gwaha ma teꝝ hinayiꝝ. Matamiꝝ gote muruꝝgembe al beleꝝ turuꝝ yirde hinayiꝝ goya po tenayiꝝ. Kamebe hubu wor po. ¹⁷Niꝝgeb biꝝge kutꝝa irde heꝝyabe fe gemde tonanꝝiꝝ par teꝝ kutꝝare hite yara ma teꝝ kuꝝ hinayiꝝ. ¹⁸Gogab biꝝge kutꝝare hinayiꝝ goyen al beleꝝ gwaha teꝝ hanꝝ yeꝝ ma deneꝝ hinayiꝝ. Goyenbe Adotiꝝ banare hi goꝝe nurde hiyeꝝ. Niꝝgeb mata balmiꝝde teꝝ hinayiꝝ goyen gote muruꝝgem dunyeꝝ.

Megen niꝝ samuꝝ (Luk 12:33-34)

¹⁹“Be, megen niꝝ samuꝝbe sisige beleꝝ walnayiꝝ, kurab kawe mar beleꝝ kawe dirnayiꝝ. Irde kurabe tiktuk irde buluꝝ

henayin. Ninggeb dindiken ge nurde samuŋ yade buda ma yirde hinayin. ²⁰ Gwahade yarabe samuŋtin goyen yade al faran yurde hinayin. Irkeb Al Kurun belej gote murungem igin wor po goyen kame duner yenbe gasuŋminde yerde hiyen. Gobe det kura belej epte ma buluŋ yirnayin. ²¹ Dufaytin kurunbe samuŋtin hiyen ge gor po hiyen geb, gago momon dirde hime.

²² “Be, diltinbe ultin ge hulsi yara. Ninggeb diltin igin hinayinbe hulsire han yara Al Kurunyen samuŋ banare hi goyen kener kenkela bebak ten hinayin geb, heŋ hentin igin wor po hiyen. ²³ Munan diltin bulunbe samuŋmin epte ma kener bebak ten megen nin samuŋ nin po nurde hinayin geb, heŋ hentin gobe kidoma belej po aw duryen. Ninggeb Al Kurunyen samuŋ banare hi goyen kener bebak titek yarabe bebak ma tinayinbe heŋ hentinbe buluŋ wor po hiyen. ²⁴ Albe epte ma wawuŋ unkuŋende po doyan al irawa nin meten ten yunyen. Epte mon wor po. Gwaha titnenbe doyan al kurabe harhok unyen. Munan kurabe amanen nurd unen kenkela awalik irde hiyen. Ninggeb gwahade goyen po, epte ma Al Kurunya horaya tumnan ge meten ten yunnayin.

*Heŋ heŋge nin ug po ma dufay hawayin
(Luk 12:22-31)*

²⁵ “Ninggeb fudinde dinen hime. Megen gar henya daha mat bin ge ya feya netek, irde ulninin debe da yade umna ten hitek yenbe heŋ hentin ge uguŋ po ma dufay heŋ hinayin. Bin ge be igin gega, gore po epte ma heŋ hentin igin iryen. Ultin umna manan gwahade po ultin igin ma iryen. ²⁶ Be, nu nin nurnan. Yenbe bin ge ma harde han yen. Irde sak yeke yade bin ge yadi yerd yerd yare ma yerde han yen. Goyenbe Al Kurun belej paka yirde hiyen. Al Kurun sanin minyan belej nu wor gogo kenkela po doyan yirde hiyen. Munan denbe nu gote folek wor po geb, dahadem Al Kurun belej denen wasak tike bin ge kamnayin? Epte mon geb. ²⁷ Den gayen kura megen gar heŋ heŋ nin uguŋ po dufay henayin be igin nalutin goyen muŋ kura singir irde ulyan ge hinayin? Epte mon.

²⁸ “Irde danin geb ultin umna nin uguŋ po dufay heŋ han yen? Yamun fuwalabe yenenmin igin muŋ wor po goke nurnan.

Yenbe ulin umna nin meten ma ten ulin hor kura ma gada yirde han yen. ²⁹ Goyenbe fudinde wor po dinen hime. Bikken Israelyen doyan al kurun Solomonbe ulin umna kusamun wor po yerde hinin. Goyenpoga ulin umnamin igin wor po gore yamun fuwala goyen epte ma fole yirtek hinan. ³⁰ Yamun fugala gobe nalu sobamde ma han yen. Han ka hinayin, gisebe al belej walde kakde yemeyde han yen. Be, gwahade goyen po, yamun fugala gobe det kurun kura gogo mon gega, Al Kurun belej doyan yirde umna yirde hiyen geb, denbe danin ulninin umna ma gitik ten dunyen yen goke uguŋ po dufay heŋ han? Denbe Al Kurun nin hekker wor po ma nurde han. ³¹ Ninggeb da bin ge netek, da fe netek, irde da yade ulninin umna titek yen goke dufay uguŋ po ma heŋ hinayin. ³² Megen nin mar ne nin ma nurde han gore gab det budam kurun gwahade goyen yad yad nin uguŋ po dufay heŋ goke kanduknen nurde han yen. Goyenbe Adotin Al Kurun sanin minyan gobe det goke nurde han yen bicken denen hiyen. ³³ Ninggeb denbe Al Kurun belej doyan dirdirdya mata huwak ten tenya nin wa nurde hinayin. Irke gab Al Kurun belej den det kurun nurde hinayin kurun goyen wor dunen hiyen. ³⁴ Ninggeb sopte fay urkeb daha titek yen goke dufay uguŋ po ma heŋ hinayin. Fay urke gab gwaha kura tiye yen nurnayin. Han kayen kandukbe han kayen po, munan giseyenbe giseyen po geb,” yinyin.

7

*Kaditin ge mata goke buluŋ mat ma yawayin
(Luk 6:37-38,41-42)*

¹⁻² Be, Yesu go sopte gaha yinyin: “Al kura kadam mata tike kenenbe, ‘Nebe igin, munan yenbe buluŋ ten hi,’ yiyyenbe al go wor Al Kurun belej gwaha po iryen. Al kaditin kurate mata daha mat kennayinbe Al Kurun wor gwaha mat dinyen. Ninggeb al kaditin belej mata kura tike goya den belej, ‘Nenbe huwak,’ yen nurde, ‘Al gobe danin buluŋ tiya?’ ma yen hinayin. Mon go Al Kurun belej den wor gwaha po diryen geb. ³ Denbe kaditin ge mata buluŋ muknen muŋ wor po mukun yara goyen yenen goke yen han. Goyenbe dindiken ge mata bulunbe he parwek karkuwan yara diltin pet ten han

goyen go ma po nurde hañ. ⁴ He parwek gore hugineñ diltiñ pet titiñ hañ goyen ma yeneñya dahade niñgeb, 'Kadne, mukuñ delger hi go teñ siña ire?' innayiñ? ⁵ Duliñ usi mar wor wor, meheñdeb dindikenñde diltiñde niñ he parwek go wa yade siña yir-nayiñ. Irde gab diltiñ keñkela nañkeneñbe kadtñ dilinñde mukuñ goyen igiñ yad siña yirnayiñ.

⁶ "Be, deñbe det kura Al Kuruñ un-tek goyen yade kulu ma yuneñ hanñyen. Irde selweñ yara det damum hende hoyañ goyen yade bu binde ma yemeyde hanñyen. Gwaha yirkeñ samuñ igiñ kura gogo yeñ ma nurde mali yufurka tinayiñ. Niñgeb gwahade goyen po, al kura Al Kuruñyen merebe titmiñeñ miñ miñmoñ yeñ nurde hañ mar gobe Al Kuruñyen det mali mali ma yuneñ hinayiñ. Moñgo mel gore tigiri teñ buya kuluya beleñ diseñ sak dirtiñeñ dirnayiñ geb," yiniñ.

Al Kuruñ gusuñañ ird ird niñ bada ma henayiñ

(Luk 11:9-13)

⁷⁻⁸ Irdeb sopte po gaha yiniñ: "Be, al kura beleñ det kurañ nurde Al Kuruñ gusuñañ irkeñ unyeñ. Irde det kurañ nañkeneñ kurut yekeñ ikala iryeñ. Irde yeñ beleñ alya bereyamiñ doyañ yirde hi bana goñ hurkuñ hurkuñ yame goyen mayde tebañ irkeñ yame hol ird unyeñ. Niñgeb deñ wor det kura niñ nurde Al Kuruñ gusuñañ irtiñde po hikeñ dunyeñ. Det goke nañkeneñ kurut yitiñde po hikeñ dikala diryeñ. Irde yeñ beleñ alya bereyamiñ doyañ yirde hi bana goñ hurkuñ hurkuñ yame mayde tebañ irkeñ yame hol ird dunyeñ.

⁹ "Be, deñ gayen al ganuñbe diriñmiñ beleñ biñge niñ yekeñ hora teñ unyeñ?

¹⁰ Irde makañ dapña niñ yekeñ kunere teñ unyeñ? ¹¹ Deñ mata buluñ mar wor diriñtiñ yago beleñ det kurañ yekeñ det igiñ po yunniñ yeñ nurde hanñyen. Niñgeb Adotiñ Al Kuruñ sañiñ miñyañ gobe deñ megen niñ mar gote folek geb, gusuñañ irkeñ det igiñ wor po goyen dunyeñ geb.

¹² "Gwahade niñgeb mata teñ hinayiñ kuruñ gobe al hoyañ beleñ neñ gwaha gwaha dirde hiwoñ yeñ nurde hañ gwahade goyen po, deñ wor gwahade po yirde hinayiñ. Moseya Al Kuruñyen mere basañ marya

beleñ saba teñ hinhan gote miñ wor pobe gago geb.

Yame dirñeñ bana hurkunayiñ
(Luk 13:24)

¹³⁻¹⁴ "Be, kak alare kuñ kuñ yamebe kuruñ, irde gor kuñ kuñ beleñbe meteñeñ moñ. Niñgeb al budam yame goyen bana hurkuñ hañ. Munañ Al Kuruñya hugiñ heñ heñ gasuñde gor kuñ kuñ yamebe dirñeñ muñ wor po. Irde beleñ manañ meteñeñ. Niñgeb al yuñkureñ yuñkureñ beleñ muñ po gab yame goyen keneñ bebak teñ hañ. Niñgeb deñbe yame dirñeñ bana gore hurkunayiñ.

Heya he gote igineñya

¹⁵ "Be, Al Kuruñyen mere basañ mar falkuk niñ keñkela heñ hinañ ko. Go mar gobe dapña fulenam moñ sipsip yara heñ wanayiñ. Meremiñbe igiñ yara gega, biñ bana dufaymiñbe buluñ wor po geb, kulu duwi beleñ al isitiñ yara heñ heñtiñ buluñ wor po irnayiñ. ¹⁶ Gwahade mar gobe matamiñde po gabe fudinde Al Kuruñyen mere basañ mar ma usi mar wet goyen yeneñ bebak teñ hinayiñ. Al beleñ wain igineñbe kañ hoyañ hende ma yade hanñyen. Fik he igineñ wor he mali hende ma yade hanñyen. ¹⁷ Gwahade goyen po, he igiñbe igineñ igiñ po forok yirde hiyen. Munañ he buluñbe igineñ buluñ po forok yirde hiyen. ¹⁸ Niñgeb he igiñbe igineñ buluñ ma forok yiryen. Munañ he buluñbe igineñ igiñ ma po forok yiryen. ¹⁹ Niñgeb he kura igineñ igiñ ma forok yiryen gobe ilde kak alare temeynayiñ. ²⁰ Niñgeb gwahade goyen po, matamiñ beleñ gab mel gobe gwahade mar yeñ yeneñ bebak tinayiñ.

²¹ "Be, alya bereya megen heñya, 'Doyañ Al Kuruñ, Doyañ Al Kuruñ,' nineñ hañ gega, al yuñkureñ beleñ po Al Kuruñyen alya bereya henayiñ. Adone Al Kuruñ sañiñ miñyañ gote dufay goyen keñkela nurde go po gama irde hañ mar po gab Al Kuruñyen alya bereya henayiñ. ²² Nalu funañde goyenterbe al budam beleñ, 'Doyañ Al Kuruñ, Doyañ Al Kuruñ, neñbe sañiñger merege basañ heñ tagalde hinhet. Irde tareñger unğura yakira teñ mata tiñeñ kurayen kurayen yirde hinhet. Niñgeb neñbe gere alya bereya,' ninnayiñ. ²³ Goyenbe ne beleñ kawan po, 'Mata buluñ mar, nebe

go ma wor po nurd dunerj hime. Hoyarj kunarj! yinerj.

*Al irawayen ya ird ird mata
(Luk 6:47-49)*

²⁴ “Be, gwahade ninggeb al kura merene nurde gama iryerj al gobe ya ire yerjbe tola metemij dukurj po talde hora po dalurj unyerj go gwahade goyen. ²⁵ Kigarinj kururj katerj figilu tenerj yarj kuyerj. Irde meje sanij yare gor kuyerj gega, tolambe sanij po yimiytij geb, epte ma tobo tike katyerj. ²⁶ Goyenbe al kura merene nurde ga gama ma iryerj al gobe al kukuwa kura mulowo hende ya iryerj go gwahade goyen. ²⁷ Ninggeb kigarinj kururj katerj figilu tenerj yarj kuyerj, irde meje sanij yare gor kukeb tolambe mulowo hende yimiytij geb, ya gobe katerj bulurj wor po hiyyerj,” yinyij.

²⁸⁻²⁹ Be, Yesu go sabamij pasi irkeb gor hinhan mar gore meremij go tonnerj yarj wor po nuramij. Irdeb hurkurkat tenjbe, “Ey, sabamij gabe Moseyen saba marte saba yara morj be!” yaminj.

8

*Al busuka mijnyarj sope iryinj
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)*

¹ Be, sabamij go pasi irdeb dugure gor mat katerj kurj hikeb al budam gama irde kurj hinhan. ² Irkeb busuka mijnyarj al kura gore warj kiminj mar dokolhoj yugulurj tenjbe, “Doyarj Al Kururj, dufayger wilaknerj nurdeb sope nirke iginj hewerj,” inyij. ³ Irkeb al go ulinjde hanij kerdeb, “Iginj guram girej. Ninggeb iginj hawal!” inyij. Irkeb goyare po busuka go tubul tike iginj hirinj. ⁴ Irkeb, “Iginj haha gake al kura momorj irak yo. Gwaha titjerjbe Al Kururj dolonj ird ird mata doyarj mar hitte kurj sikkenje yikala yirke kenerjbe fudinde iginj haha ginnayij. Irke gab Mose belej bikkerj yirinj mata goyen gama irde dapna kura mel go yunnayij. Irkeb ge nij tenj Al Kururj nij dapna go kumga tinayij. Irkeb al tumnerj fudinde iginj hihi yerj gennayij,” inyij.

*Fuleja marte doyarj alyen dufaymij tarej
(Luk 7:1-10)*

⁵ Be, gwaha tenjbe Yesu go Kapeneam taunde kurinj. Irkeb Roma gabmanyen fuleja marte doyarj al* kura gore faranj

nuri yerj wayyij. ⁶ Irdeb, “Doyarj Al Kururj, meterj alne kura ulinj kamke ulinj misinj kururj wor po katerj yare ferde hi,” inyij. ⁷ Irkeb Yesu belej, “Kurj sope irenj,” inyij. ⁸ Irkeb al gore wol herjbe, “Doyarj Al Kururj, ge belej ne al gahade gate yare kutek morj. Ninggeb dulinj mere po tikeb meterj alne iginj hiyyerj. ⁹ Ne wor doyarj alner yufukde herj yende mere po gama irde himyen. Irde ne wor fuleja mar kura doyarj yirde hime geb, al goyen kura, ‘Kwa,’ inmekeb kuyerj. Munarj kurabe, ‘Waya,’ inmekeb wayyerj. Irde meterj alne manarj, ‘Det ga ira,’ inmekeb gwaha po tiyyerj,” inyij. ¹⁰ Irkeb Yesu belej al gote mere go nurde tulfut yirinj. Irdeb gama irde kurj hinhan mar goyen fulganj kanjbe, “Fudinde wor po dinhem. Israel bana ga ne nij dufaymij sanij irtinj al kura gahade ma kenerj himyen. Hubu wor po. ¹¹ Ga nuranaj ko. Kame kame Al Kururj belej alya bereyamij doyarj yirde hi bana goj dula mata kururj forok yiyyerj. Goyenterbe Yuda mar morj al mij hoyarj belej megerj kururj ga hike kwa gayen kurhan mat mat warjbe Yuda marte asem yago Abraham, Aisakya Yekopya irde gasurjminyarj gasurjminyarj keperde dalurj tenj hinayij. ¹² Goyenbe Yuda marbe Al Kururj belej basinja yirtinj gega, ne nij dufaymij sanij ma irnayij mar gobe yakira tike sinjare kidoma bana goj hinayij. Irde esenjbe misinj yiserj hinayij,” yinyij. ¹³ Irdeb fuleja marte doyarj al goyen, “Iginge kwa. Ne nij dufayge sanij irde ha geb, gwahade forok yewor yerj nurha gwahade po forok yiyyerj,” inyij. Irkeb meterj alminjbe Yesu belej mere tiyyij nalu goyenter po iginj hirinj.

*Yesu belej al budam sope yiryinj
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ Be, Yesu go Pitayen yare kurjbe Pita tenjak ayganj mijnyarj ferde hike kinyij. ¹⁵ Irde kurj hanijde tanarkeb ayganj go tubul tiyyij. Irkeb bere gore huwarde binje kanj yunyij.

¹⁶ Be, kurj hako ga kidoma herj hikeb unjgura ketal yurtinj mar budam yawayaminj. Irkeb Yesu belej unjgura go merere po yakira tiyyij. Irde al garbam mijnyarj manarj tumnerjbe sope yirke iginj

* 8:5 Fuleja marte doyarj al gabe fuleja mar 100 doyarj yirde hiyen.

hamiñ. ¹⁷ Gwaha teñ hinhin goke bikkeñ Al Kurunyen mere basañ al Aisaia beleñ asañde mere kura gahade kayyiñ:

“Al gobe nende mata bulunja gar-bamniniña pasi yiryeñ,” yitiñ hi.
Aisaia 53:4

Niñgeb mere gote igineñbe mata gogo forok yirde hinhin.

Yesu gama irniñbe det kura yubul tinayiy (Luk 9:57-62)

¹⁸ Be, Yesu gob al budam wañ gabu irke yeneñbe komatmiñ yago goyen, “Fe ala kurun ga siña iroyñ mat kuniñ,” yinyiñ.

¹⁹ Irkeb Moseyen saba tagal tagal al kura gore wañbe, “Tisa, nebe ge kuñ heñ taha kurun gobe gama po girde kuñ heñ,” inyiñ.

²⁰ Irkeb wol heñ, “Kulu duwibe ferd ferd gasuñ miñyañ. Nu wor hagam yañ. Goyen-poga ne Al Urmiñ† gabe gor kura ferde usañ hetek gasuñnem moñ,” inyiñ. ²¹ Irkeb komatmiñ hoyañ kura goreb, “Doyañ Al Kurun, nebe gama gireñ gega, kuñ adone wa teñ mete teñ gab wañ gama gireñ,” inyiñ. ²² Irkeb Yesu beleñ, “Wañ gama nira! Al kamtiñ gobe tubul tike al ne niñ ma nurde Al Kurun diliñde kamtiñ yara hañ mar gore gab teñ mete tinayiy geb,” inyiñ.

Yesu beleñ meñe kurun masi irke tik yiriñ (Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Be, gwaha teñbe hakwa kura go hende hurkurin. Irkeb komatmiñ yago wor go hende hurkuñbe yeñya kwamiñ. ²⁴ Irke gwahade forok yeweñ tiya yeñ ma nurkeya bemel po meñe kurun huwariñ. Irkeb duba karkuwañ karkuwañ fumde wañ hakwa mayde biñde hurkuñ ala heñ hinhin.

Goya goyenbe Yesube firinñde hinhin. ²⁵ Irkeb komatmiñ beleñ kuñ isañ heñbe, “Doyañ Al Kurun, fe nene kamniñ tihit geb, farañ dura!” inamiñ. ²⁶ Irkeb huwarde, “Daniñ geb ne niñ hekkeñ ma nurde kafura heñ hañ?” yinyiñ. Irdebe meñeya makañya buluñ wor po hiriñ goyen masi yirke kamaryum. ²⁷ Irkeb mel go hurkuñkat teñbe, “Da albe gago? Meñeya makañya wor yende mere nurhar!” yeñ kadam gusuñañ gird tiyamiñ.

Gadara marte najare kuriñ (Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Be, meñe kamke mel go kuñ kurñbe Galili fe ala siña kurhan Gadara marte najare forok yamiñ. Irkeb al irawa kura unğura ketal yurtiñ bembayan heñ kuñ haryen gore Yesu hitte wayaryum. Al irawa gobe misiñeñ yañ wor po geb, albe yeñ haryenyañ gor kutek moñ. ²⁹ Be, irem gore Yesu hitte wañbe, “Al Kurun Urmiñ, daha direñ wayha? Nalu hako hikeya buluñ dire yeñ wayha?” ineyñ kwep iraryum. ³⁰ Be, goya goyenbe bu buda kurun kura sorte yarham po heñ dulañ teñ hinhan. ³¹ Unğura gore Yesu goyen eseyñ mere irdeb, “Dakira tiye yeñ nurdeb dad derke kuñ bu buda iro ketal yurtek,” inaryum. ³² Irkeb, “Kunañ!” yinkeb unğura buda go al irawa goyen yubul teñ kuñ bu buda kurun go ketal yurtek kuñ hamulare mat fe alare kateñ fe nene kamamiñ. ³³ Irkeb bu doyañ yirde hinhan mar gobe busaharde taunde kuñbe al irawa unğuram yanja bu budaya hitte mata forok yiriñ kurun goyen goke al momoñ yiramiñ. ³⁴ Irkeb al taunde niñ gobe tumoñ Yesu kinniñ yeñ gir yeñ wayamiñ. Irde wañ keneñbe, “Najaniniñde gar ma hayiñ. Dubul teñ kwayiñ,” ineyñ eseyñ mere iramiñ.

9

Al uliñ kamtiñ sope iriyiñ (Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Be, gwaha irkeb Yesu go hakwa hende hurkuñbe mulgañ heñ meteyñ teñ hiyen taunde Kapeneam kuriñ. ² Irkeb al uliñ kamtiñ kura goyen sapir hende tawayamiñ. Irkeb Yesu beleñ mel gote dufaymiñ yeñ ge tareñ irtiñ go yeneñbe al goyen, “Diriñ, kandukneñ ma nurayiñ. Mata bulunje hal-hem geb,” inyiñ. ³ Gwaha yekeb Moseyen saba mar kura beleñ go nurdeb, “Ey, Al Kurun beleñ po ga alyen mata buluñ halde yunerñ hiyen gega, al gare gwaha tihim yeñ hi geb, al gabe Al Kurun sukal irde hi,” yeñ dufay hamiñ. ⁴ Irkeb dufaymiñ yeneñ be-bak teñbe, “Daniñ geb bitiñde dufay buluñ kerde hañ? ⁵ Daniñbe meteneñ yeñ nurde hañ? ‘Mata bulunje halde gunhem,’ yihim goyen ma ‘Huwarde kwa,’ yeweñ goyen? ⁶ Dufaytiñdebe al garbam sope ird ird gobe meteneñ yeñ nurde hañ. Niñgeb nebe derñ

† 8:20: Al Urmiñ gote miñbe aly bereya Al Kurun hitte Yumulgañ teñ teñ Al. Daniel 7:13 gorbe deñem Al Urmiñ goyen hi.

belej metenjer nurde han goyen irenj tihim. Irmeke gab megen garbe ne Al Urminj gabe alyen mata buluj halde halde sanj minyanj yenj nenerj bebak tinayinj,” yinyinj. Irdeb al ulinj kamtinj goyen, “Huwarde gasunje tenj yager kwa,” inyinj. ⁷ Irkeb al go huwarde yaminje kuri. ⁸ Irkeb al buda gor gabu iraminj goyen mata go kenenje hurkunjat tiyaminj. Irdeb Al Kurunj belej al guram yird yird tarej al unutinj goke Al Kurunj turud iraminj.

*Yesu belej Matiyo hoy irinj
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)*

⁹ Be, gwaha tenj Yesu go gor mat hoyanje kunj henjabe al kura denem Matiyo goyen teks yad yad gasunje hike kinyinj. Irdeb, “Wanj gama nira,” inyinj. Irkeb al gore huwarde Yesu gama irinj.

¹⁰ Be, Yesuya komatminja Matiyuyen yare henj binje nene hikeb teks yad yad marya* al kura Moseyen saba kenkela ma gama irde hike, “mata buluj mar” yinenj hanjen mar goya wanj yenja henj dulanj tenj hinhan. ¹¹ Irkeb Farisi mar belej go yenenje Yesuyen Komatminj gusunjanj yirdeb, “Daninj geb tisatijbe teks yad yad marya ‘mata buluj mar’ yinenj hityen mar goya binje nene hanj?” yinaminj. ¹² Irkeb mere go nurdeb Yesu belej, “Al ulinje iginj po hiyenbe guram al ninj ma nuryej. Al garbam minjanj belej gab guram al ninj nuryej. ¹³ Nebe nej al huwak yenj nurde hanj mar goyen hoy yire yenj ma wamirinj. Goyenpoga nenje mata buluj mar yenj nurde hanj mar goyen hoy yire yenj wamirinj. Goke tenje Al Kurunj belej, ‘Nebe al belej galak nird nird ninj ma nurde hime. Kadom buninjenj gird gird mata goke amanjenj nurde hime,’ yitinj goyen kunj minj gwahade yenj kenkela dufay henj nurnanj ko,” yinyinj.

*Binje kutja mata ninj Yesu gusunjanj iraminj
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)*

¹⁴ Be, gwaha yinenje gor hinhin. Irkeb Yon Baptaisyen komatminj belej wanje, “Nenja Farisi maryabe binje kutja irde hityen gega, dahade geb komatge wenje gwaha ma tenj hanj?” inenj gusunjanj iraminj. ¹⁵ Irkeb Yesu belej wol henje, “Albe tiki-

mere minj alye tumnanj henjabe daninj esenj hinayinj? Epte monj. Goyenbe tiki mere minj al goyen asogom belej wanj tenj kuke gab yenj ge nurde binje kutja irde hinayinj,” yinyinj. ¹⁶ Irde yenje saba gerjen tagalde hi goyen goke maya mere mat gaha yinyinj: “Al kura amil gerjen walde tenj ulinhor bikkek erek yitinj goyen ma pet tenj gada iryen. Gwaha irkeb amil parwek gerjen gore ulinhor bikkekde ninj kunj goyen yulunj tenje erek yitinj yamenj gobe sopte buluj wor po iryen. ¹⁷ Gwahade goyen po, al wain fiminj gerjen yade dapna sikkenj po wain fiminj henj henj irtinj bikkek bana gor ma unnayinj. Gwaha irnayinje wain fiminj gerjen goreb dapna sikkenj bikkek go kumga tikeb erek niyyen. Irkeb wain fiminj wok yiyyen. Dapna sikkenj go mananj gog po buluj hiyyen. Albe gwaha ma tenj hanjen. Wain fiminj gerjenbe wain fiminj henj henj dapna sikkenj gerjen bana po unenj hanjen. Irkeb det irawakde buluj ma hiriryen,” yinyinj.

*Bere dirjenj kamtinja bere kura danduku minjanja goyen sope yirinj
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)*

¹⁸ Be, Yesu go saba yirde hikeyab gor ninj doyanj al kura wanj Yesu dilinj mar dokol-honj yugulunj tenje, “Wernebe gayamunj ga kama. Goyenbe kunj hange ulinje kerkeb sopte huwaryen,” inyinj. ¹⁹ Irkeb Yesu go huwarde al goya kwaryum. Komatminj yago wor gama irde kwaminj.

²⁰⁻²¹ Be, hako kunj hikeyab bere kura dama 12 gayen danduku mananj hiyen gore dufayminje po, “Kunj menje ninj ulinhorminj po sisanj urenje iginj hewenj,” yenj nurdeb kame belej mat wanje Yesuyen merje diba ulinhor goyen murunje sisanj uryinj. ²² Be, bere gore gwaha tikeb Yesu belej fulganj kanj kinyinj. Irdeb, “Werne, kanduknenj ma nurayinj. Dufayge ne ninj sanj irha gore sope girke iginj haha geb,” inyinj. Irkeb goya goyen po iginj hirinj.

²³ Be, Yesu go kunjbe doyanj al wanj tupi tenj kwaryum al gote yare forok yenje ya binje hurkurinj. Hurkunje dolonje ninj bululuj fuk yird yird marya esenj marya gabu irde hinhan go yinyinj. ²⁴ Irdeb, “Bere

* 9:10: Teks yad yad marbe Israel mar ninj ma meten tenj hinhan. Roma gabman ninj tenj teks yade hinhan. Irde teks hora kurabe yingen ge yade hinhan geb, mel goke Israel mar belej iginj ma nurde yunenj hinhan.

gabe ma kama. Duliñ ferde hi. Ningeb kat sinjare kunañ!" yinyiñ. Irkeb mel goreb hinmañ faykeñ iramiñ. ²⁵ Be, al buda go yakira tike megen kuñ pasi hamiñ. Irkeb Yesu po hurkuñ bere go haniñde tanarkeb kamiñde mat huwariñ. ²⁶ Irkeb gote mere momoñmiñbe al naja bana go hinhan gobe nurde tukutiñ ala tiyamiñ.

Diliñ titmiñya mohoj kattinnya guram yiryiñ

²⁷ Be, Yesu mel go yubul teñ kuñ hikeb diliñ titmiñ al irawa beleñ kuware, "Dewit Urmiñ, bunijeñ dirde farañ dura be," ineñ gama iraryum. ²⁸ Goyenbe Yesube nurd nurd yare hurkuriñ. Irkeb al irawa goyen manañ gama irde kukeb, "Der gayen epte sope diryen yeñ ne niñ dufaytiriñ sañiñ irde har?" yineñ gusuñañ yiryiñ. Irkeb, "Gwahabe, Doyañ Al Kuruñ," inaryum. ²⁹ Gwaha yekeb Yesu beleñ diliñyañ sisañ yurdeb, "Ne niñ dufaytiriñ tareñ irhar geb, nurhar gwahade po forok yiyyeñ," yinyiñ. ³⁰ Irkeb diliñ wuk yeke nanñkenaryum. Irkeb, "Sope dirhem gake al kura ma po momoñ yiriryen," yineñ sañiñ po utañ yiryiñ. ³¹ Gega irem go sinjare kuñbe Yesu beleñ sope yiryiñ goyen tagalde tukukeb al naja bana goñ niñ gobe nurde pasi hamiñ.

³² Be, Yesuya komatmiñya goyen sinjare heñ kuñ hikeb unğura ketal urke mohoj kattin al kura goyen Yesu hitte tawayamiñ. ³³ Irkeb Yesu beleñ unğura go takira tikeb al mohoj kattin goyen mere tiyyiñ. Irkeb al buda kuruñ gobe hurkuñkat teñbe, "Israel naja bana gañ mata gahade kura ma keneñ hityen!" yamiñ. ³⁴ Goyenbe Farisi marbe, "Unğurayen kuruñmiñ gote tareñde unğura yakira teñ hi," yamiñ.

Al Kuruñyen meten marbe budam moñ

³⁵ Be, Yesu go taunyañya tiyunyañya kuruñ goyen kuñbe Yuda marte gabu yayañ mere igiñ Al Kuruñ beleñ alya bereyamiñ doyañ yird yird goke saba yirde hinhin. Irde al garbam miñ kurayen kurayen goyen sope yirde hike igiñ heñ hinhan. ³⁶ Gwaha teñ kuñ heñyab al buda go yinyiñ. Irdeb al buda gobe sipsip kura yewek miñmoñ heñ bunijeñ bunijeñ teñ yinğeñ gwaha mat kura sañiñ hetek moñ yara yeneñbe

bunijeñ wor po nurd yuniñ. ³⁷ Irde komatmiñ yago siraw mere mat, "Bingebe sak yeñ ep hañ gega, binge goyen yad yad meten marbe budam moñ. ³⁸ Ningeb binge meten gote Doyañ Al Kuruñ gusuñañ irkeb meten mar budam yad yerke metermiñde gor kuñ binge yade hinayiñ," yinyiñ.

10

Yesuyen mere basañ mar 12
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Be, Yesu beleñ komatmiñ 12 goyen yinke kuñ gabu irkeb garbammiñ kurayen kurayen sope yird yirdya unğura yakira teñ teñ tareñya yuniñ. ² Yesuyen mere basañ mar 12 gote deñembe gago: meheñdebe Saimon deñem kurabe Pita. Irde kuliñ Andruya, Sebedi urmiñ warañ Yemsa kuliñ Yonya. ³ Filipya Batolomiyuya Tomasya teks yad yad al Matiyyuya. Irde Tadiusya Alfius urmiñ Yemsa. ⁴ Irde Saimon Selotyabe* Yesu asogom haniñde kiryiñ al Yudas Iskariotyua.

Mere basañ marmineñ meten yuniñ
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Yesube go mar 12 goyen yad yerke kuniñ tiyamiñ. Kuniñ tikeb saba gahade yiryiñ: "Al miñ hoyañ Yuda mar moñ hitte ma kunayiñ. Irde Samaria marte taun kura bana ma po kunayiñ. ⁶ Israel marbe Al Kuruñyen sipsip gega, meremiñ ma nurde duwi hamiñ geb, yeñ hitte kunayiñ. ⁷ Kuñ heñyabe, 'Al Kuruñ beleñ alya bereyamiñ doyañ yird yird nalu gobe binde hihi,' yineñ tagalde hinayiñ. ⁸ Irde garbam mar sope yirde, al kamtiñ yisañ heñ, al busuka miñyaneñbe sope yirde, al unğuram yajbe unğura go yakira teñ kuñ hinayiñ. Tareñ gobe duliñ tahañ geb, gwahade goyen po deñ wor muruñgem moñ duliñ al farañ yurde hinayiñ. ⁹⁻¹⁰ Irkeb meten teñ hinayiñ goke al beleñ farañ durde hinayiñ. Ningeb kuniñ yeñbe hora unğureñ muñ kura ma po teñ kunayiñ. Irde kalwa ma yawarnayiñ. Uliñhorbe ultinje hañ gog ep geb, hoyañ ma yawarnayiñ. Kahañbasanya genuñya wor hoyañ ma yawarnayiñ. ¹¹ Taunyañya tiyunyañya kuñbe al kura gargar dirtek al goke narñkeneñ yeneñbe yeñya hinayiñ.

* 10:4: Yesu hinhin goyenterbe Roma gabman asogo irde hañyen mar kura hinhan. Go mar gobe Selot yineñ hinhan.

Yenya hej kunj kunj metenjin pasi irhet yej nurdeb yubul tej hoyande wor kunayin.¹² Be, al gote yare kunjbe ya minj mar goyen, 'Al Kurunj belej bitinj yisikamke ga hinayin,' yinnayin.¹³ Irke mel go deñ ge iginj nurke yeneñbe biñ kamke hej hej mata goyen gor po tubul tike hiyenj. Munarj iginj ma denke yeneñbe biñ kamke hej hej mata gobe deñ hitte mulgarj hiyyerj.¹⁴ Al kura gargar ma dirde meretinj ma nurkeb mel gore Al Kurunjen mere pel irhet yej bebak tinanj yeñbe kahañtinj de niñ tupi go busarj hej gab ya wet ma taun wet kura goyen tubul tej kunayin.¹⁵ Fudinde wor po dinej hime. Taun goyenter niñ marbe kame Al Kurunj belej al iginjya bulunja pota yiryenj nalureb mata bulunjinj gote murungem bulur wor po tenayin. Bikkej Sodomya Gomoraya taunde niñ mar belej mata bulunj tej hinhan gote murungem taminj gote folek wor po tenayin geb," yinyinj.

*Kanduk kurayen kurayen forok yenayin
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)*

¹⁶ Be, Yesu go sopte gaha yinyinj: "Deñ kunayin bana goñbe bulunj dirtek marbe budam harj. Niñgeb sipsip yad yermeke kulu duwi kahal bana kutñej tinij taharj. Niñgeb deñ metenj tej kunj heñyabe kunere belej keñkela dufay hej ga mata tej hanjen go gwahade goyen po tej hinayin.[†] Kalyingibe bulunj gog kura tiya yej ma nurde hityen. Niñgeb deñ wor matatinj gwahade po tej kunj hinayin.¹⁷ Irdeb al niñ nurde ga metenj tej hinayin. Mel gore merem yanj dirke merere huwarnayin. Irde kurabe gabu yayanj dukunj dusulak tinayin.¹⁸ Ne niñ bulunj nurde harj mar belej dukunj megen niñ doyanj mar kurayen kurayen diliñde merere derde hinayin. Irkeb ne niñ gusunanj dirkeb mel goya Yuda mar moñ al minj hoyanjya goyen momoñ yirnayin.¹⁹⁻²⁰ Niñgeb warj dade merere dukunj gusunanj dirkeb daha yiniñ tihit yej barbar ma yenayin. Goyenter daha mat mere tej tej dufay dunenj dunenj albe deñ moñ. Goyarebe Holi Spirit belej dufay dunke mere tinayin geb, goke kandukñerj ma nurde hinayin.

²¹ "Be, goyenterbe ire itinjya iginj ma hej kura belej al hay heke warj gasa yirke kamde hinayin. Irde naniñ belej wor dirñej weñ gwahade po yirnayin. Irde dirinj belej huwarde naniñya milinjayat mere ma nurde asogo yirde gasa yirke kamnayin.²² Al tumñarj ne niñ iginj ma nurde harj mar belej asogo dirde hinayin. Goyenbe gwaha dirde hike goke kafura ma hej sanjinj po hej hinayin. Kunj kunj funandebe Al Kurunj belej dawaryen.²³ Niñgeb ne niñ tej bulunj bulunj dirkeb busaharde hoyande kunj hinayin. Fudinde wor po dinej hime. Deñbe Israel nana bana niñ taun kurunj gayen metenj tej kunj pasi ma irkeya ne Al Urminj gayen mulgarj hewerj.

²⁴⁻²⁵ "Be, dirinbe saba alminj gote dufay epte ma fole iryenj. Dufayminjbe kunj saba alminj gote dufayya tunjande heñbe gor po bada hiyyerj. Be, metenj al wor doyanj alminj de metenj goyen fole ma iryenj. Metenjinjbe kunj doyanj alminj belej metenj tej hi gwahade po tejbe gor po bada hiyyerj. Gwahade goyen po, deñbe nere yufukner harj. Niñgeb al belej ne bulunj nirde ungunrayen kurunjinj Belsebul ninen harj kenem deñbe daha dirnayin? Bulunj wor po dirnayin. Al mali deñtinj ga moñ yej nurde dunenjbe mere bulunj mat wor po dirde hinayin.

²⁶ "Goyenpoga gwaha dirnayin mar goke ma kafura henayin. Dufayya mataya kura epte ma po banare hinayin. Banare hitinj kurunj gobe kame kawan po forok yeke al tumñarj nurnayin.²⁷ Niñgeb kamebe deñ momoñ dirde himyen gayen kawan po tagalde hinayin. Balminj de mere dirde himyen goyen wor kawan tagalde hinayin.²⁸ Al mudunke kamnayin mar goke kafura ma hej hinayin. Yeñbe ultinj go po bulunj irnayin. Munarj go kamere tontinje epte ma daha wet kura irnayin. Gwahade yarabe ultinjya tontinjya kak alare yemeytek albe unjkurenj go po gab kafura irde hinayin.

²⁹ "Finfunjbe nu mukñerj wor po gwahade kura yej yentek moñ gega, Al Kurunjbe biñ sir ma yirde hiyen. Niñgeb nu goyen kura daha wet kura tiyyerj gob Al Kurunjbe nurde hike ga tiyyerj.³⁰ Tonanjinj yuwalñerj

[†] 10:16: Yesu belej kunere niñ yirinj gobe bulunj mat ma yirinj. Kunerebe keñkela dufay hej ga mata tej hanjen goke nurde yirinj.

epte ma kapyaj hetek goyen wor Al Kurunbe gwahade haj yej kenkela nurde hi. ³¹ Ningeb denbe Al Kurun dilindeb finfun buda damum gote folek wor po yej deney hi geb, hej hejtinj ge kafura ma hej hinayin,” yinyin.

Yesu nin tagalde hinayin

(Luk 12:8-9,51-53; 14:26-27; Mak 9:41)

³² Be, Yesu go sopte gaha yinyin: “Al kura al hoyaj dilin mar dufayminj ne nin sanin irde hiyej goyen tagalyenbe ne wor Nanne sanin minyanj gote dilin mar, ‘Al gabe nere,’ iney. ³³ Munañ al kura ne nin yej al hoyaj dilin mar, ‘Nebe ma nurde unhem,’ yinyen al gobe ne wor kame Nanne sanin minyanj gote dilin mar, ‘Al gobe ma nurde unhem,’ iney.

³⁴ Be, ga nurnaj ko. Nebe fuleja mata isikamde kamde nin ma megen gar katmirin. Ne wamirinj gake tenbe fulejare hinayin. ³⁵ Nebe megen haj mar belej mata gaha tej hinayin yej wamirin. Mata gobe ghade:

‘Urmij belej nanin asogo iryen.

Wirin belej miliñ asogo iryen.

Bere belej huwarde unde miliñ asogo iryen.

³⁶ Gwahade goyen po al asogo wor po yirtek marbe yinjen mij bana gore po asogo yirnayin.’ *Maika 7:6*

³⁷ “Irde al kura milinja naninja nin ugunj po nurde ne ma gama niryen al gobe epte ma komatne hiyyen. Irde al kura urminja wirinja nin ugunj po nurde ne ma gama niryen al goyen wor epte ma komatne hiyyen. ³⁸ Irde ne nin tej kanduk yenen kamde kamde nin bada henayin marbe epte ma komatne henayin. ³⁹ Irde al kura megen hej hejminj ge ugunj po dufay hej hiyenbe Al Kurunja epte ma hiriryen. Goyenpoga ne nin tej al kura hej hejminj ge ma nurde gama nirde hiyen al gobe Al Kurunja hej hej gobe yende hiyyen.

⁴⁰ “Be, deñ meterj tej kuj hikeja igin dirde gargar dirde hinayin gobe ne gayen nirde haj yej nuren. Gwaha niryen gobe ne po moñ. Nanne nad nerke wamirin al goyen manañ igin igin iryen. ⁴¹ Irde al kura, ‘Al gabe Al Kurunjen mere basañ al,’ yej kenen igin irde gargar iryen al gobe mere basañ alyen murungem tiyyen. Irde al kura, ‘Al gabe al huwak,’ yej kenen igin

irde gargar iryen al gobe Al Kurun belej al huwakyen murungem unyen. ⁴² Irde al denem moñ gar haj gayen kura komatne yej kenen bebak tej fe kura unke melak bida iryenbe gote murungembe soñ ma hiyyen,” yinyin.

11

Yesu belej Yon Baptais nin yirin

(Luk 7:18-35)

¹ Be, komatminj 12 goyen saba yirde yirdeb yubul tike kwaminj. Irkeb Yesube gor mat Galili naja bana goñ nin taun hoyaryaj wor Al Kurunjen saba yirde mereminj tagale yej kurin.

² Gwaha tej kuj hikeb Yon Baptais ko-yare hinhinde gor po hejbe Yesu Kristuyen mere momonj goyen nuryin. Irdeb komatminj kura hulyanj yirin. ³ Irkeb kujbe, “Ge gayenbe Yon belej al kura kame wayyey yeke nurde hityen al goyenbe ge gago ma al hoyaj nin doyan hej hitek?” iney gusuñaj iraminj. ⁴ Irkeb, “Mulgañ hej kujbe dindikenj mere nurde hanya mata tej hime nenen hanya kurun goyen Yon momonj irnayin. ⁵ Al dilin titminjbe nankenen haj. Kahañ titminjbe tareñ hej harde kuj haj. Al busuka minyanjbe ulin igin hej haj. Irde kirminj titminjbe mere nurde haj. Al kamtinj manañ sopte huwarde kuj haj. Irde Al Kurun belej megen nin alya bereja farañ yurd yurd mere igin gobe al buninjen wor nurde haj gayen kuj momonj irnayin. ⁶ Irdeb, ‘Al kura ne nin tej Al Kurun nin dufayminj tareñ irtin goyen go ma katyenbe Al Kurun belej guram irde sanin iryen,’ yihi innayin,” yinyin.

⁷ Gwaha yinkeb Yonyen komatminj go mulgañ hej kwaminj. Kukeb Yesu belej Yon nin momonj yire yeyenbe gaha yinyin: “Denbe da kinnin yej kwan? Dulin yamun kura meje belej tama yurtin goyen yinnin yej kwan? ⁸ Goyen moñ kenem da wor po kinnin yej kwan? Al kura umja igin titin kura kinnin yej kwan? Moñ. Al horam yan umja igin tej deñ igin igin nin po nurde haj marbe megen nin doyan mar karkuwanjen yayan po haj. ⁹ Goyenbe da kuj kinnin yej kwan? Al Kurunjen mere basañ al? Gwaha, fudinde. Gega yeyenbe Al Kurunjen

mere basañ mar hoyañ goyen yara moñ. Yeñbe gote folek. ¹⁰ Al goyen goke teñbe Al Kurunjen asañde gahade katij hi:

‘Mere basañ alne teñ kermeke yeñ wa meheñ heñ kuyeñ.

Meheñ heñ kuñbe beleñge sope irde gun-yeñ,’ yitiñ hi. *Malakai*
3:1

¹¹ Be, yitiñ gwahade po meten tiyuñ al gobe al hoyañ moñ. Yon Baptais beleñ tiyuñ. Ningeb fudinde wor po, bere beleñ kawan yirtij hañ kurunjen gayen Yonyen meten goyen fole irtek epte moñ hinhan. Yeñ beleñ meten tiyuñ gobe meten hoyañ kurunjen gote folek wor po tiyuñ. Goyenbe yeñbe ne gayen neñkela ma heñ hi. Ningeb al kura denjem moñ gega neñkela heñ bebak teñbe Al Kurunjen beleñ yende alya bereya doyañ yirde hi bana goñ hiyeñ al gobe Al Kurunjen diliñdeb Yon folek yeñ kinyeñ.

¹²⁻¹³ “Be, Moseyen sabaya Al Kurunjen mere basañ marte sabaya asañde katij gobe Al Kurunjen beleñ yende alya bereya doyañ yird yird goyen tagalun wañ wañ Yon Baptais wor tagalun. Ningeb Yon hitte mat wañ wañ gayen nalu hitere gabe Al Kurunjen beleñ alya bereyamij doyañ yird yird mata kawan forok yeñ hike yeneñbe al budam bana goñ kunij yeñ nurde kurut wor po yeñ hañ. Goyenbe tareñmijde teñ hikebe Al Kurunjen beleñ alya bereyamij doyañ yird yird goyen buluñ irde hañ. ¹⁴ Yonbe bikkeñ Elaia beleñ meten teñ hinhin gwahade meten tiyuñ. Ningeb al kura kame Elaia wayyeñ yeñ Moseyen sabaya Al Kurunjen mere basañ mar beleñ tagaltij goyen fudinde yeñ nurde hañ keneñbe Yon Baptais gobe al gogo yeñ nurnayij. ¹⁵ Al kirmij minjanbe mere gayen keñkela nurnañ ko.

¹⁶ “Be, gayenter niñ marbe al matam dahade hañ yewen? Be, go mar gobe dirij kura gabu gasañde heñ kari teñ heñya yinjen ulij kadam mohonde teñ hanjen go gwahade. Dirij gobe kari teñ heñya kadam gineñ teñbe, ¹⁷ ‘Neñ beleñ buleluñ fuk irde tikiñ heñ dunhet gega, gege ma tahañ. Irde esinayij daw yeñ al hakwa ambo irde irdere niñ tikiñ heñ dunhet gega ma esahañ,’ yineñ kwep kwep yirde hanjen go gwahade.

¹⁸ Ningeb dirij teñ hanjen gwahade goyen po, mel gobe mere fudinde nurtek ma

yirde hi. Ningeb Yon Baptais beleñ beretya wainya ma neke keneñbe, ‘Al gobe ungunram yañ,’ ineñ hinhan. ¹⁹ Munañ ne Al Urmij gabe biñgeya wainya nemeke neneñbe, ‘Al gabe dulare niñ al wor po. Irde yeñbe teks yad yad marya Moseyen saba keñkela ma gama irde hike “mata buluñ mar” yineñ hityen mar gote kadam,’ nineñ hanjen. Goyenpoga al kura dufay wukkeñ minjanbe matamij beleñ gab kawan forok irde hiyeñ geb,” yiniñ.

Biñ mulgañ ma heñ hañ mar

(Luk 10:13-15)

²⁰ Be, Yesu go gwaha yineñbe Al Kurunjen tareñde mata tiñen kurayen kurayen budam teñ hike ga bebak ma teñbe mata buluñmij yubul ma teñ Al Kurunjen hitte biñ mulgañ ma hamiñ mar goyen goke igij ma nurde gaha yirij: ²¹ “Be, denjen Yuda mar Korasin taundeya Betsaida taundeya hañ marbe ne beleñ mata tiñen kurayen kurayen teñ himeke neneñ bebak titek yara gega, gwaha ma teñ asogo nirde hañ. Ningeb denjen Yuda marte mata gwahade goke Al Kurunjen beleñ biñ ar yeke gote murunjem buluñ wor po dunyeñ geb, goke bunijeñ nurd dunen hime. Ne beleñ Yuda mar moñ al mij hoyañ hanjen taunde Tairya Saidonya gor kuñ mata tiñen forok yirmirij manhan mel gob arañ po bebak teñ mata buluñmij ge kandukneñ wor po nurde amil erekke hor yirde tupi sam teñ mata buluñmij go yubul teñ Al Kurunjen niñ biñ mulgañ hewoñ. ²² Fudinde wor po dineñ hime. Tairya Saidonya taunde niñ marte mata buluñ gote murunjembe kuruj yarham. Goyenbe denjen Yuda mar merene gama ma irde hanjen gote murunjembe yende folek, buluñ wor po tenayij geb. ²³ Irde denjen Kapeneam taunde niñ mar, denjen dindikeñ ge yeñ, ‘Neñbe denjeninij yañ,’ yeñ turuj turuj teñ Al Kurunjen niñ bitij ma mulgañ heñ hañ? Al Kurunjen beleñ kak ala bana demeyke kurkunayij geb. Mata tiñen kurayen kurayen denjen hitte forok yeñ hike yeneñ hañ gayen Sodom taunde forok yeñ hinhan manhan gor niñ mar beleñ mata goyen yeneñbe mata buluñmij yubul teñ Al Kurunjen niñ biñ mulgañ hewoñ. Irkeb buluñ ma irkeb gaha nanañ gayenbe taun gobe hiwoñ. ²⁴ Fudinde dineñ hime, kame Al Kurunjen beleñ al igijnya

bulunja pota yiryen nalureb Sodom niŋ marbe mata buluŋ teŋ hinhan gote muruŋgem buluŋ tenayiy. Goyenbe deŋ Kape-neam taunde niŋ marbe Sodom niŋ mar beley kanduk tenayiy gote folek wor po tenayiy geb,” yinyiy.

Kanduk miŋyaŋ marbe Yesu hitte wanayiy (Luk 10:21-22)

²⁵ Be, goya goyenbe Al Kuruy mere irde, “Adone, gebe naŋkiŋya megenya gote Doyaŋ Al Kuruy. Gebe al yingenŋ dufaymiŋ wukkek yeŋ nurde haŋ marya megen niŋ alyen saba karkuwaŋ yawartiŋ marya hittebe metenŋ teŋ hime kuruy gate miŋ goyen bana kerde hayen. Goyenbe diriŋ beley naniŋ miliŋ hitte tawuŋ hitiy yara al kura yingenŋde saŋiŋde epte moŋ yeŋ nurde Al Kuruy beley gab faraŋ duri yeŋ haŋ mar hitte yikala yiraŋ goke amaŋeŋ wor po nurde turuŋ girde hime. ²⁶ Fudinde, buniŋeŋgebe kuruy geb, mata gwahade forok iray,” yiyiy.

²⁷ Irdeb, “Adone beleybe det kuruy gayen doyaŋ yird yird metenŋ gobe ne nunyiy. Nebe yende Urmiŋ wor po geb, yeŋ po gab keŋkela nurde nuneŋ hi. Al hoyanbe gwahade ma nurd nuneŋ haŋ. Irde Nannebe neya al kura ne beley basiŋa yirde hime marya po ga nurd unenŋ hite. Al hoyanbe gwahade moŋ. ²⁸ Niŋgeb deŋ kanduk kurayen kurayen yeneŋ goke bitiŋ misiŋ nurde haŋ marbe ne hitte wanaŋ. Irkeb faraŋ durmeke bitiŋ yurum heke hinayiy. ²⁹ Nebe delne kamtiŋ, irde dufayne manay kipirtiŋ. Niŋgeb waŋ sabane nurde gama nirnayiy. Irkeb faraŋ durmeke bitiŋ yurum heke hinayiy. ³⁰ Sabane nurde gama irnayiy diniŋ hime gobe metenŋ moŋ. Ne beley kanduk duneŋ hime gobe hipirkeŋ geb, ne hitte wanaŋ,” yinyiy.

12

Yesube Sabat nalu gote miŋ al (Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

¹ Be, Yesu go Sabat nalu goyenter komatmiŋ yagoya wit metenŋ kahalyaŋ kuŋ hinhan. Kuŋ henyaŋbe komatmiŋ yago goyen bingge yirkeŋ wit bilmiŋ kura yade igineŋ nene hinhan. ² Irkeb Farisi mar beley yeneŋbe, “Mel ga yena! Mel gabe Sabat nalure mata gwaha ma teŋ hinayiy

yeŋ bisam irtiy goyen teŋ haŋ!” inamiŋ. ³ Irkeb Yesu beley wol heŋbe, “Deŋbe Al Kuruyen asaŋde Dewitya kadom yagoya biŋge kamde mata tiyamiŋ gote baraŋmiŋ goyen ma wor po kapyar heŋ nurde hanjen? ⁴ Dewitbe Al Kuruyen ya balem bana hurkuŋbe beret Al Kuruy untiy himam, Al Kuruy doloŋ ird ird mata doyaŋ marte kudineŋ goyen kadomya yad namiŋ. Dewitbe Mose beley gwaha ma teŋ hinayiy yitiŋ goyen wor gogo tiyyiy gega, goke kanduk kura ma kinyiy. ⁵ Irde Al Kuruy doloŋ ird ird mata doyaŋ marbe Sabat nalure Al Kuruyen ya balem bana heŋ metenŋ teŋ heŋbe Moseyen saba buluŋ irde hinhan. Goyenbe gote kanduk kura ma keneŋ hinhan goyen Al Kuruyen asaŋde katiŋbe ma kapyar heŋ hanjen? ⁶ Fudinde dinhem. Mel gobe Sabat nalure Al Kuruyen ya balem bana metenŋ teŋ hikeb mata buluŋ tahaŋ ma yineŋ hanjen. Munaŋ nebe ya gote folek geb, komatne yago neya tumŋaŋ heŋ Sabat nalure mata tahaŋ gabe mata buluŋ moŋ geb. ⁷⁻⁸ Ne Al Urmiŋ gabe Sabat nalu gote Doyaŋ Al Kuruy. Niŋgeb Al Kuruyen mere asaŋde, ‘Nebe al beley galak nird nird niŋ ma nurde hime. Kadom buniŋeŋ gird gird goke gab amaŋeŋ nurde hime,’ yitiŋ goyen deŋ beley mere gote miŋ nurde haŋ manhan uliŋde merem moŋ mar gayen buluŋ buluŋ ma yirde hiwoŋ,” yinyiy.

Sabat nalure al haniŋ simsimam kura sope iriyiy

(Mak 3:1-6; Luk 6:1-11)

⁹ Be, gwaha yineŋbe gor mat kuŋ Yuda marte gabu yare kuriŋ. ¹⁰ Bana goŋbe al kura haniŋ simsima hitiy goyen gor hinhin. Irke Farisi mar gore da misiŋde kura uliŋde merem yaŋ irniŋ yeŋbe Yesu gusuŋaŋ iramiŋ. “Sabat nalurebe al kura garbam miŋyaŋ goyen sope irtek gobe Moseyen sabarebe igiy yitiŋ ma dahade?” inamiŋ. ¹¹ Gwaha inkeŋ, “Deŋ gayen sipsiptiy kura Sabat nalure mete titmiŋ bana kurkuyeŋbe igiy keneŋ wasak tinayiy? Moŋ, kuŋbe teŋ isaŋ heŋ siŋare kernayiy geb. ¹² Al Kuruy diliŋdeb sipsipbe det dirŋeŋ, munaŋ albe det kuruy wor po. Niŋgeb Sabat nalurebe mata igiy igiy po ga teŋ hitek,” yinyiy. ¹³ Irde al go, “Hange giŋ ira,” inyiy. Irke haniŋ giŋ irkeb haniŋ kurhan igiy hiyen go

gwahade igiŋ wor po hirin. ¹⁴Goyenbe Farisi mar gobe sinjare kuŋ yinŋen uliŋ daha mat Yesu mayteke kami yeŋ mere sege iramiŋ.

Yesube Al Kurunŋ beley basinŋa irtin

¹⁵Be, Farisi mar beley mata tiniŋ teŋ hinhan goyen bebak teŋbe gasuŋ go tubul teŋ hoyanŋe kuriŋ. Kukeb al budam po gama irde kwamiŋ. Irkeb garbam minyanbe tumŋaŋ sope yirke igiŋ hamiŋ. ¹⁶Gwaha yirde al buda go guram dirhem gake al hoyan ma momoŋ yirnayin yeŋ hayhay yiryin. ¹⁷Mata kurunŋ tiyyin gobe Al Kurunŋ beley mere basanŋ almiŋ Aisaia mere irke asanŋe kayyin gote iginenŋ kawan forok yirin. Merebe gahade:

¹⁸“Al gabe nere metenŋ al, basinŋa irmirinŋ goyen.

Yeŋbe bubulkuŋne wor po yeŋ nurde unenŋ hime.

Irde yeŋ ge amanenŋ wor po nurde hime.

Holi Spirit teŋ kermeke ketal uryenŋ.

Irkeb ne beley al iginya bulunŋya pota yirde gote murunŋgem yunenŋ yunenŋ goyen megen al hike kwa kurunŋ gayen momoŋ yirde tukuyenŋ.

¹⁹Yeŋbe al kuraya kadam mohonŋe teŋ kwep kwep ma tiyyenŋ.

Irde beleyanŋ mere kuware ma teŋ hike nurnayinŋ.

²⁰Al kura bisike kokanŋ go gwahade, bulunŋ hiniŋ teŋ hinayinŋ goyen bulunŋ ma yiryenŋ.

Irde al kura bulunŋ heŋ hulsi aymuk irtinŋ yara hinayinŋ goyen wor bulunŋ ma yiryenŋ.

Matamiŋ gobe bada ma hiyyenŋ.

Gwahade po teŋ teŋbe alya bereyamiŋ tumŋaŋ yumulganŋ teŋ pasi iryenŋ.

²¹Irke al miŋ hoyanŋ Yuda mar moŋ gore yeŋ ge hekkeŋ nurde faranŋ yurd yurd niŋ doyanŋ irde hinayinŋ,” yitiŋ hi. Aisaia 42:1-4

Yesuya Belsebulya

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

²²Be, gwaha yeŋ hikeyabe al kura unŋura ketal urtinŋ goyen teŋ wayamiŋ. Al gobe diliŋ titminŋ irde mohonŋ mananŋ kattinŋ. Be, al gobe Yesu beley sope irkeb nanŋkenenŋ mere teŋ tiyyinŋ. ²³Irkeb gabu iramiŋ mar beley mata go kenenŋ hurkuŋkat wor po teŋbe, “Mesaia Dewit Urminŋ kame wayyenŋ

yeŋ hanŋyen gobe al gago wet?” yamiŋ.

²⁴Goyenbe Farisi mar beley mere go nurdeb, “Moŋ, unŋurayen kurunŋminŋ Belsebulyen tareŋde unŋura gogo yakira teŋ hi,” yamiŋ. ²⁵Irkeb Yesu gobe al dufay heŋ hinhan goyen yenenŋ bebak teŋbe gaha yinyinŋ: “Tiyunŋ kurunŋ kura bana al beley yinŋenŋ uliŋ kadam asogo gird teŋ bur yenayinŋ gobe sanŋinŋ ma heŋ bulunŋ henayinŋ. Irde al miŋ dirnenŋ kura wor gwahade po, yinŋenŋ uliŋ kadam asogo gird teŋ bur yenayinŋbe tumŋaŋ sanŋinŋ ma heŋ hinayinŋ. Taunde niŋ al wor gwahade po, awalikde ma hinayinŋbe epte ma sanŋinŋ heŋ hinayinŋ. ²⁶Ninŋgeb gwahade goyen po Satan beley yeŋ yufukde hanŋ unŋura buda goyen haram yirde yakira tiyyenŋbe dahadem sanŋinŋ henayinŋ? Hubu geb. ²⁷Goyenbe denŋ beley Belsebulyen tareŋde unŋura yakira teŋ hi nineŋ hanŋ. Munanŋ denŋ gama dirde hanŋ mar wor unŋura yakira teŋ hanŋyen goyenbe ganunŋyen sanŋinŋde mata go teŋ hanŋ yeŋ nurde hanŋ? Belsebulyen tareŋde ma Al Kurunŋyen tareŋde? Mel gobe unŋura yakira teŋ teŋ sanŋinŋbe Al Kurunŋ hitte mat wanŋ hi yeŋ nurde hanŋ geb, denŋ beley ne nineŋ hanŋ gobe usi wor po irde hanŋ yeŋ nurd dunayinŋ. ²⁸Ninŋgeb nebe Al Kurunŋyen sanŋinŋde unŋura yakira teŋ himyen geb, Al Kurunŋ beley doyanŋ dird dird gobe bikkenŋ denŋ hitte gago forok yihi.

²⁹“Be, daha matbe al kura gore kuŋ al hoyanŋ tareŋ minyanŋ gote yare hurkuŋ samunŋminŋya detminŋya yade kuyenŋ? Gwaha tiye yeŋbe al gore kuŋ sanŋinŋ minyanŋ al go wa tenŋ fere teŋ geb epte yamiŋde niŋ detya samunŋminŋya goyen yawaryenŋ.

³⁰“Be, al kura ne niŋ ma heŋ hanŋ marbe asogone. Irde al kura Al Kurunŋ hitte al yukunŋ yukunŋ niŋ faranŋ ma nurde hanŋ marbe al bur yirde metenŋ go bulunŋ irde hanŋ yeŋ nurenŋ. ³¹Ninŋgeb al kura mata bulunŋya sukal mereyamiŋ ge teŋ Al Kurunŋ pohogay irkeb igiŋ halde unyenŋ. Goyenpoga al kura Holi Spirit sukal iryenŋ gobe Al Kurunŋ beley epte ma wor po halde pasi ird unyenŋ. ³²Al kura ne Al Urminŋ gayen asogo nirde mere bulunŋ tiyyenŋbe pohogay nirke igiŋ halde pasi irde unenŋ. Goyenbe al kura Holi Spirit beley metenŋ teŋ hi yeŋ nurd nurd ga asogo irde mere bulunŋ tiyyenŋ gobe epte ma wor po mata bulunŋminŋ goyen

halde unyerj. Megen gar henya, ma kame Al Kurunjen nalure gor wor epte ma halde unyerj.

³³ “Hebe iginej belej gab dikala dirke he iginj ma he buluj yerj hanjen. Ningeb iginej iginj forok yewoŋ yerj nurdeb he go sope irde haraŋ henayinj. He goyen sope irde haraŋ ma henayinbe iginej buluj bulujerj forok yenayinj. ³⁴ Deŋbe kunere duwi yara buluj wor po geb. Meretinja matatinjabe buluj ala po. Ningeb deŋ gwa-hade belej mere kura iginj ma po tinayinj. Hubu wor po. Bitinj bana dufay buluj belej makin hitinj gore mohontinje mat kat kuŋ hiyen. ³⁵ Ningeb al iginjbe binde dufay iginj hinayinj goyen yade kawan yirde hiyerj. Munaŋ al bulujbe binde dufay buluj hinayinj goyen kawan yirde hiyerj. ³⁶ Goke teŋbe fudinde wor po dinej hime, Al Kurunjen belej al iginjya bulujya pota yiryerj nalure gorbe melaktinj soŋ heke ne niŋ mere buluj mat yitinj kurunjen goke merere huwarde daninj gwaha yaminj goyen Al Kurunjen momoŋ irnayinj. ³⁷ Ningeb mohontinje mat mere kat kuyej gore gab nalu goyenter mere teŋ hanjen gote murunjem iginj dunyerj ma buluj dunyerj goyen nurnayinj,” yinyinj.

Al Kurunjen saŋinje det kura irke kinninj inaminj

(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸ Be, Farisi mar kuraya Moseyen saba marya belej, “Tisa, Al Kurunjen saŋinje mata tinjen kura irke kinninj yerj nurde hite,” inaminj. ³⁹ Irkeb Yesu belej wol heŋbe, “Dufay buluj kerde mata manaŋ buluj teŋ haŋ mar goreb mata tinjen Al Kurunjen belej po ga irtek goke po gusuŋaŋ heŋ hanjen. Goyenbe bikkenj Al Kurunjen mere basanj al Yona belej mata teŋ mere tiyyinj goyen po ga nurnayinj. Mata tinjen hoyanj kura ma kennayinj. ⁴⁰ Yonabe makaŋ dapŋa kurunjen binde wawuŋ karwo goŋ hinhin gwahade po, ne Al Urminj gayen wor megenj binde nankehalya wawunja karwo heŋ. ⁴¹ Irde Niniwe taunde niŋ mar gobe Yona belej kuŋ Al Kurunjen mere basanj heŋ tagalkeb mata bulunminj yubul teŋ Al Kurunjen niŋ biŋ mulgaŋ haminj. Goyenbe alya bereya gayenter gayenbe ne saba teŋ hime gabe Yonayen saba gote folek gega, go ma nurde haŋ. Ningeb Al Kurunjen belej

al iginjya bulujya pota yiryerj nalurebe Niniwe niŋ mar belej huwardeb merene ma nurde haŋ mar gayen minje yirnayinj. ⁴² Bikkenj Solomon belej Israel naŋa doyaŋ irde hinhinjabe naŋa gisaw niŋ doyaŋ bere kurunjen kura Siba belej Solomonyen dufayminj wukkenj goyen nure yerj wayyinj. Goyenbe alya bereya gayenter niŋ gayenbe ne Solomonyen dufay folek gare saba yirde hime gega ma nurde haŋ. Ningeb kame Al Kurunjen belej al iginjya bulujya pota yiryerj nalurebe doyaŋ bere Siba belej huwardeb merene ma nurde haŋ mar gayen merem yaŋ yiryerj.

⁴³ “Be, unjura kura al ulinje takira tike kat kuyej gobe mali naŋa al ma hitek bana goŋ kuŋ usaŋ heŋ heŋ gasuŋ niŋ nanjkenj kuŋ hiyerj. Goyenbe gasuŋ kura ma kinyej. ⁴⁴ Irdeb, ‘Bikkenj hinhem gasunde gor mulgaŋ hewej,’ yiyyej. Irdeb mulgaŋ heŋ waŋbe gasuŋ bikkek gobe Al Kurunjen mere binde ma kiriyinj geb, halde haraŋ heŋ sope irtinj yara kinyej. ⁴⁵ Irdeb kuŋbe sopte unjura 7 yende saŋinj folek goyen yupi teŋ tumnaŋ waŋbe al goyen ketal urnayinj. Gwaha tikeb al gobe hanjkapya hinhin gwahade moŋ, buluj wor po hiyerj,” yinyinj.

Yesuyen kulinjya hayminja

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Be, Yesu go hako po al buda kurunjen goyen mere yirde hikeb milinjya kulinjya belej mere irninj yerj waŋ siŋare heŋ doyaŋ irde hinhan. ⁴⁷ Irkeb al kura belej go yeneŋbe kuŋ Yesu goyen, “Momkeya kolge wenja ginninj yerj waŋ siŋare ga haŋ,” inyinj. ⁴⁸ Irkeb wol heŋbe, “Ganuŋbe mamne? Ganuŋbe kolne yago?” inyinj. ⁴⁹⁻⁵⁰ Irdeb komatminj yago yeneŋ heŋyabe, “Al kura Nanne Al Kurunjen saŋinj minjaŋ gote mere nurde go po gama irde haŋ marbe kolne, hayneya mamne yagoya. Ningeb mamneya kolne wenjabe gago haŋ,” inyinj.

13

Yasuŋ teŋ teŋ gote maya mere

(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Be, go naŋa fay goyenter po Yesube hiyen ya go tubul teŋ kuŋ fe ala kurunjen siŋare kura gor kipiryinj. ² Irkeb sopte al buda karim ma waŋ gabu iraminj. Irkeb bada heŋ hakwa kura hinhin hende gor hurkuŋ kipiryinj. Keperde hikeb al

buda kuruj gob fe sijare huwarde hinhan. ³ Hakware gor henjabe saba budam maya mere mat al buda go saba yiryij. Maya meremij kurabe gahade: “Yasuj al kura det muykej tur ire yej kuriij. ⁴ Metenjde kuj tur irde tukuriij. Irkeb kurabe belejnyaj katamiij. Irke nu belej waj yenenbe namiij. ⁵ Kurabe hora herej megerj halgayinjaj katamiij. Megerj tolok moij geb, araj po kawan hamij. ⁶ Goyenbe nana forok yej temeykeb filginiij saijij moij geb, gwiigwal irde kamamiij. ⁷ Det muykej kurabe yamuj hirwanj waj hinhan bana goj katej kawan hamij. Goyenbe yamuj duwi gore hurkuj awrum yurke nonbo hamij. ⁸ Munaj det muykej kurabe megerj igij wor poyaj katej kawan hamij. Irde muykej unjurenjde matbe 100 iginej gwahade hamij. Muykej kurabe 60, munaj kurabe 30 gwahade ala iginej hej tukamiij. ⁹ Al kirmiij miinyarjbe mere gayen kejkela nurnaj ko,” yirij.

Daniij maya merere saba yird hinhin?
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ Irkeb komatmiij yago goyen kujbe, “Daniij geb maya mere mat alya bereya saba yirde ha?” inej gusunaj iramiij. ¹¹ Irkeb, “Al Kuruj belej alya bereyamiij doyaj yird yirde gote miijbe banare hi geb, al hoyaj belej epte ma bebak titek. Goyen denje Al Kurujyen tarende miij goyen igij bebak tinayij. ¹² Niijgeb kejkela wor po merene palja irde nurde hinayij. Al kura biijde mat fudinde wor po Al Kurujyen mere nurde hikeb Al Kuruj belej meremij igij goyen unej teban irde hiyej. Munaj al kura gwahade moij gobe Al Kurujyen mere biijde muj kura hiyej goyen wor tej sija iryej. ¹³ Al gwahade gobe det yennayij gega, epte ma det gote miij nurnayij. Irde merebe nurnayij gega, epte ma mere gote miij bebak tinayij. Niijgeb gwahade po tej hinayij yenje gago maya mere mat saba yirde himyen.

¹⁴ Al gwaha tej haj gokeb Al Kurujyen mere basaj al Aisaia belej Al Kurujyen mere nurde asanjde kayijij gobe gago forok yej hi. Merebe gahade:

‘Denje merene nurde hinayij, irde kenej hinayij gega, bebak ma po tej hinayij.

¹⁵ Fudinde wor po, mel gate biijbe saijij wor po.

Kirmiijbe migisuj yurtij, irde dilijbe mala titij.

Moij manhan kirmiijde nurde, dilijde yenenje biijde matbe bebak wor po tej ne hitte mulgaj hej wake sope yirmewoj,’ yitij hi. Aisaia 6:9-10

¹⁶⁻¹⁷ Niijgeb fudinde wor po dinej hime. Bikkej Al Kurujyen mere basaj mariya al huwak bikkej hinhan gobe daha wor deij belej mata kuruj yenej haj gayen yentewoj yej nurde hinhan. Goyenbe go ma yenenja kamamiij. Mere deij nurde haj gayen wor nurtewoj yej nurde hinhan. Goyenbe ma nuramiij. Munaj denje nalu igijde forok waj geb, diltijde det igij yenej, kirmiijtijde mere igij igij nurde haj gago. Niijgeb goke amanej nurde hinayij.

¹⁸ “Gwahade geb yasuj aljen maya mere gote miij momoj direj tihim geb, kejkela nurde bebak tinaj ko. ¹⁹ Muykej belejnyaj katamiij gote miijbe da? Gobe al kura Al Kuruj belej yende alya bereya doyaj yird yird saba gote miij nurde bebak ma tiyyej. Irke unjura belej waj saba go tej sija irde biij sam irke mere goke ma nuryej go gwahade. ²⁰ Megerj halgayinjaja hora arat herej det muykej katamiij gote miijbe gahade: al kura Al Kurujyen saba tinjenja nurdeb araj po igij igij yej gama iryej. ²¹ Goyenbe mere go kejkela ma biijde kurkuj kipiryey geb, ulyajde ma Al Kurujyen mere goyen gama iryej. Al Kurujyen saba nurde gama irde hiyej gega, al belej buluj buluj irke gote kanduk kenejbe bada hej araj po Al Kurujyen saba go tubul tiyyej. ²² Yamuj duwi forok yitij bana det muykej katamiij gote miijbe gahade: al kura Al Kurujyen saba nurde gama irde hiyej. Irde megen niij mata tej tenja megen niij samuj yad yad du-fay belej tuluj tikeb Al Kurujyen saba goyen iginej miijmoij hiyyej. ²³ Goyenpoga megerj igijnyaj wor po katamiij gote miijbe gahade: al kura Al Kurujyen saba nurde bebak tej gama irde hiyej gob gote iginejbe budam wor po forok yenayij. Muykej kurabe iginej 100 forok yiryey. Kurabe 60, munaj kurabe 30 forok yiryey go gwahade.

Muykeñ buda gob igineñ kurayen kurayen forok yenayin,” yiniñ.

Yamuñ bulunjen maya mere

²⁴ Be, Yesu go gwaha yineñ saba yire yeñbe maya mere hoyañ gahade yiniñ: “Al Kuruj beleñ yende alya bereya doyañ yird yird gobe gahade: al kura wit muykeñ goyen metenminde yukuj tur yiriñ. ²⁵ Goyenbe wawunbe al tumñañ firtinje hikeb al gote asogom beleñ kuñ yamuñ duwi muykeñ goyen wit muykeñ tur irtinjan goyen tur yirde yukuñbe kuriñ. ²⁶ Kame wit go kawañ heñ kuñ igineñ hiniñ teñ hikeb yamuñ duwi goyen manañ forok yeñ tukamiñ. ²⁷ Irkeb meten gote miñ alyen meten mar beleñ wañbe, ‘Doyañ al, gebe wit muykeñ harañ gega, yamuñ duwi gob daha mat forok yañ?’ inamiñ. ²⁸ Irkeb, ‘Asogone kura beleñ mata ga tiyuj geb,’ yiniñ. Irkeb meten marmin beleñ, ‘Niñgeb kuñ wasiniñ?’ inen gusuñañ iramiñ. ²⁹ Irkeb, ‘Goñmin. Moño wasehet yeñ wit manañ tumñañ wasinak ge. ³⁰ Yubul tike tumñañde karkuwañ henayin. Sak nalure gab wasitek. Goyare gab meten marne yamuñ duwi wa walde kuma teñ teñ niñ yad fere teñ yernayin. Munañ witbe yade yukuj yadi yerd yerd ya kurunje gor yernayin,’ yiniñ,” gwahade Yesu beleñ mel go momoñ yiriñ.

Mastet bilminya yisyat maya mere
(Mak 4:30-32; Luk 13:18-21)

³¹ Be, Yesu go maya mere hoyañ wor yiniñ. “Al Kuruj beleñ alya bereyamin doyañ yird yird gobe mastet he bilmin dirñen muñ wor po go gwahade. Al kura beleñ mastet bilmin goyen teñbe metenminde haryin. ³² Det hoyañ muykeñbe karkuwañ, munañ mastet he muykeñbe dirñen muñ wor po gega, kawañ heñ kuruj heñbe metenje gor det haryin goyen fole yiryen. Irkeb nu beleñ wañ haniñ hereñ hagam yirde gor hinayin,” yiniñ. ³³ Irdeb sopte po siraw mere hoyañ yiniñ. “Al Kuruj beleñ yende alya bereya doyañ yird yird gobe Bere kura yis teñ palawa kurunya tigiri teñ tubul tikeb palawa go ditdi nene kuruj hiyyen go gwahade goyen,” yiniñ.

Maya mere mat po saba yirde hinhin
(Mak 4:33-34)

³⁴ Yesu beleñ al buda mere gwahade yirde hinhin gobe maya mere mat po yirde hinhin. Mere keñkelak mat ma yirde hinhin. Maya mere mat po yirde hinhin. ³⁵ Niñgeb Yesu beleñ maya mere mat saba tagalde hinhin gobe Al Kuruj beleñ mere basañ almin mere irke asañde kayyinj gote igineñbe gogo forok yiriñ. Merebe gahade: “Sabanebe maya mere mat po tiyen.

Irde det banare hitin al kura bebak titek moñ goyen tagalen,” yitiñ hi. *Tikin* 78:2

Yamuñ bulunjen siraw mere gote miñ

³⁶ Be, Yesu gobe al buda kuruj go yubul teñ ya hiyende gor mulgañ hiriñ. Irkeb komatmin yago kuñbe, “Yamuñ duwi niñ maya mere mat tagalha gote miñ goyen momoñ dira,” inamiñ. ³⁷ Irkeb gaha yiniñ: “Wit muykeñ igin kuñ haryin al gobe ne Al Urmin gayen. ³⁸ Meten gobe megen kuruj gayen gake yihim. Munañ wit muykeñ gobe Al Kurujyen dirñen weñ. Yamuñ duwi gobe Al Bulunjen dirñen weñ. ³⁹ Irde yamuñ duwi muykeñ tur iryinj al gobe unjura. Sak nalu gobe nalu funañ, irde binje gabu ird ird mar gobe Al Kurujyen miyon. ⁴⁰ Yamuñ buluj wasen kak alare yemeyke humga kunayin go gwahade goyen po, nalu funañdebe al hitte mata gwahade forok yiyyen. ⁴¹ Ne Al Urmin gare miyonne yad yermeke kuñ nere alya bereya hañ bana goñ mata buluj teñ hanjen marya mata buluj tinañ yineñ al bin yade haryen marya go yukuj gabu yirnayin. ⁴² Irde mel go yade kak ala buluj wor po bana goñ yemeynayin. Irkeb goñ po heñ esen misiñ yisen hinayin. ⁴³ Goyabe Al Kuruj dilinje alya bereya huwak hanjen gobe Al Kuruj beleñ doyañ yirde hiyenje gor naña temeyke wuk yitiñ yara wukkeke igin wor po hinayin. Al kirmiñ minyanbe mere gayen keñkela nurnañ ko,” yiniñ.

Samunjen maya mere

⁴⁴ Be, maya mere hoyañ wor yiniñ. “Al Kuruj beleñ yende alya bereya doyañ yirde hi gobe gahade: samuj kura damum hende hoyañ wor po megen binje bana kirtin hinhin. Kurareb al kura samuj gwahade gañ hi yeñ ma nurdeya megen goyen talde taldeb kinyin. Kenenbe sopte aw uryin. Irdeb amañ wor po heñ kuñ detmin kuruj

goyen al yunke damu tikeb gote murungem tukunbe megen goyen damu tiyyin go gwahade. ⁴⁵ Al Kurun beley alya bereyamin doyan yirde hi gote maya mere kurabe gahade: al kura beley selwey yara kura damum hende wor po goyen goke narakeney kun hinhin. ⁴⁶ Kun kun igin mun wor po kura kenenbe mulgan hej yende samun kurun goyen al yunke damu tikeb murungem ter tukun det kusamun wor po go damu tiyyin go gwahade,” yinyin.

Kaman kurunyen maya mere

⁴⁷ Be, Yesu beley sopte po gaha yinyin: “Al Kurun beley yende alya bereya doyan yirde hi gobe gahade: makan dapna yawarnin yey kaman kurun temeyamin. Irdeb dapna min kurayen kurayen yawaramin. ⁴⁸ Dapna makin hihi yey nurdeb tulun ter tukun sijare irde dapna iginbe tiriyen yeramin. Munan bulunbe yemeyamin go gwahade. ⁴⁹ Nalu funande wor pore gorbe al hitte mata gwahade go forok yiyyey. Al Kurunyen miyon beley wan al huwakya al mata bulun ter hitin marya goyen pota yirnayin. ⁵⁰ Irde mata bulun mar gobe yade kak ala kurun bana gon yemeyke esen misin yisen hinayin,” yinyin. ⁵¹ Irdeb, “Maya mere kurun dirhem gote min kenkela nurhan we?” yinke, “Gwaha,” inamin. ⁵² Irkeb, “Bebak tihit yahan geb, denbe Moseyen saba al kura saba bikkek po mon sabane gergen manan nurde tumnan yanarde han al go gwahade dener hime. Nin geb denbe al kura yamin bana mat samun bikkeya gergenya yade sijare katyey go gwahade goyen po saba bikkeya gergenya tumnan nurde han,” yinyin.

Nasaret taunde kurin

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Be, maya mere buda goyen momon yirdeb gasun go tubul ter kurin. ⁵⁴ Kunbe taun gor hej kurun hiriinde gor forok yeybe gor nin Yuda marte gabu yare kun al saba yirke hurkunat tenbe, “Ey, al gabe damde kun Al Kurunyen dufay wukkenya mata tinen kurayen kurayen ird ird tarenja gayen yawarun!” yamin. ⁵⁵ Irdeb, “Al gabe kapenta urmin mon? Yeybe Maria urmin. Kulin yagobe Yems, Yosep, Saimonyabe Yudasya mon? ⁵⁶ Haymin yagob gar ma

tumnan hityen? Gega al gabe damde kun dufayya tarenja yawarun?” yamin. ⁵⁷ Irdeb bulun nurd unamin. Goyenbe Yesu beley, “Al Kurunyen mere basan marbe tauminde nin marya taynenja beley palap ma yirde meremin ma nurde hanjen,” yinyin. ⁵⁸ Irdeb yey ge hekeney ma nurde hinhan geb, gorbe mata tinen budam ma forok yiryin.

14

Herot beley Yon Baptais mayke kamyin

(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ Be, Yesu beley mata kurun ter kun hinhin goyen Galili nana gote doyan al kurun Herot beley mere momonmin nuryin. ² Irdeb meten marmen go, “Yon Baptais maymeke kamun al go goyen sopte huwarun geb, mata tinen ird ird sanin minyan meten ter kun hi gogo,” yinyin.

³⁻⁴ Be, Yon mayke kamyin gote baranminbe gahade: Yon dilin gergen hinhin yabe Herot beley kulin Filip berem Herodias goran iryin. Irkeb Yon beley kawan po, “Mata gob bulun wor po tiyan geb,” inkeb Herot beley goke igin ma nuryin. Irdeb fuleja marmen yinke Yon fere ter tukun koyare keramin. ⁵ Irde maymeke kamun yey nurde hinhin gega, al beley Yon gob Al Kurunyen mere basan al yey nurd unen hinhan geb, Yon mayde min kafura hej hinhin. ⁶ Be, Herot gobe milin beley kawan kiryin nalu go forok yekeb Heroty kadam wenja gabu irde dulay ter hinhan. Irde tiki hekeb Herodias wirin beley gor gabu iramin mar goke gege tiyyin. Irkeb Herot gobe aman wor po hirin. ⁷ Irdeb, “Det kurun nurde gusunan nirkeb igin gunen,” inen dilin mar bin tiyyin. ⁸ Irkeb milin beley gwaha inayin inyin gwahade po Herot inyin. “Han ga po Yon Baptais tonan koronde kerde tawan nuna,” inyin. ⁹ Irkeb doyan al go kanduknen nuryin gega, bere go hitte bin tiyyin goya al buda gor hinhan mar gore daha wet kura ninnak yey nurdeb bin tiyyin go po gama irde bere gore yirin goyen po irde unyin. ¹⁰ Irde fuleja marmen hulyan yirke koyare kunbe Yon bin walamin. ¹¹ Irdeb Yon tonan gobe koronde kerde tawan bere go unkeb yey beley tukunbe milin unyin. ¹² Be, Yon

komatmiñ beleñ mere go nurdeb wañ hakwam goyen tukuñ mete tiyamiñ. Gwaha teñ kuñbe Yon kamiyir goyen Yesu momoñ iramiñ.

*Yesu beleñ al 5,000 biñge paka yiriyiñ
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Yon 6:1-14)*

¹³ Be, Yon kamiyir mere momoñ goyen nurdeb Yesube komatmiñya hakwa teñ naña almem moñde duñkureñ balmiñ hiniñ yeñ kwamiñ. Irkeb naña bana go niñ taunyañ niñ marbe Yesube goñ kwa yeñ nurdeb makañ fereñ gama irde kwamiñ. ¹⁴ Be, Yesu go kuñ kuñ fe siña kurhan forok yeñbe al buda kuruj goyen yeneñbe bunineñ yinyiñ. Irde garbam miñyañ marbe guram yirke igiñ hamir.

¹⁵ Be, wawuñ hewer teñ hikeb komatmiñ yago beleñ Yesu goyen, “Naña bana gab tiyuñ binde miñmoñ. Irde heñ ga moñ kidoma hewer tiya geb, al buda kuruj ga yinke tiyunyañ kuñ yinjeñ biñge kura damu teñ nenañ,” inamiñ. ¹⁶ Irkeb Yesu beleñ, “Moñ, daniñ kunayiñ? Deñ beleñ det kura yunke nenañ,” yinyiñ. ¹⁷ Irkeb, “Gwaha dinha goyenbe neñbe beret siptesoroñya makañ dapña yadi iraw po hañ,” inamiñ. ¹⁸ Irkeb, “Yawañ nunnañ,” yinyiñ. ¹⁹ Irde al buda kuruj go, “Yamunyañ kepernañ,” yinke keperde tukamiñ. Irkeb beret siptesoroñya makañ dapña yadi irawaya goyen yade kotarñ kan nañkiñde nañkeneñ Al Kurunjeñ sañiñde guram yirde yubala teñ al yunnañ yineñbe komatmiñ yago yunyir. ²⁰ Al buda kuruj gob biñge go nen nen ep po namiñ. Irkeb komatmiñ beleñ biñge dikjeñ buda iramiñ gobe tiri 12 gwahade makañ yirtek hamir. ²¹ Be, biñge namiñ mar al parguwak po kapyañ haminbe 5,000 hiriñ.

*Yesu fe yuwalheñ hende huwarde kuriñ
(Mak 6:45-52; Yon 6:15-21)*

²² Be, gwaha teñbe komatmiñ yago, “Arañer hakwa hende hurkuñ fe ala siña kurhan kunañ,” yinke hakwa hende hurkuñbe yeñ wa meheñ heñ fe ala siña kurhan kwamiñ. Irkeb Yesube gor heñ al buda kuruj goyen, “Tiyuñtiñyañ tiyuñtiñyañ kunañ,” yinyiñ. ²³ Al buda go gwaha yineñbe Al Kurunja mere tiyye yeñbe dugu dabayiñde kura gor hurkurir. Kuñ yeñ uñkureñ goñ hikeb kidoma hiriñ. ²⁴ Munañ komatmiñ yagobe meger tubul

teñ fe ala kurunje hamir. Goyenbe meñe huwarke fe goyen makañ duba yara karkuwañ karkuwañ huwaramiñ. Irkeb hakwa gobe muñ kura ma sor iriyiñ. ²⁵ Be, naña minge heñ hikeb Yesu go fe yuwalheñ hende huwarde komatmiñ yago hitte kuriñ. ²⁶ Mel gore fe hende huwarde wañ hike keneñ kafura wor po heñbe, “Gabe uñgura!” yeñ uliñ barbar yeke daha tiniñ tiniñ tiyamiñ. ²⁷ Goyenbe arañ po Yesu beleñ, “Kafura ma yo. Ne wañ hime geb. Tareñ henayiñ,” yinyiñ. ²⁸ Irkeb Pita beleñ, “Doyañ Al Kuruj, gabe fudinde ge keneñbe ninke fe hende huwarde ge hitte kweñ,” iniyiñ. ²⁹ Irkeb, “Igiñge waya,” iniyiñ. Gwaha inkeb Pita go hakwa hende mat solok yeñ fe hende harde Yesu hitte kuriñ. ³⁰ Goyenbe kuñ heñyabe meñe keneñ kafura heñbe hako ga dolok yeñ keneñbe, “Doyañ Al Kuruj, farañ nura!” yeñ kekew tiyyiñ. ³¹ Irkeb goyare po Yesu beleñ haniñ temeyde tanardeñ isañ hiriñ. Irde, “Daniñ dufay budam heñ ne niñ hekenñ ma nurde ha?” iniyiñ. ³² Gwaha teñbe hakwa hende hurkaryum. Irkeb meñe kamiyir. ³³ Irke gab hakwa biñde hinhan mar gore keneñ bebak teñbe doloñ irde, “Fudinde wor po gebe Al Kuruj Urmiñ,” inamiñ.

*Genesaret niñ garbam mar sope yiriyiñ
(Mak 6:53-56)*

³⁴ Be, gwaha teñ kuñ kuñbe Genesaret naña beleñ goñ forok yamiñ. ³⁵ Irkeb al gor niñ beleñ Yesu keneñ bebak teñbe mere kerke naña goyen bana niñ mar yinke garbam mar tumñañ Yesu hitte yawayamiñ. ³⁶ Irde, “Garbam mar gayen yubul tike meñe diba ulger niñ gote muruñ po sisañ urdeb igiñ henañ,” iney esej mere iramiñ. Niñgeb al garbam miñyañbe Yesu go sisañ urde tumñañde igiñ hamir.

15

*Yesu beleñ asem yagot mata walde yunyir
(Mak 7:1-13)*

¹ Be, naña goyen bana metey teñ kuñ hikeyabe Yerusalem taun kurunje mat Farisi mar kuraya Moseyñ saba mar kuraya goyen Yesu hitte wañbe, ² “Daniñ geb komatge yagobe asininiñ yagot mata ma gama irde hañ? Yeñbe dula tiniñbe mali po biñge nene hañ. Haniñ ma haldeya gwaha

terj hañ,” inamiñ. ³ Irkeb wol herjbe, “Munañ deñbe daniñ geb asetinj yagot mata niñ po teñbe Al Kuruñyen merebe pel irde buluñ irde hanñyen? ⁴ Al Kuruñ belejbe, ‘Nanñiya mamñiyabe palap yirde hinayinj,’ yitij hi niñgeb, ‘Al kura nanñiya miliñya mere buluñ yiryen gobe mayke kamyen,’ yitij hi. ⁵ Goyenbe deñbe saba goyen tigiñ teñbe, ‘Al kura nanñiya miliñya det kura farañ yurtek goyen ma yunenbe, “Igiñ farañ durmewoñ gega, Al Kuruñ uney yey basiña irmiñ geb, go ma farañ duren,” yinyen gobe mata buluñ moñ,’ yey al saba yirde hanñyen. ⁶ Niñgeb al gwaha mat saba yirke Al Kuruñyen mere ma gama irde nanñiya miliñya palap ma yirde duliñ hanñyen. Deñbe gwahade goyen po asetinj yagot mata niñ teñbe Al Kuruñyen mere buluñ irde hanñyen. ⁷ Usi mar wor wor, Al Kuruñyen mere basañ al Aisaia belej asañde kayyinj gobe fudinde wor po deñ gake kayyinj. ⁸ Merebe gahade:

‘Mel gabe mohonje po turuñ nirde hañ.

Gega biñdebe ne niñ ma nurde hañ.

Hoyañde wor po hañ.

⁹ Mel gabe megen niñ marte saba po gama irde al saba yirde hañ.

Mel gabe biñ hende hende po doloñ nirde hañ,’ yitij hi geb,” yinyinj. *Aisaia 29:13*

¹⁰ Be, Yesu gob mel Farisi marya Moseyen saba marya goyen gwaha yinenbe al buda kuruñ gor hinhan go yinke yey binde wayamiñ. Irkeb, “Mere ga nurde bebak tinañ ko. ¹¹ Det kura al mohonje mat biñde kurkuyej gore Al Kuruñ diliñde al go buluñ ma iryen. Goyenbe det kura mohonje mat kat kuyej gore po gab Al Kuruñ diliñde al go buluñ iryen,” yinyinj. ¹² Gwaha yinkeb komatmiñ yago belej wañbe, “Farisi marbe mere taha goke igiñ ma nurde hañ goyen yenej bebak taha?” inamiñ. ¹³ Irkeb wol herjbe, “He kura Nanne Al Kuruñ tareñmiñ kuruñ gore ma haryinj gobe filginiñ manañ tumñañ wasiyen. ¹⁴ Niñgeb diliñ titmiñ buda gobe yenej wasak tinañ. Mel gobe saba fudinde goyen ma bebak teñbe al mata buluñde yukuñ hañ. Al kura diliñ titmiñ belej kadam yinjer yara goyen belej ikala irde tukuñ hime yiyyen gobe tumñañde kuñ mete titmiñde katiryen,” yinyinj. ¹⁵ Irkeb Pita belej, “Maya mere gote

miñ momoñ dira,” inyinj. ¹⁶ Irkeb, “Deñ manañ dufaytiñ muñ kura ma wuk yey hañ? ¹⁷ Det kura al mohonje mat biñde kurkuyej gobe kamebe kat kuyej gobe ma nurde hañ? ¹⁸ Goyenbe det mere kura al mohonje mat forok yey hanñyen gobe biñde mat wañ hanñyen geb, gore gab Al Kuruñ diliñde al go buluñ yirde hanñyen. ¹⁹ Dufay buluñ, al gasa yirke kamde kamde mata, al kura berem yanñ gore bere hoyañya duwan teñ teñ mata, alya bereya foneñde leplep mata, kawe mata, merere luwarde usi mat mere teñ teñ matayabe mere buluñ mat teñ teñ mata kuruñ gobe al biñde mat pul yey hanñyen. ²⁰ Det gwahade gore gab Al Kuruñ diliñde al buluñ yirde hanñyen. Haniñ hal hal mata kenkela ma gama irde dula tinayinj gore al buluñ ma yiryen,” yinenbe saba yiryinj.

Kenan marte bere gote dufay sanij
(*Mak 7:24-30*)

²¹ Be, Yesu go nañ hinhin goyen tubul teñ Saidon taunya Tair taunay nañ bana goñ komatmiñ yagoya kwamiñ. ²² Irkeb taun iraw goyen bindere tiyuj kura hin-hinde gor mat Kenan mar bere kura gore Yesu hitte wañbe, “Doyañ Al Kuruñ, Dewit Urmij, bunijen nirde farañ nura. Wernebe unjura belej wañ herñen irtiñ hi geb, buluñ buluñ wor po irde hañ,” iney eserj uryinj. ²³ Goyenbe Yesube meremiñ goyen muñ kura haywanñ ma hiriñ. Irkeb komatmiñ yago belej, “Eserj durde gama dirtiñde po hi geb, takira tike kwi,” inamiñ. ²⁴ Irkeb wol herjbe, “Nebe Israel mar Al Kuruñyen sipsip meremiñ ma nurde duwi hitij goke po wamiñ geb,” yirij. ²⁵ Irkeb bere gore wañ palap irde dokolhoñ yuguluñ teñbe, “Doyañ Al Kuruñ, farañ nura,” inyinj. ²⁶ Irkeb wol herjbe, “Diriñde biñgebe epte ma gorañ yirde yad kulumiñ yago yunke nenayinj,” inyinj. ²⁷ Gwaha inkeb bere gore wol herjbe, “Doyañ Al Kuruñ, mere gobe fudinde ninha gega, diriñde biñge dikñen katnayinj gob kulu wor nene hanñyen. Niñgeb farañ nurayinj,” inyinj. ²⁸ Irkeb Yesu belej, “Bere, ne niñ hekker wor po nurha geb, gusuñañ nirha gote igineñ forok yiyyen geb,” inyinj. Be, wirinj gobe goyare go po igiñ hiriñ.

Al garbam kurayen kurayen sope yiryinj

²⁹ Be, Yesu go naŋa goyen tubul teŋ mul-
gaŋ hej Galili fe ala kuruj fereŋ kuŋ kuŋbe
dugu dabayiŋde kura gor hurkuriŋ. ³⁰ Irkeb
al budam wor po yeŋ hitte wayamiŋ. Waŋ
henyabe al kahaŋ nonbo hitiŋ, diliŋ titmiŋ,
uliŋ albo yirtiŋ, mohoj kattinŋyabe gar-
bam hoyar miŋyaŋ marya goyen sope yirke
igiŋ henaŋ yeŋ nurde yawaŋ kahaŋ miŋde
yeramiŋ. Irkeb sope yiryiŋ. ³¹ Al gabu
iramiŋ mar beleŋ mohoj kattinŋ mere tike
yenamiŋ. Uliŋ albok hitiŋ goyen igiŋ hej,
kahaŋ buluj hitiŋ goyen huwarde kuŋ waŋ
teŋ, diliŋ titmiŋ naŋkeneŋ tike yeneŋbe
hurkuŋkat teŋbe Israel marte Al Kuruj go
turuj irde kasor iramiŋ.

*Al 4,000 biŋge yunke namiŋ
(Mak 8:1-10)*

³² Be, Yesu beleŋ komatmiŋ go yinke
wakeb, “Al buda kuruj gabe tumŋaŋde
hiteke kuŋ kuŋ yereŋkek hihi. Goyenbe det
go kura netek miŋmoŋ hahaŋ. Biŋge ma
nene tiyuŋmiŋ kunayiŋbe beleŋyaŋ kam-
nayaŋ geb, bunijiŋ yeneŋ hime,” yinyiŋ.
³³ Irkeb komatmiŋ beleŋ wol heŋbe, “Tiyuŋ
binde miŋmoŋ naŋa gahade gab biŋge
damde niŋ yade al buda kuruj gahade
gayen yunteke nenayiŋ?” inamiŋ. ³⁴ Irkeb,
“Beretbe dahade haŋ?” yinkeb, “Beretbe
7ya makaŋ dapŋa mukŋeŋ yadi kura goya
po haŋ,” inamiŋ.

³⁵ Be, al buda gabu iramiŋ go megen
keprnaŋ yinke keperde tukamiŋ. ³⁶ Irkeb
beretya dapŋaya go yadeb Al Kuruj igiŋ
nurde uneneŋbe beretya dapŋaya go yubala
teŋbe komatmiŋ yago al yukuj yunnaŋ
yeŋ yunyiŋ. Irkeb gwaha po tiyamiŋ.
³⁷ Al buda kuruj gobe biŋge go nene
ep wor po namiŋ. Irkeb Yesuyen kom-
mat beleŋ biŋge dikŋeŋ al beleŋ ep nene
yubul tiyamiŋ goyen yade tiri 7 gwahade
makiŋ yirtek iramiŋ. ³⁸ Bereya diriŋya
ma kapyaŋ hej al parguwak po kapyaŋ
hamiŋbe 4,000 hiriŋ. ³⁹ Biŋge yunke neke
gabe, “Tiyuŋtiŋyaŋ tiyuŋtiŋyaŋ kunayiŋ,”
yinyiŋ. Irdeb komatmiŋya hakwa hende
hurkuŋbe naŋa kura Magadan taun binde
beleŋ goŋ kwamiŋ.

* 16:4: Yonabe wawuj karwo makaŋ dapŋa kuruj miliŋ gote biŋ bana heŋbe sopte sijare katyiŋ. Gobe Yesu kamyiŋde
mat yereŋkek heke sopte huwariŋ gote tunjaŋeŋ.

16

*Mata tiŋeŋ kura ira iney gusuŋaŋ iramiŋ
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)*

¹ Be, Yesu go goŋ hikeb Farisi marya
Sadusi marya beleŋ Yesu hitte waŋbe tunjaŋ
urniŋ yeŋ, “Mata tiŋeŋ Al Kuruj beleŋ irtek
goyen kura irke kinniŋ,” inamiŋ. ² Irkeb
Yesu beleŋ, “Deŋbe wawuŋbana hej naŋa
buk yekeb, ‘Kadila heweŋ tiya,’ yeŋ haŋyen.
³ Irde wampotbe, ‘Naŋa buluj hihi geb,
kigariŋ kateŋ tiya,’ yeŋ haŋyen. Deŋbe
naŋkiŋ keneŋ gab kadila heweŋ tiya ma
kigariŋ kateŋ tiya goyen keŋkela nurde
haŋyen. Goyenbe gayenter niŋ mar goke
teŋbe Al Kuruj beleŋ mata forok yirde hi
goyen daniŋ geb yeneŋ bebak ma teŋ haŋ?
⁴ Deŋ gayenter niŋ marbe mata buluj teŋ Al
Kuruj harhoktiŋ uney haŋ geb, mata tiŋeŋ
kurayen kurayen goke po naŋkeneŋ haŋ.
Goyenbe kura kinniŋ yekeb Yona hitte mata
forok yiriŋ* go gwahade goyen po kame
dikala direŋ,” yineŋbe mel goyen yubul teŋ
hoyande kuriŋ.

*Farisi marya Sadusi maryat saba buluj
(Mak 8:14-21)*

⁵ Be, fe ala kuruj go warde siŋa kurhan
kwamiŋya goyenbe komatmiŋ go biŋ sir
yekeb beret kura ma yade ga kwamiŋ. ⁶ Be,
Yesu beleŋ Farisi marya Sadusi marya goke
komatmiŋ goyen, “Keŋkela hej hinarŋ ko.
Moŋgo mel gote yis beleŋ buluj diriŋeŋ
geb,” yinyiŋ. ⁷ Gwaha yinkeb komatmiŋ
beleŋ, “Beret kura ma yad wayhet geb, gogo
dina,” yeŋ yinŋeŋ uliŋ kadom mere gird
tiyamiŋ. ⁸ Komatmiŋ go mere kusa irde hike
yeneŋbe, “Daniŋ dindikerŋ uliŋ beretniniŋ
miŋmoŋ yeŋ haŋ? Deŋbe ne niŋ ma hekkerŋ
nurde haŋ? ⁹ Muŋ kura ma po bebak teŋ
haŋ? Beret siptesoroŋ al 5,000 namiŋ gote
dikŋeŋbe tiri dahade makiŋ yirtek hamiŋ?
¹⁰ Goyen moŋ kenem beret 7 goyen al 4,000
naŋ gote dikŋeŋ yade tiri dahade makiŋ
yirtek haŋ? ¹¹ Farisi marya Sadusi maryat
sababe yis beleŋ palawa bana hilyaŋ kutiŋ
yara al hoyar kuruj gote dufay buluj yirde
hi goke diniŋ hime. Beret niŋ ma yeŋ
hime gayen daniŋ geb bebak ma teŋ haŋ?
Niŋgeb sopte diniŋ hime, Farisi marya
Sadusi maryat yis beleŋ buluj diriŋeŋkek

geb, kenkela hej hinayin,” yinyin. ¹² Be, gwaha yinke gab, “Yis beret bana irde hanjen goke ma diner hi. Farisi marya Sadusi maryat sababe yis yara goke hayhay dirde hi,” yey nuraminj.

Yesu, gebe Mesaia
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Be, Yesu go komatminya nana bana go tubul tej kuj Sisaria Filipai taun binde binde hej hejbe gusuhan yiriyin. “Ne Al Urminj gayen gake al hoyan belej ganuj yey hanj?” yinyin. ¹⁴ Irkeb wol hejbe, “Al kura belej gebe Yon Baptais yey hanj. Munaj kura marbe Elaia ginej hanj. Kurabe Yeremaia ma Al Kurunjen mere basanj mar hoyan kura goyen ginej hanj,” inaminj. ¹⁵ Irkeb, “Munanj denj gayenbe nebe ganuj yey nurd nunej hanj?” yinyin. ¹⁶ Irkeb Saimon Pita belej, “Gebe Mesaia, Al Kurunj gwahader hitin al gote Urminj,” iniyin. ¹⁷ Gwaha inkebe, “Mere gobe Nanne Al Kurunj sanjin minyanj al gore ginke gab gago yaha. Al kura belej ma mere goyen momonj gira. Ningeb Al Kurunj belej guram girde sanjin giriyen. ¹⁸ Gebe ne ninj dufayge hora yara tarej irha geb, Pita ginej hime. Ningeb hora go hendebe nere alya bereya yeren. ¹⁹ Irde Al Kurunjen alya bereya doyanj yird yird sanjin goyen ge guney. Ningeb ge belej igin yawayinbe Al Kurunj wor ulinj yawayinbe Al Kurunj wor buluj yiyyen,” iniyin. ²⁰ Gwaha inenbe tumnanje komatminj goyen, “Al hoyan kura hitte ne ninj yey, ‘Yeybe Mesaia,’ ma yinnayin,” yiner utanj yiriyin.

Kamde kamdemij ge kawan tagalyin
(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

²¹ Be, goyenter mat komatminj yago goyen kawan po, “Nebe Yerusalem kwey. Kumekeb Yuda marte doyanj mar par-guwakya Al Kurunj doloj ird ird mata doyanj marte karkuwanyabe Moseyen saba marya belej buluj buluj nirde mununke kamej. Goyenpoga kamej goyen yerenkek hekeb huwarej,” yinyin. ²² Irkeb Pita belej mere go nurdeb yey munj po tapat irdeb iney teybe, “Doyan Al Kurunj, gwaha ma tiyayin. Mata gobe ge hitte ma po forok yiyyen geb,” iniyin. ²³ Irkeb fulganj kanj Pita kenenje, “Satan, hoyan kwa! Gebe belejne

pet tej ha geb. Dufay gobe Al Kurunjen monj, alyen dufay po geb,” iniyin.

²⁴⁻²⁵ Gwaha teybe komatminj yago goyen gaha yinyin: “Al kura gama nirde kanduk yenenj yingen ge kafura hej harhok nuney al gobe kame tonejbe kanduk kinyerj. Munaj al kura ne gama nirde kamde kamde ninj ma kafura hej kanduk kuruj tej ulinj misinj katej hiyerj al gobe tonejbe igin hiyerj. Ningeb al kura ne gama nire yeybe megen ninj dufayya mataya harhok yuneyen. Irdeb kanduk yenenj hiyerj gega, yingenj ge ma nurde gama po nirde hiyerj. ²⁶ Al kura megen ninj samuj budam yade denjem yanj hiyyerj gega, al gobe Al Kurunj dilindeb kamtinj yara hiyyerj gobe daha tiyyerj? Gobe igin monj, buluj wor po. Ningeb megen ninj samuj kura tej gore Al Kurunjen bearar bana hiyerj al gob epte ma damu tej tumulganj titek. ²⁷ Ne Al Urminj gab kamebe Nanne Al Kurunjen sanjin turunj yanj goyen manaj katej. Goya goyenbe miyominjya kattek. Irdeb alya bereyat mataminj dahade dahade goyen gote murungembe gwahade po yunenj. ²⁸ Goyenpoga denj gar hanj gayen kurabe ma kamdeya ne Al Urminj gare Al Kurunjen tarende alya bereyaminj doyanj yirde hej goyen kennayin. Mere gabe fudinde wor po diner hime,” yinyin.

17

Yesu ulinj hoyan hirin
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Be, nana fay 6 kamereb Yesu belej Pita, Yemsyabe kulinj Yonya po yade dugu kurunde kura gor hurkami. ² Gor hejbe Yesu go mel gote dilin mar po ulinj hoyan hirin. Dinsokdebe nana timiytinj yara hirin. Ulinj umja kerde hinhin go wor faykek wor po hirin. ³ Gwaha tikeyab dilin mar po Moseya Elaiaa forok yey Yesuya mere tej hinhan. ⁴ Irkeb Pita belej Yesu goyen, “Doyan Al Kurunj, gar gabe nej hitek gasuj igin munj wor po. Ningeb ge belej ok yekeb denj al karwo hitek hej hej gasuj kura yirenj. Kurabe ge ninj, kurabe Mose ninj, munaj kurabe Elaia ninj,” iniyin.

⁵ Mere gwaha tej hikeyabe kigarinjin faykek wor po kura gore wanj aw yurijin. Irkeb al melak kura gagap bana goreb, “Al gabe Urne. Yeybe bubulkunje wor po, yey

ge bener mat amañer wor po nurde hime. Ninggeb yende mere po nurde gama irde hinayij,” yirij.

⁶ Be, Yesuyen komatmiñ beleñ mere go nurdeb kafura wor po heñ biñ tadam mat megen katamiñ. ⁷ Gega Yesu beleñ wañ yanardeb, “Kafura heñ ma, huwarnañ!” yinyij. ⁸ Gwaha yinke nankenenbe Yesu unjuren po hike kenamiñ. Al hoyañbe hubu.

⁹ Be, dugure gor mat kateñ heñyabe Yesu beleñ mel go saba yirde, “Hañka det kenhañ gayen gake al hoyañ kura momoñ ma yirnayij. Ne Al Urmiñ gayen kameñde mat sopte huwarmeke gab igiñ tagalnayij,” yinyij. ¹⁰ Irkeb mel gore, “Daniñ geb Mo-seyen saba mar beleñ Elaia wa wake gab Mesaiaabe kame wayyen yeñ hanñen?” yeñ gusuñañ iramiñ. ¹¹ Irkeb, “Elaia wa meheñ heñ det sope irke gab Mesaia wayyen yeñ hanñen gobe fudinde. ¹² Ninggeb Elaiaabe bikkeñ wayuñ. Goyenpoga alya bereyabe keneñ bebak ma tiyan. Irde yingende du-fay po gama irde buluñ buluñ irde mayke kamuñ. Mel goreb yeñ irañ gwahade goyen po ne Al Urmiñ gayen wor gwahade po nirnayij,” yinyij. ¹³ Irke gab, “Yon Baptais niñ diner hi,” yeñ bebak tiyamiñ.

Diriñ unğuram yañ sope iryij

(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

¹⁴ Be, mel go dugure mat kateñ al gabu kuruj iramiñde gor forok yekeb al kura gore Yesu hitte wañ diliñ mar dokolhoñ yuguluñ teñbe, ¹⁵ “Doyañ Al Kuruj, urne bunineñ irde farañ ura. Bu toneñ miñyañ geb, uliñ misiñ kuruj kateñ hiyen. Kurareb kak alare kateñ hiyen. Kurareb fe alare kateñ hiyen. ¹⁶ Komatge yago hitte tawayhem gega, sope ma irhañ,” inyij. ¹⁷ Irkeb, “Deñ gayenter niñ marbe dahade ninggeb Al Kuruj niñ dufaytiñ muñ kura sañij ma irde hañ? Tonañtiñ sañij wor po, saba dirman dirmanen. Gayak ga ma denya hityen gega, hako po hañ. Diriñ go tawanañ,” yinyij. ¹⁸ Irdeb diriñ go teñ wakeb unğura diriñ bana hinhin go iney teñ takira tike kat kurij. Irkeb goyare po igiñ hirij.

¹⁹ Be, go kamereb yeñ unjkuren po heñ gab komatmiñ beleñ, “Daniñ geb neñbe unğura go ma takira tihit?” inamiñ.

* 17:20-21: Asañ hoyañdebe gahade hi: 21 Goyenbe unğura gwahade goke dindiken binje kutña irde Al Kuruj gusuñañ irde takira tike gabe kat kuyen.

²⁰⁻²¹ Irkeb, “Deñ unğura takira ma tahañ gobe Al Kuruj niñ hekkeñ nurde hañ gobe kuruj moñ. Ninggeb fudinde wor po dinhem. Al Kuruj niñ dufaytiñ hek irde hañ goyen mastet he bilmiñ dirneñ muñ gwahadebe megen gar det kura irnayijbe meteneñ ma diryen. Ninggeb dugu gayen ‘Gar mat siñgir teñ iror kwa!’ inkeb gwahade po tiyyen,” yinyij.*

²² Be, Yesuya komatmiñya gabu heñbe tumñañ Galili naja bana kwamiñ. Irdeb Yesu beleñ, “Ne Al Urmiñ gabe mununtek al haniñde nernayij. ²³ Irke mununkeb kameñ gega, yereñkek hekeb Al Kuruj beleñ sopte nisañ heke huwareñ,” yinyij. Gwaha yinkeb komatmiñbe kandukneñ wor po nuramiñ.

Al Kurujyen ya balem gote teks

²⁴ Be, gwaha teñ kuñ kuñbe Kapeneam taunde forok yamiñ. Irkeb Al Kurujyen ya balem niñ teñ teks yad mar beleñ Pita hitte wañbe, “Tisage gayen Al Kurujyen ya balem niñ teñ teks kura yerde hiyen?” inamiñ. ²⁵ Irkeb, “Gwaha,” yinyij.

Be, gwaha yineñbe Yesu hinhin ya go binde hurkukeb goyare po Yesu beleñ, “Saimon, megen niñ doyañ mar karkuwañ yuntek teks kurayen kurayen gobe ganuñ mar beleñ gab yerde hanñen? Urmiñ yago beleñ yerde hanñen ma al hoyañ beleñ yerde hanñen? Gebe dahade nurde ha?” iney gusuñañ iryij. ²⁶ Irkeb Pita beleñ wol heñbe, “Al hoyañ beleñ yerde hanñen,” inyij. Irkeb, “Gwaha, doyañ mar karkuwañ gote dirneñ weñbe naniñ yagonñ teks ma yerde hanñen geb. ²⁷ Goyenpoga teks ma yertekeb dufaymiñ buluñ henak geb fete kuñ funal temeyayij. Irde dapña meheñde wor po tawayij gobe mohoñ takila teñ teks yertek hora kura kenayij. Hora go tukurjbe neya geyat teks kerayij,” inyij.

18

Ganuñbe deñem kuruj wor po hiyyen?

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ Be, goya goyenbe komatmiñ hoyañ beleñ Yesu hitte wañbe, “Ganuñbe Al Kuruj beleñ alya bereyamiñ doyañ yirde hire gor niñ deñem yañ wor po hiyyen?” yeñ

gusurjaj iramiñ. ² Irkeb dirij dirreñ kura inke komatmiñ yago hinhande gor wañ huwaryiñ. ³ Irkeb Yesu beleñ, “Fudinde wor po dineñ hime. Dirij gahade gayenbe yinggeñ al denem yañ heñ heñ niñ ma nurde hanjen. Gwahade goyen po al kura yinggeñ al denem yañ heñ heñ niñ ma nurde hañ marbe Al Kuruj beleñ yende alya bereya doyañ yirde hi bana goñ igiñ hurkunayiñ. ⁴ Niñgeb al kura dirij gahade ga hinayiñ marbe Al Kuruj diliñde denem yañ wor po yeñ yinyeñ. ⁵ Irde al kura denem moñ dirij gahade gayen ne niñ teñ gargar iryenbe ne gayen niryeñ.

⁶ “Goyenbe al kura dirij sañiñ miñmoñ gahade gayen ne niñ dufaymiñ tareñ irtiñ goyen al kura beleñ mata buluj tike keneñ gama irde buluj tiyyeñbe mata buluj miñ uryeñ al gobe murungem buluj wor po tiyyeñ. Niñgeb al hoyañ gama ma irkeya mata buluj miñ uryeñ al gobe hora kuruj kura teñ biñiñde feñ teñ makañ alare temeyke kamyey. Gogab gote murungem buluj wor po goyen ma tiyyeñ.

⁷ “Mata buluj titek dufaybe al biñyañ hugiñeñ forok yeñ tunaj yurke kateñ hanjen. Niñgeb megen niñ mar dufay buluj go teñ hañ gobe Al Kurujyen bearar bana hañ geb goke bunineñ nurde hime. Dufay buluj gobe hugiñeñ al biñyañ forok yeñ hiyeñ gega, al kura dufay go gama irde mata tinayiñ mar gobe Al Kurujyen bearar bana hinayiñ geb goke bunineñ nurde yuneñ hime. ⁸ Niñgeb hange kura beleñ girke mata bulujde katay-iñbe hange go walde temeyayiñ. Moñgo hange uñkureñ gore girkeb ulge tumñaj kak hugiñeñ hitiñde gor kutek goke teñbe hange gore bulujde gukutek go po walde temeyayiñ. Irdeb igiñ hange kurhan titmiñ manaj gasuj igiñde kwayiñ. Irde kahañge wor gwaha girkeb go wor gwahade po irayiñ. Irdeb igiñde kwayiñ. ⁹ Irde delge kurhan beleñ girke mata bulujde katay-iñbe delge go marde temeyayiñ. Moñgo delge uñkureñ gore girkeb ulge tumñaj kak alare kutek goke teñbe delge gore bulujde gukutek go po marde temeyke igiñ delge kurhan titmiñ manaj gasuj igiñde kwayiñ,” yinyiñ.

* 18:10-11: Asañ hoyañdebe gahade hi: 11 Ne Al Urmiñ gabe alya bereya Al Kurujyen dirreñ weñ gega, mere ma nurde duwi hitiñeñ tiyañ goyen yumulgañ tiye yeñ wamiriñ.

Sipsip duwi hitiñ gote maya mere
(Luk 15:3-7)

¹⁰⁻¹¹ Irde sopte po gaha yinyiñ: “Be, al kura denem moñ dirij gahade gayenbe Al Kurujyen miyoy beleñ doyañ yirde hañ. Irde miyoy gobe Al Kuruj sañiñ miñyañ gote diliñ mar hugiñeñ hanjen. Niñgeb al gahade goyen denem moñ yeñ ingogaha ma yirde hinayiñ.*

¹² Be, ga nurnañ! Al kura sipsipmiñ 100 hinayiñ. Irke uñkureñ kura kadom yubul teñ hoyañde kuyeñ. Irke goñmiñ yeñ tubul tiyyeñ? Moñ! Sipsipmiñ 99 go yukuj doñdoñde kura gor yubul teñbe kuñ nanñkinyeñ. ¹³ Fudinde wor po dineñ hime. Uñkureñ muñ goke nanñkeneñ kuñ kuñ keneñ teñbe amañ wor po hiyyeñ. Munañ 99 goke gwahade wor po ma nuryeñ. ¹⁴ Gwahade goyen po, Nantiñ Al Kuruj sañiñ miñyañ al gobe al kura dirij gahade gayen uñkureñ kura Al Kuruj tubul teñ kanduk bana kuñ kuñ gokeb igiñ ma nurde hi,” yinyiñ.

Kadge kura buluj girkeb daha tiyayiñ?

¹⁵ Irde sopte po, “Be, kadge kura buluj buluj girkeb kuñ yeñ po hikeya gabe mata bulujmiñ goke momoñ irayiñ. Irke mere go nuryeñbe al gob sopte kadge Al Kuruj urmiñ gigeñ yara hiyyeñ. ¹⁶ Goyenbe merege ma nurke kenem al hoyañ uñkureñ ma iraw gwahade yade ga kwayiñ. Gogab al irawa ma karwo gore merege goyen tumñaj fudinde yenayiñ. ¹⁷ Al hoyañ yukayiñ gote mere wor ma nurke keneñbe mata bulujmiñ goyen Al Kurujyen dirreñ weñ hoyañ goyen momoñ yirayiñ. Yende mere wor ma po nurkeb al gobe Al Kurujyen dirij moñ, mata buluj al yeñ keneñ hinayiñ.

¹⁸ Fudinde wor po dineñ hime. Al Kurujyen alya bereya doyañ yird yird sañiñ goyen den duney. Niñgeb den beleñ igiñ yenayiñbe Al Kuruj wor igiñ yiyyeñ. Irde den beleñ buluj yenayiñbe Al Kuruj wor buluj yiyyeñ.

¹⁹ Sopte dineñ hime. Der al iraw kura megen gar heñya det kurañ nurde dufaytiriñ uñkureñ po irde Nanne Al Kuruj tareñ miñyañ al goyen gusuraj iriryenbe

yer beley epte irde dunyer. ²⁰ Gwahade ningeb al irawa ma karwo gwahade kura, 'Nenbe Yesuyen alya bereya,' yer war gabu irnayinbe ne manar war yerjya hitek," yinyin.

Metey al bunijey minmoyen maya mere

²¹ Be, gwaha yinkeb Pita beley warbe, "Doyar Al Kurur, kadne kura beley bulur nirkeb wawur dahadere mata bulurmin go halde uner? Wawur 7 ma dahade?" yer gusurar iriy. ²² Irkeb, "Wawur 7 po moy. Bulur girde hikeb hugijey halde po uner hayin," ineybe ²³ mata goke maya mere mat gaha yirin: "Ningeb Al Kurur beley yende alya bereya doyar yirde hi bana goy niy matabe gahade: doyar al kura beley metey marmiy horamin yawaramin go wol henaar yinyin. ²⁴ Irkeb al kura doyar almin hitte hora kurur wor po tirin al goyen doyar almin hitte tawayamin. ²⁵ Gega al gobe hora kurur go epte ma wol hetek hirin geb, doyar almin gore, 'Al gote beremya dirimiy wenya detmijya goyen tumjar yukur al hoyar yunke damu tinar. Irkeb hora gobe ne tewen,' yirin. ²⁶ Irkeb metey al go dilij mar gor po dokolhoj yugulur tenbe, 'Bemel nirde ma. Horage kurur gobe wol hej guney geb,' iney esey mere iriy. ²⁷ Irkeb bunijey kenejbe, 'Hora go wol hej hej ge ma nurayin,' iney tubul tike kurin. ²⁸ Goyenbe kur metey al kadam hora dirjey muj kura unke ma wol hitin al goyen kinyin. Irde hapekde tenbe, 'Araney horane wol hawa!' iniyin. ²⁹ Irkeb kadam go kimin mar dokolhoj yugulur tenbe, 'Bemel nirde ma yo. Horage wol hej guney geb,' iniyin. ³⁰ Goyenbe al go bunijey ma irde kadam go tagal unerbe, 'Horane wol heke gab tej sinj irnayin,' yinke tukuj koyare keramin.

³¹ "Be, metey mar kadam beley mata go kenejbe bin ar yamin. Irdeb kur doyar almin go mata kurur al gore tiyiyin goyen momoj iramin. ³² Irkeb doyar al beley metey almin go hoy irke wakeb, 'Geb metey al bulur. Horane epte ma wol hetek geb, esey mere nirkeb bunijey girde goymiy ginmin. ³³ Ne beley bunijey girde kandukge kurur go pasi irde gunmin gwahade goyen po, ge beley wor danij geb kadge gwaha ma iran?' iniyin. ³⁴ Doyar al go bin ar wor po yekeb, 'Al go koyare kernar!' yinyin.

Irdeb, 'Horane tumjar wol heke gab tubul tike kuyey,' yinyin. ³⁵ Nanne Al Kurur sanj minjar gore dey wor mata gwahade goyen po diryer. Ningeb kadtin yago bulur dirnayin goyen bitinj mat wor po halde yuner hinayin. Mali hende hendem ma tinayin," yinyin.

19

Al beley bere yakira tej tej mata

(Mak 10:1-12)

¹ Be, Yesu go mere gwahade mat al saba yirdeb Galili nana tubul tej Yodan fe gama irde Yudia narjare kurin. ² Kur hikeb al budam gama irde kur hinhan. Irke al garbam minjarbe sope yirke igin hej hinhan. ³ Gwaha tej hikeyabe Farisi mar kura beley turar urnin yer warbe, "Al kura min goke kuram moy berem takira tiyyer gobe Mosey sabarebe igin yitij we?" inamin. ⁴ Irkeb wol hejbe, "Harjapya wor po tikula kerdyabe Al Kurur beley al irde, bere irde iriyin goyen Al Kurur yen asarj katin hi gobe ma kapyar hej hanjen?" ⁵ Al Kurur beley gwaha yiriyin geb, goke tenbe albe nanijya milijya yubul tej kur beremya gabu hiriyen. Irke al beley yenejmin iraw goyen Al Kurur dilindebe unjuren po yinyen. ⁶ Ningeb irem gobe hoyar hoyar ma hiriyen. Unjuren po hiriyen. Gwahade geb Al Kurur beley alya bereya yade gabu yiryer gobe al beley epte ma bur yimayin," yinyin. ⁷ Irkeb mel goreb, "Gwahade kenem danij geb Mose beley igin bere takira tej tej asarj kan unerbe takira tiyayin yirin hi?" yer gusurar iramin. ⁸ Irkeb wol hejbe, "Dejbe tonarjtin sanj wor po, mere ma nurtek goke tenbe Mose beley gwaha dinyin. Goyenbe harjapya wor po minde matbe gwahade moy. ⁹ Ningeb al kura berem al hoyanja ma duwan tej hikeya takira tej bere hoyar tiyyerbe Al Kurur dilinde mata bulur tiya yer kinyen," yinyin.

¹⁰ Irkeb komatmin beley, "Be, gwahade kenem bere ma tej dulin hej hej gobe igin," yamin. ¹¹ Gwaha yekeb, "Al berem moy dulin hitek yajar geb al tumjar gwahade hitek moy. Al yurjuren igin gwahade po hinayin yer yirtin mar gore po gab gwahade hinayin. ¹² Al kurabe bere nin ma wor po nurde hanjen. Goyen mar

gobe kurab gwahade po kawar hitij. Munar kurabe al belej po mij minyan gwa-hade yirtij. Munar kura marbe Al Kurur belej yende alya bereya doyar yirde hi gote meten po ten hiniy yen bere ma yade hanjen. Niŋgeb al gwaha titek mar po gab igij gwaha ten hinayin,” yinyin.

Dirij muknenya Yesuya
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Be, dirij muknen go Yesu belej hanij yerde Al Kurur gusunar irke guram yirde sanij yiri yen naniya miliya belej yawayamin. Irkeb komatmin yago belej yinen ten utar yiramin. ¹⁴ Goyenbe Yesu belejbe, “Utar yirde ma. Dirij muknen go yubul tike ne hitte yawanar. Al kura Al Kurur al hewe yenbe dirij belej naniya miliya hitte kuŋ kuŋ niŋ kama ma her hanjen go gwahade hiyyen gab Al Kurur belej yende alya bereya doyar yird yird gobe yende hiyyen,” yinyin. ¹⁵ Gwaha yinenbe dirij muknen go guram yirde yubul tenbe hoyande kurij.

Al samunmin budam
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Be, goŋ hikeb al kura gore Yesu hitte warbe, “Tisa, da mata igij ten gab Al Kurur huginen hiren?” inen gusunar iryin. ¹⁷ Irkeb, “Danij geb det igij niŋ gusunar nirde ha? Al Kurur unkurun po ga al igij geb. Yenya huginen her niŋ nurde ha kenem Moseyen saba goyen gama irde hayin,” inyin. ¹⁸ Irkeb al gore, “Saba damin damin niŋ yen ha?” inyin. Irkeb, “Al ma gasa yirke kamnayin, al berem yanbe bere hoyan duwan ma irde hiyen, kawo ma tiyayin, merere huwarde usi mat ma mere tiyayin. ¹⁹ Irde momkeya nanakeya palap yirde meremin nurde hayin. Irde gigen ge amanen nurde hayen gwahade goyen po kadge hoyan niŋ wor amanen nurde hayin,” inyin. ²⁰ Irkeb al gore, “Go ninha gobe tumnande nurde gama irde himyen. Da mata wor po soŋ her himyen geb, goyen tiyayin yen ninen ha?” yen gusunar iryin. ²¹ Irkeb, “Al Kurur dilinde al huwak wor po hewe yenbe kuŋ samunke kurur goyen al yunke damu tikeb hora go yade yukun al det niŋ amu her han mar goyen yunayin. Irkeb Al Kurur belej nere hihi yen genke gab war gama nirayin,” inyin. ²² Irkeb

al fornen gobe samunya detminya budam wor po geb, Yesuyen mere nurdeb binde kanduknen wor po nurdeya kurij.

²³ Gwaha tikeb komatmin yago goyen, “Fudinde wor po dinen hime. Al samunmin budam wor pobe Al Kurur belej yende alya bereya doyar yirde hi bana goŋ hurkur hurkur gobe metenen wor po geb. ²⁴ Dapna kurur kamelbe det haran her her kutum yamen dirnen mun wor po goyen bana epte ma hurkuyen. Gwahade goyen po, al samunmin budam wor Al Kurur belej alya bereyamin doyar yirde hi bana goŋ epte ma hurkunayin. Niŋgeb det irawa goyen tumnande metenen. Goyenbe daminbe metenen wor po yen nurde han? Al samunmin budam gobe metenen wor po geb,” yinyin. ²⁵ Irkeb komatmin yago belej mere go kukuwamnen wor po nurdeb, “Niŋgeb ganur mar po gab Al Kurur belej yawaryen?” inamin. ²⁶ Irkeb mel go yenenbe, “Mata gobe alyen tarenbe epte moŋ. Goyenpoga Al Kurur tarenbe det kura metenen minmoŋ,” yinyin.

²⁷ Irkeb Pita belej, “Be, nenbe detninin tumnar yubul ten gama girtin. Niŋgeb kamebe da yawartek?” inyin. ²⁸ Irkeb gaha yinyin: “Fudinde wor po dinen hime. Nalu funande Al Kurur belej megenya nankeya gerger yiryen nature goyenter ne Al Urmin gabe sanin turun yanja maroro gasuner keperde alya bereyane doyar yiren. Irde den 12 gama nirde han mar gayen manar maroro gasuntin keperde nere alya bereya tumnar, al min 12 Israel yinen hinayin goyen doyar yirayin. ²⁹ Irde al kura nere alya bereya niŋ ten yamin, haymin, babam, itin, kulij, nanin, miliŋ, dirinminnyabe metenminya yubul tinayinbe gote murungembe budam wor po yawarnayin. Irde Al Kurur huginen her her goyen manar yende hiyyen. ³⁰ Goyenpoga al kura yinen ge yen, ‘Nebe gwaha gwaha timin geb, gote murungem kurur al hoyande gote folek wor po tewen,’ yiyyen al gobe dirnen mun tiyyen. Munar al kura nebe hako hime yen nurde hiyen al gobe murungem kurur wor po al hoyande gote folek tiyyen. Niŋgeb al mehende hiyen al gobe kame hiyen. Munar kame hiyen al gobe mehende hiyen,” yinyin.

20

Wain metenj marte siraw mere

¹ Be, meremij goke tenje siraw mere matbe gaha yinyinj: "Al Kuruj belej alya bereya doyanj yird yird mata kurabe gahade: al denjem yanj kura wain metenjer al yawarmeke yanj metenjinan yanje wampot munj po kurinj. ² Kunje, 'Hanja nanjahal metenjinan yinyinjbe denari* unjkurenj unjkurenj dunenj,' yinyinj. Irkebe iginj yanj nurdebe metenjde kwaminj. ³ Be, kunj 9 kilok nana gwahade hekebe wain metenjinan al go gabu irde haryen gasunje gor kunj al hoyanj dulinj metenjinan minjon hinhan goyen yinyinj. ⁴ Irdebe, 'Denj wor kunj metenjer metenjinan. Irkebe hora gwahade iginj dunenj yanj nurde hime goyen dunenj,' yinyinj. ⁵ Irkebe kwaminj. Al go sopte po nana banjahalalya 3 kilok wawunbanaya wor kunj metenjinan mar yad yerke metenjinande kunj metenjinan tiyaminj. ⁶ Be, 5 kilok wawunbana wor po kunjbe al hoyanj kura metenjinan minjon dulinj hike yinyinj. Irdebe, 'Daninj dulinj metenjinan minjon wor po hike nana hubu hewenj tiya?' yinyinj. ⁷ Irkebe, 'Monj, al kura belej metenjinan kura ma dunkebe gago dulinj hite,' inaminj. Irkebe, 'Denj mananj kunj wain metenjer metenjinan,' yinyinj.

⁸ "Be, numtuk urkebe metenjinan minjon al gorebe metenjinan doyanj ird ird al goyen gaha inyinj. 'Metenjinan tahaanj mar goyen hoy yirde murungem yunayinj. Funanj wor po yanj metenjinan tahaanj mar go wa damu yirayinj. Irde kunj kunj funanjbe wampot munj yanj wa wayhanj mar goyen damu yirayinj,' inyinj. ⁹ Funanj wor po wayaminj mar gobe denari unjkurenj unjkurenj yawaraminj. ¹⁰ Ninggebe go yenenjebe wampot mat metenjinan tiyaminj mar gobe hora hende wor po tininj tihit yanj nuraminj. Gega yanj mananj denari unjkurenj po yawaraminj. ¹¹ Horaminj go yadebe metenjinan minjon al goke iginj ma po nurde binj ar yaminj. ¹² Irde, 'Al gayamunjan ga yanj metenjinan tahaanjbe nejanj hora tihit gahade po tahaanj. Nejanjebe wampot mat nana minjon ma yanj metenjinan kurunjan wor po tihit,' inaminj. ¹³ Gega metenjinan minjon al gore huwarde kuraminj kura goyen, 'Kadne, al hoyanj

po iginj yirde, denjebe bulunjan ma dirhem. Denjebe iginj denari unjkurenj goke metenjinan titek ma yahaanj? ¹⁴ Dufaynerbe al kamere metenjinan tenjanjan denjanjebe murungem tunjanjebe dunenj yanj nurhem. Ninggebe horatinjan yade kunanj. ¹⁵ Horabe nigen geb daha wet kura ire yanjebe gwahade po irenj. Gega daninj geb al buninjan yirde faranj yurhem goke iginj ma nurhanj?' yinyinj. ¹⁶ Al Kuruj belej yende alya bereya doyanj yird yird matabe gwahade geb, al kame hiyen al gobe mehenjde hiyen. Munanj mehenjde hiyen al gobe kame hiyen," yinyinj.

Yesu belej kamde kamdeminj ge sopte tagalyinj

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Be, Yesu go Yerusalem kunj hejanjebe komatminj 12 goyen po yapat yirinj. ¹⁸ Irdebe, "Nejanjebe Yerusalem kunj hite gago. Irde ne Al Urminjan gayen al kura belej tagal nunkebe Al Kuruj dolonj ird ird mata doyanj marte karkuwanyja Moseyan saba marya belej nade fere nirnayinj. ¹⁹ Yanj belej mayke kami yanjebe al minjan hoyanj Yuda mar monjan hitte nad nerke kwejan. Irkebe yanj belejbe giwgiw nirde nusulak tenjebe kuruse hende mununke kamejan. Gega kamejanjebe mat kunj yerenjkebe hekebe sopte huwarejan," yinyinj.

Sebedi beremde gusunjan

(Mak 10:35-45)

²⁰ Be, Sebedi berembe urminjan waranj yade Yesu hitte waminjan. Wanjebe dokolhojan yugulunjan tenjebe gwaha nirwojan yanj Yesu gusunjan iryinj. ²¹ Irkebe, "Daninj wor po nurde ha?" inyinj. Irkebe bere gore, "Iginj yanj kenenjebe ge belej alya bereya doyanj yirde hayinjebe gorbe urne waranj gayen ketalger hejanjebe tunjanjanjebe al doyanj yirde hinayinj," yirinj. ²² Irkebe Yesu belej, "Minjan gwahade ninjan gusunjan hihit yanj nurdeya ma gusunjan hahanjan geb. Kanduk kurunjan tewenjan tenjanjebe hime gayen epte tenayinj?" yinyinj. Irkebe, "Epte tetek," inaminj. ²³ Irkebe Yesu belej, "Fudinjebe kandukbe tiriryenjan gega, neya hejan al doyanj yird yird ninjan gusunjan nirhanjan gobe ne belej iginj ma bulunjan ma dinenjan. Ne ketalner kurhan kurhan hejan denjem yanj hejan hejan gobe Nanne belej hakot al basinjan yirtinj hanjan gore yawar-nayinj," yinyinj.

* 20:2: Denari: Al belej wampot mat metenjinan tenjebe wawunbanana nana sul yeke bada hejanjebe gote hora tiyenjebe denari unjkurenj tiyenjan.

²⁴ Be, komatmiñ hoyañ 10 gore mere go nurdeb ire itinja goke biñ ar yamiñ. ²⁵ Irkeb Yesu beleñ tumñañ hoy yirdeb gaha yiniñ: “Megen niñ doyañ mar karkuwañbe al ka-fura yirkeb yeñ yufukde po hañyen. Irde yende meten marmiñ manañ deñniniñ yañ hihit yeñ nurdeya al kanduk yunenñ hañyen. ²⁶ Gega deñbe gwahade moñ. Al kura deñ ka-hal bana gayen al kurunñ hewe yeñ nuryeñ gobe yingey ge ma nurde dende meten al po hiyyeñ. ²⁷ Ningeb deñ bana al kura doyañ al hewe yeñbe yingey ge ma nuryeñ. Irde deñ ge po dufay heñ dende meten al po hiyyeñ. ²⁸ Gwahade ningeb, ne Al Urmiñ gayen wor al beleñ igiñ igiñ nirnañ yeñ ma katmiriñ. Ne beleñ po al igiñ yire yeñ katmiriñ. Irdeb alya bereya budam gote mata bulunjiñ gote murungem yingey yawartek goyen ne beleñ yawareñ goke teñ darine wok irde kameñ yeñ katmiriñ,” yiniñ.

Al irawa diliñ titmiñ nañkenaryum
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Be, Yesuya komatmiñya goya Yeriko taun tubul teñ kuñ hikeyabe al buda kurunñ gama irde kuñ hinhan. ³⁰ Goya goyenbe al irawa diliñ titmiñ kura beleñ siñare keperde hinaryum. Irde Yesu gago wañ kuñ hi yinke nurdeb, “Doyañ Al Kurunñ, Dewit Urmiñ, bunijeñ nurd duneñ farañ dura be!” yeñ hokde po gwaha inaryum. ³¹ Irkeb al buda gore nurde yineñ teñbe, “Balmiñ hiri!” yinamiñ gega, ug po, “Doyañ Al Kurunñ, Dewit Urmiñ, bunijeñ nurd duneñ farañ dura be!” inaryum. ³² Irkeb Yesu go tek yeñ huwarde hoy yirdeb, “Daha dirwoñ yeñ nurde har?” yiniñ. ³³ “Doyañ Al Kurunñ, nañkenyewoñ yeñ nurde har.” inaryum. ³⁴ Be, Yesu gob bunijeñ wor po yeneñbe dilinjyañ sisañ yurkeb goyare po nañkeneñ gama irde yeñ kuñ hinhiñ beleñ goñ kwaryum.

21

Yesu Al Kurunñyen ya balem bana hurkurij
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Yon 12:12-19)

¹ Be, Yesuya komatmiñya go Yerusalem binde binde hamiñ. Tiyuñ kura deñgem Betfage gobe Olip dugu dabayiñ beleñ hin-hin. Be, Yesube gor forok yeñbe komatmiñ

irawa kura hulyañ yirdeb, ² “Kuri. Kuñ tiyuñ iroyenter forok yeñbe doñki al diriñ foñeñ kura gor miliñya yeñ titiñ yeneñbe yugu teñ yade wayiryey. ³ Al kura beleñ goke daha wet kura dinkeb, ‘Doyañ Al Kurunñ beleñ goke yihi,’ inkeb yubul teñ dunkeb yade wayiryey,” yiniñ. ⁴ Yesu go tiyyiñ gobe bikkeñ Al Kurunñyen mere basañ heñ heñ al beleñ yiriñ goyen fudinde forok yeñ yeñ ge tiyyiñ. Merebe gahade:

⁵ “Yerusalem* niñ mar goyen gaha yinnañ. ‘Doyañ Al Kurunñ deñ hitte wañ hi. Al gobe yingey ge turuñ turuñ ma teñ hi.

Ningeb al gobe doñki hende wañ hi.

Doñki gobe foñeñ, yinnayiñ,” yitiñ hi. *Aisaia 62:11; Sekaraia 9:9*

⁶ Be, Yesu komatmiñ go kuñbe yiniñ gwahade po tiyaryum. ⁷ Doñki foñeñya miliñya go yawakeb komatmiñ beleñ uliñhormiñ yugu teñ go hende ugamkeb hurkuñ kipiryiñ. ⁸ Al budam Doyañ Al Kurunñniniñ waya yeñ uliñhormiñ yugu teñ beleñ yañ ugamamiñ. Kurabe patila hanij yufuñ tiyamiñ goyen beleñyañ sar irde tukamiñ. ⁹ Al kurabe meheñ hekeb kurabe kame hamiñ. Irdeb tumñañ ala turuñ iramiñ.

“Dewit Urmiñ turuñ irniñ ko.”

“Doyañ Al Kurunñyen deñgemde wañ hi gobe Al Kurunñ beleñ guram irde sanij iryey!” *Tikiñ 118:25-26*

“Al Kurunñ turuñ irniñ ko.”

¹⁰ Be, Yesu go kuñ Yerusalem forok yekeb taunde gor niñ mar gob tumñañ hurkuñkat wor po teñbe, “Al gab ganuñ?” yamiñ. ¹¹ Irkeb al buda goreb, “Al gabe Yesu Al Kurunñyen mere basañ al. Yeñbe Galili naja bana goñ niñ tiyuñ Nasaret niñ al,” yinamiñ.

Yesu beleñ Al Kurunñyen ya balem harañ hiriñ

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Yon 2:13-22)

¹² Be, Yesu go Al Kurunñyen ya balem koya beleñ po milgu irtiñ bana goñ gabu gasuñ kurunñ hurkuñbe al buda gor det damu teñ hinhan go kwep kwep yirde yakira tiyyiñ. Irde hora kapyañ heñ heñ mar beleñ hora yirtiñ gasuñya damure niñ kalyiñgi yawañ yerdeb keperde hañyen gasuñya

* 21:5: Deñgem hoyañbe Saion.

goyen yade yabolon tej yuniyir.[†] ¹³ Irdeb, "Al Kurunyen mere asande katinbe gahade: 'Ya gabe ne mere nird nird gasuj. Gar waj gabu irde mere nird nird ya hiyyen,' gwahade yitij hi. Goyenbe den beleybe tej 'kawe marte gasuj' irde harj," yinyij.

¹⁴ Be, Yesu go ya balem bana goj po hikeya al dilij titminya kahanj simsimamya goyen yej hitte wake sope yiryij. ¹⁵ Irkeb dirinjbe bana goj, "Dewit Urminj turuj irnin kol" yej hewhow tej hinhan. Irkeb Al Kuruj doloj ird ird mata doyanj mar pris buda gote karkuwanjinnya Moseyen saba maryabe Yesu beley mata tinjen forok yiryij goyen kenaminj, irde dirinj beley Yesu goyen Dewit Urminj yej turuj iraminj goyen nurdeb binj ar wor po yaminj. ¹⁶ Irdeb waj Yesu gusunjan iraminj. "Gebe dirinj mere tej harj gayen nurde ha?" inkeb wol hejbe, "Gwaha, nurde hime. Denjebe dirinj beley mata tej harj goke Al Kurunyen asandeb, 'Dirinj kahanjan hitinja dirinj mamure ninja beley turuj nird nird ninj gitik yirtinj,' yitij gobe kapyanj ma hej hanyen?" yinyij. ¹⁷ Gwaha yinerjbe yubul tej Betani taunde kuj go wawuj gobe gor hinhin.

Yesu beley fik he karan uryij
(Mak 11:12-14,20-24)

¹⁸ Be, fay urkeb wampot muj Yesu go mulgan hej Yerusalem kuj hejyabe belen binje iryij. ¹⁹ Irkeb fik he yuwalhej digula urtinj goyen beley sinare hike kenerjbe iginej minjanj daw yej kuj kinyij. Kuj minje mat kinyijbe iginej minjonj, yuwalhej beley po aw urtinj. Gwahade kenerjbe Yesu beley he goyen, "Tebarj iginej ma hawayij," inej karan uryij. Irkeb goyare po gwilgwal iryij.

²⁰ Be, Yesuyen komatinj go fik he goyen goyare po kamtinj heke kenerjbe dilinj fot yaminj. Irdeb, "Dahade geb he gob bemel po gwilgwal ira?" yaminj. ²¹ Irkeb Yesu beley wol hejbe, "Fudinde wor po dinen hime. Al Kuruj ninj hekkej nurde dufay irawam ma irnayijbe ne beley fik he irhem gwahade iginj tinayij. Irdeb dugu wor, 'Kuj makanj alare kurka,' inkeb gwaha po tiyyen. ²² Al Kuruj ninj hekkej nurde det kuranj gusunjan irkeb tumnanj dunyenj," yinyij.

Yesu tarejminj ge gusunjan iraminj
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Be, Yesu go Al Kurunyen ya balem koya beley po milgu irtinj bana sawsawa al gabu irde hanyende gor hurkuj al saba yirde hinhin. Irkeb pris buda gote karkuwanjinnya Yuda marte doyanj mar parguwakya beley Yesu hitte wanje, "Mata tej ha kuruj gayenbe da tarejde tej ha? Ganuj beley iginj gwaha tej hayij ginuj?" inaminj. ²⁴ Irkeb, "Ne wor gusunjan kura direj tihim gayen wol henayij. Irke gab nebe goyen sanjinde tej hime yej momonj direj," yinerjbe gaha yinyij. ²⁵ "Yon Baptais beley al baptais yirde hinhin gobe Al Kurunyen tarejde ma alyen tarejde? Momonj nirnanj," yinyij. Irkeb mel goyen yinger ulij mere sege irdeb, "Daha intek? Al Kurunyen sanjinde intek gob, 'Munanj danij sabaminjbe fudinde yej gama ma irde hinhan?' dinyen. ²⁶ Munanj alyen sanjinde yetek gob al buda kuruj gabe Yon Baptaisbe Al Kurunyen mere basanj al yej nurde harj geb, binj ar yeke mudunnayij," yaminj. ²⁷ Irdeb mel goreb, "Go ma nurde hite," inaminj. Irkeb Yesu beleybe, "Ne wor al gore ok ninke tej hime ma dinenj," yinyij.

Al kurat urminj waranj gote maya mere

²⁸ Irdeb Yesu beleybe, "Ga dinenj tihim gayen dahade nurnayij goyen tagalke nurenj. Be, al kura urminj irawam yaj hinhin. Kurarebe urminj kuruj hitte kujbe gaha inyij. 'Eke, harjkabe kuj wain metenjde metenj tiyayij,' inyij. ²⁹ Irkeb urminj kuruj goreb, 'Badne,' inyij. Goyenbe kamebe dufayminj mulganj hekeb kuj metenj tiyyij. ³⁰ Be, al gob urminj dirjen hitte wor kujbe urminj kuruj inyij gwahade po inyij. Irkeb urminj dirjenj goreb, 'Be, doyanj al, gwaha tiyenj geb,' inyij. Goyenbe kuj metenj ma tiyyij. ³¹⁻³² Ningeb dirinj daminjbe naninjde mere nurde gama iryij?" yinyij. Irkeb mel gore wol hejbe, "Urminj kuruj gore," inaminj. Irkeb Yesu beley wol hejbe, "Denje Yon Baptais beley waj Al Kuruj dilinjde huwak hej hej ninj yekeb mereminj ma nuranj. Irde mataminj goyen yenanj gega, mereminj

[†] 21:12: Hora kapyanj hej hej marbe Roma gabmanyen horaya Yuda marte hora goyen al beley yej yunke Al Kurunyen al balemde ninj hora tej wolminen al go yunke gab Al Kuruj galak irnin yej ya bana goj yerde hanyen.

fudinde yeŋ ma nurdeb Al Kuruj niŋ bitin mulgaŋ ma hiyuŋ. Goyenbe teks yad yad marya bere belen niyyabe fudinde yeŋ nuraŋ. Niŋgeb fudinde wor po dinhem. Teks yad yad marya bere belen niyyabe deŋ fole dirde yeŋ wa Al Kuruj beleŋ alya bereyamiŋ doyaŋ yirde hi bana goŋ hurkunayiŋ,” yinyiŋ.

Wain metej doyaŋ irde hinhan mar gote maya mere

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Irdeb Yesu gobe tebaŋ gaha yinyiŋ: “Maya mere hoyaŋ ga nurnaŋ. Al kura wain metej harde koya kerde milgu irdeb wain fimin gilyaŋ heŋ heŋ niŋ mete talde det gitik yiryiŋ. Irdeb ya kawan kura al gor heŋ wain metej go doyaŋ ird ird niŋ iryiŋ. Irdeb metej gobe metej mar hoyaŋ haniŋde kerdeb naŋa gisaw kuriŋ. ³⁴ Be, wain igineŋ yad yad nalu hekeb miŋ al gore metej marmiŋ karwo hulyaŋ yirkeb wain igineŋ kura yawarmiŋ yeŋ kwamiŋ. ³⁵ Goyenbe mel goreb gasa yiramiŋ. Uŋkureŋ maydeb kurabe mayke kamiŋ. Irdeb funaŋbe horare mayamiŋ. ³⁶ Be, al gob tebaŋ po metej marmiŋ kura budam hulyaŋ yirke kwamiŋ. Kukeb meheŋde yiramiŋ gwahade po yiramiŋ. ³⁷ Irkeb funaŋ wor pobe, ‘Urne hulyaŋ ire. Gogab palap irde meremiŋ nurnayiŋ geb,’ yeŋbe urmiŋ teŋ kerke kuriŋ. ³⁸ Gega wain metej doyaŋ irde hinhan mar gobe kadom momoŋ gird teŋbe, ‘Meteŋ gate miŋ al gote urmiŋbe gago geb, mayteke kami. Gogab metej gayen naniŋ miŋmoŋ hekeb nende hiyyeŋ,’ yamiŋ. ³⁹ Irdeb metej miŋ alyen urmiŋ go teŋ tukuŋ metej siŋare mayke kamiŋ. ⁴⁰ Gwaha tikeb metej miŋ al gore waŋbe daha yiryen yeŋ nurde haŋ?” yinyiŋ. ⁴¹ Irkeb Al Kuruj doloŋ ird ird mata doyaŋ marya Yuda marte doyaŋ mar parguwakya beleŋ wol heŋbe, “Mata buluŋ tinayiŋ mar go gasa yirke kamnayiŋ. Irde metejmiŋ go teŋ al hoyaŋ haniŋde kiryen. Irkeb mel gore gab wain igineŋ yad yad nalurebe yeŋ untekeb unen hinayiŋ,” inamiŋ. ⁴² Irkeb Yesu beleŋ wol heŋbe, “Deŋbe Al Kurujyen mere gahade katiŋbe ma keneŋ hanjen? Merebe gahade: ‘Ya yird yird mar beleŋ igin moŋ yeŋ nurde pel iramiŋ hora goyen al hoyaŋ

beleŋ teŋ go hende ya saŋin wor po iryiŋ.

Go iryiŋ gobe Doyaŋ Al Kuruj beleŋ iryiŋ. Niŋgeb Al Kuruj beleŋ iryiŋ gob dilniniŋdebe igin wor po yeŋ keneŋ hite,’ yitiŋ hi. *Tikiŋ 118:22-23*

⁴³ “Niŋgeb fudinde wor po dineŋ hime. Deŋbe Al Kuruj beleŋ alya bereyamiŋ doyaŋ yirde hi bana goŋ hitek gega, dakira teŋbe Al Kuruj diliŋde mata igin teŋ hi-nayiŋ mar goyen po gab yunyen. ⁴⁴ Niŋgeb Al Kurujyen asaŋde hora niŋ yitiŋ gobe ne gago. Niŋgeb al kura hora go hende takteŋ mayyenbe mugol niyyen. Irde hora gore kateŋ hika tiyyen al gobe umetek tiyyen. Niŋgeb al kura neneŋ bebaŋ ma tinayiŋ mar hittebe kame mata gwahade forok yiyyen,” yinyiŋ.

⁴⁵ Be, pris buda gote karkuwaŋmiŋnya Farisi marya go Yesuyen maya mere go nurdeb, “Neŋ ga po dineŋ hi,” yeŋ nuramiŋ. ⁴⁶ Irdeb daha mat kura teŋ fere titewoŋ yeŋ nuramiŋ. Irdeb Yesube al buda gore yeŋbe Al Kurujyen mere basaŋ al yeŋ nurde hiinhan geb, al buda goke kafura hamiŋ.

22

Bere teŋ teŋde niŋ dula mata gote maya mere

(Luk 14:15-24)

¹ Be, Yesu go tebaŋ po maya mere mat al gaha yinyiŋ: ² “Al Kuruj beleŋ alya bereyamiŋ doyaŋ yird yird goyen kurabe gahade: doyaŋ al kuruj kura urmiŋ bere tewe yekeb dula mata kuruj gitik tiyyiŋ. ³ Irdeb metej marmiŋ hulyaŋ yirdeb, ‘Kuŋ dula mata gake al hoy yirmiŋ mar goyen yinke wanaŋ,’ yinyiŋ. Goyenbe kuŋ yinkeb bada hamiŋ. ⁴ Irkeb metej marmiŋ hoyaŋ wor sopte hulyaŋ yirdeb gaha yinyiŋ. ‘Kuŋbe, “Doyaŋ al kurujniniŋ beleŋ bulmakaw firfuruŋen gasa yirde det tumŋaŋ gitik teŋ ep ira. Irdeb wanayiŋ yeŋ deŋ ge keya hihi geb wake kuniŋ,” yinnayiŋ,’ yinyiŋ.

⁵ “Be, metej marmiŋ gore kuŋ al hoy yiryiŋ mar goyen yeneŋbe doyaŋ almiŋ beleŋ yinyiŋ gwahade po yinamiŋ. Goyen-poga yende mere go ma nuramiŋ. Irdeb dufaymiŋde dufaymiŋde kwamiŋ. Al kurabe biŋge metejmiŋde kuriŋ. Munan kurabe hora metejmiŋde kuriŋ. ⁶ Al kura marbe

doyarj al kurunje metej mar buda goyen yade buluj buluj yirde gasa yirke kamaminj. ⁷ Gwaha tikeb doyarj al kuruj go bij ar yekeb fulenja marminj yad yerke kwaminj. Kunje al buda metej marminj gasa yiramij goyen gasa yirke kamkeb tiyujminj go manarj kumga tiyaminj.

⁸ “Gwaha tenje doyarj al kuruj go metej marminj yenja hinhan go hoy yiryinj. Irdeb gaha yinyinj. ‘Dawetbe tumjarj gitik tej ep irtinj gega, al watek mar wor pobe warj waj nij bada haharj. ‘Ningeb kuj beleyenarj alya bereya kura yenenje mali po yinkeb dula mata tiyey tihimde gar wanayinj,’ yinyinj. ¹⁰ Gwaha yinkeb metej marminj gobe taun bana gorj nij belej hanij hanij gama yirdeb kuj al bulunya iginjya goyen yenenje mali po yinke wayaminj. Be, al go warj keperaminje yabe makinj wor po hirinj.

¹¹ “Irkeb doyarj al kuruj belej al gabu iraminj go yene yey warje al kura dula matare nij umja ma titinj goyen kinyinj. ¹² Kenenje, ‘Dula matare nij umja ma taha gega, daha mat bana gar wayha?’ inkeb al gob mere ma po tiyyinj. ¹³ Irkeb doyarj al kuruj goreb, ‘Tej kahanya haninjya fere tej sijare kidoma bana temeynarj, Gorbe esej misinj isej bana gorj hiyey,’ yey metej marminj hulyanj yiryinj. ¹⁴ Be, maya mere ga nurharj gwahade goyen po, Al Kuruj belejbe al budam hoy yirde hi gega, yujkurej yujkurej po gab nigen yey basinja yirtinj harj,” yinyinj.

Farisi mar belej teks kerd kerd nij Yesu gusunaj iraminj

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Be, Farisi mar go mereminj nurde bij ar yekeb sijare katerje Yesu go soj hekeb merere kertek yey yingey ulinj mere sege iraminj. ¹⁶ Irdeb yingende komatminj yad yerke Yesu hitte kwaminj. Herot gama irde hanjen mar manarj yenja tumjarj kwaminj. Kunje Yesu goyen, “Tisa, gebe mata fudinde po ga tej hayen. Irdeb Al Kurujyen merebe fudinde mat po saba tej hayen. Gebe al dejem yarja dejem mojya goyen mereya matayabe tunjande po yirde hayen. ¹⁷ Ningeb gebe dahade nurde ha? Nej Moseyen saba gama irde hite mar gayen Roma gabmanyen doyarj al kuruj Sisar nij teks kertek gobe iginj ma dahade? Iginj momoj dirayinj?” inaminj.

¹⁸ Goyenpoga Yesu gob dufayminj buluj gob bikkej yenej bebak tenje, “Usi mar wor wor, daninj tunjarj nirde harj? ¹⁹ Teks yerde hanjen hora go nikala nirke kene,” yinyinj. Irkeb denari unjkurej tawayaminj.

²⁰ Irkeb al tonej hora hende gor kenenje, “Gabe ganuj tonejya dejenya?” yinyinj. ²¹ Irkeb mel gore wol henje, “Sisaryen,” inaminj. Irkeb wol henje, “Gwahade ningeb, det kura nij Sisar belej dinyey gobe Sisar unnayinj. Munarj Al Kuruj belej det kura nij dinyey gobe Al Kuruj unnayinj,” yinyinj.

²² Be, Yesu belej mere tiyyinj go nurdeb dinonj kok yekeb tubul tej kwaminj.

Sadusi mar belej al kamtij huward huward nij Yesu gusunaj iraminj

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ Be, nana fay goyare goyen po Sadusi mar belej Yesu hitte wayaminj. Go mar gobe al kamtijde mat epte ma huwarnayinj yey hanjen. Be, mel go Yesu hitte warje gusunaj iraminj. ²⁴ “Tisa, Moseyen sabarebe, ‘Al kura dirinj mijmonj henja berem tubul tej kamkeb kulinj kura hiyyey gore itinj beretap go tenje itinj nij dirinj forok irde unyey,’ gwahade yitinj hi. ²⁵ Be, al kura kulinj 6 mijnyarj goyen nenja hityen. Al gobe bere tirinj gega dirinj mijmonj henja kamyinj. Irkeb kulinj belej beretap go tirinj. ²⁶ Goyenbe yey wor gwahade po dirinj mijmonj henja kamyinj. Irkeb yey kamekcej gore wor beretap go tamij goyen dirinj kura ma forok irdeya kamaminj. ²⁷ Irke funanjbe bere go wor kamyinj. ²⁸ Be, al goya kulinj wenja gote berembe unjkurej gogo po hinhin geb, kame al kamtij huward huward nalurebe bere gobe ganunde berem wor po hiyyey?” inaminj.

²⁹ Gwaha inkeb Yesu belej wol henje, “Denje Al Kurujyen tarenja meremja asande katinj goyen kenej wuk ma yey hanjen. Gwahade geb soj henj go ma kenej harj. ³⁰ Al kamtij huwarnayinj nalureb al belej bere yade bere belej al ma kunayinj. Yenje Al Kurujyen mijonj yara po henayinj.

³¹ Al kamtij huward huward matabe Al Kuruj belej asanjminje, ³² ‘Nebe Abraham, Aisakyabe Yekopyat Al Kuruj,’ yirinj goyen gobe kapyarj ma henj hanjen? Mel gobe kamtij gega, tonejbe yenja harj geb, gogo yirinj. Ningeb Al Kurujbe al dilinj gergerj harj gote Al Kuruj, al kamtij gote moj,”

yinyiñ. ³³Be, al buda gobe meremij nurdeb dinonj kok wor po yamiñ.

Moseyen saba gote miñ wor pobe da?
(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴Be, Yesu beleñ Sadusi marte gusuñaj go keñkela po wol hekeb gwaha mat kura mere titek moñ hamiñ. Irkeb Farisi mar beleñ go nurdeb wañ Yesu hinhide gor gabu iramiñ. ³⁵Irdeb uñkureñmiñ kura Moseyen saba keñkela nurde hitiñ al gore wañbe tuñaj ure yeñ gaha inyiñ: ³⁶“Tisa, saba kuruñ gabe nurde hite. Goyenbe damiñbe saba kuruñ gote folek wor po?” inyiñ.

³⁷Gwaha inkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Bubulkunge, tonge, dufaygeya tareñgeya tumñaj Doyañ Al Kuruñge, Al Kuruñ hitte po hugiñeñ kuñ hiyeñ. ³⁸Gabe Moseyen saba kuruñ gote folek wor po. ³⁹Gote kurhanbe gigeñ ge amañeñ nurde hayen gwahade goyen po kadge hoyañ niñ wor amañeñ nurde hayiñ. ⁴⁰Moseyen sabaya Al Kuruñyen mere basañ marya beleñ saba kayamiñ kuruñ gote miñbe irawa gago po,” inyiñ.

Yesu beleñ Farisi mar go Mesaia niñ gusuñaj yiryiñ

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹Be, Farisi mar go gabu irde hikeb Yesu beleñbe gusuñaj yiryiñ. ⁴²“Deñ gayen Mesaia be ganuñde urmiñ yeñ nurde hañ?” Gwaha yinkeb Farisi mar gore wol heñbe, “Yeñbe Dewit urmiñ,” inamiñ. ⁴³Irkeb Yesu beleñbe, “Dewit urmiñ yeñ hañ gega, dahade niñgeb Holi Spirit beleñ Dewit ketal urkeb urmiñ goyen, ‘Gebe Kuruñne,’ inyiñ? Dewit beleñ Mesaia niñ gaha yiriñ:

⁴⁴‘Al Kuruñ beleñ Doyañ Al Kuruñne gaha inyiñ:

“Wañ ketalner heñ al deñem yañ wor po hawayiñ.

Irkeb asogo girde hañ mar goyen bul yirde yawameke gasa yirde yufurka tiyayiñ,” inyiñ, yitiñ hi. *Tikiñ 110:1*

⁴⁵Niñgeb kapyañ heñ hañyen gwahade po, Dewit beleñ Mesaia goyen ‘Doyañ Al Kuruñne’ inyiñ. Niñgeb dahade geb Mesaia gobe Dewityen urmiñ hiyyeñ? Gobe epte moñ geb!” yinyiñ. ⁴⁶Be, gwaha yinkeb al kura beleñ muñ kura wol ma hiriñ. Irde goyenter matbe al kura wañ Yesu tuñaj urde merem yañ irniñ yeñ gusuñaj irde hinhan gobe bada po hamiñ.

23

Yesu beleñ Farisi marya Moseyen saba maryat sikkeñ tagalyiñ

(Mak 12:38-39; Luk 11:43,46; 20:45-46)

¹Be, Yesu gob komatmiñya al buda kuruñya goyen saba yirde heñyabe gaha yinyiñ: ²“Moseyen saba gote miñ tagal tagal metenbe Moseyen saba marya Farisi marya beleñ teñ hañyen. ³Niñgeb mel gore saba dirkeb keñkela gama irde hinayiñ. Goyenpoga yiñgeñbe saba teñ hañyen goyen ma gama irde hañ geb, matamiñ po gab gama ma yirde hinayiñ.

⁴Mel gobe mata gama irtek metenbeñ wor po goyen budam forok yirdeb gama yirnañ yeñ tagalde hañyen. Irkeb albe kankuñeñ wor po nurde hañyen. Goyenpoga biñdebe muñ kura gama irtek ma yirde hiyen. ⁵Mata teñ hañyen kuruñ gobe al beleñ denñañ yeñ mata teñ hañyen. Al Kuruñ doloñ ird irdde niñ bisi pelyeñ wor po kura Moseyen mere go hende katiñ goyen tonañde yerde hañyen. Irde Al Kuruñ doloñ ird irdde niñ uliñ umña muruñ beleñ niñ siñsañeñ goyen ulyañ wor po yirdeb hor yirde hañyen. ⁶Yeñbe dula mata karkuwanya gabu yayañ kuñ heñbe al deñem yañde gasuñaj po kepertek nurde hañyen. ⁷Irdeb gabu gasuñaj kuñbe al beleñ yeneñ palap yirde ‘Tisa’ yineñ yineñ niñ amañeñ nurde hañyen.

⁸“Goyenbe Doyañ Al Kuruñtiñbe uñkureñ po, irde deñbe tumñaj yende dirjeñ weñ niñgeb, deñbe daniñ ‘tisa’ ma dinhañ yeñ ma nurde hinayiñ. ⁹Nantiñbe Al Kuruñ sanñiñ miñyañ yeñ uñkureñ gog po geb al kura ‘Ado’ ma ineñ hinayiñ. ¹⁰Tisatiñbe Mesaia yeñ uñkureñ po geb, deñbe daniñ ma ‘Tisa’ dineñ hañ yeñ ma nurde hinayiñ. ¹¹⁻¹²Niñgeb al kura yiñgeñ turuñ turuñ irde hiyeñ al gobe Al Kuruñ beleñ yeñbe deñem moñ iryeñ. Irde al kura yiñgeñ nebe deñem moñ yeñ hiyeñ al gobe Al Kuruñ beleñbe deñem yañ iryeñ. Niñgeb deñ bana gayen al kura doyañ al hewe yiyyeñ al gobe dende meteñ al hiyyeñ,” yinyiñ.

Farisi marya Moseyen saba marte mata buluñ goke yiriñ

(Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52; 20:47)

¹³⁻¹⁴Irdeb al buda gor gabu irde hinhan goyen gaha yinyiñ: “Be, deñ Moseyen

saba marya Farisi maryabe usi mar wor po. Deɓbe Al Kurunyen bearar bana haɗ goke bunineɗ wor po nurd duneɗ hime. Deɗ beleybe Al Kurun beley alya bereyamin doyan yirde hire gor kuɗ kuɗ beleymin pet teɗ haɗ. Dindikenbe bana goɗ ma hurkuɗ haɗ. Irde al hoyar goyen bana goɗ hurkunin yeɗ kurut yeɗ haɗ mar wor beleymin pet teɗ haɗ.*¹⁵ Deɗ Moseyen saba marya Farisi maryabe usi mar wor po. Deɓbe Al Kurunyen bearar bana haɗ goke bunineɗ wor po nurd duneɗ hime. Deɓbe, 'Al yawarkeke mataninin gama irnan,' yeɓbe al uɗkureɗ muɗ kura goke wor kahaɗinɗe kurab hakwa hende kuɗ naɗa kurun gayen pasi heɗ haɗyen. Irkeɓ al gore matatinɗ gama irkeɓ Al Kurunyen saba bulun irde haɗyen. Irkeɓ al gote mata bulunminɗe dende folek wor po kak alare kutek po yirde haɗyen.

¹⁶ "Deɓbe al dilin titmin beley al kadam beley ikala irde tukuyeɗ go gwahade goyen teɗ haɗ. Ningeb deɓbe Al Kurunyen bearar bana haɗ goke bunineɗ wor po nurd duneɗ hime. Deɓbe al saba gahade yirde haɗyen: 'Al kura Al Kurunyen ya balem deɗe urde biɗa tiyyeɗ goyen ma gama iryeɗ goke kandukneɗ ma nuryeɗ. Goyenpoga al kura ya bana gol hora hiyen goyen deɗe urde biɗa tiyyeɗ gobe gama po iryeɗ,' gwaha yeɗ haɗyen.¹⁷ Dulin kukuwa! Dilitin titmin buda! Dabe det kurun? Gol hora ma ya goyen? Gol hora yeɗ uliɓe det himam moɗ. Goyenbe ya goyen bana hi goke teɓbe himam hiyyeɗ. Ningeb ya gobe det kurun.¹⁸ Sabatin kurabe gaha yeɗ haɗyen: 'Al kura alta deɗe urde biɗa tiyyeɗ goyen ma gama iryeɗ goke kandukneɗ ma nuryeɗ. Goyenpoga Al Kurun galak ire yeɗ alta hende kirtin goyen deɗe urde biɗa tiyyeɗ gobe gama po iryeɗ,' yeɗ haɗyen.¹⁹ Dilitin titmin buda! Dabe det kurun? Alta ma det go hende hi goyen? Det go yeɗ uliɓe himam moɗ gega, alta hende kerkeɓ himam hiyyeɗ. Ningeb alabe det kurun.²⁰ Ningeb al kura alta deɗe urde biɗa tiyyeɗbe alta go muɗ po moɗ, det go hende Al Kurun galak irtin go manan deɗe uryeɗ.²¹ Irde

al kura Al Kurunyen ya balem deɗe urde biɗa tiyyeɗbe ya go muɗ po moɗ, det ya go bana hinayin kurun goyen manan gog po deɗe yuryeɗ.²² Irde nanɗinɗe Al Kurunyen maroro gasuɗ. Ningeb al kura nanɗin deɗe urde biɗa tiyyeɗbe maroro gasuɗ go po moɗ, go hende keperde hi Al goyen manan gog po deɗe uryeɗ. Ningeb biɗa tinayinɗe go po gama irde hinayin.

²³ "Be, deɗ Moseyen saba marya Farisi maryabe usi mar wor po. Deɓbe Al Kurunyen bearar bana haɗ goke bunineɗ wor po nurd duneɗ hime. Deɓbe biɓe hapek yird yird det harde haɗyen goyen yade buda 10 yirdeɓ uɗkureɗbe Al Kurun uney haɗyen. Goyenbe deɓbe Moseyen saba kurun wor po goyen pel irde haɗyen. Al kura deɗ nurd yuneɗ haɗ mar po ga igin igin yirde, go ma nurd yuneɗ haɗ marbe gwaha ma yirde haɗyen. Kadtin bunineɗ nurd yuntek goyen bunineɗ ma yirde haɗyen. Irde Al Kurun nin hekkeɗ nurtek goyen go ma po gwaha teɗ haɗyen. Goyenbe Al Kurun galak ird ird mataya kadtin bunineɗ nurd yuneɗ yuneɗ mataya gobe tumɗan gama po irde hinayin.²⁴ Goyenpoga deɓbe Moseyen saba karkuwan karkuwanɗe pel yirdeɓ mukneɗ mukneɗ goke po gabe ug po yeɗ haɗyen. Goke teɓbe deɓbe fe ninin yeɗ det mukneɗ muɗ kirkida gwahade goyen goke keɗkela yakkelyan teɗ yade siɗa yirde gab nene haɗ gega, dapɗa kurun kamel netek moɗ wor go ma nurde henya yohogo teɗ haɗ yara deneɗ hime. Deɓbe al kura dilin titmin gore al kadam beley ikala irde tukuyeɗ go gwahade teɗ haɗ.

²⁵ "Be, deɗ Moseyen saba marya Farisi maryabe usi mar wor po. Deɓbe Al Kurunyen bearar bana haɗ goke bunineɗ wor po nurd duneɗ hime. Deɓbe al hoyar beley ultin siɗare po deneɗbe al wukkeɗ yeɗ deneɗ haɗ. Goyenpoga bitin banabe kudin mataya megen nin mata bulun hapekyan teɗ teɗ ninya beley po makin hitin. Ningeb deɓbe gisuya koronɗa siɗare po haldeb biɗdeɓe tikiɗ yan yubul teɗ haɗyen yara deneɗ hime.²⁶ Ningeb deɗ dilitin titmin Farisi mar, meheɗdeɓe bitin bana mata

* 23:13-14: Asaɗ hoyanɗe gahade hi: 14 Deɗ Moseyen saba marya Farisi maryabe usi mar wor po. Deɓbe beretapen samunɗa horaya komkom heɗ haɗyen. Goyenbe al hoyar beley deneɗ turun dirnan yeɗ Al Kurun mere irhet yeɓbe mere ulyan wor po tulun teɗ haɗyen. Ningeb deɓbe gote murunɗem bulun wor po Al Kurun beley yuney.

buluŋ haŋ go wa yade siŋa yirnayij. Irke gab siŋare wor wuk yiyyeŋ.

²⁷ “Be, deŋ Moseyen saba marya Farisi maryabe usi mar wor po. Deŋbe Al Kurunyen bearar bana haŋ goke bunineŋ wor po nurd duneŋ hime. Deŋbe bema kura siŋarebe umŋa irtij haŋ. Gega biŋ bannabe al kinjiniŋya det mormokya beleŋ po maŋiŋ hitij haŋ go gwahade goyen.²⁸ Niŋgebe al beleŋbe al huwak yeŋ deneŋ haŋyen. Goyenpoga bitij banabe usiya mata buluŋ teŋ teŋ dufayya beleŋ po maŋiŋ hitij haŋ.

²⁹ “Be, deŋ Moseyen saba marya Farisi maryabe usi mar wor po. Deŋbe Al Kurunyen bearar bana haŋ goke bunineŋ wor po nurd duneŋ hime. Deŋbe Al Kurunyen mere basan mar asetij yago beleŋ gasa yirke kamamiŋ gote bema gerŋen yirde haraŋ heŋ haŋyen. Irde Al Kurun dilijde al huwak hinhan mar gote bema umŋa yirde haŋyen.³⁰ Irdeb, ‘Neŋ gayen asiniŋ yago hinhan nalu goyenter hinhet manhan asiniŋ yago beleŋ Al Kurunyen mere basan mar gasa yirke kamde hinhan matamiŋ goyen yilwa yirtewoŋ,’ yeŋ haŋyen.³¹ Gwaha yeŋ haŋyen gobe deŋ gayenbe Al Kurunyen mere basan mar gasa yiramiŋ mar gote foŋeŋmiŋ goyen dindikeŋ sikketiŋ forok yirde haŋ geb.³² Niŋgebe asetij yago mata buluŋ go miŋ uramiŋ goyen deŋ beleŋ tukurbe sol irnayij.

³³ “Deŋbe kunere duwi wor po! Al Kurunyen beararbe daha mat busahartek yeŋ nurde haŋ? Kak alare po ga kunayij geb.³⁴ Niŋgebe Al Kurunyen mere basan marya al dufay wukkeŋ miŋyaŋya saba marya yad yermeke deŋ hitte wanayij. Goyenbe go mar goyen kurabe gasa yirke kamnayij, kurabe kuruse hende gasa yirke kamnayij. Munan kurabe gabu yatiŋyaŋ yukun yusulak teŋ, kurabe gasa yirniŋ yeŋ taun kurar mat kurar gama yirde yukun hinayij.³⁵ Niŋgebe al huwak kurun megen gar hike gasa yirke kamnayij gote kanduk goyenbe deŋ gayenter niŋ manan tenayij. Gobe Abel mayke kamiŋde mat waŋ waŋ Berekia urmiŋ Sekaraia goyen Al Kurunyen ya balem bana gasuŋ himama altaya kahalte asetij yago beleŋ mayke kamiŋ gote kanduk.³⁶ Niŋgebe fudinde wor po

dineŋ hime. Kanduk kurun dineŋ hime gabe tumŋan deŋ gayenter niŋ mar gare tenayij,” yinyij.

Yerusalem niŋ mar goke bunineŋ nuryij
(Luk 13:34-35)

³⁷ Irdeb sopte po, “Awo, Yerusalem niŋ mar, bunineŋ wor po nurd duneŋ hime. Al Kurun beleŋ deŋ ge nurde mere basan marmiŋ yad yerke waŋ haŋyen. Goyenbe deŋ beleŋbe kurab hora po gasa yirde, kurabe mali gasa yirde hike kamde haŋyen. Tatirok miliŋ beleŋ dirneŋ yawaŋ tapeŋ beleŋ po aw yurde hiyen go gwahade goyen po, ne beleŋ deŋ goyen dade doyan dirde himewoŋ yeŋ hugineŋ dufay heŋ himyen. Goyenbe dindikeŋ po merene pel irde yilwa nirde haŋyen.³⁸ Niŋgebe ga nurnan. Al Kurun beleŋ tauntiŋ tubul tiyyeŋ. Irkeb nana hoyande niŋ mar beleŋ waŋ tauntiŋ goyen gwamuŋ urkeb det kura bana goŋ ma hinayij.³⁹ Nebe dubul teŋ kumekeb epte ma nennayij. Irde kuŋ kuŋ kame sopte wayeŋ. Irkeb ne neneŋbe dindikeŋ mohonjiŋde wor wor, ‘Doyan Al Kurunyen deŋemde waya al gabe Doyan Al Kurun beleŋ guram irde igiŋ wor po iryeŋ,’ yeŋ turuŋ nirnayij,” yinyij.

24

Al Kurunyen ya balem buluŋ heŋ heŋ niŋ yirij

(Mak 13:1-13; Luk 21:5-19)

¹ Be, Yesu gob Al Kurunyen ya balem goyen tubul teŋ hoyande kuŋ hikeyab komatmiŋ yago beleŋ waŋbe, “Ya balem ga kena,” inamiŋ.² Irkeb Yesu beleŋ, “Ya kenhaŋ kurun gayenbe fudinde wor po dineŋ hime. Hora ya irtij yeneŋ haŋ gabe unjuren muŋ kura epte ma gasuŋende hiyeŋ. Tumŋan pir irnayij,” yinyij.³ Yesu go gwaha yineŋbe kuŋ Olip doŋdoŋde kipiryij. Irkeb yeŋ unjuren po henyabe komatmiŋ yago beleŋ, “Da mata forok yeke yeneŋ gabe nalu funaŋ go waŋ waŋ nalube forok yeweŋ tiya yeŋ bebak titek?” inamiŋ.⁴⁻⁵ Irkeb wol heŋbe, “Nalu funaŋ binde hekeb al budam waŋ, ‘Mesaiabe ne gago,’ yineŋ al budam wor po usi yirnayij. Niŋgebe keŋkela heŋ hinar ko. Mongo al kura beleŋ usi dirnayij geb.⁶ Kurabe fuleŋa karkuwaŋ forok yeke nurde hinayij. Irde fuleŋa forok yanayij mere momoŋ

wor nurde hinayinj. Goyenbe goke kafura hej hurkunkat ma tinayinj. Mata gwahade gobe forok yej hinayinj gega, nalu funanjbe kame ga wayyej. ⁷Goyenterbe al miñ kura belej huwarde al miñ hoyanjya fulenja teñ hinayinj. Gabman kura belej gabman hoyanjya fulenja gird teñ hinayinj. Albe biñge niñ kamde hinayinj. Nininja karkuwan naja kurar kurar forok yej hinayinj. ⁸Kanduk kuruj gob bere kura dirinj kawaj kere yej mehenje wor po ulij misinj katyej go gwahade goyen po, nalu funanj binde hej hikeb mata goyen forok yenayinj.

⁹“Goyenterbe al belej merem yanj dirde buluj buluj dirde mudunke kamnayinj. Irde al miñ kurayen kurayen kuruj gore ne niñ iginj ma nurde deñ haram dirde hinayinj. ¹⁰Goyarebe al budam ne niñ dufaymiñ sanj irde hinayinj goyen yubul tinayinj. Irdeb kadom haram gird teñ asogom haniñde yerde hinayinj. ¹¹Irde al budam belej, ‘Neñbe Al Kurujyen mere basanj mar,’ usi teñbe wanj al budam usi yirde hinayinj. ¹²Mata buluj belej po naja tiyyej. Irkeb al kadom niñ amanej nurd nurd mata gobe hubu hiyyej. ¹³Goyenbe al kura sanj hej kanduk go fole irde kuj kuj funanjdebe Al Kuruj belej al go tiyyej. ¹⁴Mere iginj Al Kuruj belej doyanj dird dird goyen go wa megej kuruj ga tagalde tukuke al nurde hinayinj. Irke gab nalu funanj go forok yiyyej,” yinyinj.

Kanduk kuruj wor po forok yiyyej
(Mak 13:14-27; Luk 21:20-28)

¹⁵Irdeb sopte yinyinj. “Al Kurujyen mere basanj al Daniel belej asanjde, ‘Det kura Al Kurujyen ya balem buluj wor po irtek goyen ya bana goj forok yiyyej,’ yitij goyen forok yiyyej. (Mere kayhem gayen kapyanj hej hanj marbe keñkela dufay hej gab bebak tinanj.) ¹⁶Be, mata goyen forok yekeb Yudia nanjare hinayinj marbe busaharde dugure kuj bana kunayinj. ¹⁷Goyenterbe al kura ya hende hiyej goyen katej yamiñ bana hurkunj detne kura yade ga busahare ma yiyyej. ¹⁸Al kura meteymiñ tubul teñ kuj amilne teñ ga ma yiyyej. ¹⁹Goyen nalurebe bere biñ yanja bere dirinj besare niñ miñyanjabe meteyej wor po yiryej. ²⁰Niñgeb kanduk kuruj goyen naja nalu bulunje, ma Sabat nalure forok ma yewoj yej goke Al Kuruj

gusunjanj irde hinayinj. ²¹Goyen nalureb megej ga kanduk kuruj wor po tiyyej. Hanj kapyaj Al Kuruj belej tikula kiriyinde mat wanj ga hitere, irde kame wor kanduk gwahade kura ma kentek. Go kanduk goyenbe baranj wor po duryej. ²²Niñgeb Al Kuruj belej nalu goyen sobamde po tubul tike manhan al tumnanj kamwoj. Goyenbe al nigen yirij goke teñbe nalu go wer irde dolfon iryey. ²³Goyen nalure al kura belej, ‘Mesaiabe gago hi,’ dinnayinj, irde hoyanj belej, ‘Moñ, iror hi,’ dinej iñgogaha dirke goya go ma nurde gama yirnayinj. ²⁴Mesaija falkukya Al Kurujyen mere basanj mar falkukya belej alya bereya Al Kuruj belej basiña yirtij goyen usi yirteke katwoj yej mata tijeñ karkuwanj kurayen kurayen forok yirde hinayinj. ²⁵Mere gabe nalu go ma forok yej hikeya gago momoj dirde hime geb, keñkela hej hinanj ko.

²⁶“Niñgeb Al kura belej, ‘Mesaiabe saw-sawa po kuruj nanjare hi,’ dinke ga kuj kinniñ kinniñ ma tinayinj. Irdeb, ‘Mesaiabe ganj banare hi,’ dinke goya fufinde yej ma nurnayinj. ²⁷Dagamel tikeb al nanja wanj wanja naja kurkurya belej tumnanjde kenej hanjen gwahade po, ne Al Urmiñ gayen wamekeb wawuj unjkurejde po megen niñ mar kuruj gayen tumnanjde nennayinj. ²⁸Det kamtiñ hinayinde det bidak nen nen nu belej wanj hanjen gobe bebakkej wor po geb, goke epte ma kadom mohonje titek gwahade goyen po, ne Al Urmiñ gayen wamekeb tumnanj nenerj nalu funanjbe gago yej bebak tinayinj.

²⁹“Kanduk kuruj goyen kamere po, ‘Nanja kidoma hiyyej, irde gagasi ma timiyyej.

Nanjinde mat dinambe suk yej katnayinj. Irdeb det kuruj hende hanj gobe hambor yiryey,’ yitij *Aisaia 13:10; 34:4* gwahade po forok yenayinj.

³⁰“Goyenterbe ne Al Urmiñ wayej timekeb mata kura nanjinde forok yiyyej. Irkeb ne Al Urmiñ gabe tarejne turuj yanj goya kigariñkij faykek hende katej. Irkeb megen niñ mar ne niñ ma nurde hanj mar tumnanj neneñbe biñ misinj nurde esinayinj. ³¹Miyojne yad yermeke belej mehej hej ne wanj wanj niñ bigul fu irkeb al tumnanj nurnayinj. Irde katejbe alya bereya naja

kuruj hike kwa bana gorj nij basinja yirtij goyen gabu yirnayinj.

³² “Fik hebe yenej hanjen gogo. Fik he go beda urke yenejbe kadila hewerj tiya yej hanjen. ³³ Gwahade goyen po, mere dirhem kuruj gayen forok yeke yenejbe nalu funanjbe binde gag po wer ira yej nurnayinj. ³⁴ Fudinde wor po dinej hime. Mata gobe forok yenayinj geb. Irde mata go forok yenayinj nalure al hinayinj mar gobe mata goyen yenayinj. ³⁵ Irdeb megenya nanjinyabe hubu hiriryen. Goyenbe merenebe sanjij miňyarj geb, hubu ma hiyyen. Huginen alya bereya nurde fudinde wor po yej gama irde hinayinj,” yinyinj.

Nalu funanjbe bebakkej moj

(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36)

³⁶ Irdeb sopte yinyinj. “Nalu funanj goyen al kura bebakkej ma nurde hi. Hubu wor po. Adone po ga nurde hi. Urminya miy-onjminya wor ma po nurde hanj. ³⁷ Ne Al Urminj gayen waj waj nalurebe alya bereya bikkej Noa hinhin nalure mata tej hinhan gwahade tej hinayinj. ³⁸ Go mar gobe dula nij po tej, kukuwa fe nene, al belej bere yade, dirjenj wej yade al yertek nij po tej Al Kuruj nij ma nurde hinhan. Irde kuj kuj nalu forok yekeb Noa hakwa binde hurkurinj. ³⁹ Mel gobe kame mata gwahade forok yiyyen yej ma nurde hinhan. Irkebe fe ala kuruj forok yej gwamuj yuryinj. Ningeb ne Al Urminj gayen wor al belej gwaha nanja wayyey yej ma nurde hikeya wayen. ⁴⁰ Goyen nalurebe mata gahade forok yiyyen: al iraw kura metenjinde meten tej hiriryen. Irke Al Kuruj belej unjkurenj tenjbe kurabe tubul tiyyen. ⁴¹ Irde bere irawa palawa irye yej wit bilminj hora po karka tej hikeya bere unjkurenjbe Al Kuruj belej tenjbe kurab tubul tiyyen. ⁴² Goke tenjbe kenkela hen ga hinan ko! Doyan Al Kurujinj waj waj nalube bebakkej moj geb. ⁴³ Be, ga nurde ga hinan ko. Ya mij al kura wawuj kurare kawo al belej waj yane upew uryen yej nurde hiyenjbebe yaminj kenkela doyan irde hike kawo al belej epte ma waj yaminj upew uryen. ⁴⁴ Ningeb gwahade goyen po, ne Al Urminj gare wor nalu goyare wayen tiya yej ma nurde hikeya wayen geb, huginen ne nij pet tej doyan nirdo hinayinj,” yinyinj.

Meten al iginjya bulujyat maya mere
(Luk 12:42-46)

⁴⁵ Irdeb maya mere mat gaha yinyinj: “Be, ganuj metenj albe dufayminj wukkerj, irde gore doyanj alminj ge fudinde wor po metenj tej unej hiyenj? Metenj al gwahade gobe doyanj alminj belej nanja gisaw kwe yenjbe metenj alminj goyen, ‘Metenj mar kadge doyanj yirde bingje yuntek nalu hekeb yunenj hayinj,’ inenj kuyenj. ⁴⁶ Be, doyanj alminj go mulganj hen wajbe metenj al gore mereminj po gama irde metenj tej hike kenenjbe iginj iginj irkebe metenj al gobe amanj wor po hiyyen. ⁴⁷ Fudinde wor po dinej hime. Metenj al gobe doyanj alminj belej, ‘Samunje kuruj gayen wor doyanj irde hayinj,’ inyen. ⁴⁸ Goyenbe daha wet kura tej metenj al goreb, ‘Doyanj alnebe nanja gisaw po kuj ningeb, aranj ma waj hi,’ yenjbe ⁴⁹ metenj mar kadom alya bereya goyen, ‘Merene ma nurde hanj,’ yinenj gasa yirde dulanj po tej wain nene kukuwa hen hanjen marya wain nene hinayinj. ⁵⁰ Irkebe doyanj alminj go nalu goyenter wayen yej ma nurde hiyenjbe gor mulganj hiyyen. ⁵¹ Irdeb mata bulujminj gote murungem kuruj wor po unyen. Irdeb metenj al go tukuj kak ala bana esenj misinj isenj hanjende gor tukukeb usi marya gor hinayinj,” yinyinj.

25

Bere 10 gote maya mere

¹ Be, Yesu go sopte maya mere mat saba gahade yiryinj: “Nalu funanj goyenterbe Al Kuruj belej alya bereyaminj doyanj yird yird goyen kurabe gahade: metenj bere forenj 10 belej, ‘Doyanj alnininjde urminj belej berem tej wayyey tiya go,’ yej, ‘Kuj belen tupi tej wanij,’ yej hulsiminj yusu yurde kwaminj. ² Bere siptesonjbe dufayminj wukkek moj. Munanj kurabe dufayminj wukkek. ³ Bere siptesonj dufayminj wukkek moj gobe hulsiminjbe yawaraminj gega, feminj pet yeke sopte yunenj yunenjbe kura ma yadeya kwaminj. ⁴ Munanj bere siptesonj dufayminj wukkek gobe hulsiminj yade feminj kame yuntek mananj yalin bana goya yade kwaminj.

⁵ “Be, bere tej mulganj hen watek al gobe aranj ma wakeb bere 10 gobe dukpu yirke tumnanj feraminj. ⁶ Irke kuj wawuj binde heke gab al kura gore kuware, ‘Bere

tihi albe warj hi! Ningeb warj tupi tinanj!⁷ yiriñ. ⁷Be, bere 10 gore go nurdeb huwarde hulsimiñ ommok hinhan goyen sope yirke melak sanjiñ hamij. ⁸Goyenbe bere dufaymiñ igiñ moñ goreb bere dufaymiñ wukkeñ goyen, 'Hulsiniñ kamñiñ tahañ geb, femiñ kura dunnañ,' yinamiñ. ⁹Irkeb, 'Moñ geb, fe gabe denya nenya tumñande epte ma diryeñ geb, dindikeñ kuñ al hitte damu tinayiñ,' yinamiñ. ¹⁰Irkeb bere siptesoñoj dufaymiñ wukkeñ moñ goyen fe damu niñ kukeb goyarebe bere tiriñ al go wayyiñ. Irkeb bere siptesoñoj gitik teñ hinhan goyen al go wakeb tupi teñ yare dula mata kuruj tiniñ tiyamiñde gor kwamiñ. Irkeb yamebe tayamiñ.

¹¹ "Be, goyen kamereb bere siptesoñoj hulsire niñ fe damu tiniñ yeñ kwamiñ go mulgañ heñbe, 'Doyañ al, Doyañ al, yame hol irde dunke hurkuniñ,' inamiñ. ¹² Goyenbe al bere tiriñ gore wol heñbe, 'Fudinde wor po dineñ hime. Deñbe ma nurde duneñ hime,' yinyiñ. ¹³ Be, maya mere dirhem gwahade goyen po ne Al Urmij warj warj nalu funañbe ma nurde hañ geb, gitik teñ hinayiñ," yinyiñ.

*Al karwoyen siraw mere
(Luk 19:11-27)*

¹⁴ Irde sopte maya mere mat yinyiñ. "Be, Al Kuruj beleñ alya bereya doyañ yird yird goyen kurabe gahade: al kura naña gisaw kwe yeñbe detne doyañ yirde hinayiñ yeñ meteñ marmiñ hayhay yiryiñ. ¹⁵ Irdeb meteñ al uñkureñbe hora siptesoñoj unyiñ. Kurabe hora irawa, irde kurabe uñkureñ unyiñ. Meteñ mar gobe al gwahade mat igiñ meteñ tinayiñ yeñ nurdeya gab hora goyen yunyiñ. Irdeb yubul teñ kuriñ. ¹⁶ Meteñ al hora siptesoñoj tiriñ al gobe goyare po tukuj meteñ uneybe go hende hora siptesoñoj iryiñ. ¹⁷ Meteñ al hora irawa tiriñ al goyen wor gwahade po, tukuj meteñ uneybe go hende hora irawa iryiñ. ¹⁸ Goyenbe meteñ al hora uñkureñ tiriñ al gobe kuñ mete taldebe doyañ almiñde hora goyen goñ bana kiryiñ. ¹⁹ "Be, doyañ al go naña gisaw kuñ goñ sobamde po heñ heñ gab wayyiñ. Irdeb warj meteñ marmiñ hora yunyiñ goyen daha yiramiñ yeñ gusunaj yiryiñ. ²⁰ Irkeb meteñ al hora siptesoñoj unyiñ gobe sopte hora

siptesoñoj yawanbe doyañ almiñ gaha inyiñ: 'Hora siptesoñoj goyen doyañ irayiñ yeñ nuney kwarñ geb, gore sopte 5 irmiñ gago,' inyiñ. ²¹ Irkeb doyañ almiñ beleñ wol heñbe, 'Gebe meteñ igiñ wor po tiyañ. Gebe meteñ al igiñ, merene nurañ. Det ug ma gunmiriñ gega, keñkela doyañ yirañ ningeb, det budam wor gunmeke doyañ yirayiñ. Irdeb wake tumñan neya dula teñ amañ heñ hireñ,' inyiñ.

²² "Be, al hora irawa unyiñ al gore wor warjbe gaha inyiñ: 'Hora irawa doyañ irayiñ yeñ nuney kwarñ gobe gore po meteñ uneybe hora irawa tebañ irmiñ gago,' inyiñ. ²³ Irkeb doyañ almiñ beleñ wol heñbe, 'Gebe meteñ al igiñ, merene po nurañ. Det ug ma gunmiriñ gega, keñkela doyañ yirañ. Ningeb det budam gunmeke doyañ yirayiñ. Irdeb wake neya dula teñ amañ heñ hireñ,' inyiñ.

²⁴ "Be, meteñ al hora uñkureñ unyiñ gore warjbe gaha inyiñ: 'Doyañ al, gebe al misiñeñ yañ wor po nurde guney himyen. Biñge ge ma hartiñ goyen yawarde hayen. Irde ge ma tur irtiñ wor kuñ wasen hanyen. ²⁵ Goke teñbe kafura heñ horagebe tukuj mete talde goñ bana kirmiriñ. Ningeb hora gebe gago,' inyiñ. ²⁶ Gwaha inkeb doyañ almiñ beleñ wol heñbe, 'Gebe kumhaka al, meteñ al buluj wor po. Gebe detne beleñ ma hartiñ goyen yawarde himyen, irde detne beleñ ma tur irtiñ goyen wasen himyen yeñ nurde ha? ²⁷ Gebe ne gwahade yeñ nurdeb horanebe hora yerde hanyen yare kerariñ manhan horane tolok hitiñde ga temewoñ,' ineybe meteñ mar buda hoyañ hoy yirke wakeb, ²⁸ 'Hora go goraj irde teñ meteñ al hora 10 miñyañ al go unnañ. ²⁹ Al det unke keñkela doyañ irde igineñ kuruj forok iryeñ al gobe tebañ det yawaryeñ. Irkeb detmiñ budam wor po henayiñ. Munañ det unke kumhaka heñ igineñ ma forok yiryen al gobe yende det muñ kura hiyeñ goyen wor goraj irke det miñmoñ wor po hiyeñ. ³⁰ Ningeb meteñ al buluj gobe tukuj siñare kidoma bana esen misiñ yisen hanyende gor temeynañ,' yinyiñ geb," gwaha yiriñ.

*Doyañ Al Kuruj beleñ alya bereya
matamde pota yiryen*

³¹ Be, Yesu go sopte gaha yiriñ: “Ne Al Urmiñ gabe tarejñe turñuñ yañ heñbe miyoñeya tumñaj kattede. Goyenterbe Doyañ Al Kurunñyen maroro gasunđe keperenñ. ³² Irkeb al megen niñ kurunñ gayen ne hitte po gabu irnayiñ. Irkeb sipsipya memeya yewek beleñ pota yirde hiyen go gwahade yireñ. ³³ Ne beleñbe sipsip yadeb hanne yase beleñ mat yerdeb memebe yade tapa beleñ yerenñ. ³⁴⁻³⁶ Irkeb ne Doyañ Al Kurunñ gare al hanne yase beleñ mat hinayiñ goyen gaha yineñ: ‘Ne biñge nirkeyabe biñge nunamiñ. Fe niñ kammekeyab fe nunamiñ. Albak heñ kuñ himekeb gargar niramñ. Uliñhornem moñ himekeb uliñhor nunamiñ. Garbam hemekeyab doyañ nirde farañ nurde hinhan. Koyare himekeb wañ neneñ hinhan. Goke teñbe Nanne beleñ guram dira. Niñgeb Al Kurunñ beleñ alya bereyamiñ doyañ yird yird bana goñ hurkuñ hurkuñ gobe tikula kiriyiña deñ gake gitik irtiñ hiyen geb wañ tenañ,’ yineñ. ³⁷ Gwaha yinkeb Al Kurunñ diliñde al huwak goreb, ‘Daha naña biñge kamke geneñ biñge guntiriñ? Irde daha nañabe fe niñ kamke geneñ fe guntiriñ? ³⁸ Daha naña albak heñ kuñ hike gargar girtiriñ? Irde daha naña uliñhorgem moñ hike geneñbe uliñhor guntiriñ? ³⁹ Daha naña garbam heke doyañ girde farañ gurtiriñ? Irde daha naña koyare hike kuñ guntiriñ?’ ninnayiñ. ⁴⁰ Irkeb ne Doyañ Al Kurunñ gare wol heñbe gaha yineñ: ‘Fudinde wor po dineñ hime. Nere al deñem moñ gayen kura gwaha iramiñ keneñbe ne gayen niramñ,’ gwaha yineñ. ⁴¹⁻⁴³ Irdeb tapa beleñ mat hinayiñ mar gobe gaha yineñ: ‘Deñbe biñge nirkeb biñge kura ma nunamiñ. Irde fe niñ kammeke fe kura ma nunamiñ. Albak heñ kuñ himeke gargar ma niramñ. Uliñhornem moñ himekeb kura ma nunamiñ. Garbam himekeb farañ ma niramñ. Irde koyare himekeya wor wañ ma neneñ hinhan. Goke teñbe deñbe Al Kurunñyen bearar bana hañ. Niñgeb nubul teñ kuñ kak ala Satanya miyoñmiña niñ gitik irtiñ bana goñ kunañ,’ yineñ. ⁴⁴ Gwaha yinmekeb al buda gore wol

heñbe, ‘Doyañ Al Kurunñ, daha naña biñgeya feya niñ kamke geneñ wasak titiriñ? Irde daha naña uliñhorgem moñ hike kura ma guntiriñ? Irde daha naña garbam heke doyañ ma girdeb farañ ma gurtiriñ? Irde daha naña albak geneñ gargar ma girtiriñ? Irde daha naña koyare hike go ma kuñ guntiriñ?’ ninayiñ. ⁴⁵ Irkeb ne Doyañ Al Kurunñ gare wol heñbe gaha yineñ: ‘Fudinde wor po dineñ hime. Nere al deñem moñ gayen kura gwaha ma iramiñ keneñbe ne gayen farañ ma niramñ,’ gwaha yineñ. ⁴⁶ Mel gobe mata bulunñmiñ gote murunñgem hugiñeñ kanduk kurunñ teñ hinayiñ. Munañ Al Kurunñ diliñde al huwak gobe Al Kurunñya hugiñeñ hinayiñ,” yiniñ.

26

Yesu mayniñ yeñ mere sege iramiñ

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Yon 11:45-53)

¹ Be, Yesu gob sabamiñ kurunñ goyen pasi irdeb tigiri teñ komatmiñ yago gaha yiniñ: ² “Pasoba dula nalu kurunñ gobe molye go yeñ nurde hañ gogo. Go nalurebe ne Al Urmiñ gayen kuruse hende mununey mununey niñ asogo haniñde nernayiñ,”* yiriñ.

³ Be, goyenterbe pris buda gote karkuwanñmiña Yuda marte doyañ mar parguwak yagoya beleñ pris buda gote kurunñmiñ Kaiafasyen yare gabu iramiñ. ⁴ Irdeb daha mat kura Yesu go usi irde teñ mayteke kamyey yeñ mere sege iramiñ. ⁵ Goyenbe yinñeñ mere maydeb, “Dula nalu kurunñ gayenter ma gwaha titek. Moñgo goke igiñ ma nurde al beleñ fuleña dirnayiñ geb,” yamiñ.

Bere kura beleñ det fimiñ hamineñ igiñ wor po goyen Yesu tonanđe wok iryiñ

(Mak 14:3-9; Yon 12:1-8)

⁶ Be, Yesu go komatmiñ yagoya Betani taunde Saimonyen yare hinhan. Saimonbe bikkeñ busuka manañ hinhin. ⁷ Be, Yesu go keperde hikeyab bere kura gore det fimiñ hamineñ igiñ wor po alabasta hora beleñ po irtiñ yaliñ kusamuñ goyen bana hitiñ go tawañ tonanđe wok iryiñ. ⁸ Det fimiñ

* 26:2: Bikkeñ Israel mar Isip naña tubul teñ Kenan kuniñ tiyamiñyabe Al Kurunñ beleñ sipsip al diriñ diriñ gasa yirde darim yade yame kantayanñ sam yirnayiñ yiniñ. Munañ al kura gwaha ma tiyamiñ marbe Al Kurunñyen miyoñ beleñ wañbe mel gote urmiñ mataliña dapñamiñ mataliña goyen tumñaj gasa yirke kamamiñ. Gega meremiñ gama iramiñ marbe miyoñmiñ beleñ yubul tiyamiñ goke dufay heñ heñ ge dula mata teñ hinhan.

damum hende wor po goyen bere gore Yesu tonande wok irke kenejbe komatminj yago belejbe bij ar hende daniñ buluñ ira yeñ gusuñaj hamij. ⁹“Go tukuñ al yunke manhan hora kurunje po damu tike hora go teñ al bunijeñ farañ yurwoñ,” inaminj.

¹⁰ Be, Yesu go mere teñ hinhan goyen nurdeb, “Deñbe daniñ bere go tagal unej buluñ irhañ? Yeñbe mata igiñ wor po nira. ¹¹ Al bunijeñbe denya hugijeñ hinayij. Goyenbe nebe denya hugijeñ ma hittek. ¹² Bere gare det fimiñ ulner wok ira gabe ne kammeke mete nirnayij goke gitik nira. ¹³ Niñgeb fudinde wor po dineñ hime. Kame al beleñ ne niñ naña kurunj ga tagalde tukuñ henyabe bere gare mata tiya gake wor tagalde hinayij, irde mataminj goke dufay heñ hinayij,” yiniñ.

Yudas Iskariot beleñ Yesu asogo haniñde kiriyij

(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ Be, Yesu komatminj 12 bana goyen al deñem Yudas Iskariot inej hanjen gore pris buda gote karkuwanjin hitte kuriñ. ¹⁵ Kuñbe, “Yesu hantiñde kermekeb murungembe dahade nunnayij?” yiniñ. Irkeb silwa hora kapyañ heke kuñ 30 hekeb unaminj. ¹⁶ Go kamereb Yudas go Yesu goyen daha mat kura asogom haniñde kereñ yeñ beleñ niñ nanjkenen hinhin.

Dula funañ

(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13,21-23; Yon 13:21-30)

¹⁷ Be, Yesuyen komatminj go hanja wawuñbe beret yis miñmoñ nen nen nalu hewen tiya yeñbe Yesu gusuñaj iraminj. “Damde kuñbe Pasoba binje gitik irde netek yeñ nurde ha?” inaminj. ¹⁸ Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Yerusalem taun bana kuñbe al kura gor keneñbe gaha inayij. “Tisa beleñbe, “Nalunebe binde hihi. Niñgeb neya komatneyabe gere yare Pasoba binje netek,” yih, “gwaha innayij,” yiniñ. ¹⁹ Irkeb komatminj yago goyen Yesu yiniñ go po gama irde kuñbe Pasoba binje nen nen gitik tiyaminj.

²⁰ Be, wawuñbana wor po hekeb Yesuya komatminj 12 goya Pasoba binje ninij yeñ keperaminj. ²¹ Binje nene heñyabe Yesu beleñbe, “Fudinde wor po dineñ hime. Deñ gayen kuratiñ kura beleñ asogoner haniñde niryeñ,” yiniñ. ²² Irkeb komatminj yago

gobe kandukreñ wor po nuraminj. Irdeb kura kame yuñkureñ yuñkureñ, “Doyañ Al Kurunj, ne niñ wet yeñ ha?” yeñ gusuñaj iraminj. ²³ Irkeb wol heñbe, “Al kura neya tumñaj haniñ teñ fe koron bana kera gore asogo haniñde niryeñ. ²⁴ Ne Al Urminj gabe Al Kurunjen mere basañ mar beleñ bikkeñ asañde kayaminj goyen po gama irde kameñ. Goyenbe al kura asogoner haniñde niryeñ al goke bunijeñ wor po nurde unej hime. Al go kawañ ma hirij manhan kanduk buluñ goyen go ma kenwoñ,” yiniñ. ²⁵ Irkeb Yesu asogomij haniñde kertek al Yudas beleñ, “Tisa, ne niñ daw yeñ ha?” inij. Irkeb wol heñbe, “Gwaha, gobe ge po geb,” inij.

Yesu beleñ beretya wainya komatminj yuniñ

(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

²⁶ Be, binje nene heñyabe Yesu beleñ beret teñbe Naniñ turunj irdeb ubala teñbe, “Beret dunhem gahade gayen po nebe deñ ge teñ kameñ. Niñgeb goke teñbe beret gabe gasoñne geb, teñ nenaj,” yiniñ. ²⁷ Irdeb wain fimiñ gisu bana hitij go teñbe sopte Al Kurunj turunj irde, “Deñ tumñaj ga teñ nenaj. ²⁸ Al megen hañ kurunj gote mata buluñ halde yuney yuney niñ teñ Al Kurunj beleñ binja tiyyij goke teñ darine wok irde kameñ. Niñgeb wain ga teñ nenaj. ²⁹ Fudinde dineñ hime. Wain fimiñ gayen tebañ ma newej. Kuñ kuñ Nanne beleñ alya bereyaminj doyañ yiryenya goyenter gab denya tumñaj wain fimiñ gergeñ sopte netek,” yiniñ.

³⁰ Be, go kamereb Yesuya komatminj yagoya goyen tikiñ heñbe Olip doñdoñde hurkaminj.

Pita helwanj hiyyeñ goke tagalyij

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Yon 13:36-38)

³¹ Be, hurkuñ gor heñbe Yesu beleñ gaha yiniñ: “Hanja wawuñbe ne mununñij yeñ fere nirkeb deñbe tumñaj nubul teñ busaharnayij. Mata goke Al Kurunjen asañde gahade katiñ hi:

‘Sipsip doyañ al maymeke sipsipmiñbe bur-gagaw kernayij,’ yitiñ. *Sekaraia 13:7*

³² Goyenbe kame sopte huwardebe ne wa meheñ heñ Galili nañare kweñ,” yiniñ.

³³ Irkeb Pita beleñbe, “Al hoyañbe tumñaj

gubul tinayij. Goyenbe nebe epte ma wor po gubul tiyenj,” iniyij. ³⁴ Irkeb Yesu belej wol hejbe, “Fudinde wor po ginej hime. Hanjka wawujbe tatirok ma mere tikeyabe ge belej wawuj karwore ne nij yej, ‘Al gobe go ma nurde unej hime,’ yawayij geb,” iniyij. ³⁵ Goyenpoga Pita belejbe, “Nebe al belej mununnayij gega, ge nij yej, ‘Yej ma nurd unhem,’ ma wor po yewerj,” iniyij. Irkeb kadam yago manar tumnanj gwaha ala inamiij.

Yesu Getsemani hej Al Kuruj mere iriyij
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Be, gor mat kuj nanja denje Getsemani gor forok yejbe komatmiij yago, “Gar keperde doyanj nirde hike neb irar ira kuj Al Kuruj mere irej,” yinyij. ³⁷ Irdeb Pitaya Sebedi urmiij waranj Yonya Yemsa yadeb gasuj hoyande kwamiij. Goyare Yesube dufaymiinja biyyabe kanduk wor po hirij. ³⁸ Irdeb mel karwo go yinyij. “Kanduk kuruj wor po mununke kamtek nurhem geb, neya gar hejbe Al Kuruj mere irdeya ga hinayij!” yinyij. ³⁹ Gwaha yinerjbe gor mat muj kura singir tej kunjbe biij tadam mat wulgurut yejbe, “Ado, igij kenem kanduk kuruj gayen tej sija irayij. Goyenbe nere dufay ma gama irayij. Gere dufay po gama irayij,” iniyij. ⁴⁰ Gwaha tejbe mulgan hej kunjbe komatmiij karwo gob firtij yinyij. Irdeb Pita isanj hejbe, “Mel, denje neya muj kura hitjenj tej Al Kuruj mere irde ga ma fernayij?” yinyij. ⁴¹ Irdeb, “Ferde ma Al Kuruj mere irde hinayij. Gogab ungura waj tunanj durkeb epte ma katnayij. Tontijbe Al Kuruj mere ird ird nij wilakjenj nurde hana. Gega ultijbe piijej hej hanj,” yinyij. ⁴² Irdeb sopte yubul tej kuj Al Kuruj mere irdeb, “Ado, kanduk ga ne belej ma tewejbe kanduk gayen pasi irtek belej miijmoij hiyerj kenem nebe dufayge po gama irdeb tewerj,” yirij.

⁴³ Be, Al Kuruj mere irde pasi hejbe sopte mulgan hej kuj komatmiij karwo gob diliij kanduk hekeb firtijde hike yinyij. ⁴⁴ Yenerjbe yubul tej sopte mulgan hej kunjbe Al Kuruj mere iriyij gwahade po sopte mere iriyij.

⁴⁵ Be, mulgan hej kunjbe komatmiij yago goyen, “Denje usanj hej firtijde po hanj? Ga kennanj! Ne Al Urmiij gayen mata buluj mar haniijde nerd nerd nalu gobe

bikkerj gago forok yihi. ⁴⁶ Huwarke kunij! Asogo haniijde nertek albe bikkerj gago waya geb,” yinyij.

Yesu tej fere tiyamiij

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Yon 18:3-12)

⁴⁷ Be, Yesu gobe gwaha yej hikeyabe komatmiij kura Yudas gobe al yade wayamiij. Al buda gobe fulenare nij bidilaya nukwaya yade wayamiij. Mel gobe pris buda gote karkuwanjmiinja Yuda marte doyanj mar parguwakya belej yad yerke wayamiij. ⁴⁸ Yesu go asogom haniijde kertek al goreb tetek mar go gaha yinyij: “Kuj forok yejbe mata kura tiyenj geb. Al kura amanj amanj irde ulunje u irmeke kenerjbe al gobe gog po yejbe kuj tenayij,” yinyij. ⁴⁹ Be, Yudas go bikkerj mere gwahade yinyijde geb, kuj forok yej Yesu hitte kunjbe, “Wawuj, Tisa,” inenjbe ulunje u iriyij. ⁵⁰ Irkeb Yesu belej wol hejbe, “Kadne, gwaha tiye yej wayha go gwaha tiya,” iniyij. Irkeb al wayamiij mar goreb waj tej fere tiyamiij. ⁵¹ Irkeb Yesu komatmiij kura yej binde hinjin goreb fulenare nij bidilamiij marte pris buda gote kurujmiijde metenj almiij kura kirmiij sapa iriyij. ⁵² Irkeb Yesu belej, “Bidilage go gasunenje kera! Al kura bidila belej al gasa yiryerj gob haniij wol hekeb gwaha mat po mayke kamyenj. ⁵³ Adone gusunanj irmekeb goyare po miyosmiij budam wor po yad yerke katerj faranj nurnayij gobe ma nurde ha? ⁵⁴ Goyenbe mata gwahade tiyenjbe Al Kurujyen asanjde mata gwahade gwahade forok yiyyenj yitij goyen daha mat forok yiyyenj? Epte moij,” iniyij.

⁵⁵ Gwaha inenjbe Yesu go yej tej fere titek mar goyen, “Ne gayen kawe mar yad kuj hime geb, gago fulenare nij bidilaya nukwaya mananj waj nawarnij tej hanj? Nebe nanjkalalmij nanjkalalmij Al Kurujyen ya bana saba tagalde himekeyabe ma nade hanjen. ⁵⁶ Goyenbe Al Kurujyen asanjde mere basanj marmiij belej kame mata gwahade forok yiyyenj yej kayamiij goyen denj belej gago tej hanj,” yinyij. Be, komatmiij yagobe tumnanj Yesu tubul tej busaharamiij.

Yesu pris buda gote kurujmiij diliij mar huwariij

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Yon 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Be, Yesube pris buda gote kurunminj Kaiafas hitte tukaminj. Gorbe Moseyen saba marya Yuda marte doyanj mar parguwak yagoya gabu iraminj. ⁵⁸ Be, Pita go mel gore Yesu tej kuj hikeya gisaw yarham po hej gama irde kurinj. Kuj kujbe pris buda gote kurunminj Kaiafasyen ya koya belej po milgu irtinj bana gonj al gabu irde hanjen sawsaware hurkurinj. Hurkunjbe daha kura tike kenerj yej ya go doyanj irde hanjen mar keperde hinhande gor kuj kipiryinj.

⁵⁹ Be, pris buda gote karkuwanminja Yuda marte doyanj marya goyen tumjanj gabu irde da misijnde wor po Yesu go mayteke kamyenj yej mere sege iraminj. Goyenbe minj kura ma kenejbe goke nanjkenaminj. ⁶⁰ Irkeb al budam wanj Yesu tagal unej unej ninj usi mere budam yad forok yiraminj. Gega Yesu maytek mereminj iginj kura ma kenaminj. Irkeb kuj kuj funanj al irawa kura wanjbe, ⁶¹ "Al gareb, 'Al Kurunjen ya balem goyen upew urde sopte gergerj irde nana fay karwore pasi irenj,' yeke nuraru," yaryum.

⁶² Be, pris buda gote kurunminj Kaiafas belej huwardeb Yesu goyen, "Mere kurun ulger irhar gabe wol ma hawayinj?" inyinj. ⁶³ Goyenbe Yesu go mereminj ma wol hej balmij po hinhin. Irkeb sopte, "Ne belej Al Kurunj gwahader hitinj gote sanjnde ginhem geb, gebe Mesaia Al Kurunj Urmij ma dahade goyen momonj dira," inyinj. ⁶⁴ "Gwaha inkeb Yesu belej wol hejbe, "Dindikenj gog po yahanj. Goyenbe ne belejbe deej kurunj gayen gaha dinej. Kame ne Al Urmij gabe Al Kurunj sanjnj minjanj Al gote haninj yase belej mat keperde nanjkinde gagap hende katej himeke nennayinj," yinyinj. ⁶⁵ Irkeb pris buda gote kurunminj gore mere goyen nurdeb, "Al gabe Al Kurunj sukal ira," yej binj ar yeke ulinjorminj erek irdeb, "Ningeb danij mere hoyanj ninj nanjkentek? Al Kurunj sukal ira gobe deej tumjanj nurhanj gago. ⁶⁶ Ningeb deejbe dahade nurde hanj?" yinej gusunanj yiryinj. Irkeb wol hejbe, "Kamyenj pol!" inaminj. ⁶⁷ Irdeb al gor hinhan goreb Yesu kiminjde meyanj iraminj. ⁶⁸ Irdeb kiminj mala tenjbe haninj mupi irde mayaminj. Kura belejbe palasi irdeb, "Mesaia, ganunj belej muguna? Momonj dira!" inaminj.

Pita belej Yesu ninj helwanj hirinj

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Yon 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Be, goyarebe Pita go ya go binj bana sawsaware gor keperde hinhin. Irkeb meterj bere kura gore wanjbe, "Ge mananj Yesu Galili ninj al goya kuj hinaryum," inyinj. ⁷⁰ Irkeb Pita belejbe al tumjanj gor hinhan gote dilinj mar helwanj hejbe, "Neb goke kura yej ha yej ma nurde hime," inyinj. ⁷¹ Irdeb gasunj hinhin go tubul tenjbe kuj yamere huwarde hikeb bere kura gore wanj kenejbe al buda gor hinhan goyen, "Al gabe Nasaret ninj al Yesuya kuj haryen," yirinj. ⁷² Irkeb Pita gore tebanj po helwanj hejbe, "Fudinde wor po, nebe al gobe ma nurde unej hime," yirinj.

⁷³ Be, hitnerj munj kura tenjbe al gor hinhan goreb Pita goyen, "Mere tike melakge nurhet gobe Yesu gama irde hanjen mar al kurabe ge gago yej nurhet," inaminj. ⁷⁴ Irkeb Pita belejbe mere fudinde po tihim yej binj tenjbe, "Fudinde wor po dinej hime. Neb al goke yej hanj yej ma nurde hime," yinyinj. Irkeb goyare po tatirok mere tiyyinj. ⁷⁵ Irkeb Pita go Yesu belej, "Tatirok ma mere tikeyabe ne ninj yej wawunj karwore, 'Al gob ma nurde unej hime,' yawayinj," inyinj goke binj bak yirinj. Irkeb sinjare katej kuj mata tiyyinj goke binjde misinj wor po nurdeb esirinj.

27

Yesu go Pailat hitte tej kwaminj

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Yon 18:28-32)

¹ Be, wampot munj wor pobe pris buda gote karkuwanminja Yuda marte doyanj mar parguwakya belej mere maydeb, "Yesube mayteke kamyenj," yaminj. ² Irdeb haninj fere tenjbe Pailat hitte tukaminj. Pailatbe Roma gabman al Yudia nana doyanj irde hiyen.

Yudas kamyinj

(Aposel 1:18-19)

³ Be, asogo haninjde kiryinj al Yudasbe Yesu go merem yanj irde mayke kamtek heke kenejbe mata bulunj tiyyinj goke bunijnej nuryinj. Irdeb silwa hora 30 damu iraminj goyen pris buda gote karkuwanminja Yuda marte doyanj mar parguwakya hitte yumulganj tiyyinj. ⁴ "Mata bulunj minjonj al goyen kami yej hantinjde

kirmij. Ningeb mata buluj timij,” yinyij. Irkeb wol hejbe, “Gobe nende samuj moj be. Gere kanduk geb,” inamij. ⁵ Gwaha inkeb bij ar yekebe hora go Al Kurujyen ya balem bana goj yemeyde kurij. Kunje beje tej kamiyij.

⁶ Be, hora yimiyyij gobe pris buda gote karkuwamij belej pilgaj hejbe, “Hora gabe al kami yej damu titij. Moseyen sabarebe hora gahade gayen epte ma Al Kuruj nij unnayij yitij. ⁷ Ningeb hora ga yade naja hoyajde nij mar Yerusalem waj kamke mete tej hitek yej kuwe ird ird alyen megej goyen damu titek,” yej mere sege iramij. ⁸ Goke tejbe naja tapum gobe “Al Kamtiyde” inamij. Gayenter wor gwahade po inej haj. ⁹ Ningeb Al Kurujyen mere basaj al Yeremaia belej mere kayyij gobe gwaha mat iginej kawan hirij. Merebe gahade:

“Israel marbe yej mayteke kami yejbe silwa hora 30 gore al damu tiyamij. ¹⁰ Irde Doyaj Al Kuruj belej gwaha gwaha tiyayij ninyij gwahade po, mel gobe hora go tejbe kuwe ird ird alyen megej damu tiyamij,” yitij hi. *Sekaraia 11:12-13; Yeremaia 32:6-9*

Gebe Yuda marte doyaj al kuruj we?
(*Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Yon 18:33-38*)

¹¹ Be, mel go goj gwaha tej hikeyabe Yesu gobe Roma gabman al Yudia naja doyaj irde hiyen al Pailat diliij mar huwaryij. Irkeb, “Ge gayenbe Yuda marte doyaj al kuruj we?” inyij. Irkeb, “Gwaha, gigen yaha gog po,” inyij.

¹² Be, pris buda gote karkuwamijya Yuda marte doyaj mar parguwakya belej tagal unamij. Gega Yesube meremij wol ma hirij. ¹³ Irkeb Pailat belej, “Mel gare minge girde tagal gunej haj gabe kura ma wol hawayij?” inyij. ¹⁴ Goyenpoga Yesu belej mel gote mere go muj kura ma po wol hirij. Irkeb Pailat belej go kenejbe diliij fot yirij.

Pailat belej Yesu tubul timeke kwi yirij
(*Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Yon 18:39-19:16*)

¹⁵ Be, goyenterbe damam damam Pasoba dula nalurebe Pailat belej koyare hinhan mar goyen al kura tej sija ird hiyen. Al gobe Yuda mar belej al gwahade inke gab gwaha tej hiyen. ¹⁶ Be, goyenterbe al buluj

wor po yej nurd unej hanjen al Barabas goyen koyare hinhin.

¹⁷⁻¹⁸ Be, Pailatbe yingej dufaymijdeb, ‘Yuda marte doyaj mar gabe al budam Yesu gayen gama ird hike yenejbe danij nej gwahade moj yej nurdeb yej ge igij ma nurde mayke kami yej gago tawayhaj,’ yej nuryij. Ningeb al buda kuruj goyen gabu irkeb, “Al damij tubul timeke kuyej? Barabas ma Mesaia inej haj Yesu gayen?” yej gusuñaj yiryij.

¹⁹ Be, Pailat go mere nurd nurd gasujde keperde hikeyabe berem belej mere gahade asajde kaj tej kerke wayyij: “Al go daha wet kura ire ire ma tiyayij. Yejbe merem moj. Hajka mite tihim. Ningeb bener ga yej ge kanduknej wor po nurde hime. Tubul po tiyayij,” inyij. ²⁰ Goyenbe pris buda gote karkuwamijya Yuda marte doyaj mar parguwakya belej al buda kuruj gabu iramij goyen hakot bij yawaramij. Irde, “Barabas tubul tike kwi. Munaj Yesube mayke kami,’ innayij,” yinamij.

²¹ Be, Pailat belej al buda go, “Al irawa gayen ganujbe tubul timeke kuyej?” yinej gusuñaj yiryij. Irkeb, “Barabas,” yamij. ²² Irkeb wol hejbe, “Ningeb Mesaia inej haj al gab daha ireñ?” yinyij. Irkeb al buda kuruj goreb, “Kuruse hende mayke kamil” yamij. ²³ Irkeb Pailat belej, “Danij? Al gabe da mata buluj kura tiyuj?” yinyij. Gega uguj po, “Kuruse hende mayke kami ko!” yamij.

²⁴ Be, Pailat go gwaha kura titek ma hirij. Irde al buda kuruj go fuleja forok irnij tike yenejbe fe tej mel gote diliij mar hanij halyij. Irdeb, “Al ga kamer tiya gabe neya neya moj. Gabe dende samuj po geb,” yinyij. ²⁵ Irkeb, “Igin, yej kamyen gote merembe neya dirinjiniñ yago kame forok yenayij gore tetek,” inamij. ²⁶ Irkeb Barabas go mel gote mere nurdeb tubul tike kurij. Goyenbe Yesu go usulak tej kuruse hende mayñaj yejbe fuleja marmij hanijde tubul tiyyij.

Fuleja mar belej Yesu giwgiw iramij
(*Mak 15:16-20; Yon 19:2-3*)

²⁷ Be, Roma gabmanjen fuleja mar go Yesu tej Pailatjen ya kuruj bana goj tukamij. Irdeb fuleja mar kadam goya tumñaj Yesu milgu iramij. ²⁸ Irdeb

ulihhormin tumjan yugu tej gab doyan marte ulihhor bukken yara goyen kerd unaminj. ²⁹ Irdeb kan hirwanen yan goyen bili bili irde doyan al kuruyen tonan umja irhet usi tej tonande keraminj. Irde doyan alyen kutum kura tej haniy yase belej kerde fuleja mar gore Yesu dilinje war dokolhonjugulug tejbe, “Fudinde wor po, Yuda marte doyan al kuruj,” iney giwgiw irdeb bak mayde iraminj. ³⁰ Irde meyanj irde kutum tanarde hinhin goyen po goranj irde tonande mayde tebar irde hinhan. ³¹ Gwaha irde giwgiw irdeb ulihhor bukken yara go tugu tejbe yende ulihhor wor po goyen yerde unaminj. Irdeb tukuj kuruse hende maytek yej tej kwaminj.

Kuruse hende mayke kamyinj

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Yon 19:17-27)

³² Be, belejyanj hako kuj hejyabe al kura Sairini taunde nin al denjem Saimon kenejbe Yesuyen kuruse tawa iney pakku irke tirinj. ³³ Be, kuj kuj naja deje kura Golgota gor forok yaminj. Golgota gote minjbe “al tonanj kinjkininje”. ³⁴ Gorbe wainya he fimij urekya suluk irtinj goyen unke ninam uryinj gega, nen nen nin bada hirinj. ³⁵ Yesu go kuruse hende kerde hikeb ulij umjaninj ganuj belej yawaryej yej yende matare tilinj tanardeb pota yiraminj. ³⁶ Gwaha tejbe daha kura tike kentek yej keperde kenej hinhan. ³⁷ Irde da misinje Yesu mayaminj goyen he parwek hende katinj goyen kuruse tonanj belej keraminj. Merebe gahade:

AL GABE YESU. YUDA MARTE DOYANJ AL KURUJ

³⁸ Be, kawe al irawa kura goyen wor kuruse hende yeraminj. Kurabe Yesuyen kuruse yase belej mat, munanj kurabe tapa belej mat keraminj. ³⁹ Al kuj wan tej kenejbe biruj biruj tej giwgiw irdeb, ⁴⁰ “Ge gayen Al Kurujyen ya balem upew urde sopte gergej irde naja fay karworeb pasi irej yawanj al gobe ge gago? Irde geb Al Kuruj Urminj kenejbe tarejger kuruse hende mat kata,” inaminj. ⁴¹ Irde pris buda gote karkuwaminjya Moseyen saba marya Yuda marte doyanj mar parguwakya belej wor gwahade po iney ayaj keraminj. ⁴² “Al gabe al hoyanjbe faranj yurde hinhin gega, yinggenbe epte ma faranj uryej. Yejbe Israel marte doyanj al kuruj go. Kuruse hende mat katke kenej gabe dufaynininj

yej ge saninj irminj be! ⁴³ Yejbe Al Kuruj ninj hekkej nurde hiyen, irde ‘Neb Al Kuruj Urminj,’ yej hiyen geb, tubul tike Al Kuruj belej faranj urejbe faranj uri,” inaminj. ⁴⁴ Irkeb kawe al irawa kuruse hende hi-naryum go wor gwahade po sukal iraryum.

Yesu kamyinj

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Yon 19:28-30)

⁴⁵ Be, naja banjahal wor po hekeyabe naja bana kuruj gob tumjanj kidoma belej aw urtinje hike kuj kujbe wawujbana 3 kilok hewej tiyyinj. ⁴⁶ Be, 3 kilok binde hekeb Yesu go ug po, “Eloi, Eloi, lama sabaktani!” yirinj. Mere gote minjbe, “Al Kurujne, Al Kurujne, danij nubul taha!”

⁴⁷ Be, mere go al kura gor huwarde hinhan gore nurdeb, “Elaia deje urde hi,” yaminj. ⁴⁸ Irdeb aranj po al kura kup yej kuj amil erek irde wain fimij mukkuwej bana goj kerke ulij hekeb tej kutum ulyanje giti irdeb Yesu unyinj. ⁴⁹ Goyenbe al hoyanj goreb, “Elaia wet wan faranj urke kentek geb, tubul tike gwaha kura tiya yej kinninj,” yaminj.

⁵⁰ Be, sopte po Yesu go uguj po mere tejbe binj sul yirinj. ⁵¹ Goya goyenbe Al Kurujyen ya balem bana amil gasuj himam wor po diba irtinj hinhin goyen kahalte po hem belej mat erek yej bam belej katyinj. Megej mananj diririt yej hora karkuwaj karkuwajbe gilgalanj iraminj. ⁵² Al hakwanj yirtinj bema goyen hol yej tukaminj. Irkeb Al Kuruj dilinje al wukkej hej kamaminj goyen budam sopte huwaraminj. ⁵³ Irde bema sijare katejbe kame Yesu sopte huwaryinj nalureb Yerusalem taun kurujde kuj al budam hitte forok yeke yenaminj.

⁵⁴ Be, Roma gabmanen fuleja marte doyanj alya fuleja marminjya Yesu doyanj irde hinhan goyen nininjaya mata gor forok yirinj kuruj go kenej kafura hejbe, “Fudinde wor po, yejbe Al Kuruj Urminj,” yaminj.

⁵⁵ Bere budam Galili nanjare mat Yesu gama irde faranj urde kuj hanyen goyen wor gor hej gisaw mat kenej hinhan. ⁵⁶ Bere goyen kurabe Makdala ninj Maria, Yemsa Yosepyat milinj Maria, irde Sebedi urminj waranj Yemsa Yonyat milinj.

Yesu mete tiyaminj

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-55; Yon 19:38-42)

⁵⁷ Be, Yesu kamyij goyen kuɗ wawuɓbana wor po hewej tikeb Arimatea taunde niɗ al samuɗmiɗ budam kura goyen wayyij. Deɗembe Yosep. Yeɗ wor Yesu gama irde hiyen. ⁵⁸ Be, al gore kuɗbe, “Yesu hakwam nunke mete tiye,” ineyɗ Pailat gusuɗaɗ iriyij. Irkeb Pailat beleɗ, “Igin, gwaha tiyayij,” iniyij. ⁵⁹ Irkeb Yosep beleɗ Yesu hakwam goyen teɗ amil faykek gergerɗ beleɗ po mala teɗ ⁶⁰ tukuɗbe yingeyɗ, “Kammeke nernayij,” yirij bamba goyen bana kiriyij. Irde hora kuruj miliɗ kura goyen yeɗya kwamiɗ marya gore gilongilong irde tukuɗ bamba gote yamem pet teɗbe kwamiɗ. ⁶¹ Irkeb bere iraw kura horabok gote diliɗ mar siɗa hoyaj beleɗ mat hinaryum. Makdala niɗ Mariayabe Maria hoyaj kura goya beleɗ gwaha tiyaryum.

Bemba doyaɗ irde hinhan mar

⁶² Be, Sabat nalu fay urkeb pris buda gote karkuwaɗmiɗya Farisi marya beleɗ Pailat hitte kwamiɗ. ⁶³ Kuɗbe, “Doyaɗ al, usi al gar go hinhinayabe, ‘Kameɗde mat kuɗ yereɗkek hekeb huwareɗ,’ yeɗ hinhin goyen bininiɗ bak yekeb gago wayhet. ⁶⁴ Niɗgeb fuleɗa marge hulayɗ yirke haɗka mat kuɗ molye bana goyen bamba go doyaɗ irde hinayij. Monɗo komatmiɗ yago beleɗ waɗ hakwam goyen hoyarɗde tukuɗbe, ‘Kamtiɗde mat huwaruj,’ yenayij geb. Irkeb al budam usi mere go nurde dufaymiɗ buluɗ henayij. Gote kandukbe haɗkapyaya, ‘Nebe Mesaia,’ yinerɗ al usi yirde hinhin gote kanduk fole iryerɗ,” inamiɗ. ⁶⁵ Irkeb Pailat beleɗ, “Fuleɗa marne kura yukuɗ deɗ nurhaɗ gwahade po keɗkela yinke bamba go doyaɗ irde hinayij,” yinyij. ⁶⁶ Irkeb mel go kuɗ bamba yamere niɗ hora kuruj goyen al kura beleɗ ma fegelnayij yeɗ bisam irde go hende diba iramiɗ. Irdeb fuleɗa mar goyen, “Gar heɗ keɗkela doyaɗ irde hinaɗ ko!” yinamiɗ.

28

Yesu kamyijde mat huwaryij

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Yon 20:1-10)

¹ Be, Sabat nalu hubu heɗ kuɗ wawuɗ heɗ fay ureɗ tiyyij. Irkeb Makdala niɗ Mariaya Maria hoyaj kura goya gore Yesu hakwam keramiɗ gasuɗ goyen kenye yeɗ kwaryum.

² Be, bembare gorbe niniɗa kuruj forok yirij. Gobe Doyaɗ Al Kuruj hitte mat miyoyɗmiɗ kura katerɗ bamba gote yame hora kuruj go kaɗ kaɗ irde hol irde go hende keperde hinhin geb, gogo tiyyij. ³ Yeɗbe uliɗya dinsokyabe dagamel go gwahade epte ma keɗkela kentek hinhin. Uliɗhormiɗ manaɗ faykek wor po.

⁴ Be, fuleɗa mar gor hinhan gobe miyoy go kenerɗbe kafura wor po heɗ barbar yeɗ kamtiɗ hakwam yara hamij.

⁵ Be, miyoy gore bere irawa go yenerɗbe, “Kafura heɗ ma. Yesu kuruse hende mayke kamuɗ al goke naɗkeneɗ har yeɗ nurde hime. ⁶ Gega yeɗbe gar ma hi. Huwareɗ yeɗ hinhin go gwahade po huwara. Iginge waɗ hakwam keraj gasuɗ ga kiniyi. ⁷ Irde ararɗeɗ kuɗ komatmiɗ yago goyen, ‘Yesube kamuɗde mat huwara geb, yeɗ wa meheɗ heɗ Galili naɗare kweɗ tiya. Goɗ gab kuɗ kennayij,’ yiniryerɗ. Mere gayen momoɗ dire yeɗ gago wayhem geb,” yinyij.

⁸ Be, bere iraw gob kafura haryum. Goyenbe mere go nurde amaɗ haryum. Irdeb bamba go araj po tubul teɗ Yesuyen komatmiɗ yago momoɗ yirye yeɗ kup yeɗ kwaryum. ⁹ Be, bere go mata gwahade forok yeweɗ tiya yeɗ ma nurde kuɗ hikeya Yesu beleɗ forok yeɗbe, “Wampot,” yinyij. Irkeb irem gobe kenerɗ bebak teɗbe kuɗ kahaɗde tanarde doloɗ iraryum. ¹⁰ Irkeb, “Kafura heɗ ma. Kuɗ dine yago yinke Galili naɗare kuɗ gab nennayij,” yinyij.

Fuleɗa mar beleɗ usi teɗ hinhan

¹¹ Be, bere irawa go hako ga mulgaɗ heɗ hikeyabe fuleɗa mar bamba doyaɗ irde hinhan mar goyen kura beleɗ taunde kuɗbe mata forok yeke yenamiɗ kuruj goyen pris buda gote karkuwaɗmiɗ momoɗ yiramiɗ. ¹² Irkeb Yuda marte doyaɗ mar parguwak hitte kuɗ momoɗ yirdeb mere kura sege iramiɗ. Irdeb fuleɗa mar go hora kuruj yunerɗbe gaha yinamiɗ. ¹³ “Siɗare kuɗbe mere gahade al momoɗ yirde tukuɗ hinayij: ‘Neɗbe wawuɗ ferde ug hetekeya komatmiɗ yago beleɗ waɗ hakwam goyen kawem teɗ kwaɗ,’ gwaha yeɗ hinayij. ¹⁴ Munarɗ mere momoɗ gayen kuɗ doyaɗ altiɗ Pailat hitte forok yekeb neɗ beleɗ kuɗ kenerɗbe igij mat mere irtek geb, deɗbe merem yaɗ ma diryerɗ,” yinamiɗ. ¹⁵ Gwaha yinkeb fuleɗa mar gobe horamiɗ go yadeb

mel gore yinamiŋ gwahade po tiyamiŋ. Niŋgeb goyen mere gobe tagalkeb waŋ waŋ gayenter niŋ Yuda mar wor tagalde haŋ.

Komatmiŋ metej kuruŋ yuniŋ

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Yon 20:19-23; Aposel 1:6-8)

¹⁶ Be, Yesu yiriŋ gwahade po komatmiŋ 11 go Galili naŋa bana goŋ niŋ dugu kura gor kunayiŋ yiniŋde gor kwamiŋ. ¹⁷ Kuŋ keneŋbe doloŋ irde turuŋ iramiŋ. Munar kurabe dufay kura kura hamiŋ. ¹⁸ Irkeb Yesu go bindere waŋbe, “Naŋkiniya megeŋya kuruŋ gayen doyaŋ yird yird tareŋbe ne nuntiŋ hi. ¹⁹ Niŋgeb deŋ beleŋ kuŋ al megen hike kwa kuruŋ gayen merene basaŋ heŋ tagalde tukunayiŋ. Irde merene nurnayiŋ marbe Al Kuruŋya Urmiŋyabe Holi Spiritiyat deŋemde baptais yirde komatne yirde hinayiŋ. ²⁰ Irde mata gwaha gwaha teŋ hinayiŋ diniŋ hinhem kuruŋ goyen mel go wor gama yirnaŋ yeŋ saba yirde hinayiŋ. Fudinde wor po, nebe dubul ma wor po tiyeŋ. Deŋya tumŋaŋ hiteke kuŋ kuŋ nalu funaŋ forok yiyyeŋ,” yiniŋ.

Mak Mak beley Mere iginj Yesu nin yitiŋ kayyiŋ

Yon Baptais beley gitik iriyiŋ

¹ Baraŋ iginj gabe Yesu Kristu, Al Kuruŋ Urmiŋ gote baraŋ fudinde goyen miŋ ureŋ tihim.

² Be, Al Kuruŋ beley Urmiŋ mere iriyiŋ goyen mere basaŋ almiŋ porofet kura Aisaia beley asaŋde gahade kayyiŋ:

“Metey alne teŋ kermeke meheŋ heŋ kuyeŋ.

Kuŋbe beleyge kerde gunyen.”*
Malakai 3:1

³ “Sawsawa po kuruŋ naŋa bana goŋ al kura forok yeybe alya bereya beley Doyaŋ Al Kuruŋyene mere nurde gama ird ird niŋ dufay gitik teŋ teŋ ge gahade kuware tagalde hiyeŋ:

‘Doyaŋ Al Kuruŋyene beley kernaŋ.
Beleymiŋ sope irde huwa irnaŋ,’
yiriŋ,” yitiŋ hi. *Aisaia 40:3*

⁴ Niŋgebe Yon Baptaisbe sawsawa po kuruŋ naŋa bana forok yeybe alya bereya baptais yirde saba tagalde hinhin. Sabamiŋbe gahade: “Mata buluŋtiŋ yubul teŋ Al Kuruŋ niŋ bitiŋ mulgaŋ henaŋ. Irkeb Al Kuruŋ beley mata buluŋtiŋ halde dunke baptais tenayiŋ,” yineŋ hinhin. ⁵ Irkeb alya bereya Yudia naŋa goyen bana niŋ taun kuruŋ Yerusalemya naŋa bana goŋ niŋ taun hoyanya hoyanya goyen budam wor po Yon hitte kuŋ hinhan. Kuŋbe mata buluŋmiŋ ge Al Kuruŋ pohogay irkeb Yon beley Yodan fete baptais yirde hinhin.

⁶ Yonbe dapŋa kamel wuyneŋ beley uliŋhor irtiŋ goyen hor irdeb dapŋa sikkek gore po teŋ kaŋmiŋ irde uliŋhor kerkek goyen mal temdere giti irde hiyen. Irdeb biŋge iginj kura ma nene hiyen. Gusuya yalaŋgu fimiŋya nene hiyen. ⁷ Yeybe mere gahade tagalde hinhin: “Ne harhoknerbe al kura wayey. Yende saŋiŋbe kuruŋ wor po, nere folek. Niŋgebe ne gahade gare epte ma yey ge teŋ metey kuruŋ titek hime. Kahaŋ basaŋmiŋde niŋ kaŋ urguŋ kaŋ yugu teŋ

teŋ gobe metey kuruŋ moŋ gega, go wor ne beley epte moŋ yey nurde hime. ⁸ Nebe fe uliŋ po baptais dirde hime goyenpoga yeybe Holi Spirit beley baptais diryey,” yineŋ hinhin.

*Yesu baptais tekeb Satan beley tuyaŋ uryiŋ
(Matiyu 3:13–4:11; Luk 3:21–22; 4:1–13)*

⁹ Be, go kamereb Yesu beley Galili bana go niŋ taun dirneŋ Nasaret tubul teŋ Yon hitte Yodan fe siŋare wayyiŋ. Irkeb Yon beley tukuŋ fe alare baptais iriyiŋ. ¹⁰ Be, Yesu gob baptais teŋbe fe ala tubul teŋ siŋare wakeb goya goyen po naŋkiŋ hol yiriŋ. Irkeb Yesu beley keneŋ hikeya Holi Spirit beley yey hitte kaliŋgi foy teŋ kattiŋ yara teŋ kateŋ kipiŋyiŋ. ¹¹ Irde naŋkiŋ hol yitiŋ bana gore al melak kura forok yey Yesu mere iriyiŋ: “Gebe urne, bubulkuŋne wor po. Ge niŋ amaŋeŋ wor po nurde guney hime,” inyiŋ.

¹² Be, go kamereb Holi Spirit beley Yesu goyen sawsawa po kuruŋ naŋa bana goŋ bul irde tukuriŋ. ¹³ Tukukeb wawuŋ 40 goŋ hinhin. Irkeb uŋgurayen kuruŋmiŋ Satan beley Yesu mata buluŋ tiyi yey tuyaŋ urde hinhin. Dapŋa duwi fuleŋam yaŋ ka-hal bana hikeya Al Kuruŋyene miyoŋ beley doyaŋ irde faraŋ urde hinhan.

*Yesu beley komatmiŋ yawaryiŋ
(Matiyu 4:12–22; Luk 4:14–15; 5:1–11)*

¹⁴ Be, Galili naŋare niŋ doyaŋ al kuruŋ Herot Antipas beley Yon teŋ koyare kiryiŋ. Go kamereb Yesu go Galili naŋare kuŋbe Al Kuruŋyene mere iginj goyen tagalde hinhin. ¹⁵ Mere tagalde hinhinbe gahade: “Al Kuruŋ beley alya bereyamiŋ doyaŋ yireŋ yey bikkeŋ nalu kiryiŋ gobe gago binde hihi. Niŋgebe yey yufuk bana hitek yey nurde haŋ kenem mata buluŋtiŋ yubul teŋ Al Kuruŋ niŋ bitiŋ mulgaŋ heŋbe meremiŋ ge dufaytiŋ saŋiŋ irnayeŋ,” yinyiŋ.

¹⁶ Be, Yesu go Galili Makaan fereŋ kuŋ heŋyabe Saimonya kuliŋ Andruya makaŋde kamaŋ temeyde hike yinyiŋ. Ire itinya gobe makaŋ dapŋa yad yad mar. ¹⁷ Be, Yesu beley irem go yeneŋbe, “Wayyi. Waŋ ne gama niryi. Irkeb al yade Al Kuruŋ hitte yukuŋ yukuŋ mar direŋ,” yinyiŋ. ¹⁸ Irkeb goyare po kamaŋmiŋ yubul teŋ Yesu gama iraryum.

* 1:2: Mere gabe Aisaia beley ma kayyiŋ. Malakai beley kayyiŋ. Gega Aisaia beley Al Kuruŋyene mere basaŋ mar kuruŋ bana goŋ niŋ al denem keŋkelakbe gogo geb, Mak beley Aisaia denem kayyiŋ.

¹⁹ Be, muñ kura kutñej teñbe Yem-sya kuliñ Yonyabe naniñ Sebediya metej marminjya hakwamiñ hende heñ kamañ sope irde hike yiniñ. ²⁰ Yenerñbe ire itinjya goyen wor hoy yiriñ. Irkeb irem go naniñya metej marminjya hakwa bana po yubul teñbe Yesu gama iraryum.

Yesu beleñ unğura takira tiyyiñ
(Luk 4:31-37)

²¹ Be, Yesuya komatmiñ meherñde yawariñ goya irde Kapeneam taunde kwamiñ. Kuñbe Yuda marte usañ nalu Sabat hekeb Yesu beleñ Yuda marte gabu ya bana hurkuñbe gabu ya bana goñ hinhan mar goyen saba yiriñ. ²² Irkeb sabamiñ go nurdeb saba gobe Moseyen saba tagalde hañ mar beleñ tagalde hanñen yara moñ, irde Al Kurunyen sañiñ miñyañ beleñ saba titiñ yara saba tike kenerñbe dinorñ kok yamiñ. ²³ Be, goyare goyenbe unğura ketal urtiñ al kura gabu ya bana goñ hinhin gore kekew tiyyiñ. ²⁴ Kekew teñbe gaha inyiñ: “Yesu, Nasaret niñ al! Gebe daha dire yeñ wayha? Gwamuñ dure yeñ wayha? Neb nurde gunej hime. Gebe Al Kurunyen Urmiñ wor po,” inyiñ. ²⁵ Irkeb Yesu beleñ mere hitemde po, “Bada hawa, irde al go tubul teñ kat kwa!” inyiñ. ²⁶ Irkeb unğura gore al goyen uguñ po anğor anğor irde kekew teñbe tubul teñ kat kuriñ.

²⁷ Be, al gor hinhan mar gore kenerñbe hurkuñkat wor po teñbe tigiri teñ kadom gusuñar gird tiyamiñ. “Ey, gab dahadebe gago? Saba gabe tiñej wor po, Al Kurunyen sañiñ miñyañ. Niñgeb unğura wor meremiñ nurdeb al go tubul teñ busa-harhañ!” yamiñ. ²⁸ Irkeb Yesuyen mere momoñ gobe Galili naja bana goñ bemel po kuruj heñ kuriñ.

Yesu beleñ al budam guram yirde hinhin
(Matiyu 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ Be, Yem-sya Yonya irde Yesuya komatmiñ hoyañ kura goya gobe gabu ya go tubul teñbe goyare po Saimonya Andruyat yare kwamiñ. ³⁰ Yare gorbe Saimon teñakbe aygañ buluñ po irke ferde hinhin. Irkeb goke Yesu momoñ iramiñ. ³¹ Irkeb kuñ kenerñbe haniñde tanarde farañ urde isañ hekeb aygañ gob tubul tiyyiñ. Irkeb bere go huwardebe Yesuya komatmiñya goyen binje kañ yuniñ.

³² Be, Yesuyen mere momoñ nuramiñ mar beleñbe goyen wawuñbanare goyen nuntuk urde hikeb Sabat nalu hubu hihhi yeñbe Yesu hitte garbam marya unğura beleñ ketal yurtiñ marya kuruj goyen yade wayamiñ. ³³ Be, Kapeneam taunde niñ al buda kuruj goyen wañ Yesu hinhin ya goyen diliñ mar gabu iramiñ. ³⁴ Irkeb Yesu beleñ garbamiñ kurayen kurayen goyen sope yiriñ. Irdeb unğura beleñ al ketal yurtiñ goyen wor yakira tiyyiñ. Goyenbe unğura gore Yesube al gwahade yeñ nuramiñ. Gega, “Ne niñ ma tagalnayiñ,” yineñ utañ yiriñ.

Yesube Galili naja bana saba tagalde hinhin

(Luk 4:42-44)

³⁵ Be, naja hako ga fay urde hikeyabe Yesu huwarde ya go tubul teñ naja al miñmoñde kuriñ. Kuñbe Al Kurunya mere teñ hinaryum. ³⁶ Irkeb Saimonya kadom yagoya beleñ kuñ yeñ ge nañkenerñ hinhan. ³⁷ Irde kenerñbe, “Al buda kuruj gayen ge niñ nañkenerñ hañ,” inamiñ. ³⁸ Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Nebe saba tagal tagal niñ wamiñ. Niñgeb wake tiyuñ binyañ binyañ ga wor kuniñ. Kuñ goyañ wor saba tagalde tukeñ,” yiniñ. ³⁹ Gwaha yeñbe Galili naja bana kuñ Yuda marte gabu yayañ saba tagalde unğura yakira teñ hinhin.

Yesu beleñ al kura busuka miñyañ sope iryiñ

(Matiyu 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Be, al kura busuka miñyañ beleñ Yesu hitte wañ kahañ miñde kuku kañbe esej mere irde, “Dufayger wilakñej nurde ha kenem igiñ sope nirayiñ,” inyiñ. ⁴¹ Gwaha inkeb Yesu beleñ bunineñ wor po nurdeb haniñ temeyde al go tanariñ. Irdeb, “Igiñ sope gireñ geb, igiñ hawa!” inyiñ. ⁴² Irkeb goyare po usu buluñ go hubu hekeb igiñ hiriñ. ⁴³⁻⁴⁴ Irkeb Yesu beleñ, “Al hoyañ kura mata gake momoñ ma yirayiñ,” inej hay-hay irdeb, “Al Kuruj doloñ ird ird mata doyañ mar hitte po kuñ ulge yikala yirayiñ. Irkeb ulge go kenerñ fudinde igiñ hihhi yekeb Mose beleñ bikkeñ yiriñ mata goyen gama irde dapña kura teñ mel go yunkeb ge niñ teñ Al Kuruj kuma teñ unnayiñ. Irkeb al tumñañ fudinde igiñ haha yeñ gennayiñ,” inejbe, “Igiñge kwa!” inyiñ. ⁴⁵ Goyenpoga al go sinare kuñbe igiñ hiriñ goke mali

po tagalde tukuriŋ. Irkeb mere go kuŋ kuruŋ hiriŋ. Goke teŋbe Yesu goyen taun-yaŋ kawan heŋ kutek ma irkeb al miŋmoŋ naŋayaŋ po heŋ kuŋ hinhin. Goyenbe albe tiyuŋ kurhan mat kurhan mat kinniŋ yeŋ waj hinhan.

2

Yesu beleŋ al uliŋ kamtiŋ sope iriyiŋ
(Matiyu 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹ Be, wawuŋ karwo ma sipte wet kura heŋbe Yesu go tebaŋ Kapeneam kuriŋ. Kuŋ yare hikeb albe nuramiŋ. ² Nurdeb kinniŋ yeŋ al budam waŋ yare gor gabu iramiŋ. Irkeb Yesu beleŋ saba tagalde hinhin. Ya biŋ bana goŋbe gasuŋ makiŋ wor po hiriŋ. Ya siŋare wor gwahade po. ³ Gwaha teŋ hikeb al sipte kura gore al uliŋ kamtiŋ sapirte teŋ wayamiŋ. ⁴ Gega beleŋ gwaha mat kura Yesu hitte tukutek moŋ yirkeb teŋ ya goyen hende hurkamiŋ. Hurkuŋbe Yesu hinhin turte gor yameŋ iramiŋ. Irdeb garbam al go sapirte palgir irke Yesu hinhin binde kurkuriŋ. ⁵ Irkeb Yesu beleŋ dufaymiŋ tareŋ go yeneŋbe al uliŋ kamtiŋ goyen, “Urne, mata buluŋge halde gunhem,” iniyiŋ.

⁶ Goyenterbe Moseyen saba mar kura gor keperdeb biŋde po, ⁷ “Al gabe al dahade niŋgeb mere gwahade tiya? Al Kuruŋ po gab alyen mata buluŋ halde hiyen. Yeŋbe Al Kuruŋ sukal irde hi,” yeŋ dufay heŋ hinhan. ⁸ Gwaha teŋ hikeb Yesu beleŋ yeneŋ bebak teŋbe gaha yinyiŋ: “Daniŋ dufay gwahade kerde haŋ? ⁹ Damiŋbe meteneŋ? ‘Mata buluŋge halde gunhem,’ inhem goyen ma ‘Huwarde sapirge teŋ kwa,’ ineŋ goyen? ¹⁰ Gogab deŋ beleŋ, ‘Nebe Al Urmiŋ,’ megen niŋ marte mata buluŋ halde halde saŋiŋ miŋyaŋ,’ yeŋ nennayiŋ,” yinyiŋ. Gwaha yineŋbe garbam al goyen, ¹¹ “Ne gare ginhem. Huwarde sapirge teŋ yager kwal” iniyiŋ. ¹² Inkeb al tumŋaŋ keneŋ hikeya huwardeb sapirmiŋ teŋ siŋare kat kuriŋ. Irkeb al tumŋaŋ gor hinhan goreb hurkuŋkat teŋbe, “Ey, mata gahade kura ma keneŋ hityen. Da matabe gago?” yeŋbe Al Kuruŋ turuŋ iramiŋ.

* 2:10: Al Urmiŋ gote miŋbe alya bereya Al Kuruŋ hitte Yumulgaŋ teŋ teŋ Al. Daniel 7:13 gorbe deŋem Al Urmiŋ goyen hi. † 2:14: Roma gabmanyen teks hora teŋ teŋ gasuŋ. Roma gabmande hora teŋ teŋ goke Yuda mar beleŋ igiŋ ma nurde hinhan.

Yesu beleŋ Liwai hoy iriyiŋ
(Matiyu 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Be, Yesu go tebaŋ Galili fe ala kuruŋ fereŋyaŋ kuŋ hikeb al budam yeŋ hitte wayamiŋ. Irkeb saba yirde hinhin. ¹⁴ Kuŋ heŋyabe Alfius urmiŋ Liwai teks yad yad gasuŋde† keperde meteneŋ teŋ hike kinyiŋ. Keneŋbe, “Gama nira,” inkeb Liwai go huwarde gama iriyiŋ.

¹⁵ Be, Yesu go komatmiŋya Liwaiyen yare kuŋbe Liwaiyen meteneŋ kadam yagoya Moseyen saba keŋkela ma gama irkeb Yuda marte tikula saŋiŋ po gama irde haŋyen Farisi mar beleŋ “mata buluŋ mar” yineŋ haŋyen mar goya dula teŋ hinhan. Al budam yeŋya hinhan. ¹⁶ Gwaha teŋ hikeb Farisi mar kura Moseyen saba tagalde haŋyen mar beleŋ yeneŋbe Yesuyen komatmiŋ goyen yinamiŋ: “Dahade niŋgeb yeŋbe teks yad yad marya ‘mata buluŋ mar’ yineŋ hityen mar goya dula teŋ haŋ?” ¹⁷ Gwaha yinke nurdeb Yesu beleŋ wol heŋbe, “Al uliŋde igiŋbe guram al niŋ ma nurde haŋyen. Garbam al po gab guram al niŋ nurde haŋyen. Nebe neŋ al huwak yeŋ nurde haŋ mar goyen faranŋ yure yeŋ ma wamiriŋ. Gwaha titneŋbe neŋbe mata buluŋ mar yeŋ nurde haŋ mar faranŋ yure yeŋ wamiriŋ,” yinyiŋ.

Farisi mar beleŋ biŋge kutŋa ird ird mata niŋ Yesu gusuŋaŋ iramiŋ
(Matiyu 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Be, Yon Baptaisyen komatya Farisi maryabe biŋge kutŋa irde hinhan. Irkeb al kura Yesu hitte waŋbe, “Yonyen komatya Farisi marte komatyabe biŋge kutŋa irde haŋ gega, daniŋ geb komatgebe gwaha ma teŋ haŋ?” ineŋ gusuŋaŋ iramiŋ. ¹⁹ Irkeb Yesu beleŋ wol heŋbe gaha yinyiŋ: “Dahade niŋgeb tikiŋ mere miŋ al yinŋeŋ hikeya biŋge netek marbe biŋge kutŋa irnayaŋ? Gobe epte moŋ. ²⁰ Gega kame kura tikiŋ mere miŋ al go yubul teŋ kuke gab igiŋ biŋge kutŋa irde hinayaŋ.

²¹ “Al kura amil gergeŋ teŋ amil bikkekya ma gada iryeŋ. Gwaha iryeŋ gobe amil gergeŋ gote kaŋ beleŋ amil bikkek yuluŋ tikeb yameŋ go kuruŋ wor po hiyyeŋ. ²² Al kura wain fimiŋ gergeŋ teŋ dapŋa sikkeŋ

belej po wain fimir hej hej irtinj bikkek bana goj ma unyer. Gwaha iryenbe wain fimir gergen goreb wain fimir hej hej bikkek goyen kumga tike erek nene wok yer pasi hekeb det irawakde tumngaj buluj hiriryer. Ningeb wain fimir gergenbe wain fimir hej hej gergen bana po untek," yinyinj.

*Yesube Sabat nalu gote mij al
(Matiyu 12:1-8; Luk 6:1-5)*

²³ Be, Sabat nalu kurare kurab Yesuya komatminya wit[‡] metenyer kuj hinhan. Kuj hejbe komatmin belej wit iginer yad namij. ²⁴ Go nene hikeya Farisi mar belej waj yenejbe Yesu goyen, "Sabat nalure mata gwaha ma tej hinayinj yitij goyen komatge yago belej mata tej har gabe dahade?" inamin. ²⁵ Irkeb Yesu belej wol hejbe gaha yinyinj: "Dewitya kadomya bingge kamde mata tiyamin gobe ma kapyar hej nurde hanjen? ²⁶ Abiatar belej Al Kuruj doloj ird ird mata doyar mar gote kurujmin hinhinnye Dewit belej Al Kurujyen ya balem bana hurkuj bingge himam Al Kuruj doloj ird ird mata doyar marte kudiner goyen yade kadomya namij. ²⁷ Ningeb Al Kuruj belej albe Sabat nalu nin ma iryinj. Sabat nalube al nin iryinj. ²⁸ Ningeb Sabat nalu goyen wor ne Al Urmin gabe gote mij al," yinyinj.

3

*Al hanij nonbo hitij sope iryinj
(Matiyu 12:9-14; Luk 6:6-11)*

¹ Be, wawuj kurare kurab Yesu go Yuda marte gabu yare hurkuj. Bana gojbe hanij nonbo hitij al kura hinhin. ² Ya bana goj hinhan mar goyen kurabe Yesu belej Sabat nalure sope irke goyenter merem yar irnin yer kintinde kintinde hinhan. ³ Irkeb Yesu belej al hanij nonbo hitij goyen, "Kuj al dilinj mar huwara," inyinj. ⁴ Irdeb gor hinhan mar goyen, "Sabat nalure mata dahadebe iginj? Mata buluj ma mata iginj? Ningeb al sope yirtek ma yubul titeke kamnayinj?" yiner gusugaj yiryinj. Gwaha yinkeb mel gobe merem moj, doj uramin. ⁵ Irkeb Yesu belej tonaj tarej mar goyen yener tukujbe bin ar yirinj gega, buniner

nurde yunyinj. Irdeb al go, "Hange gin ira," inkeb hanij gin iryinj. Irkeb goya goyen po iginj hirinj. ⁶ Gwaha tike kenejbe Farisi mar gobe kat kuj Herotyen marya gabu hej daha mat kura Yesu mayteke kami yer mere sege iraminj.

Al budam Yesu gama irde hinhan

⁷ Be, Yesuya komatminya gobe gor mat Galili fe ala kuruj sijare kurkamij. Kurkukeb Galili naja bana goj ninj al budam gama iraminj. ⁸ Yesu mata tej hinhin gote mere momoj nurdeb al budam Yerusalem, Saidonyabe, Tair taunde ninya Yudiaya Idumea naja bana goj ninj alya Yodan fe sija kurhan kurhan mat waj Yesu hitte gabu iraminj. ⁹⁻¹⁰ Yer belejbe al budam sope yiryinj. Irkeb garbam mar kura gor hinhan goreb Yesu sisaj urninj yer kadom wer yupepel yirde kwaminj. Al budam gwaha tikeb Yesu belej komatmin yago goyen, "Hakwa kura tawaj nunnaj. Gogab al farkaka ma nirnayinj ge," yinyinj. ¹¹ Be, unjura al ketal yurtinj hinhan goreb Yesu kener kafura hejbe, "Gebe Al Kuruj Urminj wor po!" iner megen katej kekew tej hinhan. ¹² Gega Yesu belej, "Al hoyar goya momoj yirde mal!" yiner sanj po hayhay yirde hinhin.

*Yesu belej komatminj 12 yawaryinj
(Matiyu 10:1-4; Luk 6:12-16)*

¹³ Be, Yesu go naja dojdojende kura gor hurkuj al goyen yaware yer nurde yuner hinhin mar go po deje yurke yer hitte hurkamij. Yer hitte kukeb al 12 yawaryinj. ¹⁴⁻¹⁵ Irdeb al 12 gokeb, "Yerjbe neya hitek. Irde hulyar yirmeke kuj saba tagalde tukuj hinayinj. Tarej yunmeke unjura yakira tej hinayinj," yer mel goyen "Komatne yago" yinyinj. ¹⁶ Al 12 yawaryinj gote dejembe Saimon, deje gergen uny-ijbe Pita, ¹⁷ Sebedi urminj waraj Yemsya kulij Yon dejem gergenbe Boaneges. Deje gote mijbe mohoj ukam yar daga kulij yara. ¹⁸⁻¹⁹ Kurabe Andru, Filip, Batolomiyu, Matiyu, Tomas, Yems yerbe Alfius urminj, Tadius, Saimon yerbe Selot,* irde Yudas Iskariot. Yudas Iskariot gobe kame Yesu nin asogo hay hirinj al go goyen.

[‡] 2:23: Witbe rais yara. Gore beret irde hanjen.

* 3:18-19: Roma gabman asogo irde hinhan mar gote dejembe Selot.

Yesuya Ungura Belsebulya
(*Matiyu 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10*)

²⁰ Be, Yesuya komatminya gobe yare hurkuḅbe, “Biḅge niniḅ,” yamiḅ. Gega al budam heḅ ga moḅ soḅte waḅ gabu irkeḅ eḅte ma dula titek hamiḅ. ²¹ Goyenterbe Yesu tayḅeḅ goyen, “Yesube kukuwa heḅ hi,” mere momoḅ nuramiḅ. Irdeb Yesube ya goyenter hi yeḅ nurdeb tiyuḅmiḅde teḅ kuniḅ yeḅ wayamiḅ. ²² Gwaha teḅ hikeyabe Moseyen saba mar kura Yerusalem mat katerḅ Yesu niḅ yeḅbe, “Al gabe unḅgurayen kuruḅmiḅ Belsebul beleḅ ketal urtiḅ geb, Belsebul gote tareḅde unḅgura yakira teḅ hi,” yamiḅ. ²³ Gwaha yeke nurdeb Yesu beleḅ wanaḅ yinke waḅ gabu irkeḅ siraw merere gaha yinyiḅ: “Dahade niḅgeb Satan beleḅ unḅgura kadam yakira tiyyeḅ?” ²⁴ Al miḅ kuruḅ kura beleḅ yiḅgeḅ uliḅ kadam asogo gird teḅ bur yenayiḅ gobe tareḅ ma heḅ tumḅaḅ buluḅ henayiḅ. ²⁵ Irde al miḅ unḅkureḅ wor gwahade po yiḅgeḅ uliḅ kadam asogo gird teḅ bur yenayiḅbe tumḅaḅ mugol nenayiḅ. ²⁶ Niḅgeb gwahade goyen po Satan beleḅ unḅgura yeḅ yufukde haḅ goyen buluḅ buluḅ yiryeyḅbe dahadem saḅiḅ henayiḅ? Eḅte moḅ. Gwaha tinayiḅbe tareḅmiḅ hubu hiyyeḅ.

²⁷ “Al kura eḅte ma al tareḅ miḅyaḅde yare hurkuḅ detmiḅ yawaryeḅ. Gwaha tiye yeḅbe al saḅiḅ miḅyaḅ go wa teḅ fere tike hike gab eḅte detmiḅ yawaryeḅ. ²⁸ Fudinde wor po diḅeḅ hime. Mata buluḅya sukal meretiḅyabe Al Kuruḅ beleḅ igiḅ halde dunyeḅ. ²⁹ Gega Holi Spirit sukal irnayiḅbe eḅte ma wor po halde dunyeḅ. Mata buluḅtiḅ gobe hugiḅeḅ hiyeḅ,” yinyiḅ. ³⁰ Yesu beleḅ gwaha yinyiḅ gobe Farisi mar gore yeḅ ge yeḅ, “Yeḅbe unḅguram yaḅ,” yekeḅ gogo gwaha yinyiḅ.

Yesu miliḅya kuliy wenya
(*Matiyu 12:46-50; Luk 8:19-21*)

³¹ Be, Yesu go gwaha teḅ gor hikeḅ miliḅya kuliy wenya waḅ forok yeḅbe Yesu hinhiḅ ya goyen siḅare heḅbe yeḅ ge keya hamiḅ. ³² Irkeḅ Yesu hitte waḅ milgu irde keḅde hinhan mar beleḅ nurdeb, “Momkeya kolge yagoya waḅ siḅare ga heḅ ge niḅ yeḅ haḅ,” inamiḅ. ³³ Gwaha inkeḅ, “Ganuḅbe mamneya kolne wenya?” yineḅ gusuḅaḅ yiryiḅ. ³⁴ Irdeb alya bereya

keḅde milgu iramiḅ mar goyen yeḅeḅbe, “Mamneya kolne wenyaḅbe gago haḅ!” ³⁵ Alya bereya Al Kuruḅyen dufay gama irde haḅ marbe kolne, hayneya mamne yagoya,” yinyiḅ.

4

Yasuḅ alyen maya mere
(*Matiyu 13:1-9; Luk 8:4-8*)

¹ Be, Yesube Galili fe ala kuruḅ siḅare kura gor teḅaḅ sabamiḅ miḅ uryiḅ. Gorbe al budam wor po gabu iramiḅ. Niḅgeb Yesu go hakwa dirḅeḅ kura goyen hende hurkuḅ keḅde saba yirde hike albe fe siḅare heḅ sabamiḅ paḅa irde hinhan. ² Sabamiḅ budambe maya mere mat yirde hinhiḅ. Maya meremiḅ kurabe gahade: ³ “Ga nurnaḅ! Al kura wit muykeḅ tur ire yeḅ meteḅmiḅde kuriḅ. ⁴ Kuḅbe wit muykeḅ tur irde tukuriḅ. Goyenbe kura soḅ heḅbe beleḅyaḅ katamiḅ. Katkeḅ nu beleḅ namiḅ. ⁵ Kurabe hora arat geb, megeḅ halgayiḅ bana katamiḅ. Irdeb araḅ po kawaḅ hamiḅ. ⁶ Goyenbe filginiḅ tareḅ ma hitiḅ geb, naḅa beleḅ kumga yirke alḅuḅ nen kamamiḅ. ⁷ Wit muykeḅ kurabe soḅ heḅ yamuḅ duwi bana katamiḅ. Irde igiḅ kawaḅ hamiḅ gega, yamuḅ duwi beleḅ awrum yurke nonbo heḅ igineḅ ma hamiḅ. ⁸ Goyenpoga kurabe megeḅ igiḅyaḅ wor po katamiḅ. Katerḅ kawaḅ heḅ karkuwaḅ heḅbe igineḅ budam wor po forok yamiḅ. Iginerḅ kurabe 30, kurabe 60, irdeb kurabe 100 gwahade forok yamiḅ,” yinyiḅ. ⁹ Gwaha yineḅbe, “Mere teḅ hime gayen bebaḅ tiniḅ yeḅbe keḅkela paḅa irde gab bebaḅ tinayiḅ,” yinyiḅ.

¹⁰ Be, al hoyaḅ bur yeḅ pasi hekeḅ komatminya al kura yeḅ gama irde hinhan marbe yeḅ hitte waḅ kalyaḅ kerdeb siraw mere tiyyiḅ goke gusuḅaḅ iramiḅ. ¹¹ Irke wol heḅbe gaha yinyiḅ: “Deḅbe Al Kuruḅ beleḅ alya bereyamiḅ doyaḅ yird yird mata banare hiyeḅ goyen gago kawan dikala dirhem. Gega ne ma neḅkela heḅ haḅ marbe siraw mere teḅ hime gate miḅ ma nurnayiḅ. ¹² Ga mata gake Al Kuruḅyen mere basaḅ al Aisaia beleḅ bikkeḅ gahade kayyiḅ: “Yeḅbe keneḅ hinayiḅ, gega bebaḅ ma teḅ hinayiḅ, irde mere nurde hinayiḅ, goyenbe miḅ go ma nurde hinayiḅ.”

Morj manhan birj mulgañ hekeb Al Kuruj belej mata bulunminj halde yunwon, katin hi,” yinyinj. *Aisaia 6:9-10*

Yesu belej yasuj alyen maya mere gote minj tagalyinj

(Matiyu 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Irdeb sopte gaha yinyinj: “Yasuj alyen maya mere gote minjbe munj kura ma nurde hanj? Ninggeb daha matbe siraw mere hoyarj goyen minj bebak tinayinj? ¹⁴ Yasuj alyen maya mere gote minjbe gahade: yasuj al belej wit muykeñ tur iryeñ gote minjbe al kura belej Al Kurujyen mere tagalde tukuyeñ. ¹⁵ Al kurabe wit muykeñ beleñyarj kattinj go gwahade goyen. Al Kurujyen mere nurkeñ goyare po Satan beleñ warj binjde mere goyen goranj yiryen. ¹⁶⁻¹⁷ Munarj kurabe Al Kurujyen mere nurde amarj henayinj. Goyenbe mere goke teñ kanduk forok yekeb Al Kurujyen mere goyen aranj po tubul tinayinj mar gobe wit muykeñ hora arat bana kattinj go gwahade goyen. ¹⁸ Al kurabe wit muykeñ yamunj duwi dugu bana kattinj yara. Yeñbe Al Kurujyen mere nurnayinj. ¹⁹ Gega heñ heñminj ge ug po dufay heñ kandukneñ nurde, megen ninj samunja det kurayen kurayen yad yad ninj po birj harde hike gore Al Kurujyen mere birj bana hiyeñ goyen hika tikeb nonbo heñ igineñ ma hiyyeñ. ²⁰ Munarj kura marbe wit muykeñ megeñ iginyanj kateñ kawan heñbe igineñbe budam 30, 60, kurabe 100 gwahade forok yenayinj go gwahade yara. Al gobe Al Kurujyen mere nurde binjde kerde gama irdeb gote igineñ budam wor po forok yiryen,” yinyinj.

Hulsiyen maya mere

(Luk 8:16-18)

²¹ Irdeb sopte gaha yinyinj: “Al ganuj kura hulsi usuj urde tukuñ koronj teñ aw urde hiyen? Ma tukuñ porj bana kerde hiyen? Hubu wor po. Gwaha irtineñbe teñ omasinj hende binçunj irde hiyen. ²² Ninggeb det kura banare hanj goyen kamebe tumnarj kawan forok yenayinj. Irde det kura malare hanj gobe tumnarj kamebe hol yirke kawan heke yennayinj. ²³ Mere tihim ga minj nurninj yeñbe keñkela palja irde bebak tinayinj,” yinyinj.

²⁴ Gwaha yineñbe sopte gaha yinyinj: “Mere nurhanj gake keñkela dufay henayinj.

Mere gabe fudinde yeñ gama irkeb go hendebe Al Kuruj belej dufay iginj budam dunyerj. ²⁵ Fudinde, al kura mere gate minj nurde birj hol iryeñbe Al Kurujyen dufay makinj wor po hiyyeñ. Goyenpoga mere gobe nuryeñ gega, gama irtek ma iryeñ al gobe Al Kuruj belej bikkeñ dufay untinj go wor tumulgañ tiyyeñ,” yinyinj.

Det muykeñ kawan heñ heñyen siraw mere

²⁶ Be, Yesu belej sopte gaha yinyinj: “Al Kuruj belej alya bereyamij doyarj yirde hiyen gote matabe gahade: al kura metenjde kuñ wit muykeñ tur iryeñ. ²⁷ Irde mulgañ heñ yare warj ferd fay hiyeñ kuruj gobe wit muykeñ goyen gwaha mat kura pul yeñ kawan heñ hi yeñ ma nurde hiyeñ. ²⁸ Hiyeñ kuruj gobe megeñ fimiñ teñbe kawan heñ kuruj heñ hiyeñ. Hanj kapyabe piginj wa forok yiyyeñ. Irkeb gor matbe fuwala hiyyeñ. Irde go kamereb igineñ budam wor po henayinj. ²⁹ Wit sak yeñ yeñ nalu hekeb metenj minj al warjbe wit wal wal bidila tukuñ walde yawaryeñ,” yinyinj.

Mastet he bilmij gote siraw mere

(Matiyu 13:31-32,34; Luk 13:18-19)

³⁰ Be, Yesu belej sopte gaha yinyinj: “Al Kuruj belej alya bereyamij doyarj yird yird gobe dahade yeñ nurtek? Irde da siraw merere tagalteñ? ³¹ Al Kuruj belej alya bereyamij doyarj yird yird gobe mastet he bilmij dirneñ munj wor po megen kawan hiyyeñ go gwahade goyen. ³² Kawan heñ kuñ kuruj heñ hanij karkuwanj hekeb nu belej warj goyanj hagam yirde hinayinj,” yinyinj.

³³ Be, Yesube maya mere budam gahade gayen po iginj bebak tinayinj mat saba yirde hinhin. ³⁴ Yeñbe siraw merere po saba yirde hinhin. Gega komatminj yagoya po heñbe siraw mere gote minj banare ninj goyen kawan bebak yirde hinhin.

Yesu belej meñeya dubaya masi yiryinj

(Matiyu 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Be, goyen wawunbanabe Yesu belej komatminj goyen, “Fe ala siña kurhan ironj kunij,” yinyinj. ³⁶ Gwaha yinkeb al buda kuruj goyen gor po yubul teñbe Yesu hinhin hakware gor hurkunje kwaminj. Irkeb al hoyarj wor hakwa kura hende hurkunje Yesu gama iraminj. ³⁷ Kuñ hikeb meñe tareñ po huwaryinj. Irkeb fe goyen makanj

duba yara karkuwan huwarde waɗ hakwa siɗsiɗɗan mayde biɗ bana kurkuɗ hinhin. ³⁸ Goyarebe Yesu go hakwa kimyan beley kalku hende ferde hinhin. Irke komatmiɗ beley igiɗ ma nurde isan heɗbe, “Tisa, kaminiɗ teɗ hite gabe igiɗ nurde ha?” inamiɗ. ³⁹ Irkeb Yesu go huwardeb meɗeya dubaya goyen masi yirde, “Bada hiri!” yinkeb goya po yul yeɗ kamaryum. ⁴⁰ Irkeb Yesu beley komatmiɗ yago goyen, “Deɗbe saɗiɗne ma keneɗe bebak teɗ haɗ geb, gago kafura heɗ haɗ?” yiniɗ. ⁴¹ Irkeb komatmiɗ yago gobe kafura wor po heɗ kadom gusuɗan gird teɗbe, “Da albe gago? Meɗeya makaɗya wor meremiɗ nurhar!” yamiɗ.

5

*Yesu beley al unguram yan sope iryiɗ
(Matiyu 8:28-34; Luk 8:26-39)*

¹ Be, Yesuya komatmiɗya gobe Galili fe ala kuruɗ siɗa kurhan Gerasa marte naɗare forok yamiɗ. ² Irdeb Yesu gobe hakwa tubul teɗ siɗare kat kukeb al kura unguram yan beley Yesu kene yeɗ bembare mat wayyiɗ. ³ Al gobe bembayan ferde kuɗ hiyen. Yeɗbe al beley epte ma tanarde fere titek. Kaɗ tareɗ sende wor epte ma fere titek hiyen. ⁴ Tanarde kahaɗya haniɗya fere teɗ haɗyen. Gega sen kirintiktuk heɗ kahaɗde niɗ ain manaɗ yukala teɗ hiyen. Niɗgeb al beley epte ma hikaka irde fere titek hiyen. ⁵ Yeɗbe hugiɗeɗ duguyan kuɗ bembayan heɗ kekew teɗ sikkeɗ hora po ilka teɗ hiyen.

⁶ Be, al gore Yesu go gisaw mat po keneɗbe kup yeɗ waɗ Yesu kahaɗ miɗde kateɗ dokolhoɗ yuguluɗ tiyyiɗ. ⁷⁻⁸ Irkeb Yesu beley unguɗa goyen, “Ungura, gebe nurde guney hime. Al ga tubul teɗ kat kwa!” inkeb unguɗa gobe woywoy yeɗ kekew teɗbe, “Yesu! Gebe Al Kuruɗ tareɗmiɗ kuruɗ wor po gote Urmiɗ. Daha nireɗ teɗ ha? ‘Buluɗ ma gireɗ,’ ninenɗbe masi tiyayiɗ,” yeɗ esey mere iryiɗ. ⁹ Irkeb Yesu beley, “Deɗgebe ganuɗ?” inyiɗ. Irkeb wol heɗbe, “Neɗbe budam po hite geb, deɗnebe Legiyon,”* inyiɗ. ¹⁰ Irdeb, “Naɗa hitere gar mat hoyande ma dakira tiyayiɗ,” iney esey mere irde parsay iryiɗ.

* 5:9. Legiyon gote miɗbe fuleɗa mar budam 5,000 niɗ yitiɗ.

¹¹ Be, mel go hinhan bindere gorbe bu budam wor po dugu dabayiɗde kura gor nuku teɗ dulaɗ teɗ hinhan. ¹² Irkeb unguɗa buda goreb, “Ge beley ok dinkeb kuɗ bu iro ketal yurniɗ,” iney Yesu esey mere iramiɗ. ¹³ Irkeb Yesu beley wol heɗbe, “Igiɗ,” yinkeb unguɗa buda goyen al go tubul teɗ kuɗ bu buda goyen ketal yuramiɗ. Irkeb bu buda 2,000 goyen tumɗan hul yeɗ kuɗ hamulare mat fe ala bana kurkuɗ fe nene kamamiɗ.

¹⁴ Irkeb bu doyan mar beley mata goyen keneɗbe busaharde tiyuɗmiɗan irde meteyan kuɗbe mata forok yiriɗ goke tagalde tukamiɗ. Irkeb mere go nurdeb al budam mata goyen kinniɗ yeɗ kwamiɗ. ¹⁵ Kuɗbe unguɗa ketal urtiɗ al go dufaymiɗ wuk yitiɗde umɗa teɗbe Yesu hinhide gor keperde hike keneɗbe kafura hamiɗ. ¹⁶ Irkeb mata go forok yeke kenamiɗ mar goreb unguɗa ketal urtiɗ al goyen daha mat igiɗ hiriɗ goyabe bu fe nene kamamiɗya goyen goke momoɗ yiramiɗ. ¹⁷ Irkeb al buda gore mere go nurde kafura heɗbe Yesu goyen, “Naɗa ga tubul teɗ kwayiɗ,” inamiɗ. ¹⁸ Gwaha inkeb hakwa hende hurkuɗ hikeb sope iryiɗ al goreb, “Yesu, igiɗ gama gireɗ?” inyiɗ. ¹⁹ Irkeb Yesu beley ok ma ineybe, “Mulgaɗ heɗ tayge hitte kuɗ Al Kuruɗ beley buniyey girde sope gira goke momoɗ yirayiɗ,” inyiɗ. ²⁰ Irkeb Dekapolis naɗa bana Yesu beley sope iryiɗ goyen tagalde tukuɗ hinhin. Tukukeb al budam al go keneɗ meremiɗ nurdeb diliɗ fot yamiɗ.

*Yesu beley garbam bereya bere dirɗey
kamtiɗ sope yiriɗ
(Matiyu 9:18-26; Luk 8:40-56)*

²¹ Be, Yesu gob sopte mulgaɗ heɗ fe ala kuruɗ siɗa kurhan Kapeneam kuɗ fe siɗare hikeb al budam waɗ gabu irde kalyan keramiɗ. ²² Irkeb gor niɗ Yuda marte gabu ya doyan al kura Yairus gore Yesu hitte wayyiɗ. Waɗ keneɗ yende palap matare Yesu kahaɗ miɗde urguɗ kaɗ kuku teɗbe, ²³ “Werne kameɗ teɗ hi. Niɗgeb aran waɗ hange kerd unkeɗ igiɗ heɗ huwayiɗ,” iney esey mere iryiɗ. ²⁴ Irkeb meremiɗ goyen nurde Yesu go yeɗya kwaryum. Kuɗ hikeyab al budam kalyan kerde tawtaw irde gama irde hinhan.

²⁵ Be, goya goyenbe bere kura danduku minyan goyen al gabu irde kuñ hinhan bana goñ kuñ hinhin. Garbam gobe gayakkek moñ. Damamiñbe 12. ²⁶ Ningebe bere gobe garbam goke guram al budam hitte sope nirnañ yeñ kuñ heñbe horamiñ go hende pasi irde hiyen. Goyenpoga guram kurayen kurayen gore igiñ ma irde hiyen. Igiñ hitjeñbe buluj wor po heñ hiyen. ²⁷⁻²⁸ Gega Yesuven mere momoñ nurde hiyen geb, “Kuñ amilmiñ po sisan urdeb igiñ hewen,” yeñ dufaymiñ sañiñ irdeb kuñ al buda goyen pota yirde Yesu harhok beleñ mat amilmiñ sisan uryiñ. ²⁹ Irkeb dari temeyde hiyen goyen goyare po hubu hiriñ. Irkeb, “Garbam go nubil tiya,” yeñ nuryiñ.

³⁰ Be, goya goyen po Yesube tareñmiñ tubul teñ kuriñ goyen nuryiñ. Nurdeb al budam gama irde hinhan goyen fulgan kanbe, “Ganuñ beleñ sisan nura?” yineñ gusuñan yiryiñ. ³¹ Irkeb komatmiñ yago beleñ, “Al karim ma kalyañ gerde hañ gayen go ma yeneñbe ‘Ganuñ sisan nura?’ yeñ gusuñan heñ ha?” inamiñ. ³² Gega Yesube, “Ganuñ beleñ sisan nura?” yeñ nankenen po hinhin. ³³ Irkeb bere gobe uliñde mata forok yiriñ goyen nurdeb kafura heñ barbar yeñbe wañ Yesu ka hañ miñde katen dokolhoñ yuguluñ teñbe, “Ne beleñ tihim,” iney garbam bikkeñ hiyen goyen goke fudinde po momoñ iryiyiñ. ³⁴ Irkeb Yesu beleñ, “Werne, Al Kuruy beleñ dufayge tareñ go keneñbe sope gira geb, kandukge hubu hihi. Niñgeb amañer nurde kwayiñ,” inyiyiñ.

³⁵ Be, Yesu beleñ bere goyen mere irde hikeyabe al kura gaba ya gote doyañ al Yairusyen yare mat wañbe, “Werge bikkeñ kama geb, tisa ga tuktawañ irde ma,” inamiñ. ³⁶ Gwaha inkeb Yesu mere go nurdeb Yairus inyiyiñ. “Kafura heñ ma yo. Al Kuruy niñ po dufayge sañiñ irayiyiñ.” ³⁷ Gwaha inenbe yeñ gama irde hinhan mar gob tumñan yakira teñbe Pita, Yemsya kuliy Yonya po yade kuriñ.

³⁸ Be, kuñ Yairusyen yare forok yeñbe gor hinhan mar gore eserñ naja teñ kekew teñ epte ma teñ hinhan goyen yinyiyiñ. ³⁹ Irdeb yeñ bana hurkuñbe, “Daniñ kekew teñ eserñ buluj po teñ hañ? Diriñ gabe ma kama. Duliy ferde hi,” yinyiyiñ. ⁴⁰ Gwaha yinkeb gor hinhan mar gore hinman iramiñ. Irkeb

Yesu beleñ ya bana hinhan mar go, “Siñare kunañ!” yineñ yakira teñbe diriñ gote miliñya naniñya irde komatmiñ karwo go po yade diriñ hakwam hinhin bana goñ hurkamiñ. ⁴¹ Irdeb diriñ gote haniñ tanarde, “Talita, kum!” inyiyiñ. (Meremiñ gote miñbe, “Bere diriñer, ne beleñ ginhem ge. Huwara!”) ⁴² Irkeb goyare po bere diriñer go huwarde goyañ go kuñ wañ tiyyiyiñ. (Yeñbe damamiñ 12.) Gwaha tikeb go kenamiñ marbe diliñ fot yamiñ. ⁴³ Irkeb Yesu beleñ, “Mata kenhañ gayen gake ma wor wor tagalde tukunayiyiñ,” yineñbe, “Bere diriñer ga biñge kura unke niwi,” yinyiyiñ.

6

Yesu go tiyuyñiñ Nasaret mat takira tiyamiñ

¹ Be, Yesu beleñ naja bana go tubul teñ komatmiñya tiyuyñiñ Nasaret hurkamiñ. ² Irkeb Yuda marte usañ nalu Sabat forok yekeb gabu yamiñde kuñ saba tagaliyiyiñ. Sabamiñ gob hoyañ wor po nurdeb hurkuñkat teñbe, “Al gabe saba dare niñ tiyuyñ? Dufaymiñ yago wor folekkeñ. Yeñbe mata tiñer tiñer yirde hi!” ³ Yeñbe kapenta moñ? Irde Maria urmñ moñ? Kuliy yagobe Yems, Yosep, Yudasayab Saimonya. Haymiñ yagobe nenya ma gar tumñan hityen?” yamiñ. Irde biñde buluj nurd unamiñ. ⁴ Gwaha tikeb Yesu beleñ, “Al Kuruyen mere basañ albe taynenya tiyuyñiñde niñ marya beleñ palap ma irde hañyen,” yinyiyiñ. ⁵ Irdeb Al Kuruyen tareñde mata tiñer turñuy yan kura epte ma irtek hiriñ. Gorbe garbam mar yunkuñerñer po haniñ kerd yunen sope yiryiyiñ. ⁶ Tiyyuyñiñde niñ mar beleñ Yesu mata teñ hinhin go keneñ fudinde yeñ ma nurde hikeb kukuwamñer nuryiyiñ.

Yesu beleñ komatmiñ 12 hulyañ yiryiyiñ (Matiyu 10:5-15; Luk 9:1-6)

Be, gwaha teñbe Yesu tiyuy kurayan kurayan kuñ saba tagalde hinhin. ⁷ Irde komatmiñ 12 go hoy yirke wañ gabu irkeb irawam irawam hulyañ yiryiyiñ. Irdeb unğura yakira teñ teñ tareñ manañ yunyiyiñ. ⁸⁻⁹ Komatmiñ yago goyen kuniñ teñ hikeb gaha yinyiyiñ: “Denbe biñge, kalwa, horaya det hoyañ goya ma yawarnayiyiñ.

Kahañ basañtiñ po yerde genurj po yanarde kunayij. Uliñhorbe uliñde hañ gog ep. Hoyaj ma yawarnayij. ¹⁰ Kuñ tiyujde kura forok yeñbe ya unjkureñde po heñ metej teñ hinayij. Ya kurar kurar ma hinayij. Irdeb metej pasi irdeb tiyuj go tubul teñ hoyañde kunayij. ¹¹ Gega tiyuj kurar kura kuñ forok yeke sabatiñ ma nurde dakira tikeb kahañtiñde niñ tupi yarañ teñ tiyujmij go tubul teñ kunayij. Gwaha tike gab Al Kuruj diliñde mata buluj titekeb gogo gwaha tahañ yeñ nurnayij,” yinyij.

¹² Gwaha yinkeb mel go tubul teñ kwamiñ. Irde mata buluj yubul teñ Al Kuruj niñ biñ mulgañ heñ heñ mata goyen alya bereya hitte tagalde kuñ hinhan. ¹³ Irde al budam ungura ketal yurtiñ goyen yakira teñ al budam garbam miñyañ goyen olip fimiñde sam yirde haniñ yerd yunke igiñ heñ hinhan.

*Yon Baptais kamyij
(Matiyu 14:1-12; Luk 9:7-9)*

¹⁴ Be, Yesu denjembe kuruj wor po heñ tukukeb Galili naja doyañ al kuruj Herot Antipas manañ nuryij. Al kura marbe, “Yon Baptais kamyij goyen mulgañ hiyuj geb, gogo mata tiñej turuj yañ Al Kuruj po titek goyen teñ hi,” yeñ hinhan. ¹⁵ Al kura marbe, “Yeñbe Elaia,” yeñ hinhan. Munañ kurabe, “Al Kurujyen mere basañ al bikkek hinhan go goyen kura yara,” yeñ hinhan. ¹⁶ Be, Herot gobe al beleñ Yesu niñ gwaha mat mere ingogaha uguñ po teñ hinhan go nurdeb, “Yon biñij walmeke kamyij al go gago sopte huwaruj,” yirij. ¹⁷⁻¹⁸ Yeñ beleñ gwaha yirij gote miñbe gahade: bikkej Yon diwiliñ hinhinya Herot beleñ kuliñ Filipyen berem Herodias kawem tirij. Irkeb Yon beleñ goke teñbe, “Kolger bere kawem tawañ gobe gwaha ma tiyayij yitiñ goyen tiyañ,” inej hinhin. Irkeb Herot beleñ Herodias niñ teñbe metej marmiñ hulyañ yirke kuñ Yon haniñ fere teñ tukuñ koyare keramiñ. ¹⁹ Gwahade geb bere gobe Yon niñ biñde igiñ ma nurde unejbe, “Daha mat kura maymeke kamwoñ?” yeñ nurde hinhin. Gega yingejbe epte moñ. ²⁰ Gobe Herot beleñ Yonbe al huwak wor po, irde Al Kurujyen metej al fudinde wor po yeñ keneñbe palap irde asogo maynayij yeñ keñkela doyañ irde hinhin geb, gogo

epte ma bere gore mayke kamtek hinhin. Herotbe Yon beleñ saba irke kanduknej nurde hiyen gega, sabamiñ go nurtek po irde hiyen.

²¹ Be, Herodias beleñ, “Daha mat kura Yon mayeñ?” yeñ nurde hinhin goyen nalu go forok yirij. Herot go miliñ kawañ kiriyij nalu goke teñbe biñge kuruj teñbe yende metej mar gote doyañ mar hoy yirke wayamiñ. Fuleña marte doyañ marya Galili naja doyañ irde haniñ marya manañ yinke yende yare gabu iramiñ. ²² Goyen nature Herodias wiriñ beleñ gabu kurujde gor Herotya kadom yagoya biñge nene hiñhande gor wañ tikiñ heñ gege igiñ wor po tiyyij. Irkeb gor gabu iramiñ mar goya Herotya amañ hamiñ. Irdeb Herot beleñ amañ heñbe bere goyen, “Det kuraj nurdeb mali po gusunañ nirayij. Irkeb igiñ gunej geb,” iniyij. ²³ Irdeb, “Fudinde wor po ginhem. Naja ne beleñ doyañ irde hime ga manañ igiñ kurhan tubul teñ gunmeke doyañ yirde hayij,” iniyij.

²⁴ Irkeb bere go miliñ hitte kuñbe, “Da det niñ gusunañ hewej?” inkeb miliñ Herodias beleñ, “Kuñbe Yon tonañ niñ inayij,” iniyij. ²⁵ Irkeb bere go bemel po Herot hitte mulgañ heñbe, “Hañka ga po Yon biñij walde tonañ koronje kerde tawañ nunayij,” iniyij. ²⁶ Gwaha inkeb Herot go kanduknej wor po nuryij. Gega hañkapa kadom diliñde mere sanij po tiyyij goke memya heñbe Herodias wiriñ gote mere po gama iriyij. ²⁷⁻²⁸ Irdeb goyare po metej almiñ unjkureñ kura hulyañ irke koyare kuñbe Yon biñij walde tonañ teñ koronje kerde tawañ bere go unyij. Unkeb tukuñ miliñ unyij. ²⁹ Irkeb Yonyen komatmiñ beleñ mere momoñ go nurdeb wañ Yon hakwam po tukuñ mete tiyamiñ.

*Yesu beleñ al 5,000 biñge paka yiriyij
(Matiyu 14:13-21; Luk 9:10-17; Yon 6:1-14)*

³⁰ Be, komatmiñ 12 kwamiñ go mulgañ heñ gabu irdeb kalyañ kerde mata tiyamiñ irde al saba yiramiñ goyen tumñañ Yesu momoñ iramiñ. ³¹ Gwaha teñ hikeyab al budam po wañ gabu irke biñge netek ma hamiñ. Irkeb Yesu beleñ, “Derj po wake kuñ usañ hetek nanjare kura neya balmiñ hiniñ,” yinyij. ³² Be, gwaha yineñbe

tumrany hakwa hende hurkury nana al minmonde kwaminy. ³³ Gega Yesuya komatmiya go al buda kuruy go yubul tej kukeb nana gor kunij tahañ yey bebak tiyaminj. Ningeb taun buda kuruy bana go nij marbe Yesuya komatmiya kunij tej hinhan gasunde gor yey wa kuruy forok yaminj. ³⁴ Be, Yesu wan forok yey yeneñbe al buda kuruy go dirinj kagew yara bunijer yinyinj. Irdeb det budam nij saba yiryinj.

³⁵⁻³⁶ Saba yirke kuruy wawunbana wor po hirinj. Irkeb komatmiñ beleñ wanbe, “Kidoma dura, irde nana ganbe tiyuy binde miñmonj. Ningeb al buda ga yakira tike kuruy tiyuyany ma metenyan gwahade yingey binje kura nankeney damu tej nenayinj,” inaminj. ³⁷ Gwaha inkeb Yesu beleñ, “Moñ, deñ beleñ binje kura yunke nenaj,” yinyinj. Irkeb komatmiñ beleñ, “Al buda kuruy gabe dahadem binje yuntek? 200 denari* tej gore binje damu tej yunninj yey dinen ha?” inaminj. ³⁸ Gwaha inkeb wol heñbe, “Bingetinbe dahade han? Kuruy yennaj,” yinyinj. Irkeb kuruy yeneñbe, “Beretbe siptesonjoñ, irde makañ dapña yadibe irawa ga han,” inaminj. ³⁹ Irkeb Yesu beleñ, “Al gabu kuruy go pota yirke kuruy yamunyan go keperde tukunanj,” yinyinj. ⁴⁰ Irkeb pota yirke keperaminj goyan gabu kurabe 50, munan kurabe 100 gwahade ala po keperde tukaminj. ⁴¹ Irkeb Yesu beleñ beret siptesonjoñya makañ dapña yadi irawaya goyan yade Al Kuruy iginj nurd unenbe beret go yubala tej komatmiñ yunyinj. Irkeb komatmiñ beleñ yade yukuñ al buda go yunaminj. Makañ dapña manaj gwahade po iryinj. ⁴² Be, al buda go nenebe ep wor po nuraminj. ⁴³ Irkeb komatmiñ beleñ binje dikneñ goyan gabu yiraminjbe tiri 12 gayen makañ yirtek haminj. ⁴⁴ Binje namiñ mar al parguwak po kapyanj haminjbe 5,000.

Yesu fe yuwalheñ hende huwarde komatmiñ hitte wayyinj

(Matiyu 14:22-23; Yon 6:15-21)

⁴⁵ Be, Yesu beleñ al buda go yakira tenbe goyare po komatmiñ yago goyan, “Deñ wa hakwa hende meheñ heñ Betsaida kunayinj,” yinyinj. ⁴⁶ Gwaha yineñ yubul tenbe dugu dabayinj beleñ Al Kuruy mere ire yey hurkurinj.

⁴⁷ Be, anne silsul irkeb hakwa gob fe ala kuruy kahalte forok yirinj. Goyareb Yesube yey unkurinj po dugu dabayinde gor hinhin. ⁴⁸ Gor heñyabe meñe kuruy po huwarke hakwa go epte ma kutek hekeb mel goyan foy misiñej po heñ hinhan goyan yeneñ hinhin. Irdeb nana miñge hekeb kuruy yeneñ fe hende huwarde kuruybe mel go fole yirde kweñ tiyyinj. ⁴⁹⁻⁵⁰ Irkeb komatmiñ beleñ keneñbe, “Unñura wan hii!” yey kafura heñ kekew tiyaminj. Irkeb bemel po wol heñbe, “Moñ, ne wan hime geb, kafura ma! Tareñ henanj!” yinyinj. ⁵¹ Gwaha yineñbe hakwa hende hurkukeb meñe kuruy goyan kamyinj. Irkeb komatmiñbe keneñbe dilinj fot wor po yaminj. ⁵² Gobe Yesu beleñ al budam binje yunke namiñ gote miñ goyan tonaj tareñ irde ma nuraminj geb, gogo mata tiyyinj go manaj bebak ma tiyaminj.

⁵³⁻⁵⁴ Be, mel go kuruy siña kurhan Gensaret taunde forok yaminj. Forok yey hakwa tubul tej siñare kurkukeb gor nij al beleñ Yesu keneñ bebak tiyaminj. ⁵⁵ Irdeb buñ yey kuruy Yesuyen mere momoj goyan tagalde tukukeb nana kuruy bana go nij mar beleñ garbam mar kurabe sapir hende yerde, kurabe yadeb Yesu tiyuy damde kura hi yeke nurdeb gor po yukuñ hinhan. ⁵⁶ Yesube tiyuyanyja taunyanjyabe tiyuy muktneñ taun siñayanj kuruy hikeb garbam mar maket gasunde gor yawanj gabu yirde hinhan. Irdeb esej mere irde, “Yesu, ge beleñ iginj yekeb amilge po sisañ urdeb iginj hetek,” inaminj. Irdeb gwaha tenbe garbam mar go iginj heñ hinhan.

7

Yesu beleñ asiyen mata walde yunyinj
(Matiyu 15:1-9)

¹ Be, Farisi marya Moseyen saba mar kuraya Yerusalem tubul tej kateñ Yesu hinhinde gor gabu irde kalyañ keraminj. ²⁻³ Goyarebe Yesuyen komatmiñ yenamijbe hanij ma haldeya binje yanarde nene hinhan. (Yuda marte matabe hanij ma haltinj gobe tikiñ miñyanj yey nurde mali ma dula tej hanjen. Ningeb yeybe asem yagot hanij hal hal belheñ goyan gama irde hanjen. Farisibe goyan mata po keykela

* 6:37: Denari: Yesu hinhin nature hora deñembe gogo. 200 denari gobe gagasi 8yen metenj damu hora.

gama irde hanjen mar. ⁴ Go mar gobe gabu karkuwanyan al maliya suluk hej kunj hinayin goyen wan yaminjan hejbe fe gemde ga dula tej hanjen. Mataminj gwahade budam hanj. Kuraminjbe gisu, koronja, fe kanguya hal hal beljen minjan. Mali mali ma tej hanjen.)

⁵ Gwahade ningeb Farisi mar goya Moseyen saba marya bejen Yesu gusunjan iraminj: “Daninj geb komatge yagobe asinininj yagot mata ma gama irde haninj ma halde ga dula tej hanj?” inaminj. ⁶ Irkeb Yesu bejen wol hejbe, “Dej usi mar gahade gake tejbe bikkenj Aisaia bejen asanjde kayyinj gobe fudinde wor po. Mere kayyinjbe gahade:

‘Al gabe mohonje po turunj nirde hanj.

Gega bindebe ne ninj ma wor po nurde hanj.

Hoyanjde wor po hanj.

⁷ Mel gabe megen ninj marte saba po gama irde al saba yirde hanj.

Mel gabe binj hende hende po doloj nirde hanj, yitinj hi. *Aisaia 29:13*

⁸ Dejenbe Al Kurunjen saba fudinde go yubul tej mata al bejen forok yirtin go po ga tarej yanarde hanj,” yinyinj.

⁹ Irde sopte yinyinj: “Dejenbe asetinj yagot mata goyen po gama irninj yenje Al Kurunjen merebe dindikenj ge nurdeb yad yigigiri yird yird dufay epte wor po hanj.

¹⁰ Ga dinenj hime gate minjbe gahade: bikkenj Mose bejen, ‘Maminja nantinja palap yirde hinayinj,’ yirinj. Munanj, ‘Al kura milinja naninja karan yuryen gobe al go mayke kamyen,’ yirinj. ¹¹ Gega dejen gwaha mat ma alya bereya saba yirde hanj. Gwaha titjenje, ‘Dawet kura mamtinja nantinja yuntek goyen Al Kurunj untek yinenj go ma yunenj hinayinj,’ yenj saba yirde hanjen.

¹² Dejen bejen gwaha mat saba yirde hikeb naninja milinja faranj yurde hiten goyen gwaha ma yirde hanjen. ¹³ Irdeb asetinj yagot mata gore bitinj pet titinj hanj geb, Al Kurunjen merebe dawet mali kura yara irde hanjen. Mata kurabe gago. Mata budam hoyanj wor gwaha po tej hanjen,” yinyinj.

Da det bejenbe Al Kurunj dilinje al bulunj iryenj?

(*Matiyu 15:10-20*)

¹⁴ Be, Yesu bejen al gabu iraminj go hoy yirdeb sopte gaha yinyinj: “Merene kenkela palja irde minj nurnanj ko. ¹⁵⁻¹⁶ Binje daminje iginj yitinj mere goya dula tej tej matatinja goyen kenkela ma gama irtebbe Al Kurunj dilinje bulunj dinyen yenj hanjen gega, gore epte ma bulunj diryen. Dawet al binje forok yeke mata bulunj tiyyen gore gab bulunj iryenj,” yinyinj.*

¹⁷ Be, al gabu kurunj go yubul tej kunj ya binje hurkunje komatminj yago bejen siraw mere gote minj ninj gusunjan iraminj. ¹⁸ Irkeb Yesu bejen, “Dejen wor gwahade po, go ma nurde hanj? Dawet kura tej niyyenj gore daha mat Al Kurunj dilinje bulunj iryenj? Epte monj. ¹⁹ Det niyyenj gobe kunj dufayminje ma kuyenj, arayanjenje kunje kat kuyenj,” yinyinj. (Mere gate minjbe binjebe bulunj minjmonj, netek ala po yenj yirinj.)

²⁰ Be, Yesu bejen saba goyen basanj hej gaha yinyinj: “Al binje mat dufay bulunj forok yenj mohonje mat kat kuyenj gore gab Al Kurunj dilinje bulunj iryenj. ²¹ Al binje matbe det bulunj gahade forok yenj hanjen: dufay bulunj bulunenj, lelep mata, kawe mata, al gasa yirke kamde kamde mata, al berem yanj bejen bere hoyanj duwan yird yird mata, ²²⁻²³ det ug po yad yad ninj dufay hej hej mata, al bulunj yird yird dufay, al usi yird yird mata, ulinje po amanj hetek dufay po gama ird ird mata, kadam iginj mat hike yenenje daninj nenje gwahade monj yenj nurd nurd mata, mere bulunj mat tej tej mata, parpar mata, kumhaka mataya gore gab al binje mat forok yenj Al Kurunj dilinje al go bulunj irde hanjen,” yinyinj.

Fonisia bereyen dufay saninj

(*Matiyu 15:21-28*)

²⁴ Be, Yesube tiyunj go tubul tej Tair taun bindere kurinj. Irde al bejen gor hi yenj nurd nurd goke bada hejbe ya kura goyen bana hurkunj balminj gorj hinhin. Gega yenj gor hi mere momonj gobe gwaha mat kura bana kertek ma hirinj. ²⁵ Gwahade ningeb bere kura wirinj dirjenj unjgura ketal urtinj gore Yesuyen mere momonj nurdeb goyare po wan Yesu kahanj minje katerj

* 7:15-16: Asanj hoyanjdebe gahade hi: “...tikinj iryenj. 16 Al kura nurtek kenem nuryenj,” yinyinj.

dokolhorj yuguluh tiyyij. ²⁶ Yeñbe Yuda mar bere moñ. Siria nañare niñ Fonisia taunde gor kawañ hirij. Be, bere gore wañ wirij uñgura ketal urtij miñyañ goyen Yesu beleñ uñgura takira tiyyen yeñ esen mere iriyij. ²⁷ Irkeb Yesu beleñ Yuda marya al miñ hoyañya goke tagale yeñ maya mere mat gaha iniyij: “Dirij yubul tike yeñ wa biñge nenañ. Dirijde biñgebe kulu epte ma yuntek,” iniyij. ²⁸ Gwaha inkeb bere gore wol heñbe, “Be, Doyañ Al Kuruj. Mere taha gobe fudinde. Gega dirij dula tike biñge dikheñ katkeb kulu wor nene hanñen,” iniyij. ²⁹ Irkeb Yesu beleñ, “Be niñ, mere gobe igij mat wol haha geb igiñge kwa. Uñgura buluñbe werge tubul tiya geb,” iniyij. ³⁰ Irkeb bere gobe yamiñde kuñ wiriñbe uñgura go tubul teñ kuke igij heñ gasuñde ferde hike kinyij.

Yesu beleñ al melak kandukya kirmiñ titmiñya sope iriyij

³¹ Be, Yesu go Tair taun siñakyañ tiyuj hañ goyen yubul teñ Saidon taunde kuriñ. Gor matbe kurkuñ Galili fe ala kuruj siñayañ mat kuñbe Dekapolis nañare kuriñ. ³² Irkeb kura mar beleñ al kura kirmiñ titmiñ irde melak kanduk geb mere keñkela ma teñ hiyen al goyen teñ yeñ hitte wañ haniñ kerde sope ird unwoñ yeñ esen mere iramiñ.

³³ Irkeb Yesube al budam hinhan goyen yeneñ al go muñ po teñ tapat irde haniñ faw yade al gote kirmiñ bana yerdeb haniñ meyañ irde al go melak siñaj uryij. ³⁴ Irdeb al go buniñeñ keneñbe Al Kuruj gusuñañ irdeb al go “Efata!” iniyij. (Mere gote miñbe “Fegela!”) ³⁵ Goyare po al go kirmiñ wuk yirij, irde melak kanduk go hipirkeñ heke mere keñkela tiyyij.

³⁶ Irkeb Yesu beleñ al buda go, “Mata kenhañ gake tagalde ga mal!” yineñ hayhay yiriyij. Goyenbe hayhay yirmañ hirij gega epte moñ. Mata tiñeñ kenamiñ goke tagalde tururu urde tukuñ hinhan. ³⁷ Yesu beleñ kirmiñ titmiñya melak kandukya miñyañ al sope iriyij goyen gote mere moñ nurdeb al budam hurkuñkat teñbe, “Yeñ det yirde hi gob igij ala po. Kirmiñ titmiñya melak kandukya miñyañ mar wor sope yirke igij heñ hañ!” yamiñ.

8

Yesu beleñ al 4,000 biñge yunyij (Matiyu 15:32-39)

¹ Be, Yesu go Dekapolis nañ bana goñ hinhin goya goyenbe al budam tebañ gabu iramiñ. Goyenbe biñge go kura netek miñmoñ hekeb Yesu beleñ komatmiñ yago hoy yirde gaha yinyij: ² “Nebe al buda ga buniñeñ yeneñ hime. Neya hike kuñ kuñ yereñkek hihi. Irde biñgem moñ geb, go kura netek miñmoñ hañ. ³ Al kurabe nañ gisaw mat wayañ. Niñgeb biñge nenmiñ moñ tiyuñtiñde kunañ yineñ gob kurabe kuñ beleñyañ kamnayañ,” yinyij. ⁴ Gwaha yinkeb komatmiñ beleñ, “Tiyuj binde miñmoñ bana gabe dare arañ kuñ biñge yawañ yuntek?” inamiñ. ⁵ Irkeb Yesu beleñ, “Biñgebe dahade hañ?” yineñ gusuñañ yiryij. Irkeb, “Beretbe 7 hañ,” inamiñ.

⁶ Gwaha iney yawañ unkeb Yesu beleñ al gabu iramiñ goyen, “Megen kepernañ,” yinyij. Irdeb beret 7 go yade Al Kuruj igij nurd uney yubala teñ al gale yirnañ yeñ komatmiñ yago yunyij. Yunkeb komatmiñ yago beleñ al gale heñ yunke namiñ. ⁷ Makaan dapña mukheñ kura goyen wor yade Al Kuruj igij nurd uney komatmiñ yago yunkeb go wor al gale yirde tukamiñ. ⁸ Irkeb al buda kuruj goyen biñge go nene ep wor po namiñ. Irkeb Yesuyen komatmiñ yago beleñ biñge dikheñ goyen gabu yiramiñ gobe tiri 7 gwahade mañiñ hetek hamiñ. ⁹ Gor biñge namiñ mar goyen al parguwak po kapyañ hamiñbe 4,000. Be, Yesu beleñ al buda goyen yinke bur yamiñ. ¹⁰ Irkeb Yesuya komatmiñ yagoya hakwa hende hurkuñbe Galili fe ala kuruj siña kurhan Dalmanuta nañare kwamiñ.

¹¹ Be, goñ kukeb Farisi mar kura beleñ wañ Yesu tuñañ urniñ yeñbe, “Al Kurunyen tareñde mata tiñeñ turuñ yañ kura dikala dira,” iney gusuñañ iramiñ. ¹² Irkeb Yesu go biñde kandukheñ wor po nurdeb, “Daniñ geb gayenter niñ marbe Al Kurunyen mata tiñeñ niñ po gusuñañ nirde hañ? Fudinde wor po dinhem. Epte ma mata tiñeñ kura dikala direñ,” yinyij. ¹³ Gwaha yineñbe yubul teñ hakwa hende mulgañ heñ hurkuñ fe ala kuruj goyen siña kurhan wor komatmiñya kwamiñ.

Yesu belej Farisi marte mata niŋ maya mere mat yiriŋ

(Matiyu 16:5-12)

¹⁴ Goyabe komatmiŋbe biŋge yad yad niŋ biŋ sir yeke beret uŋkureŋ po teŋ kwamiŋ gobe hakware hinhin. ¹⁵ Be, hakwa hende kuŋ henyaŋbe Yesu belej Farisi marya Herotyat saba buluŋ gore alya bereya budam gote dufaymiŋ buluŋ irde hiyen goke saba yirde hayhay yirdeb, “Farisi marya Herotyat mata niŋ keŋkela heŋ ga hinayiŋ. Gobe yiŋ* yara geb,” yiniŋ. ¹⁶ Gwaha yinkeb komatmiŋ belej, “Biŋge kura ma yade wayhet goke teŋbe gago dina,” yeŋ yiŋgeŋ uliŋ sege iramiŋ. ¹⁷ Irkeb Yesu belej yeneŋ bebak teŋbe gusuŋaŋ yiriŋ. “Daniŋ geb biŋgeniniŋ miŋmoŋ yeŋ haŋ? Da belej bitiŋ pet teŋ hike dufaytiŋ muŋ kura ma wuk yeŋ hi? ¹⁸ Diwiltiŋya kirmiŋtiŋya miŋyaŋ gega, daniŋ mata teŋ hime gayen neneŋ nurde bebak ma teŋ haŋ? ¹⁹ Beret siptesoroŋ yade yubala teŋ dunmeke 5,000 al yunaŋ gote dikŋeŋbe tiri dahade maŋiŋ yirtek goyen gabu yiraŋ?” yiniŋ. Gwaha yinkeb, “Tiri 12,” inamiŋ. ²⁰ Irkeb sopte po, “Munaŋ beret 7 yade yubala teŋ dunmeke 4,000 al yunhaŋ gote dikŋeŋ gabu yirhaŋ gobe tiri dahade maŋiŋ hetek ha-haŋ?” yinkeb, “Tiri 7,” inamiŋ. ²¹ Gwaha inkeb, “Go yeneŋbe dufaytiŋ muŋ kura ma wuk yeŋ hi?” yiniŋ.

Yesu belej Betsaida niŋ al diliŋ titmiŋ kura sope iriŋ

²² Be, Yesuya komatmiŋya gob kuŋ Betsaida taunde forok yamiŋ. Irkeb al kura belej al diliŋ titmiŋ kura goyen tawaŋbe, “Al ga sope ird ird niŋ sisaŋ ura,” ineŋ eseŋ mere iramiŋ. ²³ Irkeb Yesu belej al diliŋ titmiŋ goyen haniŋde tanarde tiyuŋ siŋare tukuriŋ. Tukuŋbe diwiliŋde meyaŋ teŋ haniŋ belej busaŋ heŋbe, “Det kura yenha?” ineŋ gusuŋaŋ iriŋ. ²⁴ Gusuŋaŋ irke naŋkeneŋ tukuŋbe, “Albe he yara yeneŋ himeke kuŋ waŋ teŋ haŋ,” inyiŋ. ²⁵ Irkeb sopte po Yesu belej al go diliŋ hende haniŋ kiriŋ. Irde haniŋ tubul tikeb diliŋ hol irde naŋkiniŋ. Irdeb diliŋ wuk yeke keŋkela wor po dawet yiniŋ. ²⁶ Irkeb Yesu

belej, “Betsaida taunde gar ma mulgaŋ heŋ kwayiŋ,” inkeb yamiŋde kuriŋ.

Pita belej Yesube al gwahade yeŋ tagalyiŋ
(Matiyu 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Be, Yesu go komatmiŋ yagoya Betsaida taun goyen tubul teŋ Sisaria Filipai taun gote siŋakyaŋ tiyuŋ mukŋeŋ mukŋeŋ goyen fole yirde kuŋ henyaŋbe, “Ne gakeb al belej ganuŋ yeŋ haŋ?” yineŋ komatmiŋ gusuŋaŋ yiriŋ. ²⁸ Irkeb komatmiŋ belej wol heŋbe, “Al kura belej gebe Yon Baptais, kurabe Elaia, munaŋ kurabe Al Kuruŋyen mere basaŋ al kura yeŋ haŋ,” inamiŋ. ²⁹ Irkeb Yesu belej, “Munaŋ deŋbe daha yeŋ haŋ?” yinkeb Pita belej wol heŋbe, “Gebe Mesaia,” inyiŋ. ³⁰ Gwaha inkeb Yesu belej, “Al kura momoŋ ma yirmaŋiŋ,” yineŋ hayhay yiriŋ.

Yesu belej kamde kamdeŋiŋ ge bebak yiriŋ

(Matiyu 16:21-28; Luk 9:22-27)

³¹ Be, Yesu go saba yirde henyaŋ gaha yiniŋ: “Ne Al Urmiŋ gabe ulne misiŋ kuruŋ kateŋ. Irkeb Yuda marte doyaŋ mar parguwakya Al Kuruŋ doloŋ ird ird mata doyaŋ marte karkuwaŋmiŋya Mo-seyen saba marya kuruŋ goreb ne niŋ biŋ ar yekeb sabane nurtek ma yirkeb mununke kameŋ. Goyenbe yereŋkek hekeb sopte huwareŋ,” yiniŋ. ³² Yeŋbe mere keŋkelak po bebak yiriŋ. Irkeb Pita belej, “Geya muŋ kura mere tiyye,” ineŋ Yesu yeŋ muŋ po teŋ tapat irde ineŋ teŋbe, “Mere taha gobe igiŋ ma nurhem,” inyiŋ. ³³ Irkeb Yesu belej piŋeŋ nurd uney harhok uneybe komatmiŋ hoyoŋ goyen yeneŋ henya Pita goyen ineŋ teŋbe, “Satan, waŋ harhokne belej kwa! Begerbe alyen dufay belej po maŋiŋ hitiŋ hi. Al Kuruŋyen dufay niŋ ma nurde ha,” inyiŋ.

³⁴ Gwaha ineŋbe al buda kuruŋ gor hinhan goyen hoy yiriŋ. Irkeb waŋ komatmiŋya gabu irde keperamiŋ. Irkeb Yesu belej tumŋaŋde gaha yiniŋ: “Al kura ne gama nire yeŋ nurdeb yiŋgeŋ ge ma nurde ne niŋ teŋ igiŋ kanduk teŋ kameŋ yeŋ nurde gab gama nireŋ. ³⁵ Niŋgeb al kura yiŋgeŋ ge po nurde hiyeŋbe Al Kuruŋ belej piŋeŋ nurde unkeb Al Kuruŋyen diriŋ ma

* 8:15: Yiŋbe diriŋeŋ muŋ kura palawa bana kerkeb hilyaŋ kuyeŋ go gwahade yara Herotyia Farisi maryat mata buluŋbe gwahade goke Yesu belej hayhay yiriŋ.

hiyyey. Gega al kura neya mereneya niñ nurde goyen goke kanduk tiyyey gobe Al Kuruy beleñ igiñ nurde unyey. ³⁶ Al kura merene ma gama irde megen niñ samuy yade pipkatoka irde, 'Ne ep hihim,' yey nuryey gega, kame kamde kak alare kuyey gobe igiñ ma dahade? Gobe igiñ moñ. ³⁷ Al kura kak alare kuyeybe dahadem detmiñ gore kak alare mat tumulgañ tiyyey? Go wor epte moñ. ³⁸ Al Kuruy harhok unerñ mata buluy po teñ hañ nalure tagalen al kura ne niñ memya heñ merene ma tagalde hiyyey gobe kame ne Al Urmiñ gare wor Nanner tareñ turñuy yañ teñ miyoñmiñ wukkeñ wor po goya kateñya goyenbe al gote matamiñ goyen wol heñbe yey ge memya hewey," yinyiñ.

9

¹ Be, Yesu go gwaha yinenbe, "Fudinde wor po dinhem. Deñ gar huwarde hañ gayen kuratiñ kurabe go ma kamdeya Al Kuruy beleñ alya bereyamiñ doyañ yird yird goyen sañiñ miñyañ forok yeke kenayiy," yinyiñ.

Yesu uliñ hoyañ hiriñ
(Matiyu 17:1-13; Luk 9:28-36)

² Be, gor mat naña fay 6 hubu hekeb Yesu beleñ komatmiñ karwo Pita, Yonyabe Yemsa po yade dugu kuruyde kura gor hurkuriñ. Gorbe yey po hinhan. Irkeb Yesu go mel gote diwiliñ mar po uliñ hoyañ heke kenamiñ. ³ Irkeb Yesuyen uliñhor yerde hinhin gobe tukfor yey faykek wor po heñbe sorñoy miñyañ hiriñ. Megen niñ al beleñ det kura halke epte ma wor po gwahade hiyyey. ⁴ Gwaha teñ hikeb goyare po Moseya Elaiaya forok yey Yesuya mere teñ hike komatmiñ beleñ yenamiñ. ⁵ Irkeb Pita beleñ, "Tisa, garbe igiñ wor po ningeb, ya yok karwo yirtek. Kurabe ge niñ, kurabe Mose niñ, irde kurabe Elaia niñ," inyiñ. ⁶ Go inyiñ gobe Pitaya kadam waranya goyen kafura wor po heñbe gwaha kura yihim yey ma nurdeya gogo mali ga mere tiyyiñ. ⁷ Irkeb goyare po gagap kura forok yey alu yuriñ. Gagap bana goñbe al melak kura nuramiñ. Meremiñbe gahade: "Gabe Urne. Yeñbe bubulkuyne wor po. Ningeb yende mere po nurde gama irde hinayiñ," yiriñ.

⁸ Be, mere go nurdeb goya goyen po narñkenamiñ gega al kura ma kenamiñ. Yesu po hike kenamiñ.

⁹ Be, Yesuya komatmiñya gobe gasuñ hinhan goyen tubul teñ mulgañ heñ katamiñ. Kateñ heñyabe Yesu beleñ, "Mata kenhañ gake al hoyañ kura momoñ ma yirnayiñ. Ne Al Urmiñ gare metere mat huwareñ goyare gab momoñ yirnayiñ," yineñ hayhay tareñ po yiriñ. ¹⁰ Irkeb meremiñ go nurdeb komatmiñbe yingey uliñ, "Al kamtiñbe dahadem metere mat huwareñ?" yey kadam gusuñañ gird tiyamiñ. ¹¹ Irdeb, "Munañ daniñ geb Moseyey saba mar beleñ al kura Elaia beleñ metey teñ hinhin gwahade metey titek al go wa meheñ heñ wake gab Mesaia wayyey yey haneyen?" iney Yesu gusuñañ iramiñ. ¹²⁻¹³ Irkeb Yesu beleñ wol heñbe gaha yinyiñ: "Al kura Elaia yara metey titek al go wa meheñ heñ wañ det sope iryey yey haneyen gobe fudinde. Goyenbe al gobe yey wa bikkeñ wayuy. Irkeb Al Kuruyen asañde mere kayamiñ gwahade goyen po al beleñ gwaha irtek yey nurde hinhan gwahade po buluy buluy irañ. Ningeb ne Al Urmiñ gayen wor Al Kuruyen asañde mere kayamiñ gwahade po kanduk kuruy teñ ulne misiy kateñ kameñ," yinyiñ.

Yesu beleñ diriñ uñgura miñyañ sope iriyiñ
(Matiyu 17:14-21; Luk 9:37-43a)

¹⁴ Be, mel goyen mulgañ heñ kateñbe al buda kuruy gabu irtiñ bana goñ Yesuyen komatmiñ hoyañ goya Moseyey saba marya kadam mohoyde teñ hike yenamiñ. ¹⁵ Gor gabu iramiñ mar gobe Yesu wayey tiya yey ma nurde hikeya wake keneñbe hurkuykat wor po teñbe pere irniñ yey kup yey kwamiñ. ¹⁶ Irkeb, "Daniñ kadam mohoyde teñ hañ?" yineñ gusuñañ yiriñ. ¹⁷ Irkeb gabu kuruy bana gor al kura beleñ wol heñbe, "Tisa, urne uñgura beleñ ketal urke mere ma teñ hiyen goyen ge hitte teñ wayhem. ¹⁸ Kurarebe uñgura gore teñ megen temeyke dadilok mohoyde ala heñ misiy jirñedek irde uliñ horam heñ hiyen. Komatge yago gayen, 'Uñgura go takira tinañ,' yinhem gega yeñbe epte moñ," inyiñ. ¹⁹ Irkeb Yesu beleñ meremiñ goyen wol heñbe, "Deñbe dahade? Dufaytiñ tareñ moñ. Gayak ga deñya hityen? Diriñ go tawanañ," yinyiñ.

²⁰ Be, dirinj go Yesu hitte tawayamiñ. Tawakeb unğura gore Yesu keneñ goyare po dirinj go hambor irde teñ megen kañ kañ irkeb dadilok hol yiriñ. ²¹ Irkeb Yesu beleñ dirinj naniñ goyen, “Garbam ga daha naja tiriñ?” iney gusuñar iryiñ. Irkeb wol heñbe, “Dirinj hañkapok hinhinya po. ²² Unğura beleñ maymeke kami yeñ fe alaya kak alaya bana teñ temeyde hiyen. Niñgeb ge epte kenem buniriñ dirde farañ dura,” inyiñ. ²³ Gwaha inkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Tareñ miñmoñ yeñ neneñ gusuñar nirde ha? Al kura ne niñ dufaymiñ sañiñ irde hiyenbe det kura epte ma meteyen iryen,” inyiñ. ²⁴ Irkeb naniñ beleñ goyare po wol heñbe, “Dufayne ge niñ tareñ irhem geb, farañ nurke dufay budam budam ma hewen,” inyiñ.

²⁵ Be, Yesu go al buda goyen wañ gabu irke yeneñbe unğura goyen iney teñbe, “Kirmiñ titmiñya mohon kattiñyat unğura, ne gare ginhem, dirinj ga tubul teñ kat kwa! Irde ma wor po mulgar hawayiñ!” inyiñ. ²⁶ Irkeb unğura go kekew teñ dirinj goyen hambor buluj po irde tubul teñ kat kuriñ. Dirinj go kenamiñbe ugalam moñ, kamtiñ yara heke keneñbe al kura beleñ, “Ey, kamal!” yamiñ. ²⁷ Gega Yesu beleñ haniñde tanardeb isañ heke huwariñ.

²⁸ Be, go kamere Yesube komatmiñya ya biñde hurkamiñ. Hurkuñbe komatmiñ yago beleñ, “Dahade niñgeb neñbe unğura go takira titekeb mereniniñ ma nura?” iney gusuñar iramiñ. ²⁹ Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Unğura gahade gab Al Kuruj gusuñar irke tareñ dirke gab igiñ takira tinayiñ,” yinyiñ. ³⁰ Be, Yesube al yeneñ yilwa yirde balmiñ kuñ hiniñ yeñ nurdeb tiyuñ go tubul teñ balmiñ Galili naja goyen fole iramiñ. ³¹ Gobe komatmiñ buda goyen saba yirde hinhin geb gogo tiyyiñ. Yeñbe komatmiñ saba yirde heñyabe, “Ne Al Urmiñ gabe al kura beleñ tagalde nunke megen niñ al beleñ nad buluj buluj nirde mununke kameriñ. Gega yereñkek hekeb sopte huwareñ,” yinyiñ. ³² Goyenpoga komatmiñ yagobe mere gote miñ bebak ma tiyamiñ. Irdeb miñ goyen tagalke buluj nurtek yeñbe gusuñar ird ird niñ kama hamiñ.

Ganuñ albe deñjem kuruj wor po?
(Matiyu 18:1-5; Luk 9:46-50)

³³ Be, Yesuya komatmiñya Kapeneam taunde forok yamiñ. Irdeb ya bana hurkuñbe, “Belenbe daniñ kadom mohonje tahañ?” yineñ komatmiñ yago gusuñar yiryiñ. ³⁴ Goyenpoga mel gobe wañ henya, “Ganuñbe folek geb, doyañ al hiyyen?” yeñ kadomde tiyamiñ geb, goke memya heñ mere ma tiyamiñ. ³⁵ Irkeb Yesu go keperdeb komatmiñ 12 tumñañ hoy yirdeb, “Be, al kura, ‘Al Kuruj diliñde deñne yan hewe,’ yiyyenbe yingen ge ma nurdeb al hoyañ kuruj gote metey almiñ hiyyen,” yineñ saba yiryiñ. ³⁶ Irdeb Yesu beleñ dirinj dirneñ kura komatmiñ yago hinhande gor hinhin goyen teñ besa irdeb, ³⁷ “Ne niñ teñ al buluneñ kura dirinj gahade gayen gargar iryen gobe ne niryen. Munañ al kura ne igiñ igiñ niryen gobe ne po ma niryen. Nad nerke wamiriñ al goyen manañ igiñ igiñ iryen,” yinyiñ.

³⁸ Irkeb Yon beleñ nurdeb, “Tisa, al kura nende al moñ gega, deñger unğura yakira teñ hike keneñbe utañ irtiñ,” inyiñ. ³⁹ Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Utañ ma irnayiñ. Al kura ne deñner Al Kuruyen sañiñde mata tiñeñ turuj yan forok iryen gobe daha mat tigiri teñ buluj niryen? Epte moñ. ⁴⁰ Al kura asogo ma diryen al gobe nende al. ⁴¹ Fudinde wor po dinen hime. Al kura deñ deneñbe Mesaiayen albe gago yeñ bebak teñbe ne niñ teñ fe kura dunyen gobe muruñgem tiyyen wor po,” yinyiñ.

⁴² Be, Yesu beleñ sopte gaha yinyiñ: “Goyenpoga dirinj gahade gayen ne niñ dufay hekeya al kura beleñ mata buluj tiyi yeñ biñ tiyyen al gwahade gobe hora kuruj kura teñ biñiñde feñ teñ makañ alare temeytek yara. ⁴³⁻⁴⁴ Niñgeb hange kura mata bulunde gukukeb walayiñ. Hange unkuñen po teñ Al Kuruj hitte hurkayiñ wor igiñ. Monjo hange irawakde hiriryen gore kak kamde ma hiyen bana goñ gukuriryen.* ⁴⁵⁻⁴⁶ Kahange kura beleñ mata bulunde gukukeb walayiñ. Kahange titmiñ heñ Al Kuruj hitte hurkayiñ wor igiñ. Monjo irawakde hiriryen gobe gore kak alare gukuriryen. Niñgeb hangeya kahangeya kurhan kura waltiñbe mata

* 9:43-44: Asañ kurarebe: ... gukuriryen. 44 Gorbe kundu hugiñen benbon teñ hinayiñ. Irdeb kak gobe go ma kamde hiyen.

buluŋ hugiŋeŋ yubul tiyayiŋ gogo.[†] ⁴⁷Delge kura beleŋ mata buluŋde gukukeb marayiŋ. Delge uŋkureŋ po heŋya Al Kuruŋ hitte hurkayiŋ wor igiŋ. Moŋgo delge tumiŋ hiriryenŋ gobe gore kak ala bana gukuriryenŋ. ⁴⁸Gorbe kundu hugiŋeŋ benbon teŋ haŋyen. Irdeb kak gobe go ma kamde hiyen. ⁴⁹Dapŋa faw urke bida ma heŋ ulyaŋde po haŋyen go gwahade goyen, kak alare haŋ mar kuruŋ gobe kak beleŋ hugiŋeŋ kumga yirtinŋde gwahade po hinayiŋ. ⁵⁰Be, fawbe det igiŋ mega, hapek hubu hekeb daha ma hapek go sopte gasuŋeŋ irnaiŋ? Niŋgeb dindikeŋ goyen faw hapek miŋyaŋ gwahade yara heŋ gab hinayiŋ. Irdeb bitiŋ kamke awalikde po hinayiŋ,” yinyiŋ.

10

Ire uŋya heŋ heŋ mata
(*Matiyu 19:1-12; Luk 16:18*)

¹ Be, Yesuya komatmiŋ yagoya taun go tubul teŋ Galili naŋare mat Yudia naŋare kwamiŋ. Irdeb gor mat kuŋ Yodan fe siŋa kurhan Perea naŋare kwamiŋ. Kukeb al budam sopte yeŋ hitte waŋ gabu iramiŋ. Irkeb yende matabe gwahade go niŋgeb saba yiryiŋ.

² Gwaha teŋ hikeyabe Farisi mar kura waŋ tuŋaŋ urniŋ yeŋbe, “Al beleŋ berem takira tiyyeŋ gobe Mosey sabareb mata huwak yitiŋ?” ineŋ gusuŋaŋ iramiŋ. ³ Irkeb Yesu beleŋ wol heŋbe, “Goyen mata gokeb Mose beleŋ asaŋde daha teŋ hinayiŋ yeŋ kayyiŋ?” yinyiŋ. ⁴ Irkeb mel gore wol heŋbe, “Mosey sabarebe, ‘Al kura berem takira tiye yeŋbe igiŋ asaŋ kaŋ uneŋbe takira tiyyeŋ,’ katiŋ hi,” inamiŋ. ⁵ Irkeb Yesu beleŋ, “Tonaŋtiŋ tareŋ wor po saba ma nurtek goke teŋbe Mose beleŋ asaŋ gogo kaŋ dunyiŋ. ⁶ Gega haŋkapywa wor po Al Kuruŋ beleŋ megeŋya naŋkiŋya irde det kuruŋ gayen yiryiŋyabe al irde bere irde iryiŋ. ⁷ Gwahade niŋgeb albe naniŋya miliŋya yubul teŋ kuŋ beremya gabu hiriryenŋ. ⁸ Irdeb irawa goyen uŋkureŋ po hiriryenŋ. Niŋgeb irawa goyen hoyaŋ hoyaŋ ma hiriryenŋ. Uŋkureŋ po hiyyeŋ. ⁹ Gwahade geb Al Kuruŋ beleŋ bereya alya gabu heŋ heŋ mata goyen irtiŋ go deŋ al beleŋ epte ma walde bur yirnaiŋ,” yinyiŋ.

¹⁰ Be, sopte hurkuŋ ya biŋde heŋyabe komatmiŋ yago beleŋ mere goke gusuŋaŋ iramiŋ. ¹¹ Irkeb Yesu beleŋ wol heŋbe, “Al kura berem takira teŋ bere hoyaŋ tiyyeŋ gobe Al Kuruŋ beleŋ al gobe berem bikkek tubul teŋ leplep mata tiya yeŋ kinyeŋ. ¹² Bere kura uŋ mekerde al hoyaŋ tiyyeŋ gobe Al Kuruŋ beleŋ bere gobe uŋ bikkek tubul teŋ leplep mata tiya yeŋ kinyeŋ,” yinyiŋ.

Yesuya diriŋ mukŋeŋya
(*Matiyu 19:13-15; Luk 18:15-17*)

¹³ Be, al kura mar beleŋ diriŋmiŋ mukŋeŋ goyen Yesu beleŋ haniŋ tonanŋde yerde tareŋ heŋ heŋ ge guram yiri yeŋ yawaŋ hikeyabe komatmiŋ yago beleŋ al goyen yineŋ tiyamiŋ. ¹⁴ Gwaha yirke yeneŋbe Yesu go biŋ ar yekeb komatmiŋ weŋ goyen gaha yinyiŋ: “Diriŋ mukŋeŋ go yubul tike ne hitte wanaŋ. Utaŋ yirde ma. Al kura Al kuruŋyeŋ diriŋ wor po hiniŋ yeŋbe diriŋ mukŋeŋ yara henayiŋ. ¹⁵ Gabe fudinde wor po dineŋ hime. Diriŋbe tayŋeŋ yufuk bana haŋ gwahade goyen al kura Al Kuruŋyeŋ yufuk bana hime yeŋ ma nuryeŋbe epte ma Al Kuruŋyeŋ diriŋ hiyyeŋ,” yinyiŋ. ¹⁶ Gwaha yineŋbe diriŋ mukŋeŋ go yade besa yirde haniŋ tonanŋyaŋ yerde guram yirde saŋiŋ yiryiŋ.

Samuŋmiŋ budam miŋyaŋ al
(*Matiyu 19:16-30; Luk 18:18-30*)

¹⁷ Be, Yesube gor mat hako ga kweŋ teŋ hikeyabe al kura kup yeŋ waŋbe ka-haŋ miŋde kateŋ dokolhoŋ yuguluŋ teŋbe, “Tisa, gebe al igiŋ. Goyenbe neb daha teŋ gab igiŋ Al Kuruŋyeŋ diriŋ wor po heweŋ?” ineŋ gusuŋaŋ iryiŋ. ¹⁸ Irkeb Yesu beleŋ wol heŋbe, “Gebe ne neneŋbe megen niŋ saba al igiŋ kura yeŋ nurd nuneŋ ha? Moŋ, nebe megen gar niŋ moŋ. Megen niŋ al kura igiŋ miŋmoŋ, Al Kuruŋ muŋ po gab igiŋ. ¹⁹ Gebe Mosey sabare nurde ha. Al ma gasa yirke kamnaiŋ, bere hoyaŋ kura duwan ma yirde hayiŋ, kawe ma teŋ hayiŋ, al usi ma yirde hayiŋ, al usi yirde detmiŋ ma yade hayiŋ, momkeya nanakeya palap yirde hayiŋ,” inyiŋ. ²⁰ Irkeb al goreb, “Tisa, ne diriŋ heŋya po saba goyen nurde gama irde waŋ waŋ gago hime,” inyiŋ. ²¹ Irkeb

[†] 9:45-46: Asaŋ kurarebe: ... gukuriryenŋ. 46 Gorbe kundu hugiŋeŋ benbon teŋ hinayiŋ. Irdeb kak gobe go ma kamde hiyen.

Yesu belej al go kenejbe bijde bubulkurjne wor po yej nurde unenjbe, "Gebe dawet upkurenj po soj hej ha geb, kurj samurjge tumraj yukuj al bunirer det minmraj mar goyen yuner tukayij. Irkeb Al Kuruj belej nere hihi yej ginyerj. Irke gab warj gama nirayij," inyij. ²² Gega al gob samurmir budam wor po geb, mere goke kandukerj nurdeb bijde bida heke kurij.

²³ Gwaha tike kenejbe Yesu go komatmirj yago goyen, "Al samurmir budam minraj marbe Al Kuruj direrj wej hej hejbe meterj wor po," yinyij. ²⁴ Be, mel gob al samurmir budam gobe Al Kuruj belej guram irkeb gogo yej nurde hanjen geb, mere go nurdeb dinorj kok yamij. Irkeb Yesu belej gaha yinyij: "Mel, Al Kuruj direrj wej hej hejbe meterj wor po. ²⁵ Dapja kuruj kamel belej amil haraj hej hej kutum yamerj direrj muj wor po goyen bana epte ma hurkuyerj. Gwahade goyen po al samurmir budam wor Al Kuruj belej alya bereyamir doyaj yirde hi bana gorj epte ma hurkunayij. Ningeb dawet irawa gobe tumrajde meterj gega, damirjbe meterj wor po? Gobe samurmir budam minraj al gore Al Kuruj belej alya bereyamir doyaj yirde hi bana gorj hurkurj hurkurj gobe meterj wor po," yinyij. ²⁶ Gwaha yinkeb komatmirj gob hurkukarj terjbe, "Ningeb ganurj po ga epte Al Kuruj direrj wej henayij?" yej yingej ulinj kadam gusuraj gird tiyamir. ²⁷ Irkeb Yesu belej yenejbe, "Gobe alyen tarejde epte morj. Gega Al Kurujyen tarejde epte. Al Kurujbe al belej meterj nurde harj goyen igij ala yiryerj," yinyij.

²⁸ Be, gwaha yinkeb Pita belej, "Nerjbe gama girinij yej detnirij tumraj yubul titirij," inyij. ²⁹⁻³⁰ Irkeb Yesu belej gaha yinyij: "Fudinde wor po dinerj hime. Al kura neya ne nij yitij mere iginja goke terj yamij, kulinja itinja, haymirja babamya, milinja naninja, direrj wej, irde meterj yubul tiyerj al gobe megen hiyerja gayen wolmirjbe det yubul tiyerj goyen folek kuruj wor po yawaryerj. Gega go hendebe kanduk manaj terj hiyerj. Irdeb kame Al Kurujya awalik hej yerja huginjer hirirerj. ³¹ Goyenpoga al budambe al hoyaj folek dejnirij yarj yej nurde

harj mar gobe Al Kuruj belej derjem morj yiryerj. Munaj al kura al malirer yej nurde harj marbe Al Kuruj belej derjem yarj wor po yiryerj. Gobe al budam meherj henayij marbe kame wor po henayij, munaj al kamere harj marbe meherj henayij go gwahade goyen," yinyij.

Yesu kamde kamdemirj ge sopte momorj yiryij

(Matiyu 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Be, Yodan fe tubul terj Yerusalem hurkurj hejyabe Yesu go meherjde kurj hinhin. Irkeb komatmirjbe Yesu go Yerusalem hurkurj hurkurj nij kafura ma hej kurj hike kenejbe dilij fot yamij. Irkeb al hoyaj kame gama irde hinhan mar go manaj kafura hamij. Irkeb Yesu gore sopte komatmirj muj po yapat yirdeb mata gwahade forok yej nunyerj yerjbe goyen goke gaha yinyij: ³³ "Nerj Yerusalem hurkurj hite gayenbe ne Al Urmirj gayen gorj nij mar belej Al Kuruj doloj ird ird mata doyaj marte karkuwarjmirja Moseyen saba maryat hanijde nernayij. Irkeb mel goreb kamyerj po yerjbe nad Yuda mar morj al mirj hoyaj hanijde nernayij. ³⁴ Irkeb mel gore sukal nirde meyarj nirde nusulak terj terjbe mununke kamenj. Goyenbe yerjkek hekeb huwarenj," yinyij.

Yemsya Yonyat gusuraj

(Matiyu 20:20-28)

³⁵ Be, Sebedi urmirj waraj Yemsya Yonya belej Yesu hitte warjbe, "Tisa, dawet kuraj gusuraj giryekeb igij irde dunayij?" inaryum. ³⁶ Irkeb Yesu belej, "Da ird duni yej ninej har?" yej gusuraj yiryij. ³⁷ Gwaha yinkeb wol hejbe, "Gebe denge turuj yarj hiyerja goyenbe deyya wa derdererj yarj dirayij. Irkeb geya sosora hejbe al doyaj yirde hitek," inaryum. ³⁸ Irkeb Yesu belej, "Meretirj gobe mirj ma nurde hejja gusuraj nirde har. Ningeb ne belej Al Kurujyen dufay gama irde kanduk tewerj gwahade goyen der manaj igij tirirerj?" yinyij. ³⁹ Irkeb wol hejbe, "Deyya epte," inaryum. Irkeb Yesu belej gaha yinyij: "Ne belej Al Kurujyen dufay gama irde kanduk kuruj tewerj gwahade gobe der wor igij tirirerj. ⁴⁰ Gega derirerj yarj hej ketalner derd derd sanij pota irde

dunerj dunerj gobe nere meterj moŋ. Tareŋ gobe Al Kurun belej al basinja yirtin mar goyen yunyey,” yinyin.

⁴¹ Be, komatminj kadom 10 gore mere go nurdeb Yemsya Yonya ninj binj ar yaminj. ⁴² Irkeb Yesu belej tumjanj hoy yirdeb gaha yinyin: “Megen ninj doyanj mar karkuwanje al doyanj yirhet usi teŋ yinjeŋ ge po nurde kanduk yunerj hanjen. Irde yende meterj marminj mananj deŋnininj yarj hihit yeŋ nurdeya al kanduk yunerj hanjen. ⁴³ Gega deŋbe gwahade moŋ. Al kura deŋ hanj bana gayen fole dirde ne po deŋne yarj hewe yeŋ nuryeŋ al gobe yinjeŋ ge ma nurde dende meterj al po hiyyeŋ. ⁴⁴ Ninjgeb al kura doyanj al hewe yeŋbe yinjeŋ ge ma nuryeŋ. Irde alminj ge po dufay heŋ yende meterj al po hiyyeŋ. ⁴⁵ Gwahade ninjgeb ne Al Urminj gayen wor al belej iginj iginj nirmanj yeŋ ma katminj. Ne belej po ga al iginj iginj yire yeŋ katminj. Irdeb darine wok irde kameŋ goreb alya bereya kurun gate mata bulunjinj halde yunyeŋ yeŋ katminj,” yinyin.

Batimeus diwilinj titminj goyen najkinyinj (Matiyu 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Be, Yesu go gwaha tenje komatminja Yeriko taunde kwaminj. Kunj taun go tubul teŋ kunj hikeyabe al kura dilinj titminj goyen belej sinjare keperde al dawet kanjanj yirde hinhin. Al gobe Batimeus, Timeus urminj. ⁴⁷ Be, al gobe, “Nasaret ninj al Yesu waŋ hi,” yeke nurdeb hokde po, “Yesu, Dewit urminj, ne ga neneŋ faranj nura be!” yirinj. ⁴⁸ Irkeb al budam belej ineŋ teŋ, “Bada hawa!” inaminj. Gega goyabe ug po hoy yirinj. “Dewit urminj, ne ga neneŋ faranj nura be!” yirinj. ⁴⁹ Irkeb Yesu kunj hinhin goyen mereminj go nurdeb tek yeŋ huwaryinj. Huwardeb, “Al go inke wayi,” yinyinj. Irkeb al dilinj titminj goyen, “Ge ninj yeŋ hi geb, amanj heŋ huwara!” inaminj. ⁵⁰ Irkeb amanj heŋbe meŋe diba ulinhorminj hende ninj goyen tuguya teŋ temeyde kururu unej Yesu hitte kurinj. ⁵¹ Kukeb Yesu belej, “Daha niri yeŋ hoy nirde ha?” inyinj. Irkeb al diwilinj titminj goreb, “Tisa, nankenmewoŋ wor po yeŋ nurde hime,” inyinj. ⁵² Gwaha inkeb Yesu belej, “Dufayge ne ninj tareŋ irha goke sope girhem geb kwa!” inkeb goyare goyen

po dilinj nankenenjebe Yesu kunj hinhin belej go po gama iryinj.

11

Yesu Al Kurunyen ya balem bana hurkurinj

¹ Be, Yesuya komatminj yagoya gobe Yerusalem binde binde haminj. Irdeb Betfage taundeya Betani taundeya gor kwaminj. Taun irawa gobe Olip dugu dabayinje gor haryen. Be, Yesu belej taun kura hinhinde gor matbe komatminj irawa kura hulyanj yirdeb gaha yinyin: ² “Taun iroyenter iro kuri. Kunje doŋki foŋeŋ kura al go hende ma kunj hitinj goyen feŋde hike kiniryen. Keneŋbe hol irde teŋ wayiryen. ³ Al kura belej, ‘Gob daha teŋ har?’ dinkeb, ‘Doyanj Al Kurun belej gake yihi. Ninjgeb heŋ ga moŋ tumulganj tiyyeŋ,’ iniryen,” yinyinj.

⁴ Ninjgeb kunjbe Yesu belej yinyinj gwahade po doŋki goyen ya sinjakde feŋ titinj kenaryum. ⁵ Irde kunj hol irde hikeb al gor hinhan goreb, “Daha irye yeŋ doŋki go hol irde har?” yinaminj. ⁶ Irkeb Yesu belej yinyinj gwahade po wol hekeb yubul tike teŋ kwaryum.

⁷ Be, doŋki go Yesu hitte tawanjebe ulinhorminj yugu teŋ doŋki go hende ugamkeb go hende hurkunj keperde kurinj. ⁸ Kunj hikeb al budam Yesu go palap irninj yeŋ ulinhorminj yugu teŋ beleyenjanj ugamininj. Irkeb al kurabe Yesu turunj irninj yeŋ belej umja ird ird ninj patila yuwaljenj walde yawayaminj goyen beleyenjanj sar irde tukaminj. ⁹ Al kurab meheŋ hekeb kurab kame heŋbe tumjanj ala deŋem isanj heŋ gaha yaminj:

“Hosanna!”*

Doyanj Al Kurunyen deŋemde waŋ hi al gobe Al Kurun belej guram irde tareŋ iryen!

¹⁰ Asinininj Dewit belej alya bereyaminj doyanj yirde hinhin gwahade yara yeŋ belej doyanj diryeŋ gobe Al Kurun belej guram irde sanjinj iryen.

Hosanna! Al Kurun, tareŋge kurunj wor po!” yaminj.

¹¹ Be, Yesu go Yerusalem forok yeŋbe Al Kurunyen ya balem bana hurkurinj. Irdeb dawet kurunj bana goyen yeneŋ tukurinj.

* 11:9: Hosanna gote minjebe ‘Al Kurun, ge po turunj girde hitek!’

Gega narja hubu hirinj geb, komatminj 12ya Betani kwaminj.

Yesu Al Kurunyen ya balem bana hurkuŋ ya haraŋ hirinj

(Matiyu 21:18-19)

¹² Be, fay urkeb Betani tubul tej heŋyabe Yesu go biŋge iriyin. ¹³ Irkeb fik he yuwalheŋ digula urtiŋ goyen keneŋbe igineŋ minyaŋ daw yeŋ kuŋ kinyin. Kuŋ miŋde mat nanŋkinyin gega, igineŋ miŋmoŋ, yuwalheŋ beleŋ po aw urtiŋ kinyin. Fik ferd ferd nalu moŋ geb, igineŋ miŋmoŋ kinyin. ¹⁴ Gwahade keneŋbe Yesu beleŋ he goyen, “Al kura igineŋge sopte ma niyyeŋ,” ineŋ karan uriyin. Irkeb mere tiyyin goyen komatminj yago beleŋ nuraminj.

¹⁵ Be, kuŋ Yerusalem forok yeŋbe Yesube Al Kurunyen ya balem koya beleŋ po milgu irtiŋ bana goŋ hurkuŋ al buda kurunj gor det damu tej hinhan goyen kwep kwep yirde yakira tiyyin. Irde hora kapyaŋ heŋ heŋ marte[†] gasuŋ yad yaboloŋ tej nu damu tej hinhan marte keperd keperd gasuŋ manaŋ yad yaboloŋ tej yunyin. ¹⁶ Irdeb, “Damu tej teŋde niŋ dawet ya balem dilinŋaŋ goyaŋ gore sopte yukyawaŋ ma yirnaŋin,” yinyin. ¹⁷ Irdeb saba yirde heŋyabe, “Al Kurunyen asaŋdebe, ‘Nere yabe megen niŋ al buda kurunj gayen gare waŋ gabu irde mere nird nird ya hiyyeŋ,’ yitiŋ goyen ma nurde haŋyen? Gega deŋbe ya gayen tej kawe marte bana kuŋ kuŋ gasuŋ irde haŋ,” yinyin. ¹⁸ Gwaha yinkeb al buda kurunj gor gabu iraminj mar gore mereminj go nurde dinonj kok yaminj. Niŋgeb goke Al Kurunj doloŋ ird ird mata doyaŋ marte karkuwaŋminjya pris buda gote karkuwaŋminjya Moseyen saba maryabe kafura heŋbe, “Daha mat kura mayteke kamyenj?” yeŋ beleŋ niŋ nanŋkeneŋ hinhan. ¹⁹ Be, wawuŋ hekeb Yesuya komatminjya gobe taun kurunj go tubul tej mulgaŋ heŋbe hinhande gor kwaminj.

Fik he torok yirin

(Matiyu 21:20-22)

²⁰ Be, wampot Yerusalem mulgaŋ heŋ kuŋ heŋyabe fik he goyen filginiŋde mat po torok yitiŋ kenaminj. ²¹ Keneŋbe Pita gobe biŋ bak yekeb, “Tisa, fik he karan uraŋ gob torok yiyuŋ iro kena,” inyin. ²² Gwaha inkeb Yesu beleŋ wol heŋbe, “Dufaytiŋbe Al Kurunj niŋ po tareŋ irnayanj. ²³ Fudinde wor po dineŋ hime. Al kura dugu gayen, ‘Kuŋ makaŋ alare kata!’ ineŋ biŋde dufay budam ma iryen. Irdeb dufaymiŋde, ‘Mere tihim gabe forok yeŋ nunyeŋ,’ yeŋ nuryeŋ gobe gwahade po forok yeŋ unyeŋ. ²⁴ Gwahade niŋgeb gago dinhem. Det kuraŋ Al Kurunj gusuŋaŋ irnayanj gob dufaytiŋdebe tihit wor po yeŋ nurnayanj. Irkeb dende hiyyeŋ. ²⁵⁻²⁶ Niŋgeb Al Kurunj mere irde heŋya kadtiŋ beleŋ buluŋ dirtiŋ goyen bitinj bak yekeb goyare po halde yuneŋ hinayanj. Irke gab Adotiŋ saŋiŋminj kurunj wor po goreb dende wor halde dunyeŋ,” yinyin.[‡]

Yesu tareŋminj ge gusuŋaŋ iraminj

(Matiyu 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Be, Yesuya komatminjya goyen sopte kuŋ Yerusalem forok yaminj. Irdeb Yesu go Al Kurunyen ya balem goyen koya milgu irtiŋ bana hurkuŋ kuŋ waŋ tej hikeb pris buda gote karkuwaŋminjya Moseyen saba marya Yuda marte doyaŋ mar par-guwakya beleŋ yeŋ hitte wayaminj. ²⁸ Irdeb Yesu gusuŋaŋ irdeb, “Mata tej ha gayenbe ganunyen deŋemde tej ha? Ganuŋ beleŋ gwaha tej hayin ginkeb gago tej ha?” inaminj. ²⁹ Irkeb Yesu beleŋ wol heŋbe, “Ne wor gusuŋaŋ unŋkureŋ kura direŋ tihim goyen wol henaŋ ko. Irke gab al goyen deŋemde mata tej hime yeŋ momonj direŋ. ³⁰ Yon Baptais beleŋ al baptais yirde hinhin goyenbe Al Kurunyen deŋemde ma alyen deŋemde? Momonj nirnaŋ!” yinyin. ³¹ Irkeb mel go yinŋeŋ uliŋ mere sege irdeb, “Al Kurunyen deŋemde intek gob, ‘Munaŋ daniŋ geb sabaminj goyen usi yeŋ nurde gama ma irde hinhan?’ dinyeŋ,” yaminj. ³² Munaŋ alyen deŋemde yetek gobe al buda kurunj gob Yon Baptaisbe Al Kurunyen mere basaŋ al fudinde wor po yeŋ nurde hinhan geb, goke kafura haminj. ³³ Niŋgeb mel goreb,

[†] 11:15: Hora kapyaŋ heŋ heŋ marbe Roma gabmanyen horaya Yuda marte horaya goyen al beleŋ yeŋ yunke Al Kurunyen ya balemde niŋ hora tej wolminjeŋ al go yunke gab Al Kurunj galak yirde hanyen. [‡] 11:25-26: Asaŋ hoyandebe gahade hi: 26 deŋ beleŋ kadtiŋ buluŋ dirtiŋ goyen ma halde yuneŋ bitinj bana po yerde hinayanjbe Adotiŋ tareŋminj kurunj wor po goreb mata buluŋtiŋ goyen ma halde dunyeŋ.

“Neŋbe go ma nurde hite,” inamiŋ. Irkeb Yesu beleŋ, “Ne wor mata teŋ hime gayen al gote deŋemde teŋ hime ma dineŋ,” yinyiŋ.

12

Yuda mar beleŋ Yesu mayke kamyenŋ gote maya mere

(Matiyu 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Be, gwaha teŋbe Yesu beleŋ Al Kurunŋ doloŋ ird ird mata doyanŋ marte karkuwanŋmiŋya Moseyen saba marya Yuda marte doyanŋ mar parguwakya goyen maya mere mat gaha yinyiŋ: “Al kura wain metenŋ harde koya kerde milgu iryiŋ. Irdeb wain fimiŋ gilyanŋ heŋ heŋ niŋ mete talde det gitik iryiŋ. Irdeb wain metenŋ go doyanŋ ird ird ya yok manaŋ iryiŋ. Irdeb metenŋ gobe metenŋ mar hoyanŋ haniŋde kerdeb naŋa gisaw kuriŋ. ² Be, wain fiŋ heke yad yad nalureb metenŋ miŋ al gore almiŋ kura hulyanŋ irke metenŋ doyanŋ irde hinhan mar hitte wayyiŋ. Wanŋbe, ‘Wain kura nunke yad kwe,’ yinyiŋ. ³ Gega mel goreb al goyen mayde mayde takira tike duliŋ kuriŋ. ⁴ Gwaha irkeb metenŋ almiŋ hoyanŋ wor teŋ kerke wayyiŋ. Irkeb al gobe tonanŋde mayde nanyanŋ irde bulunŋ bulunŋ irde takira tiyamiŋ. ⁵ Be, sopte po al hoyanŋ hulyanŋ iryiŋ. Gega al gobe mayke kamyiŋ. Irkeb metenŋ miŋ al beleŋ sopte al yad yerke wanŋ hinhan po goyenbe kurabe gasa yirde yakira teŋ hinhan. Munanŋ kurabe gasa yirke kamde hinhan. Metenŋ marmiŋ tumŋanŋ bulunŋ bulunŋ yirde hinhan. ⁶ Be, go po tike kuŋ kuŋ funanŋbe, ‘Urne gab palap irnayiŋ,’ yeŋbe urmiŋ bubulkunŋne wor po yeŋ nurde unenŋ hiyen al goyen teŋ kerke wayyiŋ. ⁷ Gega wain metenŋ doyanŋ irde hinhan mar gobe kadom momoŋ gird teŋbe, ‘Metenŋ gate miŋ alyen urmiŋbe gago niŋgebe, wake mayteke kami. Gogab metenŋ gate miŋ al miŋmoŋ hekeb neŋ beleŋ po tetek,’ yamiŋ. ⁸ Irdeb metenŋ miŋ al gote urmiŋ goyen mayke kamkebe tukunŋ metenŋ siŋare gor temeyamiŋ.

⁹ “Gwaha tikeb metenŋ gote miŋ al beleŋ wanŋbe daha yiryenŋ yeŋ nurde haŋ? Gobe wanŋ gasa yirke kamnayiŋ. Irdeb metenŋ go teŋ al hoyanŋ haniŋde kiryenŋ. ¹⁰ Mere ga dinhem gate miŋ goke Al Kurunŋyen asanŋde katiŋ goyen kapyanŋ ma heŋ hanŋyen? Mere gobe ghade:

‘Ya yird yird mar beleŋ igiŋ moŋ yeŋ nurde pel iramiŋ hora goyen al hoyanŋ beleŋ teŋ go hende ya sanŋiŋ wor po iryiŋ.

¹¹ Go iryiŋ gobe Doyanŋ Al Kurunŋ beleŋ iryiŋ. Dilniniŋdebe keneŋmiŋ kusamuŋ wor po,’ yitiŋ hi,” yinyiŋ. *Tikiŋ 118:22-23*

¹² Gwaha yinkeb mel goreb, “Siraw mere gabe neŋ ga po dineŋ hi,” yeŋ nuramiŋ geb, goke igiŋ ma nurdeb daha mat kura teŋ fere tiniŋ yeŋ beleŋ niŋ nanŋkenamiŋ. Gega mel gobe al buda kurunŋ goke kafura heŋbe tubul teŋ kwamiŋ.

Yesu tunanŋ urmiŋ yeŋ teks yad yad mata niŋ gusunanŋ iramiŋ

(Matiyu 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Be, go kamereb Al Kurunŋ doloŋ ird ird mata doyanŋ marte karkuwanŋmiŋya Moseyen saba marya Yuda marte doyanŋ mar parguwakya goreb Yesu goyen meremde kura soŋ heke tenayiŋ yeŋbe Herotyen alyabe Farisi mar kuraya hulyanŋ yirke Yesu hitte kwamiŋ. ¹⁴ Kunŋbe, “Tisa, gebe mere fudinde po teŋ hayen. Irde al kura al deŋem yanŋ ma deŋem moŋ goke ma nurde hayen geb, al niŋ kafura ma heŋ hayen. Irdeb fudinde mat po Al Kurunŋyen mere tagalde hayen. Niŋgebe gusunanŋ kura girtek. Moseyen saba gama irde hite mar gare Roma gabmanyen doyanŋ al kurunŋ Sisar niŋ teks kertek gobe igiŋ ma dahade? Untek ma, goŋmiŋ?” inamiŋ. ¹⁵ Gega Yesu go usi matamiŋ goyen yenenŋ bebak teŋbe, “Daniŋ lomlom niŋde haŋ? Hora kura tawanŋ nunke kene,” yinyiŋ. ¹⁶ Gwaha yinkeb hora mulowom unŋkurenŋ tawayamiŋ. Tawakeb, “Gabe ganunŋde tonenŋya deŋemya har?” yinenŋ gusunanŋ yiryiŋ. Irkeb wol heŋbe, “Roma gabmanyen doyanŋ al kurunŋ Sisaryen,” inamiŋ. ¹⁷ Irkeb Yesu beleŋ, “Dawet kura Roma gabmanyen keneŋbe Roma gabman po unenŋ hinayiŋ. Gwahade goyen po, Al Kurunŋyenbe Al Kurunŋ po unenŋ hinayiŋ,” yinyiŋ. Irkeb mere go nurdeb dinonŋ kok yamiŋ.

Sadusi mar beleŋ al kamtiŋ huward huward niŋ Yesu gusunanŋ iramiŋ

(Matiyu 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Be, go kamereb Sadusi mar beleŋ Yesu hitte wayamiŋ. Go mar gobe al kamtiŋbe epte ma huwarnayiŋ yeŋ hanŋyen. Be,

mel goreb, ¹⁹ “Tisa, Mose belej asanđe gahade kayyij: ‘Al kura dirij miñmoy heñya berem tubul teñ kamkeb kulij kura hiyer gored itinđe beretap goyen teñbe itij ge dirij forok irde unyen,’ yitiñ hi. ²⁰ Be, kamay itijnya mel 7 kura hinhan. Itij kurunbe berem yar gega, dirij miñmoy heñya kamiyij. ²¹ Irkeb kulij belej beretap go tirij. Gega yer wor dirij miñmoy heñya kamiyij. Yende kulij wor gwahade po kamiyij. ²² Be, gwahade po kuñ kuñ kulij funañ ge wor beretap go tirij goyen dirij kura forok ma irdeya kamiyij. Funañbe bere goyen wor kamiyij. ²³ Be, ire itijnya mel gote berembe unjkuren gogo po hinhin geb, kame al kamtij huward huward nalurebe bere gobe ganunđe berem hiyyej?” inamij.

²⁴ Gwaha inkeb Yesu belej wol heñbe, “Denbe Al Kurunyen tareñya merem asanđe katiñya goyen kenej wuk ma yer hanjen. Gwahade geb soñ heñ hañ goyen go ma kenej hañ? ²⁵ Al kamtij huwarnayij nalurebe al belej bere yade bere belej al kuñ kuñ mata go miñmoy hiyyej. Yenbe Al Kurunyen gasunđe hurkunbe yende miyoy yara henayij. ²⁶ Al kamtij huward huward matabe Moseyen asanđe kapyañ ma heñ hanjen? Al Kuruj belej he gergeñ melak heñ hinhin bana gore mat Mose mere irde, ‘Nebe Abraham, Aisakya Yekopyat Al Kuruj,’ inij gobe ma kapyañ heñ hanjen? Mel gobe kamamij gega, toneñbe yerña hañ geb, gogo gwahade yirij. ²⁷ Ningeb Al Kurujbe al kamtijde Al Kuruj moñ, dilij gergeñ hañ mar gote Al Kuruj. Den gab soñ wor po heñ hañ,” yinyij.

*Moseyen saba gote mij wor pobe da?
(Matiyu 22:34-40; 23:1-36; Luk 10:25-28)*

²⁸ Be, goyenterbe Moseyen saba al kura gor heñbe mel gore buluj mat Yesu gusunañ iramij goyen Yesu belej wol heñ yuner hike palña irde hinhin. Irdeb Yesu belej meremij keñkela po wol heñ yuner hike nurdeb yer wor, “Saba budam kuruj nurde hite gote mij wor pobe damij?” inej gusunañ iriyij. ²⁹ Irkeb Yesu belej wol heñbe, “Saba mij wor pobe gahade. Denj Israel mar nurnañ ko. Doyañ Al Kurujniñbe Al Kuruj yer unjkuren po hi. ³⁰ Ningeb bubulkuntijde mat, bitijde mat, irde dufaytijde mat wor po Al Kuruj

nij amaner nurde uner hinayij. Tareñtij manañ tumñañ gabu irde yer ge amaner nurd uner hinayij. ³¹ Saba gote kurhanbe al kadtij goyen dindiger ge amaner nurde hanjen gwahade goyen po nurde yuner hinayij. Saba hoyañ kura iraw gayen fole yirtij ma hañ,” inij. ³² Gwaha inke al goreb, “Tisa, Al Kurunbe yer unjkuren gog po, hoyañ miñmoy yaha gobe fudinde wor po yaha. ³³ Bubulkuntijde mat, bitijde mat, irde dufaytijde mat wor po Al Kuruj nij amaner nurde uner hinayij. Tareñtij manañ tumñañ gabu irde yer ge amaner nurd uner hinayij, irde dindiker ge amaner nurde hanjen gwahade goyen po kadtij ge bubulkuntijde mat amaner nurd yuner hinayij gobe Al Kuruj dilijde galak mataya dapña kumga teñ kasor ird ird mataya goyen fole wor po yirde hi,” inij. ³⁴ Be, al gore Yesuyen mere goyen keñkela wol hekeb, “Gebe Al Kurunya awalik hetek binde wor po haha,” inij. Gwaha inkeb gor hinhan mar belej gusunañ ird ird nij kama hamij.

*Yesu belej Farisi marte sikkej tagalyij
(Matiyu 22:41-46; Luk 20:41-47)*

³⁵ Be, Yesube Al Kurunyen ya balem koya belej po milgu irtij bana goñ al saba yirde hinhin. Saba yirde heñyabe gaha yinyij: “Dahade ningeb Moseyen saba mar belejbe Mesaia Dewityen foñer yer hanjen? ³⁶ Dewit yingeybe Holi Spirit belej ketal urke mere tiyyijbe gahade: ‘Al Kuruj belejbe Doyañ Al Kurujne gaha inij:

“Wañ ketalner heñ al denem yar wor po hawayij.

Irkeb asogo girde hañ mar goyen bul yirde yawamekeb gasa yirde yufurka tiyayij,” inij,’ yitiñ hi. *Tikiñ 110:1*

³⁷ Dewit yirij gwahade po Mesaia goyen Doyañ Alne inij. Gega dahade ningeb, Moseyen saba mar belej bul mat Mesaia gobe Dewityen foñer yer hanjen? Gobe kukuwamñer wor po,” yinyij. Irkeb al buda kuruj gore mere go nurdeb amaner nuramij.

³⁸ Be, saba yirde heñyabe gaha yinyij: “Moseyen saba mar nijbe keñkela po heñ ga hinayij. Yenbe al belej deney palap dirnñ yerbe ulijhormij somborñer yerde

al dilinjyan wilwul tej hanyen. ³⁹ Irdeb Yuda marte gabu ya bana dula nalu karkuwanjan kuñ heñbe al deñem yanđe gasunyan po keperde hanyen. ⁴⁰ Irdeb beretapyan samuñ komkom heñ hanyen. Gega al beleñ turuñ dirnañ yey Al Kurun mere irhet yeybe mere ulyan wor po tulun tej hanyen. Al gwaha tej hinayin mar gobe gote murungem bulun kurun wor po tenayin,” yinyin.

Beretap beleñ Al Kurun galak iryin gote mere

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Irdeb Yesube Al Kurunyan ya balem bana gon Al Kurun nin hora yerd yerd gasun goyen sija kurhan keperdeb alya bereya hora yawan yerde hike yeneñ hin-hin. Yeneñ hikeya al samuñ miñyan mar budam hora karkuwan yawan yerde hinhan. ⁴² Gega beretap kura wanbe hora mulowom irawa yiryin. ⁴³ Irkeb Yesu beleñ komatmin yago tumñan hoy yirdeb, “Fudinde wor po dineñ hime. Beretap buninjen garebe al budam gor hora yerhan mar goyen fole yirde hora kurun po kera. ⁴⁴ Samuñ miñyan marbe samuñmin yufut yunen hora yerhan. Munañ bere gabe sik-sukñen ningeb, horamin basina irtek yara gega tumñan yawan yera,” yinyin.

13

Nalu funayde nin mata

(Matiyu 24:1-35; Luk 21:5-33)

¹ Be, Yesu go Al Kurunyan ya balem goyen tubul tej kuñ heñya komatmin unjkuren kura beleñ, “Tisa, hora karkuwan ga yena. Ya gabe tandar tubul wor po titin,” inyin. ² Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Ya kurun hora beleñ irtin keneñ han gayen kamebe hora unjkuren muñ kura kadam hende ma hiyen. Tumñan gilgalan irde kateñ pasi henayin,” inyin.

³ Be, Yesu go hurkun Olip dondonde keperde ya balem goyen keneñ hikeyabe Pita, Yems, Yonya Andruya po wanbe, ⁴ “Daha nanabe mere dirha go forok yenayin? Irde da mata keneñbe go dinha goyen bebak titek?” iney gusunjan iramin. ⁵ Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Kenkela heñ ga hinar ko. Mongo al usi dirnayin geb. ⁶ Al budam nere mere tej wayhet yey, ‘Nebe Mesaia,’ dineñ usi dirnayin. ⁷ Goyenterbe fulenja forok yey hinayin.

Goyenbe fulenja forok yey yey mere momon nurde goke hurkunat ma tej hinayin. Fuleña mata gobe forok yey hinayin gega, nalu funanbe kame wor po ga wayyey. ⁸ Fudinde, al miñ kura beleñ huwarde al miñ hoyan kuraya arde hinayin. Gabman kura beleñ gabman hoyanya fulenja tej hinayin. Niniña karkuwan nanja kurar kurar forok yey hinayin. Binje kamde kamde nalu forok yey hinayin. Kanduk kurun gobe bere beleñ hanƙapya dirin kawan kere yey ulin misiñ katyey go gwahade goyen po, kanduk go wa forok yeke gab nalu funan forok yiyyey.

⁹ “Ningeb kenkela po heñ ga hinayin. Ne nin tejbe asogotin beleñ Yuda marte gabu yayan dukukeb doyan mar beleñ dusulak tej hinayin. Irdeb merem yan dird dird nin tiyunde nin doyan marya gabman doyan mar karkuwanja dilinde dukukeb gor huwarde ne nin momon yirnayin. ¹⁰ Mere igin ne nin yitin gobe megen kurun gayen tagalde tukuke nurde pasi heke gab nalu funan forok yiyyey. ¹¹ Ningeb al kura dukun merere derke goya daha yewey yey goke kandukñen ma nurde hinayin. Mere tej tej albe Holi Spirit, deñ moñ. Ningeb yey beleñ mere dunkeb go po yey hinayin.

¹² “Goyenter mata kurabe ire itinja yingen ulin kadam al hay heñ guney tike al beleñ wan gasa yirke kamnayin. Naniñ beleñ dirinmin wor gwahade po yiryey. Dirin manan naniñ miliñ kaknar yirde al hoyan yinke wan gasa yirke kamnayin. ¹³ Ne nin nurkeb al budam beleñ haram dirnayin. Gega al kura tareñ heñ kanduk go fole yiryeybe Al Kurun beleñ tumulgan tiyyey.

¹⁴ “(Ge, asan gayen ga kapyan heñ ha albe kenkela bebak tiyayin.) Al Kurunyan ya balemde mata kukuwam kura gor forok yetek moñ gega, forok yeke keneñbe deñ Yudia nanare hinayin marbe busaharde dugure hurkun bana kunayin. ¹⁵ Goyenterbe al kura ya hende hiyen goyen kateñ yamin bana hurkun detne kura yade ga busahare ma yiyyey. ¹⁶ Al kura meteymin tubul tej yare kuñ amiline tej ga ma yiyyey. ¹⁷ Goyen nalurebe bere bin miñyanya bere dirin besare nin miñyan yabe meteyñ wor po yiryey. ¹⁸ Ningeb goke Al Kurun gusunjan irde hinayin. Mongo kanduk kurun goyen

nalu bulunđe forok yiyyenke geb. ¹⁹Goyen nalureb megen gabe kanduk kurunj wor po tiyyen. Hanjapya Al Kurunj belej meger iryinj wajj wajj ga hitere irde kame wor kanduk gwahade kura ma kentek. Go kanduk gobe baranj wor po duryen. ²⁰Ningeb Al Kurunj belej nalu bulunj goyen ulyanđe po tubul tike manhan al tumnanj kamwonj. Gega al nere yirinj goke tenbe nalu goyen wer irdeb dolfon iryinj. ²¹Goyen nalure al kura belej Mesaia ninj yengog gag dirkeb goyen nurde gama ma yirnayinj. ²²Mesaia falkukya Al Kurunjen mere basanj mar falkukya belej wanbe alya bereya Al Kurunj belej basinja yirtinj goyen daha mat kura usi yirteke katnanj yeng mata tinj turunj yanj kurayen kurayen forok yirnayinj. ²³Ningeb kenkela hej ga hinayinj. Merebe nalu go forok ma yeng hikeya pet tenj gago momonj dirde hime geb.

²⁴“Ningeb kanduk kurunj goyen kamereb, ‘Nanja kidoma hiyyen, irdeb gagasi ma timiyyen.

²⁵Nanjkinde mat dinambe suk yeng katnayinj.

Irdeb nanjkinde ninj dawet kurunj goyen angor iryen.’ *Aisaia 13:10; 34:4*

²⁶Irde go nalureb al tumnanj ne Al Urminj gayen sanjinne turunj yanj wor po kigarinjin faykek hende katmeke nennayinj. ²⁷Irdeb miyogne yad yermeke kunj meger murunj kurhan mat kunj meger murunj kurhan ninj alya bereya nigenj ge basinja yirtinj goyen yawanj gabu yirde nunnayinj.

²⁸“Ningeb fik he ga kenenj gor mat dufay tenanj. He hanij goyen beda urde yuwalnenj gergerenj forok yekeb beda nanja hewenj tiya yeng nurde hanjen. ²⁹Ningeb gwahade goyen po, kame mata gayen forok yeke yenenbe nalu funanjbe binde wor po hihi yeng nurnayinj. ³⁰Fuinde wor po dinej hime. Alya bereya gayen nalure hanj gayen ma kamkeya mata kurunj gayen forok yiyyen,” yinyinj. ³¹Megenya nanjkinjabe hubu hiriryen. Gega merenebe hubu ma hiyyen.

* 14:1: Bikken Israel mar Isip nanja tubul tenj Kenan kuninj tiyaminjabe Al Kurunj belej sipsip al dirinj dirnenj gasa yirde darim yade yame kantayanj sam yirnayinj yinyinj. Munanj al kura gwaha ma tiyaminj marbe Al Kurunjen miyonj belej wanbe mel gote urminj matalinja dapnaminj matalinja goyen tumnanj gasa yirke kamaminj. Gega mereminj gama iraminj marbe miyominj belej yubul tiyaminj goke dufay hej hej ge dula mata tenj hinhan.

Nalu funanjbe bebakkej moy
(*Matiyu 24:36-44*)

³²Be, Yesu go sopte gaha yinyinj: “Al kura nalu goyen bebakkej ma nurde hi. Hubu wor po. Nanij po ga nurde hi. Urminja miyominj yingenja hanj goyen wor ma nurde hanj. ³³Nalu goyenter dawet go wayyen yeng ma nurde hanj ningeb, kenkela hej doyanj hej hinayinj. ³⁴Gobe ya minj al kura nanja gisaw kwe yeng metenj marminj hanijbe metenj kurayen kurayen yunenbe ya doyanj al goyen, ‘Ne wanj nalu ninj dufay hej kenkela doyanj hej hayinj,’ inenj kuyen go gwahade goyen. ³⁵Ningeb ya gote minj al mulganj hej hej nalu ma nurde hanj geb, kenkela hej ga hinayinj. Wawunbana daw, wawunj binde daw tatirok mere ma tiyyenja daw ma biram kerkeya yara kura wayyenj gobe ma nurde hanj. ³⁶Monggo ferde ug hej hikeya wanj bemel diryen geb. ³⁷Mere ga dinej hime gabe denj po ma dinej hime. Al tumnanj yinenj hime. Ningeb kenkela hej ga hinayinj,” yinyinj.

14

Yesu mayde mayde ninj sege irde hinhan
(*Matiyu 26:1-5; Luk 22:1-2; Yon 11:45-53*)

¹Be, Yuda marte asem yago belej Isip nanja tubul tiyaminj goke binj bak yeng yeng ge gabu ird ird nalu kurunj Pasoba* inenj hanjen goya beret yis miymonj nen nen nalu kurunj goya goyen molye go yeng henja pris buda gote karkuwanjinja Moseyen saba marya belej daha mat kura al dilinj banare Yesu tenj mayteke kami yeng balminj mere sege iraminj. ²Gega yingenj mere mayde, “Dula nalu kurunj gayenter ma gwaha titek. Monggo al belej fulenja dirnak ge,” yaminj.

Bere kura nat fiminj tenj Yesu tonađe wok iryinj

(*Matiyu 26:6-13; Yon 12:1-8*)

³Be, Yesu go Betani taunde Saimonyen yare hej binje nene hinhin. Saimon gobe bikkenj busuka minjanj hiyen goke tenbe Saimon Busuka inenj hanjen. Binje nene hikeyabe bere kura belej nat he filgininj

gote fimiñ hamiñ igiñ muñ wor po yaliñ al-abasta hora po irtiñ bana hitiñ goyen tawañ migisuñ mardeb Yesu tonañde wok iriyiñ. Nat fimiñ gobe damum hende wor po. ⁴Be, bere gore gwaha tikeb al gor hinhan gore go keneriñ biñ ar yekeb, “Daniñ dawet igiñ muñ gayen titmiñeñ buluñ ira?” yeriñ yinñeñ uliñ tagalde hinhan. ⁵Tagalde heñyabe, “Det goyen damumbe al kura dama unñkureñde meteriñ teñ hora tiyyeñ gote folek. Niñgeb hora go teñbe al bunineñ samuñ miñmoñ farañ yurtek igiñ gega, gwaha ma tiya,” yeriñ ineriñ teñ buluñ iramiñ. ⁶Irkeb Yesu beleñ, “Tubul tinañ. Daniñ dufaymiñ buluñ irde hañ? Yeriñbe mata igiñ muñ wor po nira. ⁷Al bunineñ samuñ miñmoñbe hugineñ denya hikeb igiñ farañ yurde hinayiñ. Goyen-poga nebe denya hugineñ ma hitek. ⁸Yeriñ beleñ mata nirtekbe gag po nira. Nat fimiñ sam nira gabe ne kammeke mete nirañayiñ goke teñ gago gitik nira. ⁹Niñgeb fudinde wor po dineñ hime. Ne niñ naña kuruj gayen tagalde tukuñ heñbe bere gare mata tiya gake wor tagalde hike nurde hinayiñ,” yiniñ.

¹⁰ Irkeb Yesuyen komat kura deñembe Yudas Iskariot gore pris buda gote karkuwañmiñ haniñde pel ire yeriñ kuriñ. ¹¹ Kuñ yenkeb yende mere goyen nurde amañ heñbe horare damu girtek inamiñ. Irkeb Yudas go daha mat kura Yesu goyen mel gote haniñde keriñ yeriñ dufay heñ hinhin.

Yesuya komatmiñya dula funañ tiyamiñ

(Matiyu 26:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Yon 13:21-30)

¹² Be, hañka wawuñbe beret yis miñmoñ nen nen nalu miñ ureñ tiya yeriñ nurdeb Yesuyen komatmiñ yago beleñ, “Damde kuñ Pasoba nalure niñ binñge goyen gitik irimiñ?” yeriñ gusuñayiñ iramiñ. Go nalure goyenterbe Pasoba niñ teñ sipsip dirñeñ gasa yirde kuma teñ hanñyen. ¹³ Irkeb Yesu beleñ komatmiñ irawa kura hulñayiñ yirdeb, “Yerusalem kuñbe al kura fe kuwe teñ wañ kuke kenerñbe gama iriryeriñ. ¹⁴ Ya binde hurkukeb gama irde hurkuñ ya miñ al goyen kenerñbe, “Tisa beleñ, “Gasuñ darebe neya komatneya Pasobayen binñge netek?” yih, iniryeriñ. ¹⁵ Gwaha inkeb ya bana goñ gasuñ kuruj kura hende hi, bikkeñ sope irtiñ goyen dikala diryeriñ. Irkeb gasuñde

gorbe dula teñ teñ det goyen gitik iriryeriñ,” yiniñ. ¹⁶ Irkeb irem go Yerusalem kuñbe yeriñ yiniñ gwahade po yenaryum. Irdeb Pasoba binñge goyen gitik irdeb mulgañ haryum.

¹⁷ Be, wawuñbana hekeb Yesuya komatmiñ 12ya goyen yare gor kuñ forok yamiñ. ¹⁸ Irdeb ya binñde goñ hurkuñ keperde dula teñ hinhan. Dula teñ heñyabe Yesu beleñ, “Fudinde wor po dinhem. Al unñkureñ kura tumñañ dula teñ hite bana gare po asogoner haniñde niryeriñ,” yiniñ. ¹⁹ Irkeb komatmiñ weriñ gor hinhan gobe kandukñeñ nuramiñ. Irdeb yunñkureñ yunñkureñ wañbe, “Ne niñ daw yeriñ ha?” ineriñ gusuñayiñ irde hinhan. ²⁰ Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Gobe al neya tumñañde beret teñ fe koroñ unñkureñ bana fakamde hi al goreb gwaha tiyyeriñ. ²¹ Ne Al Urmiñ gabe Al Kuruyñen mere basañ al beleñ bikkeñ asañde kayamiñ goyen po gama irdeb kameriñ. Goyenpoga ne Al Urmiñ gayen asogoner haniñde niryeriñ al gobe kanduk kuruj wor po tiyyeriñ. Al gobe kawañ ma hiriñ manhan kanduk buluñ goyen go ma kenwoñ,” yiniñ.

²² Irdeb binñge nene heñyabe Yesu beleñ beret teñbe Naniñ igiñ nurd uneyñbe ubala teñ komatmiñ yuniñ. Yunerñbe, “Beret dunhem gahade gayen po nebe deriñ ge teñ kameriñ. Niñgeb goke teñbe beret gabe gasoñne geb, teñ nenañ,” yiniñ. ²³ Irdeb wain fimiñ gisu bana hitiñ goyen teñbe sopte po Al Kuruj igiñ nurd uneyñbe, “Ga nenañ,” yineriñ yunkeb tumñañ nitiñ ala tiyamiñ. ²⁴ Irkeb Yesu beleñ, “Al megen hañ kuruj gake Al Kuruj beleñ biña tareñ tiyyiñ goke teñ darine wok irde kameriñ. Niñgeb wain nahañ gobe darine. ²⁵ Fudinde dineñ hime. Wain fimiñ gayen tebañ ma neweriñ. Kuñ kuñ Al Kuruj beleñ alya bereyamiñ doyañ yiryeriñ goyenter gab denya tumñañ sopte wain fimiñ gergeriñ netek,” yiniñ.

²⁶ Be, go kamereb tikiñ hamiñ. Irdeb Olip doñdoñde hurkamiñ.

Pita beleñ helwañ hiyyeñ goke tagalyiñ

(Matiyu 26:31-35; Luk 22:31-34; Yon 13:36-38)

²⁷ Be, hurkuñ gor heñbe Yesu beleñ gaha yiniñ: “Deriñ tumñañ nubul teñ busaharñayiñ. Mata gote merembe hakot asañde,

'Sipsip doyanj al go maymekeb sipsipbe bur-gagaw kernayinj,' katinj hi. *Sekaraia* 13:7

²⁸ Gega kamenj goyen sopte huwardeb ne wa mehej hej Galili kwej," yinyinj. ²⁹ Irkeb Pita belej, "Al hoyanj gabe gubul tinayinj gega, nebe epte ma wor po gwaha tiyenj," inyinj. ³⁰ Irkeb Yesu belej, "Fudinde wor po ginerj hime. Hanjka wawuj tatirok irawa ma irkeya ge wa wawuj karwore ne niñ helwanj hej, 'Al gobe ma nurd unej hime,' yawayinj," inyinj. ³¹ Gega Pita belej, "Geya wor iginj kamyenj. Go ma wor po gubul tiyenj," inej tarej po hirinj. Irkeb kadom yago mananj huwardeb tumñanj gwaha ala inaminj.

Yesu Getsemani hej Al Kuruj mere iryinj
(Matiyu 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Be, gor mat kuj najja deje kura Getsemani inej hanjyende gor forok yenjbe komatminj goyen, "Gar keperde doyanj nirde hike nebe Al Kuruj mere irej," yinyinj. ³³ Irdeb Pita, Yems, Yonya po yadeb gasuj hoyanjde kwaminj. Goyareb Yesube dufayminja binjyabe kanduk wor po hirinj. ³⁴ Irkeb mel karwo goyen yinyinj. "Kanduk kuruj wor po mununa. Irkeb kamtek wor po nurhem. Niñgeb gar hej kenkela hej hinanj ko," yinyinj. ³⁵ Gwaha yinejbe gor mat muj kura singir tej kunjbe megen katerj dokolhorj yuguluñ tejbe belej hoyanj kura hi kenem kanduk kuruj yej hitte forok yetek nalu goyen forok ma yewoj yej Al Kuruj mere iryinj. ³⁶ "Ado, mata budam kuruj gabe delgerbe metenjen kuram moj. Niñgeb belej hoyanj kura hi kenem kanduk gayen go ma tewenj. Goyenbe nere dufay ma gama irayinj. Gigen dufay go po gama irayinj," inyinj. ³⁷ Irdeb mulganj hej kuj komatminj karwo gobe firtinje hike yinyinj. Gwahade yenenjbe Pita goyen, "Saimon, bikken ferha gago? Epte ma keperde muj kura doyanj hawayinj?" ³⁸ Arkup ma yo, irde Al Kuruj mere irde ga hayinj. Gogab Satan waj lom girkeb go ma katayinj. Begerbe wilakñej nurde ha. Gega ulgebe kanduk hej hi," inyinj.

³⁹ Irdeb sopte yubul tej kuj hanjkapa Al Kuruj mere iryinj gwahade po inyinj. ⁴⁰ Be, mulganj hej wajbe mel karwo goyen dukpu hika yirke sopte po firtinje hike yinyinj. Irkeb mel go huwardeb feraminj goke warga

hejbe Yesu goyen gwaha mat kura mere irtek ma nuraminj.

⁴¹ Gwahade yenenjbe mulganj hej Al Kuruj mere irde hinhin gasujde kurinj. Irdeb funanj mel karwo go hitte wajbe, "Huwaranj! Ep ferde usanj hahanj niñ. Ne Al Urminj gayen mata buluj mar haniñde nertek nalube gago forok yihi. ⁴² Huwarke kuninj. Asogoner haniñde nertek albe gago bikkenj waya geb," yinyinj.

Waj Yesu tanaraminj

(Matiyu 26:47-56; Luk 22:47-53; Yon 18:3-12)

⁴³ Gwaha yinej hikeyab Yesuyen komatminj kura Yudasyabe Yesu tej tej marya goyen wayaminj. Fulejare niñ bidilaya nukwaya yanarde wayaminj. Go mar gobe pris buda gote karkuwanjminja Moseyen saba marya irde Yuda marte doyanj mar parguwakya belej hulyanj yirkeb gogo wayaminj. ⁴⁴ Be, Yesu asogom haniñde kertek al goreb belen waj hejnya Yesu tetek mar goyen yinyinj. "Kuj forok yenjbe mata kura tiyenj geb. Al kura amanj amanj irde ulujde u irmeke nenenjbe gog po yej kuj tenayinj. Irdeb upsinej po tanarde tej kunayinj," yinyinj. ⁴⁵ Irdeb forok yej goyare po Yesu hitte wajbe, "Tisa," inenjbe yende pere ird ird matare ulujde u iryinj. ⁴⁶ Irkeb al buda gore waj tanaraminj. ⁴⁷ Gwaha tikeb Yesu komatminj kura yej binde hinhin goreb fulejare niñ bidilaminj mardeb pris buda gote kurujminje metenj al gote kirminj sapa iryinj. ⁴⁸ Irkeb Yesu belej yej tetek mar goyen, "Ne gayen fuleja mar yad kuj hime geb, gago fulejare niñ bidilaya nukwaya mananj waj nawarninj tej hanj?" ⁴⁹ Nebe denja huginjen hinhet. Al Kurujyen ya balem bana saba tagalde hinhem. Gega go ma nade hinhan. Goyenbe gojminj. Al Kurujyen asanjde mere katinj hi gwahade po forok yiyyenj," yinyinj. ⁵⁰ Irkeb komatminj yago tumñanj Yesu tubul tej busaharaminj.

⁵¹⁻⁵² Goyenterbe al foñej kura amil faykek po aw tej Yesu gama irde hinhin. Goyenbe yej mananj mel gore tanarkeb amil goyen gor po afuyan hejbe kupsorj busaharyinj.

Yesube pris buda gote kurujminj dilinje huwaryinj

(Matiyu 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Yon 18:13-14,19-24)

⁵³ Be, Yesube pris buda gote kurujmij Kaiafas hitte tukukeb pris buda gote karkuwanmijya, Yuda marte doyan mar parguwakyabe Moseyen saba marya tumjan gabu iramij. ⁵⁴ Be, Pitabe Yesu gama irde kuriñ gega, gisaw yarham po hinhin. Irdeb pris buda gote kurujmijde ya kuruj goyen milgu irtij koya bana gon gabu gasunde hurkuriñ. Irdeb gorbe ya goyen doyan irde hinhan marya tumjan kak kateñ hinhan. ⁵⁵ Irkeb pris buda gote karkuwanmijya Yuda marte doyan mar tumjan goya gabu irde da misiñde kura Yesu mayteke kami yeñ mere sege iramij. Gega mere mij igij kura ma kenamij. ⁵⁶ Gorbe al budam Yesu merem yan irniñ yeñ usi mere fakaka iramij. Gega meremij kuruj gobe soñ ala heke mij keñkelak kura ma forok yiriñ. ⁵⁷ Gwaha teñ kuñ kuñbe al kura beleñ huwardeb usi mere gahade tiyamij. ⁵⁸ “Al gareb, ‘Al Kurujyen ya balem al haniñde irtij gabe upew ureñ. Irdeb nanjahal karworeb hoyan ireñ. Goyenbe al haniñde irtij gahade moñ, yeke nurtiriñ,” yamij. ⁵⁹ Gega merem goyen wor soñ ala heñ mij keñkelak ma forok yiriñ.

⁶⁰ Irkeb pris buda gote kurujmij beleñ gor gabu iramij mar diliñ mar huwardeb, “Mere ulger irde han gayen kura muñ wol ma hawayiñ? Dahade nurde ha?” iney Yesu gusuñan iryij. ⁶¹ Gega Yesu gobe haywan ma irde balmij po hinhin. Irkeb sopte po gusuñan irdeb, “Ge gayenbe Me-saia, Al Kuruj neñ beleñ doloñ irde hityen gote Urmiñ?” inyij. ⁶² Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Gwaha, nebe ge yaha gog po. Niñgeb ne Al Urmiñ gayenbe al denem yan wor po heñ Al Kuruj sanijmij kuruj wor po gote haniñ yase beleñ keperdeb kigariñkin faykek hende kateñ himeke nennayij,” inyij. ⁶³ Gwaha inkeb pris buda gote kurujmij goreb Al Kuruj sukal ira yeñ biñ ar yeke uliñhormij erek irdeb, “Yiñgeñ gwaha yihi geb, daniñ merem yan irtek al hoyan niñ nurtek?” yiriñ. Irdeb al buda goyen, ⁶⁴ “Al Kuruj sukal ira gab dahade nurde han?” yineñ gusuñan yiriñ. Irdeb mel goreb biñde buluñ nurde Yesu goyen kamyen wor po yamij. ⁶⁵ Irkeb kura beleñ meyan irde amil teñ diliñ mala teñ haniñ buda irde mayde heñyab, “Tagala. Ganuñ beleñ muguna?” inamij. Irdeb pris

buda gote kurujmijde ya goyen doyan irde hanjen mar beleñ tukuñbe usulak tiyamij.

Pita beleñ Yesu niñ helwan hirij

(Matiyu 26:69-75; Luk 22:56-62; Yon 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Be, Pitabe pris buda gote kurujmijde ya kuruj koya beleñ po milgu irtij bana gon al gabu irde hanjen sawsawa kuruj kura goyenter hikeyabe pris buda gote kurujmijde meteñ bere kura wayyij. ⁶⁷ Yeñbe kak kateñ hinhin. Gwaha teñ hikeya bere gore wan keñkela irdeb, “Ge manan Nasaret niñ al Yesuya hinhan,” inyij. ⁶⁸ Goyenpoga Pita beleñ helwan irdeb, “Gebe da niñ yeñ ha? Neb goke kura yeñ ha yeñ ma nurde hime,” ineybe gabu gasuñ go tubul teñ hoyande kuriñ. ⁶⁹ Be, bere goreb Pita sopte po keneñbe gor huwarde hinhan mar goyen, “Yesuyen kadam kurabe gago,” yinyij. ⁷⁰ Irkeb teban po helwan hirij.

Be, muñ kura hitneñ teñbe yeñ bindere hinhan mar goreb, “Fudinde, gebe Galili niñ al. Niñgeb kuramijbe ge gago,” inamij. ⁷¹ Irkeb huwardeb mere hitem po yirdeb, “Nebe Al Kuruj beleñ neneñ hikeya fudinde wor po dineñ hime. Nebe al goke yeñ han yeñ ma nurde hime,” yinyij. ⁷² Irkeb goyare goyen po tatirok wawuñ irawa iryij. Irkeb Yesu beleñ, “Tatirok iraw ma irkeya ge wa wawuñ karwore ne niñ yeñ, ‘Al gob go ma nurd uney hime,’ yawayij,” inyij goyen goke biñ bak yiriñ. Irkeb mata tiyyij goke kandukneñ wor po nurde esey epte ma tiyyij.

15

Yesu Pailat diliñde huwaryij

(Matiyu 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Yon 18:28-38)

¹ Be, wampot wor po pris buda gote karkuwanmijya Moseyen saba marya Yuda marte doyan mar parguwakya doyan mar tumjan wan gabu irde mere sege irdeb, “Mayteke kami,” yamij. Irdeb Yesu haniñ fere teñ Pailat, Roma gabman beleñ teñ kerke Israel wayyij doyan al goyen hitte tukamij. ² Irkeb Pailat beleñ huwardeb, “Yuda marte doyan al kuruj yeñ han gobe ge gago?” iney gusuñan iryij. Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Gwaha, gigen yaha gog po,” inyij. ³ Be, pris buda gote

karkuwañminj belej det budam niñ Yesu goyen minge iramiñ. ⁴ Irkeb Pailat belej, “Dahade niñgeb mere ulger irde hañ kuruj gayen kura muñ ma wol hej ha?” iney sopte gusuñaj iryinj. ⁵ Goyenbe go ma haywañ irke keneñbe diliñ fot yirinj.

⁶ Be, Pasoba dula nalu kuruj gwahade goyenterbe Pailat belej al koyare hañyen goyen Yuda mar belej po deñe urkeb unjkurenj kura teñ siña irde hiyen. ⁷ Goyare goyenbe al kura deñem Barabasya kadam yayoyabe bikkeñ Roma gabman asogo irde fuleña teñ al gasa yirke kamkeb yade koyare yeramiñ goyen hinhan. ⁸ Be, nalu goyenter Pailat belej mata teñ hiyen go gwahade po diri yey nurdeb Yuda mar goyen Pailat gusuñaj irniñ yey wayamiñ.

⁹⁻¹⁰ Be, Pailatbe al budam pris buda gote karkuwañminj yubul teñ Yesu gama irkeb pris buda gote karkuwañminj belej keneñ daniñ neñ ma gama dirhanj yey nurdeb gogo Yesu niñ iginj ma nurde yey hitte tawayamiñ goyen bikkeñ yeneñ bebak tiyyinj. Niñgeb Pailat gore huwardeb, “Deñbe Yuda marte doyañ al kuruj gayen tubul teñ dunwoñ yey nurde hañ?” yineñ gusuñaj yiryinj. ¹¹ Gega pris buda gote karkuwañminj belej al buda kuruj goyen, “Barabas siña ira innayinj,” yey biñ yade tukamiñ.

¹² Be, Pailat belej huwardeb, “Be, gwaha yahañ geb, deñ belej Yuda marte doyañ al kuruj iney hañ al gayenbe daha ireñ?” yineñ gusuñaj yiryinj. ¹³ Irkeb al buda kuruj goreb hokde po, “Kuruse hende mayke kami! Kuruse hende mayke kami!” yamiñ. ¹⁴ Irkeb Pailat belej sopte gusuñaj yirdeb, “Da misiñdeb gogo yahañ? Da mata buluñ tiyuñ?” yinyinj. Gega al buda kuruj gore mere nurtek ma hamiñ. Irdeb hokde wor po, “Kuruse hende mayke kami! Kuruse hende mayke kami!” yey tebañ tiyamiñ. ¹⁵ Irkeb Pailat belej al buda kuruj goyen gwaha yirmeke biñde iginj nurnañ yeybe Barabas teñ siña irdeb Yesube teñ fuleña marmiñ haniñde kiryinj. Irkeb tukuñ usulak teñbe kuruse hende mayniñ yey tukamiñ.

Roma gabmanyen fuleña mar belej Yesu giwgiw irde hinhan

(Matiyu 27:27-31; Yon 19:2-3)

¹⁶ Be, go mar goreb Pailatyen ya kuruj goyen siña kurhan tukuñbe fuleña

mar pasi po hoy yirke wañ gabu iramiñ. ¹⁷ Irdeb doyañ al kurujyen umña irhet yey amil umñam bukkenya digulakya suluk yirke bukkenj yara hitinj kura goyen tawañ Yesu hor irde uneybe doyañ al kurujyen tonañhor irhet yeybe kañ danñañer yañ teñ tiga ilde tawañ Yesu tonañde misiniñ yañ po keramiñ.

¹⁸ Be, gwaha irdeya gab doyañ al kuruj turuj irde hañyen gwahade irhet yey giwgiw irdeb, “Gebe Yuda marte doyañ al kuruj. Amañer nurde turuj girhet,” iney bak mayde epte ma irde hinhan. ¹⁹ Irdeb he nukware tonañde mayde tebañ irde meyañ irde Yesu kahañ miñde kateñ dokolhoñ yuguluñ teñ doyañ al kuruj palap irde hañyen gwahade irtinj yara irde hinhan.

²⁰ Be, mel gobe gwaha mat Yesu go giwgiw irde amil umñam bukkenya digulakya suluk yirke bukkenj yara hitinj kura hor irde unamiñ goyen tugu teñbe yende amil po sopte hor irde unamiñ. Irdeb tukuñ kuruse hende mayniñ yey teñ siñare kwamiñ.

Yesu kuruse hende mayamiñ

(Matiyu 27:32-44; Luk 23:26-43; Yon 19:17-27)

²¹ Be, goyare goyenbe Sairini niñ al kura deñembe Saimon goyen tiyuñ hoyañde mat wañ Yerusalem kuñ hinhin. Irkeb fuleña mar belej belen keneñbe Yesu farañ urde kuruse tiwi yey pakku iramiñ. Saimon gobe Aleksandaya Rufusyatt naniñ.

²² Be, mel gore Yesu goyen tukuñ naja deñe kura Golgota iney hañyende gor tukamiñ. (Golgota deñe gote miñbe ‘al tonañ kiñkiniñde’.) ²³ Gorbe ulinj misiñ falmuk ird irdde niñ he fimiñya wain fimiñya suluk irtinj goyen Yesu unamiñ. Gega go ma niriñ. ²⁴ Irkeb teñ kuruse hende kerde kahañya haniñya goyen heya karki yirde nil po teñ yuramiñ. Irdeb amilmiñ yugu tiyamiñ goyen ganuñ belej yawaryey yeybe hora wet ma he parwek wet kura det kuldiñ irtinj goyen teñ yende matare tilinj tanaramiñ.

²⁵ Be, Yesube 9 kilok wampot kuruse hende mayamiñ. ²⁶ Irdeb da misiñde mayke kamiñ goyen he parwek kura teñ gahade kañbe kuruse tonañde keramiñ:

YUDA MARTE DOYAÑ AL KURUJ

²⁷⁻²⁸ Be, go nalure goyen po kawo mar irawa kura goyen wor kuruse hende gasa

yiramiñ. Irdeb Yesuyen kurusebe kahalte kerdebe al irawa gotebe kurhan kurhan yeramiñ.*

²⁹ Be, al goyañ fole teñ kuñ hinhan gore keneñbe biruñ biruñ teñ, “Be, gebe, ‘Al Kurunyen ya balem goyen pir irde pasi heñbe epte nanjahal karwore po ireñ,’ yariñ go?”³⁰ Niñgebe kuruse hende mat gigen tareñger katke ginniñ be,” iney ayañ keramiñ.³¹⁻³² Al hoyañ beleñ irde hinhan gwahade goyen po pris buda gote karkuwañmiñya Moseyen saba marya yingey uliñ wor huwardeb, “Al ga kennar ko. Al hoyañbe farañ yurde hiyen. Munañ yingeybe epte moñ. Yeñbe fudinde Israel marte doyañ al kuruj Mesaia kenem mal po kuruse hende mat kati. Irke keneñbe fudinde wor po yeñ nurtek,” iney giwgiw irde ayañ kerde epte ma tiyamiñ. Irkeb Yesu bindere hinaryum al irawa kuruse hende gasa yiramiñ gore wor gwahade po inaryum.

Yesu kamyiñ

(Matiyu 27:45-56; Luk 23:44-49; Yon 19:28-30)

³³ Be, kuñ kuñ naja banjahal wor po hekeb meger kuruj gabe kidoma beleñ po alu urke kuñ kuñbe 3 kilok wawuñbana hiriñ.³⁴ Be, 3 kilok wawuñbana hekeb Yesu beleñ hokde po Al Kuruj goyen, “Eloi, Eloi, Lama Sabaktani!” iniyiñ. Gote mirñbe “Al Kurujne, Al Kurujne, daniñ nubul taha!”³⁵ Irkeb al goyañ huwarde hinhan gore nurdeb, “Elaia hoy ira go nurnañ,” yamiñ.³⁶ Goyen nurdeb al kura kup yeñ kuñ amil erek irdeb tukuñ wain fimiñ mukkuweñ bana goñ duk irdeb kutumde taw irdeb tawañ, “Nawa,” ineybe, “Be, Elaia beleñ wañ farañ urde teñ kerke katyer daw niñge, mekerke keneñ hiniñ,” yiriñ.³⁷ Be, Yesu gobe uliñ misiñ kuruj wor po kateñ, “Woy!” yeñbe yayeña funañ, “Hal!” irdeb kamyiñ.³⁸ Irkeb goyare po Al Kurunyen ya balem bana amilbe hende mat kahalte po erek yeñ kateñ iraw haryum.³⁹ Be, fuleña marte doyañ almiñbe Yesu diliñ mat heñ Yesu mere teñ daha mat kamyiñ goyen keneñbe, “Fudinde, al gabe Al Kuruj Urmiñ!” yiriñ.

* 15:27-28: Asañ hoyañdebe gahade hi: 28 Kame mata gwahade fudinde forok yiyyey yeñbe Al Kurunyen asañde gahade katiñ hi: “Yeñbe mata buluñ marya kamyiñ.”

⁴⁰ Be, goyarebe bere buda kura gisaw mat huwarde keneñ hinhan. Bere gobe Galili mat Yesu gama irde Yerusalem wayamiñ. Makdala niñ Mariaya Yosesyaya Yems dirñenyat miliñ Maria, irde Salome manañ gor hinhan.⁴¹ Bere karwo gabe Yesu Galili hinhinyabe gama irde farañ urde dawet kuraj nurde hikeb uney hanñen bere go goyen.

Yesu mete tiyamiñ

(Matiyu 27:57-61; Luk 23:50-56; Yon 19:38-42)

⁴² Be, Yesu kamyiñ nalu gobe Sabat nalu goke gitik teñ teñ nalure kamyiñ. Nalu gobe Gitik teñ teñ Nalu iney hanñen. Be, Yesu kamyiñ goyen wawuñbanamiñdebe, “Heñ ga ma Sabat nalu hewey tiya go,” yeñ nurdeb.⁴³ Arimatea niñ Yosep beleñ Yesu hakwam teke al hoyañ beleñ al gobe Yesu gama irde hiyen al kurabe gogo yeñ buluñ nurde untek goke ma nurdeb Pailat hitte kuñ Yesu hakwam teñ teñ niñ gusuñañ iryiñ. Yeñbe tiyuñ doyañ mar gabu irde hanñen goyen bana niñ al. Al budam beleñ nurd uney hanñen. Yingeybe Al kuruj beleñ alya bereyamiñ doyañ yird yird nalu goke doyañ heñ hiyen.⁴⁴ Be, Yosep gore gusuñañ irkeb Pailatbe Yesu kama mere goyen nurdeb dinoy kok yiriñ. Irdeb fuleña marmiñde doyañ al niñ keya heke wakeb, “Yesube bikken kama?” iney gusuñañ iryiñ.⁴⁵ Irkeb al goreb, “Fudinde, gwaha tiya,” inke Pailat beleñ nurdeb Yesu hakwam goyen Yosep tubul teñ unyiñ.⁴⁶ Irkeb Yosep gobe kadomya kuñ amil fayken damu teñ tawañ Yesu hakwam goyen farañ tenbe mala teñ tukuñ al hakwam yerd yerd niñ horabok taltin bana goñ keramiñ. Irdeb hora kuruj goyen karñ karñ irdeb tukuñ horabok mohoy pet tiyamiñ.⁴⁷ Makdala niñ Mariaya Yosese miliñ Mariayabe Yesu hakwam goyen gor kerhan yeñ kenaryum.

16

Yesu kamyiñde mat huwaryiñ

(Matiyu 28:1-8; Luk 24:1-12; Yon 20:1-10)

¹ Be, Yuda marte usañ nalu, Sabat gor hubu hekeb Makdala niñ Mariaya Yems miliñ Mariayabe Salomeya gobe Yesu

kamyij hakwam goyen sam irtek yej he fimiñ kura hamiñ igiñ muñ goyen damu tiyamiñ. ² Irdeb fay urke Sande wampot muñ naña pirik irkeyabe horabok bembare kwamiñ. ³ Kuñ heñyabe, “Horabok mohoj pet titiñ hora kuruñ gobe ganuñ beleñ kañ kañ irde siña ireñ tiya?” yej kadam gusuñaj gird tiyamiñ. ⁴ Gega hurkuñ heñyabe horabok bamba mohojde nañkeneñbe hora kuruñ wor po goyen bikkeñ teñ siña irtiñ kenamiñ. ⁵ Gwahade keneñbe kuñ forok yej horabok bana hurkuñbe al foñej kura uliñhor faykek manañ yase beleñ mat keperde hike keneñbe kafura hamiñ. ⁶ Irkeb al goreb, “Kafura heñ ma. Nasaret niñ al Yesu kuruse hende mayke kamuñ goke wayhañ gobe gar ma hi. Yejbe bikkeñ huwara. Keraj gasuñdebe hubu ga kennaj. ⁷ Niñgeb kuñbe komatmiñya Pitaya yeneñ momoñ yirnañ. Yesube yinñej yiyuñ gwahade po, yej wa meheñ heñ Galili kuyeñ. Gor gab kennayij,” yinyiñ. ⁸ Irkeb bere gobe kafura heñ barbar yej kukuwamñej nurdeb horabok bamba bana mat kateñ siñare heñbe busaharde kwamiñ. Gega kafura heñbe mata kenamiñ goke al kura ma momoñ yiramiñ.

Yesu beleñ komatmiñ hulyaj yirdeb Al Kuruj hitte hurkurij

[⁹ Be, Yesu wampot muñ huwariñ goya goyen hanjkapyabe Makdala niñ Maria diliñde wa forok yiriñ. Yejbe unğura 7 ketal urtiñ hinhin goyen Yesu beleñ sope irke igiñ hiriñ bere go goyen. ¹⁰ Be, bere go Yesu keneñ mulgañ heñ kuñbe Yesu gama irde hañyen marya Yesu kamyiñ gote doloñde heñ esej hinhan marya goyen momoñ yiriñ. ¹¹ Gega mel gobe bere gore, “Yesube kamuñde mat huwara. Irke kenhem,” yinyiñ go nurdeb fudinde yej ma nuramiñ.

¹² Be, go kamereb Yesube komatmiñ irawa kura Yerusalem tubul teñ tiyuñ hoyañde kuñ hikeya al hoyañ yara heñ yej hitte forok yiriñ. ¹³ Forok yeke keneñ bebak teñbe mulgañ heñ kuñ kadam yago momoñ yiraryum. Gega yejbe irem gore yaryum goyen manañ fudinde yej ma nuramiñ.

¹⁴ Be, go kamereb Yesu yinñej komatmiñ 11 goyen ya bana heñ dula teñ hikeya forok yiriñ. Forok yejbe al beleñ huwariñ

kamere keneñ momoñ yirke ga tonañ tareñ irde usi tahañ yej nurde wasak po tiyamiñ mar goyen goke yineñ teñ saba yiriñ. ¹⁵ Irdeb, “Kuñ naña kuruñ al hike kwa goyen bana ne niñ yitiñ mere igiñ gayen tagalde momoñ yirde tukunayij. ¹⁶ Al kura barañ gayen fudinde yej dufaymiñ sañij irde baptais tenayij mar gobe Al Kuruj beleñ yumulgañ tiyyej. Gega al gwaha ma tinayij mar gobe Al Kuruj beleñ merem yañ yiryey. ¹⁷ Ne niñ dufaymiñ tareñ irnayeñ mar gobe Al Kuruyen tareñde mata tiñej gahade teñ hinayij: deñner unğura yakira teñ hinayij, naña hoyañde niñ mere mat Al Kuruj mere irde hinayij, ¹⁸ haniñde kunere duwi yanarke yisinayij gega go ma kamnayij, fe det buluñ miñyañ nene kamtek goyen nenayij gega go ma kamnayij. Irdeb al gore garbam mar haniñ yerde yuneñ Al Kuruj gusuñaj irkeb igiñ henayij,” yinyiñ.

¹⁹ Be, Doyaj Al Kuruj Yesu beleñ mere yiryij go kamereb Naniñ Al Kuruj beleñ tumulgañ tike hurkuñ al denjem yañ heñ haniñ yase beleñ kipiryij.

²⁰ Be, go kamereb Yesuyen komatmiñ beleñ kuñ yej ge yitiñ mere igiñ goyen naña al hike kwa kuruñ gayen bana tagalde tukamiñ. Gwaha teñ hikeyabe Doyaj Al Kuruj beleñ komatmiñya heñ metej teñ mel gore mere teñ hinhan goyen fudinde yej nurd nurd niñ teñbe mata tiñej turjuñ yañ kurayen kurayen goyen manañ forok yirde hinhin.]

Luk Luk belej Yesu niŋ yitiŋ mere igiŋ kayyiŋ

*Yesu niŋ yitiŋ mere fudinde Luk belej
Tiofilus hitte kayyiŋ*

¹² Be, doyaŋ al Tiofilus, nebe Yesu niŋ momoŋ gireŋ tihim. Be, al kurabe Yesu belej meteymiŋ miŋ urde metey teŋbe kuŋ kuŋ pasi iryiŋ goyen yeŋya diliŋde wor po keneŋ hinhan geb, asaŋde goyen kayamiŋ. Irde kamebe al kura yeŋ niŋ tagalde tukuŋ hinhan mar gore wor baraŋmiŋ asaŋde kayamiŋ. Munan kurabe mohonŋde tagalamiŋ. Al budam hoyan wor gwahade goyen po Al Kuruŋ belej mata gwahade forok yiyyeŋ yiriŋ goyen neŋ hitte forok yekeb daha mat kura basaŋ heŋ tagalniŋ yeŋ kurut yeŋ hinhan, irde gayenter wor gwahade po teŋ haŋ. ³ Niŋgeb nebe daha mat mat kuŋ Yesu go forok yiriŋ, irde gor mat kuŋ mata teŋ metey teŋ hinhin kuruŋ goyen tumŋaŋ niŋeŋ keŋkela utma teŋ tukumiŋ. Irde niŋeŋ bebak teŋbe ge wor ne nurmiŋ gwahade nurwoŋ yeŋbe baraŋ goyen miŋde mat forok yeŋ kuŋ bumiŋde hiriŋ goyen gago kaŋ guney tihim. Gwaha tiyeŋbe igiŋ yeŋ nurde hime. ⁴ Gogab Yesu niŋ mere momoŋ girde hike nurde hayen goyen fudinde yeŋ nurayiŋ.

*Al Kuruŋyeyen miyoŋ belej Yon Baptais
kaway hiyyey goke tagalyiŋ*

⁵ Be, Yudia naŋare niŋ doyaŋ al kuruŋ Herot hinhin goya goyenterbe Al Kuruŋ doloŋ ird ird mata doyaŋ al kura hinhin. Deŋembe Sekaraia. Asembe Abaisa. Abaisa gobe Al Kuruŋ doloŋ ird ird mata doyaŋ irde hinhin. Niŋgeb asem yago kamekkeŋ wor mata goyen po teŋ hinhan. Sekaraia berembe Elisabet. Elisabetbe Aronyen miŋde mat watiŋ. Aronbe haŋkapa wor po Al Kuruŋ belej yeŋ doloŋ ird ird mata doyaŋ marte kuruŋmiŋ iryiŋ. ⁶ Be, ire unya gobe Al Kuruŋyeyen mereya matayabe keŋkela po gama irde heŋbe uliŋde mere miŋmoŋ hinaryum. Al Kuruŋ belej wor huwak po yeneŋ hinhin. ⁷ Gega berembe niga geb, diriŋ kura ma besa irde hinhin.

Duliŋ heŋ kuŋ kuŋbe tumŋaŋde alik wor po haryum.

⁸ Be, Al Kuruŋ doloŋ ird ird mata goyen Liwai mar miŋ hoyan hoyan belej metey teŋ hinhan. Niŋgeb Abaisayen miŋde niŋ marte nalu forok yekeb yeŋ belej gabu irdeb tonan heŋ metey teŋ hinhan. Niŋgeb Sekaraia manan gor heŋ metey teŋ hinhin. ⁹ Be, mel go gwaha teŋ heŋyabe ganuŋ belej Al Kuruŋyeyen ya balem bana gor gasuŋ himam bana hurkuŋ det hamŋeŋ yan kumga teŋ doloŋ iryeŋ yeŋbe yende matare tiliŋ tanaramiŋ. Irkeb Sekaraia deŋemde harkeb gasuŋ himam bana gor hurkuriŋ. ¹⁰ Irde det hamŋeŋ yan kura insens goyen kumga teŋ Al Kuruŋ doloŋ irde hikeyabe al siŋare hinhan marbe tumŋaŋ Al Kuruŋ mere irde hinhan.

¹¹ Be, Sekaraia gore gasuŋ himam bana gor heŋ alta diliŋ mar huwarde det hamŋeŋ yan goyen kumga teŋ hikeyabe Al Kuruŋyeyen miyoŋ kura alta gote yase belej mat forok yeŋ huwarde hinhin. ¹² Irkeb Sekaraia belej miyoŋ go keneŋbe kafura wor po heŋ barbar yiriŋ. ¹³ Gega Al Kuruŋyeyen miyoŋ gore, “Sekaraia, kafura heŋ ma yo. Al Kuruŋbe diriŋ niŋ gusuŋaŋ irde hinhan goyen bikkeŋ nuryiŋ. Niŋgeb berge Elisabetbe diriŋ al diriŋ kura kawar kiryeŋ. Irkeb deŋembe ‘Yon’ inayiŋ. ¹⁴ Irde beger matbe yeŋ ge igiŋ wor po nurde aman hawayiŋ. Al budam wor aman henayiŋ geb. ¹⁵ Yeŋbe Al Kuruŋyeyen diliŋde deŋem yan wor po hiyyey. Irde bikkeŋ Al Kuruŋ belej meteymiŋ kuruŋ kura iryeŋ yeŋ basiŋa iryiŋ geb, wainya fe tareŋya ma nene hiyeŋ. Diriŋ gobe miliŋ biŋde hikeya Holi Spirit belej ketal urdeb hiryonmiŋ iryeŋ. ¹⁶ Yeŋ belej gab Israel mar budam Al Kuruŋ harhok unamiŋ goyen yumulgaŋ teŋ Al Kuruŋ hitte yukuyeŋ. ¹⁷ Kame Doyaŋ Al Kuruŋniŋ wayey goke teŋbe Yon wa meheŋ heŋbe Holi Spirityen tareŋde bikkeŋ Al Kuruŋyeyen mere basaŋ al Elaia belej metey kuruŋ teŋ hinhin goyen tareŋde metey teŋ hiyeŋ. Al saba yirde hikeb nurdeb naniŋ yago belej diriŋmiŋ ge biŋ mulgaŋ heŋ hinayiŋ. Irde Al Kuruŋyeyen mere bada heŋ go ma nurhet nurhet teŋ hinayiŋ mar goyen saba yirke Al Kuruŋyeyen dufay gama irde huwak henayiŋ. Alya bereya kuruŋ gobe Yon belej gwaha mat

saba yirke dufaymiñ bek yenayiñ. Irkeb yeñ kamereb Doyañ Al Kuruñ wañ mere tike goyen nurtek yeñ ga hinayiñ,” inyiñ. ¹⁸ Gwaha inkeb Sekaraia goreb, “Nebe alik wor po. Berne manañ diriñ kawañ kertek nalube hubu hiriy geb, daha matbe mere gayen fudinde ninha yeñ nureñ?” iney gusuñay iriyiñ. ¹⁹ Irkeb miyoñ goreb gaha inyiñ: “Nebe Gebriel. Al Kuruñ diliñ mar hime geb, yeñ beleñ po nad nerke kateñbe mere igiy yeñ beleñ alya bereyamiñ yumulgañ teñ teñ gayen gago momoñ girde hime. ²⁰ Irde Al Kuruñ beleñ mata goyare forok yiyyeñ yeñ nalu kiriyiñ goyen momoñ girmeke ga gebe usi yeñ nurha. Niñgeb mohonje katyeñ. Irdeb hanja mat kuñ kuñbe mata ginhem goyen forok yeke gabe sopte mere tiyayiñ,” inyiñ.

²¹ Goyare goyen Sekaraia gobe gasuñ himam bana goñ mat arañeñ ma katkeb al sijare hinhan mar gore doyañ hemañ hemañbe, “Al gabe daha kura teñ arañ ma kateñ hi?” yeñ kukuwamñeñ nuramiñ. ²² Be, Sekaraia go sijare kateñbe mere ma yiryiñ. Mere titek epte moñ geb, haniñ beleñ po tunañ yirde hike keneñbe, “Al ga gasuñ himam bana goñ heñya mata kura forok yeke kena,” yeñ nuramiñ. Sekaraia gobe mohon kattiy gwahade po hinhin.

²³ Be, meteymiñ gor hubu hekeb Sekaraia gobe mulgañ heñ tiyuñminde kuriñ. ²⁴⁻²⁵ Hitneñ teñbe berem Elisabet goyen biñ hiriy. Irdeb, “Diriyneñ moñ heñyabe memyak nurde himyen. Gega Al Kuruñ beleñ buniyneñ nurd nunke gago diriyneñ yeñ hihim. Niñgeb memya ma heweñ,” yeñ amañeñ nuryiñ. Irde gagasi 5 gayen yañde po heñ wilwul ma teñ hinhin.

Al Kuruñyen miyoñ beleñ Yesu kawañ hiyyeñ yeñ Maria momoñ iriyiñ

²⁶ Be, Elisabet go biñ hiriy goyen kuñ kuñ gagasim 6 hekeb Al Kuruñ beleñ miyoñmiñ Gebriel teñ kerke Galili naña bana goñ niñ taunde Nasaret kuriñ. ²⁷ Kuñbe bere foñeñ kura alya ma hitiy hitte forok yiriñ. Bere gobe al kura deñem Yosep beleñ tiyyeñ yeñ mekerd untij hinhin. Yosepbe bikkeñ Israel marte doyañ al kuruñ Dewityen minde mat watiñ. Bere foñeñ Yosep niñ mekerde untij hinhin gote deñembe Maria.

²⁸ Be, Al Kuruñyen miyoñ go yeñ hitte kuñ pere irdeb, “Gebe Al Kuruñ beleñ igiy wor

po nurde guney hi. Yeñbe keñkela doyañ girde hi,” inyiñ. ²⁹ Irkeb mere go nurdeb, “Daniñ geb bere kuruñ deñem yañ mere irde pere irtiñeñ nira?” yeñ kandukñeñ nurde meremiñ goke kukuwamñeñ nuryiñ.

³⁰ Irkeb miyoñ goreb, “Maria, kafura heñ ma yo. Al Kuruñ beleñ igiy wor po nurd guney hi. ³¹ Niñgeb bege yañ heñbe diriñ al diriñ kura kawañ kerayiñ. Irdeb deñembe ‘Yesu’ inayiñ. ³² Yeñbe al deñem yañ wor po hiyyeñ. Irde Al Kuruñ tonñeñ yañ wor po, det kuruñ gayen yiryiñ al gote Urmiñ innayiñ. Yeñbe bikkeñ asem Dewit beleñ Israel mar goyen doyañ yirde hinhin al gwahade goyen po, Al Kuruñ beleñ yende alya bereya gote Doyañ Al Kuruñmiñ iryey. ³³ Irkeb Al Kuruñyen alya bereya Yekopyen dirñeñ weñ goyen hugiñeñ doyañ yirde hiyeñ. Hubu ma wor po hiyyeñ,” inyiñ.

³⁴ Gwaha inkeb Maria beleñ wol heñbe, “Nebe foñeñ wor po, alya ma hitiy. Gega daha matbe ge yaha goyen forok yiyyeñ?” inyiñ. ³⁵ Irkeb miyoñ gore, “Moñ, Holi Spiritbe ge hitte katyeñ. Irke Al Kuruñ tonñeñ yañ wor po det kuruñ gayen yiryiñ al gote tareñbe ge hitte katyeñ. Irkeb diriñ kawañ kerayiñ. Diriñ gobe Al Kuruñ hitte mat wayyeñ niñgeb, yeñbe mata buluñ miñmoñ, al wukkek wor po hiyeñ. Goke teñbe diriñ gobe Al Kuruñyen Urmiñ wor po iney hinayiñ. ³⁶ Be, nononje Elisabet niñ nura. Yeñbe alik buluñ wor po, epte ma diriñ kawañ kertek gega, biñ yañ hi. Gabe gagasim 6 hihi. ³⁷ Niñgeb Al Kuruñ diliñdebet det kura meteneñ ga moñ,” inyiñ.

³⁸ Gwaha inkeb Maria gore, “Nebe Doyañ Al Kuruñyen metey bere po. Niñgeb daha kura nire yeñbe igiy ala, yeñ nura gwahade po niryey,” inyiñ. Be, gwaha inkeb Al Kuruñyen miyoñ go Maria tubul teñ kuriñ.

Maria kuñ Elisabet kinyiñ

³⁹ Be, Al Kuruñyen miyoñ beleñ mere iriyiñ go kamereb Maria gobe mere goyen keñkela bebak tiye yeñ gitik teñbe arañeñ po nononmiñ Elisabet hitte kuriñ. Yeñbe Yudia nañare niñ dugu bana goñ taun kura gor hiyen geb gor po kuriñ. ⁴⁰ Kuñ Sekaraiaen yare forok yeñ Elisabet keneñbe pere iriyiñ. ⁴¹ Irkeb pere iriyiñ goyen Elisabet beleñ nurkeb diriñ Elisabet biñde hinhin gore dirkuk tiyyiñ. Goyare goyenbe Holi Spirit beleñ Elisabet ketal uryiñ. ⁴² Irkeb

nonoŋmiñ Maria go kawan po gaha inyiñ: “Gebe Al Kuruj belej guram girde igiñ igiñ wor po giriyeñ. Niñgeb gebe bere hoyar yara moñ. Irde diriñ teñ besa irayiñ goyen manañ Al Kuruj belej guram irde igiñ igiñ iriyeñ! ⁴³ Da mata igiñ goyen timekeb Al Kuruj belej ne niñ amañeñ nurd nunerñbe Doyar Al Kurujner miliñ gare ne hitte waya! ⁴⁴ Ge belej wañ pere nirkeb goyare po diriñ bener hi gare amañ heñ dirkuk tiya. ⁴⁵ Gebe Al Kuruj belej mata kame forok yiyyeñ goke momoñ giruñ goyen fudinde yeñ dufayge tareñ irañ. Niñgeb Al Kuruj belej ge niñ amañeñ nurd gunyen!” inyiñ.

⁴⁶⁻⁴⁹ Irkeb Maria gobe gaha yiriñ:

“Nebe Al Kurujyen metey bere po, deñnem moñ. Gega ne niñ nurdkakala nirde hiyen.

Niñgeb Doyar Al Kurujbe deñnem turruñ yañ irde hime.

Irde Al Kuruj, Numulgarñ teñ teñ Al goke bener mat amañeñ wor po nurde uney hime.

Al Kuruj sañiñ miñyañ belej ne hitte mata kuruj forok yiruñ.

Niñgeb gayenter mat kuñ kuñ al kame kame forok yeñ hinayiñ goreb ne niñ yeñ,

‘Yeñbe Al Kuruj belej amañeñ wor po nurd unyiñ,’ yeñ hinayiñ.

Al Kuruj po ga turruñ yañ wor po.

⁵⁰ Al Kurujbe yeñ palap irde hañ mar goyen bunijeñ nurde yuneñ hiyen.

Yeñbe al kame kame forok yeñ palap irde hinayiñ goyen wor gwahade po yirde hiyeñ.

⁵¹ Yeñbe tareñ miñyañ geb, haniñde metey karkuwañ karkuwañ teñ hinhin gwahade teñ hiyeñ.

Irde al kura mar dufaymiñde neñ po ga igiñ yeñ hañ mar goyen gasa yirde yakira tike bur yeñ kuñ hinayiñ.

⁵² Yeñbe megen niñ doyar mar karkuwañ, ‘Neñ po ga igiñ,’ yeñ hañ mar goyen deñnem moñ yiryen.

Gega al yingeñ turuñ ma yirde hañ marbe deñnem yañ yiryen.

⁵³ Yeñbe al kura tareñniñde epte ma metey titek yeñ hañ mar goyen farañ yurde igiñ igiñ yirde hiyeñ.

Munañ sañiñniñde epte metey titek yeñ hañ mar gobe uliñ uliñ yakira teñ hiyeñ.

⁵⁴⁻⁵⁵ Be, bikkeñ Al Kurujbe asiniñ Abrahama y foñeñmiñ yagoya hitte biña teñ hinhin.

Yeñbe mel go bunijeñ yirdeb biña teñ hinhin goyen goke biñ sir ma yeñ hinhin.

Niñgeb Al Kurujbe metey marmiñ Israel mar goyen hugijeñ bunijeñ nurde yuneñbe farañ yurde hiyeñ,” yiriñ.

⁵⁶ Be, Maria go gagasi karwo gwahade Elisabetya heñbe mulgarñ heñ tiyuñmiñde kuriñ.

Yon Baptais kawan hiriñ

⁵⁷ Be, Elisabet diriñ kawan kerd kerd nalum forok yekeb diriñ al diriñ kawan kiryiñ. ⁵⁸ Irkeb Elisabet gote tayjeñya al buda taunde gor hinhanya gore mere momoñmiñ nurdeb, “Doyar Al Kuruj belej bunijeñ nurd unuñ geb, gogo diriñ kawan kera,” yeñbe tumñañ amañ hamiñ.

⁵⁹ Be, diriñ go kawan hiriñde mat kuñ naña fay 8 hekeb guba yeñ unniñ yeñ wayamiñ. Irdeb guba yeñ uneybe deñembe naniñ go po deñe eke kirmiñ yamiñ. ⁶⁰ Gega mere go nurde miliñ belej huwardeb, “Moñ, deñembe Yon intek,” yiriñ. ⁶¹ Irkeb mel gore wol heñbe, “Geya almegeyat taytiriñ yago kura deñe gwahadem moñ!” inamiñ. ⁶² Irdeb naniñ wor haniñ tuñande po, “Urge deñembe ganuñ?” yeñ gusuñar iramiñ. ⁶³ Irkeb Sekaraia gore wol heñ urmiñ deñe kaye yeñ haniñ tuñande po kañ kañde niñ he parwek niñ yinyiñ. Irkeb tawañ unkeb go hende, “Deñembe Yon,” gwahade kayyiñ. Irkeb al buda kuruj gor gabu iramiñ goyen diliñ fot yamiñ. ⁶⁴ Irkeb goyare po Sekaraia go melak hipirkeñ heke mere tiyyiñ. Irdeb Al Kuruj niñ amañeñ nurde turuñ iryiñ. ⁶⁵ Gwaha tikeb al buda tiyuñ goyenter hinhan mar gobe dinon kok yamiñ. Irdeb mata kuruj yenamiñ go tagalde tukukeb taun Yudia nañare niñ dugu bana hinhan gor niñ mar belej mere momoñ goyen nurde tukutiñ ala tiyamiñ. ⁶⁶ Diriñ gobe Al Kuruj belej doyar irde hinhin geb, al tumñañ mere go nurañ marbe mata kuruj goke dufay po heñ hinhan. Irde, “Diriñ go kuñ kuruj heñbe al dahade hiyeñ?” yeñ kadam gusuñar gird teñ hinhan.

Sekaraia belej kame mata forok yiyyey goke tagalyij

⁶⁷ Be, Yon naniñ Sekaraia go Holi Spirit belej wañ ketal urkebe kame mata forok yiyyey goke gaha yiriñ:

⁶⁸ "Israel marte Al Kurujbe Doyañ Al Kuruj. Yeñ belej wañbe alya bereyamij kidoma bana mat yingey hitte yumulgañ tiyyey.

Ningeb yeñ po ga amañey nurde uney turuj irde hitek.

⁶⁹⁻⁷¹ Yeñbe bikkerj mere basañ marmij yinke meremij basañ heñbe,

'Al Kuruj beleñbe buluj nurd duney asogo dirde hañ marte yufukde mat dumulgañ tiyyey,' yineñ asininij yago momoñ yirde hinhan.

Ningeb Al Kurujbe yingey yeñ hinhin gwahade goyen po,

neñ dawartek al tareñ miñyañ wor po goyen* metey almiñ Dewityen miñde mat forok irde duney.

⁷²⁻⁷⁵ Al Kurujbe asininij yago bunijenj nurde yuney hinhin.

Goke tenbe hañkapyä asininij Abraham hitte gahade bija tiyyiñ:

'Israel marbe asogom yufukde mat yawareñ.

Irkebe kafura ma heñ ne doloñ nirde hinayiñ.

Hinayiñ kuruj goyenbe tumñañ delner wukkeñ wor po, huwak po heñ gab doloñ nirde hinayiñ,' yiriñ.

Al Kurujbe asininij yago hitte bija tareñ wor po gwahade teñ hinhin goyen bij sir ma yeñ hiyen.

⁷⁶ Be, urne Yon, gebe Al Kuruj tonñey yañ wor po beleñ mere basañ almiñ giriyeñ.

Irkebe ge wa meheñ heñ Doyañ Al Kuruj wayyey yitiñ goke beleñ kerayiñ.

⁷⁷ Ningeb gebe daha mat Al Kuruj beleñ yende alya bereyat mata buluj halde yuneybe yumulgañ titek belñey goyen yikala yirde hayiñ.

⁷⁸ Al Kurujbe biñde mat wor po bunijenj nurde duney hiyen.

Ningeb Doyañ Al Kuruj gobe kame neñ hitte wayyey.

Yeñ wayyey goreb naña fay urke wuk yeñ tuka go gwahade diryeñ.

⁷⁹ Ningeb yeñ beleñbe al kidoma bana heñ mata buluj teñ Al Kuruj diliñde kamtiñ mar goyen Al Kuruj dirñey weñ heñ beleñ goyen yikala yirde hiyeñ.

Irdeb bininiñ kamke igiñ heñ heñ belñeyde gor dukuyeñ," yiriñ.

⁸⁰ Be, Sekaraia urmiñ Yon gobe biñde mat Al Kuruj niñ hekkeñ wor po nurdyä nurdyä kuruj hiriñ. Irdeb sawsawa po kuruj naña bana kuriñ. Kuñ goñ heñ heñbe nalu untiñde gorbe meteymiñ miñ ure yeñ Israel mar diliñde forok yiriñ.

2

Yesu kawañ hiriñ nalu

¹ Be, goyarebe Ogastus beleñ Roma gabmanyen doyañ al kuruj Sisar hinhin. Be, al gore metey marmij gaha yinyiñ: "Ne beleñ naña doyañ yirde hime bana kuruj goyen alya bereya deñem yawarnayiñ. Irke gab teksbe dahade forok yiyyey yeñ nurtek," yinyiñ. ² Be, Al kapyañ heñ heñ mata gobe tiñey gogo po ga tiyamiñ. Goyareb Kwiriniusbe Siria nañare niñ doyañ al kuruj hikeya al kapyañ heñ heñ mata goyen forok yiriñ. ³ Irkebe Roma gabman beleñ naña doyañ yirde hinhin bana goñ niñ mar gobe taunmiñyañ taunmiñyañ deñniniñ yirniñ yeñ kwamiñ.

⁴ Ningeb Yosepbe Galili nañare niñ taun Nasaret matbe Yudia nañare niñ taun Betlehem kuriñ. Yeñbe Dewityen miñde niñ al ningeb, Dewityen taun Betlehem iney hanñyende gor kuriñ. ⁵ Mariabe Yosep mekerd unamiñ geb, tumñañ deñdere yerye yeñ kwaryum. Goyen nalureb Maria go diriñ kawañ kertek binde hiriñ. ⁶ Betlehem gor hikeyabe diriñ fulgañ hiriñ.

⁷ Gorbe ya kura al gisaw niñ wañ damu teñ ferd ferd ya goyen mañiñ heñ tukamiñ. Ningeb gor kura heñ diriñ kawañ kertek moñ hiriñ. Irkebe al wañ ya damu teñ ferd ferd ya kura gote yufuk bana, dapña yerde hanñyen gasuñde gor kuñ urmiñ mataliñ kawañ kiriñ. Irdeb sope irde teñ amil po mala tiyyiñ. Irde teñbe dapña beleñ yamuñ

* 1:69-71: Hiburu merere katiñ asañdebe, "bulmakaw hirkam" gwahade katiñ hi. (Liwai 4:7,18,25)

nene hanjen koronj yara kurunj goyen bana gonj tubulnanj tike hinhin.

Sipsip doyanj mar belej Yesu kawanj hiriñ goyen nuramiñ

⁸ Yesu kawanj hiriñ goyen wawunbe sipsip doyanj mar kura sipsipmiñ taun sinare doyanj yirde hanjen gwahade tej hinhan. ⁹ Irke Al Kurunjen miyonj yej hitte forok yeke Doyanj Al Kurunjen sanij turunj yanj goyen hulsi yara hej nanja timiytiñej tej milgu yiryin. Irkeb kafura wor po hamiñ. ¹⁰ Gega Al Kurunjen miyonj belej, “Kafura hej ma yo. Nebe mere iginj megen niñ mar belej nurde amanj hetek mere goyen momonj direñ tihim geb. ¹¹ Hanjabe denj gayen Al Kurunj hitte Dumulganj tej tej Al goyen Dewityen taun Betlehem gor kawanj hihi. Yenjbe Mesaia, Doyanj Al Kurunj. ¹² Ninggeb diriñ go kinniñ yej kunjbe amil po mala titinj dapña belej yamuñ nen hanjen koronj yara kurunj bana gonj hike keneñ gab mere momonj dira gobe gago yej nurnayin,” yinyin. ¹³ Gwaha yinkeb goyare po Al Kurunjen miyonj budam wor po forok yej kadom goya hejbe Al Kurunj niñ amaneñ nurde turunj irde,

¹⁴ “Al Kurunj tareñmiñ kurunj wor po go gab turunj irde isoka irniñ.

Munanj megen niñ mar Al Kurunj belej amaneñ nurde yunenj hi gobe biñ kamke ga hinayin,” yamiñ.

¹⁵ Al Kurunjen miyonj go gwaha tenjbe yubul tej Al Kurunj hitte mulganj hamiñ. Irkeb sipsip doyanj mar goreb, “Betlehem kuniñ. Irde Doyanj Al Kurunj belej mere dira go kunj kinniñ,” yamiñ. ¹⁶ Irdeb aranj po Betlehem kunjbe Yosepya Mari-aya yenamiñ. Diriñ hanjkapok gobe dapña belej yamuñ nen hanjen koronj yara kurunj bana gonj hike kenamiñ. ¹⁷ Keneñbe diriñ goke Al Kurunjen miyonj belej yinyin goyen taunde gor niñ al hoyanj wor momonj yirde tukamiñ. ¹⁸ Irkeb mel gote mere go nurdeb hurkunjat tiyamiñ. ¹⁹ Munanj Mari-abe sipsip doyanj mar belej mere tiyamiñ kurunj goyen tej binde kerde goke hugiñej dufay hej hinhin. ²⁰ Be, sipsip doyanj mar go kunjbe Al Kurunjen miyonj belej yinyin gwahade po kenamiñ geb, mulganj

hej heñyabe Al Kurunj niñ amaneñ nurde denjem turunj yanj irde kasor irdya irdya kwamiñ.

Yesu go Al Kurunj niñ unaryum

²¹ Be, kawanj hiriñde mat kunj nanjka-hal 8 heke Yuda marte tikulare guba yej unej denjembe Yesu inaryum. Denje gobe Yesu goyen miliñ binde ma forok yekeya Al Kurunjen miyonj belej denje urde unyinj. ²²⁻²³ Be, Maria go diriñ kawanj kiriñ goyen kunj ig ulinj titek hekeb Moseyen saba gama irde wuk yej yej mata* tiye yenjbe Yerusalem kwaryum. Goya goyenbe Al Kurunjen saba asanjdebe, “Al diriñ matalinjbe ne niñ nunej hinayin,” yirin geb, go po gama irye yej Yesu mananj tej kwaryum. ²⁴ Ire unya gobe Moseyen saba gama irdeb Maria ig ulinj tej tej ge tenjbe kalyinji irawa gwahade kura yukuñ Al Kurunj dolonj ird ird mata doyanj mar yunyeye kumga tinayin yenjbe Yerusalem kwaryum.

²⁵ Be, Yerusalem gorbe al salanjnej kura hinhin. Denjembe Simeon. Yenjbe Al Kurunj diliñde al huwak po hej Al Kurunjen mata kenjela gama irde hinhin. Yenjbe Holi Spirit ketal urtiñ hiyen. Simeonbe Israel mar kanduk bana hanj goyen daha nanja gab Al Kurunj belej faranj yuryen yej doyanj hej hinhin. ²⁶ Yenjbe Holi Spirit belej hakot, “Gebe delge hikeya po Al Kurunjen Mesaia forok yeke kenayin,” inyin. ²⁷ Ninggeb ire unya gore Moseyen saba gama irde gwaha gwaha tinayin yitiñ goyen tiyye yej Yesu tej Al Kurunjen ya balemde kwaryum goya goyenbe Holi Spirit belej al goyen bul irde Al Kurunjen ya balemde tukuriñ. Be, ire unya go yare gor wake ²⁸ Simeon belej diriñ go tej besa irde amaneñ nurde Al Kurunj turunj irde gaha yirin:

²⁹⁻³⁰ “Doyanj Al Kurunj, gere alya bereya Yumulganj tej tej Al niñ ninariñ gob hanjka gago delner kenhem.

Ninggeb Israel mar niñ kanduknej nurde himyen gobe hipirkej nurhem geb, ninariñ gwahade po iginj kamenj.

³¹ Al gabe megen niñ alya bereya belej tumnanj diliñde kennayin yej forok iranj.

* 2:22-23: Moseyen sabarebe bere kura diriñ kawanj kerde wawunj 40 heke gab Al Kurunjen ya balemde kunj ig ulinj tiyyej gwahade katij hi. (Liwai 12:2-8)

³² Yeñbe al mirj hoyañ Yuda mar moñ goyen Al Kuruj hitte kuñ kuñ beleñ goyen yikala yirde hiyeñ.

Irde yeñ beleñ gere al kudineñ Israel mar hitte mat forok yitiñ goke al hoyañ beleñ Israel mar denjem turñuñ yañ yirde hinayiñ,” yiriñ.

³³ Be, Simeon beleñ Yesu niñ mere tiyyiñ go nurdeb ire unya gobe dinon kok yaryum. ³⁴ Irdeb ire unya goyab urmiña goyen Simeon beleñ guram yirde tareñ yirdeb Yesu miliñ Mariabe gaha inyiñ: “Yuda mar budambe diriñ gare yirke sarñiñ henayiñ. Munañ kurabe buluñ nurde katnayiñ. Yeñbe Al Kuruj beleñ teñ kerke wayuñ goyen al budam igiñ ma nurde unnayiñ. ³⁵ Yeñ beleñbe alyen dufay banare niñ goyen yade kawan yiryen. Irkebe goyen goke daha wet kura irnayiñ goreb bubulkuñge tutma tike bege misin kuruj wor po katayiñ,” inyiñ.

³⁶ Be, goya goyenbe Asa mar biriñ kura denjembe Ana wor gor hinhin. Naniñbe Fanuel. Bere gobe Al Kurujyen mere basañ heñ heñ bere. Yeñbe dama 7 po unya hikeb uñ kamiñ. ³⁷ Irkebe beretap heñ kuñ kuñbe damam 84 hiriñ. Yeñbe Al Kurujyen ya balem goyen muñ kura tubul teñ hoyande ma kuñ hiyen. Irdeb hugineñ nankehalya wawuña gor heñ yende alya bereya Al Kuruj beleñ farañ yuri yeñ gusuñañ irde doloñ irde, kurareb binje kutña irde henya gab gusuñañ irde hiyen.

³⁸ Simeon beleñ Maria mere irde hikeyabe Ana wor kuñ yeñ hitte heñ Al Kuruj niñ amañer nurde uner kasor iryiñ. Irdeb Yuda mar Al Kuruj beleñ yumulgañ teñ teñ niñ doyañ heñ hinhan mar goyen diriñ goke momoñ yiryiñ.

³⁹ Be, ire unya gobe Moseyen saba goyen gama irde tukuñ pasi irdeb urmiñ teñ tiyuñmiñ Galili nanare niñ taun Nasaret mulgañ haryum. ⁴⁰ Gor henyañbe diriñ go kuruj heñ hinhin. Yeñbe dufaymiñ wukker wor po, diriñ hoyañ yara moñ. Al Kuruj beleñ keñkela wor po farañ urde igiñ igiñ irde hinhin.

Yesube foñeymiñde Al Kurujyen ya balemde kuriñ

⁴¹ Damam damam Yesu miliña naninya gobe hugineñ Pasoba† dula nalu kuruj goke teñ Yerusalem kuñ hinhan. ⁴² Be, Yesu go damam 12 hiriña wor teñ hinhan gwahade po Pasoba niñ teñ Yerusalem kwamiñ. ⁴³ Be, Pasoba nalu go hubu hekebe Yesu naninya miliña go Yerusalem tubul teñ nanam mulgañ heñ hinaryum. Gega Yesube Yerusalem hinhin goyen go ma nuraryum. ⁴⁴ Al budam kuñ hinhan geb, Yesube gañ tumñañ kuñ hite yeñ nurde hinaryum. Be, kuñ wawuñbana heke urmiñ ge teñ tayñeña kadom yagoya goyen gusuñañ yirde nankeharyum. ⁴⁵ Gega ma po kenaryum. Irde fay urkebe mulgañ heñ Yerusalem kuñ nankehaye yeñ kwaryum. ⁴⁶ Kuñ sar kumañ kumañ hekebe wawuñ hiriñ. Be, fay urke gab sopte nankeheneñbe Al Kurujyen ya balem koya beleñ po milgu irtin bana hurkuñbe kenaryum. Yeñbe Yerusalem gor niñ Moseyen saba mar kahala bana heñbe merem palña yirde, gusuñañ yirde teñ hinhin. ⁴⁷ Irdeb al buda gore gusuñañ irde hikeb keñkela po wol heñ yuner hinhin. Irde mere teñ hinhin go manañ nurdeb, “Diriñ gabe biñ bak yitiñ wor po be!” yeñ hurkuñkat tiyamiñ. ⁴⁸ Be, Yesu go gwaha teñ hikeb naninya miliña beleñ urmiñ go keneñ hurkuñkat tiyaryum. Irdeb miliñ beleñbe, “Eke, daniñ geb gwaha dirañ? Nanakeya neyabe ge niñ galgalheñ nurde nankeheneñ gago wayhar,” inyiñ. ⁴⁹ Irkebe Yesu beleñ wol heñbe, “Daniñ geb ne niñ nankeheneñ har? Naniñde yare hi yeñ ma nurde har?” yinyiñ. ⁵⁰ Gega mere yiryiñ gote miñbe gwahade yeñ ma nuraryum.

⁵¹ Be, Yesu go gwaha ineneñbe Mariaya Yosepya irde mulgañ heñ Nasaret kwamiñ. Irdeb hinhin kuruj gobe meremiñ po nurde gama irde hinhin. Munañ miliñ Mariabe diriñ gore mata teñ hinhin goyen binde po kerde nurde hinhin. ⁵² Be, Yesu gob kuruj heñ hinhin. Irkebe dufaymiñ manañ wuk yeñ hinhin. Al Kuruj beleñ amañer

† 2:41: Bikken Israel mar Isip nanña tubul teñ Kenan kuniñ tiyamiñyabe Al Kuruj beleñ sipsip al diriñ dirñen gasa yirde darim yade yame kantayan sam yirnayiñ yinyiñ. Munañ al kura gwaha ma tiyamiñ marbe Al Kurujyen miyoñ beleñ wañbe mel gote urmiñ mataliña dapñamiñ mataliña goyen tumñañ gasa yirke kamamiñ. Gega meremiñ gama iramiñ marbe miyoñmiñ beleñ yubul tiyamiñ goke dufay heñ heñ ge dula mata teñ hinhan.

nurde uney hinhin. Irkeb al belej manaj gwahade po nurde uney hinhan.

3

*Yon Baptais belej Yesu niy tagalyij
(Matiyu 3:1-12; Mak 1:1-8; Yon 1:19-28)*

¹ Be, Taiberius belej Roma gabmanyen doyan al kuruj Sisar henbe naja kuruj goyen doyan yirke kuj kuj dama 15 hirij. Goya goyenbe Roma gabman al Pontius Pailat belej Yudia naja goyen doyan irde hinhin. Goyenterbe Galili nanabe Herot niy tubul tike doyan irde hinhin. Irkeb kulij Filipbe Ituria nanaya Trakonitis nanaya doyan yirde hinhin. Munaj Abilene nanabe al kura denem Lisania belej doyan irde hinhin. ² Go nalu goyenterbe Anasya tenjak Kaiafasya belej Al Kuruj doloj ird ird mata doyan marte kurujmin hinaryum.*

Be, goya goyenbe Al Kuruj belej Sekaraia urmij Yonbe sawsawa po kuruj naja bana goj hinhin goyen hoy iryij. ³ Irkeb Yodan fe sina naja hinhan bana go kuj hinhin. Kuj heyyabe alya bereya goyen, "Mata bulujtij yubul tej Al Kuruj niy bitij mulgan henaj, irde baptais tenaj. Irkeb Al Kuruj belej mata bulujtij halde duney," yey tagalde kuj hinhin. ⁴ Yon Baptais belej Doyan Al Kuruj wayyey goke alya bereya biy gitik yirde ga hinayij yey gwaha tej hinhin kuruj goke bikkej Al Kurujyem mere basaj al Aisaia belej asanjde gahade kayyij hi:

"Sawsawa po kuruj naja bana goj al kura forok yeybe alya bereya belej Doyan Al Kurujyem mere nurde gama ird ird niy dufay gitik tej tej ge gahade kuware tagalde hiyey:

'Doyan Al Kuruj way way ge tej belej kernaj.

Belejminj sope irde huwa irnaj.

⁵ Gwaha tiniy yeybe naja dukuj dukuj dan yunke way hurkunayij.

Duguya higiliyya yawarke katej bantoto henayij.

Belej kokaj yade huwa yirdeb belej hurkujkatnej yade sirsarnej yir-nayij.

⁶ Irkeb Al Kuruj belej alya bereya yumulgan tej tej mata goyen al tumnanj kennayij, yey hiyey," yitij. Aisaia 40:3-5

⁷ Be, yitij gwahade po Yon belej metey gwahade tej hikeb al budam yey hitte baptais tiniy yey way hinhan. Irkeb go mar goyen yenenbe gaha yinyij: "Denbe mata buluj po tej hanj gega, mali baptais tiniy yey wayhan? Denj gab dufaytij buluj wor po kunere dirnej way yara. Goyenbe mali baptais tetek gab Al Kurujyem bearar go ma kentek yey nurde hanj? Ganuj belej gwaha dinuj? Epte ma wor po busahar-nayij! ⁸ Nijgeb fudinde wor po mata bulujtij yubul tej Al Kuruj niy bitij mulgan hanj gote iginej Al Kuruj dilinde mata igij huwak goyen po tej hinayij. Munaj, 'Nenbe Abraham dirnej way geb, Al Kurujyem bearar ma tetek,' yey hanjen. Gega mata bulujtij ma yubul tinayijbe meretij gobe mij mijmonj wor po hiyey. Al Kurujyem igij hora gayen yade Abrahamyem dirnej way yiryey geb. ⁹ Saporbe bikkej he mijde ilde ilde niy ep irtij hi yara Al Kuruj belej mata bulujtij gote murujgem duntekbe binde wor po hi. Nijgeb he kura iginej ma henj hiyey gobe ilde kak alare temeynayij gwahade goyen po, denj gayen mata bulujtij ma yubul tinayijbe Al Kuruj belej yende al ma dirde dakira tiyey," yinyij.

¹⁰ Irkeb al buda gore, "Nijgeb nenbe daha tej gab igij hetek?" inamij. ¹¹ Irkeb wol henbe, "Al kura ulijhormij irawa kenem unjukenebe al go mijmonj goyen unyey. Irdeb al kura bingem way wor go mijmonj al kenebe gwaha po tiyey," yinyij. ¹² Be, Yuda mar kura Roma gabman niy teks yade hanjen mar manaj baptais tiniy yey way gor hinhan. Nijgeb yey belej, "Tisa, nenbe daha titek?" yey gusuwanj iramij. ¹³ Irkeb wol henbe, "Gabman belej duney hiyen hora goyen po yade hinayij. Munaj go hende sopte ma yade hinayij," yinyij. ¹⁴ Irkeb fuleja mar gor hinhan gore wor, "Munaj nenbe daha titek?" inamij. Irkeb Yon Baptais belej wol henbe, "Denbe hora yawarnij yey al gasa yirniy yirniy yirde detmij kawem ma yade hinayij, irde usi

* 3:2 Anasbe alik henbe Al Kuruj doloj ird ird mata doyan ird ird metey goyen tubul tike tenjak Kaiafas belej gasujminj tej metey go tej hinhin. Gega Anas belej Kaiafas goyen dufaymij uney hinhin.

matare goya merere ma yukuñ hinayij. Horabe metej tej hanjen gote murungem po tejbe ep gogo yej nurde hinayij,” yinyij.

¹⁵ Be, Yuda mar gobe tumñan Mesaia nij hakot po doyan hej hinhan geb, Yon Baptais belej mata tej hinhin goyen kenerbe yejbe Mesaia wet yej dufay hej yingey ulij tagalde hinhan. ¹⁶ Irkeb Yon belej nurdeb, “Nebe fe ulij po baptais dirde hime. Gega harhoknerbe al kura wayyen. Al gote tarejbe kuruj wor po. Yejbe al turuj yaj wor po geb, ne gahade gare epte ma yej ge tej metej kuruj titek hime. Kahaj basajmijde nij kan urguj kan yugu tej tej gobe metej kuruj moñ gega, go wor nebe epte moñ yej nurde hime. Yej belej gab Holi Spiritya kakya belej baptais diryen. ¹⁷ Irde yejbe al kura wit iginej yawarej yej kutummin tukuj iginejya sikkenya pota yirde iginejbe goyen yerd yerd ya bana yerde sikken go yade kumga tiyyej go gwahade diryen. Ningeb al kame wayyen goreb meremij ma gama irde hinayij marbe kak hugijej hitekde gor yimiyen,” yinyij.

¹⁸ Be, Yonbe alya bereya saba budam hoyaj manaj momoj yirde tarej yirde hinhin. Irde mere igij Al Kuruj belej alya bereyamij yumulgan tiyyej goke momoj yirde saba yirde hinhin. ¹⁹ Irdeb Galili naja gote doyan al kuruj Herot belej kulijde bere Herodias goraj iryij goke tej Yon belej, “Mata buluj tiyaj,” inej goke inej tiyyij. Goyenbe go po moñ. Mata buluj hoyaj tej hinhin kuruj goke manaj kawan po momoj iryij. ²⁰ Gega Herot gobe mata buluj tej hinhin goyen bada hitnejbe go hende po bak unej fulenja marmij yinke Yon go tej koyare keramij.

Yesu baptais tirij irde Yesuyen megen nij asem yago

(Matiyu 1:1-17; 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹ Be, Herot belej Yon Baptais tej koyare ma kiriyjyabe al Yesuyen budam Yon hitte kuj baptais tej hinhan. Goya goyenbe Yesu manaj yej hitte baptais tirij. Be, Yesu go baptais tejbe Al Kuruj mere irde hikeb goya goyen po nanñij hol yirij. ²² Irkeb Holi Spirit belej kawan po Yesu hitte nu foy tej kattij yara tej katej kipiryij. Irkeb al melak kura nanñijde mat, “Gebe urne,

bubulkujne wor po. Nebe ge nij bener mat amanej wor po nurde gunej hime,” yirij. ²³ Be, Yesube damam 30 gwahade hej baptais go tejbe metejmij mij uryij.

Be, Yesu gobe al belej Yosep urmij yej nurde unej hinhan. Yesu asem yago yitijbe gahade: Yosepbe Heli urmij.

²⁴ Helibe Matat urmij. Matatbe Liwai urmij. Liwaibe Melki urmij. Melkibe Yanai urmij. Yanaibe Yosep urmij.

²⁵ Yosepbe Matatias urmij. Matatiasbe Amos urmij. Amosbe Nahum urmij. Nahumbe Esli urmij. Eslibe Nagai urmij.

²⁶ Nagaibe Mat urmij. Matbe Matatias urmij. Matatiasbe Semen urmij. Semenbe Yosek urmij. Yosekbe Yoda urmij.

²⁷ Yodabe Yoanan urmij. Yoananbe Resa urmij. Resabe Serubabel urmij. Serubabelbe Sealtiel urmij. Sealtielbe Neri urmij.

²⁸ Neribe Melki urmij. Melkibe Adi urmij. Adibe Kosam urmij. Kosambe Elmamad urmij. Elmamadbe Er urmij.

²⁹ Erbe Yosuwabe urmij. Yosuwabe Eliese urmij. Eliesebe Yorim urmij. Yorimbe Matat urmij. Matatbe Liwai urmij.

³⁰ Liwaibe Simeon urmij. Simeonbe Yuda urmij. Yudabe Yosep urmij. Yosepbe Yonam urmij. Yonambe Eliakim urmij.

³¹ Eliakimbe Melea urmij. Meleabe Mena urmij. Menabe Matata urmij. Matatabe Natan urmij. Natanbe Dewit urmij. ³² Dewitbe Yesi urmij. Yesibe Obet urmij. Obetbe Boas urmij. Boasbe Salmon urmij. Salmonbe Nason urmij.

³³ Nasonbe Aminadap urmij. Aminadapbe Atmin urmij. Atminbe Arni urmij. Arnibe Hesron urmij. Hesronbe Peres urmij. Peresbe Yuda urmij.

³⁴ Yudabe Yekop urmij. Yekopbe Aisak urmij. Aisakbe Abraham urmij. Abrahambe Tera urmij. Terabe Nahor urmij.

³⁵ Nahorbe Seruk urmij. Serukbe Reu urmij. Reube Pelek urmij. Pelekbe Eber urmij. Eber gobe Sela urmij.

³⁶ Selabe Kainan urmiņ. Kainanbe Arpak-sat urmiņ. Arpaksatbe Siem urmiņ. Siembe Noa urmiņ. Noabe Lamek urmiņ.

³⁷ Lamekbe Metusela urmiņ. Metuselabe Enok urmiņ. Enokbe Yaret urmiņ. Yaretbe Mahalalel urmiņ. Mahalalelbe Kenan urmiņ.

³⁸ Kenanbe Enos urmiņ. Enosbe Set urmiņ. Setbe Adam urmiņ. Irde Adambe Al Kurun belej iryij.

4

Satan belej Yesu tunaj uryij
(*Matiyu 4:1-11; Mak 1:12-13*)

¹ Be, Yesu gob Yodan fete Yon hitte bap-tais teņbe fe go tubul teņ kuriņ. Goya goyenbe Holi Spirit belej ketal urdeb teņ sawsawa po kurun naņa bana goņ tukuriņ.

² Goņ kuņbe naņkahal 40 hinhin. Goyare goyenbe Satan belej mata buluņ kurayen kurayende tunaj urtiņde hinhin. Goņ hinhin goya goyenbe biņge kutjaņre hinhin geb, kuņ kuņ naņkahal 40 go muruņde hekeb biņge buluņ wor po iryij.

³ Be, Satan belej goyen keneņbe hora kura ikala irde, "Gebe fudinde Al Kurun Urmiņ kenem hora ga inke beret hekeb nawa," inyij. ⁴ Irkeb Yesu belej wol heņbe, "Al Kurunyen asanġebe, 'Albe biņge hende po ma hanjen,' yitiņ hi," inyij.

⁵ Be, gor matbe Uņgura gore Yesu go naņa kota tukuņbe alya bereya megen haņ kurun goyen wawuņ uņkureņde po ikala iryij. ⁶ Irdeb, "Megen haņ mar kurun gayen doyaņ yird yird saņij gobe ne nuntiņ. Niņgeb al kura une yeņbe igiņ ala yubul teņ uner. Niņgeb guner. ⁷ Goyenbe mali ma guner. Turuņ nirde doloņ nirke gab det kurun goyen yubul teņ gunmeke gere henayiņ," inyij. ⁸ Irkeb Yesu belej wol heņbe, "Al Kurunyen asanġebe, 'Al Kurun po gab dende Doyaņ Al Kurun geb, yeņ po ga turuņ irde doloņ irde yeņ ge po meter teņ hinayiņ,' yitiņ goyen go ma nurde ha?" inyij.

⁹⁻¹¹ Be, Uņgura go Yesu teņ Yerusalem tukuņbe Al Kurunyen ya balem kurun hende hoyaņ goyenter teņ hurkuriņ. Irdeb gaha inyij: "Al Kurunyen asanġebe,

'Ge niņ teņbe Al Kurun belej miyoņmiņ yinke keņkela doyaņ girnayiņ.

Irdeb gakter mugonyeņ goyenbe haniņde gisaņ heke kahange hora belej muņ kura umulaw ma uryeņ,' yitiņ. *Tikiņ 91:11-12*

Niņgeb gebe Al Kurun Urmiņ kenem gar gare solok yeņ kurka," inyij. ¹² Irkeb Yesu belej wol heņbe, "Al Kurunyen mere asanġe kura katiņbe, 'Al Kurun po ga Doyaņ Al Kurunge. Niņgeb tunaj urde tebaņ ma irayiņ,' yitiņ hi," inyij. ¹³ Be, Uņgura gobe Yesu tunaj urmaņ urmaņbe bada heņ kurare kura ga sopte tunaj ureņ yeņbe tubul teņ kuriņ.

Nasaret niņ marbe Yesu niņ bada hamij
(*Matiyu 13:53-58; Mak 6:1-6*)

¹⁴ Be, Yesu go Holi Spirit ketal urde tareņ irke mulgaņ heņ Galili naņare kuriņ. Irdeb meter teņ hikeb al Galili naņa bana hinhan kurun goyen mere momoņmiņ nurtiņ ala tiyamiņ. ¹⁵ Yeņbe Yuda marte gabu yayaņ kuņ al saba yirde hinhin. Irkeb al meremiņ nurde hinhan goreb turuņ irde hinhan.

¹⁶ Be, Galili naņa bana goņ meter teņ heņyabe Nasaret kuriņ. Yeņbe taun goyenter heņ kurun hiriņ. Be, yeņbe Sabat nalure hugiņer teņ hinhin gwahade goyen po, Sabat nalu hekeb Yuda marte gabu yare kuriņ. Irdeb Al Kurunyen mere kapyar hewe yeņ huwariņ. ¹⁷ Irkeb gabu ya goyenter niņ meter faraj al kura belej asanġe kura Al Kurunyen mere basanġ al Aisaia belej kayyiņ bili irtiņ hinhin goyen teņ Yesu unyiņ.* Irkeb hol irde mere kura katiņ goyen keneņbe kapyar hiriņ. Merebe gahade:

¹⁸⁻¹⁹ "Doyaņ Al Kurunbe alya bereya yumulgaņ teņ teņ mere igiņ goyen al buniņer momoņ yirde saba yirde hayiņ yeņ basaņa niryiņ.

Irde nad nerke kweņ timekeya, 'Kuņbe kanduk bana haņ mar goyen faraj yurde yad siņa yirayiņ, irde al diliņ titmiņbe sope yirayiņ,' ninuņ.

Irdeb, 'Al buluņyen yufukde heņ goltapņer nurde haņ mar goyen faraj yurde yad siņa yirayiņ,

* 4:17: Asanġe gobe Aisaia belej haņkapyia kayyiņ wor po goyen moņ. Gabe basanġ heņ sopte kayamiņ kurun goyen kuramiņbe gago.

irde Al Kurun beley alya bereya igin yird yird nalube gago waya yey mo-moñ yirayin,' ninuñ.

Ningeb goke teñbe Doyan Al Kurun beley basija nirayin geb, Holi Spirit beley ketal nurtin hime," yitin hi. *Aisaia 61:1-2; 58:6*

²⁰ Be, kapyar heñ pasi irdeb asar go bili irdeb tumulgar teñ gabu yare gor nin metey al go uneybe kipiryin. Irkeb al buda gor hinhan kurun go dilinbe Yesu hende po iramin. ²¹ Irkeb Yesu beley, "Mere kapyar hemeke nurhan gote iginenbe ne gago nenhan," yinyin.

²² Be, gor hinhan mar gobe tumñar sabamin igin nurde yey ge tagalamin. Irde mereminbe tareñ minyar wor po goyen nurdeb dinoy kok yamin. Gega Yesu go keneñ bebak teñbe, "Al gabe Yosep urmin moñ?" yamin. ²³ Mel gore gwaha yeke nurdeb Yesu beley gaha yinyin: "Denbe al beley mere kura gahade teñ hike nurde hanjen. Mere gobe gahade: 'Guram al, neñ sope dire yeybe gigen wa sope irayin,' yey hanjen. Ningeb gwahade goyen po ne gayen deñ beleybe, 'Tiyunger gar gayen Kapeneam taunde mata teñ hike nurtin goyen tike dilniniñde yentek,' ninniñ tahañ. ²⁴ Gwahade yenayin gega, fudinde wor po dinen hime, Al Kurun mere basar marbe tiyunjinde niñ mar beley meremin nurtek ma yirkeb yakira teñ hanjen," yinyin.

²⁵ Irde sopte gaha yinyin: "Fudinde wor po dinen hime. Al Kurun mere basar al Elaia hinhin nalureb Al Kurun beley narikin pet tikeb dama karwo irde gagasi 6 gayen kigarin yilik muñ kura ma tiyyin. Gwaha tikeb Israel naja kurun gobe binje kamde kamde nalu kurun forok yirin. Goyare goyen bana goñbe beretap budam hinhan. ²⁶ Gega Elaia be Al Kurun beley Israel niñ beretap kura hitte ma teñ kerke kurin. Gwaha irtinbe Saidon naja bana goñ niñ beretap kura Sarefat taunde hinhin geb, Elaia go teñ kerke yey hitte kurin. ²⁷ Be, Al Kurun mere basar al kura Elisa hinhin nalureb Israel nanarebe al budam busuka minyar hanjen. Gega yeybe Israel al kura ma sope irayin. Gwaha irtinbe al min hoyar Siria nanare niñ al Naman po gab sope irayin," yinyin.

²⁸ Be, Yesu beley gwaha yinkeb al gabu ya bana hinhan mar kurun gobe bin ar yamin. ²⁹ Irkeb huwarde Yesu go hamulare tukun timiyin yey upepel urde teñ taun sinjakde naja hamulare gor teñ kwamin. ³⁰ Gega Yesu gobe daha mat wet kura al buda goyen kahal pota yirde kurin.

*Yesu beley unğura takira tiyyin
(Mak 1:21-28)*

³¹ Be, Yesube gor mat Galili nanare niñ taun kura Kapeneam gor kurkurin. Irdeb kur gor Sabat nalu hekeb Yuda marte gabu yare hurkun al saba yirayin. ³² Irke gor hinhan mar beley sabamin sarin minyar geb, pel irtek moñ yey nurdeb dilin fot yamin.

³³ Be, gabu ya bana goyenbe al unğuram yar kura hinhin. Be, al gore kekew teñbe, ³⁴ "Ey, Yesu Nasaret niñ al! Gebe daha dire yey wayha? Bulun dire yey wayha? Gebe al gwahade yey nurd gunen hime. Gebe Al Kurunyen, Al Wukken wor po!" inyin. ³⁵ Irkeb Yesu beley misin po, "Bada hawa. Irde al go tubul teñ kat kwa!" inyin. Irkeb unğura goreb gabu iramin mar dilin mat po al go temeyke katkeb tubul teñ kurin. Gega al gobe dagi kura ma tiyyin. ³⁶ Irkeb gor hinhan mar gore mata go keneñbe hurkun wor po teñ yingen ulin, "Saba gabe dahade wor po? Turun yar wor po. Irde meremin pel irtek moñ, tareñ minyar geb, go hende unğura yakira tikeb kat kwahan!" yamin. ³⁷ Be, Yesu beley mata tiyyin gote mere momonbe alya bereya tiyun Kapeneam taun binyar hinhan goyen nurde tukutin ala tiyamin.

*Yesu beley al garbam minyar budam sope yirayin
(Matiyu 8:14-17; Mak 1:29-34)*

³⁸ Be, Yesu gobe Yuda marte gabu ya go tubul teñbe Saimon, deñem kurabe Pita gote yare kurin. Goya goyenbe Saimon tenakbe aygar bulun wor po irke Saimonyen yare hinhin. Ningeb farar uri yey Yesu momon iramin. ³⁹ Irkeb kur gasunmin ketalde huwarde urgun kar keneñbe aygar go kwep irde takira tikeb tubul tiyyin. Irkeb bere gobe goyare po huwardeb Yesuya yeyya wayamin mar goke binje kayyin.

⁴⁰ Be, naña gurgur yey hikeb Sabat nalu hubu hirinj geb, iginj det kanduk yad belen kutek haminj. Irkeb al garbam minj kurayen kurayen Yesu hitte yawayaminj. Irkeb yunjkurenj yunjkurenj haniñ ulinje yerdeb guram yirde tukukeb iginj haminj.

⁴¹ Goyenbe garbam po ma sope yiryinj. Uñgura al ulinje hinhan goyen manañ yakira tike al budam yubul tej kat kwaminj. Uñgura goyen Yesube Mesaia yey nurde unej hinhan geb, kat kuj heñyabe kekew tej, “Gebe Al Kuruj Urminj!” iney hinhan. Gega Yesu beleñbe mere tinak yey yiner tej utanj yirde hinhin.

⁴² Be, naña hako ga fay urde hikeb Yesu go naña migirinj minjmonde kura gor kurinj. Irkeb al beleñ yey ge nanjkeney hinhan. Nanjkeney kuj kujbe yey hinhinde gor forok yey kenaminj. Irdeb, “Dubul ma tej kwayinj. Gañ po hayinj,” iney basiña iraminj.

⁴³ Gega Yesu beleñ wol heñbe, “Monj, nebe Al Kuruj beleñ alya bereyaminj doyañ yird yird mere iginj goyen tiyuj hoyanđe manañ tagalde kuj heñ. Goke teñbe Al Kuruj beleñ nad nerke wamirinj,” yinyinj. “Irdeb Yuda marte naña bana kuruj go kuj heñya gabu yayanj mere tagalde kuj hinhin.

5

Yesu beleñ komatminj yawaryinj (Matiyu 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Be, nalu kurareb Yesu go Galili fe ala kuruj, deñem kurabe Genesaret iney hanjen goyen siñare huwarde heñ Al Kurujyen mere tagalde hikeb al budam nurninj yey wañ kalyañ keraminj. ² Irkeb Yesu beleñ nanjkeney hakwa irawa kura yawañ fe siñare yubul titinj yinyinj. Minj marbe kamañminj halde hinhan. ³ Irkeb Yesu go hakwa kura hende gor hurkurinj. Hakwa gobe Saimonyen. Be, hurkujbe Saimon goyen, “Alare munj kura irke kurki,” iney. Irdeb hakwa hende keperdeb al fe siñare hinhan mar go saba yiryinj.

⁴ Be, sabaminj pasi irdeb Saimon goyen, “Alare kujbe digeya kamañ temeyde dapña yawarnañ,” iney. ⁵ Irkeb Saimon beleñbe, “Doyañ al, neñbe wawuj soba kurañ gab kurut yeteke kuj kuj gago fay dura. Goyenbe dawet kura ma yawarhet. Goyen-poga ge beleñ yaha ningeb, alare kuj kamañ temeyej tihim,” iney. ⁶ Irdeb Yesu

beleñ iney gwahade po, hakwa go tej alare kujbe kadam kura hakwa hende hinhan goya kamañ temeyaminj. Irdeb dapña budam wor po yawarkeb kamañminj dildil yey hako ga tiktuk iraminj. ⁷ Irkeb metey kadam hakwa hoyanđe hinhan goyen wañ farañ durnañ yey haniñ po tunañ yiraminj. Irkeb hakwaminj go tej wañbe tumñañ kamañ goyen tuluj tej dapña hakwa hende wok yirke hakwa irawakde dapña beleñ po makinj heke soñ dolok naryum.

⁸⁻¹⁰ Be, dapña kuruj yawaraminj goyen keneñbe Saimon deñem kurabe Pitaya kadam yago hakwa hende heñya hinhan mar gobe tumñañ hurkujkat wor po tiyaminj. Irde Pita gote kadam warañ Sebedi urminj Yemsa Yonya farañ urye yey hakwaminde wayaryum goyen manañ hurkujkat wor po tiyaryum. Ningeb Saimon goreb kafura heñ Yesu kahañ minde urguj kanje, “Doyañ Al Kuruj, nebe mata buluj al wor po geb, epte ma delge mar huwareñ. Ningeb nubul tej kwa,” iney.

Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Kafura heñ ma yo. Gayenter matbe dapña yawartineñbe al yade hayinj geb,” iney. ¹¹ Irkeb hakwaminj go yawañ siñare yirdeb dawet kuruj go okohom po yubul teñbe Yesu gama iraminj.

Al kura garbam buluj busuka minjyay (Matiyu 8:1-4; Mak 1:40-45)

¹² Be, Yesu go Galili naña bana goñ nin taun kura goyenter hikeb al kura busuka beleñ ulinj tej pasi irtinj gore wayyinj. Wañ Yesu keneñbe yey beleñ gab farañ nuryey yey nurde kahañ minde wulgurut yirinj. Irdeb, “Doyañ Al Kuruj, dufayger wilaknej nurdeb sope nirke iginj hewey,” iney esey mere iryinj. ¹³ Irkeb haniñ temeyde al go ulinje kerdeb, “Iginj guram girej. Ningeb iginj hawa,” iney. Irkeb goyare po busuka gobe tubul tikeb iginj hirinj. ¹⁴ Irkeb Yesu beleñbe, “Iginj haha gake al kura ma momonj irayinj,” iney. Irdeb, “Al Kuruj doloñ ird ird mata doyañ mar hitte kuj sikkenje yikala yirke keneñbe fudinde iginj haha gin-nayinj. Irke gab Mose beleñ bikkenj yirinj mata goyen gama irde dapña kura mel go yunnayinj. Irkeb ge niñ tej Al Kuruj niñ dapña go kunga tinayinj. Irkeb al tumñañ fudinde iginj hihi yey gennayinj,”

inyiñ. ¹⁵ Gega Yesuyen mere momonbe kuruj wor po heñ kuriñ. Irkeb al budam, “Kuj sabamiñ nurniñ, irde al garbam miñyanbe sope diri,” yeñ nurde wayamiñ. ¹⁶ Gega Yesu gob gor heñ metey teñ hinhinyabe al yubul teñ naja migiriñ miñmonde yeñ unjkureñ po kuj Al Kuruj mere irde hinhin.

*Al uliñ kamtiñ kura sope iryiñ
(Matiyu 9:1-8; Mak 2:1-12)*

¹⁷ Be, nalu kurareb Yesu go teñ hinhin gwahade po saba tagalde hinhin. Gwaha teñ hikeyabe Yuda marte tikula tareñ po gama irde hanjen Farisi maryabe Moseyen saba tagal tagal marya budam Yesu saba tagalde hinhinde gor wayamiñ. Go mar gobe tiyuj tumñan Galiliya Yudiaya naja bana goñ niñ beleñ wayamiñ. Irde kurabe Yerusalem taun kurujde gor mat wayamiñ. Be, mel go wañ gor keperdeb Yesu beleñ al saba yirde hinhin goyen palja irde hinhin. Goyenterbe Doyan Al Kurunyen sanñ garbam mar sope yird yird gobe Yesu hitte hinhin.

¹⁸ Be, Yesu go al saba yirde hikeb al buda kura gore al uliñ kamtiñ sapir hende tawayamiñ. Irdeb tukuj Yesu hinhin ya bana goñ hurkuj kahan miñde kirmiñ yeñ beleñ niñ nankenamiñ. ¹⁹ Gega al forfor yeñ hinhin goreb beleñ miñmon yiryiñ. Irkeb bada heñ ya go hende hurkujbe* Yesu hinhin turte gor yameñ keramiñ. Irdeb al uliñ kamtiñ goyen sapirte gwahade po ferde hikeya al forfor yeñ hinhin bana gor kanje po pangir irke Yesu hinhin turte po kurkuriñ. ²⁰ Irkeb Yesu beleñ mel gote dufay tareñ go yeneñbe al uliñ kamtiñ goyen, “Kadne, mata bulunje halde gunhem geb,” inyiñ.

²¹ Irkeb Farisi marya Moseyen saba tagal tagal marya beleñ mere go nurdeb dufaymiñdeb, “Al Kuruj po ga alyen mata buluj halde halde tareñ miñyan. Munañ al gabe ganuj geb, Al Kuruj sukal irde hi?” yeñ nurde hinhin. ²² Irkeb Yesu beleñ dufaymiñ yeneñ beak teñbe, “Daniñ gwahade dufay heñ har? ²³ Damiñbe metey yeñ nurde har? ‘Mata bulunje halde gunhem,’ yihim goyen ma ‘Huarde kwa,’

yewey goyen? ²⁴ Nebe deñ beleñ metey nurde har goyen ireñ tihim. Irmeke gab megen garbe ne Al Urmiñ† gabe alyen mata buluj halde halde gote sanñ miñyan yeñ neneñ beak tinayiñ,” yinyiñ. Irdeb al uliñ kamtiñ goyen, “Ne gare ginhem. Huarde gasunje teñ yager kwa,” inyiñ. ²⁵ Irkeb al go goyare po al buda gote diliñ mar po huwardeb ferde hinhin gasunmiñ goyen sope irde teñbe amañ wor po heñ Al Kuruj turuj irnya irnya kuriñ. ²⁶ Irkeb al buda go mata goyen keneñ hurkujkat teñbe Al Kuruj turuj iramiñ. Irdeb kafura wor po heñbe, “Han kabe mata tiñen wor po hakot gwahade kura ma keneñ hityen goyen kenhet,” yamiñ.

*Yesu beleñ Liwai hoy iryiñ
(Matiyu 9:9-13; Mak 2:13-17)*

²⁷ Be, go kamereb Yesu go biñde mat siñare kateñbe kuriñ. Kuj heñyabe Roma gabmanen teks yad yad al kura deñem Liwai beleñ teks yad yad gasunje keperde hike kinyiñ. Irdeb kujbe, “Gama nira,” inyiñ. ²⁸ Irkeb Liwai go huwarde dawet kuruj go gor po yufuyan heñbe Yesu gama iryiñ.

²⁹ Be, Liwai beleñ yamiñde kujbe Yesu niñ dula mata kuruj gitik iryiñ. Irde metey kadom yagoya al hoyañ manañ hoy yirke wañ gabu irde Yesuya bingge nene hinhin. ³⁰ Irkeb Farisi mar kura Moseyen saba tagalde hanjen goya Farisi mar hoyanja gore mata goyen keneñbe igiñ ma nurdeb Yesuyen komatmiñ goyen, “Deñbe daniñ teks yad yad marya nende saba kenkela ma gama irke ‘mata buluj mar’ yiner hityen mar goya tumñande dula teñ har?” yinamiñ. ³¹ Irkeb Yesu beleñ meremiñ go nurdeb, “Al uliñde igiñ po hityen guram al niñ ma nuryen. Garbam al po gab guram al niñ nuryen. ³² Niñgeb gwahade goyen po, nebe neñ al huwak yeñ nurde har mar goyen hoy yire yeñ ma wamiriñ. Gwaha titñenbe neñbe mata buluj mar yeñ nurde har mar gwahade goyen hoy yirmeke mata bulujmiñ yubul teñ Al Kuruj niñ biñ mulganñ hewoñ yeñ wamiriñ,” yinyiñ.

* 5:19: Yuda marte ya arnobe nende yara mon, megen teñ bantoto irtiñ. Irde ya siñak beleñ gor hurkuj hurkuj beleñ miñyan. Kurareb gor hurkuj keperde usañ heñ meñe teñ hanjen. † 5:24: Al Urmiñ gote miñbe alye bereya Al Kuruj hitte Yumulganñ teñ teñ Al. Daniel 7:13 gorbe deñem Al Urmiñ goyen hi.

Kutja mata niŋ taŋalyiŋ
(*Matiyu 9:14-17; Mak 2:18-22*)

³³ Be, nalu hoyande kurarebe Farisi mar beleŋ Yesu hitte waŋbe, “Yon Baptaisyen komatniŋbe hugiŋeŋ biŋge kutja irde Al Kuruŋ mere irde haŋyen. Farisi marte komatmiŋ manarŋ gwahade po teŋ haŋyen. Gega dahade geb komatgebe dula titiŋde po haŋ?” iney gusuŋarŋ iramiŋ. ³⁴ Irkeb wol heŋbe, “Albe tikiŋ mere miŋ alya heŋyabe biŋge kutja ma irde haŋyen. ³⁵ Gega tikiŋ mere miŋ al goyen asogom beleŋ waŋ teŋ kuke gab yeŋ ge nurde kutja irde hinayiŋ. Niŋgeb kame nalu forok yeke yubul teŋ kumeke gab biŋge kutja irnayiŋ,” yinyiŋ.

³⁶ Irdeb sopte po maya mere mat gaha yinyiŋ: “Al kura uliŋhormiŋ gergerŋ walde teŋ bikkek erek yitiŋ goyen pet teŋ gada ma iryerŋ. Gwaha irkeb gergerŋ gobe buluŋ hiyyerŋ. Irde uliŋhor bikkek go hende gergerŋ beleŋ gada irtiŋ goyen wor keneŋmiŋbe igiŋ ma hiyyerŋ. ³⁷ Irdeb al kura wain fimiŋ gergerŋ teŋ dapŋa sikkeŋ beleŋ po kaŋgu irtiŋ bikkek bana goŋ ma unerŋ hiyerŋ. Gwaha irkeb wain fimiŋ gergerŋ goreb wain kaŋgu bikkek go kumga tike gereŋ yeŋ buluŋ hiyyerŋ. Irde wain manarŋ wok yeŋ hubu hiyyerŋ. ³⁸ Niŋgeb albe gwaha ma teŋ haŋyen. Wain fimiŋ gergerŋbe kaŋgu gergerŋ bana po unerŋ haŋyen. ³⁹ Gega albe wain fimiŋ yerke bikkek hitiŋbe gergerŋ folek geb igiŋ yeŋ nurde haŋyen. Niŋgeb al wain fimiŋ bikkek nenebe gergerŋ netek ma yirde hiyen. Gwahade goyen po al kura mata bikkek niŋ amanerŋ nurde haŋyen marbe mata gergerŋ ne beleŋ yikala yirde hime gayen gama irtek ma yirde hi,” yinyiŋ.

6

Yesube Sabat nalu gote miŋ al
(*Matiyu 12:1-8; Mak 2:23-28*)

¹ Be, Sabat nalu kurareb Yesuya komatniŋya gobe wit meterŋ kahalyarŋ kuŋ hinhan. Kuŋ heŋyabe komatmiŋ beleŋ wit bilmiŋ kura yad haniŋde sugula yirke sisi-hik wok yekeb iginerŋ nene hinhan. ² Irkeb Farisi mar kura beleŋ yeneŋbe, “Daniŋ geb Sabat nalurebe mata gwaha ma teŋ hinayiŋ yeŋ bisam irtiŋ goyen teŋ haŋ?” yinamiŋ. ³ Irkeb Yesu beleŋ wol heŋbe, “Deŋbe Al Kuruŋyen asande Dewitya kadom yagoya

biŋge kamde mata tiyamiŋ gote baranmiŋ goyen go ma wor po kapyarŋ heŋ nurde haŋyen? ⁴ Dewitbe Al Kuruŋyen ya balem bana hurkuŋbe beret Al Kuruŋ untiŋ himam, Al Kuruŋ doloŋ ird ird mata doyarŋ marte kudinerŋ goyen yad niriŋ. Irdeb kadom wor yunke namiŋ. Dewitbe Mose beleŋ gwaha ma teŋ hinayiŋ yitiŋ goyen wor gogo tiyyiŋ gega, goke kanduk kura ma kinyiŋ. ⁵ Niŋgeb ne Al Urmiŋ gabe Sabat gote miŋ al geb, komatne yago gayenbe Sabat nalure igiŋ gwaha gwaha teŋ hinayiŋ yinerŋ,” yinyiŋ.

Sabat nalure al haniŋ simsimam kura goyen sope iryiŋ

(*Matiyu 12:9-14; Mak 3:1-6*)

⁶ Be, Sabat nalu hoyande kurare kurab Yuda marte gabu yare hurkuŋ saba tagalde hinhin. Ya bana goŋbe al haniŋ yase simsima hitiŋ goyen kura goŋ hinhin. ⁷ Be, Farisi marya Moseyen saba tagal tagal maryabe daha mat kura Yesu goyen uliŋde merem yarŋ irniŋ yeŋ nurde hinhan. Niŋgeb Yesu goyen Sabat nalure al guram yirke kentek yeŋ keŋkela keneŋ hinhan. ⁸ Goyenbe Yesube dufaymiŋ bikkeŋ yenerŋ bebak teŋbe al haniŋ simsimam goyen, “Huwarde al buda diliŋ mar ga waŋ huwara,” inyiŋ. Irkeb al go kuŋ huwaryiŋ. ⁹ Irkeb Yesu beleŋ mel goyen, “Be, gusuŋarŋ kura dire. Moseyen sabarebe Sabat nalurebe da matabe igiŋ titek yitiŋ hi? Mata igiŋ ma mata buluŋ? Al garbam miŋyarŋ goyen fararŋ yurtek ma yenerŋ wasak titeke kamnayiŋ?” yinyiŋ. ¹⁰ Gwaha yinerŋ gab al buda kuruŋ go yenerŋ tukuŋbe al goyen, “Hange giŋ ira,” inyiŋ. Irkeb haniŋ giŋ irkeb haniŋ gob igiŋ wor po hiriŋ. ¹¹ Gega Farisi marya Moseyen saba marya gobe biŋ ar wor po yeke Yesu gobe daha kura irniŋ yeŋ yingerŋ uliŋ mere sege iramiŋ.

Yesuyen mere basarŋ mar 12

(*Matiyu 10:1-4; Mak 3:13-19*)

¹² Be, nalu kurare kurab Yesube Al Kuruŋ mere ire yeŋbe dugu dabayiŋde kura gor hurkuriŋ. Irdeb Al Kuruŋ mere irke kuŋ kuŋ fay uryiŋ. ¹³ Irkeb wampotbe komatmiŋ yago goyen hoy yirke wakeb bana goŋ al 12 po yapat yirde mere basarŋ marmiŋ yiryiŋ. ¹⁴ Basiŋa yiryiŋ marbe gahade: Saimon deŋem kura Yesu beleŋ unyiŋ gobe Pita,

kulij Andru, Yems, Yon, Filip, Batolomiyu,
¹⁵ Matiyu, Tomas, Saimonya Alfius urmin
 Yemsa. Munaj Saimonbe Selot inej hin-
 han. ¹⁶ Irde Yems urmin Yudasyabe Yudas
 Iskarioty. Yudas Iskariot gobe kame Yesu
 nin asogo hay hirinj.

*Yesube garbam mar budam sope yirde hin-
 hin*

(Matiyu 4:23-25)

¹⁷ Be, go kamereb Yesu go mere basaj
 marminj goya tumraj naja bantotore ko-
 matmin budam hinhande gor kurkurij.
 Gorbe Yudia najare nin maria naja bana
 goj taun kuruj Yerusalem mat al bu-
 dam wayamin goyen gor hinhan. Irde
 makañ sijare nin taun Tairya Saidonya nin
 mar budam wayamin gor hinhan. Taun
 irawa gobe Fonisia naja bana go nin taun.
¹⁸ Be, mel gobe Yesuyen saba nurninj yerj
 wayamin. Irde garbam minyaybe yerj
 belej gab sope diryer yerj wayamin. Irkeb
 ungura belej buluj yirtinj goyen manaj gu-
 ram yirkeb iginj haminj. ¹⁹ Irdeb Al Kuruynen
 tarejbe Yesu ketal urke al garbam minyay
 sope yirke kenerjbe mel gore Yesu sisañ
 urde gab iginj hininj yerj kurut yerj hinhan.

*Al iginj henayinja al buluj henayinja goke
 tagalyinj*

(Matiyu 5:1-12)

²⁰ Be, Yesu belej komatminj buda goyen
 yenerj hejbe gaha yinyinj:

“Derj dettin minjmoj marbe Al Kuruj belej
 doyanj dirde hi geb, goke amanej
 nurde hinayinj.

²¹ Derj binje kamde haj marbe kamebe
 binje kejkela nene hinayinj geb,
 goke amanej nurde hinayinj.

Derj kanduk yenerj esej haj marbe kamebe
 amanj hej hinmaj tej hinayinj geb,
 goke amanej nurde hinayinj.

²² Ne Al Urminj gake tej al belej iginj ma
 dennayinj.

Irde, ‘Gebe nende al yara ma ha,’
 dinen dakira tej harhok dunnayinj,
 nanyanj dirnayinj,

irde dentinj buluj buluj yirde
 dakira tinayinj.

Goyenbe kanduk goke amanej nurde
 hinayinj.

²³ Buluj dirde hinayinj mar gote asem
 wej wor bikkej Al Kuruynen mere

basaj mar buluj buluj po yirde
 hinhan.

Ningeb derj wor gwaha dirke goya goke
 ma nurde hinayinj. Amanj hej solok
 solok yerj hinayinj.

Kanduk gote murungem iginjbe kame
 ga Al Kuruj belej kuruj wor po
 dunyerj.

²⁴ Munaj derj hora marbe megen nin samuj
 iginj iginj yade goke po amanj hej
 haj.

Gega kamebe kanduk po yennayinj.

Ningeb goyen goke buninjer
 nurde dunerj hime.

²⁵ Derj binje igyen igyen kejkela nen haj
 marbe kamebe binje kamnayinj.

Ningeb goyen goke buninjer nurde
 dunerj hime.

Derj megen nin mata po gama irde haj
 marbe goke amanj hej hinmaj tej
 haj.

Gega kamebe dindikerj ge buninjer
 nurde esej hinayinj. Ningeb goyen
 goke buninjer nurde dunerj hime.

²⁶ “Derj turuj dirde haj mar gote asem
 yago belejbe Al Kuruynen mere basaj mar
 falkuk bikkek goyen turuj yirde hinhan.
 Ningeb gayenter nin dirnerj wej belej tu-
 ruj dirke goke amanej nurde haj gobe derj
 wor mere basaj mar falkuk yerj nurde hime
 geb, goyen goke buninjer nurde dunerj
 hime,” yinyinj.

*Buluj dirde haj mar nin buninjer nurd
 yunerj hinayinj*

(Matiyu 5:38-48; 7:12a)

²⁷ Irdeb Yesu go sopte po gaha yinyinj:
 “Gega derj merene palja irde haj mar
 saba direj tihim geb, kejkela nurnaj ko.
 Asogo dirde hinayinj mar goke buninjer
 nurde yunerj hinayinj. Irde derj nin buluj
 nurde hinayinj mar gobe iginj iginj yirde
 hinayinj. ²⁸ Irde al karan durde hinayinj
 mar gobe Al Kuruynen tarejbe guram yirde
 iginj iginj yirde hinayinj. Irde buluj buluj
 dirde hinayinj mar goke manaj buninjer
 nurdeb Al Kuruj gusujanj irde hinayinj. ²⁹ Al
 kura belej ulunger sej gurkeb, wol ma
 hejbe kurhan wor tigiri tiyayinj. Al kura
 meje diba ulinjhorje hende nin goyen teke
 goya ulinjhorje binde nin goyen basinja ma
 irayinj. Go manaj nuna ginkeb unayinj.

³⁰ Irde al belej det kuranj gusujanj girkeb

yunayin. Irdeb al kura belej dawetge kura tiyyer goke tumulgan tiye yer denjer ma yawayin. ³¹ Al hoyaj belej ne gwaha nirde hiwoj yer nurde ha gwahade goyen po ge wor al hoyaj gwaha yirde hayin.

³² “Al kura denj ge amanej nurde hanj mar goke po amanej nurnayinbe Al Kuruj belej goke turuj diryer yer nurde hanj? Moñ, epte moñ. Farisi mar belej ‘mata buluj mar’ yiner hanjen mar manaj al kura belej yer ge amanej nurkeb al goke amanej nurde hanjen. ³³ Irde al kura igin dirnayin mar go po ga igin igin yirde hinayinbe Al Kuruj belej goke turuj diryer yer nurde hanj? Moñ. Mata gobe megen ninj mar manaj gwaha tej hanjen. ³⁴ Irde al kura dawet yunteke wolminjer dunnayin yer nurdeya ga dawet yunnayin gobe Al Kuruj belej goke turuj diryer yer nurde hanj? Moñ, epte moñ. Mata gobe megen ninj mar wor gwaha ala tej hanjen.

³⁵ “Ningeb gwaha titnjerbe asogotin yago ninj amanej nurde yuner hinayin. Irde igin igin yirde hinayin. Irdeb det kura yunteke wolminjer dunnaj yer ma nurdeya gab dawettin yuner hinayin. Al Kuruj tonnen yar wor po gobe buninjer dufaymin kuruj wor po geb, yer amanej ma nurd uner hanj marya mata buluj tej hanj marya goyen tumnaj buninjer nurd yuner igin igin yirde hiyen. Ningeb denj belej asogotin gwaha yirnayinbe Al Kuruj belej matatinj gote murungem igin goyen kuruj wor po dunyer. Irdeb yende dirnen wen diryer. ³⁶ Al Kuruj belej buninjer nurd yuner hiyen gwahade goyen po denj manaj mel goyen buninjer nurde yuner hinayin,” yinyin.

Kadger mata ninj buluj mat ma tagalayin (Matiyu 7:1-5)

³⁷ Irde mereminj sopte basanj hej gaha yinyin: “Be, denje Al Kuruj hihit yer al kurate mata goyen yenenbe buluj ma igin ma yiner hinayin. Irkeb Al Kuruj wor gwaha ma diryer. Irdeb al kurate mata kenenbe dindikenje dufayde po al gobe buluj tiya yer goke ma iner hinayin. Irkeb Al Kuruj wor gwaha ma diryer. Irde al kura belej buluj diryer gega, mata bulujminj goyen halde uner hinayin. Irkeb Al Kuruj wor mata buluntin halde dunyer.

³⁸ Irdeb al kura det kuraj nurke yenenbe

dawettin yuner hinayin. Irkeb Al Kuruj wor dunyer. Yer belej dune yerbe kuruj wor po dunke ep hiyyer gega, go hende sopte bak dunyer. Denj belej al hoyaj dawettin dahade yuner hinayin gwahade goyen po, Al Kuruj wor gwahade po dunyer. Dirnen yunnayinbe Al Kuruj wor gwahade dunyer, munaj budam yunkeb Al Kuruj belej wor budam po dunyer,” yinyin.

³⁹ Irdeb maya mere gayen manaj yinyin: “Al kura dilin titminj belej kadam dilin titminj epte tanarde kuj kuj belej goyen ikala irde tukuyer? Epte moñ. Gwaha tiyyenbe kuj tumnande mete bana yakter gasa yiryer. ⁴⁰ Saba al kurate komatminjbe epte ma saba yirde hiyer al goyen fole irnayin. Gega sabaminj kenkela tej pasi irnayinbe saba yirde hiyer al goyen yara po henayin. ⁴¹ Denje kadtin yagot dilinje mukuj yenerbe goke yer hanj gega, daniñ geb he parwek diltin pet tej hi goyen go ma yener hanj? ⁴² He hakwa gore diltin pet titin hanj goyen go ma yenyaya dahade ninjgeb, ‘Kadne, mukuj delger hi go tej siña ire,’ innayin? Dulinj usi mar wor wor, mehenjebe dindikenje diltinje ninj he parwek go wa yade siña yirnayin. Irde gab kenkela nankenenbe kadtinje dilinje mukuj goyen igin yad siña yirnayin,” yinyin.

Heya iginenya

(Matiyu 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Be, sopte gaha yinyin: “He iginenj kura al ma nene hitin gobe he iginenj al nene hitinje goyenter ma iginenj hiyyer. Irde gwahade goyen po, he iginenj al nene hitin gobe he iginenj al ma nene hitin goyenter ma iginenj hiyyer. ⁴⁴ Ningeb hebe iginenj belej gab he gobe igin ma buluj goyen dikala dirke gab kenerj bebak titek. Fik he iginenbe kan hirwaner yar hende ma iginenj hej hanjen. Gwahade goyen po, wain iginenbe he siñsiner mali herer ma iginenj hej hanjen. ⁴⁵ Gwahade goyen po, al manaj da kura binje hiyer gobe mohorje mat mere gwahade po kat kuj hiyer. Ningeb al iginbe binje dufay igin hanj geb, mata igin po tej hanjen. Munaj al bulujbe binje dufay buluj hanj geb, mata buluj po tej hanjen,” yinyin.

*Ya ird ird al irawa
(Matiyu 7:24-27)*

⁴⁶ Irdeb sopte gaha yinyinj: “Be, deŋbe ‘Doyanj Al Kuruj, Doyanj Al Kuruj,’ ninen haŋ gega, daniŋ geb merene ma gama ird haŋ? ⁴⁷ Al kura ne hitte waŋ merene nurde gama iryeŋ al gobe gahade yeŋ momoŋ direŋ tihim. ⁴⁸ Al gobe ya ire yeŋbe tola metemiŋ dukuj po taldeb hora po daluj unyeŋ go gwahade goyen. Niŋgeb naja buluj heke figilu teŋeŋ yaŋ yare go kuyeŋ gega, ya gobe tolamiŋ keŋkela yimiytij geb, saŋij huwarde hiyeŋ. ⁴⁹ Gega al kura merene nurde ga gama ma iryeŋ al gobe al kukuwa kura mulowo hende ya iryeŋ go gwahade goyen. Niŋgeb figilu teŋeŋ yaŋ kateŋbe ya go tekeb kateŋ buluj wor po hiyyeŋ,” yinyinj.

7

*Fuleŋa marte doyanj al
(Matiyu 8:5-13)*

¹ Be, Yesu beleŋ al saba yirde hinhin go pasi irdeb mel go yubul teŋ Kapeneam taunde kuriŋ. ² Gorbe Roma gabmanyen fuleŋa marte doyanj al kura hinhin. Doyanj al goreb metej almiŋ kura goke iginj wor po nurde hinhin gega, garbam buluj wor po heŋ kameŋ teŋ hinhin. ³ Niŋgeb Yesu taunde gor wayyinj gote mere momoŋ nurdeb Yuda marte doyanj mar parguwak kura goyen kuŋ Yesu inke waŋ metej alne ga sope iri yeŋ yad yerke wayamiŋ. ⁴⁵ Mel go Yesu hitte waŋbe, “Al gobe Roma al gega, neŋ Yuda mar niŋ amaŋeŋ nurde hiyen. Irde gabu yaniniŋ manaŋ irde duniyij. Yeŋbe al iginj wor po. Niŋgeb ge beleŋ iginj metej almiŋ goyen sope irde unwoŋ wor po yeŋ nurde gago wayhet. Niŋgeb iginj kutek we?” inej parsay iramiŋ. ⁶ Irkeb Yesube mel goya kwamiŋ.

Be, kuŋ fuleŋa marte doyanj al gote ya bindere hekeb doyanj al gore dufaymiŋ kura kadom weŋ momoŋ yirdeb, “Kuŋ innaŋ,” yinyinj. Irkeb Yesu hitte waŋbe, “Kadniniŋ beleŋ kuŋ gaha innayiŋ dina: ‘Doyanj Al Kuruj, ge beleŋ ne al gahade gate yare watek moŋ. Niŋgeb kahaŋge mayde waŋ ma yo. ⁷ Irde nigeŋ manaŋ al huwak moŋ geb, ge hitte kutek epte moŋ yeŋ nurdeb gago bada hihim. Niŋgeb gor po heŋ mere po tikeb metej alnebe iginj hiyyeŋ.

⁸ Nebe doyanj alner yufukde heŋ meremiŋ gama irde himyen. Irde ne wor fuleŋa mar kura doyanj yirde hime geb, al goyen kura, “Kwa,” inmekeb kuyeŋ, irde al hoyanj kura, “Waya,” inmekeb wayyeŋ. Irde metej alne manaŋ, “Gwaha gwaha tiya,” inmeke gwaha po tiyyeŋ. Niŋgeb gebe tareŋge yaŋ geb, gor po heŋ duliŋ po mere tiyayiŋ. Irkeb merege nurdeb garbam go metej alne tubul teŋ kuyeŋ, ‘yihi,” inamiŋ.

⁹ Irkeb Yesu go mere gwahade nurdeb dinonj kok yiriŋ. Irdeb tigiri teŋ al buda kuruj gama irde hinhan mar goyen yeŋeŋ heŋbe, “Fudinde wor po, Israel bana ga niŋ al kura ne niŋ dufaymiŋ tareŋ gahade irtiŋ kura ma kinmiŋ. Hubu wor po,” yinyinj. ¹⁰ Be, keya kwamiŋ mar gob mulgaŋ heŋ fuleŋa marte doyanj al gote yare kuŋbe metej al go iginj hiriŋ goyen kenamiŋ.

Beretap kura gote urmiŋ kamtiŋ goyen isanj hiriŋ

¹¹ Be, Yesu go gwaha teŋ go kamereb taun deŋem kura Nain gor kuriŋ. Irkeb komatmiŋ yagoya al buda kuruj go manaŋ gama irde kwamiŋ. ¹² Kuŋ hora beleŋ po koya kuruj hende wor po kerde milgu irtiŋ taun gote yame kuruj goyen binde heŋ hikeb al hakwa kura takteŋ mete tiniŋ yeŋ taun biŋde mat teŋ siŋare kateŋ hinhan goyen yenamiŋ. Milinjbe beretap, urmiŋbe uŋkureŋ gogo po. Taun bana go niŋ al buda kuruj gob beretap goya kateŋ hinhan. ¹³ Irkeb Doyanj Al Kuruj Yesu beleŋ beretap go keneŋbe yeŋ ge buniŋeŋ wor po nurdeb, “Eseŋ ma yo,” inyinj. ¹⁴ Irdeb kuŋ sapir go tanariŋ. Irkeb al sapir teŋ kuŋ hinhan mar gob tek yamiŋ. Irkeb, “Diriŋ, ne beleŋ ginhem geb huwara,” inyinj. ¹⁵ Irkeb diriŋ kamtiŋ go huwarde keperdebe mere tiyyij. Irkeb Yesu beleŋ diriŋ go miliŋ ge tubul tiyyij.

¹⁶ Be, al buda gor heŋ go keneŋbe hurkuŋkat teŋ kafura manaŋ heŋbe Al Kuruj turuj iramiŋ. Irdeb, “Al Kurujyen mere basaŋ al saŋijmiŋ kuruj wor po neŋ hitte gago waya. Al Kurujbe alya bereyamiŋ faraj yure yeŋ gago waya,” yamiŋ. ¹⁷ Be, Yesu beleŋ al kamtiŋ isanj hiriŋ gote mere momoŋbe Yudia naŋaya naŋa biŋyaŋ hinhan goyen nurde tukamiŋ.

*Yesuya Yon Baptaisya
(Matiyu 11:2-19)*

¹⁸ Be, Yon Baptaisyen komatmiñ belej Yesu belej mata teñ hinhin kuruj goke kuñ Yon momoñ iramiñ. Go nurdeb komatmiñ irawa hoy yirdeb, ¹⁹ “Yesu hitte kuñbe, ‘Hakot al kura wayyey yitiñ al gobe ge gago ma al hoyañ niñ doyañ hetek?’ yey gusunañ iriryey,” yineñ Doyañ Al Kuruj Yesu hitte yad yerke kwaryum. ²⁰ Irkeb irem go Yesu hitte kuñbe, “Yon Baptais belej Yesu hitte kuñbe, ‘Hakot al kura wayyey yitiñ al gobe ge gago ma al hoyañ niñ doyañ hetek?’ yey gusunañ iriryey dinke gago wayhar,” inaryum.

²¹ Be, go nalure wor wor goyenbe Yesu belej al garbam kurayen kurayen goyen sope yirde hinhin. Irde unğura belej al ketal yurtiñ miñyañ yakira teñ, al diliñ titmiñ manañ budam sope yirde hinhin. ²² Niñgebe Yesu belej Yonyen komatmiñ irawa gote mere goyen wol heñbe, “Mulgañ heñ kuñbe mata diltiriñde gar yehar irde mere nurhar goyen Yon momoñ iriryey. ‘Al diliñ titmiñbe nañkenhañ, al kañ kamtiñbe huwarde kuñ hañ, al busuka miñyañbe igiñ hahan, al kirmiñ titmiñbe mere nurhan, al kamtiñbe huwarhan, irdeb al bunijeñ wor Al Kuruj belej yumulgañ teñ teñ mere igiñ goyen nurhan,’ iniryey. ²³ Irdeb kuñbe, ‘Al kura ne niñ dufaymiñ tareñ irde go ma katyeybe Al Kuruj belej guram irde tareñ iryey,’ yihig waha iniryey,” yinyiñ.

²⁴ Be, Yon Baptaisyen komatmiñ irawa go yubul teñ kukëb Yesu belej al buda goyen Yon niñ momoñ yire yeybe gaha yinyiñ: “Deñbe da kinniñ yey sawsawa po kuruj naña bana goñ kwan? Duliñ yamuñ meje belej tama urtiñ goyen kinniñ yey kwan? ²⁵ Goke moñ kenem da wor po kinniñ yey kwan? Al kura umña igiñ titiñ kura yinniñ yey kwan? Moñ. Al horam yañ umña igiñ teñ det igiñ igiñ niñ po nurde hañ marbe megen niñ doyañ mar karkuwan yey ya igiñyañ po hañ. ²⁶ Goyenbe da kuñ kinniñ yey kwan? Al Kurujyen mere basañ al? Gwaha, fudinde. Gega yeybe Al Kurujyen mere basañ mar hoyañ goyen yara moñ. Yeybe gote folek. ²⁷ Al goyen goke teñbe Al Kurujyen asañde ghade katij hi:

‘Mere basañalne teñ kermeke yey wa meheñ heñ kuyen.

Yey belej meheñ heñ kuñbe beleñge sope irde gunyey,’ yitiñ hi. *Malakai 3:1*

²⁸ Be, yitiñ gwahade po metey tiyuñ al gobe al hoyañ moñ, Yon belej tiyuñ. Niñgebe fudinde wor po, bere belej kawañ yirtiñ hañ kuruj gayen Yonyen metey go epte ma fole irnayıñ. Yey belej metey tiyuñ gobe metey hoyañ kuruj gote folek wor po. Gega yeybe ne gayen neñkela ma heñ hi geb, al kura deñem moñ gega, neñkela heñ bebañ tiyyey al gobe Al Kuruj diliñde Yon goyen folek kinyey,” yinyiñ.

²⁹ Be, al budamya teks yad yad marya goyen Yon hitte baptais tamiñde geb, Yesu belej Yon niñ gwaha yeke nurdeb Al Kurujyen matabe fudinde huwak yamiñ.

³⁰ Gega Farisi marya Moseyen saba marya gobe Yon hitte baptais teñ teñ ge bada hamiñ geb, Al Kuruj belej yey ge dufay kiriyiñ goyen yinğey bada heñ harhok unamiñ.

³¹ Be, Yesu belej sopte gaha yiriñ: “Niñgebe gayenter niñ marbe da det kura niñ yey, ‘Yeybe gwahade,’ yewey? Yeybe da kura yara yetek? ³² Be, go mar gobe diriñ kura gabu gasuñde heñ kari teñ yinğey uliñ kadam mohonde teñ han yey go gwahade. Diriñ gobe kari teñ han yey kadam gineñ teñbe, ‘Neñ belej buleluñ fuk irde tikiñ heñ dunhet gega gege ma tahañ.

Irde esinayıñ daw yey al hakwa ambo ird irde niñ tikiñ heñ dunhet gega ma esahan,’ yineñ kwep kwep yirde han yey.

³³ Niñgebe diriñ teñ han yey gwahade goyen po, mel gobe mere fudinde nurtek ma yirde hi. Niñgebe Yon Baptais belej beretya wainya ma neke keneñbe, ‘Al gobe unğuram yañ,’ inañ. ³⁴ Munañ ne Al Urmıñ gabe beretya wainya nemeke neneñbe, ‘Al gabe biñgeya feyare niñ al wor po. Irde yeybe teks yad yad marya Moseyen saba keñkela ma gama irde hike “mata buluñ mar” yineñ hityey gote kadam,’ nineñ hañ. ³⁵ Gega Al Kuruj diriñde weñbe Yonya neya belej Al Kurujyen dufay wukkeñ tagalde haryey goyen fudinde yey nurde hañ,” yinyiñ.

Mata buluñ bere kura gore Yesuyen kahañ halyiñ

³⁶ Be, go kamereb Farisi al kura gore, "Wake yaner kuñ biñge netek," iniyin geb, kuñ Farisi al gote yare biñge ninin yer gor hinhan mar goya keperaminj. ³⁷ Taun goyenterbe bere kura goyen mata bulunj tej hike gor ninj marbe keñkela nurde uner hinhan. Be, bere gore Yesube Farisi al gote yare hej dula tej hi yeke nuryin. Irdeb det kura fimiñ hamin kusamuñ wor po goyen yalinj igin muñ alabasta hora beleñ po irtin bana goñ hitin goyen tej Yesu hinhin yare gor kuriñ. ³⁸ Irdeb Yesu bulgar yitnej tej kahañ yimiyyin beleñ goñ wañ huwaryin. Irdeb dokolhonj yuguluñ tej esike dilin fimiñ kateñ Yesu kahañ bida yirde hikeb tonañ yuwalheñ po utma tej hinhin. Irdeb Yesu palap wor po irde hinhin geb, goyen ikala irhem yeñbe kahañ u irde tebañ irde hinhin. Irdeb det fimiñ hamneñ igin wor po goyen Yesu kahañde wogorde sam iryin.

³⁹ Irkeb Farisi al Yesu hoy irde gargar iryin al gore goyen keneñbe dufayminj de po, "Yeñbe Al Kurunyen mere basañ al manhan bere gwahade beleñ sisañ nurde hi yeñ nurdeb bada hawa inwoñ. Gega bere gobe mata bulunj bere yeñ ma nurde hi geb, gogo keneñ wasak tej hi," yeñ nuryin. ⁴⁰ Irkeb Yesu beleñ dufayminj keneñbe, "Saimon, nebe mere kura momoñ girenj tihim geb," iniyin. Irkeb al gore, "Tisa, iginje momoñ nira," iniyin. ⁴¹ Irkeb Yesu beleñ gaha iniyin: "Al irawa kura al horam yan hitte kuñbe kame ga horage wol heñ gunyer inenbe hora yawararyum. Al kurabe 500 denari* yawaryin, munañ kurabe 50 denari yawaryin. ⁴² Be, al irawa gobe gwaha mat kura al gote hora wol hetek ma haryum. Irkeb hora yunyin al gore buninjen yirdeb goñminj yinyin. Ningeb al damin beleñbe horaminj ma wol heke goñminj yinyin al goke amaneñ wor po nurde unyen?" yeñ gusanaj iryin. ⁴³ Irkeb Farisi al Saimon gore wol heñbe, "Al hora kurunj tirin al gore yeñ nurhem," iniyin. Irkeb Yesu beleñbe, "Fudinde yaha," iniyin. ⁴⁴ Irdeb bere go hinhin beleñ fulgañ kanbe Saimon go sopte, "Bere ga kenha? Nebe yager wayhem gega, nende matare kahañne hal hal fe kura ma nunha. Goyenpoga bere gabe wañ dilin fimiñ beleñ po kahañne

halde tonañ yuwalheñ beleñ po utma tiya. ⁴⁵ Irde gebe yager wayhem yabe pere nirde ulunjer muñ kura u ma nirha. Gega bere gabe wañ kahañne u irde tebañ tiya. ⁴⁶ Irde gebe yager wayhem goke amaneñ nurde olip fimiñ gwahade muñ kura tej tonajner ma wogorha. Gega bere gabe det fimiñ hamneñ kusamuñ damum hende wor po goyen kahañner wogora. ⁴⁷ Ningeb fudinde ginhem. Bere gabe mata bulunjinj ge goltapneñ wor po nurde hiyen geb, Al Kurunj beleñ mata bulunjinj kurunj goyen halde unkeb goke amaneñ wor po nurde nunenbe mata gago tiya. Gega al kura mata bulunjinj ge goltapneñ ma nurde hiyer al gobe Al Kurunj beleñ mata bulunjinj halde unyen goyen goke amaneñ wor po ma nuryeñ," iniyin. ⁴⁸ Irdeb bere go keneñ heñyabe, "Mata bulungeb halde gunhem," iniyin. ⁴⁹ Irkeb Saimon beleñ hoy yirke wayaminj mar gore mere go nurdeb, "Al gabe ganuj geb, alen mata bulunj wor halde hime yeñ hi?" yeñ yinjen ulinj mere tiyaminj. ⁵⁰ Gega Yesu beleñ mel go mere tej hinhan go haywanj yirtinjenbe bere goyen, "Gebe ne ninj dufayge sañin irha. Goke tej Al Kurunj beleñ gumulgañ tiya. Ningeb bege kamke igin po nurde kwayin," iniyin.

8

Yesu gama irde hinhan bere

¹ Be, go kamereb Yesu go taunya tiyunya kurar mat kurar kuñbe mere igin Al Kurunj beleñ alya bereyaminj doyañ yird yird goke momoñ yirde kuñ hinhin. Goya goyenbe mere basañ marminj 12 go manaj yenya kuñ hinhan. ² Irde bere wor Yesu gama irde kuñ hinhan. Bere kurabe unguram yan gega Yesu beleñ unguira yakira tiyyin, irde kurabe garbam minyanj goyen sope yirke igin hamin. Bere goyen kurabe Makdala ninj Maria. Yeñbe bikkenj unguira 7 beleñ ketal irtin goyen Yesu beleñ unguira yakira tike igin hirin. ³ Irde bere kurabe Susanaya Yoanaya. Yoana gote unj Kusabe Herotyen samunj doyañ ird ird al. Irde bere go po moñ. Bere budam hoyañ manaj Yesu gama irde kuñ hinhan. Irdeb yinjenbe horaya detminj budamya gore Yesuya komatminjya farañ yurde yukunj hinhan.

* 7:41: Denari: Al beleñ wampot mat metenjenbe wawunjbana nanja sul yeke bada heñbe metenjinj gote murunjenbe denari unjkurenj tiyyen.

*Yasuj alyen maya mere
(Matiyu 13:1-9; Mak 4:1-9)*

⁴Be, taun kurar niñ kurar niñ alya bereya budam wor po Yesu hitte wañ gabu irde hinhan. Irkeb maya merere saba gahade yiryinj: ⁵“Al kura wit muykeñ tur ire yeñ metejmijnde kuriñ. Kuñ metenđe muykeñ go tur irkeb kurabe metej sinjak al kuñ kuñ beleñyarj katamiñ. Irkeb al beleñ go ma yeneñ yufuramiñ. Kurabe nu beleñ wañ namiñ. ⁶Munañ kurabe megeñ halgayinj hora arat hereñ katamiñ. Irdeb kawañ hamiñ gega, megeñ fimñeñ moñ geb, algup nen kamamiñ. ⁷Munañ kurabe yamuñ hirwaneyñ yan bana kateñ yamuñ goya tumñañ kawañ hamiñ. Gega yamuñ duwi gore hurkuñ awrum yurkeb nonbo hamiñ. ⁸Be, wit muykeñ kurabe megeñ igiñyarj kateñ kawañ heñbe igineñ budam hamiñ. Muykeñ uñkureñbe 100 igineñ gwahade hamiñ,” yiriñ. Be, Yesu gob maya mere goyen tagaldeb, “Al kura mere ga miñ bebak tiniñ yeñbe keñkela palña irde nurnarj ko,” yiriñ.

*Maya mere igiñ bebak teñ teñ mata
(Matiyu 13:10-17; Mak 4:10-12)*

⁹Irkeb komatmiñ beleñ maya mere gote miñ momoñ dira iney gusuñarj iramiñ. ¹⁰Irkeb Yesu beleñ gaha yinyinj: “Al Kuruj beleñ alya bereyamiñ doyañ yird yird mata gote miñbe banare hi geb, al hoyañ beleñ epte ma bebak titek. Gega deñbe Al Kurujyen tareñde miñ goyen igiñ bebak tinayinj. Goyenbe al hoyañ ne niñ ma nurde hañ marbe mata gote miñ goyen maya mere mat po momoñ yirde hime. Go mar gobe merene gama irtek ma yirde hiyen geb, maya mere go nurnayinj gega, bebak ma tinayinj. Goke teñbe Al Kurujyen asañde gahade katiñ hi:

‘Mel gobe merene nurde hinayinj irde keneñ hinayinj gega, bebak ma po teñ hinayinj,’ katiñ hi,” yinyinj. *Aisai* 6:9

*Yasuj alyen maya mere gote miñ
(Matiyu 13:18-23; Mak 4:13-20)*

¹¹Irdeb gaha yinyinj: “Be, maya mere gote miñbe gahade: wit muykeñ gobe Al

Kurujyen mere. ¹²Muykeñ beleñyarj katiñ gobe al kura Al Kurujyen mere nurnayinj gega, Satan beleñ mere biñde hinayinj goyen yad siña yiryey go gwahade. Ungura beleñ al gobe daha mere go nurde Al Kuruj niñ dufaymiñ tareñ irke yumulgarj tiyyeñkek yeñbe gogo gwaha yiryey. ¹³Munañ wit muykeñ hora hereñ katiñ gote miñbe al kura Al Kurujyen mere tiñeyya nurdeb amañ henayinj. Gega hora arat geb, filginiñ keñkela ma kutinj beleñ teñ hanjen go gwahade goyen po, al go manañ Al kurujyen mere biñde keñkela ma kipiryey. Irde kadila hekeb arañ po algup nene kamde hanjen go gwahade goyen po, kanduk kura forok yekeb goyare po Al Kuruj harhok unnayinj. ¹⁴Wit muykeñ yamuñ duwi hirwaneyñ yan bana katiñ gobe al kura Al Kurujyen mere nurnayinj gega, megen niñ samuñ yad yad niñ po nurnayinj go gwahade. Go mar gobe uliñde po amañ hetek mata go po titek titek yirde hiyen. Irde yeñ hitte kanduk kura forok yiyyey goke kafura henayinj. Go mar gobe megen niñ det gwahade gore dufaymiñ awrum yirkeb wit muykeñbe igineñ henayinj gega, nonbo henayinj go gwahade goyen po, merebe nurnayinj gega, gote igineñbe keñkela ma forok yenayinj. ¹⁵Goyenpoga wit muykeñ megeñ igiñyarj kateñ igiñ ala po kawañ heñ igineñ budam hamiñ gobe al kura Al Kurujyen mere fudinde wor po biñde kerde gama irde hinayinj go gwahade goyen. Irde kanduk yeneñ hinayinj gega, sañij po heñ kuñ kuñbe gote igineñbe Al Kuruj diliñdebe mata igiñ igiñ forok yirde hinayinj,” yinyinj.

*Hulsiyen maya mere
(Mak 4:21-25)*

¹⁶Irdeb sopte po maya mere hoyañ kura gaha yinyinj: “Al kura hulsi usuñ urde teñ kuwe bana ma kerde hiyen. Irde poñ bana wor kerde hiyen moñ. Gwaha irtineñbe teñ omasinj hende biñguñ irde hiyen. Gogab al kura ya bana goñ wañbe hulsi go kawan heñ hike kinyey. ¹⁷Gwahade goyen po, Al Kuruj beleñ yende alya bereya doyañ yird yird mata gote miñ banare hitinj gobe kawan hiyyey. Irde matamiñ epte ma bebak titek goyen kawan forok yeñ hike al budam wor po yeneñ bebak titinj ala tinayinj. ¹⁸Ningeb keñkela wor po merene palña irde nurde

hinayirj. Al kura birjde mat fudinde wor po Al Kurunjen mere nurde hikeb Al Kurunj belej meremij igij goyen unej tebarj irde hiyerj. Munaj al kura gwahade moŋ gobe Al Kurunjen mere birde muŋ kura hi goyen wor tej siŋa iryenj,” yinyirj.

*Yesuyen miliŋya kulij yagoya
(Matiyu 12:46-50; Mak 3:31-35)*

¹⁹ Be, nalu kurareb Yesu miliŋya kulij wenya belej kinnij yerj Yesu hinhinde gor wayamij. Gega albe budam wor po geb, muŋ kura binde ma kwamij. ²⁰ Irkeb al kura belej goyen yenerjbe kuŋ Yesu goyen, “Momkeya kolge wenya ginnij yerj waŋ siŋare ga haŋ,” inyirj. ²¹ Irkeb wol heŋjbe, “Mamneya kolne wenya fudinde wor pobe alya bereya Al Kurunjen mere nurde gama irde haŋ mar gago,” yirij.

*Meŋe kuruj Yesu belej inke kamyij
(Matiyu 8:23-27; Mak 4:35-41)*

²² Be, nalu kurare kurab Yesu belej komatmij yago goyen, “Wake fe ala kuruj siŋa kurhan kunij,” yinyirj. Irdeb hakwa kura goyen hende kwamij. ²³ Be, kuŋ hinhan goyabe Yesube dukpu irkeb ferd uguŋ po hirij. Goya goyenbe meŋe kuruj dugure mat katkeb duba huwaryij. Irkeb fe belej hakwa bana goŋ hurkuŋ ala heŋ hinhin. Irkeb soŋ po yerj miŋmoŋ hamij. ²⁴ Gega Yesu go firtingde po hikeb komatmij yago belej kenerjbe, “Doyarj al, Doyarj al, neŋ miŋmoŋ hiniŋ tihit niŋ, arañerj huwara,” inej isañ hamij. Irkeb huwardeb meŋeya dubaya epte ma tiaryum goyen masi yirkeb pultik po yaryum. ²⁵ Irkeb Yesu belej komatmij yago goyen, “Deŋ gab ne niŋ hekkerj ma nurde haŋ,” yinyirj. Irkeb mel go kafura wor po heŋjbe, “Gab da albe gago? Meŋeya makaŋya manaŋ meremij nurhar!” yerj kadom gusuŋarj gird tiyamij.

*Al unŋura ketal urtij goyen sope iryij
(Matiyu 8:28-34; Mak 5:1-20)*

²⁶ Be, meŋe kamkeb mel go kuŋ Galili fe ala goyen siŋa kurhan Gerasa marte nanjare kuŋ forok yamij. Go mar gobe Yuda mar moŋ, al miŋ hoyarj. ²⁷ Be, hakwa go tubul tej siŋare kukeb taunde gor niŋ al kura unŋura budam belej ketal urtij manaŋ hiyen goyen Yesu hitte

wayyij. Al gobe hiyen kuruj gob kupsoŋ po hiyen. Irdeb tiyunde ma ferde hinhin. Mali bembayarj heŋ kuŋ hinhin. ²⁸⁻²⁹ Al gobe unŋura belej hugijerj ketal urde mali tukuj hinhin. Irkeb gor niŋ mar belej busaharyenkek yerjbe sen po haniŋya kahanya fere tej doyarj irde hinhan. Goyenbe al gobe unŋura gote tarende sen goyen kir-irjiktuk heŋjbe unŋura gore bul irke naja al miŋmoŋ bana kuŋ hinhin. Be, Yesu belej al go kenerjbe, “Unŋura, al go tubul tej kat kwa,” inyirj. Irkeb al go Yesu kenerj waŋjbe kahaŋ miŋde gor wulgurut yerjbe kekew tej, “Yesu, gebe Al Kuruj turuŋ yarj gote Urmij yerj nurde gunerj hime. Niŋgeb daha nireŋ wayha? Buluŋ ma nirayirj,” inej eserj mere iryij. ³⁰ Irkeb Yesu belej, “Deŋgebe ganuŋ?” inyirj. Irkeb al gobe unŋura budam wor po belej ketal urtij hinhin geb, “Deŋnebe Legiyon,”* inyirj. ³¹ Irdeb unŋura gore, “Uliŋ misiŋ kuruj katerj katerj gasunde gor ma dakira tiyayirj,” inej tebarj irde eserj mere iryij.

³² Goya goyenbe bu buda kuruj goyen dugu dabayirj kura gor dula tej hinhan. Niŋgeb unŋura goreb, “Ge belej ok dinkeb bu iro kuŋ ketal yurnij,” inej eserj mere iramij. Irkeb Yesu belej igij yinyirj. ³³ Irkeb unŋura gobe al go tubul tej kuŋjbe bu buda go ketal yuramij. Irkeb bu go kup yerj kuŋ hamulare mat fe ala kurkuŋjbe fe nene kamamij.

³⁴ Be, bu doyarj yirde hinhan mar go mata goyen kenerjbe busaharde taunya tiyunjanja kuŋjbe goke tagalde tukutij ala tiyamij. ³⁵ Irkeb al budam mata forok yirij goyen kinnij yerj Yesu hinhinde gor wayamij. Waŋjbe al goyen unŋura belej tubul tej kukeb igij heŋ dufaymij wuk yeke ulij umŋa titij manaŋ Yesu kahaŋ miŋde gor keperde hike kenerjbe Yesu niŋ kafura hamij. ³⁶ Irkeb al gor heŋ mata forok yeke kenamij mar goreb daha mat al go igij hirij goyen momoŋ yiramij. ³⁷ Irkeb al buda Gerasa marte nanjare niŋ mar go tumnanj kafura wor po heŋjbe Yesu goyen, “Ge goya gar ma hayirj. Dubul tej kwa ko,” inamij. Irkeb Yesube al buda goyen yubul tej kunij yerj komatmijnya hakwa hende hurkamij.

* 8:30: “Legiyon” gob fuleŋa mar buda kuruj goke yitij.

³⁸ Be, mel go yubul tej kwej tiyyinjya goyenbe sope irke iginj hirinj al goreb, “Neya kure,” inej esej mere iryinj. ³⁹ Gega Yesu belej, “Moñ, tiyunger kuñ Al Kuruñ belej buninnej girde sope girke iginj haha gayen gor niñ alya bereya momoñ yirayinj,” inej tej kerke kurinj. Irkeb al gobe taunminjde mulgañ heñ kuñbe Yesu belej buninnej irde iginj iryinj goyen gor niñ mar tumñaj mo-moñ yirde tukutiñ ala tiyyinj.

Bere dirnej kamtiñ goya bere kura dan-duku minyaj sope yirinj

(Matiyu 9:18-26; Mak 5:21-43)

⁴⁰ Be, Yesu go mulgañ heñ Kapeneam kukeb al buda yej ge doyañ heñ hinhan geb, amañ heñ wañ kalyañ keramiñ. ⁴¹⁻⁴² Goyarebe al kura deñembe Yairus gore Yesu hitte wayyinj. Yejbe Yuda marte gabu yare gor wañ hanjen mar gote doyañ al. Goyenbe wirinj unkuřej muñ gogo po damambe 12 goyen garbam buluj wor po heñ kameñ tej hinhin. Ningeb al gore Yesu hitte wañ palap matare dokolhoñ yuguluñ tejbe, “Werne garbam buluj wor po heñ kameñ tiya geb, yaner wañ guram irayinj,” inej esej mere iryinj. Irkeb Yesube yenjya yamiñde kure yej kwaryum.

Be, Yesu go al gote yare kuñ hikeb al buda forfor yamiñ goreb upepel urde farkaka iramiñ. ⁴³ Goya goyenbe bere kura dama 12 gayen danduku manañ hiyen goyen al buda kuñ hinhan mar goya kuñ hinhin. Bere gobe al kura belej epte ma wor po sope irtek hinhin. ⁴⁴ Be, bere gore Yesu harhok belej mat kuñbe Yesuyen uliñhor hende niñ gote muruñde sisañ uryinj. Irkeb goyare po dari temeyde hinhin goyen hubu heke nuryinj.

⁴⁵ Be, goya goyen po Yesu belej, “Ganuñ belej sisañ nura?” yej al buda goyen gusuñaj yirinj. Irkeb al buda gore, “Neñ moñ,” inkeb Pita belej huwardeb, “Doyañ Al Kuruñ, al buda farkaka girde hañ kuruj gab ma yenejbe, ‘Ganuñ belej sisañ nura?’ yej gusuñaj heñ ha?” inyinj. ⁴⁶ Gega Yesu belejbe, “Moñ, fudinde al kura sisañ nura. Irkeb Al Kuruñjen tareñ kat kuke nurhem,” yirinj. ⁴⁷ Irkeb bere go uliñde mata forok yirinj goyen, “Yesube neneñ bebak tiya geb, epte ma bana kweñ,” yej nurde barbar yej wañ Yesu kahañ miñde kateñ dokolhoñ yuguluñ tiyyinj. Irdeb al buda kuruj

goyen diliñde miñ danañ sisañ uryinj irde goya po iginj hirinj goyen Yesu momoñ iryinj. ⁴⁸ Irkeb Yesu belej, “Werne, ne niñ hekker nurha goke tejbe Al Kuruñ belej sope gira. Niñgeb bege kamke kwayinj,” inyinj.

⁴⁹ Be, Yesu belej bere go mere irde hinhin goya goyab al kura Yairusyen yare mat wañbe, “Wergebe bikkeñ kama geb, saba al gayen titmiñej tuktawañ ma irayinj. Inke bada hiyyej,” inyinj. ⁵⁰ Gega meremiñ nurdeb Yesu belej Yairus goyen, “Kanduknej ma nurayinj. Ne niñ po dufayge sañinj irayinj. Irkeb werge goyen iginj hiyyej,” inyinj.

⁵¹⁻⁵³ Be, Yesu go kuñ Yairusyen yare forok yejbe alya bereya doloñde hinhan goyen esej epte ma tej hike yinyinj. Irdeb, “Bada henañ. Yejbe ma kama. Duliñ ferde hi,” yinyinj. Gwaha yinkeb fudinde wor po kamiñ yej nurde hinhan geb, mel gore kukuwa wet heñ hi yej hinmañ faykek iramiñ. Irkeb Yesu go al hoyañ kura ma yubul tike diriñ hakwam hinhin bana goñ hurkamiñ. Komatmiñ karwo Pita, Yemsa Yonyabe diriñ gote miliñya naniñya po yadeb diriñ hakwa hinhin bana goñ hurkamiñ. ⁵⁴ Irdeb diriñ gote haniñ tanardeb, “Werne, huwara,” inej isañ hirinj. ⁵⁵ Irkeb toneñ mulgañ hekeb goya goyen po huwaryinj. Irkeb Yesu belej, “Det netek kura unke niwi,” yinyinj. ⁵⁶ Irkeb miliñya naniñya mata go keneñbe diliñ fot wor po yaryum. Gega Yesu belej, “Mata forok yihi gake go ma tagaliryeñ,” yinenj utañ yirinj.

9

Yesu belej komatmiñ 12 goyen metej tinañ yej yad yerke kwamiñ

(Matiyu 10:5-15; Mak 6:7-13)

¹ Be, go kamereb Yesu belej mere basañ marmiñ 12 goyen hoy yirke wañ gabu irkeb unguura kurayen kurayen kuruj goyen yakira tej tej tareñya garbam sope yird yird tareñya goyen yunyinj. ² Irdeb, “Kuñ Al Kuruñ belej alya bereyamiñ doyañ yird yird mata goyen tagalde tukuj heñbe garbam mar sope yirde hinayinj,” yinyinj. ³ Irde gaha yinyinj: “Kuniñ yejbe genuñ, kalwa, biñge, horayabe uliñhor hoyañ ma yawar-nayinj. Uliñhorbe uliñde hañ gogo ep, det hoyañ wor kura ma po yawarnayinj. ⁴ Tiyuj

kurar kura kuke al kura belej yaner wanaŋ dinej hoy dirkeb ya hoyande ma kunayin. Uŋkurejde gor po hej hejbe tiyuŋ go tubul teŋ hoyande kunayin. ⁵Munaŋ tiyuŋ kurar kura kuke gor niŋ mar belej meretiŋ pel irde dakira tikebe, 'Al Kuruŋyen mere pel irhet,' yeŋ bebak tinaŋ yeŋbe ka-hanŋinde tupi yaraŋ tinayin," yinyin. ⁶Be, Yesu belej komatmiŋ yago gwaha yinkeb tiyuŋ kurar kurar kwamiŋ. Irde naŋa kuruŋ goyen kuŋ henjabe mere igin Al Kuruŋ belej alya bereya yumulgaŋ teŋ teŋ goke yitiŋ goyen tagalde saba yirde tukuŋ hinhan. Irdeb garbam mar manaŋ sope yirde kuŋ hinhan.

*Herot belej Yesuyen mere momoŋ nuryin
(Matiyu 14:1-12; Mak 6:14-29)*

⁷⁻⁸Be, Galili naŋa doyaŋ al kuruŋ Herot belej Yesuya komatmiŋ yagoya mata teŋ hinhan kuruŋ goyen nuryin. Yeŋbe bikkeŋ fulerŋa marmiŋ yinke Yon Baptais mayke kamiŋ. Gega al kura belejbe, "Yon Baptais kamuŋ gega, gogo sopte huwarde meten teŋ hi," yamiŋ. Irde al kurabe, "Al Kuruŋyen mere basaŋ al Elaia forok yeŋbe gogo meten teŋ hi," yamiŋ. Munaŋ kurabe, "Al Kuruŋyen mere basaŋ al bikkek kura gore sopte huwarde gogo meten teŋ hi," yeke Herot go nurde kukuwamneŋ nuryin. ⁹Irdeb, "Yon Baptaisbe biŋiŋ walmeke kamuŋ. Munaŋ mere momoŋmiŋ nurde hime al gabe ganuŋ?" yeŋ Yesu goyen kene yeŋ kurut yeŋ hinhin.

*Yesu belej al 5,000 paka yiryin
(Matiyu 14:13-21; Mak 6:30-44; Yon 6:1-14)*

¹⁰Be, Yesuyen mere basaŋ mar go mulgaŋ hej waŋbe metenbe gwaha gwaha titiŋ inen momoŋ iramiŋ. Irkeb Yesu belej al hoyanbe gor yubul teŋbe komatmiŋ yago po yade Betsaida taunde kuriŋ. ¹¹Gega al buda kuruŋ gob Yesube gor kwa yeŋ nurdeb kame gama yirde kwamiŋ. Irkeb yenejbe, "Iginŋe wanaŋ," yinenbe Al Kuruŋ belej alya bereyamiŋ doyaŋ yird yird goke saba yiryin. Irdeb garbam miŋyaŋ igiŋ hiniŋ yeŋ nurde hinhan mar goyen sope yiryin.

¹²Be, gwaha teŋ teŋbe naŋa sul yewer tikeb mere basaŋ marmiŋ aposel 12 gore Yesu hitte waŋbe, "Naŋa neŋ hitere gabe tiyuŋ bindem moŋ geb, al buda ga yinke taunyaŋ tiyuŋ mukneŋyaŋ kuŋ yinŋen

biŋge niŋ naŋkeneŋ damu teŋ nenayin. Irde goyaŋ po fernayin," inamiŋ. ¹³Irkeb wol hejbe, "Moŋ, deŋ belej biŋge kura yunke nenayin," yinyin. Irkeb mel goreb, "Neŋbe beret siptesonŋyabe makaŋ dapŋa irawaya po haŋ. Kuŋ hoyan ma damu titekbe gare epte ma yiryen," inamiŋ. ¹⁴Al po kapyan hamiŋbe 5,000 gwahade gor hinhan. Be, mel gore gwaha inkeb Yesu belej, "Al buda ga yinke gabu uŋkurende al 50 gwahade keperde tukunaŋ," yinyin. ¹⁵Irkeb komatmiŋ yago goyen yeŋ yinyin gwahade po tiyamiŋ. Irkeb al buda kuruŋ goyen Yesu belej yiriŋ gwahade po keperde tukamiŋ. ¹⁶Irkeb Yesu belej beret siptesonŋya makaŋ dapŋa irawaya goyen yade kotaŋ kaŋ naŋkinde naŋkeneŋ Al Kuruŋyen saŋinde guram yirdeb yubala teŋ al yunnaŋ yeŋ komatmiŋ yago yunayin. ¹⁷Be, gale hej yunke al buda kuruŋ go neneb ep wor po namiŋ. Irdeb biŋge dikneŋ gabu yiramiŋ gobe tiri 12 gayen igiŋ makaŋ yirtek hamiŋ.

*Pita belej, "Yesu gebe Mesaia," inyin
(Matiyu 16:13-19; Mak 8:27-29)*

¹⁸Be, kurareb Yesu go yeŋ uŋkuren po hej Al Kuruŋ mere irde hinhin. Goya goyenbe komatmiŋbe gor hinhan. Irkeb huwardeb, "Al belej nebe ganuŋ yeŋ nurd nuneŋ haŋ?" yeŋ gusuŋaŋ yiryin. ¹⁹Irkeb wol hejbe, "Al kurabe Yon Baptais yeŋ haŋ. Kurabe Elaia yeŋ haŋ. Munaŋ al kurabe Al Kuruŋyen mere basaŋ al kura bikkeŋ kamiŋ goyen sopte huwarde wayuŋ yeŋ nurd gunen haŋ," inamiŋ. ²⁰Irkeb Yesu belej, "Munaŋ deŋbe ganuŋ yeŋ nurd nuneŋ haŋ?" yinkeb Pita belej huwardeb, "Gebe Al Kuruŋ hitte Dumulgaŋ teŋ teŋ Al Mesaia, Al Kuruŋ hitte mat wayaŋ yeŋ nurde hite," inyin. ²¹Irkeb Yesu belej, "Pita belej ne niŋ yihi goyen basaŋ hej al kura ma momoŋ yirnayin," yinenŋ utar yiryin. ²²Irdeb komatmiŋ yeneŋ hejbe, "Ne Al Urmiŋ gabe Yuda marte doyaŋ mar parguwak goya Al Kuruŋ doloŋ ird ird mata doyaŋ marte karkuwaŋmiŋya Mo-seyen saba marya belej nakira teŋ munkeb ulne misiŋ kuruŋ kateŋbe kamer. Goyenpoga kamerde mat yerenkek hekeb sopte huwareŋ," yinyin.

²³⁻²⁴ Be, go kamereb komatminjya al gabu iraminj marya goyen gaha yinyinj: “Al kura gama nirde hej kanduk yenerjbe yingenj ge kafura hej harhok nunyerj al gobe kame kanduk kinyerj. Munanj al kura ne gama nirde kanduk kuruj tej ulij misinj katerj hiyerj al gobe kame iginj hiyerj. Ninggeb al kura ne gama nire yerjbe megen nij dufayya mataya harhok yunyerj. Irdeb gise hanjka kanduk yenerj hiyerj gega, yingenj ge ma nurde gama po nirde hiyerj. ²⁵ Goyenbe al kura yingenj ge po nurde megen nij det kuruj yawaryerj irde kurabe denjem yan hiyyerj gega, Al Kurunyen bearar bana hej kame gote murungem buluj tiyyerjbe daha tiyyerj? Gobe iginj moj, buluj wor po. ²⁶ Ninggeb al kura ne nij memya hej merene harhok unyerjbe kame ne Al Urminj gare wor al goyen kenerjbe go ma nurde unhem inerj harhokne unerj. Ne Al Urminj gabe neya Nanneyabe miyogminj yago wukkerj wor poya gote tarej turjuj yan mananj katerj goyenterbe gogo gwaha tiyerj. ²⁷ Goyenpoga denj gar hanj gayen kurabe go ma kamdeya Al Kuruj belej alya bereyaminj doyanj yird yird goyen kenayinj. Mere gabe fudinde wor po dinhem,” yinyinj.

Yesu ulij hoyanj hirinj

(Matiyu 17:1-8; Mak 9:2-8)

²⁸ Be, Yesu belej mere tiyyinj go kuj nanja fay 8 gwahade kamereb Al Kuruj mere ire yerjbe Pita, Yonyabe Yemsa po yadeb donj-dondje kura gor hurkurinj. ²⁹ Irdeb gor Al Kuruj mere irde hinhin goyabe dinsok hoyanj wor po hirinj. Irkeb ulinjhorminjbe dagamel go gwahade hirinj. ³⁰⁻³¹ Goya goyenbe Moseya Elaiaya gore bemel po forok yerjbe Yesuya mere tej hinhan. Irem gobe Al Kurunyen tarej turjuj yan wor po gore ketal yurtinj. Irde Yesube Al Kuruj belej bikkerj dufayminj kiriyinj go gwahade po gama irde Yerusalem gor kamde Nanij hitte mulgarj hiyyerj goke mere sege iraminj.

³² Be, hanjkarya Yesu go Al Kuruj mere irde hinhinjabe Pitaya kadom waranjya gobe dukpuk buluj po yirkebek arkup tej hinhan. Gega bij bak yeke nanjkenenjbe Yesube sanjinminj turjuj yan wor po hej al irawa goya huwarde hike yenaminj. ³³ Be, Moseya Elaiaya gore Yesu tubul tej kurenj tikeb Pita belej, “Doyanj al, nanja gabe iginj

wor po. Gar hinij. Ninggeb iginj dinkebek denj karwo gote hej hej gasuj kura yirminj. Gasuj kurabe ge nij, kurabe Mose nij, munanj kurabe Elaia nij,” inyinj. Be, Pita gobe mere tiyyinj kuruj goyenbe gwaha yihim yerj ma nurdeya mere tiyyinj.

³⁴ Be, Pita mere tej hinhin goya goyabe gagap belej wanj mel goyen aw yuryinj. Irkeb komatminj karwo goyen gagap bana goj hokoyanj hej kafura wor po haminj. ³⁵ Irkebek al melak kura gagap bana gor mat mere tenjbe, “Al gaba Urne. Meteyne tiyyerj yerj ne belej po tapat irde basinja irmirinj. Ninggeb mereminj nurde gama irde hinayinj,” yirinj. ³⁶ Be, mere nuraminj go kamere nanjkenenjbe Yesu po hike kenaminj. Irdeb mata forok yirinj goyen goke al hoyanj momoj ma yiraminj. Binjde po nurde hinhan.

Dirinj unguram yan guram iryinj

(Matiyu 17:14-21; Mak 9:14-29)

³⁷ Be, fay urkebek donj-dondje gor mat Yesu go Pita, Yemsyabe Yonya irde kataminj. Katkebek al karim ma Yesu hitte wanj gabu iraminj. ³⁸ Irkebek al buda kuruj bana goj mat al kura belej ne nini yerj uguj po, “Tisa, urne gabe unjkurenj po geb, gigerj kenworj yerj nurde hime. ³⁹ Yerjbe unjgura belej ketal irde buluj buluj irkebek bemel po kekew tej hiyen. Irde tej megen temeyke yoryor yerj dadilok peltek yerj hiyen. Unjgura go urne tubul ma tenjbe buluj buluj irde hiyen. Ninggeb urne go kenerj sope irworj yerjbe gago eserj mere girde hime. ⁴⁰ Unjgura goyen takira tinaj yerj komatge yago eserj mere yirhem gega, tunanj urmanj urmanj bada hahanj,” inyinj. ⁴¹ Irkebek Yesu belej wol henjbe, “Denj gayenter nij mar, dahade ninggeb dufaytinj ne nij muj kura tarej ma irde hanj? Saba dirmanj dirmanjenj, tonantinj tarej wor po! Gayak ga ma neya hityen gega, hako po hanj. Daha nanja ga saba dirmeke wuk yenayinj?” yinyinj. Irdeb al goyen, “Urge go tej gar waya,” inyinj. ⁴² Be, dirinj goyen nanij belej tej Yesu hitte wanj hikeyab unjgura gore dirinj go tej megen temeyke yoryor yerj hinhin. Gega Yesu belej unjgura go inerj tej takira tej dirinj goyen sope irdeb nanij ge tubul tiyyinj. ⁴³ Irkebek al buda kuruj gore mata go kenerjbe Al Kurunyen sanjinjbe kuruj wor po yerj dinogj kok yaminj.

Yesu kamyej goyen goke sopte komatmiñ momoñ yiryij

(Matiyu 17:22-23; Mak 9:30-32)

Irdeb goke dufay heñ tagalde epte ma teñ hinhan goya goyenbe Yesu beleñ komatmiñ yago goyen, ⁴⁴ “Mere direñ tihim gayen kejkela nurnañ ko. Ne Al Urmiñ gabe al kura beleñ asogo haniñde niryen,” yinyij. ⁴⁵ Gega mel gobe Yesu mere tiyyij goyen miñ gwahade niñ dina yer bebak ma tiyamiñ. Mere tiyyij gote miñbe Al Kuruj beleñ bana kerkeb miñ gwahade yer ma nuramiñ. Irdeb asogo haniñde niryen meremiñ goke kafura heñ gote miñ niñ gusuñar ird ird niñ kama hamij.

Ganuñbe kuruj?

(Matiyu 18:1-5; Mak 9:33-37)

⁴⁶ Be, kurarebe Yesuyen komat buda goyen ganuñbe doyañ al hiyyen yer yingereñ ulij ge ma ne teñ kadam mohonje tiyamiñ. ⁴⁷ Irkeb Yesu beleñ mel gote dufaymiñ yener bebak teñbe diriñ kura teñ gegelhek beleñ mat kerke huwaryij. ⁴⁸ Irkeb gaha yinyij: “Diriñ diriñ gahadebe palap ma yirde hanjen. Gega al kura beleñ ne niñ teñ al hoyañ kura diriñ gahade gayen gargar iryenbe al go po moñ, ne manañ gargar niryen. Munañ al kura ne gargar niryenbe ne po moñ, Al Kuruj nad nerke wamiñ al goyen wor gargar iryen. Niñgeb deñ bana gayen al kura dufaymiñde yingereñ bande irde kadam farañ yuryen al gobe Al Kuruj diliñdeb al deñem yañ kuruj wor po yer kinyen,” yinyij. ⁴⁹ Irkeb komatmiñ kura Yon beleñ huwardeb, “Doyañ Al Kuruj, al kura beleñ deñge urdeb, ‘Yesu deñemde dinhem niñ, kat kunañ yinen ungara yakira teñ hien. Gega yenbe neñ meten teñ kuñ hite bana gañ niñ al moñ geb, metenmiñ goyen bada hawa inen utañ irtij,” iniyij. ⁵⁰ Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Al kura asogo ma dirde hi al gobe deñ farañ durde hi geb, utañ ma irnayanij,” yiryij.

Samaria mar kura Yesu pel iramiñ

⁵¹ Be, Yesu go kamde mulgañ heñ Naniñ Al Kuruj hitte hurkutek nalu go binde binde heñ hikeb Yerusalem kuñ kuñ niñ wor po biñ huwaryij. ⁵² Irdeb beleñ kuñ heñyabe komatmiñ kura yer wa meheñ heñ Samaria naña bana goñ niñ tiyuñde kura gor bingeya ferd ferd gasuñya

sope yirnayanij yinke yer wa meheñ heñ kwamiñ. ⁵³ Gega gor niñ marbe Yesu goyen Yerusalem kuñ hi yeke nurdeb Yesuya komatmiñya goyen tiyuñmiñde wañ heñ heñ ge igiñ ma nurdeb, “Gar ma wanayij,” yinamiñ. ⁵⁴ Irkeb mulgañ heñ Yesu hitte kuñ momoñ irkeb Yesuyen komatmiñ kura Yemsa Yonya beleñ nurdeb, “Doyañ Al Kuruj, igiñ Al Kuruj gusuñar iryeke nañkiñde mat kak teñ kerke kateñ mel go kumga yiryen?” inen gusuñar iraryum. ⁵⁵ Gega Yesu beleñ fulgañ kañbe yinen teñ, “Bada hiri,” yinyij. ⁵⁶ Irdeb komatmiñya tiyuñ hoyañde kwamiñ.

Yesu gama irniñ yenbe det kura yubul tinayanij

(Matiyu 8:19-22)

⁵⁷ Be, Yesube komatmiñ yagoya kuñ hikeyabe al kura gore wañbe, “Nebe ge kuñ heñ taha kuruj gobe gama po girde kuñ heñ,” iniyij. ⁵⁸ Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Kulu duwibe ferd ferd gasuñ miñyan, nu wor hagam yañ. Gega ne Al Urmiñ gabe goñ kura ferde usañ hetek gasuñnem moñ,” iniyij. ⁵⁹ Irdeb al hoyañ kura goyen, “Gama nira,” iniyij. Irkeb al goreb, “Doyañ Al Kuruj, arañ ma. Kuñ adone wa teñ mete teñ gab wañ gama giren,” iniyij. ⁶⁰ Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Al kamtiñ gobe tubul tike al toneñ kamtiñ ne niñ ma nurde hañ mar gore teñ mete tinañ. Munañ gebe kuñ Al Kuruj beleñ yende alya bereya doyañ yird yird mata goke tagalde tukayij,” iniyij. ⁶¹ Gwaha inkeb al hoyañ kura beleñ nurdeb, “Doyañ Al Kuruj, nebe gama giren. Goyenpoga kuñ diriñmiñneya tayne yagoya gwaha tiyen tihim yinen gab wañbe gama giren,” iniyij. ⁶² Irkeb wol heñbe, “Al kura bulmakaw beleñ yuluñ teñ hike megeñ ilde hanjen det tanarde hiyen al goyen harhok beleñ nañkeneñ hiyen gobe epte ma meten kejkela tiyyen. Gwahade goyen po, al kura Al Kurujyen meten tiye yenbe detmiñ yubul teñ meten tiyyen gega, det yubul titij goke uguñ po nurde hiyen al gwahade gobe epte ma Al Kuruj niñ meten tiyyen,” iniyij.

¹ Be, go kamereb Doyarj Al Kururj belej al hoyarj 72 wor yapat yirde taunya narjaya yerj kutekyarj goyen irawam irawam yerj ma meherj herj kunarj yerj huljarj yirij. ² Goyarebe gaha yinij: “Alya bereya Al Kururjyen mere nurtek mar gobe wit iginerj sak narjare sak yerj tukurj hanyen go gwahade harj gega, meterj marbe budam moj. Ningeb meterj gote mij al Doyarj Al Kururj gusurjarj irnayij. Irkeb meterj mar budam yad yerke alya bereya yad yad meterj go terj hinayij. ³ Denje sipsip dirjerj tarej mijmoj go gwahade goyen kulu duwi kahal bana dad dermeke kuniij tahaerj geb. Goyenpoga kafura ma henayij. ⁴ Be, kuniij yerjbe kalwa, lawa miliij, kahaerj basarj kura ma yawarnayij. Irde kurj al kura belejyarj yenerj goya ulyarjde gor huwarde mere ma yirnayij. Monggo meterj terj terj nalube herj ga moj hubu hiyyerj geb.

⁵ “Be, al kurate yare hiniij yerj yamijnde hurkurjbe, ‘Al Kururj belej ya bana harj mar garte birj yisikamke igij hinayij,’ inerj gab hurkunayij. ⁶ Irke ya gote mij al gore derj ge amajerj nuryerjbe derj belej Al Kururjyen sarjijde guram irde tarej irnayij gote iginerjbe yerj hitte forok yiyyerj. Munarj gwahade ma diryerj gob iginerj gobe dindikerj hitte mulgarj herj tarej diryerj. ⁷ Be, al kura belej yaner tumjarj hiniij yerj hoy dirkeb ya ukurenjde gor po hinayij. Ya kurar mat kurar ma kurj hinayij. Irde al gore bingeya feya kura dunkeb bada ma herj mali po nene hinayij. Denje Al Kururjyen meterj mar geb, meterj terj hite goke damu dira yerj nurdeb nene hinayij.

⁸ “Be, kurj taunde kura forok yeke al gor nij belej gargar dirde det kura yawaerj diltij mar yerde nenanj dinkeb mali po nene hinayij. ⁹ Irde gor nij mar kura garbam mijyarj yenerjbe Al Kururjyen sarjijde sope yirde hinayij. Irdeb, ‘Al Kururj belej doyarj dird dird nalube binde wor po hihi,’ yinerj hinayij. ¹⁰ Munarj taun kurar kura kuke meretij ma nurde gargar ma dirkeb taun bana go nij belejyarj kurj gaha yinerj gabe taun go tubul terj kunayij: ¹¹ ‘Denje Al Kururjyen mere pel irharj geb, denje nerja moj. Ningeb kahaerjiniijde nij tupi busarj hihit. Goyenbe Al Kururj belej alya bereyamij doyarj yird yird nalu gobe binde wor po hihi geb, mata terj harj gobe nurde

ga terj hinarj ko,’ yinerj hayhay yirde hinayij. ¹² Fudinde wor po dinerj hime. Taun goyenter nij marbe kame Al Kururj belej al igijya bulurjya pota yiryerj nalureb mata bulurjmij gote murunggem bulurj wor po tenayij. Bikkerj Sodom taunde nij mar belej mata bulurj terj hinhan gote murunggem tamiij gote folek wor po tenayij geb,” yinij.

¹³ Irdeb sopte gaha yirij: “Be, ne belej Yuda mar moj al mij hoyarj hanyen taun Tairya Saidonya gor kurj mata tinerj forok yirmirij manhan mel gob ararj po bebak terj mata bulurjmij ge kandukjerj wor po nurde amil erekke hor yirde tupi sam terj mata bulurjmij yubul terj Al Kururj nij birj mulgarj hewoj. Gega derj Yuda mar Korasin taundeya Betsaida taundeya harj marbe ne belej mata tinerj kurayarj kurayarj terj himeke nenerj bebak titek yara gega, gwaha ma terj asogo nirde harj. Ningeb derj Yuda marte mata gwahade goke Al Kururj belej birj ar yeke gote murunggem bulurj wor po dunyerj geb, goke bunijerj nurd dunerj hime. ¹⁴ Tairya Saidonya taunde nij marbe mata bulurj gote murunggem yawarnayij. Gega derj Yuda mar merene pel irde hanyen gote murunggembe yende folek, bulurj wor po. ¹⁵ Irde derj Kapeneam taunde nij mar, denje dindikerj, ‘Nerjbe derjniniij yarj,’ yerj tururj tururj terj Al Kururj nij bitij mulgarj ma herj harj? Al Kururj belej demeyerj kak ala bana kurkunayij geb,” yinij.

¹⁶ Irde sopte gaha yinij: “Al kura derj mere tike nuryerj gobe merene nurde hi yerj nurd unerj. Munarj al kura derj dakira tiyyerj gobe ne nakira tiyyerj. Irde nakira tiyyerj al gobe huljarj nirke wamirij al goyen takira tiyyerj geb,” yinij. Be, komatmij 72 go gwaha yinerjbe yubul tike kwamij.

¹⁷ Be, Yesuyen komat 72 go bur yerj kurj meterj terj kurj hinhan. Meterj terj kurj kurj metermij pasi irdeb amarj wor po herj mulgarj herj warjbe, “Doyarj Al Kururj, ugura wor tarejger yakira titekeb mereniniij nurdeb yinerj hinhet goyen po gama irde hinhan,” inamij. ¹⁸ Gwaha inkeb wol herjbe, “Derj meterj terj hinjanya Satanyen tarejbe dagamel terj bemel po katij yara sarjijmij hubu heke kinmij. ¹⁹ Ga

nurnan. Ne belej tarej kuruj wor po dunhem. Ningeb ungurabe al buluj yirtek tarej minyan kunereya misij kalpanya yara gega, igij yufurka tej kuj hinayij. Irdeb asogotij Satanyen sanij goyen fole wor po irnayij. Det kura belej epte ma buluj dirnayij geb. ²⁰ Gega unguara belej meretij nurde busaharke goke amanerj ma nurde hinayij. Al Kuruj dirjerj wej hitij gobe det kuruj wor po yerj goke amanerj nurde hinayij,” yinyij.

Yesu belej Nanij Al Kuruj amanerj nurd unyij

(Matiyu 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Be, goya goyenbe Holi Spirityen tarende Yesu go aman wor po herjbe, “Adone, gebe nanjinya megenya gote Doyaj Al Kuruj. Gebe al yingerj dufaymirj wukkek yerj nurde hanj marya alyen saba karkuwanj yawartij marya hittebe meterj tej hime kuruj gate mij goyen bana kerde hayen. Gega dirij belej nanijnya milijnya hitte tawuj hitij yara al kura yingerjde tarende epte moj yerj nurde Al Kurujyen faraj nij nanjkenen hanj mar hitte sanjinge yikala yiranj goke amanerj wor po nurde turuj girde hime. Fudinde, bunijengebe kuruj geb, mata gwahade forok iranj.

²² Adone belejbe det kuruj gayen doyaj yird yird meterj gobe ne nunyij. Nebe yende Urminj wor po geb, yerj po ga kenkela nurde nunej hi. Al hoyanjbe gwahade ma nurd nunej hanj. Irde Nannebe neya al ne belej basiña yirde hime marya belej po ga nurd unej hite. Al hoyanjbe gwahade moj,” yirij.

²³⁻²⁴ Irdeb Yesu go fulganj kanjbe komat-mij yago yenejbe yerj munj po yapat yirde gaha yinyij: “Bikkerj Al Kurujyen mere basanj marya doyaj mar karkuwanja budam belej det derj yenerj hanj gayen yentewoj yerj nurde hinhan. Goyenbe go ma yenejnya kamaminj. Mere derj nurde hanj gayen wor nurtewoj yerj nurde hinhan. Goyenbe go ma nuraminj. Ningeb derj kenerj hanj det gayen kennayij marbe goke amanerj nurde hinayij,” yinyij.

Samaria nanjare nij al gote maya mere

²⁵ Be, kurarebe Moseyen saba mar al kura belej Yesuyen dufaymirj tunjanj urde

kene yerj warjbe, “Tisa, daha terjbe Al Kurujnya huginerj herj herj mata goyen nere hiyyerj?” inyij. ²⁶ Irkeb Yesu belej wol herjbe, “Moseyen sabarebe daha yitij hi? Daha mat kapyanj herj hayen?” inyij. ²⁷ Irkeb al gore wol herjbe, “Al Kurujbe gere Doyaj Al Kuruj geb, bege, tonge, sanjingerjbe dufayger mat wor po yerj ge nurde hayij. Irdeb al hoyanj nijbe gigerj ge nurde hayen gwahade goyen po nurde yunerj hayij,’ gwahade yitij hi,” inyij. ²⁸ Irkeb wol herjbe, “Mere gobe fudinde wor po wol haha. Ningeb kuj yaha gwahade terj hayij. Irkeb Al Kurujnya huginerj herj herj mata goyen gere hiyyerj,” inyij.

²⁹ Irkeb al go sikken tagalke nurdeb yingerj alu ure yerjbe, “Ningeb al dahadebe kadne yerj nurej?” inyij. ³⁰ Irkeb daha mat kura inmeke bebak tiyi yerjbe Yesu belej baranj kura gahade tagalyij: “Be, kurare kurab al kura Yerusalem taun tubul terj Yeriko taunde kuruj hinhin. Irkeb belenbe kawo mar belej tanarde detmij yugu terj mayke kamde dagi tikeb tubul terj busaharaminj. ³¹ Goyarebe Al Kuruj doloj ird ird mata doyaj al kura belej goyen po gama irde kurkurij. Gega kuj al belen hinhin go kenerjbe go ma kenhem kenhem irde siña urde fole irde kurij. ³² Be, go kamereb Liwai mar al kura Al Kurujyen ya balem bana meterj terj hiyen gore belej goyen po kurkurij. Kuruj al go kinyij, goyenbe yerj wor kenerj kenerjbe belej siña urde fole irde kurij. ³³ Gega irem go kamereb Samaria nanjare nij al kura belej goyen po kujbe al go kinyij. Samaria nij marya Yuda maryabe awalikde ma hanjen. Gega Samaria al gore Yuda al goyen kenerjbe bunijerj wor po nuryij.

³⁴ Irdeb olip fimijnya wain fimijnya belej dagi tirijyanj goyen sam yirdeb mala terj unyij. Irdeb al go isanj herj donkiminj hende kerdeb terj kurij. Kujbe ya kura al mali damu terj ferde hanjyende gor tukujbe gor sope irde doyaj irde hinhin. ³⁵ Irde ferd fay urke kwe yerjbe ya doyaj al goyen silwa hora irawa unerjbe, ‘Al ga doyaj irde hayij. Hora ga hubu hekeb gigen hora belej faranj urde hayij. Kame mulganj herj warj gab wol herj gunerj geb,’ inyij,” yirij. ³⁶ Irdeb Yesu belejbe Moseyen saba tagal tagal al goyen, “Al daminjbe kawo mar belej buluj irke

dagi kuruj tirinj al gote kadam yej nurde ha? Al Kuruj doloj ird ird mata doyanj al ma Liwai al ma Samaria nij al goyen?" iney gusuñanj iryinj. ³⁷ Gwaha inkeb Moseyen saba mar al goreb, "Buniñej nurd unejbe faranj uryinj al gobe kadam yej nurhem," inyinj. Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, "Ge wor kuñbe mata gwahade goyen teñ hayinj," inyinj.

Yesu beleñ Martaya hayminj Mariayat yare kurinj

³⁸ Be, go kamereb Yesu go komatminj yagoya Yerusalem kuñ heñya tiyunde kura gor forok yekeb bere kura deñembe Marta gore Yesu goyen yamiñde hoy irke kurinj. ³⁹ Kuñ gor heñ Yesu beleñ mere tikeb Marta hayminj deñembe Maria gobe Doyanj Al Kuruj kahañ miñde keperde meremij palña irde hinhin. ⁴⁰ Gega babam Marta gobe Yesuya komatminj yago goke biñge gitik irde kayej teñ hinhin geb, bitbutnej wor po nurde hinhin. Gega hayminj beleñ faranj ma urkeb Yesu hitte kuñbe, "Doyanj Al Kuruj, haynebe faranj ma nurde hi gake bunijej ma nurde nunej ha? Inke faranj nuri!" inyinj. ⁴¹ Irkeb Doyanj Al Kuruj beleñ wol heñbe, "Marta, gebe megen nij det mali kuruj gake uguñ po dufay heñbe beger kanduknej nurde ha. ⁴² Al beleñ tetek det iginj wor po gobe uñkureñ po hi. Mariabe det iginj goyen tih. Niñgeb al kura beleñ epte ma goranj iryey," inyinj.

11

*Al Kuruj mere ird ird mata
(Matiyu 6:9-13; 7:7-11)*

¹ Be, nalu kurareb Yesu go nana kurar kura gor heñ Al Kuruj mere ird hinhin. Be, Al Kuruj mere ird hinhin go pasi irkeb komatminj kura goreb, "Doyanj Al Kuruj, Yon Baptais beleñ komatminj yago Al Kuruj mere ird ird mata saba yiryinj gwahade goyen neñ wor saba dira," inyinj.

² Irkeb Yesu beleñbe, "Al Kuruj mere irminj yejbe gahade mere ird hinayinj: 'Ado, gebe tareñge turñuj yaj wor po. Niñgeb turuj girde hitek.

Irde ge beleñ doyanj dird dird mata gobe megen gar kawan heñ kuruj hiyyej.

³ Irde nanñkahalmij nanñkahalmij biñgebe gwahade nene hinayinj yej nurd ga duney hayinj.

⁴ Neñbe al hoyanj beleñ buluj dirde hanj goyen halde yuney hite geb, ge beleñ wor nende mata buluj halde dunayinj.

Irdeb mata buluj titek dufay go walde duney hayinj. Irkeb gwaha ma titek, yej gusuñanj irde hinayinj," yinyinj.

⁵⁻⁶ Irdeb sopte gaha yinyinj: "Be, deñ gayen al kadtiñ kura goyen beleñ gisaw wanj yatiñde forok yekeb wawuj biñde goyen al kadtiñ hoyanj kura yamiñ binde hiyyej go hitte kuñbe, 'Kadne kura gayamuj ga yaner waya gega biñgenem moñ. Niñgeb beret karwo gwahade kura nunke yukuj une yej ge hitte wayhem. Kame ga wol heñ guney geb,' innayinj. ⁷ Irkeb al gore ya biñde mat, 'Yamebe bikkej tañ sañij irhem, irdeb dirinjmiñnebe ferhanj geb. Moñgo ne huward migirinj timekeb dirinjmiñne huwarnak geb. Biñge ma guney. Bada heñ mulganj hawa,' inyey. ⁸ Gega fudinde diney hime. Al gobe bada ma heñ gusuñanj irde tebanj irde hiyyej. Irkeb yejbe al kadne go yej nurde goke teñ biñge gogo ma unyey. Al gore gusuñanj irde tebanj iryey goke teñbe huwarde yej nurde wayyey goyen unyey.

⁹⁻¹⁰ "Goke teñbe gago momoj dirde hime: al kura beleñ det kuranj nurde Al Kuruj gusuñanj irkeb unyey. Irde det kuranj nanñkeneñ kurut yekeb ikala iryey. Irde yej beleñ doyanj irde hi gasuj bana goñ hurkuj hurkuj yame mayde tebanj irkeb yame hol ird unyey. Niñgeb deñ wor det kuranj nurde Al Kuruj gusuñanj irtiñde po hikeb yej beleñ dunyey. Det goke nanñkeneñ kurut yitiñde po hikeb dikala diryey. Irde yej beleñ doyanj ird ird gasuj bana goñ hurkuj hurkuj yame mayde tebanj irkeb yame hol ird dunyey.

¹¹ "Deñ gayen kura urtiñ yago beleñ makañ dapña nij gusuñanj dirke gayen iginj kunere yunnayinj? ¹² Irde tatirok bilminj nij dinke gayen iginj misinj kalpañ yunnayinj? Epte ma gwaha tinayinj geb. ¹³ Deñ mata buluj mar wor dirinjtiñ yago beleñ det kuranj yekeb det iginj po yunninj yej nurde hanjen. Niñgeb Nantiñ Al Kurujbe deñ megen nij mar gote folek geb, Holi Spirit

niŋ gusuŋaŋ irkeb det hoyaŋ ma dunyeŋ. Holi Spirit po dunyeŋ!” yinyiŋ.

*Yesuya Belsebulya
(Matiyu 12:22-30; Mak 3:20-27)*

¹⁴ Be, nalu kurarebe Yesu beleŋ al kura uŋguram yaŋ mere ma teŋ hinhin goyen sope ire yeŋbe uŋgura go takira tikeb al gobe mere tiyyiŋ. Irkeb al buda kuruŋ go mata goyen keneŋbe diliŋ fot yamiŋ. ¹⁵ Gega al kurabe, “Uŋgurar kuruŋmiŋ Belsebul beleŋ tareŋ irkeb gogo uŋgura yakira teŋ hi,” yamiŋ. ¹⁶ Munarŋ al kurabe gwaha irde merem yaŋ irniŋ yeŋbe, “Mata tiŋeŋ Al Kuruŋ beleŋ po ga irtek kura forok irke kinniŋ,” inamiŋ.

¹⁷ Goyenbe Yesu gobe al dufay heŋ hinhan goyen yeneŋ bebak teŋbe gaha yinyiŋ: “Tiyuŋ kuruŋ kura bana al beleŋ yiŋgeŋ uliŋ kadom asogo gird teŋ bur yenayiŋ gobe saŋiŋ ma heŋ tumŋaŋ buluŋ henayiŋ. Irde al miŋ uŋkureŋ wor gwahade po, yiŋgeŋ uliŋ kadom asogo gird teŋ bur yenayiŋbe tumŋaŋ mugol nenayiŋ. ¹⁸ Niŋgeb gwahade goyen po Satan beleŋ uŋgura yeŋ yufukde haŋ goyen buluŋ buluŋ yiryenbe dahadem tareŋ henayiŋ? Epte moŋ. Mere ga tihim gabe deŋ beleŋ ne niŋ yeŋ, ‘Uŋgurayen kuruŋmiŋ Belsebul gote tareŋde uŋgura yakira teŋ hi,’ yekeb gago dinhem. ¹⁹ Deŋ beleŋ ne niŋ yeŋ gwahade yeŋ haŋ gega, deŋ gama dirde haŋ mar wor uŋgura yakira teŋ haŋyen goyenbe ganuŋyen saŋiŋde yakira teŋ haŋyen? Belsebulyen tareŋde ma Al Kuruŋyen tareŋde? Mel gobe, ‘Uŋgura yakira teŋ teŋ saŋiŋbe Al Kuruŋ hitte mat waŋ hi,’ yeŋ nurde haŋ geb, deŋ beleŋ ne nineŋ haŋ gobe usi wor po yeŋ nurd dunayiŋ. ²⁰ Al Kuruŋ beleŋ doyaŋ dird dird mata bikkeŋ deŋ hitte forok yi-tiŋ hi goyen kawan ird irdmiŋbe ne beleŋ Al Kuruŋyen saŋiŋde uŋgura yakira teŋ himyen gogo.

²¹ “Be, al tareŋ kura fuleŋare niŋ det yade yamiŋ doyaŋ irde hikeb al kura beleŋ samuŋmiŋ go epte ma kawe tiyyeŋ. ²² Gega al hoyaŋ kura al gote tareŋ folek gore waŋbe fuleŋare niŋ detmiŋ go hende saŋiŋ heŋ hiyen goyen gorar irde maydeb samuŋmiŋ yade yukuŋ kadom yagoya gale henayiŋ. Niŋgeb gwahade goyen po, tareŋnebe uŋgura gote folek geb, alya

bereya uŋgura beleŋ yade buluŋ buluŋ yirde hiyen goyen yumulgaŋ teŋ hime.

²³ “Be, al kura ne niŋ ma heŋ haŋ marbe asogone. Irde al kura Al Kuruŋ hitte al yukuŋ yukuŋ niŋ faraŋ ma nurde haŋ marbe al bur yirde meten go buluŋ irde haŋ yeŋ nurenŋ.

²⁴ “Be, uŋgura kura al uliŋde niŋ takira tike kat kuyeŋ gobe mali naŋa al ma hitek bana goŋ kuŋ usaŋ heŋ heŋ gasuŋ niŋ naŋkeneŋ kuŋ hiyen. Gega gasuŋ kura ma keneŋbe, ‘Bikkeŋ hinhem gasuŋde gor mulgaŋ heweŋ,’ yiyyeŋ. ²⁵ Irdeb mulgaŋ heŋ waŋbe gasuŋ bikkek gobe halde haraŋ heŋ sope irtiŋ kinyeŋ. ²⁶ Irdeb kuŋbe sopte uŋgura 7 yende tareŋ folek goyen yupi teŋ tumŋaŋ waŋbe al goyen ketal urnayiŋ. Gwaha irkeb al gobe haŋkapyo hinhin gwahade moŋ, buluŋ wor po hiyyeŋ,” yinyiŋ.

²⁷ Be, bere kura gore al buda bana goŋ heŋ Yesu mere teŋ hinhin go nurdeb, “Bere kawaŋ gerde siŋsilaŋ giriŋiŋ gobe amaŋ hiyyeŋ,” inyiŋ. ²⁸ Irkeb Yesu beleŋ wol heŋbe, “Alya bereya Al Kuruŋyen mere nurde gama irde haŋ mar go gab amaŋeŋ nurde hinayiŋ,” inyiŋ.

Mata tiŋeŋ Al Kuruŋ po forok yirtek niŋ gusuŋaŋ iramiŋ

(Matiyu 12:38-42; Mak 8:12)

²⁹ Be, al budam wor po waŋ gabu irdeb kalyaŋ kerkeb Yesu beleŋ yeneŋbe gaha yiriŋ: “Gayenter niŋ alya bereya gabe dufaymiŋya matamiŋyabe buluŋ wor po. Mel gobe mata tiŋeŋ Al Kuruŋ beleŋ po ga irtek goke po gusuŋaŋ heŋ haŋ. Goyenbe bikkeŋ Al Kuruŋyen mere basaŋ al Yona hitte mata tiŋeŋ kura forok yiriŋ gwahade goyen ne hitte forok yiyyeŋ goyen po ga kennayiŋ. Mata tiŋeŋ hoyoŋ kura ma kennayiŋ. ³⁰ Bikkeŋ Yonabe makaŋ dapŋa kuruŋ wor po gore tohogo tike naŋkahal karwo gayen biŋ bana heŋ ga katiŋiŋ goyen tagalke Niniwe taunde niŋ mar tumŋaŋ Al Kuruŋyen saŋiŋ bebak tiyamiŋ. Gwahade goyen po, ne Al Urmiŋ hitte mata tiŋeŋ kura forok yiyyeŋ goyen alya bereya gayenter niŋ gayen kennayiŋ. ³¹ Bikkeŋ Solomon beleŋ Israel naŋa doyaŋ irde hinhiyabe naŋa gisaw niŋ doyaŋ bere kuruŋ Siba beleŋ Solomonyen dufaymiŋ wukkeŋ goyen nure yeŋ wayyiŋ. Gega alya bereya gayenter niŋ gabe ne Solomonyen dufay

folek gare saba yirde hime gega, go ma nurde hañ. Ningeb kame Al Kurun belej al iginya bulunya pota yird yird nalurebe doyan bere Siba belej huwardeb merene ma nurde hañ mar gayen merem yan yiryen.³² Irde Niniwe taunde niñ mar gobe Yona belej kun Al Kurunyen mere basan heñ tagalkeb mata bulunmin yubul ten Al Kurun niñ biñ mulgan hamiñ. Gega alya bereya gayenter niñ gabe ne saba ten hime gabe Yonayen saba folek gega, go ma nurde hañ. Ningeb Al Kurun belej al iginya bulunya pota yird yird nalurebe Niniwe niñ mar belej huwardeb merene ma nurde hañ mar gayen minge yirnayin,” yirin.

Ulinde niñ hulsi

(*Matiyu 5:15; 6:22-23*)

³³ Irde sopte gaha yirin: “Al kura hulsi yusun yurde ga banare ma yerde hanjen. Irde koron po aw ma yurde hanjen. Gwaha yirtineñbe yade hulsi kawan yentek gasunde gor yerde hanjen. Gogab al belej ya bana wanbe hulsi melak kawan po heñ hike kennayin. Gwahade goyen po, merenebe kawan po tagalde hike nurde hinayin.³⁴ Irde diltinbe ultin kurun gote hulsi yara. Ningeb diltin igin hikeb hulsi belej ya bana melak heñ wuk yiyyen go gwahade, nenen kenkela bebak ten merene belej dufaytinnya matatinnya goyen wuk wor po yiryen. Munan diltin bulunbe merene bitin bana ma hi ningeb, dufaytinnya matatinnya gobe kidoma belej po makin hiyyen.³⁵ Goke tenbe hulsi go kamkeb bitin bana kidoma po makin hiyyenkek geb, kenkela heñ doyan yirde hinayin.³⁶ Merene den bana hulsi melak heñ wuk yitin yara hiyenbe kidoma mun kura gor ma hiyen gwahade goyen po dufay bulunya mata bulunya miñmon hinayin. Den hitte hulsi melak heñ wuk wor po yiyyen gwahade po, merene belej dufaytinnya matatinnya wukken wor po yiryen,” yinyin.

Farisi marya Moseyen saba marya gote mata bulun

(*Matiyu 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47*)

³⁷ Be, Yesu belej meremin pasi irkeb Farisi al kura gore, “Wake yaner kun binje nere,” inenbe yaminde kun keperdeb dula tiyyen tiyaryum.³⁸ Gega Yesu belej Yuda marte matare hanin ma haldeya binje neke

kenerbe dilin fot yirin.³⁹ Irkeb Doyan Al Kurun belej gaha inyin: “Den Farisi marbe koronya gisuya sinjak belej po haltin yara ten hañ. Gega bitinbebe kudin mataya mata bulun kurayen kurayen kurun gore makin hitin hañ.⁴⁰ Dulin kukuwa wor wor, Al Kurun ultin sinjare niñ iryin gore po bitin manan iryin.⁴¹ Ningeb ultinnya bitinnya Al Kurun dilinde wukkekin hinin yenbe al buninen det niñ amu heñ hañ mar goyen fudinde mat po faran yurde hinayin.

⁴² “Den Farisi marbe panin meten tenbe Moseyen saba kenkela gama irnin yen panin kurayen kurayen goyen pota yirke kun buda 10 hekeb buda unjkurenbe Al Kurun niñ uner hanjen. Gega al hoyan faran yurtineñbe bulun yirde goke kanduknen ma nurde hanjen. Irde bitinde mat Al Kurun niñ amanen ma nurde hañ. Ningeb kame gote murungem bulun tenayin goke buninen nurde dunen hime. Ningeb al hoyan faran yurd yurd mata goyen ten hinayin. Irde Al Kurun galak ird ird mata goyen wor bada ma heñ gwaha po ten hinayin.

⁴³ “Den Farisi marbe gabu yatinyan kun al denem yan belej keperde hitek gasunyan po keperde yen nurde hanjen. Irde al budam kun wan ten hanjen gasunyan kun hitekeb al belej palap dirde pere dirde hinar yen nurde hanjen. Ningeb kame mata buluntin gote murungem bulun tenayin geb, goke buninen nurde dunen hime.

⁴⁴ “Den Farisi marbe al hakwa yerde hitin horabok bikkek kura megen belej sam irtin geb al belej ma nurdeya goyen heren kun hanjen go gwahade goyen, sinjare mat denenmiñbe al huwak mata buluntin miñmon yara. Ningeb den belej al bulun yirde hañ goyen ma nurdeya gama dirdeb yen wor bulun heñ hanjen. Ningeb kame mata buluntin gote murungem bulun yawar-nayin goke buninen nurd dunen hime,” yirin.⁴⁵ Irkeb Moseyen saba kenkela nurtin al kura goreb, “Tisa, Farisi mar po yinhen yen nurha, goyenbe nen Moseyen saba mar manan sukal dirha geb,” inyin.⁴⁶ Irkeb Yesu belej wol heñbe, “Den Moseyen saba marbe saba kura al belej gama irtek meten yen wor po goyen supahakde yerde hanjen. Gega dindikenbe saba unjkuren mun kura ma gama irde hanjen. Ningeb

kame mata buluŋtiŋ gote muruŋgem buluŋ yawarnayiŋ goke bunineŋ nurd duneŋ hime.

⁴⁷⁻⁴⁸ “Deŋ Moseyen saba marbe Al Kurunyen mere basan mar porofet bikken asetin yago beleŋ gasa yirke kamamin mar goyen palap yirhet yeŋ metemin haraŋ heŋ umŋa yirde hanyen. Gega ne beleŋ denerminbe ayaŋ yerde haŋ yeŋ nurd duneŋ hime. Irde asetin yago beleŋ Al Kurunyen mere basan mar gasa yirde hike kamde hinhan goyen igin po yirde hinhan yeŋ nurdeb gogo metemin umŋa yirde haŋ yeŋ deneŋ hime. Niŋgeb kame gote muruŋgem buluŋ wor po yawarnayiŋ goke bunineŋ nurd duneŋ hime. ⁴⁹ Deŋ beleŋ gwaha tinayiŋ goke Al Kurun dufaymin wukkeŋ beleŋbe, ‘Porofet yagoya Mesaiyen mere basan mar aposel yagoya yad yermeke Yuda mar hitte kunayiŋ. Irkeŋ kurabe gasa yirke kamnayin. Munan kurabe buluŋ buluŋ yirke ulin misiŋ kater hinayiŋ,’ yirin. ⁵⁰ Niŋgeb bikken wor po porofet yago gasa yirke kamde hinhan mata goyen waŋ waŋbe gayenter manan gwahade po geb, mel gote dari wok yamin gote kanduk gobe deŋ Yuda mar gayenter niŋ beleŋ tenayiŋ. ⁵¹ Fudinde wor po dineŋ hime. Deŋ gayenter niŋ Yuda marbe Adam urmin Abel kamiŋde mat waŋ waŋ Al Kurun niŋ det kumga teŋ uney uney gasunya gasun himama kahalte mayke kamiŋ al Sekaraia gote muruŋgem buluŋ wor po tenayiŋ geb.

⁵² “Deŋ Moseyen saba marbe alya bereya Al Kurunyen mere nurde bebak teŋ dirneŋ weŋ heŋ heŋ beleŋ goyen pet yirde haŋ. Niŋgeb kame gote muruŋgem tenayiŋ goke bunineŋ nurd duneŋ hime. Deŋbe Al Kurun hitte kuŋ kuŋ beleŋ goyen ma gama irde haŋ. Irde al hoyan Al Kurun hitte kuŋ kuŋ beleŋ go manan pet pet yirde haŋ,” inyin.

⁵³⁻⁵⁴ Be, Yesu gob gasun goyen tubul teŋ hoyan de kukeb Farisi maria Moseyen saba maria beleŋ asogo wor po irdeb daha kura yekeŋ merem yaŋ irde merere kertek yeŋ gusunjan kurayen kurayen irde hinhan.

12

Farisi marte mata buluŋ ma gama irnayin (Matiyu 10:26-27)

¹ Be, goyenterbe al budam wor po waŋ Yesu hinhinde gor gabu iramin geb, kadom ufurd guneŋ teŋ hinhan. Irkeŋ Yesu beleŋ mere miŋ ure yeŋbe komatmin yago wa gaha yiniŋ: “Beret kan kan de niŋ guram yisbe dirneŋ muŋ po palawa bana kerkeb hilyan kuyeŋ gwahade goyen po, Farisi marte usi matamin gore al budam buluŋ yirde hanyen. Go mar gobe mata buluŋ teŋ hanyen gega, sirjare mat yenerminbe al huwak yara. Niŋgeb mel goke keŋkela heŋ ga hinayiŋ. ² Al kura bana kuŋ balminde mata teŋ hinayiŋ kuruŋ gobe kamebe kawan heke al nurde pasi henayiŋ. ³ Niŋgeb mere kura wawun de al ma deneŋ haŋ yeŋ tinayiŋ gobe fay urke nan kahalde al hoyan beleŋ yeke nurnayiŋ. Irde mere kura bana kuŋ ya binde sisure yenayiŋ gobe al hoyan beleŋ al dilinde kawan wor po tagalnayiŋ.

⁴ “Kadne yago, al beleŋ mudunke kamde kamde niŋ kafura ma henayiŋ. Yeŋbe ultin go po buluŋ yirnayin, munan go kamere tontinbe epte ma daha wet kura yirnayin. ⁵ Gega kafura irtek al goke momon direŋ tihim. Al Kurun po ga kafura irde hinayiŋ. Yeŋ po gab al gasa yirke kamkeŋ toneŋbe kak hugineŋ hitek alare gor yemey yemey tareŋ miŋyan. Fudinde wor po dinhem geb, yeŋ niŋ po ga kafura heŋ hinayiŋ. ⁶ Nu mukneŋ siptesoŋbe hora mulowom po damu teŋ hanyen. Gega Al Kurunbe nu mukneŋ gwahade goyen urkureŋ muŋ kura niŋ bin sir ma yeŋ hiyen. ⁷ Tonan tin yuwalheŋbe budam wor po, epte ma kapaŋ hetek gega, Al Kurunbe tonan tin yuwalheŋbe gwahade haŋ yeŋ nurde hi. Gwahade goyen po Al Kurunbe deŋ ge bin sir ma yeŋ hi niŋgeb, kanduk yeneŋ yeneŋ goke kafura ma henayiŋ. Deŋbe Al Kurun dilinde samun tareŋ yara, nu mukneŋ budam gote folek wor po geb.

Yesu niŋ tagal tagal mata (Matiyu 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Fudinde wor po dineŋ hime. Al kura al hoyan dilinde, ‘Nebe Yesu nurd uney hime,’ yiyyeŋbe kame ne Al Urmin gare wor Al Kurunyen miyon dilin mat, ‘Al gobe nere,’ yeweŋ. ⁹ Munan al kura al dilin mat, ‘Nebe Yesu ma nurde uney hime,’ yiyyeŋ al gobe

kame ne wor Al Kuruyen miyoy dilinde, 'Al gobe go ma nurd uney hime,' yewey.

¹⁰ "Be, al kura ne Al Urmin gayen nanyar niryey gobe Al Kuruy pohogay irkeb igij halde unyey. Gega al kura Holu Spirit sukal iryey gobe Al Kuruy belej mata bulujmin goyen epte ma wor po halde unyey.

¹¹ "Be, al belej ne nij igij ma nurde merem yaj dirde dukuj merere derkeb Yuda marte gabu yayan nij doyan marya megen nij doyan mar karkuwan dilinde huwarnayij goyabe daha mat dindikenj ge tej mere titek yey goke uguj po dufay ma henayij. ¹² Goyarebe Holu Spirit belej merebe gwaha mat yenayij yey dufaytinj de bebak diryey geb," yinyij.

Horam yaj al gote maya mere

¹³ Be, al kura gabu iramin bana gore huwardeb, "Tisa, ge belej dadane inkeb det adodere yerde hitij goyen pota irdeb yende yawardeb nerebe nuni," inyij. ¹⁴ Irkeb Yesu belej wol henbe, "Ganuj belej derte mere nurde sope irde dettirij pota ird ird al niruj geb, gago waj gusuwan nirde ha?" inyij. ¹⁵ Irdeb gor gabu iramin mar goyen yenej henyabe, "Al belej megen nij samunya horaya budam yawarnayij gega, gore Al Kuruj dilinde fudinde wor po igij hej hej mata goyen epte ma yuney. Nijgebe kenkela hej ga hinayij. Mongo megen nij samuj kurayen kurayen yad yad nij uguj po dufay henayij geb," yinyij.

¹⁶ Be, go kamereb maya mere mat gaha yinyij: "Horam yaj al kura gote metenjde binje karim ma iginej hamij. ¹⁷ Irkeb al gobe binje po, 'Binje yerd yerd ya hoyar minmoj geb, daha tijey?' yey dufay hej hinhin. ¹⁸ Irdeb, 'Binje yerd yerd ya bikkek gayen yupew yurdeb karkuwan yirej. Irdeb binjeneja samujneya tumjan bana goj yerej. ¹⁹ Nijgeb nebe binje budam wor po geb, dama budam goyen hitek, araj ma hubu henayij. Nijgeb hej hejnebe igij po hej. Dula tej, fe nene, amaj hende po hej,' yirij. ²⁰ "Gega Al Kuruj belej, 'Gebe kukuwa wor po! Hanja wawujbe tonge temeke kamayij. Irkeb detge kuruj gigenj ge nurde gitik tijay gobe ganuj belej yawaryej?" inyij. ²¹ "Nijgeb al kura yingey ge uguj po nurdeb megen nij samuj yade hiyey gega, Al Kuruj nij ma nuryey, irde yey ge metenja mataya

igij ma tej hiyey al gobe gwahade goyen po iryey," yinyij.

Megen nij det goke ma nurde hinayij
(Matiyu 6:25-34)

²² Be, gwaha yirij kamereb Yesu belej komatminj yago goyen gaha yinyij: "Nijgebe denbe megen gar henya, 'Daha mat binje yade netek, irde ulnininjdeb da yade yertek?' yey goke uguj po ma dufay henayij. ²³ Binjebe igij gega, gore po epte ma hej hejtij igij iryey. Ultij umja manaj gwahade po ultij igij ma yiryey. ²⁴ Be, nu nij nurnaj. Yenje binje ma harde hanjen. Irde sak yeke yade yadi yerd yerd ya minmoj gega, Al Kuruj belej paka yirde hiyen. Al Kuruj belej nu wor gogo kenkela doyan yirde hiyen. Munaj denbe nu gote folek wor po. Nijgeb dahadem Al Kuruj belej dubul tike binje kamnayij? Epte moj geb. ²⁵ Denj gayen kura megen gar hej hej nij uguj po dufay kuruj henayinbe igij nalutinj goyen muj kura singir irde sobamde hinayij? Epte moj! ²⁶ Be, dindikenj megen gar hej hej nalutinj epte ma singir irnayij kenem danij geb det hoyar kuruj goke uguj po dufay hej hanjen?

²⁷ "Be, yamuj fugala yenejminj igij muj goke nurnaj. Yenje ulij umja nij metey ma tej ulijhor kura ma gada yirde hanjen. Gega fudinde po dinen hime, bikkej Israelyen doyan al kuruj Solomonbe ulij umja kusamuj wor po yerde hinhin. Goyen-poga ulij umjaminj igij wor po gore yamuj fugala goyen fole yirtek ma hinhan. ²⁸ Yamuj fugala gobe nalu ulyanj de ma hanjen. Hanja hinayij, gisebe al belej walde kakde yemeyde hanjen. Be, gwahade goyen po, yamuj fuwala gobe det kuruj kura gogo moj gega, Al Kuruj belej doyan yirde umja yirde hiyen geb, denbe danij, 'Ulnininj umja ma gitik tej duney,' yey goke uguj po dufay hej hanj? Irdeb danij Al Kuruj nij hekkej ma nurde hanj? ²⁹ Nijgeb da binje netek yey goke uguj po ma dufay hej hinayij. ³⁰ Megen nij mar ne nij ma nurde hanj gore gab det budam kuruj gwahade goyen yad yad nij uguj po dufay hej goke kanduknej nurde hanjen. Gega Nantij Al Kurujbe det goke nurde hanj yey bikkej deney hiyen. ³¹ Nijgeb denbe Al Kuruj belej doyan dird dird nij

po nurde hinayin. Irke gab Al Kuruj beleybe deŋ det kuraŋ nurde hinayin kuruj goyen wor dunej hiyeŋ.

³² “Deŋ deneŋmiŋbe saŋiŋtiŋ miŋmoŋ sipsip budam moŋ yara. Gega Adotiŋbe yende alya bereya doyaŋ yird yird niŋ amaŋeŋ nurde hi geb, det kura buluŋ dirtek goke kafura ma henayin. ³³ Irdeb kuŋ samuŋtiŋ yago al yunke damu tikeb gote hora yadebe al det niŋ amu heŋ haŋ mar goyen yuneŋ hinayin. Gwaha tinayin gobe Al Kuruj haniŋde horatiŋ kame yawartek yeŋ yerde hinayin go gwahade Al Kuruj beley yerde hiyeŋ geb, kame ga dunyeŋ. Niŋgeb Al Kuruj beley mata igiŋ teŋ hinayin gote muruŋgem kame duneŋ yeŋ gasuŋmiŋde yerde hiyeŋ. Goyenbe muruŋgem gobe hubu ma hiyyeŋ. Gorbe kaw mar binde muŋ kura ma wanayin. Irdeb sisige yago gwahade beley epte ma wor po buluŋ yirnayin. ³⁴ Niŋgeb megen niŋ samuŋ niŋ po nurde hinayinbe dufaytiŋbe gor po hinayin. Munay Al Kuruj beley mata igiŋ teŋ hinayin gote muruŋgem dunyeŋ yeŋbe dufaytiŋbe hugiŋeŋ goke po nurde hinayin,” yinyin.

Doyaŋ Al Kuruj waŋ waŋ niŋ hugiŋeŋ gitik teŋ doyaŋ heŋ hinayin

³⁵⁻³⁶ Be, gwaha yineŋbe sopte po, “Meter mar kura beley, ‘Doyaŋ alminiŋbe tikiŋ merere kuŋ geb, daha naŋa wakeb yame hol irde unteŋ? Irde waŋ da meteŋ dunyeŋ yeŋ goke pet teŋ ga hitek?’ yeŋ nurdeb naŋkahalmiŋ naŋkahalmiŋ doyaŋ irde pet teŋ hinayin. Wawuŋ manaŋ meteŋde niŋ uliŋ umŋa teŋbe hulsimiŋ yusuŋ yurde yeŋ waŋ waŋmiŋ ge doyaŋ heŋ hinayin. Irkeb doyaŋ almiŋ beley waŋ yame maykeb araŋ po yame hol ird unnayin go gwahade goyen po, deŋ manaŋ Doyaŋ Al Kuruŋtiŋ waŋ waŋ ge pet teŋ doyaŋ hinayin. ³⁷ Fudinde wor po dineŋ hime. Doyaŋ almiŋ beley waŋbe meteŋ mar goyen yeŋ ge pet teŋ doyaŋ irde hike yeneŋbe amaŋ hiyyeŋ. Irdeb tikiŋ merere niŋ uliŋ umŋa igiŋ goyen yugu teŋbe meteŋde niŋ uliŋ umŋamiŋ hor teŋbe meteŋ marmiŋ goyen dula teŋ teŋ gasuŋde kepernaŋ yinke keperde biŋge nene hikeb doyaŋ yirde hiyeŋ. Doyaŋ almiŋ beley igiŋ igiŋ gwaha yirkeb meteŋ mar gobe amaŋ wor po henayin. ³⁸ Doyaŋ almiŋ go wawuŋ biŋde ma naŋa miŋge yara kura

wayyeŋbe waŋ meteŋ marmiŋ go yeŋ ge pet teŋ doyaŋ irde hike yeneŋbe igiŋ igiŋ yirkeb meteŋ marmiŋ goyen manaŋ amaŋ wor po henayin.

³⁹ “Be, ga nurde ga hinar ko. Ya miŋ al kura nalu goyenter kaw al beley waŋ yane upew uryeŋ yeŋ nurde hiyeŋdebe epte ma yamiŋ tubul teŋ kuke kaw al beley waŋ yamiŋ upew uryeŋ. ⁴⁰ Niŋgeb gwahade goyen po, ne Al Urmuŋ gare wor nalu goyare wayeŋ tiya yeŋ ma nurde hikeya wayeŋ geb, hugiŋeŋ ne niŋ pet teŋ doyaŋ nirde hinayin,” yinyin.

Meteŋ al igiŋya buluŋya gote maya mere (Matiyu 24:45-51)

⁴¹ Be, gwaha yinkeb Pita beleybe, “Doyaŋ Al Kuruj, maya mere gabe neŋ gayen po dineŋ ha ma al buda kuruj gayen manaŋ yineŋ ha?” inyin. ⁴²⁻⁴³ Irkeb Yesu beley wol heŋbe gaha inyin: “Meter al kura dufaymiŋ wukkeŋ, irde gore doyaŋ almiŋ ge fudinde wor po meteŋ teŋ uneŋ hiyeŋ. Irkeb doyaŋ almiŋ beley naŋa gisaw kwe yeŋbe meteŋ almiŋ goyen, ‘Meter mar kadge doyaŋ yirde biŋge yuntek nalu hekeb yuneŋ hayin,’ ineŋ kuyeŋ. Be, doyaŋ almiŋ go mulgaŋ heŋ waŋbe ineŋ kuyeŋ gwahade teŋ hike keneŋbe igiŋ igiŋ irkeb meteŋ al gobe amaŋ wor po hiyyeŋ. Goyenbe ganuŋ al beley ga Al Kuruyen meteŋ al gwahade hiyyeŋ? ⁴⁴ Fudinde wor po dineŋ hime. Meter al gobe doyaŋ almiŋ beley samuŋmiŋ kuruj goyen wor doyaŋ yirde hayin inyeŋ. ⁴⁵ Gega daha wet kura teŋ meteŋ al goreb, ‘Doyaŋ alnebe naŋa gisaw po kuŋ niŋgeb, araŋeŋ ma waŋ hi,’ yeŋbe meteŋ mar kadom alya bereya goyen, ‘Merene ma nurde haŋ,’ yineŋ gasa yirde dula po teŋ wain nene kukuwa heŋ hiyeŋ. ⁴⁶ Irkeb doyaŋ almiŋ gobe nalu goyenter wayyeŋ yeŋ ma nurde hiyeŋde gor mulgaŋ hiyyeŋ. Irdeb mata buluŋmiŋ keneŋ gote muruŋgem kuruj wor po unyeŋ. Irdeb meteŋ al goyen takira tikeb doyaŋ almiŋ ma nurd uneŋ hanŋen mar haŋ gasuŋde gor kuyeŋ.

⁴⁷ “Be, meteŋ al gobe doyaŋ almiŋde dufay gobe keŋkela nurd nurd ga doyaŋ almiŋ mulgaŋ heŋ waŋ waŋ niŋ doyaŋ heŋ pet ma teŋ hiyeŋ. Irdeb meteŋ keŋkela ma teŋ hiyeŋ gobe kame doyaŋ almiŋ beley

mulgarj hej wanbe mayde buluj wor po iryey. ⁴⁸Gega al kura doyanj alminj gote du-fayminj ma nurdeya ga mata tej hiyey gote kandukbe kuruj wor po ma tiyyey. Ningeb al kura det kuruj unyeybe wolminjeybe dirnej nunyey yey ma nuryey. Gwahade goyen po al kura metey kuruj unyeybe gote igineybe kuruj wor po forok ird nunyey yey nuryey,” yirij.

*Yesu nij tejbe alya bereyabe bur yenayij
(Matiyu 10:34-36)*

⁴⁹Irdeb sopte gaha yirij: “Nebe megen nij alya bereyat mata buluj kumga tej Al Kuruj hitte yumulgan tiye yey kak kere yey wamirij. Ningeb kak goyen melak kuruj hej kuwoj yey nurde hime. ⁵⁰Gega aranj ma gwaha tiyyey. Ulna kuruj kahajner mat hurkuj tonajner gayen misij kuruj wor po katmeke gab meteyne pasi hiyyey. Ningeb goke doyanj hej hejyabe kanduknej wor po nurde hime. ⁵¹Dej beleybe ne gayen megen gar awalikde hej hej mata goyen tawayuj yey nurde hanj? Moj, bipti mata forok ire yey wamirij. ⁵²Gayenter mat ne nij tejbe al mij kura siptesojoj hinayij gobe bur yey irawa beley huwardeb karwo goya kadam asogo gird tej hinayij. ⁵³Irde ire nanijya wor kadam asogo gird tej hiriryey. Ire milinjya wor gwahade po tej hiriryey. Bere al kutij wor unde milinjya kadam asogo gird tej hiriryey,” yirij.

Mata kura forok yekeb igij nalu bebak tinayij

(Matiyu 16:2-3)

⁵⁴Irdeb sopte al buda gor gabu iraminj goyen gaha yinyij: “Dende matarebe nanja kurkur beley mat kigarijkinj wake yenejbe aranj po, ‘Ey, kigarij katej tiya,’ yey hanjen. Irkeb fudinde kigarij katej hiyen. ⁵⁵Munanj karaga meje ferke kenejbe kadila hewej tiya yey hanjen. Irkeb gwahade po forok yey hiyen. ⁵⁶Dejbe megenya nanj-ijdeya det forok yeke yenejbe gwahade forok yewej tiya yey hikeb gwahade po forok yey hanjen. Gega dahade ningeb gayenter Al Kuruj beley mata forok yirde hi gayen yenej bebak ma tej hanj? Dulinj usi mar wor wor,” yinyij.

Merem yaj dirde merere dernayij marya kanduk sope irnayij

(Matiyu 5:25-26)

⁵⁷Gwaha yinejbe, “Danij geb mata iginjya bulujya goyen dindikej yenej bebak ma tej hanj? ⁵⁸Al kura merem yaj dirde merere dukuj hikeyabe daha mat kura kanduk go sope irde awalikde hitewoj yey mere sege irnayij. Mojgo kuj merere huwardeb mere nurd nurd al beley matatinj goke dade kimyanj titminj hanijde dernayij geb. Irkeb kimyanj titminj beley dade koyare dernayij. ⁵⁹Irkeb koyare gor po hinayij. Irde kat sijare kunij yeybe hora gwahade kernayij dintij goyen tumjanj po kerde pasi irde gab sijare kat kunayij geb,” yinyij.

13

Mata buluj yubul tinayij

¹Be, goya goyenbe al kura Yesu hin-hinde gor wanbe, “Galili nij mar kura Al Kuruj galak irnij yeybe doloj ird ird yare gor dapja gasa yirde hinhan. Gwaha tej hikeyabe Yudia nanja doyanj irde hiyen Roma gabman al Pailat beley fuleja marmij yinke kuj mel go gasa yirke kamanj. Irkeb darim katej dapja galak yirnij yey gasa yiranj gote dariya suluk hiyuj,” inaminj. ²Irkeb Yesu beley gaha yinyij: “Dejbe Galili mar go gwaha mat kamkeb al gobe mata buluj mar wor po geb, gogo yey nurde hanj? Munanj Galili mar kurabe kanduk gwahade ma yenej hanj geb, mata bulujmijbe malinej yey nurde hanj? ³Gwahade moj geb! Dej wor mata bulujtinj yubul ma tej Al Kuruj nij bitij mulgarj ma henayijbe yey tiyanj yara tumjanj pasi kamnayij. ⁴Be, Yerusalem bana fe dilij kuruj kura Siloam iney hanjyende gor ya sobam hende wor po hurkutij goyen galaj yey katej al 18 gasa yirke kamaminj. Ningeb go kamaminj mar gobe mata bulujmij kuruj wor po geb, gogo dagi kuruj tamij yey nurde hanj? Munanj Yerusalem bana al kura dagi gwahade ma tej hanj marbe mata bulujmijbe mel gote yara moj, malinej yara yey nurde hanj? ⁵Goyen wor gwahade moj po. Ningeb dej wor mata bulujtinj yubul ma tej yey ge bitij mulgarj ma henayijbe yey kamanj yara pasi po kamnayij,” yinyij.

⁶ Irdeb mere tiyyij goke sopte siraw merere gaha yinyij: “Al kura goyen wain metenjin bana fik he kura haryij. Irdeb he goyen iginej hej hej nalu hej hikeb iginej manaj daw yej kuj yaware yej kurij. Gega hubu wor po. ⁷ Go po tej teñbe kuj wain metej go doyanj irde hinhin al go keneñbe, ‘Dama karwo gayen fik he gayen iginej kura daw hej hi yej waj nankenej himyen. Gega kura muj ma yenej himyen geb minde kerayij. Daniñ geb duliñ gor hej megej fimiñ po pasi irde hiyej?’ iniyij. ⁸ Irkeb metej doyanj al gore wol heñbe, ‘Doyanj al, igij merene nurde dama unjurenj gwahade tubul tike hiyej? Irkeb he go minde megej talde megej ay-señ ird ird det goyen yade yerej. ⁹ Irde kurut kurut irmeke dama kura imoyenter nalu gahader gayen iginej waj hiyyenbe igij! Munañ iginej ma hiyenbe minde kertek,’ iniyij,” yirij.

Sabat nalure bere pukij werwer yitij kura kuram iriyij

¹⁰ Be, Sabat nalu kurare kurab Yesu go Yuda marte gabu ya kura goyen bana hurkujbe saba tagalyij. ¹¹ Goya goyenbe bere kura unjura belej ulyanje wor po buluj irke dama 18 gayen pukij werwer yitiñde hej epte ma wor po huwa hej kuj hitek goyen ya bana goñ hinhin. ¹² Be, Yesu belej bere go keneñbe hoy irke waj al buda gote diliñ mar huwaryij. Irkeb Yesu belej, “Hañkabe garbange gubul tej kuke igij haha,” iniyij. ¹³ Gwaha ineybe haniñ uliñde kerkeb goyare po pukij giñ irde huwa heñbe amañ wor po hej Al Kuruj turuj irde kasor iriyij.

¹⁴ Be, alya bereya gabu ya goyenter gabu irde hanjen mar gote doyanj al belej Sabat nalure Yesu belej bere go sope irke keneñbe biñ ar yirij. Irkeb al gore huwardeb gor gabu iramiñ mar goyen, “Metej tej nalube 6 geb, go bana goyen gab wake guram dirke igij henayij. Munañ Sabat nalurebe gwaha ma tej hinayij,” yinyij. ¹⁵ Irkeb Doyanj Al Kuruj Yesu belej wol heñbe, “Deñbe mata igij tej hite yahaj gega, usi wor po tej hanj yej denerj hime. Deñbe bulmakawtiñ kura ma doñkitij kura gwahade goyen Sabat nalure gega, fe yunniñ yeybe yej titij gasunje gor kuj yugu tej bul yirde fete ma yukuj hanjen?

Deñbe dapña wor gwaha yirde hanjen. ¹⁶ Goyenpoga bere gab dama 18 gayen Satan yufukde hej kanduk kenej hiyende mat waj waj igij hihi gake daniñ geb buluj nurde hanj? Deñbe Sabat nalure dapñatiñ fe yuney yuney metej go tej hanjen gega, daniñ asiniñij Abraham wirij gayen Sabat nalure Satanyen yufukde mat tej siña ird ird niñ bisam irde hanj?” yinyij.

¹⁷ Be, Yesu belej gwaha yinkeb al buda yej ge igij ma nurde uney hanjen mar gobe tumñaj memya wor po hamij. Gega alya bereya hoyañbe mata tiñej turñuj waj Yesu belej yirde hinhin kuruj goyen yeneñbe amañ wor po hamij.

Mastet he bilmiñ gote siraw mere (Matiyu 13:31-33; Mak 4:30-32)

¹⁸ Be, Yesu belej sopte gaha yinyij: “Al Kuruj belej alya bereyamiñ doyanj yird yird mata gobe daha mat kura yetek? Da kura yara yemeke gab igij bebakkej nurnayij? ¹⁹ Be, Al Kuruj belej alya bereyamiñ doyanj yird yird gobe mastet he bilmiñ dirnej muñ wor po go gwahade. Al kura belej mastet bilmiñ goyen teñbe metenjinde haryej. Irkeb kaway hej kuj kuruj hekeb nu kurayen kurayen waj gor naña yokña hej haga tej usaj hej hinayij. Niñgeb Al Kuruj belej alya bereyamiñ doyanj yird yird manaj gwahade goyen po, hañkapyabe dirnej muñ gega, kuj kujbe kuruj wor po hiyyej,” yinyij.

²⁰ Irdeb sopte po, “Be, Al Kuruj belej alya bereyamiñ doyanj yird yird mata gobe da kura yara dinmeke gab igij bebakkej nurnayij? ²¹ Be, Al Kuruj belej alya bereyamiñ doyanj yird yird gobe bere kura belej beret kaye yej palawa kuruj bana yis temeyke hilyañ kuyej go gwahade goyen. Niñgeb Al Kuruj belej yinjenje alya bereyamiñ doyanj yird yird mata manaj gwahade po hiyyej,” yinyij.

Al Kuruj hitte kuj kuj yamebe dirnej wor po

(Matiyu 7:13-14,21-23)

²² Be, Yesu go Yerusalem kuj heñyabe taunya tiyunya belen hinhan go bana kuj heñbe saba yirdya yirdya kuj hinhin. ²³ Goya goyenbe al kura goreb, “Doyanj Al Kuruj, fudiñde Al Kuruj belej al budam ma yawaryej?” iney gusunaj iriyij. Irkeb

Yesu belej gor hinhan mar goyen yener henjabe, ²⁴“Fudinde dinenj hime. Al Kuruj hitte kuj kuj yamebe dirnej muj wor po geb, al budam epte ma yej hitte mali mali kunayinj. Ningeb al kura yej hitte kwe yejbe kurut wor po yej gab kuyenj. ²⁵Munanj ya gote mij al belej huwarde yame takeb yej hitte kuj kuj belej mij-moj hiyyej. Yame tatiñ go kamere waj sijare huwarde yame maydeb, ‘Doyanj al, yame feelde duna be,’ inej esen mere irnayinj gega, ya mij al gore wol hejbe, ‘Dejbe ganuj mar, irde dare nij? Neb ma nurde dunenj hime,’ dinyej. ²⁶Irkeb dej belej wol hejbe, ‘Moj, nejbe geya tumjanj binje nene fe nene tej hityen go. Irde nende tiyunde waj saba dirde hayen go,’ innayinj. ²⁷Gega al gore wol hejbe, ‘Dejbe mata buluj mar wor po geb, hoyanj kunanj! Nebe dej ganuj mar irde damde nij goyen ma nurde hime geb,’ yinyej. ²⁸Irkeb ya bij bana gorjbe asetinj yago Abraham, Aisak, Yekopyabe Al Kurujyen mere basanj marya Al Kurujya hike yennayinj gega, dejbe sijare dubul titinj goke dindikenj ge bunijenj nurde esinayinj. Irde Al Kuruj nij bitinj ar yenayinj. ²⁹Goyenbe Yuda mar moñ al mij hoyanj belej megenj muruj kurhan mat mat wajbe ya binje gor Al Kurujya hej dula mata kuruj forok yiyyenjde gor gabu irdeb keperde dula tej amanj hej hinayinj. ³⁰Dej Yuda marbe, ‘Nej po ga Al Kurujyen dirnej weñ,’ yej nurdeb Yuda mar moñ al mij hoyanjbe gwahade moñ yej nurde hanjen. Gega kamebe mel gob Al Kurujya hinayinj, munanj dejbe sijare po hinayinj. Ningeb fudinde wor po, al kura ne wa ne wa tej hiyen al gobe kame hiyenj. Munanj al kame wor po hi al gobe meheñ hiyenj,” yinyinj.

Yesu belej Yerusalem mar nij bunijenj nuryinj

(Matiyu 23:37-39)

³¹Goya goyenbe Farisi mar kura Yesu hitte wajbe, “Galili nanja gate doyanj al kuruj Herot belej mugunenj tej hi geb, nanjamij ga tubul tej goñ kura kwayinj,” inamij. ³²Irkeb wol hejbe, “Kulu duwi* Herot hitte kunjbe ne yihim gahade po innayinj: ‘Neb gayenterbe unjgura yakira tej

al garbam mananj guram yirde tej hej. Irde hej ga moñ metejne pasi ireñ,’ innayinj. ³³Nebe Herot belej mununenj tej hi ma dahade goke ma nurde hime. Metej kuruj goyen goke gago Galili nanja ga tubul tej Yudia nanja bana nij taun Yerusalem kuj hime. Al Kurujyen mere basanj mar hakotkenj wor Yerusalem taun goyen sijare ma kamamij. Ningeb ne wor Yerusalem kuj kuj nij bada ma hewenj. Harjka, gise, molye mananj hugijenj po kuj hej geb,” yinyinj.

³⁴Irdeb gaha yirinj: “Awo, Yerusalem nij mar, bunijenj wor po nurd dunenj hime. Al Kuruj belej dej ge nurde mere basanj marmij yad yerke waj hanjen. Gega dej belejbe kurab hora po gasa yirde, kurabe mali gasa yirde hike kamde hanjen. Tatirok miliñ belej dirnej yawanj tapenj belej po aw yurde hiyen go gwahade goyen po, ne belej dej dade doyanj dirmewoj yej hugijenj nurde himyen. Gega dindikenj po merene pel irde yilwa nirde hanj. ³⁵Ningeb ga nurnanj. Al Kuruj belej tauntinj tubul tiyyej. Irkeb dindikenj doyanj irke kamebe buluj hiyyej. Ningeb fudinde dinenj hime. Dubul tej kweñ gob epte ma nennayinj. Irde kuj kuj kame sopte wayenj. Irkeb ne nenejbe dindikenj mohonjinde wor wor, ‘Doyanj Al Kurujyen deñemde waya al gabe Doyanj Al Kuruj belej guram irde iginj wor po iryenj,’ yej turuj nirnayinj,” yirinj.

14

Sabat nalure al garbam mijyanj sope iryinj

¹Be, Yesu go Yerusalem kuj hikeyabe Sabat nalu hirinj. Irkeb Farisi marte kurujmij kura gore binje nere inenbe tej yamijde kwaryum. Irkeb al gor hinhan goreb Sabat nalure da mata kura tike kentek yej keneñ hinhan. ²Be, yare gorbe al kura ulinj diñduñ irtinj goyen Yesu diliñ mar keperde hinhin. ³Irkeb Yesu belejbe Farisi marya Moseyen saba marya goyen, “Sabat nalure al garbam mijyanj sope yird yird gobe Mose belej bisam iryinj ma dahade?” yinenj gusunanj yiryinj. ⁴Gega al buda gobe mere ma tiyaminj. Gwaha tike yenerjbe Yesu belej al go tanardeb guram irke iginj hekeb, “Iginje kwa,” inke kurinj.

* 13:32: Kulu duwi garbe Herot belej yingenj ge po nurde usi dufay buluj kerde hinhin goke Yesu belej gwaha inyinj.

⁵Be, Yesu go garbam al go sope irdeb, “Be, deñ gayen urtiñ yara kura ma bulmakawtiñ gwahade kura Sabat nalure mete fe bana kurkukeb keneñ wasak tinayiñ ma arañ po teñ siña irnayiñ?”⁶ yeñ mel goyen gusunñar yiryiñ. ⁶Irkeb go mar gobe gwaha mat kura meremiñ wol hetek ma hamiñ.

⁷Be, Farisi marte kurumñij belej binje ninij yinke wayamiñ mar gore al deñem yañde gasuñ yirtiñyan po keperke Yesu belej goyen yeneñbe gaha yinyiñ: ⁸“Be, al kura binje nen nen nalu kuruñde kura hoy dirke kuñ goya al deñem yañ belej kepertek gasuñ igiñde gor ma kepernayiñ. Moñgo al hoyañ kura deñem yañ deñ folek gore wakeb ⁹hoy diriñ al goreb al buda kuruj go diliñde, ‘Al deñem yañ ge folek kura waya geb, gor ma keperayiñ,’ diniñ geb. Irkeb deñbe memya heñ al deñem moñ marya kepernayiñ. ¹⁰Ningeb dula nalu kuruj gwahader hoy dirke kuñbe mali ga po kepernayiñ. Irkeb hoy diriñ al gore wañ deneñbe, ‘Kadne, gebe gar kepertek moñ geb, kuñ al deñem yañde gasuñde gor keperayiñ,’ diniñ geb. Irkeb al buda gor hinayiñ mar gore, ‘Al go deñem yañ geb, gogo gwaha ira,’ yeñ turuj dirnayiñ. ¹¹Ningeb gwahade goyen po, al kura yinjen turuj turuj irde hiyeñ al gobe Al Kuruj belej matamiñ goyen kawan irke memya hiyyeñ. Munañ al kura yinjen turuj turuj ma irde hiyeñ al gobe Al Kuruj belej al deñem yañ iryeñ,” yinyiñ.

¹²Irdeb Farisi marte kurumñij Yesu hoy iryiñ al goyen gaha inyiñ: “Kame nanñka-halde niñ binje ma wawuñbanare niñ binje ninij yeñ goya kadge yago, tayge yago, tiyuñtiñde niñ al horam yañ maryabe, dadakeya kolge yago miñtiñ unkuñere go po ma hoy yirde hayiñ. Moñgo wolmiñeñ hoy girkeb al igiñ yird yird mata gote muruñgembe gogo po tawayiñ geb. Al Kuruj hitte matbe hubu. ¹³Gwaha irtiñeñbe al bunijeñ det miñmoñ, al kahanña haniña kamtiñyabe al diliñ titmiñ gwahade goyeniña dula tiniñ yeñ hoy yirde hayiñ. ¹⁴Irkeb goke teñbe Al Kuruj belej guram girde igiñ giriñ. Go mar gobe gwaha mat kura wol hetek miñmoñ gega, kame al huwak kamtiñde mat huwarnayiñ

nalureb Al Kuruj belej mata iginge gote muruñgem gunyer,” inyiñ.

Dula mata kuruj gote siraw mere (Matiyu 22:1-10)

¹⁵Be, Yesuya heñ binje nene hinhan mar al kura gore Yesu belej mere tiyyiñ go nurdeb, “Kame Al Kuruj belej alya bereyamiñ doyañ yirde hi gasuñde gor heñ Al Kurunya dula tiyyeñ al gobe gwaha tiyyeñ goke amañeñ wor po nuryeñ,” yiriñ. ¹⁶Irkeb wol heñbe siraw mere mat gaha yinyiñ: “Al kura goyen dula mata kuruj tiye yeñbe al budam wawoñ yeñ mere kiryiñ. ¹⁷Be, kuñ nalu goyen forok yekeb meteñ almiñ teñ kerke wanayiñ yinyiñ mar goke keya kuriñ. Kuñbe, ‘Binje yagobe bikkeñ ep irde deñ ge gago wayhem geb wake kuniñ,’ yinyiñ. ¹⁸Gega al buda kuruj go tumñar bibbak teñbe, ‘Neñbe meteñniniñ gwahade gwahade titek geb go ma kuniñ,’ yamiñ. Ningeb meheñde kuñ kinyiñ al goreb, ‘Igiñ kumewoñ be. Gega gayamuñ ga po megeñ kura damu tihim. Ningeb goyen kuñ keneñ tihim geb ma kweñ,’ inyiñ. ¹⁹Irkeb meteñ al gobe bada heñ al kura hitte wor kuñ inkeb al gore wor gwahade po, ‘Igiñ gega gayamuñ ga po bulmakaw 10 gayeñ* damu tihim. Ningeb goyen megeñ ilde ilde niñ tumñar yure yeñbe gago kuñ hime. Ningeb ma kweñ,’ inyiñ. ²⁰Irkeb gor mat al hoyañ hitte wor kuñ inkeb yeñ wor gwahade po, ‘Igiñ kumewoñ be. Gega hanñka ga po bere tawañ mekerd nunhan geb ma kweñ,’ inyiñ. ²¹Be, meteñ al go doyañ almiñ hitte mulñar heñ kuñbe, ‘Mel go momoñ yirhem gega, meteñniniñ yañ ala yeñ bada hahan,’ inyiñ. Irkeb doyañ almiñ gobe biñ ar yekeb meteñ almiñ goyen mere hitemde po irdeb, ‘Arañeñ kwa! Irdeb taun gate belej karkuwanña mukñeñya gama yirde kuñ al bunijeñ det miñmoñ mar, al uliñ kamtiñya kahanñ haniñ titmiñyabe diliñ titmiñya goyen yeneñ yawaya,’ ineñ hulyañ iryiñ. ²²Be, meteñ al go kuñ inyiñ gwahade po teñbe mulñar heñ wañbe, ‘Doyañ al, hulyañ nirha gobe gwahade po tihim gega, dula teñ teñ gasuñbe makin ma hihi,’ inyiñ. ²³Irkeb doyañ almiñ goreb, ‘Kwa! Kuñ taun siñare belej haniñ taunya tiyuñ hoyañde kutiñyan goyen al yeneñbe mali po yineñ

* 14:19: Megen yilde yilde niñ bulmakaw irawam irawam yirke 10 hitiñ.

teban yirkeb wanayinj. Irkeb yane makin hiyyej. ²⁴ Fudinde ginhem. Al hanƙapya hoy yirmeke bada hahan mar gobe dula nalu kuruƙ goyenter niƙ biƙgebe kura muƙ ma ninam urnayinj, inyinj, yirinj.

Yesu gama iryenbe daminj yubul tiyyej?
(Matiyu 10:37-38)

²⁵ Be, Yesu go Farisi marte kuruƙmiƙ gote ya tubul teƙ Yerusalem kuƙ hinhin. Irkeb al budam wor po gama irde kuƙ hinhan. Irkeb Yesu beleƙ fulgaƙ kaƙbe, ²⁶ “Al kura gama nire yenbe miliƙ naniƙ, beremya dirƙej wenya kulinjya haymiƙ yagoya niƙ ma nurde hiyeƙ. Irde yinƙej ge wor ma po nurde hiyeƙ. Al dufay gwahade miƙyanbe epte ma komatne hiyyej. ²⁷ Irde kanduk keneƙ keneƙ niƙ bada heƙ haƙ gega, gama nird nird niƙ nurde haƙ mar gobe epte ma komatne henayinj,” yinyinj.

²⁸ Irdeb maya mere mat gaha yinyinj: “Be, al kura ya kuruƙ ire yenbe keperde dufay keƙkela heƙ hora gwahade beleƙbe ya gayen igiƙ pasi ireƙ yeƙ nurdeya gab meterƙ go miƙ uryej. ²⁹ Munan gwaha ma tenya mali po ya yimiyyej gobe kuƙ hora muƙ go hubu hekeƙ ya go pasi ma irde tubul tiyyej. Irkeb al beleƙ keneƙbe, ³⁰ ‘Al gabe ya ire yeƙ tola yimiyyej gega, dahade niƙgeb pasi ma iruj?’ yeƙ tagalde unej hinayinj.

³¹ “Irdeb naƙa kura gote doyaƙ al kuruƙ beleƙ naƙa hoyanƙe niƙ doyaƙ al kuruƙya arye yenbe keƙkela ma dufay henya mali po fulejare kuyeƙ? Epte moƙ. Fuleja marmiƙ 10,000 gore asogomde fuleja mar 20,000 goyen wake epte gasa yirnayinj yeƙ nurdeya gab fuleja marmiƙ yad kuyeƙ. ³² Munan epte moƙ yeƙ nurdeb asogom go gisaw po hikeya doyaƙ al kuruƙ gore utaƙ irde awalik heƙ heƙ niƙ mere kerke asogom hitte kuyeƙ. ³³ Niƙgeb gwahade goyen po, deƙ wor dettiƙ kuruƙ goyen igiƙ yubul tiniƙ ma dahade goyen keƙkela dufay henayinj. Dettiƙ kuruƙ daha yubul tiniƙ yeƙ nurde hinayinj mar gobe epte ma komatne henayinj geb.

³⁴ “Be, fawbe det igiƙ hapek yaƙ gega, hapek hubu hiyyej gobe daha irkeb sopte hapek yaƙ hiyyej? Epte moƙ. ³⁵ Faw hapek hubu hitiƙ gobe megeƙ wor epte ma ayseƙ unyeƙ geb temeytek. Niƙgeb al kura komatne hewe yenbe keƙkela po dufay henbe fudinde po gama niryeƙ. Be, al kura

kirmiƙ yaƙ kenem mere tihim ga nurde bebak tinayinj,” yinyinj.

15

Sipsip dirƙenyeƙ siraw mere
(Matiyu 18:12-14)

¹ Be, Yesu go Yerusalem kuƙ hinhin ya goyenbe teks yad yad marya Moseyen saba keƙkela ma gama irkeb Farisi mar beleƙ “mata buluj mar” yineƙ hanjeƙ mar gore Yesu mere teƙ hinhin goyen nurniƙ yeƙ budam waƙ gabu iramiƙ. ² Gega Farisi marya Moseyen saba marya goreb mel go yeneƙbe igiƙ ma nurdeb, “Al gabe dahade geb mata buluj mar goyen wake yeneƙbe amaƙ heƙ yeƙya dula teƙ haƙ?” yamiƙ.

³ Irkeb Yesu beleƙ maya mere gayen yiryinj: ⁴ “Be, deƙ gayen kuratiƙ kura sip-sipmiƙ 100 gwahade hinayinj gega, uƙkureƙ kura bana kuyeƙ. Irkeb sipsip 99 goyen yukuj kawan kura yubul teƙbe kuƙ sipsip uƙkureƙ bana kuyeƙ goke naƙkeneƙ kuƙ kuƙbe tiyyej. Go ma tubul tiyyej! ⁵ Niƙgeb keneƙ amaƙ wor po henbe teƙ supahakde kerdeƙ ⁶ yamiƙde kuyeƙ. Irdeb kadom yagoya binde hinayinj marya goyen, ‘Sipsipne uƙkureƙ bana kuƙ gega, naƙkeneƙ kuƙ kuƙbe tihim. Niƙgeb wake biƙge nene amaƙ hiniƙ ko,’ yinyej. ⁷ Fudinde dinhem. Gwahade goyen po, al kura mata bulujmiƙ yubul teƙ Al Kuruƙ niƙ biƙ mulgaƙ hiyyej gobe Al Kuruƙya miyoƙmiƙ yagoya kuruƙ goreb al uƙkureƙ muƙ goke amaƙ wor po henayinj. Munan Al Kuruƙbe al 99, ‘Neybe huwak geb mataniniƙ daminj goyen yubul teƙ Al Kuruƙ niƙ bininiƙ mulgaƙ hetek?’ yeƙ nurde hinayinj mar gobe yeƙ ge ma nuryej,” yinyinj.

Hora bana kutiƙ gote siraw mere

⁸ Irdeb, “Be, bere kura silwa hora 10 gwahade manan hiyeƙ gega, uƙkureƙ kura bana kuyeƙ gob daha tiyyej? Yenbe hulsimiƙ usuƙ urdeb yamiƙ bana gob kor irde keƙkela naƙkeneƙ tukuj tukujbe kinyej. ⁹ Keneƙbe kadomya al biƙyaƙ hinayinj marya goyen, ‘Silwa horane uƙkureƙ pel hiyyej gega, naƙkeneƙ tukuj tukujbe tihim. Niƙgeb wake biƙge nene amaƙ hiniƙ ko,’ yinyej. ¹⁰ Niƙgeb fudinde dinhem. Gwahade goyen po, al kura mata bulujmiƙ yubul teƙ Al Kuruƙ niƙ biƙ mulgaƙ hiyyej

gobe Al Kurunyen miyoy beley al goke amañer wor po nurnayin,” yinyin.

Dirij kura mata buluj tej gab bij mulgar hirij gote siraw mere

¹¹ Irdeb go hende po gaha yinyin: “Be, al kura goyenbe urmiñ warañ miñyan hinhin. ¹² Irkeb urmiñ dirñer gore huwardeb, ‘Ado, det buda kuruj gabe gale hej nigenbe nuna,’ inkeb naniñ beley samuñmiñ kuruj goyen pota yirdeb yunyin. ¹³ Irkeb urmiñ dirñer gobe hitñer teñbe samuñmiñ goyen al yunke muruñgem hora unkeb go teñbe naña gisaw po al miñ hoyañde nañare kuriñ. Kuñ goñbe horamiñ kuruj gobe mata buluj kurayen kurayen hende yemeyde pasi iryin. ¹⁴ Be, al go horamiñ kuruj goyen yemeyde pasi wor po irke gab binje kamde kamde nalu kuruj forok yirin. Irkeb uliñde hora gwahade miñmoñ wor po hekeb det niñ amu hirin. ¹⁵ Gwahade hej heñbe naña goyenter niñ al kura hitte kuñbe, ‘Igiñ metej alge hewer?’ inyin. Irkeb, ‘Kuñ bune doyan yirde paka yirde hayin,’ inkeb bu hinhande gor kuriñ. Metej gobe Yuda mar beley epte ma titek wor po goyen binje kamde hinhin geb bada ma hirin. ¹⁶ Be, kuñ gor hinhinyabe bu beley binje nene hinhan goyen gorañ yirde netek wor po irde hinhin. Gega al kura beley bu binje goyen wor kura ma yawañ unej hinhan. ¹⁷ Irkeb bij mulgar hekeb, ‘Adoner metej mar kuruj gobe binje budam nene sason yirde hañ. Gega daha timiñ geb gago delne gergeñ kamtek hihim?’ ¹⁸ Niñgeb bada hej adone hitte mulgar hej kwer. Kuñbe, ‘Ado, nebe Al Kurunya geya hitte mata buluj wor po timiñ. ¹⁹ Niñgeb nebe urge gigen yer ma nenayin. Mali metej mar al kura yara nenayin,’ iney yer nuryin. ²⁰ Be, al gobe gwaha yerbe huwarde mulgar hej naniñ hitte kuriñ.

“Be, al go kuñ forok ma yekeya naniñ beley wa gisawde po keneñbe bunineñ wor po nurdeb kup yer kuñ urmiñ go tej besa irde amañ amañ irde uluñde u iryin. ²¹ Irkeb goyare po urmiñ beley huwardeb, ‘Ado, nebe Al Kurunya geya hitte mata buluj wor po timiñ geb, nebe urge gigen yer ma nenayin,’ inyin. ²² Gega naniñ beley metej marmiñ hoy yirdeb, ‘Arañ! Kuñ uliñ umña igiñ wor po tawañ hor irde unnañ. Yerbe urne geb al beley keneñbe

urne palap irtek det goyen tawañ haniñ dirinkehende hor irde unnañ. Irde kahañ basañ tawañ kahañde hor irde unnañ. ²³⁻²⁴ Urne gabe kamiñ gega gago waya. Irde bana kuriñ gega, gago kenhem. Niñgeb yer mulgar hej waya gake tej bulmakaw foñer firfurner goyen mayde tawake dula mata kuruj tej amañ hiniñ,’ yirin. Gwaha yinerbe binje kuruj teñbe gabu irde binje nene amañ hej hinhan.

²⁵ “Be, go tej hinhan goya goyenbe urmiñ kurujbe metejde hinhin. Niñgeb mulgar hej war binde hej heñbe amañ hej tikiñ hej migiriñ kuruj tej hinhan goyen nuryin. ²⁶ Irdeb metej al kura hoy irdeb, ‘Ya bana gobe da mata wor po tej hañ?’ inyin. ²⁷ Irkeb metej al gore wol heñbe, ‘Adoge beley kolge goyen dahadem moñ igiñ po mulgar hihi goke amañer nurdeb bulmakaw foñer firfurner goyen mayde kañbe gogo dula tej amañ hej hañ,’ inyin. ²⁸ Irkeb itiñ gobe bij ar wor po yekeb ya bana goñ hurkutek ma iryin. Irkeb naniñ beley kateñbe, ‘Kolgebe kamiñ gega, sopte waya geb wake hurkure,’ iney bekenñde mere iryin. ²⁹ Gega urmiñ kuruj gore wol heñbe, ‘Ga nura. Nebe dama budam wor po gayen metej alge yara hej metej tej guner himyen. Irde merege kura ma pel irde himyen. Goyenbe dapña maliñer meme foñer gwahade kura muñ ma nunke kadne yagoya kañ nene amañ hitirin. Hubu wor po! ³⁰ Gega urge gobe horage yade kuñ bere niñ tej yemeyde pasi irde wakeb yer muñ goke teñbe bulmakaw foñer firfurner mayde kañ unha!’ inyin. ³¹ Irkeb naniñ beley wol heñbe, ‘Eke, gebe neya hugineñ haryen. Irde det kuruj nigen gabe tumñar gigen ala po. ³² Goyenpoga kolge gobe kamiñ gega waya. Irde bana kuriñ gega gago kenhem. Niñgeb wake hurkuñ kolge waya goke amañer nurde binje nere,’ inyin,” yirin.

16

Kame niñ dufay hej gitik tej tej gote siraw mere

¹ Be, Yesu gob komatmiñ yago sopte maya mere mat gaha yinyin: “Al kura samuñmiñya detmiñya budam kuruj goyen doyan yirde nunyer yer metej al kura tirin. Irkeb al gore det goyen doyan

yirde herjabe doyañ almiñde samuñya detmiñ yago goyen yad hibut yirde hinhin. Al beleñ gwaha teñ hike keneñbe kuñ doyañ almiñ hitte tagal unamiñ. ² Irkeb mere go nurdeb al goke yiriñ. Kuñ kenkeb, 'Dahade geb ulger mere uguñ po forok yeñ hañ? Metey dahade wor po teñ hayen goyen kuñ keñkela asañde kañ tawañ nuneñ gab momoñ nirayiñ. Detne yade hibut yirde hayen kenem gakira tiyeñ geb,' inyiñ.

³ "Be, gwaha inkeb metey almiñ gobe dufaymiñde po, 'Doyañ alne beleñ nakira tiyeñ tiya geb, daha tiyeñ? Nebe siñare metey teñ teñ tareñnem moñ. Irde al hoyañ det kañañ yird yird niñ wor memyak nurde hime,' yiriñ. ⁴ Be, metey al go dufay heñ heñbe dufay kura forok yekeb, 'Nebe gwaha gwaha tiyeñ. Gogab doyañ alne beleñ nakira tikeb farañ yureñ mar gore hoy nirde igiñ igiñ nirnayiñ,' yeñ nuryiñ. ⁵ Irdeb doyañ almiñde samuñ kame ga wol hetek yeñ yawaramiñ mar goyen yuñkureñ yuñkureñ keya heke wayamiñ. Irkeb meheñde wayiñ al goyen, 'Gebe det dahade wor po wol heñ untek ha?' inkeb ⁶ al goreb, 'Olip fimiñ 3,200 lita gwahade untek hime,' inyiñ. Irkeb metey al goreb, 'Arañ po keperde asañge ga teñ 3,200 lita go mekerdeb 1,600 lita kaya,' inyiñ. ⁷ Irdeb al hoyañ kura, 'Gebe det dahade wol heñ untek ha?' inyiñ. Irkeb al goreb, 'Nebe wit 3,600 kilogram geb,' inyiñ. Irkeb metey al goreb, 'Asañge ga teñ 3,600 kilogram go mekerdeb 2,800 kilogram kaya,' inyiñ. ⁸ Irkeb doyañ al goreb metey almiñ beleñ kame heñ heñmiñ ge nurde usi kuruj tiyyiñ goyen nuryiñ. Irdeb buluñ wor po nuryiñ gega, al gore kame daha mat heñ yeñ dufay hiriñ goyen bebak teñbe, 'Al gobe dufaymiñ yañ be,' yiriñ.

"Be, gwahade goyen po, alya bereya kidoma bana heñ megen niñ mata po teñ hañ marbe kame gwaha mat hitek yeñ megen niñ samuñ yade metey teñ teñ goyen keñkela wor po nurde hañ. Gega Al Kurujyen mere hulsi yara goyen bana hañ marbe kame heñ heñmiñ ge gitik ma teñ hañ. ⁹ Niñgeb gago diniñ hime: deñ Al Kurujyen mere hulsi yara goyen bana hañ marbe megen niñ samuñtiñ yañ kenem det kurañ amu heñ hañ mar goyen yuneñ yeñya awalikde hinayiñ. Irkeb kame Al

Kuruñ hitte hurkukeb farañ yurde hinayiñ mar goreb gargar dirde hinayiñ. ¹⁰ Niñgeb megen niñ samuñ Al Kuruj beleñ duntiy goyen mali mali ma irde hinayiñ. Al kura det dirñeñ muñ tiyyeñ gega, keñkela po doyañ irde hiyeñ al gobe det kuruj tiyyeñ goyen wor gwahade po iryeñ. Munañ al kura det dirñeñ muñ tiyyeñ goyen keñkela ma doyañ irde mali mali iryeñ gobe det kuruj tiyyeñ goyen wor mali mali irde buluñ iryeñ. ¹¹ Niñgeb megen niñ samuñ duntiy goyen keñkela ma doyañ yirde hinayiñ gobe kame Al Kuruj beleñ samuñ fudinde igiñ goyen dunke daha mat doyañ yirnayiñ? ¹² Irde al kurate det keñkela ma doyañ yirde haga yirnayiñ gobe daha matbe Al Kuruj beleñ tontiy igiñ yird yird det dunyeñ? Epte moñ.

¹³ "Be, al kura epte ma wawuñ uñkureñde po doyañ al irawa niñ metey teñ yunyeñ. Epte moñ wor po. Gwaha titñeñbe doyañ al kurabe harhok unyeñ. Munañ kurabe amañeñ nurd uney keñkela awalik irde hiyeñ. Niñgeb gwahade goyen po, epte ma Al Kurujya horaya tumñande metey teñ yunnayiñ," yinyiñ.

¹⁴ Be, Farisi mar hora niñ uguñ po nurde hinhan gore Yesu mere tiyyiñ go igiñ ma nurdeb hinmañ fayke iramiñ. ¹⁵ Irkeb gaha yinyiñ: "Deñ gayenbe al diliñdebe neñ al huwak usi teñ hañ gega, Al Kurujbe bitiñ bana goyen deneñ hi. Niñgeb al beleñ dabe det kuruj wor po yeñ nurde hañ gobe Al Kuruj diliñdebe igiñ ma wor po yeneñ hi.

¹⁶ "Be, Moseyen sabaya Al Kurujyen mere basañ marte saba asañde katiñ gobe tagalke wañ wañ Yon Baptañ hitte hiyuñ. Gor matbe mere igiñ Al Kuruj beleñ alya bereyamiñ doyañ yird yird goyen tagalde tukuke nurdeb daha mat Al Kuruj beleñ doyañ yirde hi goyenter kutewoñ wor po yeñ nurde al budam kurut yeñ hañ. ¹⁷ Gega Moseyen saba gote miñbe hubu hitiñ yeñ ma nurnayiñ. Nañkiñya megenyabe hubu hiriryñ gega, Moseyen saba gote mere bilmñ uñkureñ muñ kura bana ma kuyeñ. ¹⁸ Niñgeb al kura berem takira teñ bere hoyañ tiyyeñ al gobe Al Kuruj diliñde leplep mata tiya yeñ kinyeñ. Irde al kura bere uñ beleñ takira titiñ goyen tiyyeñbe al go wor Al Kuruj diliñde leplep mata tiya yeñ kinyeñ," yinyiñ.

Al horam yayya Lasarusya

¹⁹ Be, Moseyen saba goke tejbe Yesu belej maya merere Farisi mar gaha yinyin: "Be, al kura goyenbe horaya samurja budam wor po geb, ulij umja igij bukkenja digulakya suluk yirke bukkenjara hitinj goyen po yerde gasurminj igijde po hej huginjen dulaminj igij igij po tej hinhin. ²⁰ Be, hora minyanj al gote yare hurkuj hurkuj belej mohondob al buninjen kura denjeme Lasarus goyen tukuj gor kerkebal ku waj tej hikeb det nin kanaj yirde hinhin. Yenbe usu belej po epte ma irinjen hinhin. ²¹ Be, hora minyanj al gore binje nene diknen yukuj yimiynin tej hikeb Lasarus belejbe nemewoj yen yenen hinhin. Goyenbe kura muj ma unke nen hinhin. Irkeb kulu belej manaj waj ulijde usu bidak goyen melak urde hinhan.

²² "Be, Lasarus go gwahade po hej hejbe kamynin. Kamkebal Al Kurunjen miyonj belej waj tonej tejbe Al Kurunjen gasur Abraham hinhinde gor tukaminj. Be, hitnen tejbe hora minyanj al goyen wor kamke tej mete tiyaminj. ²³ Be, al gote tonejbe kak alare kuj gorbe ulij misinj kuruj wor po katenj hinhin. Irde gor mat nanjkenjbe Abrahambe gisaw wor po kinyin. Lasarusbe Abrahamya hike kinyin. ²⁴ Gwahade kenejbe hoy irdeb, 'Asi, kak ala bana ga hej hejbe ulne misinj kuruj katenj hime geb, buninjen nirdeb Lasarus tej kerke katenj hanij faw fe bana kerde tawanj melakne bida iri,' inyin. ²⁵ Gega Abraham belej wol hejbe, 'Dirinje, ga nura. Megen hinhanyabe det igij igij yade goke po amaj hej hinhan geb, gayenterbe ulge misinj kuruj katenj ha gogo. Munaj Lasarusbe ulij misinj kuruj katenj hinhin geb, waj garbe gasur igijde hej binj yurum hej hi. ²⁶ Goyenbe go po moj. Geya nenja kahaltebe feren dukuj kuruj wor po hi geb, nej hitere gar mat epte ma ge ha bana goj kutek. Irde ge hare gor mat gar waj waj wor epte moj geb,' inyin. ²⁷ Gwaha inkebal gore wol hejbe, 'Asi, ninjeb bada hej Lasarus tej kerke megen adoner yare kurkujen. ²⁸ Irde kolne yago siptesojoj gor hanj geb, kuj hayhay yiryen. Mojoj yenj wor ulij misinj kuruj tej tej gasurde gar wanakkek geb,' inyin. ²⁹ Irkebal Abraham belej wol hejbe, 'Kolge yagoj yaha? Gorbe

Moseyen sabaya Al Kurunjen mere basarj marte saba asanjde katinj hanj gogo geb, goyen kenjela yenenj bebak tej hinayin,' inyin. ³⁰ Irkebal goreb, 'Moj, asi. Gore po epte moj. Al kura kamtinjde mat sopte huwarde kuj saba yirke gab igij mata bulunminj yubul tej Al Kuruj nin binj mulgarj henayin,' inyin. ³¹ Gega Abraham belejbe, 'Moseyen sabaya Al Kurunjen mere basarj marte saba asanjde katinj goyen nurnayin gega, binjde mat fudinje yenj ma nurde gama ma irnayin gobe al kura kamtinjde mat huwarde kuj saba yiryen wor epte ma mereminj nurnayin geb,' inyin," yirin.

17

Mata buluj belej Al Kuruj nin hekkej nurtek goyen buluj irde haj
(Matiyu 18:6-7,21-22; Mak 9:42)

¹ Be, Yesu belej komatminj yago goyen gaha yinin: "Mata buluj titek dufaybe al binyanj huginjen forok yenj tunaj yurke katenj hinayin. Ninjeb al kura mata buluj tike al hoyaj belej go kenenj mata goyen gama irnayinbe mata buluj minj uryen al gobe Al Kuruj belej kanduk kuruj wor po unyen geb, goke buninjen nurde hime. ² Ninjeb mata buluj minj uryen al gobe al dufayminj hako hinayin goyen buluj iryenkek geb, hora kuruj kura binjinjde fej tej maka alare temeytek yara. Gogabal gobe kame kanduk buluj kuruj wor po goyen ma kinyen. Munaj mata go tej kamde manhan gote murungem buluj wor po kenwoj. ³ Ninjeb kenjela dufay hej ga mata tej hinaj ko. Irde kadtinj kura mata buluj tike kenejbe, 'Mata go buluj taha,' inenj goke inenj tinayin. Irkebal mata bulunminj tubul tej Al Kuruj nin binj mulgarj heke kenejbe denj wor goke ma nurnayin. ⁴ Irde al kura nanjka al unjurenjde goyen po buluj gird tebanj girde waj pohogay girde tebanj girde hikebal halde unenj hayin," yinyin.

Al Kuruj nin hekkej nurd nurd mata

⁵ Be, Yesuyen mere basarj marminj belej huwardeb, "Dojan Al Kuruj, nenje Al Kuruj nin hekkej nurd nurd dufay goyen tarej moj geb, sanj po yira," inamin. ⁶ Irkebal wol hejbe, "Denj gayen Al Kuruj nin hekkej nurd nurd tinj gobe mastet he bilminj

dirneḡ muḡ go gwahade hiyyerḡbe malberi he tul yetek moḡ goyen, ‘Filgininge manar marde kuḡ makaḡde huwara!’ inkeḡ gwaha po tiyyer, yinyiḡ.

Al Kurunḡyen meterḡ alyen mata

⁷ Irdeb sopte gaha yinyiḡ: “Be, derḡ kurunḡ ga haḡ gayen al kura meterḡ almiḡbe kuḡ metenḡde megerḡ ilyerḡ daw ma kuḡ sipsip yar kura doyaḡ yirde hiyerḡ. Be, meterḡ al go gwaha teḡ teḡ wakeḡ ge beleḡ huwardeb, ‘Waya. Waḡ keperke biḡge niniḡ,’ inayiḡ?” ⁸ Moḡ. Gwaha titḡerḡbe, ‘Biḡge kaḡ nuna. Irde giḡerḡ gitik teḡbe biḡge nene himekeyab doyaḡ nirde hayiḡ. Irde kame gab ge wor dula tiyayiḡ,’ ma inayiḡ? ⁹ Munarḡ meterḡ al go meterḡ kurunḡ teḡ wakeḡ goke doyaḡ almiḡ beleḡ amaḡerḡ nurde unerḡbe mata igiḡ wor po kura iryerḡ? Moḡ. Gwahade moḡ. Meterḡ al gobe meterḡ titek goyen po tiya yerḡ nuryerḡ. ¹⁰ Niḡgeḡ derḡ wor Doyaḡ Al Kurunḡ beleḡ meterḡ dunyerḡ go pasi irde waḡbe, ‘Neḡ gahade gare meterḡ alge hetek moḡ gega meterḡ alge deraj. Niḡgeḡ neḡbe meterḡ go titek mar beleḡ po titiḡ geb, goke murunḡgem duna ma gintek,’ innayiḡ,” yinyiḡ.

Busuka miḡyaḡ al 10 sope yiriḡ

¹¹ Be, Yesu go Yerusalem kwe yerḡ kuḡ hinhin geb, kuḡ heḡya Samaria naḡya Galili naḡyat megerḡ biptiyaḡ kuḡ hinhin. ¹² Be, kuḡ kuḡ tiyuḡ kura goyen binde hekeyabe al 10 kura busuka miḡyaḡ gore kenerḡbe gisaw yara huwardeb ¹³ hokde po, “Doyaḡ Al Kurunḡ Yesu, bunierḡerḡ dirde faraḡ dura!” inamiḡ. ¹⁴ Irkeḡ Yesu beleḡ yenerḡbe, “Al Kurunḡ beleḡ guram diryerḡ niḡ kunaḡ. Kuḡ Al Kurunḡ doloḡ ird ird mata doyaḡ mar diliḡde henaḡ. Irkeḡ denerḡbe, ‘Igiḡ ha-haḡ,’ dinnayiḡ,” yinyiḡ. Irkeḡ kuḡ heḡya beleḡbe busuka uliḡde goyen hubu hamiḡ.

¹⁵ Be, al unḡkurerḡbe uliḡde busuka go hubu heḡ sikkeḡ igiḡ heke kenerḡbe amaḡ wor po heḡ kawaḡ po Al Kurunḡ turuḡ irḡya irḡya Yesu hitte mulḡarḡ hiriḡ. ¹⁶ Waḡ Yesu kenerḡbe kahaḡ miḡde dokolhoḡ yuguluḡ teḡ turuḡ irdeb, “Igiḡ wor po nurde gunhem,” inyiḡ. Al gobe Samaria niḡ al. ¹⁷ Irkeḡ Yesu beleḡbe, “Derḡ al 10be tumḡarḡ igiḡ ha-haḡ. Munarḡ al 9 gobe dare haḡ?” ¹⁸ Dahade geb Yuda marbe igiḡ ha-haḡ goke mulḡarḡ heḡ waḡ Al Kurunḡ turuḡ ma irhaḡ? Irkeḡ al

miḡ hoyarḡ gare po mulḡarḡ heḡ waḡ gwaha tiya?” yiriḡ. ¹⁹ Irdeb al go, “Gebe Al Kurunḡ niḡ dufayge tareḡ irha geb, gogo Al Kurunḡ beleḡ sope gira. Niḡgeḡ igiḡge huwarde kwa,” inyiḡ.

Al Kurunḡ beleḡ aly a bereyamiḡ doyaḡ yird yird nalube wayyerḡ

²⁰ Be, nalu kurarebe Farisi mar kura gore Yesu hitte waḡbe, “Al Kurunḡ beleḡ doyaḡ dirde hiyerḡ yitiḡ gobe daha naḡa ga forok yiyyerḡ?” inerḡ gusuḡarḡ iramiḡ. Irkeḡ wol heḡbe, “Al Kurunḡ beleḡ doyaḡ dirde dird dird gobe derḡ beleḡ kenkelak diliḡde kawaḡ po kenerḡ hikeya ma wayyerḡ geb. ²¹ Al Kurunḡ beleḡ doyaḡ dirde hiyerḡ yitiḡ gobe bikkeḡ derḡ hitte forok yiyuḡ. Niḡgeḡ al kura beleḡ gago ma iro go yeke goya go ma yennayiḡ,” yinyiḡ. ²² Irdeb komatmiḡ yago goyen gaha yinyiḡ: “Ne Al Urmiḡ gayen kame mulḡarḡ heḡ waḡ waḡ nalu goyen derḡ beleḡ kentewoḡ wor po yerḡ nurde haḡ. Gega derḡbe nalu goyen go ma kenerḡya kamayiḡ. ²³ Goya goyenbe al beleḡ, ‘Doyaḡ heḡ hite al gobe iro go ma gago,’ yenayiḡ. Gwaha yeke goya meremiḡ ma gama irde kuḡ hinayiḡ. ²⁴ Ne Al Urmiḡ gayen waḡ waḡ nalu gobe dagamel bemel tike naḡa fay urde tukukeḡ megerḡ muruḡ kurhan mat kurhan mat kintiḡ ala teḡ haḡyerḡ go gwahade. Niḡgeḡ gwahade goyen po, bemel po wameke megen niḡ al tumḡarḡ niintiḡ ala tinayiḡ. ²⁵ Gega haḡkapy a wor pobe ne Al Urmiḡ gabe megen gar niḡ mar kurunḡ gare igiḡ ma nenerḡ pel nirde mununerḡ buluḡ buluḡ nirke ulne misiḡ kurunḡ kateḡ kameḡ.

²⁶ “Be, yerḡ mulḡarḡ heḡ waḡ waḡ nalu binde heḡ hikeyabe aly a bereya beleḡ bikkeḡ Noa hinhin nalure mata teḡ hinhan yara teḡ hinayiḡ. ²⁷ Noa hinhin goyenter aly a bereya kurunḡ gobe dula niḡ po teḡ, kukuwa fe nene, al beleḡ bere yade, wiriḡ werḡ yade al yertek ge po teḡbe Al Kurunḡ niḡ ma nurde hinhan. Irde kuḡ kuḡ nalu forok yeke Noa hakwa biḡde hurkuriḡ. Irke gab baraḡ kigariḡ kurunḡ katyiḡ. Irde fe ala heḡ al miki kurunḡ gobe mugol kiryiḡ. Niḡgeḡ ne Al Urmiḡ gayen waḡ waḡ nalure wor gwahade po teḡ hinayiḡ. ²⁸ Be, goya goyenbe bikkeḡ Lot hinhin nalure aly a bereya beleḡ mata teḡ hinhan gwahade goyen po teḡ hinayiḡ. Go mar gobe tumḡarḡ dula po teḡ, kukuwa fe nene, damu mata teḡ, yasuḡ teḡ,

ya yago yirtek ge po nurdeb Al Kuruj niñ ma nurde hinhan. ²⁹ Gega kuñ kuñ Lot go Sodom taun tubul tej kukeb goyare goyen po Al Kuruj beleñ kakya salfa hora kak heñ hitiñya goyen nañkinde mat fe wok irtineñ irke katerj taun kuruj gobe kumga tej pasi po iryinj.

³⁰ “Ningeb ne Al Urminj gare kame kawan megen gar waj waj nalure wor mata gwahade goyen bemel po forok yiyyej. ³¹ Ningeb go nalure goyenbe al kura yaminj hende hiyeñbe detminj ge nurde epte ma wor po arañej katerj yaminj bana hurkuyej. Irde al kura metenminde hiyeñ al gore wor detminj ge nurde epte ma wor po kup yej yare kuyej. ³² Be, Lot beremde barañbe nurde hañ gogo. ³³ Ningeb al kura, ‘Daha mat hej hejne iginj wor po hiwi,’ yej megen niñ samuj yad yad niñ po dufay hej hiyeñ al gobe gasuj bulunde kuyej. Munañ al kura gwaha ma tej hiyeñbe gasuj iginde kuyej. ³⁴ Ningeb fudinde wor po dinerej hime. Go nalu forok yiyyej goyenterbe al irawa kura gasuj uñkureñde firiryej. Irkeb al uñkureñbe Al Kuruj beleñ tiyyej. Irde kurabe tubul tiyyej. ³⁵⁻³⁶ Irde go nalu goyenter bere irawabe palawa irye yej wit bilmij hora po karka tej hikeya bere uñkureñbe Al Kuruj beleñ teñbe kurab tubul tiyyej,” yinyinj* ³⁷ Irkeb komatminj yago beleñ huwardeb, “Dare yubul tike hinayinj?” inkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Det kamtiñ hiyeñdebe det kamtiñ nen nen nu beleñ waj nen pasi hej hanjen. Gwahade goyen po, yubul tiyyej mar gobe kamde pasi po henayinj,” yinyinj.

18

Al Kuruj gusuñaj ird ird niñ bada ma henayinj

¹ Irdeb Yesu beleñ komatminj yago goyen hugineñ Al Kuruj mere irde irde niñ bada ma henayinj yej maya merere gaha yinyinj: ² “Be, taun kura goyenterbe mere nurd nurd al kura gor hinhin. Al gobe Al Kuruj kafura ma irde hiyen. Irde al hoyañ wor palap ma irde hiyen. ³ Be, beretap kura taun goyenter po hinhin gore hugineñ yej hitte wañbe, ‘Al uguñ po asogo nirde buluj

nirke kandukneñ nurde hime geb, farañ nurde sope irde nunayinj,’ iney karyañej irde hinhin. ⁴ Be, mere nurd nurd al go hañkapyabe kenej wasak po tej hinhin. Gega bere gobe watiñde po hike kenej keneñbe dufayminjdeb, ‘Nebe Al Kuruj kafura ma irde al hoyañ wor palap ma yirde hime. ⁵ Goyenpoga beretap gobe parsayneñ wor po nirde hi geb, bada hej farañ urej. Moñgo go po naryñ nenke nenkeb piñej buluj wor po niñyeneñ geb,’ yirinj,” yinyinj.

⁶ Irdeb Yesu go sopte po, “Be, mere nurd nurd al gobe al iginj moñ gega, mere tiyyinj go nurhanj? ⁷ Al buluj wor gogo gwaha tiyyinj. Ningeb Al Kuruj iginj wor po gobe al kura nigen al yej basiña yirtinj gore hugineñ wawuñya nañkahalya farañ dura iney esej urde karyañej irde hinayinj gobe farañ ma yuryej? Moñ, hej ga ma farañ yuryej geb. ⁸ Fudinde dinerej hime. Al Kurujbe nigen al yej basiña yirtinj gobe bemel po farañ yuryej. Irkeb asogominj beleñ buluj yirkeb kanduk yeneñ hinayinj goyen hubu henayinj. Gega ne Al Urminj gare sopte wayej nalure goyenbe Al Kuruj niñ hekkeñ nurde hugineñ gusuñaj ird ird mata goyen alya bereya hitte hiyeñ ma dahade?” yinyinj.

Farisi alya teks yad yad al gote maya mere

⁹ Be, al kurabe, “Neñ po gabe al huwak,” yeñbe al hoyañ kuruj gobe buluj yineñ hinhan. Ningeb go mar go dilinde huwardeb mataminj goke Yesu beleñ maya mere gahade yirinj: ¹⁰ “Be, al irawa kura goyen Al Kuruj mere irye yeñbe Al Kurujnen ya balemde kwaryum. Al kurabe Farisi al, munañ kurabe Roma gabman niñ teks yad yad al. ¹¹ Be, Farisi al gore Al Kuruj mere irdeyabe yingej ge yeñbe, ‘Al Kuruj, nebe al hoyañ beleñ mata tej hanjen gwahade moñ. Nebe kawo ma tej himyen, usi ma tej himyen, kudiñ mata ma tej himyen, irde bere hoyañ kura duwan ma irde himyen. Irde teks yad yad al imañ ima hi gwahade moñ geb, goke amañej nurd gunej hime. ¹² Nebe metenjan nana uñkureñ bana goyen ge niñ dufay hewe yej nañkahal iraware binje kutña irde himyen. Irdeb det yade himyen kuruj goyen goke

* 17:35-36: Asañ hoyañdebe gahade hi: 36 Irde al irawa kura metenñde hej metenñ tej hikeya al uñkureñbe Al Kuruj beleñ tiyyej. Munañ kurabe tubul tiyyej,” yinyinj.

aman hejbe merege gama irde pota yirde buda 10 yirdeb unjkurenjbe ge niñ pel irde himyen,' yiriñ.

¹³ “Gega teks yad yad al gobe matamiñ ge kandukñerj nurde Al Kuruj mere ird ird gasuj bana hitek moñ yej nurde kame beleñ huwarde Al Kuruj mere iryij. Goyenbe mata buluñmiñ ge memya wor po hej kotañ kañ hende nañkenenya mere irtek moñ yej nuryij. Irdeb urguj kañ mata buluñmiñ ge bunijerj nurde yingej dumuj maydebe, ‘Al Kuruj, nebe mata buluj al geb bunijerj nurd nunayij,’ inyij. ¹⁴ Niñgeb fudinde dinerj hime. Teks yad yad al gobe Al Kuruj diliñde wukerj wor po hejbe yamiñde mulgañ hej kuriñ. Munañ al kura gobe hubu. Gwahade geb, al kura yingej turuj iryey al gobe Al Kuruj beleñ deñem moñ irke memyak nuryey. Munañ al kura yingej ge, ‘Nebe al igij moñ,’ yiyyey al gobe Al Kuruj beleñ deñem yañ iryey,” yinyij.

Dirij mukñenya Yesuya

(Matiyu 19:13-15; Mak 10:13-16)

¹⁵ Be, alya bereya beleñ, “Dirij mukñerj Yesu hitte yukuteke haniñ kerde yuner guram yirde tareñ yiri,” yej diriñmiñ yago yawañ hinhan. Irkeb Yesuyen komatmiñ yago beleñ mel goyen yenenbe yineñ teñ utañ yiramiñ. ¹⁶ Gega Yesu beleñ dirij mukñerj go hoy yirdeb komatmiñ yago goyen, “Daniñ utañ yirde hañ? Yubul tike ne hitte wanañ. Dirij gahade gab yingejde sañijde epte moñ geb, hugijerj naniñya miliñyat haniñ doyañ po hanjen. Niñgeb gwahade goyen po, al kura dirij gahade yara hej Al Kurujen tareñ niñ nakeney hijey al gobe Al Kuruj beleñ alya bereyamiñ doyañ yirde hi bana goñ hijey. ¹⁷ Fudinde dinerj hime. Al kura dirij gwahade ma hej Al Kuruj hitte kwe yiyyeybe Al Kuruj beleñ alya bereyamiñ doyañ yirde hi bana goñ epte ma hijey,” yiriñ.

Doyañ al kura samuñmiñ budam wor po gora Yesu wañ kinij

(Matiyu 19:16-30; Mak 10:17-31)

¹⁸ Be, doyañ al kura gore huwardeb, “Tisa, gebe saba al igij geb, momoñ nira. Daha teñ gab Al Kurujya hugijerj hej hej goyen nere hiyyey?” iney gusuñañ iryij. ¹⁹ Irkeb Yesu beleñ wol hejbe, “Nebe saba mar

megen niñ kura gwahade yej nurdeb al igij ninha? Nebe megen niñ saba mar al gwahade moñ geb. Megen niñ albe igij miñmoñ. Al Kuruj muñ po gab al igij geb,” inyij. ²⁰ Be, gwaha ineybe, “Al Kurujen saba Mose unyijbe nurde ha gogo. ‘Bere hoyañ kura duwan ma irde hayij, al ma gasa yirke kamnayij, kawe ma tiyayij, merere huwaryey al farañ urhem yey, ma tagal unhem yey mere upul ma tiyayij, nanakeya momkeya palap yirde hayij,’ gwahade katiñ geb, go po gama irde hayij,” inyij. ²¹ Irkeb al goreb, “Mere kuruj gobe diriñde mat po keñkela gama irde wañ wañ gayenter wor gwahade po teñ hime,” inyij.

²² Be, Yesu beleñ mere go nurdeb, “Gega mata unjkurenj kurabe tubul teñ ha. Niñgeb kuñ samuñge yago kuruj go yade al yunke damu tike gote muruñgem yadebe al bunijerj det niñ amu hej hañ mar goyen yunayij. Gogab kamebe Al Kuruj beleñ gote muruñgem igij wor po gunyey. Irde gab wañ gama nirayij,” inyij. ²³ Irkeb al gobe samuñmiñ budam wor po geb, mere go nurdeb biñde kandukñerj wor po nuryij.

²⁴ Be, al go gwaha tike kenenbe Yesu beleñ kenerj heñya, “Al samuñmiñ budam wor pobe Al Kuruj beleñ alya bereya doyañ yirde hi bana goñ hej heñmiñbe meteyerj wor po. ²⁵ Dapña kuruj kamelbe det harañ harañ kutum yameñ dirñerj wor po goyen bana epte ma hurkuyey. Gwahade goyen po, al samuñmiñ budam wor Al Kuruj beleñ alya bereyamiñ doyañ yirde hi bana goñ epte ma hurkunayij. Niñgeb det irawa goyen tumñande meteyerj. Gega damiñbe meteyerj wor po yej nurde hañ? Al samuñmiñ budam gobe meteyerj wor po geb,” yinyij. ²⁶ Irkeb al mere go nurañ mar goreb, “Niñgeb Al Kurujbe ganuj mar po ga yawaryey?” inamiñ. ²⁷ Irkeb Yesu beleñ wol hejbe, “Det kura al beleñ irtek moñ goyen Al Kurujbe igij ala po iryey geb,” yinyij. ²⁸ Irkeb Pita beleñ huwardeb, “Neñbe gama giriñ yey detniniñ kuruj goyen yubul titiñ,” inyij. ²⁹ Irkeb Yesu beleñ wol hejbe, “Fudinde wor po dinerj hime. Al kura Al Kuruj beleñ alya bereyamiñ doyañ yirde hi bana hej hej ge teñbe yamiñ, berem, kuliñ yago, miliñya naniñya, dirñerj wenya yubul tiyyey gobe

³⁰ megen gar henya gote murungem budam yawaryen. Irde kame kame wor Al Kurunya huginjen hej hej goyen manaj tiyyen," yinyin.

Yesu beley yingjen kamde kamde nij sopte tagalyin

(*Matiyu 10:17-19; Mak 10:32-34*)

³¹ Be, Yesu go mere basan marmin 12 go hoyan mun po yukunbe gaha yinyin: "Nenbe Yerusalem hurkutek geb. Irdeb Al Kurunyen mere basan mar beley Al Urminbe gwaha tiyyen yen asande kayamin goyen tumnan fudinde po forok yenayin. ³² Ningeb gor nij mar beley ne Al Urmin gayen nade al min hoyan Yuda mar mojan haniinde nernayin. Irkeb yen beley bak mununen hinman nirde nanyan nirde meyan nirde usulak tenbe mununke kamen. ³³ Goyenbe kamen de mat yerenkek hekeb sopte huwaren," yinyin. ³⁴ Irkeb komatmin yago gobe Yesu mere tiyyin goyen bebak ma po tiyamin. Mere gote minbe banare po hinhin geb, goke kura yih yen ma nuramin.

Yesu beley al dilin titmin sope iryin

(*Matiyu 20:29-34; Mak 10:46-52*)

³⁵ Be, Yesu go kun kun Yeriko taun binde hej hikeyabe al kura dilin titmin goyen beley sinjakde keperde al det nin kanjan yirde hinhin. ³⁶ Be, al buda kurun go mere nedok ten belnenger ker urde wan fole irde hike nurdeb, "Gabe da irde han?" yen gusunjan yiryin. ³⁷ Irkeb, "Nasaret nin al Yesu go goyen wan kun hi," inamin. ³⁸ Irkeb al gore hokde po, "Yesu, Dewit urmin, buninen nirde faran nura be!" inyin. ³⁹ Gega al wan yen turte hamin mar gore inen ten, "Bada hawa!" inamin. Gega bada hitnenbe ugun po hok yenbe, "Dewit urmin, buninen nirde faran nura be!" inyin. ⁴⁰ Be, Yesu go al gote mere goyen nurde gor po huwardeb, "Al go ten gar wanan," yinyin. Irkeb al go tawakeb Yesu beley, ⁴¹ "Daha niri yen nurde ha?" inkeb al gore wol henbe, "Doyan Al Kurun, nankenmewon yen nurde hime," inyin. ⁴² Irkeb Yesu beley, "Ne nin hekker nurde ha geb nankena," inyin. ⁴³ Irkeb goyare po dilin bak yekeb naninyin. Irdeb Al Kurun turun irdya irdya Yesu gama irde kun hinhin. Be, al mata go dilinde kenamin mar wor Al Kurun turun iramin.

19

Sakius

¹ Be, Yesu go Yeriko taun bana hurkunbe bana gon kun hinhin. ² Taunde gorbe Roma gabman nin teks yad yad marte doyan al kura hinhin. Denembe Sakius. Yenbe samunmin budam. ³ Al gobe Yesube al dahade goyen kenmewon yen nurde hinhin geb, kun kene yen kurin. Gega yenbe al dolfon geb, al buda kurun gore pet pet irkeb gwaha mat kura Yesu goyen kentek mon hirin. ⁴ Gwaha tenbe, "Yesube gayan wayen tiya go," yen nurdeb mehen hej kunbe, "Gor mat ga kenen," yenbe sikamo he hende hurkun gor hinhin.

⁵ Be, Yesu go kun yen hinhin turte gor henbe kotan kanbe, "Sakius, han kabe gere yare hej. Ningeb araj kata," inyin. ⁶ Irkeb araj po katerbe amanen nurde pere irdeb, "Iginge wake yare kure," inyin.

⁷ Be, Yesu go gwaha tike kenenbe al buda gor hinhan goreb, "Al gob mata bulun al inen hanjen gega, al goya awalik here yen kwa," yen binde gwahade nurdeb hinhirun tiyamin. ⁸ Goyenpoga Sakius beley huwardeb, "Doyan Al Kurun, ga nura. Dawetne kurun gayenbe kahalte po pota irde al buninen det nin amu hej han mar yunen. Irde al kura usi matare hora gwahade kura yawarmirin kenem gwahade po wawun siptere wol hewen," inyin. ⁹⁻¹⁰ Irkeb Yesu beley wol henbe, "Ne Al Urmin gabe alya bereya Al Kurun tubul ten gisaw kutin mar goyen nankenen yumulgan tiye yen wamin. Ningeb al gayen wor Abraham urmin geb, han kabe Al Kurun hitte tumulgan tihim," yirin.

¹¹ Be, al gor gabu iramin mar beley mere go nurdeb dufayminde, "Yesube Yerusalem binde hihi geb, Al Kurun beley alya bereyamin doyan yird yird matabe hej ga mon forok yewen tiya," yen nuramin. Irkeb Yesu beley mel gote dufaymin yenen bebak tenbe maya mere mat gaha yinyin: ¹² "Be, al denem yan kura doyan al kurun hej hej ge, 'Nana gisaw kun doyan al kurun nirke gab nananer mulgan hewen,' yen nuryin. ¹³ Irdeb kwe yenbe meten marmin 10 hoy yirde gol hora yunkuren yunkuren yunenbe, 'Ne gar ma himekeyabe hora gore gwaha mat meten yunteke tolok henayin yen nurdeya meten tinayin. Irde kamebe

mulgarj hej deney,' yinerjbe kurij. ¹⁴Gega al yende nanjare nij belej al goke igij ma nuraminj. Irde al kura yinke wakeb, 'Derj manaj nanja gisaw al go kuñde gor kuanj. Kuñbe gor nij mar yenerjbe al goke yinnayinj. Neñbe al gore doyanj al kurunjinij hej hej ge igij ma nurde hite yinnayinj,' yinerj mel go hulyanj yirke kwaminj. ¹⁵Gega al go doyanj al kurunj hejbe mulgarj hirij. Irdeb metej marmij hora yunij goyen gore metej tej kura muñ tolok daw iranj yeñbe yej ge yeke wayaminj. ¹⁶Irkeb al meheñde wayijj goreb, 'Doyanj al, nebe gol hora unkjurej nunarij goreb gol hora 10 forok yirmij gago,' inij. ¹⁷Irkeb doyanj al kurunj goreb, 'Gebe metej igij wor po tiyanj geb, gebe metej al igij. Det dirnej gunmirij goyen keñkela doyanj iranj geb, gebe taun 10 gunmeke gote doyanj al hawayinj,' inij. ¹⁸Be, metej al kura wor wañbe, 'Doyanj al, gol horage unkjurej nunarij goreb siptesonj yirmij gago,' inij. ¹⁹Irkeb doyanj al kurunj belej amaney nurde wol heñbe, 'Gebe taun siptesonj gayen gunmeke gote doyanj al hawayinj,' inij. ²⁰Be, metej al kura sopte wañbe, 'Doyanj al, gol horagebe gago. Amil parwekde mala tej bana kirmirij. ²¹Gebe al misinej yanj wor po. Det gere moñ goyen mali po yade hayen. Irdeb binje ge ma hartij wor mali po yade hayen. Niñgeb ge nij kafura hej himyen,' inij. ²²Irkeb doyanj al kurunj belej wol heñbe, 'Gebe metej al buluj wor po. Merege go po tumulgarj tej guney tihim geb. Nebe al misinej yanj nurde nunej ha gogo? Det nere moñ goyen mali po yade himyen, irde binje ne ma hartij goyen wor mali po yade himyen ninha. ²³Al gwahade yej nurdeb daniñ horanebe hora yerde hanjen yare ma kerarij? Moñ manhan mulgarj hej wañbe horane tolok hitijde temewoj,' inij. ²⁴Irdeb al goyanj huwarde hinhan mar go, 'Gol hora go goranj irde tej metej al gol hora 10 yiruj al go unnanj,' yinyij. ²⁵Gega al buda gore wol heñbe, 'Doyanj al, yeñbe gol hora 10 minyanj hi. Niñgeb daniñ sopte untej?' inaminj. ²⁶Irkeb wol heñbe, 'Ga nurnanj. Al det unke keñkela doyanj irde metej kurunj teñbe iginej kurunj forok yiryey al gobe metej igij tej hiyey goke tebanj det yawaryey. Munanj det unke

kumhaka hej iginej ma forok iryey al gobe yende det muñ kura hiyey goyen wor goranj irke det minmoñ wor po hiyyey. ²⁷Be, ne belej doyanj almiñ hej hej ge igij ma nuraminj mar gobe asogone niñgeb, yawanj delner gar gab gasa yirke kamnanj,' yinyij," yej Yesu belej gwahade tagalyij.

Yesu belej Yerusalem bana hurkurij

(Matiyu 21:1-11; Mak 11:1-11; Yon 12:12-19)

²⁸Be, gwaha yirij go kamereb Yesu go Yerusalem hurkuñ hinhinde geb, kuñ hinhin po. ²⁹Be, Betfageya Betani taunya gobe nanja donkej kura denembe Olip dondon iney hanjende gor hinaryum. Niñgeb kuñ gor forok yetek hej heñbe komatminj irawa hulyanj yirdeb, ³⁰"Kuri. Kuñ tiyuj kurare iror forok yeñbe donki fonj al dirij, al kura go hende ma kuñ hitij goyen fej titij kiniryey. Irdeb kanj go hol irde tej wayiryey. ³¹Al kura belej, 'Daniñ kanj tugu tej har?' dinkeb, 'Doyanj Al Kurunj belej goke yihi,' iniryey," yinerj hulyanj yiryij.

³²Be, Yesu belej al yad yerke kwaryum gobe kuñ Yesu belej yirij gwahade po kenaryum. ³³Irdeb donki go kanj tugu tej hikeyabe yewek yago belej, "Daniñ donki go tugu tej har?" yinerj gusunanj yiraminj. ³⁴Irkeb wol heñbe, "Doyanj Al Kurunj belej gake yihi," yaryum.

³⁵Be, donki go Yesu hitte tawanbe uliñhormij yugu tej yade donki go hende ugamdebe Yesu tej go hende keraminj.

³⁶Be, Yesu go donki hende kuñ hikeyabe al belej, "Doyanj Al Kurunj wañ hi," yeñbe uliñhormij yugu tej belejyanj ugamde tukaminj. ³⁷Be, belej gama irde kuñ kuñ Olip dondonde mat Yerusalem kurkuñ kurkuñ belen hekeb komatminj buda kurunj goreb bikkej mata tijey forok yirke yenerj hinhan kurunj goke amaney nurdeb hekhok tej Al Kurunj turuj irde gaha yaminj:

³⁸"Al Kurunyen denjemde doyanj al kurunj waya gabe Al Kurunj belej guram irde igij iryey!

Al goke Al Kurunyen gasuñde hanj marbe binj kamke igij hinayinj.

Irde Al Kurunj denjem turunj yanj irnayanj," yaminj.

³⁹Be, Farisi mar kura al gabu irde kuñ hinhan bana goñ hinhan goreb Yesuyen komatminj yago belej gwaha tej hike igij ma nurdeb iney tej, "Tisa, komatge yago

ga igiñ ma teñ hañ geb, yinke bada henañ,” inamiñ. ⁴⁰ Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Fudinde dineñ hime. Yeñ bada henayinbe hora gare huwarde yeñ teñ hañ gwahade tinayin,” yinyin.

Yesu beleñ Yerusalem niñ mar goke esirin

⁴¹ Be, kuñ Yerusalem forok yetek heñ heñyabe taun go keneñbe gor niñ mar goke bunineñ nurde esenbe gaha yirin: ⁴² “Yerusalem niñ mar, denbe ganuñ beleñ farañ durke Al Kurunña awalikde hike bitin kamke igiñ hinayin goyen hañka gayen nurwoñ wor po yeñ nurde hime. Al gobe ne gago gega, neneñ bebak ma teñ hañ. ⁴³ Niñgeb gote kandukbe kame forok yeke kennayin. Goyenterbe asogotin beleñ mudunniñ yeñ fuleña marmin yawanbe busaharnak yeñ milgu dirnayin. Irde megenya horaya yawañ tauntin Yerusalem gote koya kurun goyen siña beleñ mat dañ unke hurkuñ koya kurun goya tuñande hekeb kurhan mat mat tauntin bana hurkunayin. ⁴⁴ Irdeb tauntinnya dindikenya tumñan mudunke kamnayin. Yabe hora beleñ yirtin geb, asogotin beleñ yupew yurkeb hora unkuñ muñ kura kadom hende ma hiyeñ. Mata gobe Al Kurun beleñ dumulgan tiye yeñ wayyin gega, keneñ bebak ma teñ hañ geb, kanduk gogo forok yiyyeñ,” yirin.

Al Kurunyen ya balem bana hurkurin

⁴⁵ Be, Yesu go Yerusalem taun bana kuñ Al Kurunyen ya balem bana hurkurin. Irdeb al det yawañ ya kurun bana goñ yerde damu tike hora yade hinhan mar goyen yineñ teñ yakira tiyyin. ⁴⁶ Irdeb, “Al Kurunyen mere asande katinbe, ‘Nere yabe mere nird nird gasuñ,’ yitin hi. Gega daniñ geb den beleñ kawe marte bana kuñ kuñ gasuñ irde hañ?” yinyin.

⁴⁷ Be, Yesu go nankahalmiñ nankahalmiñ ya balem bana goñ al saba yirde hinhin. Gega Al Kurun doloñ ird ird mata doyañ marte karkuwanminya Moseyen saba maryabe Yuda marte doyañ marya beleñ mayniñ yeñ kurut yeñ hinhan. ⁴⁸ Goyenbe al buda kurun gobe Yesuyen mere nurtek yirkeb yeñ hitte po wañ gabu irde hinhan. Niñgeb maytek belheñ kura ma keneñ hinhan.

20

Yesube ganunyen tareñde mata teñ ha inamiñ

(Matiyu 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Be, gwaha irkeb nalu kurarebe Al Kurunyen ya balemde kuñ koya beleñ milgu irtin bana goñ al wañ gabu irde hanjen sawsaware gor kurin. Irdeb al gor gabu irde hinhan goyen saba yirde Al Kurun beleñ yumulgan teñ teñ mere igiñ goyen tagalde hinhin. Gwaha teñ hikeyabe Al Kurun doloñ ird ird mata doyañ mar pris buda gote karkuwanminya Moseyen saba maryabe Yuda marte doyañ mar par-guwakya beleñ Yesu hitte wayamin. ² Irdeb, “Momoñ dira. Ganuñ beleñ igiñ ginke mata kurun gayen teñ ha?” inegusunjan iramin. ³ Irkeb Yesu beleñ, “Ne wor gusunjan kura direñ tihim geb. ⁴ Yon Baptais beleñ al baptais yirde hinhin gobe Al Kurun ma megen niñ al kura beleñ igiñ inke metey gogo teñ hinhin? Momoñ nirke nure,” yinyin. ⁵ Gwaha yinke mel gobe yingen ulin sege irdeb, “Al Kurun beleñ inke metey go teñ hinhin intekeb, ‘Daniñ geb meremin goyen fudinde yeñ ma nurde hinhan?’ dinyeñ. ⁶ Munañ al beleñ inke metey teñ hinhin intekeb al buda kurun gab Yonbe Al Kurunyen mere basañ al yeñ nurde hañ geb, mereniniñ go nurdeb bin ar yeke horare mudunke kamtek,” yamin. ⁷ Irdeb, “Yon beleñ mata teñ hinhin gobe al gore kura igiñ inke teñ hinhin yeñ ma nurde hite,” inamiñ. ⁸ Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Ne wor al gore igiñ ninke mata kurun gayen teñ hime ma dineñ,” yinyin.

Megeñ murungem damu teñ hiyen gote siraw mere

(Matiyu 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ Be, Yesu beleñ gwaha yineñbe maya mere mat gaha yinyin: “Al kura goyen wain meteyniñ harde ep irdeb al hoyañ goyen, ‘Wain metey gabe den ge mekerhem geb, metey teñ igineñ hekeb meteyne gote murungem nuneñ hinayin,’ yineñbe nanañ gisaw wor po kuñbe nalu ulyande goñ hinhin. ¹⁰ Irde wain fin yad yad nalu hekeb metey almiñ kura teñ kerke wayyin. Wañ metey doyañ irde hinhan mar goyen anutamiñ beleñ wain igineñ niñ hulyañ iryin goyen momoñ yirkeb tuwagin mat mayde takira

tike duliŋ kuriŋ. ¹¹ Irkeb metej almiŋ hoyar wor teŋ kerke wayyiŋ. Gega yeŋbe mayde detmiŋ yuguya teŋ kupsoŋ takira tike yeŋ wor duliŋ mulgaŋ hiriŋ. ¹² Irkeb sopte po metej almiŋ hoyar teŋ kerke wayyiŋ. Gega yeŋ wor mayde buluŋ buluŋ irde dagim yaŋ irde tukuŋ wain metej siŋjare takira tike kuriŋ.

¹³ “Be, metej gote miŋ al goreb, ‘Daha tiyeŋ? Bada heŋ urne, bubulkuŋne wor po gayen teŋ kermeke kuyeŋ. Yeŋ daw gab palap irde wain igineŋ kura unke yawayyeŋ,’ yeŋbe urmiŋ go teŋ kerke wayyiŋ. ¹⁴ Irkeb metej doyaŋ irde hinhan mar gore urmiŋ go keneŋbe gwaha tiniŋ yeŋ sege irdeb, ‘Meteŋ gate miŋ al gote urmiŋbe gago. Kamebe metej gabe yende hiyyeŋ. Niŋgeb mayteke kamkeb metej gabe nende po hiyyeŋ,’ yamiŋ. ¹⁵ Irdeb al go tuluy teŋ siŋjare tukuŋ mayke kamiŋ.

“Be, gwaha tiyamiŋ geb, metej miŋ al goreb daha yiryen? ¹⁶ Meteŋ miŋ al goreb mulgaŋ heŋ waŋ metej doyaŋ irde hinhan mar go gasa yirke kamnayeŋ. Irkeb metejmiŋ go teŋ al hoyar yunke gore doyaŋ irde unej hinayeŋ,” yinyiŋ. Irkeb al buda gor gabu iramiŋ go meremiŋ goke igiŋ ma nurdeb, “Ge yaha gwahade gobe neŋ hitte epte ma wor po forok yiyyeŋ geb,” yamiŋ. ¹⁷ Gwaha yekeb Yesu beleŋ yeneŋ kimiŋ mat po, “Mata gwahade ma forok yiyyeŋ yahaŋ? Goyenbe daniŋ geb Al Kurunyeŋ asandeŋ,

‘Ya yird yird mar beleŋ igiŋ moŋ yeŋ nurde pel iramiŋ hora goyen al hoyar beleŋ teŋ go hende ya saŋiŋ wor po iryiŋ,’ gwahade katiŋ hi? *Tikiŋ 118:22*

¹⁸ Niŋgeb merene nurde keŋkela bebak tinaŋ ko. Go hora goyenbe ne gago. Niŋgeb al kura hora go hende takteŋ mayyerbe mugol niyyeŋ. Irde hora gore kateŋ hika tiyyeŋ al gobe umetek tiyyeŋ. Niŋgeb al kura neneŋ bebak ma tinayeŋ mar hittebe kame mata gwahade forok yiyyeŋ,” yinyiŋ.

¹⁹ Be, Yesu beleŋ gwaha yeke Moseyen saba marya pris buda gote karkuwaŋmiŋya beleŋ mere go nurdeb, “Maya mere gabe neŋ gayen ga po dineŋ hi,” yeŋbe, “Araŋ po teŋ fere tiniŋ,” yamiŋ. Gega al buda kuruy gore mudunnayeŋ yeŋ kafura heŋ daha wet kura ma iramiŋ.

Teks damu teŋ teŋ gote saba

(Matiyu 22:15-22; Mak 12:13-17)

²⁰ Be, go kamereb go mar goreb, “Daha mat kura mere buluŋ tike keneŋ merem yaŋ irdeb teŋ Roma gabmanyen doyaŋ al haniŋde kertek,” yeŋ hinhan. Irdeb yende al kura yad yerke al igiŋ beleŋ tityeŋ teŋ Yesu hitte wayamiŋ. ²¹ Irde Yesu hitte waŋbe, “Tisa, ge beleŋ al mere yirde saba yirde ha kuruy gobe fudinde wor po yirde ha yeŋ nurde hite. Irde al deŋem yanya deŋem moŋ marya goyenbe kura igiŋ igiŋ yirde kura buluŋ buluŋ ma yirde hayen. Irde Al Kurunyeŋ mere fudinde goyen po al saba yirde hayen. ²² Niŋgeb neŋbe mere miŋ unkuŋeŋ niŋ po gusuŋaŋ giriŋ tihit geb nura ko. Roma gabmanyen doyaŋ al kuruy Sisarbe Al Kuruy niŋ ma nurde hi gega, neŋ Yuda mar beleŋ yeŋ ge teks damu titek gobe igiŋ ma dahade?” iney gusuŋaŋ iramiŋ. ²³ Gega usi irde hinhan go yeneŋ bebak teŋbe, ²⁴ “Silwa hora kura nikala nirnaŋ,” yinke teŋ ikala iramiŋ. Irkeb Yesu beleŋ, “Hora hende gorbe ganuŋde toneŋya deŋemya har?” yineŋ gusuŋaŋ yirkeb, “Sisaryen,” inamiŋ. ²⁵ Gwaha inkeb Yesu beleŋ wol heŋbe, “Gwahade niŋgeb, Sisar beleŋ det kura niŋ dinyeŋ gobe Sisar unnayeŋ. Munay Al Kuruy beleŋ det kura niŋ dinyeŋ gobe Al Kuruy unnayeŋ,” yinyiŋ. ²⁶ Irkeb al buda kuruy diliŋde Yesu go mere gwaha tike keneŋbe dinoy kok yeŋ mohoy hibol tiyamiŋ. Irdeb merem yaŋ irmiŋ yeŋ hinhan goyen daha wet kura irtek ma hamiŋ.

Kamtiŋde mat huward huward gote saba

(Matiyu 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Be, go kamereb Sadusi mar kura Yesu gusuŋaŋ irniŋ yeŋ wayamiŋ. Go mar gobe al kamtiŋbe kame epte ma huwarnayeŋ yeŋ hanyeŋ. ²⁸ Be, go mar gore Yesu keneŋbe, “Tisa, Mose beleŋ neŋ ge teŋ asandebe, ‘Al kura berem yaŋ gega diriŋ miŋmoŋ heŋya kamiyeŋ. Irkeb kuliŋ beleŋ itinŋde beretap go teŋbe itinŋ ge diriŋ tum urde unyeŋ,’ gwahade kayyiŋ. ²⁹ Be, al kurabe kuliŋ yago 6 hinhan. Al gobe bere tiriŋ gega, diriŋ miŋmoŋ heŋya kamiŋ. ³⁰ Irkeb kuliŋ yeŋ harhokde niŋ gore wor beretap go tiriŋ. ³¹ Goyenbe yeŋ wor diriŋ miŋmoŋ heŋya kamiŋ. Niŋgeb kamay itinyeŋ

mel 7 gobe bere uŋkureŋ goyen po tamiŋ gega, tumŋaŋ diriŋ miŋmoŋ ala po heŋ heŋbe kamamiŋ. ³² Be, funaŋbe beretap goyen wor kamiŋ. ³³ Diliŋ heŋbe al 7 gobe bere uŋkureŋ go po tamiŋ geb, kame huward huward nalu forok yekeb bere gobe ganuŋde berem wor po hiyyeŋ?” ineŋ gusuŋaŋ iramiŋ.

³⁴ Irkeb Yesu beleŋ wol heŋbe, “Megen gar heŋbe albe bere yade, berebe al yade teŋ haŋyen. ³⁵ Gega kame kame Al Kurun beŋ igiŋ yeneŋ yisaŋ heke kamtiŋde mat huwarde hugiŋeŋ Al Kurunya hinayiŋ mar gobe al beleŋ bere yade, bere beleŋ al kuŋ ma tinayiŋ. ³⁶ Yeŋbe kamtiŋde mat huwardeb Al Kurunyen diriŋeŋ weŋ henayiŋ. Irde Al Kurunyen miyoŋ yara henayiŋ geb sopte ma kamnayiŋ.

³⁷ “Be, al kamtiŋde mat sopte huwarnayiŋ goke Mose manaŋ asaŋde kayyiŋbe kapyar heŋ haŋyen gogo. Mose beleŋ he gergeŋ melak heŋ hinhin goke kayyiŋyabe Doyar Al Kurunbe ‘Abrahamya Aisakya Yekopyat Al Kurun’ yiriŋ. Mere gote miŋbe al kamtiŋbe sopte huwarnayiŋ yeŋ yitiŋ. ³⁸ Yuda marte hakwamiŋ gobe bikkeŋ kamamiŋ. Gega mel gote toneŋbe Al Kurunya haŋ, irde kame sopte huwarnayiŋ geb, Al Kurun diliŋdebe mel gobe haŋ yeŋ nurdeb Mose beleŋ gwahade kayyiŋ. Niŋgeb Al Kurunbe al kamtiŋde Al Kurun moŋ. Yeŋbe al kamtiŋde mat huwarnayiŋ mar gote Al Kurun,” yinyiŋ.

³⁹ Gwaha yeke nurdeb Moseyen saba mar gore wol heŋbe, “Tisa, mere gobe fudinde wor po yaha,” inamiŋ. ⁴⁰ Be, Yesu go mel gore gusuŋaŋ irde hinhin kurun gobe keŋkela po wol heke keneŋbe sopte gusuŋaŋ ird ird niŋ kama hamiŋ.

Mesaiaabe ganunyen urmiŋ?

(Matiyu 22:41-46; Mak 12:35-37)

⁴¹ Be, Yesu beleŋ Moseyen saba mar go gaha yinyiŋ: “Dahade niŋgeb al beleŋ Mesaiaabe Dewityen urmiŋ yeŋ haŋyen? Gobe gwahade moŋ geb. ⁴² Dewitbe Mesaia goke yiŋgeŋ Al Kurunyen asaŋ kura Tikin Asaŋ ineŋ haŋyende gor gahade kayyiŋ:

‘Al Kurun beleŋ Doyar Al Kurunbe gaha inyiŋ:

“Waŋ ketalner heŋ al deŋem yaŋ wor po hawayiŋ.

⁴³ Irkeb asogo girde haŋ mar goyen bul yirde yawaŋ gasa yirmeke katkeb yufurka tiyayiŋ,” inyiŋ, yitiŋ hi. *Tikiŋ 110:1*

⁴⁴ Niŋgeb kapyar heŋ haŋyen gwahade po, Dewit beleŋ Mesaia goyen ‘Doyar Al Kurunbe’ inyiŋ. Niŋgeb dahade geb Mesaia gobe Dewityen urmiŋ hiyyeŋ? Gobe epte moŋ geb!” yinyiŋ.

Moseyen saba mar niŋ keŋkela heŋ hinan ko

(Matiyu 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

⁴⁵ Be, al buda go Yesuyen mere nurde hikeyab komatmiŋ gaha yinyiŋ: ⁴⁶ “Deŋbe Moseyen saba mar niŋ keŋkela heŋ ga hinan ko. Go mar gobe al hoyar beleŋ deŋem yaŋ dineŋ palap dirde turun dirde hinan yeŋ nurde uliŋ umŋa somborŋeŋ yerde al budam kuŋ waŋ teŋ haŋyen gasunyar goyen wilwul teŋ haŋyen. Irde Yuda marte gabu yare kurbe al deŋem yaŋde gasunyar po kepertek yeŋ nurde haŋyen. Dula mata karkuwaŋ yaŋ wor kuŋbe gwaha po teŋ haŋyen. ⁴⁷ Go mar gobe beretapen samunya horaya komkom heŋ haŋyen. Gega al hoyar beleŋ deŋeŋ turun dirnan yeŋ Al Kurun mere irhet yeŋbe mere ulyar wor po tulun teŋ haŋyen. Al gwaha teŋ haŋ mar gobe Al Kurunyen sababe nurd nurd ga mata bulun teŋ haŋ geb, kame Al Kurun beleŋ matamiŋ gote murungem bulun wor po yunyeŋ. Yende kandukbe al hoyar beleŋ kanduk yawarnayiŋ gote folek wor po yawarnayiŋ,” yinyiŋ.

21

Beretap beleŋ Al Kurun galak iryiŋ

(Mak 12:41-44)

¹ Be, Yesu go keperde komatmiŋ yago saba yirde heŋyab horam yaŋ mar gore waŋ Al Kurun galak irniŋ yeŋ horaya samunmiŋ hoyar ya manaŋ yawaŋ Al Kurunyen ya balem bana goŋ det goyen yerd yerd gasuŋde yerde hike yinyiŋ. ² Be, beretap bunineŋ kura waŋbe hora mukneŋ muŋ wor po gore det kura damu titek moŋ goyen irawa yerde hike goyen wor kinyiŋ. ³⁻⁴ Irdeb komatmiŋ goyen, “Fudinde wor po dineŋ hime. Al hoyar gobe detmiŋ budam haŋ geb kura po yawaŋ Al Kurun galak irhan. Gega beretap bunineŋ gobe horamiŋ mukneŋ muŋ funaŋ wor po be hetek yara gega, yiŋgeŋ ge ma nurde yawaŋ Al Kurun

galak ira. Niŋgeb beretap gore Al Kuruj niŋ hora yera gobe al samuj miŋyan mar gore hora budam yerhaŋ goyen fole yira kenhem,” yiniy.

Al Kurujyen ya balembe buluj hiyyey
(*Matiyu 24:1-2; Mak 13:1-2*)

⁵ Be, go kamereb komatmiŋ kura beleŋ, “Al Kurujyen ya balem gabe al beleŋ Al Kuruj niŋ dufay heŋbe samujmiŋ kurayen kurayen yirtij goya hora umŋam igyen igyen yawar gore po irtij geb keneŋmiŋ igij wor po bel!” yamiŋ. Irkeb Yesu beleŋ, ⁶ “Ya kuruj keneŋ haŋ gayenbe kame buluj ird ird nalu forok yekeb ya ga irtij hora gayen tumŋaŋ yemeyke megen katnayaŋ. Hora uŋkureŋ muŋ kura kadom hende ma hiyeŋ. Tumŋaŋ gilgalaŋ irde kateŋ pasi henayaŋ,” yiniy. ⁷ Irkeb mel goreb, “Tisa, daha naŋa gab mata goyen forok yiyyey? Irde da mata kura forok yeke keneŋbe mata goyen forok yeŋ yeŋ nalu goyen binde hihi yeŋ bebak titek?” yeŋ gusuŋaŋ iramiŋ. ⁸ Irkeb Yesu beleŋ wol heŋbe, “Kame kamebe al budam war usi dirde hinayaŋ. Go mar gore waŋbe, ‘Mesaia be ne gago. Nalu umulinde hekebe ne gago forok yihim,’ dinnayaŋ. Niŋgeb keŋkela heŋ hanaŋ ko. Moŋgo usi wor wor dirke fudinde yeŋ gama yirnaŋiŋ geb. ⁹ Irde fuleŋa karkuwaŋ karkuwaŋ forok yeŋ hike gote mere momoŋ nurde hinayaŋ. Gega goke kafura ma heŋ hinayaŋ. Mata gwahade gobe go wa forok yeŋ hinayaŋ. Gega gwahade forok yekeb nalu funaŋ go gago yeŋ ma nurnayaŋ,” yiniy.

¹⁰ Irdeb sopte po gaha yiniy: “Fuleŋa mata beleŋ po kuruj hiyyey. Irke al miŋ kura beleŋ huwarde al miŋ hoyayaŋ arde hinayaŋ. Gabman kura beleŋ huwarde gabman hoyayaŋ fuleŋa teŋ hinayaŋ. ¹¹ Irde naŋa kurayaŋbe niŋiŋa karkuwaŋ forok yeŋ hinayaŋ, biŋge niŋ kamde hinayaŋ, irde garbam buluj forok yeke al budam kamde hinayaŋ. Irdeb naŋkiŋdebe mata kafuram kafuram forok yenayaŋ, irde kame mata kura forok yenayaŋ gote tuŋaŋeŋ manar karkuwaŋ forok yeŋ hinayaŋ.

¹² “Gega mata go ma forok yeŋ hikeyabe ne niŋ igij ma nurde haŋ mar beleŋ deŋ gayen dukuj fere dirde muduneŋ buluj buluj dirde hinayaŋ. Mel gore Yuda marte gabu yayaŋ gabu irde haŋ

marte diliŋde dukuj merem yaŋ dirde hinayaŋ. Irde megen niŋ doyaŋ marya gote karkuwaŋmiŋyat diliŋde dukuj merem yaŋ dirdeb koyare derde hinayaŋ. ¹³ Gega goke kandukŋeŋ ma nurde hinayaŋ. Gwaha dirde hikeb deŋbe ne Yesu gake tagalnaŋ yeŋbe gogo beleŋ kerde duney haŋ yeŋ nurde hinayaŋ. ¹⁴⁻¹⁵ Doyaŋ mar karkuwaŋ diliŋde huwarkebe ne beleŋ mereya dufay wukkeŋya duney. Irkeb asogotiŋ beleŋ epte ma meretiŋ pel ird haywaŋ dirde hinayaŋ. Niŋgeb merere ma huwarde heŋyabe dindikeŋ ge daha mat kura mere tiniŋ yeŋ goke kandukŋeŋ ma nurde hinayaŋ. ¹⁶ Be, kanduk karkuwaŋ gwahade forok yeŋ hinayaŋ goyenterbe mantinya nanatiŋya, dadatiŋya koltiŋya, irde taytiŋya kadtiŋ yagoya beleŋ wor al hay heke muduneŋ hinayaŋ. Irde deŋ kurabe gwaha dirke kamde hinayaŋ. ¹⁷ Al megen niŋ kuruj goreb ne niŋ igij ma nurde hinayaŋ geb, deŋ beleŋ ne gama nirde hikeb asogo dirde hinayaŋ. ¹⁸ Irde ulitiŋbe buluj yirde hinayaŋ gega, Al Kuruj beleŋ doyaŋ dirde hiyeŋ geb, tontiŋbe epte ma wor po buluj yirde hinayaŋ. ¹⁹ Niŋgeb ne niŋ hekkeŋ nurde tareŋ po huwarde hinayaŋbe Al Kuruj beleŋ yeŋya hugiŋeŋ heŋ heŋ beleŋ go kerd duney,” yiniy.

Yerusalemba buluj hiyyey

(*Matiyu 24:15-21; Mak 13:14-19*)

²⁰ Be, gwaha yineŋbe sopte po, “Fuleŋa mar beleŋ Yerusalem taun kuruj gayen milgu irtij keneŋbe taun ga tumŋaŋ buluj heŋ heŋ nalube binde hihi yeŋ nurnayaŋ. ²¹⁻²² Be, go nalu goyenbe Yerusalem niŋ marbe mata bulujmiŋ gote muruŋgem tenayaŋ yeŋ Al Kurujyen asaŋde katiŋ hiyeŋ go gwahade po forok yiyyey. Niŋgeb fuleŋa mar beleŋ taun go milgu irde hike yeneŋbe Yudia naŋare hanŋen marbe busaharde dugure hurkunayaŋ. Yerusalem taunde hanŋen marbe busaharde siŋare kat kunayaŋ. Irde al tiyuŋ hoyande hanŋen marbe taun biŋde ma hurkunayaŋ. ²³ Goyen nalurebe Al Kuruj beleŋ Yudia naŋa kuruj goyenter niŋ marte mata bulujmiŋ goke bearar teŋbe kanduk kuruj wor po yunyeŋ. Niŋgeb bere biŋ yaŋya diriŋ haŋkapok miŋyanŋyabe epte ma araneŋ busaharnayaŋ geb gobe kafuram wor po. ²⁴ Be, al kura

marbe fulenja mar belej yilde yakamke kamnayij. Munaj kurabe fere yirde yukun najaja hoyande hoyande yukunayij. Irke al mij hoyaj belej waj Yerusalem taun go tenje gor hike kun kujbe Al Kurun belej taun go tubul titek nalu kiriyij goyen forok yeke gab tubul tinayij,” yinyij.

Yesu sopte wayyej

(Matiyu 24:29-31; Mak 13:24-27)

²⁵ Be, Yesu belej sopte gaha yinyij: “Be, najaja diliij, gagasiya dinambeya hittebe mata kurayen kurayen forok yeke yennayij. Munaj megenbe makan duba belej epte ma tej najaja erek irde hike najaja migirij go nurdeb kafura wor po hej gwaha kura titek yej ma nurnayij. ²⁶ Nanjindeb mata kura forok yiyyej gobe najaja gagasiya dinambeya goyen Al Kurun belej hambor yirke ugala tinayij. Irkeb megen naj marbe mata kurun gwahade forok yeke kafura wor po hej kamde gergeren tinayij. ²⁷ Be, mata gwahade forok yiyyej goya goyabe ne Al Urmiij gabe tarejne kurun turun yaj goyen kigarijkiij faykek hende katerj himeke nennayij. ²⁸ Ningeb mata kurun goyen forok yeke yenenje Al Kurun belej dumulganj tiyen yej nalu kiriyij gobe binde hihi yej nurdeb kafura ma henayij. Amaj hej sanjij henayij,” yinyij.

Fik he gote maya mere

(Matiyu 24:32-35; Mak 13:28-31)

²⁹ Irdeb maya mere mat sopte gaha yinyij: “Be, fik heya he hoyaj goyen yenenj hinayij. ³⁰ Beda urke yenenje deij Yuda marte najarebe kadila hewerj tiya yej nurde hanjen. ³¹ Gwahade goyen po, mere dirhem gayen kun mata kurayen kurayen kurun go forok yeke yenenje Al Kurun belej alya bereyamij doyan yird yird nalu goyen binde hihi yej nurnayij. ³² “Fudinde wor po dinej hime. Mata gobe forok yenayij geb. Irde mata go forok yenayij nalure al hinayij mar gobe mata go yennayij. ³³ Irdeb megenja nanjinyabe hubu hiriryen. Gega merenebe tarej minjan geb hubu ma hiyyej. Huginen alya bereya nurde fudinde wor po yej gama irde hinayij,” yinyij.

Dindikej ge kenkela hej ga hinayij

³⁴⁻³⁵ Irdeb sopte po, “Nalu yihim goyen-terbe Al Kurun belej megen nij alya bereya

tunjanj mata tej hanjen gote murungem yunyerj. Ningeb kenkela nurde ga hinaj ko. Monjo megen nij samun yad yad mataya dula tej tej mataya kukuwa fe uguj po nen nen mataya belej dufaytij pet dirke goke po tej hikeya nalu go forok yej daga dawartij yara dirke hurkukkat tinayij geb. ³⁶ Ningeb denje kenkela hej hinayij. Irde tarej henje mata gwahade forok yenayij goyen igij fole yirdeb, Al Urmiij belej kame waj al pota yiryen nalure igij dilijde huwartej yej Al Kurun gusunjan irde hinayij,” yinyij.

³⁷ Be, Yesu go nanjahlaminj nanjahlaminje Al Kurunjen ya balem bana hurkun alya bereya saba yirde hinhin. Irdeb wawun hekeb Yerusalem taun sijare dojdoj kura denembe Olip Dojdoj inen hanjende gor hurkun hinhin. ³⁸ Irde wampotminj wampotminje Al Kurunjen ya balem bana mulganj hej kun hinhin. Irkeb alya bereya sabaminj nurnij yej ya kurunde gor waj gabu irde hinhan.

22

Yudas belej Yesu tagal unyij

(Matiyu 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11; Yon 11:45-53)

¹ Be, Yesu go gwaha tej hikeyabe dula nalu kurun Pasoba goyen binde hirij. Pasobarebe beret yis mijmonj katij goyen nene hanjen. ² Be, goyare goyenbe pris buda gote karkuwanjinja Moseyen saba maryabe Yesu go kawan po mayteke al buda kurun gare mudunnayij yej kafura hejbe, “Daha mat kura al diliij banare Yesu go mayteke kamyen?” yej belej nij nanjkenen hinhan.

³ Be, gwaha tej hikeyabe Satan belej Yesuyen komatminj 12 bana gonj nij al kura Yudas Iskariot goyen hard unyij. ⁴ Irkeb yej belej kun pris buda gote karkuwanjinja Al Kurunjen ya balem doyan ird ird marte karkuwanja hitte kujbe, “Daha mat Yesu go mel gote hanijde kermeke tej fere tinayij,” yenje mel goya mere sege iraminj. ⁵ Irkeb mel gore amajen wor po nurdeb damu girtek inaminj. ⁶ Irkeb Yudas go amaj hejbe mulganj hej kurij. Irde nalu kura al hoyaj mijmonj Yesuya komatminja po hike

yenerj gab Yesu goyen mel gote haniŋde kerej yej nurdeb goke doyaŋ hej hinhin.

Komatmiŋ irawa belej Pasoba dula niŋ det gitik iraryum

(Matiyu 26:17-25; Mak 14:12-21; Yon 13:21-30)

⁷ Be, beret yis miŋmoŋ nen nen nalu kuruj Pasoba inej hanjen goyen forok yiriŋ. Go nalurebe sipsip gasa yirde nene hanjen. Gwaha teŋ heŋbe Al Kuruj belej Isip mat naŋamde yumulgaŋ tiyyiŋ goke dufay hej hanjen. ⁸ Be, Yesu go Pitaya Yonya hulyaŋ yirdeb, “Der wa mehej hej kuŋ biŋge Pasoba nalure netek goyen gitik tiyi,” yinyiŋ. ⁹ Irkeb irem gore, “Damde kuŋ gitik tiyyi yej diŋer ha?” inaryum. ¹⁰ Irkeb wol heŋbe, “Yerusalem taun bana hurkuŋbe al kura fe kuwe tutuk urde kuŋ hike kiniryen. Irde al go gama irde yej kuyeŋ yare gor kuriryen. ¹¹ Irde ya gote miŋ al go keneŋbe, ‘Saba dird dird alniniŋ belej, ‘Yage bana gaŋ gayen gasuŋ damdebe neya komatneya Pasoba nalure niŋ biŋge netek,’ yihi,’ iniryen. ¹² Irkeb ya hende bande irtiŋde gorbe hej hej gasuŋ kuruj kura hende hi. Gorbe Pasoba biŋge nen nen gasuŋ sope irtiŋ goyen dikala diryen. Irkeb gor heŋbe biŋge yago kaŋ gitik iriryen,” yinyiŋ.

¹³ Be, irem go kuŋbe Yesu belej yinyiŋ gwahade po yenaryum. Irdeb biŋge kaŋ gitik tiyaryum.

Yesu komatmiŋya dula funaŋ tiyyiŋ

(Matiyu 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Korin 11:23-25)

¹⁴ Be, Pasoba biŋge netek nalu hekeb Yesuya mere basaŋ marmiŋ 12 go biŋge niniŋ yej yende matare keperde tukamiŋ. ¹⁵ Irdeb Yesu belej mere basaŋ marmiŋ goyen, “Nebe hakot po Pasoba biŋge gayen denya tumŋaŋ netewoŋ yej nurde himyen. Irde gab kame kanduk kuruj goyen ulner forok yiyyen. Niŋgeb gago niniŋ tihit. ¹⁶ Fudinde diŋer hime. Sopte Pasoba dula gahade ma tiyen. Kame kame Al Kuruj belej alya bereyamiŋ doyaŋ yird yird mata kawan wor po forok yeke gab meteyne pasi irhem yej goyare gab denya sopte dula gahade titek,” yinyiŋ. ¹⁷ Irde gisu bana wain hinhin goyen teŋbe Al Kuruj turuj irdeb, “Ga teŋ nitij ala tinaŋ. ¹⁸ Fudinde diŋer

hime. Wain ga sopte ma neweŋ. Gega kame kame Al Kuruj belej alya bereyamiŋ doyaŋ yird yird go kawan po forok yeke gab sopte neweŋ,” yinyiŋ. ¹⁹ Irde beret teŋbe Al Kuruj turuj irdeb beret go ubala teŋ komatmiŋ yago yuneŋbe, “Beret dunhem gahade gayen po, nebe deŋ ge teŋ kamerj. Niŋgeb goke teŋbe beret gabe gasoŋne geb, beret ga teŋ nenaŋ. Nebe deŋ ge teŋ kamerj tihim goke mata gago teŋ hime. Niŋgeb kame deŋ wor mata gahade po teŋ hinayiŋ. Irdeb ne niŋ bitiŋ bak yeŋ hiyeŋ,” yinyiŋ. ²⁰ Gwaha tiyyiŋ gwahade goyen po biŋge namiŋ kamereb Yesu go wain gisu sopte teŋbe, “Al Kuruj belej mata buluŋtiŋ halde halde niŋ teŋ biŋa gergeŋ tiyyiŋ goke darine wok yiyyen. Niŋgeb goyen goke wain gago dunhem. ²¹ Gega al kura asogone haniŋde nerenj tiya al gobe tumŋaŋ gar hej biŋge nene hi. ²² Ne Al Urmiŋ gabe igiŋ Al Kuruyen dufay po gama irde kamerj. Gega asogone haniŋde niryen al gobe kanduk kuruj wor po kinyen geb, goke bunijer nurde unej hime,” yinyiŋ. ²³ Gwaha yinkeb komatmiŋ yago belej, “Ganuŋ belej gwaha tiyyen?” yeŋ yinŋen uliŋ kadom gusuŋaŋ gird tiyamiŋ.

²⁴ Irdeb, “Neŋ bana gayen ganuŋ belej nende tonaj al hiyyen?” yeŋ yinŋen uliŋ kadom mohojde tiyamiŋ. ²⁵ Irkeb Yesu beleŋbe, “Megen niŋ doyaŋ mar karkuwaŋbe, ‘Neŋ po kafura dirnaŋ,’ yeŋ al kanduk budam yuneŋ hanjen. Irde megen niŋ doyaŋ marbe, ‘Neŋbe deŋ faraŋ durde hite,’ yeŋ hanjen gega, gwaha ma teŋ hanjen. Irde, ‘Deŋniniŋ yaŋ geb, mereniniŋ po gama irnaŋ,’ yeŋ nurde hanjen. ²⁶ Gega deŋbe gwahade ma teŋ hinayiŋ. Al deŋem yaŋbe yinŋen turuj ma irde al mali yeŋ nurdeya hiyeŋ. Gwahade goyen po, doyaŋ albe, ‘Nebe almet meten al hihim,’ yeŋ nurdeya meten teŋ hiyeŋ. ²⁷ Be, megen niŋ marte matarebe ganuŋbe deŋem yaŋ? Biŋge kaŋ gale hiyyen al go ma dula teŋ teŋ gasuŋde keperde hiyeŋ al goyen? Al deŋem yaŋbe dula teŋ teŋ gasuŋde keperde hiyeŋ gogo. Gega nebe gwahade moŋ. Nebe dende meten al heŋ deŋ ge meten teŋ himyen.

²⁸ “Be, ulner kanduk kurayen kurayen forok yeŋ hanjen gega, deŋbe nubul ma teŋ hanjen. ²⁹ Niŋgeb goke teŋbe Al Kuruj

belej alya bereyamij doyanj yird yird sanjij nunyij gwahade po, ne belej wor tarej goyen dunej. ³⁰Gogab ne belej alya bereya doyanj yirejnde gorbe deŋ manaj wanbe neya aman hende awalikde po keperde biŋge netek. Irde kame neya hejbe Israel mar bana al miŋ 12 haŋ kuruj gayen doyanj yirde hinayij,” yinyij.

Pita belej Yesu harhok unyey goke inyij
(Matiyu 26:31-35; Mak 14:27-31; Yon 13:36-38)

³¹ Gwaha yinej hejyabe Pita kenejbe, “Saimon, Saimon, al belej wit bilmijya katokya pota yirde katokbe yade yemeyde hanjen go gwahade goyen po, Satan belej tuŋaŋ gure yey Al Kuruj gusuŋaŋ iruj geb. ³²Gega nebe ge belej Al Kuruj niŋ dufayge tarej irarij goyen tubul ma tiyyey yey hakot po Al Kuruj gusuŋaŋ irde himyen. Niŋgeb katayij gega, sopte ne hitte mulgan hej wayayij. Irde kadge yago faraj yurde sanjij yirde hayij,” inyij. ³³ Irkeb Saimon belej wol hejbe, “Doyanj Al Kuruj, koyare gerde mugunke kamayij gobe ne manaj epte geya tumŋaŋ kanduk go terej yey nurde hime geb,” inyij. ³⁴ Irkeb Yesu belejbe, “Pita, fudinde ginej hime. Hanja wawuj mat kuj naŋa miŋge tatirok ma yekeyabe wawuj karwore ne niŋ yey, ‘Al gobe ma nurd unej hime,’ yinayij,” inyij.

Metey tej hinayij gobe bikkej yara moŋ, meteyj dirde hiyey

³⁵ Irdeb komatmij yago goyen, “Meteyde dad dermeke kunij tej hikeyabe, ‘Kalwa, horayabe kahaŋ basaŋ hoyanj kura ma yade kunayij,’ dinmirij. Niŋgeb gwaha dinmeke kuj metey tej kuj hinhanya goyenbe det kura niŋ amu hamiŋ?” yinyij. Irkeb, “Moŋ,” inamiŋ. ³⁶⁻³⁷ Irkeb, “Be, deŋ metey tej hinhanyabe kanduk kura ma yenej hinhan. Gega Al Kurujyen asanjde ne niŋ mere katij goyen ulner forok yewey tiya. Mere gobe gahade: ‘Al gabe mata buluj al yey nurde unnayij,’ yitij hi. Niŋgeb fudinde wor po, kanduk gobe hej ga moŋ ne hitte forok yewey tiya geb. Goke tejbe kame metey tej hinayij gobe bikkej tej hinhan yara moŋ meteyj diryey. Al ma faraj durnayij geb, horaya kalwatij yan kenem yade goya kuj hinayij. Irdeb fulere niŋ bidilatiŋ yan hinayij. Gogab

kanduk kura forok yey hinayij goyen bidilatiŋ go yenejbe, ‘Neŋbe Al Kurujyen fulere mar hitij,’ yey nurde Al Kurujyen tarejnde kanduk fole yirde metey tej hinayij. Bidila hubu kenem damu tinayij. Horam moŋ kenem meŋe diba ulihortij al yunke damu tike hora teŋbe bidila damu tinayij,” yinyij. ³⁸ Gwaha yinkeb, “Doyanj Al Kuruj, bidilaniniŋ irawa gago yenha,” inamiŋ. Irkeb wol hejbe, “Gog ep,” yinyij.

Yesu Getsemani kuj Al Kuruj mere iryij
(Matiyu 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹ Be, Yesube Yerusalem hejya mata tej hiyen gwahade po, sopte Olip Doŋdoŋde hurkurij. Irkeb komatmij yago belej goyen kenejbe gama irde kwamiŋ. ⁴⁰ Kuj forok yeybe, “Al Kuruj mere irde hinar ko. Moŋgo Satan belej lomlom dirke katnayij geb,” yinyij. ⁴¹ Irdeb yubul tej muŋ kura sor irde kujbe megen dokolhor katnayij geb,” yinyij. ⁴² “Nan, kanduk kuruj kenej tihim gabe tej siŋa irtek igij nurde ha kenem tej siŋa irke ma kenej. Goyenbe nere dufay ma gama irayij. Gere dufay po gama irayij,” inyij. ⁴³ Be, Yesu belej gwaha tej hikeyabe Al Kurujyen miyij belej kater faraj urde tarej iryij. ⁴⁴ Yesube kanduk kuruj kinyey goke uguŋ po dufay hejya Al Kuruj mere irde hinhin goyabe nufolbe dari yara megen tektok tej hinhan. ⁴⁵ Gwaha tej mulgan hej komatmij yago hitte kurij. Gega mere yiryij goke bunijey wor po nurde hinhan geb, bunijey dufay gore yirke ferde ug hitij yinyij. ⁴⁶ Irdeb yisaŋ hejbe, “Daniŋ ferde haŋ? Huwardeb Satan belej tuŋaŋ duryey goyen Al Kuruj belej sanjij dirkeb epte ma kattek yey gusuŋaŋ irnayij,” yinyij.

Yudas belej Yesu goyen asogo haniŋde kirij

(Matiyu 26:47-56; Mak 14:43-50; Yon 18:3-11)

⁴⁷ Be, Yesu go hako komatmij mere yirde hikeyabe komatmij 12 bana goyen al deŋem Yudas gore al buda kuruj Yesu hitte yawayij. Irde yende pere ird ird matare Yesu uluyde u ire yey bindere wayij. ⁴⁸ Irkeb Yesu belej, “Yudas, ge gayen ne Al Urmiŋ gabe u nirde ga asogone haniŋde nerej taha?” inyij.

⁴⁹ Be, komatminj buda go Yesu hitte mata forok yewej tej hinhin goyen bebak tejbe, “Doyaj Al Kuruj, fulejare ninj bidilanininj yade mel gaya fuleja tinij?” inej gusuñaj iraminj. ⁵⁰ Irdeb kuraminj beleñ fulejare ninj bidila tej pris buda gote kurujminj Kaiafas gote metej al kura gote kirminj yase sapa iryinj. ⁵¹ Irkeb Yesu beleñ, “Ep ninj, bada hawal!” inyinj. Irdeb al go kirminj de tanarke gasuñej hirinj.

⁵² Be, gorbe pris buda gote karkuwanjminjya Yuda marte doyaj mar parguwakya beleñ Yesu go fere tinij yej wayaminj goyen gor hinhan. Al Kurujyen ya balem kuruj goyen doyaj irde hanjen marte karkuwanjminj manaj gor hinhan. Irkeb Yesu beleñ mel go yenenbe gaha yinyinj: “Ne gayen kawé al buluj yej nurde fulejare ninj bidilaya nukwa yade wayhanj?” ⁵³ Nebe Al Kurujyen ya balem bana denja tumñaj hinhet. Gega daha tej goya ma nade fere niranj? Goyenbe gor minj. Kidomare ninj al Satanya denja gabu irde metej tej nalú forok yihi geb, gago denj beleñ buluj nirninj yej wayhanj,” yinyinj. ⁵⁴ Irkeb mel gore Yesu tej hanij fere tiyaminj. Gwaha irdeb pris buda gote kurujminj Kaiafas gote yare tukaminj.

Pitabe Yesu ninj helwanj hirinj

(Matiyu 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Yon 18:12-18,25-27)

Be, Pitabe sorte po heñ gama yirde kuñ hinhin. ⁵⁵ Irdeb mel gore ya sawsawa ka-halte gor kak kawalde keperke yenenbe kuñ mel goya kak minj de gor kipiryinj. ⁵⁶ Irkeb metej bere kura beleñ Pita keperde kak kateñ hinhin goyen kinyinj. Irdeb bindere kuñ keñkela keneñ bebak tejbe, “Al gabe Yesuya kuñ hinhin al go goyen,” yirinj. ⁵⁷ Gega Pita gob, “Moñ, al gobe go ma nurde unej hime,” inej helwanj hirinj.

⁵⁸ Be, muñ kura hitnej tejbe al kura Pita keneñbe, “Yesu gama irde hanjen al kurab ge gago,” inyinj. Irkeb, “Moñ, nebe al goyen moñ,” inyinj.

⁵⁹ Be, awa unjkureñ gwahade kamereb al hoyaj kura gore wor Pita mere tej hinhin melak goyen nurde bebak tejbe, “Fudinde be, al gabe Galili ninj al. Yesuya kuñ hinhan mar al goyen,” yirinj. ⁶⁰ Gega Pita beleñ, “Danij lawlaw yej ha? Gebe goke kura yej ha yej ma nurde hime,”

inyinj. Be, gwaha yej hikeyabe tatirok mere tiyyinj. ⁶¹ Irkeb Doyaj Al Kuruj Yesu beleñ hinhinde gor mat fulgañ kanj Pita diliñ bilmij de wor po kinyinj. Irkeb Pita go arañ po Doyaj Al Kuruj Yesu beleñ dula tej heñya, “Harjka wawuj tatirok ma mere tej hikeyabe wawuj karwore ne ninj yej, ‘Al gobe ma nurde unej hime,’ yawayinj geb,” inyinj goyen binj bak yirinj. ⁶² Irkeb kat sinjare kuñ esej esej iginj iryinj.

Yesu nanosak irde mayaminj

(Matiyu 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³ Be, fuleja mar go Yesu busaharyenkeñ yej doyaj irde hinhan gore ayaj kerhet yej giwgiw irde mayde hinhan. ⁶⁴ Irdeb amil beleñ po tonanj de alu urkeb diliñ pet tiyyinj. Irkeb maydeb, “Gebe Al Kurujyen mere basañ al gineñ hanjen go geb, al gore mununa yej momoñ dira,” inaminj. ⁶⁵ Mel gobe mere buluj manaj irde sukal iraminj.

Yesube merere huwaryinj

(Matiyu 26:59-66; Mak 14:55-64; Yon 18:19-24)

⁶⁶ Be, fay urkeb Yuda marte doyaj mar gabu iraminj. Gabu iraminj bana goñbe pris buda gote karkuwanjminjya Moseyen saba marya manaj hinhan. Be, mel gore fuleja mar yinke Yesu tukuj diliñ de iraminj. ⁶⁷ Irkeb, “Gebe fudinde, Mesaia go goyen kenem momoñ dira,” inaminj. Irkeb wol heñbe, “Momoñ dirmekeb usi tiya yej nurnayinj.” ⁶⁸ Irde gusuñaj kura dirmeke epte ma wol henayinj. ⁶⁹ Gega gayenter mat ne Al Urminj gabe Al Kuruj hanij yase beleñ mat heñ alya bereyaminj doyaj yirde heñ,” yinyinj. ⁷⁰ Irkeb mel gore mereminj goyen nurdeb, “Ge gayenbe Al Kuruj Urminj we?” inaminj. Irkeb, “Mere yahanj gobe fudinde. Nebe Al Kuruj urminj,” yinyinj. ⁷¹ Irkeb mel goreb, “Yingej moñ de Al Kuruj sukal ira gayen nindikeñ kirmijnininj de nurhet geb, danij al hoyaj beleñ wanj sopte tagal unke gab fudinde yetek?” yaminj.

23

Yesube Pailat diliñ mar huwaryinj

(Matiyu 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Yon 18:28-38)

¹ Be, gwaha yejbe Yuda marte doyaj mar gabu iraminj mar go tumñaj Yesu go tej Pailat hitte tukaminj. Yejbe Roma

gabman al, Yudia naña goyen doyañ irde hinhin. ² Be, mel gore Yesu tukun Pailat dilin de irdeb, "Al gare, 'Roma gabman doyañ al kurun Sisar teks uner ma,' yer hike nurtin. Irde, 'Nebe Mesaia, Yuda marte doyañ al kurun,' dinun. Al gare gwaha mat alya bereyaniniñ dufaymin bulun yirde hiyen," inen tagal unamin. ³ Irkeb Pailat beleñ, "Ge gayen Yuda marte doyañ al kurun we?" inen gusunñ iryin. Irkeb wol heñbe, "Gwaha, nebe gigen yaha gogo po," inyin. ⁴ Irkeb Pailat beleñ pris buda gote karkuwanminya yerña wayamin marya goyen, "Al gabe mere min goke kura ten kawe al fere titen irtek yer ma kenhem," inyin. ⁵ Gega mel gore parsay po heñbe, "Al gate saba beleñ Yudia nañare niñ alya bereya dufaymin haga yirde hinhin. Yenbe Galili nañare mat min urde wañ wañ gar forok yiyun gago," inamin. ⁶ Be, gwaha inkeb Pailat go, "Al gayenbe Galili niñ al?" yer gusunñ yiryin. ⁷ Irkeb, "Gwaha, Yesube Galili niñ al," inke nurdeb, "Galili nañare niñ doyañ al kurun Herotbe Yerusalem gar wayun hi. Ningeb al gabe yer hitte tukukeb doyañ almin yingen beleñ ga meremin nuri," inyin.

Yesube Herot dilin mat huwaryin

⁸ Be, Herotbe hakot po Yesu beleñ mata tinen kurayen kurayen ten hinhin gote mere momon nurde hinhin. Irdeb, "Daha naña gab al go kenmeke mata tinen kura forok irke keneñ?" yer nurde hinhin. Ningeb Yesu keneñbe aman wor po hirin. ⁹ Irdeb gusunñ kurayen kurayen irde hinhin. Goyenbe Yesu beleñ kura mun ma po wol hirin. ¹⁰ Irkeb pris buda gote karkuwanminya Moseyen saba marya beleñ, "Daha wor Herot beleñ Yesu bulun iri?" yer nurdeb Herot dilin mat huwarde mere taren po Yesu ulin de iramin. ¹¹ Irkeb Herotya fuleña marminya beleñ Yesu igin ma keneñ bak mayde sukal iramin. Irde Yesube yingen doyañ al kurun yirin goyen nuramin geb, doyañ al kurunyen amil beleñ po unña irde tumulgan ten Pailat hitte tukamin. ¹² Be, bikkenbe Herotya Pailatyabe asogo haryen. Gega nalu goyenterbe Yesuyen mere goke tenbe awalik haryum.

Pailat beleñ Yesu kuruse hende mayke kami yirin

(Matiyu 27:15-26; Mak 15:6-15; Yon 18:39-19:16)

¹³ Be, Pailat go pris buda gote karkuwanminya Yuda marte doyañ marya alya bereya hoy yirke wañ gabu iramin. ¹⁴ Irkeb Pailat beleñ, "Al garebe alya bereya Roma gabman asogo irnayin yinen bir yakamde hiyen yer ne hitte tawan tagal unhan. Irkeb dilitin mat gusunñ irhem. Gega meretinbe min minmon kenhem geb, epte ma al gayen fere titek yer nurhem. ¹⁵ Irdeb Herot wor al gayen ulin de mere kura ma keneñbe ne hitte sopte tumulgan tike waya gago kenhan. Ningeb da misin de wor po mayke kamyen? Huhu yer nurde hime. ¹⁶⁻¹⁷ Ningeb tubul timeke kuwon gega, den beleñ yer ge bulun nurhan goke tenbe fuleña marne yinmeke dulin usulak po tenbe tubul tike kuyen," inyin.*

¹⁸ Gega gor gabu iramin mar goreb, "Mayke kami! Irdeb Barabas tubul tike kwi," yer hewhow tiyamin. ¹⁹ Barabas gobe Yerusalem taunde niñ al bir yakamke Roma gabman asogo irde fuleña tiyamin. Irde yenbe al gasa yirke kamamin. Ningeb go misin de ten koyare kerke hinhin. ²⁰ Be, al buda gore, "Yesu maytek," yamin. Gega Pailatbe, "Yesu ga tubul timeke kwi," yer nurde gabu iramin mar go sopte po, "Al ga tubul tiyen tihim," inyin. ²¹ Gega, "Kuruse hende mayke kami! Kuruse hende mayke kami!" yer hewhow kurun wor po tiyamin.

²² Be, Pailat gobe wawun irawa yinyin geb, sopte po mel goyen yeneñbe, "Daniñ geb gaha yer han? Al gare da mata bulun tiyun? Al gabe min goke kura kamyen yer ma kenhem. Ningeb fuleña marne yinmeke dulin maydeb tubul tike kwi," inyin. ²³ Gega, "Kuruse hende mayke kami!" yer hewhow parsaynen po tike tikeb Pailat go bada hen yende mere po gama ire yer nuryin. ²⁴ Irdeb mel gore gusunñ irde hinhan go po gama iryin. ²⁵ Irdeb Barabasbe Roma gabman asogo irde al gasa yirke kamamin goke ten koyare keramin geb epte ma wor po ten siña irtek gega mel goreb, "Al go tubul tike kat kwi!" yamin. Irkeb Pailat gobe meremin po gama iryin. Irdeb

* 23:16-17: Asañ hoyandeb gahade hi: 17 Pasoba nalu damamin damaminbe Pailat gobe Yuda al koyare hinhan goyen unkuwen ten siña irke kun hiyen.

Yesube, “Dindiker ga nurhan gwaha irnayin,” yineṅ tubul teṅ yunyinṅ.

Yesu kuruse hende mayaminṅ

(*Matiyu 27:32-44; Mak 15:21-32; Yon 19:17-27*)

²⁶ Be, gwaha yinkeb fuleṅa mar beleṅ Yesu go tukuṅ kuruse hende mayteke kami yeṅ tukuṅ hinhan. Yesu goyenbe kurusemiṅ tuluṅ teṅ korkor irdeya kuṅ hinhin. Be, fuleṅa mar beleṅ Yesu go bul irde Yerusalem siṅare kateṅ yeṅ kamyenṅde gor teṅ kuṅ hikeya belenbe al kura Yerusalem bana hurke yeṅ waṅ hinhin. Yeṅ beleṅ waṅ al buda go fole yirde hikeyabe fuleṅa mar gore keneṅbe tanardeb, “Yesuyen kuruse ga faranṅ urde teṅ gama ira,” inenṅ parsay po iramiṅ. Irkeṅ kuruse goyen teṅ Yesu gama irde hinhin. Al gote deṅembe Saimon, irde Afrika naṅa kuruṅ bana goṅ niṅ taun kura Sairini niṅ al.

²⁷ Be, goya goyenbe al karim ma Yesu goyen daha kura irke kinniṅ yeṅ gama iramiṅ. Bana goṅbe bere mananṅ gama irde buninṅ irde eseṅ urde hinhan. ²⁸⁻³⁰ Irkeṅ Yesu beleṅ tigiri teṅbe gaha yinyinṅ: “Deṅ Yerusalem niṅ bere, ne niṅ eseṅ ma yo. Ultiṅ misiṅ kuruṅ kateṅ kateṅ nalu kura kame forok yiyyeṅ geb. Irkeṅ goyarebe gaha yenayinṅ:

‘Niga bere, deṅ diriṅ ma yade besa yirde mamu ma yuntinṅ berebe kanduk kuruṅ forok yiyyeṅ nalurebe igin araṅeṅ busaharnayinṅ.

Niṅgeb goke amanṅ henayinṅ,’ yenayinṅ geb. Fudinde, ulṅ misinṅ kuruṅ kateṅ kateṅ nalube forok yiyyeṅ. Goyenterbe al beleṅ kanduk goke kafura heṅbe igin araiṅ po kamniṅ yeṅbe dugu karkuwanṅ goyen gaha yinnayinṅ: ‘Araṅeṅ galaṅ yeṅ kateṅ hika dirke kamniṅ.’ Irdeṅ hiḡilinṅbe, ‘Araṅeṅ galaṅ yeṅ aw durke kamniṅ,’ gwaha yenayinṅ. Niṅgeb ne niṅ ma esinayinṅ. Diriṅtiṅ yagoya dindikerṅ ge nurde esinayinṅ. ³¹ He gergeṅ yuwalṅeṅ digulak miṅyanṅbe det buluṅ kura miṅmoṅ go gwahade goyen nebe mata buluṅnem moṅ. Gega kanduk kuruṅ gago teṅ hime. Niṅgeb deṅ Yuda marbe he kura det buluṅ miṅyanṅ geb kamtiṅ hitinṅ yara mata buluṅtiṅ yanṅ geb, kame deṅ hitte kanduk dahade forok yiyyeṅ? Buluṅ wor po forok yiyyeṅ,” yinyinṅ.

³² Be, fuleṅa mar beleṅ Yesu go tukuṅ kuruse hende mayteke kami yeṅ tukamiṅya goyenbe kawe al irawa kura go mananṅ gasa yirniṅ yeṅ yukamiṅ. ³³ Yukuṅ yukuṅ naṅa deṅe kura, “Al Tonanṅ Kiṅkiniṅde” inenṅ hanyende gor forok yeṅbe Yesu go kuruse hende mayaminṅ. Irdeṅ kawe al kurabe yinṅeṅ kuruse teṅ kuriṅ go hende po teṅ Yesuyen kuruse yase beleṅ mat keramiṅ. Munanṅ kura gobe teṅ Yesuyen kuruse hinhin tapa beleṅ mat keramiṅ. ³⁴ Gwaha yirkeṅ Yesu kuruse hende po heṅbe, “Ado, mel gabe ma nurde heṅya mata buluṅ tahaṅ geb halde yunayinṅ,” yirinṅ. Be, yeṅ kuruse hende hikeyabe fuleṅa mar beleṅ Yesuyen uliṅ umṅa bikkeṅ tuguya titinṅ goyen ganuṅ beleṅ tiyyeṅ yeṅbe yende matare tilinṅ tanaraminṅ.

³⁵ Be, al waṅ go binde huwarde Yesu kuruse hende hinhin goyen keneṅ hinhan. Yuda marte doyanṅ mar mananṅ waṅ Yesu giwgiw irdeṅ, “Yeṅbe al hoyanṅ faranṅ yurde hinhin. Niṅgeb yeṅbe Mesaia Al Kuruṅ beleṅ basiṅa irtinṅ al go goyen kenem tareṅmiṅde katke kinniṅ,” yaminṅ. ³⁶ Irkeṅ fuleṅa mar wor sukal irde wain bak hitinṅ goyen unaminṅ. ³⁷ Irdeṅ, “Gebe Yuda marte doyanṅ al kuruṅ kenem tareṅger kata,” inaminṅ. ³⁸ Mere kura Yesu niṅ katiṅ goyen kuruse tonanṅde kirtinṅ hinhin goyen kapyar heṅbe gogo ayanṅ kerde hinhan. Mere gobe gahade:

AL GABE YUDA MARTE DOYANṅ AL KURUṅ

³⁹ Be, kawe al unṅkureṅ kurusemiṅ hende hinhin goyen wor, “Gebe Mesaia moṅ? Tareṅger meḡen kurkuṅbe deyya mananṅ gwaha po dirayinṅ,” yeṅ inenṅ teṅ sukal iryinṅ. ⁴⁰⁻⁴¹ Gega kurhan hinhin gore, “Deyyabe mata buluṅ tiyarunṅ gote murunṅem tahaṅ gago. Munanṅ yeṅbe det kura buluṅ ma irunṅ gega, deyya mata buluṅ mar gaya dulṅeṅ wor po kanduk kuruṅ teṅ hi. Goyenbe daniṅ geb mere buluṅ mat irde ha? Gebe kameṅ teṅ ha gega, Al Kuruṅ niṅ kafuram ma nurde ha?” yeṅ inenṅ tiyyinṅ. ⁴² Irdeṅ go al gore po, “Yesu, ge beleṅ kame Doyanṅ Al Kuruṅ heṅ waṅ gere alya bereya doyanṅ yird yird nalurebe ne niṅ nurayinṅ,” inyinṅ. ⁴³ Irkeṅ Yesu beleṅ wol heṅbe, “Fudinde wor po ginhem. Gebe hanṅa gayen po neya tumṅanṅ gasuṅ igin wor pore gor hireṅ tahaṅ,” inyinṅ.

Yesu kamyij

(*Matiyu 27:45-56; Mak 15:33-41; Yon 19:28-30*)

⁴⁴Be, Yesu go kuruse hende hike kuɲ kuɲ naŋa baŋkahal hekeb naŋa ma temeykeb kidoma kuruj wor po forok yeɲ megeɲ kuruj goyen aw uryiɲ. Irdeb gwahade po hike kuɲ kuɲ 3 kilok wawuɲbana gwahade hiriɲ. ⁴⁵Kidoma hiriɲya goyenbe Al Kurujyen ya balem bana amil tolok wor po dapɲa sikkerɲ po irtiɲ goyen gasuɲ himam wor po bana hurkuɲ hurkuɲ pet titiɲ goyen kahalte erek yeɲ kuriɲ. Al beleɲ Al Kuruj hitte kuɲ kuɲ meteneɲ hinhin goyen Yesu beleɲ sope iryiɲ gote tuɲaɲeɲbe amil tolok kuruj gogo erek yiriɲ. ⁴⁶Be, amil erek yiriɲya Yesu kuruse hende hinhin goyen kuware, “Nan, tonnebe hanger tubul tihim,” ineɲbe yayeɲa funaɲ, ‘Ha!’ irdeb kamyij.

⁴⁷Be, Roma al kura fulerɲa mar 100 doyaɲ yirde hiyen al gor hinhin goyen mata kuruj go keneɲ bebak teɲbe, “Fudinde wor po, al gabe Al Kuruj diliɲde al huwak,” yeɲ Al Kuruj turuj irde kasor iryiɲ. ⁴⁸Irde Yesu mayke kinniɲ yeɲ gabu iramiɲ mar gobe mata forok yamiɲ goyen yeneɲbe biɲde kandukɲeɲ wor po nuramiɲ. Irde dumuj gasa yirdya yirdya bur yeɲ mulgaɲ hamiɲ. ⁴⁹Munaɲ Yesu nurd uney yeɲya kuɲ hinhan marbe sorte po heɲbe marba forok yamiɲ kuruj goyen diliɲde yeneɲ hinhan. Mel goyen kurabe bere, Galili mat po Yesu gama irde waɲ waɲ Yesu hitte mata forok yamiɲ kuruj goyen yenamiɲ.

Yesu hakwam horabok bana keramiɲ

(*Matiyu 27:57-61; Mak 15:42-47; Yon 19:38-42*)

⁵⁰⁻⁵¹Be, go nalureb Yudia naɲare niɲ taun Arimatea niɲ al deɲem Yosep gobe waɲ Yerusalem hinhin. Yeɲbe Yuda marte doyaɲ al. Gega yeɲbe doyaɲ mar kadom beleɲ Yesu mayniɲ yamiɲ goke igiɲ ma nuryiɲ. Yeɲbe Al Kuruj diliɲde al huwak hiyen. Al hoyay diliɲde wor gwahade po hiyen. Irde Al Kuruj beleɲ alya bereyamiɲ doyaɲ yird yird nalu goke doyaɲ heɲ hiyen. ⁵²Be, Yesu kamkeb al gore teɲ mete tiniɲ yeɲ Pailat gusuɲaɲ irkeb, “Igiɲ,” inyiɲ. ⁵³⁻⁵⁴Irkeb al kuraya kuɲ Yesu hakwam kuruse hende mat faraɲ tiyamiɲ. Irde Yuda marte matare amil igiɲ kura teɲ gore po Yesu hakwam goyen bili iramiɲ. Irdeb, “Gisebe

Sabat nalu niɲgeɲ, haɲka po mete titek,” yeɲ al hakwa yerd yerd niɲ hora taltiɲ al hakwam kura ma yerde hitiɲ tiɲeɲ hinhin bana goɲ tukuɲ keramiɲ.

⁵⁵Be, Galili niɲ bere Yesu gama irde hinhan goyen Yosep gama irde kuɲbe horabok kuruj bana goɲ Yesu hakwam goyen gasuɲ damde daha mat kerhaɲ goyen kenamiɲ. ⁵⁶Irdeb Yerusalem taunde mulgaɲ heɲ he fimiɲya det fimiɲ gote hamiɲ igiɲ muɲ goyen Yesu hakwam sam irniɲ yeɲ gitik tiyamiɲ. Gega heɲ ga moɲ Sabat nalu heweɲ tiyiɲ geb, Moseyen sabare yitiɲ goyen gama irde usaɲ heɲbe metere ma kwamiɲ.

24

Yesu kamyiɲde mat huwariɲ

(*Matiyu 28:1-10; Mak 16:1-8; Yon 20:1-10*)

¹Be, Sabat nalu hubu heɲ kuɲ fay uryiɲ. Irkeb wampot muɲ wor po bere buda gore he fimiɲya det hamiɲ igiɲ muɲ wor po gitik yiramiɲ goyen yade Yesu hakwam sam irniɲ yeɲ horabok bembare gor kwamiɲ. ²Kuɲ forok yeɲbe horabok yamem pet titiɲ hora kuruj goyen kaɲ kaɲ irde teɲ siɲa irtiɲ kenamiɲ. ³Gwahade keneɲbe biɲde hurkamiɲ gega, Doyaɲ Al Kuruj Yesu hakwam gobe ma kenamiɲ. ⁴Irdeb, “Daha kura irhaɲ?” yeɲ dufay heɲ hikeyabe goyare po al irawa uliɲ umɲambe milmulɲeɲ wor po gore forok yeɲ ketalmiɲde huwararyum. ⁵⁻⁶Irkeb bere buda gore irem go yeneɲbe hurkuɲkat teɲ kafura heɲ megen dokolhoɲ yuguluɲ teɲ kuku tiyamiɲ. Irkeb irem gore, “Yesube gar ma hi. Al Kuruj beleɲ isaɲ hihi. Niɲgeɲ daniɲ yeɲ ge al kamtiɲde gasuɲ bana ga naɲkeneɲ haɲ? Galili naɲa bana go heɲyabe Yesu beleɲ yingey ge yeɲ, ⁷Ne Al Urmiɲ gabe mata buluɲ mar haniɲde nerkeb kuruse hende mununke kamerɲ. Gega kamerɲde mat kuɲ yereɲkek hekeb Al Kuruj beleɲ nisaɲ hiyyey; dineiɲ hinhin goyen bitiɲ bak ma yeɲ hi?” yinaryum.

⁸Be, gwaha yinke gab biɲ bak yamiɲ. ⁹Irdeb mulgaɲ heɲ yare kuɲbe mata yenamiɲ goyen Yesuyen mere basay mar 11 goya diɲuɲ yago yeɲya hinhan goyen momoɲ yiramiɲ. ¹⁰Mere gwaha tiyamiɲ marbe Makdala niɲ Maria, Yoana, Yems miliɲ Mariyabe bere buda hoyay manaɲ

mel gore momoŋ yiramij. ¹¹ Gega bere buda gote mere go kukuwamŋer nurdeb fudinde yeŋ ma nuramij. ¹² Gega Pita beleŋ huwarde kup yeŋ horabok bembare kuriŋ. Kuŋ forok yeŋ horabok bana goŋ pew kaŋ naŋkinyiŋ. Irdeb Yesu hakwam bili iramiŋ amil gobe okohom po yuguya titiŋ goyen yeneŋbe mulgaŋ hiriŋ. Goyenbe, “Daha kura tiya?” yeŋ kukuwamŋer nuryiŋ.

*Yesube Emeus kuŋ kuŋ belen forok yiriŋ
(Mak 16:12-13)*

¹³ Be, go naŋkahal goyenter po Yesuyen komatmiŋ irawa kura Yerusalem mat Emeus taunde kuŋ hinaryum. Yerusalem mat Emeus taunbe 11 kilomita gwahade. ¹⁴ Be, irem goreb beleŋ kuŋ heŋyabe mata kuruŋ Yerusalem gor forok yiriŋ goke tagaldeya kuŋ hinaryum. ¹⁵ Irde mata kuruŋ Yesu iramiŋ goke mere teŋ kuŋ hikeyabe Yesu yiŋŋer forok yeŋbe yeŋya kuŋ hinhan. ¹⁶ Gega irem gobe Yesu kenaryum gega, Yesu go gago yeŋ bebak ma tiyaryum. ¹⁷ Irkeb Yesu beleŋbe, “Da merem sege irde har?” yinyiŋ. Gwaha yinkeb Yesu kamiŋŋ goke bunineŋ nurde hinaryum geb, gusuŋaŋ yirkeb tek yaryum. ¹⁸ Irdeb kuramiŋ deŋem Kliopas goreb, “Gebe al tiŋeŋ haŋka muŋ ga Yerusalem wayha geb, ki muŋ ga taunde gor mata forok yaŋ kuruŋ gob ma nurde ha?” inyiŋ. ¹⁹ Irkeb, “Da mata forok yiyuŋ?” inyiŋ. Irkeb wol heŋbe, “Nasaret niŋ al Yesu niŋ yeŋ har. Yeŋbe Al Kurunŋen mere basaŋ al. Sabamiŋya matamiŋyabe Al Kurunŋya alyat diliŋdebe tonŋeŋ yaŋ wor po. ²⁰⁻²¹ Neŋ Israel mar gayen Roma gabman beleŋ doyaŋ dirde hi gobe al gore gab faraŋ durke nindikeŋ bikkeŋ hinhet gwahade hitewoŋ yeŋ nurde hinhet. Gega pris buda gote karkuwaŋmiŋya doyaŋ marniniŋya beleŋ mayke kami yeŋ Roma gabman haniŋde kerkeb yereŋ kuruse hende mayke kamuŋ. ²²⁻²³ Irde bere kura Yesuya irde kuŋ hinhet gore horabok bembare Yesu hakwam kinniŋ yeŋ wampot muŋ kwahaŋ. Gega keneŋ ga moŋ. Irdeb mulgaŋ heŋ waŋbe, “Al Kurunŋen miyoŋ forok yeŋ mere dirde, ‘Yesube huwara,’ dinhar,” yahaŋ. Niŋgebe go nurdeb hurkuŋkat tihit. ²⁴ Irde kadniŋ kura bembare kwahaŋ goyen kuŋ bere buda gore yahaŋ gwahade po kenhaŋ. Gega Yesube go ma po kenhaŋ,” inaryum.

²⁵ Irkeb Yesu beleŋbe, “Derbe da kukuwa wor po? Al Kurunŋen mere basaŋ mar beleŋ Mesaia niŋ katiŋ kuruŋ goyen nurde haryen gobe gayamuŋkek moŋ gega, daniŋ fudinde yeŋ ma nurde har? ²⁶ Mesaiabe kankuruk kuruŋ teŋ gab Al Kuruŋ hitte hurkuŋbe deŋem turuŋŋ yaŋ wor po hiyyeŋ yitiŋ goyenbe ma nurde haryen?” yinyiŋ. ²⁷ Irdeb yiŋŋeŋ goke po yeŋ Al Kurunŋen asaŋde katiŋ goyen Moseyen Sabare mat miŋ urde tukuŋ tukuŋ Al Kurunŋen mere basaŋ mar hoyaŋ beleŋ kayamiŋ goyen keŋkela po momoŋ yiryiŋ.

²⁸ Be, gwaha teŋ kuŋ kuŋ Emeus taun irem go kure yeŋ kuŋ hinaryum goyen binde hamiŋ. Irkeb Yesu beleŋ taun go fole irde kweŋ tihim yara tiyyiŋ. ²⁹ Gega irem gore basiŋa irdeb, “Tumtuk po ureŋ tiya niŋ, wake deyya kuŋ harde gor kuniŋ,” yeŋ parsayŋeŋ iraryum. Irkeb Yesu gobe irem goya kwamiŋ. ³⁰ Be, kuŋ yare heŋbe biŋge niniŋ tiyamiŋ. Irkeb Yesu beleŋ beret teŋ Al Kurunŋ turuŋ irde ubala teŋ yunyiŋ. ³¹ Be, gwaha wor wor tike gab irem gore Yesu gobe gago yeŋ keneŋ bebak tiyaryum. Irkeb Yesu go gor po uŋkel kukeb go ma kenaryum. ³² Irkeb irem gobe yiŋŋeŋ uliŋ, “Yeŋbe Yesu geb, beleŋ waŋ heŋyabe Al Kurunŋen mere gote miŋ momoŋ dirde hike bederer wukkek wor po nurhar gogo,” yaryum.

³³ Gwaha yeŋbe gor mat huwarde Yerusalem mulgaŋ haryum. Irdeb kuŋ Yesuyen mere basaŋ mar 11 goya kadom yago gor gabu irde hinhan goyen momoŋ yiraryum. ³⁴ Irkeb mel gore, “Yesube fudinde huwara. Irdeb Saimon Pita hitte forok yeke kena,” yinamiŋ. ³⁵ Irdeb irem gore wor Emeus kuŋ heŋya Yesuya kuŋ hinhan gega, keneŋ bebak ma tiyaryum gega, yare heŋ beret ubala teŋ yunke gab bebak tiyaryum goyen goke manaŋ tagalaryum.

*Yesube komatmiŋ yago tumŋaŋ diliŋde
forok yiriŋ*

*(Matiyu 28:16-20; Mak 16:14-18; Yon 2:19-23;
Aposel 1:6-8)*

³⁶ Be, irem gore kadom weŋ go hako mere yirde hikeyab Yesu go gor po forok yeŋbe mel go guram yirde, “Bitiŋ kamke igiŋ po hinayiŋ,” yinyiŋ. ³⁷ Gega mel go Yesu keneŋbe uŋgura usi teŋ hurkuŋkat

teŋ kafura hamiŋ. ³⁸ Irkeb Yesu beleŋ, “Danin geb dufay budam heŋ neneŋ kafura heŋ haŋ? ³⁹ Hanneya kahaŋneya ga yennaŋ. Nebe Yesu dineŋ hime. Sisaŋ nurdeb nurnayin. Uŋgurabe ulin pigin miŋmon. Munan nebe ulne yarŋ gago neneŋ haŋ,” yinyin. ⁴⁰ Gwaha yineŋbe kahaŋya haniŋya yikala yiryin. ⁴¹ Irkeb Yesu kamiŋde mat huwaryin go keneŋ aman wor po hamiŋ geb, mitere yara nuramiŋ. Irkeb Yesu beleŋ go yeneŋbe, “Det netek kura hi we?” yinyin. ⁴² Irkeb makaŋ dapŋa parwek kura yadi kirtin goyen unamiŋ. ⁴³ Irdeb keneŋ hikeya dapŋa goyen nirin.

⁴⁴ Irdeb, “Nebe deŋya tumŋaŋ hinhetayabe Moseya Al Kurunyen mere basan marya beleŋ mere kayamiŋ irde Tikiŋ Asande kayamiŋ gote miŋbe waŋ waŋ ne hitte mata kawan forok yenayin dinmeke nurde hinhan gobe gago nenhan,” yinyin. ⁴⁵ Gwaha yineŋbe Al Kurunyen mere nurde bebak tinayin yeŋ dufaymiŋ figilyin. ⁴⁶ Irdeb, “Al Kurunyen asande Mesaiabe ulin misiŋ kurun kateŋ gab kamiŋ yitin. Irde yereŋkek hekeb sopte huwaryeŋ. ⁴⁷ Go kamereb al Mesaiayen saba gama irde hinayin mar beleŋ mere momonmiŋ goyen Yerusalem mat miŋ urde megeŋ al hike kwa kurun bana goyen momon yirde tukunayin. Gwaha teŋ kuŋ heŋyabe, ‘Mesaia beleŋ dinuŋ geb gago tagalde hite,’ yineŋ saba yirde hike alya bereya mata buluŋmiŋ yubul teŋ Al Kurun nin biŋ mulgaŋ heke Al Kurun beleŋ halde yunyeŋ. ⁴⁸ Mata kurun dilitin bilmiŋde yeneŋ hinhan goyen tumŋaŋ kuŋ al momon yirde tukunayin. ⁴⁹ Gega araŋ ma kunayin. Ne hurkunbe tareŋ kura Adone beleŋ duneŋ yeŋ biŋa tiyyin goyen teŋ kermeke kateŋ ketal durke gab kunayin. Niŋgeb Yerusalem gar heŋ Holi Spirit goke po doyaŋ heŋ hinayin,” yinyin.

Yesube Al Kurun hitte mulgaŋ heŋ hurkurin

(Matiyu 16:19-20; Aposel 1:9-12)

⁵⁰ Gwaha yineŋbe yukuŋ Betani taun bindere heŋbe haniŋ yisaŋ heŋ mel go guram yirde tareŋ yiryin. ⁵¹ Gwaha yirde hikeyab Al Kurun beleŋ Yesu tumulgaŋ tike yeŋ hitte hurkurin. ⁵² Irkeb mel gore doloŋ irde amaŋeŋ nurde mulgaŋ heŋ Yerusalem kwamiŋ. ⁵³ Irdeb gor heŋbe Al Kurunyen ya

balem bana hurkun hugin gor heŋ Al Kurun turun irde hinhan.

Yon Yon belej mere igij Yesu niñ yitiñ gayen kayyiñ

Mere belej po al hirij

¹ Be, hañkapyá wor po megenya nanñkija ma forok yekeyabe Mere goyen hinhin. Mere gobe Al Kurunya hinaryum. Irde Mere gobe Al Kuruj. ² Yeñbe megenya nanñkija ma forok yekeya Al Kurunya hinaryum. ³ Det kuruj gabe yeñ hitte mat gab Al Kuruj belej forok yiriñ. Det kuruj forok yiriñ gayen Mere go miñmoñ manhan forok ma yewoñ. ⁴ Irde yeñbe Al Kurunya hugiñeñ heñ heñ gote miñ al, irdeb alya bereya Al Kuruj yikala yird yird hulsi. ⁵ Irdeb hulsi goreb kidoma bana melak heñ hiyen. Irdeb kidomayen sanij belej epte ma wor po isikamde hiyen.*

⁶ Be, Al Kuruj belej al kura teñ kerke wayyiñ. Deñembe Yon. ⁷ Yeñbe hulsi goyen goke al momoñ yire yeñ wayyiñ. Gogab al tumñaj meremiñ nurde hulsi goke dufaymiñ tareñ irnayiñ yeñ nurde wayyiñ. ⁸ Goyenbe Yon yinñeñbe hulsi moñ. Yeñbe hulsi goyen goke po tagale yeñ wayyiñ. ⁹ Hulsi fudinde alya bereya Al Kuruj yikala yirde hiyen gobe Yon kamere gab megen wayyiñ.

¹⁰ Yeñ hitte mat gab Al Kuruj beleñbe megeñ gago iryiñ. Irdeb wañ megen gar hinhin. Goyenbe al megen hinhan mar gare keneñ bebak ma tiyamiñ. ¹¹ Yeñbe yinñeñde alya bereya wor po hitte wañ yeñya hinhin gega, go ma nurd unenbe igij igij ma iramiñ. ¹² Goyenpoga al kura pel ma irde dufaymiñ yeñ ge tareñ iramiñ marbe Al Kurunyen dirñeñ weñ heñ heñ sañiñ yuniñ. ¹³ Dirñeñ weñ hamiñ gobe megen niñ mata ma gama irde Al Kurunyen dirñeñ weñ hamiñ. Irde alyen dufayde ire uñyat matare ma Al Kurunyen dirñeñ weñ hamiñ. Yeñbe Al Kurunyen dufayde po dirñeñ weñ hamiñ.

¹⁴ Be, Mere gore po al heñbe neñya hinhet. Irdeb tareñmiñ turñuñ yañ wor po goyen dilniniñde wor po keneñ hinhet. Tareñmiñ turñuñ yañ gobe Al Kuruj belej

Urmiñ uñkureñ muñ goyen unyiñ. Yeñbe al bunineñ yirde farañ yurd yurd matamiñ kuruj wor po. Irde mere fudinde manañ mañiñ wor po hinhin.

¹⁵ Be, Yon Baptais belej yeñ ge kuware tagalde gaha yeñ hinhin: “Al gabe ne belej dineñ himyen al go goyen. Yeñ ge yeñbe gaha dineñ himyen: ‘Al harhokner wayyeñ al gobe ne kawañ ma himiriñya bikkeñ bikkeñ wor po hinhin. Niñgeb deñemya tareñmiñyabe nere folek wor po,’ dineñ himyen gobe gogo,” yiriñ.

¹⁶⁻¹⁷ Be, saba sañiñbe Al Kuruj belej Mose haniñde kerke yeñ belej tagalyiñ gega, bunineñ dirde farañ durd durdya mere fudindeya gobe Yesu Kristu haniñde kerke yeñ belej dunyiñ. Niñgeb yeñ belej bunineñ dirde farañ durd durd mata gobe kuruj wor po geb, neñ tumñaj guram dirde tareñ dirde go hende hugiñeñ duneñ tebañ dirde hiyen. ¹⁸ Al Kurujbe al kura kintiñ miñmoñ gega, Al Kuruj Urmiñ uñkureñ muñ goreb Al Kurujbe gwahade yeñ kawan dikala dirde hiyen. Yeñbe Al Kurunya tumñande, irde yeñya tumñaj haryen.

Yon Baptais belej saba tagalyiñ

(Matiyu 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-17)

¹⁹ Be, Yerusalem taunde niñ Yuda marte doyañ mar belej Yon Baptais goyen, “‘Gebe al ganuñ?’ ineñ gusuñaj irnayiñ,” yineñ Al Kuruj doloñ ird ird mata doyañ marya Liwai marya kura hulyañ yiramiñ.

²⁰ Be, mel go wañ gusuñaj irkeb Yon gobe helwañ ma hirij. Irdeb kawan keñkelak po, “Nebe Mesaia moñ,” yiniñ. ²¹ Irdeb sopte gusuñaj irdeb, “Niñgeb gebe ganuñ? Ge gayenbe Elaia?” inamiñ. Inkeb wol heñbe, “Moñ, nebe yeñ moñ,” yiniñ. Irdeb mel gore sopte po, “Niñgeb Mose belej Al Kurunyen mere basañ al kura wayyeñ yiriñ go goyenbe ge gago?” inamiñ. Irdeb Yon belej wol heñbe, “Moñ po,” yiniñ.

²² Irdeb mel gore, “Niñgeb gebe ganuñ? Mere bebakkeñ kura dirkeb mulgañ heñ kuñbe hulyañ dirhañ mar goyen bebak yirtek,” inamiñ. ²³ Irdeb Yon beleñbe Al Kurunyen mere basañ al Aisaia belej mere tiyyiñ goyen goke yeñbe, “Nebe al kura sawsawa po kuruj nañya bana goñ heñbe,

* 1:5: Miñ kurabe: Goyenbe kidomare niñ alya bereya belej keneñ bebak ma teñ hanñen.

'Doyan Al Kurunyen belej sope irde huwa irnan!' yey hiyen yey katin al go goyen," yinyin. *Aisaia 40:3*

²⁴ Gwaha yinkeb Yuda marte tikula sanjir po gama irde hanjen Farisi mar kura Yuda mar belej hulyan yirke wayamin gore, ²⁵ "Gebe Mesaia moŋ, Elaia moŋ, irde Al Kurunyen mere basan al yitij goyen moŋ yaha gega, daniŋ geb alya bereya baptais yirde ha?" iney gusuŋan iramin. ²⁶ Irkeb wol heŋbe, "Nebe fe ulij po baptais yirde hime. Goyenbe deŋ han bana goŋbe al kura deŋ belej al gwahade yey ma nurd uney han al kura hi. ²⁷ Yeybe harhokner ga wayey. Ne al gahade gare epte ma yey ge teŋ metey kurun titek hime. Kahan basanminde niŋ kan urgun kan yugu teŋ teŋ gobe metey kurun moŋ gega, go wor epte moŋ yey nurde hime," yinyin.

²⁸ Be, mata teŋ hinhan kurun gabe Betani taunde, Yodan fe siŋa kurhan Yon Baptais belej alya bereya baptais yirde hinhin belej goŋ forok yirin.

Yesube Al Kurun Urmij

²⁹ Be, ferd faymindebe Yesu go Yon hitte wan hike keneŋbe alya bereya gor gabu irde hinhan mar goyen, "Al Kurunyen sipsip al dirin fonen neŋ ge teŋ gitik irtin go iro wan hi iro kennan. Yey kamyey gore gab megen niŋ marte mata bulun kurun gayen pasi iryey. ³⁰ Nebe al gayen gake yeybe, 'Al kura harhokner wayey al gobe ne kawan ma himirinŋa bikkeŋ bikkeŋ wor po hinhin. Niŋgeb tareŋminbe nere folek wor po,' yimin gogo. ³¹ Ne belej wan alya bereya baptais yirde himyen gabe al gayen Israel mar yikala yirmeke keneŋ bebak tinayin yey baptais yirde himyen. Goyenpoga ne wor bikkeŋbe Mesaiabe al goyen yey bebak ma teŋ hinhem," yinyin.

³² Irdeb Yesu baptais irkeya mata forok yirin goyen goke Yon Baptais belej gahade momon yirin: "Be, nankinde mat Holi Spirit kalyinŋi kattin yara teŋ ulij hende hike kinmin. ³³ Ne wor go ma nurde unmewon gega, fe belej po alya bereya baptais yirayin yey hulyan niryin Al gore, 'Al kura Holi Spirit kateŋ yey hende hike kenayin al goreb Holi Spirit belej po alya bereya baptais yiryey,' ninyin. ³⁴ Niŋgeb

mata gwahade goyen yey hitte forok yeke kinmin geb, gago al gabe Al Kurunyen Urmij dinen hime," yinyin.

Al karwo Yesuyen komatmin hamij

³⁵ Be, sopte fay urkeb Yon gobe komatmin irawa goya gor huwarde hinhan. ³⁶ Irkeb Yesu wan kuŋ hike keneŋbe, "Al Kurunyen sipsip al dirin dirneŋ iro kinyi," yinyin.

³⁷ Be, komatmin irawa gobe Yon belej gwaha yeke nurdeb Yesu gama irde kwaryum. ³⁸ Gama irde hike Yesu belej fulgan kan yeneŋbe, "Derbe da niŋ nurde wan har?" yinyin. Irkeb irem gore wol heŋbe, "Rabai, gebe dare heŋ kuŋ ha?" iney gusuŋan iraryum. ("Rabai" gobe Grik mere matbe "tisa" yey hanjen.) ³⁹ Irkeb Yesu belej wol heŋbe, "Wayyi, wan gabe kiniryey," yinyin. Irkeb irem gore gama irde kuŋbe hinhin gasun goyen kenaryum. Irdeb nana dilinbe 4 kilok wawunbana hirin geb, goyen nalube Yesuya gor po hinhan.

⁴⁰ Be, Yonyen mere nurde Yesu gama iraryum al kurabe Andru. Yeybe Saimon Pita kulij. ⁴¹ Yeybe Yesuya heŋ gabe gor mat po itin Saimon niŋ kuŋ nanŋkinyin. Irdeb keneŋbe, "Deyyabe Mesaia kenhar," iney. (Mesaia gobe Grik mere matbe Kristu.) ⁴² Gwaha ineybe Saimon goyen Yesu hitte tawayyin. Tawake Saimon goyen Yesu belej keneŋbe, "Gebe Yon urmin Saimon. Gebe Sifas ginney hinayin," iney. (Sifas gobe Grik mere mat Pita.)†

Yesu belej Filipya Natanielya komatmin yiryin

⁴³ Be, go feramin kuŋ fay urkeb Yesu go Galili nanare kwe yey kuŋ hinhin. Kuŋ heŋya Filip keneŋbe, "Wan gama nira," iney. ⁴⁴ Filipbe Betsaida taunde niŋ al. Andruya Pitaya wor gor niŋ po.

⁴⁵ Be, Filip go kadom Nataniel niŋ nankeney kurin. Kuŋ keneŋbe, "Neŋbe Mose belej saba sanjiminde yey ge kayyin, irde Al Kurunyen mere basan mar manan yey ge asanŋde kayamin al go goyen kenhet. Yeybe Nasaret niŋ al Yesu, Yosep urmin," iney. ⁴⁶ Irkeb Nataniel belej wol heŋbe, "Nasaret taunde matbe da igin forok yiyey? Epte moŋ geb," iney. Irkeb Filip belej, "Wake kure, irde ga kena," iney.

† 1:42: Sifas gobe Yuda marte mere, irde Pita gobe Grik marte mere. Dene irawa gote minbe 'hora kurun'.

⁴⁷ Be, Yesu belej Nataniel wañ forok yeke keneñbe, “Be, Israel mar al fudinde wor po yeñ kente albe gago. Yeñbe usi ma teñ hiyen. Hubu wor po,” yiriñ. ⁴⁸ Irkebe Nataniel belej, “Gebe daha mat nurd nunha?” iney gusuñay iriyiñ. Irke wol heñbe, “Gebe Filip belej kuñ ne niñ ma ginkeya fik he yokñare hike genhem,” iniyiñ. ⁴⁹ Gwaha inkebe Nataniel belej, “Rabai, gebe fudinde Al Kurun Urmiñ. Gebe Israel marte Doyañ Al Kurun,” iniyiñ. ⁵⁰ Irkebe wol heñbe, “Fik he yokñare hike genhem ginmeke goke teñbe gago dufayge ne niñ tareñ irha? Mata gog muñ po moñ geb. Gote folek mata tiñey turñuñ yañ kurayen kurayen wor hako yeneñ heñ taha geb,” iniyiñ. ⁵¹ Irdebe sopte gaha iniyiñ. “Fudinde wor po dineñ hime, deñbe nanñkiñ hol yeke Al Kurunyen miyoñ belej megen mat hiryoñ hende Al Kurun hitte hurkuñ megen kateñ teñ hike yennayiñ. Irde hiryoñ gobe ne Al Urmiñ gayen yeñ bebak tinayiñ,” iniyiñ.

2

Yesu belej fe tigiri tike wain hiriy

¹ Be, naña fay irawa hubu hekebe Galili naña bana goñ niñ taun kura Kana gorbe al kura bere tiriñ gote dula mata kurun forok yiriñ. ² Yesu miliñbe dula mata kurunde gor hinhin. Yesu wor Galili nañare hinhin. Niñgeb yeñya komatmiñya wor hoy yirkebe gor kwamiñ.

³ Be, dula mata kurunde gor niñ wainbe hubu hiriy. Irkebe Yesu miliñ belej wañbe Yesu goyen, “Mel gabe wain miñmoñ hañ,” iniyiñ. ⁴ Irkebe Yesu gore wol heñbe, “Bere,* daniñ geb gwaha gwaha tiya nineñ ha? Mata tiñey turñuñ yañ titek nalube hako geb,” iniyiñ. ⁵ Gwaha inkebe miliñ belej gor niñ meteñ mar goyen, “Yeñ belej daha kura tinañ dinkebe go po gama irnayiñ,” yiniñ.

⁶ Be, Yesu hinhin ya bana goñbe Yuda marte matare haniñya kahañya halde ig uliñ titek fe farde hañyen kuwe hora belej

po yirtiñ karkuwañ 6 gayen hinhan. Kuwe unñkureñbe fe 100 lita gwahade goñ hitek. ⁷ Irkebe Yesu belej meteñ mar goyen, “Kuwe ga fe yunke mañkiñ henañ,” yiniñ. Irkebe fe yunke wañ tumñay mañkiñ hitiñ ala tiyamiñ. ⁸ Irkebe, “Be, fe kura farde yukuñ dula mata ga tonañ heñ hi al go unnañ,” yinke yeñ yiriñ gwahade po tiyamiñ. ⁹ Gwaha tikebe dula mata gote tonañ al goreb Yesu belej fe tigiri tike wain hiriy goyen tumñay uriyiñ. Goyenbe wain gobe meteñ mar belej gor niñ kura teñ wayhañ yeñ ma nuryiñ. Gega meteñ mar gobe gwaha mat forok yihi yeñ nurde hinhan. Be, tonañ al gore bere tiriñ al goyen hoy irke wakeb. ¹⁰ “Albe wain igiñ wor po go wa yawañ yunke nene hañyen. Irde ep nene hikeya gab wain mali maliñey goyen yawañ yuneñ hañyen. Goyenbe gebe gwaha ma taha. Wain igiñbe kame ga yuneñ yeñ nurdeb wain mali maliñey goyen hubu heke gab gago igiñ dunha,” iniyiñ.

¹¹ Be, Galili naña bana niñ taun Kana gorbe Yesu belej hañkapañ wor po mata tiñey goyen forok iriyiñ. Irkebe komatmiñ yago mata tiñey turñuñ yañ tiyiñ goyen keneñbe yeñ ge dufaymiñ sañiñ iramiñ.

Yesu belej Al Kurunyen ya balem bana hora meteñ teñ hinhan mar yakira tiyiñ

(Matiyu 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹² Be, go kamereb Yesube miliñya kuliñ yagoyabe komatmiñya irde tumñay Kapeneam taunde kateñ gor hinhan gega, wawuñ budam ma hinhan.

¹³ Be, Yuda marte gabu nalu kurun kura Pasoba† goyen forok yewey tikebe Yesube taun go tubul teñ Yerusalem hurkuriñ. ¹⁴ Kuñ Al kurunyen ya balem koya milgu irtiñ bana al gabu irde hañyen sawsawa kurunde gorbe al belej bulmakaw, sipsipyabe kalyiñgi yago gor yerke al belej wañ damu teñ hinhan goyen yiniñ. Irde hora kapañ heñ heñ mar‡ manañ gasuñmiñde keperde hike yiniñ. ¹⁵ Gwahade yeneñbe kañ kura

* 2:4: Yesube Mesaia meteñ goyen miñ uriyiñ geb, miliñ goyen bere iniyiñ gogo. † 2:13: Bikkeñ Israel mar Isip naña tubul teñ Kenan kuniñ tiyamiñyabe Al Kurun belej sipsip al diriñ diriñ gasa yirde darim yade yame kantayañ sam yirnañiñ yiniñ. Munañ al kura gwaha ma tiyamiñ marbe Al Kurunyen miyoñ belej wañbe mel gote urmiñ mataliñya dappamiñ mataliñya goyen tumñay gasa yirke kamamiñ. Gega meremiñ gama iramiñ marbe miyoñmiñ belej yubul tiyamiñ goke dufay heñ heñ ge dula mata teñ hinhan. ‡ 2:14: Hora kapañ heñ heñ mar gobe al belej horamiñ hoyañ goyen yunkebe wolmiñeybe Al Kurunyen ya balem bana Al Kurun galak ird irde niñ hora goyen yuneñ hañyen.

teñ det goyen yusulak teñ teñde niñ det irde gore po dapña goyen tumñaj yusulak tike Al Kurunyen ya balem bana mat sijare katamiñ. Irde hora kapyaj heñ heñ marte hora goyen yad yemeyke mali ga megen katamiñ, irde hora yerd yerd gasuñ wor yaboloñ tiyyiñ. ¹⁶ Irdeb kalyiñgi damure niñ yerde hinhan mar goyen yinyiñ. “Det ga yade kat kunañ. Daniñ geb Adoner yabe dawet damu teñ teñ gasuñ irde hañ?” yinyiñ. ¹⁷ Be, komatmiñ yago goyen yeñ beleñ mata tiyyiñ goyen keneñbe Al Kurunyen asañde mere kura katiñ hinhin goke biñ bak yamiñ. Merebe gahade:

“Yage goke dufay heñ heñ gore po mununenñ teñ hi,” yitiñ hi. *Tikiñ*
69:9

¹⁸ Be, Yuda marte doyañ mar gor hinhan goreb, “Mata tiñej dahade kura Al Kurun beley po ga irtek goyen kura forok irke keneñbe fudinde gebe mata gahade ird ird tareñge yañ yeñ gentek?” inamiñ. ¹⁹ Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Al Kurunyen ya balem ga upew urnañ. Irkeb ne beleñ naja fay karwore po ya kurun goyen sopte irde pasi ireñ,” yinyiñ. ²⁰ Irkeb mel goreb, “Ya balem gayenbe dama 46 hubu heke gab pasi iramiñ. Goyenbe ge beleñbe naja fay karwore po ya ga irde pasi ireñ yeñ ha?” inamiñ. ²¹ Goyenbe Yesu beleñ Al Kurunyen ya balem niñ yiriñ gobe yiñger ge nurde yiriñ. ²² Kame Yesu go kamiñde mat huwarke gab komatmiñ yago goyen Yesu beleñ mere tiyyiñ goyen goke biñ bak yamiñ. Irkeb Al Kurunyen mere asañde hi goya Yesu beleñ mere tiyyiñ goyen fudinde yeñ nuramiñ.

²³ Be, Yesu go Pasoba gabu kurun nature Yerusalem hinhinnya goyen mata tiñej kurayen kurayen Al Kurun po ga yirtek goyen yirde hike yeneñbe al budam yeñ ge dufaymiñ tareñ iramiñ. ²⁴ Goyenpoga Yesube al biñde dahade hañ goyen keñkela nurde yunerñ hinhin geb, mel goke hekenñ ma nuryiñ. ²⁵ Yeñbe al dufaymiñdebe gwahade hañ yeñ nurde hinhin geb, al kura beleñ wañ al kadam ge tagalde al gobe gwahade gwahade yeñ momoñ irtek ma hinhin.

3

Yesu beleñ Nikodemusya mere tiyaryum

¹ Be, Yuda marte doyañ mar buda bana goñ niñ al kura deñembe Nikodemus goyen hinhin. Al gobe Farisi mar al. ² Yeñ beleñ wawuñ kurare kura Yesu hitte wañbe, “Rabai, gebe al saba yird yird al, irde Al Kurun beley gad gerke wayañ yeñ nurde hite. Al kura Al Kurunya ma hiriryenbe mata tiñej kurayen kurayen ge beleñ irde ha gayen epte ma iryen,” inyiñ. ³ Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Fudinde wor po ginhem. Al kura sopte ma kawañ hiyyenbe Al Kurun beley alya bereyamiñ doyañ yirde hi bana goñ epte ma hiyeñ,” inyiñ. ⁴ Irkeb Nikodemus goreb, “Goyenbe al salanñej hitiñbe daha mat sopte kawañ hiyyeñ? Daha matbe miliñ biñde hurkuñ sopte kawañ hiyyeñ? Epte moñ!” inyiñ. ⁵ Irkeb wol heñbe, “Fudinde wor po ginhem. Al kura mata buluñmiñ yubul teñ fe po baptais tiyyeñ, irde Holi Spirit tiyyeñ al gobe epte al gergeñ sopte kawañ hitiñ yara hiyyeñ. Munañ gwahade ma tiyyeñbe Al Kurun beley alya bereyamiñ doyañ yirde hi bana goñ epte ma hurkuyeñ. ⁶ Albe miliñ biñde mat kawañ heñ hañyen. Gega kawañ hitiñ mar gobe Holi Spirit beleñ po gab Al Kurun diliñde al gergeñ yiryen. ⁷ Sopte kawañ hawayiñ ginhem gake hurkuñkat ma tiyayiñ. ⁸ Meñe migiriñbe nurde hityen gega, meñe gobe gwaha mat wañ goñ kwa yeñ ma po nurde hityen. Niñgeb Holi Spirit beleñ gergeñ yiryen mar goyen wor megen niñ mar beleñ epte ma al gwahade yeñ bebak tinayiñ,” inyiñ. ⁹ Gwaha inkeb Nikodemus beleñ, “Mere yeñ ha gobe daha mat forok yiyyeñ?” inyiñ.

¹⁰ Irkeb wol heñbe, “Gebe Israel mar saba yird yird al gega, dahade niñgeb merene gayen bebak ma teñ ha? ¹¹ Fudinde wor po gineñ hime. Neñbe saba fudinde yeñ nurde hityen goke tagalde hityen. Irde mata fudinde dilniniñde yeneñ hityen goke tagalde hityen. Goyenpoga deñbe mereniniñ goyen fudinde yeñ ma nurde hañyen. ¹² Nebe igiñ bebak tinayiñ mat po megen gar mata forok yeñ hañyen goyen yade saba dirde himyen gega, deñbe fudinde yeñ ma nurde hañyen. Niñgeb Al Kurun hire gor niñ mata forok yeñ hañyen gore saba dirmekebe daha mat fudinde yenayiñ? Epte moñ geb. ¹³ Al kura Al Kurun hire gor kura ma hurkuriñ. Goyenbe ne

Al Urmiñ gayen ga po gab Al Kurunya heñ gor mat katmiriñ. Niñgeb Al Kurunyen gasunde niñ mata goyen igiñ tagaltek hime. ¹⁴Mose beleñ sawsawa po kuruñ naña bana goñ Israel marya hinhanya baras ain beleñ po kunere toneñ irde he hende kerde isarñ hiriñ. Niñgeb ne Al Urmiñ gayen wor Al Kurun beleñ gwaha po niryen. ¹⁵Gogab ne neneñbe al tumñañ ne niñ dufaymiñ sañiñ irde Al Kurunya hugiñen hinayiñ.

¹⁶“Al Kurunbe megen niñ alya bereya gayen bubulkuñne wor po yeñ nurd yuneñbe Urmiñ unkuñen muñ goyen basiña ma irdeb yuniñ. Niñgeb al kura Urmiñ goke dufaymiñ tareñ iryen al gobe hugiñen kamde kamdere ma kuñbe Al Kurunya hugiñen hiriryen. ¹⁷Al Kurunbe alya bereya gayen merem yañ yire yeñ ma Urmiñ teñ kerke katiñ. Gwaha titneñbe Urmiñ beleñ meten tiyyen go hende alya bereya yumulgañ tiyyen yeñ Urmiñ teñ kerke katiñ. ¹⁸Niñgeb al kura Urmiñ goke dufaymiñ tareñ iryenbe Al Kurun beleñ merem yañ ma yiryen. Munañ al kura Al Kurun Urmiñ goke dufaymiñ sañiñ ma iryen al gobe Urmiñ unkuñen muñ goke hekken ma nuryen geb, bikken merem yañ irtiñ hiyen. ¹⁹Be, merem yañ yird yird gote miñbe gahade: hulsi kura Al Kurun beleñ teñ kerke megen gar wayyiñ. Goyenbe albe mata buluñ po teñ hanñen geb, kidoma bana po hitek yirkeb hulsi niñ amañen ma nurde hanñen. ²⁰Niñgeb mata buluñ teñ hañ marbe hulsi niñ igiñ ma nurde hañ. Moñgo hulsire forok yeteke mata buluñniniñ kawan henayiñ yeñbe hulsire watek ma yirde hiyen. ²¹Goyenpoga al kura mata igiñ igiñ fudinde po teñ hi al gobe hulsire forok yeñ hiyen. Gogab mata teñ hiyen kuruñ gobe Al Kurunyen dufay po gama irde teñ hi goyen kawan hekeb al hoyañ beleñ kennayiñ,” inyiñ.

Yon Baptais beleñ Yesu niñ kawan po tagalyiñ

²²Be, go kamereb Yesuya komatmiñya gobe Yerusalem taun go tubul teñ Yudia naña bana goñ niñ tiyuñ hoyañyañ hoyañyañ kwamiñ. Irde goñ naña fay budam ma henya alya bereya baptais yiryiñ.

²³Be, goya goyenbe Yon Baptaisbe Salim tiyuñ bindere Ainon gor al baptais yirtek fe igiñde wor po hinhin. Niñgeb gor alya

bereya turte wañ hikeb baptais yirde hinhin. ²⁴Yon go gwaha teñ hinhin gobe fere teñ koyare ma keramiñya teñ hinhin.

²⁵Be, Yonyen komatyabe Yuda al kura goya yende matare ig uliñ teñ teñ mataya fe baptais niñ kadom mohonde tiyamiñ. ²⁶Gwaha teñ Yon hitte wañbe, “Rabai, Yodan fe ward iron geya hinaruñ al gobe al baptais yirde hi. Irkeb al tumñañ yeñ hitte kuñ hañ,” inamiñ. ²⁷Irkeb Yon beleñ wol heñbe, “Albe mali mali ma meten tinayiñ. Al Kurun beleñ meten yuntiñ goyen po tinayiñ. ²⁸Hañkapyabe, ‘Nebe Mesaia moñ, Nebe yeñ ge teñ mehen heñ wamiriñ,’ diniñ hinhem goyen denbe nurde hañ. ²⁹Al kura bere mekerd unke tewe yeñ bere gote yare kuyen. Irkeb al gote kadombe wañ bere tiyyen al gote yare heñ al goya bere-my mulgañ heñ wañ wañ ge doyañ hiyyen. Irdeb al go wañ mere tike nurdeb amañ hiyyen. Niñgeb al go amañ hiyyen gwahade goyen po ne wor Yesuyen mere momoñ nurdeb amañ wor po hihim. ³⁰Yeñbe al denem yañ hiyyen, munañ nebe denem moñ hewen.

³¹“Yeñbe Al Kurun hitte mat katiñ geb, al megen hañ kuruñ gate folek wor po. Munañ nebe megen gar forok yimiriñ geb, megen niñ al, irde megen mata forok yeñ hañ go po ga nurde bebak teñ himyen. Fudinde wor po, yeñbe Al Kurun hitte mat katiñ geb, neñ al megen hite kuruñ gate tareñ folek wor po. ³²Yeñbe Al Kurunyen gasunde niñ mata goyen diliñde yenen, mere kirmiñde nurde hiyen goke tagalde hiyen gega, al kura meremiñ nurde fudinde yeñ ma nurde hanñen. ³³Goyenbe al kura Yesuyen mere nurde usi ma yiyyenbe Al Kurunyen merebe fudinde yeñ nurde gogo gwaha tiyyen. ³⁴Al Kurun beleñ teñ kerke wayyiñ al gobe Holi Spirit kenkela wor po untiñ geb, Al Kurunyen mere po tagalde hiyen. ³⁵Yeñbe Naniñ Al Kurun beleñ bubulkuñne wor po yeñ nurde unenbe det kuruñ gayen doyañ yird yird tareñ goyen unyiñ. ³⁶Niñgeb al kura Urmiñ goke dufaymiñ sañiñ iryenbe Al Kurunya hugiñen hiriryen. Munañ Urmiñde mere ma nuryenbe Al Kurunyen bearar bana hiyen geb, yeñya hugiñen heñ heñ goyen epte ma tiyyen,” yiniñ.

4

Yesuya Samaria bere kura goya mere ti-yaryum

¹ Be, Farisi mar gobe Yesu beleñ Yon Baptais fole irde al budam baptais yirke komatmiñ budam heñ hañ yeke gote mere momoñ goyen nuramiñ. ^{2,3} Niñgeb Yesu gobe Yudia naja go tubul teñ sopte mulgar heñ Galili naja beleñ kuriñ. Goyenbe Yesu yiñgenbe al kura ma baptais yirde hinhin. Komatmiñ yago beleñ po ga al baptais yirde hinhan.

⁴ Be, Galili kwe yeñbe beleñmiñ Samaria nañayañ mat kuriñ. ⁵ Kuñbe Samaria naja bana goñ niñ taunde kura gor forok yiriñ. Taun gote deñembe Sikar. Sikar taun gobe meger tapum kura bikkeñ Yekop beleñ urmiñ Yosep niñ tubul teñ unyiñ goyen bindere hinhin. ⁶ Gorbe Yekopyen meteñ mar beleñ bikkeñ mete fe talamiñ kura goyen gor hinhin. Be, Yesu gob beleñ ulyañ kuñ naja bañkahal heñ misiñeñ wor po hekeb uliñ yul yeke kuñ mete fete gor keperde usañ heñ hinhin.

⁷ Gor hikeb Samaria bere kura fe fare yeñ wayyiñ. Irkeb Yesu beleñ, “Fe kura nunke newe,” inyiñ. ⁸ Goya goyenbe komatmiñ yagobe kuñ biñge damu tiniñ yeñ taun bana goñ kwamiñ. ⁹ Be, Yesu beleñ gwaha inkeb Samaria bere gore wol heñbe, “Gebe Yuda mar al, munañ nebe Samaria niñ bere. Goyenbe dahade geb fe kura nunke newe ninha?” inyiñ. Yuda marbe Samaria mar niñ igiñ ma nurd yuneñ awalikde ma hanñen geb, gogo mere gwahade tiyyiñ. ¹⁰ Be, bere go gwaha yekeb Yesu beleñ wol heñbe, “Gebe det igiñ wor po damum moñ Al Kuruj beleñ duliñ guntek gobe det goyen yeñ nurde, fe niñ gineñ hime al gayen neneñ bebak teñ ha manhan det goke gusañeñ nirwoñ. Irkeb Al Kurujya hugiñeñ hitok gird gird fe goyen gunmewoñ,” inyiñ. ¹¹ Irkeb bere goreb, “Doyañ al, mete gabe dukuj wor po. Irde fe fard fard detgem moñ gega, damde kuñ nene igiñ hitok fe goyen farayiñ?” ¹² Fe gabe asininiñ Yekop, dirñeñ weñ, sipsipmiñyabe bulmakawmiñya beleñ nene hinhan. Irdeb neñ ge tubul teñ dunyiñ. Niñgeb ge gayenbe asininiñ Yekop folek yeñ nurdeb gogo yaha?” inyiñ. ¹³ Irkeb wol heñbe, “Al

buda mete fe gayen ga nenayiñbe sopte fe niñ yiryen. ¹⁴ Goyenbe fe ne beleñ yunmeke nennayiñ mar gobe sopte fe niñ ma yiryen. Fudinde, fe ne beleñ yunmeke nennayiñ gobe Al Kurujya hugiñeñ hitokde niñ fe. Fe gobe fe kura diliñde mat hugiñeñ marde wañ hiyen go gwahade goyen geb, fe go niyyen al gote biñde forok yeñ epte ma pet yiyyen,” inyiñ. ¹⁵ Irkeb bere goreb, “Doyañ al, fe ge beleñ yeñ ha goyen ne nunayiñ. Gogab sopte fe niñ ma niryen. Irdeb sopte fe fard fard niñ gar ma wañ heñ,” inyiñ. ¹⁶ Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Kuñ almege tupi teñ ga wayyi,” inyiñ. ¹⁷ Gwaha inkeb bere goreb, “Nebe almenem moñ,” inyiñ. Irkeb Yesu beleñbe, “Almenem moñ, yaha gobe fudinde yaha. ¹⁸ Fudinde gebe al siptesoñeñ yade yubul teñbe sopte al teñ goya har gobe almege moñ. Niñgeb, ‘Almenem moñ,’ ninha gobe fudinde wor po yaha,” inyiñ. ¹⁹ Irkeb bere goreb, “Doyañ al, gebe Al Kurujyen mere basañ al genhem. ²⁰ Goyenbe Al Kuruj doloñ ird ird gasuñbe asininiñ yago beleñ dugu* gayenter wañ doloñ irde hinhan. Gega deñ Yuda marbe Al Kuruj doloñ ird ird gasuñbe Yerusalem po yeñ hanñen,” inyiñ. ²¹ Irkeb Yesu beleñ inyiñ. “Bere, merene ga fudinde yeñ nura ko. Nanne doloñ irniñ yeñbe dugure gorya Yerusalem taunde ya po ma doloñ irtek nalu goyen forok yiyyen. ²² Deñ Samaria marbe al goyen doloñ irhet yeñ ma nurdeya doloñ irde hanñen. Munañ Al Kuruj beleñ alya bereya yumulgar teñ teñ gobe neñ Yuda mar momoñ diriñ geb, neñbe al goyen doloñ irde hite yeñ nurdeya doloñ irde hi-tyen. ²³ Goyenbe Al Kuruj doloñ ird ird mar keñkelak wor po gore Al Kurujyen mere fudinde goyen biñde kerde Holi Spirityen tareñde Al Kuruj doloñ irtek nalube forok yiyyen. Go nalu gobe hanka gago forok yihi. Al Kurujbe mata gwaha mat doloñ ird ird mar goke nañkeneñ hiyen. ²⁴ Al Kurujbe gogo hi yeñ ma kentek. Yeñbe Holi Spirit yara po geb, doloñ irniñ yenayiñ marbe Holi Spirityen tareñde meremiñ fudinde goyen biñde kerde gab doloñ irde hinayiñ,” inyiñ. ²⁵ Irkeb bere goreb, “Mesaia gobe wayyeñ yeñ nurde hime. Yeñ beleñ gab ge beleñ yeñ ha kuruj goyen miñ keñkela

* 4:20: Dugu gote deñembe Grisim dugu.

bebak diryey,” inyiy. Mesaiabe Kristu iney hanjen. ²⁶ Be, bere gore gwaha inkeb Yesu belej wol hejbe, “Go al gobe mere girde hi al gago,” inyiy.

²⁷ Be, Yesu belej bere goya mere tej hikeb komatmiñ yago goyen mulgañ hej waj yenejbe diliñ fot yamiñ. Goyenbe al kura belej, “Da niñ nurde ha?” iney kurabe, “Daniñ bere ga mere irde ha?” iney gusuñaj ma iramiñ. ²⁸ Be, bere gobe fe fard fard kuwemiñ goyen gor po tubul tejbe mulgañ hej taunde kuñbe al momoñ yirdeb. ²⁹ “Al kura ne mata tej himyen kuruj goyen momoñ nirde pasi wor po hihi. Yeyje Mesaia wet kura niñ, waj kennaj!” yinyiy. ³⁰ Irkeb mel go Yesu kinniñ yey kwamij.

³¹ Goya goyenbe komatmiñ belej, “Rabai, biñge ga kura nawa be,” inamiñ. ³² Irkeb wol hejbe, “Nebe biñgene yaj goyen deñ go ma nurde hañ,” yinyiy. ³³ Gwaha yinkeb komatmiñ yago goyen, “Al kura belej biñge kura wet yawaj una?” yeyje kadam gusuñaj gird tiyamiñ. ³⁴ Irkeb Yesu belej, “Nere biñgebe nad nerke wamiñ al gote dufay keñkela gama irdeb metey nunyiñ goyen tej tukuj pasi ireñ gogo. ³⁵ Irdeb dende mere kurabe, ‘Gagasi sipte po hejbe sak naña hiyyey,’ yey hanjen. Goyenbe diltiy nankeney Al kuruyen metende biñge ep hahan ga yennaj. Biñgebe yad yadi yertek hahan. ³⁶ Al biñge yade yadi yiryey al gobe metey tiyyey gote murungem tiyyey. Biñge yad yiryey gobe alya bereya Al Kurunya hugiñ hitek gasunde yukuyey go gwahade goyen. Gogab metey hard hard al goya biñge yad yad al goya tumjanje amañ hiriryey. ³⁷ Niñgeb mere kura, ‘Al kura belej biñge haryey. Irkeb al kura belej biñge yade yadi yiryey,’ yitiñ gobe fudinde yey nurde hime. ³⁸ Nebe deñ belej biñge ma hartiy metende gor niñ biñge yawarnayiy yey hulyaj dirmiñ. Al hoyaj belej metey kuruj po titiy gote iginejbe deñ belej yade hañ gago,” yinyiy.

³⁹ Be, Samaria niñ alya bereya taun goyenter niñbe bere gore kuñ, “Al goreb ne mata tej himyen kuruj goyen momoñ nirde pasi hihi,” yinyiy geb, Yesu niñ dufaymiñ sañij iramiñ. ⁴⁰ Niñgeb mel gore wajbe, “Neñya gar hiniñ,” inkeb yeyja wawuj irawa gor hej saba yirde hinhin.

⁴¹ Irkeb al budam Yesu niñ dufaymiñ tareñ iramiñ. ⁴² Irdeb bere goyen, “Hanjapya neñbe ge belej mere momoñ diraj goke dufayniñ yey ge tareñ irtiy. Goyenpoga hanjabe nindiken kirmiñniñde wor po meremiñ nurdeb fudinde wor po al gabe megen niñ alya bereya Yumulgañ tej tej Al yey nurhet,” inamiñ.

Yesu belej doyaj al kura gote urmiñ sope iriyiy

⁴³ Be, Yesu go gor hej wawuj irawa hubu hekeb mel go yubul tej Galili nañare kuriñ. ⁴⁴ Kuñ hejyabe Yesu belej yingey ge yey, “Al Kuruyen mere basaj marbe nañamde niñ mar belej palap ma yirde hanjen,” yiryey. ⁴⁵ Be, Galili niñ marbe Pasoba gabu kuruj nature Yerusalem kuñ gor Yesu mata tej hinhin goyen kenamiñ geb, yey waj forok yekeb amañ hej hoy irde gargar iramiñ.

⁴⁶ Yesube sopte po Galili naña bana gor niñ taun kura Kana, fe gergeñ tigiri tike wain hiriñde gor kuriñ. Gorbe naña gote doyaj al kurunde metey al kura gor hinhin. Goyenbe al gote urmiñbe Kapeneam taunde gor garbam buluj po hej yamiñde firtiñde po hinhin. ⁴⁷ Doyaj al gobe Yesu go Yudia nañare mat Galili forok yihi mere momoñ go nurdeb yey hitte kuñ urmiñ kamtek binde po hiriñ goyen waj sope irwoñ yey esey mere iriyiy. ⁴⁸ Irkeb Yesu belej wol hejbe, “Deñbe dulñey epte ma wor po dufaytiñ ne niñ sañij irnayiy. Mata tiñey kurayen kurayen Al Kuruj belej po ga yirtek goyen yeneñ gab ne niñ dufaytiñ tareñ irnayiy,” inyiy. ⁴⁹ Irkeb al goreb, “Doyaj al, urne kamyeykek geb, wake kure,” inyiy. ⁵⁰ Irkeb wol hejbe, “Urgebe igiy hiyyey. Go ma kamyey geb, igiy ge kwa,” inyiy. Irkeb al gobe Yesuyen mere goyen fudinde yey nurdeb yamiñde kuriñ. ⁵¹ Be, al go hako kuñ hikeyabe metey marmiñ belej waj belen kenejbe, “Urgebe igiy hiyuy!” inamiñ. ⁵² Irkeb al goreb da nature wor po garbam go urmiñ tubul tiyuj goke gusuñaj yiryiy. Irkeb, “Urgebe ki naña bul irde naña diliñ unjuren gwahade hekeya garbam tubul tiyuy,” inamiñ. ⁵³ Gwaha inkeb diriñ gote naniñ goyen Yesu belej, “Urgebe igiy hiyyey, go ma kamyey,” inyiy mere gobe naña diliñ goyenter wor po ninuy yey

bebak tiyyin. Irdeb yeyya yaminde hanjen mar gobe tumnan Yesu nin dufaymin taren iramin.

⁵⁴ Be, Yesube Yudia nanjare mat Galili nanjare waj mata tinjen sopte hoyarj kura iryin gobe gogo doyarj al gote urminj sope iryin.

5

Yesu belej al garbam minyarj kura Betesida fe ala sijakde hinhin goyen sope iryin

¹ Be, Yesube hinhin, irde nalu kura kuke gab Yuda marte gabu nalu kuruj kura forok yekeb Yerusalem kurin. ² Yerusalem binde gojbe fe ala kura al po taltin Yuda marte mere mat Betesida inen hanjen goyen hinhin. Fe ala gobe hora koya kuruj taun go milgu irtinje yame kura Sipsipyen Yame inen hanjen goyen bindere hinhin. Irde ya kawan yulyanen kura siptesonon goyen fe ala go sijakyan hinhan. ³⁻⁴ Gorbe al garbam minyarj karim ma waj ya kawan bana gonj hinhan. Dilin titminj, kahan nonbo hitinyabe ulin kamtinj yagoya goyen budam wor po waj gor hinhan. ⁵ Be, al kura dama 38 gayen garbam hitinje po hiyen goyen wor gor hinhin. ⁶ Be, Yesu belej gor kuj al goyen firtinje gwahade hike kenejbe al gobe sobamde po bulunen gahade hiyen yey nuryin. Irdeb, "Igin hemewon yey nurde ha we?" inyin. ⁷ Irkeb garbam al goreb, "Doyarj al, fe ugala tike al gore kura faran nurde nad fete nertek moj. Ningeb hako ga kurke yey kurut yey himekeb al hoyarj belej wa meherj herj kurkur hanjen," inyin. ⁸ Irkeb Yesu belejbe al goyen, "Huwara. Huwarde gasunje sope irde ten kwa," inyin. ⁹ Irkeb goyare po al gobe igin hirin. Irdeb huwarde gasunjin sope irde ten kurin.

Be, mata gobe Sabat nalure forok yirin. ¹⁰ Ningeb Yuda marte doyarj mar belej al igin hirin al goyen, "Sabat nalure detge yade kuj ha gobe Moseyen sabarebe utarj irtin goyen ten hanj geb," inamin. ¹¹ Irkeb al gore wol herjbe, "Sope nira al goreb, 'Huardebe detge ten kwa,' nina," yinyin. ¹² Irkeb mel goreb, "Gobe ganuj al belej wor po gwaha gina?" inen gusunjan iramin.

¹³ Goyenbe Yesube al buda kuruj bana gonj isal po uryin geb, al garbam minyarj igin hirin goreb al goyen yey bebakkenj ma nuryin.

¹⁴ Be, kamebe Yesu belej Al Kurunyen ya balem bana gor al go kenejbe, "Ga nura ko. Igin hawan geb, sopte mata buluj ma tiyayin. Monjo det buluj wor po girtek kura forok yey gunyerj geb," inyin. ¹⁵ Irkeb al gobe Yuda marte doyarj mar hitte kujbe, "Yesu belej sope nirunj," yinyin.

¹⁶ Be, Yesu gob Sabat nalure mata gwahade tiyyin geb, Yuda marte doyarj mar belej buluj buluj iramin. ¹⁷ Irkeb Yesu belej wol herjbe, "Adonebe meten titinje po hiyen. Gayenter wor meten ten hi. Ningeb ne manarj gago meten ten hime," yinyin. ¹⁸ Gwaha yekeb mel Yuda marte doyarj mar goreb daha mat kura mayteke kami yey kurut wor po yey hinhan. Gobe Sabat naluyen saba ma gama irde hiyen goke po moj. Al Kuruj wor neya tujande, irde Adone nigen yey hiyen goke manarj igin ma nurdeb gogo maynin ten hinhan.

¹⁹ Be, Yesu belej gahade wol hirin: "Fudinde dinen hime. Urminje yingenje saninje epte ma det kura iryey. Nanin belej mata kura ten hikeb Urminj wor goyen po ten hi. Ningeb yeybe Nanin belej mata kura ten hike kenejbe goyen po ten hiyen. ²⁰ Naninbe Urminj goyen bubulkunen wor po yey nurdeb yey mata ten hiyen kuruj gob Urminj ikala irde pasi herj hiyen. Fudinde denje hanja mata kenharj gate folek Al Kuruj belej Urminj ikala irkeb yey belej kawan forok yiryey. Irdeb den belej yenenje diltin fot yenayin. ²¹ Nanin belej al kamtinje mat yisan herj hiyen gwahade goyen po, Urminj wor al kura Al Kurunya huginen herj herj goyen une yeybe igin ala po unyerj. ²² Irde Nanin yingenje al merem yarj ma yirde hiyen. Goyenpoga al merem yarj yird yird metenbe Urminj haninje kiryin. ²³ Gogab al belej Nanin turuj irde hanjen gwahade goyen po Urminj wor turuj irde hinayin. Al kura Al Kuruj Urminj ma turuj irde hiyenbe ten kerke wayyin al Nanin wor turuj ma irde hiyen.

* 5:3-4: Asan hoyandeb gahade hi: 4 Irdeb gise hanja Doyarj Al Kurunyen miyon belej fe binde go katerj fe korom irde hiyen. Ningeb miyonin gore katerj fe go korom irke al kura yey wa solok yey fe binde kurkuyenbe garbamin dahade gobe goya po hubu hiyyey.

²⁴ “Fudinde wor po dinej hime, al kura merene gayen nurde nad nerke katmirinj al goke dufayminj tarej iryenbe yenja huginjej hej hej goyen tenayinj. Irdeb yej dilinje merem yanj ma henayinj. Go mar gobe huginjej kamde kamde mata goyen fole irde Al Kurunjya huginjej hej hej mata goyen minyanj henayinj. ²⁵ Fudinde wor po dinej hime, nalu kura forok yewerj tiya. Go nalu gobe gago forok yihi. Ningeb Al Kurunj ma nurde unerbe yej dilinje al kamtinj yara hanjen mar goyen Al Kurunj Urminje mere nurnayinj. Irde nurde yej ge dufayminj tarej irdeb yenja huginjej hinayinj. ²⁶ Nanij yingenbe al belej yenja huginjej hej hej mata gote minj al. Gwahade goyen po Urminj wor Nanij belej huginjej hej hej mata gote minj al iryinj. ²⁷ Irdeb yejbe Al Urminj geb, alyen mata iginja bulunja pota yird yird sanjij goyen mananj unyinj.

²⁸ “Be, al kamtinj tumjanj Urminje melak nurdeb meteminje mat huwarnayinj nalu go waj hi geb, goyen goke hurkunjat ma tinayinj. ²⁹ Al mata iginj iginj tejj hitij marbe huwarde Al Kurunjya huginjej hinayinj. Munanj al mata buluj buluj tejj hitij marbe kamtinje mat huwarkeb merem yanj yiryen. ³⁰ Nigen tarendebe epte ma daha wet kura tiyen. Alyen mata iginja bulunja yinenj himyen gobe Al Kurunj belej al gobe gwahade ninke po gabe iginj ma buluj yinenj himyen gogo. Nebe dufayner ma mata tejj himyen. Nad nerke wamirinj al gote dufay po gama irde gwaha tejj himyen. Ningeb meten tejj himyen gabe huwak geb,” yinyinj.

Al hoyanj wor Yesube ganuj goyen tagalamij

³¹ Be, Yesu belej sopte po gaha yinyinj: “Nebe nigen ge yej nebe al goyen yewenbe merene gobe fudinde mojj yenayinj. ³² Goyenbe ne ninj hej mere tagalde hiyen al kura hi. Al gore ne ninj tagalde hiyen gobe fudinde yej nurde hime. ³³ Denje Yon Baptais belej ne ninj dahade kura yeke nurtek yej al hulyanj yiranj. Irkeb yej belej ne ninj mere fudinde diruj. ³⁴ Nebe al belej ne ninj hej tagalwoj yej ma nurde hime. Goyenpoga Yon Baptais belej ne ninj hej tagalde hi goke momoj dirde hime gobe denj belej ne ninj dufaytinj tarej irkeb Al Kurunj belej dumulganj tiwoj yej

nurdeb gago momoj dirde hime. ³⁵ Yonyen merebe hulsi kura melak hej agat urtinj yara alyen dufay wuk irde hinhin. Irkeb denje sobamde ma mereminj goke amanj hej hinhan. ³⁶ Goyenbe meten tejj himyen gabe Yon belej ne ninj hej tagalde hiyen gote folek. Meterne gabe Nanne belej gwaha tejj pasi irayinj ninenje nunyinj. Ningeb meterne gareb fudinde Nanne belej nad nerke wamirinj goyen al yikala yirde hi. ³⁷ Irdeb Nanne nad nerke wamirinj al gore wor yingenj mohojde ne ninj tagaltinj hi. Goyenpoga denje melak muj kura ma nurde, yenje al gwahade yej ma kenerj hanjen. ³⁸ Irde ne ninj dufaytinj sanjij ma irde hanj geb, nad nerke wamirinj al gote merebe bitinje ma hi.

³⁹ “Be, Al Kurunjen asanjbe denj belej mali ma kapyanj hej hanjen. Kenkela kapyanj hetek gab goreb Al Kurunjya huginjej hitek gobe nende hiyyen yej nurdeya kapyanj hej hanjen. Goyenbe asanj gobe ne ninj katinj hanj. ⁴⁰ Ningeb ne hitte wanayinjbe Al Kurunjya huginjej hitek goyen dende hewoj gega, ne hitte wanj wanj ninj bada hej hanj.

⁴¹ “Nebe al belej turuj nirnanj yej ma nurde hime. ⁴² Irde denj gayen al dahade yej nurd dunej hime. Bitinj banabe Al Kurunj ninj fudinde wor po amanj nurd nurdbe hubu wor po. ⁴³ Nebe Adone belej hulyanj nirke wanj tarejinje meten tejj himyen gega, denje pel po nirde hanj. Goyenbe al kura wanj yingenje tarende po meten tejj hikeb gargar irnayinj. “Denje kadtinj belej turuj dird dirj ninj po nurde hanjen. Gega Al Kurunj urkjurenj gore turuj dird dirj ninj muj kura ma nurde hanjen. Ningeb denj belej gwaha tejj hinayinjbe dahadem dufaytinj ne ninj sanjij irnayinj? Epte mojj geb.

⁴⁵ “Goyenbe ne belej Adone hitte merem yanj diryen yej ma nurnayinj. Merem yanj dirtek albe Mose geb. Denje yej ge hekkerj nurde hanjen gega, yej gore po merem yanj diryen geb. ⁴⁶ Yenj belej gab asanjminjdebe ne ninj kayyinj. Ningeb denj gayen yej ge fudinde hekkerj nurde hanjen manhan ne ninj dufaytinj tarej irwoj. ⁴⁷ Goyenbe mere kayyinj goke dufaytinj tarej ma irde hanj geb, daha matbe ne mere tejj hime gayen fudinde yej nurnayinj? Epte mojj,” yinyinj.

6

Al 5,000 biŋge paka yiryij

(Matiyu 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Be, go kamereb Yesube Galili nanjare kuriŋ. Kunjbe Galili fe ala kurun goyen siŋa kurhan kuriŋ. Galili fe ala kurun gote deŋem kurabe Taiberias. ² Be, al budam Yesu beleŋ garbam mar sope yird yird mata tiŋeŋ karkuwaŋ forok yirke yenamiŋ geb, yeŋ po gama irde kwamiŋ. ³ Irkeb Yesu gob dugu dabayinŋde kura gor hurkunbe komatmiŋya keperde usaŋ hamir. ⁴ Be, Yuda marte gabu nalu kurun kura Pasoba goyen binde binde heŋ hinhin.

⁵ Be, Yesu gob al buda kurun go yeŋ hitte po waŋ hike yinyij. Irdeb Filip goyen, “Beretbe damde kuŋ damu teŋ yuntek?” inyij. ⁶ Go inyij gobe yiŋgeŋbe gwaha tiyeŋ yeŋ nurd nurd ga Filip goyen duliŋ tunjaŋ ure yeŋ gusuŋaŋ iryij. ⁷ Irkeb Filip beleŋ wol heŋbe, “Al tumjaŋ beret muŋ kura netek gobe neŋ bana al kura gagasi 8 gayen metej teŋ hora tiyeŋ gore wor epte ma diryeŋ,” inyij. ⁸ Gwaha yekeb komatmiŋ kura Andru, Saimon Pita kuliŋ beleŋ hardeb, ⁹ “Dirij kura beret mukjeŋ siptesoŋoŋ bali bilmiŋ karka teŋ palawa yara irtij gore po yirtij goya makaŋ dapŋa irawaya miŋyaŋ bana gaŋ hi. Goyenbe go muŋ goreb al buda kurun gayen daha yiryen?” inyij. ¹⁰ Irkeb Yesu beleŋ wol heŋbe, “Al buda ga yinke kepernaŋ,” yinyij. Irkeb gorbe yamuŋ budam hinhande geb, goyaŋ keperde tukamiŋ. Al gabu iramiŋ gobe 5,000 gwahade. ¹¹ Be, Yesu beleŋ beret mukjeŋ siptesoŋoŋ go yade Al Kurun turun irde al buda keperamiŋ mar goyen gale heŋ yunke nene ep namiŋ. Irde makaŋ dapŋa irawa goyen wor yade gwahade po yiryij.

¹² Be, nene ep neke yeneŋbe Yesu beleŋ komatmiŋ goyen yinyij. “Beret ep nene yubul tahaŋ ga buda yirnaŋ. Kura muŋ yubul tike buluŋ ma henayij,” yinyij. ¹³ Irkeb beret mukjeŋ siptesoŋoŋ namiŋ mar gore ep nene yubul tiyamiŋ goyen buda yirde tiri 12 gayen makaŋ yiramiŋ. ¹⁴ Be, al buda gobe Yesu beleŋ mata tiŋeŋ kurun goyen irke keneŋbe, “Fudinde, al gabe Al Kurunyen mere basan Al kame megen gar wayeŋ yitiŋ al go goyenbe

gago!” yamiŋ. ¹⁵ Goyenbe Yesube mel gore waŋ parsay irde yende Doyaŋ Al Kurun irniŋ teŋ hike nurdeb gor matbe bal heŋ yeŋ unjkuren po dugure hurkuriŋ.

Fe hende huwarde kuriŋ

(Matiyu 14:22-33; Mak 6:45-52)

¹⁶ Be, ŋumtuk ureŋ tikeb Yesuyen komatmiŋ yagobe dugu dabayinŋde mat mulgaŋ heŋ Galili fe ala siŋare kurkamiŋ. ¹⁷ Irdeb gor mat Galili fe ala kurun goyen siŋa kurhan Kapeneam beleŋ kuniŋ yeŋ hakwa hende hurkunbe kuŋ hinhan. Gega Yesube mel goya ma kwamiŋ. Be, hako kuŋ hikeyabe kidoma hiriŋ. ¹⁸ Irdeb meŋe kurun tike duba huwaryij. ¹⁹ Be, mel gobe 5 ma 6 kilomita gwahade kwamiŋ. Irkeb Yesu forok yeŋ fe yuwalheŋ hende huwarde hakwa go tur po wayyij. Waŋ hike keneŋbe kafura wor po hamir. ²⁰ Goyenbe Yesu beleŋ, “Ne waŋ hime ge, kafura heŋ ma,” yinyij. ²¹ Irkeb amaŋ hende Yesu faraŋ urke hakwa biŋde hurkuriŋ. Irkeb gor kuniŋ yeŋ kuŋ hinhande gor bemel po forok yamiŋ.

²² Be, ferd fay uryij goya goyenbe al buda fe ala siŋa kurhan Yesu beleŋ yubul tiyyij marbe gor po hinhan. Mel gore hakwa gor ma hike keneŋbe, “Kibe hakwa unjkuren goyen po gar hinhin gobe Yesuyen komatmiŋ beleŋ teŋ kwaŋ. Gega Yesube yeŋya tumjaŋ ma kwaŋ,” yamiŋ. ²³ Be, Doyaŋ Al Kurun beleŋ beret teŋ Al Kurun turun irde al buda go gale heŋ yunke namiŋ gasuŋ bindere gor Taiberias mat hakwa buda kura waŋ forok yamiŋ. Irkeb mel gore Yesube gor wet hi yeŋ kuŋ nankenamiŋ. ²⁴ Goyenbe hakwa bana goŋbe Yesu ma komatmiŋ gwahade muŋ kura ma keneŋbe Yesu niŋ nankiniŋ yeŋ hakwa go hende Kapeneam kwamiŋ.

Yesube Al Kurunya hugiŋeŋ heŋ heŋ gote saŋij miŋyaŋ

²⁵ Be, al buda gobe fe ala goyen siŋa kurhan mat waŋbe Yesu kenamiŋ. Irdeb, “Rabai, daha naŋa gar wayaŋ?” iney gusuŋaŋ iramiŋ. ²⁶ Irkeb wol heŋbe gaha yinyij: “Fudinde wor po dineŋ hime, deŋbe mata tiŋeŋ Al Kurun beleŋ po ga irtek goyen keneŋ miŋ bebak ma teŋya ne niŋ nankeneŋ haŋ. Beret nene bitiŋ makaŋ iray goke po teŋ ne niŋ nankeneŋ haŋ. ²⁷ Megen niŋ biŋge buluŋ hetek goke ma metej teŋ

hinayij. Nene Al Kuruyya hugijer hitek bingge goke po meter tej hinayij. Bingge gobe ne Al Urminj gare duner. Bingge goyen duner duner meter gobe Adone belej basina nird nunyij,” yinyij. ²⁸ Gwaha yinkeb mel goreb, “Ningeb daha wor po tenbe Al Kuruj belej meter goke nurde hi goyen titek?” inej gusunaj iraminj. ²⁹ Irkeb wol henbe, “Derj belej Al Kuruyjen meter titek gobe yer belej tej kerke wayuj al goke dufaytij taren inayij gogo,” yinyij. ³⁰ Irkeb, “Gwahade kenem mata tijer dahade goyen irke kenerj gabe ge nij dufayninij taren irtek? Ningeb daha tiyayij?” ³¹ Hakot wor po asininij yago sawsawa naja bana hinhanjabe bingge ‘mana’ inej hanjen goyen nene hinhan. Goyen goke Al Kuruyjen asanjde, ‘Al Kuruyjen gasujde nij bingge yer belej mel go yunke naminj,’ gwahade katij hi,” inaminj. ³² Gwaha inkeb Yesu belej wol henbe, “Fudinde wor po diner hime, Al Kuruyjen gasujde nij bingge katke naminj gobe Mose belej ma yunyij. Bingge yunyij albe Adone geb. Irde gayanter wor bingge fudinde duner hi al gobe Adone. ³³ Al Kuruyjen gasujde nij bingge yer hitte mat katu al gogo. Yer belej po gab alya bereya megen han kuruj gayen Al Kuruyya hugijer hen hen goyen yuner hienj,” yinyij. ³⁴ Irkeb mel gore, “Doyaj al, hanja matbe bingge goyen hugijer hugijer duner hayij,” inaminj.

³⁵ Irkeb wol henbe gaha yinyij: “Nebe Al Kuruyya hugijer hitek bingge fudinde go goyen. Ningeb al kura ne hitte waj dufayminj ne nij sanij iryer al gobe bingge ma kamde fe nij ma irde hiyerj go gwahade goyen po Al Kuruyya hugijer hen hen taren gobe hubu ma hiyyerj. ³⁶ Goyenbe dinhem gwahade po, derjbe ne gayen nenerj han gega, dufaytij ne nij taren ma yirde hanj. ³⁷ Al tumnaj Nanne belej ne nij nuntij mar gobe ne hitte wanayij. Irkeb al ne hitte wanayij mar gobe kura muj takira ma tijerj. ³⁸ Nebe Al Kuruj hitte mat katmirij gobe dufayne gama irde meter tiye yer ma katmirij. Gwahade yarabe nad nerke katmirij al gote dufay po gama irde meter tiye yer katmirij. ³⁹ Ningeb ne nij nuntij mar gobe unjurerj muj kura tubul timeke pel ma hiyyerj. Gwaha irtijerjbe nalu funanjde mel go tumnaj yisaj henj al

gergerj wor po yirerj. Go tijerj gobe nad nerke katmirij al gote dufay geb, go po gama irerj. ⁴⁰ Nanner dufaydebe al tumnaj dilijbe Urminj hende po irde yer ge po dufayminj taren inayij marbe yerja hugijer hinayij. Irkeb nalu funanjdebe ne belej mel go yisaj hewerj,” yinyij.

⁴¹ Be, Yesu belej yingerj ge yerj, “Nebe bingge fudinde Al Kuruj hitte mat katmirij,” yeke nurdeb Yuda mar gore Yesu nij igij ma nurde siksiksuk tiyaminj. ⁴² Irdeb, “Al gabe Yosep urminj Yesu moj? Naniyya milinjabe nurde yunerj hite. Goyenbe dahade ningeb yingerj ge yerj, ‘Nebe Al Kuruj hitte mat katmirij,’ yer hi? Mere gobe kukuwamjerj wor po!” yaminj.

⁴³ Irkeb Yesu belej, “Merene goke igij ma nurde siksiksuk tej han gobe bada henaj. ⁴⁴ Al kura yingerj epte ma ne hitte wanayij. Nanne nad nerke wamirij al gore gab bul yirke ne hitte wanayij. Irkeb nalu funanjdebe go mar gobe ne belej kamtijde mat yisaj hewerj. ⁴⁵ Al Kuruyjen mere basaj mar porofet buda belej asanjde, ‘Al Kuruj belej mel goyen tumnaj saba yirerj,’ katij hi gwahade goyen po, al kura Adoner mere nurde sabaminj bebak tinayij mar gobe tumnaj ne hitte wanayij. ⁴⁶ Al kura Nanne ma kintij. Goyenpoga ne yer hitte mat watij al gare po ga kintij. ⁴⁷ Fudinde wor po diner hime, al kura ne nij dufayminj sanij irnayijbe Al Kuruyya hugijer hinayij. ⁴⁸ Ningeb al belej nene Al Kuruyya hugijer hitek bingge gobe ne gago. ⁴⁹ Asetij yagobe sawsawa po kuruj naja bana kuj henja bingge ‘mana’ inej hanjen goyen nene hinhan gega, tumnaj kamaminj. ⁵⁰ Goyenbe bingge fudinde Al Kuruj hitte mat kattij gobe gar hi. Al kura bingge go niyyerjbe Al Kuruj dilijde al kamtij yara ma hiyyerj. ⁵¹ Nebe al belej nen Al Kuruyya hugijer hitekde nij bingge Al Kuruj hitte mat kattij goyen. Ningeb albe bingge nene gabe taren hen hanjen gwahade goyen po, ne nij dufayminj taren irnayij marbe Al Kuruyya hugijer hinayij. Bingge gobe ne gago. Alya bereya megen han kuruj gayen Al Kuruyya hugijer hinayij goke tej nigerj gasonne yunerj,” yinyij.

⁵² Be, Yesu belej gwaha yinkeb Yuda mar goyen mere tiyyij goke tenbe, “Al gab da-

hadem yingey gasoy dunke netek?" yerbe yingey bana goy bipti forok irde yingey ulij kadam mohoyde tiyamin. ⁵³ Irkeb Yesu belej yinyij. "Fudinde wor po dinej hime, ne Al Urmiñ gate gasoñneya darineya ma nenayinbe Al Kurunya hugiñey hej hej gobe epte ma dende hiyyey. ⁵⁴ Munaj al kura gasoñneya darineya niyyey al gobe Al Kurunya hugiñey hej hej gobe yende hiyyey. Irkeb nalu funañdeb al gobe isarj hewey. ⁵⁵ Gasoñnebe nene Al Kurunya hugiñey hitek biñge wor po, irdeb darine wor nene Al Kurunya hugiñey hitek fe wor po go goyen. ⁵⁶ Niñgeb al kura gasoñneya darineya niyyey al gobe neya hirej. Irkeb ne wor yerja hirej. ⁵⁷ Adone gwahader hitij al gore nad nerke megen gar katmirij. Irde yende sanijde ne wor hugiñey hej hej tarejñem yaj hime. Niñgeb al kura gasoñne niyyey al gobe tarejñer Al Kurunya hugiñey hiriryey. ⁵⁸ Nebe biñge Al Kuruj hitte mat kattij go goyen. Asetij yagobe biñge 'mana' iney hanjen goyen nene hinhan gega, kuj kuñbe kamamij. Goyenbe al kura ne biñge yerj hime gayen niyyey al gobe Al Kurunya hugiñey hiriryey," yinyij. ⁵⁹ Be, mere gabe Kape-neam taun bana Yuda marte gabu yare al saba yirde henja tiyyij.

Yesuyen komatmij yago budam tubul tej kwaminj

⁶⁰ Be, sabamij go nurdeb Yesuyen komatmij yago kura belej, "Saba gabe epte ma bebak titek, meteyey wor po. Ganuj belej epte nurde gama iryey?" yaminj. ⁶¹ Irkeb Yesu go komatmij yago goyen yingey ulij mere goke ñagak yerj hike nurdeb, "Merene gare dufaytij haga ira? ⁶² Gwahade kenem kame ne Al Urmiñ gayen bikkej hinhemde mulgaj hej hurkumeke nenenbe dahade nurnayij? ⁶³ Al Kuruj diliñde al gergerj ird ird gobe Holi Spirit belej po ga iryey. Megen nij marte sanijde epte ma gwaha irnayij. Merene gayen al kura belej fudinde yerj nuryenbe Holi Spirit belej al goyen Al Kuruj diliñde gergerj wor po iryey. ⁶⁴ Goyenbe kuratiñ kurabe merene gayen fudinde yerj ma nurde hanj," yinyij. Gwaha yinyij gobe meteyemij mij urde komatmij yawariñde mat po ganuj belej yerj ge dufaymij tarej ma irnayij, irde ganuj belej asogom hanijde kiryer goyen

keñkela nurde hinhin geb, gogo yinyij. ⁶⁵ Irdeb sopte yinyij. "Kuratiñ kura belej merene pel irnayij goke tejbe, 'Al kura yingey epte ma ne hitte wanayij, Nanner tareñde po ga ne hitte wanayij,' dinhem gogo," yinyij.

⁶⁶ Be, mere go yiriñde matbe komatmij yago budambe gama ird ird nij bada hamij. ⁶⁷ Irkeb Yesu belej komatmij 12 goyen, "Dej manaj nubul tiniñ yerj nurhanj?" yinej gusunaj yiryij. ⁶⁸ Irkeb Saimon Pita belej wol hejbe, "Doyaj Al Kuruj, ge po ga al belej nurde Al Kurunya hugiñey hitek merege yaj geb, gubul tej ganuj hitte kutek? ⁶⁹ Irde gebe Al Wukkej wor po Al Kuruj hitte mat wariñ yerj nurde dufayniniñ sanij ird hite, irde gebe fudinde al gwahade yerj nurde guney hite," inij. ⁷⁰ Irkeb Yesu belej wol hejbe, "Dej komatne 12 gayenbe nigen po basiña dirmiñ. Goyenpoga kuratiñ kurabe Satanyen dufay gama irde hi geb!" yinyij. ⁷¹ Gobe Yudas, Saimon Iskariot urmiñ nij nurdeb gogo yiriñ. Yerjbe Yesuyen komatmij 12 bana hinhin gega, kamebe yerj belej Yesu goyen asogom hanijde kiriyij.

7

Yesube gabu nalu kuruj kura "Ya Kawan Hej Hej" iney hanjen goke Yerusalem hurkurij

¹ Be, Yuda marte doyaj mar Yudia nanjare hanjen goreb Yesu maynij yerj yerj ge doyaj hej hinhan. Niñgeb Yesube go nurdeb kamde kamde nalumiñbe hako hinhin geb, Yudia nanja belej kutek ma iriyij. Irkeb Galili nanja bana goj po hej kuj hinhin. ² Goyenbe Yuda marte gabu nalu kuruj kura "Ya Kawan Hej Hej" iney hanjen goyen forok yetek binde hej hikeb ³ Yesu kulij yago belej, "Nanja ga tubul tej Yudia nanjare kwa ko. Gogab mata tijeñ turñuj yaj wor po forok yirde hayen goyen gor nij komatge yago wor yennayij. ⁴ Al kura al budam belej nurd nunwoj yerj goya banare ma mata tej hiyen geb. Gebe mata tijeñ turñuj yaj forok yirde hayen geb, nanja kuruj gayen bana gebe al gwahade yerj alya bereya yikala yirde kuj hayij," inaminj. ⁵ Yesu kulij yago yingeyde wor yerj ge dufaymij tarej muñ kura ma iraminj geb, gogo gwaha inaminj.

⁶ Goke tenbe Yesu belej wol henbe, “Gwaha ten ten nalunebe hako geb. Munan den hittebe nalu kurun gabe igin ala po. ⁷ Megen nin marbe epte ma den haram dirnayin. Goyenbe nebe yen mata ten han gobe bulun ten han yen huginen yiner himyen geb, goke igin ma nurd nunen han. ⁸ Ningeb denbe igin nin gabu nalu kurunde gor kunan ko. Nere kun kur nalu wor pobe hako geb, nalune forok yeke gab hurken,” yinyin. ⁹ Be, Yesu go gwaha yinenbe Galili gor po hinhan.

¹⁰ Irkeb kulin yagobe Yesu go gor po tubul tenbe Yerusalem kwamin. Gega Yesu wor kame gab balmi hurkuri. ¹¹ Be, gabu nalu kurun goyenter Yuda marte doyan mar belej yen ge nankenenbe, “Al gobe dare hi?” yen gusunan hen hinhan.

¹² Be, Yerusalem al gabu irami ban kurun gob yen ge sisure tagaltin ala ten hinhan. Kura belejbe, “Yenbe al igin,” yekebe, kura belej, “Mo, yen belej al usi yirde hi,” yen hinhan. ¹³ Goyenbe Yuda marte doyan mar goke kafura henbe al kura belej Yesu nin mun kura kawan ma tuj yen hinhan.

Yesu belej gabu nalu kurunde gor al saba yiryin

¹⁴ Be, gabu nalu kurun goyen kun kahalte hewen ten hikeyabe Yesu gob Al Kurunyen ya balem koya milgu irtin bana al gabu irde han yen sawsawa kurunde gor hurkunbe al saba yiryin. ¹⁵ Irkeb Yuda mar belej nurde hurkun kat tenbe, “Al gabe saba mun kura ma titin gega, dufay kurun gabe dare nin tiyun?” yamin.

¹⁶ Irkeb meremin go nurdeb Yesu belej wol henbe, “Saba ten hime gabe nere mo. Saba gabe nad nerke wamirin al goyen hitte mat wan hi. ¹⁷ Al kura Al Kurunyen dufay gama ire yen nuryen al gobe saba ten hime gayen Al Kurun hitte mat wan hi ma nigen dufayde mere ten hime goyen beak tiyyen. ¹⁸ Al kura yingen dufayminde mere ten hiyen al gobe al belej turun nirnan yen gwaha ten hiyen. Goyenbe al kura metenbe tiyayin yen hulan iryin al goyen turun irnan yen meten ten hiyen al gobe al fudinde, usi minmo. ¹⁹ Den belej saba tarej gama irde han yen gobe Mose belej dunyin. Goyenbe den kurun gayen saba goyen kenkela ma gama irde

han. Gega dani mununni ten han?” yinyin. ²⁰ Gwaha yinkeb al buda gor gabu irami goreb, “Al kura mugunen ma ten hi geb, dani gwaha yaha? Gebe ungurage yan,” inamin. ²¹ Irkeb wol henbe, “Nebe Sabat nalure kura mata tin turun yan unkurun forok irmin. Irkeb goke hurkun kat tiyan. ²² Goyenbe den wor Mose belej urtin yago guba yen yunnayin yirin goyen gama irteke yenbe Sabat nalure meten ten hanyen. (Guba yen yen mata gobe Mose belej ma min uryin. Asetin yago mehenbe hinhan gore min uramin.) ²³ Ningeb dirin kura gote guba yen yen nalu goyen Sabat nalure forok yekebe Sabat nalu go yen bada ma hen hanyen. Irde Sabat nalure bulun tihit yen ma nurde hanyen. Ningeb ne wor al kura Sabat nalure sope irmeke igin wor po hiyun gega, dani bitin ar nirde han? ²⁴ Ningeb denbe al kura matamin sinare nin goyen po kener goke ma tagal unnayin. Gwaha titnenbe al gore mata ten hi gote min kenkela beak tenya ga gobe igin ma bulun innayin,” yinyin.

Yesube Mesaia?

²⁵ Be, mere gwahade yeke nurdeb Yerusalem nin mar kura belej, “Al gabe nende doyan mar belej maynin yen kurut yen han al go goyen mo?” ²⁶ Al gabe kawan po mere ten hi. Goyenbe mel gore daha wet kura ma inen han. Ningeb doyan mar wor yenbe Mesaia yen nurde han wet? ²⁷ Goyenbe nenbe al gabe gor nin yen nurde hite. Gega Mesaia wayyenbe gor kura mat waya yen ma po nurtek,” yamin.

²⁸ Be, mel gore gwaha yekebe ya koya milgu irtin bana al gabu irde han yen sawsawa kurunde gor po Yesu gore al saba yirde henyabe kuware, “Denbe fudinde ne gayen kenkela nurd nunen han? Irde gor mat wayun yen nurde han? Mo, denbe go ma nurd nunen han geb. Nebe dufayner ma gar wamirin. Adone belej nad nerke wamirin. Mataminbe fudinde wor po. Goyenbe denbe go ma nurde unen han. ²⁹ Goyenpoga nebe yen belej nad nerke wamirin geb, kenkela nurde unen hime,” yinyin.

³⁰ Be, Yesu belej go yirin mun goke tenbe ten maynin tiyamin. Gega mayke kamtek nalube hako hinhan geb, maynin yen kurut yamin gega, kura mun sisar ma

uramiñ. ³¹ Goyenbe al buda bana gorjbe al budam Yesu niñ dufaymiñ sañiñ irtiñ hinhan. Niñgeb mel goreb, “Mesaia hoyar damiñ beleñ wañbe al gare mata tijeñ karkuwañ forok yirde hi goyen fole irde budam po iryeñ? Epte moñ!” yamiñ.

³² Be, Farisi mar gobe al beleñ mere gwahade teñ sisu balgarat teñ hike nuramiñ. Irdeb Al Kuruj doloñ ird ird mata doyañ marte karkuwañmiñya Farisi marya beleñ Yesu fere tiniñ yeñ Al Kuruyen ya doyañ irde hanñen mar hulyañ yiramiñ.

³³ Be, Yesu beleñ, “Nebe nalu ulyañde ma deñya heñbe mulgañ heñ nad nerke wamiriñ al hitte kweñ. ³⁴ Irkeb ne niñ nañkennayiñ gega, go ma nennayiñ. Irdeb ne heñde gorbe deñ gwahade mar gobe epte ma kunayiñ,” yinyiñ. ³⁵ Irkeb Yuda mar goreb yingey uliñ, “Al gabe dam beleñ neñ epte ma kentekde kweñ yeñ yeñ hi? Yeñbe nende al burgagaw kerde Grik marte nañare kwamiñ beleñ goñ kuñ Grik mar wet saba yireñ yeñ yeñ hi? ³⁶ Gobe daha yihim yeñbe, ‘Ne niñ nañkennayiñ gega, go ma nennayiñ. Irdeb ne heñde gorbe deñ gwahade mar gobe epte ma kunayiñ,’ yeñ hi?” yamiñ.

³⁷ Be, gabu nalu kuruj goyen kuñ kuñ nalu funañde hiriñ. Nalu funañde gobe Yuda mar beleñ nalu kuruj yeñ nurde hanñen. Be, nalu go forok yekeb Yesu beleñ huwardeb kuware gaha yinyiñ: “Al kura fe niñ irkeb ne hitte wañ fe niyyeñ. ³⁸ Niñgeb al kura ne niñ dufaymiñ tareñ iryeñbe Al Kuruyen asañde katiñ gwahade goyen po, Al Kuruyenya hugiñeñ heñ heñ matare niñ fe gore biñde mat marde wañ hiyeñ,” yinyiñ. ³⁹ Be, Yesu beleñ fe kahañyañ merem tiyyiñ gobe kame al kura yeñ ge dufaymiñ tareñ irnayiñ marbe Holi Spirit tenayiñ yeñ gogo yiriñ. Gega goyenterbe Yesu goyen Al Kuruj hitte ma mulgañ heñ hurkuñ deñem turñuñ yañ goyen go ma tiriñde hinhin geb, Holi Spiritbe kateñ miñmoñ.

⁴⁰ Be, meremiñ go nurdeb al kura beleñ, “Fudinde, al gabe kame wayyeñ yitiñ Al Kuruyen mere basañ Al go goyen gago,” yamiñ. ⁴¹ Irkeb kura beleñbe, “Yeñbe Mesaia,” yamiñ. Goyenbe kura beleñ, “Moñ, Mesaiaabe Galili nañare mat ma wayyeñ geb. ⁴² Al Kuruyen asañdebe Mesaiaabe Dewityen miñde mat forok yiyyeñ, irde Dewit

hinhin taunde Betlehem gor kawañ hiyyeñ yitiñ moñ?” yamiñ ⁴³ Be, Yesu niñ teñbe al buda goyen kurabe Yesu niñ hekeb kurabe Yesu asogo iramiñ. ⁴⁴ Kura beleñ Yesu go teñ mayniñ yeñ kurut yamiñ gega, sisan ma po uramiñ.

Yuda marte doyañ marbe Yesu niñ dufaymiñ sañiñ ma iramiñ

⁴⁵ Be, ya balem doyañ irde hanñen mar go Yesu fere tiniñ yeñ kwamiñ gega, walip yeñ nurdeb mulgañ heñ Al Kuruj doloñ ird ird mata doyañ marte karkuwañmiñya Farisi marya hitte kwamiñ. Kukeb yeñ beleñ, “Daniñ al go teñ ma wayhañ?” yineñ gusuñyañ yiramiñ. ⁴⁶ Irkeb ya balem gote doyañ mar beleñ wol heñbe, “Al kura beleñ yeñ mere igiñ po teñ hi gwahade kura ma teñ hiyen,” yinamiñ. ⁴⁷ Irkeb Farisi mar goreb, “Deñ wor al gore usi dirde bitiñ yawara?” yinamiñ. ⁴⁸ Irdeb, “Doyañ marya Farisi marya kura dufaymiñ al goke tareñ irke yenañ? Hubu wor po geb! ⁴⁹ Al buda Moseyen saba keñkela ma nurde hañ mar goreb gogo gama irde hañ. Go mar gobe Al Kuruyen bearar bana po hinayiñ,” yamiñ. ⁵⁰⁻⁵¹ Irkeb Nikodemus beleñ huwardeb, “Nende sabarebe al kura merem yañ irtek yeñbe al gote mere wor wor nurde gab merem yañ irnayiñ yitiñ moñ?” yineñ gusuñyañ yiriñ. Nikodemusbe Farisi mar al gega, hakot yeñ beleñ kuñ Yesu keneñ sabamiñ nuryiñ al go goyen. ⁵² Be, Nikodemus beleñ gwaha yinkeb mel gore wol heñbe, “Ge manañ Galili niñ al? Al Kuruyen mere keñkela kenayiñ. Irde gab Al Kuruyen mere basañ al kura Galili bana mat ma wayyeñ yitiñ goyen bebak tiyayiñ,” inamiñ.

[⁵³ Be, Yerusalem gabu iramiñ marbe bur yeñbe tiyuyimiy tiyuyimiy kwamiñ.

8

¹ Goyenbe Yesube Olip doñdoñde hurkuriñ.

Bere mata buluñ miñyañ kura Yesu hitte tawayamiñ

² Be, fay urkeb sopte Al Kuruyen ya balemde kuriñ. Irkeb al budam wañ kalyañ keramiñ. Irkeb keperde saba yiriñ. ³ Be, Moseyen saba marya Farisi marya beleñ bere uñ yañ kura goyen al hoyañya duwan teñ hike keneñbe teñ wayamiñ. Tawakeb

bere gob gabu iramiñ goyen diliñ mar huwariñ. ⁴ Irkeb mel goreb, “Tisa, bere gabe uñ miñyañ gega, al hoyaña duwan teñ hike kenhet. ⁵ Moseyn sabarebe bere gahade gab horare gasa yirke kamnariñ yitiñ hi. Munañ gebe gokeb daha yawariñ?” ineriñ gusuñariñ iramiñ. ⁶ Gusuñariñ gwahade iramiñ gobe Yesu beleñ daha wet kura yekeb meremiñ gore po bul irde merem yañ irniñ yerbe gusuñariñ gwahade iramiñ gogo. Goyenbe Yesu gob urguy kañ haniñ po megen mere kura kañ hinhin. “Irkeb mel gore wol heñ heñ ge pakku irke huwardeb yiniñ. “Deñ bana gayen al kura mata buluñ miñmoñ wor po hi keneñ gab yer wa meheñ heñ horare mayyer,” yiniñ. ⁸ Irdeb sopte urguy kañ megen mere kañ hinhin.

⁹ Be, mere go nuramiñ marbe yuñkureñ yuñkureñ siksuk irde kuñ hinhan. Par-guwak wa meheñ hamiñ. Kuñ kuñbe Yesuya bere goya po gor hinaryum. ¹⁰ Irkeb Yesu beleñ huwardeb, “Bere, al buda gar gobe damde hañ? Al kura merem yañ ma gira?” iniyiñ. ¹¹ Irkeb bere goreb, “Gwaha, doyar al, hubu po,” iniyiñ. Irkeb Yesu beleñ, “Be, ne wor merem yañ ma giren geb, kwa ko. Irdeb mata buluñ sopte ma tiyariñ,” iniyiñ.]*

Yesube hulsi

¹² Be, kame Yesu gob al saba yirdeb, “Nebe alya bereya Al Kuruy yikala yird yird hulsi. Niñgeb al kura ne gama niryenbe mata buluñyen kidoma bana ma kuñ hiyer. Irde Al Kurunya hugiñer heñ heñ gote hulsi goyen tiyyer,” yiniñ. ¹³ Irkeb Farisi mar beleñ ineriñ teñbe, “Mere teñ ha gobe gigen ge po teñ yer ha. Niñgeb merege kuruy gobe miñ miñmoñ geb, al kura beleñ fudinde yer ma nuryer,” inamiñ. ¹⁴ Irkeb wol heñbe, “Nebe gor mat wamiñ, irde gor kwer yer nurde hime. Niñgeb nigen ge mere teñ hime gayenbe miñ manañ mere teñ hime. Goyenbe deñbe ne gayen gor mat wamiñ, irde gor kwer yer hime gobe muñ kura ma nurde hañ. ¹⁵ Deñbe megen niñ alyen dufayde po merem yañ nirde hañ. Gega nebe dende matare al muñ kura merem yañ ma irde himyen. ¹⁶ Munañ ne beleñ al kura merem yañ yiren mar gobe ne nuñkureñ ma yiren. Nanne hulyañ nirke wamiñ al

goya har geb, mel goyen merem yañ yiren mata gobe mata huwak wor po. ¹⁷ Dende saba tareñdebe mere kura fudinde heñ heñ niñbe al irawa beleñ mere goyen sañir irkeb mere gobe fudinde yer nurnariñ yer katiñ hi. ¹⁸ Niñgeb nebe nigen ge mere teñ himyen, irde Adone nad nerke wamiñ al gore wor ne yer hime gwahade po yer hi,” yiniñ. ¹⁹ Irkeb mel gore, “Adogebere dare hi?” ineriñ gusuñariñ iramiñ. Irkeb, “Deñbe neya Adoneyab go ma nurde duner hañ. Ne nurd nuner hañ manhan Adone wor nurde unwoñ,” yiniñ. ²⁰ Saba gabe Al Kuruyyen ya balem bana Al Kuruy galak ird ird gasuñ bindere gor heñ al saba yiryiñ. Goyenbe yer mayke kamtek nalube hako geb, al kura wañ teñ miñmoñ.

²¹ Be, sopte po Yesu beleñ, “Nebe kwer. Irke ne niñ nañkennariñ. Irdeb mata buluñ bana po heñ kamnariñ. Goyenbe ne kwerde gorbe deñ epte ma kunariñ,” yiniñ. ²² Be, Yesu mere tiyyiñ goyen Yuda mar beleñ nurdeb, “Al gab yinñer temeyer tiya? Gwahade niñgeb gogo, ‘Ne kwerde gorbe deñ epte ma kunariñ, yer hi?’ yer yinñer uliñ kadom gusuñariñ gird tiyamiñ. ²³ Goyenbe Yesu beleñ tebañ yiniñ. “Deñbe megen gar niñ mar gega, nebe gwahade moñ. Deñbe megen gar niñ mata gama irde hañ gega, nebe Al Kuruy hire gor niñ mata gama irde hime. ²⁴ Deñbe mata buluñtiñ bana goñ po heñ kamnariñ dinhem gobe fudinde wor po dinhem. Niñgeb nebe al gwahade yer diner himyen go goyen fudinde yer ma nurnariñbe mata buluñtiñ bana goñ po heñ kamnariñ,” yiniñ. ²⁵ Irkeb mel goreb, “Gebe ganuñ al wor po?” ineriñ gusuñariñ iramiñ. Irkeb wol heñbe, “Nebe al gwahade yer meheñde mat wor po diner himyen al go goyen. ²⁶ Nebe mere misiñ budam goke deñ gayen merem yañ dirtek hime. Goyenbe nad nerke wamiñ al gobe matamiñbe fudinde geb, nebe al gore ninen hiyen go po megen niñ mar kuruy gayen momoñ yirde hime,” yiniñ.

²⁷ Be, mel gobe Yesu beleñ Naniñ ge mere dirde hi yer ma bebak tiyamiñ. ²⁸ Gwahade niñgeb Yesu beleñ, “Ne Al Urmiñ gayen deñ beleñ kuruse hende nisañ heñ mununke kammeke gab nebe al gwahade diner himyen goyen goke bitiñ bak

* 8:11: Asañ hoyarñdebe 7:53-8:11 gobe ma hi.

yiyyerj. Irdeb nebe dufayner ma mere teŋbe Nanne belej saba nirde hi goyen po tagalde himyen goyen goke bebak tinayij. ²⁹ Nad nerke wamirij al gobe neya har. Nebe yej amaŋerj nuryerj mat po mata teŋ himyen geb, nubul ma teŋ hiyen,” yinyij. ³⁰ Be, al budam meremij nuramij mar gobe Yesu niŋ dufaymij tarej iramij.

Yesuya Abrahamya

³¹ Be, Yuda mar kura yej ge dufaymij tarej irhet yamij mar goyen Yesu belej, “Sabane gayen keŋkela tanarnayijbe komatne wor po henayij. ³² Irde gab mere fudinde goyen nurnayij. Irke mere fudinde nurnayij gore gab mata buluj bana mat dad siŋa diryerj,” yinyij. ³³ Irkeb mel gore wol heŋbe, “Neŋbe Abrahamyen asem yago. Irde al kurat yufuk bana hej meterj muruŋgem moŋ ma teŋ hitij. Niŋgeb daha yihim yejbe megen niŋ kanduk bana ma hinayij dinej ha?” inamij. ³⁴ Irkeb wol heŋbe, “Fudinde wor po dinej hime, al kura mata buluj tiyyerj gobe mata buluj yufukde gor po hej gote kanduk po teŋ hiyerj. ³⁵ Be, al kura al kurate yufukde hej muruŋgem moŋ meterj teŋ unerj hiyen al gobe hugiŋerj hitek gasuŋ miŋmoŋ hiyyerj. Goyenbe doyaŋ almiŋ gote urmiŋbe hugiŋerj naniŋya hiriryerj. ³⁶ Niŋgeb ne Al Urmiŋ gare mata buluŋtiŋ yad siŋa yirde dawarmekab fudinde wor po deŋbe mata buluj bana ma wor po hinayij. ³⁷ Deŋbe Abrahamyen asem yago yej nurde dunerj hime. Goyenbe bitij bana gobe mata buluj belej po maŋiŋ hitij geb, merene nurtek ma haŋ. Niŋgeb mununniŋ teŋ haŋ gogo. ³⁸ Nebe Nanne belej mata nikala nirke yenerj himyen goyen po momoŋ dirde hime. Munaj deŋbe nantiŋ belej mere dirke nurdeb goyen po teŋ haŋ,” yinyij. ³⁹ Irkeb mel goreb, “Abrahambe adoniniŋ,” inamij. Irkeb, “Deŋbe Abraham dirŋerj wej manhan yej mata teŋ hinhin goyen po teŋ hiwoŋ. ⁴⁰ Nebe mere fudinde Al Kuruŋ hitte mat nurmiŋ goyen po momoŋ dirde himyen. Goyenpoga deŋbe goke mununniŋ teŋ haŋ. Abrahambe mata gwahade kura ma teŋ hinhin. ⁴¹ Niŋgeb deŋbe adotiŋ belej mata teŋ hiyen goyen po teŋ haŋ,” yinyij. Irkeb mel gore igij ma nurdeb, “Neŋbe totpa diriŋ moŋ. Adoniniŋbe Al Kuruŋ unjkurenj

gogo po,” inamij. ⁴² Irkeb Yesu belej, “Nebe Al Kuruŋ hitte mat wamirij hime geb, nantiŋbe fudinde Al Kuruŋ manhan ne niŋ amaŋerj nurde hiwoŋ. Nebe dufayner ma wamirij, yej belej nad nerke wamirij. ⁴³ Deŋbe merene epte ma nurtek geb, gogo merene miŋ bebak ma teŋ haŋ. ⁴⁴ Deŋbe adotiŋ Satanyen dirŋerj wej. Irdeb adotiŋde dufay buluj goyen po gama irde mata titek po dirde hi. Yeŋbe mata fudinde muŋ kura biŋ bana ma hi geb, miŋde mat wor po al gasa yirke kamde kamde al hirij. Yeŋbe usi al, irde usi mere gote miŋ al. ⁴⁵ Niŋgeb mere fudinde dinej hime gega, ne niŋ hekkerj ma nurde haŋ. ⁴⁶ Deŋ bana gayen ganuŋ al kura belej mata buluj gwahade tiyaŋ niŋyerj? Nebe mere fudinde teŋ hime gega, daniŋ ne niŋ hekkerj ma nurde haŋ? ⁴⁷ Al kura Al Kuruŋyenbe meremij nurde hiyen. Niŋgeb deŋbe Al Kuruŋyen moŋ geb, Al Kuruŋyen mere ma nurde haŋ gogo,” yinyij.

⁴⁸ Be, Yesu belej gwaha yinkeb Yuda mar gore wol heŋbe, “Gebe Samaria niŋ al, unjgura belej ketal gurtij gintek gobe fudinde wor po gintek,” inamij. ⁴⁹ Irkeb wol heŋbe, “Nebe unjgura ma ketal nurtij hime. Nebe Adone turuŋ irde himekeb deŋ beleŋbe soŋ hej ne ma turuŋ nirde haŋ. ⁵⁰ Nebe deŋne turuŋ yaŋ ird ird niŋ ma nurde hime. Goyenbe deŋne turuŋ yaŋ irtek albe unjkurenj hi. Niŋgeb merem yaŋ nirde haŋ gobe yej haniŋde kerej. ⁵¹ Fudinde wor po dinej hime, al kura merene gama iryerjbe go ma kamyerj,” yinyij.

⁵² Be, Yuda mar gobe Yesu mere tiyyij goyen nurdeb, “Haŋkab gebe unjgura ketal gurtij ha yej nurde gunhet. Abrahambe kamyij, irde Al Kuruŋyen mere basaŋ mar manaŋ kamamiŋ. Gega gebe, ‘Al kura merene gama iryerjbe go ma kamyerj,’ yej ha? ⁵³ Abrahamya Al Kuruŋyen mere basaŋ maryabe kamamiŋ. Munaj ge gayenbe yej folek? Al dahade go goyenbe ge gago?” inamij. ⁵⁴ Irkeb wol heŋbe, “Deŋne turuŋ yaŋ ireŋbe miŋ miŋmoŋ hiyyerj. Goyenbe Nanne deŋ belej Al Kuruŋniniŋ yej haŋ al gore deŋne turuŋ yaŋ irde hi geb. ⁵⁵ Deŋbe yej ma nurd unerj haŋ gega, nebe nurde unerj hime. Irdeb ne belej al goyen ma nurde unerj hime yewerjbe ne wor deŋ yara

usi al hewerj. Goyenbe nebe nurde unerjbe meremij gama irde himyen. ⁵⁶Asetij Abrahambe ne megen gar warj warj nalu goyen kenmewor yerj nuryij. Irdeb kenerjbe amanj wor po hirij,” yinyij. ⁵⁷Irkeb mel goreb, “Ge gayen damage 50 ma hej hi gega, Abraham kenarij?” inamij. ⁵⁸Irkeb wol hejbe, “Fudinde wor po dinerj hime, Abraham forok ma yirijya nebe hinhem!” yinyij. ⁵⁹Gwaha yinkeb mel gore hora yadeb maynij tiyaminj. Irkeb bana kujbe Al Kurunjen ya balem goyen tubul terj hoyandje kurij.

9

Al dilij titminj kura sope iryij

¹ Be, Yesu gob belej kuj hejyabe al kura milij belej dilij titminj gwahade po kawarj kirtij goyen kinij. ² Irkeb komatminj belej, “Rabai, ganuj belej mata buluj tiyyij? Al gare ma milij nanij belej tiyaryum geb, gago gwahade po kawarj hirij?” inamij. ³ Irkeb wol hejbe, “Dilij titminj gobe yingenje mata buluj ma milijya nanijyat mata buluj belej ma iryij. Gobe Al Kurunjen sanij yerj hitte kawan forok yiyyerj yerjbe gwahade po kawarj hirij. ⁴ Munarj nerjbe nana hikeya po nad nerke wamirij al gote meterj terj hitek. Mongo kidoma hekeb epte ma meterj titek geb. ⁵ Nebe megen gar hime nalure gabe alya bereya Al Kurunjen yikala yird yird hulsij geb,” yinyij.

⁶ Be, gwaha yinenbe mulowore meyarj terjbe tigiri tike wonja hekeb terj al gote dilijnde sam iryij. ⁷ Gwaha irdeb, “Kuj Siloam fe alare delge hala,” inyij. (Siloam gote mijbe Terj Kerke Kutij.) Irkeb al gobe kuj fete gor dilij haldebe dilij wuk yeke nanjkenjbe mulgarj hej wayyij. ⁸ Irkeb tiyurminje nij marya hakot dilij titminj hej kanarj terj hike kenerj hitij mar goreb gusunarj hamij. “Al gabe belen keperde kanarj terj hiyen al go goyen moj?” yaminj. ⁹ Irdeb al kura belej, “Al dilij titminj gar go goyen,” yekeb kura belejbe, “Moj, yerj moj. Al kura yerj yara po be,” yaminj. Goyenbe al goreb, “Nebe yerj harj al goyen,” yinyij. ¹⁰ Irkeb mel goreb, “Daha matbe igij hej gogo nanjkenha?” inamij. ¹¹ Irkeb, “Al Yesu inerj hanjen al go gore wonja irde delne sam yira. Irdeb, ‘Kuj Siloam

fe alare hala,’ ninkeb kuj haldebe gago nanjkenhem,” yinyij. ¹² Gwaha yinkeb, “Al gobe dare hi?” inerj gusunarj irkeb, “Go ma nurde hime,” yinyij.

¹³ Be, mel gore al goyen terj Farisi mar hitte tukaminj. ¹⁴ Be, Yesu belej mulowo meyarj irde tigiri terj gore po al dilij titminj goyen sope iryij nalu gobe Sabat nalu. ¹⁵ Ningeb Farisi mar wor yerj belej daha mat dilij igij heke nanjkinij goke gusunarj iraminj. Irkeb, “Yerj belej wonja terj delner sam irke kuj fete delne haldebe nanjkenhem,” yinyij. ¹⁶ Irkeb Farisi mar kura belej, “Al gobe Sabat nalure nij mata ma gama ira geb, yerjbe Al Kurunjen hitte mat ma watij geb,” yaminj. Goyenbe kura belejbe, “Gwahade kenem mata buluj al belejbe dahadem mata tinerj turunjen yarj Al Kurunjen belej po ga yirtek goyen yirde hi?” yinerj gusunarj hamij. Be, mel gobe gwaha terj yingenj ulij kadam mohonje tiyaminj. ¹⁷ Be, gwaha terj kuj kuj funarjbe al dilij igij hirij al goyen gusunarj iraminj. “Delge sope ira al gobe ganuj yerj nurde ha?” inamij. Irkeb al goreb, “Yerjbe Al Kurunjen mere basarj al geb,” yinyij.

¹⁸ Be, Yuda marte doyarj marbe al dilij titminj gega sope irke nanjkinij goyen fudinde yerj ma nuraminj. Irdeb milijya nanijya nij keya heke wayaryum. ¹⁹ Wakeb, “Al gayenbe urtirij? Irde yerjbe dilij titminj gwahade po kawarj hirij yerj haryen go goyen? Goyenbe dahade ningeb hanjabe nanjkenen hi?” yinerj gusunarj yiraminj. ²⁰ Irkeb al gote nanijya milijya belej wol hejbe, “Gabe urdere. Irdeb dilij titminj gwahade po kawarj hirij gobe nurde har. ²¹ Goyenbe daha mat nanjkena, irde ganuj belej sope ira gobe ma nurde har. Yerjbe parguwak geb, yingenj momorj diryerj geb, gusunarj irnarj” yinaryum. ²² Be, Yuda marte doyarj mar gobe bikkerj mere sege irdeb, “Al kura Yesube Mesaia yekeb takira titek. Irkeb gabu yaninijnde epte ma wanayij,” yerj mere mayaminj. Ningeb nanijya milijya go mere goyen nuraryumde geb, doyarj mar goke kafura hejbe, ²³ “Yingenj gusunarj irnarj. Yerjbe parguwak geb,” yinaryum gogo.

²⁴ Be, sopte al dilij titminj go inke wayyij. Irkeb, “Delge sope ira al gobe mata buluj al yerj nurde unerj hite. Ningeb al

go deñem turruj yarj irtijeñbe Al Kuruj deñem turruj yarj ira ko,” inamiñ. ²⁵ Irkeb wol heñbe, “Al gobe mata buluj al ma gwahade moñ gobe ma nurhem. Goyen-poga nebe delne titmiñ hinhem gega, gago nankenhem go po ga nurde hime,” yiniñ. ²⁶ Gwaha yinkeb mel goreb, “Daha daha gira? Daha mat delge sope irke nankenha?” ineriñ gusuñaj iramiñ. ²⁷ Irkeb wol heñbe, “Nebe bikkeñ momoñ dirhem gega, merene ma nurhanj. Gega daniñ sopte nurniñ tej hanj? Dej manañ yende komatmiñ hiniñ yej tej hanj?” yiniñ. ²⁸ Gwaha yinkeb mel goreb sukal irde, “Ge po gab al gote komatmiñ! Neñbe Moseyen komat geb! ²⁹ Mosebe Al Kuruj beleñ mere iryiñ gobe nurde hite. Goyenbe al gobe gor kura mat wayuj yej ma po nurde unej hite,” yamiñ. ³⁰ Irkeb wol heñbe, “Be, deñ beleñ al gobe gor kura mat wayuj yej ma nurde hite yej hanj gobe kukuwameñ wor po. Gega nebe al gore sope nirke gago nankenen hime. ³¹ Al Kurujbe mata buluj marte merebe go ma wol heñ yunen hiyen. Munañ Al Kuruj palap irde dufaymiñ gama irde hanj mar gote merebe nurde wol heñ hiyen yej nurde hityen. ³² Irde al kura al diliñ titmiñ gwahade po kawañ hitiñ goyen sope irke nanñkintij barañej kura ma po nurde hityen. ³³ Sope nira al gobe Al Kuruj hitte mat ma wayuj manhan det kura ma irwoñ,” yiniñ. ³⁴ Gwaha yinkeb mel gore wol heñbe, “Gebe mata buluj bana po kawañ heñ kuñ kuruj hawañ. Niñgeb daniñ ge gahade gare saba direñ tej ha!” inenbe gabu yamiñde mat hugiñej takira tiyamiñ.

³⁵ Be, Yesu gob al diliñ titmiñ goyen Yuda marte doyañ mar beleñ takira tiyamiñ gote mere momoñ nuryiñ. Irdeb al goyen keneñbe, “Ge gayen Al Urmiñ niñ dufayge tareñ irha?” inyiñ. ³⁶ Irkeb al goreb, “Doyañ al, yeñbe al ganuñ? Momoñ nira. Irkeb yej ge dufayne tareñ ireñ,” inyiñ. ³⁷ Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Al gobe bikkeñ kenha. Fudinde wor po, al gobe mere girde hime al ne gago po geb,” inyiñ. ³⁸ Irkeb al goreb, “Doyañ Al Kuruj, ge niñ dufayne sañij irhem,” inenbe dokolhoñ yuguluñ tej turuj iryiñ. ³⁹ Irkeb, “Nebe al igiñya buluñya pota yird yird niñ megen gar wamiriñ. Gogab ne niñ dufaymiñ tareñ irnayıñ marbe diliñ titmiñ gega nanñkinyer

go gwahade Al Kurujyen dufay kenkela bebak tinayıñ. Munañ al kura harhok nun-nayıñ marbe al kura diliñ titmiñ yara Al Kurujyen dufay epte ma bebak tinayıñ,” inyiñ. ⁴⁰ Irkeb Farisi mar kura yenya hinhan gore nurdeb, “Gebe neñ gayen wor diliñ titmiñ diniñ ha?” inamiñ. ⁴¹ Irkeb wol heñbe, “Deñbe dindikeñ ge yej, ‘Dilniñ titmiñ geb, Al Kurujyen mere keneñ bebak ma tej hite,’ yej hanj manhan Al Kuruj beleñ mata buluj mar ma dinwoñ. Goyenbe dindikeñ, ‘Neñbe dilniñ titmiñ moñ, igiñ Al Kurujyen mere keneñ bebak tej hite,’ yej hanj geb, bikkeñ mata buluj bana hanj yej deney hime,” yiniñ.

10

Sipsipya doyañ almiñya

¹ Be, Yesu go sopte gaha yiniñ: “Fudinde wor po diniñ hime, al kura sipsip niñ koya kirtiñ goyen yamemde mat ma wañ koya go nandu urde hurkuyej al gobe kawe marya al gasa yirniñ yirniñ yirde detmiñ kawem yade hanjen marya geb. ² Goyenbe sipsip doyañ al wor pobe sipsip koya gote yamere mat wañ hurkuyej. ³ Irkeb sipsip koya gote yame doyañ irde hi al goreb yame fegelde uney. Irkeb hurkuñ sipsipmiñ goyen deñe yurke tumñaj wakeb bul yirde siñare yukuyej. ⁴ Be, sipsipmiñ yingende go po yade siñare yukube yingey wa meheñ heñ kuñ heñya mere yirde hiyen. Irkeb melak nurde hanjen geb, yej po gama irnayıñ. ⁵ Goyenbe al tiñejbe epte ma wor po gama irnayıñ. Fudinde, sipsip gobe al tiñej gote melak ma nurde hanjen geb, keneñ yilwa irde busaharnayıñ,” yiniñ.

⁶ Be, Yesube maya mere gwaha mat yiryiñ gega, sabamiñ nurde hinhan marbe goke diniñ hi yej ma bebak tiyamiñ. ⁷ Niñgeb Yesu gore sopte gaha yiniñ: “Fudinde wor po diniñ hime, nebe sipsip niñ koya kirtiñ gote yame. ⁸ Niñgeb al kura asogo nirde neñ wa neñ wa tej hanjen mar kuruj gobe kawe marya al gasa yirniñ yirniñ yirde detmiñ kawem yade hanjen marya geb, sipsip gore meremiñ ma nuramiñ. ⁹ Nebe yame yara. Niñgeb al kura ne hitte mat wañ Al Kuruj hire gor hurkuyejbe det kura beleñ epte ma buluj iryey. Al gobe sipsip beleñ koya biñde hurkuñ usañ heñ siñare kateñ yamuñ nene hanjen go gwahade goyen igiñ

po hiyen. ¹⁰Kawe albe sipsip kawe tej gasa yirde buluj buluj yirej yej waj hiyen. Goyenpoga nebe merene nurde haj mar gob Al Kurunya huginjen hej hej goyen yuney. Irkeb mel gobe Al Kurunya huginjen hinayinj goyenbe iginj wor po hinayinj.

¹¹“Be, nebe sipsip doyanj al iginj. Sipsip doyanj al iginjbe sipsipminj ge tej yingej kamde kamde nij ma nurde hiyen. Iginj kamyey. ¹²Goyenbe al damu irke ga sipsip doyanj yirde hiyen al gobe sipsip gote mij al moj. Ningeb kulu duwi kura wake kenejbe sipsip goyen gor po okohom yubul tej busaharyej. Irkeb kulu duwi belej sipsip goyen yisike burgagaw kernayinj. ¹³Al gobe damu irke hora nij po nurde sipsip doyanj yirde hiyen geb, sipsip goke ma nurde busaharyej.

¹⁴⁻¹⁵“Be, nebe sipsip doyanj al iginj. Nanne belej nurd nunej hi, irkeb ne wor nurd unej hime. Gwahade goyen po, nebe sipsipne nurde yuney hime, irke sipsipne wor nurd nunej haj. Irde sipsipnej tej kame yejbe iginj kamej. ¹⁶Nebe sipsipne hoyanj mananj haj. Gobe koya bana gor ma haj. Goyenbe go mananj yawarej. Yej mananj melakne nurnayinj. Irde sipsip koya bana haj goya tumjanj hike doyanj yird yird al mananj ne nujkurej po hej.

¹⁷“Nebe kame sopte huwarej yej nurdeb Nanner alya bereya goke tej kamej. Ningeb Nannebe goke tej ne gayen bubulkujne wor po yej nurde nunej hi. ¹⁸Al kura belej tarejminj epte ma mununke kamej. Nebe alya bereya goke kame yejbe iginj kamej, irde sopte huware yejbe iginj huwarej. Go tiyen gobe Adone belej gwaha tiyayinj ninyinj geb, gogo tiyen,” yinyinj.

¹⁹Be, mere tiyyinj goyen nurdeb Yuda mar belej sopte yingej ulinj kadam mohondje tiyaminj. ²⁰Al budambe, “Al gabe unjgura ketal urtij geb, kukuwa wor po! Ningeb daninj meremij nurde haj?” yaminj. ²¹Goyenbe kurabe, “Meremijbe unjgura ketal urtij al belej mere titinj yara moj. Unjgurabe al dilinj titminj iginj sope iryen? Epte moj geb,” yaminj.

Yuda mar tumjanj Yesu asogo iraminj

* 10:22: Nanja uysuj wor po hej hej nalu gobe ais katej hiyen geb, anutayen mere matbe “winta” yej hanjen.

²²Be, kuj kuj gabu nalu kuruj kura “Ya Balem Al Kuruj Untek” inej hanjen goyen Yerusalem forok yirinj. Goyenterbe nanja uysuj wor po hej hej nalu.* ²³Be, Yesube Al Kurunjen ya balem bana ya kawan yulyanj kura Solomonyen Paranda inej hanjen bana goyanj kuj hinhin. ²⁴Irkeb Yuda mar belej waj Yesu kalyanj kerdeb, “Daha nanja gab nebe al gwahade yej bebak dirkeb kukuwamnej ma nurtek? Gebe Me-saia kenem bebak po dirayinj,” inaminj.

²⁵Irkeb Yesu belej wol hejbe, “Nebe mo-moj dirminj gega, merene goyen fudinde yej ma nurde haj. Mata tinj turuj yaj ne belej Nanner sanjnde forok yirde himyen goreb nebe al gwahade yej dikala dirde haj. ²⁶Goyenbe dejbere nere sipsip moj geb, merene fudinde yej ma nurde haj. ²⁷Nere sipsipbe melakne nurde gama nirde haj. Ne wor sipsip go nurd yuney hime. ²⁸Nebe Al Kurunya huginjen hej hej goyen yej yuney himyen. Ningeb go ma po buluj henayinj. Irdeb al kura belej hanner mat epte ma sipsipne kura goranj niryen. ²⁹Nanne belej alya bereyaminj sipsip yara goyen ne nuntij. Yejbe tarejminj kuruj wor po. Ningeb sipsip goyen yej doyanj yirde hiyen epte ma al kura belej goranj yiryey. ³⁰Neya Adoneyabe unjkurej po geb,” yinyinj.

³¹Be, Yesu belej gwaha yinkeb mel gore sopte hora yadeb maynij tiyaminj. ³²Goyenbe Yesu belej yinyinj. “Nebe metej iginj wor po forok yirde duney himyen. Gega metej iginj daminj goyen goke iginj ma nurde mununninj tej haj?” yinyinj.

³³Irkeb mel gore wol hejbe, “Nenjbe mata tinj forok yirde hayen goyen goke ma mugunninj tej hite. Goyenbe gebe al nej yara po gore, ‘Nebe Al Kuruj,’ yej ha gobe Al Kuruj sukal irde ha geb, goke mugunninj tej hite,” inaminj.

³⁴Irkeb wol hejbe, “Dende sabarebe Al Kuruj belej Israel marte doyanj mar kura turuj yirdeb, ‘Dejbe nigej yara,’ gwaha yitij goyen kapyanj ma hej hanjen? ³⁵Al Kuruj belej meremij yunyinj mar goyen, ‘Dejbe nigej yara,’ yinyinj. Al Kurunjen asanjde nij merebe fudinde wor po epte ma usi yetek. ³⁶Nebe Adone belej basinj nirde

nad nerke megen gar wamirij. Ninggeb nebe Israel marte doyan mar kura Al Kuruj belej, 'Dejbe nigej yara,' yinyij mar gote folek. Gega dahade ninggeb nebe Al Kuruj Urmiy yemekeb dej belej Al Kuruj sukal irha ninhaj? ³⁷ Ne belej Adoner meter ma tej himeke nenejbe dufaytij ne nij tarej ma irnayij. ³⁸ Goyenbe gwaha tej hime kenem ne nij hekkerj nurnayij. Gega gwaha tej tejmirj meterj kenem mata tijerj turuj yarj forok yirde himyen go po yenejbe fudinde yerj nurnayij. Gogab Adonebe neya hike, nebe yerja har goyen bebak tinayij. Irde yerja neyabe unjurenj po yerj nurnayij," yinyij. ³⁹ Be, meremij goke mel gore sopte tej maynij tiyaminj. Gega isal po uryij.

⁴⁰ Be, gor matbe Yodan fe sija kurhan hanjapya Yon belej al baptais yirde hinhin belej goj kurij. Irdeb goj hinhin. ⁴¹ Irkeb al budam yerj hitte wayaminj. Irdeb, "Yonbe mata tijerj turuj yarj kurayen kurayen ma forok yiryij. Goyenbe yerj belej al gake tagalde hinhin gobe fudinde wor po," yaminj. ⁴² Irdeb go gasunde gorbe al budam yerj ge dufayminj sanij iraminj.

11

Lasarus kamyij

¹ Be, al kura dejem Lasarus goyen garbam buluj po hirij. Yeljbe Betani tiyunde nij al. Betani gobe Mariaya babam Martayat tiyuj. ² Maria gobe he fimiij hamij kusamuj gore po Doyanj Al Kurujyen kahanjde wogorde tonanj yuwaljerj belej po utma tiyyij bere go goyen. Be, kulij Lasarusbe garbam iryij. ³ Ninggeb ire babamya goreb Yesu nij keya hejbe, "Doyanj Al Kuruj, kadge amajerj wor po nurde unej hayen al gobe garbam hihij," yaryum. ⁴ Irkeb Yesu gobe mere go nurdeb, "Garbam goreb Lasarus mayke kamyen. Goyenbe hugijerj ma kamyen. Al Kuruj dejem turuj yarj ird ird nij garbam go forok yiyuj. Irde ne Al Urmiij gayen al belej Lasarus hitte mata forok irej goyen kenejbe dejne turuj yarj irnayij," yirij. ⁵ Yesube Martaya hayminja kulij Lasarusya nij amajerj wor po nurde yunerj hinhin. ⁶ Goyenbe Lasarus garbam hirij mere momjbe nuryij gega, hinhinde gor po sopte wawuj irawa firyij.

⁷ Irde gab komatmiij yago goyen, "Mulganj herj Yudia nanjare kunij," yinyij. ⁸ Irkeb komatmiij belej inaminj. "Goyenbe Rabai, gorbe Yuda mar belej horare soj mugunanj go. Gega sopte mulganj herj gor kwerj tej ha?" inaminj. ⁹ Gwaha inkeb yerj kamtek nalube hako geb, go ma mununayij yinejbe maya mere mat gaha yinyij: "Wampot mat wawujbana nanja kurkuyerj go kahal banabe awa 12 hanjen. Ninggeb nanja temeyde hikeyabe albe igij dawet kerjela yennayij geb, al kura belejyarj kuj herja epte ma kukuhuk uryerj. ¹⁰ Goyenbe wawujbe kidoma geb, belej kuj herjbe takterj mayyerj," yinyij.

¹¹ Be, gwaha yinejbe sopte po, "Kadniniij Lasarusbe ferde hi ninggeb, ne belej kurjbe isaj hewen tihim," yinyij. ¹² Irkeb komatmiij belej wol herjbe, "Doyanj Al Kuruj, yerjbe duliij ferde hi gob igij hiyyerj," inaminj. ¹³ Goyenbe Yesube Lasarus goyen kamyij goke yinyij. Gega komatmiijbe fudinde ferd ferd nij dinej hi yerj nuraminj. ¹⁴ Be, mel gore gwahade nuraminj geb, Yesu belej kawan po yinyij. "Lasarusbe kamuj. ¹⁵ Goyenbe ne belej yerj hitte mata kura forok irmeke kenejbe ne nij dufaytij tarej irnayij yerjbe gogo Lasarus hitte arajerj ma kumiij goke amajerj nurhem. Goyenbe hanjabe wake yerj hitte kunij," yinyij. ¹⁶ Irkeb komatmiij kura Tomas, dejem kurabe Didimus gore diuj hojarj yinyij. "Nerj mananj tumjanj kunij. Gogab yerja tumjanj kamtek geb," yinyij.

¹⁷ Be, Yesu go Betani forok yirij. Irdeb, "Lasarusbe bikkej gote yerj horabok mete bana mete tiyanj," yeke nuryij. ¹⁸ Betani mat Yerusalembe 3 kilomita gwahade po, gisaw wor po moj. ¹⁹ Ninggeb Yuda mar budam belej ire babamya gote kulij kamyij goke kuj bij yurum yirniij yerj wayaminj.

²⁰ Be, Marta go Yesu waj hinhin mere momoj go nurdeb kuj belen tupi tiye yerj kurij. Goyenbe Mariabe yare hinhin. ²¹ Be, Marta belej kuj Yesu kenejbe, "Doyanj Al Kuruj, ge gar hinhan manhan kolnebe go ma kamwoj. ²² Goyenbe hanjka gayen wor det kuranj Al Kuruj gusuwanj irkeb gunyerj yerj nurde hime," inyij. ²³ Irkeb Yesu belej, "Kolgebe sopte huwarjerj," inyij. ²⁴ Irkeb Marta belej wol herjbe, "Nalu funanjde

al kamtiñ huward huward nalurebe yeñ manañ sopte huwaryeñ gob nurde hime,” inyiñ. ²⁵ Irkeb, “Al kamtiñde mat huwar-nayin, irde Al Kurunya hugiñeñ hinayiñ gote miñ albe ne gago. Ningbe al kura ne niñ dufaymiñ tareñ irtiñ kamyeñ gobe sopte huwaryeñ. ²⁶ Irde al dufaymiñ ne niñ sañiñ irde Al Kurunya hugiñeñ hinayiñ marbe Al Kuruy dilinje al kamtiñ ma hinayiñ. Ga ginheim gayen fudinde yeñ nurde ha?” inyiñ. ²⁷ Gwaha inkeb Marta beleñ, “Gwaha, Doyañ Al Kuruy, gebe fudinde wor po Mesaia, Al Kuruy Urmiñ megen gar wayyeñ yitiñ al go goyen yeñ nurde hime,” inyiñ. ²⁸ Gwaha ineybe mulgar heñ kuñ haymiñ Maria muñ po hoy irdeb, “Tisabe waya. Irde ge niñ gusuñañ heñ hi,” inyiñ. ²⁹ Irkeb Maria gob arañ po huwarde Yesu hitte kuriñ.

³⁰ Be, Yesu gobe tiyuñde ma forok yiriñ. Martaya mere tiyaryumde gor po hinhin. ³¹ Be, Yuda mar yare gor heñ Maria biñ yurum irde hinhan mar goyen Maria beleñ bemel po huwarde kat kuke keneñbe bembare kuñ esej wet kuñ hi yeñbe gama irde kwamiñ. ³² Be, Maria gobe kuñ Yesu hin-hinde gor forok yeñ keneñbe kahañ miñde kateñ dokolhoñ yuguluñ teñbe, “Doyañ Al Kuruy, ge gar hinhan manhan gob kolnebe go ma kamwoñ,” inyiñ. ³³ Be, Mariaya Yuda mar yeñ gama irde wayamiñ morya goyen tumñañ esej hike Yesu beleñ yeneñbe Yesu wor biñde mat mel goke bunijeñ wor po nurde biñ kanduk hiriñ. ³⁴ Irdeb, “Dare mete tiyañ?” yineñ gusuñañ yiriñ. Irkeb mel gore wol heñbe, “Doyañ Al Kuruy, wake kuniñ. Irde ga kena,” inamiñ. ³⁵ Be, Yesu go dilin fimiñ katiñ. ³⁶ Irkeb Yuda mar goreb, “Go kennañ, Lasarus niñ amañeñ wor po nurde hiyen geb gogo esa,” yamiñ. ³⁷ Goyenbe al kura beleñ, “Yeñbe al dilin titmiñ sope irke nanñkinuñ. Gega Lasarusbe daniñ ma sope irke gogo kamuñ?” yamiñ.

Lasarus kamtiñde mat isañ hiriñ

³⁸ Be, Yesu go sopte po bunijeñ wor po nurdeb bembare kuriñ. Bempa gobe horabok, irdeb hora kuruy kura kañ kañ irde yamem goyen tatiñ hinhin. ³⁹ Be, Yesu beleñ, “Hora ga teñ siña irnañ,” yiniñ. Irkeb al kamtiñ gote babam Marta beleñ, “Goyenbe, Doyañ Al Kuruy, kolne hak-wambe bempa bana hike wawuñ sipte hih

geb hamiñ buluñ hih,” inyiñ. ⁴⁰ Gwaha inkeb, “Dufayge ne niñ tareñ irayiñbe Al Kuruyen tareñ turñuñ yañ goyen kenayiñ ma ginheim?” inyiñ. ⁴¹ Irkeb mel goreb hora kuruy goyen teñ siña iramiñ. Irkeb Yesu beleñ kotañ kañbe, “Ado, merene nurha goke igiñ wor po nurd gunheim. ⁴² Nebe merene hugiñeñ nurde hayen goyen nurde himyen. Goyenbe al gar harde hañ gake teñbe gago giner hime. Gogab nebe ge beleñ nad nerke wamiñ goyen fudinde yeñ nurnayiñ,” yiriñ. ⁴³ Gwaha yeñbe Yesu go uguñ po, “Lasarus, siñare kata,” inyiñ. ⁴⁴ Irkeb al kamtiñ gobe haninya kahanya amil beleñ po bili irde kimiñ mala titiñ goyen siñare katiñ. Irkeb Yesu beleñ, “Bembare niñ amil go hol irde uneybe tubul tike kwi,” yiniñ.

Yesu mayke kami yeñ mere sege iramiñ

⁴⁵ Be, Yuda mar budam Maria kinniñ yeñ wayamiñ mar goyen Yesu mata tiyiñ goyen keneñbe yeñ ge dufaymiñ sañiñ iramiñ. ⁴⁶ Goyenbe kuramiñbe Farisi mar hitte kuñbe Yesu mata tiyiñ goyen momoñ yiramiñ. ⁴⁷ Irkeb Al Kuruy doloñ ird ird mata doyañ mar pris buda gote karkuwañmiñya Farisi marya beleñ mere sege irniñ yeñ Yuda marte doyañ mar hoy yiramiñ. Hoy yirke wakeb, “Be, neñbe daha titek? Al gabe mata tiñeñ turñuñ yañ wor po forok yirde hi. ⁴⁸ Al gayen tubul titeke gwahade po teñ hiyen gobe al tumñañ yeñ ge dufaymiñ sañiñ irniñ tahañ. Irkeb Roma gabman beleñ wañbe nende Al Kuruyen ya balemya alya bereya tumñañ gwamuñ yurnayiñ geb,” yamiñ. ⁴⁹⁻⁵⁰ Irkeb pris buda gote karkuwañmiñ bana goñ kura deñembe Kaiafas goreb tareñ po, “Deñbe det kura ma wor po nurde hañ. Nanñiniñya neñ almemya tumñañ buluñ hetek gobe igiñ moñ. Ningbe al unkeñeñ gare po kamyen gab kanduk kuruy goyen kentek moñ,” yiniñ. Kaiafas gobe Yesu hinhin goyenter pris marte kuruymiñ heñ meteñ teñ hiyen al.

⁵¹ Be, Kaiafas gore mere tiyiñ gobe mali dufaymiñde ma mere tiyiñ. Yeñbe dama goyenter pris buda gote kuruymiñ heñ meteñ teñ hinhin geb, Yesu goyen Yuda mar niñ teñ kamyen yeñbe gogo mata kame forok yetek goke tagalyiñ. ⁵² Irde Yuda mar

munj po morj, Al Kurunjen dirnjen wej hoyande hoyande hanj wor yawanj tumnanj gabu yirde unjkurenj po iryenj goke tej kamyenj goyen wor tagalyinj. ⁵³ Nijgeb gor matbe mel gobe Yesu daha mat kura mayteke kamyenj yej belej nij narakenenj hinhan.

⁵⁴ Nijgeb Yesube goke tejbe Yuda mar dilinjyanj ma kunj hinhin. Gwaha titjenjbe yubul tej sawsawa nana bindere tiyuj kura Efraim inenj hanjyende komatminja kunjbe gor hinhan.

⁵⁵ Be, Yuda marte gabu nalu kuruj kura Pasoba goyen binde binde hej hinhin. Irkeb al budam Pasoba nalu ma forok yekeya ulij wuk yird yird mata titek yenje Yerusalem hurkunj hinhan. ⁵⁶ Irkeb Yuda marte doyanj marbe Yesu nij hugijenj narakenenj hinhan. Irdeb yingenj ulij kadam gusunjanj gird tejbe, “Dahade nurde hanj? Pasoba gabu nalure gayen ma po wayyenj yej nurde hanj?” yaminj. ⁵⁷ Goyenbe pris buda gote karkuwamijnja Farisi marya belejbe al momonj yiraminj. “Al kura Yesu goyen gor hi yej nurdeb waj momonj dirkeb kunj tej fere titek,” yinaminj.

12

Maria belej he fiminj haminj kusamunj goyen Yesu kahanje wogoryinj
(Matiyu 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹ Be, Pasoba nalu goyen nalu 6 po hej gab forok yetek hekeb Yesu go Lasarusyen tiyuj Betani kunj forok yirinj. Lasarusbe kamtinde mat Yesu belej isanj hirinj al go goyen. ² Be, gorbe Yesu nij tej binje kanjbe Marta belej binje go gale hej hinhin. Goya goyenbe Lasarusbe binje nininj yej gor gabu iraminj mar goyen binje nen nen gasunde keperde hinhin. ³ Be, mel go gwaha tej hikeyabe Maria belej nat he fiminj haminj kusamunj wor po, irde damumbe hende wor po goyen tawanje tumnanj po Yesu kahanje wogordeb tonanj yuwalhenj belej po utma tiyyinj. Irkeb he fiminj wok iryinj gote haminj iginj munj gore po ya go ep iryinj.

⁴ Goyenbe Yesuyen komatminj kura Yudas Iskariot belej Maria mata tiyyinj goke iginj ma nuryinj. Al gobe kame Yesu goyen asogo haninde kiryinj al go goyen. ⁵ Be, al goreb, “Nat he fiminj gabe al kura dama unjkurenj metenj tej hora tiyyenj go goya

tunjande. Nijgeb det fiminj ga damu tikeb gote murungem tej al bunijenj yuntewonj,” yirinj. ⁶ Goyenbe Yudasbe al bunijenj goke wor po ma nurde hinhin. Yenje kawe al geb, gogo gwaha mat mere tiyyinj. Yenje Yesuya komatminja gote hora doyanj irde hiyen al gega, hanjkayen hanjkayen hora go kawemde nene hiyen. ⁷ Be, Yudas go gwaha yekeb Yesu belej wol hejbe, “Tubul tinanj. Yej belej hanjka det fiminj haminj iginj munj go tej gwaha nira gobe kame mete nird nird ge sam nirnayinj goke gitik tej tej ge gwaha nira. ⁸ Al bunijenjbe denja hugijenj hinayinj. Goyenpoga nebe denja hugijenj ma hitek geb,” yinyinj.

⁹ Be, goya goyenbe Yuda mar buda kuruj belej Yesu go ya goyenter hi yej nurdeb wayaminj. Goyenbe Yesu yej ge po morj, Lasarus kamtinde mat huwaryinj goyen mananj kinninj yej wayaminj. ¹⁰⁻¹¹ Yuda mar budam Lasarus go kenenjbe Yesu hitte kunj dufayminj yej ge tarej irde hinhan. Nijgeb pris buda gote karkuwamijnj belej Lasarus mananj mayteke kami yej mere sege iraminj.

Mesaia Yerusalem kurinj

(Matiyu 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² Be, ferd fay urkeb al buda kuruj Pasoba gabu nalu kuruj goke Yerusalem wayaminj mar gore Yesube Yerusalem kunj hinhin goyen mere momonjinj nuraminj. ¹³ Irdeb patila yuwalhenj yufuj tej yad kunjbe tupi tej wanij yenje kuware gaha yaminj: “Al Kuruj turuj irinj ko!

Doyanj Al Kurunjen denjemde waj hi al gobe Al Kuruj belej guram irde sanj iryenj!

Israel marte Doyanj Al Kurunje Al Kuruj belej guram iryenj!” yaminj. *Tikinj 118:25-26*

¹⁴ Be, Yesu go Al Kurunjen asande katinj gwahade po, donki fonj kura kenenjbe go hende kipiryinj. Mata tiyyinj goke tej asande katinjbe ghade:

¹⁵ “Dej Saion taunde nij mar, kafura ma henayinj.

Doyanj Al Kurunjinj kuruj donki fonj hende waj hi go kennanj,” yitinj hi. *Sekaraia 9:9*

¹⁶ Goyenbe hanjkapyabe mata goyen goke komatminj yagobe bebak ma tiyaminj. Goyenbe kame Yesu go Al Kuruj hitte

mulgarj hej hurkuj denj turruj yaj tirinj kamere gab Yesu mata tiyyinj goke Al Kuruyjen asande katinj hi goyen bebak tiyaminj. Irde al buda kuruj gore yej ge mata tiyaminj go wor gwahade po katinj hi goyen go bebak tiyaminj.

¹⁷ Be, al buda Yesuya hikeya Lasarus kamyinj goyen yej belej yeke horabok metere mat huwaryinj go kenaminj mar gore gote mere momonj tagalde tukaminj. ¹⁸ Irkebal budam wor po mata tinj turruj yaj forok iryinj goyen nuraminj geb, kuj tupi tininj yej kwaminj. ¹⁹ Ninggeb go yenerjbe Farisi mar go yingej ulinj mere tenjbe, "Ga kennarj! Al buda kuruj gabe dubul tej yej po gama irde pasi hininj tahañ geb!" yaminj.

Yesube kamyenj goke tagalyinj

²⁰ Be, Pasoba gabu nalure Al Kuruj doloj irninj yej Yerusalem hurkaminj mar bana goñbe Grik mar manañ hinhan. ²¹ Mel gore Galili naja bana ninj taun kura Betsaida ninj al Filip hitte wayaminj. Wanjbe, "Nerjbe Yesu kinninj wor po yej nurde hite," inaminj. ²² Irkebal Filip belej Andru hitte kuj momonj iryinj. Irkebal Andruya Filipya tumrañde kuj Yesu momonj iraryum. ²³ Irkebal Yesu belej wol herjbe, "Ne Al Urminj gayen denj turruj yaj tetek nalube gago forok yihi. ²⁴ Fudinde wor po dinerj hime, wit bilmijnbe megerj bana kurkuj gabe kawanj hej iginerj paya hiyyej. Munañ gwaha ma tiyyerjbe paya ma hiyyej. ²⁵ Al kura yingej ge po nurde hi al gobe Al Kurunya ma hiriryerj. Munañ al kura megen gar herja yingej ge ma nurde Al Kuruj ninj po nurde hi al gobe yerja huginjerj hiriryerj. ²⁶ Al kura ne ninj meterj tej hime yej nurde hi albe merene po gama irde hiyerj. Irdeb ne herjde gorbe meterj alne wor gor hiyerj. Adonebe ne ninj meterj tej hiyerj al goyen turuj iryerj.

²⁷ "Be, bener kandukjerj wor po nurhem geb, daha yewerj? 'Ado, ulner kanduk forok yewerj tiya go faranj nurke ma kenerj,' inerj? Monj, nebe kanduk goyen go po tewerj yej waminj geb. ²⁸ Ado, denjgebe turruj yaj hewerj yej nurde hime," yirinj. Irkebal nanjkinde mat al melak kura, "Denjbebe bikken turruj yaj irminj, irde sopte gwaha ireñ," gwahade forok yirinj. ²⁹ Irkebal al buda gor hinhan go mere goyen nurdeb, "Daga mere tiya," yaminj. Munañ kurabe, "Al Kuruyjen

miyoy belej mere ira," yaminj. ³⁰ Irkebal Yesu belej, "Mere forok yihi gabe denj ge tej forok yihi. Ne ninj monj geb. ³¹ Be, Al Kuruj belej megen ninj alya bereya merem yaj yirtek nalube hanja gago. Irdeb megen gar ninj doyar al Satanbe takira timeke tareñ miñmonj hewerj tiya. ³² Goyenbe ne kuruse hende nade nisanj heke gab alya bereya megen hanj kuruj gayen nigerj hitte yawayerj," yinyinj. ³³ Gwaha yinyinj gobe kame mata dahade mat kamyenj goyen yikala yire yerjbe gogo yinyinj. ³⁴ Irkebal buda gore, "Nerjbe Moseyen sabarebe Mesaiabe huginjerj hiyerj yeke nurde hityen. Goyenbe dahade ninggeb, 'Al Urminjbe he hende kamyenj,' yej ha? Al Urminj gobe ganuj?" yej hitem po gusunanj iraminj. ³⁵ Irkebal Yesube mel goya sobamde ma hiyerj goke maya mere mat wol herjbe, "Hulsibe denja ulyande ma hiyerj. Ninggeb huls hiya gayenter po kuj hinayinj. Herj ga monj kidoma aw durerj tiya geb. Al kura kidoma bana kuj hiyerj al gobe gor kuj hime yej ma po nurdeya kuj hiyerj. ³⁶ Yesu goyen denja hikeyabe yej ge dufaytinj tareñ irnayinj. Gogab denjbe huls hiya bana herj mata iginj tej tej mar henayinj," yinyinj. Be, Yesu go mereminj pasi irdeb al buda go yubul tej kujbe nennak yej bana kurinj.

Yuda marbe Yesu pel irtek po haminj

³⁷ Be, Yesube mata tinj turruj yaj goyen Yuda mar dilinj yaj wor po forok yirde hinhin gega, yej ge dufayminj sanj ma irde hinhan. ³⁸ Go tej hinhan gobe Al Kuruyjen mere basanj al Aisaia belej kame gwahade forok yiyyerj yej kayyinj goyen po forok yej hinhan. Merebe gahade:

"Doyanj Al Kuruj, mere tagaltekeb ganuj belej fudinde yej nurde hanj? Hubu wor po!

Irdeb ganuj mar hitte Doyanj Al Kuruj belej tareñminj goyen yikala yiryerj? Hubu wor po!" yitinj. *Aisaia 53:1*

³⁹ Ninggeb Aisaia belej yitinj gwahade goyen po, mel gobe dufayminj yej ge tareñ ma po iraminj. Mel gote mataminj goke Aisaia belej mere hoyanj kura gahade kayyinj:

⁴⁰ "Yej belej mel gote dilinjbe titminj yiryinj. Irde binjbe pet tiyyinj.

Ninggeb dilinj gore epte ma nanjkennayinj.

Irde biñ go gereñ ma yeke epte ma bebak tinayij.

Irde ne hitte mulgañ ma henayij.

Moñ manhan ne hitte mulgañ heke sope yirmewoj,” yitiñ. *Aisaia 6:10*

⁴¹ Aisaiabe Al Kuruj belej Yesu denjem turñuj yañ irtij goyen bikkeñ kenerbe yeñ ge gogo tagalyij.

⁴² Be, al budam Yesu gwaha mat pel iramiñ gega, doyañ mar budambe yeñ ge dufaymiñ sañij iramiñ. Goyenbe Farisi mar belej nurdebe dakira tike gabu yamiñde epte ma kutek yeñ kafura hamiñ. Goke teñbe Yesu niñ dufaymiñ tareñ iramiñ goyen kawan ma tagalamiñ. ⁴³ Mel gobe al belej turuj yird yird niñ po amañer nurde hanjen. Irde Al Kuruj belej turuj yird yird niñ ma nurde hanjen geb, gogo kawan ma tagalamiñ.

⁴⁴ Be, Yesu belej kuware gahade tagalyij: “Al kura ne niñ dufaymiñ sañij iryenbe ne niñ po ma dufaymiñ tareñ iryen. Nad nerke wamiriñ al goke manañ dufaymiñ sañij iryen. ⁴⁵ Irde al kura ne ninyen al gobe ne po ma ninyen. Nad nerke wamiriñ al goyen wor kinyen. ⁴⁶ Nebe hulsi melak heñ hi go gwahade goyen melak hewe yeñ megen gar wamiriñ. Gogab al kura ne niñ dufaymiñ tareñ iryen gobe kidomare ma hiyen.

⁴⁷ “Al kura merene nurde ga biñde ma kerde hiyen al gobe ne belej merem yañ ma ireñ. Nebe megen niñ alya bereya gayen merem yañ yire yeñ ma wamiriñ. Al Kuruj hitte yumulgañ tiye yeñ wamiriñ. ⁴⁸ Gega ne harhok nuner merene ma nurde hañ mar goyen merem yañ yiryen albe hi. Niñgeb nalu funañdebe mere tagalde himyen gore wor po merem yañ yiryen. ⁴⁹ Gwaha, nebe nigen dufayner ma mere teñ hime. Adone nad nerke wamiriñ al goreb mere gwahade tiyayij, irde gwaha mat yawayij goyen nineñ hiyen. ⁵⁰ Yeñ belej nineñ hiyen mere gobe al belej gama irdeb yeñya hugiñer hinayij yeñ nurde hime. Niñgeb mere teñ himyen kuruj gabe Nanne belej gwaha yawayij nineñ hiyen go muñ po yeñ himyen gogo,” yinyij.

13

Yesu belej komatmiñ yagot kahañ halde yunyij

¹ Be, gabu nalu kuruj Pasoba go gise gwahade hiriñ. Irkeb Yesu go megen ga tubul teñ Naniñ hitte kuñ kuñ nalumiñ forok yihi yeñ nuryij. Yeñbe alya bereyamiñ megen hañ mar goyen bubulkurñe wor po yeñ nurde yunenbe igij yeñ ge teñ kameñ yeñ nurde hinhin geb, dufaymiñ goyen yikala yiryij.

² Be, wawuñbanare niñ biñge nene hinhan. Irkeb Uñgurabe Saimon Iskariot urmiñ Yudas belej Yesu asogo haniñde kiryen yeñ bikkeñ biñ tiriñ. ³ Yesube det kuruj gayen doyañ yird tareñ Naniñ belej untiñ goyen nurde hinhin. Irde yeñbe Al Kuruj hitte mat watiñ, irde sopte yeñ hitte mulgañ hiyyen goyen wor nurde hinhin. ⁴ Niñgeb biñge nen hinhande mat huwardeb uliñhormiñ hende niñ goyen tugu teñbe uliñ utma teñ teñde niñ amil teñ mal temdere giti iryij. ⁵ Gwaha teñ gab koronñde fe wogordeb komatmiñ yagot kahañ halde yunyij. Irdeb amil gore po fe goyen utma teñ yunyij.

⁶ Be, gwaha teñ kuñ kuñbe Saimon Pita hitte hiriñ. Irkeb, “Doyañ Al Kuruj, ge gayenbe kahañne haleñ teñ ha?” inyij. ⁷ Irkeb wol heñbe, “Mata tihim gote miñ bebak ma taha. Goyenbe kamebe bebak tiyayij,” inyij. ⁸ Irkeb Pita belej, “Moñ, kahañne epte ma halayij geb,” inyij.

Irkeb Yesu belej wol heñbe, “Kahange ma haleñbe epte ma meteñne kuruj gote igineñ tawayij,” inyij. ⁹ Gwaha inkeb Pita go, “Doyañ Al Kuruj, gwahade kenem kahañne po ma halayij. Hanneya tonañneya manañ tumñañ halde nunayij,” inyij. ¹⁰ Irkeb wol heñbe, “Al fe gimtiñ gobe uliñde tikiñ miñmoñ geb, kahañ po haltek hi. Gwahade goyen po deñbe bikkeñ Al Kuruj diliñde wukkeñ hañ. Goyenbe deñ tumñañ moñ geb,” inyij. ¹¹ Al gore asogo haniñde niryen yeñ bikkeñ nurde hinhin geb gogo, “Deñ tumñañbe wukkeñ hañ gega, al uñkuren po gabe gwahade ma hi,” yinyij.

¹² Be, komatmiñ yagot kahañ halde pasi irdeb uliñhormiñ hende niñ tugu titiñ goyen sopte teñ hor irdeb mulgañ heñ gasuñmiñde kuñ kipiryij. Irdeb, “Deñ ge teñ mata tihim gate miñ bebak tahañ?” yeñ gusuñar yiryij. ¹³ Irdeb gaha yinyij:

“Dej belej Tisa niner hanjen, munarj kurarebe Doyarj Al Kururj niner hanjen. Nebe al gwahade geb, dej belej gwaha niner hanj gob fudinde. ¹⁴ Ningeb gayenterbe Tisaya Doyarj Al Kururja niner hanjen gare kahanjij halde dunhem geb, dej wor kadam kaharj halde gunerj tej hinayij. ¹⁵ Nebe mata gwaha tej hinayij yerbe gago dikala dirhem. Ningeb dej wor dindikenbe kadtijnen meten al yerj nurde kadam fararj gurd tej hinayij. ¹⁶ Fudinde wor po dinerj hime, meten al kura doyarj alminj folek ma hanj, irde mere basarj al gobe huljarj iryenj al go folek ma hanj. ¹⁷ Dejnbe saba gayen bebak taharj. Ningeb saba gayen gama irde mata tej hinayijbe Al Kururj belej guram dirde igij igij diryenj,” yinyij.

¹⁸ Be, Yesu go sopte gaha yinyij: “Nebe dej tumnarj goke ma yerj hime. Neb basija yirmirij mar gobe nurde yunerj hime. Goyenbe mere Al Kururjen asande katij hi gobe forok po yiyyej. Merebe gahade: ‘Al kura neya tumnarj binje nerenj al gore tigiri tej asogo niryenj,’ yitij hi. ¹⁹ Mata goyen forok ma yerj hikeya go wa gago dinerj hime. Gogab mata go forok yekebe nebe Mesaia yerj dufaytij sanij irnayij. ²⁰ Fudinde wor po dinerj hime, al kura ne belej al yad yermeke kunayij mar gote saba fudinde yerj nurnayijbe merene nurde hanj yerj nurd yunerj. Irdeb al kura merene fudinde yerj nurnayijbe nad nerke wamirij al gote mere nurde hanj yerj nurd yunerj,” yinyij.

²¹ Be, gwaha yinenj pasi hejbe binje kankurjen wor po nurdeb kawan po, “Fudinde wor po dinerj hime, kuratij kura belej pel nirde asogo hanijde nerenj tiya,” yinyij. ²² Irkeb komatmij belej kukuwamnenj nurdeb ganurj nij kura yihi yerj yingjen ulij kadam genenj tiyamij. ²³ Be, komatmij kura Yesu belej bubulkurjne wor po yerj nurd unerj hiyen al gobe Yesu bindere gegelhek mat bulgarj yitij hinhin. ²⁴ Irkeb Saimon Pita belej al go hanij belej po tunarj irdeb, “Ganurj nij yerj ha yerj gusunarj ira,” inyij. ²⁵ Irkeb al gore Yesu hinhin belej ge tawurj hejbe, “Doyarj Al Kururj, ganurj nij yerj ha?” inyij. ²⁶ Irkeb Yesu belej wol hejbe, “Al gobe beret parwek gayen koronj bana fe ulij irde ga unerj al goyen,” inyij. Irdeb beret parwek go tej koronj bana fe ulij irde

Saimon Iskariot urmij Yudas unyij. ²⁷ Be, Yudas go beret go tekeb goyare po Satan belej ketal uryij. Irkeb Yesu belej, “Mata kura tiyenj tej ha gobe aranenj po tiyayij,” inyij. ²⁸ Goyenbe yerja gor binje nene hinhan mar goreb mij daniij Yesu belej Yudas gwaha ina yerj bebak ma tiyamij. ²⁹ Yudasbe mel gote hora doyarj irde hinhin al geb, al kurabe Yesu belej Pasoba binje damu tej tej goke inenj hi yerj nuramij. Kurabe hora tej al buninenj yunerj yunerj nij inenj hi yerj nuramij. ³⁰ Be, Yudas go beret tejbe goyare po kat sijare kurij. Gobe wawunde tiyyij.

Yesu belej saba tarej gergen goyen komatmij yunyij

³¹ Be, Yudas go kukeb Yesu belej, “Be, hanjkabe ne Al Urmij gayen deje tururj yarj goyen tetek hihim. Irde ne belej mata tiyenj goreb Al Kururj deje tururj yarj tiyyej. ³² Ningeb Al Kururj belej ne hitte mat deje tururj yarj tiyyenbe yerj belej wor yingjen hitte mat dejne tururj iryenj. Irdeb ararj po iryenj. ³³ Dirijne yago, nebe deya sobamde ma hitek geb. Dejnbe ne nij nanjkennayij gega, Yuda mar yinmij gwahade goyen po, ne kwenje gorbe dej epte ma kunayij dinerj hime gago. ³⁴ Nebe saba gergen kura gago direnj tihim: kadtij ge amanenj nurd gunerj tej hinayij. Ne belej dej ge amanenj nurde himyen gwahade goyen po, dej wor ditiij ge kadam amanenj nurd gunerj tej hinayij. ³⁵ Gwahade kadtijya kadam amanenj nurd gunerj tej hinayijbe al hoyarj kururj gore denenbe nere komatne yerj nurde dunerj hinayij geb,” yinyij.

³⁶ Gwaha yinkeb Pita belej, “Doyarj Al Kururj, gebe dare kwayij?” inenj gusunarj iryij. Irkeb Yesu belej wol hejbe, “Hanja wor pobe kwenje gor epte ma kwayij. Gega kamebe igij kwayij,” inyij. ³⁷ Irkeb Pita belej, “Doyarj Al Kururj, dahade ningeb hanja gayen epte ma gama girenj? Nebe ge nij tej igij kamerj,” inyij. ³⁸ Irkeb wol hejbe, “Ge gayen fudinde wor po ne nij tej igij kamayij? Fudinde wor po ginhem. Hanja wawurj tatirok mere ma tikeya wawurj karwore ne nij yerj, ‘Al gob ma nurde unerj hime,’ yawayij,” inyij.

14

Yesu belej komatminj sajinj yiriyij

¹ Be, Yesu go sopte po, “Ne dubul tej kwej goke kandukrej ma nurnayij. Al Kuruj nij hekkerj nurde hinayij. Irdeb ne nij wor hekkerj nurde hinayij. ² Nanner yarebe hej hej gasunbe budam hañ. Niñgeb gor kuj gasuntij sope yirej tihim. Gasuj go budam moñ manhan gwahade ma din-mewoj. ³ Kuj gasuntij sope yirde ep irdeb mulgarj hej waj ne hejñde gor dukej. Gogab deñ manaj ne hejñde gor hinayij. ⁴ Deñbe ne kwej tej himere gor kuj kuj belejbe nurde hañ gogo,” yinyij. ⁵ Irkeb Tomas belej, “Doyaj Al Kuruj, neñbe gor kwej taha yej ma nurde hite. Niñgeb belej gob daha mat nurtek?” inyij. ⁶ Irkeb wol hejñbe, “Nebe Al Kuruj hitte kuj kuj belej. Irde nebe mere fudinde gote mij al, irde Al Kurujña hugiñej hej hej gote mij al wor po. Niñgeb ne miñmoñbe al kura Adone hitte epte ma kunayij. ⁷ Deñbe ne gayen keñkela nurde nunej hanjen manhan Adone wor nurd unwoj. Goyenbe gayenter matbe ne gayen nurd nunej hañ geb, Adone wor nurde unej hinayij. Goke tej deñbe bikkenj nurd unej hañ yej nurde hime.” yinyij.

⁸ Irkeb Filip belej, “Doyaj Al Kuruj, Nanake dikala dira. Dikala dirke kenerjbe ep gogo yej nurtek,” inyij. ⁹ Irkeb wol hejñbe, “Filip, nebe deñya ulyañde hityen gega, ma po nurd nunej ha? Al kura ne nenej hiyen al gobe Nanne manaj kenerj hiyen. Niñgeb dahade geb, ‘Ado dikala dira,’ ninej ha? ¹⁰ Nebe Nanneya hirekeb Nannebe neya har gobe fudinde yej ma nurde ha? Ne belej mere dirde himyen gobe dufayner ma dinej himyen. Meterj tej himyen kuruj gobe Adone, ne hitte hi gote meterj geb, yej belej neya hej meterminj tej hiyen. ¹¹ Nebe Nanneya har, irde Nannebe neya har yemeke goke fudinde yej nurnayij. Munaj gwaha ma teñbe mata tiñej turruñ yaj wor po forok yirmeke yenej hanjen goke nurde gab mere tej hime gayen fudinde yej nurnayij. ¹² Fudinde wor po dinej hime, al kura ne nij dufayminj tarej iryenbe ne

belej mata forok yirde himyen goyen yej wor forok yirde hiyen. Irde nebe Nanne hitte kwej geb, al gobe ne belej mata tej himyen gote folek wor po tej hiyen. ¹³ Irdeb deñner* det kura nij gusunaj hekeb ne belej wol hej dunej. Gogab Adonebe Urmij ne gayen hitte mat deñem turruñ yaj hiyyej. ¹⁴ Deñbe det kura nij nurdeb ne deñner po gusunaj nurnayij. Irkeb det goke nurnayij goyen dunej.

¹⁵ “Be, deñbe ne nij amañej nurnayijbe ne belej mata gwaha gwaha tinaj dinej hime goyen gama irde tej hinayij. ¹⁶ Ne belej Nanne gusunaj irmekeb Faraj Al hoyaj duney. Irkeb yejñbe deñya hugiñej hinayij. ¹⁷ Yejñbe Holi Spirit. Yende merebe fudinde wor po. Gega megen nij alya bereyabe epte ma kennayij, irde ma nurd unej hañ geb, mereminj fudinde yej ma nurnayij. Goyenpoga deñbe yeyña hinayij, irde yejñbe deñ bana hiyyej geb, nurd unej hinayij. ¹⁸ Nebe kwej gega, kagew yara ma dubul tiyen. Deñ hitte sopte mulgarj hej wayej. ¹⁹ Hej ga moñ megen hañ mar gare ma nennayij. Goyenbe deñbe nennayij. Irde nebe kamej gega, sopte huwardeb hej geb, deñ wor gwahade po hinayij. ²⁰ Gwaha tiyen nalu goyen wakeb Nanneya har goyen bebak tinayij. Irde deñya hite gwahade po, deñ wor neya hañ goyen bebak tinayij. ²¹ Al kura sabane nurde gama irde hi al gobe ne nij amañej nurde hi. Irde ne nij amañej nurde hi al gobe Adone belej yej goyen bubulkunje wor po yej nurde unej hi. Irde ne wor yej goyen gwahade po nurde unejñbe nebe al gwahade yej nigej ikala irej,” yinyij. ²² Irkeb Yudas belej, “Goyenbe, Doyaj Al Kuruj, dahade geb neñ hitte po nebe al gwahade yej dikala dirdeb megen nij marbe gigej ma yikala yirayij?” inyij. Yudas gobe Yudas Iskariot moñ, al hoyaj po. ²³ Be, Yudas gore gwaha inkeb Yesu belej wol hejñbe, “Al kura ne nij amañej nurde hañ marbe sabane gama irnayij. Irkeb Nanne belej bubulkunje wor po yej nurd yuney. Irdeb neya Nanneya tumraj yej hitte kujñbe yeyña hitek. ²⁴ Munaj al kura ne nij amañej ma nurde hañ marbe

* 14:13: “Deñner” gabe duliñ Yesu deñe urde gusunaj ird ird nij ma yej hi. Neñbe Yesuyen alya bereya niñgeb, yeyña awalikde heñya gusunaj hej hej nij yej hi.

sabane ma gama irnayin. Mere deŋ beleŋ nurde haŋ gabe bener niŋ moŋ, Nanne nad nerke wamirin al gote mere geb.

²⁵ “Mere dirde hime kuruj gabe tumŋar henya gago momoŋ dirde hime. ²⁶ Goyenbe kame Faraj Al, Holi Spirit goyen Al Kuruj beleŋ teŋ kerke kateŋ gasuŋne tiyyeŋ. Irdeb deŋ nurtek mere kuruj goyen yeŋ beleŋ gab saba dirde hiyeŋ. Irde ne beleŋ det momoŋ dirde himyen kuruj goyen wor bebak dirde hiyeŋ. ²⁷ Al biŋ kamke igin heŋ heŋ mata goyen deŋ hitte tubul tihim. Al biŋ kamke heŋ heŋ gobe nigen goyen duneŋ. Nebe megen niŋ mar beleŋ duneŋ haŋyen gwahade ma duneŋ. Niŋgeb kame mata forok yiyyeŋ goke kandukheŋ ma nurnayin, irde kafura ma henayin. ²⁸ Nebe kweŋ, irdeb sopte mulgar heŋ deŋ hitte wayeŋ yeŋ himeke nuraŋ. Niŋgeb ne niŋ amaŋeŋ nurde haŋ manhan Nanneb ne folek go hitte kweŋ tihim goke amaŋ hewoŋ. ²⁹ Haŋka gago mata go forok ma yeŋ hikeya goke dinhem. Gogab mata go forok yeke keneŋbe fudinde yeŋ dufaytin tareŋ irnayin. ³⁰ Megen gar niŋ doyaŋ al Satanbe wayeŋ tiya. Niŋgeb sobamde ma heŋ mere direŋ geb. Goyenbe Satanbe saŋiŋmiŋdebe epte ma daha wet kura niryen. ³¹ Gega nebe Nanneŋ amaŋeŋ nurde uney hime geb, yeŋ beleŋ gwaha gwaha tiyayin niyayin goyen po tiyeŋ. Gogab al beleŋ ne gayen yeŋbe al gwahade yeŋ bebak tinayin. Be, wake gasuŋ ga tubul teŋ kuniŋ,” yinyin.

15

Yesube wain he, irde yende alya bereyabe gote hanij

¹ Be, Yesu go sopte gaha yinyin: “Nebe wain he fudinde wor po. Munar Nannebe wain meteŋ gote miŋ al. ² Yeŋbe wain hanij kura ne hitte mat kutin goyen igineŋ ma heŋ hitinbe walde yemeyde hiyen. Munar wain hanij igineŋ heŋ hitin gobe sopte igineŋ kuruj po ferde hiyeŋ yeŋ hanij sope yirde hiyen. ³ Deŋbe saba dirde himyen goreb bikkeŋ po he hanij haraŋ hitin gwahade goyen dirtin haŋ. ⁴ Niŋgeb deŋbe neya po hinayin. Irkeb ne gayen denya heŋ. He hanij kura piŋinbe basaŋ ma hitin hiyeŋbe yinŋeŋ epte ma igineŋ hiyyeŋ. Gwahade goyen po, neya ma hinayinbe, mata igin kura ma forok yirnayin.

⁵ “Nebe wain he, irde deŋbe gote hanij. Niŋgeb al kura neya hike nebe yenya heŋ al gobe gote igineŋ, mata igin igin budam forok yirde hiyeŋ. Munar neya ma heŋ hoyar muŋ po pat yitin hiyeŋbe mata igin kura ma po teŋ hiyeŋ. ⁶ Al kura neya ma hi al gobe he hanij kura walde temeyke kamtin hiyeŋ go gwahade hi. He hanij gwahade gobe yade kakde yemeyke humga kuŋ haŋyen. ⁷ Munar deŋ gayen neya hinayin, irde merene manaŋ deŋ bana hiyeŋbe det kura niŋ nurde gusuŋar henayin. Irdeb det gobe yade hinayin. ⁸ Gwaha teŋbe mata igin igin kuruj forok yirde hikeb gore Nanneŋ deŋbe turjuŋ yaŋ heŋ hiyeŋ. Gwaha teŋ hinayin gabe al hoyar beleŋ nere komat yeŋ deney hinayin.

⁹ “Be, Nanne beleŋ ne gayen bubulkuŋne wor po yeŋ nurde nuneŋ hiyen gwahade po, ne wor deŋ gayen bubulkuŋne wor po yeŋ nurde duneŋ hime. Niŋgeb deŋ ge amaŋeŋ nurde duneŋ hime bana goŋ heŋ mata teŋ hinayin. ¹⁰ Nebe Adoner saba gama irde himekeb ne gayen bubulkuŋne wor po yeŋ nurd nuneŋ hiyen bana goŋ hime. Gwahade goyen po, deŋ beleŋ wor sabane gama irnayinbe deŋ gayen bubulkuŋne wor po yeŋ nurde duneŋ heŋ goyen bana hinayin. ¹¹ Mere ga momoŋ dirde hime gabe amaŋ dufayne manaŋ hime gwahade goyen po, deŋ wor gotin yaŋ hinayin, irde amaŋ dufaytin goyen kuruj wor po hewoŋ yeŋ gago momoŋ dirde hime. ¹² Sabanebe gahade: ne beleŋ deŋ gayen bubulkuŋne wor po yeŋ nurd duneŋ himyen gwahade goyen po, deŋ wor kadtin yago niŋ amaŋeŋ nurd guney teŋ hinayin. ¹³ Niŋgeb kadtin ge amaŋeŋ nurd nurd mata fudinde wor pobe kadtin ge nurde faraj yurde kamnayin gogo. ¹⁴ Deŋbe sabane gama irde hinayinbe duwanne yago wor po henayin. ¹⁵ Meter albe doyaŋ almiŋ beleŋ meteŋ daha teŋ hi goyen ma nurde hi. Goyenbe deŋbe nurde haŋ geb, meteŋ marne ma dineŋ. Gwaha dintinbe duwanne yago dineŋ. Nebe Al Kuruj beleŋ saba nirtin kuruj goyen momoŋ dirde himyen geb, gogo duwanne yago dineŋ hime. ¹⁶ Deŋ beleŋ basaŋ ma niraminiŋ. Gwaha nirtinbe kuŋ igineŋ hugineŋ hitek mata igin goyen forok yirnayin yeŋ basaŋ dirmirin. Gwaha teŋ henyabe ne deŋner det kuraŋ gusuŋar

hekeb, Nanne belej igij ala po dunyer.
¹⁷ Ningeb kadtiñ ge kadom amanerj nurd gunerj tej hinayinj. Sabanebe gago geb,” yinyinj.

Megen niñ marbe Yesuyen komatmiñ haram yirde hinayinj

¹⁸ Be, Yesu go sopte po gaha yinyinj: “Megen niñ mar belej haram dirkebe, ‘Nerj gago po ma dirhañ. Doyarj alniniñ wa haram iramiñ go,’ yerj nurde hinayinj.
¹⁹ Deñbe megen niñ mar manhan megen niñ mar belej awalik igij igij po dirde hiwoñ. Gega deñbe megen niñ mar bana mat basaña dirmiriñ geb, deñbe megen niñ mar moñ. Goke tejbe megen niñ mar belej deñ gayen igij ma nurd dunerj hañ gogo.

²⁰ Ne belej, ‘Metelj albe doyarj almiñ epte ma fole iryerj,’ dinmiñ gobe bitiñ sir ma yiyyerj. Ningeb dinmiñ gwahade po, mel gore ne buluñ buluñ nirnayinjbe deñ wor buluñ buluñ gwahade po dirnayinj. Munarj mel gore sabane nurde gama irnayinjbe dende saba niñ wor gwahade po tinayinj.

²¹ Mel gobe nad nerke wamiriñ al goyen ma nurde unerj hañ geb, ne niñ igij ma nurdeb deñ manarj buluñ buluñ dirnayinj.

²² Ne belej warj saba ma yirmiñ manhan mata buluñ miñmoñ hiwoñ. Goyenbe ne warj saba yirmiñ geb, epte ma neñbe mata buluñniniñ miñmoñ yetek hañ. ²³ Al kura buluñerj wor po nurd unerj hi al gobe Adone wor buluñerj wor po nurd unerj hi. ²⁴ Ne belej mata tiñerj turñuñ yañ wor po al kura belej epte ma forok yirtek goyen mel gote diliñ mar ma forok yirmiñ manhan mata tiñerj ne belej yirmiñ go pel irarj gote mata buluñ miñyarj ma hiwoñ. Goyenbe mel gobe mata tiñerj goyen yenañ gega, neya Adoneya tumñarj buluñerj wor po nurd dunerj hañ. ²⁵ Goyenbe mata gwaha tej hañ gobe yende sabare Mose belej, ‘Mel gobe miñ miñmoñ buluñ nurd nunerj hañ,’ gwahade kayyinj goyen go po tej hañ.

²⁶ “Be, Fararj durd durd Albe wayyerj. Yerjbe Holi Spirit, meremiñbe fudinde wor po, irde Adone hitte mat wayyerj. Ne belej Al Kururj hitte mat tej kermeke wayñbe ne niñ momoñ dirde hiyerj. ²⁷ Irkeb deñ wor ne niñ al momoñ yirde hinayinj. Deñbe metelj miñ urmiriñde mat po neya hityen geb, deñ wor gwaha tinayinj,” yinyinj.

16

¹ Be, Yesu go sopte gaha yinyinj: “Mere dirhem kururj gabe dufaytiñ ne niñ tareñ irtiñ goyen yubul ma tinayinj yerjbe gago dinhem. ² Be, Yuda mar belej yende gabu yare dakira tike epte ma kunayinj. Fudinde, al kurabe Al Kururj niñ keñkela metelj tihit yerjbe mudunke kamnayinj nalu goyen forok yiyyerj. ³ Go mar gobe neya Nanneya ma nurde dunerj hañ geb, mata gogo tej hinayinj. ⁴ Nebe naja hakot po momoñ dirde hime gago. Gogab nalu goyen forok yekeb bikkeñ hayhay diriñ go gago forok yerj hañ yerj bitiñ bak yenañ. Hañkapyabe tumñarj hinhet geb, momoñ ma dirmiriñ,” yinyinj.

Holi Spirityen metelj

⁵ Be, Yesu go sopte gaha yinyinj: “Hañkabe nad nerke wamiriñ al hitte kweñ tihim. Goyenbe deñ gayen al kura belej, ‘Dare kweñ tej ha?’ yerj gusuñarj ma nirhañ. ⁶ Mere dirhem garebe bunijerj dufay belej po dukdawañ dira. ⁷ Goyenbe fudinde wor po dinerj hime, deñ gayen igij hewor yerj nurdeb gago kweñ tihim. Ne ma kweñbe Fararj Durd Durd Al go deñ hitte ma wayyerj. Gega ne kweñ gab Fararj Durd Durd Al go tej kermeke wayyerj. ⁸ Yerj belej warjbe megen hañ marbe mata buluñ miñyarj goyen yikala yirkeb yenerj bebak tej hinayinj. Irde damiñbe Al Kururj diliñde mata huwak, irde kame Al Kururj belej merem yarj yiryerj goke wor momoñ yirde hiyerj. ⁹ Mata buluñmiñbe ne niñ dufaymiñ sañij ma irde hañ gogo yerj yikala yiryerj. ¹⁰ Nebe kamerj, irde huwareñ, irdeb Al Kururj hitte hurkumeke al kura ma nennayinj. Mata kururj go tiyerj gote miñ goyen Fararj Al belej yikala yirkeb Al Kururjbe huwak yerj bebak tinayinj. ¹¹ Irde megen niñ marte doyarj al Satanbe bikkeñ Al Kururj belej merem yarj iriyerj geb, kame megen niñ alya bereya tumñarj merem yarj yiryerj goyen yikala yiryerj.

¹² “Be, nebe det budam wor po momoñ dirtek hañ gega, deñbe epte ma merene tumñarj bebak tinayinj. Ningeb tumñarj ma momoñ direñ. ¹³ Goyenbe Holi Spirit, mere fudinde po yerj hi al gore warj gab mata fudinde tej tej belerj kururj go dikala diriñ. Yerjbe yingende dufayde ma mere tiyyerj. Al Kururj belej mere

momorj irke go po momorj diryerj. Irde mata kame forok yetek goyen mananj momorj diryerj. ¹⁴ Merenebe yerj belej gab basanj hej momorj dirde hiyerj. Gwaha matbe dejnne turruj yarj irde hiyerj. ¹⁵ Al Kurrujyen dawet kurruj gobe tumruj nigen ala. Gwahade geb Holu Spirit belej detne kurruj goyen dikala dirde hiyerj yihim gogo," yinyinj.

Yesu nij bij misij nurnayinj gega, kamebe amanj henayinj

¹⁶ Be, Yesube sopte po yirij. "Murj kura hejbe ma nennayinj gega, gor mat hitnej tejbe sopte nennayinj," yinyinj. ¹⁷ Irkeb komatmij yago kura belej, "Daha yihim yerjbe, 'Murj kura hejbe ma nennayinj gega, gor mat hitnej tejbe sopte nennayinj,' yerj hi? Irde, 'Nanne hitte kwenj tihim,' yerj hi?" yerj kadam gusuñanj gird tiyaminj. ¹⁸ Mel gobe goke gusuñanj po hej hejbe, "Yerj belej, 'Murj kura hejbe,' gwaha yerj hi gobe daniñ wor po yerj yerj hi? Nejnbe gwaha yerj hi yerj bininiñ bak ma yerj hi," yerj kadam gusuñanj gird tiyaminj.

¹⁹ Be, Yesu go mere tiyyinj goke komatmij yago belej gusuñanj irtek heke yenerjbe, "Deñ gayen ne belej, 'Murj kura hejbe ma nennayinj gega, gor mat murj kura hitnej tejbe nennayinj,' yihim goke gusuñanj nirniñ tej hañ? ²⁰ Fudinde wor po dinej hime, megen nij marbe ne kameñ goke amanj hekeb dejnbe ne nij buninjne nurde esinayinj. Fudinde, deñ belej ne kammekke goke kanduknej nurnayinj. Goyenbe kamebe amanj henayinj. ²¹ Bere kura dirinj kawañ kertek naluminj forok yekeb dirinj kawañ kere yerjbe ulinj misij kurruj katyerj. Goyenbe dirinjmiñ go kawañ hekeb goke amanjne nurdeb ulinj misij katyerj goke bij sir yiyeyj. ²² Niñgeb gwahade po deñ wor hañka gabe kanduknej nurde hañ. Gega sopte wañ denmekeb goyenter mat amanj wor po hej hinayinj. Irkeb al kura belej amanjtiñ goyen epte ma goranj diryerj. ²³ Goyenterbe det kura nij ne ma gusuñanj nirnayinj. Fudinde wor po dinej hime, deñner det kura nij Nanne gusuñanj irnayinj kurruj gobe dunyerj. ²⁴ Meheñde ne gama niramijnde mat wañ wañ hañkabe ne deñner det kura nij ma gusuñanj irde hanjen. Goyenbe hañka matbe ne deñner gusuñanj irde hinayinj.

Irkeb det nij gusuñanj irde hinayinj kurruj goyen duney hiyerj. Irkeb goke amanjne wor po nurde hinayinj.

²⁵ "Nebe maya mere mat mere dirde himyen. Goyenbe nalu kura forok yekeb sopte ma maya mere mat mere dirde hej. Nannejnbe kawan po mere dirde hej. ²⁶⁻²⁷ Al Kurrujbe deñ gayen bubulkunje wor po yerj nurde duney hi. Niñgeb go nalurebe ne deñner dindikerj gusuñanj irde hinayinj. Ne belej po deñ ge tej Nanne gusuñanj ireñ ma dinej hime. Dejnbe ne nij amanjne nurde hanjen, irdeb nebe Al Kurruj hitte mat wamirij goyen fudinde yerj nurde hanjen geb, Adone belej deñ gayen bubulkunje wor po yerj nurd duney hi geb, gago dinej hime. ²⁸ Nebe Adone hitte mat megen gar wamirij. Irdeb hañka gab megeñ ga tubul tej Nanne hitte mulgarj hewej tihim," yinyinj.

²⁹ Irkeb komatmij belejnbe, "Be, mere dirha gabe ufurkuñ mat ma dirde mere keñkelak po dirha. ³⁰ Gebe det kurruj ga nurde ha geb, al kura belej dufay guntek moñ yerj genhet. Niñgeb gebe Al Kurruj hitte mat wayariñ goyen fudinde yerj nurde hite," inaminj. ³¹ Irkeb Yesu belej wol hejbe, "Be, hañka gab dufaytiñ tareñ irhet yahañ. Gega keñkela hej ga hinayinj! ³² Deñ gayen burgagaw kertek nalu forok yewej tiya geb. Go nalu gobe gago bikkej forok yihi. Irkeb nubl tej burgagaw kerde tiyuntinjyañ tiyuntinjyañ kunayinj. Goyenbe nebe nuñkureñ ma hime, Nanneya tumruj har. ³³ Mere gabe neya hej bitij kamke igij hinayinj yerjbe gago momorj dirhem. Megen garbe kanduk yenerj hinayinj. Goyenbe ne belej megen nij tareñ go fole irmij geb, kanduk goke yul ma yenayinj, sañij po hej hinayinj," yinyinj.

17

Yesu belej komatmij ge tej Al Kurruj gusuñanj iryinj

¹ Be, Yesu go gwaha yinerjbe kotanj kaj Al Kurruj gaha inyinj:

"Ado, nalube gago forok yihi. Urge deñem turruj yarj goyen kawan irayinj. Gogab ne Urge gare wor deñge turruj yarj goyen kawan ireñ. ² Ge belej megen nij alya bereya kurruj gayen doyañ yird

yird tarej gobe ne nunarij. Gogab alya bereya ne nunarij goyen geya huginjer hej hej goyen yunerj. ³Geya huginjer hej hej gote belejbe gahade: al belej Al Kuruj fudindebe ge gujkurenj po ha yej nurd gunerj harj, irde ne Yesu Kristu gayen ge belej nad nerke wamirij yej nurd nunerj harj gobe geya huginjer hej hej gote belej. ⁴Nebe megen gar meterj nunarij gobe pasi irmirj. Gwaha matbe sanjinge turujj yaj goyen al yikala yir-mirj. ⁵Ninjeb, Ado, harjkabe ge hitte kwerj tihim geb, megerj ga ma forok yirinjya geya henja sanjigne turujj yaj hinhem gwahade goyen po nirayinj.

⁶“Be, nebe megen nij mar hitte mat alya bereya basija yirde nunarij mar goyen hitte gebe al gwahade yej kawan po yikala yirde himyen. Mel gobe gere. Ge belej ne nunkeb merege momoj yirmeke nurdeb gama irde hanjen. ⁷Gayenterbe det kurujj ge belej nunarij gobe ge hitte mat po watinj yej nurde harj. ⁸Ge belej mere gwahade yinayinj ninarij goyen yinmekeb fudinde yej nurde harj. Irdeb nebe ge hitte mat wamirij gobe fudinde wor po yej nurde harj. Mel gabe ge belej nad nerke wamirij goyen wor fudinde yej nurde harj.

⁹“Nebe mel gayen faranj yurayinj yej gusujanj girde hime. Megen nij mar goke ma gusujanj girde hime. Ge belej ne nunarij mar gobe gere ninjeb, yej ge po tej gusujanj girde hime. ¹⁰Nere alya bereya kurujj gobe gere, irde gere alya bereya kurujj go wor nere. Ninjeb mel gare dejne turujj yaj wor po goyen kawan irde hanjen. ¹¹Nebe megen gar ma hej tihim, ge hitte hurkenj. Goyenbe mel gabe megen gar hinayinj. Ado, gebe al wukkenj wor po, mata bulungem moj. Gebe tarejge yaj, irde tarejge goyen ne nunarij. Ninjeb sanjinger mel ga doyarj yirde hike al buluj belej epte ma buluj yirnayinj. Gogab geya neya unjkurenj har gwahade goyen po, yej wor awalikde po hinayinj. ¹²Neb mel gaya tumjanj henjabe tarej nunarij gore po doyarj yirde petpet yirde himekeb iginj hinhan. Irdeb al kura ma timiyinj. Goyenpoga al kura bikkenj gwaha tiyyej yej asanger

katinj goyen fudinde forok yej yej ge tejbe al unjkurenj po ga mabok hiyuj.

¹³“Be, gabe ge hitte hurkutek hej hime. Goyenbe amanj hej himyen gwahade po mel gayen wor amanj henja hiwoj yej mere kurujj gago girhem. ¹⁴Mel gabe merege momoj yirmeke gama irde hanjen. Irkeb megen nij mar belej haram yirde hanjen. Gobe neb megen nij al moj gwahade goyen po, yej wor megen nij al moj geb, gogo haram yirde hanjen. ¹⁵Goyenbe mel gayen megen gar mat yade sija yirke kanduk kura ma yenerj hinayinj yej ma ginerj hime. Gwaha titjenje al buluj belej buluj yird yird nij pet pet yirde hayinj yej gusujanj girde hime. ¹⁶Nebe megen nij moj gwahade goyen po, mel gayen wor megen nij mar moj. ¹⁷Meregebe fudinde wor po. Ninjeb mereger mel ga saba yirke delger wukkenj henayinj. ¹⁸Ge belej nad nerke megen gar wamirij gwahade goyen po, ne belej wor mel gayen yad yirmeke megen nij alya bereya hitte kunayinj. ¹⁹Nebe mel gayen mananj gere kudinj wor po henayinj yej nurdeb yej ge tej nigerj gayen wa gunerjbe gigen kudinj wor po hitinj hime.

²⁰“Be, gusujanj girde hime gabe mel gake po moj. Kame mel gare mere tagalke meremirj nurde ne nij dufaymirj tarej irnayinj mar goke wor gusujanj girde hime. ²¹Gogab, Ado, gebe neya hirekeb ne wor geya har gwahade goyen po, mel gayen wor gwahade po hej awalikde hinayinj. Irdeb mel gabe deyyat awalik bana hiwoj yej gusujanj girde hime. Irkeb ge belej nad nerke wamirij goyen megen nij mar belej fudinde yej nurnayinj. ²²Ge belej dejne turujj yaj iranj gwahade po, ne wor mel ga gwaha yirhem. Gogab deyyabe unjkurenj har gwahade goyen po, yej wor gwahade po hej awalikde hinayinj. ²³Mel gore fudinde wor po awalikde hiwoj yej nurdeb gebe neya hirej, irkeb nebe yenjya hitek. Gogab al hoyanj gore ge belej nad nerke wamirij yej nurnayinj. Irde ge belej ne nij amanj nurde ha gwahade goyen po, mel gayen wor amanj nurde yunerj ha goyen megen nij alya bereya

belej nurnayij.

²⁴ “Ado, ge belej al ne niñ nunariñ mar gobe ne hej gasurde kuñ gor hiwor yej nurde hime. Irdeb megej ga ma forok yekeya ne gayen bubulkuñne wor po yej nurd nunenbe dejne turñuñ yañ irariñ goyen mel gare kenwoj yej nurde hime. ²⁵ Ado, gebe Al Huwak wor po. Megen niñ marbe ma nurd gunerj hañ. Goyenbe nebe nurde gunerj hime. Irde neya hañ mar gayen wor ge belej nad nerke wamiriñ goyen fudinde yej nurde hañ. ²⁶ Ne belej gebe al gwahade yej mel gar hañ gayen yikala yirde himyen. Irde kame wor gwahade po yikala yirde hej. Gogab ge belej bubulkuñne wor po yej nurd nunen hayen gwahade po, yej wor gwahade po nurd yunerj hayiñ. Irke nigenj gayen wor yeñya hitek,” inyiñ.

18

Yesu asogo haniñde kiriyiñ

(Matiyu 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-

53)

¹ Be, Yesu go Al Kuruñ mere iryiñ goyen pasi hejbe komatmiñ yagoya Pasoba biñe nene hinhan gasuñ go tubul teñ kwamiñ. Kuñ naña dukuñ kura Kidron inerj hanjen goyen fole irde kurhan kwamiñ. Siña kurhan goñbe olip he dugu kura hiyen geb, Yesuya komatmiñya go gor kwamiñ.

² Be, Yesu asogo haniñde kiryerj al Yudas gobe Yesuya komatmiñ yagoya hanjkayerj hanjkayerj gor gabu irde hanjen goyen nurde hiyen geb, Yesube gor hi yej nuryiñ.

³ Niñgeb Yudas go Roma niñ fuleña marya Al Kuruñ doloñ ird ird mata doyarj mar pris buda gote karkuwanñiñya Farisi marya belej hulyañ yiramiñ mar goyen yade Yesu hinhide gor wayyiñ. Mel gobe hulsiya fuleñare niñ detya yade wayamiñ.

⁴ Be, Yesu go uliñde mata gwahade forok yewerj tiya yej nurde hinhin geb kuñbe, “Ganuñ niñ wor po nurde wayhañ?” yinerj gusuñuñ yiryiñ. ⁵ Irkeb mel gore, “Nasaret niñ al Yesu,” inamiñ. Irkeb wol hejbe, “Al gobe ne gago,” yinyiñ. Yesu asogo haniñde kiryerj al Yudas gobe go mar goya hinhan. ⁶ Be, Yesu belej, “Al gobe ne gago,” yinkeb mel gobe tulfut yerbe harhok mat mulgañ

hej megen katamiñ. ⁷ Irkeb sopte gusuñuñ yirdeb, “Ganuñ niñ wor po nurde wayhañ?” yinyiñ. Gwaha yinkeb mel goreb, “Nasaret niñ al Yesu,” inamiñ. ⁸ Irkeb wol hejbe, “Al goyenbe ne gago dinhem. Ne niñ nankeney hañ kenem al neya hañ gabe yubul tike kuanñ,” yinyiñ. ⁹ Mere tiyyiñ gobe hanjkapy Galili hinhiñyabe, “Nebe al kura ge belej nuntiñ goyen kura ma pel irmiñ,” yiriñ goyen gogo forok yiriñ.

¹⁰ Be, goya goyenbe Pitabe fuleñare niñ bidila dirñerj miñyañ geb, bidilamiñ go marde teñbe pris buda gote kuruñmiñde meterj al kura gote kirmiñ yase sapa iryiñ. Meterj al gote deñembe Malkus. ¹¹ Be, Pita go gwaha tikeb Yesu belej, “Bidilage go fokmiñ bana hawa! Gebe ne gayen Adone belej kanduk tawayiñ niñyiñ goyen go ma tiyyerj yej nurde ha? Moñ, tewerj geb,” inyiñ.

Yesube pris buda gote kuruñmiñ Anas hitte tukamiñ

¹² Be, Roma niñ fuleña marya gote doyarj alyabe* Yuda marte doyarj mar belej hulyañ yirke wayamiñ mar belej Yesu tamiñ. Irdeb haniñ fere teñbe ¹³ Anas hitte wa tukamiñ. Anasbe Kaiafas teñak. Irde Kaiafasbe goyen damare gobe yej belej pris buda gote kuruñmiñ hej meterj teñ hinhin. ¹⁴ Kaiafas goreb hanjkapy, “Nanjaniniñya neñ almemya tumñañ buluñ hetek gobe igiñ moñ. Niñgeb al unjkurerj gare po kamyerj gab kanduk kuruñ goyen ma kenteñ,” yinyiñ al go goyen.

Pita belej hanjkapy Yesu niñ helwan hiriñ

(Matiyu 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵ Be, Saimon Pitaya Yesuyen komatmiñ hoyañya kura goyen Yesu fere teñbe teñ kwamiñ goyen gama iraryum. Komatmiñ kura gobe pris buda gote kuruñmiñ belej nurd unerj hiyen geb, al gobe pris buda gote kuruñmiñde ya kuruñ koya milgu irtiñ bana goñ sawsawa al gabu irde hanjende gor Yesu teñ hurkukeb yej wor kame gama yirde hurkuriñ. ¹⁶ Be, Pitabe ya go milgu irtiñ koya gote yamere gor huwarde hinhin. Irkeb kadom, pris buda gote kuruñmiñ belej nurd unerj hiyen al goreb mulgañ

* 18:12: Roma niñ fuleña marte doyarj al gayenbe fuleña mar 1,000 gote doyarj al.

hej katerbe yamere gor metey tej hinhin bere goyen mere irdeb Pita go tej koya binde hurkurij. ¹⁷ Be, Pita go hurkurij hikeb yamere hinhin bere gore, “Yesu iney hanjen al gote komatminj kurabe ge gago?” iney gusuñaj iriyij. Irkeb Pita belej wol heñbe, “Moñ, ne moñ,” iniyij.

¹⁸ Be, nana meñek wor po hirij geb, ya goyenter niñ metey marya Al Kuruyjen ya balem doyanj marya go ulij uka yirniñ yey kak kawaldebe goyen kalyanj kerde huwarde hinhan. Irkeb Pita mananj yeyja gor huwarde kak kater hinhin.

Pris buda gote kuruyminj belej Yesu gusuñaj iriyij

(Matiyu 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹ Be, mel go gwaha tej hikeyabe pris buda gote kuruyminj belej Yesu go komatminja sabaminja niñ gusuñaj iriyij. ²⁰ Irkeb Yesu belej wol heñbe, “Nebe megen niñ alya bereyabe kawan po mere yirde hinhem. Nebe Yuda marte gabu yayan, irde kurabe Al Kuruyjen ya balem bana gor saba yirde hinhem. Yuda mar dare gabu irde hanjende goyan huginij kunj kawan po saba yirde hinhem. ²¹ Gega daniñ gusuñaj nirde ha? Merene nurde hinhan mar hitte kunj gusuñaj yirayij. Yey gab mere tej hinhem goyen nurde hanj geb,” yinyij.

²² Be, Yesu go gwaha yinkeb Al Kuruyjen ya balem doyanj al kura yey binde hinhin goreb kimiñde señ yuyij. Irdeb, “Pris buda gote kuruyminj gayen gwaha mat ma mere irde hanjen gega, daha inhabe gago?” iniyij. ²³ Irkeb wol heñbe, “Mere buluj kura tihim kenem mere damijbe buluj goyen momoñ nira. Gega mere tihim gayen fudinde tihim kenem daniñ mununha?” iniyij.

²⁴ Be, Anas belej Yesu go haniñ fere titinje gwahade po pris buda gote kuruyminj hoyanj kura Kaiafas hitte wor tej kunañ yinke tej kwamiñ.

Pita go sopte Yesu niñ helwanj hirij

(Matiyu 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵ Be, Saimon Pita go huwarde kak kater hikeyab al kura belej, “Al gote komatminj kurabe ge gago?” iney gusuñaj iramiñ. Irkeb Pita go wol heñbe, “Moñ, ne moñ geb,” iney helwanj hirij. ²⁶ Irkeb pris buda

gote kuruyminj gote metey al kura, Pita belej kirminj sapa iriyij al gote kadom goreb, “Gebe Olip dugure gor yeyja hike genhem,” iniyij. ²⁷ Gwaha inkeb Pita go teban helwanj hirij. Irkeb goya goyen po tatirok mere tiyyij.

Yesube Pailat dilij mar huwaryij

(Matiyu 27:1-2,11-31; Mak 15:1-20; Luk 23:1-5,13-25)

²⁸ Be, Yuda marte doyanj mar belej Yesu tej Kaiafasyen yare mat Roma gabman al Yuda mar doyanj yirde hiyen al gote ya kurunde tukamiñ. Goya goyabe nana fay urde wuk yirij. Irkeb Yuda mar go, “Moñgo al miñ hoyanjde yare kunjbe Al Kuruj dilinje tikiñ minyanj hetek,” yey yinjerde saba gama irniñ yeybe Roma gabman al gote ya binde ma hurkamiñ. Gobe Pasoba binde nen nen nalu kuruj goyen netek yey nurde tiyamiñ. ²⁹ Ningeb Pailat yinjer siñare katerbe, “Da misinje al ga merem yanj irniñ yey tawayhanj?” yiner gusuñaj yiryij. ³⁰ Irkeb al buda gore wol heñbe, “Al gayenbe mata buluj kura ma tiyuj manhan ge hitte gaha ma tawatewoj,” inamiñ. ³¹ Irkeb wol heñbe, “Dindikerj tukuj matatinje ga merere kernañ,” yinyij. Irkeb mel gore, “Goyenbe neñbe al maymay sañininiñ miñmoñ,” yamiñ. ³² Mata gobe Yesu belej gwaha mat kamer yey bikker mere tiyyij goyen go fudinde heñ heñ niñ gogo tiyamiñ.

³³ Be, Pailat go mulganj heñ yamiñ kurunde hurkunje Yesu hoy iriyij. Irke hurkukeb gusuñaj iriyij. “Ge gayen Yuda marte doyanj al kuruj?” iniyij. ³⁴ Irkeb Yesu belej, “Mere taha gobe dufayger po forok yihi ma al hoyanj belej momoñ giranj?” iniyij. ³⁵ Irkeb Pailat belej wol heñbe, “Nebe Yuda mar al moñ. Ningeb daha mat nurenj? Merere girniñ yey gawayhanj marbe gigen al goya pris buda gote karkuwanminja gore po gawayhanj. Ningeb gebe daha wor po tiyanj?” iniyij. ³⁶ Gwaha inkeb, “Ne belej alya bereya doyanj yirtek gobe megen gar niñ moñ. Megen gar niñ manhan Yuda marte doyanj mar belej nad fere tiniñ yey wakeb metey marne belej ne basinja fuleja tiwoñ. Goyenpoga gwahade moñ geb, gogo gwaha ma tahañ,” iniyij. ³⁷ Irkeb Pailat belej, “Be, gwahade geb, gebe doyanj al kuruj!” iniyij. Irkeb wol

heñbe, “Doyañ al kuruñ ninha gobe fudinde ninha. Fudinde, nebe miñ goyen goke wor po megen gar wamiriñ. Irde mere fudinde goyen tagaleñ yeñ wamiriñ. Niñgeb al kura mere fudinde niñ amañeñ nurde hañ marbe tumjañ merene nurde hañ,” inyiñ. ³⁸ Irkeb Pailat beleñ, “Mere fudinde gobe da?” iney gusuñañ iryiñ. Gwaha ineybe Yuda mar hitte siñare sopte kateñbe, “Nebe al ga gwaha mat kura mere uliñde irtek yeñ ma kenhem. ³⁹ Goyenbe dende matarebe Pasoba gabu nalu kuruñdeb ne beleñ mata buluñ mar koyare hañyen goyen uñkureñ kura teñ siña irde duneñ himyen. Niñgeb, ‘Yuda marte doyañ al kuruñ’ iney hañyen al gayen tubul timeke siñare kuyeñ yeñ nurde hañ?” yinyiñ. ⁴⁰ Irkeb al buda kuruñ go tareñ po, “Moñ, yeñ moñ! Neñbe Barabas dunayiñ,” inamiñ. Barabasbe Roma gabman asogo irde hiyen goke teñ koyare keramiñ hinhin.

19

¹ Be, mel gore gwaha yekeb Pailat go Yesu go teñ usulak tinañ yeñ fuleña marmiriñ yinke usulak tiyamiñ. ² Irdeb doyañ al kuruñyen tonañ umña irhet yeñ kañ hirwañeñ yañ kura goyen teñ tukuli teñbe tonañde keramiñ. Irdeb doyañ al kuruñyen amil umñam bukkenya digulakya suluk irke bukkeñ yara hitiñ goyen tawañ hor irde unamiñ. ³ Irdeb Yesu hitte kuñ, “Gebe Yuda marte doyañ al kuruñ. Hugiñeñ hayiñ!” iney tebañ irde giwgiw irde hinhan. Irdeb kimiñde wolsereñ uramiñ.

⁴ Be, Pailat go sopte siñare kateñbe Yuda mar goyen, “Mel, nebe mere miñ goke kura al gayen merem yañ irtek yeñ ma nurdeb gago deñ hitte taktehem,” yinyiñ. ⁵ Irdeb Yesu go doyañ al kuruñ umña irtañ yara irhet yeñbe amil umñam bukkenya digulakya suluk yirke bukkeñ yara hitiñ kura hor irde uneñ, kañ hirwañeñ yañ tukuli teñ tonañde kirtañde po siñare kateñ hike keneñbe, “Al gobe gago,” yinyiñ.

⁶ Be, pris buda gote karkuwañmiñya Al Kuruñyen ya balem doyañ marya beleñ Yesu go keneñbe, “Kuruse hende mayke kami! Kuruse hende mayke kami!” yeñ hekhok tiyamiñ. Irkeb Pailat beleñ wol heñbe, “Nebe mere miñ goke kura merem yañ irtek ma kenhem geb, dindikerñ ga

tukuñ kuruse hende maynayañ,” yinyiñ. ⁷ Irkeb Yuda mar gore wol heñbe, “Al gore yingey ge yeñ, ‘Nebe Al Kuruñ Urmiñ,’ yeñ hiyen geb, nende sabarebe al gwahade gobe kamyey,” inamiñ.

⁸ Be, Pailat go gwaha yeke nurdeb kafura wor po hiriñ. ⁹ Irdeb ya biñde sopte mulgañ heñ hurkuñbe, “Gebe dare niñ?” iney gusuñañ iryiñ. Goyenbe Yesube wol ma hiriñ. ¹⁰ Irkeb Pailat beleñ, “Mere nirtek ma gira? Kuruse hende mayke kami yewey gobe gwaha girnayañ. Munañ tubul tike kwi yewey go wor gwahade po girnayañ goyen go ma nurde ha?” inyiñ. ¹¹ Irkeb Yesu beleñ wol heñbe, “Al Kuruñ beleñ ge goyen doyañ nird nird sañiñ goyen ma guntiñ manhan ge beleñ gaha ma doyañ nirwoñ. Niñgeb ne nade hanger nera al gote mata buluñbe gere folek geb,” inyiñ.

¹² Be, mere go nurdeb Pailatbe Yesu go daha mat kura tubul timeke kwi yeñ nuryiñ gega, Yuda mar gob hewhow po teñ, “Al kura al gayen tubul tike kuyeñbe al gobe Roma gabman doyañ al kuruñ Sisaryen kadom moñ, asogom geb,” inamiñ. ¹³ Gwaha yeke Pailat go nurdeb Yesu go siñare takteñbe ya kuruñ gote koya bana sawsawa mere nurd nurd gasuñ kura “Beleñ Hora Po Irtiñ” iney hañyende gor kipiryiñ. Gasuñ gobe Hiburu mere matbe Gabata. ¹⁴ Be, nalu gobe Pasoba biñge gitik teñ teñ nalu, irde nañabe bañkahal gwahade hewey tiyyiñ. Munañ fay urkeb Sabat nalu heke Pasoba biñge netek hiyyey. Be, Pailat beleñ Yuda mar goyen, “Doyañ al kuruñtiñbe gago,” yinyiñ. ¹⁵ Goyenbe go mar goreb, “Mayke kami! Mayke kami! Kuruse hende mayke kami!” iney hewhow tiyamiñ. Irkeb Pailat beleñ, “Doyañ al kuruñtiñ gayen ne beleñ kuruse hende maymeke kami yeñ nurde hañ?” yineñ gusuñañ yiryiñ. Irkeb pris buda gote karkuwañmiñ beleñ wol heñbe, “Neñbe doyañ al kuruñniniñ hoyañ kura ma hi. Nendebe Sisar uñkureñ po hi,” inamiñ.

¹⁶ Be, Pailat go gwaha kura irtek miñmoñ hekeb bada heñ kuruse hende mayke kami yeñ mel goke pel iryiñ. Irkeb fuleña mar beleñ Yesu tamiñ.

Yesu kuruse hende kamyiñ

(Matiyu 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

¹⁷ Be, Yesu go kuruse go tenje narja deŋe kura Al Tonaŋ Kiŋkiniŋde gor kuriŋ. Deŋe gobe Hiburu mere matbe Golgota. ¹⁸ Gorbe Yesu go kuruse hende mayamiŋ. Yeŋyabe al irawa hoyar kura goyen wor yingende yingende kuruse hereŋ gasa yirdeb kurabe Yesuyen kuruse yase beleŋ kerde kurabe tapa beleŋ keramiŋ. Yesu yingende kahalte keramiŋ.

¹⁹ Be, Pailat beleŋ mere kura kaŋbe kuruse hende Yesu tonar beleŋ kernaŋ yinke keramiŋ. Merebe gahade:

NASARET NIŪ AL YESU. YUDA MARTE
DOYAJ AL KURUJ.

²⁰ Be, Yesu kuruse hende mayamiŋ gasuŋ gobe Yerusalem bindere hinhin. Niŋgebe Yuda mar budam mere go kenamiŋ. Mere gobe Hiburu mere, Latin mereyabe Grik mereya mat kayamiŋ. ²¹ Irkeb pris buda gote karkuwaŋmiŋ beleŋ mere katiŋ goke igiŋ ma nurdeb Pailat goyen, “Yuda marte doyar al kuruj ma kayayiŋ. ‘Al garebe yingende ge yeŋ ‘Nebe Yuda marte doyar al kuruj,’ yeŋ hi,’ gwahade kayayiŋ,” inamiŋ. ²² Goyenbe Pailat beleŋ wol heŋbe, “Mere kayhem gobe gwahade po hiyeŋ,” yinyiŋ.

²³ Be, fuleŋa mar go Yesu teŋ kuruse hende kerdebe uliŋ umŋamiŋ yade al sipte niŋ gale heŋbe nende gigen yawaramiŋ. Irdeb uliŋhormiŋ bande niŋ gobe tubul tiyamiŋ. Uliŋhormiŋ gobe sobam, biŋiŋde mat kurkuŋbe kahaŋ patare goyenbe gada irtiŋ moŋ. Amil uŋkureŋ po teŋ uliŋhor goyen irtiŋ. ²⁴ Be, fuleŋa mar gob uliŋhormiŋ goke yingende uliŋ, “Ga goya erek ma irtek. Ganuŋ beleŋ tiyyeŋ yeŋ nende matare tiliŋ tanartek,” yamiŋ. Mata gobe Al Kuruyen asande mata gwahade forok yiyyeŋ yeŋ katiŋ gwahade po forok yiriŋ. Merebe gahade:

“Mel gore ulne umŋa yingende uliŋ pota yirdeb uliŋhornenbe tiliŋ tanaramiŋ,” yitiŋ hi. *Tikiŋ 22:18*
Niŋgebe yitiŋ gwahade po fuleŋa mar beleŋ mata gogo tiyamiŋ.

²⁵ Be, kuruse hinhin bindere gorbe Yesu miliŋ, miliŋde haymiŋ Klopas berem Mariyabe Makdala niŋ Maria gore gor huwarde hinhan. ²⁶ Irkeb Yesu go miliŋ gor kinyiŋ. Irde komatmiŋ kura bubulkuŋne wor po yeŋ nurde unen hinhin al go bindere gor huwarde hike kinyiŋ. Irdeb miliŋ goyen

inyiŋ. “Bere, al gabe urge,” inyiŋ. ²⁷ Irdeb komatmiŋ gobe, “Gabe momke,” inyiŋ. Be, gor mat hinhin kuruj gobe komatmiŋ gore Yesu miliŋ go teŋ yamiŋde tukuj doyar irde hinhin.

Yesu kamyiŋ

(*Matiyu 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49*)

²⁸ Be, komatmiŋ inyiŋ kamereb meteŋmiŋ kuruj gob pasi irhem yeŋ nurdeb Al Kuruyen asande mere katiŋ goyen fudinde forok yiyyeŋ goke teŋbe, “Fe niŋ nira,” yiriŋ. ²⁹ Irkeb gorbe wain fimiŋ mukkuweŋ wor po hitiŋ hinhin geb, mel gore amil parwek kura teŋ wain bana goŋ fakamde hisop he kutum murunde bili irdeb isar heŋ Yesu dinonde kiryiŋ. ³⁰ Irkeb Yesu go wain fimiŋ go ninam urdeb, “Meteŋneb pasi irhem,” yiriŋ. Be, mere go muŋ po yeŋbe urguŋ kaŋbe kamyiŋ.

³¹ Be, go nalu gobe Pasoba bingge gitik teŋ teŋ nalu. Munar fay urkeb Sabat nalu heke Pasoba bingge netek hiyeŋ. Niŋgebe Yuda mar go Sabat nalure al kuruse hende po hinayiŋbe igiŋ moŋ yeŋ nuramiŋ. Irdeb Pailat gusuŋar irdeb, “Kahaŋ yufuŋ teŋbe al hakwa go yarar tiniŋ,” yamiŋ. ³² Irkeb Pailat go fuleŋa marmiŋ yinke Yesu ketalde kuruse hende hinhin al kura go hitte wa kuŋbe kahaŋ yufuŋ tiyamiŋ. Irde gab kura wor gwahade po iramiŋ. ³³ Goyenbe war Yesu hitte hamiŋ gega, bikkeŋ kamtiŋ keneŋbe kahaŋ ma yufuŋ tiyamiŋ. ³⁴ Gwaha irtiŋenbe fuleŋa al kura beleŋ hakde dari malare fakamke goyare po dariya feya bemeŋ po sursur yiriŋ. ³⁵ (Mata go kinyiŋ al goreb goke al momoŋ yirde hiyeŋ. Meremiŋbe fudinde. Yeŋbe fudinde po yeŋ hime yeŋ nurde hi. Yeŋbe deŋ asar ga kapyar heŋ har mar beleŋ fudinde yeŋ nurnayiŋ yeŋbe gago momoŋ dirde hi.) ³⁶ Be, mata go forok yiriŋ gobe Al Kuruyen asande, “Kiŋkiniŋ uŋkureŋ muŋ kura ma yufuŋ tinayiŋ,” yitiŋ gwahade goyen po forok yiriŋ. ³⁷ Irde Al Kuruyen mere kurabe, “Yeŋbe hakde gegelhek beleŋ fakamtiŋ kennayiŋ,” yitiŋ mata gwahade goyen po forok yiriŋ.

Yesu mete tiyamiŋ

(*Matiyu 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56*)

³⁸ Be, fuleña mar beleñ gwaha tiyamiñ kamereb Arimatea niñ Yosep beleñ Yesu uliñ hakwam niñ Pailat gusuñay iriyiñ. Yosepbe Yesuyen komat gega, Yuda marte doyañ mar niñ kafura heñbe balmiñ po hinhin. Be, Pailat beleñ igiñ inkeb kuñ Yesu hakwam go yeñya kwamiñ marya beleñ tarañ teñbe teñ kwamiñ. ³⁹ Yosep beleñ gwaha teñ hikeya Nikodemus wor gor hinhin. Nikodemusbe hakot kura wawuñ kuñ Yesuya mere tiyaryum al go goyen. Yeñ beleñ he fimiñ irawa suluk yirde guram irtiñ hamiñ igiñ wor po goyen teñ wayyiñ. Guram gote kandukmiñbe 30 kilogram gwahade. ⁴⁰ Be, irem go Yesu hakwam go teñ kuñbe amil faykek mete teñ teñde niñ amil gore po bili iraryum. Irde gwaha teñ heñyabe he fimiñ guram irtiñ gore po sam iraryum. Irem gobe Yuda marte mata gama irdeb gwaha tiyaryum. ⁴¹ Be, Yesu kuruse hende mayamiñ gasuñ go binderebe he dugu kura hinhin. He dugu bana goñbe al hakwa yukuñ yerd yerd horabok bema kura hinhin. Bema gobe gergeñ, al hakwa kura ma yerde hitiñ. ⁴² Be, heñ ga moñ Sabat nalu forok yeweñ tiya go yeñbe bema gobe bindere hinhin geb, irem go Yesu hakwam tukuñ bana gor keraryum.

20

*Yesube kamiñde mat huwaryiñ
(Matiyu 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)*

¹ Be, Sabat nalu hubu heñ fay urke Sande hiriñ. Sande wampot muñ, kidoma po hikeya Makdala niñ Maria go bembare kuñbe hora kuruj horabok bema yame pet titiñ goyen teñ siña irtiñ kinyiñ. ² Irdeb kup yeñ Saimon Pitaya kadam kura Yesu beleñ bubulkuñne wor po yeñ nurde unej hinhin al go hitte wañbe, “Doyañ Al Kuruj hakwambe bembare mat teñ kwahañ. Irdeb tukuñ gor kura kerhañ yeñ ma nurhet!” yinyiñ. ³ Irkeb Pitaya kadam hoyañ goya wor bembare kwaryum. ⁴ Irem gobe kup yeñ kwaryum. Goyenbe kadam gore Pita fole irde yeñ wa bembare forok yiriñ. ⁵ Forok yeñ pew kañbe horabok bana nanñkeneñbe amil faykeñ bili irtiñ go po kinyiñ. Goyenbe biñde ma hurkuriñ. ⁶ Irkeb Saimon Pita, kame wayyiñ goreb wañ biñde hurkuriñ. Irdeb amil faykeñ go po gor hike kinyiñ. ⁷ Irde Yesu tonañ bili iramiñ

amil go wor kinyiñ. Tonañ bili irtiñ amil gobe uliñ hakwam bili irtiñ amil goya ma hinhin. Keñkela po mupi irde hoyañde po kirtiñ hinhin. ⁸ Irkeb Yesuyen komat kura yeñ wa bembare forok yiriñ al go wor biñde hurkuriñ. Hurkuñ gwahade po keneñbe fudinde wor po Yesube kamuñde mat huwaruñ yeñ nuryiñ. ⁹ (Goyenpoga irem gobe Al Kuruyen asañde Yesube kamtiñde mat huwaryeñ yitiñ gokeb bebak ma po tiyaryum.)

*Makdala niñ Mariabe Yesu kinyiñ
(Matiyu 28:9-10; Mak 16:9-11)*

¹⁰ Be, Yesuyen komatmiñ warañ go mulgañ heñ yamiñde kwaryum. ¹¹ Goyenbe Maria go bema siñare gor po heñ esej hinhin. Esej heñyabe pew kañ bema bana goñ nanñkinyiñ. ¹² Irdeb Al Kuruyen miyoñ irawa uliñ umña faykek hor yirtiñ goyen Yesu hakwam kirtiñ gasuñde go keperde hike yinyiñ. Kurabe tonañ beleñ mat, kurabe kahañ beleñ mat keperaryum.

¹³ Be, irem goreb, “Bere, gebe daniñ esej ha?” inej gusuñay iraryum. Irdeb bere gore wol heñbe, “Doyañ Al Kurujnebe al kura beleñ teñ kwahañ. Irde tukuñ gor kura kerhañ yeñ ma nurde hime,” yinyiñ. ¹⁴ Gwaha teñ fulgañ kañbe Yesu go gor huwarde hike kinyiñ. Goyenbe bebakkeñ Yesu yeñ ma kinyiñ. ¹⁵ Irkeb Yesu beleñ, “Bere, gebe daniñ esej ha? Gebe ganuñ niñ nanñkeneñ ha?” inej gusuñay iriyiñ. Gwaha inkeb bere goreb he dugu bana goñ bema hinhin gote doyañ al yeñ nurdeb, “Be, ge beleñ al hakwam bema bana hinhin go tukañ kenem gor tukuñ kirmiñ yeñ momoñ nira. Irkeb teweñ geb,” inyiñ. ¹⁶ Irkeb Yesu beleñ, “Maria,” inyiñ. Irkeb bere go yeñ hinhin beleñ fulgañ kañ keneñbe Hiburu mere mat, “Raboni!” inyiñ. Raboni gote miñbe Tisa.

¹⁷ Be, Yesu beleñ, “Nanne hitte mulgañ heñ miñmoñ. Niñgeb sisañ ma nurayiñ. Gwaha titteñbe kolne yago hitte kuñbe momoñ yira. ‘Nebe mulgañ heñ Adone, denya neyat Al Kuruj hitte kweñ tihim,’ nina yinayiñ,” inyiñ. ¹⁸ Irkeb Makdala niñ Maria go mere go nurdeb Yesuyen komatmiñ hitte kuriñ. Kuñbe, “Doyañ Al Kurujbe kenhem,” yinyiñ. Irdeb mere gahade nina yeñ momoñ yiriñ.

Komatmiŋ beleŋ Yesu kenamiŋ

(*Matiyu 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49*)

¹⁹ Be, Sande go wawuŋbana heŋ kidoma hewen tikeb Yesuyen komatmiŋ gobe Yuda mar niŋ kafura heŋbe tumŋaŋ ya biŋde gabu irdeb yame biŋ mat tareŋ po irdeb hinhan. Irkeb Yesu go waŋ mel go hinhan kahalte po huwardeb, “Bitiŋ kamke igiŋ po hinayiŋ,” yiniŋ. ²⁰ Gwaha yinerŋbe hanijya gegelhekyare fakamamiŋ delŋer goyen yikala yiriŋ. Irkeb komatmiŋ go Doyaŋ Al Kuruŋ goyen kenerŋbe amaŋ niŋ pultik wor po yamiŋ.

²¹ Be, Yesu beleŋ sopte po, “Bitiŋ kamke igiŋ po hinayiŋ. Nanne beleŋ nad nerke wamiriŋ gwahade goyen ne beleŋ wor dad dermeke kunayiŋ geb,” yiniŋ. ²² Gwaha yinerŋbe mel go hitte meŋemiŋ fu yirdeb, “Holi Spirit tenaŋ. ²³ Irdeb deŋ beleŋ al kurat mata buluŋmiŋ halde yunnayiŋbe Al Kuruŋ wor mata buluŋmiŋ go halde yunyer. Munar mata buluŋmiŋ ma halde yunayiŋbe Al Kuruŋ wor mata buluŋmiŋ ma halde yunyer,” yiniŋ.

Tomas beleŋ Yesu kinyiŋ

²⁴ Be, komatmiŋ 12 goyen al kura Tomas, deŋem kurabe Didimus inerŋ hanŋen al gobe Yesu wayiŋyabe gor ma hinhin. ²⁵ Irkeb komatmiŋ weŋ hoyar beleŋ, “Nerŋbe Doyaŋ Al Kuruŋ kintiŋ,” yerŋ momoŋ iramiŋ. Goyenbe wol heŋbe, “Haniŋde nil delŋer wor wor yener. Irdeb nil yame bana goŋ hanne kereŋ. Irdeb hak beleŋ fakamtiŋ yameŋde gor hanne kerde gab fudinde yer nureŋ,” yiniŋ.

²⁶ Be, gor mat naja fay 7 hubu hekeb Yesuyen komatmiŋ go sopte ya bana gabu iramiŋ. Tomas wor gor hinhin. Yamebe biŋ mat tatiŋ goyenbe, Yesu go waŋ mel gote diliŋ mar huwardeb, “Bitiŋ kamke hinayiŋ,” yiniŋ. ²⁷ Irdeb Tomas inyiŋ, “Hange faw gar hor irayiŋ. Irde hanne ga yena. Irdeb hange giŋ irdeb gegelhekner gar kera. Irdeb dufay budam ma heŋbe ne huwarmiŋ gayen fudinde yer nurayiŋ,” inyiŋ. ²⁸ Irkeb Tomas gore, “Gebe Al Kuruŋ, Doyaŋ Al Kuruŋne!” inyiŋ. ²⁹ Irkeb Yesu beleŋ, “Gebe ne nenerŋ gab gogo fudinde yer nurha? Al kura go ma nenerŋya ne niŋ dufaymiŋ tareŋ irnayiŋ mar gobe Al Kuruŋ beleŋ guram yirde saŋiŋ yirerŋ,” inyiŋ.

³⁰ Be, Yesube komatmiŋ diliŋde mata tiŋer turuŋ waŋ kurayen kurayen budam forok yirde hinhin. Goyenbe asaŋ gayenter goke tumŋaŋ ma katiŋ haŋ. ³¹ Goyenbe Yesube Mesaia, Al Kuruŋ Urmiŋ yerŋbe yerŋ ge dufaytiŋ saŋiŋ irnayiŋ yerŋ mere kuruŋ gayen kayhem. Irde yerŋ ge dufaytiŋ tareŋ irke Yesuyen tareŋde Al Kuruŋya hugiŋer heŋ heŋ mata gobe dende hiyyerŋ yerŋbe mere gago kaŋ hime.

21

Komatmiŋ 7 beleŋ Yesu kenamiŋ

¹ Be, Yesu go komatmiŋ yago Yerusalem hikeya diliŋde forok yiriŋ kamereb Taiberias fe ala kuruŋ siŋare sopte komatmiŋ diliŋde forok yiriŋ. Gote baraŋbe gahade: ² Be, Saimon Pita, Tomas deŋem kurabe Didimus, Galili naja bana niŋ taun Kana gor niŋ al Nataniel, Sebedi urmiŋ warayyabe kadom waraŋ hoyar manaŋ tumŋaŋde hinhan. ³ Irkeb Saimon Pita beleŋ, “Nebe fe alare dapŋa niŋ kwerŋ tihim,” yiniŋ. Irkeb mel go goreb, “Tumŋaŋ kutek,” inerŋbe hakwa bana hurkuŋbe kwamiŋ. Goyenbe go wawuŋbe dapŋa kura ma yawaramiŋ.

⁴ Be, wampot muŋ wor po Yesu gobe waŋ makaŋ siŋare huwaryiŋ. Goyenbe komatmiŋbe Yesu yerŋ kenerŋ bebak ma tiyamiŋ. ⁵ Be, Yesu beleŋ mel goyen hokde po, “Mel yo, dapŋa kura yawarhaŋ we?” yiniŋ. Irkeb, “Moŋ,” inamiŋ. ⁶ Be, mel gore gwaha inkeb, “Kamaŋtiŋ go hakwa siŋa yase beleŋ mat temeyde gab dapŋa kura yawarnayiŋ,” yiniŋ. Irkeb mel go gwaha terŋbe dapŋa karim ma yawaramiŋ geb, kamaŋ go tuluŋ terŋ hakwa hende kertek ma hamiŋ.

⁷ Irke gab komatmiŋ kura Yesu beleŋ bubulkuŋne wor po yerŋ nurde unerŋ hiyen al goreb Pita goyen, “Al irobe Doyaŋ Al Kuruŋ be!” inyiŋ. Irkeb Saimon Pita beleŋ, “Al irobe Doyaŋ Al Kuruŋ be!” yeke nurdeb goyare po uliŋhormiŋ hende niŋ tugu titiŋ goyen terŋ uliŋde bili irdeb fete solok yiriŋ. ⁸ Irkeb komatmiŋ weŋ hoyarŋbe fe ala kuruŋ fereŋ binde 100 mita gwahade po hinhan geb, hakwa hende kame ga gama irde wayamiŋ. Gama irde waŋ heŋyabe kamaŋ dapŋa beleŋ po makaŋ hitiŋ goyen tuluŋ terŋbe terŋ wayamiŋ. ⁹ Irdeb fe siŋare

warjbe kak kawaltinje kura gorbe makar dapnaya beretya kura hike yenamij.

¹⁰ Be, Yesu belej, "Dapna yawarhanj go kura yawanaj," yinyij. ¹¹ Irkeb Saimon Pita go hakwa hende hurkuj kamanj go tuluj tej fe sijare kiriyij. Dapna karkuwarj belej makinj hirij. Dapnabe budam wor po 153 yawaramij. Goyenbe kamanj go ma erek yirij. ¹² Be, Yesu belej komatminj goyen, "Warj wampotde nij binje nenanj," yinyij. Goyenbe yenbe Doyanj Al Kuruj yej nuraminj geb, komatminj kura belej, "Gebe ganuj?" yej gusujanj ma iraminj. ¹³ Irkeb Yesu go warj beret go tenje yunyij. Irdeb dapna goyen wor gwahade po iriyij. ¹⁴ Be, Yesu go kamyinje mat huwaryij, irde komatminj yago hitte forok yirij goyen gare irkeb wawuj karwo hirij.

Yesu belej Pita tarej iriyij

¹⁵ Be, komatminj go binje nene pasi hamij. Irkeb Yesu belej Saimon Pita go, "Saimon, Yon urminj, ge gayen fudinde wor po ne nij amanej nurde ha? Mel gar hanj gare ne nij amanej nurde hanj gote folek?" inyij. Irkeb Pita belej wol hejbe, "Gwaha, Doyanj Al Kuruj. Gebe ne belej ge nij amanej nurde hime goyen nurde ha gogo," inyij. Irkeb, "Sipsipne paka yirde hayij," inyij. ¹⁶ Irdeb sopte po, "Saimon, Yon urminj, gebe fudinde wor po ne nij amanej nurde ha?" inyij. Irkeb Saimon belej, "Gwaha, Doyanj Al Kuruj, ne belej ge nij amanej nurde hime gobe nurde ha gogo," inyij. Irkeb wol hejbe, "Sipsipne doyanj yirde hayij," inyij. ¹⁷ Be, wawuj karwore sopte, "Saimon, Yon urminj, gebe ne nij amanej nurde ha?" inyij. Irkeb Pita go Yesu belej, "Gebe ne nij amanej nurde ha?" gwahade wawuj karwore gusujanj irkeb binj misij iriyij. Irkeb Pita go, "Doyanj Al Kuruj, gebe det kuruj gayen tumnanj nurde ha. Ge nij amanej nurde hime goyen nurde ha gogo," inyij. Irkeb Yesu go wol hejbe, "Sipsipne paka yirde hayij. ¹⁸ Fudinde wor po ginenj hime, ulger igij henjabe gigenj umja tej goj kura kwe yejbe mali ga kuj hinhan. Goyenbe salanhenj hawayinyabe al belej po ganarde umja girdeb ge kutek ma girde hiyen belej goj gukunayij," inyij. ¹⁹ Yesu belej go yirij gobe kame Pita daha mat kamyen, irde kamde kamdemij gore Al

Kuruj denjem turuj yanj iryen goke inyij. Be, Yesu go gwaha inenbe, "Gama nira!" inyij.

²⁰ Irkeb Pita go fulganj kanje Yesu belej komatminj kura bubulkunje wor po yej nurde unenj hiyen al goyen gama yirde hike kinyij. Al gobe Yesu kamenj go yeyja bingje funanj naminya Yesu hitte tawuj hejbe, "Doyanj Al Kuruj, ganuj belej pel girenj tiya?" inyij al go goyen. ²¹ Be, Pita belej al go kenejbe, "Doyanj Al Kuruj, munañ al gabe daha tiyyen?" inenj gusujanj iriyij. ²² Irkeb Yesu belej wol hejbe, "Yejbe dilinj gergen hikeya ne mulganj hewen yej nurenj gobe gere samuj moñ geb. Hoyanj nij ma dufay hawayij, gama po nirayij," inyij. ²³ Be, Yesu belej mere tiyyij gote mere momenbe komatminj yago hoyanj belej nurdeb kenjela ma bebak tenje, "Al gobe ma kamyen," yaminj. Gega Yesu belejbe, "Al go ma kamyen," yej ma yirij. "Yejbe dilinj gergen hikeya ne mulganj hewen yej nurenj gobe gere samuj moñ geb," po yirij.

²⁴ Yesuyen komat gobe Yesu belej mata tej hike yinyij kuruj goyen asanjde gar kaya gago. Al gore Yesuyen baranj asanjde gar kanj hi kuruj gabe fudinde yej nurde hite.

²⁵ Be, Yesube mata hoyanj mananj budam tiyyij. Asanjde gar kanj hi gayen po moñ. Mataminj go tumnanj katekbe megen gar asanj goyen yerd yerd gasuj minjom hiyyen yej nurde hime. Gogo po.

Aposel Yesuyen Mere Basaj Marte Metej

¹ Be, Tiofilus, nebe Yesu megen gar hinhinya daha mat metej tej hinhin, irde al saba yirde hinhin goyen harjkapya gogo karj gunmirinj. ² Irde kamyinjde mat huwarde komatminj yingej basija yiryinj mar goyen Holi Spirityen tarende hulyarj yiryinj gote baranjya Al Kuruj belej tumulgarj tike hurkurinj goyen gote baranjya manarj asarj goyenter kamirinj.

Yesu belej Holi Spirit nij doyarj henayinj yej mere basarj marminj yinyinj

³ Be, Yesube nurde hayen gwahade goyen po, al belej mayke ulinj misinj kuruj katej kamyinjde mat huwaryinj. Irdeb, “Gwaha timekeb nenenj fudinde huwaruj gago yej nurnayinj,” yejbe komatminj yago dilinjde forok yej mere yirde hike dilinjde wor po kenej hinhan. Be, kamyinjde mat huwardeb narjkahal 40 gayen megen gar hinhinya goyenbe Al Kuruj belej al doyarj yird yird mata nij komatminj yago goyen mere yirde saba yirde hinhin. ^{4,5} Be, go tej hinhinya goya goyen po komatminjya gabu hej dula tej henjyabe gaha yinyinj: “Adone belej det dunerj yej bija tiyyinj goke momoj dirde hinhem gobe Holi Spirityen baptais. Ningeb goke doyarj hej hinayinj. Yonbe fe belej baptais yirde hinhin gega, denjbe hitnej tenjbe Al Kuruj belej Holi Spirit po baptais diryey. Ningeb goke tenjbe aranj ma Yerusalem tubul tej kunayinj,” yinyinj.

⁶ Be, Yesuyen komatminj yago belej mere go nurde kamereb Yesuya Olip donjdonjde gabu irdeb, “Doyarj Al Kuruj, bikkenj asinininj yago belej nej Israel mar doyarj dirde hinhan gwahade goyen gayenter ge belej wor kurujnininj hej doyarj dirke iginj megenininj nej Israel mar belej tumulgarj titek we?” yej gusurjarj iraminj. ⁷ Irkeb wol henjbe gaha yinyinj: “Nanne belej mata forok yenayinj yej sarjnjminjde nalu yirtinj gobe dufayminjde po yirtinj geb denj belej nurtek mojj. ⁸ Gega denj nurtek detbe gago momoj direj tihim.

Holi Spirit denj hitte katke tarejminj tenjbe alya bereya Yerusalem taunde ninjya Yudia narjare ninjya Samaria narjare ninjyabe megenj kuruj gayen bana nij mar ne belej mataya mereya tej himeke nenenj hinhan goke tagalde tukuj hinayinj,” yinyinj.

Yesube Al Kuruj hitte mulgarj hej hurkurinj

(Mak 16:19-20; Luk 24:50-53)

⁹ Be, mere tiyyinj go kamereb komatminj belej dilinjde wor po kenej hikeya Al Kuruj belej tumulgarj tike hurkurinj. Irkeb gagap belej bana kerkeb go ma kenaminj. ¹⁰ Irdeb dilinjbe Yesu hurkurinj belej goj po narjkenej hinhan. Irkeb al irawa amil faykekde umja titinj gore gor kura mat wayhar minjmojj, bemel po ketalminjde forok yej huwardebe, ¹¹ “Mel, Galili mar, danij narjkinjde narjkenej diltinj misinj tej hanj? Yesube diltinj mar Al Kuruj belej tumulgarj tike hurka kenhanj al goyen kamebe gwahade go po mulgarj hej wayyey,” yinaryum.

Matias belej Yudasyen gasurj tirinj

¹² Be, go kamereb Yesu komatminj yago gobe Olip donjdonj go tubul tenjbe Yerusalem taunde mulgarj haminj. Olip donjdonjde mat Yerusalembe 1 kilomita gwahade. ¹³ Be, mel go Yerusalem forok yenjbe ya yej hinhande gor kwaminj. Ya goyenbe al hej hej gasurjbe irawa hende bande ningeb, yenjbe hende hinhan. Be, mel gobe hinhande gor hurkaminj. Go mar gobe Pita, Yon, Yems, Andru, Filip, Tomas, Batolomiyu, Matiyu, Alfius urminj Yems, Yems urminj Yudasyabe Saimonya. Saimon gobe Roma gabman asogo irde hinhan mar Selot buda goyen bana nij al. ¹⁴ Be, mel go huginj gabu irde dufayminj ukjurej po irde Al Kuruj mere irde hinhan. Bere buda Yesu gama irde hinhan goya Yesu kulinj wenjya miliinj Mariaya manarj bana goj tumjarj hej Al Kuruj mere irde hinhan.

¹⁵ Be, 120 al gwahade Yesu nij dufayminj tarej iraminj mar goyen Pitaya huginj gabu irde hinhan. Be, wawurj kurareb Pita belej huwarde gaha yinyinj: ¹⁶⁻¹⁷ “Be, kadne yago, nebe Iskariot nij al Yudas nij yewerj tihim. Yenjbe Yesu belej basija irde metej unyinj. Irke nenjya tumjarj metej tej hinhet. Gega yej belej Yesu maytek mar

goyen belej kerde yunke kuñ Yesu tamiñ. Niñgeb al gore mata bulun gwahade tiyyen yeñ bikkeñ Holi Spirit beleñ Dewit dufay unke mere Al Kurunyen asañde katiñ gobe gayenter fudinde gwahade po forok yiyun,” yinyiñ. ¹⁸ (Be, Yudas mata bulun tiyyiñ gote hora beleñbe megeñ tapum kura damu tiyamiñ. Irdeb megeñ goyenterbe yinğen timiyiñ. Irkeb biñ pol yeke arayneñ fur tiyamiñ. ¹⁹ Irkeb al buda kurun Yerusalem hinhan gore mere momonmiñ nurdeb naña tapum gobe Akeldama inamiñ. Akeldama gote miñbe ‘dari wok yitiñde.’)

²⁰ Be, Pita beleñ sopte gaha yinyiñ: “Al goyen goke Al Kurunyen Tikin Asañdebe gahade katiñ hi:

‘Yende tiyunbe bulun heñ dulneñ hiyeñ. Al kura gor ma po hiyeñ,’ yitiñ. *Tikin 69:25*

Irde Tikin Asañde gor kurabe mere gahade manañ kayyiñ:

‘Yeñ wolmiñeñbe al hoyañ kura gasunmiñ go teñ meten tiyyeñ,’ yitiñ. *Tikin 109:8*

²¹⁻²² Niñgeb katiñ gwahade goyen po gama irtek yeñbe al kura Yon beleñ baptais niñ mere tagalde hinhinde mat kuñ kuñ Al Kurun beleñ Yesu tumulgañ tike kinyiñ al goyen teñbe Yudasyen gasun wol kertek. Al gobe neñya tumñañ Yesu gama irde kuñ wañ teñ hinhet al gore gab neñya heñbe Yesuyen mere basañ al heñ Yesube fudinde huwarun yeñ tagalde tukun hiyeñ,” yiriñ.

²³ Be, gwaha yineñbe gabu iramiñ bana goñ niñ al irawa deñe yuramiñ. Matiasyabe Yosepya. Yosep gote deñebe irawa. Kurabe Basabas, munañ kurabe Yastus iney hinhan. ²⁴⁻²⁵ Go kamereb Al Kurun gahade mere iramiñ: “Doyañ Al Kurun, Yudasbe Yesuyen mere basañ al hinhin gega, meten go tubul teñ kamdebe nebe gor niñ yeñbe gor po kuñ. Niñgeb al kura yende gasun teñ Yesuyen mere basañ al hewoñ yeñ nurde hite. Gebe al kurun gate dufaymiñya biñya keñkela yeneñ ha geb, al irawa gayen ganunbe meten go tiyyen yeñ basaña irariñ goyen dikala dirayiñ,” iney gusunañ iramiñ. ²⁶ Gwaha ineybe irem gote deñem kañbe Yuda marte matare tilin tanaramiñ. Irkeb Matias deñemde huwariñ. Irkeb gor hinhan mar gore Matiasbe Yesuyen mere

basañ al hihi yeñ nuramiñ. Irkeb al 11 hinhan goyen 12 hamiñ.

2

Pentekos nalure Holi Spirit katyiñ

¹ Be, Yuda marte gabu nalu kura Pentekos yeñ hanjen goyen forok yekeb Yesuyen mere basañ mar aposel budaya Yesu niñ dufaymiñ tareñ irde hinhan mar tumñañ 120 gobe gasun unğureñde po gabu iramiñ.

² Gwaha teñ hikeyab bemel po meñe kurun migiriñ yara kura nañkiñde mat forok yeke nuramiñ. Irkeb migiriñ gore po kateñbe ya biñ mel go hinhande goyen ep irde tukuriñ. ³ Irkeb kotañ kañ nañkenamiñ. Irdeb det kura kak melak yara gore yeñ hitte po kateñbe bur yeñ kuñ al tonañ hereñ keperde tukuriñ. ⁴ Irkeb Holi Spirit beleñ hard yunkeb almet mere kurayen kurayen yeñ go ma nurde hitiñ kurun goyen gwaha mat mere titiñ ala tiyamiñ.

⁵ Be, Yerusalem gorbe Pentekos nalu kurun goke teñbe Yuda mar naña kurar kurar heñ Al Kurun doloñ irde hanjen mar goyen wañ gor hinhan. ⁶ Be, Yesuyen mere basañ mar aposel buda hinhande gor migiriñ go nurdeb al buda kurun gore yinniñ yeñ wayamiñ. Irdeb aposel budaya Yesu niñ dufaymiñ tareñ irde hinhan marya gore mere kurayen kurayen mat tikeb mel goreb merem mat merem mat nurdeb dinoy kok yeñ tulfut yamiñ. ⁷ Irdeb dufaymiñ titmiñ hekeb gaha yamiñ: “Ey! Mel gab tumñañ Galili mar. ⁸ Gega dahade niñgeb mereniniñ nende gigen yeke nindikeñ nurhet? ⁹ Irdeb neñbe naña hoyañde niñ hoyañde niñ. Neñ kurabe Partia nañare niñ, kurabe Midia niñ, munañ kurabe Elam nañare niñ, kurabe Mesopotemia niñ, kurabe Yudia niñ, kurabe Kapadosia niñ, kurabe Pontus nañare niñ. Irde kurabe Esia* nañare niñ. ¹⁰⁻¹¹ Goyenbe go po moñ. Neñ kurabe Frigia nañare mat watiñ. Munañ kurabe Pamfilia niñ, Isip niñ, irde Libia naña bana goñ niñ al Sairini taun bindere hanjen mar. Irde al kurabe Krit motmotde niñ, kurabe Arebia nañare niñ. Irdeb al kurabe Rom mat belneñ wayañ. Goyenbe dahade niñgeb Al Kurun beleñ mata tiñeñ kurayen kurayen al beleñ gwaha mat forok yeñ

* 2:9: Esia naña gobe gayenter niñ Esia naña kurun goke ma yitiñ. Gayenterbe Turki iney hanjen.

han yey ma nurtek goyen forok yirde hin-hin gobe mereniniy mat yey han?" yey kukuwamney nuramiy. (Be, Rom mat wayamiy mar goyen kurabe Yuda mar, munañ kurabe al miñ hoyañ goyen Yuda marte tikula gama irde hanjen mar.)¹² Irdeb hurkukat teñ gor ñakñak teñbe, "Gab da matabe gago?" yey yingey uliy kadom gusunñ gird tiyamiy.¹³ Gega kuramiybe Yesu niñ dufaymiy sañiy irde hinhan mar goyen nanosak mere yirdeb, "Mel gabe wain uguñ po nene kukuwa hahan," yamiy.

Pita beleñ mere tagalyiy

¹⁴ Irkeb Pitabe aposel buda 11 goya huwardeb kuware al buda goyen gaha yinyiy: "Be, kadne yago, deñ Yuda mar, Yerusalem taunde niñya siñare niñya, ga nurnañ. Mata forok yihi gayen miñ gwa-hade yey momoñ direñ tihim geb, keñkela kirmiñtij kernañ ko."¹⁵ Gabe 9 kilok wampot Al Kuruy mere ird ird nalure hite. Gega deñ beleñbe fe nen kukuwa hahan yey denhan?

¹⁶ Moñ, hakot Al Kuruyen mere basañ al Yoel beleñ Yuda mar niñ mere teñ asañde kayyiy gobe hanja gago forok yihi.¹⁷ Al Kuruy beleñbe gaha yiriy:

"Tonne Holi Spiritbe al megen niñ hitte fe wogortiy yara irde yunenñ.

Irkeb kame gab nalu funañ forok yiyyey.

Irkeb urtinja wertiy yagoya beleñ merene basañ heñ tagalnayiy.

Irde al forontij beleñ yuwarwarte dufayne yeneñ bebak tinayiy.

Irde salañtij beleñ mitere dufayne yeneñ bebak tinayiy.

¹⁸ Fudinde, nalu goyenterbe metey marne, alya bereya, tumñañ

Tonne Holi Spirit yunmeke merene basañ heñ tagalnayiy.

¹⁹⁻²⁰ Irdeb Doyañ Al Kuruy wayey nalu kuruy goyen forok yewey tikeb

megenya nanñideyabe mata tijeñ kurayen kurayen al beleñ yeneñ tulfut yetek goyen forok yirmeke yen-nayiy.

Nañabe kidoma hiyyey, munañ gagasibe buk yey dari yara hiyyey.

Munañ megeñbe dari, kakyabe kaki buk-dulheñ forok yenayiy,' yitij hi. Yoel 2:28-32

²¹ Gega nalu funañ goyenterbe al kura ne niñ nurde gama nirde hinayiy mar goyen muñ po gab tumñañ yawareñ," yiriy.

²² "Ningeb, mel Israel mar, mere ga nurnañ ko. Nasaret niñ al Yesube fudinde Al Kuruy beleñ teñ kerke wayuñ yey nurnayiy yeybe Al Kuruy beleñ tareñ uney hike diltiñde mata tijeñ kurayen kurayen kuruy gogo forok yirde hike yeneñ hinhan. Deñbe goyen keñkela nurde han gogo.²³ Be, Al Kuruybe kame mata forok yiyyey goyen keñkela nurde hinhan geb, bikkeñ dufaymiy kiriyiy goyen po gama irde Yesu goyen deñ hantiñde kiruy. Irkeb deñ beleñbe Al Kuruy ma nurde uney han mar haniñde pel irkeb kuruse hende mayke kamuñ. Ningeb deñ gare po Yesu mayke kamuñ.²⁴ Gega kamde kamde tareñ Yesu tanartek goyen Al Kuruy beleñ teñ siña irde isañ hekeb huwaruñ. Kamde kamde sañiy gore epte ma basiña iruñ.²⁵ Be, Yesu huwaruñ goke bikkeñ Dewit beleñ asañdebe gahade kayyiy:

'Doyañ Alnebe hugiñey neya hike keneñ hime.

Yeybe ketalner heñ farañ nurde hi geb, kafura ma heweyñ.

²⁶⁻²⁷ Goke teñbe bener mat amañey wor po nurde Al Kuruy turuñ irde hime.

Nebe ge beleñ metere ma nubil tike bida heweyñ.

Delger wukkekk wor po neneñ ha gayen nubil tike bida heñ heñ mata gobe ma keneñ.

Kamde bida hetek yara gega, fudinde wor po ge beleñ farañ nurke huwareñ yey nurde hime.

²⁸ Hugiñey heñ heñ belheñ goyen nikala nirañ.

Ningeb kame geya tumñañ heñbe goke amañey nurde heñ,' yitij hi," yiriy. *Tikij 16:8-11*

²⁹ Be, Pita beleñ sopte gaha yinyiy: "Kadne yago, asininiy Dewit beleñ gwaha yiriy gega, yeybe bikkeñ kamke mete tiyamiy. Irde fudinde wor po gasuñbe gor mete tiyamiy yey nurde hite. Irde wañ wañ gayenter wor metemiñ gobe hi.³⁰ Goke teñbe Dewit beleñ mere tiyyiy gobe yingey ge ma yiriy. Yeybe Al Kuruyen mere basañ al geb, Al Kuruy beleñ biña teñya, 'Kame Dewityen miñde niñ al kura yingey

yara po forok yerbe gasurminj terj Doyarj Al Kururj hiyyerj,' yirij goyen nurde hinhin.

³¹ Mata kame forok yiyyerj goyen nurde ep herbe Al Kururj belej Mesaia metere mat isarj hekeb bana gorj ma bida hiyyerj goke tagalyij. ³² Be, Mesaia gobe Yesu. Nerj kururj gab Al Kururj belej kamtiñde mat isarj heke huwarurj goyen dilniniñde wor po kintij geb, yerj ge kawan tagalde hite gago. ³³ Yesu gobe Naniñ Al Kururj belej tumulgarj tike hurkunbe Naniñde tarej terj Doyarj Al Kururj hiyyurj. Irde Naniñ belej Holi Spirit niñ biña tiyyij goyen unke terbe gago fe wogortijerj irde duna. Irkeb migirij kururj goyen nurde diltijde wor po mata kenharj gago. ³⁴ Dewitbe ulij tumgarj ma Al Kururj hitte hurkurij. Gega gahade kayyij:

'Al Kururj belejbe Doyarj Alne gaha inyij: Warj ketalner herj al denjem yarj wor po hawayij.

³⁵ Irkeb asogo girde harj mar goyen bul yirde yawañ gasa yirmeke katkeb yufurka tiyyij, yitij. *Tikij 110:1*
Mere gabe yijerj ge ma kayyij. Yesu niñ terj kayyij. ³⁶ Niñgeb denj Israel mar, mere direñ tihim gayen fudinde wor po yerj nurnarj ko: denj belej Yesu kuruse hende mayke kamuñ. Gega Al Kururj belej kamtiñde mat isarj heke huwarurj. Irkeb yerj belej po Doyarj Al Kururjya Mesaia yaruñ," yinyij.

Al budam Al Kururj niñ biñ mulgarj heke baptais tamij

³⁷ Be, al buda go meremij nurdeb, 'Fudinde mata bulurj titij,' yerj memyak wor po nurdeb Pitaya aposel buda kadom yagoya goyen, "Kadniniñ yago, niñgeb daha titek?" yerj gusururj yiramij. ³⁸ Irkeb Pita belej wol herbe gaha yinyij: "Niñgeb denj kururj gayen mata bulurtij yubul terj Al Kururj niñ bitij mulgarj henarj. Irdeb Yesu Kristu niñ dufaytij tarej irde yende denjemde baptais tenayij. Gwaha tike gab Al Kururj belej mata bulurtij goyen haldeb Holi Spiritmij duliñ dunerj yerj biña tiyyij goyen dunyerj. ³⁹ Go biña tiyyij gobe al kura Al Kururj belej hoy yiryerj mar kururj goke terj biña tiyyij. Niñgeb biña tiyyij gobe denya fonerij yagoya al gisaw harj mar goke manarj nurde tiyyij," yinyij.

⁴⁰ Irde saba mij urjkurerj goyen po ma yiryij. Saba kurayen kurayen yirde hayhay yirde gaha yinyij: "Ga hite nalure gayenbe mata bulurj kururj forok yerj hi. Niñgeb mata bulurj goyen yenerj yilwa yirnayij. Gogab Al Kururjyen bearar go ma ken nayij," yinyij. ⁴¹ Be, al buda gobe Pitayen mere goyen fudinde yerj nurdeb Yesu niñ dufaymij sarjij irdeb baptais tamij. Goyare al tijerj baptais tamij marbe 3,000 gwahade forok yamij. Irdeb mel hakotkerj goya tumgarj Yesuyen alya bereya hamij. ⁴² Be, go tiyamij mar gobe yende aposel buda gote saba goyen hugijerj terj hinhan. Irdeb hugijerj awalikde po herj kadom fararj gurd terj hinhan. Irde Yesu kamenya komatmij yagoya biñge nene yerj kamde kamde niñ mere yiryij goyen biñ bak yerj yerj ge biñge kadom gunerj terj awalikde nene hinhan. Irdeb hugijerj Al Kururj mere irde hinhan.

Yesu niñ dufaymij tarej irde hinhan marte mata igij

⁴³ Be, aposel buda belej mata tijerj kurayen kurayen forok yirke al tumgarj goyen yenerbe hurkunkat terj kafura hamij. ⁴⁴ Irdeb Yesu niñ dufaymij tarej irde hinhan marbe tumgarj gabu irde awalikde herj det kadom gunerj terj hinhan. ⁴⁵ Gwaha terj herjyabe dawetmijnya samurminj yago al belej damu terj hikeb murungem yade diñurj yago det kurarj nurkeb fararj yurde hinhan. ⁴⁶ Mel gobe hugijerj gise hanjka Al Kururjyen ya balem koya belej po milgu irtij bana sawsawa al gabu irde hanjyende gor gabu irde hinhan. Irdeb kurate yayarj gabu mukjerj mukjerj irde hinhan. Gwaha terj herjbe Yesu kamenya komatmij yagoya funarj dula terj yerj kamde kamde niñ mere yiryij goke dufay herj dula terj hinhan. Biñde mat fudinde wor po kadom niñ dufay herj tumgarjde amarj herj gwaha terj hinhan. ⁴⁷ Irdeb Al Kururj tururj irde hinhan. Be, mata kururj goyen terj hikeb Yerusalem hinhan mar gore igij nurde yunerj tururj yirde hinhan. Irkeb Al Kururj belej hugijerj gise hanjka al tijerj yawañ Yesu gama irde hinhan mar hitte gabu yirde hinhin.

3

Pita belej al kahañ simsimam sope iryij

¹⁻² Be, goyare goyenbe al kura kahañ simsimam miliñ belej gwahade po kawañ kiryij goyen al belej hugiñej tukujbe Al Kurujyen ya balem milgu irtiñ koya gote yame kura goyenter kerde hinhan. Yame gote denembe “Yame kusamuj” inej hanjen. Gor keperde hikeb alya bereya Al Kuruj doloj irniñ yej wakeb hora kajañ yirde hinhin. Be, 3 kilok wawujbana kura Al Kuruj mere ird ird nalu hekeb Pitaya Yonyabe Al Kurujyen ya balemde kwaryum.

³ Be, Pitaya Yonya gobe hako ga yamere hurkurej tikeyabe al kahañ simsimam goreb hora niñ kajañ yiryij. ⁴ Irkeb irem gore tumjañde huwarde kimiñde keneñbe Pita belej, “Deyya ga dena,” inyij. ⁵ Gwaha inkeb det kura wet nunyey tahar yeybe kotañ kaj yinyij. ⁶ Gega Pita belejbe, “Nebe horanem moñ wor po. Goyenpoga det kura ne hitte hi goyen guney tihim geb, Nasaret niñ al Yesu Kristuyen denjemde ginhem, huwarde kwal!” inyij. ⁷ Gwaha ineybe yej belej po al goyen haniñ yase belej tanarde isañ hiriñ. Irkeb goyare po kahañ huwa heñ sañij haryum. ⁸ Irkeb huwardebe solok solok yej kuñ wañ tiyyij. Irdeb Pitaya Yonya irde tumjañ Al Kurujyen ya balem koya belej po milgu irtiñ bana sawsawa al gabu irde hanyende gor hurkujbe kuñ wañ teñ solok solok yej Al Kuruj turuj iryij. ⁹ Be, al go kuñ wañ teñ Al Kuruj turuj irde hikeb al gor hinhan gore al go keneñ ¹⁰ bebak teñbe, “Ey! Al gabe kahañ simsimam, yame denjem Yame kusamujde gor keperde hiyen al go goyen gago,” yej hurkujkat teñ diliñ fot yamiñ.

Pita belej Al Kurujyen ya balemde mere tagalyij

¹¹ Be, al goreb Pitaya Yonya yubul titek ma irkeb irem go gama yirde Al Kurujyen ya balem koya belej po milgu irtiñ bana sawsawa al gabu irde hanyende gor kwamiñ. Gasuj gobe “Solomonyen Paranda”* inej hanjen. Irkeb al gor hinhan gore keneñ hurkujkat teñbe yej hitte

kuñ yej kwamiñ. ¹² Irkeb Pita belej al yej hitte wañ hike yeneñbe gaha yinyij: “Deñ Israel mar, al igiñ hihi gayen keneñ goke hurkujkat teñ diltiñ fot ma yenayij. Deyya gabe Al Kuruj diliñde al igiñ ningeb, gore al kahañ simsimam gayen sope irhar yej deney han? Moñ! Deyyat tareñdebe epte moñ geb. ¹³⁻¹⁵ Ningeb ga nurnañ ko. Yesube Al Kurujyen Meterj Al, Al Wukkej, irde Al Huwak wor po. Gega deñ belej igiñ ma nurd uneybe mayke kami yej tukuj Pailat haniñde kerdeb pel irañ. Irkeb Pailat belej tubul timeke kwi yekeb deñ belej kamyey po yañ. Irdeb al kura al gasa yirke kamtiñ al goyen teñ siña irke kat kuyey yañ. Gwaha teñbe Al Kurujya hugiñej heñ gote belej kerd duntek albe gogo mayañ. Gega hakwaniniñ Abraham, Aisak, Yekopya, asininiñ yagoyat Al Kuruj belejbe kamujde mat isañ heñbe al belej turuj irde hinayij yej al denjem turuj yañ wor po iruj. Ningeb Yesu kamujde mat huwaruj gobe dilniniñ bilmiñde wor po kintiñ geb, gago momoñ dirde hite. ¹⁶ Deyyabe Yesu niñ hekkerj nurde har geb, al kahañ simsimam keneñ hinhan gago kahañ huwa heñ tareñ hihi. Deyyabe Yesuyen sañij belej gab al ga sope iryey yeybe yej ge hekkerj nurde har gore al gago keñkela wor po sope ira kenhan,” yinyij.

¹⁷ Irde sopte gaha yinyij: “Be, kadne yago, deñ wor doyañ martiñ belej tiyañ gwahade goyen po Yesube al gwahade yej miñ keñkela ma nurdeya buluj irañ yej nurde hime. ¹⁸ Gega gobe bikkej Al Kuruj belej kame Mesaiamiñbe uliñ misiñ kuruj kateñ kamyey yej mere basañ marmiñ yinke tagalamiñ geb, gwahade goyen po forok yiyuj. ¹⁹ Ningeb mata bulujtiñ yubul teñ Al Kuruj hitte mulgañ henayij. Irkeb Doyañ Al Kurujniniñ belej mata bulujtiñ halde duneybe tontiñ tareñ yiryey. ²⁰ Irde kamebe Yesu, Mesaia bikkej deñ ge teñ basañ iryij goyen teñ kerke katyey. ²¹ Gega yeybe gayenterbe Al Kurujya har. Be, kuñ kuñ Al Kuruj belej det kuruj gayen yirde gergerj yire yeke gab katyey. Mata gabe bikkej Al Kuruj belej mere basañ

* 3:11: Solomonyen Paranda: Al Kurujyen ya balem kuruj gote ya muruj sobam siña siña kutij hinhan. Ya muruj gobe tola karkuwañ yimiñtiñ hinhan. Ya siña kurhanbe “Solomonyen Paranda” inej hinhan gogo.

marmijn diliñde wukken wor po yeneñ hin-hin goyen momoñ yirke tagalamijn. ²² Be, bikkenbe Mose beleñ Yesu niñ yeñ Israel mar gaha yinyiñ: ‘Doyañ Altirñ Al Kuruj beleñbe mere basañ almiñ kura ne yara po deñ miñde niñ forok iryeñ. Niñgeb al gore mere dirde hiyeñ kuruj gobe kenkela nurde gama irde hinayiñ. ²³ Al kura yende mere ma nurde hiyeñ al gobe Al Kuruj beleñ biñ arñeñ nurd yunke go mar gobe yende al ma henayiñ,’ yiriñ,” yinyiñ.

²⁴ Irde sopte gaha yinyiñ: “Irde Al Kuruyen mere basañ al, Samuelya, mere basañ mar kame kame wañ hinhan kuruj gore wor mata kuruj gayenter forok yeñ hañ gake gwahade po forok yenayiñ yeñ bikken tagalde hinhan. ²⁵ Niñgeb Al Kuruyen mere basañ marmijn beleñ gwahade tagalde hinhan gobe deñ ge teñ tagalde hinhan. Irde deñ ge teñbe Al Kuruj beleñ Abraham diliñde biña teñbe, ‘Kame foñenge kura forok yiyyeñ gore megen niñ al buda kuruj gayen nere guramya tarenya teñ teñ hiryoñ hiyyeñ,’ inyiñ. Be, biña tiyyiñ gwahade po Al Kuruj beleñ asetij weñ hitte wor biña teñ hinhin gobe deñ ge teñ biña teñ hinhin. ²⁶ Niñgeb deñ ge teñbe Al kuruj beleñ guram dirde sañij dirke mata buluñtiñ goyen yubul tinayiñ yeñ nurdeb meteñ almiñ basaña irde teñ kerke deñ hitte wa wayyiñ,” yinyiñ.

4

Pitaya Yonya yade koyare yeramiñ

¹⁻² Be, Pitaya Yonya beleñ Solomonyen Paranda iney hanjyende gor hinaryumya goyenbe gor gabu iramiñ mar goyen Yesu kamde huwaryiñ mere goke momoñ yirde hinaryum. Gwaha teñ henjyabe Yesu tiyyiñ gwahade goyen po al kamtiñ manañ kame huwarnayiñ yeñ mel goyen saba yiraryum. Gwaha teñ hikeb Al Kuruj doloñ ird ird mata doyañ mar pris budaya, Al Kuruyen ya balem kuruj gote doyañ marte kurujmiñyabe Sadusi marya beleñ* wañ mere go nurdeb biñ ar yamiñ. ³ Irkeb mel gore Pitaya Yonya yad merere yertek yeñ yawaramiñ. Gega bikken wawuñ hiriñ niñgeb, gise ga yeñbe yad koyare yeramiñ.

*

4:1-2: Sadusi mar: Al kamtiñ sopte huward huward goyen fudinde yeñ ma nurde hinhan mar.

⁴ Gega irem gote mere nuramiñ marbe budam wor po mere goyen fudinde yeñ nurde Yesu niñ dufaymiñ tareñ iramiñ. Irkeb al yeñ wa Yesu niñ dufaymiñ tareñ iramiñ mar bikkek goyabe gayamuñkek goya gabu irde al parguwak po kapyañ hamirñbe 5,000 gwahade hiriñ.

Pitaya Yonya mere kurujde hararyum

⁵ Be, fay urkeb Yudia nanjare niñ doyañ marya Yuda marte doyañ mar parguwakyabe Moseyen saba basañ heñ tagal tagal marya beleñ irem gote mere nurniñ yeñ Yerusalem gor gabu iramiñ. ⁶ Gabu iramiñde gorbe Al Kuruj doloñ ird ird mata doyañ mar pris buda gote karkuwanmiñ Anas, Kaiafas, Yonya, Aleksandaya, irde Anas gote tayneñ weñ hoyañ manañ gor gabu iramiñ. ⁷ Be, mel gore Pitaya Yonya yawanbe yeñ ge igiñ ma nurde yunenya, “Ganuñ beleñ igiñ dinkeb mata gogo tiyaruj? Ganuñde sañijde gogo tiyaruj?” yeñ gusuñañ yiramiñ. ⁸ Irkeb Pita gobe Holi Spirit beleñ hard unkeb wol henbe gaha yinyiñ: “Be, deñ Yuda marte doyañ marya doyañ mar parguwakya, ga nurnañ ko! ⁹ Deñbe al kahañ simsimam farañ uryeke igiñ hiyuñ goyen goko muñ teñ merere derde daha mat igiñ hiyuñ gote miñ nurniñ yeñ gusuñañ dirhan? ¹⁰ Niñgeb deñya Israel mar hoyañ manañ tumñañ mere tiyeñ tihim gayen ga nurde bebak tinayiñ. Be, al kahañ simsimam gabe Nasaret niñ al Yesu Kristu deñ beleñ mayke kamuñ gega, Al Kuruj beleñ isañ heke huwaruj al gote tareñde igiñ hiyuñ. Niñgeb diltiñ mat huwarke gago kenhan. ¹¹ Yesu niñ teñ Al Kuruyen asañdebe siraw mere mat gahade katiñ hi: ‘Deñ, ya ird ird mar beleñ ya irniñ yeñ hora kura tawayamiñ gega, igiñ ma keneñbe temeyamiñ. Goyenbe al hoyañ beleñ tukuj gore po yamiñ tareñ wor po iryiñ,’ yitiñ hi. *Tikiñ 118:22*

Niñgeb hora gwahade goyenbe deñ beleñ Yesu gogo pel irañ. Gega Al Kuruj beleñ teñ meteñ kuruj wor po unuj. ¹² Niñgeb Yesu po ga neñ mata buluñde mat dumulgañ teñ teñ sañij goyen Al Kuruj beleñ unuj. Niñgeb megen niñ al kura beleñ epte ma Al

Kuruñ hitte alya bereya yumulgañ tiyyeñ,” yiniñ.

¹³ Be, gor gabu iramiñ mar goreb Pitaya Yonyabe saba kuruñ ma titiñ, irde al denjem moñ yeñ nuramiñ gega, ‘Neñ ge kafura ma heñ mere tareñ po tagalde har,’ yeñbe hurkujkat tiyamiñ. Irde irem gobe Yesuya tumñañ heñ kuñ wañ teñ hinhan mar goyen kurabe gago yeñ biñ bak yamiñ. ¹⁴ Irde al kahañ simsimam goyen igiñ heñ Pitaya Yonya irde tumñañ huwarde hike keneñbe Pita beleñ mere tiyyiñ goyen wol heñ heñ ge kukuwamñeñ nuramiñ. ¹⁵ Irdeb mere teñ teñ gasuñde matbe yakira tike belheñ muñ po siñare kukeb yingey uliñ mere sege irde gaha yamiñ: ¹⁶ “Al irawa gabe daha yirtek? Al buda kuruñ Yerusalem taunde hañ kuruñ gobe irem gore mata tiñeñ wor po goyen tike kenañ. Neñ wor mata forok yiyuñ gote igineñbe kenhet gago ningeb, epte ma ‘usi’ yetek. ¹⁷ Gega mata forok iraruñ gote mere momoñbe kuruñ heñ kuke al nurde pasi henayiñ goke igiñ ma nurde hite geb irem goyen, ‘Sopte Yesu ineñ haryen al goke tagalkeb muduntek,’ yineñ utañ yirtek,” yamiñ. ¹⁸ Gwaha yeñbe irem go sopte hoy yirke wakeb, “Derbe al hoyañ hitte kuñ Yesu niñ ma wor po tagalde saba yiriryen!” yeñ mere tareñ po yirdeb utañ yiramiñ. ¹⁹ Gega Pitaya Yonya beleñ wol heñbe, “Al Kuruñbe da mata niñ igiñ nuryeñ? Yende mere gama irtek ma dende mere gama irtek? Goyen dindikeñ dufay henañ ko. ²⁰ Munañ deyyabe Yesuyen mata delderer yeneñ meremiñ nurde tiyaryum goyen tagal tagal niñ epte ma wor po bada hereñ,” yinaryum.

²¹⁻²² Gega al kahañ simsimam miliñ beleñ gwahade po kawañ kiriñ, damam 40 fole irtiñ goyen Pitaya Yonya beleñ Al Kuruñyen sañiñde sope iraryum goyen al budam wor po go keneñbe Al Kuruñ turuñ iramiñ geb, Yuda marte doyañ mar beleñ goyen nurdeb gwaha mat kura irem goyen buluñ yirtek moñ hamiñ. Niñgeb duliñ mohonje po kafura mere yirde yubul tike kwaryum.

Yesu niñ dufaymiñ tareñ irde hinhan mar beleñ Al Kuruñ mere iramiñ

²³ Be, Pitaya Yonya gobe yubul tike mulgañ heñ diñuñ yago hitte kwaryum. Irdeb pris buda gote karkuwanñinya Yuda marte

doyañ mar parguwakya beleñ mere yiramiñ goyen tumñañ diñuñ momoñ yiraryum. ²⁴ Irkeb mere goyen kandukñeñ nurdeb tumñañde Al Kuruñ uguñ po gahade inamiñ: “Doyañ Al Kuruñ, ge beleñ po nañkiñya megeñya makañya yirdeb dawet bana gor hañ kuruñ gayen yirariñ. Irde doyañ yirde ha. ²⁵ Ge beleñ mere tike meteñ alge asininiñ Dewit gore Holi Spirityen tareñde merege nurde basañ heñ gaha yiriñ:

‘Daniñ megen niñ marbe yeñ ge bearar teñ hañ?’

Irde daniñ dufay buluñ kukuwamñeñ po yerde mere mayde hañ?’

²⁶ Megen niñ doyañ mar karkuwanñya nañga doyañ irde hañ mar wañ gabu irdeb Doyañ Al Kuruñ asogo irde hañ.

Fudinde, al buda kuruñ gobe bikkeñ Al Kuruñ beleñ basina irde oliñ fimiñ tonañde sam irtiñ Al goyen gogo asogo irde hañ,’ yiriñ. *Tikiñ 2:1-2*

²⁷ Niñgeb, fudinde, Dewit beleñ mata goke yiriñ gwahade goyen po forok yiyuñ. Yesube ge beleñ bikkeñ Mesaia ineñ basina irariñ. Gega Israel nañga doyañ al Herotya Roma gabmanyen al Pontius Pailatya beleñ Yesu, gere Meteñ Al, delger wukkeñ wor po keneñ hayen al goyen asogo irtek yeñ Israel mar Yerusalem bana gañ hañ goya al miñ hoyañ Yuda mar moñya gabu irde mere mayañ. Irdeb mayke kamuñ. ²⁸ Goyenbe mata gobe mali ma forok yiyuñ. Mel buda gore gwaha tinayiñ yeñ dufayge bikkeñ kerariñyen geb, gogo gwahade po forok yiyuñ. ²⁹ Niñgeb Doyañ Al Kuruñniniñ, Yesu niñ tagalde hite goyen utañ dirniñ yeñ mel gore kafura dirde hañ gabe yeneñ ha. Niñgeb neñ meteñ marge sañiñ dirdeb mel goke kafura ma heñbe igiñ merege tagalde tukutek. ³⁰ Irde Yesu, gere Meteñ Al, delger wukkeñ wor po gote denjemde garbam mar sope yirde, mata tiñeñ kurayen kurayen forok yirde hitekeyab tareñge kuruñ goyen alya bereya yikala yirde hayiñ.” inamiñ.

³¹ Be, Pitaya Yonya irde gabu iramiñ mar beleñ Al Kuruñ mere irde pasi irkeb goyare po Al Kuruñ beleñ wol heñbe mel go hinhan gasuñ goyen añsok iryiñ. Irkeb gor hinhan mar gobe tumñañ Holi Spirit beleñ hard

yunkeb Al Kurunyen mere tagal tagal niŋ kafura ma heŋbe tagalde kuŋ hinhan.

Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irtij marbe detmiŋ kadom guney teŋ hinhan

³² Be, Yesu niŋ dufaymiŋ saŋiŋ irde hinhan mar gobe tumŋaŋ dufaymiŋya matamiŋya unŋkureŋ po hamiŋ. Irdeb al kura beleŋ, “Detne kurunŋ haŋ gabe nere kudineŋ moŋ,” yeŋ hinhan, irde detmiŋ kurunŋ goyen yinŋeŋ uliŋ kadom guney teŋ hinhan. ³³⁻³⁵ Be, aposel buda beleŋ Yesu kamiŋde mat huwariŋ goyen Al Kurunyen tareŋde tagalde hike al beleŋ fudinde yeŋ nurde hinhan. Irde al tumŋaŋ megeŋ miŋyaŋya ya miŋyaŋ marbe al beleŋ damu tikeb murunŋem goyen aposel hitte yawanŋ haniŋde yerde hinhan. Irkeb aposel beleŋ al kura det kurunŋ amu heŋ hinhan mar tumŋaŋ gale heŋ yuneŋ hinhan. Gwaha teŋ hikeb al kura det kurunŋ ma amu heŋ hinhan. Be, Al Kurunŋ beleŋ yeŋ gama irde hinhan mar goyen mata gwahade teŋ hikeb guram yirde igiŋ igiŋ wor po yirde hinhin.

³⁶⁻³⁷ Be, al kura, deŋembe Yosep mananŋ megeŋ tapummiŋ kura al beleŋ damu tike murunŋem goyen tawanŋbe aposel buda yuniŋ. Yeŋbe Liwai mar al, irde Saiprus motmotde niŋ al. Aposel buda beleŋbe Banabas ineŋ hinhan. Deŋe gote miŋbe, “kadom faranŋ yurde tareŋ yird yird al.”

5

Ananaiasya Safiraya

¹ Be, al kura deŋembe Ananaiasya berem Safiraya mananŋ megeŋ tapummiŋ kura al beleŋ damu tikeb murunŋem taryum.

² Gega ire unŋya gobe hora goyen tumŋaŋ Yesuyen mere basanŋ mar aposel buda haniŋde kertek ma yirkeb goke sege irdeb hora kurhanbe yinŋeŋ ge basiŋa irdeb unŋ beleŋ kurhan po tawanŋbe, “Megeŋ gote murunŋembe gago po,” yeŋ aposel buda haniŋde kiryiŋ. ³ Irkeb Holi Spirityen saŋiŋde Pita beleŋ bebak teŋbe, “Ananaias, daniŋ geb Satanyen dufay po gama irde hora kurhanbe gigeŋ ge bana kerdeb tumŋaŋ gago po tawayhem yara teŋ Holi Spirit usi irha? ⁴ Megeŋge goyen damu

ma tikeyabe gere hinhin. Irde damu tike murunŋem wor gere po. Niŋgeb hora go teŋ dufayger det kura ire yeŋbe gwaha irtek yara. Gega da beleŋ wor po girkeb dufay goyen forok yekeb mata buluŋ gogo taha? Usi taha gobe al ma usi yirha, Al Kurunŋ usi irha geb,” inyiŋ. ⁵⁻⁶ Irkeb Ananaias gobe mere goyen nurdeb goyare po kamde katiŋ. Irkeb al foŋeŋ kura gor hinhan gore wanŋbe al hakwa go mala teŋ tukuŋ mete tiyamiŋ. Be, Ananaias beleŋ Holi Spirit usi irde goke muŋ po kamke kenamiŋ marya mere momoŋmiŋ nuramiŋ marya tumŋaŋ tulfut yeŋ kafura hamiŋ.

⁷ Be, 3 awa gwahade kamereb berem Safira gobe unŋ hitte mata gwahade forok yihi yeŋ ma nurdeya Pita hinhin ya biŋde gor hurkuriŋ. ⁸ Irkeb Pita beleŋbe, “Safira, momoŋ nira. Megeŋtiriŋde murunŋembe gago po we?” inkeb, “Gwaha, tumŋaŋ gogo po,” inyiŋ. ⁹ Irkeb Pita beleŋ wol heŋbe, “Dahade niŋgeb derbe tumŋaŋde mere sege irdeb Doyanŋ Al Kurunyen Holi Spirit tunŋaŋ urhar? Almege tukuŋ mete tahaŋ marbe yamere gogo forok yahaŋ yenha. Niŋgeb ge wor gade kuniŋ tahaŋ geb,” inyiŋ. ¹⁰ Irkeb goya goyen po Pitayen kahaŋ miŋde gor po kateŋ kamiŋ. Be, unŋ tukuŋ mete tiyamiŋ mar gore wanŋ hurkunŋbe berem wor kamtiŋ keneŋbe tukuŋ unŋ ketalde po mete tiyamiŋ. ¹¹ Be, ire unŋya go hitte mata forok yiriŋ gote mere momoŋ nurdeb Yesuyen alya bereya sios gobe tumŋaŋ kafura wor po hamiŋ. Yesuyen alya bereya moŋ wor gwahade po kafura hamiŋ.

Aposel buda beleŋ garbam mar budam sope yiramiŋ

¹² Be, aposel buda beleŋ mata tiŋeŋ Al Kurunŋ beleŋ po forok yirtek goyen al hitte budam forok yirde hike diliŋ fot yeŋ hinhan. Irde Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irde hinhan marbe tumŋaŋ dufaymiŋ unŋkureŋ po kerde Al Kurunŋ dolonŋ irniŋ yeŋ al wanŋ gabu irde hanŋen gasuŋ kurunŋ kura “Solomonyen Paranda”^{*} ineŋ hanŋende gor gabu irde hinhan. ¹³ Be, Yerusalem taunde hinhan mar goyen tumŋaŋ Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irde hinhan mar goke tagalde turunŋ yirde hinhan. Gega go mar goyen hitte

* 5:12: Solomonyen Paranda: Al Kurunyen ya balem kurunŋ gote ya murunŋ sobam siŋa siŋa kutiŋ hinhan. Ya murunŋ gobe tola karkuwanŋ yimiŋtiŋ hinhan. Ya siŋa kurhanbe “Solomonyen Paranda” ineŋ hanŋen gogo.

mata forok yerj hinhan goke kafura herjbe al kura yenya awalik hej hej ge kama hej hinhan. ¹⁴ Gega alya bereya tijerj belej Doyanj Al Kurunj nij dufaymirj sanij irdeb budam forok yerj hinhan. Irkeb Yesuyen alya bereyabe budam wor po haminj. ¹⁵ Irde aposel buda belej mata tijerj kurayen kurayen terj hinhan goyen yenerj hinhan geb, garbam minyarj mar sapirte yawanj belejyerj yerde hinhan. Kurabe yawanj gasunj ugamde yunke goyanj ferde hinhan. Gwaha yirteke gab Pita wanj belej goyanj kunj herjyabe hanij yerde yuni yerjbe gogo terj hinhan. Munanj kurabe Pita tonej belej po awrum yurke iginj henayinj yerj nurde terj hinhan. ¹⁶ Irkeb tiyuj budam Yerusalem binyanj binyanj nij mar gore garbam marya al unjura ketal yurtinj minyarj mar goyen aposel buda hitte yawanj hike sope yirke tumnanj iginj hej hinhan.

Aposel budabe kanduk kenaminj

¹⁷ Be, pris buda gote kurunjminjya yerj faranj urde hinhan mar Sadusi budaya belej, 'Nej fole dirnij tahañ,' yerj binj ar yekeb aposel buda nij iginj ma wor po nurdeb yade gasa yirninj yerj mere sege iraminj. ¹⁸ Irdeb aposel buda goyen yade kawé marya mata buluj terj hinhan marya yerde hanjen koyare gor yeraminj. ¹⁹ Gega wawunje Doyanj Al Kurunjyen mijonj belej kunje koya gote yame fegelde sinjare yukurinj. ²⁰ Irdeb, "Al Kurunjyen ya balemde kunje al buda kurunj goyen al kura Yesu nij dufaymirj tarej iryerjbe Al Kurunj dilinjde al gergen hej hej mata goyen goke kejkela po tagalnayinj," yinerj hulyanj yirinj. ²¹ Be, mijonj belej yinyinj goyen nurdeb fay urkeb Al Kurunjyen ya balemde kunje alya bereya saba yird yird minj uraminj.

Be, goya goyenbe pris buda gote kurunjminjya yerj faranj urde hinhan marya gore aposel buda goyen daha yirninj yerj Yuda marte doyanj mar parguwak tumnanj hoy yirke wanj gabu iraminj. Irdeb mel go koyare yeraminj goyen yawanj merere yirninj yerjbe al hulyanj yirke kwaminj. ²² Gega kunj forok yerj nanjenaminjbe aposel buda gobe gor ma hinhan. ²³ Gwahade kenerjbe mulganj hej kunjbe, "Koya yamebe sinja mat tarej irtinj, irdeb ya gote doyanj marbe tumnanj gor hanj. Goyenbe yame fegelde hurkunj nanjenhet gega, gorbe

al mijmonj. Hubu wor po!" yinaminj. ²⁴ Irkeb pris buda gote karkuwamijnya Al Kurunjyen ya balem doyanj irde hanjen marte kurunjminjya belej mere momonj go nurdeb, "Aposel budabe daha tahañ? Irdeb kamebe da mata forok yiyyen?" yerj najrak tiyaminj.

²⁵ Be, gwaha terj hikeb al kura wanjbe, "Mel, ga nurnanj. Al yad fere tiyanj mar gobe Al Kurunjyen ya balem bana gonj alya bereya saba yirde hike yenhem be!" yinyinj. ²⁶ Irke ya balem kurunj gote doyanj marya kurunjminjya gore mere go nurdeb kunj aposel buda go yad wayaminj. Goyenpoga al buda kurunj mereminj nurde hinhan mar gore yerj ge hej hora kaka dirnak yerjbe ohkohom po Israel nanja doyanj mar tumnanj gabu iraminj gasunde gor yawayaminj.

²⁷ Be, aposel buda go yawanj dilinjde yirkeb pris buda gote kurunjminj gore binj ar hende gaha yinyinj: ²⁸ "Yesu belej alya bereya ne nij saba yirde hinayinj dinunj goyen bada po henayinj yerj utan dirtinj. Gega parsay hej Yerusalem taunde gar kawanjanj po mere tagalde tukunj hikeb al budam nurd pasi hahanj. Gwaha terjbe Yesu kamunj gobe yerj belej po mayanj yerj minge dirninj terj hanj?" yinyinj. ²⁹ Irkeb Pita belej kadom yagoya huwarde wol herjbe, "Nejbe Al Kurunjyen mere po gama irtek. Dende mere ma nurtek geb! ³⁰ Be, ga nurnanj. Dej belej Yesu kuruse hende mayke kamunj. Goyenbe nej Israel marte asininij yagot Al Kurunj belej kamtjnde mat isanj hiyuj. ³¹ Irde yinggen hitte tumulganj terj sanij unenje denjem yanj kurunj wor po irdeb, nej al gayen ga Dumulganj terj terj Al irunj. Goyenbe nej Israel mar kurunj gayen mata buluj yubul terj yerj ge binininj mulganj heke mata bulujninij halde dunerj yerj nurdeb gogo tiyuj. ³² Ningeb nejbe Yesu hitte mata forok yitij goyen dilininijde yenerjbe gago kawan tagalde hite. Irde Holi Spirit mananj bebak tinanj yerj dikala dirde hi. Be, Holi Spirit gobe Al Kurunj belej yende mere gama irde hanj mar goyen tumnanj yunerj hi," yinyinj.

Gamaliel belej aposel buda nij iginj mat tagalyinj

³³ Irkeb mereminj nuraminj mar gobe binj ar yekeb, 'Fudinde wor po, aposel buda gayen gasa yirteke kamwonj,' yerj nuraminj.

³⁴ Be, gabu iramiñde gorbe Yuda marte tikula sañij po gama irde hanjen Farisi mar al kura denjembe Gamaliel goyen gor hinhan. Yerñe Moseyen saba basañ heñ tagal tagal al. Al gobe al budam palap irde hinhan. Be, al gore huwardeb, "Aposel buda ga belñeñ po siñare yukunañ," yinkeb gwaha yiramiñ. ³⁵ Irkeb gabu iramiñ mar goyen gaha yinyiñ: "Mel, Israel mar, al buda gayen ga daha wet kura yirniñ yerñe kenkela dufay heñ ga mata tinayiñ. ³⁶ Nalu kura hakot yara po mata kura forok yiyuñ goyen bitiñ sir yañ? Al kura denjem Teudas beleñ, 'Nebe al deñne yañ,' yekeb al 400 gwahade beleñ gama irde hinhan. Gega go al goyen maykeb yerñ gama irde hinhan mar gobe bur yekeb hubu po hiriñ.

³⁷ "Be, Teudas kamereb neñ Israel marte deñniniñ kapyañ heñ tumñañ asañde kerd kerd nature Galili niñ al kura denjem Yudas beleñ, 'Roma gabman asogo irniñ,' yineñ al usi yirke gama irde hinhan. Gega yerñ wor maybe kamkeb yerñ gama irde hinhan mar goyen wor bur yamiñ. ³⁸⁻³⁹ Niñgeb gwahade goyen po aposel buda beleñ mata teñ hañ gayenbe dufaymiñde po teñ hañ kenem meteymiñ gobe hubu hiyyeñ. Munañ Al Kuruñyen dufay gama irde teñ hañ kenem deñ beleñ, 'Bada henañ,' yinnayiñ gega, epte ma meretiñ nurnayiñ. Mongo al buda gayen asogo yirhet usi teñbe Al Kuruñ asogo irnayiñ geb. Goke teñbe dinhem gago. Mel gayenbe okohom po yubul tike kunayiñ," yinyiñ.

Aposel budabe Yesu niñ teñ kanduk yenamiñ goke amañeñ nuramiñ

⁴⁰ Irkeb al buda gor hinhan mar gore, 'Mere dira gabe fudiñde,' yerñ nuramiñ. Irdeb aposel buda go sopte hoy yirke wakeb gabu iramiñ gote kuruñmiñ beleñ, "Yesu gore yinñeñ ge al saba yirde hinayiñ dinuñ gobe sopte ma po tagalnayiñ," yineñ utañ yirdeb fuleña marmiñ yinkeb al gasa yird yird kañ po yusulak teñbe yakira tiyamiñ. ⁴¹ Irkeb aposel buda goyen mere gasuñ go tubul teñ kuñ heñya, "Neñbe Al Kuruñ beleñ Yesuyen al wor po yerñ nurd dunerñ hi. Niñgeb Yesu niñ teñ ulniniñ misiñ katehet gago," yerñ amañeñ wor po nuramiñ. ⁴² Irdeb al saba yird yird niñ bada ma

hamiñ. Hugiñeñ gise hañka Al Kuruñyen ya balemde gor kuñ mere igiñ Yesube Mesaia yitiñ goyen mere kawan po tagalde kuñ hinhan. Irdeb almet yayañ wor gwahade po teñ hinhan.

6

Yesuyen alya bereya sios farañ yurd yurd metey niñ al 7 basija yiramiñ

¹ Be, gwaha teñ hinhan goyenterbe Yesu niñ dufaymiñ tareñ irde hinhan marbe budam forok yerñ hinhan. Goya goyenbe Yerusalem niñ Yuda mar yinñeñde mere teñ hitiñ beleñ gise hañka beretap bingge gale heñ yunerñ hinhan. Goyenbe yende beretap po yunerñbe, Grik mere teñ hitiñ beretap gobe yubul teñ hinhan. Irkeb Yuda mar Grik mere teñ hitiñ goreb goke igiñ ma nurdeb tiyuñ miñ mar goya kadom moñde tiyamiñ. ² Goke teñbe Yesuyen mere basañ mar aposel buda 12 gore Yesuyen alya bereya sios tumñañ gabu yirdeb gaha yinamiñ: "Nende meteyñbe Al Kuruñyen mere tagalde tukuñ tukuñ. Niñgeb bingge gale heñ heñ goke teñ meteyniñ wor po goyen harhokniñiñ unteke gobe igiñ moñ. ³ Niñgeb kadniñiñ yago, deñ gabu irde hañ bana goñ niñ al 7 kura dindikeñ basija yirnayiñ. Goyenbe mel gobe Holi Spirityen sañijde wor po metey teñ hanjen, irde Al Kuruñ beleñ dufay igiñ yunerñ hike metey teñ hanjen mar goyen po basija yirnayiñ. Irkeb bingge gale heñ heñ meteyñbe mel gore teñ hinayiñ. ⁴ Gogab neñbe Al Kuruñ mere ird irdya meremiñ tagal tagal niñ po dufay hetek," yinamiñ.

⁵ Be, gwaha yinkeb al buda kuruñ gob amañeñ nurdeb al 7 basija yiramiñ. Denjembe Stiwen, Filip,* Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenasyabe Antiok taunde niñ al Nikolasya. Nikolas gobe al miñ hoyañ gega, Yuda marte tikula gama irde Yuda mar al hiriñ. Munañ Stiwenbe Yesu niñ hekkeñ wor po nurde hinhan, irde Holi Spirityen tareñde po metey teñ hinhan. ⁶ Be, al buda gwahade basija yirdeb aposel buda hitte yukamiñ. Irkeb al 7 gobe sios farañ yurd yurd niñ yade yapat yiramiñ goyen goke tonañ hende haniñ yerde Al Kuruñ beleñ farañ yurde hiyeñ yerñ gusuñañ iramiñ.

* 65: Filip gabe Yesuyen aposel 12 bana kura gogo moñ, al hoyañ.

⁷ Be, Al Kurunyen mere Yesu niŋ yitiŋ gobe Yerusalem taun kurunđe gor niŋ mar beleŋ tumŋaŋ nurde tukamiŋ. Irkeb Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ iramiŋ marbe araŋ po budam hamiŋ. Be, Al kurun doloŋ ird ird mata doyaŋ mar wor budam Yesu niŋ dufaymiŋ saŋiŋ iramiŋ.

Yuda mar beleŋ Stiwen fere tiyamiŋ

⁸ Be, sios faraŋ yurd yurd niŋ basiŋa yirtiŋ al kura Stiwen gobe Al Kurun beleŋ keŋkela po guram irde tareŋ kurun unkeb al budam diliŋde mata tiŋeŋ kurayen kurayen Al Kurun beleŋ po yirtek goyen forok yirde hinhin. ⁹Gega Yuda mar kurabe Stiwen niŋ igiŋ ma nurde waŋ kwep kwep iramiŋ. Be, gwaha iramiŋ marbe “Doyaŋ Mar Miŋmoŋ Mar”† yineŋ hinhan. Mel gobe yiŋgeŋde gabu yare po gabu irde Yuda marte tikula po nurde hinhan. Yeŋbe Sairini taunya Aleksandria taunyare mat wayamiŋ. Kurabe Silisia naŋaya Esia naŋayare mat wayamiŋ. Be, mel goreb waŋ Stiwen gogo merere fuleŋa iramiŋ. ¹⁰Gega Stiwenbe Al Kurunyen Holi Spirit beleŋ faraŋ urkeb keŋkela po dufay heŋya mere yirke asogo irniŋ yeŋ wayamiŋ mar goyen gwaha mat kura wol hetek yeŋ ma nuramiŋ.

¹¹ Irkeb mel gore al kura balmiŋde hoy yirdeb, “Deŋ beleŋ kuŋbe, ‘Stiwen beleŋ Moseya Al Kurunya sukal yirke nurtiŋ,’ yeŋ al momoŋ yirde tukunayiŋ,” yineŋ biŋ yawaramiŋ. ¹² Irkeb kuŋbe gwahade po tagalkeb Yuda marte doyaŋ mar par-guwakya Moseyen saba basaŋ heŋ tagal tagal maryabe al buda gote mere go nurdeb biŋ ar yamiŋ. Irdeb Stiwen fere teŋbe mere yare tukamiŋ. ¹³⁻¹⁴ Irdeb merere gor usi titek yeŋ al kura yawaramiŋ gore huwardeb, “Al garebe, ‘Nasaret niŋ al Yesu beleŋ Al Kurunyen ya balem gayen pir iryen, irde Mose beleŋ mata teŋ hinayiŋ yeŋ dunyiŋ goyen wor yade hoyan hoyan yiryen,’ yeke nurtiŋ. Al gabe ya balem gaya Yuda marte tikula goyen wor gwahade po hugiŋeŋ sukal yirde hiyen!” yinamiŋ. ¹⁵ Irkeb merere gabu iramiŋ mar gob Stiwen beleŋ daha mat wol

heke nurniŋ tihit yeŋ tumŋaŋ her yeŋ kenamiŋ. Irkeb Stiwen kimiŋbe al bulak wor po Al Kurunyen miyoŋ yara heke kenamiŋ.

7

Stiwen beleŋ saba tiyyiŋ

¹ Irdeb Al Kurun doloŋ ird ird mata doyaŋ marte kurunmiŋ beleŋ, “Stiwen, mel gare mere ulger irde har gayenbe fudinde?” yeŋ gusuŋaŋ iryiŋ. ² Irkeb Stiwen beleŋ wol heŋbe gaha inyiŋ: “Mel, kadne yago, ga nurnaŋ. Bikkeŋ wor pobe hakwaniniŋ Abrahambe Mesopotemia naŋare hinhin. Goŋ po hikeya Al Kurun saŋiŋmiŋ turuŋuŋ yaŋ gore diliŋde forok yeŋbe, ³ ‘Nanageya tayge yagoya yubul teŋbe naŋa ne beleŋ gikala gireŋde gor kwayiŋ,’ inyiŋ. ⁴ Irkeb Abraham gobe Kaldia marte naŋa Mesopotemia goyen tubul teŋbe Haran taunde kuŋ gor hinhin.

“Be, naniŋbe gor kamkeb Al Kurun beleŋ Abraham teŋ kerke Yudia naŋa ga hite gayenter wayyiŋ. ⁵ Gega Al Kurun beleŋ megeŋ tapum muŋ kura ma unyiŋ. Hubu wor po. Irde gor hinhiniŋa goyenbe diriŋ wor hubu. Gega Al Kurun beleŋ megeŋ Abraham keperde hinhin gayen yeŋya foŋeŋmiŋ yagoya niŋ tubul teŋ yunmeke yende kudiŋeŋ hiyyeŋ yeŋ Abraham hitte biŋa tiyyiŋ. ⁶ Goya goyenbe gaha inyiŋ: ‘Foŋeŋge yagot diriŋeŋ weŋbe almet naŋare kuŋ albak hinayiŋ. Irkeb naŋa miŋ mar beleŋ dama 400 gayen gasa yirde buluŋ buluŋ yirke meten muruŋgem moŋ teŋ hinayiŋ. ⁷ Gega foŋeŋge yago buluŋ buluŋ yirde hinayiŋ mar gobe ne gare gab yeneŋ. Go kamereb foŋeŋge yagobe naŋa go tubul teŋ waŋ megeŋ gayenter doloŋ nirde hinayiŋ,’ inyiŋ. ⁸ Irdeb kame Al Kurun beleŋ biŋa tiyyiŋ goke, ‘Ne biŋa teŋ himyen goyen fudinde yeŋ nurnayiŋbe geya foŋeŋge yagoyabe guba yeŋ yeŋ mata teŋ hinayiŋ,’ inyiŋ. Be, kamereb urmiŋ Aisak forok yiriŋ. Irkeb urmiŋ go kawaŋ hiriŋde mat kuŋ naŋa fay 8 hekeb guba yeŋ unyiŋ. Be, Aisakbe kame Yekop naniŋ hiriŋ. Irdeb Yekopbe urmiŋ yago 12 miŋyaŋ hiriŋ. Be, mel goreb hakwaniniŋ yago hamiŋ.

† 6:9: “Doyaŋ Mar Miŋmoŋ Mar” gabe bikkeŋ al hoyan beleŋ yukuŋ meten marmiŋ yirde hinhan. Goyenbe muruŋgem moŋ meten teŋ hinhan. Irde dufaymiŋde kuŋ waŋ titek moŋ. Doyaŋ marmiŋyen mere po gama irde meten teŋ hinhan. Goyenbe doyaŋ marmiŋ beleŋ yubul tike dufaymiŋde kwamiŋ goke teŋbe deŋe gwahade yirde hinhan.

⁹“Be, hakwaniniñ 12 kura Yosepbe naniñ beleñ yeñ po amañeñ nurde igiñ igiñ irde hinhin. Irkeb itinj yago beleñ daniñ neñbe gwahade ma dirde hi yeñ biñ ar yekeb kulij Yosep niñ igiñ ma nurdeb, ‘Al kura hitte kuñ murungem moñ metej teñ teñ almiñ hiwi,’ yeñ al yunke damu tiyamiñ. Be, Yosep damu tiyamiñ mar gore teñbe Isip kwamiñ. Goyenbe Al Kurunbe yeñya hugineñ heñ farañ urde hinhin. ¹⁰ Niñgeb kanduk kurayen kurayen yeneñ hinhin gega, Al Kurun beleñ farañ urde hikeb igiñ po hinhin. Irde dufay igiñ wukkeñ wor po unkeb go hende mata teñ hikeb Isip niñ doyañ al kurun Fero beleñ igiñ kinyiñ. Be, Fero beleñ Yosep go dufaymiñ wukkeñ keneñbe Isip naña gote doyañ al irdeb dawetmiñ yago tumrañ, ‘Doyañ yirde hayiñ,’ inyiñ.

¹¹ “Be, go kamereb Isip nañaya Kenan nañaya bana goñbe biñge kamde kamde nalu kurun wor po forok yekeb hakwaniniñ yagobe biñgem moñ hamiñ. ¹² Be, Yosep naniñ Yekop go Isip nañabe biñgem yañ mere momoñ nurdeb hakwaniniñ yago gogo yad yerke kwamiñ. Be, mel gobe Isip ma kuñ hanyen. Tineñ gog po ga kwamiñ. ¹³ Be, mel go Isip mat tiyumiñde mulgañ hamiñ. Heñ heñbe sopte Isip kukeb Yosep beleñ yingey ge, ‘Nebe al gwahade,’ yeñ itinj yago momoñ yiryiñ. Be, Yosepyen miñ gote mere momoñ goyen Isip niñ doyañ al kurun wor nuryiñ.

¹⁴ “Be, go kamereb Yosep beleñ naniñ Yekopya dirneñ weñya asem yagoya 75 hinhan goke wanañ yeñ keya heke wayamiñ. ¹⁵⁻¹⁶ Irdeb gor hinhan. Be, gor heñ heñbe Yekop go kamkeb hakwambe teñ tiyumiñ Sekem tukamiñ. Be, Sekem gorbe Hamor urmiñ yago beleñ al hakwam yerd yerd niñ hora talde horabok yiramiñ goyen Abraham beleñ damu tiyyiñ. Niñgeb Yekop hakwam gobe tukun gor po keramiñ. Irdeb kame hakwaniniñ 12 goyen wor kamkeb kukun gor po yeramiñ.

¹⁷ “Be, Al Kurun beleñ Abraham hitte biña tiyyiñ gote igineñ forok yetek nalu heñ hikeb nende al Isip hinhan gobe kurun bulun fulul tiyyiñ. ¹⁸ Goyentebe al hoyañ kura Yosep ma nurde untinj al gore Isip naña gote doyañ al kurun hiriñ. ¹⁹ Irdeb yingey igiñ heñ heñ ge po nurde asininiñ

yago usi yirdeb bulun bulun yirniñ yeñ nurdeb, ‘Diriniñ yago besare niñ goyen yemeyke kamnañ,’ yeñ patku yirde hinhin.

²⁰ “Be, goya goyenbe Mose kawañ hiriñ. Yeñbe diriñ mali yara moñ. Al Kurun diliñde igiñ kinyiñ. Diriñ gobe Isip mar beleñ kennak yeñ naniñya miliñya beleñ gagasi karwo gayen yamiñ bana po balmiñ kerde hinaryum. ²¹ Gega diriñ gobe ya bana balmiñ kerde hitex ma hekeb naniñya miliñya beleñ tukun hoyande tubul tikeb Isip niñ doyañ al kurun Fero wiriñ beleñ keneñ teñ tukun yende irde mosoy heke kurun hiriñ. ²² Mose go kurun heñyabe Isip marte saba karkuwañ kurayen kurayen yawaryiñ. Irde meremiñya metejmiñyabe tareñ wor po hiriñ.

²³ “Be, Mose gobe kuñ damam 40 hiriñ. Be, wawun kurarebe diñun Israel mar yene yeñ kuriñ. ²⁴ Kuñbe Isip al kura gore Israel al kura goyen bulun wor po irde hike kinyiñ. Irdeb Israel al goyen farañ ure yeñbe wol heñ Isip al go mayke kamyiñ. ²⁵ Be, Mose gobe dufaymiñdeb, ‘Mata tihim gayen keneñbe Israel mar beleñ Isip marte haniñde mat dumulgañ teñ teñ al Al Kurun beleñ basiña irtinj albe gago yeñ bebak tahañ,’ yeñ nuryiñ. Gega gwahade moñ.

²⁶ “Be, fay urkeb sopte Israel mar hitte kuriñ. Kuñbe Israel mar iraw kura yingey uliñ arde hike yinyiñ. Irdeb daha mat kura mere yirmekeb awalik hiri yeñbe, ‘Irem, daniñ ditdigiren uliñ arde har? Derbe miñ unjkuren po geb!’ yinyiñ. ²⁷ Goyenbe al kura kadom mayde bulun wor po iryinj al goreb Mose upel urdeb, ‘Ganuñ beleñ nende doyañ al gerde mere sope ird ird al giruñ?’ ²⁸ Gwaha teñbe ki Isip al mayke kamun gwahade goyen po niren taha?’ inyiñ. ²⁹ Irkeb mere go nurdeb Mose gobe Isip niñ al mayke kamyiñ goke busaharde Midian marte nañare kuriñ. Irdeb goñ albak heñbe bere teñ urmiñ irawa miñyay hiriñ.

³⁰ “Be, Midian marte nañare kuñ dama 40 goñ hinhin. Be, dama 40 goyen kamereb Sainai dugu bindere sawsawa po kurun naña bana goñ kuriñ. Kuñbe he dirneñ kura goyen kak melak heñ humga kutij yara teñ hinhinde gor Al Kurunyen miyoin forok yeke kinyiñ. ³¹ Be, Mose gob goyen keneñbe diliñ fot yeke bindere kuñ kenkela po kene yeñ kuriñ. Irkeb kak melak hinhinde gor

mat Doyañ Al Kurunjen mere forok yeke nuryinj. ³²‘Nebe Al Kurun, asige yago Abraham, Aisakyabe Yekopya beleñ doloñ nirde hinhan al go goyen,’ iniyinj. Irkeb Mose go kafura heñ ulij barbar yeke kak melak goyen kentek ma iryinj. ³³Irkeb Doyañ Al Kurun beleñ, ‘Ge huwarde hare gabe ne hime. Ningeb al mali watek moñ, himam wor po. Ningeb kahañbasançe go yugu tiya! ³⁴Nere alya bereya Israel marbe Isip mar beleñ buluj buluj yirde hañ gobe yeneñ hime. Irdeb ulij misiñ buluj wor po kateñ hañ goyen nurdeb Isip marte yufukde mat yumulgañ tiye yeñ katehem. Ningeb ga nura. Sopte Isip gumulgañ timeke kwayinj,’ iniyinj.

³⁵‘Be, Mose gobe hañkapyä Israel mar beleñ pel irdeb, ‘Ganuñ beleñ nende doyañ al gerde mere sope ird ird al giruñ?’ inke Midian marte nañare busaharyinj al go goyen. Gega Al Kurun beleñ, ‘Mosebe Israel marte doyañ al hiyyeñ. Irde yende alya bereya Isip marte yufukde mat yumulgañ teñ yukun asem yago bikkeñ hinhan nañare gor yukuyeñ,’ yeñbe teñ kerke Isip mulgañ heñ kuriñ. Kukeb Al Kurunjen miyoñ kak melak bana forok yeñ mere iryinj gore farañ urde hinhin. ³⁶Irkeb Israel mar goyen Isip nañare mat doyañ yirde yukuriñ. Naña go tubul turyeñbe Isip naña bana goñbe mata tiñeñ kurayen kurayen Al Kurun beleñ po yirtek goyen forok yiryinj. Irde makañ kura Makañ Bukkeñ ineñ hañyende gor manañ mata tiñeñ kurun kura forok iryinj. Irde sawsawa naña al ma hitek bana goñ dama 40 hinjanya goyenter wor gwahade po teñ hinhin.

³⁷‘Be, Mose, go teñ hinhin al goreb mel Israel mar goyen gaha yinyinj: ‘Kamebe Al Kurun beleñ deñ miñde ga niñ po mere basañ almiñ kura ne yara teñ kerke foñeñtiñ yago hitte wayyeñ,’ yinyinj. ³⁸Be, Mose goreb asininij yago Isip tubul tiyamiñ mar goyen tumñañ sawsawa naña bana goñ gabu yirke gor hinhan. Irkeb Sainai dugure hurkun Al Kurunjen miyoña mere teñbe kateñ asininij yago mere yiryinj. Yeñbe dugure gor heñbe miyoñ gore asininij yagoya neñ kamekkeñ gake teñ Al Kurunjen mere gwahader hitinj goyen unyinj.

³⁹‘Be, Mose beleñ dugure hurkun Al Ku-

runjen mere nureñ yeñbe asininij yago gwaha gwaha tinayinj yineñbe hurkuriñ. Gega goyen ma gama iramiñ. Gwaha titñeñbe meremiñ go pel irde Isip niñ biñ mulgañ hamiñ. ⁴⁰Ningeb Mose go dugure gor po hikeya mel gore itinj Aron hitte kuñbe, ‘Kolge Isip nañare mat dad wayun al gobe Sainai dugure hurkun det kura irde mulgañ ma heñ hi gobe go ma nurde hite. Ningeb iginj dinke nindigeñ det toneñ kura yirde doloñ yirtek. Irkeb gore doyañ dirke kuñ hitek,’ inamiñ. ⁴¹Irdeb goya goyen gab gol hora beleñ po bulmakaw foñeñde toneñ iramiñ. Irdeb Al Kurunjinij yeñ dapña gasa yirde yawañ galak irde det yingereñ haniñde iramiñ goke amañeñ wor po nuramiñ. ⁴²Irkeb Al Kurun beleñ goke iginj ma wor po nurdeb harhok yunke mel gote dufaymiñde po nañkiñde niñ det naña, gagasiya dinambeya goyen doloñ yirde hinhan. Be, goke teñbe Al Kurunjen mere basañ mar beleñ asañdebe gahade katiñ hi: ‘Deñ Israel mar, dama 40 sawsawa naña bana hinjanya goyenter dapña gasa yirde galak heñ hinhan kurun gobe ne niñ moñ.

⁴³Irdeb sel ya irde usi tikula al Molek ineñ hañyen goyen bana goñ kerde doloñ irde tukuñ hinhan.

Irde kurabe Refan ineñ hañyen goyen manañ gwahade po irde hinhan.

Det gobe Al Kurun niñ ma nurde hañyen mar beleñ doloñ irde hañyen goyen deñ manañ hantiñde yirde doloñ yirde hinhan.

Ningeb goke teñbe nañatiñde mat dakira timekeb Babilon naña gisaw yeñ nurde hañ goyen fole irde sorte wor po kuñ kunayinj,’ yitiñ hi. *Amos 5:25-27*

⁴⁴‘Be, Al Kurun beleñ, ‘Sel ya kura gahade irayinj,’ ineñ Mose ikala irde tunañeñ unyinj. Irkeb asininij yagobe Al Kurun beleñ Mose inyinj goyen po gama irde ya go iramiñ. Irde sawsawa naña bana goñ heñya, ‘Al Kurunbe neñya hite,’ yeñ nurde sel ya goyen tukuñ hinhan. ⁴⁵Be, go teñ hinhan mar gobe tumñañ kamde hubu hekeb dirñeñ weñ kame forok yamiñ mar gore sel ya go tamiñ. Goya goyenbe Yosawa beleñ doyañ yirde yukuriñ. Irkeb Al Kurun beleñ Kenan naña miñ mar goyen yeñ wa meheñ heñ

yakira tikeb mel gore kame kurbe naja go taminj. Be, gor kur henjyabe Al Kuruj doloj ird ird sel ya goyen manaj tej kur hinhan. Be, kame Dewit belej Israel marte doyanj al kuruj hiriñ goyenter manaj sel ya gobe hinhin po. ⁴⁶ Be, Dewit gobe Al Kuruj belej amanj wor po nurde uner hinhin. Ningeb hakwaniniñ Yekop belej doloj ird hinhin Al Kuruj goyen Dewit belej, 'Ya tareñ ird unmeke gor hiwoñ,' yer nurde gusuñaj iryinj. ⁴⁷ Goyenbe ya gobe yer belej ma iryinj. Urmij Solomon belej ga iryinj. ⁴⁸ Gega det kuruj gayen doyanj yirde hi Al Kuruj gobe al ya irtinj bana goñ ma hiyen. Ningeb goke teñbe Al Kuruj belej yirinj goyen nurdeb mere basanj almiñ Aisaia belej gahade kayyinj:

⁴⁹⁻⁵⁰ "Be, Al Kuruj belej gaha yirinj:

Megenya nanjiniya det kuruj gabe niger yirmirinj.

Irdeb nanjine nere keperd keperd gasuj ird, megenbe kahanje kerd kerd det irmirinj.

Ningeb ya dahade go goyen ird nunej yer ha?

Ne hej hej gasujbe al belej epte ma ird nunnayinj, yirinj. *Aisaia 66:1-2*

⁵¹ "Be, merebe gwahade yitinj gega, denbe ya gake ugur po nurde ya gayen sukal ird hiyen yerbe merere gago nerhanj? Denj gab tonanjinj tareñ wor po. Denbe Al Kuruj nij ma nurde hanj mar belej tej hanj yara. Bitinjya kirmijinjyabe titmij wor po. Al Kurujyen mere nurde bebak titek moñ. Irde asininiñ yago belej mata tej hinhan gwahade po denj manaj Holi Spirit pel ird hanj. ⁵² Denj gayenbe asininiñ yago belej Al Kurujyen mere basanj marbe okohom kura yubul tej hinhan yer nurde hanj? Moñ, hubu wor po geb! Al Huwak wor po kame watek goke tagalde hinhan mar goyen gasa yirke kamde hinhan. Irdeb gayenter al goyen wor forok yeke denj belej pel ird mayke kamuñ. ⁵³ Denbe Al Kurujyen miyoñ belej Yuda marte tikula Mose unyinj goyen asininiñ yago belej denj gayen ga wor wor dunamij. Gega goyen muñ kura ma gama ird hanj," yinyinj.

Horare Stiwien mayke kamyinj

⁵⁴ Be, Stiwienyere mere go nurdeb al merere keperde palja ird hinhan mar goreb mam isej bearar tiyamij. ⁵⁵ Gega

Stiwien go Holi Spirit belej hard unkeb kotanj kan nanjinde nanjkenenje Al Kurujyen sanjij turuj yaj goyen kinyinj. Irdeb Yesube Al Kurujyen haniñ yase belej harde hike kinyinj. ⁵⁶ Irdeb, "Ga kenanj. Nanjij hol yeke Al Urmijbe Al Kuruj haniñ yase belej huwarde hike kenhem," yinyinj. ⁵⁷ Irkeb mere go nurtek ma yirke kwep kwep ird kirmij migisuj yurdeb Stiwien hitte kup yer kur tanardebe megen korkor ird tuluj tej Yerusalem taun sijare tej kwamij. ⁵⁸ Irdeb Stiwien go mayniñ yer ulijhorminj yugu tej al foñej kura denjembe Sol gote kahanj miñde yeramij. Irde hora yadeb Stiwien mayde hinhan. ⁵⁹ Be, mayde hinjanya goyenbe Stiwien belej huwardeb, "Doyanj Al Kuruj Yesu, tonnebe hanger kerhem," inyinj. ⁶⁰ Irdeb dokolhoñ yuguluj tej kawan po, "Doyanj Al Kuruj, mel gare mata buluj tahañ gake ma nurayinj," inyinj. Be, mere gwahade tej gab bubulkuj sul yirinj.

8

¹⁻² Goyare goyenbe Sol belej Stiwien kamyinj goyen keneñbe iginj po kama yer ayanj kiriyinj.

Be, al kura Al Kuruj kenjela nurd uner hinhan mar belej al hakwa go tukuj mete teñbe doloñde hinhan.

Sol belej yirke Yesuyen alya bereya sios bur yamij

Be, goyenterbe Yesuyen alya bereya sios Yerusalem hinhan go ulijñde kanduk kuruj wor po forok yeke keneñbe bur yer kurabe Yudia nanjare kwamij, munanj kurabe Samaria nanjare kwamij. Gega aposel buda 12 gobe Yerusalem gor po hinhan. ³ Be, Sol gobe sios goyen gwaha yirmeke gab bada henañ yer nurdeb ya kurar mat kurar kuruj Yesuyen alya bereya buluj buluj yirde yukuj koyare yerde hinhin.

Filipbe Samaria nanjare kurij

⁴ Be, al bur yer kwamij mar gobe tiyuj kurar mat kurar kurujbe mere iginj Yesu nij yitinj goyen tagalde kur hinhan. ⁵ Be, Filip wor Samaria nanjare nij taunde kura gor kur Yesube Mesaia yer kawan po tagalde hinhin. ⁶ Irkeb meremij nurde hinhan. Irde Filip belej mata tinj Al Kuruj belej po ga yirtek goyen wor forok yirde hike yeneñbe

mere tej hinhin goyen upsinerj nurnij yej waj hinhan. ⁷ Be, Filip belej mata tijej forok yirde hinhin gobe al budam ungura ketal yurtij goyen ungura go yakira tike gisi tej al go yubul tej kat kuj hinhan. Irde al ulij simsimama sisibuga garbam minyarj marya kuruj goyen wor sope yirke igij hej hinhan. ⁸ Irkeb gor nij marbe amanerj wor po nurde hinhan.

Kalga al Saimon

⁹ Be, hanpaya wor po Filip gor ma kurinyabe al kura denembe Saimon, taun goyenter hinhin. Gor henyabe megen nij tarejde mata tej hike Samaria naja bana goj nij mar belej turuj yaj kenerj hinhan. Irkeb, “Nebe al gwahade,” yej yingej turuj turuj irde hinhin. ¹⁰ Irkeb taun goyenter nij maryabe doyanj mar kuruj goreb, “Al gabe tarejmij kuruj. Al Kurujyen Tarej inej hanjen gobe gago,” yej dufaymij yej ge po irde gama irde hinhan. ¹¹ Taun goyenter nij marbe al gore nalu ulyande po megen nij matara mata tijej forok yirde hike turuj yaj kenerj gama irde hinhan. ¹² Gega Filip belej taun goyenter kuj Al Kuruj belej doyanj yird yird mataya mere igij Yesu Kristu nij yitij goyen tagalkeb alya bereya mere gobe fudinde yej nurdeb baptais taminj. ¹³ Be, Saimon goyen wor Filipyen mere go fudinde yej nurdeb baptais tirij. Irdeb Filip belej mata tijej karkuwaj kurayen kurayen forok yirke turuj yaj kenerjbe Filip go kurar mat kurar kuj hikeb gama po irde hinhin.

¹⁴ Be, aposel buda Yerusalem hinhan mar go, “Samaria nanare nij marbe Al Kurujyen mere nurde fudinde yej dufaymij sanij iranj,” yeke mere momoj nuraminj. Irdeb Pitaya Yonya yad yerke Samaria nanare nij taunde gor kwaryum. ¹⁵⁻¹⁶ Be, irem go kuj gor forok yaryum. Goyenbe Yesu nij dufaymij tarej irde hinhan mar goyen yingejbe Doyanj Al Kuruj Yesuyen al hihit yej fe baptais po taminj gega, al ukurej muj kura Holi Spirit ma tirij goyen nuraryum. Ningeb Holi Spirit wor tenayij yej irem gore Al Kuruj gusujanj iraryum. ¹⁷ Goya goyenbe mel gote tonarj hende hanij yerde Al Kuruj gusujanj irkeb Holi Spirit taminj.

¹⁸ Be, megen nij tarejde mata tej hinhin al Saimon go alya bereya Holi Spirit taminj go yenejbe horaminj tej wayyij. ¹⁹ Warjbe, “Irem, hora ga dunej geb, derte sanij go nunyi. Irkeb ne wor al kura tonande hanne yermekeb Holi Spirit tej hinayij,” yinerj hora go yunerj tiyyij. ²⁰ Irkeb Pita belej wol hejbe, “Ge gayen Al Kuruj belej Holi Spirit dulij dunej hi goyen hora po damu tiyerj yej nurde ha? Epte morj geb. Gebe gwahade nurde ha geb, horage goya gigenyabe kak alare po kuriryerj. ²¹ Dufay haha gobe Al Kuruj dilijdeb buluj wor po geb, metej gabe geya titek epte moj. ²²⁻²³ Dufaygebe buluj wor po. Beger gobe dufay buluj gore po makinj girtij ha. Irde mata buluj gore po tugu guntinjen genhem. Ningeb dufay buluj haha gobe tubul po tejbe Al Kuruj nij bege mulganj hiyyej. Gogab yej belej gab mata bulunge go halde gunyerj,” inyij. ²⁴ Irkeb Saimon go mere goyen nurde wol hejbe, “Ne nij tej Al Kuruj gusujanj ird nunayij. Irkeb, ‘Gebe dufay buluj gwahade minyarj geb, mata gwahade ulger forok yiyyej,’ ninha goyen ulner ma forok yiyyej,” inyij.

²⁵ Be, Pitaya Yonya gobe taunde gor nij mar Yesu nij tagalde henya yerbe Doyanj Al Kuruj goyen momoj yirdeb yubul tej kwaryum. Yubul tej Yerusalem mulganj hej kuj henyabe tiyuj budam Samaria naja bana goj nij alya bereya goyen Yesu nij yitij mere igij goyen momoj yirdya yirdya kwaryum.

Filip belej Itiopia nanare nij doyanj al kura fe baptais iriyj

²⁶ Be, go tej hinaryumya goyenbe Doyanj Al Kurujyen miyuj kura belej Filip gaha inyij: “Huarde naja ga tubul tej belej kura Yerusalem mat Isip kurkutij hire gor kwayij. Kujbe belej hanij Gasa taun belej kutij kenerjbe goyen gama irde kwayij,” inyij. (Be, Gasa kuj belej gobe gayenterbe go ma kuj hanjen, tubul tiyaminj.) ²⁷ Be, miyuj gore gwaha inkeb Filip go huwardeb belej go gama irde kurij. Kujbe Itiopia nanare nij al salanjerj denem yaj kura waj hike kinyij. Al gobe Itiopia nanare nij doyanj bere kuruj Kandasiyen samuj doyanj yird yird al. Yejbe Yerusalem kuj Al Kuruj doloj irdeb mulganj hej nanam kuj hinhin. ²⁸ Yejbe nima

kura hos belej yuluḡ tej haḡyen hende gor keperde kuḡ heḡyabe Al Kurunḡyen mere basan al Aisaia belej asanḡe mere kayyiy goyen kapyar heḡ hinhin. ²⁹ Be, Holi Spirit belej Filip goyen, “Nima waḡ hi goyen bindere kwa,” iniyiḡ. ³⁰⁻³³ Irkeb Filip gobe kup yeḡ nima goyen bindere kuḡbe al goyen Al Kurunḡyen mere basan al Aisaia belej asanḡe kayyiy goyen kapyar heḡ hike nuryiyiḡ. Be, Al Kurunḡyen mere kapyar heḡ hinhin gobe gahade:

“Sipsip gasa yirde haḡyen gasuḡde sipsip yukutiḡ gwahade goyen, yeḡ wor mayniḡ yeḡ tukamiḡ.

Al gobe sipsip dirḡeḡ wuyḡeḡ walde hikeyabe balmiyiḡ po haḡyen go gwahade goyen yeḡ wor mere muḡ kura ma tiyyiyiḡ.

Al gobe meḡen niḡ mar belej merere kerde nanyar iramiḡ.

Irde mere sope ird ird doyar marbe mere fudinde goyen ma gama irde buluḡ mat kwamiḡ.

Al gobe meḡen niḡ mar belej mayke kamiyiyiḡ.

Niḡgeb al ganuḡ belej epte goyenter niḡ marte mata buluḡ kurunḡ gobe gwahade yeḡ tagalyeḡ? Hubu wor pol!” yitiḡ hi.

Aisaia 53:7-8

Be, Filip belej mere go nurdeb Itiopia niḡ al goyen, “Mere kapyar haha gob miḡbe goke yitiḡ yeḡ bebak taha?” ineḡ gusuḡar iriyiyiḡ. Irkeb al goreb, “Moḡ, al gore kura miḡ gwahade niḡ katiḡ ma niniḡ hiyen. Niḡgeb daha mat miḡ nureḡ?” iniyiḡ. Gwaha ineḡbe, “Waḡ kepera,” inke Filip gob nima go hende hurkuḡ ke-talminḡde kipiryiyiḡ. ³⁴ Irkeb al goreb Filip iniyiḡ: “Mere gabe Al Kurunḡyen mere basan al ganuḡ niḡ wor po yitiḡ? Yiḡḡeḡ ge ma al hoyan ge? Ge gab bebakkeḡ daw nurde ha? Nurde ha kenem igiy bebak nirayiyiḡ?” iniyiḡ. ³⁵ Irkeb al gore Aisaia belej mere kayyiy kapyar heḡ hinhin gote miḡbe Yesu niḡ yeḡ hi ineḡbe Yesu ulinḡde mata forok yiriḡ goyen momoḡ iriyiyiḡ.

³⁶⁻³⁷ Be, irem go kuḡbe fete kura gor forok yaryum. Irdeb Itiopia al goreb, “Febe ima go hi geb, igiy gor baptais nirayiyiḡ?” iniyiḡ.*

* 8:36-37: Asan kurareb gahade katiḡ hi: 37 Irkeb Filip belej wol heḡbe, “Gebe mere gayen bubulkunḡer mat fudinde wor po yeḡ nurha keneḡbe igiy baptais gireḡ,” iniyiḡ. Irkeb al gore, “Gwaha, Yesu Kristube Al Kurunḡ Urmiḡ goyen fudinde wor po nurde hime,” iniyiḡ.

³⁸ Gwaha ineḡbe al goreb meteḡ marmiy goyen, “Gar muḡ kura heḡ ga kutek,” yinkeb usan hamiyiḡ. Irkeb Filip belej al goyen tukuḡ fe bana baptais iriyiyiḡ. ³⁹ Be, irem go fe tubul tej sinjare hurkukeb Doyan Al Kurunḡyen Holi Spirit belej bemel po Filip bana kerde tej hoyanḡde kuriḡ. Irkeb Itiopia al gore ma kinyiyiḡ. Goyenpoga al gobe Yesu nurde unhem yeḡ aman wor po heḡ nanam kuriḡ. ⁴⁰ Be, Filip gobe Holi Spirit belej bana kerde tukuḡ Asdot taunde irdeb kawan irke forok yiriḡ. Irkeb gor mat Sisaria taunde kwe yeḡ kuḡ heḡyabe taun kurayan kurayan mere igiy Yesu niḡ yitiḡ goyen tagalde kuḡ kuḡbe Sisaria taunde forok yiriḡ.

9

Sol belej Yesu niḡ biḡ mulḡar hiriḡ

¹ Be, Filip belej Samaria nanare kuḡ gwaha tej hikeyabe Sol gobe alya bereya Yesu niḡ dufay tareḡ iramiḡ mar goyen gasa yirde buluḡ buluḡ yirtek po nurde Al Kurunḡ doloḡ ird ird mata doyar mar pris buda gote kurunḡmiḡ hitte kuriḡ. ² Kuḡbe gaha iniyiḡ: “Damaskus taunde niḡ Yuda marte gabu ya buda gote doyar mar hitte kuḡbe dufanḡe momoḡ yireḡ. Irmeke faran nurkeb Yesu gama irde han mar kura yeneḡbe fere yirde Yerusalem gar yawayeḡ. Niḡgeb asan kan nunayiyiḡ. Irkeb kuḡ gor niḡ gabu ya doyar mar yikala yirmekeb faran nurmayiyiḡ,” iniyiḡ.

³ Be, Sol gobe kuḡ Damaskus taun binde hekeb bemel po nanḡkiḡde mat hushi tareḡ kura nanḡ folekkeḡ kurunḡ gore yeḡ hitte timiyyiyiḡ. ⁴ Irkeb deldol wor po irdeb meḡen takteḡ mayyiyiḡ. Irkeb goya goyenbe al melak kura, “Sol, Sol, daniḡ mununey buluḡ buluḡ nirde ha?” yeke nuryiyiḡ. ⁵ Irkeb Sol beleḡbe Doyan Al Kurunḡ goyen, “Ge be ganuḡ?” ineḡ gusuḡar iriyiyiḡ. Irkeb wol heḡbe, “Nebe Yesu, mununey buluḡ buluḡ nirde ha al goyen. ⁶ Niḡgeb huwara. Huwardeb Damaskus taunde gor kwa. Irkeb al kura goreb gwaha gwaha tiyayiyiḡ ginyeḡ,” iniyiḡ.

⁷ Be, Solya kuḡ hinhan mar goyen wor mere go nuramiḡ gega, al gore kura mere

tiya yeŕ ma kenamiŕ. Irdeb ňakŕak teŕ mere ma tiyamiŕ. ⁸ Be, Sol gobe tak-teŕ mayyiŕde gor mat huwardeb naŕkenhem yiriŕ gega, diliŕ kidoma wor po hiriŕ. Irkeb det yentek ma wor po hiriŕ. Irkeb yeŕya kuŕ hinhan mar gore go keneŕbe haniŕde tanarde Damaskus taunde tukamiŕ. ⁹ Tukuŕe gorbe naŕkahal karwo gayen diliŕ titmiŕ gwahade po hinhin. Irkeb biŕgeya feya kutŕa irde hinhin.

¹⁰ Be, goya goyenbe Yesu niŕ dufaymiŕ saŕiŕ irtiŕ al kura Damaskus taunde gor hinhin. Deŕembe Ananiaas. Be, Doyaŕ Al Kuruŕ beleŕ yuwarwarte forok yeŕbe, “Ananiaas,” inyiŕ. Irkeb wol heŕbe, “Doyaŕ Al Kuruŕ, dahade?” inyiŕ. ¹¹ Irkeb gaha inyiŕ: “Tarsus taunde niŕ al kura deŕembe Sol goyen Yudasyen yare heŕ Al Kuruŕ mere irde hi. Niŕgebe Beleŕ Huwak ineŕ haŕyen goyen gama irde kuŕbe yamiŕde forok yeŕbe Sol niŕ gusuŕaŕ irayiŕ. ¹² Yeŕbe diliŕ titmiŕ hiyuŕ goyen yuwarwarte al kura deŕembe Ananiaas beleŕ kuŕ igiŕ hiwi yeŕ haniŕ tonanŕde kerde Al Kuruŕ gusuŕaŕ irde hike kinuŕ,” inyiŕ. ¹³ Gwaha inkeb Ananiaas beleŕbe gaha inyiŕ: “Doyaŕ Al Kuruŕ Yesu, al budam beleŕ al goke tagalke nurmiŕ. Al gobe ge gama girde haŕ mar Yerusalem haŕ goyen buluŕ wor po yiruŕ. ¹⁴ Irdeb pris buda gote kuruŕmiŕ beleŕ, ‘Kuŕ Damaskus gor Yesu doloŕ irde haŕ mar fere tiyayiŕ,’ inke gar wayuŕ,” inyiŕ. ¹⁵⁻¹⁶ Gwaha inkeb Doyaŕ Al Kuruŕ Yesu beleŕ, “Al gobe meteiŕne tiyeŕ yeŕ hakot basiŕa irmiriŕ. Yeŕ beleŕbe naŕa kuruŕ gayen kuŕ heŕyabe al miŕ hoyanŕya doyaŕ marmiŕyabe Israel marya hitte kuŕ ne niŕ tagalde tukuyeŕ. Yeŕbe ne niŕ teŕ kame uliŕ misiŕ kuruŕ katyeŕ goyen ikala ireŕ. Niŕgebe kuŕ ginhem gwahade po irayiŕ,” inyiŕ. ¹⁷ Gwaha inkeb Sol hinhin yare gor kuriŕ. Kuŕ keneŕbe haniŕ tonanŕde yerdebe, “Kadne, gar waŕ hikeya Doyaŕ Al Kuruŕ Yesu belen forok yeŕ mere giriŕ al gore nad nerke gago wayhem. Niŕgebe delgebe sopte igiŕ hiriryen. Irde Holi Spirit hard gunyeŕ,” inyiŕ. ¹⁸ Irkeb goyare po det kura makaŕ dapŕa kakafok yara diliŕ pet tike kidoma hiriŕ kuruŕ goyen wok yekeb sopte wuk yeke det yinyiŕ. Irkeb Ananiaas beleŕ tukuŕ fe bana baptais iryiŕ. ¹⁹ Be, baptais

tiriŕ kamereb sopte biŕge nekeb uliŕ yul yiriŕ goyen tareŕ hiriŕ.

Sol Damaskus taunde heŕ Yesu niŕ tagalyiŕ

Be, Sol gobe Damaskus taunde gor niŕ mar Yesu niŕ dufaymiŕ tareŕ iramiŕ goya naŕkahal karwo ma sipte gwahade gor hinhin. ²⁰ Irdeb mel goya muŕ kura ulyanŕde ma heŕyabe araŕ po sabamiŕ miŕ ure yeŕ Yuda marte gabu yayaŕ kuŕbe, “Yesube Al Kuruŕ Urmiiŕ,” yeŕ tagalde kuŕ hinhin. ²¹ Irkeb al buda meremiŕ nuramiŕ mar gore goyen keneŕbe hurkuŕkat teŕbe, “Al gabe Yerusalem gor Yesu gama irde haŕ mar buluŕ buluŕ yirdeb gar niŕ Yesu gama irde haŕ mar wor yad fere yirde pris buda gote kuruŕmiŕ hitte yuke yeŕ wayuŕ al goyen gago moŕ? Niŕgebe daha teŕ hibe gago?” yeŕ kadom gusuŕaŕ gird tiyamiŕ. ²² Gega giŕe haŕka Sol beleŕ saba teŕ hike sabamiŕbe tonŕen yaŕ heŕ hinhin. Irde, “Yesube Mesaia,” yeŕ hike Yuda mar Damaskus hinhan mar gob gwaha mat kura mere titek moŕ hamiŕ.

²³ Be, nalu budam hubu hiriŕ. Goyenbe Yuda mar beleŕ gabu irdeb mayteke kami yeŕ sege iramiŕ. ²⁴ Gega al kura beleŕ mel gote dufay goyen momoŕ irke nuryiŕ. Be, mel gobe koya kuruŕ Damaskus taun milgu irtiŕ gote yame karkuwanŕde kurar mat kura Sol go waŕ siŕare kweŕ tikeb maytek yeŕ wawuŕya naŕkahalya usaŕ miŕmoŕ yameyaŕ goyaŕ pet teŕ hinhan. ²⁵ Gega wawuŕ kurarebe Solyen mere nurde gama irde hinhan mar beleŕ hora karkuwanŕ po koya kuruŕ irtiŕ hende hoyanŕ taun go milgu irtiŕ goyen yameŕde mat Sol goyen tiri kuruŕ bana kerdeb hulyanŕalde palgir irke megen kurkuriŕ. Irdeb gor mat Damaskus taun go tubul teŕ kuriŕ.

Solbe Yerusalem mulgaŕ hiriŕ

²⁶ Be, Sol gobe Damaskus tubul teŕ Yerusalem mulgaŕ heŕ kuriŕ. Kuŕ forok yeŕbe Yesu niŕ dufaymiŕ saŕiŕ irtiŕ mar gor hinhan goyen daha mat kura awalik yirmewoŕ yeŕ kurut yeŕ hinhin. Gega mel gobe Sol Yesu niŕ dufaymiŕ tareŕ iryiŕ goyen fudinde yeŕ ma nurdeb tumŕan yeŕ ge kafura hamiŕ. ²⁷ Gega Banabas beleŕ aposel buda hitte tukuriŕ. Tukuŕbe Sol gob Damaskus kuŕ heŕya daha mat Doyaŕ Al Kuruŕ kenke mere iryiŕ, irde Damaskus

taunde gor Yesu niŋ tagal tagal niŋ kafura ma heŋ tagalde hinhin goyen momoŋ yiryiŋ.

²⁸ Be, Banabas beleŋ aposel buda go gwaha yinke nurdeb awalik iramiŋ. Irkeb mel gore Yerusalem bana Al Kurunŋyen meterŋ teŋ hinhan goyen Sol niŋ sagurayneŋ nurdeb yenya gwaha teŋ hinhan. Gorbe Yuda mar hitte Yesuyen deŋemde Al Kurunŋyen saba tagal tagal niŋ kafura ma heŋ tagalde kuŋ hinhin. ²⁹ Gwaha teŋ heŋyabe Yuda mar Grik mere teŋ hitiŋ goya kadam mohonŋde teŋ hinhan. Irkeb daha mat kura mayteke kami yeŋ epte ma tiyamiŋ. ³⁰ Gega diŋuŋ Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ mar beleŋ mere momoŋ go nurdeb Sisaria taunde tukurkamiŋ. Irdeb gor mat hakwa hende tiyuniŋ Tarsus taunde teŋ kerke kuriŋ.

³¹ Be, Yudia naŋaya Galili naŋaya irde Samaria naŋare niŋ sios goyen kanduk karkuwaŋ forok yeŋ hinhan kurunŋ goyen hubu hekeb merem moŋ heŋ kanduk kura ma keneŋ hinhan. Irde saŋiŋ henayiŋ yeŋ Holi Spirit beleŋ faranŋ yurkeb Doyanŋ Al Kurunŋ niŋ dufayniŋ tareŋ irniŋ yeŋ al budam yeŋ ge biŋ mulganŋ heŋ hinhan. Irdeb Doyanŋ Al Kurunŋ palap irde heŋya mata teŋ hinhan.

Pita beleŋ Lida taunya Yopa taundeya kuŋ Al Kurunŋyen meterŋ tiyiŋ

³² Be, goyenter Pitabe Israel marte naŋa bana goŋ niŋ tiyuŋ kurar mat kurar kuŋ hinhin. Kuŋ heŋyabe Yesu gama irde hinhan mar Lida taunde niŋ wor kuŋ yinyiŋ.

³³ Be, gorbe al uliŋ simsim hitiŋ kura kinyiŋ. Deŋembe Ainias. Yeŋbe dama 8 gayen gasunŋde niŋ hiriŋ. Yiŋgeŋ kuŋ waŋ titek epte moŋ. ³⁴ Be, Pita beleŋ keneŋbe, "Ainias, Yesu Kristu beleŋ guram girde sope gira niŋ, huwardeb ferd ferd gasunŋge go giŋer sope ira," inyiŋ. Irkeb goya goyen po huwaryiŋ. ³⁵ Irkeb alya bereya Lida taunde niŋya Saron naŋa bantotore hinhan mar gore Ainias igiŋ hiriŋ goyen keneŋbe Doyanŋ Al Kurunŋ niŋ dufaymiŋ tareŋ iramiŋ.

³⁶ Be, Yopa taundebe Yesu niŋ dufaymiŋ saŋiŋ iryiŋ bere kura hinhin. Deŋembe Tabita. Grik mere matbe Dorkas iner hanŋyen. Yeŋbe hugiŋer mata igiŋ po teŋ hinhin, irde alya bereya det miŋmoŋ mar faranŋ yurde hinhin. ³⁷ Be, Pita beleŋ Lida

taunde hinhin goya goyenbe bere go garbam buluŋ po heŋbe kamiŋ. Kamkeb bere hakwam goyen he fimiŋ beleŋ sam irde utma tiyamiŋ. Irdeb yamiŋ banabe al heŋ heŋ gasunŋbe irawa kurabe hende kurabe bande geb, tukunŋ gasunŋ hende goyenter keramiŋ. ³⁸ Be, Yopa taunde mat Lida taundebe gisaw moŋ geb, Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ mar Yopa taunde hinhan gore Pita Lida taunde hinhin goyen nurdeb al irawa kura yad yerke keya kuŋbe, "Ge niŋ po nurde wayhar niŋ, wake araŋer po kuniŋ," inaryum. ³⁹ Irkeb Pita go huwardeb al irawa goya Yopa taunde kwamiŋ. Kuŋ forok yekeb Tabita hakwam hinhinde gor teŋ hurkamiŋ. Hurkukeb beretap goŋ doloŋde hinhan goreb milgu irdeb amil kurayen kurayen Tabita diliŋ heŋya beretap goke yiryiŋ kurunŋ goyen ikala irde heŋya esenŋ hinhan. ⁴⁰ Irkeb Pita beleŋ bere buda goŋ hinhan goyen tumŋanŋ yakira tike siŋare kurkamiŋ. Kurkukeb dokolhoŋ yuguluŋ teŋbe Al Kurunŋ gusunŋanŋ iryiŋ. Irdeb fulganŋ kaŋbe bere hakwam goyen, "Tabita, huwara," inyiŋ. Gwaha inkeb naŋkeneŋ Pita keneŋbe huwarde kipiryiŋ. ⁴¹ Irkeb Pita beleŋ haniŋde tanarde isaŋ hekeb huwaryiŋ. Irkeb Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irde hinhan marya beretap budaya goyen hoy yirkeb waŋ bere goyen kenamiŋ. ⁴² Be, mata forok yiriŋ gote mere momoŋbe Yopa taunde niŋ mar kurunŋ gobe nurde tukutiŋ ala tiyamiŋ. Irdeb al budam Doyanŋ Al Kurunŋ niŋ dufaymiŋ saŋiŋ iramiŋ. ⁴³ Be, Pita go al kura dapŋa sikkeŋ po det yirde hinhin al gote yare nalu ulyanŋde yara po gor hinhin. Al gote deŋebe Saimon.

10

Konilius beleŋ Pita hoy iryiŋ

¹ Be, Sisaria taunde gorbe Roma al kura 100 fuleŋa marte doyanŋ al kura hinhin. Deŋembe Konilius. Fuleŋa mar gobe "Rom niŋ fuleŋa mar" yineŋ hanŋyen. ² Koniliusya diriŋmiŋmiŋ yagobe tumŋanŋ Al Kurunŋ palap irde yeŋ ge po nurde doloŋ irdeb merem gama irde al buninŋer faranŋ yurde Al Kurunŋ mere ird ird niŋ biŋ sir ma yeŋ hinhan. ³ Be, wawunŋbana kura 3 kilok gwahaderbe Al Kurunŋ mere ird ird nalu hekeb mere irde heŋya yuwarwarte miyoniŋ kura forok yeke kinyiŋ. Irkeb miyonŋ

gore, “Konilius,” iniyij. ⁴ Irkeb kafura heñbe her yeñ, “Doyañ Al Kuruj, dahade?” iney gusujan iriyij. Irkeb miyon gore wol heñbe, “Al Kurujbe ge beleñ mere irde hayen goyen nurde hiyen, irde alya bereya bunijey farañ yurde teñ hayen goyen wor geneñ hiyen. Yeñbe ge niñ biñ sir ma yeñ hiyen geb, nad nerkeb gago mere momon gire yeñ wayhem. ⁵ Al kura hulyañ yirkeb Yopa taunde kunayij. Kuñbe al kura denem Saimon, denem kurabe Pita iney hanjen goyen gor hi geb, tupi teñbe mulgan heñ wanayij. ⁶ Yeñbe Saimon dapña sikken po det yirde hiyen al gote yare hi. Yamijbe makañ siña beleñ mat hi,” iniyij.

⁷ Be, miyon gore gwaha ineybe kukeb Konilius beleñ metey marmij irawayabe fuleña almiñ unkuñ kura goya hoy yirkeb yeñ hitte wayamij. Fuleña al gobe Al Kuruj palap irde yeñ ge po nurde hiyen al. Yeñbe Koniliusya heñ farañ urde hiyen. ⁸ Wakeb Al Kurujyen miyon forok yeñ mere iriyij goyen keñkela po momon yirdeb hulyañ yirkeb Yopa taunde kwamij.

Al Kuruj beleñ yuwarwarte Pita mere iriyij

⁹ Be, mel go kuñ tiyunde kura gor feramij. Irde fay urkeb sopte kuñ naja bañkahal hekeb Yopa taunde forok yetek heñ hinhan. Be, goyareb Pitabe ya yeñ hinhin gote armomde* Al Kuruj mere ire yeñ hurkuriñ. ¹⁰ Hurkuñ Al Kuruj mere irde heñyabe biñge buluj wor po iriyij. Be, biñgebe hako kañ hikeyabe yeñbe ya hende gor hinhin. Irkeb Al Kuruj beleñ mata kura ikala ireñ tike ulij kanduk po hirij. ¹¹ Irkeb yuwarwarte nañkin gereñ yirij. Irkeb det kura amil yara gojen muruj sipte kurhan kurhan al beleñ tanartijey irde palgir irke nañkinde mat megen katij. ¹² Bana goñbe dapña kahan yar megen huwarde kuñ hitijya, buda, kunereyabe nu kurayen kurayen kuruj goyen bana goñ hike yinyij. ¹³ Be, det go yeneñ heñyabe al melak kura nuryij. Gorebe, “Pita, huwarde det go gasa yirde nawa,” iniyij. ¹⁴ Irkeb wol heñbe, “Mon, Doyañ Al Kuruj, badne wor po. Dapña gabe delger wukken mon, buluj yeñ hitij gobe neb kura ma nen himyen,” iniyij.

¹⁵ Irkeb al melak gore sopte po, “Det kurayen kurayen Al Kuruj beleñ yirde dilijde wukken yitij gobe ge beleñ wukken mon yeñ bada ma hawayij,” iniyij. ¹⁶ Be, mere gabe wawuj karwo gayen Pita hitte forok yeke nuryij. Be, mere go huba hekeb goyare po det amil yara dapña kurayen kurayen bana goñ minyan goyen tumulgan tike nañkinde hurkuriñ.

¹⁷ Be, yuwarwarte det kinyij goyen miñ niñ dufay heñ hinhin goya goyabe al karwo Konilius beleñ hulyañ yirke wayamij goyen Saimonyen ya niñ nañkeneñ warjbe ya keneñbe siñare huwaramij. ¹⁸ Irdeb, “Saimon Pita iney hanjen al go goyen gar hi we?” yineñ al ya bana goñ hinhan goyen gusujan yiramij.

¹⁹ Be, goya goyenbe Pita go yuwarwarte det kinyij gote miñ niñ hako po dufay heñ hikeb Holi Spirit beleñ, “Saimon, al karwo kura ge niñ nañkeneñ wayhañ. ²⁰ Niñgeb huwarde kurkuñ yena. Mel gobe ne beleñ po yinmeke ge niñ wayhañ geb, wake kuniñ ginke goya yeñya kuñ kuñ niñ kama ma hawayij,” iniyij. ²¹ Irkeb Pita go kurkuñ mel goyen yeneñbe, “Al goke nañkeneñ wayhañ al gobe ne gago. Niñgeb dahade nurde ne niñ nañkeneñ hañ?” yineñ gusujan yiryij. ²² Irkeb mel goreb, “Neñbe Konilius Roma niñ 100 fuleña marte doyañ al beleñ hulyañ dirke wayhet. Yeñbe Al Kuruj palap irde doloñ irdeb dilijde huwak igij po hiyen. Irkeb Yuda mar wor tumjan palap irde hanjen. Kibe Al Kurujyen miyon beleñ forok yeñbe Konilius goyen, ‘Al kura hulyañ yirke Saimonyen yare Yopa kuñbe Pita tupi teñ wanayij. Irkeb yeñ beleñ gab mere girke nurayij,’ inuj geb, gago yeñ beleñ hulyañ dirke ge gupi teñ kuniñ yeñ wayhet,” inamij. ²³ Irkeb Pita beleñ yinke yare hurkamij. Irdeb go wawuj gobe gor feramij.

Pita beleñ Konilius hitte kuñ Yesu niñ tagalyij

Be, fay urkeb Pita go huwardeb mel goya Sisaria taunde kwamij. Irkeb Yesu niñ dufaymij tareñ irtij mar kura Yopa taunde hinhan goyen wor yeñya kwamij. ²⁴ Be, sopte fay urkeb kuñ Sisaria taunde forok yamij. Koniliusbe Yopa kwan mar goyen

* 10:9: Yuda marte ya gote armobe bantotok geb, al beleñ hiriyonde igij hurkuñ gor keperde usaj heñ hanjen.

hanja warj forok yiniŋ tahaŋ yeŋ nurdeb yende miŋde niŋ alya bereya diŋuŋ yende yende goyen hoy yirke warj gabu irdeb mel go po doyaŋ yirde hinhan.

²⁵ Be, Pita go kuŋ yare forok yeŋ ya bana hurkeŋ tikeb Konilius beleŋ Pita palap irde yamere Pita kahaŋ miŋde dokolhoŋ yuguluŋ teŋ kuku tiyyiŋ. ²⁶ Irkeb Pita beleŋ, “Huwara! Nebe al gigeŋ yara po niŋ, gwaha ma nirayiŋ,” inebbe haniŋde tanarde isaŋ hiriŋ. ²⁷ Irdeb Pita go Koniliusya mere tenya tenya ya bana hurkuŋbe al buda kuruŋ go yinyiŋ. ²⁸ Irdeb gaha yinyiŋ: “Neŋ Yuda mar beleŋ deŋ al hoyanŋde niŋya awalik heŋ gabu heŋ heŋ gobe nende matarebe bisam irtiŋ geb, go po gama irde hityen. Gob deŋbe keŋkela nurde hanj. Gega Yuda mar moŋ gobe wukkeŋ moŋ buluŋ niŋgeb, Al Kurunya awalik hetek epte moŋ yeŋ himyen goyen bada hawayiŋ yeŋbe Al Kuruŋ beleŋ yuwarwarte nikala niruŋ. ²⁹ Goke teŋbe ne niŋ keya hekeb mere ma timiŋ. Mali po huwardeb wamiŋ. Goyenbe Konilius, gebe hadade nurdeb ne niŋ keya hawan?” inyiŋ.

³⁰ Irkeb Konilius beleŋ huwardeb gaha inyiŋ: “Gote yereŋ 3 kilok wawuŋbana gaha naŋa gayen yaner heŋ Al Kuruŋ mere irde hinhem. Gwaha teŋ himekeya al kura uliŋhormiŋ faykek wor po melak heŋ hinhin gore delne mat forok yeŋ huwardebe, ³¹ ‘Konilius, Al Kurunbe mere irde hayen goyen nurde hiyen, irde alya bereya bunibeŋ faranŋ yurde hayen goyen wor biŋ sir ma yeŋ hiyen. ³² Niŋgeb al kura yad yerkeb Saimon Pita iney hanjen goke Yoda taunde kunayiŋ. Yeŋbe al kura Saimon iney hanjen gote yare hi. Al gobe dapŋa sikkeŋ po det yirde hiyen. Yamiŋbe makar siŋa beleŋ mat hi,’ ninuŋ. ³³ Be, gwaha ninkeb goya goyen po al yad yermeke ge niŋ keya kwanŋ geb, gago wayha. Neŋbe Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ mere yirayiŋ giŋuŋ goyen tumŋaŋ momoŋ dirke nurniŋ yeŋbe Al Kuruŋ diliŋ mat gago warj gabu irde doyaŋ girhet. Niŋgeb igiŋ teŋ wayha geb, mere goyen momoŋ dira,” inyiŋ.

³⁴ Be, mere go nurdeb Pita beleŋ gaha inyiŋ: “Hanjab bebak tihim. Fudinde wor po, Al Kurunbe Yuda mar po ma igiŋ yeneŋ hiyen. ³⁵ Al miŋ kurar niŋ kurar niŋ merem hoyan hoyan Al Kuruŋ palap irde diliŋde

mata huwak po teŋ hanj mar go gab igiŋ yeneŋ hiyen. ³⁶ Deŋbe Al Kuruŋ beleŋ Israel mar niŋ bikkeŋ mere kiryiŋ gobe keŋkela nurde hanj. Mere gobe Al Kuruŋ beleŋ megen niŋ marya awalik heŋ heŋ ge teŋ Yesu Kristu teŋ kerke katyiŋ goke yitiŋ. Yesu Kristube megen niŋ mar tumŋaŋ gote Doyaŋ Al Kuruŋ. ³⁷ Deŋbe mata kuruŋ Yudia naŋa bana goŋ forok yeŋ hinhin gobe nurde hanj. Hanjapya Yon Baptais beleŋ Galili naŋare, ‘Mata buluŋtiŋ yubul teŋ baptais tenaŋ,’ yeŋ alya bereya saba yirde hinhin goyen kamere mata kuruŋ goyen forok yiriŋ. ³⁸ Mata kuruŋ gobe gahade: Al Kuruŋ beleŋ Holi Spirit teŋ kerke Nasaret niŋ al Yesu go hitte katyiŋ, irde tareŋmiŋ wor unyiŋ. Irdeb Al Kurunbe yenya hinnyum geb, Yesu gobe Yuda marte naŋa bana goŋ tiyuŋ kurar mat kurar kuŋbe alya bereya faranŋ yurde al Satan beleŋ buluŋ yirke garbam hinhan goyen tumŋaŋ guram yirde sope yirde hinhin. ³⁹ Yesu beleŋ mata kuruŋ Yuda marte naŋa bana goŋ teŋ hinhin goya Yerusalem taunde gor teŋ hinhin gobe dilniniŋde wor po keneŋ hinhet. Gega gor niŋ mar beleŋ teŋ kuruse hende mayke kamuŋ. ⁴⁰ Goyenpoga kamuŋde gor mat yereŋkek hekeb Al Kuruŋ beleŋ isaŋ heŋbe kawan irke kenaŋ. ⁴¹ Gega al tumŋaŋ ma kenaŋ. Neŋ bikkeŋ Al Kuruŋ beleŋ basiŋa dirtiŋ mar po gab Yesu kamuŋde mat huwarkeb kintiŋ. Irdeb yenya dula teŋ hinhet. ⁴² Yesube al kamtiŋya diliŋ gergeŋ hanja matamiŋ yeneŋ buluŋya igiŋya pota yirde muruŋgem yunyeŋ yeŋ Al Kuruŋ beleŋ basiŋa iryiŋ albe gogo yeŋ tagalde tukunayiŋ dinuŋ. ⁴³ Yesu goke teŋ bikkeŋ Al Kurunyen mere basan mar beleŋ, ‘Al kura kame wayyeŋ goke dufay sanŋiŋ irkeb Al Kuruŋ beleŋ al goke teŋ mata buluŋmiŋ halde unyeŋ,’ yeŋ tagalde hinhan,” yeŋ Pita beleŋ Koniliusya yamiŋde gabu iramiŋ mar goyen yinyiŋ.

Holi Spirit Yuda mar moŋ hitte katyiŋ

⁴⁴ Be, Pita beleŋ saba gwahade teŋ hinhin goya goyab Holi Spirit beleŋ saba go palŋa irde hinhan mar hitte katyiŋ. ⁴⁵⁻⁴⁶ Irkeb mere kurayen kurayen teŋ Al Kuruŋ turuŋ irde tiyamiŋ. Irkeb Yuda mar Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ kura Pitaya wayamiŋ gore go yeneŋ hurkuŋkat teŋbe, ‘Al Kuruŋ beleŋbe Yuda mar moŋ al miŋ hoyan nende

matare ma kutij gega, yej wor Holi Spirit yuna bel' yaminj. Irkeb Pita belej, ⁴⁷“Mel gabe ney Holi Spirit titij gwahade goyen po yej wor Holi Spirit tahañ ninggeb, al ganurj belej fe baptais tej tej niñ bisam yiryeñ?” yirij. ⁴⁸Irdeb, “Dejbe, ‘Yesu Kristuyen al hihit,’ yej Yesu Kristu deñemde baptais tenayij,” yinej baptais yiriyij. Go kamereb baptais taminj mar gore Pita goyen, “Neyja muñ kura hej ga kwayij,” iney basirja iraminj.

11

Pita Yerusalem mulgañ hirij

¹ Be, al miñ hoyañ Yuda mar moñ wor Al Kuruyen mere nurde gama irañ mere momoñ goyen aposel budaya Yesu niñ dufayminj tarej irtij mar Yudia naña bana go niñ belej nuraminj. ² Ninggeb Pita mulgañ hej Yerusalem hurkukeb Yuda mar Yesu niñ dufayminj sarñij irtij mar gore igij ma nurde huwardeb Pita goyen, ³ “Ge gayenbe daha tihim yej al miñ hoyañ nende guba mata ma gama irde hanjen marte yare kuñ dula tiyañ?” yej biñ ar hende mere iraminj.

⁴ Irkeb Pita belej mata forok yirij goyen keñkela po momoñ yire yej miñ urdeb gaha yinyij: ⁵ “Nebe Yopa taunde hej Al Kuruj mere irde hinhem. Irkeb Al Kuruj belej mata kura nikala nireñ tikeb ulne kanduk wor po hiyuñ. Irkeb yuwarwarte det kura amil yara goyen muruj sipte kurhan kurhan goyen al belej utirij tej tanartijen irde nanñijde mat pañgir irke ne hitte katke kinminj. ⁶ Keñkela kenejbe bana goñbe dapña kahañ yañ megen kuñ hitinya, buda, kunereyabe nu kurayen kurayen kuruj goyen bana goñ hike yinminj. ⁷ Irkeb al melak kura nurminj goreb, ‘Pita, huwarde dapña go gasa yirde nawa,’ ninuñ. ⁸ Irkeb ne belej wol heñbe, ‘Moñ, Doyañ Al Kuruj, badne wor po. Dapña gabe delger wukkej moñ, buluj yej hanjen gobe muñ kura ma nitij. Hubu wor po,’ inminj. ⁹ Be, al melak gore sopte po nanñijde mat, ‘Det Al Kuruj belej yirde dilijde wukkej yitij gobe ge belej wukkej moñ yej bada ma hawayij,’ ninuñ. ¹⁰ Mere gobe wawuj karwo gayen ne hitte forok yeke nurminj. Be, mere go hubu hekeb goyare po det amil yara dapña kurayen kurayen bana goñ minyañ goyen tumulgañ tike nanñijde hurkuñ. ¹¹ Irkeb

goya goyenbe al karwo Sisaria mat ne niñ keya kwanj mar goyen ya hinhem siñare gor huwaranj. ¹² Irkeb Holi Spirit beleñbe, ‘Mel goya kuñ kuñ niñ kama hej bada ma hawayij,’ ninuñ. Irkeb mel karwo goya Sisaria taunde kutij. Irde kadne 6 Yopa taunde niñ gayen wor gama nirke tumyañ Koniliusyen yare kutij. ¹³ Kuñ forok yetekeb Konilius belej nenejbe Al Kuruyen miyoñ belej yaminjde forok yej mere iruj goyen momoñ niruj. Mereminjbe gahade: ‘Al kura Saimon, Pita iney hanjen al gobe Yopa taunde hi ninggeb, al kura yinke yej ge keya kunañ. ¹⁴ Yej belej gab Al Kuruyen mere tawañ momoñ girkeb geya dirijmingeyabe tumyañ mere go nurdeb gama irke Al Kuruj belej dumulgañ tiyyej,’ inuñ. ¹⁵ Be, hañkap ga mere miñ urde hinhem goya goyabe Holi Spirit hañkapyo neñ hitte katuj go gwahade goyen yej hitte wor katuj. ¹⁶ Irke go kenejbe Doyañ Al Kuruj Yesu belej Al Kuruj hitte mulgañ hewe yeyja, ‘Yonbe fe baptais yirde hinhin gega, deñbe Al Kuruj belej Holi Spiritde baptais diryeñ,’ dinuñ goyen goya gab bene bak yiyuñ. ¹⁷ Ninggeb Al Kuruj belej Holi Spirit neñ dunuñ gwahade goyen po al miñ hoyañ Yuda mar moñ goyen Yesu Kristu niñ dufayminj tarej irkeb yej wor yunuñ. Ninggeb daha tihim yej ne al nebañej muñ gare Al Kuruyen meterj walen? Neb badne wor po!’ yinyij. ¹⁸ Be, Yuda mar Yesu niñ dufayminj tarej irde hinhan go Pita mere tiyyij go fudinde yej nurdeb Al Kuruj turuj irde, “Fudinde go. Al miñ hoyañ neñ Yuda mar moñ wor Al Kuruj belej biñ bak yirke Al Kurunya awalikde hitek yeybe mata bulujminj yubul tej yej ge biñ mulgañ hej hanj,” yaminj.

Antiok niñ Yesuyen alya bereya

¹⁹ Be, Yudia nañare niñ doyañ mar belej Stiwen mayke kamyij go kamereb Stiwen diñuj Yesu niñ dufayminj sarñij irtij mar wor gasa yirde buluj buluj yirde hikeb go mar gobe burgagaw keraminj. Irdeb kurabe Fonisia nañare kwaminj. Kurabe Saiprus motmotde kwaminj. Munañ kurabe Antiok taunde kwaminj. Mel go burgagaw kerde kwaminj mar goyenbe kuñ mere igij Yesu niñ yitij goyen Yuda mar po momoñ yirde kuñ hinhan. ²⁰ Gega Saiprus motmotde niñ marya Sairini taunde niñ mar Yerusalem

mat bur yeŋ kwamij gore Antiok taunde kuŋbe Grik mar gor hinhan goyen wor mere igij Doyaŋ Al Kuruŋ Yesu niŋ yitiŋ goyen momoŋ yirde hinhan. ²¹ Doyaŋ Al Kuruŋyen tareŋbe mel goya hinhin geb, mere go nurdeb alya bereya budam mata buluŋmiŋ yubul teŋ Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ iramiŋ.

²² Be, Yerusalem niŋ sios gore mere momoŋ go nurdeb Banabas teŋ kerke Antiok kuriŋ. ²³ Kuŋ Antiok gor forok yeŋbe Al Kuruŋ beleŋ bunijeŋ yirde igij igij yirde Holi Spirit yunyiŋ go yeneŋbe amaŋ niŋ pultik yiriŋ. Irdeb saŋiŋ heŋ heŋ ge faraŋ yure yeŋbe, “Bitiŋde mat Doyaŋ Al Kuruŋ Yesu gama irde hinayiŋ. Irde yeŋ niŋ po nurde hinayiŋ,” yineŋ saba yirde hinhin. ²⁴ Banabasbe al igij wor po, irde Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irde hekkeŋ nurde unej hinhin. Holi Spirit beleŋ hard unej ketal urtiŋ hinhin. Niŋgebe Banabas beleŋ saba yirkebe al budam Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ iramiŋ.

²⁵ Be, gor matbe Banabas go Sol niŋ naŋkene yeŋ Tarsus taunde kuriŋ. ²⁶ Kuŋ naŋkeneŋ keneŋbe tupi teŋ Antiok wayaryum. Be, go dama goyen Banabasya Solyabe Yesu Kristuyen alya bereya Antiok hinhan goya heŋbe alya bereya budam saba yirde hinaryum. Be, Antiok gorbe Yesu niŋ dufaymiŋ saŋiŋ iramiŋ mar goyen al siŋare niŋ mar beleŋ “Kristen” yinamiŋ. Deŋe gob bikkeŋbe hubu.

²⁷ Be, irem go Antiok hinaryum goya goyenbe Al Kuruŋyen mere basan mar kura Yerusalem mat Antiok katamiŋ. ²⁸ Al kura deŋembe Agabus. Yeŋ beleŋbe Holi Spirityen tareŋde huwardeb, “Kamebe biŋge kamde kamde nalu kuruŋ kura Roma gabman beleŋ naŋa doyaŋ ira bana gayen forok yiyyeŋ,” yiriŋ. Be, Klodius beleŋ Roma gabmanyen doyaŋ al hikeya mere tiyyiŋ gwahade po forok yiriŋ. ²⁹ Irkebe Yerusalem niŋ mar faraŋ yurniŋ yeŋbe Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ iramiŋ mar Antiok hinhan gore hora yirtiŋ ala tiyamiŋ. Al tumŋaŋ gor hinhan gobe gwahade hite yeŋbe goyen po gama irde hora yeramiŋ. Horam yaŋ marbe tolok

yeramiŋ, munan al hubu nurdeb bande yeramiŋ. ³⁰ Hora gabu iramiŋ gobe teŋ Banabasya Solya haniŋde keramiŋ. Irkebe Yerusalem kuŋbe tukuŋ sios gote doyaŋ mar yunaryum.

12

Herot beleŋ Yesuyen alya bereya sios buluŋ buluŋ yiriŋ

¹ Be, goya goyenbe Yuda marte doyaŋ al kuruŋ kura deŋem Herot beleŋ Yesuyen alya bereya sios buluŋ yire yeŋbe fuleŋa marmiŋ yad yerke kuŋ kuramiŋ yawaramiŋ. ² Yawarkebe Herot beleŋ fuleŋa marmiŋ yinkeb Yon itij Yemsbe fuleŋare niŋ bidila po mayke kamiŋ. ³ Be, Herot beleŋ mata tiyyiŋ goke Yuda mar beleŋ amaŋ heke yeneŋbe Pita wor Yems irmiŋ gwahade ire yeŋbe fuleŋa marmiŋ yinke teŋ fere tiyamiŋ. Goyenbe Yuda marte dula nalu kuruŋ kura beret yis miŋmoŋ nen haŋyen goyenterbe Pita fere tiyamiŋ. ⁴ Irdeb koyare kerdeb, moŋgo busaharyeŋ yeŋbe Herot beleŋ fuleŋa marmiŋ 16 hulyaŋ yirdeb, “Al sipte beleŋ wa doyaŋ irnayiŋ. Irdeb nalumiŋ hubu hekebe al sipte kura beleŋ wor kuŋ gasuŋmiŋ teŋ Pita go doyaŋ irnayiŋ. Gwahade po teŋ hinayiŋ,” yinyiŋ. Herotbe Pasoba* dula nalu goyen hubu heke gab Pita go siŋare takteŋ kawan alya bereya diliŋde maymeke kamiŋ yeŋ nuryiŋ. ⁵ Goke teŋbe Herot beleŋ fuleŋa marmiŋ yinke Pita goyen koyare po kerde doyaŋ irde hinhan. Gega siosbe Al Kuruŋ beleŋ faraŋ uryeŋ yeŋ gusuŋaŋ irtiŋde hinhan.

⁶ Be, gisebe mayteke kamiŋ yeŋ nuramiŋ goyen wawuŋbe Pitabe fuleŋa mar irawa kahalte firtiŋde hinhin. Irde fuleŋa mar irawa hoyarŋbe yamere huwarde doyaŋ heŋ hinaryum. Pita gobe hinhin gwahade po sen beleŋ haniŋ yase beleŋ feŋ teŋ tukuŋ fuleŋa al kurate haniŋde feŋ titiŋ hinhin. Be, haniŋ tapa wor gwahade po irtiŋ hinhin. ⁷ Irkebe al kura mata gwahade forok yeweŋ tiya yeŋ ma nurde hikeya Al Kuruŋyen miyoŋ beleŋ al yad

* 12:4: Bikkeŋ Israeŋ mar Isip naŋa tubul teŋ Kenan kuniŋ tiyamiŋyabe Al Kuruŋ beleŋ sipsip al diriŋ diriŋ gasa yirde darim yade yame kantayaŋ sam yirnaŋiŋ yinyiŋ. Munan al kura gwaha ma tiyamiŋ marbe Al Kuruŋyen miyoŋ beleŋ waŋbe mel gote urmiŋ mataliŋa dapŋamiŋ mataliŋa goyen tumŋaŋ gasa yirke kamamiŋ. Gega meremiŋ gama iramiŋ marbe miyoŋmiŋ beleŋ yubul tiyamiŋ goke dufay heŋ heŋ ge dula mata teŋ hinhan.

fere yird yird ya bana goñ forok yiriñ. Irkeb ya bana goñbe fay urde wuk yeñ tukuriñ. Irkeb Al Kurunyen miyoñ goreb Pita gegelhek beleñ tur irde isañ heñbe, “Arañ huwara!” inyiñ. Gwaha inkeb goya goyen po sen haniñde fere titiñ hinhin goyen suk yeñ kataryum. ⁸ Irkeb Al Kurunyen miyoñ beleñbe, “Kahanbasangeya uliñhorge biñde niñya yad hor yira,” inyiñ. Irkeb Pita go gwaha tiyyiñ. Irkeb sopte po, “Uliñhorge kuruj siñare niñ go wor ulger kerde gama nira,” inyiñ. ⁹ Be, Pita go Al Kurunyen miyoñ goyen po gama irde siñare kurkuriñ. Goyenpoga Al Kurunyen miyoñ beleñ mata teñ hinhin gobe fudinde farñeñde yeñ ma nurde hinhin. Yeñbe yuwarwarte teñ hime yeñ nurde hinhin. ¹⁰ Be, Al Kurunyen miyoñya Pitaya go fuleña mar meheñde niñ goyen fole yirde kuñ kura goyen wor fole yirde kuñ funañbe taun bana hurkuñ hurkuñ yame kuruj ain beleñ po irtiñde gor huwararyum. Irkeb yame go momñonñde hol yeke kwaryum. Be, muñ kura kutñeñ teñbe goyare po Al Kurunyen miyoñ gobe uñkel kuriñ.

¹¹ Irke gab Pita gobe biñ bak yeke, “Gabe farñeñde be! Yuwarwarte moñ. Yuda marbe ne niñ Herot beleñ mayde gwaha kura ira yeñ kentek yeñ nurde hañ gega, fudinde wor po Al Kuruj beleñ miyoñmiñ hulyañ irke wañ nad siña nira,” yiriñ.

¹² Irde biñ bak wor po yeke Yon al beleñ Mak ineñ hinhan gote miliñ Mariayen yare kuriñ. Yare gorbe al budam gabu irde Pita goyen farañ uri yeñ Al Kuruj gusuñañ irde hinhan. ¹³ Be, Pita go kuñbe yame mayyiñ. Irkeb meteñ bere kura deñem Roda beleñ yame hol ire yeñ kuriñ. ¹⁴ Gega Pita beleñ yame mayde mere tiyyiñ goyen nurde amañ wor po heñbe yame hol irde miñmoñ, kup yeñ mulgañ heñbe al gabu irde Al Kuruj mere irde hinhan mar goyen, “Melya, Pita wañ yamere hi!” yiniñ. ¹⁵ Irkeb mel goreb, “Kukuwa haha?” inamiñ. Gega, “Moñ, fudinde wor po Pita be,” yeñ parsay po hiriñ. Irkeb, “Moñ, yende miyoñ wet?” inamiñ.

¹⁶ Gega Pita go yame mayde ma nurtiñeñ po tiyyiñ. Irkeb yame hol irdeb Pita keneñbe tulfut yamiñ. ¹⁷ Irkeb haniñ po tuñañ teñ, “Mere ma,” yineñbe Al Kuruj beleñ teñ siña iryiñ goyen momoñ yiriñ.

Irdeb, “Yemsa dininiñ Yesu gama irde hitiñ mar hoyañ wor ne hitte mata forok yihi gake bebak yirnayiy,” yineñbe tiyuñ hoyañde kuriñ. Be, Yems gobe Yesu kulij irde Yerusalem niñ sios gote doyañ al hinhin.

¹⁸ Be, fuleña mar Pita doyañ irde hinhan mar gobe wampot huwardeb bana goñ yeñ ge nañkeneñ tukamiñ. Gega bepyañ miñmoñ, hubu wor po. Niñgeb gwaha kura tiya yeñ ma nurde ñakñak teñ kandukñeñ nuramiñ. ¹⁹ Be, Herot beleñ mere momoñ go nurdeb fuleña marmiñ yinke Pita keramiñ ya bana kuruj goyen nañkeneñ tukamiñ. Gega go ma po kenkeb Herot beleñ Pita doyañ iramiñ mar goyen, “Wawuñbe daha tahañ?” yineñ gusuñañ yirdeb biñ ar yeke Pita doyañ iramiñ mar goyen gasa yirke kamamiñ.

Herot kamiñ

Be, go kamereb Herot go Yudia nañare matbe Sisaria taunde kurkuñ gor muñ kura hinhin. ²⁰ Be, goyenterbe Tairya Saidonya taunde niñ mar beleñ Herot daha wet kura iramiñ. Irkeb Herot gobe biñ ar yeke igiñ ma nurde yuneñ hinhin. Be, taunde gor niñ marbe Herot beleñ doyañ irde hinhin nañare mat bingge yade hinhan geb, Herot biñ ar yeñ hinhin goke kandukñeñ nuramiñ. Niñgeb Herotya awalik heñ heñ beleñ niñ nañkeneñbe taunde gor niñ mar kura beleñ Herotyen meteñ doyañ al kura Blastus hitte kwamiñ. Kuñbe mel goya Herotya kanduk miñyañ hinhan goyen sope irde awalik hiniñ yeñ Blastus inke igiñ nuryiñ. Irdeb yeñ beleñ kuñ Herot inke yeñ wor igiñ nuryiñ.

²¹ Be, Herot beleñ Tairya Saidonya taunde niñ mar mere yire yeñ nalu kiriñde goyenter hekeb doyañ mar karkuwañde umña teñbe gote keperd keperd gasuñde keperde alya bereya mere yiriñ. ²² Irkeb taunde gor niñ mar beleñ turuj irde hekhok teñ epte ma teñbe, “Gab al beleñ ma mere tiya! Al Kuruj beleñ mere tiya!” yeñ kiñkaboñ tiyamiñ. ²³ Be, Herot gob alya bereya beleñ gwaha inke amañ heñbe Al Kuruj ma kasor iryiñ. Irkeb goke teñbe goya goyen po Al Kurunyen miyoñ beleñ wañ mayke katyiñ. Irkeb goyare po kundu beleñ diliñ gergen hikeya nen natorok irke kamiñ.

²⁴ Be, Herot belej sios buluj irde hinhin gega, Al Kurunjen merebe kuruj hej tukurij.

²⁵ Be, Banabasya Solya Yerusalem kwaryum goyen metenminj pasi irdeb Antiok mulgarj haryum. Mulgarj hej hejyabe Yon, Mak inej hanjen goya tumngarj Antiok kwaminj.

13

Holi Spirit belej Banabasya Solya basinja yiryij

¹ Be, Antiok taunde gor nij Yesuyen alya bereya sios bana gojbe Al Kurunjen mere basarj maryabe saba mar kura hinhan. Go mar gote derjembe Banabas, Saimon al belej Niger inej hinhan, irde Sairini taunde nij al Lusiusya, Manainyabe Solya. Manain gobe Galili naja gote doyarj al kuruj Heroty tumngande paka yirke karkuwarj haryum. ² Be, kurarebe go mar goyen bingge kutja irde Doyarj Al Kuruj doloj irde hike Holi Spirit belejbe, "Banabasya Solyabe metenje ten hiriryen yej basinja yirmirij. Ningeb yapat yirke yenje hoyarj murj po metenji tyiryen," yinyij.

³ Irkeb mel go kutjare hej Al Kuruj mere irde hinhan goyen kamereb irem go hende hanij yerde Al Kuruj gusungarj irdeb yubul tike Antiok taun go tubul ten kwaryum.

Banabasya Polyabe Saiprus motmotde kwaryum

⁴ Be, irem go Holi Spirit belej bul yirke Selusia taunde kurkaryum. Irdeb gor mat hakwa tenjbe Saiprus motmotde kwaryum. ⁵ Kuñ Saiprus motmotde forok yenje Salamis taunde kwaryum. Gorbe Yuda marte gabu yayarj kuñbe Al Kurunjen mere tagalde hinaryum. Irkeb Yon, Mak inej hanjen gobe irem go faranj yurde hinhin.

⁶ Go kamereb Salamis taunde matbe Saiprus motmot muruj kurhan Pafos taunde kuñ forok yaryum. Gorbe Yuda mar al kura kalga mataya soya mataya ten hitij al goyenbe Al Kurunjen mere basarj hej tagalde hime yej al usi yirde hinhin. Denjembe Ba-Yesu. ⁷ Al gobe gor nij gabman doyarj al Sergius Paulus goyen meten faranj urde hinhin. Sergius Paulus gobe dufayminj wuk yitij ningeb, Al Kurunjen mere nure yenje Banabasya

Solya nij keya hirij. ⁸ Gega Ba-Yesu, Grik mere mat Elimas inej hanjen gore irem goke igij ma nurde asogo yirdeb Sergius Paulus goyen daha Yesu nij dufayminj sanij iryenkek yenje petpet irde hinhin. ⁹ Irkeb Holi Spirit belej Sol, Pol inej hanjen goyen hard unke Elimas kimiñ mat, ¹⁰ "Gebe mata igij kuruj gayen asogo irde al mata igij gama irnij tike usi yirde pet pet yirde ha. Irde Doyarj Al Kurunjen mata fudinde goyen buluj irde ha goyen tubul ma ten ha. Ningeb gebe Satanyen mata po ten ha. ¹¹ Goke tenjbe hanja gabe Al Kuruj belej mata bulunge gote damum gunenji tiya. Ningeb delge titminj hiyyen. Irkeb sobamde yara po det kura epte ma yenayij," inyij. Irkeb goya goyen po gagap yara kidomak kura gore warj dilij pet tiyyij. Irkeb dilij titminj hekeb ganuj belej hanner nade belej nikala niryen yej sapsap tiyyij. ¹² Irkeb Sergius Paulus gobe mata forok yirij goyen kinyij. Irde Doyarj Al Kuruj nij saba tagalde hinaryum go nurdeb dinonj kok yirij. Irdeb Yesu nij dufayminj tarenj iryij.

Banabasya Polya Pisidia nanjare nij taun kura Antiok kwaryum

¹³ Be, Polya dinuj waranja go Pafos taunde mat hakwa tenjbe Saiprus motmot go tubul ten Pamfilia naja bana nij taun Perga kwaminj. Gega Yon, Mak inej hanjen gobe gor mat irem go yubul ten Yerusalem mulgarj hej kurij. ¹⁴ Be, Polya Banabasya gobe Perga taunde matbe taun kura Pisidia naja bana goñ nij taun Antiok inej hanjende gor kwaryum. Irdeb Yuda marte usanj nalu Sabat goyenter gabu yaminj gor hurkuj keperaryum. ¹⁵ Be, Yuda marte tikulaya Al Kurunjen mere basarj mar belej asanjde katij goyen kura kapyanj hejbe gabu iraminj gote doyarj mar belej irem goyen yenenjbe, "Irem, derbe alya bereya gar nij tarenj hinayij yej faranj yurtek saba kura hi kenem igij saba yiriryen?" yenje al kura hulyanj irke kuñ momonj yiryij.

¹⁶ Irkeb Pol belej huwarde merene nurnanj yenje hanij po tunanj tiyyij. Irdeb gaha yinyij: "Denj Yuda marya Yuda mar moñ gega, Al Kuruj doloj irde harj mar, ga nurnanj ko. ¹⁷ Yuda marte Al Kuruj belejbe asininij yago goyen basinja yirdeb

yende alya bereya yiryinj. Irdeb bikkeñ nanam tubul teñ kuñ Isip marte nanare hikeb yingej farañ yurde sañij yirkeb almelmij kuruj forok yirinj. Kamebe nanamde yumulgarj tiye yeñbe Al Kuruj beleñ yingende tareñde po yirkeb Isip tubul tiyaminj. ¹⁸ Beleñ kuñ henya al ma hitek naja bana dama 40 gayen mata buluj buluj kuruj teñ hikeb Al Kurujbe biñ misij buluj wor po katej hinhin gega, mel go yubul ma teñ hinhin. ¹⁹ Irdeb Israel mar go Kenan naja bana hurkukeb Al Kuruj beleñ megeñ goyenter hinhan mar almelmij 7 gayen gasa yirde buluj buluj yiryinj. Irdeb megeñmijbe hugiñej ge yende alya bereya niñ tubul teñ yunyinj. ²⁰ Be, hakwaniniñ yago Isip kwamiñde mat kuñ kuñ mulgarj heñ Kenan megeñde sopte wayaminj gobe dama 450 bana gayen mata kuruj goyen forok yaminj.

“Be, Yuda mar go kuñ megeñ yade keperke yeneñbe Al Kuruj beleñ alya bereya doyañ yirde hinayinj yeñ doyañ mar yade forok yiryinj. Kuñ kujebe Al Kurujyen mere basañ al Samuel forok yeñ doyañ yirde hinhin. ²¹ Irkeb goyabe Israel mar beleñ doyañ al kuruj hoyañ niñ gusuñaj iraminj. Irkeb Al Kuruj beleñ Benyaminyen miñde niñ al kura deñem Kis gote urmiñ Sol yunke yeñ beleñ Israel marte doyañ al kuruj heñ dama 40 gayen doyañ yirde hinhin. ²² Be, Al Kuruj beleñ Sol go buluj tike takira teñbe Dewit teñ gasuj wol kiryinj. Yeñ gebe Al Kuruj beleñ gaha yirinj: ‘Yesi urmiñ Dewitbe bubulkuñne wor po. Amanej nurde unej hime. Dufayne kuruj kerde hime gayen yeñ beleñ gab gama irde pasi irynej,’ yirinj. ²³ Ningeb Al Kuruj beleñ biña teñ mere tiyyinj goyen po gama irdeb gogo Dewityen miñde mat alya bereya Al Kuruj hitte Yumulgarj teñ teñ Al Yesu Israel mar hitte teñ kerke wayyinj. ²⁴ Yesu go forok yeñ metejmij ma miñ uryinjyabe Yon Baptais beleñ wa meheñ heñ alya bereya mata bulujmij yubul teñ Al Kuruj niñ biñ mulgarj heñ baptais tenayinj yeñ Israel mar tumñaj saba yirde hinhin. ²⁵ Yon go metejmij kuñ pasi irtek binde heñ hikeb gaha yirinj: ‘Nebe ganuj yeñ nurde nuner han? Dumulgarj teñ teñ Al wake kentek yeñ doyañ irde hanjen al gobe ne gago moñ. Yeñbe ne kamere wayynej. Ne al gahade

muñ gare epte ma kahan basañmijde niñ kan yugu tiynej,’ yirinj.

²⁶ “Ningeb, kadne yago, Abrahamyen miñde niñ marya deñ miñtij hoyañ Al Kuruj kafura irde yende mere po nurde han mar, ga nurnañ ko. Dumulgarj teñ teñ mere gobe neñ tumñaj gake teñ kerke wayyinj. ²⁷ Gega Yerusalem marya doyañ marmijya beleñ Yesu goyen keneñ bebañ ma tiyaminj. Mel gobe Sabatmij Sabatmijbe Al Kurujyen mere basañ mar beleñ mere asañde katiñ goyen kapyañ heñ hinhan gega, mere gote miñ bebañ ma teñ hinhan. Irdeb Yesube buluj usi teñ mayteke kami yeñ mere mayaminj. Mata tiyaminj gobe Al Kurujyen mere basañ mar beleñ kame mata gwahade forok yiyyej yitij goyen po forok yirinj gogo. ²⁸ Yesube titmijnej wor po, miñ miñmoñ mayniñ yeñ Pailat gusuñaj iraminj. ²⁹ Be, he hende mayke kamkeb farañ teñbe tukuñ mete tiyaminj. Be, mata tiyaminj kuruj gobe Yesu niñ teñ Al Kurujyen mere asañde katiñ goyen gwahade po forok yirinj. ³⁰ Goyenpoga bida ma hirinj. Al Kuruj beleñ isañ heke huwaryinj. ³¹ Go kamereb yeñya Galili naja bana mat Yerusalem kuñ mulgarj heñ hinhan mar goyen hitte wawuj budamde forok yeke kenaminj. Ningeb gayenterbe mel goreb Yesu niñ Yuda mar saba yirde hanj. ³² Ningeb deyya beleñ mere iginj Yesu niñ yitij goyen momoñ dirde har gago. Be, bikkeñ Al Kuruj beleñ asininiñ yagot diliñde biña tiyyinj. ³³ Irdeb gote igineñbe neñ dirnej weñ hitte forok ire yeñ Yesu kamtiñde mat isañ hirinj. Yesu goke Al Kuruj beleñ mere tiyyinjbe Tikinj Asañde gahade katiñ hi:

‘Nebe nanake. Ningeb urne ge niñ amañej nurd gunej hime,’ yitij. *Tikij 2:7*

³⁴ Be, Al Kuruj beleñ Yesube bida ma hiyyej yeñ isañ heke huwaryinj gobe Al Kurujyen mere basañ al Aisaia beleñ asañde gahade kayyinj:

‘Ne beleñ Dewit hitte biña timirij goyen fudinde wor po gama irde guram girde tareñ gireñ.

Guram gireñ gabe megen niñ al kura beleñ epte ma gwaha girtek,’ yitij hi. *Aisaia 55:3*

³⁵ Irde Tikinj Asañdebe Dewit beleñ Yesu bida ma hetek goke,

'Metey alge gigen tapat irde basirja irtin gobe epte ma bida hiyyen,' yirin. *Tikin 16:10*

³⁶ Al Kurunj gwahade mere iryinj al Dewit gobe Al Kurunjen dufay kurunj goyen pasi irdeb kamiyinj. Irkeb tukunj asem yagot dumunjde kerkeb bida hirinj. ³⁷ Gega Al Kurunj belej isanj hirinj yej hite al Yesu gobe bida ma hirinj. Hubu wor po. ³⁸ Ninggeb al kura yej ge dufayminj sanjir iryenjbe Al Kurunj belej mata bulunjinj halde unyen. Gote sabaminjbe gago tagalde har. ³⁹ Ninggeb, kadne yago, denjbe Mose belej tikula kayyinj goyen gama irteke gab Al Kurunj belej mata bulunj miymonj al huwak dinyen yej nurde hanj? Monj, epte monj! Goyenpoga al kura Yesu ninj po dufayminj tarej iryenj gobe Al Kurunj belej mata bulunj miymonj, al huwak yej kinyen. ⁴⁰⁻⁴¹ Be, Al Kurunjen mere basanj mar belej asanjde ghade katinj hi:

'Derj sukal terj hanyen mar, nurde ga hinanj ko.

Derj gayenter ninj mar hitte det kura forok irenj.

Irde mata gob al belej kenej momonj dirnayinj gega, usi yej nurnayinj.

Ninggeb denjbe kame gab kenej diltinj fot yemarijbe kamnayinj,' yej kayaminj. *Habakuk 1:5*

Ninggeb mere gate iginenj derj ulinjde forok yepak geb, kenjela hej hinayinj," yinyinj.

⁴² Be, Polya Banabasya Yuda marte gabu ya goyen tubul terj kat sijare kurej tikeb gor ninj mar belej, "Sabat nalu kura imoyenterbe wanj saba dirhar gayen tebanj saba dirke nurtek," yinaminj. ⁴³ Irde gabure gor mat sijare kunjbe Yuda marya al miinj hoyanjde ninj Yuda mar monj gega, Yuda marte mata gama irde hanjyen mar goreb Polya Banabasya gama yirde kwaminj. Irkeb irem goreb mel go mere yirde tarej yirye yejbe, "Al Kurunj belej buninjey nurde dunerj faranj durde hi geb, huginjey yej ge po nurde gama irde hinayinj," yinaryum.

⁴⁴ Be, kunj sopte Sabat nalu hekeb taun bana gor ninj mar gobe Al Kurunjen mere nurninj yej al budam wor po wanj Yuda marte gabu yare gor gabu iraminj. ⁴⁵ Irkeb Yuda mar Pol ninj iginj ma nuraminj gore al budam gabu iraminj goyen yenenjbe daniinj nejbe gwahade monj yej binj ar yaminj.

Irdeb Pol belej mere terj hinhin gobe usi terj hi yej sukal iraminj. ⁴⁶ Gega Polya Banabasya gobe kafura ma hejbe, "Al Kurunjen merebe derj Yuda mar wa nurnayinj yej gogo momonj dirarunj. Gega harhoktinj unenjbe epte ma Al Kurunjya huginjey hitek yahanj geb, gayenterbe epte ma derj momonj diryenj. Gwaha titnenjbe al miinj hoyanj Yuda mar monj po gab kunj momonj yirde hirenj tahar geb. ⁴⁷ Al Kurunjen mere tukunj Yuda mar monj hitte kunj tagaliryenj dinenj Doyanj Al Kurunj belej mereminj asanjde hi goyen dunyinj. Merembe gahade:

'Gebe hulsu yara hej al miinj hoyanj Yuda mar monj hite kwa kurunj gayen ne belej yumulganj tiyenj mere goyen momonj yirde tukayinj.

Irkeb binj bak yekeb ne belej yumulganj tiyenj,' yitinj hi," yaryum. *Aisaia 49:6*

⁴⁸ Be, al miinj hoyanj Yuda mar monj belej irem go mere tiyaryum goyen nurdeb amanj hejbe Al Kurunjen mere palap iraminj. Irdeb alya bereya Al Kurunj belej yingenjya huginjey hitek yej basirja yirtinj marbe tumnanj Yesu ninj dufayminj sanjir iraminj.

⁴⁹ Be, Al Kurunjen merebe nanj bana kurunj go tagal tukuke nurtinj ala tiyaminj.

⁵⁰ Gega Yuda mar belej taunde gor ninj doyanj marya bere samunj minjanj Yuda marte tikula gama irde hinhan goyen binj yakamaminj. Irkeb mel goreb taunde gor ninj mar kura yinkeb Polya Banabasya gasa yirninj yej bulunj bulunj yirdeb, "Taun gayenter ga hej ma!" yinenj yakira tiyaminj. ⁵¹ Irkeb gor ninj mar goyen mata bulunj tihit yej binj bak yenanj yejbe yende matare kahanjde tupi busanj hejbe Antiok taun go tubul terjbe Aikoniam taunde kwaryum.

⁵² Be, Antiok ninj mar Yesu ninj dufayminj tarej iraminj gobe Holi Spirit belej ketal yurke amanj hej hinhan.

14

Polya Banabasya Aikoniam taunde kwaryum

¹ Be, Polya Banabasya gobe terj hinaryum gwahade po Aikoniam taunde gor mananj Yuda marte gabu yare kunj saba kenjela po tagalke Yuda marya al miinj hoyanjya goyen budam wor po Yesu ninj dufayminj tarej iraminj. ² Gega Yuda mar kura mere go iginj ma nuraminj mar goreb al miinj hoyanj Yuda

mar moŋ biŋ yakamkeb Yesu niŋ dufaymiŋ saŋiŋ iramiŋ mar goyen asogo yiramiŋ. ³ Niŋgeb asogo yirde hinhan goyen fole yirtek yeŋbe Polya Banabasya go nalu budam po gor heŋbe kafura ma heŋya Doyaŋ Al Kuruj beleŋ alya bereya bunijeŋ nurde faraŋ yurde yawarde hinhin goke tagalde hinaryum. Irkeb gor niŋ mar gore fudinde yenaŋ yeŋbe irem gobe Doyaŋ Al Kuruj beleŋ tareŋ yirke mata tiŋeŋ kurayen kurayen forok yirde hinaryum. ⁴ Irkeb taun goyenter niŋ mar kurabe irem goke hamiŋ. Munaj kurabe Yuda mar niŋ hamiŋ. ⁵ Irkeb Yuda marya al miŋ hoyanya goyen doyaŋ marmiŋya gabu irde irem go hora po gasa yirteke kamiryen yeŋ mere sege iramiŋ.

Polya Banabasya Listra taunde kwaryum

⁶ Gega irem gobe mere go nurdeb busaharde Likonia naŋare niŋ taun irawa kura Listraya Derbiya gor kwaryum. Irdeb naŋa bana go niŋ taun biŋyaŋ wor kwaryum. ⁷ Kuŋ goŋbe mere igiŋ Yesu niŋ yitiŋ goyen tagalde tukuŋ hinaryum.

⁸ Be, Listrabe al kura kahaŋ simsimam goyen gor hinhin. Yeŋbe kawaŋ hirinŋde mat po muŋ kura ma huwarde kuŋ hitiŋ. ⁹ Al goyen keperdeb Pol mere teŋ hinhin goyen keŋkela palŋa irde hinhin. Irde al gore Polyen mere go fudinde yeŋ nurde biŋ hek irke keneŋbe Al Kuruj beleŋ amaŋeŋ nurde sope iryen yeŋ nurdeb Pol beleŋ diliŋ bilmiŋde po keŋkela irdeb, ¹⁰ “Huwara!” inyiŋ. Irkeb bemel po huwarde kuŋ waŋ tiyyiŋ. ¹¹ Be, al buda kuruj gore Pol mata tiyyiŋ go keneŋbe yende mere mat po, “Baraŋ marniniŋ al fakruŋde heŋ katahar!” yeŋ weŋwoŋ tiyamiŋ. ¹² Irdeb Banabasbe Sus inamiŋ. Munaj Polbe tonaj al heŋ mere teŋ hinhin goke teŋbe Hermes inamiŋ.

¹³ Be, Sus doloŋ ird ird yabe taun siŋare hinhin geb, Sus doloŋ ird ird mata doyaŋ alya taun goyenter niŋ marya beleŋ Banabas goyen Sus usi teŋbe bulmakaw al diriŋ yade umŋa gitik teŋ yukuŋ kunga teŋ irem go doloŋ yirmiŋ yeŋ taun yame kuruŋde gor yawayamiŋ. ¹⁴ Irkeb Yesuyen mere basaŋ mar Banabasya Polya gobe gwaha tiniŋ tahaŋ yeke nurdeb daniŋ goya gwaha tiniŋ tahaŋ yeŋ bunijeŋ wor po nurdeb uliŋhormiŋ erek yirde kup yeŋ kuŋ al buda goyen kahal bana heŋbe, ¹⁵ “Daniŋ gwaha

teŋ haŋ? Deyyabe al deŋ yara po geb! Deyyabe Al Kuruj gwahader hitiŋ naŋkiŋ, megeŋ, makaŋya det kuruj gayen yiryiŋ al gote mere igiŋ gayen momoŋ dirye yeŋ wayaruŋ. Irkeb mata kukuwamŋeŋ miŋ miŋmoŋ teŋ haŋ gahade gayenbe yubul teŋ Al Kuruj hitte mulgaŋ henayiŋ. ¹⁶ Bikkeŋbe Al Kuruj beleŋ megen niŋ al tumŋaŋ gayen go ma nurde unej hikeb okohom po yubul tike dufaymiŋde po kuŋ hinhan. ¹⁷ Gega Al Kurujbe bunijeŋ miŋyaŋ geb, hugiŋeŋ po ma yubul tiyyiŋ. “Gwaha yirmeke Al Kurujbe fudinde hi yeŋ biŋ bak yenayiŋ,” yeŋbe det igiŋ igiŋ yuneŋ hiyen. Naŋkiŋde mat kigariŋ yuneŋ hiyen. Irde biŋgebe nalumiŋde yuneŋ hiyen. Irde biŋge budam yuneŋbe biŋde wor amaŋ po maŋiŋ yirde hiyen. Irde deŋ manaŋ gwahade po dirde hiyen gega, Al Kuruj niŋ ma nurde haŋ,” yineŋ kwep kwep tiyaryum. ¹⁸ Be, irem gore gwaha yaryum gega, al buda gobe bebak ma teŋ dapaŋ gasa yirde irem go galak yirde doloŋ yirmiŋ yeŋ kimŋeŋ po hamiŋ.

¹⁹ Be, Yuda mar kura Pisidia naŋare niŋ taun kura Antiokya Aikoniamya mat Listra taunde waŋbe al buda kuruj gor niŋ goyen wor biŋ yakamamiŋ. Irkeb Pol goyen hora po mayamiŋ. Irde kama yeŋbe tuluj teŋ taun siŋare tukuŋ tubul tiyamiŋ. ²⁰ Gega kamere Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irde hinhan mar beleŋ waŋ gabu irde kalyaŋ kerde hikeb gereŋ heŋ huwarde sopte taun bana goŋ hurkuriŋ. Be, fay urkeb yeŋya Banabasya Derbi taunde kwaryum.

Polya Banabasya Siria naŋare niŋ taun kura Antiok mulgaŋ haryum

²¹ Be, Polya Banabasya gobe Derbi taunde kuŋbe Yesu niŋ mere igiŋ goyen tagalke alya bereya karim ma Yesu niŋ dufaymiŋ saŋiŋ iramiŋ. Be, go kamereb irem go mulgaŋ heŋ Listra taunde kwaryum. Gor matbe Aikoniam taunde kwaryum. Irdeb Aikoniam matbe Pisidia naŋare niŋ taun Antiok taunde kwaryum. ²² Taunyaŋ goyen kuŋ heŋyabe alya bereya Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ mar goyen, “Kame Al Kuruj hitte kuniŋ yeŋbe okohom ma kutek. Kanduk kurayen kurayen yeneŋ gab kutek. Niŋgeb tareŋ po heŋ Doyaŋ Al Kuruj niŋ dufaytiŋ saŋiŋ iraj goyen tubul ma tinayiŋ,” yineŋ saba yirdya yirdya kuŋ hinaryum. ²³ Kuŋ heŋyabe taun kurar niŋ

kurar niŋ al kura Yesuyen alya bereya sios gote doyaŋ mar yirde kuŋ hinaryum. Irde biŋge kutŋa irde Al Kuruy mere irde heŋyabe doyaŋ mar Al Kuruy niŋ dufaymiŋ hek irde hinhan mar goyen Al Kuruy beleŋ doyaŋ yirde hiyeŋ yeŋ Al Kuruy haniŋde yerde hinaryum.

²⁴ Be, irem go Pisidia naŋa bana goŋ meteŋ teŋ kuŋ kuŋbe Pamfilia naŋare forok yaryum. ²⁵ Irdeb kuŋ Perga taunde Al Kuruyen mere tagalde Atalia taunde kurkaryum. ²⁶ Irde Atalia taunde matbe hakwa teŋ mulgaŋ heŋ Siria naŋare niŋ taun Antiok kwaryum. Taun goyenterbe haŋkapa Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irde hinhan mar beleŋ meteŋ goyen tiyiryen yineŋ Al Kuruy beleŋ bunieŋ yirde faraŋ yurde hiyeŋ yeŋ Al Kuruy haniŋde yeramiŋ. Niŋgeb meteŋ go pasi irdeb mulgaŋ heŋ gor po kwaryum.

²⁷ Be, irem go mulgaŋ heŋ kuŋ Antiok forok yeŋbe gor niŋ sios tumŋaŋ gabu yirdeb meteŋ teŋ kuŋ hinaryum goyen momoŋ yiraryum. Al Kuruy beleŋ tareŋ yirde faraŋ yurke daha mat al miŋ hoyar yad yad miŋ uraryum goyen goke keŋkela momoŋ yiraryum. ²⁸ Irdeb Antiok gorbe nalu ulyaŋde po Yesu niŋ dufaymiŋ saŋiŋ irde hinhan marya hinaryum.

15

Polya Banabasya Yerusalem kwaryum

¹ Be, Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irde hinhan mar kura Yudia naŋare mat Siria naŋare niŋ taun Antiok kwamiŋ. Gor kuŋbe Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ mar gor niŋ goyen, “Al kura Yesu niŋ dufaymiŋ saŋiŋ irtiŋ gega, Yuda marte tikula Mose beleŋ kayyiŋ goyen ma gama irde guba ma yenayiŋ gobe Al Kuruy beleŋ epte ma yumulgaŋ tiyyeŋ,” yeŋ saba yirde hinhan. ² Irkeb Polya Banabasya beleŋ sabamiŋ goyen igiŋ ma nurdeb mere go sopte huwa irye yeŋ mel goya kadom mohoŋde tiyamiŋ. Gwaha tike yeneŋbe Antiok niŋ Yesuyen alya bereya beleŋ, “Yerusalem kuŋ aposel budaya gor niŋ sios gote doyaŋ maryat mohoŋde wor po mere gate miŋ keŋkela nurde ga wayyi,” yeŋ hulyar yiramiŋ. Irkeb Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ mar kuraya kwamiŋ.

³ Beleŋmiŋbe Fonisia naŋaya Samaria naŋayan kuŋbe Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ goyaŋ niŋ mar goyen al miŋ hoyar Yuda mar moŋbe daha mat Al Kuruy hitte biŋ mulgaŋ hamiŋ goyen momoŋ yiramiŋ. Irkeb mere go nurdeb amaŋ wor po hamiŋ. ⁴ Be, kuŋ Yerusalem forok yamiŋ. Irkeb gor niŋ siosya gote doyaŋ maryabe aposel budaya beleŋ amaŋeŋ nurde yuneŋ gargar yiramiŋ. Irkeb Al Kuruy beleŋ mel go faraŋ yurde saŋiŋ yirke meteŋ teŋ hinhan kuruy goyen tumŋaŋde po momoŋ yiramiŋ. ⁵ Irkeb Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irde hinhan goyen kurabe Farisi mar niŋgeb, mel gore nurde huwardeb, “Al kura Yuda mar moŋ al miŋ hoyarŋde niŋ gore Al Kuruy gama irniŋ yeŋbe nende tikula gama irde guba yenayiŋ,” yamiŋ.

⁶ Irkeb aposel budaya sios gote doyaŋ marya gore, “Mere gabe kandukŋeŋ nurhet niŋ, sope irniŋ,” yeŋ gabu iramiŋ. ⁷ Irdeb mere sege irke kuŋ kuŋ sobamde po hekebe Pita beleŋ huwarde gaha yinyiŋ: “Kadne yago, nende al moŋ al miŋ hoyar goyen mere igiŋ Yesu niŋ yitiŋ goyen nurde yeŋ ge dufaymiŋ tareŋ irnayiŋ yeŋ bikkeŋ Al Kuruy beleŋ ne Yuda mar al gayen basiŋa nirde hulyar nirke kuŋ Yesu niŋ momoŋ yirmiriŋ gobe nurde haŋ gogo. ⁸ Al Kuruy, alya bereyat dufay keŋkela wor po nurd yuneŋ hi Al gore neŋ Yuda mar wa Holi Spirit dunyiŋ gwahade goyen po al miŋ hoyar wor yunyiŋ. Irkeb Al Kuruy beleŋ Yuda mar moŋ wor igiŋ nurde yuneŋ hi goyen bebak titiriŋ. ⁹ Al Kuruybe gwahade goyen po neŋya yeŋya tuŋande deneŋ hi. Niŋgeb nende al ma yende al kura Yesu niŋ dufaymiŋ saŋiŋ iryeŋbe Al Kuruy beleŋ igiŋ ala po mata buluŋmiŋ halde pasi iryeŋ. ¹⁰ Neŋ Yuda marte tikula gobe neŋya asiniŋiŋ yagoya beleŋ gama ird ird niŋ meteneŋ wor po nurde hityen. Niŋgeb epte ma elar urtek gayen daniŋbe al miŋ hoyar gega Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ gayen kanduk kuruy supahakde ughol tiniŋ teŋ haŋ? Deŋ gayen Al Kuruy tuŋar urniŋ teŋ haŋ? ¹¹ Gwaha ma tinayiŋ. Doyaŋ Al Kuruy Yesu beleŋ neŋ dawariŋ gwahade goyen po yeŋ wor bunieŋ nurde yuneŋbe faraŋ yurde yawariŋ geb,” yinyiŋ.

¹² Be, Pita go merem pasi irkeb Banabasya Polya beleŋ wor mere tikeb diŋdeŋ irde

palja iramiņ. Irkeb irem go Yuda mar moņ gote naņayan kuņ metej teņ hikeya Al Kuruņ belej mata tiņej kurayen kurayen forok yirde hinhin goyen momoņ yiraryum.¹³ Meremiņ pasi irkeb Yerusalem niņ sios gote doyaņ al kura Yems Yesu kulij belej huwardebe gaha yinyiņ: “Kadne yago, ga nurnaņ.¹⁴ Saimon Pita belej daha mat Al Kuruņ belej haņkapy alya bereya kura Yuda mar moņ goyen yawarde dirņej weņ yiryiņ goyen momoņ dirke nurhet gogo.¹⁵ Pita belej momoņ dira gobe bikkeņ Al Kuruņyen mere basaņ mar belej asaņde mere katiņ gote miņ goyen po momoņ dira. Merebe gahade:

¹⁶ ‘Ne Doyaņ Al Kuruņ gare yeņ hime.

Kamebe Dewityen miņ buluņ hitiņ goyen ne belej mulgaņ heņ waņbe sope ireņ.

Sope irde gabu irmeke tebaņ tareņ hiyyej.

¹⁷ Gwaha irmekeb al hoyaņ belej ne niņ naņkennayiņ.

Yuda mar moņ al miņ hoyaņ tumņaņ neneņbe biņ mulgaņ hekeb nere alya bereya henayiņ.

¹⁸ Al Kuruņ gwaha tiyeņ yeņ biņa tiyyiņ mere kuruņ goyenbe al belej hakot nurde hinhan geb,

waņ waņ gayenter manaņ nurde hite,’ yitiņ hi. *Amos 9:11-12*

¹⁹ Niņgeb Yuda mar moņ Al Kuruņ hitte biņ mulgaņ heņ haņ mar goyen iņgogaha ma yirtek.²⁰⁻²¹ Gega Yuda marte tikulabe hakot taunyaņ taunyaņ tagalde hinhan. Gayenter wor neņ Yuda marte gabu yaniniņaņ Sabatmiņ Sabatmiņ hugiņej gwahade po tagalde haņyen geb, mel go hitte asaņ po kaņ yuneņbe, ‘Uņgura biņge kaņ yuntiņ goyen go ma nene hinayiņ, lelep mata ma teņ hinayiņ, dapņa kura biņiņde feņ tike kamtiņ ma haniņde yaka tike kamtiņ gobe go ma nene hinayiņ, irde dapņa dari wor go ma nene hinayiņ,’ yineņ mata gayen po gab utaņ yirtek,” yinyiņ. Irkeb Yerusalem niņ siosyen doyaņ mar belej Yuda mar moņ Yesu niņ dufaymiņ saņiņ irtiņ mar hitte asaņ kayamiņ.

Yerusalem niņ sios belej Yuda mar moņ hitte asaņ kayamiņ.

²² Irkeb aposel budaya Yerusalem niņ Yesuyen alya bereya sios tumņaņ goyabe

mel gote doyaņ mar belej, “Nende al kura basiņa irde hulyaņ yirke Polya Banabasya irde Antiok kunayiņ,” yeņ mere mayamiņ. Irdeb Yudas deņem kurabe Basabas goya Sailasya yade yapat yiramiņ. Al irawa gobe Yesu niņ dufaymiņ tareņ irde hitiņ mar gote doyaņ mar.²³ Irdeb Yerusalem hinhan mar gore asaņ katiņ gobe Antiok kutek mar go yunamiņ. Asaņdeb gahade kayamiņ:

“Neņbe aposel budaya Yerusalem niņ sios gote doyaņ mar gare asaņ gago kaņ dunhet.

Deņbe Antiok taunya Siria naņaya Silisia naņa bana goņ niņ al Yuda mar moņ al miņ hoyaņ gega, Yesu niņ dufaytiņ tareņ irde haņ. Niņgeb neņbe kadtiņ yago.

²⁴ Be, dende mere momoņ nurtiņbe al kura gar haņyen gore gor kuņbe deņ goyen mere kukuwam mat dirke kankuņej wor po nuraņ. Go mar gobe neņ belej ma hulyaņ yirteke kwaņ. Yiņgeņ dufaymiņde kuņ mere gogo dirajaņ.²⁵ Niņgeb goke teņbe neņ belej neņya hite mar kura yade kadniniņ waraņ wor po Banabasya Polya irde deņ hitte kunayiņ yeņ goke mere maytiņ.²⁶ Irem gobe Yesu Kristu niņ metej teņ hike gasa yirde buluņ buluņ yirke soņ kamde haryen. Gega goke kafura ma heņ metejmiņ goyen bada ma heņ haryen.

²⁷ Be, nende al yad yerteke kuriryen mar gobe Yudasya Sailasya. Irem gore deņ hitte kuņ gabe asaņ bana gaņ mere kaņ hite gayen mohorjde wor po momoņ diriryen.²⁸ Nende dufaybe Holi Spirityen dufayya tuņande geb, neņ belej Yuda marte tikula goyen teņbe supahaktiņde ma ugohol titek. Gobe kanduk kuruņ wor po.²⁹ Goyenpoga uņgura biņge kaņ yuntiņ gobe go ma nene hinayiņ, dapņa darim ma nene hinayiņ, dapņa kura biņiņde kaņ giti irke kamtiņ ma haniņde yaka tike kamtiņ gobe go ma nene hinayiņ, irde lelep mata ma teņ hinayiņ. Mata buluņ gwahade ma teņ hinayiņbe igiņ po hinayiņ geb. Mereniniņbe gago po,” yamiņ.

³⁰ Be, mel go asaņ go tukuņ Antiok taunde forok yamiņ. Forok yeņbe gor niņ Yesuyen alya bereya gabu yirdeb asaņ go yunamiņ.

³¹ Yunkeb asaņ go kapyāņ hamiņ. Irde mere

asañde hi gore dufaymiñ sañiñ irke amañ wor po hamiñ. ³² Irdeb Yudasya Sailasya wor Al Kuruñyen mere basañ mar geb, Antiok niñ alya bereya Al Kuruñ niñ dufaymiñ tareñ irde hitiñ goyen sañiñ heñ heñ ge farañ yurye yeñbe nalu ulyañde po gor heñ saba yirde hinaryum. ³³⁻³⁴ Be, irem gobe gor heñ heñbe Yerusalem kureñ tikeb Antiok niñ sios beleñ gabu irde amañ hende yad yerke mulgañ heñ kwaryum.* ³⁵ Gega Polya Banabasyabe Antiok taunde gor heñ Doyañ Al Kuruñ niñ taun goyenter niñ mar goyen saba yirde hinhan. Irem gobe saba mar kadam budam goya gwaha teñ hinhan.

Polya Banabasya bur yaryum

³⁶ Be, Antiok taunde gor heñ metey teñ teñbe nalu kurareb Pol beleñ Banabas keneñbe, “Hakot taunyañ kuñ Doyañ Al Kuruñ niñ saba yirde hinaryum goyen mulgañ heñ kuñbe kaddere yago Yesu niñ dufaymiñ tareñ irde hitiñ mar goyen dahade hañ goyen kuñ yenye,” inyiñ.

³⁷ Goyareb Banabasbe, “Yon Mak iney hañyen goyen teñ kure,” inyiñ. ³⁸ Gega Yonbe Pamfilia nañare gor irem go yubul teñ busaharyiñ, irde metey untiñ goyen go ma pasi iryiñ geb, Pol beleñ yerjya kuñ kuñ goke igiñ ma nuryiñ. ³⁹ Irkeb gor matbe irem go kadam mohonñde teñbe bur yaryum. Irde Banabasbe Mak teñ hakwa hende Saiprus motmotde kwaryum. ⁴⁰ Munañ Polbe Sailas teñ kweñ tikeb diriñ Yesu niñ dufaymiñ sañiñ irtiñ Antiok hinhan mar gore, “Iginge kuri,” yineñ Al Kuruñ beleñ doyañ yirde hiyeñ yeñ Al Kuruñ gusugañ iramiñ. Gwaha yirde yubul tikeb kwaryum. ⁴¹ Be, Polya Sailasya gobe Antiok taun tubul teñ Siriaya Silisiaya nañare kuñbe Pol beleñ gor niñ sios goyen tareñ yirde hinhan.

16

Pol beleñ Timoti teñ kuriñ

¹ Be, gwaha yirdeb kuñ Derbi taunde forok yaryum. Gor matbe Listra taunde kwaryum. Gorbe Yesu niñ dufaymiñ tareñ irde hitiñ al kura deñembe Timoti hinhan. Miliñbe Yuda mar bere, irde yeñ wor Yesu niñ dufaymiñ sañiñ irde hinhan. Gega naniñbe Grik al.

* 15:33-34: Asañ hoyañdebe gahade hi: 34 Gega Sailas gobe gor heñ yeñ nuryiñ.

² Be, Yesu niñ dufaymiñ tareñ irtiñ mar Listraya Aikoniamya taunde hinhan goreb Timoti al igiñ iney turuñ irde hinhan. ³ Irkeb Pol beleñ Timotiyeñ mere momoñ goyen igiñ nurdeb al go teñ kwe yeñ nuryiñ. Gega Timoti naniñbe Yuda mar al moñ geb, guba ma yitiñ goyen gor niñ Yuda marbe nurde hinhan. Niñgeb Yuda mar goñ hinhan mar gore Timoti keneñbe yeñ ge igiñ ma nurd unnayiñ yeñbe Pol beleñ guba yeñ unyiñ. ⁴ Go kamereb Listra taun tubul teñ taun hoyañyañ wor kwamiñ. Kuñ heñyabe bikkeñ Yerusalem gor aposel bu-daya siosyen doyañ marya gore Yuda mar moñ gega Yesu niñ dufaymiñ tareñ irde hinhan mar goke mere mayde asañ kanñ Antiok niñ sios yunamiñ goyen goke momoñ yirde kuñ hinhan. ⁵ Irkeb mere go nurdeb goñ niñ sios goyen dufaymiñ sañiñ hamiñ. Irde al hoyañ tineñ manañ Yesu niñ momoñ yirke gise hañka al budam yeñ ge dufaymiñ tareñ irde hinhan.

Pol beleñ yuwarwarte Masedonia al kura kinyiñ

⁶ Gwaha teñbe mel karwo, Polya Sailasyabe Timotiya go, “Esia nañare kuñ mere igiñ Yesu niñ yitiñ goyen saba yirniñ,” yamiñ. Gega beleñmiñ goyen Holi Spirit beleñ pet tike Frigiaya Galesiaya nañare kwamiñ. ⁷ Gor matbe Misia nañaya Bitinia nañaya gote biptire kwamiñ. Irdeb Bitinia nañare kuniñ yekeb goyen manañ Holi Spirit beleñ pet tiyyiñ. ⁸ Niñgeb Misia naña bana gor kuñ kuñbe Troas taunde forok yamiñ. ⁹ Kuñ gor heñyab wawuñ kura Pol beleñ yuwarwarte Masedonia niñ al kura kenke huwardeb eseñ mere irdeb, “Masedonia beleñ gañ wañ farañ durayiñ,” inyiñ. ¹⁰ Be, Pol beleñ go tagalke nurdeb, “Al Kuruñ beleñ Masedonia niñ marbe mere igiñ Yesu niñ yitiñ goyen momoñ yirniñ yeñ dikala dira,” yeñ goyare po gitik teñ kuniñ titiriñ.

Lidia Yesu niñ biñ mulgañ hiriñ

¹¹ Be, hakwa kura Troas taunde mat teñbe Samotres motmotde po kutiriñ. Irdeb fay urkeb gor mat sopte hakwa go hende po Neapolis taunde kutiriñ. ¹² Gor matbe ka-hañniñiñde kuñ kuñ Filipai taunde forok yitiriñ. Taun gobe Masedonia gote taun

kurunjin. Roma gabmanyen meten marbe gor hej naja go doyan irde hinhan. Nejn nanjkahal budam yara gor hinhet.

¹²Be, Sabat nalu kurarebe Yuda mar belej gabu irde Al Kurunj mere irde hinhan gasun nin najkinnin yej taun gote yame kurunde mat kat kurjbe fete kura gor kutirin. Irde fe sijakde gorbe bere buda kura gor gabu iramin go yenejn yeyya keperde mere tej hinhet. ¹⁴Gorbe Taiataira taunde nin bere kura denem Lidia wor bana gor hej mereninir nurde hinhin. Yende metenbe amil umjam bukkenya digulakya suluk yirke bukken yara hitin* goyen yirde hike damu tej hinhan. Yejbe Al Kurunj doloj irde hinhin geb, Polyen saba go nurde hikeyabe Al Kurunj belej dufaymin fegelkeb saba gote min bin bak yirin. ¹⁵Ningeb yeyya dirinmininja saba goyen fudinde yej nurdeb baptais tamin. Go kamereb yaminde duke yejbe, "Fudinde Doyan Al Kurunj nin dufaymin tarej ira yej nurd nunhar kenem wake yaner kunin," dinyin. Irde dinen teban po dirkeb bada hej kur yeyya hinhet.

Polya Sailasya koyare yeramin

¹⁶Be, kurarebe Yuda mar belej Al Kurunj mere irde hinhan gasunde kutirin. Gor kur hejya belenbe bere fonen kura kintirin. Yejbe al kurate meten bere, irde damum mon meten tej yunen hinhin. Yejbe ungura belej ketal urtin gore dufay unke al hitte kame da mata forok yenyin goyen goke tagalde hiyen. Ningeb al belej hora unenbe, "Kame ne hitte da mata forok yiyyen?" yej gusunjan irde hanjen. Be, yejbe doyan irde hinhan mar gwaha mat hora budam yade yunen hiyen. ¹⁷Be, bere gore Polya nenya gama dirdeb, "Mel gabe Al Kurunj tonjen yar wor po Al gote meten mar. Mel gabe daha mat Al Kurunj belej alya bereya yumulgan tiyyen goke momon dirde han," yej kuware mere tej hinhin.

¹⁸Be, bere gore huginen wawun budamde gwaha po dirde hinhin. Irkeb wawun kurare kurab Pol go bin ar yeke tigiri tejnbe ungura bere go ketal urtin hinhin goyen, "Yesu Kristuyen dejemde ginhem. Bere ga tubul tej kat kwa!" inyin. Irkeb goyare po bere go tubul tej kat kurin.

¹⁹Irkeb bere go doyan irde hinhan mar gore hora tej tej belejin pet tike kenenbe bin ar yamin. Irkeb Polya Sailasya go yanarde yulur tej merere yirin yej taun gote gabu gasun doyan marmir hinhande gor yukamin. ²⁰Bere doyan irde hinhan mar belej Filipai taun gote doyan mar Roma gabman al hitte yukunbe, "Al iraw gabe Yuda mar al. Irem garebe nen taun gayen bana nin al bulur dirde har. ²¹Yejbe mata hoyan wor po nen Roma mar gahade gare epte ma titek goyen tagalde har," yej tagal yunamin.

²²Be, al buda kurun gor gabu iramin go tumjan asogo yirde gasa yirtek yamin. Irkeb doyan mar belej fuleja marmir yinkeb ulihormin erek yirde yuguya tej yunenbe sikken ulinde yusulak tiyamin. ²³Yusulak tej bulur wor po yirdeb yad koya bana yeramin. Irdeb koya doyan al goyen, "Kenkela doyan yira ko. Monjo, busahariryen geb," inen hayhay iramin. ²⁴Gwaha inke nurdeb irem go yukun koya bana gon kahalte wor po gwaha mat kura busahartek minjon bana yirin. Irdeb he hakwa al fere yird yird nin yukun yirtin hinhande gor kahan gor yerde sen po giti yirin.

²⁵Be, wawun binde wor pobe irem gore Al Kurunj mere irde kator irde tigin hej hikeb koyare hinhan mar hoyan belej nurde hinhan. ²⁶Irem go gwaha tej hikeyabe bemel po ninin kurun tikeb koya gote min anjok irde tubul tike yame gor nin tumjan siksuk iramin. Irde sen koyare hinhan mar giti yiramin goyen wor yingen suk yej pasi hamin. ²⁷Irkeb koya doyan al gore huwarden kurjbe yame tumjan hol yitin yenejnbe al koyare hinhan marbe busaharhan yej nurdeb fulejare nin bidilamin tej yingen mayen tiyyin. ²⁸Gega Pol belej aranj po kenenbe kwep iryin. "Gigen mayde ma! Nejnbe tumjan po hite geb!" inyin.

²⁹Goyarebe kidoma bana mere irde hinhin geb, koya doyan al gore hulsi nin hoy yirin. Irkeb hulsi tawan unkeb kup yej hurkun irem go dilinde kafura hende ulin barbar yej kur kuku kayyin. ³⁰Gwaha tejnbe sijare yade katyin. Irdeb, "Irem, daha timeke gab Al Kurunj belej nawaryen?"

* 16:14: Amil bukken yara gobe doyan marte amil umja yirde hanjen.

yinen gusurñan yiryin. ³¹ Irkeb, “Dufayge Yesu Kristu niñ po saññ irayin gab Al Kurun beler gumulgan tiyyer. Irde ge niñ ter dirinminge tumñan gwaha tinayinbe yer wor yumulgan tiyyer,” inaryum. ³² Irkeb al gore dirinminin hoy yirke wakeb Polya Sailasya beler tumñande Doyan Al Kurun niñ saba yirde momon yiraryum. ³³ Be, go wawun goyen po koya doyan al gore irem go ulin de dariya usuya goyen halde yuntek gasunde yukun halde yunenbe mala tiyyin. Gwaha yirkeb goyare po irem gore mel goyen tumñan baptais yiraryum. ³⁴ Go kamereb irem go yaminde yukun binje yunke naryum. Be, al goya dirinminin yagobe Al Kurun niñ dufaymin taren iramin goke aman wor po hamin.

³⁵ Be, fay urke wampotbe taun gote doyan mar beley, “Koya doyan al go inke al irawa yad fere tiyun goyen yubul tike kuri,” yer fuleña marmun hulyan yirke kun inamin. ³⁶ Irke koya doyan al gore Pol goyen, “Taun doyan mar beley yubul tike kuri ninhan ningeb, iginde bitirin kamke kuri,” inyin. ³⁷ Gega Pol beley hardeb fuleña mar goyen yinyin: “Mon, deyyabe Roma mar al gega, kibe dulin wor po min minmon al dilinde dusulak dirde koyare deran. Munan hanlake balmin kuri dinhan? Mon, deyyabe epte ma gwaha tiyer. Yinke wan yingen dade sinare dukunayin,” yinyin. ³⁸ Irkeb kun taun doyan mar hitte mulgan henbe, “Irem gobe Roma mar al neñ beley mali gasa yirtek mon gega, bulun yirtin,” yinkeb kafura hamin. ³⁹ Irde wan irem go pohogay yirdeb koyare mat yukun sija yirdeb, “Dubul ter hoyande kuri,” yinamin. ⁴⁰ Gwaha yirkeb kateñ sinare henbe Lidia yare kwaryum. Kun gorbe Yesu niñ dufaymin taren irde hinhan mar yenenbe saba yirde saññ hen hen ge faran yurdeb yubul tiyaryum.

17

Polya dinun waranyabe Tesalonaika taunde kwamin

¹ Be, Polya dinun waranyabe Amfipolis taunya Apolonia taunde ya kun gor matbe Tesalonaika taunde forok yamin. Gorbe Yuda marte gabu ya kura hinhin. ²⁻³ Be, Polbe ter hinhin gwahade po Tesalonaika taunde gor manan Yuda marte gabu yare

kurin. Irdeb Sabat nalu karwo gayen gor kunbe al wan gabu irde hinhan mar goyen Al Kurun asande Mesaia kame wayyer yitin al goke momon yirde hinhin. Mesaia gobe ulin misin kurun kateñ kamdebe huwaryen yitin goyen Al Kurun asande mat min pitik irde momon yirde hinhin. Irdeb, “Ne beley Mesaia niñ dinen hime al gobe Yesu,” yinyin. ⁴ Gwaha yinke nurdeb Yuda mar kurabe Polyen saba go fudinde yer nurde Polya Sailasyat mere gama iramin. Goyenbe mel go po mon. Grik mar gega Al Kurun kafura irde hinhan goya taun goyenter niñ doyan marte berem wen manan budam po gwaha tiyamin.

⁵ Gega Yuda mar kurabe al budam beley irem gote saba po gama irkeb goke bin ar yamin. Irdeb taun bana gon al budam gabu irde hinhan gasunde gor kun al dufaymin bulun goyen gabu yirde fuleña tinan yer bin yakamin. Gabu irke al budam wor po hekeb taun binde gor kwep kwep ter det gwamun tenya tenya kwamin. Irdeb irem go yade yukun kawan alya bereya dilinde yirnin yenbe yer ge ter Yesonyen yare kwamin. ⁶ Gega irem go gor ma yenenbe Yesonya dinun yago Yesu niñ dufaymin saññ irde hinhan mar kura yade yulun ter taun doyan irde hinhan mar hitte yukamin. Irde mel goreb, “Polya dinun yagoya gayenbe nan kurun goyen kun henbe kanduk karkuwan forok yirde kun han yen gore gar wayan. ⁷ Irkeb Yeson beley yaminde yerde hiyen. Yesonyen yare gabu irde han mar gobe Roma gabmanyen doyan al kurun Sisaryen mere ma gama irde han. Irde, ‘Doyan al kurun hoyanbe al kura Yesu inen han yen go po ga hi,’ yer han,” yer taun doyan mar dilinde misinen yan po tagalamin.

⁸ Irkeb taun doyan maria al gor gabu iramin mar gobe bin ar yamin. ⁹ Irde Yesonya kadam yagoya goyen, “Mata buluntin goke murungem kernañ,” yinke gwaha tiyamin. Irkeb, “Kamebe sopte gwaha ma tinayin,” yinen yubul tike mulgan hen kwamin.

Polya Sailasya Beria kwaryum

¹⁰ Be, gwaha tiyamin goyen wawun hekeb Tesalonaika niñ mar Yesu niñ dufaymin taren irtin mar beley Polya Sailasya goyen yad yerke Beria taunde kwaryum. Kun

gor forok yeḅbe Yuda marte gabu yare kwaryum. ¹¹ Beria taunde niḅ Yuda marbe Tesalonaika niḅ yara moḅ. Yeḅbe irem gore Yesu niḅ mere tagalde hike aw aw ma yurde palḅa yirde hinhan. Irdeb irem gote mere gob fudinde ma usi goyen bebak tiniḅ yeḅ Al Kuruyen mere asaḅde hakot katiḅ goyen gise haḅka kapyañ heḅ gor niḅ mere keneḅ bebak teḅ hinhan. ¹² Irde gor niḅ Yuda mar budam Yesu niḅ dufaymiḅ tareḅ iramiḅ. Goyenbe mel go po moḅ. Al miḅ hoyañ Grik alyabe bere denem yanḅa goyen wor Yesu niḅ dufaymiḅ saniḅ iramiḅ.

¹³ Be, Pol beleḅ Al Kuruyen mere Beria taunde gor tagalde hinhin gote mere momoḅ gobe Tesalonaika niḅ Yuda mar beleḅ nurdeb gor wor kwamiḅ. Irdeb gor niḅ mar goyen biḅ yakamde dufaymiḅ haga yiramiḅ. ¹⁴ Gwaha tike yeneḅbe goyare po Beria niḅ mar Yesu niḅ dufaymiḅ tareḅ irde hinhan gore Pol go teḅ kerke makañde kurkuriḅ. Munaḅ Timotiya Sailasyabe gor po hinaryum. ¹⁵ Be, Pol go al kura beleḅ maynak yeḅbe yeḅya kwamiḅ mar gore tukurḅ Athens taunde tubul tiyamiḅ. Irdeb mulgaḅ hiniḅ tikeb Pol beleḅ mel goyen, “Timotiya Sailasya yinke arañen po waḅ gar nupi tiyiryen,” yinyiḅ.

Polbe Athens taunde kuriḅ

¹⁶ Be, Pol go Athens taunde heḅ irem goyen doyaḅ yirde heḅyabe taun biḅde gor Al Kuruyeniḅ usi teḅ det toneḅ yirḅtiḅ goyen budam wor po yeneḅ dufaymiḅ kandukḅeḅ wor po hiriḅ. ¹⁷ Irkeb Yuda marte gabu yareb nalumde kuḅ Yuda marya Grik marya Al Kuruy kafura irde hinhan goya mere teḅ saba yirde hinhin. Irde gise haḅka hugiḅeḅ taun biḅde al budam kuḅ waḅ teḅ hinhande gor kuḅ al gor hinhan goyen Al Kuruyen mere saba yirde hinhin.

¹⁸ Mere igiḅ Yesu niḅ yitiḅ goyen tagalde heḅyabe Yesu mayke kamde huwaryiḅ goyen goke saba yirde hinhin. Goyen saba yirde hikeyabe al kura Epikuriayen dufay gama irde saba teḅ haḅyen marya dufay hoyañ kura Stoik yeḅ haḅyen gote saba teḅ haḅyen marya gore Polyen saba goyen nurdeb yeḅya kadam mohonḅde tiyamiḅ. Irdeb go mar goyen kura beleḅ, “Al gabe daniḅ malikan lawlaw yeḅ hi?” yamiḅ. Irkeb al hoyañ kura beleḅ, “Al gabe tikula hoyañ niḅ diniḅ hi,” yamiḅ. ¹⁹ Gwaha yeḅbe Athens

taunde gor niḅ doyaḅ mar beleḅ gabu irde haḅyen gasuḅ Areopagus ineḅ haḅyende gor kuḅ ga mere titek ineḅbe Polya tumḅañ kwamiḅ. Irde gor kuḅbe, “Saba gerḅeḅ tagalde ha goyen keḅkela miḅde mat momoḅ dira. ²⁰ Ge beleḅ dufay gerḅeḅ kura neḅ ma nurde hityen goyen tagalde ha gote miḅ nurtek niḅgeb, momoḅ dira ko,” inamiḅ. ²¹ (Be, Athens taun gote miḅ marya al hoyañde niḅ waḅ gor haḅyen maryabe duliḅ po heḅ dufay gerḅeḅ po nurtek yirde hinhin. Irde dufay gerḅeḅ goke po tagalke kuḅ kuḅ wawuḅ yurde hinhin. Hugiḅeḅ gwahade po teḅ hinhan.)

²²⁻²³ Be, mel gore gwaha inke Pol beleḅ gabu gasuḅ Areopagus ineḅ haḅyende gor huwardeb gaha yinyiḅ: “Deḅ Athens niḅ mar! Tauntiḅ bana gayen kuḅ waḅ teḅ heḅyabe deḅ beleḅ doloḅ yirniḅ yeḅ det toneḅ kurayen kurayen rindam yaḅ yirḅtiḅ goyen budam wor po yinmiḅ. Gega rinda kurabe det toneḅ miḅmoḅ hike kinmiḅ. Irdeb bindere kuḅ gorbe, ‘Rinda gabe Al Kuruy kura go ma nurd uneḅ hite gote gasuḅ,’ gwahade katiḅ hi goyen kinmiḅ. Goke teḅ deḅbe Al Kuruy fudinde doloḅ irtek nurde haḅ yeḅ deneḅ hime. Niḅgeb deḅ beleḅ keḅkela ma nurde uneḅ haḅ Al Kuruy fudinde wor po goyen goke momoḅ direḅ tihim. ²⁴ Al Kuruy gobe meḅnya naḅkiḅnya irde det kuruy gayen yiryiḅ. Yeḅbe meḅnya naḅkiḅnya gote Doyaḅ Al Kuruy. Niḅgeb yeḅbe al beleḅ doloḅ irniḅ yeḅ ya irde unhet yeḅ haḅyen bana goḅ ma hiyen. ²⁵ Yeḅbe tonniḅ duniḅ geb, gago dilniḅ gerḅeḅ hite. Irde det buda kuruy gayen wor yeḅ beleḅ duniḅ. Yeḅbe det buda kuruy gote miḅ al geb, det kuray ma amu heḅ hi. Niḅgeb det kura hanniniḅde irde untek epte moḅ. Hubu wor po! ²⁶ Haḅkapywa wor pobe yiḅgeḅ al unḅkureḅ iryiḅde gor mat po al miḅ hoyañ kurayen kurayen gogo forok yamiḅ. Irde meḅ ga teḅ keperde tukamiḅ. Al Kuruybe dufaymiḅ epte. Niḅgeb neḅ ma forok yitiriḅnya gwaha naḅa forok yenayiḅ, irde damde hinayiḅ goyen yiḅgeḅ dufaymiḅde nurde hinhin. ²⁷ Be, Al Kuruy gisaw ma hi al gore, ‘Det kuruy yirmiḅiḅ gayen al beleḅ yeneḅbe ganuḅ beleḅ yiryiḅ yeḅ ne niḅ sar kernayiḅ. Irdeb neneḅbe fudinde yeḅ nurdeb ne hitte wanayiḅ,’ yeḅ mata kuruy gogo tiyyiḅ. ²⁸ Be,

Al Kurunbe gisaw ma hi goke teŋbe al kura beleŋ, ‘Neŋbe Al Kurunyen tarende ton-niniŋ yar heŋ kuŋ war teŋ bininiŋ fut irde hite gago,’ yiriŋ. Yiriŋ gwahade goyen po dende al kura beleŋ, ‘Neŋbe Al Kurunyen dirreŋ weŋ,’ yer tikiŋ bilmiŋde kayyiŋ. ²⁹ Fudinde neŋbe Al Kurunyen dirreŋ weŋ niŋgebe, Al Kurunbe al dufayde det toneŋ kura gol, silwaya hora beleŋ yirtiŋ gwahade yer ma nurtek. ³⁰⁻³¹ Bikkeŋbe Al Kurunbe gwahade yer ma nurde uner hinheth gega, goke diner ma teŋ hinhin. Gega yer beleŋ nalu goyenter yiriŋde gorbe megen niŋ alya bereya tumŋar igiŋya buluŋya goyen pota yiryen. Niŋgebe gayenterbe, ‘Megen niŋ al tumŋar mata buluŋmiŋ yubul teŋ Al Kurun niŋ biŋ mulgar henayin,’ yinen hi. Be, nalu goyenterbe Al Kurun beleŋ basiŋa irde meter untiŋ al gore keŋkela po megen niŋ al tumŋar pota yiryen. Be, mata gwahade forok yiyyen goyen al tumŋar fudinde yer nurnayin yer Al Kurun beleŋ al go kamiŋde mat isan heke huwariŋ,” yinyiŋ.

³² Be, Pol beleŋ Yesu kamde ga huwariŋ goke yeke nurdeb, “Al ga usi wet kura dirde hi be,” yer hinmaŋ iramiŋ. Munar kura marbe, “Kame ga mere go sopte momoŋ dirayin,” inamiŋ. ³³ Be, Pol go gabu gasuŋ goyen tubul teŋ kuriŋ. ³⁴ Be, gorbe al budam moŋ, yuŋkureŋeŋ kura gore Polyen saba gobe fudinde yer nurdeb gama irde Yesu niŋ dufaymiŋ sanjiŋ iramiŋ. Goyen mar goyen kurabe doyar marte gabu gasuŋ Areopagus inen hanyende gor kuŋ hiyen al kura Dionisius. Munar kurabe bere kura deŋem Damarisyabe al hoyar kura goya.

18

Polbe Korin taunde kuriŋ

¹ Be, Pol go Athens taun tubul teŋbe Korin taunde kuriŋ. ² Gorbe Yuda mar al kura deŋembe Akwilaya berem Prisilaya hike yinyiŋ. Be, al gobe Pontus narare kawar hiriŋ, irdeb kuŋ Itali narare hinhin. Gega Roma gabmanyen doyar al kurun Klodius beleŋ, “Yuda marbe Itali narare niŋ taun kurun Rom ga tubul teŋ hoyande kunayin,” yiriŋ. Irdeb ire unya gobe Itali nana go tubul teŋ Korin taunde wayaryum. Irde gor sobamde ma hikeya Pol wake kenaryum gogo. ³ Be, Akwilabe dapŋa sikkeŋ po sel

harar heŋ heŋ al. Irde Pol manar meter goyen po teŋ hora teŋ hiyen geb, ire unya goya heŋ tumŋar meter go teŋ hinhan. ⁴ Irdeb, “Daha mat kura Yuda marya Grik marya gayen saba yirmeke Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ yirnar,” yer Sabat nalumiŋ nalumiŋ hugiŋeŋ Yuda marte gabu yare kuŋ saba yirde hinhin.

⁵ Be, gor heŋ gwaha teŋ hikeyabe Sailasya Timotiya gobe Masedonia narare mat wayaryum. Wake sel ya yird yird meter go tubul teŋ Al Kurunyen mere goyen po tagalde, “Fudinde Yesube Mesaia,” yinen saba yirde hinhin. ⁶ Gega Yuda mar gobe Pol beleŋ saba yiryin go ma nurtek yirke sukal irde hinhan. Irdeb Pol beleŋ mel goyen, “Al Kurunyen mere saba dirde hime gayen ma nurhar geb, kame kanduk kura forok yiyyen gobe dende samuŋ. Neya neya moŋ. Nebe dubul teŋ Al Kurunyen mere tukuŋ al miŋ hoyar po ga momoŋ yirde heŋ geb,” yinenbe mel goyen nindikeŋ buluŋ tiliht yer keneŋ bebak tinayin yer nurdeb Yuda marte matare uliŋhormiŋ busar hiriŋ. ⁷ Irde yubul teŋ Titius Yastusyen yare kuriŋ. Yamiŋ gobe Yuda marte gabu ya siŋakde gor hinhin. Yerbe Yuda mar al moŋ gega, Al Kurun doloŋ irde hiyen. ⁸ Be, gabu yare gor gabu irde hinhan mar gote doyar al Krispusya diriŋmiŋmiŋ tumŋande Polyen saba nurde Doyar Al Kurun niŋ dufaymiŋ tareŋ iramiŋ. Al hoyar Korin taunde niŋ manar budam Yesu niŋ dufaymiŋ sanjiŋ irde baptais tamiŋ.

⁹⁻¹⁰ Be, gor heŋyabe wawuŋ kura yuwarwarte Doyar Al Kurun forok yerbe, “Nere al budam taun gayenter har geb, al kura beleŋ epte ma muguneŋ buluŋ buluŋ giryen. Irde nebe geya har geb, al saba yird yird niŋ kafura heŋ bada ma hawayin. Hugiŋeŋ tagalde po hayin,” inke Pol go kinyiŋ. ¹¹ Be, Polbe dama uŋkureŋ irde gagasi 6 gayen gor heŋ Al Kurunyen mere saba yirde hinhin.

Yuda mar beleŋ Pol merere keramiŋ

¹² Be, Roma al Galio beleŋ Akaiia nana doyar irde hikeya gor niŋ Yuda mar beleŋ gabu irde Polbe Akaiia nana gote taun Korin hinhin goyen fere teŋ merere keramiŋ. ¹³ Merere tukuŋbe doyar al Galio diliŋde gaha inamiŋ: “Al garebe mata hoyar mat Al Kurun doloŋ irde hinayin yer al saba

yirde Yuda marte tikula ma gama irnayin yiner hi,” inamin. ¹⁴ Irkeb Pol belej hako ga mere goyen wol hewerj tikeyabe Galio belej Yuda mar go, “Al gare al kura mayke kamuñ ma mata buluñ kura tiyuñ manhan dende mere ga nurmewoñ. ¹⁵ Gega mere yahañ gabe deñ Yuda marte deñeya mereya niñ po kadom mohonje teñ hañ. Irde tikulatij ge po ñagak yahañ gobe dindikerj po mere go sope irnayin. Nebe meretij gayen go ma nureñ,” yinyin. ¹⁶ Irdeb merere mat yakira teñbe, “Siñare kunañ!” yinyin. ¹⁷ Irkeb Yuda mar go biñ ar yeke tigiri teñ yende gabu yare gabu irde hanjen mar gote doyañ al Sostenes goyen mere gasunde go po mayde mayde keraminj. Gega Galio be yeneñ wasak tiyyin.

Pol mulgañ heñ Siria nañare niñ taun Antiok kuriñ

¹⁸ Be, Pol gobe Korin sobamde heñbe Siria nañare mulgañ hewe yeñ Prisilaya uñ Akwilaya yade gor niñ mar Yesu niñ dufayminj tareñ irtij mar go yubul teñ makañ siñare niñ taun Senkria kuriñ. Irde gor kwe yenyabe bikkeñ Al Kuruñ hitte biña tiyyin goke teñbe Yuda marte matare tonañ walde gabe hakwa teñ kuriñ.

¹⁹⁻²¹ Be, taun go tubul teñ kuñbe Efesus taunde forok yaminj. Irdeb Pol go Yuda marte gabu yare kuñ mel gor niñ mar goyen, ‘Daha mat kura Yesu niñ nurwoñ,’ yeñ keñkela po mere yirde hinhin. Gwaha yirde hikeyabe mel gore, “Ulyanjde heñ saba dirde hayin,” ineñ basiña iraminj. Gega bada yiryin. Irdeb kwe yenya, “Kame Al Kuruñ belej sopte kwa ninke gab wayeñ,” yinyin. Irdeb hakwa teñ kuriñ. Be, Efesus taunde gorbe Prisilaya uñ Akwilaya goyen yubul tiyyin. ²² Irdeb kuñ Sisaria taunde forok yirin. Gor matbe kahañde kuñ Yerusalem forok yeñ Yesuyen alya bereya sios gor niñ yeneñ mere yirdeb go kamereb Siria nañare niñ taun Antiok kuriñ. ²³ Be, Antiok taunde hitneñ teñbe sopte Galesia nañaya Frigia nañaya bana goñ kuñ wañ teñbe Yesu niñ dufayminj tareñ irde hinhan mar goyen yeneñ saba yirde sañin yirde kuñ hinhin.

Apolos belej al saba yirde hinhin

²⁴ Be, Pol go gwaha teñ kuñ hikeyabe Yuda mar al kura deñem Apolosbe Aleksandria taunde kawañ hirin al goyen Efesus taunde wayyinj. Yeñbe Al Kuruñyen mere ep hitin, irde merem nurdminje pantalkek wor po. ²⁵ Yeñbe bikkeñ al kura belej Doyañ Al Kuruñ niñ saba irke nuryin. Irdeb Yesu niñ al saba yird yird niñ amañeñ wor po nurde keñkela yeñ ge tagalde hinhin. Gega yeñbe Yon Baptais belej mata buluñ yubul teñ baptais tenayin yeñ tagalde hinhin go po ga nurde hinhin. Munañ Holi Spirityen baptais Yesu belej yitin gobe go ma nurde hinhin.

²⁶ Be, yeñ belej Yuda marte gabu yare kuñ gor al gabu irde hinhan goyen kafura ma heñ saba yirde hinhin. Irkeb Prisilaya uñ Akwilaya sabaminj go nurdeb yaminjde tukaryum. Irdeb Apolos goyenbe ire unya gore keñkela wor po Al Kuruñyen mata saba irke nurde bebak tiyyin.

²⁷⁻²⁸ Be, Apolos go gor heñ heñbe Akaia nañare kweñ yirin. Irdeb dinuñ Yesu niñ dufayminj tareñ irde hitin mar Efesus taunde niñ gore Apolos goyen tareñ heñ heñ niñ farañ yurde asañ kayaminj. Asañ gobe Yesu niñ dufayminj sañin irtin mar Akaia nañare niñ gore Apolos keneñbe igin igin irnayin yeñ kayaminj. Be, Apolos go Akaia nañare kuñbe gor niñ Yuda mar niñ kafura ma heñ mel goya kawan gabu irde saba misineñ yirde hike gwaha mat kura gor niñ Yuda mar belej mere titek moñ haminj. Gwaha irde heñyab Yesube Mesaia goyen momoñ yirde goke Al Kuruñyen mere yikala yirde hinhin. Be, Apolos gobe kuñ gwahade saba yirde hike Al Kuruñ belej buniñeñ nurde yuneñ farañ yurke Yesu niñ dufayminj tareñ irtin mar goyen sabaminj nurde tareñ haminj. Be, Apolos gobe gwahader po gor niñ sios farañ yurde hinhin.

19

Polbe Efesus taunde kuriñ

¹ Be, Apolos gobe Akaia nañare bana go niñ taun Korin hikeyabe Polbe belejminj Galesiaya Frigiaya dugu bana mat kuñ kuñ makañ siñare niñ taun Efesus forok yirin. Gorbe Yesu niñ dufayminj tareñ irtin mar kura yinyin. ² Irdeb, “Yesu niñ dufayminj tareñ iraminj goyenbe Holi Spirit manañ

tamiŕ we?” yeŕ gusuŕaŕ yiriŕ. Irkeb, “Moŕ, Holi Spirit niŕ yeŕ ha mere gobe tiŕeŕ wor po. Ma po nurde hiŕyen,” inamiŕ. ³Irkeb, “Be, niŕgebe daniŕ baptais tamiŕ?” yiniŕ. Irkeb, “Neŕbe Yon Baptais beleŕ saba tagalde hinhin gote miŕ po gama irde baptais titiriŕ,” inamiŕ. ⁴Irkeb Pol gore gaha yiniŕ: “Yonbe al beleŕ, ‘Mata buluŕniŕiŕ yubul teŕ Al Kuruŕ niŕ bininiŕ mulgaŕ hihiŕ,’ yeke gab baptais yirde hinhin. Irdeb, ‘Kame Al kura harhokner wayeŕ al goke dufaytiŕ saŕiŕ irnayiŕ,’ yiriŕ. Be, Yon beleŕ yiriŕ al gobe Yesu niŕ yiriŕ,” yiniŕ. ⁵Gwaha yinke nurdeb, “Baptais Yesu beleŕ yitiŕ goyen tetek,” inkeb Pol beleŕ Doyaŕ Al Kuruŕ Yesu deŕemde baptais yiriŕ. ⁶Be, baptais yirde mel go hende haniŕ yerde Al Kuruŕ gusuŕaŕ irkeb Holi Spirit katyiŕ. Irkeb yende mere moŕ, mere tiŕeŕ kurayen kurayen tiyamiŕ. Irde Al Kuruŕ beleŕ mata kame forok yiryeŕ goke tagalamiŕ. ⁷Be, gorbe al 12 beleŕ gwaha tiyamiŕ.

⁸Be, Pol go gor gagasi karwo hinhiniyabe Yuda marte gabu yare kuŕ kafura miŕmoŕ gwaha mat bebak tinayiŕ yeŕ mel goya mere tagalde saba yirde hinhin. Mere miŕbe Al Kuruŕ beleŕ yende alya bereya doyaŕ yird yird mata goke mere teŕya saba yirde hinhin. ⁹Gega tonar tareŕ Yuda mar kurabe Polyen saba goke igiŕ ma nurde Yesu niŕ dufaymiŕ tareŕ ird ird niŕ bada hamiŕ. Irde al buda diliŕde Yesu gama ird ird mata goyen buluŕ mat tagalamiŕ. Goke teŕbe Pol beleŕ mel go yubul teŕbe Yesu niŕ dufaymiŕ saŕiŕ irtiŕ mar go po ga saba nurd nurd ya kuruŕ kura deŕembe Tiranus gor yukuriŕ. Gorbe naŕkahalmiŕ naŕkahalmiŕ hugiŕeŕ Al Kuruŕyen mere miŕ goyen mel goya tagalde saba yirde hinhin. ¹⁰Be, Pol gobe dama irawa gor hinhin. Goyarebe Esia naŕa bana go niŕ Yuda marya al miŕ hoyar Grik marya goyen tumŕar mere Doyaŕ Al Kuruŕ niŕ yitiŕ goyen nuramiŕ.

Siwa urmiŕ yago

¹¹Be, Al Kuruŕ beleŕ Pol goyen tareŕmiŕ unke mata tiŕeŕ wor po kurayen kurayen forok yirde hinhin. ¹²Irkeb Pol beleŕ amilya nufol hal hal amil parwek sisaŕ yur-tiŕ goyen wor al beleŕ yukuŕ gore po al garbam miŕyar sisaŕ yurde hike igiŕ heŕ

hinhan. Irde al kura uŕguram yar wor gwahade po yirde hike uŕgura beleŕ al go yubul teŕ kuŕ hinhan.

¹³Be, Yuda mar al kura beleŕ uŕgura al bana hinhan goyen yakira teŕ teŕ ge kuŕ waŕ teŕ hinhan. Irde mel gore uŕgura al bana har goyen yakira tiniŕ yeŕ Doyaŕ Al Kuruŕ Yesu deŕe urde, “Pol beleŕ sabamiŕ tagalde hiŕyen al Yesu gote deŕemde dinhet. Kat kunar!” yineŕ hinhan. ¹⁴Pris buda gote kuruŕmiŕ deŕembe Siwa gote urmiŕ yago 7 goyen manar gwaha teŕ hinhan.

¹⁵Be, nalu kurarebe al kura uŕguram yar al goyen sope irniŕ yeŕ yamiŕde kuŕbe, “Uŕgura go takira tihiŕ,” yeŕ nuramiŕ. Gega uŕgura gore wol heŕbe, “Yesuya Polyabe nurd yuneŕ hime. Munar deŕbe ganuŕ mar?” yiniŕ. ¹⁶Irdeb al uŕgura ke-tal urtiŕ gore po al 7 goyen yeŕala po yirde hikaka yirde gasa poloŕ yirkeb dari sirsur iramiŕ. Irdeb uliŕhormiŕ yago erek yirde yugu teŕ yunkeb kupsoŕ busaharamiŕ. ¹⁷Irkeb Efesus taunde niŕ Yuda marya al miŕ hoyar Grik marya beleŕ mere momoŕ go nurdeb kafura wor po hamiŕ. Irdeb Doyaŕ Al Kuruŕ Yesu turuŕ iramiŕ. ¹⁸Irde Yesu niŕ dufaymiŕ tareŕ iramiŕ gega, mata buluŕmiŕ yubul ma titiŕ mar budam goyen goya gab al diliŕde matamiŕ kawan tagalde sopte gwaha ma teŕ hitek yamiŕ. ¹⁹Irde Yesu niŕ dufaymiŕ tareŕ irtiŕ gega, mere bal asaŕde katiŕ miŕyar marbe asaŕmiŕ goyen yukuŕ kunga tiyamiŕ. Asaŕ kunga tiyamiŕ gote muruŕgembe al 50,000 beleŕ naŕkahal uŕkureŕde meteŕ teŕbe hora tenayiŕ goya tuŕjande. ²⁰Be, Doyaŕ Al Kuruŕ niŕ yitiŕ mere gobe gwaha mat saŕiŕ heŕ kuruŕ heŕ tukuriŕ.

²¹Be, mata gwahade forok yekeb Pol gobe Yerusalem mulgaŕ heweŕ yeŕ beleŕnebe Masedoniaya Akaiaya naŕayan kweŕ yeŕ dufay hiriŕ. Irdeb, “Yerusalem gor heŕ gabe fudiŕde wor po Rom manar kweŕ,” yiriŕ. ²²Gwaha yeŕbe meteŕ marmiŕ Timotiya Erastusya yad yerke yeŕ wa meheŕ heŕ Masedonia naŕare kwaryum. Irkeb yeŕbe Esia naŕare gor ulyaŕde yara hinhin.

Efesus taunde kanduk kuruŕ forok yiriŕ

²³Be, Pol go Esia naŕa bana goŕ niŕ taun Efesus hikeyabe gor niŕ al kura beleŕ Yesu gama ird ird mata goke igiŕ ma nurde kanduk kuruŕ forok iramiŕ. ²⁴Gwaha tiyamiŕ

mar al kurabe Demitrius. Yeñbe silwa hora beleñ det yird yird al. Yeñ beleñbe yende uñgura birinñ Atemisya yaminña gote toner mukñer mukñer silwa beleñ yirke al damu teñ hanñen. Irkeb yeñya meter marminña gobe hora kurunñ wor po yade hanñen. ²⁵Gega Pol beleñ wañ Al Kurunñyen mere kurunñ irkeb mel gote hora teñ teñ beleñ bulunñ hirinñ goke binñ ar yirinñ. Niñgeb Demitrius gore meter marminña yeñ meter teñ hinñhin gote kadom yago hoy yirke wakeb gaha yinyinñ: “Mel, meter teñ hityen garebe hora kurunñ tulunñ teñ dunerñ hiyen nurde hañ gogo. ²⁶Gega Pol inerñ hanñen al gore Efesus taunde gar wañ nende alya bereya saba hoyañ po yirke yirkeb al budam nende mata yubul tiyañ. Goyenbe Efesus taunde gar po moñ. Esia naña bana gor niñ al manañ tumñañ gwaha yirunñ goyen wor dindikerñ nurdeb kenañ. Al goreb, ‘Det toner kura al beleñ yirtinñ gobe Al Kurunñ fudinde moñ,’ yeñ hi. ²⁷Niñgeb meterñininñ deñem bulunñ ireñ tiya. Goyenbe go po moñ. Nende tikula kiryinñ bere Atemis gote toner goyen kerde doloñ ird ird ya gobe alya bereya beleñ tareñ miñmoñ yeñ nurnayinñ. Irke deñem kurunñ Esia naña banaya meger kurunñ ga nurd untinñ ala teñ hanñen gobe tareñ miñmoñ yeñ nurde unnayinñ,” yinyinñ.

²⁸Be, gwaha yinke nurdeb binñ kak hekeb, “Atemis Efesus taunde gar niñ tikula bere wor po,” yeñ kwipkwep tiyaminñ.

²⁹Irdeb mel gore taunde gor mata kandukñer yade forok yiraminñ. Irdeb mel gore Polyen meter kadam, Masedonia nañare niñ al irawa, Gaiusya Aristakusya yade gasa yirninñ yirninñ yirde yulunñ teñ gabu gasunñ kurunñde tumñañ kup yeñ yukaminñ.

³⁰Gwaha yirkeb Pol beleñ al buda kurunñ gabu iraminñ gote dilinñ mat huwarde mere yire yekeb Yesu niñ dufayminñ saninñ irtinñ mar beleñ basiña irde utanñ iraminñ. ³¹Irde Esia nañare niñ doyañ mar kurabe Polyen kadom niñgeb, Pol niñ yeñ, “Inke gor ma forok yiyenñ,” yeñ mere keraminñ. ³²Be, gabu iraminñ mar gobe kukuwa wor po haminñ. Kura marbe mere miñ hoyañ niñ hewhow teñ hinhan. Munañ kurabe mere miñ hoyañ niñ wejwoñ teñ hinhan. Al budam wor pobe miñ goke gabu irhet yeñ ma nuraminñ.

³³Be, goyarebe Yuda mar beleñ sios niñ

po mere fuguru tininñ yeñbe al kura deñem Aleksanda gare al gabu kurunñ go dilinñ mat huwarde mere yiri yeñbe, “Gwaha gwaha yawayinñ,” inerñ hulyañ iraminñ. Irkeb al buda kurunñ go dilinñ mat huwaryinñ. Irdeb palña nirnañ yeñ haninñ tunañ yiryinñ. Mere kandukñer forok yeñ hi gobe neñ Yuda mar beleñ ma teñ hite yinenñ tiyyinñ. ³⁴Gega gabu iraminñ mar beleñ kenerñ al gobe Yuda mar al yeñ bebak teñbe, “Atemisbe neñ Efesus marte tikula bere. Yeñbe kurunñ wor po!” yeñ ulyañde wor po wejwoñ teñ hinhan. Irkeb al gobe mere titek ma hirinñ.

³⁵Gwaha teñ hikeb taunde gor niñ doyañ al kura beleñ mel go, “Balmiñ hinañ,” yinerñbe gaha yinyinñ: “Efesus mar, deñbe tikula bere Atemisya ya kurunñ go doyañ irde hanñen. Irde hora himam yende toner yara nañkinñde mat po katyinñ goyen ya go bana kerde doyañ irde hanñen gobe megen niñ al kurunñ gayen tumñañ nurde hañ.

³⁶Niñgeb al kura beleñ usi ma yenayinñ. Niñgeb bekenñde heñ dufay kenkela heñ ga mata tinayinñ. ³⁷Irem gabe nende tikula bere sukal ma irarunñ. Irde det toner yirde doloñ yirde hityen gote yayanñ samunñ kura ma kawe tiyaruñ. Gega dulinñ wor po gago yulunñ teñ yawayhañ. Mata gabe iginñ moñ.

³⁸Mere gahade nurd nurd nalum yañ geb, Demitriusya kadom weñya beleñ al kura merere yirninñ yeñ nurdeb iginñ yukunñbe mere sope irtek mar dilinñde gab tagalke nurnayinñ. ³⁹Gega mel gore dufay kernayinñ goyen iginñ ma nurnayinñbe taunde gor niñ mere sope ird ird marte karkuwanñinñ mo-moñ yirke gabu kurunñ irde gab kanduk go sopte sope irnayinñ. ⁴⁰Niñgeb hañka gabu irde hekhok kurunñ tahañ gabe miñ miñmoñ wor po tahañ. Niñgeb Roma gabman beleñ deneybe merere dukunñ gusunñ dirkeb daha mat wol hetek? Roma gabman beleñ deñ mata tahañ gake iginñ ma po nuryenñ” yeñ saba yiryinñ. ⁴¹Gwaha yinerñbe yakira tike bur yeñ kwaminñ.

20

Polbe Masedoniaya Griky nañare kurinñ

¹Be, mata kurunñ go hubu hekeb Pol beleñ gor niñ mar Yesu niñ dufayminñ tareñ irtinñ goyen hoy yirke gabu iraminñ. Irkeb saba yirde dufayminñ tareñ irde yubul teñ Masedonia nañare kurinñ. ²Goyañ kuñ henñyabe

Yesu niŋ dufaymiŋ saŋiŋ irtiŋ mar tareŋ heŋ heŋ ge faranŋ yure yeŋ saba yirde yirdeb yubul teŋ kuŋ kuŋ Grik naŋare forok yiriŋ. ³ Gorbe gagasi karwo hinhin. Irdeb hakwa teŋ Siria naŋare kwe yiriŋ. Gega Yuda mar beleŋ maytek yamiŋ goyen nurdeb mulgaŋ heŋ Masedonia naŋayaŋ mat gab kuŋ Siria forok yeweŋ yeŋ kuriŋ. ⁴ Irkeb Beria taunde niŋ al Sopater yeŋbe Pirus urmiŋya, Tesalonaika niŋ al irawa Aristakusya Sekundusyabe Derbi taunde niŋ al Gaiusya beleŋ Polya kwamiŋ. Irde Timotiya Esia naŋare niŋ al irawa Tikikusya Trofimusya mananŋ mel goya tumŋaŋ kwamiŋ. ⁵ Be, mel go wa meheŋ heŋ kuŋ Troas taunde Polya neŋya doyaŋ dirde hinhan. ⁶ Munanŋ neŋbe, “Yuda Marte Beret Yis Miŋmoŋ Nen Nen Nalu Kuruŋ” ineŋ haŋyen go hubu heke gab Filipai taun go tubul teŋ makaŋde kurkuŋ hakwa teŋbe wawuŋ siptesoŋoŋ kamereb Troas forok yitiriŋ. Irdeb mel go yupi teŋ gorbe wawuŋ 7 hinhet.

Polbe Troas kuriŋ

⁷ Be, gor hiteke kuŋ Sande hekeb neŋ tumŋaŋ Yesu kamyiŋ goke dufay heŋ heŋ ge beret niŋiŋ yeŋ gabu irtiŋ. Gwaha teŋ gise yubul teŋ kweŋ go yeŋbe Al Kurunŋyen mere saba yirke kuŋ kuŋ wawuŋ binde hiriŋ. ⁸ Gabu irde hinhet ya gobe al heŋ heŋ gasuŋ karwo hende bande niŋgebe, neŋbe gasuŋ funaŋ hende wor pore gor hinhet. Gorbe hulsi budam yusuŋ yurtiŋ melak heŋ hinhan. ⁹ Be, Pol mere teŋ hikeyabe al foŋeŋ kura deŋembe Yutikusbe meŋe yamere keperde mere palŋa irde hinhin. Mere nurde arkup teŋ kuŋ kuŋ biŋ sir yekeb megen takteŋ mayyiŋ. Irkeb al kura beleŋ araŋ po kurkuŋbe kamtiŋ kenamiŋ. ¹⁰ Irkeb Pol wor kurkuŋ kamtiŋ hakwam megen hinhin goyen besa irdeb, “Kafura ma yo. Kama moŋ geb,” yinyiŋ. ¹¹ Gwaha teŋ sopte mulgaŋ heŋ hurkuŋbe Yesu kamyiŋ goke dufay heŋ heŋ niŋ beret gale heŋ namiŋ. Go kamereb meremiŋ basaŋ heŋ saba yirke kuŋ kuŋ fay urkeb yubul teŋ kuriŋ. ¹² Be, Pol go gwaha tikeb al foŋeŋ takteŋ mayke kamyiŋ gega, sopte huwaryiŋ al goyen yamiŋde tukamiŋ. Irde, “Kama al go gago huwara,” yeŋ biŋ yurum wor po hamiŋ.

Polbe Troas taunde mat Miletus taunde kuriŋ

¹³ Be, Polbe, “Troas taunde mat kahaŋde kuŋ Asos taunde forok yeweŋ. Irde gor mat gab hakwa hende kweŋ,” dinkeb neŋ wa hakwa hende Asos taunde kutiriŋ. Irkeb Polbe yiriŋ gwahade po Asos taunde kuriŋ. ¹⁴ Be, Pol waŋ Asos taunde dupi teŋbe tumŋaŋ hakwa hende kuŋ Mitilini motmotde forok yitiriŋ. ¹⁵ Be, fay urkeb gor mat hakwa goyenter po kuŋ Kios motmotde forok yitiriŋ. Irdeb firtiriŋ fay urkeb Kios mat Samos motmotde kutiriŋ. Be, sopte fay urkeb gor mat Miletus taunde kuŋ forok yitiriŋ. ¹⁶ Be, gwahade teŋ kuŋ hinhetya goyenbe Polbe, “Esia naŋare mosoyeŋeŋ po teŋbe epte ma Yerusalem kuŋ Pentekos nalu keneŋ,” yeŋ nurdeb, “Esia naŋa bana goŋ niŋ taun Efesus ma kutek,” yiriŋ.

Polbe Efesus taunde niŋ siosyen doyaŋ mar yinyiŋ

¹⁷ Irdeb Miletus taunde mat po Efesus taunde niŋ sios doyaŋ mar niŋ keya heke kinniŋ yeŋ katamiŋ. ¹⁸ Kateŋ kenkeb Pol beleŋ gaha yinyiŋ: “Esia naŋare haŋkapyaya waŋ deŋya dahade hinhem gobe keŋkela neneŋ hinhan. ¹⁹ Yuda mar beleŋ mere mayde buluŋ nirke kanduk kurunŋ wor po keneŋbe delne fimiŋ kateŋ hinhin. Gega Doyaŋ Al Kurunŋ niŋ metenŋbe teŋ hinhem po. Gwaha teŋ hinhem yabe deŋne kurunŋ ird ird niŋ ma nurde hinhem. ²⁰ Saba kura igiŋ tareŋ diriŋ yeŋ nurdeb kuŋ saba dird dird niŋ bada ma heŋ gabu karkuwaŋyaŋ saba dirde hinhem. Irde kurabe yatiŋyaŋ yatiŋyaŋ kuŋ saba dirde hinhem gobe nurde haŋ gogo. ²¹ Nebe kawan po Yuda marya al miŋ hoyanŋ Grik marya tumŋaŋ Al Kurunŋyen mere saba yirde, ‘Mata bulunŋtiŋ yubul teŋ Al Kurunŋ niŋ bitiŋ mulgaŋ hekeb Doyaŋ Al Kurunŋniŋiŋ Yesu niŋ po dufaytiŋ saŋiŋ irnayaŋ,’ yineŋ hinhem.

²² “Be, ga hime gabe Holi Spirit beleŋ Yerusalem kwa nineŋ hi yeŋ nurde hime geb, gwaha tiyeŋ. Gega gor da mata ulner forok yiyyeŋ gobe go ma nurde hime. ²³ Gega taunyaŋ kuŋ himekeyabe Holi Spirit beleŋ, ‘Gebe Yerusalem kukeb fere gird koyare gernayaŋ. Irke kanduk buluŋ wor po kenayaŋ,’ nineŋ hinhin go po ga nurde hime. ²⁴ Goyenpoga goke kafura ma heweŋ. ‘Al Kurunŋ beleŋ alya bereya niŋ bunineŋ

nurde yumulgañ tej tej beleñ kiriyiñ mere igiñ goyen momoñ yirde hayiñ,' yej Doyañ Al Kuruñ Yesu beleñ meteriñ nunyiñ goyen bada ma hewerj. Meteriñ gobe pasi po ireñ. Gwaha tej himekeya mununke kamen goyenbe goke ma nurde hime.

²⁵ "Be, Al Kuruñ beleñ alya bereya doyañ yird yird mata niñ kuñ wañ tej saba dirde hinhem mar kurabe deñ gago goyen kamebe sopte ma nennayiñ yej nurde hime. ²⁶⁻²⁷ Niñgeb funañ momoñ direñ tihim. Be, nebe bada ma heñ Al Kuruñyen dufay goyen tumñañ momoñ dirde himeke nurde pasi hañ. Niñgeb al kura saba nurd nurd ga Al Kuruñyen mere ma gama irde kanduk kennayiñ gobe yende samuñ. Nere kanduk moñ yej gago hayhay dirde hime. ²⁸ Niñgeb keñkela heñ hinañ ko. Deñbe Holi Spirit beleñ Yesu gama irde hañ mar gote doyañ mar diriñ geb, mel go keñkela doyañ yirde hinayiñ. Yesuyen alya bereya sios goke tej Al Kuruñ beleñ Urmiñ megen tej kerke kateñ kamiñ geb, sios gobe Al Kuruñyen wor po. Niñgeb sipsip doyañ mar beleñ sipsipmiñ keñkela doyañ yirde hañ gwahade goyen po deñ wor sios goyen keñkela wor po doyañ yirde hinayiñ. ²⁹ Dubul direñ tihim harhoknerbe kulu duwi beleñ sipsip yiseñ hanjen gwahade goyen po al kura wañbe dufaytiñ buluñ yirnayiñ yej nurde hime. ³⁰ Irde deñ bana gare manañ al kura huwardeb, 'Yesu niñ dufaymiñ tareñ irtiñ mar goyen dufaymiñ buluñ yirteke gama dirnañ,' yej Al Kuruñyen mere fudinde goyen hoyañ mat saba yirnayiñ. ³¹ Niñgeb keñkela wor po heñ hinañ ko. Dama karwo deñya hinhembe hugiñeñ nañkahalya wawuñya duñkureñ duñkureñ hayhay dirde eserj mere dirde hinhem goyen goke bitiñ sir ma yiyyej.

³² "Be, Al Kuruñ beleñ doyañ dirde hiyeñ goke gago Al Kuruñ gusuñañ irde hime. Irde Al Kuruñ beleñ bunijeñ nurde duneñbe farañ durde hi goke yitiñ mere goyen bitiñde po hiyeñ yej gusuñañ irde hime. Mere go bitiñde heñ kuruñ hekeb tareñ hinayiñ. Irde Al Kuruñ beleñ dirijeñ weñ det igiñ yuneñ yiriñ goyen wor tenayiñ. ³³ Nebe almet horaya uliñ umñaya yeneñ bene huwartiñ moñ. Hubu wor po. ³⁴ Irde kadne yagoya Al Kuruñyen meteriñ tej heñyabe det kurañ nurdeb nigeñ meteriñ

teñ hora teñbe detniniñ damu teñ himyen goyen keñkela nurde hañ gogo. ³⁵ Doyañ Al Kuruñ Yesu beleñ, 'Al Kuruñ diliñde al det yuneñ yuneñ mata gobe det yad yad mata gote folekkeñ wor po yej nurde hi,' yiriñ goyen bene sir ma yej hiyen. Niñgeb mata kuruñ tej hinhem gobe meteriñ sañiñ gahade ga teñ gab al det miñmoñ mar goyen farañ yurde hinayiñ yej dikala dirde hinhem," yinyiñ.

³⁶ Be, Pol go gwaha yineñbe gor gabu iramiñ marya tumñañ dokolhoñ yuguluñ teñbe Al Kuruñ mere iramiñ. ³⁷ Irdeb mel gore Pol kuñ kuñ niñ bunijeñ nurde besa irde eserj uramiñ. ³⁸ Mel gobe Pol beleñ, "Kame sopte ma nennayiñ," yiriñ goke bunijeñ wor po nuramiñ. Irdeb tumñañ po tukuj hakware tubul tiyamiñ.

21

Polbe Yerusalem kuriñ

¹ Be, go kamereb Polya neñya tumñañ mel go yubul teñ hakwa hende kuñ kuñ motmot kura denembe Kos gor po forok yej firtiriñ. Irde fay urkeb Rodes motmotde kutiriñ. Gor matbe Misia nañare niñ taun kura makañ siñare hinhin Patara gor kutiriñ. ² Gorbe hakwa hoyañ kura Fonisia nañare kweñ tej hike keneñbe go hende kutiriñ.

³ Hakwa hende kuñ heñyabe Saiprus motmot tej megeñ kuruñ beleñ pel irde alare mat po Siria nañare kutiriñ. Kuñ kuñbe Tair taunde forok yitiriñ. Gorbe taunde gor niñ samuñ yago hakware niñ meteriñ mar beleñ yad siña yiramiñ. Irdeb neñbe megen kattiriñ. ⁴ Kat siñare kuñbe Yesu niñ dufaymiñ tareñ irtiñ mar kura gor yintiriñ. Irdeb yeyya gor wawuñ 7 hinhet. Gor hitekeyabe Holi Spirit beleñ Polbe kame Yerusalem kuñ kanduk kinyeñ goyen mel go bebak yirkeb basiña irmañ hamiñ. ⁵ Gega Yerusalem kutek naluniniñ forok yekeb kuniñ yej gitik titeke Yesu niñ dufaymiñ tareñ irtiñ hinhan mar goyen tumñañ beremya dirijeñ weñya wor taun go tubul teñ neñya kuñ makañ siñare forok yitiriñ. Irdeb megen dokolhoñniñ yuguluñ teñ tumñañ Al Kuruñ mere irtiñ. ⁶ Go kamereb kadom hayhay girde teñbe yubul teñ hakwa hende kuteke deneneñbe mel gobe mulgañ hamiñ.

⁷ Be, Tair taun go tubul teŋ kuŋ kuŋbe Tolemes taunde forok yitirin. Gorbe hakwa tubul teŋ siŋare kurkuŋ Yesu niŋ dufaymiŋ saŋiŋ irtiŋ mar yeneŋbe yeŋya wawuŋ unkuŋeŋ po firtirin. ⁸ Irde fay urkeb taun go tubul teŋ kuŋ Sisaria taunde forok yitirin. Gorbe Filipyen yare kutirin. Filipbe Al Kurunyen mere goyen alya bereya saba yirde hiyen. Yeŋbe hakot aposel buda beleŋ meteŋ faraŋ mar niŋ yekeb yeŋya al hoyarŋ 6 goya yawaramiŋ al go goyen. ⁹ Yeŋbe wirin sipte karkuwaŋ hitin gega, foŋeŋ po hinhan. Bere sipte gobe Al Kurunyen mere basaŋ heŋ tagalde hanŋyen.

¹⁰ Be, gorbe wawuŋ budam yara po hitekeyab Al Kurunyen mere basaŋ al kura deŋem Agabus go Yudia naŋare mat katyiŋ. ¹¹ Kateŋ neŋ hinhetde gor forok yeŋbe Polyen kaŋ mal temde temdere niŋ goyen teŋbe yiŋgeŋde haninŋya kahaŋya fere tiyiŋ. Irdeb, “Nigeŋ hanneya kahaŋnya fere tihim gahade gayen po Yuda mar Yerusalem taunde haŋ gore kaŋ gate miŋ albe haninŋya kahaŋya fere teŋ al miŋ hoyarŋ Yuda mar moŋ gote haninŋde kernayiŋ yeŋ Holi Spirit beleŋ nina,” yirin. ¹² Gwaha yeke nurdeb neŋya Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ mar gor niŋ goya beleŋ Pol goyen Yerusalem ma kwayiŋ iney utaŋ irtirin. ¹³ Gega Pol beleŋ, “Daniŋ eseŋ bunineŋ bunineŋ teŋ dufayne buluŋ irde haŋ? Nebe nad fere nirnayiŋ goke ma nurde hime. Doyaŋ Al Kurunŋ Yesu niŋ wor iŋiŋ kameŋ yeŋ nurde hime geb,” dinyin. ¹⁴ Goyenpoga mereniniŋ ma nurtek hekeb, “Al Kurunŋ beleŋ dufay kirtiŋ gobe gwahade po forok yiyyeŋ,” yeŋbe bada hitirin. ¹⁵ Gwaha teŋbe detniniŋ yade Yerusalem hurkuninŋ yeŋ taun go tubul titirin. ¹⁶ Irkeb Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ mar Sisaria taunde hinhan gore dukunŋ Yerusalem forok yeŋbe gar hinayiŋ yeŋ Nasonyen yare dubul tiyamiŋ. Yeŋbe Saiprus motmotde niŋ al. Al gobe hakot po Yesu niŋ dufaymiŋ saŋiŋ irtiŋ hinhin.

Polbe Yems kinyin

¹⁷ Be, Yerusalem niŋ Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ mar beleŋ deneŋbe amaŋ hamin. Irdeb gor firtirin. ¹⁸ Irdeb fay urkeb Yems kinniŋ yeŋ neŋya Polya tumŋaŋ yeŋ hitte kutirin. Kuŋbe yeŋya gor niŋ doyaŋ mar

manaŋ tumŋaŋ yintirin. ¹⁹ Pol beleŋ Yem-sya doyaŋ marya go yeneŋbe kadam pere gird teŋbe meteŋ teŋ hinhin goyen miŋde mat tagalde tukunŋ tukunŋ pasi iryiŋ. Irde Al Kurunŋ beleŋ tareŋ irke al miŋ hoyarŋ Yuda mar moŋ hitte kuŋ meteŋ dahade teŋ kuŋ hinhin goyen manaŋ momoŋ yiryin. ²⁰ Irkeb gor heŋ mere nuramiŋ mar beleŋ Al Kurunŋ turunŋ iramiŋ. Irdeb Pol gaha inamiŋ: “Gebe Yuda mar budam wor po dufaymiŋ Yesu niŋ saŋiŋ iranŋ gobe nurde ha. Goyenpoga go mar gobe tumŋaŋ neŋ Yuda marte tikula manaŋ tareŋ po tanarde gama irde haŋ goyen wor nurde ha gogo. ²¹ Be, mel gobe ge beleŋ Yuda mar moŋ al miŋ hoyanŋde niŋ naŋare kuŋ heŋya saba teŋ hinhan goyen nurde haŋ. Ge beleŋ goŋ niŋ Yuda mar saba yirdeb, ‘Nende tikula Mose beleŋ kayyiŋ goyen ma gama irnayin. Irde diriŋtiŋ yagobe guba ma yeŋ yunnayiŋ,’ yineŋ hinhan goyen nurde haŋ. ²² Irdeb ge gar wayaŋ gayen heŋ ga moŋ nurniŋ tahaŋ. Niŋgeb kanduk kurunŋ kura kinniŋ tihit geb, daha titek? ²³ Niŋgeb mere girniŋ tihit gayen po gama ira ko. Moŋgo kanduk kinniŋ geb. Be, nende al sipte kura Yuda marte matare biŋa tiyaŋ ga haŋ. ²⁴ Niŋgeb al sipte goya Al Kurunŋyen ya balem bana kunayiŋ. Irdeb Yuda marte matare wukkeŋ heŋ heŋ mata doyaŋ mar hitte kuŋ mata tinayiŋ goke hora yunayiŋ. Irkeb go mar gore biŋa tiyaŋ al sipte gote tonanŋ kara tinayiŋ. Gwaha tike gab al tumŋaŋ geneŋbe, ‘Mere yeŋ ulinŋde nurde hityen kurunŋ gobe usi. Yeŋbe fudinde nende tikula gama irde hi,’ yeŋ bebaŋ tinayiŋ. ²⁵ Be, neŋ beleŋ al miŋ hoyarŋ Yuda mar moŋ gega, Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ mar goke bikkeŋ asaŋ kaŋ yuneŋbe, ‘Ungura biŋge teŋ yuntin ma nene hinayiŋ, dapŋa darim ma nene hinayiŋ, dapŋa kura biŋinŋde kaŋ giti irke kamtin ma haninŋde yaka tike kamtin gobe ma nene hinayiŋ, irde leplep mata ma teŋ hinayiŋ,’ yineŋ mata goyen goke po bisam yirtirin gobe nurde ha gogo,” inamiŋ.

²⁶ Be, inamiŋ go ferde fay urkeb Pol beleŋ al sipte goya tumŋanŋde Yuda marte matare wukkeŋ heŋ heŋ mata go tiyamiŋ. Irdeb go kamereb Al Kurunŋyen ya balem bana hurkunŋbe, “Biŋa tiyaŋ goyen pasi irde nende matare wukkeŋ heŋ heŋ mata goyen nalu gwahader ga hubu hiyyeŋ geb, dapŋa

yawaŋ dunmeke al sipte gake teŋ kumga tinayin,” yeŋ bebak yiryin.

Pol fere tiyamin

²⁷ Be, wukkeŋ heŋ heŋ mata teŋ hinhan goyen kuŋ muruŋ beleŋ heŋ nalu 7 heweŋ tikeb Yuda mar kura Esia naŋare mat Yerusalem wayamin gore Pol go Al Kurunyen ya balem ban hike kenamin. Irde Pol go busaharyenkek yeŋ tanaramin. ²⁸ Irdeb, “Israel mar, faraŋ durnaŋ! Al gare neŋ Israel marya nende tikulaya Al Kurunyen ya balemya gayen gake al tumŋaŋ buluŋ mat saba yirde hiyen. Irde al miŋ hoyan Grik mar goyen ya balem binde yawayuŋ. Irdeb al mali ma hurkutek ya balem goyen buluŋ iruŋ,” yineŋ gor hinhan mar goyen biŋ yakamke biŋ ar yamin. ²⁹ (Be, mel gore Grik mar niŋ yamin gobe Efesus taunde niŋ al Trofimusya Polya beleŋ Yerusalem gor hike yenamini. Niŋgeb du-faymindebe Al Kurunyen ya balem bana al miŋ hoyan goŋ hurkutek moŋ yeŋ bisam irtin hiyen goyen Pol beleŋ al goyen teŋ bana goŋ hurkuŋ daw yeŋ nuramin.)

³⁰ Be, mere go nurdeb goyare po Yerusalem niŋ mar tumŋaŋ biŋ ar yamin. Irkeb kurhan mat mat Al Kurunyen ya balemde gor kup yeŋ wayamin. Irdeb ya bana mat Pol go tulun teŋ siŋare tukukeb goyare po ya gote yamem kuruŋ go tayamin. ³¹ Be, al buda gore mayniŋ teŋ hikeb Roma gabmande fuleŋa marte doyan al kuruŋ go, “Yerusalem bana kanduk kuruŋ forok yihi,” mere momoŋ go nuryin. ³² Nurdeb goyare goyen po fuleŋa marminiŋ kuraya gote doyan marminya yadeb al buda gabu irde hinhande gor kup yeŋ kurkamini. Irkeb al gabu irde Pol mayde hinhan kuruŋ goyen mel go yeneŋbe tubul po tiyamin. ³³ Irkeb fuleŋa marte doyan al kuruŋ beleŋ fuleŋa marminiŋ hulayan yirke Pol teŋ sen irawa beleŋ po fere tiyamin. Gwaha irdeb al buda kuruŋ hitte fulgan kaŋbe, “Al gabe ganuŋ? Irde daha tiya?” yineŋ gusuŋaŋ yiryin. ³⁴ Irkeb gabu iramin mar kura beleŋ kwep kwep teŋbe, “Polbe mata gwahade gwahade tiya,” yamin. Irkeb kura beleŋbe mere hoyan yeŋ kwep kwep tiyamin. Be, gwaha teŋ mere tuktawaŋ irkeb doyan al go mere tiyamin goyen bebakkeŋ ma nuryin. Irdeb fuleŋa marminiŋ yinke Pol teŋ fuleŋa

marte yare kwamin. ³⁵ Kuŋ ya binde heŋ hurkunin teŋ hikeb al buda Pol mayniŋ yeŋ gama irde hinhan mar gore biŋ ar yeke Pol uguŋ po kertek hamini. Irkeb fuleŋa mar beleŋ tatum urde teŋ hurkamini. ³⁶ Irkeb gama irde hinhan mar gore, “Mayke kami! Mayke kami!” yeŋ kwep kwep teŋ hinhan.

³⁷ Be, teŋ ya binde hurkunin tikeyabe Pol beleŋ fuleŋa marte doyan al kuruŋ goyen, “Igin mere kura gireŋ?” ineŋ gusuŋaŋ iryin. Irkeb, “Ey, ge gayen Grik mere nurde ha?” inyin. ³⁸ Irdeb sopte po, “Hakot kura Isip niŋ al Roma gabman asogo ire yeŋ al 4,000 yade sawsawa po kuruŋ naŋare yukuriŋ goyenbe ge ma ganuŋ?” ineŋ gusuŋaŋ iryin. ³⁹ Irkeb, “Moŋ, nebe Yuda mar al, Silisia naŋare niŋ taun kuruŋ Tarsus, Roma gabman beleŋ doyan irde hire gor niŋ al. Niŋgeb igin nubul tike al ga mere yireŋ?” inyin.

⁴⁰ Be, fuleŋa marte doyan almiŋ kuruŋ gore igin inkeb Pol gobe yare hurkuŋ hurkuŋde gor huwarde, “Balmiŋ hinayin,” yineŋbe haniŋ tunan yiryin. Irkeb balmiŋ hikeyabe Yuda mar gote mere mat mere yiryin.

22

¹ “Kadne yago, merem yan nirhan gayen pet teŋ nigeŋ ge tagalen tihim ga nuran ko,” yinyin. ² Go yirin gobe Yuda marte mere mat tike nurdeb liwlaw tiyamin kuruŋ go bada heŋ balmiŋ palŋa iramin. Irkeb Pol beleŋ, ³ “Nebe Yuda mar al, Silisia naŋare niŋ taunde Tarsus kawaŋ himirin. Gega waŋ Yerusalem gar heŋ kuruŋ himirin. Irkeb Gamaliel beleŋ nende tikula Mose beleŋ asininiŋ yago asaŋde kaŋ yunyin goyen goke keŋkela wor po saba niryin. Irkeb deŋ beleŋ gayenter Al Kuruŋ niŋ po nurde mata teŋ haŋ gahade gayen po ne wor gwaha teŋ saba upsineŋ gama irde hinhem. ⁴ Irdeb Yesu beleŋ alya bereya gaha teŋ hinayin yeŋ tikula kiryin goyen gama irde hinhan mar goke biŋ arneŋ nurde yuneŋbe yade fere teŋ koyare yerdeb kurabe gasa yirmeke kamde hinhan. ⁵ Go teŋ hinhem gobe Al Kuruŋ doloŋ ird ird mata doyan mar pris buda gote kurunminya Yuda marte doyan marya wor neneŋ hinhan geb, igin momoŋ dirnayin. Nebe mel go hitte kuŋ Damaskus taunde

niñ meterj kadam belej farañ nurnayinj yeñbe yinmeke asañ kañ nunaminj. Irkeb asañ go teñbe Yesu niñ dufay sañinj irtinj mar goyen fere yirde Yerusalem gar yawañ buluj buluj yirniñ yeñ Damaskus taunde kumirinj.

⁶ “Be, kuñ kuñ naña bañkahal hekeb Damaskus taun binde himekeyabe bemel po hulsi tareñ kura naña folekkerj kuruj gore nañkinjde mat ne hitte po timiyyinj. ⁷ Irde gore nirkeb megen nakterj munun- inj. Irke al melak kura goreb, ‘Sol, Sol, daniñ mununey buluj buluj nirde ha?’ ninyinj. ⁸ “Irkeb Doyañ Al Kuruj goyen, ‘Gebe ganuj?’ inmekeb, ‘Nebe Nasaret niñ al Yesu, mununey buluj buluj nirde ha al goyen,’ ninyinj. ⁹ Be, al neya tumñañ kuñ hinhet mar gobe hulsi go po ga kenaminj. Gega mere gobe al gore mere teñ hi yeñ ma bebak tiyaminj. ¹⁰ Gwaha ninkeb, ‘Doyañ Al Kuruj, daha tiyey tihim?’ inmekeb, ‘Huwara. Irde Damaskus taunde kwa. Gor gab gwaha gwaha tiyayinj yeñ basiña girmirinj goyen nurayinj,’ ninyinj. ¹¹ Be, hulsi kuruj gore nirke delne kidoma wor po hirinj geb, al kuñ hinhet mar gore po narde nad Damaskus taunde kwaminj.

¹² “Be, gorbe al kura deñem Ananaias hinhin. Yeñbe Yuda marte tikula keñkela gama irde hiyen. Irkeb Yuda mar taun goyenter hinhan goreb palap wor po irde hañyen. ¹³ Be, Ananaias gore ne hitte wañ huwardeb, ‘Kadne, sopte delge wuk yeke nañkena,’ yirinj. ¹⁴ Irkeb goyare po delne wuk yeke det yinmirinj. Irkeb yeñ belej gaha ninyinj: ‘Al Kuruj asinininj yago belej hakot doloj irde hinhan Al goyen ge belej gab dufayminj keneñ bebak teñbe Al Huwak Yesu goyen delger forok yeñ mere girkeb nurayinj yeñ bikkej basiña girinj. ¹⁵ Niñgeb gebe mata keneñ mere nurañ goyen goke kuñbe al naña kuruj ga hike kwa goyen momoj irde tukayinj. ¹⁶ Niñgeb da doyañ irde ha? Huwarde kuñbe baptais tekeb Al Kuruj belej mata bulunge halde gunyey. Irkeb yeñ doloj irayinj,’ ninyinj.

¹⁷ “Be, kamebe mulgañ heñ Yerusalem wamirinj. Gorbe kuñ Al Kurujyen ya balem bana heñ mere irde heñyabe yuwarwarte Doyañ Al Kuruj kinmirinj. ¹⁸ Irkeb Doyañ Al Kuruj belej, ‘Taunde gar niñ marbe ge belej ne niñ tagalde ha gayen fudinde

yeñ ma nurde asogo girmayinj geb, arañ po Yerusalem ga tubul teñ hoyañde kwa,’ ninyinj. ¹⁹⁻²⁰ Gega ne belej huwardebe, ‘Doyañ Al Kuruj, mel gobe epte ma asogo nirmayinj. Nebe meterj alge Stiwen hora po mayañ goyarebe gor hinhem. Irde al belej Stiwen mayniñ teñ hikeb iginj nurde go mar gote uliñhor yago doyañ yirde hin- hem. Irde meterj alge Stiwen goyen hora po uguñ kerke kamuj goyen kinmirinj. Irdeb Yuda marte gabu yayan kuñ alya bereya ge niñ dufayminj tareñ irtinj marbe yawañ yusulak teñ koyare yerde hinhem. Niñgeb Yerusalem niñ mar gabe keñkela nurde nuneñ hañ,’ inmirinj. ²¹ Gega Doyañ Al Kuruj belej wol heñbe, ‘Ne belej po gad ger- meke naña gisaw al miñ hoyañ Yuda mar moñde nañare kwayinj. Niñgeb huwarde kwa!’ ninyinj,” yinyinj.

²² Be, al buda go meremij palña iraminj kuñ al miñ hoyañ Yuda mar moñ niñ tagalke nurdeb biñ ar yaminj. Irkeb, “Al gabe megen gar hitek moñ niñ, mayke kamil!” yeñ kwep kwep tiyaminj. ²³ Irdeb al buda goreb Pol belej Al Kuruj sukal ira yeñ biñ ar wor po yekeb kwep kwep teñ uliñhor yago yuguya teñ mulowo yade naña kota yemeyde tiyaminj. ²⁴ Irkeb fuleña marte doyañ al kuruj belej fuleña marminj go yinke Pol go teñ fuleña marte yare tukaminj. Irkeb fuleña marte doyañ al kuruj gore, “Kuñ usulak tike daniñ merem yañ irde kwep kwep irde hañ goyen momoj diryey,” yineñ hulyañ yiryinj. ²⁵ Irkeb fuleña mar belej kuñ Pol goyen usulak tiniñ yeñ haninyä kahañya yad giñ yirdeb hete giti iraminj. Irkeb Pol belej fuleña mar gote doyañ al kura gor hinhin goyen, “Roma mar al ne gahade gayen mere miñ ma nurdeya mali yusulak tinayinj yeñ Roma gabman belej iginj yitij we?” inyinj. ²⁶ Irkeb fuleña marte doyañ al gob kurujminj hitte kuñbe “Al gabe Roma al geb, daha ireñ taha?” inyinj. ²⁷ Irkeb fuleña marte doyañ al kuruj gore Pol hitte kuñbe, “Momoñ nira. Ge gayen fudinde Roma al?” inyinj. Irkeb, “Fudinde,” yirinj. ²⁸ Irkeb al gore, “Nebe Roma al hewe yeñbe hora kuruj tubul teñ gab Roma al himirinj,” inyinj. Irkeb Pol belej, “Gebe gwaha tiyarinj gega, Adonebe Roma al geb, ne wor Roma al,” inyinj.

²⁹ Be, Pol go gwaha yeke nurdeb fuleña

mar usulak tej gusuñaj irniñ yej doyañ hamiñ gobe warga hej okohom po bada hamiñ. Irkeb Pol go Roma al gega, malikan miñ miñmoñ fuleña marmirñ yinke sende fere tiyamiñ goke kafura hirin.

Polbe merere huwaryñ

³⁰ Irdeb nalu go wawuñ hej sopte fay urkeb fuleña marmirñ yinke Pol go sen yugu tej unamiñ. Irde, “Da misiñde wor po Yuda mar beleñ Pol mere uliñde irañ goyen upsineñ bebak tiye,” yenje pris buda gote karkuwañmiñya Yuda marte doyañ mar tumñaj wake gabu irke gab gusuñaj yire yej mere kiriyñ. Irkeb tumñaj gabu irke fuleña marte doyañ al kuruj beleñ Pol tawake al buda kuruj gote diliñde huwaryñ.

23

Pol beleñ Yuda marte doyañ mar buda hitte Yesu niñ tagalyiñ

¹ Be, Pol go huwarde Yuda marte doyañ mar gabu iramiñ go yeneñbe, “Kadne yago, nebe Al Kuruj niñ metej po tej heñyabe bener wukkeñ wor po nurdeya metej timeke wañ wañ gago hihi. Al Kuruj diliñde mata buluj kura ma tej himyen,” yinyiñ. ² Gwaha yekeb pris buda gote kurujmiñ Ananias beleñ kadam yago Pol bindere hinhan go hulyañ yirde, “Mohonje go maynañ,” yinyiñ. ³ Irkeb Pol beleñ meremiñ go nurdeb, “Gebe nende tikula ufurd ɱeneñbe gor keperde, ‘Gebe buluj gwaha gwaha tiyañ,’ ninha. Goyenbe gigenbe tikula goyen pel irdeb merene keñkela ma nurde mali ga maynañ yinha? Gebe siñare mat geneñmiñbe igiñ wor po gega, bege banabe tikiñ barañ wor po ha. Niñgeb goke teñbe Al Kuruj beleñbe mugunyer geb,” inyiyñ. ⁴ Irkeb al Pol bindere hinhan goreb, “Yenje Al Kurujyen metej al wor po. Pris buda gote kurujmiñ goyen go ma nurde nanyañ irha?” iney kwep kwep iramiñ. ⁵ Irkeb Pol beleñ wol heñbe, “Kadne yago, nende tikularebe, ‘Doyañ altiñ kura mere buluj ma irde hinayiy,’ yitiñ gobe nurde hime. Niñgeb yenje al gwahade yej ma nurde nanyañ irhem,” yinyiñ.

⁶⁻⁸ Goyare goyenbe Yuda marte doyañ mar gabu iramiñ gobe Farisi marya Sadusi marya goyen Pol beleñ yeneñ bebak tiyyiñ.

Be, Farisi marbe al kamdebe sopte huwar-nayiy, irde Al Kurujyen miyonje hañ, al toneñ manañ hañ yej nurde hañyen. Munañ Sadusi mar gobe gwahade ma nurde hanjen. Niñgeb Pol go mel goyen yeneñbe, “Kadne yago, adonebe Farisi al geb, ne manañ gwahade po. Niñgeb nebe Al Kuruj beleñ al kamkeb kame sopte yisañ hiyyey gobe fudiñde yej nurdeb goke po doyañ heñ hime goyen goke tagalde himyen. Gega goke igiñ ma nurde gago merere nerhañ,” yej mere sañij po yiryiñ. Sadusi marya Farisi marya gobe kadam igiñ ma nurd guney tej hanjen geb, Pol mere tiyyiñ go nurdeb yingey uliñ kadam mohonje tiyamiñ. Irde dufaymiñ uñkureñ kertek ma hamiñ. ⁹ Irdeb hekhok tej kwipkwep tej epte ma tiyamiñ. Gwaha teñbe Farisi mar kura Yuda marte tikula saba yird yird mar gore huwardeb, “Al gabe mata bulujmiñ kura ma kenhet. Moñgo Al Kurujyen miyon beleñ yar kura ma det toneñ beleñ yar kura inyiy kenem daha tinayiy?” yamiñ.

¹⁰ Irde al buda kwipkwep tej hinhan go kuñ buluj wor po heñ artek heke nurdeb, “Moñgo gwaha tej Pol mayke kamyey,” yej fuleña marte doyañ al kuruj gore fuleña marmirñ hulyañ yirde, “Kurkuñ Pol tawanañ. Munañ epte moñ kenem kwep kwep yirde gasa yirhet yirhet yirde gab tej wanayiy,” yinyiñ. Irkeb kuñ gwahade po teñbe Pol gob fuleña marte yare tej kwamiñ.

¹¹ Be, gwaha tiyamiñ go wawuñ goyenbe Doyañ Al Kuruj beleñ Pol diliñde forok yenje, “Kafura ma yo. Tareñ po heñ hayiñ. Yerusalem gar al ne niñ momoñ yirde saba yirde hayen gwahade goyen po Rom taunde manañ kuñ gwahade po tej hayiñ geb,” inyiyñ.

Yuda mar beleñ Pol mayniñ yej sege iramiñ

¹²⁻¹³ Be, fay urkeb go wampot goyenbe Yuda mar kura 40 gwahade goyen gabu irdeb daha mat kura Pol mayteke kamyey yej mere sege iramiñ. Irdeb, “Fudiñde wor po, Polbe mayteke kamkeya gab biñgeya feya netek,” yenje biña tiyamiñ. ¹⁴ Gwaha teñbe Yuda marte doyañ mar parguwakya pris buda gote karkuwañmiñya hitte kuñbe, “Neñbe, ‘Feya biñgeya kutñare heñbe Pol mayteke kamke wor wor gab

ig uliñ titek,' yihit. ¹⁵ Niñgeb denya Yuda marte doyañ maryabe fuleña marte doyañ al kuruj hitte kuñbe usi irdeb, 'Pol go sopte tubul teñ dunke matamiñ ge kenkela gusunañ irniñ,' innayin. Irkeb tubul teñ dunkeb teñ wanayin. Irkeb neñbe belen doyañ heñ hitek geb, goñ po mayteke kamyeñ," yinamiñ.

¹⁶ Gega Pol yayin beleñ mere momoñ go nurdeb fuleña marte yare kuñ Pol momoñ iryin. ¹⁷ Irkeb Pol gobe fuleña mar 100 gote doyañ al kura hoy irdeb, "Al gabe doyañ altiñ hitte kuñ mere kura momoñ ireñ teñ hi geb, yeñ hitte teñ kwa," inyin.

¹⁸ Irkeb al goreb Pol yayin goyen fuleña marte doyañ al kuruj hitte tukunbe, "Pol koyare hi al gore hoy nirke kuñ kenmekeb, 'Al gare doyañ altiñ kuruj mere kura momoñ ireñ tiya. Niñgeb doyañ altiñ hitte teñ kwa,' ninkeb gago ge hitte tawayhem," inyin. ¹⁹ Gwaha inkeb al gore Pol yayin go haniñde tonarde hoyañ beleñ tukunbe, "Da mere momoñ nireñ teñ ha?" inyin. ²⁰ Irkeb al goreb, "Yuda marbe mere sege irde dufay unkuruj po irhañ. Niñgeb gise go goyenbe wañ, 'Pol tubul teñ dunke tukuj da mata wor po tiyuj goyen Yuda marte doyañ mar diliñde huwarke gusunañ irtek,' usi girmayin geb. ²¹ Albe 40 gwahade gore dufay unkuruj po irdeb, 'Bingeya feya kutja irtek geb. Pol maydeya gab mali titek,' yeñ biña tiyañ mar gobe bana kuñ gere mere niñ po doyañ hiniñ yahañ. Niñgeb Yuda marte doyañ mar beleñ gise wañ mere girke goya yende mere ma nurayin. Irde Pol wor tubul ma teñ yunayin," inyin. ²² Irkeb fuleña marte doyañ al kuruj gore huwardeb, "Iginge kwa. Goyenpoga mere momoñ nirha gabe al hoyañ kura momoñ ma irayin," ineyñ hayhay iryin.

Fuleña marte doyañ al beleñ Pol Feliks hitte teñ kerke kurin

²³ Irdeb fuleña mar 100 gote doyañ al irawa hoy yiriyin. Irke wakeb, "Derbe kuñ fuleña mar kahañde kuñ fuleña teñ hanñen mar 200 ya hos hende mat fuleña teñ hanñen mar 70 goyen yinke gitik tinayin. Irde hakde fuleña teñ hanñen mar 200 goyen manañ momoñ yiriryen. Irdeb deñ tumñañ 9 kilok wawunbe Pol teñ Sisaria taunde kurkunayin. ²⁴ Irde Roma gabman al denjem Feliks Yudia naña doyañ irde hi

al hitte kunayin. Monjo al beleñ maynak geb, Polbe hos hende teñ kunayin," yinyin. ²⁵ Irde asañ kura kañbe yunayin. Merebe gahade:

²⁶ "Doyañ al Feliks, nebe Klodius Lisias beleñ asañ gago kayhem. Gebe doyañ alne wor po yeñ nurd guney hime.

²⁷ Al gayenbe Yuda mar beleñ teñ mayniñ tiyañ. Gega Roma al yeke nurdeb fuleña marne yade kuñbe mayniñ teñ hinhan mar haniñde mat teñ wamiñ.

²⁸ Irdeb da misiñde wor po Yuda mar beleñ mere uliñde irde asogo irde hañ goyen gusunañ yirde bebak tiye yeñbe Yuda marte doyañ mar gote gabure tukumiñ. ²⁹ Goyenbe teñ fere teñ mayteke kami yañ gega, miñ miñmoñ gwaha irniñ tiyañ. Miñ yara kinmiñbe Yuda marte tikula niñ teñ mere uliñde iray. ³⁰ Irdeb Pol goyen mayniñ yeñ mere sege iray goyen nurdeb balmiñ po teñ kermeke ge hitte kwa gago. Irdeb Yuda mar go da misiñde wor po al go mayniñ tiyañ goyen ge hitte kuñ gab delge mat tagalnayin yinmiñ," gwahade kayyin.

³¹ Be, fuleña mar go doyañ almiñ kuruj beleñ yinyin goyen po gama irdeb wawuj go po Pol teñ Sisaria taunde kuniñ yeñ kuñbe belen Antipatris taunde feramiñ. ³² Irde fay urkeb fuleña mar hos manañ gore po Pol teñ Sisaria taunde kwamiñ. Irkeb fuleña mar hoyañ kuruj gobe gor mat mulgar heñ Yerusalem kwamiñ. ³³ Be, fuleña mar Pol teñ kwamiñ go Sisaria taunde forok yeñbe doyañ almiñ beleñ asañ kayyin goyen Feliks Yudia naña doyañ irde hiyen al go uneybe Pol manañ yeñ hitte mekeramiñ. ³⁴ Irkeb Feliks beleñ asañ go kapyañ heñbe Pol go, "Gebe dare niñ al?" ineyñ gusunañ iryin. Irkeb Pol beleñ wol heñbe, "Nebe Silisia nañare niñ al," inyin. ³⁵ Irkeb, "Iginge gar hayin. Irkeb mere ulger irde hañ mar goyen wake gab tumñañ merere huwarnayin. Irkeb meretiñ nureñ," inyin. Irdeb metey marmiñ hulyañ yirdeb, "Tukuj Herotyen ya kurunde gor kerde doyañ irde hinayin," yinyin.

24

Polbe Feliks diliñde huwarde mere tiyyin

¹ Be, wawuj siptesoñoj kamereb pris buda gote kurujmiñ Ananiasya Yuda

marte doyan mar parguwak kuraya Sis-aria kun Roma gabman al Feliks hitte Pol go tagal unnin yey kurkami. Goyenterbe al kura denembe Tetulus goyen mel gore, "Ney faran durde merere harde mere tiyayin," inkeb mel goya tumnan kwamin. Al gobe Roma gabmanyen mere sope ird ird mata goyen kenkela nurde hinhin al.

² Be, Pol nin mere kerkeb wayyin. Irkeb Tetulus belej huwarde gaha yirin: "Feliks, gebe doyan alninin wor po. Ge belej upsinej doyan dirde hike nenbe dahadem moj, igin po hej way waybe gago hite. Dufayge tinj wukkej wor po goyen kerde doyan dirkeb nana kurun gayen bana nin alya bereya tumnan igin po hite. ³ Ge belej metej kurun gwahade tej hayen goyen goke nej tumnan amanej wor po nurd guney hityen. ⁴ Be, ne belej mere ugur po timeke pinj nurd nunak geb, bada hewej. Gega ok ninkeb mere mun kura tiyey. ⁵ Be, al garebe megej kurun gayen kun way tej Yuda mar bin yakamde dufaymin bulun yirde hinhin. Irkeb kanduk karkuwan karkuwan forok yey hinhan. Yeybe al buda kura 'Nasaret nin mar' yinej hanjen gote doyan al. ⁶⁻⁷ Irde al gare po Al Kurunyen ya balem bana goj Yuda mar moj al mij hoyan mali tej hurkun. Al gare gwaha mat ya balem goyen bulun irej tej hikeb tej fere titin.* ⁸ Ningeb gigen gab gusunjan irkeb yingey mohonde kenkela tagalke gab gwahade ningeb gago tagal unej merere kerhan yey bebak tiyayin," inyin. ⁹ Be, Tetulus belej mere tej pasi irkeb Yuda mar bana goj hinhan gore, "Mere tiya gobe fudinde wor po!" yamin.

¹⁰ Irkeb Feliks belej, "Pol, ge wor huwarde mere tiya," iney hanij tunjan iryin. Irkeb Pol go huwardeb Feliks goyen, "Gebe dama budamde wor po nana kurun gayen doyan irde hayen. Irde al ge hitte way merere huwarke ge belej dufay kenkela wor po henya meremin nurde sope irde hayen. Ningeb nebe delger gago niger ge pet tej mere tiyey tihim. ¹¹ Be, nebe Al Kurun doloj ire yey Yerusalem taunde

hurkuminde mat way hanja gabe nana fay 12 hihi. Ningeb usi yey kenejbe gigen ga al gusunjan yirke bebak girnayin. ¹² Be, mere ulner irde han mar gayen Al Kurunyen ya balem bana al kuraya kadam mohonde ma tej himeke nenan. Irde Yerusalem taun banaya Yuda marte gabu yayan wor al kura ma bin yakamde hinhem. Hubu wor po. ¹³ Ningeb tagalde nuney han mar gayen daha matbe mij goke kura merere kirtin yey momoj girke nurayin? Hubu wor po! ¹⁴ Gega Nasaret nin al Yesu belej tikula kiryin goyen gama irde han mar al goyen kurabe gago ninej han gobe fudinde. Mel gabe Yesuyen tikula goyen fudinde moj yey han. Gega nebe gwaha mat Al Kurun asininin yago belej doloj irde hinhan al goyen doloj irde himyen. Irde Al Kurunyen mere Moseya Al Kurunyen mere basan marya belej asand katin kurun goyen fudinde yey nurde gama irde himyen. ¹⁵ Irde mel gare Al Kurun dilinde al huwakyabe huwak monya goyen tumnan Al Kurun belej kamtinde mat al yisan heke huwarnayin yitij goyen fudinde yey mata goke doyan hej hanjen gwahade goyen po ne manan goke doyan hej himyen. ¹⁶ Goke tejbe bener wukkej wor po nurdeya mata tej himeke alya Al Kurunya dilinde igin po nenen hinayin yey kurut yey himyen.

¹⁷ "Nebe dama budam po Yerusalem tubul tej nana sijare po kun hinhem. Irdeb nebe alya bereya Yuda mar kura det mijmoj al buninej goyen faran yure yey hora tej gab Yerusalem mulgan hej kumin. Be, goya goyenbe Al Kurun wor doloj irde galak ire yey kumin. ¹⁸ Be, Al Kurunyen ya balemde hej Yuda marte matere wukkej hej hej mata tej himekeyab mel gare way nenan. Goyenterbe al budamya ma hinhet. Balmin po hej al kura ma bulun irde hinhem. ¹⁹ Ya bana gojbe Esia nanjare nin Yuda mar kura hinhan gore nenan. Ningeb mata bulun kura timeke nenan kenem mel gore po ga delger huwarde ne nin tagalke nurayin. ²⁰ Gega go mar gobe gar ma han geb, hanjapya Yerusalem gor Yuda

* 24:6-7: Asan hoyandebe gahade katin hi: 6 Irde al gare po Al Kurunyen ya balem bana goj Yuda mar moj al mij hoyan tej hurkej tiyey. Al gare gwaha mat ya go bulun irej tej hike fere titin. Irde nende matere al gate mata bulun goke tagalde murungem unte nurtin. 7 Gega Fuleja marte doyan al Lisias belej way mudunhem mudunhem dirde Pol gayen tej kun. 8 Irdeb, 'Al gayen ulinde merem yan irtek marbe Feliks hitte kun momoj irnayin,' dinun," inyin.

marte doyar mar diliñde huwarmeke nere kanduk kura ulner hi kenej gab mel gare igiñ momoñ girnayiñ. ²¹ Nebe Yerusalem gor merere huwardeb, 'Al kamtiñbe sopte huwarnayin yitiñ mere gobe fudinde wor po yeñ nurde hime. Mere gwahade timiñ gokeb gago merere nerhañ,' yineñ kwep kwep yirmiñ. Niñgeb kanduknebe gogo po yeñ nurde hime," inyiñ.

²² Be, Feliks gobe Yesu beleñ tikula kiryiñ goyen keñkela nurde hinhin. Niñgeb mere tiniñ tiyamiñ goyen utañ yirdeb, "Fuleña marte doyar al kuruñ Lisias beleñ wake meremiñ nurde gab kanduk gake dufay kura kereñ," yineñ yakira tiyyiñ. ²³ Irdeb fuleña mar 100 gote doyar al gor hinhin goyen, "Pol go tukuñ koyare kerde doyar irde hayiñ. Goyenpoga kurarebe igiñ tubul tike dufaymiñde wilwul teñ hiey. Irkeb diñuñ yago kura wañ keneñ det kurañ nurkeb farañ urde hinayiñ," inyiñ.

²⁴ Be, hitneñ yara teñbe kuñ nalu kurarebe Feliksya berem Drusilaya waryum. Feliks berem Drusilabe Yuda mar bere. Be, wañ gor heñbe Feliks go Pol niñ keya hiriñ. Irkeb wañ Yesu Kristu niñ dufaymiñ tareñ irde yende mere gama ird ird mata niñ tagalke nurde hinhin. ²⁵ Be, Pol beleñ alya bereya Al Kuruñ diliñde daha mat huwak po hinayiñ, irde daha matbe uliñde po amañ hetek mata fole irde hinayiñ, irde kame Al Kuruñ beleñ alya bereya igiñya bulunya goyen pota yirde murungem yunyeñ goke tagalyiñ. Irkeb Feliks beleñ mere go nurdeb kafura hiriñ. Irdeb, "Ep niñ, mulgañ hawa. Irde nalu kurare kura ge niñ yemeke gab wake sopte mere teñ hireñ," inyiñ. ²⁶ Be, Feliks go hañkayeñ hañkayeñ Pol hoy irde mere teñ hinaryum gobe, "Gwaha timeke hora kura nunke gab koyare hi goyen tubul timeke kuyeñ," yeñ dufay heñbe gogo teñ hinhin. Gega Pol gobe hora kura muñ ma yiniñ.

²⁷ Be, Pol go gwahade po hie kuñ kuñ dama irawa hubu hiriñ. Irkeb Feliks go meteminiñ tubul teñ kutek nalu hekeb al kura deñem Porsius Festus beleñ gasuñmiñ tiriñ. Gega Feliks gore Yuda mar beleñ amañeñ nurd nunnayiñ yeñbe Pol koyare po tubul teñbe kuriñ.

25

Pol beleñ Sisar hitte kuñ kuñ niñ Festus gusuñay iryiñ

¹ Be, Festus beleñ Feliksyen gasuñ teñ doyar al kuruñ heñbe wawuñ karwo hubu hekeb Sisaria taunde mat Yerusalem taunde hurkuriñ. ² Goya goyenbe pris buda gote karkuwanmiñya Yuda marte doyar marya beleñ Festus hitte kuñ Pol mere uliñde iramiñ. ³ Irdeb, "Pol gobe belen doyar heñ mayteke kamyey," yeñ bikkeñ mere sege irde ep iramiñ geb, Festus goyen, "Pol go dunke neñ beleñ Yerusalem gar teñ wañ merere kertek geb, igiñ arañeñ farañ durayiñ we?" inamiñ. ⁴ Gega Festus beleñ wol heñbe, "Polbe Sisaria taunde koyare hi. Nebe heñ ga moñ mulgañ heñ taunde gor kurkeñ tihim. ⁵ Niñgeb mata buluñ kura tiyuñ nurde hañ kenem doyar martiñ kura gama nirde kunayiñ. Kuñ gor gab tumjañ merere huwardebe da mata buluñ tiyuñ goyen tagalnayiñ," yiniñ.

⁶ Be, Festus go wawuñ 8 wet kura ma 10 gwahade wet goyen mel goya Yerusalem gor heñbe Sisaria taunde mulgañ heñ kurkuriñ. Kuñ firyiñ geb, fay urkeb Pol teñ merere kere yeñbe mere sope ird ird gasuñde keperdebe metey marmiñ hulyañ yirde, "Kuñ Pol teñ wanañ," yiniñ. ⁷ Irkeb Pol go merere huwarke Yuda mar Yerusalem katamiñ gore kuñbe kalyañ keramiñ. Irdeb mere kanduk kurayen kurayen yeñ uliñde iramiñ. Gega meremiñ goyen bebakkeñ kura ma tikeb Festus beleñ fudinde yeñ ma nuryiñ. ⁸ Irkeb Pol wor yinggeñ ge teñbe, "Nebe Yuda marte tikula muñ kura ma buluñ irde himyen. Al Kuruyen ya balem wor goke buluñ ma nurde himyen. Irde Roma niñ doyar al kuruñ Sisaryen mere wor keñkela po gama irde himyen," inyiñ.

⁹ Gega Festus go gwaha timekeb Yuda mar beleñ biñde igiñ nurnayiñ yeñbe, "Igiñ sopte mulgañ heñ Yerusalem hurkuke gab merege gor wor nureñ?" iney gusuñay iryiñ. ¹⁰ Irkeb wol heñbe, "Nebe Yuda mar buluñ kura ma yirmiñ gobe keñkela wor po nurde ha gogo. Niñgeb gago Roma gabmanyen metey al diliñde kandukne sope ire yeñ delger huwarhem. ¹¹ Goyenbe fudinde mata buluñ kura timiñ kenem igiñ goke teñ kameñ. Gote merem moñ. Gega

mel Yuda mar gore mere ulner irde haꝝ gayen fudinde moꝝ kenem al kura beleꝝ epte ma wor po mel gote haniꝝde niryeꝝ. Niꝝgeb gar epte moꝝ yeꝝ nurde hime geb, Rom kuꝝ Sisar diliꝝde gab huwarde mere tiyeꝝ yeꝝ momoꝝ girde hime” inyiꝝ. ¹² Irkeb Festusya meteꝝ faraꝝ marmiꝝ yago yiꝝgeꝝ uliꝝ Pol mere tiyiꝝ goke sege ird-eya gab huwardebe, “Rom kuꝝ Sisar diliꝝde huwareꝝ yaha geb, gwahade po tiyaꝝiꝝ,” inyiꝝ.

Festus beleꝝ Pol niꝝ Agripa inyiꝝ

¹³ Be, naꝝa fay karwo gwahade kamereb Yuda marte doyaꝝ al kuruꝝ Agripaya haymiꝝ Bernaisiya beleꝝ, “Roma gabman al Festus goyen kuꝝ kenye. Irkeb palaꝝ nirhar yeꝝ nuryeꝝ,” yeꝝ Sisaria taunde kwaryum. ¹⁴ Be, Agripa go sobamde yara po gor hikeb Festus beleꝝ Pol niꝝ momoꝝ ire yeꝝbe gaha inyiꝝ: “Al kura Feliks beleꝝ teꝝ koyare kerde tubul teꝝ kuꝝ gobe gar hi. ¹⁵ Yerusalem taunde hurkumiꝝ. Irkeb pris buda gote karkuwaꝝmiꝝya Yuda marte doyaꝝ mar parguwakya beleꝝ ne hitte waꝝbe al go merem yaꝝ irde, ‘Ge beleꝝ gab al go teꝝ merere kerde mata buluꝝ tiyaꝝ inayiꝝ,’ yeꝝ gusuꝝaꝝ nirar. ¹⁶ Irkeb ne beleꝝbe, ‘Roma gabmanyen matarebe al kura merere huwarkeb tagal unnayiꝝ mar go manaꝝ tumꝝaꝝ merere huwar-nayiꝝ. Irdeb al goreb mel gote diliꝝde yiꝝgeꝝ ge teꝝ mere tiyyeꝝ. Gwaha ma tiyyeꝝ gobe miꝝ miꝝmoꝝ epte ma tagal unnayiꝝ mar goyen haniꝝde mekertek,’ yinmiꝝ. ¹⁷ Gwaha yineꝝbe tumꝝaꝝ waꝝ gar firtin geb, fay urkeb mere nurd nurd gayen araꝝeꝝ po nure yeꝝ Pol go tawanaꝝ yinmeke tawayaꝝ. ¹⁸ Irkeb al buda merem yaꝝ irar mar gore Pol uliꝝde mata buluꝝ wor po kura wet tiyuꝝ geb, tagalniꝝ tahaꝝ yimiꝝ gega, hubu. ¹⁹ Meremiꝝ kura gobe asem yagot mataya sabaya niꝝ al goya kadom mohoꝝde tiyaꝝ. Irde meremiꝝ kurabe Pol gore al kamtiꝝ kura deꝝembe Yesu goyen huwariꝝ hi yekeb goke manaꝝ kadom mohoꝝde tiyaꝝ. ²⁰ Irkeb gwaha mat kura meremiꝝ goyen fudinde ma usi goyen bebak titek ma himiꝝ. Niꝝgeb bada heꝝ Pol go, ‘Igiꝝ Yerusalem taunde hurkuꝝ gor sopte merere huwariꝝ?’ ineꝝ gusuꝝaꝝ irmiꝝ. ²¹ Gega Pol beleꝝ huwardebe, ‘Nebe Roma gabmanyen doyaꝝ al kuruꝝ hitte kuꝝ

yeꝝ diliꝝ mat huwarde gab mere gayen tagalen,’ niꝝnuꝝ. Gwaha ninkeb bada heꝝ meteꝝ marne hulyaꝝ yirdeb, ‘Beljeꝝ tukuꝝ koyare kerde doyaꝝ irde hinayiꝝ. Irkeb kame ga teꝝ kermeke Sisar hitte kuyeꝝ,’ yinmiꝝ,” inyiꝝ.

²² Be, Agripa beleꝝ mere momoꝝ go nurdeb, “Mere gayen niꝝgeꝝ wor po nureꝝ yeꝝ nurde hime,” inyiꝝ. Irkeb Festus beleꝝbe, “Gise ga meremiꝝ nurayiꝝ,” inyiꝝ.

²³ Be, fay urkeb Polyen mere nurye yeꝝbe Agripaya haymiꝝ Bernaisiya goyen al beleꝝ deney turuꝝ dirnayiꝝ yeꝝbe doyaꝝ mar karkuwaꝝde umꝝa bidak teꝝ mere sope ird ird gasuꝝde kwaryum. Sisaria taunde niꝝ fulerꝝa mar karkuwaꝝya taun gote doyaꝝ mar manaꝝ yad kwaryum. Be, forok yeꝝ gasuꝝmiꝝyaꝝ keperde tukukeb Festus beleꝝ meteꝝ marmiꝝ yinke kuꝝ Pol tawayamiꝝ. ²⁴ Irkeb Festus beleꝝ huwardeb, “Yuda marte doyaꝝ al kuruꝝ Agripaya deꝝ gar gabu irhaꝝ mar ga nurnaꝝ ko. Al ga keneꝝ haꝝ gabe Yuda mar kuruꝝ Sisaria taunde garya Yerusalem taunde haꝝ mar tumꝝaꝝ gore, ‘Al gabe daniꝝ ma tubul teꝝ dunke mayhet,’ yeꝝ gusuꝝaꝝ nirde kwep kwep teꝝ epte ma tiyaꝝ. ²⁵ Gega mata buluꝝ bebakkeꝝ kura tiyuꝝ irke goke mayteke kamyeꝝ yeꝝ ma kinmiꝝ. Irde Pol goreb, ‘Roma gabman doyaꝝ al kuruꝝ hitte kuꝝ yeꝝ diliꝝde merere huwareꝝ,’ yeꝝ gusuꝝaꝝ niruꝝ. Niꝝgeb goke teꝝbe al ga teꝝ kermeke Rom kuyeꝝ yeꝝ nurmiꝝ. ²⁶⁻²⁷ Goyenpoga miꝝ goke asaꝝ kaꝝ al ga teꝝ kermeke Roma gabman doyaꝝ al kuruꝝ Sisar hitte kuyeꝝ yeꝝ ma nurde hime. Dufaynerbe al merere yirtin goyen miꝝ keꝝkela ma nurde mali po Sisar hitte yad yermeke kunayiꝝ gobe igiꝝ moꝝ yeꝝ nurde hime. Niꝝgeb goke teꝝbe diltin mat gago teꝝ wayhem. Irde Yuda marte doyaꝝ al kuruꝝ Agripa, ge manaꝝ gar ha. Niꝝgeb ge beleꝝ gusuꝝaꝝ irde mere miꝝ keneꝝ bebak teꝝ gab momoꝝ nirke asaꝝde kayeꝝ,” inyiꝝ.

26

Pol beleꝝ Agripa diliꝝde mere tiyyiꝝ

¹ Be, Festus beleꝝ gwaha yekeb Agripa gore, “Be, giꝝgeꝝ ge kura tagalke nurniꝝ,” inyiꝝ. Irkeb Pol go mere miꝝ ure yeꝝbe haniꝝ tumꝝaꝝ urde gaha inyiꝝ: ² “Yuda marte doyaꝝ al kuruꝝ Agripa, Yuda mar beleꝝ

mere ulner irde hanj kuruj gayenbe fudinde moŋ yeŋ nigeŋ ge teŋ al hoyan dilinje moŋ delger po huwarde tagalenj tihim gake amaneŋ nurhem. ³ Delger huwarhem gake amaneŋ nurde hime ginhem gobe dahade moŋ. Gebe Yuda marte mata keŋkela wor po nurde hayen. Irde da misinje wor po nindikerŋ Yuda mar ulinj kadom mohonje teŋ hityen goyen wor keŋkela nurde hayen. Ningeb mere tijeŋ tihim gayen piŋeŋ ma nurayin.

⁴ “Yuda mar kuruj gobe ne damde kawan himirin, irde bikkeŋ nananer mat waŋ Yerusalem gor keperde kuruj heŋyabe dahade hinhem goyen keŋkela wor po nurde nuneŋ hanj. ⁵ Ningeb mel gobe ne hakot al foŋeŋ hinhemya Farisi mar al heŋbe daha teŋ hinhem goyen nurde pasi geb, momoŋ girninj yeŋbe iginj momoŋ girnayin. Farisi marbe Yuda marte tikula tareŋ wor po tanarde gama irde hanjen. ⁶ Be, hanja merere nerhanj gabe Al Kuruj beleŋ bikkeŋ asininj yago hitte mata kura forok yiyyeŋ yeŋ bija tiyyin goyen ne manan goke doyan irde hime ningeb, gago merere huwarhem. ⁷ Al Kuruj beleŋ bija tiyyin gote igineŋbe Yuda mar kuruj gayen wawunja nanjka-halya hugineŋ Al Kuruj doloŋ irde heŋya kentek yeŋ doyan heŋ hanjen. Gega, doyan al kuruj Agripa, Al Kuruj beleŋ bija tiyyin goyen neŋ tumnanj doyan irde hityen gote igineŋ forok yirin goyen goke tagalde himekeb gago Yuda mar beleŋ merem yanj nirde hanj. Iginenbe Yesu kamyinje mat huwaryin gogo. ⁸ Ningeb nebe fudinde wor po Al Kuruj beleŋ al kamtinje sopte yisanj hiyyeŋ yeŋ nurde hime. Munan deŋ kuruj gar gabu irhanj mar gabe daniŋ usi yeŋ nurde hanj?

⁹ “Bikkeŋbe ne wor kamyinje mat sopte huwaryin yeŋ hinhan al Nasaret ninj Yesu goke igin ma nurdeb fudinde wor po asogo ireŋ yeŋ nurde hinhem. ¹⁰ Irdeb goyen po gama irdeb kuŋ pris buda gote karkuwanjinj momoŋ yirmeke ok ninkeb kuŋ Yesu ninj dufayminj saŋin irtin mar goyen budam yade koyare yerde hinhem. Irde gasa yirteke kamnanj yeke ne manan, ‘Iginj gwaha yirnayin,’ yemeke gasa yirde hinhan. ¹¹ Irde hugineŋ Yuda marte gabu yayanj kuŋ Yesu ninj dufayminj tareŋ irtin mar go yeneŋbe buluj buluj yirde

gasa yirde hinhem. Irde, ‘Yesu nanyan irde harhoktinj unnayin,’ yineŋ kanduk karkuwanj karkuwanj yuneŋ hinhem. Nebe go mar goke bene ar wor po yeŋ hinhin geb, yeŋ ge nanjene yeŋ taun hoyande nanja gisaw wor kuŋ hinhem.

¹² “Mata gwahade kuruj goyen teŋ kuŋ heŋya nalu kurarebe pris buda gote karkuwanjinj beleŋ igin ninkeb Yesu ninj dufayminj tareŋ irtin mar fere yire yeŋ Yerusalem taunde mat Damaskus taunde kumirin. ¹³ O, Agripa, kuŋ heŋyabe nanja banjkaal heke hulsi saŋin kura nanja folek kuruj gore nanjinje mat neyabe al neya kuŋ hinhet mar hitte temeyke kinmirin. ¹⁴ Be, hulsi kuruj gore gwaha dirke neŋ tumnanj megen dakteŋ mudunyin. Irke al melak kura Yuda marte mere mat, ‘Sol, Sol, daniŋ buluj buluj nirde ha? Asogo nirde fulenja nirde ha gobe gigeŋ manan buluj irde ha geb,’ ninyin. ¹⁵ Irkeb ne beleŋ wol heŋbe Doyan Al Kuruj goyen, ‘Gebe ganun?’ inmekeb Doyan Al Kuruj beleŋ gaha ninyin: ‘Nebe Yesu. Ge beleŋ mununeŋ buluj buluj nirde ha al goyen. ¹⁶ Ningeb huwara. Hanjabe meteŋ alne gire yeŋbe gago delger hihim. Ningeb delger nenha gaya det budam kame gikala girde heŋ goyen tumnanj kuŋ alya bereya hitte tagalde kuŋ hayin. ¹⁷⁻¹⁸ Nigeŋ po gad germeke Yuda marya al minj hoyanja hanj bana kwayin. Kuŋ ne ninj tagalkeb bin bak yenayin. Irkeb Satanyen tareŋ bana hanj go tubul teŋ Al Kuruj hitte waniŋ yeŋbe ne ninj dufayminj tareŋ irnayin. Irkeb Al Kuruj beleŋ mata bulujminj halde yunkeb Al Kuruj dirneŋ weŋ henayin. Meteŋ go teŋ hikeyabe Yuda marya al minj hoyanja beleŋ muguneŋ hinayin gega, ne beleŋ doyan girde heŋ,’ ninyin.

¹⁹ “Ningeb Yuda marte doyan al kuruj Agripa, nebe yuwarwarte nanjinje mat Yesu delner forok yeŋ mere niryin goyen pel ma irde gama yirmirin. ²⁰ Nebe mereminj po gama irdeb Damaskus taunde ninj Yuda mar hitte wa Al Kurujen mere tagalmirin. Irdeb Yerusalem taunde ninja Yudia nanare ninja al hitte kuŋ Al Kurujen mere tagalde hinhem. Irde al minj hoyan Yuda mar moŋ hitte wor Al Kurujen mere tagalde kuŋ hinhem. Gwahade tagalde kuŋ heŋyabe, ‘Mata bulujtinj

yubul tej Al Kurunj niŋ bitij mulgar henayij. Gwaha teŋbe Al Kurunj dilinje mata igij po tej hinayij. Irkeb al hoyarj belej denenbe fudinde Al Kurunj niŋ biŋ mulgar haŋ yeŋ dennayij, yeŋ saba yirde hinhem. ²¹ Ne gwaha tej kuj himekeb Yuda mar belej goke igij ma nurde Al Kurunjen ya balem bana goŋ nade munninij tiyaminj. ²² Gega Al Kurunj belej faranj nurkeb warj warj haŋka gago delger huarde al denem yanja al maliya hitte Yesu niŋ tagalde hime. Nebe Moseya Al Kurunjen mere basanj marya belej kame mata kura forok yiyyej yitij goyen go po tagalde hime. Hoyarj niŋ ma tagalde hime. ²³ Mata kame forok yiyyej yeŋ tagalaminj gobe Me-saia niŋ tagalaminj. ‘Mesaiabe ulij misinj kurunj kateŋ gab kamyeŋ. Irde gor mat huwaryeŋ. Mata gobe tiŋeŋ wor po. Al kura gwaha ma titij. Yeŋbe Yuda marya Yuda mar moŋ kidoma bana heŋ mata buluŋ tej haŋ marya goyen biŋ bak yenayij yeŋ gogo kamtinje mat huwaryeŋ, yaminj,’ inyiŋ.

Pol belej Agripa goyen Yesu gama irayij inyiŋ

²⁴ Be, Pol go yinŋeŋ ge tej hako tagalde hikeyabe Festus belej merem waldebe, ‘Pol, gebe kukuwa haha! Dufay karkuwanj karkuwanj yawarariŋ gore girke kukuwa heŋ ha gogo,’ inej kwep iryiŋ. ²⁵ Gega Pol belej wol heŋbe, ‘Doyanj al Festus, mere gabe fudinde yeŋ hime. Kukuwa heŋya ma yeŋ hime. ²⁶ Yesu ulinje mata forok yiriŋ gobe balmij ma forok yiriŋ geb, Agripabe mata goyen keŋkela nurde hi. Niŋgeb mere tej hime gab yeŋbe goke yeŋ hi yeŋ nurde hi. Goke teŋbe nebe kafura ma heŋ yeŋ diliŋ mat igij mere ireŋ,’ inyiŋ. ²⁷ Irdeb Agripa keneŋbe, ‘Ge gayen Al Kurunjen mere basanj mar belej mere tagalde hinhan goyenbe fudinde yeŋ nurde ha? Ne benerbe fudinde yeŋ nurde ha yeŋ geneŋ hime,’ inyiŋ. ²⁸ Gwaha inke Agripa belej wol heŋbe, ‘Gayamuŋ gayen po parsay irmekeb Kristen al hiwi yeŋ nurde gago kurut nirde ha?’ inyiŋ. ²⁹ Irkeb wol heŋbe, ‘Nalu ulyande ma dolfonde goke ma nurde hime. Gega haŋka geya al buda kurunj gar heŋ merene nurhan gayen tumŋanj ne himinj gwahade po derj wor Yesu niŋ dufaytiŋ saŋij yirnayij yeŋ Al Kurunj gusuŋanj irde hime. Gega gama nirde koyare hinanj yeŋ ma dineŋ hime,’ inyiŋ.

³⁰ Irkeb Yuda marte doyanj al kurunj Agripaya hayminj Bernaisiya Roma gabman doyanj al Festusyabe al buda kurunj gor hinhan goya tumŋanj bur yiniŋ yeŋ huwaraminj. ³¹ Irdeb mere sope ird ird gasuŋ go tubul tej kuj heŋya yinŋeŋ ulij mere teŋbe, ‘Al gabe mata buluŋ kura ma tiyuŋ gega, da misinje wor po tej koyare kerde mayteke kami yeŋ kurut yeŋ haŋ?’ yaminj. ³² Be, Agripa belej Festus go, ‘Al gabe kuj Sisar dilinje huwarde ga mere tiyeŋ ma yiyuŋ manhan haŋka gayenbe okohom po tubul titeke kuwoŋ,’ inyiŋ.

27

Rom kuj kuj niŋ Festus belej Pol go hakwa hende kiryiŋ

¹ Be, Festus gore Pol go Rom taunde tej kermeke kuyeŋ yeŋ nurde al kura denjembe Yulius haninje kiryiŋ. Al gobe ‘Sisaryen Fuleŋa Mar’ yineŋ haŋyen gote fuleŋa mar 100 doyanj yirde hinhin. Goyenterbe al hoyarj kura koyare hinhan mar go mananj al gote haninje yiriŋ. Irke Yulius belej mel go yade hakwa tej Itali nanjare kuniŋ tikeb neŋ mananj Pol go gama irde tumŋanj kuniŋ titiriŋ. ² Be, Sisaria taun neŋ hinhetde gorbe hakwa kura Esia nanjare niŋ taun Adramitium mat wayiŋ goyen kintiriŋ. Irdeb hakwa go sopte mulgar heŋ Esia nanjare niŋ taun makaŋ siŋayanj kweŋ tej hike nurtiriŋ. Irde go hende kutiriŋ. Hakwa hende gorbe Masedonia nanjare niŋ taun Tesalonaika niŋ al Aristakusya tumŋanj kutiriŋ. ³ Be, kuj fay urkeb Saidon taunde forok yitiriŋ. Gorbe Yulius belej Pol igij igij ire yeŋbe, ‘Kuj dige yago kura yena. Irkeb det kuranj nurde ha goyen faranj gurnayij,’ inyiŋ.

⁴ Be, taun go tubul tej kutekeb meŋe kurunj wor po huwarke kuj kuŋniniŋ meteneŋ diriŋ. Irkeb Sairpus motmotbe hanniniŋ tapa belej pel irde ketal urde kutiriŋ. ⁵ Irde Sairpus motmot muruŋ fafor teŋbe Silisiaya Pamfilia nanjare niŋ makaŋ ala goyen kahal po pateŋ kuj Lisia nanjare niŋ taun Maira forok yitiriŋ. ⁶ Gorbe Yulius belej Isip nanjare niŋ taun Aleksandria niŋ hakwa kura goyen Itali nanjare kweŋ tej hike kinyiŋ. Irdeb hakwa go hende kuanj dinkeb go hende hurkutiriŋ.

⁷ Be, kutirij gega meje kuruj huwarkeb wawuj budam makañde hinhet. Irde bekkejde kuj kujbe Nidus taunde forok yitirij. Irde gor mat Rom po kunij yitirij gega, meje muñ kura falmuk ma hirij. Irkeb bada hej hakwa go bul irde Krit motmot muruj denjembe Salmone goyen hanninij yase belej pel irde motmot go ketal urde kutirij. ⁸ Be, kutirij goyenbe meje kuruj po geb, hakwa bemel kuj kuj goyen metenjeñ dirijij. Irkeb makañ feren gama irtijeñ tej kuj tiyuj kura denjembe “Makañ Kamtiñde” gor forok yitirij. Tiyuj gobe Lasea taun bindere hinhin.

⁹ Be, belej kuj hinhetya goyenbe naja fay budam wor po yubul titirij. Irde goñbe Yuda marte Binge Kutña Nalu hubu hej meje buluj kuruj forok yeke makañde epte ma kutek nalu heweñ tike ¹⁰ Pol belej Yuliusya hakware niñ metej marya goyen, “Mel, kunij yeke kunij tihit go belenbe kanduk kuruj kentek geb. Hakwaya samunja yemeyde nindiken manañ buluj hetek geb,” yineñ hayhay yirijij. ¹¹⁻¹² Gega al budam belej, “Garbe meje nalure hakwa hitek moñ geb, Finiks taunde kunij. Gorbe naja buluj heke hakwa hitek gasuj igij geb, taunde gor hej meje goyen doyañ irde hiteke wañ fole tike gab kutek,” yamiñ. Finiks taun gobe Krit motmot goyen muruj, naja kurkur belej mat hinhin. Be, al budam gwaha yekeb Yulius belej Polyen mere gama irtijeñbe hakware niñ metej marte doyañ alya hakwa gote miñ al gote mere po fudinde yej nuryij.

Karam meje kafuram wor po huwaryij

¹³ Be, kunij titekeyabe meje igij mat wake keneñbe mel gore, “Meje neñ yitij go gago forok yihi,” yamiñ. Irde anja tuluj tike hurkukeb hakwa go tej Krit motmot goyen makañ feren gama irtijeñ tej kwamiñ. ¹⁴ Gega hej ga moñ yuware meje kuruj Krit motmot dugure mat katijij. ¹⁵ Irke Finiks taunde kunij yej tunaj urtirij gega, meje go kuruj wor po geb kutek moñ hekeb tubul tike yej belej po hakwa go tej makañ alare tukurij. ¹⁶ Irde meje belej dukukeb motmot dirijeñ kura denjembe Kauda goyen ketal urde kutirij. Goyen-terbe hakwa dirijeñ kura hakwa kuruj neñ kuj hinhetde gor feñ titij tuluj tej hinhin goyen buluj hiyyenkek yejbe tej hakwa

kuruj hende kirmiñ yej hakware niñ metej mar belej kurut yamiñ. Metenjeñ yirijij gega, kamebe tej keramiñ. ¹⁷ Irdeb hakwa kuruj go hende kuj hinhet goyen galañ yiyenkek yejbe kañ tarej belej po yade hakwa yufuk bana yerke kurkukeb hakwa goyen he fere titij yara irde tarej iramiñ. Irde Libia nanjare niñ makañ sinjare Sairtis inej haryende gor ka kiñkiniñ karkuwañ gor hanjen geb, hakwa go kuj gor ñek yiyen yej kafura hamiñ. Irdeb gwaha irteke hakwa ga bekeñde kwi yej anja tubul tike kurkurij. Goyenbe meje belej tej kuj hinhin po.

¹⁸ Be, karam meje kafuram kuruj goyen muñ kura ma falmuk hirij. Irkeb makañ duba karkuwañ karkuwañ gore wañ hakwa go karim ma irde hinhan. Irkeb kuj fay urkeb hakwa goyen muñ kura hipirkeñ hiwi yejbe hakware niñ metej mar belej tiyuj kurar niñ det goyen kura yade makañde yemeyamiñ. ¹⁹ Be, sopte po fay urkeb metej mar belej hakware niñ metej tej tej det kura yade yemeyamiñ. ²⁰ Be, nalu sobamde po makañde hinhet goya goyenbe mejeja makañja goyen kura muñ falmuk ma po haryum. Buluj wor po hekeb nanjaya dinambeya muñ kura ma yintirij. Irdeb, “Go ma hitek. Makañde po kamniñ tihit,” yej nurtirij.

²¹ Be, al buda kuruj go dula ma tike kuj kuj nalu uljande hirij. Irkeb Pol belej huwarde gaha yinyij: “Mel, mere dirmiñ goyen nurdeb Krit motmot ma tubul titij manhan kanduk kuruj gahade ma kente-woñ. Irde hakware niñ detya samunja kuruj gayen ma yemeywoñ. ²² Goyenpoga neñ al buda kuruj gayenbe kura ma po kamtek. Hakwa po ga buluj hiyyen. Niñgeb kafura ma yo. Tarej hej hinayij. ²³ Nebe Al Kurujyen metej al. Yej ge po metej tej hime. Niñgeb hanja wawunbe yende miyoñ belej wañbe, ²⁴ Pol kafura ma yo. Gebe Sisar diliñde huwarde mere tiyayij geb. Irde Al Kuruj belej geya hakwa hende kuj hañ mar bunijeñ nurd yuner faraj yuryen geb go ma kamnayij,’ nina. ²⁵ Niñgeb nebe Al Kuruj belej nina gwahade po forok yiyen yej hekkeñ nurde hime. Niñgeb goke teñbe gago kafura ma hej sanij po hinayij dinhem. ²⁶ Goyenbe hakwa gabe kuj motmotde kura gor hej

gab buluŋ hiyyeŋ geb, goyen nurde ga hinayin,” yinyin.

²⁷ Be, hakwa teŋ Krit motmotde niŋ taun kura denjembe “Makaŋ Kamtiŋde,” go tubul teŋ waŋ waŋ wawuŋ 14 hirin. Goyenterbe meŋe beleŋ po dade makaŋ kura denjem Mediterenian Makaŋ beleŋ goŋ dukuriŋ. Irkeb wawuŋ biŋde gwahadebe hakware niŋ meteŋ mar goreb megeŋ kura bindere hi yara nuramin. ²⁸ Gwahade nurdeb kaŋ yulyaŋ kura teŋbe det kanduk teŋ kaŋ muruŋ kurhan feŋ teŋbe teŋ kerke makaŋ bana kurkuriŋ. Gwahade irde makaŋ go dukuŋmiŋ tunjaŋ tiyamiŋbe 40 mita kenamiŋ. Be, muŋ kura kutŋeŋ teŋbe sopte po tunjaŋ tiyamiŋ. Irde goyareb dukuŋmiŋbe 30 mita po kenamiŋ. ²⁹ Gwahade keneŋbe moŋgo uguŋ po kutekeb hakwa ga hora hende hurkuŋ galaŋ yiyyeŋ yeŋbe aŋga sipte yade hakwa kimyaŋ beleŋ mat yemeyamiŋ. Gwaha irde gor heŋbe araŋeŋ fay urwoŋ yeŋ nurde hinhan.

³⁰ Goya goyenbe hakware niŋ meteŋ mar kurabe busaharniŋ yeŋ aŋga hoyaj kura sopte muruŋ beleŋ mat yemeyhet usi teŋbe kuŋ hakwa dirŋeŋ bikkeŋ isaŋ heŋ hakwa kuruŋ hende keramiŋ goyen teŋ kerke makaŋde kurkuŋ hinhin. ³¹ Irkeb Pol beleŋ go yeneŋbe fulerŋa marja doyaŋ almiŋ Yuliusya hitte kuŋbe, “Meteŋ mar gayen hakwa ga tubul teŋ busaharnayinbe deŋ kuruŋ gayen epte ma hinayin,” yinyin. ³² Gwaha yinkeb fulerŋa mar goreb kuŋ hakwa dirŋeŋ giti irtin kaŋ go walke makaŋ alare katkeb tubul tiyamiŋ.

³³ Be, naŋa miŋge hekeb Pol beleŋ mel go yeneŋbe, “Naŋa fay 14 bana gayen kafura wor po heŋ biŋge kura ma naŋ. ³⁴ Goyenbe kuratiŋ muŋ kura ma kamyen. Niŋgeb dufaytiŋ tareŋ irde biŋge nene tareŋ po heŋ hinayin,” yeŋ kimŋeŋ yiryin. ³⁵ Be, Pol go gwaha yineŋbe kuŋ beret teŋbe al buda kuruŋ go diliŋde beret goke Al Kuruŋ turuŋ irde ubala teŋ niriŋ. ³⁶ Irkeb al buda go Pol beleŋ gwaha yinkeb biŋde igin nurde saŋin heŋbe biŋge namiŋ. ³⁷ Be, hakwa hende gorbe al 276 hinhet. ³⁸ Be, biŋge keŋkela wor po heŋ namiŋ. Irde ep irhet yeŋ nurdeb biŋge kura hinhan gobe hakwa muŋ kura hipirkeŋ hiwi yeŋbe yade makaŋde yemeyamiŋ.

³⁹ Be, naŋa fay urkeb hakware niŋ meteŋ mar beleŋ megeŋ kura kenamiŋ. Goyen-poga naŋa gor hihit yeŋ bebak ma tiyamiŋ. Irde hakwa kuŋ gor heŋ heŋ gasuŋ kura sawsawa miŋyaŋ goyen keneŋbe igin wet gor kuniŋ yeŋ nuramiŋ. ⁴⁰ Irdeb al kurabe kuŋ aŋga gote kaŋ walde pasi yirkeb al kurabe kuŋ hakwa tigiri teŋ teŋ det kimyaŋ beleŋ hiyen gote kaŋ goyen yugu tiyamiŋ. Munaŋ kura marbe hakwa hende niŋ sel goyen isaŋ hamiŋ. Irkeb hakwa gobe makaŋ siŋare sawsawa miŋyaŋde kuriŋ. ⁴¹ Gega kuŋ heŋyabe katul kuruŋ hende hurkuŋ ŋek yeŋ dapsaŋ hirin. Irkeb makaŋ duba karkuwaŋ waŋ kimyaŋ beleŋ mayke maykeb gilgalaŋ iryin.

⁴² Gwaha tike keneŋbe fulerŋa mar beleŋ al koyare niŋ yade kuŋ hinhan goyen galuŋ teŋ kuŋ hugiŋeŋ busaharnak yeŋ bidilare gasa yirniŋ tiyamiŋ. ⁴³ Gega doyaŋ almiŋ Yulius beleŋ Pol niŋ nurdeb fulerŋa marmiŋ utaŋ yiryin. Irdeb, “Fe galuŋ teŋ teŋ nurde haŋ mar go wa solok yeŋ galuŋ teŋ siŋare kunayin. ⁴⁴ Irde fe galuŋ teŋ teŋ ma nurde haŋ marbe hakwa galaŋ yitiŋde niŋ he parwek kura ma det potpot titek kura yanarde galuŋ teŋ kunayin,” yinyin. Be, gwaha mat neŋ tumŋaŋ ala igin po siŋare forok yitirin. Al kura ma kamamiŋ.

28

Malta motmot

¹ Be, neŋ tumŋaŋ siŋare hetekeb motmotde gor niŋ mar beleŋ, “Motmot gabe Malta,” dinaminiŋ. ² Gorbe kigariŋ kuruŋ katke naŋa meŋek wor po hirin geb, mel gore gargar wor po dirde dukuŋ kak kawalde dunamiŋ. ³ Irkeb Pol beleŋ kuŋ he fere kura tawaŋ kak hende kiryin. Goya goyenbe kunere duwi kura he fere bana goŋ hinhin geb, kak beleŋ uka irke busaharde kateŋbe Pol haniŋde isen biŋguŋ tiyyin. ⁴ Irkeb motmotde gor niŋ al beleŋ keneŋbe yinŋeŋ uliŋ mere teŋbe, “Fudinde wor po, al gabe al gasa yirke kamde kamde al. Niŋgeb yeŋbe makaŋde po kamwoŋ gega, go ma kamkeb al banare hi goreb mata buluŋmiŋde muruŋgembe kunere beleŋ isa gago,” yamiŋ. ⁵ Gega Pol go uliŋde misiŋ kura ma nuryin. Irde kunere go taraŋ teŋ kak alare timiyyin. ⁶ Goyenbe mel gore Polbe haniŋya uliŋya pompom wet yinin

tahan ma, huwarde hire mat diliñ girgir irke takteñ mayke bemel po kamenñ tiya yeñ nuramiñ. Irde Pol go daha kura tiyeñ tiya yeñ keñkela po keneñ hinhan. Gega daha kura ma tike keneñbe, “Neñbe usi tihit. Al gabe unğura geb, gago ma kama,” yamiñ.

⁷ Be, Malta motmotde niñ doyañ al kura deñembe Publius goyen gor hinhin. Yeñbe neñ hinhet bindere hinhin, irde megeñmirñbe kurun wor po. Be, yeñ beleñ neñ hoy dirke kuñ yeña wawuñ karwo gor firtiriñ. Gor hitekeb yeñ beleñ gargar dirde igiñ igiñ wor po dirke amañeñ nurde hinhet. ⁸ Be, gor hinhetya goyenbe Publius naniñbe aygany kasorsorya buluñ wor po irkeb gasuñde po firtiñde hinhin. Irkeb Pol go mere momoñmiñ nurdeb kuñ keneñ haniñ yerde uneñ Al Kurun gusuñay irkeb igiñ hiriñ. ⁹ Be, goyen keneñbe garbam mar kurun motmot goyenter niñ goyen pasi po Pol hitte wayamiñ. Irkeb yeñ beleñ garbam mar goke Al Kurun gusuñay irkeb igiñ hamiñ. ¹⁰⁻¹¹ Irkeb go keneñbe palap wor po dirde mata igiñ igiñ po diramiñ.

Pol go Rom taunde forok yiriñ

Be, Malta motmotde gorbe gagasi karwo hinhet. Go kamereb hakwa kura meñe kurun nalu heke gor heñ heñbe nalu go hubu heke kweñ teñ hinhin goyen keneñbe hakwa go hende kutek yitiriñ. Irkeb al buda Malta motmotde niñ gore hakwa hende kuñ heñyabe det goke nurnayin yeñbe det galak dirde yinğeñ po yukun hakwa biñde yerde dunamiñ. Hakwa gobe Isip nañare niñ taun Aleksandria niñ. Hakwa go murunđebe Grik marte tikula al irawa deñembe Kestay Poluksyat toneñ yirtiñ.

¹² Be, Malta motmotde matbe kuñ kuñ Sisili motmot kurunđe gor niñ taun kura deñembe Sairakus forok yitiriñ. Irde naña fay karwo gor hinhet. ¹³ Irde gor matbe kuñ Itali nañare niñ taun kura Regium forok yitiriñ. Be, firtiriñ fay urkeb taun go tubul teñ kutiriñ. Kuñ heñyabe meñe igiñ mat huwarke igiñ po kutiriñ. Be, wawun heñ kuñ sopte fay urkeb Itali nañare niñ taun hoyay kura Puteoli forok yitiriñ. ¹⁴ Gorbe Yesu niñ dufaymiñ tareñ irtiñ mar yupi titiriñ. Irkeb yeñ beleñ pere dirde gargar diramiñ. Be, mel goyabe meter naña unğureñ gor hinhet. Go kamereb Rom kunin yeñ taun go tubul teñ kahayniniñde

kutiriñ. ¹⁵ Irkeb al buda kura Yesu niñ dufaymiñ tareñ irtiñ mar Rom taunde gor niñ beleñ nende mere momoñ nuramiñ. Irdeb wañ neñ ge doyañ hiniñ yeñ gasuñ kura “Apius Maket” ineñ hanñyende gor doyañ dirde hinhan. Munañ al buda kurabe taun kura deñembe “Ferd ferd Gasuñ Karwo” ineñ hanñyende gor wañ doyañ dirde hinhan. Be, kuñ gor forok yeñ Pol beleñ al buda go yeneñ biñde igiñ nurde sañin heñ Al Kurun turun iryiniñ.

¹⁶ Be, kuñ Rom taunde forok yitiriñ. Irkeb Roma gabman beleñ Pol go koyare ma kerdebe ya kura unamiñ. Irke gor heñbe gagasim gagasim ya go damu teñ hinhin. Goyenpoga yeñ unğureñ po ma hinhin. Fuleña al unğureñ kura beleñ doyañ irde hinhin.

¹⁷ Be, Pol go kuñ naña fay karwo kamereb Yuda marte doyañ mar gor hinhan goke keya hiriñ. Be, wañ gabu irkeb gaha yinyiñ: “Kadne yago, nebe nende alya bereya buluñ ma yirmiñ. Irde asininiñ yagot mata kura ma pel irmiñ. Gega Yuda mar Yerusalem hañ gore merem yañ nirde Roma mar haniñde nerañ. ¹⁸ Irkeb Roma mar beleñ gusuñay nirañ gega, miñ goke kura mununke kamtek moñ geb, nade siñare nirmiñ tiyañ. ¹⁹ Irkeb Yuda mar goreb goke igiñ ma nurañ. Irkeb nebe gwaha kura titek moñ nurdeb, ‘Sisar diliñde ga mere tiyeñ,’ yeñ Roma al go inmiñ. Gega nere al goyen tagal yune yeñ ma gwaha inmiñ. ²⁰ Ningeb nigeñ goyen momoñ dire yeñbe gago deñ ge keya hihim. Yuda mar kurun gare al kame wañ doyañ diryeñ yeñ doyañ irde hanñen al goke tagalde himekeb gago koyare nerañ,” yinyiñ.

²¹ Irkeb mel gore wol heñbe, “Yuda mar Yudia nañare hañ gore kura asañ kan ge niñ momoñ dirdem moñ. Irde nende al kura Yudia nañare mat wayan gore kura ulger mere buluñeñ kura ma tagalke nurtiñ. ²² Gega al budam hike kwa kurun gabe deñ Yesu gama irde hañ mar goke tagalde duneñ hañ. Ningeb goke momoñ dirke nurniñ yeñ nurde hite,” inamiñ.

²³ Be, gwaha ineñbe sopte gabu irniñ yeñ nalu tiyamiñ. Be, nalu tiyamiñde gor hekeb Pol hinhinde gor al karim ma gabu iramiñ. Hañkapyu gabu iramiñ gwahade moñ. Irkeb wampot mat Al Kurun beleñ

dirneḡ weḡ doyaḡ yird yird mata goke saba yirke kuḡ kuḡ wawuḡ hiriḡ. Irde Yesu niḡ momoḡ yirmeke bebak tinaḡ yeḡbe Mose beleḡ tikula asaḡde kayyiḡ goya Al Kurunyen mere basaḡ mar beleḡ asaḡde katiḡde gor mat mere gote miḡ tagalyiḡ.

²⁴ Irkeb kura marbe Pol beleḡ mere tiyyiḡ gobe fudinde yekeḡ kurabe usi yeḡ nu-ramiḡ. ²⁵ Mel gore gwaha yeke Pol beleḡ yeneḡbe mere funaḡ gaha yinyiḡ: “Holi Spirit beleḡ mere fudinde kura asetḡ yago nurnaḡ yeḡ Al Kurunyen mere basaḡ al Aisaia momoḡ irkeb gahade kayyiḡ:

²⁶ ‘Al Kurun beleḡ Israel mar hitte kuḡ gaha yinayiḡ nina:

Denbe merene nurde hinayiḡ, irde keneḡ hinayiḡ gega, bebak ma po teḡ hinayiḡ.

²⁷ Fudinde wor po, mel gate biḡbe saḡiḡ wor po.

Kirmiḡbe migisuḡ yurtiḡ. Irde diliḡbe mala titiḡ.

Moḡ manhan kirmiḡde nurde, diliḡde keneḡbe biḡde bebak wor po teḡ ne hitte mulgaḡ heḡ wake sope yirmewoḡ, yitiḡ hi. *Aisaia 6:9-10*

²⁸⁻²⁹ Niḡgeb yiriḡ gwahade po denḡ Yuda marbe Al Kurunyen mere pel irde hanyen geb, Al Kurun beleḡ alya bereya yumulgaḡ teḡ teḡ gote mere igiḡ goyen al miḡ hoyaḡ Yuda mar moḡ hitte teḡ kerke kukeḡ yeḡ beleḡ gab nurde gama irde hinayiḡ goyen momoḡ dirde hime gago,” yinyiḡ.*

³⁰ Be, Pol gobe ya kura Roma gabman beleḡ unke gor heḡbe gagasim gagasim damu teḡ hinhin. Gorbe dama iraw hikeyabe al beleḡ kinniḡ yeḡ waḡ hinhan. Irkeb yeḡ beleḡ, “Igiḡge, waḡ neneḡ hinayiḡ,” yineḡ hinhin. ³¹ Irkeb kafuram moḡ Al Kurun beleḡ dirneḡ weḡ doyaḡ yird yird mataya Doyaḡ Al Kurun Yesu Kristu niḡ tagalde saba yirde hinhin. Irkeb meterḡ teḡ hinhin goyen al kura beleḡ utaḡ irtek ma hiriḡ.

* 28:28-29: Asaḡ hoyanḡdeḡ gahade hi: 29 Irkeb al buda kurunḡ gob bur yeḡ kuḡ heḡyabe Pol mere tiyyiḡ goke yinḡen uliḡ kadam mohonḡde tiyamiḡ.

Rom

Rom niñ Yesuyen alya bereya hitte Pol beleñ asañ kayyinj

¹ Nebe Pol, Yesu Kristuyen metej al. Al Kuruj beleñ meremij iginj Yesu niñ yitij goyen tagal tagal niñ tej ne gayen basija nirde Yesuyen mere basañ al aposel niryinj. ² Be, mere iginj Yesu niñ yitij gobe Yesu megen gar ma wakeya bikkeñ wor po Al Kuruj beleñ Urmiñ goke biña tej mere basañ marmij profet yinke Al Kurujyen asañ wukkeñ wor po bana goñ kayamij go goyen. ³ Al Kuruj Urmiñ al hirij gobe Israel marte doyañ al kuruj Dewityen miñde mat forok yirij. ⁴ Goyenbe Al Kuruj beleñ Holi Spirityen tareñde al goyen kamtiñde mat isañ hekeb yeñbe Al Kuruj Urmiñ goyen kawan wor po hirij. Yeñbe Yesu Kristu nende Doyañ Al Kuruj. ⁵ Urmiñ metej tiyyinj goke teñbe neya metej kadne yagoya gayen Al Kuruj beleñ bunijnej dirde iginj iginj dirde aposelmij dirij. Go dirij gobe Urmiñ goke tej Yuda mar moñ al miñ hoyañ kuruj goyen hitte tagalde tukuñ hitekeb yeñ ge dufaymij tareñ irde meremij gama irde hinayinj yeñbe gogo aposelmij dirij. ⁶ Deñ wor al miñ hoyañ Yuda mar moñ bana mat hoy dirtinj geb, Yesu Kristuyen yufukde hañ mar hitinj hañ.

⁷ Niñgeb asañ gabe deñ Rom niñ alya bereya tumñañ Al Kuruj beleñ bubulkuñne wor po yeñ nurd duneybe, “Nere kudijnej henayinj,” yeñ hoy dirij goko asañ gago kañ hime.

Adoninj Al Kurujya Doyañ Al Kuruj Yesu Kristuya beleñ bunijnej dirde iginj iginj dirdeb bitinj yisikamke iginj po hiwoñ yeñ nurde hime.

Polbe Rom niñ mar yenmewoj wor po yeñ nuryinj

⁸ Be, asañ kañ hime gayen bana mere meheñde wor po momoñ direñ tihim gobe gahade: deñ beleñ Yesu Kristu niñ dufaytj sañjij irtinj hañ gote mere momoñtjbe megeñ kuruj gayen ep heñ tukuñ hi. Niñgeb nebe matatj goko Al Kuruj iginj

wor po nurd unej himyen. Go tej himyen gobe Yesu Kristu beleñ farañ nurkeb gogo tej himyen. ⁹⁻¹⁰ Fudinde, Al Kuruj gusuñañ irde henya hugijnej deñ ge bene sir ma yeñ hiyen gobe Al Kuruj wor fudinde yeñ nurde hi. Al Kuruj niñ metej tej hime gabe bener mat fudinde wor po mere iginj Urmiñ goke yitij goyen tagalde tukuñ himyen. Irde deñ hitte kuñ kuñ niñ kurut yeñ himyen gega, go ma kuñ dinmirij geb, gayenterbe Al Kurujyen dufayde kenem deñ hitte kuñ kuñ niñ beleñ kerd nunwoñ yeñ nurde gusuñañ irde hime.

¹¹ Fudinde, nebe deñ goyen Holi Spirityen tareñde mata forok yird yird gote tareñ nuntinj goyen kura dunmeke sañjij hewoj yeñ nurdeb deñ hitte kuñ dentek wor po nurde hime. ¹² Gogab denya neya tumñañ heñbe ne beleñ Yesu niñ dufayne tareñ irde himyen goyen deñ beleñ neneñbe tareñ henayinj, irde ne wor deñ dufaytj Yesu niñ sañjij irtinj goyen deneybe tareñ hewoj. ¹³ Goyenbe, kadne yago, nebe deñ hitte kuñ dene yeñ wawuj budamde kurut yeñ himyen gega, beleñ miñmoñ wor po nirde hike wañ wañ gago hihi goyen nurwoñ yeñ nurde hime. Nebe al miñ hoyañ Yuda mar moñ naña hoyañde hañ mar hitte kuñ metej tej gote igineñ yawarde hinhem gwahade goyen po, deñ hitte wor kuñ metej tej gote igineñ yawarmewoj yeñbe gogo deñ hitte kuñ kuñ niñ kurut yeñ himyen.

¹⁴ Be, nebe Grik marya* al miñ hoyañ Grik mar moñya hitte kuñ metej tej tej gobe bada hetek epte moñ, metej go titek po hime. Irde al dufaymij wukke ma dufaymij wukke moñ goke metej tej hayinj ninyinj geb, goyen goke manañ metej tej hitek po himyen. ¹⁵ Gwahade niñgeb deñ Rom niñ mar hitte wor kuñ Yesu niñ yitij mere iginj goyen tagaltek wor po nirde hi.

¹⁶ Fudinde, Yesu niñ yitij mere gobe Al Kurujyen tareñ geb, al kura mere go fudinde yeñ nurde gama irde hañ mar goyen iginj Al Kuruj hitte yumulgañ titek hi. Yumulgañ tiyyej mar goyen meheñdebe Yuda mar wa yawaryej, irde gab Yuda mar moñ al miñ hoyañbe kame

* 1:14: Grik marbe megen niñ alyen saba karkuwan yawartinj mar yeñ nurde yuney hanjen. Munañ al miñ hoyañbe gwahade yawartinj mar moñ yeñ nurd yuney hanjen.

yawaryej. Ninggeb goke tejbe Yesu niñ yitiñ mere igiñ tagal tagal niñ memya ma hej hime. ¹⁷ Al Kuruj belej Yesu niñ yitiñ mere goyen hende huwardeb yingej diliñde al huwak hej hej belnej goyen kawan forok irde hi geb, mere igiñ gobe Al Kurujyen sañiñ dinerj hime gago. Al Kurujbe al kura Yesu niñ dufaymiñ tareñ irde hinayij mar go po gab al huwak yej yinyej. Al huwak hej hej belej hoyarjbe hubu wor po. Ninggeb goke Al Kurujyen asañde gahade katij hi:

“Al kura Al Kuruj niñ dufaymiñ tareñ irke Al Kuruj belej al huwak yej kinyej al gobe Al Kurujya hugiñej hiriryey,” yitiñ hi. *Habakuk 2:4*

Al Kurujbe alyen mata buluj goke bij ar yej hiyen

¹⁸ Goyenpoga megen niñ alya bereyabe Al Kuruj palap irtek mata ma tej mata buluj po tej hañ. Go mar gobe mata buluj tejbe Al Kurujyen mere fudinde goyen pel irde hañyen. Goke tejbe Al Kuruj sañijmiñ kuruj wor po gore beararmiñ yikala yirde hiyen. ¹⁹ Al Kurujbe al gwahade yej al belej kenej bebak tinayij yejbe kawan po yikala yirtiñ geb, al belej Al Kurujbe gwahade yej kejkela nurd untek po hañyen. ²⁰ Al Kurujyen mataya tareñmiñ hubu ma hetek goya gobe al diliñde epte ma yenej bebak titek. Goyenpoga det Al Kuruj belej yirtiñ goyen yenejbe matamiñya tareñmiñya gobe gwahade yej bebak titek. Ninggeb al kura belej epte ma, “Nebe Al Kuruj ma nurde unej hime,” yiyyej.

²¹ Al belej Al Kurujbe al gwahade yej nurde hinhan gega, yejbe Al Kuruj yej deñem turuj yaj ma irde, igiñ nurd unej unej mata ma tej hinhan. Dufaymiñ gote iginejbe hubu wor po. Dufaymiñbe kukuwamiñej wor po geb, kidoma bana hañ yara Al Kurujyen mere fudinde goyen epte ma bebak titek hinhan. ²² Mel gobe dufay wukkekniniñ yaj yej hinhan gega, kukuwa po hej hinhan. ²³ Irdeb Al Kuruj gwahader hitij goyen deñem turuj yaj irtinejbe harhok unej al yingej haniñde det tonej yirtiñ kame hubu hetek goyen Al Kurujniniñ yej turuj yirde hinhan. Det tonej yirde hinhan gobe al, nu, dapña, irde det megen gargar kuj hitij gote tonej yirde doloj yirde hinhan.

²⁴ Ninggeb Al Kuruj belej matamiñ goke yenej unaj tikeb dufaymiñ buluj go po gama irde mata buluj kuruj po tej hinhan. Gwaha yirkeb megen niñ mata buluj titek dufaymiñ go po gama irde leplep mata tej yingej goyen buluj wor po yirde hinhan. ²⁵ Mel gobe Al Kurujyen mere fudinde goyen gama irtinejbe usi mere gama irde hinhan. Irde Al Kuruj, det kuruj gayen yiryij al goyen doloj irde yej ge metej titneñbe yej belej yiryij det goyen yade doloj yirde goke metej tej hinhan. Goyenbe hugiñej turuj irtek albe Al Kuruj, yej unjkurej po. Fudinde wor po.

²⁶ Be, mel gobe mata gwahade tej hinhan geb, gogo Al Kuruj belej yubul tike mata memyak tej tej dufay belej po haga yuryij. Gwaha yirkeb berebe un yagoya ulij gabu ird ird belnej wor po goyen tubul tejbe bere yingej ulij sikkej gabu yirde hinhan. ²⁷ Gwahade goyen po, al diriñ wor berem yagoya ulij gabu ird ird belnej fudinde goyen tubul tejbe al yingej ulij sikkej gabu ird ird niñ po pultik yej hinhan. Al yingej ulij mata buluj mormok memyak wor po goyen tej heñbe gote murujgem buluj wor po gobe bikkej tamijyen hinhan.

²⁸ Goyenbe go po moñ. Albe Al Kuruj nurd unej unej niñ igiñ ma nurde hinhan geb, yej belej yubul tike yingende dufay buluj go po gama irde mata buluj Al Kuruj belej bisam irtiñ goyen tej hinhan. ²⁹ Be, gwaha tej hike biñdebe mata huwak moñya mata bulujya det uguñ po yad yad niñ po dufay hej hej matayabe dufay bulujya kurayen kurayen gore po makij hitij hinhan. Irde kadom igiñ mat hike yenejbe daniñ neñ gwahade moñ yej nurd nurd mata, al gasa yirke kamde kamde mata, fuleña mata, al usi yird yird mata, al buluj yird yird mataya al yiya yird yird matayabe kuruj wor po. ³⁰ Go mar gobe mere buluj mat tej tej mata, Al Kuruj niñ igiñ ma nurd unej unej mata, parpar mata, neñ nurhet nurhet matayabe, yingej ge turuj turuj tej tej mataya tej hinhan. Irde mata buluj tijeñ yingej forok yirde hinhan. Irdeb miliñya naniñyat mere ma nurde hinhan. ³¹ Go mar gobe dufay igiñ miñmoñ, irde mere kura tej go ma gama ird ird mata, al hoyarj niñ amañej

ma nurd nurd matayabe, al hoyar buniner nurd yuner yuner matabe hubu wor po. ³² Mata go tej harj marbe Al Kuruj belej gasa yirke kamnayin yej Al Kurujyen saba sanjir huwak wor po goyenter yitij gobe nurde hanjen gega, mata buluj go tej tej nij bada ma hej hanjen. Goyenbe go po moj. Mel gobe al kura dilinde mata goyen tej hike yenenbe, "Mata iginj tahañ," yiner turuj yirde hanjen.

2

Mata buluj marbe Al Kuruj belej merem yarj yiryey

¹ Ningeb deñ megen nij marbe mata bulujninij ga moñ yej kadtinde mata kura yener goke tagal yuner harj gobe iginj ma tej harj. Kadtinde mata goke yej harj gobe dindiker wor mata buluj gwahade po tej harj geb, meretij goreb dindiker goyen po merem yarj dirde hi. ² Al Kuruj belej mata gwahade tej harj mar goyen merem yarj yiryey gobe mali mali ma yiryey, mata bulujmij goyen kenkela bebak yirdeb merem yarj yiryey yej nurde hite. ³ Ningeb deñ megen nij mar belej al kura mata buluj tikeb goke tagalde hanjen gega, deñ wor mata buluj goyen tej hanjen kenem Al Kuruj belej matatij goke merem yarj ma diryey yej nurde harj? ⁴ Irde Al Kuruj belej iginj iginj dirke mata bulujtij yubul tej Al Kuruj nij bitij mulgarj hamij goyen bebak ma tej harj? Ningeb yej belej iginj iginj dirde mata bulujtij goke aranjij ma merem yarj dirdeb bitij mulgarj hewoj yej doyarj hej hej ge pijey ma hej hiyen goyen det dirnej yej nurde harj?

⁵ Goyenpoga deñbe tonanjtij tareñ wor po, irde mata bulujtij yubul tej Al Kuruj nij bitij mulgarj hetek dufay ma hej harj geb, mata buluj tej teban tej hikeb mata bulujtij kuruj wor po hej hi. Gwaha tej hike kuj kuj nalu funarj forok yekeb Al Kuruj belej mata bulujtij kuruj goke bearar tej goke merem yarj wor po diryey. Yej belej merem yarj diryey gobe huwak mat diryey geb, al kura belej goke danij gwaha taha intek moñ. ⁶ Al Kurujbe megen nij alya bereya kuruj gayen matamin dahade tej hitij gobe murungem wor gwahade po yuney. ⁷ Al kura huginij mata iginj po tej henya Al Kuruj deñem turuj yarj

irde palap irde yenya huginij hiwoñ yejbe gwahade hej hej belej nij nankeney harj marbe Al Kuruj belej yinjenya huginij hej hej mata goyen yuney. ⁸ Gega al kura yingey ge po nurde harj marya Al Kurujyen mere fudinde pel irde mata buluj po gama irde harj maryabe Al Kurujyen bearar bana po hej gote murungem buluj wor po tenayin. ⁹ Ningeb al kura Al Kuruj dilinde mata buluj tej harj marbe tumjarj kanduk kuruj bana hej bin misij wor po nurde hinayin. Mata gwahade gobe Yuda mar hitte forok yiyyey, irde Grik mar hitte wor forok yiyyey. ¹⁰ Munarj al kura Al Kuruj dilinde mata iginj tej harj marbe tumjarj Al Kuruj belej deñem turuj yarj yirde, turuj yirde, bin yisikamke iginj po hinayin. Mata gwahade gobe Yuda mar hitte forok yiyyey, irde Grik mar hitte wor forok yiyyey. ¹¹ Al Kurujbe al mij kura po iginj yirde al mij hoyanbe buluj yirde ma tej hiyen geb, gogo al tumjarj hitte gwahade po forok iryey.

¹² Be, Yuda mar moñ al mij hoyarj Moseyen saba ma nurdeya ga mata buluj tej harj marbe Al Kuruj belej gwamuj yuryey gega, Moseyen saba go hende ma huwarde gwamuj yuryey. Munarj Yuda mar, Moseyen saba nurdeya ga mata buluj tej harj marbe Moseyen saba go hende huwarde merem yarj yiryey. ¹³ Gobe Moseyen saba dulinurde harj marbe Al Kuruj dilinde huwak moñ, munarj saba goyen nurde gama irde harj marbe al huwak yej yinyey geb, gago diney hime. ¹⁴ Be, al mij hoyarj Yuda mar moñ Moseyen saba go ma nurde harj mar kurabe ma nurde henya saba goyen gama irde hanjen. Al gwahade gobe yingey Moseyen saba goyen nurtij yara geb, Moseyen sabare mata gwaha gwaha tej hinayin yitij goyen binde po pul yeke gama irde hanjen. ¹⁵ Go tej harj gobe mel gore ma nurde hikeya bin bana Moseyen saba goyen kirtij yara harj goyen dikala dirde harj. Irde mata buluj nijbe binde mat buluj yej nurde harj, munarj mata iginj nijbe iginj yej harj. ¹⁶ Be, Al Kuruj belej al merem yarj yird yird gobe nalu funarjde forok yiyyey. Go nalurebe Al Kuruj belej Yesu Kristu inke alyen dufay buluj banare hitij goyen kawan yirde goke merem yarj yiryey. Yesu nij yitij mere iginj

ne belej tagalde himyen gore mere gayen kawan po dikala dirde hi.

Yuda marya Moseyen sabaya

¹⁷ Be, deñ hañ bana goyen al kura belej, “Neñbe Yuda mar. Irde Al Kurun belej saba Mose unyij goyen keñkela gama irde hityen geb, neñ po gab Al Kurunya awalikde hite,” yeñ yingey ge turuñ turuñ teñ hañyen. ¹⁸ Go mar goreb, “Neñbe Al Kurunyen dufay kenej bebak teñ hityen. Irde Moseyen saba gama irde igij mat po mata teñ hityen geb, damiñbe igij munañ damiñbe buluñ goyen keñkela bebak teñ hityen,” yeñ hañyen. ¹⁹ Irdeb, “Neñbe al kura diliñ titmiñ yara Al Kurun nurde uney uney belej ma kenej hañ mar goyen belej yikala yirde hityen. Irde mata buluñ gote kidoma bana hañ mar gote hulsu yara heñbe Al Kurunyen mere keñkela bebak yirde hityen,” yeñ hañyen. ²⁰ Irde Moseyen saba bana mere fudinde gobe nurd pasi hitij yeñ nurdeb, “Al dufaymiñ kukuwamiñ marte mata sope irde, al kura diriñ kalak yara Al Kurunyen mata keñkela ma bebak teñ hañ mar goyen saba fudinde yirde hityen,” yeñ hañyen.

²¹ Goyenpoga deñ gwahade nurde al hoyañ saba yirde hañ marbe dahade niñgeb dindikeñbe sabatiñ goyen gama ma yirde hañ? Al hoyañbe kawe ma teñ hinayiñ yineñ hañ gega, dindikeñbe daniñ kawe teñ hañ? ²² Deñ belej al hoyañbe, “Al berem yañbe bere hoyanya duwan teñ teñ mata ma teñ hinayiñ,” yineñ hañ gega, deñbe go mata goyen teñ hañ. Irde det toneñ yirtiñ goyen doloñ yird yird matamiñ goke buluñ wor po nurd yuneñ hañ gega, daniñ geb det toneñ doloñ yird yird gasuñde kuñ detmiñ kawe teñ hañ? ²³ Deñbe Moseyen saba nurde hañ go muñ goke turuñ turuñ teñ hañ gega, sabamiñ goyen pel irde mata buluñ teñ hañ goreb Al Kurunyen denem buluñ irde hañ. ²⁴ Deñ Yuda marte mata gokeb Al Kurunyen asañde gahade katiñ hi: “Deñ gore mata buluñ tikeb al miñ hoyañ Yuda mar moñ belej deneybe Al Kurun nanyañ irde hañ,” yitiñ.

²⁵ Be, deñ belej Moseyen saba keñkela gama irde hañ kenem guba yeñ yeñ mata gobe miñ miñyañ hiyyey. Goyenpoga sabamiñ go walde hañ kenem guba yitiñ hañ gobe miñ miñmoñ heñ al miñ hoyañ

Yuda mar moñ yara henayiñ. ²⁶ Gega al miñ hoyañ Yuda mar moñ gore Moseyen saba keñkela gama irde hinayiñ kenem mel gobe guba ma yitiñ gega, Al Kurun diliñdebe guba yitiñ yara henayiñ. ²⁷ Niñgeb al miñ hoyañ Yuda mar moñ guba ma yitiñ goreb Moseyen saba keñkela gama irde hinayiñ gobe go mar goreb deñ Yuda mar Moseyen saba keñkela nurtiñ irde guba yitiñ gega saba pel irde hañ mar goyen kame Al Kurun diliñde huwarde merem yañ dirnayiñ.

²⁸ Fudinde, al kura Yuda marte mata gama irdeb uliñde po Yuda mar al hiyyey, goyenpoga Al Kurun diliñdebe Yuda mar al fudinde ma hiyyey. Uliñde po guba yiyyeybe epte ma Yuda mar al fudinde hiyyey. ²⁹ Niñgeb al kura biñde mat wor po Al Kurun nurd uney hañ mar go po gab Yuda mar fudinde wor po. Irde Al Kurun diliñde guba yeñ yeñ mata fudindebe duliñ Moseyen saba hende hendem po gama irde sisihik walde hinayiñ gogo moñ. Guba yeñ yeñ mata fudindebe Holi Spirit belej al biñde dufayya mataya gergen yiryeñ gogo. Al gwahade gobe al megen niñ belej ma turuñ yirnayiñ. Al Kurun belej po gab turuñ yirde hiyyey.

3

Al Kurunyen mata huwak

¹ Be, Yuda marbe gwahade geb Yuda mar al heñ heñ gote igineñbe dahade? Irde guba yeñ Yuda mar henayiñ gote igineñ igiñbe dahade go goyen tenayiñ? ² Fudinde, Yuda mar hittebe det igiñ budam hañ. Goyenbe det igiñ budam hañ bana goyen det kurun wor pobe Al Kurun belej Yuda mar goyen basiña yirdeb meremiñ yunyij gogo.

³ Goyenpoga Yuda mar kurabe Al Kurun belej meremiñ yunyij goyen biñde mat fudinde yeñ ma nurdeb gama ma iramiñ. Gwahade niñgeb mel gote matamiñ goke Al Kurun belej igiñ ma nurdeb bikkeñ mel goke biña tiyyij goyen walyey? ⁴ Epte moñ wor po. Megen niñ marbe gwaha gwaha titek yeñ biña teñ hanyen goyen ma gama irde usi po teñ hanyen gega, Al Kurunbe mere teñbe goyen po gama irde hiyen. Niñgeb goke teñbe Al Kurunyen asañde gahade katiñ hi:

“Doyarj Al Kururj, ge belej merere huwarde mere tikeb mata huwakge kawan hiyyej,

irde al kura belej usi tiya gintek ma hayinj,” yitij. *Tikij 51:4*

⁵ Goyenbe megen nij marte matare gaha yewej geb, mere gabe igij ma buluj goyen dufay henarj ko. Mere gobe gahade: Al Kururjbe al huwak wor po goyen nende mata buluj belej kawan wor po irde hi kenem goke daha yetek? “Danij mata bulujninij goke Al Kururj belej bearar tenjbe gote murungem buluj dunej hi? Gobe igij ma tiya!” yetek? ⁶ Moj, epte ma gwaha yetek! Munarj mere goyen fudinde manhan megen nij marte mata buluj gote murungembe epte ma yunworj. ⁷ Gega al kura belej dufaymij sorj hekeb, “Ne belej usi mata timekeb gore Al Kururjbe mata fudinde po terj hi goyen kawan iryey. Irkeb denem tururj yarj hiyyey. Goyenbe dahade geb Al Kururj belej mata buluj al ninej merem yarj niryey? Epte moj!” yiyyey. ⁸ Mere gobe kukuwamnej wor po. Mere gobe, “Kame mata igij forok yey yey ge terj mata buluj terj hitek,” yey hanjen go goya turjande. Goyenbe al kura belej nej gayen mere buluj mat dird dird nij tenjbe nej ge yey, “Mel gore al saba gwahade yirde harj,” dinej harj. Ningbe go mar gobe Al Kururj belej mere terj harj gote murungem buluj wor po yuntek mata goyen gogo terj harj.

Megen nij marbe tumnarj mata buluj minyarj

⁹ Be, gwahade ningeb nej Yuda marbe al mij hoyarj Yuda mar moj gote folek? Moj. Ne belej mehejde Yuda mar ma al mij hoyarj wet kura goyen tumnarj mata buluj bana harj dinhem gogo. ¹⁰ Be, mere gokeb Al Kururjyen asarjde gahade katij hi: “Al Kururj dilijde al huwakbe hubu wor po.

Al kura huwak ma po hi.

¹¹ Al kura Al Kururjyen mere bebak ma po terj hi. Hubu wor po.

Al unjkurej murj kura Al Kururj nij ma narjkeney hi.

¹² Al tumnarj sorj hej mata bulujde kattij geb,

Al Kururjyen metey epte ma titek harj.

Al unjkurej murj kura mata igij titek ma hi. Hubu wor po.” *Tikij 14:1-3; 53:1-3; Eklisiastis 7:20*

¹³ “Al hapekbe al mete titek gasurj yara geb, meremij gore al hoyarj buluj yirde hi.

Irde melak belejbe usi mere po terj hi.” *Tikij 5:9*

“Irde dinonjbebe kunere duwi belej al yisike kamde hanjen det goyen harj.” *Tikij 140:3*

¹⁴ “Mohonjbebe al karan yurde al bij misij kattek mere belej po makinj hi.” *Tikij 10:7*

¹⁵ “Kahanjbe hugijey al gasa yirke kamde niy po araney kurj harj.

¹⁶ Yey belej niy damde kunayij kururj gobe hugijey al buluj yirde, kanduk kururj wor po yuney harj.

¹⁷ Yeybe al bij kamke igij hej hej belejbe go ma nurde harj.” *Aisaia 59:7-8*

¹⁸ “Go mar gobe Al Kururj nij kafura ma hej harj,” yitij hi. *Tikij 36:1*

¹⁹ Be, nejbe Moseyen saba bana mere yitij kururj gobe saba gote yufuk bana harj mar goke yitij yey nurde hite. Gogab megen nij al kura belej mata bulujmij goke epte ma, “Nebe al huwak,” yiyyey, irde megen nij mar tumnarj Al Kururj dilijde ulijde merem yarj henayij. ²⁰ Ningeb al kura Moseyen saba tumnarj gama irtek mijmoj geb, al tumnarj epte ma Al Kururj dilijde al huwak henayij. Gwahade yarabe Moseyen saba goreb mata bulujninij kawan dikala dirke yenej bebak terj hityen.

Al Kururj dilijde huwak hej hej belej

²¹ Ningeb Al Kururj dilijde al huwak hej hej belej hoyarj dikala dirtij hi. Gobe Moseyen saba moj. Belej goke bikkej Mose belej sabamijde tagalyij, irde Al Kururjyen mere basarj mar porofet wor goke tagalamij. ²² Ningeb al kura Yesu Kristu nij dufaymij tarej irmayij marbe tumnarj Al Kururj belej al huwak yinyey. Yesu nij dufaymij sarjij irtij mar bana kurabe huwak, munarj kurabe huwak moj ma yinyey. Tumnarj turjande ala al huwak yinyey. ²³ Fudinde, al tumnarj Al Kururj dilijde mata buluj titij ala geb, Al Kururjyen tarej tururj yarj bana epte ma hitek harj. ²⁴ Gega Al Kururj belej bunijey

yirde iginj iginj yirde hiyen geb, Yesu Kristu beley yumulganj tej tej beley kirtinj goyen gama irde hinayinj marbe al huwak yej yinyej. Goyenbe gwahade hej hej gobe murungem moj, dulinj gwahade hinayinj.²⁵ Al Kurujbe al kura Yesu Kristu beley yej ge tej darim wok irde kamyinj goke dufayminj tarej irkeb mata bulujminj halde yuney yej Yesu goyen tej kerke katyinj. Irde alyen mata buluj ninj tej dapja gasa yirde Al Kuruj galak irtinj yara hirinj. Al Kuruj beley go tiyyinj gobe mataminj huwak goyen Urminj ulinjde kawan forok iryinj. Kawan forok iryinj gobe Al Kuruj beley bikkej al mata buluj tej hinhan goyen goke ma nurde aranjey bearar ma tej gote murungem ma yuney hinhinde mat gogo mataminj huwak goyen kawan forok iryinj.²⁶ Al Kuruj beley Yesu ulinjde mata bulujninij gote murungem unyinj gobe Al Kurujbe al huwak goyen kawan dikala dird dird nijbe gogo tiyyinj. Gwaha tiyyinj al gobe al huwak wor po. Irde al kura Yesu ninj dufayminj sanjij irnayinj marbe tumjanj al huwak yej yinyej goyen kawan dikala direj yejbe gogo tiyyinj.

²⁷ Ningeb nej albe da matanininij goke turuj turuj tej hitek? Irde beljej daminj go goyen gama irde al huwak hetek? Moseyen saba gama irde Al Kuruj dilinjde al huwak hetek? Epte moj! Yesu ninj dufayninij tarej irteke gab Al Kuruj beley al huwak yej dinyej.²⁸ Fudinde, albe epte ma Moseyen saba gama irde Al Kuruj dilinjde al huwak henayinj yej nurde hite. Yesu ninj dufayminj tarej irde gab al huwak henayinj yej nurde hite.²⁹ Be, Al Kuruj gayen Yuda marte Al Kuruj po? Yejbe al mij hoyaj Yuda mar moj gote Al Kuruj moj? Moj geb! Yejbe al mij hoyaj gote Al Kuruj manaj geb.³⁰ Ga yihim gabe Al Kurujbe unjurej po geb, gago yihim. Ningeb Yuda mar guba yej hanjen goya al mij hoyaj guba ma yej hanjen goya goyen Yesu ninj dufayminj sanjij irnayinbe tumjanj Al Kuruj dilinjde huwak yej yinyej.³¹ Be, gwahade ningeb nejbe Yesu ninj dufayninij tarej irde hityen geb, Moseyen sababe pel irde mali mata titek? Moj, epte ma gwaha titek. Nej beley Yesu ninj dufayninij tarej irde hitekbe Moseyen saba gote mij kuruj goyen tumjanj gama irde

pasi hetek.

4

Abrahambe al huwak

¹ Be, Abrahambe nej Yuda marte asininij. Ningeb Abrahambe daha tiyyinj goyen goke nurtek. Gogab Yesu Kristu ninj dufay sanjij ird ird mata goyen bebak titek.² Be, Abrahambe mata iginj tej hinhin gore Al Kuruj dilinjde al huwak iryinj manhan mataminj goke yingej ge turuj turuj tiwoj. Gega mataminj goke kura Al Kuruj dilinjde turuj turuj titek moj hinhin.³ Ningeb goke Al Kurujyen asanjde dahade katij hi? Merebe gahade: “Abraham go Al Kuruj beley mere iryinj goyen fudinde yej nurdeb dufayminj tarej iryinj. Irkeb Al Kuruj beley go kenejbe al huwak yej nurd unyinj,” yitij hi.

⁴ Be, al kura metej tikeb metej gote mij al gore murungem unyey. Ningeb murungem gobe metej tiyyej gote damum geb, dulinj una ma yetek.⁵ Goyenpoga Al Kurujbe al kura mata iginj tiyyej goke al huwak ma inyey. Gwahade yarabe al kura Al Kuruj beley mata buluj mar goyen iginj al huwak yiryey yej nurde yej ge dufayminj tarej irkeb goke Al Kuruj beley al go al huwak yej nurd unyey.⁶ Ningeb Israel marte doyaj al kuruj Dewit manaj al kura Al Kuruj beley al gote metej dahade tiya goke ma nurdeb al huwak inyey al gobe Al Kuruj beley guram irde sanjij irtinj al wor po yej nurdeb gaha yirij:

⁷ “Al kura Al Kuruj beley mata bulujminj halde unejbe mata buluj mijmoj inyey al gobe amanjey wor po nurde hiyey.

⁸ Irde al kura Doyaj Al Kuruj beley mata bulujminj goke ma nuryej al gobe amanjey wor po nurde hiyey,” yitij hi. *Tikij 32:1-2*

⁹ Be, Al Kuruj beley gwaha mat guram yirde tarej yirtek marbe Yuda mar guba yej hanjen goyen po guram yiryey? Ma, al mij hoyaj Yuda mar moj guba ma yej hanjen goyen manaj guram yiryey? Tumjanj guram yiryey geb. Be, Abraham ninj nurnaj. Nejbe, “Abraham beley Al Kuruj ninj dufayminj tarej irke Al Kuruj beley al huwak inyinj,” yihit.¹⁰ Gega Abrahambe daha naja Al Kuruj dilinjde al huwak hirinj?

Guba yiriŋ kamere ma guba ma yiriŋya? Yeŋ al huwak hiriŋ gobe guba ma yiriŋya al huwak hiriŋ. ¹¹ Irdeb kame gab guba yiriŋ. Guba yiriŋ gobe yeŋ beleŋ guba ma yeŋya Al Kuruŋ niŋ dufaymiŋ saŋiŋ iryiŋ goke teŋ Al Kuruŋ beleŋ al huwak iryiŋ gobe fudinde yeŋ bebak teŋ teŋ niŋ gogo guba yiriŋ. Niŋgeb yeŋbe al kura guba ma yitiŋ gega, Al Kuruŋ niŋ dufaymiŋ tareŋ irde haŋ mar kuruŋ gote naniŋ hitiŋ hi. Gobe go mar goyen Al Kuruŋ diliŋde al huwak yeŋ nurd yuneŋ yeŋbe gogo Al Kuruŋ beleŋ Abraham goyen gwaha iryiŋ. ¹² Irde Abrahambe al guba yeŋ haŋyen marte naniŋ manaŋ. Goyenbe tumŋaŋ moŋ. Guba yitiŋ mar bana goŋ al kura Abraham beleŋ guba ma yeŋya Al Kuruŋ niŋ dufaymiŋ tareŋ iryiŋ mata goyen gama irde haŋ mar gote naniŋ hitiŋ hi.

Al Kuruŋbe biŋa tiyyiŋ goyen gama iryiŋ

¹³ Be, Abrahamya foŋeŋmiŋ yaŋoyabe kame megeŋ kuruŋ gayen teŋ gote miŋ mar henayiŋ yeŋ Al Kuruŋ beleŋ Abraham diliŋde biŋa tiyyiŋ gobe Abraham gore Moseyen saba gama irde hike gogo biŋa tiyyiŋ? Moŋ. Gwaha titŋeŋbe Al Kuruŋ niŋ dufaymiŋ saŋiŋ irke gab al huwak ineŋbe gogo biŋa tiyyiŋ. ¹⁴ Niŋgeb Al Kuruŋ beleŋ biŋa tiyyiŋ goyen Moseyen saba gama irde ga tetek manhan Al Kuruŋ niŋ dufay tareŋ ird ird gobe miŋ miŋmoŋ hewoŋ. Irde Al Kuruŋ beleŋ Abraham hitte biŋa tiyyiŋ goyen wor miŋ miŋmoŋ hewoŋ. Goyen-poga gwahade moŋ. ¹⁵ Moseyen sababe hi gega, al beleŋ goyen ma gama irde hikeb goreb Al Kuruŋyen bearar bana yukuŋ hiyen. Goyenbe Moseyen saba goyen miŋmoŋ manhan al beleŋ mata kura tike mata buluŋbe gogo taha ma ineŋ hiwoŋ.

¹⁶ Niŋgeb albe Yesu Kristu niŋ dufaymiŋ tareŋ irke gab Al Kuruŋ beleŋ bikkeŋ detmiŋ yuneŋ yeŋ biŋa tiyyiŋ goyen yunyeŋ. Gogab Al Kuruŋ beleŋ buniŋeŋ yirde igiŋ igiŋ yirdeb detmiŋ duliŋ yuneŋ yeŋ biŋa tiyyiŋ goyen Abrahamyen asem weŋ dufaymiŋ yeŋ ge saŋiŋ irmayiŋ mar goyen tumŋaŋ fudinde wor po tenayiŋ. Al kura Yuða mar Moseyen saba bana haŋ gore Yesu Kristu niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ kenem yeŋbe Abrahamyen diriŋeŋ weŋ geb, Al Kuruŋ beleŋ yeŋ ge biŋa tiyyiŋ goyen tenayiŋ. Irde al kura al miŋ hoyar Moseyen saba

bana ma haŋ gore Yesu Kristu niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ kenem yeŋ wor Abrahamyen diriŋeŋ weŋ geb, yeŋ wor tenayiŋ. ¹⁷ Niŋgeb gokeb Al Kuruŋyen asaŋde gahade katiiŋ hi: “Ne beleŋ al miŋ kurayen kurayen kame forok yenayiŋ kuruŋ gote asem girhem,” yitiŋ. Niŋgeb Abraham gobe Al Kuruŋ diliŋde adoniniŋ. Abraham gobe Al Kuruŋ beleŋ al kamtiŋ wor igiŋ yisaŋ hiyyeŋ, irde det miŋmoŋ wor pore mat det forok yiryen yeŋ dufaymiŋ yeŋ ge saŋiŋ iryiŋ. ¹⁸ Abrahambe gwaha mat kura diriŋ miŋyaŋ heweŋ yeŋ ma nurde hinhinya goyenter Al Kuruŋ beleŋ biŋa teŋya, “Asige yaŋobe budam wor po henayiŋ,” inyiŋ goyen fudinde yeŋ nurde diriŋ niŋ doyaŋ heŋ hinhin. Niŋgeb Al Kuruŋ beleŋ inyiŋ gwahade po, al miŋ kurayen kurayen kuruŋ gote asem hiriŋ. ¹⁹ Be, yeŋ hitte diriŋ forok ma yekeyabe damam 100 heŋ alik buluŋ po heŋ gwaha mat kura diriŋ forok irtek ma hiriŋ. Irde berem Sara wor gwahade po diriŋ yad yad nalumbe fole wor po tiyyiŋ. Gega Abrahambe Al Kuruŋ beleŋ diriŋ ma nuneŋ hi yeŋ dufaymiŋ tareŋ ird ird goyen yul ma yiriŋ. ²⁰⁻²¹ Yeŋbe Al Kuruŋ beleŋ yeŋ ge biŋa tiyyiŋ goke hekkeŋ nurdeb dufay budam ma iryiŋ. Irdeb Al Kuruŋ beleŋ biŋa tiyyiŋ kuruŋ goyen igiŋ forok irde nunyeŋ yeŋ nurde hinhin geb, yeŋ ge dufaymiŋ tareŋ irde hinhin gore saŋiŋ irkeb Al Kuruŋ deŋem turŋuŋ yaŋ irde hinhin. ²² Niŋgeb Al Kuruŋ beleŋ dufaymiŋ tareŋ goyen keneŋbe, “Yeŋbe al huwak,” yiriŋ. ²³ Goyenbe Al Kuruŋ beleŋ asaŋmiŋde mere bilmiŋ “Yeŋbe al huwak,” yiriŋ gobe Abraham yeŋ ge po ma yiriŋ. ²⁴ Mere gobe neŋ gayen gake manaŋ yiriŋ. Neŋbe Doyaŋ Al Kuruŋniniŋ Yesu kamiŋde mat isaŋ hiriŋ al Al Kuruŋ goke dufayniniŋ tareŋ irde hite geb, al huwak yeŋ nurd dunyeŋ. ²⁵ Yesube nende mata buluŋ niŋ teŋ kamiŋ. Irkeb Al Kuruŋ beleŋ neŋ gayen diliŋde al huwak dire yeŋ Yesu go kamiŋde mat isaŋ heke huwariŋ.

5

Al huwak heŋ heŋ niŋ hoy diriŋiŋ

¹ Be, gwahade niŋgeb Yesu niŋ dufayniniŋ saŋiŋ irtekeb Al Kuruŋ beleŋ al huwak diniŋ. Niŋgeb neŋbe Doyaŋ Al

Kuruñniniñ Yesu Kristu hitte mat Al Kuruñya awalikde hite. ² Neñ beleñ Yesu niñ dufayniniñ tareñ irtekeb Yesu Kristu gore Al Kuruñ beleñ bunineñ dirde igiñ igiñ dird dird bana hurkuñ hurkuñ beleñ kerd dunyiy. Irkeb neñbe go bana hite gago. Irde kame Al Kuruñyen tareñ turruñ yarñ bana hitek yeñ nurde goke doyañ heñ hite geb, amañ heñ hityen. ³ Irde kanduk kurayen kurayen yeneñ hite gega, amañ heñ hityen. Gobe kanduk gore sañiñ dirkeb kanduk hoyañ kura wayyeñ gega, yul ma yeñ hitek, ⁴ irde kanduk yeneñ yul ma yetekbe mata buluñ titek dufay goyen igiñ fole irde hitek, irde mata buluñ titek dufay goyen igiñ fole irde hitekbe kame Al Kuruñ beleñ goke igiñ igiñ diryeñ yeñ goke doyañ heñ hitek geb, gogo kanduk kurayen kurayen yeneñ hityen gega, amañ heñ hityen. ⁵ Be, Holi Spirit Al Kuruñ beleñ dunyiy gore Al Kuruñ beleñ neñ gayen bubulkuñne wor po yeñ nurde duneñ hiyen goyen fe wogortiñ yara irde dunyiy. Niñgeb Al Kuruñ beleñ igiñ igiñ diryeñ yeñ goke doyañ heñ heñ gobe miñ miñmoñ yeñ ma nurde hite.

⁶ Fudinde, neñbe mata buluñ bana po heñ gwaha mat kura nindikeñ sope irtek miñmoñ wor po hitekeyabe Al Kuruñ beleñ nalu goyenter gwaha tiyeñ yiriyab Yesu Kristu beleñ Al Kuruñ ma nurd uneñ mata buluñ teñ hañ mar niñ teñ kamyiñ. ⁷ Fudinde, al kura al huwak kura goke teñ igiñ kameñ yeñ yeñbe meteneñ wor po. Al igiñ kura goke teñ igiñ kamtek yeñ hañ mar wor budam moñ, yuñkureñeñ po hañ. ⁸ Goyenpoga Yesu Kristube neñ gayen mata buluñ bana po hitekeya neñ ge teñ kamyiñ. Al Kuruñbe neñ gayen bubulkuñne wor po yeñ nurde duneñ hiyen goyen gwaha matbe dikala dirtinyen hi.

⁹ Niñgeb neñbe Yesu Kristu beleñ darim wok irde kamyiñ go hende al huwak hitiñ geb, kame Al Kuruñyen bearar bana mat neñ gayen fudinde wor po dade siña diryeñ. ¹⁰ Bikkeñ neñ gayenbe Al Kuruñyen asogo hinhet gega, Urmiiñ teñ kerke kateñ kamyiñde matbe Al Kuruñya awalik hitiriñ. Gega Urmiiñbe bida ma heñ huwaryiñ geb, Al Kuruñ beleñ kame daha diryeñ? Dumulgar po tiyyeñ geb! ¹¹ Goyenbe go po moñ. Neñbe Doyañ Al Kuruñniniñ Yesu Kristu beleñ Al

Kuruñya awalik dirtiñ hite geb, goke gayenterbe Al Kuruñya heñ amaneñ nurde hite.

Adamyä Yesu Kristuyä

¹² Be, gwahade goyen po al unñkureñ Adam beleñ mata buluñ tikeb mata buluñ megen gar forok yiriñ. Irkeb mata buluñ gote muruñgembe kamde kamde mata forok yiriñ. Irkeb gor mat al tumñañ mata buluñ teñ hinhan geb, tumñañ kamde kamde bana po hinhan. ¹³ Be, Moseyen saba ma forok yiriña wor mata buluñbe hinhin. Gega goyenterbe mata buluñ teñ hinhan gobe mata buluñ yeñ ma nurde hinhan. ¹⁴ Goyenpoga Adamyen nalure mat wañ Moseyen nalure hinhan mar wor tumñañ kamamiñ. Al kura Adam beleñ Al Kuruñyen mere pel irde mata buluñ tiyyiñ gwahade ma tiyamiñ mar wor tumñañ kamde kamde mata gote yufuk bana hinhan.

Niñgeb Adambe matamiñ gote igineñ buluñ goyen alya bereya megen hañ kuruñ gayen hitte forok iryiñ al. Gega al kura kame forok yiriñ al gobe matamiñ gote igineñ igiñ goyen alya bereya kuruñ gayen hitte forok iryiñ. Niñgeb Adambe mata buluñ forok iryiñ al, munañ kame wayyiñ al gobe mata igiñ forok iryiñ al. ¹⁵ Gega Al Kuruñyen bunineñ dufay goya Adamyen mata buluñyabe tuñande moñ, hoyañ hoyañ. Fudinde, al unñkureñ Adam gote mata buluñde mat al budam kamde hinhan. Goyenpoga Al Kuruñ beleñ al bunineñ yirde igiñ igiñ yirde yirde gobe kuruñ wor po, mata buluñ gote folek wor po. Irde al unñkureñ Yesu Kristu gore al bunineñ yirde igiñ igiñ yirde kamyiñ go wor kuruñ wor po. Yeñ kamyiñ gobe Al Kuruñ beleñ detmiñ damum moñ duliñ al yuniyiñ go goyen. ¹⁶ Be, det yuneñ yeñ Al Kuruñ beleñ damum moñ duliñ al yuntiy gobe al unñkureñ Adam beleñ mata buluñ tike gote muruñgem titiy gwahade yara moñ. Gobe gahade: al unñkureñ beleñ mata buluñ tikeb gor mat al merem yarñ yirde muruñgem yuneñ yuneñ mata forok yiriñ. Goyenpoga al budam mata buluñ kurayen kurayen titiy mar hitte Al Kuruñ beleñ detmiñ damum moñ duliñ yuntek goyen yunkeb goreb Al Kuruñ diliñde al huwak yiriñ. ¹⁷ Be, al unñkureñ Adam beleñ mata buluñ tiyyiñde matbe matamiñ goke teñ albe kamde kamde mata yufuk bana hinhan. Gega al

kura Al Kurun beley buninje yirde igin igin yird yird bana hej al huwak hitin marbe Al Kurunya huginje hej det kurun gayen doyan yirde hinayin. Mata gobe al unjkuren Yesu Kristu beley forok iryin. Al huwak hej hej gobe det kura Al Kurun beley damum moj dulin al yuner yirin go goyen.¹⁸ Ningeb Adamyen mata bulun unjkuren* goyen misinjebe al tumnan mata bulun mar hej gote murungem tamin gega, Yesu Kristuyen mata huwak unjkuren† goreb Al Kurunya huginje hej hej goyen al tumnan hitte forok ird yuntin.¹⁹ Al unjkuren Adam beley Al Kurun mere pel iryin go misinjebe al budam mata bulun mar hitin gega, al unjkuren Yesu Kristu beley Al Kurun mere gama iryin go hendebe al budam al huwak henayin.²⁰ Moseyen sababe al tumnan mata bulunmin kurun wor po goyen yenej bebak tinan yer duntin. Goyenpoga mata bulunbe kurun po hej hi geb, Al Kurun beley buninje yirde igin igin yird yird matabe hubu hej hi? Hubu hitin yarabe kurun hej mata bulun gote tarej fole irde hi.²¹ Gogab mata bulun misinjebe albe kamde kamde mata yufuk bana hitinjebe Doyan Al Kuruninin Yesu Kristu hitte mat Al Kurun beley buninje dirde igin igin dirde al huwak dirkeb Al Kurunya huginje hitek.

6

Neybe Yesu Kristuya kamtirin

¹ Be, gwahade ningeb daha yetek? Al Kurun beley igin igin dird dird goyen kurun po hiwi yenbe mata bulun tej tej nin bada ma hetek yinin? ² Gwahade moj po! Al kamde detmin tumnan yubul tej hanjen gwahade goyen po, ney wor mata bulunbe tumnan yubul titirin. Ningeb mata bulun beley epte ma doyan dirde hiyen geb, megen gar epte ma mata bulun tej hej hite! ³ Neybe tumnan Yesu Kristuya unjkuren hej hej ge baptais titirin gote minje yenya unjkuren hej kamtirin yara gobe nurde han gogo. ⁴ Be, neybe gwahade po baptais titirin goya goyenbe Yesu Kristuya hej kamteke mete dartin yara hitin. Gogab Yesu Kristu goyen Nani beley sanjinmin turun yan wor po

gore isan hirin gwahade goyen po, ney manan gwaha dirke Al Kurun dilinde al gerger hej hitek.

⁵ Be, neybe gwaha mat Yesu Kristuya unjkuren hej kamtirin kenem yer huwaryin gwahade goyen po, ney wor fudinde Al Kurun beley disan heke huwartek. ⁶ Ningeb Yesu Kristu kuruse hende mayke kamyin goyenter dufayninin bikkek megen nin goyen manan kamyin yer nurde hite. Gogab ney gayen mata bulun beley epte ma wor po danarde bor yeke gote yufukke hitek. ⁷ Gobe al kura Yesu Kristuya kuruse hende kamaryum al gobe Al Kurun beley mata bulun bana mat tej sin iryin geb, gogo mata bulun yufuk bana ma hi.

⁸ Be, neybe Yesu Kristuya tumnan kamtirin kenem al gerger hej yenya hite gayenbe fudinde wor po yer nurde hite. ⁹ Gobe Yesu Kristube kamtinje mat huwaryin geb, sopte ma kamyen yer nurde hite geb, gago dinen hime. Fudinde, kamde kamde mata beley epte ma tanaryen. ¹⁰ Be, Yesu Kristu kamyin gobe mata buluninin pasi ire yenbe gogo kamyin. Goyenbe wawun unjkuren po kamyin. Irde Al Kurun denem turun yan ird ird nin hi. ¹¹ Ningeb den wor gwahade po kamamin geb, mata bulun yufukke ma hite yer nurde Yesu Kristuya hej Al Kurun denem turun yan ird ird nin hinayin.

¹² Ningeb tubul tike mata bulun beley ultin kame kamke bida hetek goyen tanarde ma hiyen. Gwaha ma tinayinbe mata bulun titek dufay goyen po gama irde hinayin geb. ¹³ Ningeb tubul tike ultin kurhan kura gore mata bulun tej tejde nin det ma hiyyen. Gwaha tinjenbe kamtinje mat huwarde al gerger hitin han geb, ultin goyen Al Kurun beley mata huwakde nin det irde meter unyen yer Al Kurun unnayin. ¹⁴ Denbe Moseyen saba gote yufuk bana ma han. Al Kurun beley buninje dirde igin igin dirde hi bana gor han. Ningeb mata bulun beley epte ma wor po doyan dirde hiyen.

Neybe mata huwak tej tej mar

* 5:18: Al Kurun beley mata iginya bulunya bebak tej tej he iginen ma nawayin inyin goyen meremin pel irde nirin goke yitin. † 5:18: Mata huwak unjkuren gobe Al Kurun mere gama irde kuruse hende kamyin goke yitin.

¹⁵ Ningeb daha titek? Nerjbe Moseyen saba gote yufuk bana ma hite, irde Al Kururj belej bunijerj dirde igij igij dirde hi bana gorj hite geb, mata bulurj terj hitek? Moj, epte ma gwaha titek! ¹⁶ Be, denjbe al kurate metej mar duljerj hej yende yufukde hitek yerj nurde gwaha tinayinjbe al gote mere po gama irde metej duljerj terj terj mar henayinj goyen go ma nurde hanj? Gwahade goyen po, derj belej mata bulurj bana irde hinayinjbe gote yufuk bana hej Al Kururj diliŋde al kamtiŋ hinayinj. Munarj Al Kururjyen mere nurde gama irde hinayinjbe gote yufukde hej al huwak henayinj. ¹⁷⁻¹⁸ Be, bikkerj denjbe mata bulurj yufuk bana po hej gote metej mar hinhan. Goyenpoga gayenterbe Al Kururjyen mere saba dirke nurdeb bitiŋde mat fudinde wor po gama irde hanj. Irkeb yerj belej mata bulurj bana mat dad siŋa dirde mata huwak yufuk bana dirtinj hanj. Ningeb goke Al Kururj igij wor po nurd unej hite. ¹⁹ Mere tihim gayen dindikerj keŋkela bebak titek moj geb, megen niŋ marte matere mat momoj direj tihim. Be, bikkerj denjbe ulinj kurhan kura mata bulurj Al Kururj diliŋde tikiŋ miŋyay goke unej hinhan. Irde mata kura Al Kururjyen mere ma nurde hanjyen marte mata gama irke mata bulurjtinjbe kururj wor po hej hinhin. Gwaha terj hejbe mata bulurj kururj gote yufuk bana po hinhan. Gega gayenterbe ulinj goyen tumjaj yumulgarj terj mata huwak niŋ unnayinj. Irdeb yende yufukde hej mata huwak terj hinayinj. Irkeb Al Kururj diliŋde wukkerj dinyen.

²⁰ Be, bikkerj derj goyen mata bulurj yufuk bana hej gote metej mar hinhanjabe mata huwak gote yufuk bana ma hej mata huwak goke dufay ma hej hinhan. ²¹ Go mata terj hinhan goke gayenterbe memyax nurde hanj. Goyenpoga gwaha terj hinhanjabe iginerj igij dahade kura yawaraminj? Hubu wor po. Fudinde, mata terj hinhan gote muruŋgem funanjdebe kamde kamde gogo po. ²² Gega gayenterbe Al Kururj belej mata bulurj bana mat dumulgarj tike Al Kururjyen metej mar hitinj hanj. Ningeb gor mat Al Kururj diliŋde wukkek hetek mata go po terj tenjbe kame gote muruŋgembe Al Kururjya huginerj hej hej mata goyen tenayinj. ²³ Gwahade goyen

po, mata bulurj gote muruŋgembe huginerj kamde kamde gogo. Munarj Doyarj Al Kururjniniŋ Yesu Kristuya hej hej goke terj detmiŋ kura Al Kururj belej damurj moj dulinj duntinj gobe yerjya huginerj hej hej gogo.

7

Nerjbe Moseyen saba yufuk bana ma hite

¹ Be, kadne yago, denjbe Moseyen saba nurde hanj geb merene gayen keŋkela bebak tinayinj yerj Moseyen saba go hende mere direj tihim. Be, albe diliŋ henjya po Moseyen saba gote yufuk bana hinayinj gobe nurde hanj gogo. ² Be, goke ire urjyat matare mat dikala direj. Be, Moseyen sabarebe bere urj yarjbe urj goyen diliŋ hikeyabe urj yufuk bana po hiyerj. Gega urj goyen kamkeb Moseyen sabare bere gobe urj goya po hiriryerj yitiŋ goyen yufuk bana ma hiyerj. ³ Ningeb urj diliŋ hikeya al hoyarj hitte kuyej gobe bere gobe lenfot innayinj. Gega urj kamkeb Moseyen sabare urjya po hiriryerj yitiŋ goyen yufuk bana ma hiyerj geb, al hoyarj tiyyej goke lenfot ma innayinj.

⁴ Ningeb, kadne yago, denjbe Yesu Kristuya hanj goke terjbe yerjya kuruse hende kamamiŋ yara hamiŋ hanj geb, Moseyen saba gote yufuk bana ma hanj. Gwahade hitinj yarabe kamtiŋde mat huwariŋ al Yesu gote yufuk bana hanj. Gwahade hanj gobe gote iginerj mata igij Al Kururj hitte forok yird unej hiniŋ yerjbe gogo gwahade hanj. ⁵ Hanjkapya megen niŋ dufay po gama irde hinhetjabe Moseyen saba gore mata bulurjbe gwahade yerj kawan yird hinhin. Gega mata goyen bebak terj yubul titjerjbe mata bulurj goyen terj terj niŋ bininiŋ harde hinhin. Irkeb dufay bulurj goyen gama irde mata bulurj terj hiteke gote muruŋgem bulurj, Al Kururj diliŋde huginerj kamde kamde goyen tetek hitiriŋ. ⁶ Goyenpoga gayenter nerjbe Yesu Kristuya kamtiriŋ geb, Moseyen saba gote yufuk bana ma hite. Bikkerjbe saba gore fere dirtinj hinhet gega, gor mat dade siŋa dirtinj. Ningeb Moseyen saba bikkek asanjde katiŋ goyen hende huwardeya ma Al Kururj niŋ metej terj hite. Holi Spirit belej mata gergerj duntinj goyen hende huwarde metej terj hite.

Moseyen sabaya mata bulujya

⁷Be, gwahade ningeb Moseyen saba gobe buluj yetek? Epte moñ! Moseyen saba gore mata buluj nikala ma niryij manhan mata bulujbe dahade goyen bebak ma timewoj. Ningeb Moseyen sabare, “Al hoyande det yenej gone yarj hemewoj yej ma nurnayij,” gwaha ma yitij manhan mata gobe buluj yej ma nurmewoj. ⁸Goyenpoga Moseyen sabare, “Al hoyande det yenej gone yarj hemewoj yej ma nurnayij,” yitij mere goyen nurdeb mata buluj go tubul titekdebe mata buluj gore bene fakamke al hoyande det yenej gone yarj hemewoj yej nurd nurd dufay kurayen kurayen forok yej hanyen. Moseyen saba go miñmoj manhan mata buluj wor kamtij yara tarej miñmoj hiwoj. ⁹Bikkej Moseyen saba ma nurde hinhemyabe nebe al igij mata bulujnem moj yej nurde hinhem. Gega saba gore gwaha gwaha tej hinayij yitij goyen nurmiring gega, saba kuruj goyen epte ma kejkela gama irtek yej bebak tejbe nebe mata buluj al yej nurmiring. Gobe mata buluj kamtij goyen sopte gerej hitij yara. ¹⁰Gor mat nebe Al Kuruj dilijde kamtij hime yej nurmiring. Ningeb Moseyen saba gore ne gayen Al Kuruja huginej hej hej belej kerd nuntij yarabe huginej kamde kamde belej kerd nuntij yej nurmiring. ¹¹Fudinde, mata buluj belej usi nird nird belej nij nankenenjebe Moseyen saba goyen hende harde usi nirke mata buluj tej hinhem. Ningeb Moseyen sabare, “Mata buluj gote murungembe kamde kamde gogo,” yitij go gwahade po, Al Kuruj dilijde kamtij hinhem. ¹²Ningeb Moseyen sababe buluj? Moñ! Moseyen saba go muñ pobe Al Kuruj dilijde wukkek, irde go bana mere wor wukkek, huwak, irde igij wor po.

¹³Ningeb det igij goyen gore ne hitte kamde kamde mata forok irde nunyij? Moñ, hubu wor po! Mata buluj po ga kamde kamde mata forok ird nunyij. Moseyen saba gobe igij gega, mata buluj gore po ga saba go hende kamde kamde mata forok ird nunyij. Gobe mata buluj go fudinde kawan forok yej yej ge Al Kuruj belej tubul tike gogo kamde kamde mata forok ird nunyij. Gogab Moseyen saba bana mere yitijde gor matbe mata buluj gobe fudinde buluj wor po yej kawan

henayij.

¹⁴Be, Moseyen sababe Al Kuruj hitte mat watij yej nurde hite. Gega nebe megen nij al po, mata buluj belej damu nirtij yara yej yufuk bana po himyen. ¹⁵Irde mata igij po tiye yej nurde himyen gega, gwaha ma tej himyen. Gwaha titenjebe mata gwahade titek ma nirde hiyen goyen po tej himyen. Ningeb nebe mata gwaha tej hime yej ma nurde himyen, kukuwamnej wor po. ¹⁶⁻¹⁷Goyenbe mata kura titek ma nirde hi gega, mata goyen tijenbe mata go tej tej gote miñbe ne moñ. Mata buluj ne bana hi gore tej hi. Ningeb Moseyen saba yingenjebe igij goyen fudinde yej nurde hime. ¹⁸Ga dinej hime gabe bene bana dufay igij kura ma hi yej nurde hime geb, gago yej hime. Fudinde, ne megen nij al banabe dufay igij kura ma hi. Ningeb gogo mata igij titek dufay miñyanj gega, goyen gama irde mata tej tej gobe metenej wor po nirde hiyen. ¹⁹Mata igij tiye yej nurde himyen goyen titek yarabe mata buluj po tej himyen. Mata buluj titek ma nirde hiyen gega, goyen po tej himyen. ²⁰Ningeb ne mata gwaha ma titek nurde himyen mata goyen tej himyen gobe nigej ma tej himyen. Mata buluj tej tej dufay ne bana hi gore tej hiyen.

²¹Ningeb go mata gobe nigej wor po kenej bebak tej himyen. Mata gobe gahade: ne belej mata igij kura tiye yej nurej goya goyenbe mata buluj tej tej dufay wor ne bana hi. ²²Gobe gahade: Al Kuruj belej bene bana dufay igij forok ird nuntij geb, Al Kurujyen saba goke amanej nurde himyen. ²³Goyenpoga bene bana kurhanbe saba hoyaj buluj kura hi geb, gore mata buluj yufukde nerde fere nire yenjebe Al Kurujyen saba bener igij nurd unej himyen goya arde hike nurde himyen. ²⁴Goke tejbe neb gwaha kura tej igij hewej yej ma nurde hime geb nigej ge buninej wor po nurde hime. Ningeb ganuj al belej gab mata buluj bana po hej katted hej hime al gayen nad sija nirke igij hewej? Hubu wor po! ²⁵Gega Al Kuruj belej Doyaj Al Kurujniniñ Yesu Kristu inke ne gayen mata buluj bana mat nad sija niryij geb, goke amanej nurd unej hime.

Ningeb nebe gahade hime: nebe dufay

gergen nuntinjebe Al Kurunyen saba gama irde hime. Gega megen nin dufay bulun belej manaj nulun ten hi.

8

Holi Spiritya hej hej mata

¹Ningeb al kura Yesu Kristuya hanj marbe Al Kurun belej mata bulunminj gote murungem ma yunyen. ²Gobe Yesu Kristuya hireke al gergen nirtin Holi Spirit gote sanj gore mata bulunya kamde kamdeyat tarej bana mat nad sija niryin geb, gago dinen hime. ³Nejbe megen nin dufay bulun goyen minjan mar geb, Mosey sabare yitin goyen epte ma kenkela gama irtek hite. Ningeb Mosey saba gore epte ma igin dirtek hinhin. Irkeb Al Kurun belej mata buluninin halde dunen yenbe Urmin tenjer katenbe nejan gahade ga po hej forok yirin. Irde mata buluninin ge ten yingen Al Kurun galak iryin. Irkeb Al Kurun belej megen nin marte mata bulun goyen Yesu Kristu ulinje irde alyen mata bulun gote murungem unyin. ⁴Al Kurun belej meten go tiyyin gobe Mosey sabare mata huwak nin yitin goyen nejan hitte kenkela wor po forok yen hiyen yenbe meten gogo tiyyin. Ningeb nejan megen nin dufay bulun go ma gama irdeb Holi Spirityen dufay po gama irde hityen.

⁵Be, al kura megen nin dufay gama irde hanj marbe ulinje aman hetek dufay goyen po gama irde hitek nurde hanjen. Goyenpoga al kura Holi Spirityen dufay gama irde hanj marbe Holi Spirit belej igin nurde hitek mata goyen po ten hitek nurde hanjen. ⁶Fudinje, al kura megen nin dufay gama irde hiyen al gobe Al Kurun dilinje kamtin hiyen. Gega Holi Spirit belej dufayminj doyan irde hiyen al gobe Al Kurun dilinje al gergen hej bin kamke igin hiyen. ⁷Gega megen nin dufay po gama irde hiyen al gobe Al Kurun asogo irde hiyen. Go al gobe Al Kurunyen saba gama ma irde hiyen. Irde epte ma gama irtek hiyen. ⁸Al gwahade megen nin dufay bulun belej doyan yirtinje po hanj marbe epte ma wor po Al Kurun belej amanen nurtek mata goyen ten hinayin.

⁹Gega den banabe Holi Spirit hi geb, megen nin dufay belej ma doyan dirde hi. Holi Spirit belej doyan dirde hi. Gega al

kura Holi Spirit minjan kenem al gobe Yesu Kristuyen al mojan. ¹⁰Gega den goyen Yesu Kristuya hanj kenem mata bulun nin ten ulinje bida henayin gega, Al Kurun dilinje al huwak henayin geb tontinje yenya hinayin. ¹¹Irde Al Kurun Yesu Kristu kamtinje mat isan hirin al gote Holi Spirit belej den bana hi kenem Yesu kamtinje mat isan hirin al Al Kurun belej Holi Spirit dunyen. Irke ulinje bida henayin goyen kame sopte gergen yirke huginjen hinayin.

¹²Ningeb, kadne yago, nejan yen belej gwaha diryin goke wol hetek mata kura hi. Mata gobe megen nin dufay bulun ulnininje aman hetek goyen ma po gama irde hitek go goyen. ¹³Gobe megen nin dufay gama irde hinayinje Al Kurun dilinje kamtin hinayin gega, ulinje mata bulun ten ten dufay goyen Holi Spirityen tarende yubul tinayinje Al Kurun huginjen hinayin geb, gago dinen hime. ¹⁴Be, Al Kurun dirjen wen fudinje wor pobe Al Kurunyen Holi Spirit belej doyan yirde yukun hi mar gogo. ¹⁵Al Kurun belej Holi Spirit dunyin gobe bikken kamde kamde nin kafura hej hinhan dufay bana gon sopte mulgan hej hej ge ma dunyin. Gwahade yarabe dirjen wen hej hej ge Holi Spirit dunyin. Ningeb yende saninje Al Kurun goyen eke merere, "Ado, Ado" inen hityen. ¹⁶Fudinje, Holi Spirit nejan bana hi goreb binininje wor po, "Denje Al Kurunyen dirjen wen," dinen hiyen. ¹⁷Irde nejan Al Kurunyen dirjen wen kenem kame yende det gote min mar hinin. Goyenbe kanduk Yesu Kristu belej yinyin gwahade nejan manan goyen bana hitek. Gogab Al Kurunyen tarejan turunjan wor po yen belej Yesu Kristu untin goyen nejan manan tetek. Irkeb yenya nenya tumnan Al Kurunyen det gote min mar hinin.

Kame Yesu Kristu tareminj turunjan yan kentek

¹⁸Be, Al Kurunyen sanin turunjan yan wor po kame nejan hitte forok yiyyen gobe igin wor po geb, gayenter kanduk yenen hite gabe det dirjen yen nurde hite. ¹⁹Fudinje, tareminj turunjan yan gobe fudinje wor po forok yiyyen geb, megenya nanjinja, irde det kurun gayen gare dagehen ga Al Kurun belej dirjen wen kawan forok yirke yentek yen nurdeb goke po doyan hej

hanj. ²⁰ Megenya nanjkinja, irde det kuruj gayenbe Al Kuruj belej dufaymiñ kiriyñ goyen gama ird ird niñ soñ hamiñ gobe momñorjde ma soñ hamiñ. Al belej mata buluj tikeb det kuruj gayen wor Al Kurujyen dufay gama ird ird niñ soñ hamiñ. Gwaha tiyamiñ gobe Al Kuruj belej gwahade po henayin yej dufay kiriyñ geb, gogo tiyamiñ. Goyenpoga sopte igin hetek nalu niñ doyan herj hanjen. ²¹ Goyen nalureb det kuruj gayenbe buluj hitinje mat Al Kuruj belej sopte yade gergeñ wor po yiryen. Irde Al Kuruj dirneñ weñ gobe mata buluj yufukde mat yad siña yirke Al Kurujyen tareñmiñ turuj yan goyen bana hinayin gwahade goyen po, det kuruj gayen wor gwahade po herj hinayin.

²² Be, det kuruj Al Kuruj belej yiryin gabe buluj hitinje mat wañ gayenter wor buluj hitin goyen bana po herj ulin misin nurde hanj gobe nurde hite. Yej ulin misin nurde hanjen gobe bere kura dirin kawarj kere yej ulin misin kateñ hiyen go gwahade goyen. ²³ Goyenbe yej po moñ. Neñ manañ bininiñ bana misin nurde hityen. Neñbe Al Kuruj belej dunen yej biña tiyyin gote igineñ mehenje wor po Holi Spirit goyen titirin mar. Goyenpoga neñ gayen wor kanduk bana herj misin nurde hityen. Irde misin nurde henyabe Al Kuruj belej neñ gayen dirneñ weñ wor po dirde ulniniñ manañ buluj hitinje mat gergeñ wor po yiryen yej goke po doyan herj hityen. ²⁴ Neñbe kame Al Kuruj belej gwaha diryen yej nurde doyan herj hinhet geb, Al Kuruj belej dumulgan tiyyin. Gega det kura tetek yej goke doyan herj hityen goyen bikkeñ titin kenem goke ma doyan herj hitek. Ganuj al belej det kura bikkeñ titin goyen temewoj yej nurde goke doyan herj hiyen? Hubu wor po. ²⁵ Gega neñbe det kura yawartek goyen go ma yawartin geb, goke doyan herj hityen gega, goke pinen ma herj hityen.

²⁶ Be, neñ gayen kanduk bana hite gega, Al Kurujyen sanj turuj yan wor po goyen goke doyan herj herj goreb tareñ dirde hiyen gwahade goyen po, Holi Spirit wor neñ dufayniniñ tareñ moñ gayen farañ durde hiyen. Neñbe goke kura Al Kuruj gusanaj irtek yej ma nurde hityen gega, Holi Spirit yinjen po nende gasuj tenj Al

Kuruj esen mere irde hiyen. Yejbe gwaha tenj henyabe neñ ge buninen wor po nurdeb birde misin kuruj kateñ herja Al Kuruj mere irde hiyen. Misin kateñ hiyen gobe epte ma gwahade yej nurde tagaltek. ²⁷ Irde Holi Spiritbe Al Kurujyen alya bereya farañ yuren yej Al Kurujyen dufaymiñ po gama irde gusanaj irde hiyen. Ningeb neñ alyen dufay kenkela keneñ hiyen al Al Kurujbe Holi Spirit belej dufay dahade kerde gusanaj irde hi goyen kenkela nurde hiyen.

²⁸ Irdeb al kura Al Kuruj belej dufaymiñ kerde hoy yirkeb yej ge amaneñ nurde unen hanj mar hitte mata forok yej hanj kuruj gobe Al Kuruj belej yad bul yirdeb mel goyen igin herj herj mat yirde hi gobe nurde hite. ²⁹ Gobe Al Kuruj belej alya bereyamiñ hetek mar bikkeñ nurd yunenbe Urminj yara henayin yej basina yiryin geb, gogo dirde hi. Gogab Urminj gobe Al Kurujyen dirneñ weñ hitin mar gote urminj matalin hiyyen. ³⁰ Al Kurujbe alya bereyamiñ bikkeñ basina yirtin goyen hoy yiryin. Irde hoy yirke watin mar goyen al huwak yiryin. Irde al huwak yirtin mar goyen denem turuj yan yiryin.

Al Kurujyen aman dufaybe kuruj wor po

³¹ Ningeb Al Kuruj belej igin gwaha diryin goke daha yetek? Irde Al Kuruj belej neñ farañ durde hi kenem ganuj al belej asogo dirnayin? Hubu wor po! ³² Al Kurujbe Urminj yende wor po goyen urne yej be ma hirin. Gwaha titneñbe neñ megen niñ mar kuruj gake nurde megen gar tenj kerke kateñ kamiñ. Ningeb Yesu Kristu basina irtek wor gogo dunyin geb, det hoyan dunen dunen niñ kama hiyyen yej nurde hanj? Moñ, kama ma herj kuruj po dunen hiyen. ³³ Al Kuruj yinjen po basina yirtin mar goyen al huwak yiryin. Ningeb ganuj al belej Al Kuruj belej basina yirtin mar goyen merem yan yirnayin? Hubu wor po! ³⁴ Be, Yesu Kristube neñ ge tenj kamiñ. Irde kamiñde mat huwaryin. Huwardeb Doyan Al Kuruj herjbe Al Kuruj haniñ yase belej mat keperde neñ ge tenj Al Kuruj gusanaj irde hi. Ningeb ganuj al belej merem yan dirde gote murungem buluj dunyen? Hubu wor po! ³⁵ Irde ganuj al belej Yesu Kristu belej bubulkunne wor po yej nurd dunen

hi bana gorj mat dad siña diryey? Hubu wor po! Kanduk kurayen kurayen yenej hitek, ulniniñ misij katej hitek, al hoyañ belej buluñ buluñ dirde hinayij, biñge kamde hitek, ulniniñ umña miñmoñ hitek, det buluñ kura forok yey buluñ dirtek hinayij, irde fuleña mata forok yey hinayij kuruj gore Yesu Kristu belej neñ gayen bubulkuñne wor po yey nurd dunej hi goyen igij walnayij? Epte moñ! ³⁶Niñgeb yey ge kanduk gwahade yentek goke Al Kurujyen asañde gahade katij hi: “Ge goke teñ neñbe hugiñey al belej mudunke kamtek belñeyde po kuñ hityen.

Irde neñbe sipsip gasa yirke kamde hañyen go gwahade goyen hityen,” yitij. *Tikij 44:22*

³⁷Be, neñbe yitij gwahade po kanduk bana hityen gega, neñ gayen bubulkuñne wor po yey nurd dunej hi al Yesu Kristu farañ durke kanduk karkuwañ gwahade goyen fole wor po yirde hityen. ³⁸Fudinde, Al Kuruj belej neñ ge amañey wor po nurd dunej hi. Niñgeb dufaynerbe fudinde wor po gahade nurde hime: kamtek ma hitek yara kura, Al Kurujyen miyoñ wet ma unğura, hañka ma kame, irde det sañij miñyay yara kura, ³⁹irde det nañkinde niñ wet ma det megeñ biñde niñ wet ma det megen gar niñ kurayen kurayen gore Doyañ Al Kurujniniñ Yesu Kristu niñ teñ Al Kuruj belej neñ bubulkuñne wor po yey nurd dunej hiyen goyen epte ma wor po walnayij.

9

Israel mar

¹Be, nebe Yesu Kristuya har geb, mere dinej hime gabe fudinde dinej hime. Usi ma wor po teñ hime. Bener fudinde yey nurdeya dinej hime. Holi Spirit wor merene gayen fudinde yey nurde hi. ²Be, bene biñdebe Israel mar niñ hugiñey kandukñey nurdeb bunijey wor po nurde himyen. ³Niñgeb nigen miñde niñ alya bereya goyen farañ yurmewoñ wor po yey nurde himyen. Goke teñbe belej kura hi kenem mel gore nere gasuñ teñ Yesu Kristu nurd unkeb nebe yende gasuñ teñbe Yesu Kristu tubul teñ gisaw kuñbe Al Kurujyen bearar bana heñ yey nurde himyen. ⁴Be,

nigen miñde niñ albe Israel mar gogo. Mel gobe Al Kuruj belej dirñey weñ yirke tareñmiñ turuñ yar goyen bana hinhan. Al Kurujbe mel goya biña kura tareñ po teñbe Moseyen saba manañ yunyij. Irde Al Kurujyen ya balem bana doloñ ird ird mata yikala yiryij. Irde mel goyen gwaha gwaha yireñ yey biña hoyañ hoyañ manañ teñ hinhin. ⁵Mel gobe Yuda marte hakwamiñ wor po miñde mat watij. Yesu Kristu wor yey goyen miñde mat watij. Yesu Kristube Al Kuruj, det kuruj gayen doyañ yirde hi al. Niñgeb yey po ga hugiñey turuñ irde hitek hi. Fudinde wor po.

⁶Be, Israel mar gobe tumñañ Yesuyen alya bereya Israel mar fudinde wor po hewoñ gega, gwahade ma hañ. Niñgeb Al Kuruj belej mel goyen hitte biña tiyyij gobe sorkok hirij yey nurtek? Moñ, sorkok ma hirij. Israel marbe Al Kuruj belej basiña yiryij gega, tumñañ ma basiña yiryij. Al kura po basiña yiryij geb, gogo al tumñañ ma Yesuyen alya bereya hitij. ⁷Mel gobe tumñañ Abrahamyen miñde mat watij gega, go kuruj gobe tumñañ Abrahamyen dirñey weñ ma hamiñ. Gokeb bikkeñ Al Kuruj belej, “Aisakyen miñde mat forok yey hinayij go muñ po gab diringe weñ henayij,” inyij gogo. ⁸Niñgeb mere gote miñbe Abrahamyen dari po gama irde dirij forok yitij gobe Al Kurujyen dirñey weñ moñ. Munañ Al Kuruj belej Abraham hitte biña tiyyij goyen gama irde dirij forok yitij go po ga Abrahamyen dirñey weñ wor po. ⁹Be, Al Kuruj belej Abraham hitte biña tiyyij mere gobe gahade: “Dama kura imoyenter nalu kirtij hi goyenter gab sopte mulgañ heñ ge hitte wayey. Goyenterbe berge Sarabe dirij al dirij kura kawañ kiryeñ,” yitij hi.

¹⁰Goyenbe go muñ po moñ. Aisak berem Rebeka urmiñ warañ gote naniñbe unkuñey Aisak po. Aisak gobe neñ Israel mar kuruj gate asininiñ. ¹¹⁻¹²Goyenbe Aisak urmiñ warañ kalpañ goyen forok yey miñmoñdebe Al Kuruj belej Rebeka goyen, “Itiñbe kuliñde metey al hiyyey,” inyij. Go mere gobe dirij irawa go kawañ heñ mata igij daw ma buluñ daw goyen tike yenerña ma gwaha yirij. Al Kuruj belej bikkeñ dufaymiñ kiriyij go po gama irde kuliñ go basiña iriyij. Niñgeb Al Ku-

ruñ beleñ gwaha iryñ gobe yeñbe alyen mata keneñbe basiña ma yirde hiyen, dufaymiñde igiñ nurd yuneñbe basiña yirde hiyen goyen dikala dirde hi. ¹³Niñgeb mata goke Al Kuruyen asañde gahade katiñ hi: “Nebe Yekop goyen bubulkuñne wor po yeñ nurde uneyñ hime.

Munañ Isobe gwahade ma nurd uneyñ hime,” yitiñ. *Malakai 1:2-3*

¹⁴ Niñgeb daha yetek? Al Kuruyñ beleñ go tiyyiñ goke teñ yeñbe mata huwak ma tiyyiñ yetek? Epte moñ! ¹⁵ Al Kuruyñ beleñ matamiñ goke teñ Mose gaha inyñ:

“Dufayner al kura bunineñ ire yeñbe gwaha po ireñ.

Irde al kura igiñ ire yeñbe gwaha po ireñ,” yitiñ hi. *Yumulgañ 33:19*

¹⁶ Niñgeb Al Kuruyñ yingey po gab ganuyñ al kura bunineñ ire yeñbe gwaha iryey. Munañ al beleñ dufaymiñde Al Kuruyñ beleñ basiña nirwoñ yeñ nuryey, irde mata igiñ teñ himeke gab gwaha niryey yeñ kurut yeñ hiyey gore epte ma Al Kuruyñ beleñ bunineñ iryey. ¹⁷ Al Kuruyñbe matamiñ gwahade geb, Isip naña doyañ al kuruyñ Fero gobe meremiñ pel ird ird niñ basiña irdeb gaha inyñ: “Ge hittebe sañiñne turñuyñ yañ wor po goyen kawan forok irmeke al megen hike kwa kuruyñ gore nurdeb ne niñ nurnayiyñ yeñ dufay kerdeb gogo ge gayen doyañ al kuruyñ girmiriñ,” inyñ. ¹⁸ Niñgeb Al Kuruyñbe dufaymiñde al kura bunineñ ire yeñbe bunineñ iryey. Irde al kura meremiñ pel ird ird niñ tonañ tareñ ire yeñbe gwahade po iryey.

¹⁹ Be, Al Kuruyñbe gwahade hi goke al kura dufaymiñ soñ hekeb, “Al Kuruyñ beleñ neñ gayen mata gwaha gwaha teñ hinayiyñ yeñ yingeyñde dufay po gama irde basiña dirtiñ kenem daha mat dufaymiñ waltek? Epte moñ! Niñgeb mata buluñ teñ hityen gobe nindikenñ ma forok yirde hityen gega, daniñ Al Kuruyñ beleñ mata buluñniñ ge merem yañ dirde hiyen? Gobe igiñ moñ,” yeñ hanñyen. ²⁰ Goyenpoga deñbe al dahade geb, gwaha yeñ hañ? Neñ al megen niñ gare Al Kuruyñ beleñ dufaymiñ gama irde daha kura diryey goyen goke epte ma, “Daniñ gahade dirañ?” intek. Mata gobe det kura al kura beleñ iryeyñ gore tigiri teñbe iryeyñ al goyen, “Daniñ gahade nirañ?” ma inyeyñ go gwahade goyen. ²¹ Be, kuwe yase yird

yird albe woña teñ kuwe yase gwahade yireñ yeñ nurdeb dufaymiñ go po gama irde yiryey. Kuwe yase kura meteyñ kuruyñ uneyñ uneyñyen ireñ yeñbe gwahade po iryey. Munañ kuwe yase kura meteyñ mali untek goyen ire yeñbe igiñ ala iryey.

²² Niñgeb Al Kuruyñ wor mata gwahade goyen po teñ hiyen. Yeñbe mata buluñ mar goyen beararmiñ kawan po kennayiyñ, irde tareñmiñ wor keneñ bebak tinayiyñ yeñ nurde gwamuñ yure yeñbe igiñ gwamuñ yuryey. Gega yeñbe bemel ma gwaha yirde ulyañde doyañ heñ heñ niñ piñeyñ ma irde hiyen. Gobe dufaymiñ po gama irde gwaha teñ hi geb, al kura beleñ goke epte ma innayiyñ. ²³ Munañ al kura Al Kuruyñyen bunineñ dufay bana po hañ mar goyen kurabe neñ gago. Neñbe Al Kuruyñyen sañiñ turñuyñ yañ wor po goyen kennayiyñ yeñ bikkenñ gitik diriyiñ geb, tareñmiñ turñuyñ yañ goyen neñ gayen dikala direñ yeñ nurde hinñin. Goyenbe al kura beleñ epte ma, “Daniñ yeñ po gwaha yirde hi?” innayiyñ. ²⁴ Neñbe Al Kuruyñ beleñ hoy diriyiñ gega, al miñ unkuñeyñde mat po ma hoy diriyiñ. Neñ kurabe Yuda mar, kurabe al miñ hoyañ Yuda mar moñ gayen hoy diriyiñ. ²⁵ Al Kuruyñ beleñ gwaha diriyiñ goke mere basañ almiñ kura Hosea beleñ Al Kuruyñyen mere gahade kayiyñ:

“Ne beleñ alya bereya nere ma hinhan goyen yadeb ‘Nere alya bereya,’ yineñ.

Irde al miñ hoyañ goyen bubulkuñne wor po yeñ ma nurd yuneñ hinñem goyen yadebe ‘Diriñne yago, bubulkuñne wor po’ yineñ.” yitiñ hi. *Hosea 2:23*

²⁶ Irdeb,

“Naña kurar kura Al Kuruyñ beleñ, ‘Deñbe nere alya bereya moñ,’ yinyiñde gor po kamebe,

‘Mel gabe Al Kuruyñ gwahader hitiñ gote alya bereya’ yinyeyñ,” yitiñ hi. *Hosea 1:10*

²⁷ Be, Al Kuruyñyen mere basañ al Aisaia beleñ Israel mar niñ gahade tareñ po tagalyiñ:

“Israel marbe budam wor po, makañde niñ sawsawa yara.

Goyenpoga Al Kuruj belej al tumňar ma yawaryej, al tapum muň po yawaryej.

²⁸ Gobe Doyar Al Kuruj belej alya bereya megen haň kuruj goyen hitte mere tiyyij gote iginej ararj po forok irynej geb gogo,” yitij hi. *Aisaia 10:22-23*

²⁹ Mere gobe Aisaia belej asarminj bana goj mehen belejbe gahade kayyij goya tuňande. Mereminjbe gahade:

“Doyar Al Kuruj sarinminj kuruj wor po belej dirinminj kura yubul ma teň tumňar gwamuň yuryij manhan neňbe Sodomya Gomoraya taunde niň mar yara hitewoň,” yitij hi. *Aisaia 1:9*

Israel marbe Yesu niň dufayminj tarej ma irde haň

³⁰ Ningeb goke teň neňbe gaha po yetek: al minj hoyar Yuda mar moň, mata huwak teň teň niň dufay ma heň haň mar belej Yesu Kristu niň dufayminj tarej irdeb Al Kuruj diliňde al huwak hitij haň. ³¹ Munar Yuda marbe Moseyen sabare mata huwak niň yitij goyen gama ird ird niň kurut yej hanjen gega, Al Kuruj diliňde al huwak ma hitij haň. ³² Goyenbe Israel mar gobe dahade niň al huwak ma hitij haň? Mel gobe Yesu niň dufayminj sarin irtinejbe mata igij teň gab al huwak hetek yej nurde hanjen geb, gogo soň haminj. Gobe al kura hora go ma kenejbe kukuhuk urde takter mayyeyj go gwahade yara tiyaminj. ³³ Goke teňbe Al Kurujyen asarjbe gahade katinj hi: “Ga kennarj.

Ne belej Yerusalem taunde hora kura kerej.

Irkeb albe kukuhuk yurde yakter gasa yiryeyj.

Irde hora kuruj kura kerej.

Irkeb albe gore yirkeb yakter gasa yirke katej buluj po henayij.

Gega al kura yej ge dufayminj tarej irnayij marbe epte ma memya hetek hinayij,” yitij hi. *Aisaia 8:14; 28:16*

10

¹ Be, kadne yago, ne bener gabe Israel mar goyen Al Kuruj belej yumulgarj tiwoň yej nurdeb Al Kuruj gusunarj irde himyen. ² Mel gobe Al Kuruj niň meterj

titek wor po nurde hanjen gobe fudinde yej igij tagalej. Gega go teň hanjen gobe Al Kurujbe gwahade yej kejkela ma bebak teňya gwaha teň hanjen. ³ Mel gobe Al Kuruj diliňde al huwak heň heň belej gobe Al Kuruj hitte mat watij goyen ma nurdeb yingenejbe sarinje al huwak hinij yej kurut yej hanjen. Ningeb al huwak heň heň belej fudinde goyen gama ma irde hanjen. ⁴ Goyenbe al kura Yesu Kristu niň dufayminj tarej iryenejbe Al Kuruj belej al huwak ineyj. Ningeb goke teňbe Yesu Kristu belej Moseyen saba goyen pasi kiriyij.

⁵ Be, Mosebe sabaminj gama irde al huwak heň heň goke gahade kayyij: “Al kura sabaminj gama irde hiyerj albe saba gore po tarej irke hiyerj,” yitij hi. ⁶ Gega Yesu niň dufayminj sarin irde Al Kuruj diliňde huwak hitij marbe gaha yej hinayij: “(Yesu Kristube bikkeň megen gar katij gega, go ma nurdeb Yesu teň megen gar katej katej niň yej heňbe) dindikeň ulij, ‘Ganuj belej Al Kurujyen gasurde hurkuyej?’ ma yenayij. ⁷ Irde (Yesu Kristube bikkeň kamiňde mat huwaryij gega, go ma nurdeb al kamtiň gasurde mat Yesu go teň warj warj ge yej heňbe) dindikeň ulij, ‘Ganuj al belej al kamtiňde gasurde kurkuyej?’ ma yenayij,” yitij hi. ⁸ Mere gote minjbe gahade: “Al Kuruj diliňde huwak heň heň mere gobe gisaw inor ma hi. Ketaltijde hi, mohontijde hi, irde bitij bana hi.” Mere gobe dufaytinj tarej ird ird mere, neň belej tagalde tukuj hityen gogo. ⁹ Ningeb mere go yitij gwahade po, al kura binde mat wor po Al Kuruj belej Yesu go kamtiňde mat isarj hirij goyen fudinde yej dufayminj tarej iryeyj, irde yingenejbe mohonde wor po, “Yesube Doyar Al Kuruj,” yiyeynebe Al Kuruj belej al go tumulgarj tiyyeyj. ¹⁰ Fudinde, al kura Yesu niň binde mat dufayminj sarin irke Al Kuruj belej al huwak ineyj. Irde dufayminj tarej irtij goyen mohonde mat kawan po tagalkeb Al Kuruj belej tumulgarj tiyyeyj. ¹¹ Goke teňbe Al Kurujyen asarjbe, “Al kura yej ge dufayminj tarej irtij marbe epte ma yej ge memya hetek hinayij,” yitij hi. ¹²⁻¹³ Ningeb yitij gwahade po, Yuda mar ma al minj hoyar Yuda mar moň goyen tumňarj ala Al Kuruj belej gwaha yiryeyj. “Al kura gore Doyar Al Kuruj belej fararj duri yej hoy

irnayin marbe tumnan yumulgan tiyyen,” yirin geb, yenbe al kura faran nin hoy irnayin mar tumnan gote Doyan Al Kurun hiyyen. Irde go mar goyen guram yirde sanin wor po yirde hiyen.

¹⁴ Goyenbe al kura Doyan Al Kurun nin dufaymin tarej ma iryenbe daha mat hoy iryen? Irde yende mere momonmin kura mun ma nurtin kenem daha mat yen ge dufaymin tarej iryen? Irde yen ge al kura belej ma tagalkeb daha mat nuryen? Epte mon. ¹⁵ Irde mere goyen tagal tagal nin hulyan ma yirnayinbe ganun mar belej daha mat mere goyen tagalnayin? Hubu wor po. Goke tenbe gahade Al Kurunyen asande katin hi: “Al kura kun Al Kurunyen mere igin goyen tagalde hiyen al gobe Al Kurun belej igin wor po kinyen,” yitin.

¹⁶ Goyenpoga Yuda marbe tumnan ma Yesu nin yitin mere igin goyen nurde dufaymin sanin iramin. Kura po ga gwaha tiyamin. Ningeb goke tenbe Aisaia belej, “Doyan Al Kurun, mere tagalde hiteke ganun al belej fudinde yen nurde dufaymin tarej irnayin? Hubu wor po,” yirin. ¹⁷ Ningeb al kura Yesu Kristu nin dufaymin tarej ire yenbe meremin wa nurde gab dufaymin sanin iryen. Goyenbe mere igin goyen daha mat nuryen? Gobe al kura belej Yesu Kristuyen mere goyen tagalke gab nuryen. ¹⁸ Goyenbe gusanan kura dire? Israel marbe mere igin goyen ma nuramin? Mon, nuramin. Ningeb goke tenbe Al Kurunyen asande gahade katin hi:

“Sabaminbe megen kurun gare nurde tukutin ala tiyyin.

Irde mereminbe nanan kurun gayen kun pasi hirin,” yitin. *Tikin 19:4*

¹⁹ Be, sopte gusanan kura dire? Israel mar gobe mere gote min bebak ma tiyamin? Mon, bebak tiyamin. Gega mere goyen harhok unamin. Ningeb goke Al Kurun belej yirin goyen bikken Mose belej gahade kayyin:

“Nebe alya bereya nere yitin mon goyen yawarej.

Irkeb go yenenbe bitinde igin ma nurayin.

Irde merene bebak ma titin mar goyen yawarej.

Irkeb goke bitin ar yiyyen,” yitin hi. *Saba 32:21*

²⁰ Irde Aisaia belej Al Kurunyen mere tagal tagal nin kafura ma henbe Al Kurunyen mere goyen kawan po gaha yirin:

“Nebe al kura ne nin ma nankenen hitin mar belej nenamin.

Irde ne nin gususunan ma hen hitin mar hitte nigen kawan hemeke nenamin,” yitin hi. *Aisaia 65:1*

²¹ Goyenpoga Israel mar nin tenbe gaha yirin:

“Wampot mat wan wan wawan hihhi gayen merene gama ma irde tonan sanin wor po hen han mar goyen

ne hitte wawon yen hanne yak irtinde hime,” yitin hi. *Aisaia 65:2*

11

Al Kurun belej Israel mar buninjen yirin

¹ Be, Israel marte matabe gwahade geb, Al Kurun belej alya bereyamin goyen pel yirin? Mon, gwaha ma yirin! Nigen wor Israel mar al, irde Abrahamyen asem, irde Benyaminyen* minde nin al. ² Fudinde, Al Kurunbe Israel mar goyen forok ma yekeya basina yirin geb, alya bereyamin go ma pel yirin. Be, denbe Al Kurunyen asande Al Kurunyen mere basan al Elaia belej Israel mar nin igin ma nurde Al kurun gusunan iryin gote baranminbe bitin sir ma yen hiyen gogo. ³ Be, Elaia belej Al Kurun gaha inyin: “Doyan Al Kurun, mere basan margebe gasa yirke kaman. Irde ge galak girde hanen altabe pir yirde pasi han. Ne mun po gab gago hime gega, ne wor mununnin ten han,” inyin. ⁴ Irkeb Al Kurun belej dahade wol hirin? Yen belej gahade wol hirin: “Nebe nigen ge Israel mar 7,000 basina yirmirin han. Ningeb mel gobe det tonen kura Bal inen hanen goyen ma doloj irde han,” inyin. ⁵ Ningeb gayenter gayen wor Israel mar bana al kura Al Kurun belej buninjen yirde igin igin yirde basina yirtin mar kura han. ⁶ Mel gobe Al Kurun belej buninjen yirde igin igin yirtin geb, basina yirin. Mel gote mata igin goke ma basina yirin. Munan matamin igin goke Al Kurun belej buninjen yirde igin igin yirin

* 11:1: Benyaminbe Yekop urmin wen 12 bana gon funanbe gogo.

manhan yey belej buninej yirde iginj iginj yiryinj gobe miñ miñmoñ hewoñ.

⁷ Ningebe Israel mar niñ daha yetek? Mel gobe Al Kuruñ dilinje al huwak hej hej ge kurut wor po yey hinhan. Goyenpoga gwahade ma hamiñ. Alya bereya Al Kuruñ belej yumulgañ tiye yey basiña yirtin mar gore muñ po gab Al Kuruñ dilinje al huwak hamiñ. Munaj budam kuruñ gobe biñ tareñ wor po irde Al Kuruñyen mere pel iramiñ. ⁸ Matamiñ gwahade goke Al Kuruñyen asarje ghade katij hi: “Al Kuruñ belej mel gote dufaymiñ mala tiyyin.

Irkebe gayenter dilinje Al Kuruñyen mere kenej hañ gega, bebak ma teñ hañ. Irde kirmiñde Al Kuruñyen mere nurde hañ gega, wukkek ma nurde hañ,” yitiñ hi. *Saba 29:4; Aisaia 29:10*

⁹ Irde Dewit belej gaha yirinj:

“Dula matamiñ gore po yukuj bulunje yukukeb buluj hewoñ.

Irdebe yakteñ gasa yirwoñ.

Mata bulujmiñ gote murungembe gogo teñ hinayinj.

¹⁰ Go mar goyen dilinj titmiñ heñbe epte ma nanjenwoñ.

Irde huginej kanduk kuruñ bana heñ pukinj werwer po heñ hiwoñ,” yitiñ hi. *Tikij 69:22-23*

¹¹ Be, Israel mar gwahade hañ goke gusunaj kura direñ. Israel mar yakteñ gasa yiryen yitiñ goyenbe fudinje gwaha yirke huginej buluj po heñbe sopte iginj hetek ma henayinj? Moñ! Israel mar gote mata buluj niñ teñbe Al Kuruñ belej al miñ hoyañ Yuda mar moñ goyen yumulgañ tiyyin. Gogab Israel mar belej go yeneñbe, “Daniñ geb neñbe gwahade ma hite?” yey biñ huwarwoñ yey nurdeb gogo Al Kuruñ belej gwaha yiryinj. ¹² Be, Israel mar belej mata buluj tiyamiñ goke teñ Al Kuruñ belej al miñ hoyañ megen hañ kuruñ goyen iginj iginj wor po yiryinj. Irde Israel mar belej Al Kuruñyen mere gama ird ird niñ soñ hamiñ goke teñbe al miñ hoyañ Yuda mar moñ goyen iginj iginj wor po yiryinj. Ningebe Israel mar tumñaj Al Kuruñ hitte mulgañ henayinbe Al Kuruñ belej daha tiyyen? Yeybe amañer wor po

nurdeb al iginj iginj yiryen gobe kuruñ wor po, hanparya iginj iginj yiryinj gote folek wor po yiryen!

¹³ Be, derj al miñ hoyañ Yuda mar moñ goyen mere kura direñ tihim. Nebe Al Kuruñ belej al miñ hoyañ Yuda mar moñ hitte kuñ merene tagalde hayinj nineñbe metej go nuntinj geb, metejne goke turuj turuj titek hime. ¹⁴ Gwaha teñ himekebe nigen al Israel mar goyen neneñbe, “Daniñ neñbe gwahade ma hite?” yey biñ huwarke mel goyen kura Yesu nurd unkebe Al Kuruñ belej yumulgañ tiwoñ yey nurde gwaha teñ himyen. ¹⁵ Israel mar belej Al Kuruñyen mere pel iramiñ geb, Al Kuruñ belej mel go harhok yuneñbe al miñ hoyañ Yuda mar moñ goyen awalik yiryinj. Gega Israel mar gore Al Kuruñ niñ biñ mulgañ hekebe Al Kuruñ belej yumulgañ teñ daha yiryen? Iginj wor po yiryen. Go tinayinj gobe al kamtinje mat huwartinj yara tinayinj. ¹⁶ Mata gwahade forok yiyyen gobe beret kura Al Kuruñ unniñ yey kanbe ubala teñ parwek dirneñ muñ kura Al Kuruñ galak irnayinj gobe beret kuruñ goyen wor tumñaj Al Kuruñyen hiyyen go gwahade goyen. Irde he kura goyen filginiñbe Al Kuruñ belej wukkek iryenbe he gote haniña piginya kuruñ goyen wor wukkek henayinj go gwahade goyen.

¹⁷ Be, olip he yase gote haniñ kura walde yemeydeb olip he duwi kurate haniñ teñbe waltinje gore tur irke he duwi gote haniñbe he yase gote haniñ hiriñ. Irde olip yase filginiñ belej fe tuluj teñ hi goyen olip duwi haniñ gor tur irtinj goyen wor fimiñ goyen tuluj teñ gergeñ hiriñ. Be, olip duwi haniñ gobe derj al miñ hoyañ Yuda mar moñ gogo. Munaj olip yase haniñ gobe Israel mar. Ningebe Israel mar Al Kuruñ harhok unamiñ gote gasunbe derj belej tamiñ. ¹⁸ Ningebe dindikenj ge turuj turuj teñ he yase gote haniñ waltinj Israel mar goyen det dirneñ yey ma nurde yuner hinayinj. Derjbe dulinj po tur dirtinj hañ. Derj belej olip yase gote filginiñ† goyen tareñ ma irde hañ. Gwahade yarabe filginiñ gore gab derj goyen sanj dirde hi. ¹⁹ Goyenpoga derj belej huwardeb, “Gwaha, goyenbe olip yase gote haniñ Israel marbe

† 11:18: Olip yase filginiñbe Israel marte hakwamiñ Abraham, Aisakya Yekopya niñ yitiñ.

bañ yej kattij yara geb, neñ gare gasuñmij titij go,” yej hañ. ²⁰ Be, gobe fudinde gega, mel gobe Yesu niñ dufaymij tareñ ma yirkeb gogo walde yimiyyij. Munañ denbe yej ge dufaytij tareñ irtinje matbe gogo gasuñmij tamiñ. Dej wor Al Kuruj belej Israel mar pel yiriyij gwahade goyen diryey geb, dindiken ge turuj turuj ma teñ kafura heñ ga hinayij. ²¹ Al Kuruj belej he yase gote haniñ wor po goyen yej ge dufaymij sañij ma yirkeb walde yimiyyij. Niñgeb dej olip duwi haniñ duliñ dawañ gor tur durtij goyen Al Kuruj niñ dufaytij tareñ ma yirnayinbe walde demey demeyinbe meteyej moñ geb, dindigen ge turuj turuj ma teñ kafura heñ ga hinayij.

²² Niñgeb Al Kurujbe igij igij po ma diryey, buluj dirtek goke manañ nurde ga hinayij. Yejbe al kura meremij gama ma irde hinayij marbe buluj yiryey. Munañ dej yej ge dufaytij tareñ irtij marbe igij igij diryey. Munañ gwahade ma tinayinbe dej wor walde dimiyyey. ²³ Be, Israel mar Al Kuruj belej bikkej walde yimiyyij goyen yej ge dufaymij sañij ma yird yird mata goyen tubul tinayinbe Al Kuruj belej yadeb olip heminde sopte tur yiryey. Al Kurujbe gwaha yird yird tareñ minyan geb, igij gwaha yiryey. ²⁴ Denbe olip duwi haniñ yara gega, Al Kuruj belej olip yasere gor tur dirkeb he gote haniñde gereñ hamiñ. Niñgeb Israel mar olip yase gote haniñ wor po goyen gasuñenje sopte tur ird irdbe meteyej moñ wor po. Aranjen po tur iryey.

Al Kurujbe al tumñaj buninjen yirde hiyen

²⁵ Be, kadne yago, mere kura banare niñ goyen denbe kenkela bebak tiwoñ yej nurde hime. Gogab dufaytij wukkek yej dindiken ge turuj turuj ma teñ hinayij. Be, merebe gahade: Israel mar belej biñ tareñ irde Al Kurujyen mere pel irde hañ gobe hugiñen ge moñ. Go teñ hañ gobe al miñ hoyañ Yuda mar moñ goyen Al Kuruj belej dufaymijde gwahade wanayij yej nuryij goyen wañ ep heke gab bada heñ Al Kuruj niñ biñ mulgaj henayij. ²⁶ Irkeb Al Kuruj belej Israel mar goyen tumñaj yumulgañ tiyyey. Niñgeb goke teñbe Al Kurujyen asañde gahade katiñ hi:

‡ 11:26: Kurabe Saion.

“Yumulgañ teñ teñ Albe Yerusalem‡ mat forok yiyyey.

Yej belej Yekopyen miñde niñ marte mata buluj goyen yad siña yiryey.

²⁷ Goya goyenbe mata bulujmij halde yuney. Gabe mel go hitte biña timirij go goyen,” yitiñ hi. *Aisaia 59:20-21; 27:9*

²⁸ Be, gayenter gayen Israel mar gobe Yesu niñ yitiñ mere igij goyen pel irde hañ geb, mere igij gobe dej al miñ hoyañ Yuda mar moñ hitte kukeb gogo nurde hañ. Mata gobe dej ge teñ forok yitiñ geb, gogo Israel mar gore Al Kuruj asogo irde hañ. Gega Israel marbe asem weñ Abraham, Aisakyabe Yekopya goke teñbe Al Kuruj belej basija yiryij geb, gayenter wor Israel mar goyen bubulkuñne wor po yej nurd yuney hi. ²⁹ Al Kurujbe alya bereya nigen yej basija yirde guram yirde sañij yiryenbe go ma sopte tareñmij tumulgañ tiyyey geb, gogo Israel mar niñ amañen nurde hiyen. ³⁰ Munañ dej al miñ hoyañ Yuda mar moñbe bikkej Al Kurujyen mere gama ma irde hinhan gega, Israel mar gore meremij gama ma irkeb gayenter Al Kurujyen buninjen dufaybe dej hitte hi. ³¹ Niñgeb Israel mar Al Kurujyen mere gama ma irde hañ goyen wor Al Kurujbe dej Yuda mar moñ goyen buninjen diriyij gwahade goyen po yiryey. ³² Al Kuruj belej alya bereya buninjen yirde igij igij ma yiryenbe epte ma mata buluj bana mat siñare katnayij goyen yikala yireñ yejbe nurtinje po alya bereya tumñaj yubul tike meremij pel irtinje po hinhan.

³³ Fudinde, Al Kurujyen buninjen dufayya dufay wukkekmiñyabe kuruj wor po. Yejbe det kurañ ma wor po amu heñ hiyen. Niñgeb ganuj al belej dufay kerde hiyen goyen gwahade gwahade yej tagalnayij? Irde ganuj al belej matamiñbe gwahade yej bebak tinayij? Hubu wor pol! ³⁴ Niñgeb goke teñbe Al Kurujyen asañde gahade katiñ hi:

“Ganuj belej Doyañ Al Kurujyen dufay kenen bebak tiyyey? Epte moñ.

Ganuj belej dufay igij kura unyey? Epte moñ,” yitiñ hi. *Aisaia 40:13*

³⁵ Irde,

“Ganurj belej Al Kururj det kura untij geb, gote wolminerj untek hi? Hubu wor po,” yitij hi. *Yop 41:11*

³⁶Fudinde, det kururj gabe Al Kururj hitte mat po watij, irde yer belej po yirij. Irde det kururj gabe yer belej po gab pasi kiryerj. Ningeb yer po ga huginerj denem tururj yarj irde hitek! Fudinde wor po.

12

Yesuyen alya bereyat mata gergerj

¹Ningeb, kadne yago, Al Kururj belej nerj gayen buninerj wor po dirde hiyen geb, mere tarej po direj tihim: megen herja dindikerj goyen det kura Al Kururj galak irtij yara Al Kururj unnayij. Gwaha irnij yerjbe dindikerj goyen Al Kururj dilijde wukkek, yerj belej amarerj nurtek mat po mata terj hinayij. Mata gwaha terj hinayij gobe Holi Spirityen sarjijde Al Kururj doloj ird ird matabe gogo terj hinayij. ²Irde megen nij marte mata go ma gama irde hinayij. Gwaha titjerjbe dufaytij gergerj igij po yirde matatij hoyarj terj hinayij. Gwaha irde gab Al Kururjyen dufay goyen kenerj bebak terj hinayij. Al Kururjyen dufayde det damirjbe igij, mata dahadebe Al Kururj belej amarerj nurde hiyen, irde mata damirjbe Al Kururj dilijde buluj mirj-moj goyen yenerj kerjela bebak terj hinayij.

³Be, Al Kururj belej buninerj nirde igij igij nirde meterjmirj nuntij geb, derj harj kururj goyen mere kura direj tihim. Merebe gahade: derj bana goyen al kura yijgerjbe al gwahade moj gega, nebe al gwahade yerj yijgerj ge tururj tururj ma terj hiyerj. Gwaha titjerjbe Al Kururj nij dufaytij tarej ird ird goyen bitij bana kirtij gobe dahade, kururj ma dirjerj goyen kerjela dufay herj bebak terj gab derj dunjkurenj dunjkurenjbe dahade harj goyen nurde hinayij. ⁴Gobe nerj kururj gabe ulninerj pigij manarj, irde ulninerjdebe det kurayen kurayen goyen gor harj geb, gago dinerj hime. Be, det gobe meterj unjkurenj po ma terj harj, hoyarj hoyarj terj harj. ⁵Ningeb gwahade goyen po, nerjbe budam wor po gega, Yesu Kristuya herjbe Yesuyen ulij pigij po hitij hite. Irde nerj dunjkurenj dunjkurenjbe Yesuyen alya bereya hoyarj hoyarj goyen fararj yurd yurd nij

hite. ⁶Goke terjbe nerj kururj gabe Al Kururj belej buninerj dirde igij igij dirdeb Holi Spirityen tarej forok ird ird mata kurayen kurayen goyen nende gigen duntij hite. Gwahade duntij gobe Al Kururj belej nerj dunjkurenj dunjkurenj damirj dunerj yerj dufaymirj kirtij goyen po gama irde dunerj hiyen. Ningeb al kura Al Kururjyen mere basarj herj tagal tagal mata mirjyarj kenem Al Kururj nij hekkerj nurde hitij gobe kururj ma dirjerj goyen kenerj bebak terj gab meterjbe goyen turjande po meterj terj hiyerj. ⁷Al kura al hoyarj fararj yurd yurd sarjij titij kenem go tarej titij goyen gama irde al fararj yurde hiyerj. Munarj al saba yird yird tarej titij kenem yerj wor gwahade po, saba yirde hiyerj. ⁸Be, al kura al hoyarj kanduk yenke sarjij yird yurd tarej titij kenem gwahade po terj hiyerj. Munarj al kura al hoyarj det yunerj yunerj tarej titij kenem wilakerj nurdeya det al yunerj hiyerj. Irde al kura doyarj al herj herj tarej titij kenem al gobe yul ma yerjbe al hoyarj kerjela doyarj yirde hiyerj. Irde al kura al hoyarj buninerj yird yird sarjij titij kenem al gobe amarj dufay hende gwaha terj hiyerj.

Kadtij ge amarerj nurd yunerj hinayij

⁹Be, derjbe al hoyarj nij amarerj nurd yunerjyabe bitijde mat fudinde wor po gwaha terj hinayij. Irde mata bulujbe harhoktij yunerj, mata igijbe tarej po yarnarde hinayij. ¹⁰Kadtijya kadam amarerj nurd gunerj terj eke merere po hinayij. Irde dindikerj tururj yirtjerjbe kadtij yago wa tururj yirde hinayij. ¹¹Be, Al Kururjyen meterj terj terj nij pinerj ma herj hinayij. Tarej po herjbe bitij bana mat wor po Al Kururjyen meterj terj hinayij. ¹²Irde Al Kururj belej igij diryerj yerj goke doyarj herja amarerj po nurde hinayij. Kanduk bana herjyabe Al Kururj belej kanduk go pasi iryerj yerj doyarj herj herj nij pinerj ma herj hinayij. Irde huginerj Al Kururj mere irde hinayij. ¹³Be, Al Kururjyen alya bereya kura det kura amu herj hike yenerjbe dettij kura yunerj hinayij. Irde al hoyarj yatijde wakeb gargar yirde hinayij.

¹⁴Be, al kura buluj buluj dirde hinayij mar goyen Al Kururjyen tarejde guram yirde sarjij yirde hinayij. Sopte dinerj hime. Al goyen guram yirde tarej yirde hinayij, karan ma yurde hinayij. ¹⁵Irde alya

bereya amañerj nurde hikeb derj wor yerj nurnayinj gwahade goyen po amañerj nurde hinayinj. Irde alya bereya esej hikeb derj wor yerj nurnayinj gwahade goyen po nurde esej hinayinj. ¹⁶ Dindikerj ulinjbe awalikde hinayinj. Irde dindikerj ge turuj turuj ma terjbe al mali derjem moj mar goya awalik herj herj nij amañerj nurde hinayinj. Irde, “Nerjbe dufay wukkerj epte hite,” yerj ma nurde hinayinj.

¹⁷ Be, al kura belej buluj buluj dirkeb wol hihim yerj buluj ma irde hinayinj. Al tumñarj diliñde mata iginj po terj terj nij kenkela herj ga hinayinj. ¹⁸ Irde bitinj kamke al hoyarja tumñarj awalikde herj herj beljerj kura hike kenem gwahade herj herj ge kurut wor po yerj hinayinj. ¹⁹ Kadne yago, al kura belej buluj dirkeb wol ma herj hinayinj. Gwaha titjerjbe Al Kuruj hanijnde kerde hinayinj. Irkeb yerj belej gab al goke bearar terj murungem buluj unyerj. Al Kurujyerj asanjde Doyarj Al Kuruj belej, “Buluj diranj mar goyen wol herj herj gobe nere metenj. Ne belej gab matamij gote murungem yunerj,” yirinj geb, gago dinerj hime. ²⁰ Nijgeb Al Kuruj belej, “Asogoge kura bingge kamke yenerjbe bingge yunerj hayinj. Fe nij yirkeb fe yunerj hayinj. Gwaha terj hayinj goyen genenjbe mel gobe memya nij yumu henayinj. Gobe kak kulum bok yerj hitinj yade al go tonarj hende yerayinj go gwahade goyen,” yitinj geb, wol ma herj mata iginj gwahade po terj hinayinj. ²¹ Mata buluj belej fole dirtek ma hinayinj. Gwahade hitjerjbe mata iginj po terj hinayinj. Irkeb goreb mata buluj fole irde hiyerj.

13

Doyarj mar karkuwanj palap yirde hinayinj

¹ Be, gabmanbe Al Kuruj belej kerdeb alya bereya doyarj yird yird sañinj untinj geb, derj kuruj gobe doyarj martinjde yufukde herj meremij gama irde hinayinj. ² Munarj doyarj marte mere pel irde harj mar gobe yerj goyen po ma asogo yirde harj. Gobe Al Kuruj, gabman goyen kerde tarej untinj al goyen asogo irde harj. Nijgeb gwaha terj harj marbe yingjerj kanduk yawarnayinj. ³ Doyarj marbe mata iginj terj harj mar goyen buluj yirtek ma nurdeb mata buluj terj harj mar go po gab buluj yird yird nij nurde hanjen geb, gogo doyarj marte mere

nurde hinayinj dinerj hime. Derjbe doyarj martinj belej buluj dird dird nij kafura herj harj kenem mata huwak po terj hinayinj. Irkeb turuj dirde hinayinj. ⁴ Mel gobe keperd keperdtinj iginj ird ird nij Al Kuruj belej metenj yuntinj geb, gogo mata huwak terj hikeb turuj dirde hinayinj. Gega doyarj mar gobe mata buluj gote murungem dunerj dunerj tarej mijyarj geb, mata buluj tinayinjbe mel goke kafura henayinj. Mel gobe Al Kuruj belej mata buluj terj harj mar goyen beararmij yikala yird yird metenj yuntinj geb, mata buluj mar goyen murungem buluj yunerj hanjen. ⁵ Nijgeb goke terjbe doyarj martinjde mere gama irde hinayinj. Go terj hinayinj gobe doyarj martinj belej buluj dird dird nij kafura henya po ga ma terj hinayinj. Mata iginj terj terj dufay gama ird ird nij bitinjde wukkerj wor po nurdeya ga terj hinayinj.

⁶ Nijgeb goke terjbe teks wor yerde hinayinj. Doyarj marbe alya bereya doyarj yird yird metenj yuntinj geb, teks go yadebe gore po alya bereya faranj yurde hanjen. ⁷ Nijgeb derj tumñarj da kura gabman hanijnde kertek gobe kerde hinayinj. Teks kurayen kurayen yertek harj kenem yerde hinayinj. Munarj kafura yirtek marbe kafura yirde hinayinj. Irde palap yirtek yenerjbe palap yirde hinayinj.

Kadtinj ge amañerj nurde yunerj hinayinj

⁸ Be, al kura hitte kurj det kura nij gusujanj irde yawartinj kenem arañerj po wol herj hinayinj. Irkeb gog po hubu hiyyerj. Goyenpoga wol heke hubu ma hetek det kurabe kadtinj ge amañerj nurd yunerj yunerj mata gogo geb, huginjerj gwahade po terj hinayinj. Al kura kadam ge amañerj nurde unerj hi al gobe Moseyen saba kuruj gote mij goyen gama irde pasi irde hiyerj geb, gogo kadtinj ge amañerj nurde yunerj hinayinj dinerj hime. ⁹ Moseyen sabarebe, “Al berem yan belej bere hoyarj ma duwan irde hiyerj. Bere wor gwahade po terj hinayinj. Irde al ma gasa yirke kamde hinayinj, kawe ma terj hinayinj, kadtinj iginj hike kenerjbe danij nebe gwahade moj yerj ma nurde hinayinj,” yitinj. Irde saba go banabe mere sañinj hoyarj manarj harj. Goyenbe saba bana mere tarej harj kuruj gote mij wor pobe mere unjkerj gago po: “Gigerj ge amañerj nurde hayen gwahade

goyen po, al hoyañ niñ manañ gwahade po nurde yuner hayiñ,” yitiñ go goyen.¹⁰ Al kura kadam ge amañer nurd yuner hiyer al gobe epte ma kadam buluñ yiryer. Goke teñbe al kura kadam ge amañer nurd unyer al gobe Moseyen saba kuruj goyen gama ird pasi hiyyer yihim gago.

Nalu funañbe binde hej hi

¹¹ Be, deñ gayenterbe da nalure hañ goyen nurde hañ geb, gago mata igiñ gwahade teñ hinayiñ dinhem. Hañkapa deñ beleñ Yesu Kristu niñ dufaytiñ tareñ iramiñ goyenter mat wañ wañ gayenterbe yer beleñ dumulgañ tiyyer nalu funañ goyen binde wor po hej hi. Niñgeb dufaytiñde firtiñ yara hañ goyen bitij bak yetek nalu gobe bikkeñ binde hihi geb, huwarnañ.¹² Mata buluñ gobe wawuñ kidoma yara goyen hubu hewer tiya. Irkeb naña fay urde wuk yewer tiya geb, kidoma bana niñ mata buluñ gobe yubul po teñbe Al Kurujyen mata hulsi yara goyen tanarde hinayiñ. Gobe fuleñare niñ amil ain beleñ po irtiñ goyen hor titiñ yara teñ hinayiñ.¹³ Niñgeb fareñde hañ marte mata igiñ po teñ hinayiñ. Irde dula mata po teñ teñ mata, fe nene kukuwa heñ heñ mata, lelep mata, kari buluñ buluñ teñ teñ mata, irde ard ard matayabe kadam igiñ mat hike goke biñ ar yer yer mataya goyen ma po teñ hinayiñ.¹⁴ Gwaha titñerbe Doyañ Al Kuruj Yesu Kristuya heñ yer beleñ mata igiñ teñ hiyer gwahade po teñ hinayiñ. Irde megen niñ dufay buluñ go gama irde ulitiñde amañ heñ heñ niñ ma nurde hinayiñ.

14

Kadtiñde mata niñ mali ma tagalde hinayiñ

¹ Be, deñ hañ bana goyen al kura dufaymiñ Al Kuruj niñ sañiñ irtiñ goyen tareñ wor po ma hike yenerbe goke ma nurde awalik yirde hinayiñ. Irde dufaymiñ kura goke mel goya kadam moñde ma teñ hinayiñ.² Al kurabe Al Kuruj niñ dufaymiñ tareñ irtiñ goyen kuruj geb, det kuruj gabe igiñ ala netek yer nurde hanñyen. Goyen-poga al kurabe Al Kuruj niñ dufaymiñ sañiñ irtiñ goyen hako po hañ geb, pañiñ po gab igiñ nen hitek yer hanñyen.³ Niñgeb al kura det kuruj gabe igiñ nene hitek yer hinayiñ mar beleñ pañiñ po nene hinayiñ

mar goyen, “Dufaytiñbe tareñ moñ,” yer yener tagal yunerbe al goyen go ma yenhet yenhet ma yirde hinayiñ. Irde pañiñ po nene hinayiñ mar beleñ det kuruj gayen igiñ ala nene hinayiñ mar goyen, “Deñbe buluñ teñ hañ,” yiner merer ma yirde hinayiñ. Mel gobe tumñañ Al Kuruj beleñ bikkeñ igiñ ala yintiñ hañ geb, gago diner hime.⁴ Deñbe al ganujyen tareñde al hoyañde meter mar tagal yuner hañ? Mata gobe buluñ wor po! Niñgeb meter mar gobe Doyañ Almiñ beleñ gab mel gote mata yenerbe igiñ ma buluñ yinyer. Doyañ Al Kurujbe mel go igiñ sañiñ yiryer geb, tareñ po huwarnayiñ.

⁵ Gwahade goyen po, al kurabe nalu kura po gab nalu keñkelak, Al Kurujyen nalu yer nurde hanñyen. Goyenbe al kurabe nalu tumñañ igiñ ala tumñande po yer nurde hanñyen. Goyenbe goyen goke kadam moñde ma teñ hinayiñ. Nalu kurañ dahade kura nurde hinayiñ gobe yingey biñde po hiyer.⁶ Fudinde, nalu kura po gab nalu keñkelak Al Kurujyen nalu yer nurde hanñyen marbe Doyañ Al Kuruj turuj ird ird niñ gwaha teñ hanñyen. Irde al kura det kuruj gab igiñ netek ala yer hanñyen mar wor biñge goke Al Kuruj igiñ nurd uney gab nene hanñyen geb, go mata gore Al Kuruj turuj irde hanñyen. Irde al kura det kura kutña irde hanñyen marbe go teñ hanñyen goreb Al Kuruj turuj irde det kutña irtiñ goke Al Kuruj igiñ nurd uney hanñyen.⁷ Neñ kuruj gayen hitek ma kamtek wet kuruj gobe nindikeñ ge ma hitek, Doyañ Al Kuruj niñ teñ hitek geb, gogo teñ hityen.⁸ Niñgeb dilniniñ gergeñ hitek gabe Doyañ Al Kuruj niñ po teñbe hitek. Irde kamtek wor yer ge po teñ kamtek. Niñgeb dilniniñ gergeñ hitek wet ma kamtek wet kuruj goyen tumñañ neñbe Al Kurujyen alya bereya po geb.

⁹ Be, goyen goke teñbe al kamtiñya diliñ gergeñ hanña kuruj gote Doyañ Al Kuruj hewer yerbe Yesu Kristu gogo megen gar kateñ kamde sopte huwaryiñ.¹⁰ Niñgeb deñbe daniñ geb kadtiñde mata yener goke merer yirde hañ? Irde daniñ geb kadtiñ goyen al tareñ miñmoñ yer yener tagal yunerbe al goyen ma yenhet yenhet yirde hañ? Neñbe tumñañ Al Kuruj diliñde merere huwartek geb, gwaha ma teñ hi-

nayin. ¹¹ Neñ tumñaj Al Kurun dilinje merere huwartek goke Al Kurunyen asanđe gahade katin hi:

“Doyaj Al Kurunbe gaha yej hi:

‘Fudinde wor po nebe gwahader himyen.

Megen nin mar tumñaj ne hitte waj dokol-hon yuguluj tinayin.

Alya bereya tumñaj, “Gebe Al Kurun,” nin-nayin,’ ” yitij hi. *Aisaia 45:23*

¹² Goke teñbe yitij gwahade po, neñ kurun gabe nende gigen mataninij Al Kurun mo-moj irnij.

¹³ Niñgeb, kadniniñde mata yener goke ma tagalde hitek yej dufay sanij po kertek. Irdeb mata gwaha titeke al kadtij dufaymin buluj heke mata bulunđe katnak yejbe mata gwahade ma titek yej dufay tareñ po kerde ga mata teñ hinayin. ¹⁴ Nebe Doyaj Al Kurun Yesuya har geb, dufaynerbe det kurun gayenbe tumñaj Al Kurun dilinje tikiñ miñmoñ yej nurde hime. Goyen-poga al kura beleñ det kurabe Al Kurun dilinje tikiñ miñyan yej nurde hañ kenem yej hitte po ga det gobe tikiñ miñyan hiyyen. ¹⁵ Niñgeb deñ beleñ biñge kurun gabe Al Kurun dilinje igij ala po yej nurde nene hinayin. Gega kadtij kura gwahade ma nurde hiyen gore deneybe biñde kandukñej nurde hiyenbe mata gobe kadtij ge amañej nurd yunen yunen mata goyen gama ma irdeb gogo teñ hinayin. Niñgeb biñge kura nenayin goke teñbe kadtij kura Yesu Kristu yej ge teñ kamyin gote dufaymin buluj ma irnayin. ¹⁶ Irde dufaytinde mata kurabe igij yej nurde hinayin gega, al kura mata gobe igij moñ yej nurde hike keneñbe mata go ma teñ hinayin. ¹⁷ Al Kurun beleñ alya bereya doyan yird yird bana goñbe biñgeya feya nen nen mata gobe det kurun moñ geb, gago dineñ hime. Munaj dawet kurun wor pobe Al Kurun dilinje huwak heñ heñ mataya biñ kamke igij heñ heñ matayabe Holi Spiritaya heñ amañ heñ heñ mataya go goyen. ¹⁸ Fudinde, al kura mata gwaha mat Yesu Kristu niñ metej teñ hiyenbe matamin goke Al Kurun beleñ amañej nurde hiyen, irde al hoyañ wor al gote metej goke turun irde hinayin.

¹⁹ Niñgeb neñbe bininiñ kamke heñ heñ mataya kadam tareñ gird gird mataya goke kurut wor po yej hitek. ²⁰ Munaj dula

matatin ge teñ Al Kurunyen metej bulun ma irde hinayin. Biñgebe tumñaj Al Kurun dilinje wukkeğ geb, netek igij ala. Goyen-poga al kadniniñ kura biñge goyen ma nene hitij neteke deneybe dufaymin bulun heke mata bulunđe katyey go gab bulunbe gogo titek. ²¹ Niñgeb kadtij kura matatin keneñbe mata bulunđe katnak yejbe dapña wet ma wain wet kura goyen go ma nene hinayin. Matatin hoyañ kura gwaha yirtek hañ kenem goyen wor gwaha ma teñ hinayin. Gwaha teñ hinayin gobe Al Kurun dilinje mata igij geb, gago dineñ hime.

²² Dufaytinde biñge ma wain ma mata kura goke igij ala yej nurde hinayin kenem dufaytin goyen denya Al Kurunya hitte po hiyen. Al kura mata kura igij yej nurde teñ hiyen irde goke mata bulun tihim yej biñde buluney ma nurde hiyen al gobe Al Kurun beleñ guram irde sanij iryen. ²³ Gega al kura biñge kura Al Kurun dilinje wukkeğ moñ yej nurde kama heñ heñ ga niyyeybe gobe yinğey ulinje merem yan hiyyen. Gobe dufayminde mata gwahadebe igij moñ yej tareñ wor po ma irtij geb, dufay budam forok yitinde mat niyyen geb, gogo yinğey ulinje merem yan hiyyen. Niñgeb al kura mata kura igij ma bulun goyen kenkela bebak ma teñbe goke dufaymin tareñ ma irdeya mata goyen tiyyeybe mata bulun miñyan hiyyen.

15

Kadtij ge nurdeya ga mata teñ hinayin

¹ Be, denya neñya Al Kurun niñ dufayniniñ sanij irtij goyen kurun hitij marbe kadniniñ dufaymin tareñ wor po ma hitij gore mata kura soñ hekeb farañ yurde hitek. Irde nindiken amañ hetek belñej po ma gama irde hitek. ² Neñ duñkureñ duñkureñ kurun gayen tumñaj kadniniñ igij heñ heñ ge nurdeb yej amañ hetek irde tareñ hetek mata goyen po teñ hitek. ³ Yesu Kristu wor yinğey amañej heñ heñ ge ma nurde hinhin. Gwaha titñeybe Al Kurunyen asanđe, “Al Kurun, al beleñ nanyañ girde hañ gobe ge ma girde hañ, ne nirde hañ,” yitij hi. ⁴ Mere gobe neñ gayen saba direñ yej bikkej wor po Al Kurunyen asanđe katin. Gobe neñ beleñ mere go nurdeb kanduk yener mukku ma teñ goya goya sanij po heñ kame Al Kurun

belej igij diryerj yej goke doyarj hej hinayinj yej gogo katiñ. ⁵ Ningeb deñ goyen kanduk yenerj mukku ma tej goya goya sañij po hej huward huward tarej goyen dunerj hiyen al Al Kuruj gore guram dirkeb dindikerj ulij dufay ujukurej po hej awalikde po hiwoñ yej nurde hime. Go mata gobe Yesu Kristuyen alya bereya belej titek mata yej nurde hime. ⁶ Gogab dufaytinjya meretinjya ujukurej po yirdeb Doyarj Al Kurujninij Yesu Kristuyen Naniñ, Al Kuruj deñem turñuj yaj irde hinayinj.

⁷ Ningeb Yesu Kristu belej deñ goyen igij dinyinj gwahade goyen po, Al Kuruj deñem turñuj yaj ird ird niñ teñbe dindikerj ulij kadam igij generj tej hinayinj. ⁸ Yesu Kristube Al Kuruj belej hakot Yuda marte hakwamiñ yago hitte biña tiyyinj goyen fudinde kawan forok yeke Yuda mar belej kenerj bebak tej tej niñbe gogo Yuda mar gote metej al hej megen gar katyinj geb, gago kadam igij nurd gunerj tej hinayinj dinerj hime. ⁹ Be, Yesu megen gar katyinj gobe al miñ hoyarj Yuda mar moñ belej kenerjbe Al Kuruj belej buninerj yirde hiyen goke deñem turñuj yaj irde hinayinj yejbe gogo megen gar katyinj. Ningeb goke teñbe Dewit belej Al Kurujyen asañde tikiñ kura gahade kayyinj:

“Ningeb ne gayen al miñ hoyarj Yuda mar moñ kahal bana hej turuj girde hej.
Denge isarj hej hej ge tikiñ hewerj,” yitiñ hi. *Tikiñ 18:49*

¹⁰ Irde kurabe:

“Al miñ hoyarj Yuda mar moñ, deñbe alya bereyamiñ Yuda marya aman henarj,” yitiñ hi. *Saba 32:43*

¹¹ Be, mere hoyarjbe gahade:

“Deñ al miñ hoyarj Yuda mar moñbe tumñarj Doyarj Al Kuruj turuj irde hinayinj.

Deñ alya bereya megen hañ tumñarj turuj irde tikiñ henayinj,” yitiñ hi. *Tikiñ 117:1*

¹² Irde Aisaia belej gahade kayyinj:

“Yesiyen* miñde niñ al kura forok yiyyerj. Yej belej al miñ hoyarj Yuda mar moñ doyarj yireñ yej wayyerj.

Irkeb mel gobe yej belej warj igij yird yird niñ doyarj hej hinayinj,” yitiñ hi. *Aisaia 11:10*

¹³ Be, Al Kurujbe deñ igij dird dird goke doyarj hej hej tareñ duntinj. Ningeb deñ belej yej ge hekkerj nurde hike Al Kuruj belej goke aman dufay kuruj wor po dunwoñ, irde bitinj yisikamke igij hiwoñ yej gusuñarj irde hime. Gogab Holi Spirityen sañijde Al Kuruj belej kame igij diryerj goke doyarj hej hej matatinj gobe tareñ wor po hiyyerj.

Pol belej asañ ga kayyinj gote miñ momon yiryinj

¹⁴ Be, kadne yago, nebe fudinde wor po deñ goyen mata igij kuruj tej haryen, irde Al Kurujyen mere nurd pasi hitinj hañ, irde epte dindikerj ulij kadam saba gird tej hitek hañ yej nurde hime. ¹⁵ Gega asañ ga kañ henjabe saba kura goke bitinj bak yej yej ge kayhem. Irde Al Kuruj belej buninerj nirde igij igij nirde hiyen geb, merene gake deñ belej dahade nurd nunnayinj yej kafura ma henjya kawan po kayhem. ¹⁶ Fudinde, Al Kuruj belej buninerj nirde igij igij niryerj geb, al miñ hoyarj Yuda mar moñ hitte kuñ metej tej hiyerj yej Yesu Kristuyen metej al niryinj. Ningeb nebe Al Kurujyen mere igij Yesu niñ yitiñ goyen tagalde tukujbe Al Kuruj doloñ ird ird mata doyarj al pris yara hej al miñ hoyarj Yuda mar moñ goke metej tej himyen. Gogab al miñ hoyarj Yuda mar moñ gobe Holi Spirit belej wukke wor po yirke Al Kuruj galak irke aman hetek det yara henayinj.

¹⁷ Ningeb nebe Yesu Kristuya henjbe Al Kuruj niñ metej tej himyen goke nigen ge turñuj yaj nurde hime. ¹⁸ Gega nebe det hoyarj kura goke mali mere titek ma nirde hi. Yesu Kristu belej metej titinj goke po tagalde hej. Nebe yej belej hulyarj nirke kuñ al miñ hoyarj Yuda mar moñ goyen Al Kuruj hitte yukumeke meremij gama irde hinhan. Metej go tej hinhemyabe Al Kurujyen merere saba yirde mataner mat Al Kuruj yikala yirde hinhem. ¹⁹ Irde Holi Spirityen tareñde mata tinerj turñuj yaj wor po kurayen kurayen forok yirde hinhem. Irkeb mel gobe mata goyen yenerjbe

* 15:12: Yesibe Israel marte doyarj al kuruj Dewit naniñ.

Al Kuruj hitte war hinhan. Ningeb nebe gwahade po Yesu Kristu niy yitiy mere igiy goyen Yerusalem mat miy urde tukur tukur Ilirikum naja bana tagalde tukur pasi himirij. ²⁰ Nebe naja kura Yesu Kristuyen mere momoj ma nurde hitij bana goy kur mere igiy goyen huginij tagalde hitek nirde hiyen. Gogab al kura belej bikkej kur metej tej Yesuyen alya bereya forok yirtijde gor sopte naja tijenje metej titij yara ma tiyer. ²¹ Go tej himyen gobe Al Kurujyen asanjde katij gwahade po tej himyen. Mere gobe gahade:

“Al kura yende mere momoj ma nurtij mar belej kennayij.

Al kura yende mere ma nurtij mar belej nurde bebak tinayij,” yitiy hi. *Ai-saia 52:15*

Rom kuj kuj niy yirij

²² Be, yitiy gwahade po nebe meremij ma kutij naja bana gar metej budam forok yey hanjen geb, gago dej hitte kuj kuj niy metejen nirde hiyen. ²³ Gega naja gayen bana tiyuj kura ne kuj metej titek kuram moj, irde dama budam dej dentek wor po nirde hiyen geb, ²⁴ Spein najare kuj hejyabe dej hitte forok yey dener gab kwej yey nurde hime. Belej goyar gore kuj hejyabe dej hitte kujbe derja muj kura hej amaj hej gab dubul tej kwej. Irkeb ne gayen Spein najare kuj kuj niy faraj nurwoj yey nurde hime. ²⁵ Munaj gayamuj gayenbe Yerusalem niy Al Kurujyen alya bereya goke tej metej tiyer yey gor kwej tihim. ²⁶ Masedonia najaya Akaia najaya bana niy Yesuyen alya bereya belej Yerusalem niy Al Kurujyen alya bereya har bana goj det niy amu hej har mar goyen faraj yurd yurd niy amajen nurdeb hora yeraj geb, gago hora goyen yade Yerusalem kwej tihim. ²⁷ Mel gobe faraj yurd yurd niy amajen nuraj. Goyenbe fudinde gwaha yirtek po faraj yurde har. Al Kurujyen gasujde niy det Yuda mar belej titij goyen al miy hoyaj Yuda mar moj wor yey hitte mat gab yawaramij geb, goyen wolmijen megen niy samuj belej faraj yurtek har geb, gogo faraj yuraj. ²⁸ Ningeb mel gore hulyaj niraj gayen pasi irej. Irde Yerusalem mar goyen hora ga tumnaj teke yenenbe gor mat Spein belej kwej. Kuj

belenbe dej hitte forok yewej. ²⁹ Ne dej hitte kumekeb Yesu Kristu belej derja neya tumnaj guram dirde sanij wor po diryer yey nurde hime.

³⁰ Be, kadne yago, nebe Al Kurujyen metej tej hejya metej goke Al Kuruj gusujaj irde himyen. Ningeb dej wor neya dufay unjuren po irde huginij tarej po Al Kuruj gusujaj irde hitek yeybe gago Doyaj Al Kurujniniy Yesu Kristuyen tarej hende huwarde gusujaj dirde hime. Holi Spirityen sanijde ne niy amajen nurde har geb, gago gusujaj dirde hime. ³¹ Gusujaj irde hejyabe ne gayen Yudia najare niy mar kura Yesuyen mere gama ma irde har mar gore buluj nirtek beljenmij goyen Al Kuruj belej pet tej tej niy gusujaj irde hinayij. Irde Yerusalem niy Al Kurujyen alya bereya faraj yurd yurd niy nurde kuj metej tej hej goyen mel gore igiy nurnayij yey gusujaj irde hinayij. ³² Gogab Al Kurujyen dufay kenem dej hitte amaj dufay hende kwej, irde derja neya tumnaj sopte tarej hetek. ³³ Al biy yisikamke igiy hej hej al Al Kuruj belej dej kuruj goya tumnaj hinayij. Fudinde wor po.

16

Kadom niy yirij

¹ Be, nebe Fibi niy momoj direj tihim. Yeybe Senkria taunde niy Yesuyen alya bereya sios niy metej tej hiyen. Yeybe Al Kuruj dilijde nende hayniniy wor po yara hitij. ² Be, bere gayen kukeb Doyaj Al Kuruj niy tenbe gargar irnayij. Mata gobe Al Kurujyen alya bereya belej titek mata geb, gwaha irnayij. Irde faraj niy nurde hikeb dej belej faraj urde hinayij. Yeybe al budam faraj yurde hiyen. Ne manaj faraj nurde hiyen geb, gago diner hime.

³ Prsilaya Akwilaya niy dufay hej himyen goke ire unya goyen momoj yirnayij. Ire unya gobe metej kadne, Yesu Kristu niy metej tej haryen. ⁴ Ire unya gobe ne faraj nurye yeybe kamde kamde niy ma nurde hinaryum. Ne po moj Yesuyen alya bereya hitij al miy hoyaj Yuda mar moj wor tumnaj ire unyat metej goke igiy wor po nurde hityen.

⁵ Yesu Kristuyen alya bereya sios, ire unjya gote yare gabu irde hanjyen mar goke wor dufay hej himyen geb, goke momoņ yirnayij.

Irde kadne wor po Epainetus manaņ gwahade po innayij. Yeņbe Esia naņa* bana goņ yeņ wa Yesu nurd unyij.

⁶ Maria wor gwahade po, ne beleņ yeņ ge dufay hej hime goyen innayij. Yeņbe deņ ge teņ meterē tareņ wor po teņ hiyen.

⁷ Irde nere miņde niņ al irawa Andronikusya Yuniasya goke dufay hej himyen goke momoņ yirnayij. Irem gobe neya tumņaņ koyare hinhet. Yeņbe Yesu Kristuyen mere basañ mar aposel buda kura bana niņ yeņ nurd yuneņ hanjyen. Yeņ wa Yesu nurd unke gab kame ne wor Yesu nurd unmirij.

⁸ Irde Ampiliatus niņ wor dufay hej himyen geb, momoņ irnayij. Yeņbe Doyaņ Al Kuruņyen dirij yeņ nurdeb yeņ ge amañeņ nurd uneņ himyen.

⁹ Be, Urbanusbe Yesu Kristu niņ meterē teņ hiyen. Yeņbe meterē kadinij wor po. Stakis wor gwahade po, yeņ ge amañeņ wor po nurd uneņ himyen geb, ne beleņ yeņ ge dufay hej himyen goyen momoņ yirnayij.

¹⁰ Irde Ampeles wor ne beleņ yeņ ge dufay hej himyen goyen momoņ irnayij. Yeņbe Yesu Kristu gama irde heņya kanduk yeneņ hinhin gega, bada ma hirij goke Yesu beleņ nigen al wor pobe gago yeņ kinyij.

Irde Aristobulusyen yare haņ mar goke wor dufay hej himyen geb, goke momoņ yirnayij.

¹¹ Nere miņde niņ al kura Herodion niņ dufay hej himyen goyen momoņ irnayij.

Irde Narsisusyen yare haņ mar niņ dufay hej himyen goyen momoņ yirnayij. Mel gobe Doyaņ Al Kuruņya haņ.

¹² Irde Trifinaya Trifosaya niņ dufay hej himyen goyen momoņ yirnayij. Bere irawa gobe Doyaņ Al Kuruņ niņ meterē saņij wor po teņ haryen.

Kadne wor po Persis niņ dufay hej himyen goyen wor momoņ irnayij. Yeņ manaņ Doyaņ Al Kuruņ niņ meterē tareņ wor po teņ hanjyen bere kurabe gogo.

¹³ Irde Rufusya miliņya niņ dufay hej himyen goyen momoņ yirnayij. Rufusbe Doyaņ Al Kuruņ beleņ basañ iryij. Miliņbe mamne yara hitij.

¹⁴ Irde Asinkiritusya Flegonya Hermesya Patorobasya Hermasyabe kadam weņ mel goya haņ mar tumņaņ goke dufay hej himyen goyen momoņ yirnayij.

¹⁵ Irde Filologus, Yulia, Nereus, irde Nereus haymiņya, Olimpás, irde Al Kuruņyen alya bereya mel goya haņ mar goyen tumņaņ ne beleņ yeņ ge dufay hej himyen goyen momoņ yirnayij.

¹⁶ Deņbe kadam pere gird teņ hinayij. Mata gobe Al Kuruņ diliņde wukkek dinyeņ.

Gar niņ Yesu Kristuyen alya bereya beleņ tumņaņ deņ ge dufay hej haņ goyen momoņ yirayij ninaņ geb, gago momoņ dirde hime.

Saba funaņ

¹⁷ Be, kadne yago, dufaytiņ buluņ irde deņ bana bipti forok irtek al niņ kenkela heņ ga hinayij. Irde al kura saba hoyañ dirde deņ saba nuramiņ goyen gama ird ird beleņ pet teņ duntek al goke wor kenkela heņ ga hinayij. Al gwahade gobe yilwa po yirde hinayij. ¹⁸ Go mar gobe Doyaņ Al Kuruņniniņ Yesu Kristu niņ ma meterē teņ haņ. Yingeņ ge po nurde mata gogo teņ hanjyen geb, gago dineņ hime. Go mar gobe al kura mel gote mere goyen buluņ yeņ bebak titek moņ mar goyen hapek yaņ

* 16:5: Esia naņa gobe gayenter niņ Esia naņa kuruņ goke ma yitij. Gayenterbe Turki ineņ hanjyen.

nurde fudinde yetek mat po usi mere yirde hañ.

¹⁹ Be, deñ beleñ Al Kuruyen mere gama irde hañ gote mere momoñtiñbe al tumñarñ nurd pasi heñ hañ geb goke amañeñ wor po nurde hime. Goyenpoga deñ goyen mata igiñ teñ heñya keñkela dufay heñ ga teñ hinayin. Irde mata buluñbe mata buluñ teñ teñ dufay miñmoñ wor po hinayin yeñ gago mere tareñ po dirde hime.

²⁰ Be, al biñ yisikamde hiyen al Al Kuruy beleñ heñ ga moñ Satan gote sañiñ teñ siña irke deñ beleñ ufurka tinayin.

Doyañ Al Kuruyñiniñ Yesu Kristu beleñ deñ goyen bunineñ dirde igiñ igiñ dirde hiwoñ yeñ gusuñarñ irde hime.

²¹ Be, metey kadne Timoti beleñ deñ ge dufay heñ hiyen goyen momoñ yirayin ninkeb gago momoñ dirde hime. Nere miñde niñ al Lusius, Yesonyabe Sosipaterya wor gwahade po.

²² (Be, nebe Tertius. Pol beleñ ninke asañ gago kañ hime. Niñgeb ne wor Doyañ Al Kuruy niñ teñ deñ ge dufay heñ hime gake bebak dirde hime.)

²³⁻²⁴ Be, Gaius beleñ deñ ge dufay heñ hi goke bebak dirde hime. Yeñ beleñ ne Pol gayen gargar nirde hiyen. Irde Yesu Kristuyen alya bereya sios gar niñ wor yeñ beleñ farañ yurde hiyen.

Be, taun gate gabmanyen hora doyañ ird ird marte doyañ al Erastusya kadininñ Kwartusya wor deñ ge dufay heñ haryen goke momoñ dirde hime.

²⁵ Be, deñ hitte kuñ Yesu niñ yitiñ mere igiñ goyen tagalde kuñ himekeya deñ goyen igiñ tareñ dirtek albe Al Kuruy gog po. Niñgeb Al Kuruy goyen deñjem turñuñ yañ irtek. Mere igiñ gobe damam damam banare hinhin geb, al beleñ epte ma bebak titek hinhin.

²⁶ Gega Al Kuruy gwahader hitiñ gore mere basañ marmiñ yinke asañde kayamiñ goyen gayenterbe miñ kawan forok yitiñ hañ. Irkeb al miñ kurayen kurayen tumñarñ Yesu niñ dufaymiñ tareñ irde meremiñ gama irde hañ. ²⁷ Niñgeb Al Kuruy, yeñ po ga dufaymiñ wukkeñ goyen Yesu Kristu farañ durkeb hugineñ deñjem turñuñ yañ irde hitek! Fudinde wor po.

1 Korin Korin niŋ Yesuyen alya bereya hitte Pol beley haŋkapyya asan kayyiŋ

¹ Ne Polbe Al Kuruj beley dufaymiŋde po Yesu Kristuyen mere basarj al aposel hiyyen yey hoj niryiŋ. Niŋgeb meten kadniniŋ Sostenesya neya beley ²deŋ Korin taunde niŋ Yesu Kristuyen alya bereya sios Al Kuruj beley doyaŋ dirde hi goya Doyaŋ Al Kurujniŋ Yesu Kristu doloŋ irde haŋ mar megen hike kwa kuruj goya goyen goke asan gago kaŋ har. Deŋ Korin niŋ siosbe Yesu Kristu niŋ dufaytiŋ sanj irke Al Kuruj beley yey ge teŋ hoyarj muŋ dapat dirtiŋ haŋ. Irde wukkeŋ wor po yiren yey hoj dirtiŋyen haŋ. Yesu Kristube yey doloŋ irde haŋ mar megen hike kwa kuruj goya nenjat Doyaŋ Al Kuruj.

³ Niŋgeb Adoniniŋ Al Kurujya Doyaŋ Al Kuruj Yesu Kristuya beley bunijeŋ dirde igiŋ igiŋ dirde bitiŋ yisikamke igiŋ hiwoŋ yey nurde har.

Pol beley Korin niŋ Yesuyen alya bereya niŋ Al Kuruj igiŋ nurd unyiŋ

⁴Be, deŋbe Yesu Kristuya haŋ geb, Al Kuruj beley bunijeŋ dirde igiŋ igiŋ dirde hi. Niŋgeb goke teŋ hugiŋeŋ Al Kuruj igiŋ wor po nurd unej himyen. ⁵Al Kuruj igiŋ nurd unej himyen gote miŋ kurabe gahade: neŋ beley Yesu Kristu niŋ tagaltekeb mere go nurdeb bitiŋde tareŋ hitiŋ haŋ gwahade goyen po, deŋ goyen Yesu Kristuya hikeb mere teŋ teŋya saba fudinde bebak teŋ teŋya kuruj gobe igiŋ mat wor po titek po dirtiŋyen haŋ. ⁷Gwahade niŋgeb Doyaŋ Al Kurujniŋ Yesu Kristu sopte mulgar heŋ wawoŋ wor po yey nurde goke doyaŋ heŋya Holi Spirityen tareŋ kawan forok yey yey mata goyen tumŋar yawartiŋ ala haŋ. ⁸Deŋ gwahade gobe Al Kuruj beley sanj dirde hike kuŋ kuŋ nalu funarj forok yiyyeŋ. Gogab nalu funarj Yesu Kristu warj warj goyenterbe ulitiŋde merem moŋ hinayiŋ. ⁹Niŋgeb neŋ beley Urmiŋ Doyaŋ Al Kurujniŋ Yesu Kristuya awalikde hinayiŋ

* 1:12: Deŋem hoyarjbe Sifas.

yey hoj diryiŋ al Al Kurujbe yey ge hekkeŋ nurtek al hi.

Yesuyen alya bereya bana bipti forok yamiŋ

¹⁰Be, kadne yago, deŋ tumŋarj kadam mohonje teŋ teŋ mata ma teŋ hinayiŋ. Mere teŋ hinayiŋ kuruj goyen banabe dufay uŋkureŋ po kerde mere teŋ hinayiŋ yey gago Doyaŋ Al Kurujniŋ Yesu Kristuyen deŋemde diniŋ hime. Moŋgo gwaha ma tinayiŋbe deŋ haŋ bana goŋ kadam kilon gird teŋ hikeb bipti forok yenayiŋ. Niŋgeb bada heŋ bitiŋya dufaytiŋya uŋkureŋ po kerde awalikde po hinayiŋ. ¹¹Kadne yago, ne ga diniŋ hime gabe al kura Kloeya haŋyen mar kura gore warjbe dindikeŋ uliŋ dufay budam yerde kadam mohonje teŋ haŋyen goke momoŋ niraŋ geb, gago diniŋ hime. ¹²Deŋ haŋ bana goŋ niŋ al kurabe, “Neŋbe Polyen saba gama irde hite,” yey haŋ. Kurabe, “Apolosyen saba gama irde hite,” yey haŋ. Irde kuratiŋbe, “Pitayen* saba gama irde hite,” munarj kurabe, “Yesu Kristuyen saba gama irde hite,” yey haŋ. ¹³Daniŋ gwaha teŋ haŋ? Yesu Kristube walkaka irde hoyarj hoyarj irtiŋ geb, gogo teŋ haŋ? Ne Pol gare deŋ ge teŋ kuruse hende kammiriŋ? Irde ne Polyen tareŋde baptais tamiŋ? Moŋ, gwahade moŋ!

¹⁴Deŋ beley mata gwahade teŋ haŋ go nurdeb ne beley haŋkapyya Krispusya Gaiusya po baptais yirdeb deŋ kurabe baptais ma dirmiriŋ goke Al Kuruj igiŋ wor po nurd unej hime. ¹⁵Niŋgeb deŋ beley epte ma, “Neŋbe Polyen tareŋde baptais titiriŋ,” yenayiŋ. ¹⁶Fudinde, Stefanasya yeŋya haŋyen mar goyen wor baptais yirmiriŋ yey nurde hime. Munarj al hoyarjbe gwaha yirmiriŋ yey ma nurde hime. ¹⁷Yesu Kristu beley nad nerke deŋ hitte kumiriŋ gobe al baptais yird yird niŋ ma kumiriŋ. Gwahade yarabe yey ge yitiŋ mere igiŋ goyen tagal tagal niŋ kumiriŋ. Kuŋ tagalde heŋyabe moŋgo Yesu Kristu kuruse hende kamiŋ gote sanjbe hubu hiyyeŋkek yeŋbe megen niŋ alyen dufay wukkeŋ yey haŋyen goyen ma gama irde tagalde hinhem.

Yesu Kristube Al Kurujyen tareŋya dufay wukkekyya miŋyarj

¹⁸ Be, Yesu kuruse hende kamyiñ gote merebe megen niñ alyen dufay gama irde kame kak alare kutek marbe kukuwamñeñ nurde hañ. Goyenpoga neñ Al Kuruj beley dumulgañ titiñ marbe mere gobe mataniniñ gergeñ ird ird tareñ minyañ yeñ nurde hite. ¹⁹Kukuwamñeñ nurde hañ mar gokeb Al Kurunyen asañde mere gahade katiñ hi:

“Al kura, ‘Neñbe megen niñ dufay wukkekniniñ yañ,’ yeñ hañ marte dufay wukke goyen gwamuñ yureñ.

Irde ‘Keñkela bebak teñ teñ sañiñniniñ yañ,’ yeñ hañ marte bebak teñ teñ tareñ goyen teñ siña ireñ,” yitiñ hi. *Aisaia 29:14*

²⁰ Ningebe megen niñ dufay wukke minyañ albe Al Kuruj diliñde meten igiñ dahade teñ hañ? Saba teñ teñ marbe Al Kuruj diliñde meten igiñ dahade teñ hañ? Irde gayenter dufay gergeñ forok yirde al biñ yawarde hañ marbe Al Kuruj diliñde meten igiñ dahade teñ hañ? Hubu wor po! Al Kuruj beley megen niñ alyen dufay wukke yeñ hanñen goyen kukuwamñeñ wor po iryiñ. ²¹ Ningebe megen niñ alyen dufay go gama irde hañ marbe epte ma Al Kuruj nurd unteñ yiriñ gobe Al Kuruj beley dufaymiñ wukke kerde gogo gwahade yiriñ. Irde mere tagaltekebe megen niñ al beley mere kukuwamñeñ yeñ hanñen goyen al kura beley mereniniñ goyen nurde Yesu Kristu niñ dufaymiñ tareñ irnayiñ marbe yad yad niñ Al Kuruj beley amañeñ nurde dufay gogo kiryiñ.

²² Yuda marbe mata tiñeñ Al Kuruj beley po ga irtek goke po nañkeneñ hañ. Grik marbe megen niñ alyen dufay wukke goke po nañkeneñ hañ. ²³ Gega neñbe Yesu Kristu kuruse hende kamyiñ goke po tagalde hite. Goyenbe Yuda marbe Mesaiaibe gwahade mat ma kamyen yeñ nurde hanñen geb, gwahade nurde hanñen gore Yesu Kristu niñ yitiñ mere goyen bebak teñ teñ belñeñ pet tike mata buluñde kateñ hañ. Irde Yuda mar moñ al miñ hoyañbe Yesu Kristu niñ yitiñ mere gobe kukuwamñeñ nurde hañ. ²⁴ Goyenpoga al kura Al Kuruj beley basiña yirtin marbe Yesu Kristu beley Al Kurunyen sañiña dufay wukkekye goyen kawan yiriñ yeñ nurde hañ. Yuda mar

kura Al Kuruj beley basiña yiriñ marbe gwahade nurde hañ. Al miñ hoyañ Yuda mar moñ goyen Al Kuruj beley basiña yirtin mar wor gwahade po nurde hañ. ²⁵ Megen niñ marbe Yesu kuruse hende kamyiñ gobe Al Kurunyen dufay po gama irde gogo tiyyiñ mere goyen nurdeb Al Kurunyen dufay gobe kukuwamñeñ yeñ nurde hañ. Gega Al Kurunyen dufaybe alyen dufay gote folek geb, gogo Yesu kuruse hende kamde Al Kurunyen dufay wukke goyen kawan iryiñ. Megen niñ marbe Al Kurunyen tareñbe kuruj moñ geb Yesu keneñ unañ tike kuruse hende kamyiñ gogo yeñ nurde hañ. Gega Al Kurunyen tareñbe alyen sañiñ gote folek geb, gogo Yesu kuruse hende kamyiñ gega sopte isañ heñ tareñmiñ kawan iryiñ.

²⁶ Be, kadne yago, hañkapye Al Kuruj beley hoy ma diriñyabe megen niñ marte diliñdeb dahade hinhan goke dufay henañ ko. Deñ duñkureñ duñkureñ po ga megen niñ alyen dufay wukke yeñ hanñen go minyañ hinhan. Irde deñ bana goñbe al deñem yañbe budam ma hinhan. Doyañ mar wor budam moñ. ²⁷ Goyenpoga Al Kurujbe megen niñ alyen dufay wukke goyen goniniñ yañ yeñ hañ mar memya henañ yeñbe dufay go miñmoñ mar basiña yiriñ. Irde al tareñniniñ yañ yeñ hañ mar memya henañ yeñbe sañiñ miñmoñ mar basiña yiriñ. ²⁸ Irde megen niñ mar beley al kura gogo yeñ ma yeneñ hanñen irde al deñem moñ yineñ hanñen mar goyen Al Kuruj beley basiña yiriñ. Al Kurujbe megen niñ mar beley det kuruj yeñ nurde hañ det gobe gwamuñ yurde det titmiñeñ yeñ nurde hañ det gobe basiña yiriñ. ²⁹ Gogab al kura beley epte ma Al Kuruj diliñde yingey ge turuj turuj teñ hinayiñ. ³⁰ Goyenpoga deñbe Al Kuruj beley basiña diriñ geb, Yesu Kristuya hañ. Yesu Kristube dufay wukke Al Kuruj hitte mat watiñ gote miñ al heñbe dufay wukke duneñ hi. Yeñbe gwahade geb, neñ gayen dufay wukke go duneñbe mata buluñde mat dumulgañ tiye yeñ nende gasuñ teñ kamyiñ. Irde Al Kuruj diliñde al huwak, irde wukke wor po diriñ. ³¹ Ningebe goke teñ Al Kurunyen asañde gahade katiñ hi:

“Al kura yingey ge turuj turuj tiye yeñbe Doyañ Al Kuruj po ga turuj iryen,”

yitiñ.

Yeremaia 9:24

2

¹ Be, kadne yago, hañkapyä deñ hitte kun gor heñyabe Al Kurunyen dufay banare hinhin goyen kawan irde momoñ dirde hinhem. Gwaha dirde heñyabe mere al beleñ hapek yañ nurtek mat ma momoñ dirde hinhem. Irde megen niñ alyen dufay wukkek yeñ hañyen go hende huwarde ma momoñ dirde hinhem. ² Go dirde hinhem gobe deñya heñya det hoyañ hoyañ niñ ma nureñ, Yesu Kristu niñ po nureñ, irde yeñ kuruse hende kamiñ goke po nureñ yeñ dufay heñ hinhem geb, gogo dirde hinhem. ³ Ne deñya hinhetyabe Al Kurunyen metenbe kuruj geb, nigen tareñner epte moñ yeñ nurde hinhem. Irde moñgo metenmiñ buluj ireñ yeñbe kafura heñ barbar wor po yeñ hinhem. ⁴ Niñgeb Al Kurunyen mere tagalde saba dirde heñyabe megen niñ alyen dufay wukkek, kirmiñtiñde hapek yañ nurtek goyen gama irde ma tagalde hinhem. Gwaha titñenbe Holi Spirityen sañiñde meten teñ himeke gote igineñ kawan forok yeñ hinhan. ⁵ Go teñ hinhem gobe dufaytiñ Yesu niñ tareñ iramiñ goyen megen niñ alyen dufay wukkek yeñ hañyen go hende moñ Al Kurunyen tareñde dufayniniñ sañiñ irtiriñ yeñ nurnayiñ yeñbe gogo Holi Spirityen tareñde meten teñ hinhem.

Dufay wukkekbe Holi Spirit beleñ duney hi

⁶ Be, neñ Al Kurunyen mere tagal tagal marbe Yesu gama ird ird matare parguwak yara hitiñ mar goya heñ Al Kurunyen dufay wukkek goke saba tagalde hite. Goyenbe megen niñ alyen dufay wukkek yeñ hañyen go hende ma tagalde hite. Irde megen niñ doyañ mar kame hubu henayiñ gote dufay wukkek yeñ hañyen go hende huwarde ma tagalde hite. ⁷ Gwaha titñenbe Al Kurunyen dufay wukkek banare hitiñ bebak titek moñ goyen tagalde hite. Al Kurunyen dufay wukkek gobe kame nalu funañde deñniniñ turñuñ yañ heñ heñ ge Al Kuruj beleñ hañkapyä wor po megen ga forok ma yekeya ep iriñ go goyen. ⁸ Dufaymiñ wukkek gobe megen niñ doyañ mar beleñ bebak ma tiyamiñ. Bebak tiyamiñ manhan Doyañ Al Kuruj tareñmiñ turñuñ yañ wor po goyen kuruse hende ma mayke kamwoñ.

⁹ Goyenbe go mar gore gwaha tinayiñ yeñbe bikkeñ Al Kurunyen asañdeb gahade katiñ: “Al Kuruj beleñ yeñ ge amañen nurd uner hañ mar niñ det gitik teñ yuniñ gobe

megen niñ marbe diliñde ma ken-nayiñ, kirmiñde ma nurnayiñ, irde epte ma det go forok yenayiñ yeñ nurde hinayiñ,” yitiñ hi. *Aisaia 64:4*

¹⁰ Goyenbe neñ hittebe Al Kuruj beleñ Holi Spirit inke det goyen dikala diriñ. Holi Spiritbe det tumñañ yeneñ keñkela nurde bebak teñ hiyen. Al Kurunyen dufay banare wor po hi goyen manañ keñkela nurde bebak teñ hiyen geb, gogo Al Kuruj beleñ inke neñ hitte wañ dikala diriñ. ¹¹ Be, ganuj al beleñbe kadamde dufay goyen epte keneñ bebak tiyyeñ? Hubu wor po. Al goyen yingen po gab dufaymiñ goyen nurde hiyeñ. Gwahade goyen po, al kura beleñ Al Kurunyen dufay epte ma nuryeñ. Al Kurunyen dufaybe Holi Spirit po gab nurde hiyeñ. ¹² Neñbe megen niñ mar beleñ dufay heñ hañ gwahade ma dufay heñ hite. Gwahade yarabe da detbe Al Kuruj beleñ muruñgem moñ duliñ duntin goyen bebak tinayiñ yeñbe Holi Spirit Al Kuruj hitte mat watiñ go po gab neñ hitte hi. ¹³ Niñgeb mere tagalde hite gobe megen niñ alyen dufay wukkek yeñ hañyen go hende huwarde ma tagalde hite. Gwaha titñenbe Holi Spirit beleñ saba dirtiñ go hende huwarde tagalde hite. Niñgeb mere fudiñde Holi Spirit beleñ yitiñ goyen Holi Spirityen yufuk bana hañ mar goyen nurde bebak tinayiñ yeñ momoñ yirde hite. ¹⁴ Gega al kura Holi Spirityen yufuk bana ma heñ megen niñ dufay po gama irde hañ marbe mataya mereya Holi Spirit beleñ forok yirde hi goyen epte ma yeneñ bebak teñ kukuwamñen po nurde hinayiñ. Niñgeb mel gobe mataya mereya Holi Spirit beleñ forok yirde hi goyen ma yade hañ. Gobe Holi Spirityen yufukde hañ mar beleñ po gab yeneñ bebak teñ hañ geb, gago dineñ hime. ¹⁵ Goyenbe Holi Spirit yufuk bana hi albe mataya mereya kuruj goyen igiñ ma buluj goyen igiñ yeneñ bebak teñ hiyeñ. Gega al gobe al mali hoyañ kura beleñ epte ma al igiñ ma buluj innayiñ. ¹⁶ Gokeb Al Kurunyen asañde gahade katiñ hi:

“Ganuj al beleñ Doyañ Al Kurunyen dufay

keney bebak tej hi? Hubu wor po. Ganuj al belej igij saba iryen? Epte moñ,” yitiñ. *Aisaia 40:13*
Goyenpoga neñbe Yesu Kristuyen dufay keney bebak tej hite.

3

Yesuyen alya bereya yingenj ulij fitfut tiyaminj goke yirinj

¹Be, kadne yago, denya hinhemyabe den goyen bitinje Holi Spirit belej sanij meter tej hi yej ma deney hinhem. Dufaytinje Yesu Kristu niñ tareñ iraminj gega, bitin bane megen niñ dufay belej po kuruj hike deneybe dirinj muknej dufayminj hako po han goyen saba yirtin yara dirde hinhem. ²Dirinj muknejbe binje tareñ epte ma netek geb, mamu po nene hanjen. Niñgeb den wor gwahade goyen deneybe saba sanij ma dirde hinhem. Gayenter wor bikken hinhem gwahade po han. ³Gobe bitin banabe megen niñ dufay po kuruj hi geb, gwahade po han. Ga dinen hime gabe den bana goñ kadtin igij mat hike yenenbe goke bitin ar yej hi, irde kadam mohonje tej han geb, gago dinen hime. Denj mata gwaha tej han gobe bitin bana megen niñ dufay po kuruj hi geb, mata gogo tej han. Holi Spirit minjom marte mata gama irde han geb, gogo tej han. ⁴Ga dinen hime gabe kuratin belej, “Neñbe Polyen saba gama irde hite,” yej han, irde kura belej, “Neñbe Apolosyen saba gama irde hite,” yej han gobe Holi Spirit minjom marte mata geb, gogo megen niñ marte mata po tej han dinen hime. ⁵Metenderebe Al Kuruj belej hoyan hoyan dunijn. Niñgeb Apolosbe ganuj? Irde Polbe ganuj? Deyyabe tumñan Al Kurujyen meter mar ulij po. Niñgeb den ge meter tiyyekeb gogo Yesu niñ dufaytinj tareñ iraminj. ⁶Gwahade geb ne Polbe det muykenj tur irtin yara den bitin bana Al Kurujyen mere goyen kirmirin. Irkeb Apolos belej Al Kurujyen mere go kuruj hiyyen yenbe det hartin go fe yunen doyan yirde han yara doyan irde hinhin. Goyenbe det hartin go forok irde kuruj ird ird albe Al Kuruj, yej unjuren po. ⁷Niñgeb Al Kurujyen mere al binje tur ird ird alya mere go fe unej doyan ird ird alyabe turuj yirtek moñ. Mere go kuruj ird ird al Al Kuruj yej muj po gab turuj

irtek. ⁸Munan Al Kurujyen mere al binje hard hard alya mere go kuruj hen hen ge doyan ird ird alya gote meterbe hoyan hoyan moñ. Al Kuruj dilindeb unjuren po. Goyenbe meter nende gigen yuntin gote murungembe kame meterminj gote iginen dahade forok yitin goyen yenen gab murungem gwahade po yunen. ⁹Fuinde, neya Apolosyabe tumñan Al Kuruj niñ tej meter tej har. Munan derjebe Al Kurujyen binje meter yara. Irde Al Kurujyen ya balem go gwahade goyen.

¹⁰Be, Al Kuruj belej buninen dirde igij igij dirin geb, al kura ya ird ird mata nurde pasi hitin al gore kenkela po tola yimiyyen gwahade yara nebe den hitte kuj Yesuyen alya bereya sios forok ird ird meter minj urmirin. Irkeb al hoyan belej meter timirin go hende sios forok irde han. Mata gobe tola yimiytin go hende al hoyan belej ya irde han go gwahade goyen. Goyenbe tola yimiytin go hende ya irde han marbe daha mat ya go irde han goke kenkela nurde ga irde hinayin. ¹¹Tola tareñ hanjapya timiytin tola gobe Yesu Kristu. Niñgeb al kura tola hoyan kura sopte ma yimiyyen. ¹²Yesu Kristu hitte mat sios forok irde han marte meterminj kurabe igij wor po, kurabe igij wor po moñ. Gobe al belej ya yirtin yara. Al kurabe gol, kurabe silwa, kurabe hora damum hende wor po yade ya yirnayin. Irde al kurabe he, kurabe yamun, kurabe hunj belej po ya yirnayin. ¹³Irde kuj kuj al iginja bulunya pota yird yird nalu funan forok yeke ya yirtin go kak belej kumga tike gab ya yirtin mar bana ganujen meterbe igij, munan ganujyen meterbe igij wor po moñ goyen kawan forok yiyyen. ¹⁴Kak belej kumga tiyyen gega, ya daminbe sanij hiyyen gobe ya go iryin albe gote murungem tiyyen. ¹⁵Munan ya go humga kukeb ya go iryin al gote murungembe hubu geb, bin misin nuryen. Yingenbe Al Kuruj belej tej gasunminde kiryen. Gega al gobe yamin humga kuke detminj tumñan ya binje yubul tej busahade ulij ulij po hiyen go gwahade meterminj gote murungembe hubu wor po hiyyen.

Yesuyen alya bereyabe Al Kurujyen ya balem

¹⁶ Be, deñ Yesuyen alya bereyabe Al Kurunyen ya balem, irde Holi Spirit deñ bana hi goyen ma nurde hañ? ¹⁷ Al Kurunyen yabe balem wor po, irde deñbe ya balem gogo geb, al kura beleñ Al Kurunyen ya go buluñ iryenbe Al Kurun beñeñ al go gwamuñ uryeñ.

Megen niñ alyen dufay wukkek yeñ hanñyen gobe Al Kurun dilinde det dirneñ wor po

¹⁸ Be, deñbe dindikeñ usi ma yirde hinayin. Niñgeb deñ hañ bana al kura beleñ yinñeñ ge yeñbe, “Nebe megen niñ alyen dilinde dufay wukkek miñyañ al yeñ neneñ hañ,” yeñ nurde hi kenem dufay go tubul po tiyyeñ. Gwaha teñ hike megen niñ mar beleñ kukuwamñeñ keneñ hinayin gega, Al Kurunbe dufay wukkek miñyañ yeñ kinyeñ. ¹⁹ Megen niñ alyen dufay wukkek yeñ hanñyen gobe Al Kurun dilinde kukuwamñeñ keneñ hiyen geb, gogo Al Kurunyen dufay wukkek gama irde hiyeñ al gobe dufay wukkek fudinde go miñyañ yeñ kinyeñ. Goke teñbe Al Kurunyen asañde gahade katiñ hi:

“Al kura, ‘Neñbe megen niñ alyen dufay wukkek goniniñ yañ,’ yeñ hañ marbe

Al Kurun beleñ dufaymiñ tigiri tikeb yinñeñ go po buluñ yirde hi,” yitiñ. *Yop 5:13*

²⁰ Irdeb sopte mere kura katiñbe gahade:

“Doyañ Al Kurunbe megen niñ alyen dufay wukkek yeñ hanñyen gobe gote igineñ miñmoñ yeñ nurde hi,” yitiñ hi. *Tikiñ 94:11*

²¹ Niñgeb deñbe al kura turuñ irde, “Neñbe al goyen gama irde hite,” ma yeñ hinayin. Det tumñañbe dende geb, gago momoñ dirde hime. ²² Ne Polya Apolosya Pitayabe tumñañ deñ Yesuyen alya bereyat meter mar. Megen ga manañ dende megen. Irde heñ herña kamde kamdeya, det hanka hañ gaya kame hinayin goya kurun gobe tumñañ dende. ²³ Irde deñbe Yesu Kristuyen alya bereya. Irde Yesu Kristube Al Kurunyen.

4

Yesu Kristuyen mere basañ mar

¹ Be, gwahade niñgeb, deñbe neñ gayen Yesu Kristuyen meter mar, irde Al Kurun beleñ dufaymiñ banare hitin goyen

kawan ird ird meter yuntin mar yeñ deneñ hinayin. ² Goyenbe neñ Yesuyen meter mar beleñ titek mata kurabe Al Kurun beleñ meter duntin goyen bininiñde mat fudinde wor po kenkela meter titek go goyen. ³ Goyenpoga meter go teñ herñyabe deñ beleñ daw ma al hoyañ beleñ daw meterneya mataneya goke igin ma buluñ ninnayin goke kandukñeñ ma nurde himyen. Niñeñ wor meterneya mataneya goyen igin wet ma buluñ wet goyen goke ma yeñ himyen. ⁴ Ne benerbe meterneya mataya teñ hime kurun gobe igin ala po teñ hime yeñ nurde himyen. Gega Al Kurun dilindebe buluñne kuram moñ ma yeweñ. Al Kurun yeñ unñkureñ gore po gab igin teñ hime ma buluñ teñ hime goyen momoñ niryeñ. ⁵ Niñgeb meter marmiñde meterneya mataya goyen igin ma buluñ yineñ yineñ nalube hako hi geb, arañ po gwaha ma yineñ hinayin. Nalu funañde gab Doyañ Al Kurun beleñ wañ gwaha yineñ geb, gayenter deñ beleñ gwaha ma yineñ hinayin. Goyenter gab Doyañ Al Kurun beleñ alyen mataya meterneya kidoma bana hike epte ma kenkela yentek yara goyen kawan ird ird hulsi teñ wayyeñ. Irdeb al binde dufay kerde hitin goyen wor kawan iryeñ. Irke gab Al Kurun beleñ meter marmiñ nende gigen meter titin gote murunñgem yuner turuñ yiryen.

⁶ Be, kadne yago, saba dirhem gayen deñ beleñ nurde kenkela bebak tinañ yeñbe neya Apolosyat ulderer mere gago teñ hime. Gogab deñ beleñ neya Apolosyat mata keneñbe, “Al Kurunyen asañde katiñ go po gama irde hinayin. Mere hoyañ gor ma hañ gobe gama ma irde hinayin,” yeñ hanñyen gote miñ nurnayin. Gwaha tinayinbe al kura gama ird ird goke yinñeñ turuñ turuñ teñbe al hoyañbe buluñ mat tagal uney uney mata go ma teñ hinayin. ⁷ Goyenpoga dindigen ge yeñ neñbe igin yeñ nurdeb al hoyañbe buluñ yineñ yineñ tareñbe ganuñ beleñ dunkeb gogo teñ hañ? Det budam deñ hitte hañ kurun gobe Al Kurun beleñ ma duntin? Goyenbe daniñ Al Kurun beleñ ma duntin yeñ nurdeb dindikeñ ge turuñ turuñ teñ hañ?

⁸ Be, deñbe Al Kurunyen saba niñ binje kamtiñeñ teñ hinhan goyen bikkeñ tumñañ nurde pasi hitin yeñ nurde hañ. Irde al

kura horam yan beley det kuran ma nurde han yara Holi Spirityen tarehbe bikken titin gogo ep yan nurde han. Irde doyan mar karkuwan hitin yan nurde han, irdeb ney Yesuyen mere basan mar gayenbe denem miymon yan nurd duney han. Goyenbe dey goyen gwahade hetek nalube hako po hi. Yesu Kristu sopte mulgan hej wan wan nalure gab alya bereyamin gobe doyan mar karkuwan henayin. Ningeb fudinde wor po, dey goyen doyan mar karkuwan hewon yan nurde hime. Gogab ney wor denya tumhan doyan mar karkuwan hinin. ⁹Gega gayenter ney Yesuyen mere basan marbe al kura mata bulun wor po tike al buda kurun dilinde gasa yirke kamtek marte gasunde gor dey ge tej Al Kurun beley dirtin yara nurde hime. Ningeb alya bereya megen han kurun goya Al Kurunyen miyonya tumhan ney hitte kanduk dahade forok yenayin yan denej han. ¹⁰Gwahade ningeb, neybe Yesu Kristu nin tejbe kukuwa hite, munan deybe Yesu Kristuya hejbe dufay wukke minyan han. Irde neybe yulkek hite, munan deybe sanjintin yan. Dehbe al beley al denem yan yan denej palap dirde han, munan ney gabe al siksukne yan palap ma dirde han. ¹¹Fudinde, neybe metey miy urtinde mat wan wan ga hite gayenterbe binje nin kamde, fe nin kamde, ulninin umna miymon, irde al beley bulun bulun wor po dirke ulninin misin katej hityen. Irde yaninin miymon geb, kurar mat kurar kun kun tej hityen. ¹²Neybe binje nin nurdeb nindiken metey kurun tej gab yade hityen. Al kura beley karan durkeb neybe Al Kurunyen tarende guram yirde tarej yirde hityen. Al kura beley bulun bulun dirkeb goke mukku ma tej goya goya metey tej hityen. ¹³Al kura mere bulun mat dirkeb neybe igin mat wol hej yuney hityen. Minde mat wan wan han ka hite gayenter neybe det bulun kura yimiytinen dirtek yara hite.

¹⁴Gwaha dinmekeb memya henan yan ma asan ga kan duney hime. Gwaha dirtineybe dey goyen dirine yago yara geb, bener mat dey ge amanej wor po nurdeb gago nurde ga hinayin yan saba dirde hime. ¹⁵Yesu Kristu nin saba dird dird marbe budam wor po han. Goyenbe adotin yagobe budam gwahade ma han. Ne wa kun Yesu Kristu

nin yitin mere goyen momon dirmeke yan ge dufaytin sanj iramin geb, nebe Yesu Kristuya hejbe dey kurun gote adotin yara himirin. ¹⁶Ningeb nere mata po kenkela gama irde hinayin yanbe gago batbat dirde hime. ¹⁷Goke tejbe Timoti gogo dey hitte tej kermeke kuyen. Neybe urne yara, bubulkunne wor po yan nurd uney himyen. Neybe binde mat fudinde wor po Doyan Al Kurun nin metey tej hiyen. Yan beley gab ne gayen Yesu Kristuya hej mata dahade tej himyen goke momon dirke bitin bak yiyyen. Neybe ne beley Yesuyen alya bereya sios megen hike kwa kurun goyen saba yirde himyen gwahade goyen po momon diryen.

¹⁸Goyenbe dey han bana goyen kuratin kurabe, "Polbe sopte ma wan dinyen," yan nurdeb ney nurhet nurhet tej han. ¹⁹Gega Doyan Al Kurun beley igin ninkeb hej ga hej ga ma tiyen, goyare po kun denej. Kun gab parpar tej han mar goyen mere dahade tej han, irde tarej daminde mata gogo tej han yan kenkela yenej bebak tiyen. ²⁰Al Kurun beley alya bereyamin doyan yirde hi gobe merere po mon, tarejminde doyan yirde hi. Ningeb kun gab mel go sanj daminde mata gogo tej han goyen yenej. ²¹Ningeb kun daha dirmeke gab igin yan nurnayin? Bearar hende kwep kwep direj ma, bekenge igin mat mere direnbe igin?

5

Mata bulun tej han mar hayhay yirde hinayin

¹Be, dey han bana gon alya bereya kura lelep mata tej han gote mere momon nurmin. Al kura naniende beremya duwan tej har gobe Al Kurun ma nurd uney han mar wor mata gwahade ma tej hanyen. ²Goyenpoga deybe mata gwahade forok yan hi goke bulunen ma nurde tumhan Al Kurun dilinde igin po hite yan dindiken ge turun turun tej han. Mata bulunmin goke bitin misin nurde esenbe mata bulun titin al goyen denya epte ma awalik hetek yan takira titek yarabe gwaha ma irde han. ³Nebe denya gor ma hite gega, dufaynerbe denya gor hite. Ningeb nigen gor hime yara tejbe mata go tiyun al gob bikken mata bulun tiyan inmin. ⁴⁻⁵Ningeb dey beley Doyan Al Kuruninin Yesu Kristu nin tej

gabu irdeb al go takira tike Satan yufukde hej kanduk yenej hiyer. Dufaynebe deñ gabu irde hinayinde gor denya hiyer, irde Doyañ Al Kuruninij Yesu Kristuyen tareñ manañ deñ hitte hiyer geb, igin gwaha tinayin. Gogab al go kanduk bana heñyabe mata buluñ timin yeñ bebak teñbe megen niñ dufay buluñ go tubul tikeb kame Doyañ Al Kurunij wañ wañ nalureb al go tumulgar tiyer.

⁶ Ningebe mata buluñ gwahade goyen deñ bana hikeya dindiker ge turuñ turuñ ma teñ hinayin. Deñbe yis dirneñ muñ kura palawa bana kerkeb gore hilyañ kuñbe palawa ditdi niyyeñ go goyen ma nurde hañ? ⁷ Nurde hañ kenem mata buluñtin gobe yis girmaneñ hitin yara geb, goyen yade siña yirnayin. Irkeb deñbe palawa gergeñ yis gam moñ yara Al Kurunij dilinde wukkeñ hinayin. Yesu Kristu beleñ mata buluñtin halde duneñ yeñ Pasobare niñ sip-sip dirneñ yara* heñ kuruse hende kamyin geb, deñbe mata buluñtin miñmoñ mar hitin hañ. ⁸ Ningebe neñbe megen heñyabe dufay buluñya mata buluñya yis bikkek yara goyen yubul po teñ mata wukkeya mere fudindeya po teñ hitek. Go teñ hitek gobe Israel mar beleñ Pasoba nalure beret yis miñmoñ nene hanjen gwahade goyenbe gogo.

⁹ Be, hakot kura ne beleñ asañde al wet kura ma bere wet kura leplep mata teñ hikeb go mar goyen awalik ma yirde hinayin yeñ kañ dunmirin.[†] ¹⁰ Go dinmirin gote miñbe leplep mata teñ hañ mar, det ug po yad yad niñ po dufay heñ hañ mar, al hoyañ gasa yirniñ yirniñ yirde kawe yirde hañ maryabe det toneñ al beleñ yirtin doloñ yirde hañ mar goya ma po hinayin yeñ ma dinmirin. Munañ go mar goya ma hitek yeñbe go yilwa yirdeb kuñ damde hinayin? Gor kura hitek miñmoñ. ¹¹ Ningebe asañ ga kañ duneñ hime gabe deñ hañ bana al kura beleñ, “Nebe Yesu gama irde hime geb, nebe kadtiñ,” dineñ hiyer gega, mata buluñ kura teñ hikeb yeñya ma awalik heñ hinayin yeñbe gago kañ hime. Mata buluñ gobe gahade: leplep mata, det uguñ po yad

yad niñ po dufay heñ heñ mata, uñgura doloñ yirde yirde mata, mere buluñ mat teñ teñ mata, kukuwa fe nene kukuwa heñ heñ mata, irde al gasa yirniñ yirniñ yirde kawe yird yird mata. Deñ hañ bana al kura mata buluñ gwahade teñ hike yeneñbe awalik ma po irde hinayin. Dula wor yeñya ma po teñ hinayin.

¹²⁻¹³ Al Yesu ma nurd uney hañ mar gore mata buluñ teñ hañ goke merem yañ yird yird gobe nere samuñ moñ geb, matamin goke ma nurde hime. Mata buluñmin gobe Al Kurunij beleñ gab merem yañ yiryen. Goyenpoga deñ hañ bana goyen al kura beleñ mata buluñ tikeb ganuñ mar beleñ gab goke innayin? Deñ gog po geb. Goke teñbe, “Deñ hañ bana goyen al kura mata buluñ teñ hike keneñbe al go takira tinayin. Irkeb denya ma hinayin,” yeñ hañ.

6

Kadom merere gerd gerd ma teñ hinayin

¹ Be, dindiger bana goñ al kurabe kadomya kanduk miñyañ go sope irye yeñbe daniñ Al Kurunyen alya bereya hitte ma kuñbe megen niñ marte mere nurd al hitte kuñ hañ? Mata gwahade titek moñ goyen daniñ gwaha teñ hañ? Gobe buluñ wor po! ² Deñbe kame nalu funañdebe neñ Al Kurunyen alya bereya beleñ megen niñ mar merere yerde matamin goke yintek goyen ma nurde hañ geb, gogo mata gwahade teñ hañ? Irde deñ beleñ kame megen niñ mar merere yerde matamin goke yintek hañ kenem deñ bana kanduk dirneñ muñ kura forok yitin goyen dindiker epte ma kanduk go sope yirnayin? ³ Deñbe nalu funañde Al Kurunyen miyoñ mata buluñde kateñ uñgura hitin goyen wor neñya denya beleñ merere yerde matamin goke yintek yeñ ma nurde hañ geb, gogo mata gwahade teñ hañ? Neñbe kame mata kurunij goyen wor igin titek kenem det dirneñ megen heñya neñ bana kadnininija kanduk forok yeñ hañ gobe epte sope yirtek. Goyenbe gwaha ma teñ hañ! ⁴ Deñbe dindiker bana kanduk kura goke kadom mohonje

* 57: Bikkeñ Israel mar Isip naja tubul teñ Kenan kuniñ tiyaminjabe Al Kurunij beleñ sipsip al dirin dirneñ gasa yirde darim yade yame kantayan sam yirnayin yinyin. Pasoba Sipsip Dirneñbe alyen gasuñ teñbe kamyin al Yesu niñ yitin.

† 59: Pol beleñ asañ budam kayin goyen Baibelde ma hañ goyen bana mere tiyyin gokeb gago yeñ hi.

titek goyen forok yekeb kanduk go sope irniñ yeyñbe daniñ megen niñ mar Yesuyen alya bereya yeneñminñbe sios bana deñem moñ yey yeneñ hañ mar hitte yad kuñ hañ? ⁵ Ga dineñ hime gabe nurde memya henañ yeyñbe gago dineñ hime. Deñ Yesu niñ dufaytiñ tareñ irtiñ mar bana goññbe kanduktiñ sope ird ird al kuram moñ? ⁶ Hubu niñgeb gogo dindikeñ uliñ kadom igiñ ma nurd dufayñ teñbe merere yirniñ yey Yesu niñ dufaymiñ sañiñ ma irde hañ mar diliñde yukuñ hañ?

⁷ Fudinde, deñ hañ bana kadtiñya kanduktiñ miñyañ goyen megen niñ marte merere yerteke sope irnayiñ yey al siñare niñ hitte yukuñ hañ gobe Al Kuruy diliñde bikkeñ soñ hañ yey deneñ hi. Niñgeb gwaha ma teñ hinayiñ. Kadtiñ beleñ usi dirde buluñ buluñ dirde hike goñmiñ goñ gwaha dirde hinañ yey hinayiñ gobe igiñ yey nurde hime. ⁸ Neb gwaha dineñ hime goyenbe fudinde wor pobe al usi yirde buluñ buluñ yirde hañ marbe al hoyañ moñ deñ gogo yey nurde hime.

⁹ Deñbe mata buluñ teñ hañ marbe Al Kuruy beleñ alya bereyamiñ doyañ yirde hi bana goñ epte ma hurkunayiñ goyen ma nurde hañ? Niñgeb al kura beleñ usi diryenñeke geb, keñkela heñ ga hinañ ko. Mata buluñ gobe gahade: leplep mata, unñgura dolon yird yird mata. Irde al kura berem yañ gega bere hoyañya duwan teñ teñ mata, al beleñ belen niñ bere yara heñ heñ mata, irde al diriñ yinñeñ po uliñ gabu ird ird mata. ¹⁰ Irde kurabe kawemata, det ug po yad yad niñ po dufay heñ heñ mata, kukuwa fe nene kukuwa heñ heñ mata, al mere buluñ mat yird yird mata, irde al gasa yirniñ yirniñ yirde kawemata yird yird mata. Al mata gwahade teñ hañ mar gobe epte ma wor po Al Kuruy beleñ alya bereyamiñ doyañ yirde hi bana goñ hurkunayiñ. ¹¹ Bikkeñbe deñ hañ bana goyen al kurabe mata gwahade teñ hinhan. Goyen-poga Doyañ Al Kuruy Yesu Kristuya Holi Spiritya beleñ mata buluñtiñ goyen halde duneñbe Al Kuruy diliñde wukkeñ wor po dirde al huwak dirtiñ hañ.

Ultiñ keñkela doyañ yirde Al Kuruy turuñ irnayiñ

¹² Be, deñ hañ bana goyen al kura beleñ, “Neñbe mata kura tiniñ yeyñbe igiñ ala

titek,” yey hanñen. Gega mata go tinayiñ gore hugiñeñ igiñ dirnayiñ yey ma nurde hinayiñ. Niñgeb nebe mata kura tiye yeyñbe igiñ ala tiyeñ gega, mata gore epte ma nanarde boñ yiyyeñ. ¹³ Irde kuratiñ kurabe, “Biñgebe bininiñ makin ird ird det, irde bininiñbe biñge sola urd urd niñ po,” yey hanñen. Gega kamebe Al Kuruy beleñ det irawa goyen tumñañ mugol kiryeñ. Goyenbe hanñkappa Al Kuruy beleñ alya bereyat uliñ yiriñ gobe miñ miñyañ yiriñ. Ulniniñbe leplep mata teñ teñ ge ma yiriñ. Gwaha titñeñbe Doyañ Al Kuruy deñem turuñ yañ ird ird niñ yiriñ, irde Doyañ Al Kuruybe ulniniñ guram yirde tareñ yird yird niñ hi. ¹⁴ Al Kuruy beleñ Doyañ Al Kuruy Yesu ulniniñ gake teñ kamiñ goyen sopte isañ hiriy. Niñgeb kame neñ wor tareñmiñde kamtiñde mat disañ hiyyeñ. ¹⁵ Deñbe Yesu Kristuyen uliñ pigiñ yara hañ geb, kuratiñ kurabe Yesuyen haniñ, kurabe kahañ hitiñ hañ goyen nurtiñ ala teñ hañ. Gega neñ Yesu Kristuyen uliñ pigiñ hitiñ gayen igiñ kurhan kura teñ belen niñ bere sikkenya gabu irtek? Epte moñ. ¹⁶ Al Kuruyen asañdebe, “Alya bereya wañ gabu heñbe uliñ unñkureñ hiyyeñ,” yitiñ hi. Niñgeb al kura belen niñ bereya gabu hiriryenñbe bere goya uliñ unñkureñ hiyyeñ go goyen ma nurde hañ? ¹⁷ Goyenbe al kura Doyañ Al Kuruy niñ dufaymiñ sañiñ iryeñ al gobe toneñbe Doyañ Al Kuruyen toneñya gabu heñ unñkureñ hiyyeñ.

¹⁸ Niñgeb leplep matabe tubul po teñ hinayiñ. Mata buluñ hoyañbe al hoyañ buluñ yirde hanñen. Munañ leplep mata teñ hinayiñbe dindikeñde ulitiñ goyen po buluñ yirde hinayiñ. ¹⁹⁻²⁰ Irde ulitiñbe Holi Spirityen ya balem yey nurde hinayiñ. Holi Spirit Al Kuruy beleñ duntiy gobe ulitiñ bana hi. Mata buluñtiñ gote murungem dindikeñ yawartek goyen Doyañ Al Kuruy beleñ yawareñ yeyñbe darim wok irde kamiñ geb ulitiñ gobe dende moñ. Niñgeb ulitiñ go keñkela doyañ yirde hikeb gore metey teñ hikeb Al Kuruyen deñ kuruy heñ hiyeñ.

7

Ire unñyat mata keñkela gama irde hinayiñ

¹ Be, asañ kañ gusuñañ nirañ goyen wol heñbe gaha dineñ tihim. Be, al berem

moñ hinayin gobe igin yey nurde hime. ²Goyenpoga alya bereya budam wor po lep-lep mata tej hanjen geb, albe berem yan henayin, irde berebe un minyan henayin. ³Albe berem beleñ yeyya heñ heñ ge nurkeb go po gama irde hiyen. Gwahade goyen po, bere wor un beleñ yeyya heñ heñ ge nurkeb go po gama irde hiyen. ⁴Gobe beremde ulin gobe yende kudinen po moñ, gobe unje manaj geb, gago dinen hime. Unjen ulin wor yende kudinen po moñ. Beremde manaj. ⁵Ningeb al beleñ berem bada ma irde hiyen. Bere wor gwahade po un bada ma irde hiyen. Gega Al Kurun mere ird ird nin tej tumjanđe dufay unkuřen irde muñ kura kutña irye yeybe igin gwaha tej hiriryen. Goyenbe go kamereb sopte gabu tej hiriryen. Gwaha ma tej hiriryenbe bereya ma alya ferd ferd dufaymin epte ma fole irtek hekeb Satan beleñ waj tunaj yuryen geb. ⁶Ga dinen hime gabe gwaha po tej hinayin yey nurdeya ma dinen hime. Gwaha tej hinayin gab igin yey nurdeya dinen hime. ⁷Albe ne yara heñ berem moñ hiwoñ yey nurde hime. Goyenpoga albe nende gigen Al Kurunjen taren hoyaj hoyaj yuntin haj. Ningeb al kurabe berem moñ gega, goke ma nurde hanjen. Munaj al kurabe gote taren ma tej sanin hoyaj titin geb, bere yade ga hanjen.

⁸Be, al kura bere ma yawartin haj goya beretapyabe ne hime gahade dulin hinayinbe igin yey nurde hime. ⁹Goyenpoga al nin ma bere nin dufaytin harke epte ma hika titek kenem albe bere yade berebe al yade tej hinayin gobe igin yey nurde hime. Moñgo dulin heñbe albe bereya, berebe alya ferd ferd nin bitin harke kak beleñ det kunga titin yara epte ma hika titek henayin.

¹⁰Be, al berem yan, irde bere un minyanbe mere taren po dirde hime gayen nunayin. Mere gabe nere moñ, Doyaj Al Kurunjen mere. Ningeb bere un minyanbe un yilwa ma iryen. ¹¹Goyenbe bere go un tubul tej keneñbe dulin po heñ al hoyaj ma tiyyen. Moñ kenem un hitte mulgar heñ tumjan hiriryen. Irde al wor berem ma takira tiyyen.

¹²Be, deñ haj bana goñ ire unya kura un wet ma berem wet goyen Yesu ma nurd untin goke saba direñ tihim. Be, berem

gore un goya tumjan hireñ yey nurde hike kenem un beleñ takira ma tiyyen. Mere gabe Doyaj Al Kurunjen moñ, dufayner dinen hime. ¹³Irde deñ haj bana goñ nin bere wor unje Yesu ma nurd untin gore berem goya hireñ po yey nuryenbe bere gore un yilwa ma iryen. ¹⁴Gobe al kura Yesu ma nurd unen hi goyen berembe Yesu nurd untin hi goke tenbe kame Yesu nin dufaymin taren irkeb Al Kurun beleñ wukke iryen geb, gago dinen hime. Bere kura Yesu ma nurd untin hi wor unje Yesu nurd unen hi goke tenbe Yesu nin dufaymin sanin irkeb Al Kurun beleñ wukke iryen. Gwahade moñ manhan ire unya gote dirnen wenbe Al Kurun dilinđe wukke ma hewon. Goyenbe nanin ma milin kura Al Kurun dilinđe wukke hitin geb, dirnen wen wor wukke hitin haj.

¹⁵Gega Yesu nin ma nurtin kura beleñ un wet ma berem wet go tubul tiye yeke goya unaj ma irnayin. Yesu nin ma nurtin kura beleñ un wet ma berem wet Yesu nin nurtin go takira tike goke kanduknen ma nuryen. Igin dulin hiyen. Gega Al Kurun beleñ nen gayen bininin yisikamke igin po hinayin yey hoy diryin geb, bertin wet ma almetin wet Yesu nin ma nurtin goya bur ma yeybe awalikde hiriryen. ¹⁶Deñ Yesu nin nurtin bere, deñ ge tej almetinbe Yesu nin dufaymin taren irke Al Kurun beleñ yawaryen daw yey ma nurde haj? Irde deñ Yesu nin nurtin al, deñ ge tej bertinbe Yesu nin dufaymin taren irke Al Kurun beleñ yawaryen daw yey ma nurde haj? Ningeb Yesu nin nurtin kura beleñ un wet ma berem wet goyen Yesu nin ma nurtin goke tej tubul ma tiyyen.

Al Kurun beleñ gwahade hinayin yey hoy dirtin gwaha mat po hinayin

¹⁷Goyenpoga deñ dukuren dukuren goyen gwahade hinayin yey Al Kurun beleñ hoy dirtin, irde Doyaj Al Kurun beleñ goke momoñ dirtin gwaha mat po hinayin. Saba gabe Yesuyen alya bereya tumjan gama irde hinayin yey gago saba dirde hime. ¹⁸Ningeb al kura Al Kurun beleñ hoy iryin goyenter bikken guba yitin kenem al go guba yey ulin delnen yan hitin go daha mat bikken guba ma yeyya hiyen gwahade hewe yey kurut ma yiyyen. Irde al kura Al Kurun beleñ hoy iryin goyenter guba

ma yitiñ kenem guba yeñ yeñ ge kurut ma tiyyeñ. ¹⁹ Guba yitiñ ma, guba ma yitiñ gobe Al Kuruj diliñdebe det kuruj moñ. Munaj Al Kurujyen saba gama ird irdbe det kuruj wor po. ²⁰ Niñgeb Al Kuruj beleñ hanjapya dahade hikeya hoy dirtiñ gwahade po hinayiñ. ²¹ Niñgeb deñ hanj bana goñ al kura al hoyaj yufukde heñ duliñ metey teñ hikeya Al Kuruj beleñ hoy diriñ kenem daha tiye tiye ma tiyyeñ, gwahade po hiyeñ. Gega dufaymiñde heñ heñ belheñ kura kinyeñ gobe igiñ gwaha tiyyeñ. ²² Al kura al hoyaj yufukde heñ metey al dulheñ hikeya Doyaj Al Kuruj beleñ hoy ird tiriñ al gobe Doyaj Al Kuruj diliñde metey al dulheñ moñ yeñ kinyeñ. Irde gwahade goyen po, al kura metey al dulheñ moñ, yiñgeñde dufayde kuñ hikeya Doyaj Al Kuruj beleñ hoy ird tiriñ al gobe metey alne yeñ kinyeñ. ²³ Dende mata buluj gote muruñgem dindikeñ yawartek goyen Doyaj Al Kuruj beleñ yawareñ yeñbe darim wok ird kamyiñ geb, megen niñ marte mata buluj gama ird go yufukde ma hinayiñ. ²⁴ Niñgeb, kadne yago, sopte dineñ hime. Al Kuruj beleñ deñ dunjuren dunjuren dahade hikeya hoy dirtiñ gobe gwahade po hinayiñ.

²⁵ Be, deñ hanj bana goñ al kura berem moñya bere uñ miñmoñya niñ momoñ direñ tihim. Alya bereya gwahade goyen goke Doyaj Al Kuruj beleñ mere ma nirtiñ geb, dufayner momoñ direñ. Nebe Doyaj Al Kuruj beleñ bunijeñ nirde hiyen al niñgeb, mere direñ tihim gabe fudinde yeñ nurnayiñ. ²⁶ Be, ga hite nalu gayenterbe kanduk kurayen kurayen yeneñ yeneñ nalure hite. Niñgeb heñ heñtiñ dahade hanjen gobe gwahade po hinayiñ. ²⁷ Niñgeb al kura berem yan kenem takira tiye tiye ma tiyyeñ. Munaj al kura berem moñ kenem bere tewe tewe ma tiyyeñ. ²⁸ Goyenbe bere tiyyeñ gobe mata buluj moñ. Gwahade goyen po, bere foñeñ kura al kuyeñ go wor mata buluj moñ. Gega al bere tiyyeñ ird bere uñ miñyan hiyyeñbe megen gar niñ kanduk kurayen kurayen yeneñ hinayiñ. Deñ goyen kanduk ma yeneñ hiwoñ yeñ nurdeb gago momoñ dirde hime.

²⁹ Kadne yago, ga dineñ hime gate miñbe gahade: megen gar heñ heñniñbe ulyanje moñ geb, al kura berem yan gobe

al berem moñ beleñ Al Kuruj niñ po nurde hanjen go gwahade goyen teñ hiyeñ. ³⁰ Irde al kura kanduk yeneñ esey hiyeñ gega, kanduk go sobamde ma hiyeñ yeñ nurdeb goke uguñ po ma dufay heñ hiyeñ. Munaj al kura amaj hiyyeñ gega, amaj dufay go hugiñeñ gwahade po ma hiyeñ geb, “Gahade po heñ,” yeñ ma nurde hiyeñ. Irde al kura det damu tiyyeñ wor, “Det gabe hugiñeñ kerde heñ,” yeñ ma nurde hiyeñ. ³¹ Irde det megen niñ hanj kuruj gayen manaj gahade po ma hinayiñ geb, al kura megen niñ det yade metey yuneñ heñyabe det go hende po biñ hek ma ird hiyeñ.

³² Niñgeb daha tiniñ tiniñ teñ dufaytiñ hiburheñ ma hiwoñ yeñ nurde hime. Al kura berem moñ gobe dufaymiñde daha mat metey timeke Doyaj Al Kuruj amajeñ nurde hiyeñ yeñbe gwaha mat po metey teñ hiyeñ. ³³ Gega al kura berem yanbe daha timeke gab berne amajeñ nurde hiyeñ yeñbe goke po kurut yeñ hiyeñ. Go teñ hi gobe megen niñ mata niñ ug po dufay heñ heñ mata go goyen. ³⁴ Gwaha tikeb Doyaj Al Kuruj beleñ amajeñ nurtek beleñ niñ dufay heñ heñmiñbe keñkela kipirtiñ ma hi. Be, bere kura uñ miñmoñya bere foñeñyabe Doyaj Al Kuruj niñ po nurde uliñya dufaymiñya tumñaj Doyaj Al Kuruj po uneñ hanjen. Munaj bere kura uñ miñyanbe daha timeke gab almene amajeñ nurde hiyeñ yeñbe goke po kurut yeñ hiyeñ. Go teñ hi gobe megen niñ mata niñ ug po dufay heñ heñ mata go goyen. ³⁵ Mere ga dirde hime gabe faraj durmeke heñ heñtiñ igiñ hewoñ yeñ dineñ hime. Kanduk dunhem yeñ ma dineñ hime. Mere gahade ga dirmeke gab matatiñbe Doyaj Al Kuruj diliñde huwak wor po hiyyeñ, ird yeñ ge teñ metey teñ teñ niñ kama ma heñ sañiñ po metey teñ hiwoñ yeñ nurdeb gago dineñ hime.

³⁶ Goyenpoga al foñeñ kura bere tubul teñ untek yeñ merem titiñ goreb merene gayen nurdeb, “Polyen mere gobe fudinde. Goyenpoga meremiñ gama ird bere ga teweñ moñbe dufaymiñ buluj ireñ geb

tewer,” yer nuryenbe bere go tiyyer.* Mata gobe buluj moŋ. Irde hiyer kuruj gobe bere go tubul titek ma irde hike kenem bere go tiyyer. Mata gobe buluj moŋ geb, gwaha tiyyer.³⁷ Gega al kura bikkenj bere tubul tej untek yer merem titij gega, al gore, “Igin nuŋkurenj hej,” yer dufay tarej po irdeb, “Bereya hej hej dufay ma forok yer hi, irde dufay gwahade kura forok yeke iginj fole irde hej,” yer nurdeb bere ma tewer yer dufay kiryen goyen wor mata iginj yer nurde hime.³⁸ Ningeb al bere yad yad matabe iginj. Gega al kura berem moŋ hiyyer mata gobe iginj wor po, bere yad yad mata gote folek.

³⁹ Be, bere kura uŋ miŋyaŋbe uŋ go hikeyabe yer yufukde po hiyer. Gega uŋ go kamkeb bere uŋ yarjbe al hoyaj ma tiyyer yitij mere gote yufuk bana ma hiyer geb, al hoyaj tewe yerbe iginj tiyyer. Goyenpoga Doyaj Al Kuruj nurd untij al po ga tiyyer.⁴⁰ Goyenbe dufaynerbe bere go uŋ kamke uŋkurenj hej hej gobe iginj wor po. Gogab uŋ niŋ nurde hiyer gwahade ma tej Doyaj Al Kuruj niŋ po nurde hiyer. Mere dirde hime gabe Holi Spirit belej ninej hike dinej hime yer nurde hime.

8

Det tonej yirde binje galak yirtij binjebe daha yirtek?

¹ Be, megen niŋ mar belej det tonej yirde doloŋ yirde binje galak yirtij goke momoŋ direj tihim. Denjbe dindiker ge yerbe, “Neŋbe det kawan niŋya banare niŋya goyen keŋkela bebak tej hite,” yer nurde haŋ. Goyenbe gwahade nurde haŋ goke teŋbe dindiker ge turuj turuj teŋbe kadtiŋ yago buluj yirde haŋ. Gega kadtiŋ yagoŋ amaŋerj nurd yunerj hinayinbe kadam faraj gurd teŋbe tumŋarj saŋij henayin. ² Al kura yinŋer ge yerbe, “Nebe det kawan niŋya banare niŋya goyen keŋkela wor po bebak tej hime,” yer nurde hi al gobe yinŋer goyen po usi irde hi. Irdeb Al Kurujyen mere fudinde yinŋer nurde bebak titek goyen bebak ma titij hi. ³ Goyenpoga al kura binde mat Al Kuruj niŋ

amaŋerj nurde uner hi al gobe Al Kurujyen dufay iginj kuruj goyen untij hi.

⁴ Ningeb det tonej doloŋ yirde yer galak yirtij binje goke momoŋ direj tihim. Be, det tonej megen niŋ mar belej doloŋ yirde hanjen gobe Al Kuruj moŋ geb, det fudinde gogo moŋ. Al Kurujbe yer uŋkurenj po, hoyaj kura ma hi. Hubu wor po. ⁵ Gega megen niŋ marbe dufayminj soŋ hekeb uŋgura kurayen kurayen gobe Al Kuruj yer nurdeb, “Al Kurujbe budam haŋ. Doyaj Mar wor budam haŋ. Kurabe naŋkinde haŋ, kurabe megen haŋ,” yer hanjen. ⁶ Goyenpoga Al Kurujbe uŋkurenj po, neŋ nurd uner hite gog po hi. Yerbe Adoninij. Yer belej po gab naŋkinjya megenya irde det kuruj gayen yiryin. Irde neŋbe yer ge tej megen gar hite. Irde Doyaj Al Kuruj wor uŋkurenj po hi. Yerbe Yesu Kristu. Yesu Kristube Al Kuruj belej inke naŋkinjya megenya det kuruj gayen yiryin. Neŋ wor yer belej forok diryin.

⁷ Goyenbe mere fudinde gayen al budambe keŋkela bebak ma tej haŋ. Ningeb denj haŋ bana goŋ al kurabe hakot Yesu niŋ ma nurde hinjanya uŋgura doloŋ ird ird mata tej hinhan geb, gayenter Yesu nurd uner hejya wor uŋgura galak yirtij goyen nenebe, “Neŋbe uŋgura galak yirtij binje goyen gago nene hite,” yer nurde binde kanduknerj nurde hanjen. Mel gobe binde wukkek wor po moŋ geb, “Binje ga nihit garebe Al Kuruj diliŋde wukkek ma hihit,” yer nurde haŋ. ⁸ Gega binje nen nen mata gore kura neŋ gayen Al Kurujya awalik hej heŋninij goyen daha kura ma iryer. Ningeb uŋgura galak yirtij binje netek ma go ma netek gore kura Al Kuruj diliŋde daha wet kura ma diryer.

⁹ Goyenpoga moŋgo mata kura Al Kuruj diliŋde buluj moŋ goyen hipirkeŋ nurdeya mata tej hinayin gore kadtiŋ kura Al Kurujyen mere binde tarej wor po ma hitij al gote dufayminj goyen buluj irke katyenkek geb, keŋkela dufay hej ga mata tej hinayin. ¹⁰ Denj Al Kurujyen mere keŋkela bebak titij marbe iginj kuŋ uŋgura doloŋ ird ird gasuŋde hej dula tej kuŋ hinayin. Gega denj belej gwaha tej hike denj haŋ

* 7:36: Grik mere mat miŋ kurabe gahade: Goyenpoga al kura belej wirin al kutek nurke belejminj pet tej hike kuruj alik hewerj tike kenjenbe buluj irde hime yer nurdeb al kere yer nuryenbe gwaha po iryer. Mata gobe buluj moŋ.

bana gorj niŋ kadtiŋ kura biŋ wukkek wor po moŋ gore denenbe, “Neŋ wor igiŋ daw gwaha titek,” usi tenbe biŋge go nene gab mata buluŋ tihit yeŋ kandukneŋ nurdeb katnayiŋ. ¹¹Irkeb denbe kadtiŋde dufaymiŋ tareŋ wor po moŋ goyen buluŋ ird ird mar henayiŋ. Yeŋ ge teŋ Yesu Kristu kamiŋ gega, deŋ beleŋ buluŋ yirnayiŋ. ¹²Deŋ beleŋ gwaha mat kadtiŋ goyen buluŋ yirde mata buluŋ teŋ hinayiŋ, irde biŋ wukkek wor po moŋ goyen haga irde hinayiŋ gobe yeŋ hitte po moŋ, Yesu Kristu hitte wor mata buluŋ teŋ hinayiŋ. ¹³Niŋgeb nebe dapŋa kura nemeke gore kadne dufaymiŋ buluŋ irke mata buluŋde katyeŋ kenem dapŋa go sopte ma po neweŋ. Gogab kadne go mata buluŋde ma katyeŋ.

9

Ne Pol wor Yesuyen mere basarj al aposel

¹Be, deŋ beleŋ ne niŋ yeŋ, “Dufaymiŋde epte ma det kura iryeŋ,” yeŋ nurd nunerj haŋ? Irde ne gayen Yesuyen mere basarj al aposel moŋ yeŋ haŋ? Irde Doyarj Al Kuruniniŋ Yesu Kristube ma kinyiŋ yeŋ nurde haŋ? Goyenpoga Doyarj Al Kurunyen saŋiŋde meten timiriŋ gote igineŋbe deŋ gogo moŋ? Goyenbe danij gwaha yeŋ haŋ? ²Be, deŋ haŋ bana goyen al kura beleŋ, “Polbe aposel moŋ,” yeŋ haŋ. Irde al hoyarj beleŋbe, “Polbe neŋ ge ma aposel hiriŋ,” yeŋ haŋ. Nebe meremiŋ goke ma nureŋ gega, deŋ ge teŋ aposel himiriŋ geb, denbe epte ma gwaha ninnayiŋ. Al hoyarj beleŋ deŋ denenbe, “Fudinde, Polbe Doyarj Al Kurun beleŋ aposel iryiŋ,” yeŋ nurd nunerj hinayiŋ.

³Be, deŋ haŋ bana goyen al kura beleŋ gwaha mat tagal nunerj haŋ geb, goyen wol heŋ momoŋ direŋ tihim geb. ⁴Be, neŋ aposel beleŋ meten teŋ hiteke goke Yesuyen alya bereya beleŋ biŋgeya feya dunke netek gobe buluŋ? ⁵Yesuyen mere basarj mar hoyarjya Doyarj Al Kurun Yesu kulij weŋyabe Pitaya* wor berem yagoya irde tumŋarj meten teŋ kuŋ haŋyen. Munarj neŋbe berniniŋ yago dufaymiŋ Yesu niŋ tareŋ irtiŋ goya meten teŋ kuŋ hitekbe buluŋ yeŋ nurde haŋ? ⁶Irde aposel hoyarj po paka yirde haŋyen gega, Banabasya neya

niŋ yeŋbe, “Yiŋgeŋ ga tareŋmiŋde biŋge neneb meten teŋ hiriryen,” yeŋ nurde haŋ?

⁷Be, fuleŋa mar fuleŋare kuŋ heŋyabe ganuŋ kura yiŋgeŋde horare biŋge damu teŋ nene haŋyen? Irde al ganuŋ kura wain harke igineŋ hekeb kura ma nen hiyen? Irde al ganuŋ kura sipsipmiŋ doyarj yirde hiyen gega, sipsip gote mamu kura ma gilyarj heŋ nene hiyen? Epte ma gwaha tiyyeŋ. ⁸Mere teŋ hime gabe alyen dufayde po ma mere teŋ hime. Moseyen sabare wor mere gwahade po hi. ⁹Be, Moseyen sabarebe, “Al kura wit metenmiŋ sak yeke metenŋde niŋ dapŋa bulmakawmiŋ gore, ‘Faraŋ nuri,’ yeŋ metenmiŋde tukunya ga, ‘Witne niyyeŋkek,’ yeŋ mohorj mala ma tiyyeŋ,” yitiŋ hi.

Mere gobe Al Kurun beleŋ bulmakaw niŋ po nurdeb gogo yiriŋ? ¹⁰Mere gwahade tiyyiŋ gobe fudinde wor po neŋ gake nurdeb mere gogo tiyyiŋ yeŋ ma nurde haŋ? Mere gobe neŋ gake yiriŋ. Megeŋ waru uryeŋ al goya wit sikkeŋ kok yiryen al goya tumŋande meten tiyiryen gote murungem kura muŋ yawaryeŋ yeŋ nurdeya meten tiyiryen geb, Al Kurunyen mere gobe neŋ al gake yiriŋ. ¹¹Niŋgeb neŋ beleŋ Holi Spirityen det igiŋ goyen bitiŋ bana tur yirtiriŋ geb, meteniniŋ gote murungem biŋge niŋ gusuŋarj dirtek gobe kanduk kurun wor po yeŋ nurnayiŋ? ¹²Al hoyarj beleŋ deŋ ge teŋ meten dirreŋ muŋ po titiŋ goke fararj durnarj yeŋ igiŋ gusuŋarj dirtek kenem neŋ manarj deŋ ge teŋ meten kurun wor po titiŋ goyen gote murungem niŋ igiŋ gusuŋarj dirtek.

Goyenbe neŋbe fararj durnarj yeŋ gusuŋarj ma dirde hinhet. Gwaha titreŋbe moŋgo fararj durd durd gore Yesu Kristu niŋ yitiŋ mere igiŋ go deŋ bana kurun heŋ heŋ beleŋ pet tiyyeŋ yeŋ nurdeb det kurarj nurde hinhet gega, gusuŋarj ma dirde goke ma nurdeya meten teŋ hinhet. ¹³Be, denbe Al Kurunyen ya balem bana meten teŋ haŋyen marbe bana gorj niŋ biŋge yade nene haŋyen, irde Al Kurun galak ird ird altare meten teŋ haŋ marbe alta hende yirtiŋ biŋge goyen kura yade nene haŋyen goyen go ma nurde haŋ? ¹⁴Gwahade goyen po, Doyarj Al Kurun niŋ yitiŋ mere igiŋ goke tagalde haŋ marbe mere go nurde gama

* 9:5: Denjem hoyarjbe Sifas.

irde hañ mar beleñ farañ yurke go hende heñ metenñ teñ hinayinñ yenñ Doyañ Al Kurunñ beleñ mere saninñ po tiyyinñ.

¹⁵ Nebe Doyañ Al Kurunñ beleñ yirinñ gwahade po iginñ farañ nurnañ dinmewonñ gega, gwaha ma dinenñ himyen. Irde mere gahade kanñ dunerñ hime gabe denñ beleñ gwaha mat paka nirde hinayinñ yenñ ma kanñ hime. Nebe denñ ge teñ Doyañ Al Kurunñyen metenñ teñ heñya gote murungemñ ninñ gusunañ ma dirde hinhem geb, goke iginñ nigenñ ge turunñ turunñ titek hime. Ninñgeb farañ nurd nurd ninñ al kura ma po gusunañ irenñ. Kamde ga daw gwaha tiyenñ. ¹⁶ Be, Yesu ninñ yitinñ mere iginñ go tagalde kanñ heñyabe nigenñ ge turunñ turunñ teñ hitek himyen dinhem gega, epte ma nigenñ ge turunñ turunñ titek himyen. Mere iginñ tagal tagal gobe Al Kurunñ beleñ nunyinñ geb bada hetek moñ. Ninñgeb metenñ teñ himyen goke nigenñ ge epte ma turunñ turunñ titek himyen. Munañ mere iginñ go bada heñ tagalde ma himyen manhan Al Kurunñyen bearar bana himewonñ! ¹⁷ Mere iginñ goyen tagal tagal ninñ wilakñenñ nurde tagalenñbe gote murungemñ tewenñ. Gega metenñ teñ heñ gote murungemñ ma tewenñ wor Al Kurunñ beleñ gwaha teñ hayinñ nintinñ geb, gago metenñ go teñ hime. Metenñ gobe gwaha tiyayinñ nintinñ geb, bada hetek moñ. ¹⁸ Be, gwahade kenem metenñ teñ hime gote murungembe da tewenñ? Metenñ teñ hime gote murungembe hoyañ moñ. Ne beleñ metenñ gote murungemñ tetek gobe Yesu ninñ yitinñ mere iginñ goyen damum moñ dulinñ po alya bereya hitte tagalde himyen gogo po. Fudinde, nebe mere iginñ go tagalde hime goke teñ paka niranñ yinenñ hitek gega, gwaha ma yinenñ himyen.

¹⁹ Be, nebe dufayner iginñ nurdeb gwaha teñ himyen. Megenñ ninñ al kurate dufayde ma teñ himyen. Gega daha mat kura al tumñañ Yesu hitte yukumewonñ yenñ nurdeb nigenñ al bada kurunñ gote yufukde heñ metenñ teñ himyen. ²⁰ Gwahade ninñgeb, Yuda marya heñbe go mar go Yesu hitte yukenñ yenñbe yende mata gama ird ird al yara heñ himyen. Yuda mar gobe Moseyen saba gote yufukde heñ go po gama irde hanñen. Munañ nigenñbe go yufukde ma hime geb, gore epte ma daha wet kura niryenñ gega, go mar go Yesu hitte yukenñ yenñ nurdeb Moseyen saba gote yufukde

hime yara teñ himyen. ²¹ Munañ Yuda mar moñ al minñ hoyañ Moseyen saba ma gama irde hañ mar go wor Yesu Kristu hitte yukenñ yenñbe Moseyen saba ma gama irde hitinñ al yara heñ himyen. Nigenñbe Moseyen saba gote yufukde ma hime. Goyenbe Al Kurunñyen saba pel irde hime yenñ ma yenñ hime. Gwahade yarabe Yesu Kristuyen saba gote yufukde po hime. ²² Irde Yesuyen alya bereya kura Al Kurunñyen mere hende tarenñ wor po ma huwarde hitinñ mar go Yesu hitte yukenñ yenñbe go mar goyen yara po heñ himyen. Ninñgeb al dahade mar hitte kanñ metenñ teñ kanñ heñyabe go mar goyen yara po heñ metenñ teñ himyen. Gogab daha mat wet kura go mar goyen kura Yesu hitte yukumewonñ yenñ gogo gwaha teñ himyen. ²³ Gwaha teñ himyen kurunñ gobe Yesu ninñ yitinñ mere iginñ goke al momonñ yire yenñbe gwaha teñ himyen. Gwaha teñ himeke gab al beleñ mere iginñ go nurdeb yenñ wor neñ yara hekeb tumñañ Al Kurunñ beleñ guram yirtek hewonñ yenñbe gogo gwaha teñ himyen.

²⁴ Be, kup yenñ yenñ kari gote matabe nurde hañ gogo. Al budam minñ urde kup yenayinñ gega, al unñkurenñ beleñ po kadom fole yirde kanñ pasi iryenñ al gore munñ po gab gote murungemñ tiyyenñ. Ninñgeb denñ wor Doyañ Al Kurunñyen metenñ teñ heñyabe metenñ gote murungemñ goyen tetewonñ wor po yenñ nurdeb tarenñ po metenñ teñ hinayinñ. ²⁵ Kup yenñ yenñ karire kup yenñ hañ mar ma, kari hoyañde kari teñ hañ marbe karire kanñ gote murungemñ tininñ wor po yenñ nurdeb yinñgenñ saninñ yird yird ninñ ulinñ kutña irde hanñen. Mel gobe kari gote murungemñ ulyañde ma hitek goke wor gogo kurut wor po yenñ hañ. Goyenpoga neñ beleñ tarenñ heñ heñ ninñ kurut yenñ hityen gobe Doyañ Al Kurunñyen metenñ gote murungemñ huginñenñ hitek go tininñ yenñbe tarenñ heñ heñ ninñ kurut yenñ hityen. ²⁶ Ninñgeb mel gore kup yenñ hanñyen gobe Al Kurunñ dilinñde minñ minñmoñ gega, ne beleñ al kup yenñ hañ gwahade saninñ po metenñ teñ himyen gobe Al Kurunñ dilinñde minñ minñyañ. Fuleñ teñ teñ karire kari teñ hanñyen marbe asogom kenñkela yenenña gasa yirde hanñyen gwahade goyen po, ne wor metenñ gote minñ kenñkela nurdeya metenñ teñ himyen, mali ma metenñ teñ himyen. ²⁷ Gwaha titñenñbe

meter goyen kenkela po timewor yer nurdeb megen niñ dufay buluñ kura bener forok yeke gore buluñ nirnak yerbe fole irde himyen. Mongo Yesu niñ al hoyar momoñ yirdeb gote murungem tetekner, dufay buluñ gore walde nunnak yerbe gogo dufay buluñ goyen fole irde himyen.

10

Ungura doloñ ird ird niñ hayhay yiriyiñ

¹ Be, kadne yago, deñ goyen tareñ heñ heñ ge kurut yer hinayin dinhem goke kenkela bebak tinañ yerbe neñ Yuda marte asininin yago beleñ mata tiyamin goke momoñ direñ tihim. Niñgeb mel gore mata tiyamin go nurdeb gote saba bitin sir ma yiyyer. Be, bikkeñ wor po asininin yagobe isip naja tubul teñ kuniñ yer kuñ henyabe tumñar kigariñkin faykek yokña bana heñ kuñ hinhan. Irdeb makañ ala kuruj goyen kahalte Al Kuruj beleñ pota irke megeñ fudin forok yekeb goyañ mat kuñ siña kurhan forok yamin. ² Mel go tumñar kigariñkin faykek yokña bana heñ kuñ hinhan, irde makañ alayar kwamin gobe Al Kuruj beleñ baptais yiriyiñ yarabe gogo. Be, Al Kuruj beleñ gwaha yirdeb mel goyen Mosey alya bereya yirkeb doyañ yirde hinhin. ³ Be, goyenter Al Kuruj beleñ binje yuner hinhin gobe megen niñ binje moñ. ⁴ Irde fe niñ yirke Al Kuruj beleñ hora kurujde mat fe forok irde yunke nene hinhan. Hora kuruj gobe Al Kuruj hitte mat katejbe Israel mar goya tumñar kuñ hinhin. Hora gobe Yesu Kristu gote tunjan. ⁵ Al Kurujbe mel go igin igin gwahade yirde hinhin gega, al budam wor po mata buluñ teñ hike igin ma nurde yuner hinhin. Niñgeb mata buluñ teñ hinhan mar go sawsawa po kuruj naja bana goñ kuñ henya kamamin.

⁶ Be, mata buluñmin gote murungem teñ kamamin gobe neñ gayen barañmin goyen nurdeb kafura heñ mel gore teñ hinhan gwahade ma teñbe dufayninin mata buluñ teñ teñ niñ ma kuñ hiyer yer gogo Al Kuruj beleñ dikala diriyiñ. ⁷ Niñgeb deñbe mel goyen kuramin beleñ megen niñ det toneñ yirde doloñ yirde hinhan gwaha ma teñ hinayin. Mel gore mata buluñ teñ hinhan goke Al Kurujyen asañde gahade katin: "Mel gobe det toneñ diliñ mar keperde dula

teñ kukuwa fe nen nen mata teñ hinhan. Irde huwardebe Al Kuruj niñ ma nurd untiñ marte mata teñ hinhan," yitiñ hi. ⁸ Be, mel goyen kuraminbe leplep mata teñbe nanñahal unñkureñde po 23,000 alya bereya goyen kamamin. Niñgeb neñbe go mar gore tiyamin gwahade ma teñ hitek. ⁹ Be, Israel mar goyen kurabe Doyañ Al Kuruj tunaj urde bearamin bana heñ kunere duwi beleñ yisike kamamin. Niñgeb neñbe mel gore tiyamin gwahade Doyañ Al Kuruj tunaj ma urtek. ¹⁰ Irde heñ heñtin goke Doyañ Al Kuruj niñ igin ma nurde ñagak ma yer hinayin. Hakot Israel mar kura gwaha tikeb Al Kurujyen miyoñ, al gasa yird yird meter teñ hiyen gore gasa yirke kamamin.

¹¹ Be, hakot Israel mar hitte mata gwahade forok yitiñ gobe gayenter neñ beleñ barañ go nurdeb bebak teñ teñ ge gogo forok yitiñ. Irde barañ go asañde katin gobe nalu funar beleñ hite mar gayen barañ go kapyan heñbe mata buluñ ma teñ hinayin yer hayhay dird dird niñ Al Kurujyen asañde katin. ¹² Niñgeb deñ han bana al kura beleñ, "Nebe tareñ hime geb, kanduk kura wayyer goyen epte fole irde heñ," yer hi al gobe kenkela heñ ga hiyer. Mongo katyer geb. ¹³ Alya bereya mata buluñde yukutek kanduk deñ hitte forok yer hanjen gobe al hoyar hitte wor forok yer hanjen goyen po forok yer dunen hanjen. Goyenpoga Al Kurujbe yiriyiñ gwahade po mata teñ hiyer geb, deñ beleñ epte ma fole irtek kandukbe epte ma deñ hitte yubul tike forok yer hinayin. Munar kanduk kura deñ hitte forok yekeb kanduk go fole yirtek belñer manar kerd dunyer. Gogab deñ goyen kanduk bana goñ hinayin gega, kanduk goyen igin fole yirde sañin po huwarde hinayin.

Epte ma tumñande Al Kurujya unñguraya gama yirtek

¹⁴ Be, kadne yago, megen niñ det yade det toneñ yirde doloñ ird ird mata gob tubul po tinayin. ¹⁵ Deñ goyen dufaytin wukke yer nurdeb gago mere dirde hime. Niñgeb dindikeñ gabe mere direñ tihim gayen igin ma buluñ goyen kener bebak tinayin. ¹⁶ Be, neñbe Yesu Kristu beleñ neñ ge teñ darim wok irde kamiñ goke dufay heñ heñ niñ gabu irde wain fimiñ teñbe Al Kuruj igin nurde uneybe nene hityen. Gwaha teñ

hite gobe Yesu Kristu kamkeya darim wok yitiñ goyen neñ tumñañ gale heñ nene hite yara geb, gore dawañ gabu dirkeb al miñ unjkuren heñ hityen gogo. Irde neñ ge teñ Yesu Kristu kamiñ goke dufay heñ beret ubala teñ gale heñ nene hityen gobe Yesu Kristu kamkeya gasoñ erek yitiñ goyen neñ tumñañ gale heñ nene hite yara geb, gore dawañ gabu dirkeb al miñ unjkuren heñ hityen gogo. ¹⁷ Ningeñ neñbe al miñ hoyañ hoyañ gega, beretbe hoyañ hoyañ moñ, unjkuren po nene hityen geb, Yesuya awalik heñbe al miñ unjkuren po hitiñ hite.

¹⁸ Be, Israel mar bikkeñ mata teñ hinhan goyen goke nurnayiñ. Dapña gasa yirde Al Kuruj niñ galak irtiñ goyen nene hinhan marbe Al Kurujya gabu irde unjkuren hitiñ hinhan. ¹⁹ Ningeñ beñbe det toneñ yirtiñ goyen galak yirtiñ gobe det kuruj geb gogo dineñ hi yeñ nurde hañ? Irde al beleñ det toneñ yirtiñ goyen doloñ yirde hanñen gobe det kuruj wor pobe gogo yeñ nurde hañ? ²⁰ Moñ! Al Kuruj niñ ma nurde hañ mar beleñ megen niñ det toneñ yirde galak yirde hanñen bingge gobe unğura galak yirde hanñen, Al Kuruj ma galak irde hanñen. Ningeñ denbe unğuraya awalikde ma hiwoñ yeñ nurde hime. ²¹ Denbe Doyañ Al Kuruj kamiñ goke dufay heñ heñ ge wain fimiñ nene hanñen. Ningeñ den go mar gore po unğura niñ nurde doloñ yird yird gasuñde kuñ gor niñ wain ma nenayiñ. Denbe Doyañ Al Kuruj kamiñ goke dufay heñ heñ ge bingge nene hanñen. Ningeñ den go mar gore po kuñ unğura doloñ yird yird gasuñde niñ bingge goyen ma nenayiñ. ²² Neñbe Doyañ Al Kuruj beleñ biñ ar wor po yiwi yeñ kuñ unğura galak yirtiñ bingge netek? Nende tareñbe Doyañ Al Kurujyen tareñ folek geb, epte ma buluñ diryeñ yeñ nurde gwaha teñ hitek? Epte moñ.

Al Kuruj turuj irde hitek

²³ Be, den hañ bana al kura beleñ, “Neñbe mata kura tiniñ yeñbe igiñ ala titek,” yeñ hanñen. Gega mata go tinayiñ gore hugiñeñ igiñ dirnayiñ yeñ ma nurde hinayiñ. Ningeñ nebe mata kura tiye yeñbe igiñ ala tiyeñ gega, mata gore epte ma nanarde boñ yiyyeñ. ²⁴ Gwahade ningeñ det kura dindikeñ igiñ dird dird goke ma nañkeneñ hinayiñ. Gwaha titneñbe det

kura kadtij igiñ yirtek goke nañkeneñ hinayiñ.

²⁵ Ningeñ maketde kuñ igiñ dapña damu teñ nene hinayiñ. Goyenbe mata buluñ tihit yeñ nurtek dufay ma forok yeñ yeñ ge teñbe, “Bingge gabe unğura galak yirtiñ we?” yeñ gusuñañ ma yirde mali po damu teñ nene hinayiñ. ²⁶ Megenya det kuruj megen hañ tumñañ goyenbe Doyañ Al Kurujyen ala po geb, gogo igiñ ala nene hinayiñ. ²⁷ Ningeñ al kura Yesu niñ ma nurtiñ gore dula teñ teñ niñ hoy dirke kuniñ yeñ nurdeb kuñ yeñya bingge nenayiñ. Gega mata buluñ tihit yeñ bitiñde kandukneñ nurtek dufay ma forok yeñ yeñ ge teñbe, “Bingge gabe unğura galak yirtiñ?” yeñ gusuñañ ma yirnayiñ. ²⁸ Munañ al kura beleñ, “Bingge gabe unğura galak irtiñ,” dinkeb ma nenayiñ. Gogab al kura gwaha dinyeñ al gote dufay buluñ ma irnayeñ, irde mata buluñ tihit dufay wor forok ma yiyyeñ. ²⁹ Mata buluñ tihit dufay binde mat forok yeñ yeñ ge yeñ hime gobe dende niñ ma yeñ hime, al hoyañde niñ goke yeñ hime.

Be, goyenbe al kurabe gaha yeñ hanñen: “Neñbe bininiñde mat wukkeñ wor po nurdeya mata kura igiñ ala titek. Gega daniñ al hoyañ beleñ denenbe mata buluñ tahañ yeñ dennak yeñ kama heñbe gwaha ma tiniñ? ³⁰ Neñbe bingge kura goke Al Kuruj igiñ nurde uney gab nene hitek gega, daniñ al hoyañ beleñ bingge netek goke ulniniñde merem yañ dirnayiñ? Goke igiñ ma nurde hite,” yeñ hanñen.

³¹ Ningeñ mere gwahade gokeb gaha dineñ: bingge ma fe yara kura niniñ yeñbe Al Kuruj denem turuj yañ hiyyeñ mat nene hinayiñ. Ningeñ mata kura tiniñ yeñ nurde hinayiñ goyenter wor Al Kuruj denem turuj yañ hiyyeñ mat po mata teñ hinayiñ. ³² Mata teñ hike Yuda mar al kura ma Grik mar al kura ma Yesuyen alya bereya bana go niñ al kura beleñ denenbe dufaymiñ buluñ heke mata buluñ tinak geb, matabe nurdeya ga teñ hinayiñ. ³³ Ne wor meter teñ kuñ himyen kuruj gobe al tumñañ matane keneñ amañeñ nurnayiñ mat mata teñ himyen. Gwaha teñ himyen gobe niger igiñ heñ heñ niñ ma gwaha teñ himyen. Al hoyañ budam igiñ heñ heñ niñ gwaha teñ himyen. Gogab yeñ goyen Al

Kuruñ beleñ yumulgañ tiyyen yerbe gwaha teñ himyen.

11

¹ Ningebe ne beleñ Yesu Kristuyen mata po gama irde himyen gwahade goyen po, deñ wor ne mata teñ himyen gayen gama irde hinayinj.

Bere tonañ aw yurd yurd mata

² Be, deñbe hanñyen kuruñ goyen hugiñen ne niñ bitinj sir ma yerj hi. Irde neñ Yesuyen alya bereya beleñ teñ hityen mata goyen momoñ dirmirin goyen gama po irde hanñ. Ningebe goke turuñ dirde hime.

³ Goyenbe saba kura deñ beleñ keñkela nurwoñ yerj nurde hime. Saba gobe gahade: al tumñañ gote doyañ albe Yesu Kristu, irde berer doyañ marbe uñ yago. Yesu Kristuyen doyañ albe Al Kuruñ.

⁴ Ningebe deñ hanñ bana goyen al kura beleñ Yesuyen alya bereya gabu irde hinayinjde gor heñ bere beleñ teñ hanñyen yara amil teñ tonañ aw urde Al Kuruñ mere iryey irde kurabe Al Kuruñyen mere basañ al porofet yara mere tiyyenbe al goreb Doyañ Almiñ Yesu Kristu deñem buluñ iryey.

⁵ Irde deñ hanñ bana goyen bere kura beleñ Yesuyen alya bereya gabu irde hinayinjde gor al beleñ mata teñ hanñyen yara amil teñ tonañ aw ma urde Al Kuruñ mere iryey irde kurabe porofet yara mere tiyyenbe bere goreb doyañ almiñ uñ goyen deñem buluñ iryey. Bere go tonañ aw ma uryey gobe tonañ walde kara tiyyey go gwahade yara geb, memyak wor po. ⁶ Ningebe bere kura Al Kuruñ doloñ irniñ yerj gabu irnayinjde tonañ aw ma urde kuyey gobe bere gote tonañ yuwalñey walde kara tiyyey. Munañ tonañ gwaha iryey gobe memyak yerj nurdeb bere gobe tonañ aw urde kuyey.

⁷ Goyenbe albe Al Kuruñ beleñ yingey yara iryey, irde sanñimij turñuñ yañ goyen al hitte mat kawan heñ hi, irde bere hitte matbe alyen tareñmij turñuñ yañ goyen kawan heñ hi geb albe tonañ ma aw uryey.

⁸ Fudinde, hanñkapa wor po albe bere hitte mat ma forok yiriñ, berebe al hitte mat forok yiriñ. ⁹ Albe Al Kuruñ beleñ bere niñ teñ ma iryey. Al niñ teñ bere gogo iryey. ¹⁰ Ningebe berebe amil beleñ tonañ aw urtiñde hiyey. Gwaha teñ hiyeybe bere go al kurat yufukde hi yerj kennayinj. Al

Kuruñyen miyoñ wor gwahade kennayinj.

¹¹ Goyenpoga mere dirhem gabe berebe det dirñey, munañ albe det kuruñ yerj ma dinhem. Neñ Doyañ Al Kuruñ nurd untiñ mar bana alya bereyabe tuñande po. Ningebe berebe al ma hike yerj unñkureñ po epte ma hiyey, al wor bere ma hike yerj unñkureñ po epte ma hiyey. ¹² Berebe al hitte mat forok iryey gwahade goyen po, al wor bere hitte mat forok yerj hanñyen. Gega alya bereya tumñañ gobe Al Kuruñ beleñ po yiriñ.

¹³ Ningebe Al Kuruñ doloñ irniñ yerj gabu irde hinayinjde gor bere kura tonañ aw ma urdeya Al Kuruñ mere iryey gobe igiñ ma buluñ goyen dindikeñ gab keñkela dufay heñbe yenayinj. ¹⁴ Det Al Kuruñ beleñ yiriñ kuruñ gayen gate matare wor al kura tonañ yuwalñey sobam heñ bereyen tonañ yara hiyyeybe gobe igiñ moñ, memyak yerj nurde hite. ¹⁵ Gega bere tonañ yuwalñey sobam hiyyeybe igiñ hoyañ yerj nurde hite. Tonañ yuwalñey sobam gobe bere gote tonañ aw yurd yurd niñ Al Kuruñ beleñ iryey. ¹⁶ Al ma bere kura mere tihim gake igiñ ma nurdeb neya kadam mohoyde titek wet yerj nurnayinj. Goyenpoga neñ banabe mata gwahade gobe hubu wor po. Yesuyen alya bereya Al Kuruñyen dirñey weñbe mata gwahade goyen ma teñ hanñyen.

Yesu kamiñ goke dufay heñ heñ niñ dula teñ teñ mata keñkela teñ hinayinj

¹⁷ Be, deñbe Yesu kamiñ goke dufay heñ heñ niñ gabu irde dula teñ hanñyende gorbe dindikeñ buluñ hetek mata teñ hanñyen. Munañ igiñ heñ heñ matabe kura ma teñ hanñyen, hubu wor po. Ningebe goke turuñ ma dirde hime, irde gago saba direñ tihim.

¹⁸ Meheñde mere direñ tihimbe gahade: deñbe Yesuyen alya bereya gega, gabu irde hanñyen bana goñbe mata kura kukuwam mat tike gore bipti forok irde hi yeke nurde himyen. Mere gobe tumñañ usi yerj ma nurde hime. ¹⁹ Fudinde, ganuñbe Al Kuruñ diliñde huwak hi, irde ganuñbe gwahade moñ goyen kawan heñ heñ ge teñ deñ hanñ bana goñ dufaytiñ muñ kura hoyañ hoyañ hinayinj goyen epte ma teñ siña irtek yerj nurde hime. ²⁰⁻²¹ Goyenpoga deñ bana goñ bipti forok yitiñ goke dinerj hime gabe deñ gabu irde Doyañ Al Kuruñ kamiñ goke dufay heñ heñ ge biñge nene hanñ goyenter

kadtij ge ma doyan hejbe dindikej ge po nurde dula tej hanj geb, gago dinenj hime. Gwaha tej hikeb kurabe bingge kamde hikeb kurabe wain kuruj nene kukuwa hej hanj. Ningeb denbe, "Doyan Al Kuruj kamyinj goke dufay hej hej ge bingge nene hite," yey nurdeya bingge nene hanj gega, gwahade moj yey nurd dunerj hime. ²²Goyenbe den goyen binggeya feya nen nen yatij minmoj geb, gogo gabure gor po wanj gab gwaha tej hanjen? Gwahade moj kenem Al Kurujyen dirnej wej Yesuyen alya bereyabe det dirnej yey nurde mali mali yirde hanj? Irde bana goj nij alya bereya kura horam moj mar goyen gwaha yirteke yingej buninjen yirde memya henarj mat mata tej hanj? Ningeb matatinj goke daha dinenj? Matatinj goke turuj direnj? Epte moj!

²³Be, hakot dula mata goke Doyan Al Kuruj belej ninke ne wor momoj dirmirinj. Mere gobe gahade: Doyan Al Kuruj Yesu goyen Yudas belej asogom hanijde kerej tiyyinj wawuj goya goyenbe Yesu belej beret kura tirinj. ²⁴Irdeb beret goke Al Kuruj turuj irde ubala tenbe, "Beret dunhem gahade gayen po, nebe denj ge tej kamerj. Ningeb goke tenbe beret gabe gasojne geb, beret ga tej nenanj. Irde kame denj wor ne nij bitinj bak yey yey ge tej mata gahade ga po tej hinayinj," yirinj. ²⁵Irde beret go neneb wain fimiinj tenbe beret tej yirinj gwahade po, "Al Kuruj belej mata buluntinj halde halde nij tej bija gergej tiyyinj goke darine wok yiyyej. Ningeb goyen goke wain gago dunhem geb, tej nenanj. Irde kame denj wor ne nij bitinj bak yey yey ge tej mata gahade ga po tej hinayinj," yirinj. ²⁶Ningeb gabu irde dula gwahade tej wain nen nen mata tiniinj yeybe gwaha mat Doyan Al Kuruj belej alya bereyat mata bulunminj ge tej kamyinj goke al hoyarj momoj yirde hinayinj. Gwaha tike kuj kujbe kame Doyan Al Kuruj wayyeyj.

²⁷Ningeb al kura Doyan Al Kurujyen binggeya wainya nene henja Doyan Al Kurujyen alya bereya belej dufay hej mata tej hanjen mat ma nurdeya niyyej al gobe Yesu belej ulinj misinj katej darim wok irde kamyinj goyen kari kari iryerj geb, Al Kuruj belej goke mata buluj minjarj yey kinyej. ²⁸Ningeb al kura Doyan Al Kurujyen binggeya wainya newej yey

nuryej al gobe yingejde mataya dufayya kenkela yenej gab niyyej. ²⁹Munanj al kura gwaha ma tej binggeya wainya gobe Doyan Al Kuruj kamyinj gote tunjarjen yey ma nurde ga mali niyyej al gobe gote murungem buluj wor po tiyyej. ³⁰Gwahade geb, denj hanj bana gojbe al kura marbe yulkek hanj, kurabe garbam minjarj, irde kuratinjbe kama j gogo. ³¹Gega nenbe dahade hite yey nindikej kenkela dufay hej matanininj sope irde hitekbe mata buluj gote murungem buluj ma tetek. ³²Gega kurarebe Doyan Al Kuruj belej matanininj goke kanduk dunerj hiyen. Gwaha tej hiyen gobe megen henja matanininj huwak hej hikeb kame nalu funanjde mata buluj marya mata tunjarj huginjen Al Kurujyen bearar bana hinak yeybe gogo gayenter kanduk dunerj hiyen.

³³Ningeb, kadne yago, Doyan Al Kuruj nij dufay hej hej ge gabu irde dula tiniinj yeybe kadom doyanj gird tej hinayinj. ³⁴Al kura bingge irkeb yaminde dula tej gabe Doyan Al Kuruj nij dufay hej hej dula gabure wayyeyj. Gogab denj gabu irde hinayinj bana goj mata buluj Al Kuruj belej goke murungem buluj duntek goyen ma forok yiyyej. Be, Doyan Al Kuruj nij dufay hej hej ge dula tej tej mata nij dunhem. Mata goke mere ma dirhem kura hanj gobe kame denj hitte kuj gab momoj direnj.

12

Holi Spirityen sanjinde mata forok yey yey

¹Be, kadne yago, Holi Spirityen tarejde mata forok yey yey goke momoj direnj tihim. Holi Spirityen tarejde mata forok yey yey goke bebak ma titinjde po hinak yey iginj ma nurde hime geb, kenkela bebak tinayinj.

²Be, denjbe hakot Yesu ma nurde unej hinanyabe megen nij det tonej al belej po yirtinj binfut minmoj gote yufukde hej huginjen doloj yirde hinhan gobe nurde hanj gogo. ³Ningeb ga kenkela nurnarj ko. Al kura Holi Spirit minjarj belej epte ma, "Yesube Al Kuruj belej karan urwoj," yiyyej. Irde al kura Holi Spirit minmojbe epte ma, "Yesube Doyan Al Kuruj," yiyyej. Holi Spirit minjarj al belej po gab epte gwaha yiyyej.

⁴Be, Holi Spirityen sanjinde mata forok yey yey gobe budam kurayen kurayen hanj

gega, mata gote miñ albe Holi Spirit, yeñ unjkurenj po. ⁵Doyañ Al Kurunjen metenbe budam hañ gega, meten gote miñ albe Doyañ Al Kurun, yeñ unjkurenj po. ⁶Irde meten tej ten tarenj wor kurayen kurayen hañ gega, meten titek tarenj gote miñ albe Al Kurun, yeñ unjkurenj po. Yeñ beleñ po gab neñ tumñan metenmiñ kurunj goyen iginj tenj hitek saninj goyen dunenj hiyen.

⁷Be, neñ dunjkurenj dunjkurenj hitte Al Kurunj beleñ Holi Spiritiyen tarenj kawan forok irde hi gobe neñ tumñan tarenj dird dird niñ gogo forok irde hiyen. ⁸Al kurabe Al Kurunj beleñ Holi Spirit hitte mat dufay wukke yunenj hiyen. Munañ al hoyañ kurabe Holi Spirit unjkurenj goyen hitte mat po Al Kurunjen dufay banare niñ goyen yunenj hiyen. ⁹Irde al kurabe Holi Spirit unjkurenj goyen hitte mat po Yesu niñ hekkeñ wor po nurtek saninj go yunenj hiyen. Irde al hoyañ kurabe Holi Spirit goyen hitte mat po al garbam miñyanj sope yird yird tarenj yunenj hiyen. ¹⁰Irde al kurabe mata tiñen tonñen yanj wor po forok yird yird tarenj yunenj, al hoyañ kurabe Doyañ Al Kurunjen mere basañ heñ heñ mar yirde hiyen. Munañ al kurabe mataya mereya kura kenenbe gobe Holi Spirit hitte mat watinj ma unğura hitte mat watinj goyen bebak tenj tenj saninj yunenj hiyen, irde al hoyañ kurabe nanja hoyañde niñ mere kurayen kurayen yinggenbe go ma nurtinj mere tenj tenj tarenj yunenj hiyen. Munañ kurabe mere hoyañ mat yekeb mere gote miñ tagal tagal tarenj yunenj hiyen. ¹¹Mata gwahade forok yeñ hanjen kurunj gobe Holi Spirit, yeñ unjkurenj gote metenj. Holi Spirit hoyañ gam moñ. Yeñ beleñ saninjmiñ kurayen kurayen goyen dufaymiñ po gama irde neñ gayen nende gigen forok yird dunenj hiyen.

Neñbe hoyañ hoyañ gega, Holi Spiritbe unjkurenj

¹²Be, al ulinj piginjbe unjkurenj gega, haninj, kahanj, kirminj, murunj gwahadem yanj hañ. Irde haninj, kahanj, kirminj, murunj gwahade hañ gore gab al ulinj piginj unjkurenj forok irde hi. Niñgeb Yesu Kristu wor gwahade yara geb, neñbe yende kahanj, haninj, kirminj, murunj gwahade hite. ¹³Neñbe al miñ hoyañ hoyañ. Kurabe Yuda mar, kurabe Grik mar. Irde kurabe al yufukde heñ murunjem moñ metenj tenj hañ mar, kurabe

dufaymiñde kuñ hañ mar. Goyenbe neñ tumñan Holi Spiritde baptais dirke Yesu Kristuyen ulinj piginj yara hitinj. Irde Holi Spirit, yeñ unjkurenj gore po neñ dunjkurenj dunjkurenj bana hi. Holi Spirit hoyañ gam moñ.

¹⁴Al ulinj piginjbe det unjkurenj beleñ po ma irtinj hi. Kahanj, haninj, kirminj, murunj gwahade gore irke gab al ulinj piginj unjkurenj hitinj. ¹⁵Goyenbe al kurat kahanj beleñ, “Nebe al gate haninj moñ geb, al gate ulinj moñ,” yiyyenbe kahanj gob al gote ulinj piginjde ma hiyen? Moñ, epte moñ. Yeñbe al gote kahanj geb, ulinjde po hiyen. ¹⁶Gwahade goyen po al kurat kirminj beleñ, “Nebe al gate dilinj moñ geb, al gate ulinj moñ,” yiyyenbe kirminj gobe al gote ulinj piginjde ma hiyen? Moñ, epte moñ. Yeñbe al gote kirminj geb, ulinjde po hiyen. ¹⁷Niñgeb ulniniñ gayen dilniniñ ala po manhan daha mat mere nurde hitewoñ? Irde ulniniñbe kirminjiniñ ala po manhan daha mat det haminj nurde hitewoñ? Gobe kukuwamñenj wor po. ¹⁸Goyenbe Al Kurunj beleñ dufaymiñ gama irde al ire yeñbe kahanja haninja yirde kirminja dilinja manañ yirde al unjkurenj iryinj. Niñgeb neñ wor gwahade po diryinj. ¹⁹Gega det unjkurenj beleñ po al irtinj manhan ulinj piginjbe dahade hiwoñ? ²⁰Gega gwahade moñ. Ulniniñde det hoyañ hoyañ yirde ulniniñ piginj unjkurenj po irtinj.

²¹Niñgeb al kurate dilinj beleñ al gote haninj kenenbe epte ma, “Nebe geya hitek ma nirde hi,” inyeñ. Tonañ beleñ kahanj kenenbe epte ma, “Nebe geya hitek ma nirde hi,” inyeñ. ²²Gwahade yarabe ulniniñde det kura yenenjmiñbe metenj miñmoñ yeñ nurde hitek goyenbe go ma hinayinjbe ulniniñbe keñkela ma metenj tenj hiyyen. ²³Niñgeb ulniniñde det kura yenenjmiñbe metenj miñmoñ yeñ nurde hityen goyen det kurunj yeñ keñkela doyanj yirde hityen. Irde ulniniñde det kura yenenjmiñbe iginj moñ gega, keñkela po umña yirde doyanj yirde hityen. ²⁴Goyenbe ulniniñde det kura yenenjmiñ iginj gobe umña ma yirtek wor iginj. Niñgeb Al Kurunbe ulniniñde det kura miñ miñmoñ yirtinj yenenj hanjen goyen metenj kura yune yeñbe go wor yade ulniniñde niñ det hoyanja gabu irde ulinj piginj unjkurenj iryinj.

Al Kurunje gwaha mat ulniniñde det kura miñ miñmoñ yeñ yeneñ hanñyen goyen turuñ yirde hiyen. ²⁵ Gogab ulniniñde det kurate dufayya det hoyañ kurate dufayya hoyañ hoyañ heke kahalte bipti ma forok yiyyeñ. Irde ulniniñde det gore kadam ge nurdkakala teñ hinayiñ. ²⁶ Niñgeb ulniniñ kurhan kura misin katyeñ gobe ulniniñ pigin kurun go tumñan misin nuryeñ. Gwahade goyen po, ulniniñ kurhan kura denem turunñ yeñ heñ amañ hekeb ulniniñ pigin kurun go manañ tumñan amañ hiyyeñ.

²⁷ Be, gwahade goyen po, denbe Yesu Kristuyen ulin pigin yara. Deñ dunñkuren dunñkurenbe Yesuyen kahan, haniñ, diliñ, kirmiñ gwahade yara. ²⁸ Niñgeb deñ Yesuyen alya bereya sios hanñ bana gon mehenbebe Al Kurun beñ Yesuyen mere basañ mar aposel basiña yirtin hanñ. Irde go yufukdebe Al Kurunñyen mere basañ mar porofet basiña yirdeb Al Kurunñyen mere saba mar basiña yirtin hanñ. Irde gab mata tijeñ turunñ yeñ forok yird yird mar basiña yirdeb al garbam miñyañ sope yird yird mar wor basiña yirdeb al farañ yurd yurd mar basiña yirtin hanñ. Irdeb Yesuyen alya bereya doyañ yird yird mar basiña yirdeb naña hoyañde niñ mere kurayen kurayen go ma nurtin goyen mere teñ hanñ mar basiña yirtin hanñ. ²⁹ Niñgeb deñ tumñanbe aposel henayiñ? Ma, tumñan porofet henayiñ? Irde deñ tumñan Al Kurunñyen mere saba mar henayiñ? Ma, tumñan mata tijeñ turunñ yeñ forok yird yird mar henayiñ? ³⁰ Deñ tumñan al garbam sope yird yird mar henayiñ? Ma, tumñan naña hoyañde niñ mere go ma nurtin goyen teñ teñ mar henayiñ? Irde deñ tumñan mere goyen tigiri teñ al bebak yird yird mar henayiñ? Epte moñ geb. ³¹ Goyenbe Holi Spiritiyen tareñ kura igin wor po goyen goke momon direñ tihim geb, deñ tumñan mata go teñ teñ niñ kurut wor po yeñ hinayiñ. Mata gobe Holi Spiritiyen tareñde mata forok yeñ hanñyen hoyañ kurun gote folek wor po.

13

Al hoyañ niñ amañeñ nurd yuney yuney mata

¹ Be, ne gayen naña hoyañde niñ marte mere kurayen kurayen goyen igin gwaha

mat mere tiyeñ, irde Al Kurunñyen miyonñyen mere mat manañ mere tiyeñ gega, Al Kurunñya al hoyañya niñ amañeñ nurd nurd matanem moñ kenem nebe heyonñonña tikiñde niñ det ain parwek beleñ irtin goyen mali po gasa yirke migirin teñ hanñyen go gwahade goyen heweñ. ² Irde Al Kurunñyen mere basañ heñ mere teñ teñ sanñne yanñ heweñ, irde Al Kurunñyen mere banare hitin tumñan nurde dufaymiñ tumñan bebak teñ tagaleñ, irde Al Kurunñ niñ hekkeñ wor po nurdeb dugu kura gasuñ hoyañde kwa inmeke kuyeñ gega, Al Kurunñya al hoyañya niñ amañeñ ma nureñ kenem mata gobe duldul teñ heñ. ³ Irde detne tumñan al det niñ amu heñ hanñ mar goyen yuney, irde Doyañ Al Kurunñ gama ird ird niñ teñ al beleñ kakde kunga nirke kameñ gega, kadne niñ amañeñ nurd nurd matanem moñ kenem mata gwaha teñ heñ kurun gote murunñgem kura ma teweñ.

⁴ Be, al kura biñde mat wor po kadomya Al Kurunñya niñ amañeñ nurd uney uney matabe gahade: al gobe kadam kura matamiñ igin hewonñ yeñ doyañ heñ heñ ge piñeñ ma heñ hiyeñ. Kurabe kadam igin igin yirde hiyeñ. Irde kadam kura igin mat hiike keneñbe daniñ ne wor gwahade moñ yeñ ma nurde hiyeñ. Irde ne harhem harhem mata ma teñbe yinñeñ ge turunñ turunñ ma teñ hiyeñ. ⁵ Irde kadam hitte palap miñmoñ mata ma teñ hiyeñ. Irde yinñeñ po igin heñ heñ belñeñ niñ ma nanñkeneñ hiyeñ, irde arañeñ bearar ma teñ hiyeñ. Irde kadam beleñ bulunñ irtin goyen goke dufay ug po ma heñ hiyeñ. ⁶ Al gobe mata bulunñ niñ amañeñ ma nurde hiyeñ, irde mere fudinde goke po amañeñ nurde hiyeñ. ⁷ Al gobe kanduk yeneñ hiyeñ goke mukku ma teñ hugineñ tareñ po heñ hiyeñ. Irde Al Kurunñ niñ hugineñ hekkeñ nurde hiyeñ, irde Al Kurunñ beleñ igin niryenñ yeñ goke hugineñ doyañ heñ hiyeñ, irde kanduk yeneñ hiyeñ gega tareñ po heñ fole yirde hiyeñ.

⁸ Kadomya Al Kurunñya niñ amañeñ nurd yuney yuney mata gobe hubu ma hiyyeñ. Goyenpoga porofet metenbe hubu hiyyeñ. Irde naña hoyañde niñ mere mat mere teñ teñ mata goyen wor kamyenñ. Al Kurunñyen dufay bebak teñ tagal tagal metenñ wor hubu hiyyeñ. ⁹ Gobe gayenter Al Kurunñyen

dufay tumñaj bebak titek epte moñ, irde meremij manañ tumñaj bebak teñ basañ heñ tagaltek epte moñ gega, ¹⁰kame nalu funañdebe neñ tumñaj Al Kurunjen dufayya mereya keñkela wor po bebak titek geb, go mata gobe tumñaj hubu henayij dinerj hime gago. ¹¹Mata gwahade forok yiyyerj gobe bikkeñ dirinj hinhemya dirinje mere teñ dufaynebe dirinje dufay po heñ hinhem gega kuñ kuñ salanñerj heñbe dirinje mataya dufayya gobe yubul po timirinj go gwahade goyen. ¹²Irde gayenterbe Al Kurunjen mereya dufayya bebak wor po ma teñ hite. Gobe luñen ain parwek beleñ irtinj gore dinsokninij kinnij gega, keñkelak ma kenerj hite go gwahade goyen. Goyenbe kamebe dilnininje kadam geney teñ hite yara Al Kurunjen mereya dufayya keñkela wor po bebak teñ hitek. Niñgeb gayenterbe Al Kurunjen mereya dufayya kura muñ po bebak teñ hime gega, kamebe tumñaj bebak tiyyerj. Goyenterbe Al Kurunjen beleñ keñkela wor po nurd nured hijey gwahade po, ne wor keñkela nurd uney heñ.

¹³Be, yihim gwahade po mata hoyañbe hubu henayij gega, mata karwo kurabe hubu ma wor po henayij. Mata karwo gobe gahade: Yesu niñ hekkeñ nurd nurd mata, Al Kurunjen beleñ iginj diryen yey goke doyañ heñ heñ matayabe Al Kurunja kadininija niñ amañerj nurd yunerj yunerj mataya gogo. Goyenbe mata karwo bana goyen folek wor pobe Al Kurunja kadininija niñ amañerj nurd yunerj yunerj mata gogo.

14

Porofet metenya naja hoyañde niñ mere mat mere teñ teñ mataya

¹ Niñgeb Al Kurunja kadtinija niñ amañerj nurd yunerj yunerj mata gobe gama po irde hinayij. Irdeb Holi Spirityen sañinje mata forok yey yey goyen goke Al Kurunjen beleñ dunwoñ yey tareñ po gusunaj irde hinayij. Gega porofet metey gobe det kurunjen geb, goyen dunwoñ wor po yey gusunaj irde hinayij. ² Porofet metey niñ wa gusunaj irde hinayij dinerj hime gote miñbe gahade: al kura naja hoyañde niñ mere kurayen kurayen teñ hijen al gobe al ma mere yirde hijen, Al Kurunjen mere irde hijen. Yeybe Holi Spirityen tareñde mere banare niñ goyen teñ hijen. Niñgeb

meremij goyen al hoyañ kura beleñ bebak titek moñ. ³ Goyenpoga porofet metey teñ harj marbe tumñaj al sañin yird yird niñ mere yirde harjen. Niñgeb kadam kura tareñ heñ heñ gega faraj yurde, biñ yurum yirde harjen. ⁴ Be, al kura naja hoyañde niñ mere teñ teñ mata teñ hijen al gobe mata gore yingey po tareñ irde hijen. Munaj porofet metey teñ hijen al gobe metey gore kadam Yesuyen alya bereya sañin yirde hijen. ⁵ Niñgeb metey gobe naja hoyañde niñ mere mat mere teñ teñ mata gote folek. Goke teñbe den tumñaj naja hoyañde niñ mere mat mere teñ teñ mata teñ hiwoñ yey nurde hime gega, porofet metey niñ wa gusunaj irke dunkebe metey goyen teñ hiwoñ yey nurde hime. Naja hoyañde niñ mere mat mere teñ teñ mata gobe mere gote miñ goyen tigiri teñ Yesuyen alya bereya momoñ yirke tareñ hetek al miñyay hike kenem gwaha tiyyerj. Munaj hubu kenem hoyañde niñ mere teñ teñ mata gote iginerjbe porofet metey gote iginerj epte ma fole iryen.

⁶ Be, kadne yago, den hitte kuñ naja hoyañde niñ mere mat mere tiyyerjbe daha mat faraj durenj? Epte moñ wor po! Gwahade tiyyerj gega, Al Kurunjen dufay banare niñ nikala nirke kawan momoñ dird dird mata, Al Kurunjen dufay bebak teñ tagal tagal mata, porofet metey goyen teñ teñ matayabe sabaminj tagal tagal mataya goyen gonem moñ henya den hitte kuñ faraj durenj gobe iginerj ma forok yiyyerj. ⁷ Gobe tikiñde niñ det buleluñya gitaya gwahade yara. Gobe biñfut miñmoñ gega, al beleñ kari yirke mere teñ harjen. Goyenbe keñkela ma kari yirkebe meremijbe hiburnej geb, tikiñ damin heñ harj yey ma bebak tinayij. ⁸ Be, al kura fuleñare kuñ kuñ niñ teñ bigul fu iryen gega, keñkela ma fu irke fuleñare mar kadam beleñ daha matbe bebak teñbe fuleñare kuñ kuñ niñ gitik tinayij? Epte moñ. ⁹ Niñgeb gwahade goyen po, den beleñ mere teñ henya naja hoyañde niñ mere kura kadtin epte ma bebak titek mere mat tinayijbe dahadem kadtin beleñ meretinj nurde bebak tinayij? Epte moñ. Gwaha tinayijbe mere gobe dulinj lawlaw yey harj yey nurnayij. ¹⁰ Fudinde wor po, megenbe neñ beleñ epte ma bebak titek mere kurayen kurayen bu-

dam harj. Gega mere gobe tumnarj miñ miñyarj. ¹¹ Goyenbe mere hoyarj kura ne belej epte ma bebak titek goyen al kura belej tiyyerjbe nebe meremij gote miñ ma nurenj geb, mere tej hi al hittebe al miñ hoyarj hewerj. Irde al gobe ne hitte al miñ hoyarj hiyyerj. ¹² Gobe derj wor gwahade po yerj nurde harj. Denjbe Holi Spirityen tarende mata forok yird yird sarjij tetek wor po nurde harjyen geb, tarenmij go tej gabe kadtiñ Yesuyen alya bereya sarjij yird yird niñ kurut wor po yerj hinayij.

¹³ Niñgeb goke tejbe al kura narja hoyande niñ merere mat mere tej hiyyerj al gobe mere tiyyerj gote miñ kawan tagal tagal niñ manarj Al Kuruj gusurjarj iryerj. ¹⁴ Fudinde, narja hoyande niñ merere mat Al Kuruj mere ireñ goya goyenbe tonner mere ireñ gega, dufaynerbe mere gwaha tihim yerj ma nurenj. ¹⁵ Niñgeb daha tiyerj? Nebe tonner Al Kuruj mere ireñbe dufayner wor mere ireñ. Irde tonner Al Kuruj niñ tikiñ hewerjbe dufayner wor tikiñ hewerj. ¹⁶ Munarj denjbe tontijnde po Al Kuruj turuj irnayijbe derj harj bana goyen al kura meretij bebak ma tej hiyyerj al gobe derj belej Al Kuruj igij nurd unerj turuj irde harj goke epte ma fararj durde “Fudinde,” yiyyerj. Al gobe mere tej harj gote miñ ma bebak tej hiyyerj geb, gogo epte ma haywarj hiyyerj. ¹⁷ Denjbe Al Kuruj mere irde henja igij mat po turuj irde hinayij gega, al hoyarj meretij bebak ma tej hinayij marbe meretij gore epte ma fararj yuryerj.

¹⁸ Nebe narja hoyande niñ merere mat Al Kuruj mere ird ird matanebe kuruj wor po, derj tej harjyen gote folek. Niñgeb goke Al Kuruj igij nurd unerj hime. ¹⁹ Nebe gwahade po narja hoyande niñ mere mat Al Kuruj mere ird ird mata tareñ po tanarde himyen gega, Yesuyen alya bereya gabu irde harjyen bana gorj henjbe al hoyarj belej igij bebak titek mere mat po mere tej al saba yirde himyen. Al hoyarj belej igij bebak titek mere mat saba yirerj kuruj gobe gote iginerj miñyarj. Gega narja hoyande niñ mere kadne belej epte ma bebak titek gore po uguñ po saba yirerj gobe iginerj gam moñ, miñ miñmoñ wor po hiyyerj.

²⁰ Niñgeb, kadne yago, narja hoyande mere mat Al Kuruj mere ird ird mataya

porofet meterj tej tej mataya goyen tej henjyabe dirij kalak belej dufay henj harjyen gwahade ma tej hinayij. Goyenbe dirij mamure niñbe mata buluj tej tej niñ ma nurde harj. Niñgeb buluj tej tej niñbe yerj yara henj hinayij. Gega dufay henj henjijbe al parguwak belej dufay henj harjyen yara henj hinayij. ²¹ Al kurujyen asarjde narja hoyarjde niñ merere mat Al Kuruj mere ird ird mata goke Doyarj Al Kuruj belej gaha yirij:

“Ne belej al miñ hoyarj, irde meremij manarj hoyarj goyen dufay yunmeke mel gayen momoñ yirnayij.”
Gwahade yirerj gega merene ma nurnayij,”
yitiñ hi. *Aisaia 28:11-12*

²² Niñgeb narja hoyande niñ mere mat mere tej tej mata gobe Doyarj Al Kuruj niñ mar nurtij mar hittebe Al Kurujyen sarjij bebak tej tej niñ forok yerj harjyen. Munarj Doyarj Al Kuruj niñ dufaymij tareñ irtij mar hittebe gwahade moñ. Goyenbe porofet meterj tej tej matabe Doyarj Al Kuruj niñ dufaymij tareñ irtij mar hittebe Doyarj Al Kurujyen bunijerj dufay goyen bebak tej sarjij henj henj ge forok yerj harjyen. Munarj Doyarj Al Kuruj niñ ma nurtij mar hittebe gwahade moñ. ²³ Goyenpoga Yesuyen alya bereya sios tumnarj gabu irde narja hoyande niñ mere mat Al Kuruj mere irde hikeya al kura Al Kurujyen mere biñde tareñ ma hitij mar ma al kura Doyarj Al Kuruj niñ ma nurtij mar belej warj denerjbe daha dinnayij. Kukuwa haharj po ga dinnayij geb. ²⁴ Goyenbe tumnarj Al Kurujyen mere basarj henj tagalde hikeya al kura Doyarj Al Kuruj niñ ma nurtij mar ma Al Kurujyen mere biñde tareñ ma hitij mar kura belej warj mere go nurnayijbe mere nurnayij kuruj goreb mata bulujmij kawan yirde biñ yakamkeb, “Fudinde, nerjbe mata buluj mar,” yerj nurnayij. ²⁵ Al Kurujyen mere basarj henj henj mata gore go mar gote dufaymij banare po hitij goyen kawan yiryerj. Irkeb mel gore dokolhoñ yuguluj tej Al Kuruj doloj irde kawan po, “Fudinde, Al Kurujbe denya hi!” yenayij.

Igij mat Al Kuruj doloj ird ird mata

²⁶ Niñgeb, kadne yago, gabu irde Al Kuruj doloj ird ird mata niñ daha yewerj? Be, Al Kuruj doloj irnij yerj gabu irdeyabe

al kurabe tikin hiyyen, irde kurabe saba diryen, irde al kurabe Al Kurunyen dufay banare niñ goyen ikala irke tagalyen, irde kurabe naña hoyanđe niñ mere mat mere tiyyen, irde al kurabe mere goyen tigiri tenj miñ bebak diryen. Goyenbe mata gwahade kuruj gobe denj sios tumňan saňij henj henj ge tenj hinayin. ²⁷ Ningeb al kura naña hoyanđe niñ mere mat mere tiye yenj nurdeb irawa ma karwo gwahade belej po mere tinayin. Al hoyan kura sopte ma mere tiyyen. Irde kura kame mere tinayin. Wawuj unjkurenđe po tumňan mere titin ala ma tinayin. Be, gwaha tenj henjyabe mere go tigiri tenj bebak dird dird al manan hijen. ²⁸ Munan mere go tigiri titek al minjon kenem mere go titek albe gabu irnayinđe gorbe balmiñ po hijen. Irde yenya Al Kurunya po balmiñ mere tenj hiriryen.

²⁹ Be, porofet meten tenj tenj mata gobe al irawa ma karwo belej tagalnayin. Irke al hoyanbe meremiñ gobe fudinde Al Kurunyen mere ma dahade goyen kenkela dufay henayin. ³⁰ Be, denj gabu irde keperde hinayin bana goyen Al Kuruj belej dufaymiñ banare niñ goyen al kura ikala irkeb huwarde tagalenj tikeb al kura mehenđe huwarde tagalde hijen al gobe keperde balmiñ po hijen. ³¹ Gwaha tenj hinayinbe Al Kurunyen mere banare hitin goyen tagaltek marbe tumňan tagalde hinayin. Gogab kadam saba gird tenj tumňan tarenj henj hinayin. ³²⁻³⁴ Al Kurujbe dufay kenkela ma henj mali mali mata ma tenj hijen. Yenbe binj kamke igin henj henj gote minj al. Ningeb Holi Spirityen tarenj porofet meten titek al gobe meten goyen igin mat doyanj irde meten tenj hijen.

Be, berebe Yesuyen alya bereya gabu irtin bana goñ henjyabe mere ma tenj hinayin. Mata gobe Al Kurunyen dirnenj wenj Yesuyen alya bereya belej gwaha tenj hanjen. Berebe Yesuyen alya bereya gabu irnayin bana goñ epte ma mere kawan tagalde hinayin. Gwaha titnenbe Moseyen sabare yitin gwahade po, Yesuyen alya bereyat doyanj marte mere nurde gama po irde hinayin. ³⁵ Munan mere ma mata kura goke gusanan hiniñ yenj nurdeb yaminđe kuñ gab unj yago gusanan yirde hinayin. Bere belej Yesuyen alya bereya gabu irtin dilin mar huwarde kawan po mere tenj tenj

mata gobe memyak. ³⁶ Ga dinej hime gabe denj Korin mar belej, “Al Kurunyen merebe nenj hitte mat forok yirin,” yenj hanjen, irde, “Al Kurunyen merebe nenj munj po ga nurtin,” yenj hanjen yeke nurminj geb, gago dinej hime.

³⁷ Be, al kura yingenj ge yenj, “Nebe porofet,” yenj nurde hi, irde kurabe, “Holi Spirityen saňinđe mata forok yenj yenj tarenjem yanj,” yenj nurde hi kenem al gobe ne belej denj hitte asan ga kanj saba dirde hime gayenbe Doyan Al Kurunyen mere tarenj yenj nuryen. ³⁸ Munan al gore mere ga nurde ma nurhem nurhem tenj wasak po tenj hijenbe Doyan Al Kuruj wor gwahade po iryen.

³⁹ Ningeb, kadne yago, Al Kurunyen mere basan henj tagaltek wor po nurde hinayin. Irde naña hoyanđe niñ mere mat Al Kuruj mere ird ird mata goke utanj ma yirde hinayin. ⁴⁰ Goyenpoga mata go tenj henjyabe huginenj igin mat mata tenj hinayin. Irde al mali mali huwarde hiburnenj ma tenj hinayin.

15

Yesu kamyinđe mat huwaryin

¹ Be, kadne yago, hanƙapya Yesu niñ yitin mere igin goke denj hitte tagaltin goyen bitin bak yenj yenj ge sopte momon diren yenj nurde hime. Denbe mere igin gayen nurde goke dufaytin saňin yirtin hanj, irde mere go po gama irde tarenj po huwarde hanj. ² Ningeb mere igin ne belej denj hitte tagalmirin goyen tarenj po tanarde bada ma henj gama po irde hinayinbe mere igin go hende po saňin henj hike Al Kuruj belej dumulganj tiyyen. Gwaha ma tenj hinayinbe dufaytin yenj ge tarenj irtin gobe minj minjon hiyyen.

³ Ga dinej hime gabe mere kuruj Doyan Al Kuruj belej momon nirtin goyen basan henjbe momon dirmirin geb, gago sopte dinej hime. Mere gobe gahade: Yesu Kristube Al Kurunyen asanđe katin gwahade po, nende mata bulun niñ tenj kamyin. ⁴ Irke mete tiyamin. Gega Al Kurunyen asanđe katin gwahade po, kamyinđe mat yerenkek hekeb huwaryin. ⁵ Irde Pita hitte forok yenj gab Komatminj 12 hitte forok yirin. ⁶ Be, go kamereb wawuj unjkurenđe alya bereya 500 folek gwahade, yenj gama irde hinhan

mar diliñde forok yiriñ. Go mar goyen kurabe kamañ gega, budambe hañ. ⁷ Be, Yesube mel go hitte forok yeñ gabe Yems hitte forok yiriñ. Irdeb mere basañ marmir apotel tumñañ hitte forok yiriñ. ⁸ Be, neñ apotel hitte forok yeñ hinhin goyen ne hittebe funañ wor po forok yiriñ. Nebe diriñ kura kawañ heñ heñ nalu hako hikeya kukuwamñeñ kawañ hitiñ yara al keñkelak moñ gega, ne hitte wor forok yeke delner kinniririñ.

⁹ Nebe apotel gega, deñne turñañ yañ moñ. Goyenbe apotel hoyañbe deñem turñañ yañ, ne folek wor po. Niñgeb al hoyañ beleñ ne gayen apotel nintek ma hime yeñ nurde hime. Gobe Al Kuruyen sios goyen buluñ buluñ yirde hinhem geb, gago dineñ hime. ¹⁰ Goyenpoga Al Kuruy beleñ bunijeñ nirde igiñ igiñ niryiñ geb, gayenterbe al gahade heñ meteymiñ teñ hime. Yeñ beleñ bunijeñ nirde igiñ igiñ niryiñ gote igineñbe kuruñ wor po. Niñgeb nebe gogo yeñ ge teñ metey kuruñ wor po teñ hinhem. Apotel hoyañ beleñ metey titiñ gote folek wor po metey teñ hinhem. Goyenbe nigen tareñde ma metey gwahade teñ hinhem. Al Kuruy beleñ bunijeñ nirde igiñ igiñ nirkeb gogo go hende huwarde metey teñ hinhem. ¹¹ Niñgeb ne manañ, apotel hoyañ manañ tumñañ mere igiñ goyen tagalde tukuñ hinhet. Irke deñ beleñ nurde mere igiñ goke dufaytiñ sañiñ iramiñ.

Al kamtiñbe huwarnayiñ

¹² Goyenpoga deñ hañ bana goyen al kurabe mere igiñ goyen buluñ mat tagalde hañ. Neñ beleñ Yesu Kristu kamiñde mat huwaryiñ goke tagaltiriñ gega, dahade niñgeb go mar gobe al kamtiñbe epte ma huwarnayiñ yeñ hañ? ¹³ Al kamtiñbe epte ma huwarteke manhan Yesu Kristu wor go ma huwarwoñ. ¹⁴ Irde Yesu Kristu huwaryiñ moñ manhan goke tagalde hityen gobe miñ miñmoñ hewoñ. Irde goke dufaytiñ tareñ irtiñ go wor miñ miñmoñ hewoñ. ¹⁵ Irde al kamtiñ sopte huward huward mata gam moñ manhan Al Kuruy beleñ Yesu Kristu isañ ma hewoñ. Goyenbe Al Kuruy beleñ Yesu Kristu isañ hiriñ goke neñ beleñ tagalde hityen geb, metey Al Kuruy beleñ ma tiyyiñ goyen usi teñ al hoyañ momoñ yirde hite yeñ nurtewoñ. ¹⁶ Al kamtiñ

huwarnayiñ moñ manhan Yesu Kristu wor kamiñde mat ma po huwarwoñ. ¹⁷ Irde Yesu Kristu huwaryiñ moñ manhan goke dufaytiñ tareñ irtiñ go wor miñ miñmoñ hewoñ. Irde gayenter wor mata buluñ bana po hiwoñ. ¹⁸ Irde yeñ ge dufaymiñ sañiñ ird-eya ga kamtiñ mar wor mata buluñ bana po heñya kamañ geb, Al Kuruy hitte epte ma kuwoñ. ¹⁹ Yesu Kristu beleñ heñ heñniniñ igiñ ird ird gobe megen gar hitekeya po igiñ iryeñ yeñ goke doyañ heñ hityen manhan al bunijeñ wor po hetewoñ. Irde al bunijeñ megen gar hañ gote folek buluñ wor po hetewoñ.

²⁰ Goyenpoga Yesu Kristube kamiñde mat huwardeb al kamiñde mat kame huwarnayiñ kuruñ gote miñ al hiriñ geb, al kamtiñ mar goyen wor kame huwarnayiñ. ²¹ Al unkuñeñ beleñ mata buluñ miñ urke kamde kamde mata forok yiriñ. Niñgeb gwahade goyen po, kamiñde mat huward huward wor al unkuñeñ beleñ miñ uryiñ. ²² Adam beleñ mata buluñ miñ uryiñ geb, yeñ kamere forok yitiñ marbe tumñañ kamde hanjen gwahade po, Yesu Kristu beleñ kamiñde mat huwaryiñ geb, al hoyañ wor kamiñde mat huwarnayiñ. ²³ Goyenbe kamiñde mat mali mali ma huwarnayiñ. Yesu Kristube yeñ wa bikkeñ kamiñde mat huwaryiñ. Be, kuñ kuñ yeñ sopte mulgañ heñ wañ wañ nalure alya bereyamiñ wor huwarnayiñ. ²⁴ Go kamereb nalu funañ wor po forok yiyyeñ. Goya goyenbe Yesu Kristu beleñ Satanyen tarenya megen niñ doyañ marte tarenya tumñañ gwamuñ yuryeñ. Irdeb yeñ beleñ alya bereyamiñ doyañ yird yird mata goyen Naniñ Al Kuruy haniñde kiryeñ. ²⁵ Mata gobe gahade: Yesu Kristu beleñ alya bereyamiñ doyañ yirde hiyeñ. Irke kuñ kuñ Al Kuruy beleñ Yesuyen asogom tumñañ yukuñ Yesu kahañ miñde yerke yufurka tiyyeñ. ²⁶ Irdeb yeñ beleñ gwamuñ uryeñ det funañbe kamde kamde mata geb, mata goyen pasi wor po kiryeñ. ²⁷ Gobe, “Al Kuruy beleñ det tumñañ yende yufukde yerke doyañ yirde hi,” yitiñ geb, gwaha po tiyyeñ. Be, “Det tumñañ yende yufukde yerke” yitiñ mere gobe Al Kuruy beleñ det tumñañ yade Yesu Kristuyen yufukde yiryiñ geb, Al Kuruy yinñeñbe Yesu Kristu yufukde ma hi gobe keñkela wor po nurde

hite. ²⁸ Goyenpoga kame det tumñarj Al Kuruj belej Yesu Kristuyen yufukde yerde pasi iryerj nalurebe Urmij Yesu Kristu wor gwaha iryerj al Al Kuruj yufuk bana hiyerj. Gogab Al Kuruj belej det kuruj gate Doyarj Al Kuruj hej doyarj yirde hiyerj.

²⁹ Be, deñbe al kamtiñ niñ tej baptais tej hanjen. Goyenbe al kamtiñbe ma huwarnayij yerj nurde hañ kenem daniñ al katmiñ mar goke baptais tej tej mata tej hanjen? Al kamtiñbe epte ma sopte huwarnayij kenem daniñ geb albe al kamtiñ mar goke tej baptais tej hanjen?

³⁰ Irde neñbe daniñ Yesu niñ tejbe gise hanja mudunke kamtek kanduk yenerj hi-tyen? ³¹ Fudinde, kadne yago, ne hittebe gise hanja hugiñej kamde kamde mata forok yerj hanjen gwahade yara, gise hanja kanduk yenerj ulne misiñ kateñ himyen. Ga dineñ hime gabe deñ tumñarj Doyarj Al Kurujniniñ Yesu Kristuya hañ goke amañej nurde himyen geb, gago momoj dird dird niñ kama ma heñ hime. ³² Ne gayen Efe-sus taunde niñ mar kulu duwi yara gore buluj wor po nirke kanduk go fole ire yerj kurut yerj hinhem. Goyenbe dufay igiñ moñ megen gar po igiñ heñ heñ ge dufay bener kerde gwaha timiriñ manhan matane gore da igiñ forok irde nunwoñ? Hubu wor po. Al kamtiñ epte ma sopte huwarnayij kenem, “Gisebe kamtek. Niñgeb dula tej kukuwa fe nene amañ po hiniñ,” yewerj. ³³ Goyenbe gwahade moñ geb, usi mere goyen fudinde yerj ma nurde hinayij. Kadtiñ kura mata buluj tej hañ gore matatiñya dufaytiñya igiñ goyen buluj yir-nayij geb, gago dineñ hime. ³⁴ Niñgeb keñkela dufay heñ mata buluj ma tej hi-nayij. Deñ hañ bana al kurabe Al Kuruj keñkela ma nurd unerj hañ. Mere ga dirde hime gabe merene gayen nurde memya henarj yerj gago dineñ hime.

Al kamtiñde mat huwarnayij mar gote uliñbe hoyarj wor po henayij

³⁵ Be, goyenbe deñ hañ bana al kura belej, “Al kamtiñbe daha mat huwarnayij? Irde huwardeb uliñbe dahade henayij?” yerj gusuñarj heñ hanjen. ³⁶ Mere gwaha tej hañ marbe kukuwamñej wor po! Deñ belej det muykeñ hartij go ma kamyeybe gor mat dahadem det gergeñ forok yiyyerj? Epte moñ. ³⁷ Det kura hare yerjbe kame

forok yiyyerj pigij yarj gwahade ma harde hanjen. Det gote bilmiñ, wit muykeñ ma det hoyarj harde hanjen. ³⁸ Goyenpoga Al Kuruj belej muykeñ gote pigij forok yiwi yerj nuryerj gwahade po forok yerj hiyen. Muykeñ yuñkureñ yuñkureñ gote pigijbe hoyarj hoyarj po forok yirde hiyen ³⁹ Gwahade goyen po, det uliñbe tuñande moñ, hoyarj hoyarj. Alyenbe hoyarj, megen niñ dapña gote uliñbe hoyarj, nuyenbe hoyarj, irde fete niñ dapña gote ulij wor hoyarj. ⁴⁰ Irde nañkiñbe gor niñ det miñyarj, irde megenbe gor niñ det miñyarj. Goyenbe nañkiñde niñ det buda gote umñamiñbe nende gigen hoyarj hoyarj, irde megen niñ det buda gote umñamiñ wor nende gigen hoyarj hoyarj po hañ. ⁴¹ Niñgeb naña diliñ gote umñambe hoyarj, irde gagasi gote umñambe hoyarj po. Dinambe hañ kuruj go wor umñambe nende gigen hañ.

⁴² Be, al kamtiñde mat huwarnayij wor gwahade po uliñbe hoyarj wor po henayij. Al uliñ pigiñbe bida henayij gega, kamtiñde mat huwarnayijbe hugiñej hinayij. ⁴³ Irde al hakwambe bida heñ buluj henayij gega, huwarnayijbe uliñ gob igiñ muñ turñarj yarj henayij. ⁴⁴ Al kamke mete titek hakwam gobe uliñ megen niñ po gega, sopte huwarnayij gobe Al Kurujyen gasuñde niñ henayij.

Be, dilniniñde yenerj hite gayen uliñ pigij miñyarj hañ kenem Al Kurujyen gasuñde niñ wor uliñ pigij miñyarj hañ. ⁴⁵ Goke Al Kurujyen asañde, “Hañkapyarj wor po al tiñej forok yiriñ gobe Adam. Yerj hitte mat al fuful tiyyij,” yitiñ hi. Goyen-poga al hoyarj Adam yara kame wor po forok yiriñ. Yerjbe Yesu Kristu, Al Kurujya hugiñej heñ heñ goyen al yunerj yunerj gote miñ al hiriñ. ⁴⁶ Al Kurujyen gasuñde niñ uliñbe go wa ma forok yiriñ. Megen niñ uliñ wa forok yeke gab Al Kurujyen gasuñde niñ uliñ gogo kame forok yiriñ. ⁴⁷ Al hañkapyarj wor po forok yiriñ gobe Al Kuruj belej megen niñ mulowo po yade forok iriyij. Gega al kame forok yiriñ Yesu Kristube Al Kurujyen gasuñde mat forok yiriñ. ⁴⁸ Adam uliñbe megen mat forok yiriñ gwahade po, megen hañ marte uliñbe Adamiñ uliñ gwahade miñyarj hañ. Gega al kura Yesu Kristuya hañ marte uliñbe kame kamtiñde mat huwarde Al Kurujyen

gasurjde harj mar gote ulinj yara henayinj.
⁴⁹ Gayenterbe nejj gayenbe megen nij al Adam yara hite. Gega kamebe Yesu Kristu Al Kuruj hitte mat watinj gwahade hitek.

⁵⁰ Be, kadne yago, mere direjj tihim gobe gahade: nejj ulninijj megejj po yirtinj gayen mananj hejyabe epte ma nalu funanjde Al Kuruj belejj alya bereyamijj doyaj yird yird bana gojj hurkunayinj. Ningeb det buluj hej hubu hetek gore epte ma det huginejj hitek bana gojj hinayinj. ⁵¹ Ningeb mere banare hitinj goyen momoj direjj tihim geb, kejjkela nuranj ko. Merebe gahade: nejj kuruj gayen tumnanj ma kamtekeya nalu funanj goyen forok yijyeyj. Kurabe kamnayinj, munanj kurabe go ma kamnayinj. Gega nalu goyenterbe kamnayinj marya go ma kamnayinj marya goyen tumnanj ulninijj hoyanj wor po henayinj. ⁵² Goyenterbe nalu funanjde nij bigul mere tikeb goyare po ulninijjbe hoyanj wor po hiyyeyj. Bigul go mere tikeb al kamtijj marbe huwarde ulinj gobe sopte buluj ma hej huginejj iginj po hinayinj. Irke nejj kurabe ma kamdeya ulninijj hoyanj hiyyeyj. ⁵³ Gobe megen nij ulninijj bida hetek gabe yubul tejj ulninijj bida ma hetek goyen yawartek geb, gogo ulninijj hoyanj hiyyeyj. Ulninijj belhejj hitek gabe kame ulninijj huginejj hitek hiyyeyj. ⁵⁴ Ulninijj bida hej belhejj po hitek goyen yubul tejj ulninijj gergejj bida ma hej huginejj hitek goyen yawartek goke Al Kurujyen asanjde katijj mere gobe fudinde. Mere gobe gahade:

“Kamde kamde matabe hubu hiyuj. Nerjbe mata go fole irtinj.” *Aisaia 25:8*

⁵⁵ “Kamde kamde mata, gebe epte ma fole dirayinj.

Kamde kamde mata, gebe epte ma daka-mayinj,” yitij hi. *Hosea 13:14*

⁵⁶ Be, yitij gwahade po, kamde kamde gote kilibe mata buluj geb, mata buluj goreb al hitte kamde kamde forok iryinj. Mo-seyen sababe al belejj epte ma kejjkela gama irtek geb, nejj al gayen mata buluj mar dinejj dinejj tarejbe sabare gor mat waj hi. ⁵⁷ Goyenpoga nerjbe Doyanj Al Kurujninijj Yesu Kristuya hitekeb Al Kuruj belejj mata bulujya kamde kamdeya fole yird yird sanj dunyinj geb, goke iginj wor po nurd unej hite!

⁵⁸ Ningeb, kadne yago, tarejj po hej yul ma yej huginejj Doyanj Al Kuruj nij metejj tarejj po tejj hinayinj. Dejj belejj Doyanj Al Kuruj nij tejj metejj tejj huginejj kurut yej hanjen gobe dilinjde mijj mijjmoy ma hiyyeyj yej nurde harj gogo.

16

Yesuyen alya bereya Yerusalem harj goyen faranj yurd yurd nij mere

¹ Be, Al Kurujyen alya bereya faranj yurtek yej hora gabu ird ird nij gusuwanj niranj goke wol hej momoj direjj tihim. Ne belejj Galesia nanjare nij Yesuyen alya bereya goyen gwaha gwaha tinayinj yin-meke tiyamijj gwahade goyen po, dejj wor mata gwahade po tinayinj. ² Ningeb metejj tejj gote muruagem hora yadeb kura pota yirde Sandemiinj Sandemiinj yawanj gabu yirde hinayinj. Hora kuruj tejj harj marbe kuruj pota yirde hinayinj, munanj hora dirhejj yade harj marbe dirhejj pota yirde yawanj gabu yirde hinayinj. Gogab dejj hitte kumeke goyare po gab hora gabu yirnijj yirnijj ma tejj hinayinj. ³ Be, ne kuj forok yemekeb Yerusalem nij sios yuntek hora goyen yej belejj ga yukuj yunnayinj yej al kura yawarnayinj. Irkeb ne belejj mel gobe al gwahade yej Yerusalem mar nij asanj kayej goyen mananj yunmeke gab tejj kunayinj. ⁴ Irde ne wor mel goya tumnanj kutek gobe mijj mijjyan kenem neya tumnanj kutek.

Korin kuj kuj nij tagalyinj

⁵ Be, nebe Masedonia naja belejj kuj kuj nij dufay hej himyen geb, bana gore mat kuj kuj gab dejj hitte kwejj. ⁶ Kuj denja ulyanjde yara hinijj yej nurde hime. Irde merje huwarde nanja buluj hiyyeyj nalure goyen mananj gor po hej wet yej nurde hime. Go kamere gab gojj kura kwe yej nurejj goyen faranj nurke kwejj. ⁷ Gobe duliij kuj denmanj kuj kuj nij ma nirde hikeb gago dinejj hime. Doyanj Al Kurujyen dufay kenem denja ulyanjde yara hitek yej nurde hime. ⁸⁻⁹ Goyenpoga Efesus taunde garbe Al Kurujyen metejj kuruj kejjkela metejj titek goyen forok yej hi geb, gar hej metejj tejj Pentekos nalu heke gab dejj hitte kwejj. Garbe al budam Al Kurujyen mere fudinde

yeŋ nurde haŋ. Goyenbe budambe asogo nirde haŋ.

¹⁰ Be, Timotibe deŋ hitte kuyeŋ. Niŋgeb deŋ beleŋ keŋkela faraŋ urde hikeb deŋya heŋ heŋ ge kafura ma hiyyeŋ. Yeŋ wor ne teŋ hime yara Doyaŋ Al Kuruyyen meteŋ teŋ kuŋ hi. ¹¹ Niŋgeb palap po irde hinayiŋ. Irde yeŋ beleŋ ne hitte mulgaŋ heŋ waŋ waŋ nalurebe hantiŋ yerde uneŋ guram irde tareŋ irdeb tubul tike biŋ kamkeya wayyeŋ. Nebe Timoti goyen gor niŋ Yesu nurd untiŋ mar kura goya wanayiŋ yeŋ doyaŋ heŋ hime.

¹² Be, kadne Apolosbe kadomya deŋ hitte kunayiŋ yeŋ ineŋ tebaŋ irde himyen gega, kutek ma irde hiyen. Goyenbe kutek nalu kura forok yeke gab kuyeŋ.

¹³ Be, deŋbe keŋkela heŋ ga hinayiŋ. Irde Doyaŋ Al Kuruy niŋ hekkeŋ nurdeya hinayiŋ. Irde kafura ma heŋ tareŋ po heŋ hinayiŋ. ¹⁴ Irde meteŋ teŋ hinayiŋ kuruy gobe bitiŋde hugiŋeŋ al hoyay niŋ amaŋeŋ nurd nurd dufay goyen hikeya ga meteŋ teŋ hinayiŋ.

¹⁵ Be, deŋbe Akaia naja bana goŋ niŋ albe Stefanasya yeŋya haŋyen marya gore wa Yesu niŋ dufaymiŋ saŋiŋ irdeb Al Kuruyyen alya bereya hoyay faraŋ yurd yurd meteŋ goyen tiniŋ yeŋ nurde meteŋ teŋ haŋyen gobe nurde haŋ gogo. Niŋgeb, kadne yago, deŋbe ¹⁶ mel goyen tumŋaŋ palap yirde hinayiŋ. Irde al kura yeŋ meteŋ teŋ haŋyen gwahade meteŋ teŋ hike yeneŋbe go wor palap yirde hinayiŋ. ¹⁷ Nebe Stefanasya Fotunatusyabe Akaikusya wake neya hite goke amaŋeŋ nurde hime. Deŋ denmewoŋ wor po yeŋ nurde himyen goyenpoga, mel ga waŋ forok yekeb tumŋaŋ denhem yara nurdeb amaŋ heŋ hime. ¹⁸ Yeŋbe deŋya heŋ faraŋ durde hike bitiŋ kamke hinhan gwahade goyen po, waŋ gar ne wor gwahade po nirde haŋ. Niŋgeb deŋbe al gwahade goyen palap yirde hinayiŋ.

Mere funaŋ

¹⁹ Be, Esia* naja bana niŋ sios neya hite mar beleŋ deŋ ge dufay heŋ haŋ goyen momoŋ yirayiŋ ninkeb gago dinereŋ hime. Irde Akwilaya berem Prisilayabe yamiŋde gabu irde Doyaŋ Al Kuruy doloŋ irde haŋ marya beleŋ wor deŋ ge ug po dufay heŋ

haŋ geb, gago bebak dirde hime. ²⁰ Irde Yesu nurd untiŋ mar hoyay gar haŋ wor tumŋaŋ deŋ ge dufay heŋ haŋ geb, gago momoŋ dirde hime. Deŋbe kadam gargar gird teŋ heŋyabe bitiŋ bana mat fudinde wor po kadam gargar girde teŋ hinayiŋ. Gobe Al Kuruy diliŋde wukkeŋ wor po geb.

²¹ Be, funaŋbe nigeŋ hanner wor po deŋne gahade kaŋ asaŋ ga pasi ireŋ tihim – POL.

²² Be, al kura Doyaŋ Al Kuruy niŋ amaŋeŋ ma nurd uneŋ haŋ marbe Al Kuruy beleŋ karan yurke buluŋ wor po henayiŋ. Doyaŋ Al Kuruy niŋ, araŋeŋ wayayiŋ!

²³ Be, Doyaŋ Al Kuruy Yesu beleŋ bunineŋ dirde igiŋ igiŋ dirwoŋ yeŋ nurde hime.

²⁴ Neya deŋyabe Yesu Kristuya tumŋaŋ hite geb, deŋ ge amaŋeŋ wor po nurd duneŋ hime. Fudinde wor po. Gogo po.

* 16:19: Esia naja gobe gayenter niŋ Esia naja kuruy goke ma yitiŋ. Gayenterbe Turki ineŋ haŋyen.

2 Korin Korin niŋ Yesuyen alya bereya hitte Pol beleŋ asaŋ sopte kayyiŋ

¹ Ne Polbe Al Kurun beleŋ dufayminde Yesu Kristuyen mere basan al aposel hiyyen yeŋ hoy niyyiŋ. Niŋgeb nebe deŋ Korin taunde niŋ Yesuyen alya bereya sios Al Kurun beleŋ doyan dirde hi goya Al Kurunyen alya bereya Akaia nana bana han mar kurun goke meten kadne Timotiya dufay unkurun po irde asaŋ gago kan hime.

² Adoniniŋ Al Kurunya Doyan Al Kurun Yesu Kristuya beleŋ buninŋen dirde igin igin dirde bitin yisikamke igin hiwoŋ yeŋ nurde har.

Pol beleŋ Al Kurun igin nurd unyin

³ Be, Doyan Al Kurunniŋ Yesu Kristu Naniŋ Al Kurunbe alya bereya buninŋen yird yird mata gote miŋ al, irde al biŋ yurum yird yird mata gote miŋ al wor po. Niŋgeb Al Kurun goyen turun irde hitek. ⁴ Yeŋbe neŋ beleŋ kanduk kurayen kurayen bana hiteke bininiŋ yurum irde hiyen. Gogab yeŋ beleŋ dirde hiyen gwahade goyen po, neŋ wor al hoyan kanduk kurayen kurayen bana han mar goyen epte biŋ yurum yird hitek. ⁵ Fudinde, Yesu Kristu kanduk karkuwan yeneŋ hinhin gwahade goyen po, neŋ wor kanduk karkuwan yeneŋ hityen geb, Al Kurun beleŋ Yesu Kristu biŋ yurum irde hinhin gwahade goyen po, neŋ wor bininiŋ yurum yirde hiyen. ⁶ Niŋgeb kanduk yeneŋ hityen gobe bitin yurum heŋ heŋya Al Kurun beleŋ deŋ goyen dumulgan teŋ tenya goke teŋbe neŋ kanduk yeneŋ hityen gogo. Al Kurun beleŋ bininiŋ yurum irde hiyen gobe deŋ wor bitin yurum heŋ heŋ ge teŋ gwaha dirde hiyen. Irkeb deŋ wor kanduk karkuwan neŋ yeneŋ hityen gwahade goyen yeneŋ hanjen goyen goke mukku ma teŋ goya goya tareŋ po heŋ heŋ ge piŋen ma heŋ hanjen. ⁷ Niŋgeb deŋ ge hekker nurde hite. Neŋ gayen kanduk karkuwan yeneŋ hityen gwahade goyen po, deŋ wor kanduk yeneŋ hanjen

geb, Al Kurun beleŋ bininiŋ yurum yirde hiyen gwahade po, bitin wor yurum yirde hiyen goyen nurde hityen geb gago dinen hite.

⁸ Be, kadne yago, neŋ Esia* nana bana heŋ kanduk karkuwan yeneŋ hinhet goyen deŋ wor nurwoŋ yeŋ nurde hite. Neŋbe nana goyen bana heŋya kanduk yeneŋ hinhet gobe karkuwan wor po geb, fole irtek meteneŋ wor po dirde hinhin. Irkeb kamtek yeŋ nurde hinhet. ⁹ Fudinde wor po, neŋbe bininiŋde mat wor po al beleŋ mudunke kamniŋ tihit yeŋ nurde hinhet. Goyenpoga neŋ hitte mata gwahade forok yirin gobe neŋ beleŋ nindikenŋde sanjinde ma meten teŋ al kamtiŋ yisan heŋ hiyen al Al Kurun gote tarende meten teŋ teŋ ge teŋ kanduk gogo forok yirin. ¹⁰ Al Kurun gobe neŋ gayen kanduk kurun bana heŋ kamniŋ tihit yeŋ nurtirin goyab faran durde dumulgan tiyyin. Yeŋbe kame wor gwahade po dirde hiyer. Niŋgeb yeŋ beleŋ kanduk bana mat huginŋen faran durde dad siŋa dirde hiyer yeŋ nurdeb yeŋ ge po hekker nurde hityen. ¹¹ Goyenbe kanduk bana mat dad siŋa dirde hiyer gobe deŋ beleŋ neŋ ge gusanŋen irde hiteb gogo wol heŋ faran durde hiyer. Niŋgeb al budam neŋ ge teŋ gusanŋen irde hite Al Kurun beleŋ gusanŋen wol heŋbe neŋ gayen buninŋen dirde igin igin dirde hiyer goke mel gore Al Kurun igin nurde unen hinayin.

Pol beleŋ Korin mar usi ma yiriŋ goke yirin

¹² Be, neŋbe det unkurun kura goke turun yan nurde aman heŋ hityen goyen goke dinen tihim. Gobe gahade: neŋ megen heŋyabe mataya metenya teŋ hityen gobe bininiŋde matbe fudinde yeŋ nurde hite. Deŋya hinhetya wor mataya metenya fudinde teŋ teŋ gobe tareŋ wor po tanarde hinhet. Gwaha teŋ hityen gobe nende sanjinde moŋ, Al Kurunyen tarende teŋ hityen. Irde megen niŋ alyen dufay wukke inen hanjen goyen gama irde mata goyen ma teŋ hityen. Al Kurun beleŋ buninŋen dirde igin igin dirde hiyen go hende huwardeb mata gogo teŋ hityen. ¹³⁻¹⁴ Neŋbe mere gahade kan hite gabe deŋ beleŋ igin kapyan heŋ bebak titek mat kan hite. Irde mereniniŋ kurab bikken bebak

* 1:8: Esia nana gobe gayenter niŋ Esia nana kurun goke ma yitin. Gayenterbe Turki inen hanjen.

tiyar gwahade goyen po, mere kañ hite gayen tumñañ keñkela wor po bebak teñ hiwoj yeñ nurde goke doyañ heñ hite. Gogab Doyañ Al Kuruñ Yesu wañ wañ nalurebe neñ beleñ deñ ge turñuñ yañ nurde amañ heñ hitek gwahade po, deñ wor neñ ge igiñ turñuñ yañ nurde amañ heñ hinayiñ.

¹⁵Nebe deñ beleñ matane gwahade goyen kener keñkela bebak tiyamiñ yeñ nurde hinhem geb, deñ goyen Al Kuruñ beleñ sopte guram dirde tareñ dirwoj yeñ nurdeb deñ wa kuñ dener yeñ nurde hinhem.

¹⁶Nebe Masedonia nañare kuñ henya deñ hitte forok yeñ dener gab kweñ yeñ nurde hinhem. Irde Masedonia nañare mat mulgan heñ wañ henya deñ hitte kumekeb deñ beleñ farañ nurde beleñ damu teñ nunkeb igiñ Yudia nañare kweñ yeñ nurde hinhem. ¹⁷Goyenbe dufay gwahade kirmiriñ gobe keñkela ma dufay heñ mali kiriyiñ yeñ nurde hañ? Irde megen niñ mar beleñ, “Gwaha, ireñ geb,” yeñ gab, “Moñ, go ma ireñ,” yeñ hanjen gwahade goyen po, ne manañ gwaha teñ himyen yeñ nurde hañ? Moñ, gwahade moñ. ¹⁸Fudinde wor po, Al Kuruñ beleñ biña tiyyiñ goyen go po gama irde hiyen gwahade goyen po, ne wor gwaha gwaha tiyeñ dineñbe goyen po gama irde himyen. Merene soñ ma heñ hime. ¹⁹Gobe Al Kuruñ Urmiñ Yesu Kristu beleñ “Gwaha gwaha tiyeñ,” yeñ gab, “Moñ, gwaha ma tiyeñ,” ma yeñ hinhin geb, gogo ne wor yeñ teñ hinhin gwahade po teñ himyen. Yeñbe Timoti, Sailasyabe neya beleñ deñ hitte yeñ ge tagalde hinhet al gogo. Yesu Kristu gobe Al Kuruñyen dufay po gama irde hugiñeñ, “Gwaha, ireñ geb,” yeñ hiyen. ²⁰Gobe Al Kuruñ beleñ biña teñ hinhin kuruñ goyen Yesu Kristu beleñ gama irde igineñ forok yiryiñ geb gago dineñ hime. Gwahade niñgeb neñ beleñ Al Kuruñyen mere nurdeb Yesu Kristu niñ teñbe, “Fudinde wor po,” inenbe denem turñuñ yañ irde hityen. ²¹Al Kuruñbe neñya denya tumñañ sañiñ dirkeb Yesu Kristuya heñ tareñ po hite. Al Kuruñ beleñ neñya denya tumñañ megen niñ mar hitte mat dad hoyañ muñ diriñ. ²²Irde alya bereyamiñ hitiñ mar goyen nere yeñ nurdeb bininiñde soñ irde Holi Spirit kiriyiñ. Holi Spirit gobe Al Kuruñ beleñ detmiñ kura goke biña tiyyiñ kuruñ goyen kame

dunyeñ gobe fudinde yeñ nurnayiñ yeñbe gogo Holi Spirit kiriyiñ.

²³Niñgeb Korin taunde ma mulgan himiriñ gobe kanduk duntek ma nirkeb gogo mulgan ma himiriñ. Merene gabe fudinde moñ kenem Al Kuruñ beleñ mununyeñ. ²⁴Neñbe deñ beleñ Al Kuruñ niñ dufaytiñ tareñ irde hañ goyen ingogaha ma dirde hite. Gwaha titñeñbe Al Kuruñ niñ dufaytiñ sañiñ irtiñ go hende tareñ po huwarde hanjen geb, deñ amañ heñ heñ ge denya tumñañ meten teñ hityen.

2

¹Niñgeb sopte deñ hitte kuñ kanduk duney duney gobe igiñ moñ yeñ nurdeb go ma kweñ yeñ dufay kirmiriñ. ²Gobe deñ hitte kuñ kanduk dunmeke bitiñ misij nurnayiñbe al kura amañ hetek mata kura ma niryen yeñ nurdeb gogo dufay gwahade kirmiriñ. Gwaha nirtek marbe buluñ dirmeke bitiñ misij katnayiñ mar deñ gogo po geb. ³Gwahade niñgeb deñ hitte ma kuñbe asañ go wa kañ dunmiriñ. Dufaynerbe goyenter deñ hitte kumiriñ manhan deñ ge amañeñ nurtekdebe mata buluñtiñ yeneñ goke kandukñeñ nurmewoñ yeñ nurmiriñ geb, gogo asañ po kañ dunmiriñ. Irdeb kame kuñ matatiñ hoyañ henayiñ goyen denenbe amañ hewen yeñ nurde himyen. Ne amañ hewenbe deñ wor amañeñ nurnayiñ yeñ nurde himyen. ⁴Fudinde, asañ go kamiriñyabe deñ ge kandukñeñ wor po nurde bene misij nirkeb esimiriñ. Asañ go kamiriñ gobe bitiñ buluñ yird yird niñ ma kamiriñ. Gwaha dirtiñeñbe deñ ge amañeñ wor po nurde duney himyen goyen bebak tiwoñ yeñ nurdeb asañ gogo kamiriñ.

Pol buluñ iramiñ mar gote mata buluñ goyen halde yunyiñ

⁵Goyenpoga deñ hañ bana goyen al kura kanduk forok yirde hiyen. Go al gobe kanduk forok yirke gore kura ne ma buluñ nirde hanjen, dindiñeñ goyen po buluñ yirde hanjen. Deñ tumñañ moñ goyenbe, al kurabe buluñ yirde hanjen. ⁶Niñgeb al gote mata goke al budam igiñ ma nurde merem yañ irde gote muruñgem unañ. Deñ beleñ gwaha irañ gobe ep irañ yeñ nurde hime. ⁷Niñgeb gayenterbe al gote mata

buluḡ goyen halde uneybe biḡ yurum irnayiḡ. Gogab matamiḡ gote murunḡem teḡ biḡ misiḡ wor po kateḡ hi goke kankuḡeḡ wor po ma nuryeḡ. ⁸ Niḡgeb deḡ beleḡ yeḡ ge fudinde wor po amaneḡ nurd uney haḡ gobe gwaha mat ikala irwoḡ yeḡ nurde gusuḡaḡ dirde hime. ⁹ Ne beleḡ haḡkapye asaḡ kaḡ dunmiriḡ gobe saba dirmiriḡ kuruḡ goyen keḡkela gama irde haḡ ma dahade goyen bebak timewoḡ yeḡ nurdeb gogo asaḡ kamiriḡ. ¹⁰ Niḡgeb deḡ beleḡ merene gama irde al kurate mata buluḡ halde unnayiḡbe ne wor halde uney. Fudinde, ne beleḡ al kurate mata buluḡ halde yuneḡ himyen gobe deḡ ge teḡ Yesu Kristu diliḡde halde yuneḡ himyen. Al kurate mata buluḡ halde yuntek haḡ kenem gwahade po dufay heḡya halde yuneḡ himyen. ¹¹ Gogab Satan beleḡ neḡ gayen epte ma usi dirde buluḡ diriyeḡ. Neḡbe Satan gote dufaybe dahade goyen nurde hityen geb, gago dieneḡ hime.

Yesu Kristu deḡembe kuruḡ heḡ hinhin

¹² Be, ne beleḡ Yesu Kristu niḡ yitiḡ mere igiḡ goyen tagalen yeḡbe Troas taunde kumiriḡ. Kuḡ gorbe meteḡ teḡ teḡ beleḡ bikkeḡ Doyariḡ Al Kuruḡ beleḡ gitik irde nuntiḡ goyen kinmiriḡ. ¹³ Gega kadne Taitusbe gor ma hinhin geb, goke bener kankuḡeḡ nurde hinhem. Niḡgeb gor niḡ mar yubul teḡbe Masedonia naḡare kumiriḡ.

¹⁴ Goyenpoga Al Kuruḡ beleḡ asogom haniḡde mat dawarke Yesu Kristuya heḡ asogomde meteḡ goyen hugineḡ fole irde hite geb, goke Al Kuruḡ igiḡ nurde uney himyen. Yeḡ beleḡ hulyaḡ dirke Yesu nurd uney yeḡya awalikde heḡ heḡ gobe det hamneḡ igiḡ muḡ yara goyen tagalde tukuḡ hiteke al budam wor po nurtiḡ ala teḡ haḡyen. ¹⁵ Det hamneḡ igiḡ muḡ wor po Al Kuruḡ galak irde haḡyen gwahade goyen po, Yesu Kristu beleḡ meteḡmiḡ teḡ teḡ ge teḡ neḡ gayen dade Al Kuruḡ galak irtiḡ geb, alye bereye Al Kuruḡ beleḡ yumulgaḡ titiḡ marye yubul tike kak alare kutek haḡ marye goyen tumḡaḡ mereniniḡ nurde haḡyen. ¹⁶ Hamiḡ gobe Al Kuruḡ beleḡ yubul tike kak alare kutek haḡ mar hittebe bidak hamiḡ. Munariḡ Al Kuruḡya hugineḡ hitek haḡ mar hittebe hamiḡ igiḡ muḡ Al Kuruḡ hitte yumulgaḡ teḡ teḡ goyen. Meteḡ gobe tonneḡ yaḡ wor po geb, ganuḡ

al beleḡ epte meteḡ goyen titek hi? Hubu wor po! ¹⁷ Goyenpoga neḡbe al budam wor po hora niḡ po nurdeb Al Kuruḡyen mere goyen det titmiḡeḡ kura yeḡ nurde haḡyen gwahade ma teḡ hityen. Gwaha titḡeḡbe Al Kuruḡ beleḡ hulyaḡ yirke meteḡ teḡ haḡ mar gwahade goyen po, Yesu Kristuya heḡ bininiḡde mat fudinde wor po Al Kuruḡ beleḡ deḡeḡ hikeya mere tagalde kuḡ hityen.

3

¹ Be, gwaha yeḡ hitekeb deḡ beleḡ nurdembe yiḡgeḡ ge turuḡ turuḡ teḡ haḡ yeḡ nurde haḡ? Gwahade ma nurde haḡ kenem al kura beleḡ teḡ haḡyen gwahade goyen po, deḡ beleḡ neḡ gake hekkeḡ nurwoḡ yeḡ al hoyariḡ beleḡ kura neḡ ge asaḡ kura kaḡ deḡ goyen dunwoḡ yeḡ gusuḡaḡ irtek hite yeḡ nurde haḡ? Ma asaḡ goyen deḡ beleḡ neḡ niḡ kaḡ dunwoḡ yeḡ gusuḡaḡ dirtek hite yeḡ nurde haḡ? Moḡ, gwahade moḡ! ² Gwaha titḡeḡbe al budam wor po matatiḡ yeneḡ sabaniniḡbe fudinde yeḡ neḡ ge hekkeḡ nurtek po haḡ geb, asaḡ kura neḡ gayen gake al hoyariḡ beleḡ kapyariḡ heḡ hekkeḡ nurtek yeḡ bininiḡde katiḡ asaḡ gobe deḡ gogo yeḡ nurde hite. ³ Fudinde, Yesu Kristu niḡ teḡ neḡ beleḡ meteḡ teḡ hinhet gote igineḡbe deḡ gogo. Niḡgeb deḡbe Yesu Kristu beleḡ asaḡ kaḡ neḡ hitte teḡ kerke watiḡ go gwahade goyen. Asaḡ gobe al beleḡ kaḡ kaḡde niḡ kutum teḡ katiḡ yara moḡ, Yesu Kristu beleḡ Al Kuruḡ gwahader hiyen gote Holi Spirityen tareḡde katiḡ go goyen. Asaḡ gobe hora parwek hende ma katiḡ, al biḡde katiḡ.

⁴ Neḡbe Yesu Kristu beleḡ farariḡ durke Al Kuruḡ diliḡde deḡbe neḡ ge teḡ katiḡ asaḡ yeḡ nurde dufayiniḡ heḡ irde hite.

⁵ Fudinde, neḡbe Al Kuruḡyen meteḡ teḡ teḡ saḡiḡbe neḡ hitte mat ma forok yeḡ hi geb nindiḡeḡde tareḡde meteḡ goyen titek yetek moḡ. Meteḡ go teḡ teḡ tareḡ gobe Al Kuruḡ hitte mat po waḡ hi. ⁶ Yeḡ po ga biḡa gergeriḡ tiyyiḡ goyen neḡ beleḡ igiḡ goke meteḡ teḡ hitek saḡiḡ duntiriḡ. Tareḡmiḡ gobe Moseyen saba asaḡde katiḡde mat ma watiḡ, Holi Spirit hitte mat watiḡ. Moseyen sabarebe al beleḡ mata buluḡ kura tiyyeḡ gobe Al Kuruḡ diliḡde kamtiḡ yitiḡ gega, al kura mata go tubul tiyyeḡbe Holi Spirit

belej Al Kuruj dilinje al gergej iryen geb, gago metej goyen tej tej tarejbe Holi Spirit hitte mat watij dinenj hime.

Al Kuruj belej binja gergej tiyyij gobe turjuj yanj wor po

⁷Be, Al Kuruj belej sabaminj hora parwek hende kaj Israel mar saba yird yird metej Mose unyij goyenterbe Al Kurujyen tarej turjuj yanj goyen forok yirinj. Irkeb Mose kiminje melak hirinj. Al Kurujyen sanjij turjuj yanj Mose kiminje melak hej forok yirinj gobe hej ga ma hubu hetek det gega, Israel mar dilinjeb tarej wor po geb, kenej kenejmij metejenj wor po yirde hinhin. Moseyen sababe epte ma al kura Al Kuruj dilinje al gergej irtek gega, Al Kurujyen tarej turjuj yanj go minyanj hinhin. ⁸Ningeb Moseyen saba gote folek Holi Spirityen metej gote sanjij turjuj yanjbe dahade hiyyenj yerj nurde hanj? Kuruj wor po, Moseyen saba gote folek wor po! ⁹Moseyen saba gote metejbe al merem yanj yird yird gega, tarejmij turjuj yanj. Ningeb Holi Spirityen metej al huwak yird yird gote tarejmij turjuj yanjbe Moseyen saba gote folek wor po! ¹⁰Fuinde, sanjijmij turjuj yanj bikkek gobe tarej hoyan turjuj yanj gergej gore fole irtij geb, tarej turjuj yanj bikkek gobe gayenterbe hubu hiyyenj. ¹¹Moseyen saba gobe munj kura hej ga hubu hetek hinhin gega, Al Kurujyen sanjij turjuj yanj hirinj. Ningeb Holi Spirityen metej huginj hitek gote tarej turjuj yanjbe Moseyen saba gote folek wor po!

¹²Ningeb nejbe Al Kurujyen tarej turjuj yanj goyen goke doyanj hej hite geb, al belej bulyen dird dird nij kafura ma hej meremij kawan po tagalde hityen.

¹³Mosebe Al Kurujyen sanjij turjuj yanj goyen agat urde kiminje forok yirinj goyen aymuk irde hubu hej hinhin goyen wor Israel mar belej daha kennak yerjbe amil tej kimij aw uryinj. Gega nejbe Mose belej kimij aw uryinj gwahade ma tej kawan po Al Kurujyen mere tagalde hityen. ¹⁴Goyenpoga Israel mar gobe dufaymij pet titij hinhan gwahade goyen po, gayenter wor Moseyen kiminje amil aw urtij go gwahade yara dufaymij pet titij goyen Yesu Kristuya hikeb Al Kuruj belej tej sinja irwonej gega, yenja ma hanj geb, dufaymij

pet titinje po hanj. Ningeb binja bikkek Al Kuruj belej tiyyij goyen asande katinj gobe kapyanj hej hanj gega, bebak ma tej hanj. ¹⁵Fuinde wor po, gayenter wor Israel mar gobe amil gore dufaymij pet titinje po hejya Moseyen saba kapyanj hej hanj geb, Al Kurujyen tarej turjuj yanj goyen go ma kenej hanj. ¹⁶Goyenpoga al kura Doyanj Al Kuruj hitte mulganj hej kuyenbe binj pet titij amil goyen Doyanj Al Kuruj belej tej sinja iryen. ¹⁷Be, "Doyanj Al Kuruj" yerj hime gobe Holi Spirit nij yerj hime. Doyanj Al Kuruj Yesu Kristuyen Holi Spiritbe mata bulunje mat al yad sinja yirkeb mata bulunj yufukde ma hinayinj. ¹⁸Ningeb binininje amil po pet titij yara goyen tej sinja irde Doyanj Al Kurujyen tarej turjuj yanj goyen nej hitte kawan irde hite. Irkeb sanjijmij turjuj yanj nej hitte hej kuruj hej hiyenj gore tarej dirkeb matanininja dufayninijyabe Al Kurujyen yara hej hinayinj. Tarej turjuj yanj gobe Doyanj Al Kuruj hitte mat watij. Doyanj Al Kuruj gobe Holi Spirit.

4

Nejbe Al Kurujyen metej titek mar moj gega, bunijenj dirke metejmij tej hityen

¹Ningeb nejbe Al Kuruj belej bunijenj dirde Holi Spirityen metej gayen duntinj geb, metej ga tej tej ge pinen ma hej hityen. ²Irde mata memyak kura banare po tej hityen kuruj goyen yubul po titirinj. Irde al usi ma yirdeb Al Kurujyen mere bulunj ma irde hityen. Gwahade yarabe mere fuinde goyen kenkela po kawan tagalde hityen. Irkeb al tumjanj Al Kuruj dilinje mata huwak tej hityen goyen denejbe binje mat fuinde wor po nejbe al dahade goyen bebak tej hanjen. ³Goyenpoga Yesu nij yitij mere iginj nej belej tagalde hityen goyen al kura bebak ma tej hanj kenem mel gobe kak alare kutek mar geb, gogo mere iginj gote mij bebak ma tej hanj. ⁴Yenbe gayenter unjura megen hanj gore binj pet titij geb, Yesu Kristuyen tarej turjuj yanj goke yitij mere iginj gote iginenj iginj wor po huli yara goyen kenej bebak ma tej hanj. Yesu Kristu belej Al Kurujbe al gwahade yerj kawan irde hi. ⁵Fuinde, nejbe nindikenj ge ma tagalde hityen. Yesu Kristube Doyanj Al Kuruj, irde nejbe Yesu

Kristu niŋ teŋbe dende meten mar hitin goyen goke tagalde hityen. ⁶Go teŋ hityen gobe, “Kidoma bana mat hulsi forok yiwi,” yirin al Al Kurun beŋen bininiŋ bana meremiŋ bebak teŋ teŋ saŋin hulsi yara goyen kiriyin geb, gogo gwaha teŋ hityen. Yeŋ beŋen bininiŋ bana meremiŋ bebak teŋ teŋ tareŋ kiriyin gobe Al Kurunyen tareŋ turunŋ yan Yesu Kristu hitte mat forok yeŋ hiyen goyen keneŋ bebak tinayin yeŋbe gogo kiriyin.

⁷Be, neŋbe saŋininiŋ ga moŋ geb, Al Kurunyen tareŋ turunŋ yan keneŋ bebak teŋ teŋ tareŋ goyen bininiŋ bana kertek epte moŋ gega, saŋin goyen neŋ bana kiriyin. Gobe Al Kurunyen tareŋ kurun wor po gobe nende moŋ, Al Kurun hitte mat watin goyen al yikala yird yird niŋ gogo kiriyin. ⁸Niŋgeb neŋbe kanduk kurayen kurayen kurhan mat mat hikaka dirde hanŋen gega, yul ma yeŋ hityen. Kurarebe dume-tek dirtek dirde hanŋen gega, mukku ma teŋ hityen. ⁹Al beŋen bulun bulun dirde hanŋen gega, Al Kurunbe dubul ma teŋ hiyen. Kurab mudunen hanŋen gega, go ma kamde hityen. ¹⁰Neŋbe Yesu ulin misin kurun kateŋ kamyin gwahade goyen po, neŋ ulniniŋde wor huginŋen kanduk yeneŋ henya kuŋ hityen. Gogab Yesu kamyinŋde mat huwaryin tareŋ gobe neŋ hitte wor forok yiyyen. ¹¹Fudinde, neŋbe dilniniŋ gergeŋ hite gega, Yesu niŋ teŋ meten teŋ kuŋ hitekeb al beŋen huginŋen mudunke kamtek beŋen po hityen. Gogab yeŋ kamyinŋde mat huwaryin saŋin gobe neŋ ulniniŋ belŋen hi gayenter wor kawan forok yiyyen. ¹²Niŋgeb neŋbe Yesu niŋ teŋ meten teŋ kanduk yeneŋ kamtek po hityen. Gega kanduk yeneŋ henya meten teŋ hityen gote iginŋen deŋ gogo Al Kurunya huginŋen heŋ heŋ bana hanŋ.

¹³Be, Al Kurunyen asaŋdebe gahade katin hi:

“Al Kurun niŋ dufayne tareŋ irminŋ.
Niŋgeb yeŋ ge tagalde himyen,” yitin. *Tikin*
116:10

Niŋgeb yitin gwahade po, neŋ wor yeŋ ge dufayniniŋ tareŋ irtirin geb, yeŋ ge tagalde hityen. ¹⁴Neŋbe Doyan Al Kurun Yesu kamyinŋde mat isan hirin al gore neŋ wor Yesu isan hirin gwahade po disan hiyyen, irde denya nenya tumŋan dukukeb yenya

hitek yeŋ nurde hityen geb, yeŋ ge tagalde hityen. ¹⁵Mata gwahade kurun gobe deŋ ge teŋ forok yeŋ hanŋen. Gogab Al Kurun beŋen al buniniŋ yirde igin igin yird yird gobe kurun heŋ hike al budam wor po goke Al Kurun igin nurde uneybe denjem turunŋ yan wor po irnayin.

¹⁶Niŋgeb kanduk yeneŋbe Al Kurunyen meten teŋ teŋ ge mukku ma teŋ hityen. Fudinde, ulniniŋbe alik heŋ saŋin miŋmoŋ heŋ hite. Gega dufayniniŋdebe huginŋen gise hanŋa gergeŋ heŋ hite. ¹⁷Neŋbe gayenter kanduk mukŋen belŋen ge yeneŋ hitere gor mat tareŋ heŋbe Al Kurunyen tareŋ turunŋ yan gwahader hiyen go bana hitek yeŋbe gogo dufayniniŋdebe huginŋen gergeŋ po heŋ hite. Al Kurunyen saŋin turunŋ yan gobe igin wor po, kanduk kurayen kurayen kurun gote folek wor po. ¹⁸Niŋgeb neŋbe megen niŋ det kawan yentek goyen yad yad niŋ ma nurde hityen. Det kura Al Kurunyen gasuŋde niŋ goyen yad yad niŋ po nurde hityen. Gobe megen niŋ det kawan yentek gobe huginŋen ma hinayin gega, Al Kurunyen gasuŋde niŋ det gobe gwahader hinayin geb, goyen yad yad niŋ po nurde hityen.

5

¹Be, ga dinen hime gabe megen henya ulniniŋ ya yara gayen kamtekeb bida henayin geb, gago dinen hime. Nende ya wor po gwahader hinayin gobe Al Kurun beŋen gasuŋminŋde yirde dunyen yeŋ nurde hite. Ya gobe al haniŋde ma yirnayin, Al Kurun beŋen po yiryen. ²Niŋgeb megen gar ulniniŋ gaya heŋ kanduk yeneŋ henya kame Al Kurunyen gasuŋde niŋ ulniniŋ gergeŋ goya heŋ heŋ niŋ doyan heŋ hityen. ³Doyan heŋ hityen gobe kame kamteke Al Kurun beŋen ulniniŋ gergeŋ ulin umŋa yara hor yirde dunke tonniniŋbe kupson ma hiyyen geb, gogo doyan heŋ hityen. ⁴Fudinde, kamde ulniniŋ ga yubul titewon yeŋ ma nurde hite. Gwahade yarabe ulniniŋ gergeŋ Al Kurun beŋen yirde dunyen goyen hor yirde dunwon yeŋ nurde hite. Gogab ulniniŋ megen niŋ kame bida hetek gayenbe Al Kurunyen gasuŋde niŋ ulniniŋ gergeŋ gore gasuŋen tiyyen. Niŋgeb goyen goke po dufay heŋ doyan henya daha naja gab

forok yewej tiya yej kanduknej nurdeb nurañ tej hityen. ⁵Be, Al Kurunbe mata gwahade forok yej yej ge neñ gayen diriyñ. Irde mata goyen kame forok yiyyen gobe neñ beleñ fudinde yej nurnayñ yejbe gogo Holi Spirit dunyñ.

⁶Ningeb goke tejbe hugineñ tareñ po heñ hityen. Irde megen gar ulniniñ gaya heñya Doyañ Al Kurunya awalik heñ heñ gobe ulniniñ gergeñ dunyer goya heñ yeyya bindere wor po hitek gwahade moñ, gisaw yarham hite yej nurde hityen. ⁷Gega ga kuñ hite gabe Doyañ Al Kurunbe dilniniñde keneñya ma kuñ hite. Kawan ma keneñ hite gega, dufayniniñ po yej ge tareñ irdeya kuñ hite. ⁸Fudinde, neñbe dufay go hende saññ heñ hityen. Irdeb ulniniñ ga yubul tej Doyañ Al Kurun hitte hurkuñ yeyya hitewoñ yej nurde hityen. ⁹Ningeb ulniniñ gaya hite gayenter ma, yubul tej Doyañ Al Kurun hitte hurkutek daw goyenbe yej beleñ amañer nurtek mata po tej hitewoñ yej nurde hityen. ¹⁰Gobe kame Yesu Kristu beleñ al igiñya bulunya pota yirde gote murungem yun-yeñ goyenterbe neñ tumñañ yej dilin mar huwarteke geb, gogo yej amañer nurtek mata po tej tej ge dufay heñ hityen. Be, neñ merere huwardeb megen gar ulniniñ gaya heñya mata tej hitiñ kurun gote murungem yawartek. Yej beleñ gab mataniniñ igiñya bulunya gote murungem dunyey.

Al Kurunya awalik heñ heñ

¹¹Ningeb Doyañ Al Kurun palap irde ka-fura ird ird matabe dahade goyen keñkela nurde hityen geb, al hoyañ wor nurde gama irnayñ yej mere yird yird niñ kurut yej hityen. Neñ beleñ metey go tej hityen gobe Al Kurun beleñ neñbe al gwahade yej keñkela nurd duney hikeya metey go tej hityen. Ningeb deñ wor bitiñ bana mat keñkela nurd duney hiwoñ yej nurde hite. ¹²Be, ga dineñ hite gabe neñ gayen turun dirnañ yej kurut yej hite? Moñ, gwahade moñ. Gwaha titnejbe deñ ge metey tej hinhet goke dindiker ge turruñ yan nurde amañ heñ hinayñ yejbe gago dineñ hite. Gogab al kura al derem yan heñ heñ ge po nurdeb mata igiñ al binde mat forok yej hanñen goke ma nurde hanñen mar gote mere goyen deñ beleñ igiñ wol

henayñ. ¹³Neñbe gwahade geb, nindiker ge ma nurde hityen. Ningeb al kura beleñ neñ gayen kukuwa heñbe mata gogo tej hañ yej deneñ hinayñ gobe Al Kurun niñ po tejbe gogo tej hitek. Irde keñkela dufay heñ mata tej hañ yej deneñ hinayñ go wor deñ ge tejbe gogo tej hitek. ¹⁴Gobe Yesu Kristu beleñ neñ gayen bubulkunne wor po yej nurd duntij gore bininiñde mat wor po yej ge metey tej hitek po dirde hi geb, gogo gwaha tej hitek. Irde det unjkureñ kura bebak titijyen hite gobe gahade: al unjkureñ Yesu Kristu beleñ al megen niñ kurun gate mata bulunmiñ ge tej kamiñ geb, go mar goyen wor tumñañ kamtiñ yara heñ mata bulun gote yufuk bana ma hañ. ¹⁵Yesu Kristu kamiñ gobe albe yingey ge po ma nurdeb yej ge tej kamde sopte huwaryñ al Yesu Kristu goke po hinayñ yejbe gogo kamiñ.

¹⁶Ningeb neñbe megen niñ alyen dufay hende huwarde al hoyañde mata goyen yeneñ igiñ ma bulun tahañ ma yej hityen. Neñ wor bikkeñbe soñ heñ megen niñ alyen dufay hende huwarde Yesu Kristube al gwahade yej ma nurdeb bulun mat nurd untiriñ. Gega gayenterbe gwaha ma tej hityen. Hubu wor po. ¹⁷Ningeb al kura Yesu Kristuya hiyeñ al gobe Al Kurun dilinde al gergeñ wor po hiyyen. Fudinde, det bikkeke hubu heke det gergeñ igiñ goyen po forok yenayñ ¹⁸Det gergeñ kurun gote miñ albe Al Kurun. Yej beleñ Yesu Kristu tej kerke wañbe neñ ge tej kamiñ. Al Kurunbe gwaha mat neñya awalik hitiriñ. Irdeb al hoyañ wor yeyya awalik heñ hinayñ yej metey dunyñ. ¹⁹Fudinde, alya bereya megen hañ gore Yesu Kristuya hikeb Al Kurun beleñ awalik yirde mel gote mata bulun goke ma nurde hiyen. Irde yeyya mel goya awalik heñ heñ mata goke tagalde tukun tukun metey goyen neñ gayen dunyñ. ²⁰Ningeb neñbe Yesu Kristu niñ tejbe meremiñ basañ heñ tagalde hite. Irde Al Kurun beleñ deñ ge nurde mere dirtiñ goyen momoñ dirde hinhet. Ningeb Al Kurunya awalikde hinayñ yej Yesu Kristu niñ tejbe gago esey mere dirde hite. ²¹Al Kurunbe neñ gayen Yesu Kristuya heñ yingeyde alya bereya huwak henayñ yejbe Yesu Kristu mata bulun miñmoñ goyen neñ ge tej mata bulun miñyañ al yara iriyñ.

6

¹Irde Al Kurun beley buninej dirde igin igin dirde hiyen goyen det titminej kura yey ma nurde hinayin. Neŕbe Al Kurunyen metey mar kadtiŕ geb, gago mere tarej po dirde hite. ²Goke teŕbe Al Kurun beley asarŕmiŕde gahade yirin: “Dej igin dirtek nalu hekeb gusuŕaŕtiŕ nurmirin.

Irde dumulgaŕ teŕ teŕ nalu hekeb farar durmirin,” yitiŕ. *Aisaia 49:8*
Ninŕbe gayenter gayenbe Al Kurun beley igin dirtek nalu, irde dumulgaŕ teŕ teŕ nalu geb, Al Kurun beley buninej dirde igin igin dirde hi goyen det titminej kura yey ma nurde hinayin.

Polbe kanduk kurayen kurayen bana hin-

³Be, neŕbe al kura Al Kurun gama irniŕ yekeb beleŕmiŕ pet pet ma teŕ hityen. Gogab al kura beley meteyniniŕ ge ulniniŕde merem yaŕ ma dirnayin. ⁴Gwaha titŕeŕbe mata teŕ hityen goreb neŕ gayen Al Kurunyen metey mar yey kawan irde haŕ. Mata teŕ hityen gobe gahade: kanduk yenej mukku ma teŕ goya goya tarej po hej hityen. Neŕbe kanduk karkuwaŕ kurayen kurayen bana hityen. ⁵Kurareb mudunej hinhan, koyare derde hinhan. Irde kurareb al gabu irde buluŕ buluŕ dirde hinhan. Be, kurarebe metey sanj po teŕ wawuŕ ma ferde hinhet. Irde biŕge kamde hinhet. ⁶Neŕbe Al Kurun diliŕde mata wukkeŕ po teŕ hityen, Al Kurun keŕkela nurd unej yeŕya awalikde hityen, al kura matamiŕ igin hewoŕ yeŕ doyaŕ hej hej ge piŕeŕ ma hej hityen, al hoyar igin igin yirde hityen. Irde Holi Spiritya hej bininiŕde mat fudinde wor po al hoyar niŕ amaŕeŕ nurd yuneŕ hityen. ⁷Irde mere fudinde po tagalde hityen, irde Al Kurunyen tareŕde metey teŕ hityen. Irde asogoniniŕ unŕuraya fuleŕa teŕ teŕ ge fuleŕare niŕ bidila yara mata huwak goyen tareŕ po yanarde hityen. Hanniniŕ yase beleŕ po moŕ, tapa beleŕ manaŕ yanarde hityen. ⁸Be, al kurabe deŕŕniniŕ turŕuŕ yaŕ dirde, kurabe ulniniŕde merem yaŕ dirde haŕyen. Irde al kurabe neŕ ge buluŕ mat tagalde haŕyen, kurabe igin mat tagalde haŕyen. Be, al kura beleŕ neŕbe usi mar dineŕ haŕyen gega, neŕbe mere fudinde

po teŕ hityen. ⁹Neŕbe al kura ma nurd duntin yara hityen gega, al budam nurd duneŕ haŕyen. Irde kamtek wor po hityen gega, gago dilniniŕ gerger hite. Irde muduneŕ buluŕ dirde haŕyen gega, kamde ma hityen. ¹⁰Neŕbe nindigeŕ ge bunineŕ nurde hitek yara gega, hugineŕ amaŕ heŕ hityen. Irde neŕbe al siksukŕeŕ deneŕ haŕyen gega, al budam farar yurteke igin heŕ haŕyen. Neŕbe megen niŕ detniniŕ miŕmoŕ hityen gega, Al Kurunyen gasuŕde niŕ detbe epte wor po hityen.

¹¹Be, deŕ Korin taunde niŕ mar, deŕ mere dirde heŕyabe mere kura bana ma yerde hityen. Bininiŕdebe deŕ ge po nurde hityen. ¹²Deŕ ge amaŕeŕ nurd nurd mata gobe bada ma heŕ hityen. Goyenpoga deŕ beleŕ neŕ ge amaŕeŕ nurd nurd mata goyen bada heŕ haŕ. ¹³Ninŕbe bininiŕde deŕ ge nurde hite gwahade goyen po, deŕ wor bitiŕde mat wor po neŕ ge nurde hinayin. Mere gabe igin bebak tinayin yer al kura urmiŕ bebak titek mat saba iryeŕ go gwahade goyen mere dirde hime.

Neŕbe Al Kurunyen ya balem

¹⁴Be, deŕbe Al Kurun niŕ dufaymiŕ sanj ma irtiŕ marya gabu ma heŕ hinayin. Gobe mata huwakya mata buluŕyabe hoyar hoyar wor po, irde hulsiya kidomaya wor epte ma gabu hiriryen. ¹⁵Irde Yesu Kristuya Satanyabe epte ma awalikde hiriryen. Irde Yesu niŕ dufaymiŕ tareŕ irtiŕ marya al gwaha ma teŕ haŕ maryabe hoyar hoyar wor po. ¹⁶Irde Al Kurunyen ya balem ya unŕura doloŕ yird yird ya goya wor hoyar hoyar wor po geb, gago dineŕ hime. Fudinde, neŕbe Al Kurun gwahader hitin gote ya balem wor po. Goke teŕbe Al Kurun beleŕ asarŕmiŕde gaha yirin: “Nebe mel goya heŕ yeŕya kuŕ heŕ. Irde yende Al Kurun hemekeb yeŕbe nere alya bereya henayin.” *Liwai 26:11-12; Yeremaia 32:38; Esekial 37:27*

¹⁷Ninŕbe Doyaŕ Al Kurun beleŕ, “Deŕbe mata buluŕ mar goyen bana mat siŕare kateŕ hoyar hinayin. Det kura delner buluŕ gobe go ma tanarde hinayin. Merene gayen gama irde hinayinbe dawareŕ. *Aisaia 52:11; Esekial 20:34,41; Yuwarwar 18:4*

¹⁸“Irdeb nebe Nanatiñ hemekeb derjbe urne wenya werne wenya henayin. Mere gabe Doyañ Al Kuruñ tareñmij kuruñ wor po gore tiyyin,” yitiñ hi. ² *Samuel 7:14; 7:8; Yeremaia 31:9*

7

¹ Be, kadne yago, Al Kuruñ beleñ bija gwahade neñ hitte tiyyin geb, ulniniñya tonniniñya buluñ yirtek det kuruñ goya tumñañ ma heñbe mataniniñbe wukke po yirde hitek. Irde Al Kuruñ palap ird ird mata teñ Al Kuruñ diliñde wukke heñ hejniniñ kuruñ gobe upsiniñ wor po irtek.

Polbe Korin niñ mar Yesu niñ bij mulgañ hamij goke amañ hiriñ

² Be, derjbe bitiñde neñ ge nurde hinayin. Neñbe al kura buluñ ma yirde hityen, irde al kurate dufay buluñ ma yirde hityen. Irde almet det komkom ma heñ hityen. ³ Ga diniñ hime gabe derj beleñ mata buluñ tike goke ma diniñ hime. Neñbe bininiñde mat derj ge amañer nurd duner hityen geb, diltiñ gergeñ hinayin ma kamnayin kura goyenbe neñ manañ gwaha po titek yeñ nurde hityen goyen bikkeñ momoñ dirmiriñ. ⁴ Nebe derj ge hekkeñ wor po nurde himyen. Irde dende matatiñ goke nigeñ ge turuñ turuñ wor po teñ himyen. Derj mata igiñ teñ hanñen gore sañiñ wor po nirde hiyen. Irde kanduk kurayen kurayen bana himyen gega, amañer wor po nurde himyen.

⁵ Fudinde, neñbe Masedonia naña bana goñ forok yeñbe kanduk bana po hinhet geb, ulniniñde kura muñ falmukñer ma hinhet. Goñ hinhet yabe kanduk kurayen kurayen kurhan mat mat forok yeñ hinhan. Irkeb asogo dirde hañ marya kadomde teñ hinhet, irde bininiñdebe kafura heñ hinhet. ⁶ Goyenpoga kandukñer nurde hañ mar biñ yurum yird yird al Al Kuruñ beleñ Taitus goyen neñ hitte wañ beleñ kerd unkeb wake keneñbe bininiñ yurum hiriñ. ⁷ Goyenbe yeñ wayyiñ goke po ma amañ hitiriñ. Derj beleñ Taitus goyen biñ yurum iramiñ goke wor amañer nurtiriñ. Derj beleñ ne nentek wor po dirde hi, irde kanduk bana hime gake ne niñ buniniñ nurdeb uguñ po dufay heñ hañ goyen momoñ niryiñ. Irkeb goke manañ amañer wor po nurmiriñ.

⁸ Be, hanñkapyas asañ kañ dunmiriñ goyen kapyañ heñbe bitiñde misin nuramiñ goke buniniñ nurde hinhem. Gega misin nurde hinhan gobe ulyañde ma kuyen yeñ nurdeb gayenterbe goke kandukñer ma nurde hime. ⁹ Gayenterbe asañ gwahade kañ dunmiriñ goke amañer nurde hime. Gobe bitiñ misin kateñ kateñ mata dirmiriñ goke moñ. Derj beleñ asañ go kapyañ heñbe bitiñ misin nurdeb mata buluñtiñ yubul teñ Al Kuruñ niñ bitiñ mulgañ hamij geb, goke amañer nurde hime. Derjbe kandukñer nuramiñ gobe Al Kuruñ wor derj beleñ gwahade nurwoñ yeñ nurde hinhin geb, Al Kuruñ diliñde neñ beleñ bitiñ misin kateñ kateñ mata dirtiriñ yeñ ma nurde hime.

¹⁰ Be, al kura biñ misin nurdeb mata buluñmij yubul teñ Al Kuruñ niñ biñ mulgañ henayin gobe Al Kuruñ beleñ dufay go kerd yunkeb gogo tinayin geb, Al Kuruñ beleñ yumulgañ tiyyey. Irkeb biñ misin nurnayin goke buluñer ma nurnayin. Munañ biñ misin nurnayin goyen megen niñ dufayde mat watin kenem biñ misin gore kamde kamde mata forok yirkeb kamnayin. ¹¹ Niñgeb bitiñ misin goyen Al Kuruñ beleñ forok irke nuramiñde mat da mata igiñ derj hitte forok yeñ hinhan goyen goke dufay henañ ko. Matatiñbe gahade: Al Kuruñyen mere gama irtek po nurde hinhan, matatiñ huwa ird ird niñ po kurut yeñ hinhan, mata buluñ goke igiñ ma po nurde hinhan, Al Kuruñ palap irde kafura wor po irde hinhan, irde ne nentek wor po nurde hinhan, al hoyañ niñ wor po nurde hinhan, irde mata buluñ teñ hañ mar huwa yird yird niñ wor po nurde hinhan. Mata kuruñ gayen teñ heñyabe dindiñer goyen muñ kura soñ ma hitiñ hañ gobe al beleñ dener bebak teñ hinhan.

¹² Niñgeb asañ kañ dunmiriñ gobe dindiñer uliñ al kura kadom buluñ yirtiñ mar goke teñ asañ gogo ma kamiriñ. Irde buluñ yirke biñ misin nuramiñ mar goke manañ ma kamiriñ. Gwaha titñeñbe neñ beleñ Al Kuruñ diliñ mar derj ge dufay kuruñ wor po heñ hityen goyen dikala dirmewoñ yeñ nurdeb asañ gogo kamiriñ. ¹³ Niñgeb matatiñ kuruñ goke teñ neñbe tareñ heñ hityen.

Goyenbe go po moñ. Taitusbe derj beleñ tumñañ farañ urke tareñ hiriñ geb, amañer

wor po nurde hinhin goyen kenerjbe neŋ wor amaŋ wor po hitiriŋ. ¹⁴Nebe yeŋ hitte deŋ ge turuŋ turuŋ timiriŋ. Be, yeŋ goyen deŋ hitte kukeb igiŋ igiŋ po iramiŋ geb, goke kura memya hetek ma hinhem. Neŋbe hugiŋeŋ mere fudinde po dirde hinhet. Niŋgeb goyen po gama irde deŋ ge Taitus hitte turuŋ turuŋ titiriŋ gobe yiŋgeŋ kuŋbe fudinde kinyiŋ. ¹⁵Yeŋbe deŋ beleŋ merene gama irde yeŋ palap irde kafura irde gargar irde hinhan goyen goke dufay heŋbe hi kuruŋ gabe deŋ ge hugiŋeŋ amaŋeŋ wor po nurde hi. ¹⁶Niŋgeb nebe igiŋ deŋ ge hekkerŋ wor po nurtek hime goke amaŋeŋ nurde hime.

8

Al farañ yurd yurd mata

¹Be, kadne yago, neŋbe Al Kuruŋ beleŋ Yesuyen alya bereya Masedonia naŋa bana haŋ goyen bunijeŋ yirde igiŋ igiŋ yiriŋ goyen deŋ nurwoŋ yeŋ nurde momoŋ dirniŋ tihit. ²Mel gobe kanduk kuruŋ wor po bana hinhan, irde det miŋmoŋ wor po gega, al hoyañ gwahade hinhan mar goyen keŋkela wor po farañ yurde hinhan. ³Fudinde, mel gobe det yuntek kura hikeb tumiŋ yuneŋ hinhan. Goyenbe go muŋ po moŋ. Epte ma farañ yurtek goyen wor daha mat kura farañ yurniŋ yeŋ kurut wor po yeŋ hinhan. Ga diniŋ hime gabe fudinde diniŋ hime. Mel gobe dufaymiŋde wilakŋeŋ nurdeb ⁴Al Kuruŋyen alya bereya det niŋ amu heŋ haŋ mar farañ yurd yurd goke ug po gusuŋaŋ diramiŋ. Al farañ yurd yurd mata gobe Al Kuruŋ diliŋde mata igiŋ wor po yeŋ nurdeb neŋ beleŋ ok yiŋeŋ yiŋeŋ ge gusuŋaŋ diramiŋ. ⁵Irkeb dufayniŋdebe mel goyen al hoyañ farañ yurniŋ yeŋ hora daw yunnayiŋ yeŋ ok yintiriŋ. Gega mel gobe neŋ nurde hinhet goyen fole irdeb igiŋ wor po tiyamiŋ. Meheŋde wor pobe, “Neŋbe Al Kuruŋyen,” yeŋbe yiŋgeŋ wa Al Kuruŋ unamiŋ. Irde gab Al Kuruŋyen dufay gama irdeb, “Neŋbe Yesuyen mere basaŋ marte yufukde hitte,” yamiŋ. ⁶Goke teŋ neŋbe Taitus beleŋ deŋ hitte kuŋ al farañ yurd yurd niŋ hora gabu ird irde metenŋ bikkeŋ miŋ uryiŋ goyen deŋya heŋ pasi irnayiŋ ineŋbe hulyaŋ iririŋ. ⁷Deŋ mata teŋ haŋyen kuruŋ gobe igiŋ wor po. Al Kuruŋ niŋ hekkerŋ nurd

nurdya meremiŋ tagal tagalya dufaymiŋ bebak teŋ teŋya goyen igiŋ wor po teŋ haŋyen. Irde metenŋmiŋ keŋkela po titek dufaytiŋ manaŋ kuruŋ wor po. Irde neŋ ge amaŋeŋ nurd nurd manaŋ kuruŋ wor po yeŋ deneŋ hityen. Deŋbe gwahade geb, det kuruŋ amu heŋ haŋ mar farañ yurd yurd mata goyen manaŋ keŋkela wor po teŋ hinayiŋ.

⁸Ga diniŋ hime gabe gwaha tinaŋ yeŋ ma diniŋ hime. Gwahade yarabe al hoyañ mata igiŋ teŋ haŋ goyen bebak dirmeke nurde gama irnayiŋ ma wasak tinayiŋ goyen nureŋ yeŋbe gago momoŋ dirde hime. Gogab deŋ beleŋ fudinde al hoyañ niŋ amaŋeŋ nurde haŋ ma dahade goyen bebak tiyeŋ. ⁹Ga diniŋ hime gabe Doyaŋ Al Kuruŋniŋiŋ Yesu Kristu beleŋ bunijeŋ dirde igiŋ igiŋ dirde hiyen goyen deŋbe nurde haŋ geb, gago diniŋ hime. Yeŋbe det kuruŋ gate miŋ al gega, deŋ ge teŋ detmiŋ kuruŋ goyen yubul teŋ al siksukŋeŋ yara hiriŋ. Gogab Al Kuruŋ diliŋde det kuruŋ gote miŋ mar henayiŋ.

¹⁰Niŋgeb al hoyañ farañ yurd yurd mata goyen daha mat tinayiŋbe igiŋ yeŋ goke momoŋ direŋ tihim. Be, dama kuŋ imoyenterbe deŋ wa al farañ yurd yurd niŋ nuramiŋ. Irde deŋ wa al farañ yurd yurd metenŋ goyen miŋ uramiŋ. ¹¹Niŋgeb gayenter farañ yurd yurd metenŋ gobe pasi irnayiŋ. Haŋkapy aly farañ yurd yurd metenŋ niŋ wilakŋeŋ nuramiŋ gwahade po metenŋ goyen pasi irnayiŋ. Dettiŋ dahade kura hike yeneŋbe go po yade gore farañ yurnayiŋ. ¹²Gwaha tinayiŋ diniŋ hime gobe samuŋtiŋ dahade haŋ goyen wilakŋeŋ nurdeb al farañ yurnayiŋbe Al Kuruŋ beleŋ goke amaŋeŋ nuryeŋ geb, gago diniŋ hime. Samuŋtiŋ budam kenem budam yunayiŋ, munaj budam moŋ kenem gwahade po al farañ yurnayiŋbe irawakde Al Kuruŋ beleŋ goke amaŋeŋ nuryeŋ.

¹³⁻¹⁴Goyenbe neŋbe al hoyañde kanduk yade supahaktiŋde yertek yeŋ ma diniŋ hime. Gwaha titiŋeŋbe gayenter samuŋtiŋ budam haŋ goyen yadeb al hoyañ det niŋ amu heŋ haŋ mar goyen farañ yurnayiŋ gobe igiŋ yeŋ nurde hiite. Gogab kame kura deŋ beleŋ det kuruŋ amu hekeb mel gore wor samuŋmiŋ budam goyen kura pota yirde farañ durnayiŋ. Gogab kadom farañ

mata goyen turjande tej hinayinj. ¹⁵Go mata goke tejbe Al Kurunjen asanjde gahade katinj hi:

“Al kurabe budam yawaryinj gega, budam moñ.

Munanj al kurabe budam ma yawaryinj gega, iginjde yawaryinj,” yitij hi. *Yumul-gajj 16:18*

Taitusya metej kadomya

¹⁶Be, ne beleñ deñ ge dufay heñ himyen gwahade po, Al Kurunj beleñ dufay goyen go po Taitus binde kiriyinj goke Al Kurunj iginj nurd unej hime. ¹⁷Gobe neñ beleñ hulyan irtinj goyen iginj ireñ dinuñ, irde deñ hitte kuñ kuñ niñ wilakñeñ po nurde dufayminj sanij po kerde deñ hitte kwen dinuñ geb, goke Al Kurunj iginj nurd unej hime. ¹⁸Irde yeñ kuyeñ goyenter kadniniñ kura tej kerteke Taitusya tumñanj kuriryen. Kadniniñ gobe Yesu niñ yitij mere iginj goke metej keñkela tej hike Yesuyen alya bereya sios beleñ turuñ irde hanjen. ¹⁹Goyenbe go muñ po moñ. Al gobe neñ beleñ al hoyanj faranj yurd yurd niñ sios beleñ hora gabu irtinj goyen yukuñ yuneñ yuneñ metej tiniñ titeke sios gore deñya kuñ hitek albe gago yeñ basiña iramiñ geb, neñya kuñ hityen. Be, hora gabu irtinj goyen yukuñ yuneñ yuneñ metej gobe Doyanj Al Kurunj deñem turñuñ yan iriniñ yeñbe metej go tej hityen. Irde al faranj yurd yurd dufay niñ tareñ po heñ hityen goyen al yikala yirniñ yeñbe gogo metej go tej hityen.

²⁰⁻²¹Be, neñbe Doyanj Al Kurunja alyat diliñde huwak mat mata tej tej niñ kurut wor po yeñ hityen. Niñgeb al faranj yurd yurd niñ amañ dufayde hora gabu irtinj kurunj gayen doyanj irde heñyabe moñgo al kura beleñ neñ daha mat hora doyanj irde hite goyen goke buluñ mat tagal dunnak yeñbe keñkela doyanj irde hityen.

²²Be, Taitusya al goya kureñ tikeyabe kadniniñ hoyanj kura irem goya tumñanj kunayinj. Al gobe al faranj yurd yurd niñ dufay kurunj po heñ hiyen gobe beleñ hoyanj mat hoyanj mat keneñ bebak tejbe fudinde tej hi yeñ nurde hityen. Irde deñ beleñ al faranj yurd yurd metej goyen fudinde tej hinayinj yeñ nurdeb deñya heñ metej go timewoj wor po yeñ nurde hi.

²³Be, Taitusbe deñ ge tej metej kadne hirinj. Yeñbe neya heñ metej tej har. Irde kadniniñ irawa kura Taitusya irde deñ hitte kuriryen gobe gar niñ Yesuyen alya bereya gor kutinj yarabe al iraw gogo kuñ Yesu Kristu turuñ irtek metej tej hiriryen. ²⁴Niñgeb deñ beleñ al hoyanj niñ amañeñ nurde faranj yurde hanj goyen mel karwo goyen yikala yirnayinj. Irke deñ ge turuñ turuñ tej hityen goyen dahade niñ gwaha tej hityen goyen keneñ bebak tinayinj. Irkeb Yesuyen alya bereya kurunj gayen tumñanj nurnayinj.

9

Kadtij Yesuyen alya bereya faranj yurnayinj

¹Be, Al Kurunjen alya bereya Yudia nanja bana hanj goyen faranj yurd yurd niñ deñ goyen sopte mere dirtek yeñ ma nurde hime. ²Gobe deñ beleñ mel go faranj yurtek po nurde hanj goyen nurde hime geb, gago dineñ hime. Nebe matatiñ goke nigeñ ge turuñ turuñ tej hinhem. Irde deñ Akaiia nanja bana goñ niñ mar beleñ Yudia nanjare niñ mar goyen faranj yurninj yeñ dama kuñ imoyenter hora gabu ird ird miñ uramiñ goyen Yesuyen alya bereya Masedonia nanja bana goñ niñ mar momoñ yirmiriñ. Irkeb faranj yurd yurd dufay tareñ gote merebe mel gore nurdeb al budam wor po biñ harkeb al faranj yurtek yeñ hora gabu iramiñ. ³Goyenbe da misiñde Taitusya kadom waranya goyen deñ hitte yad yermeke kuniñ tahañ? Gobe deñ beleñ al faranj yurde hanj goke turuñ turuñ tej himyen goyen usi tej hi ninnak yeñbe gago yad yermeke kuniñ tahañ. Gogab mel gore kuñ dinkeb ne beleñ dinmirinj gwahade po horatiñ gabu irde pasi heñ al faranj yurd yurd niñ gitik tinayinj. ⁴Goyenbe Masedonia niñ al kura mere momoñtiñ tagalmeke nurtinj mar goyen neya tumñanj deñ hitte kuñbe deñ goyen al faranj yurd yurd niñ gitik ma titij hike dennayinjbe deñ ge hekkeñ nurde momoñ yirmiriñ goke memyak wor po nureñ. Deñ mananj fudinde goke memyak nurnayinj geb, goke mere ma tiyen. ⁵Niñgeb mata gwahade ma forok yewoj yeñ nurdeb Taitusya kadam irawaya go wa deñ hitte kuñbe bikkeñ al faranj yurd yurd niñ amañ dufayde hora gwahade yurtek yeñ momoñ diramiñ goyen arañeñ yerde pasi

irnayinj yej hulyanj yirde hime. Gwaha mat hora gabu irnayinbe al hoyanj belej gwaha tinaj dinkeya ga ma hora yernayinj, dufaytinj de wilaknej nurdeya yernayinj.

⁶ Mere ga dirde hime gote miñbe gahade: al kura bingge budam ma haryenbe iginej budam ma yawaryej. Munanj budam haryenbe budam po yawaryej. ⁷ Niñgeb al kura hora gwahade kerej yej nurdeb binj de mat wilaknej nurdeya kiryej. Piñej hende ma kiryej. Irde al hoyanj belej gwaha tiya inke goke kanduknej nurde kiryejbe iginj moj. Al Kurunje al kura amanej nurdeya detminj unej hiyen al goke po amanej nurde unej hiyen geb, gago dinej hime. ⁸ Irde Al Kurunj belej deñ goyen buninej dirde iginj iginj dirde hiyen gobe kurunj wor po geb, deñ belej det kuranj nurde hinayinj kurunj gobe yej belej dunej hiyej. Irkeb det kuranj amu ma hej hinayinj. Irde deñ belej metej iginj daha kura titek nurde hinayinj kurunj goyen huginej iginj ala tej hinayinj. ⁹ Niñgeb goke tenje Al Kurunjen asande gahade katinj hi:

“Yenje al kura det niñ amu hej hañ mar amanj dufayde detminj yuney hiyen. Mataminj huwakbe huginej hiyej,” yitij hi. *Tikinj 112:9*

¹⁰ Niñgeb Al Kurunj belej yasun al bingge muykej unke harke bingge sasonej yirde unej hiyen gwahade goyen po, deñ belej mata huwak al faranj yurd yurd belnej kurayen kurayen goyen Al Kurunj belej dunejbe gote iginej wor budam forok yiryej. Mata huwaktinj gobe gwaha mat kurunj hej hiyej. ¹¹ Fudinde, Al Kurunje deñ belej huginej al budam faranj yurde hinayinj yenje samun budam dunej hiyej. Gogab horatinj neñ belej yade yuntekeb al budam belej goke Al Kurunj niñ iginj nurd unej hinayinj. ¹² Deñ belej al faranj yurd yurd metej go tej hikeb Al Kurunjen alya bereya det kuranj amu hej hanjen gore yawarnayinj. Goyenbe go munj po moj. Deñ faranj yurde hinayinj goke al budam Al Kurunj niñ iginj wor po nurd unej hinayinj. ¹³ Deñ belej al faranj yurd yurd metej go tej hikeb al hoyanj niñ amanej nurd yuney hañ gobe fudinde yej nurdeb Al Kurunj turunj irnayinj. Irde Yesu Kristu niñ yitij mere iginj goyen fudinde yenje gama irde hañ, irde horatinj de mel goya al hoyanj kurunj

goya goyen faranj yurde hañ goke al budam Al Kurunj turunj irnayinj. ¹⁴ Irde Al Kurunj belej buninej dirde iginj iginj dirde hi gobe kurunj wor po goyen mel gore kenejbe deñ ge amanej nurd dunejbe deñ ge Al Kurunj gusunanj irde hinayinj. ¹⁵ Be, Al Kurunj belej detminj iginj damum moñ dulinj dunej hiyen gobe kurunj wor po gwahade kura yetek moñ goke Al Kurunj iginj wor po nurde unej hitek!

10

Pol niñ bulun mat tagalde hañ mar goke yirinj

¹ Be, deñ hañ bana goyen al kura belej ne niñ bulun mat yeke mere momonminj nurminj. Mereminjbe gahade: “Polbe neñya heñyabe kafura dirde mere sanj ma dirde hiyen. Gega gisaw heñbe asande mere tarej po dirde hi,” yej hanjen. Deñ belej ne niñ gwaha yej hanjen gega, ne Polbe Yesu Kristu belej bekenj de iginj mat al mere yirde hinhin gwahade goyen po, ne wor matatinj goke mere direj tihim. ² Mel goreb neñ gayen gake yej, “Megen niñ mata gama irde hañ,” dinej hanjen. Niñgeb kunje denya gwaha yej hañ mar goya tumnanj saba tarej po direj yej nurde hime. Goyenbe gwaha dirtek ma nurde hime geb, go tej hañ mata gobe yubul po tinayinj yej gago esen mere dirde hime. ³ Fudinde, neñbe megen gar hite gega, Doyanj Al Kurunjen asogoya arde hityen gobe megen niñ mar belej arde hanjen gwahade ma arde hityen. ⁴ Fulejare niñ detnininjbe megen niñ marte fulejare niñ det gwahade moñ. Hoyanj wor po. Fulejare niñ detnininjbe Al Kurunjen sanj minyanj geb, Al Kurunjen asogomde gasunde niñ koya tarej wor po gobe det gore iginj upew urtek. ⁵ Niñgeb neñbe gore po megen niñ marte dufay kurayen kurayen goya yinjen ge turunj turunj tej tenya goyen walde pasi kerde hityen. Mata gwahade goreb Al Kurunj nurd unej yenya awalikde heñ heñ goyen pet tej hanjen geb, gogo pasi kerde hityen. Irdeb dufay kurayen kurayen al binj de forok yej hanjen goyen yad fere titnej yirde Yesu Kristuyen dufay po gama irde hinayinj yej yende yufukde po yerde hityen. ⁶ Irde deñ belej Al Kurunjen mere kenkela gama irde pasi heke gab mereminj

gama ma irde hañ mar goyen tumñar mata gote murungem yuner yuner niñ gitik titek.

⁷Goyenpoga deñbe det hende hendem po yener miñ ma bebak teñ hanyen. Ningeb al kura yingey ge yey, “Neñbe Yesu Kristuyen al wor po,” yey nurde hañ, munay neñ ge yeybe, “Mel gobe Yesu Kristuyen al wor po moñ,” yey hañ. Goyenbe mel goyen yingey ge yey, “Neñbe Yesu Kristuyen al wor po,” yey nurde hañ kenem neñ wor gwahade hañ yey nurd dunnayñ. ⁸Gobe Doyañ Al Kuruy beley deñne yañ niryiñ gobe du-faytiñ yey ge tareñ irtiñ goyen buluy ird ird niñ ma deñne yañ niryiñ, deñ goyen saññ dird dird niñ deñne yañ niryiñ geb, gago dineñ hime. Ningeb deñne yañ niryiñ goke turuy turuy teñ hime goke memya ma hewey. ⁹Ne asañ kañ heñyabe deñ beley asañne yenerbe, “Pol beley kafura henay yey asañ kañ duney hiyen,” yey ma nurd nunwoñ yey nurdeya kañ himyen. ¹⁰Gobe al kura beley, “Polbe asañdebe mere tareñ wor po al beley nurde kandukñey nurtek mat kañ hiyen. Gega dilinje deneybe mere keñkela ma dirde hende hende po mere dirde hiyen,” yey hanyen geb, gago dineñ hime. ¹¹Al gwaha yey hañ marbe neñ beley denya ma heñ asañde kañ duney hityen mere gobe diliniñde deney mo-hoñniniñde mere teñ hityen goya tuñande yey nurnayñ.

¹²Neñbe al kura neñ nurhet nurhet teñ hañ marya awalik hetek ma dirde hi. Irde go mar goya heñ ganuybe igiñ, ganuybe buluy yetek ma dirde hi. Mel gobe yingeyde dufay po gama irde al igiñbe gwahade gwahade, munay al buluybe gwahade gwahade yey nurdeb go hende huwarde yingeyde mata yener hanyen geb, kukuwa wor po hitiñyen hañ. ¹³Goyenpoga neñbe nindiker ge mali mali turuy turuy ma teñ hityen. Al Kuruy beley metey duntiy goke po turuy turuy teñ hityen. Al Kuruy beley metey duntiy bana goñbe deñ hitte kuñ metey titek wor goñ po hi geb, deñ hitte kuñ metey teñ hinhet goke turuy turuy teñ hityen. ¹⁴Neñ beley Yesu Kristu niñ yitiñ mere igiñ goyen teñ deñ hitte kutiriñ gobe neñ beley epte ma kutekde ma kutiriñ. Deñbe neñ beley igiñ kuñ metey titekde po hinhan geb, gogo kutiriñ. ¹⁵Ningeb neñ

ma kuñ metey titekde kuñ al hoyañ beley bikker metey titiñ goyen neñ beley metey titiñ yey turuy turuy ma teñ hityen. Gwaha titñeybe Yesu Kristu niñ hekker nurd nurd mata goyen kuruy heñ hikeb neñ beley deñ bana heñ metey teñ hityen goyen wor kuruy wor po hewoy yey nurde hityen. ¹⁶Gogab nañ hoyañ bana al kura beley metey miñ ma urtiñde manay igiñ kuñ Yesu niñ yitiñ mere igiñ goyen tagaltek. Gobe metey kura al hoyañ beley bikker miñ urtiñ go hende metey teñ goke turuy turuy titek ma dirde hi geb, gago dineñ hime. ¹⁷Ningeb al kura turuy turuy tiye yeybe Doyañ Al Kuruy beley metey titiñ goke po gab turuy turuy tiyyey. ¹⁸Gobe al kura goke igiñ inyey albe Doyañ Al Kuruy po, al yingeybe epte ma yingey ge turuy turuy teñ hinayñ geb, gago dineñ hime.

11

Polya usi aposelya

¹Be, nebe deñ beley nurde muñ kura kukuwamñey yara nurd nunnayñ mat mere kura direñ tilhim. Ningeb goke ma nurdeb nubul tike mere tiyey. ²Be, Al Kuruybe alya bereyamñ beley yey ge ma nurde det hoyañ niñ kuñ hikeb goke biñ ar yey hiyen gwahade goyen po, ne wor deñ beley det hoyañ niñ po nurde hañ goke bene ar yey hi. Be, bere foñey kura alya ma kuñ hitiñ gwahade goyen al kura mekerd uney hanyen gwahade goyen po, deñ goyen al unkuñey Yesu Kristu po mekerd uney yey biña timiriñ. ³Goyenpoga hanñkapyo wor po unyum usi dufay kuruy miñyan gore Ewa usi irke mata bulunde katyiñ gwahade goyen po, bitiñde mat fudinde wor po Yesu Kristu niñ nurde metey teñ hinhan goyen tubul teñ det hoyañ niñ nañkeney kuñ hinak yey kafuram nurde himyen. ⁴Daniñ mere ga dineñ hime? Gobe al kura deñ hitte wañ neñ beley Yesu niñ momoñ dirtiriñ goyen ma momoñ dirdeb mere hoyañ momoñ dirde hañ gega, goke buluyey ma nurde igiñ yey hañ geb, gago dineñ hime. Irde Holi Spirit neñ beley dunteke tamñ goyen moñ, mel gore hoyañ wor po dunke fudinde yey hañ. Yesu niñ yitiñ mere igiñ wor gwahade po, mel gore hoyañ wor po dinke igiñ yey nurde hañ. ⁵Deñ hitte wañ saba hoyañ dirde hañ mar

belej yingey ge yey, “Neybe Yesuyen mere basaj mar aposel karkuwan, irde aposel hoyarj gote folek wor po,” yey hanj. Goyen-poga nebe mel gore epte ma fole nirtek hanj yey nurde hime. ⁶Fuinde, nebe al belej nurde kenkela bebak titek mat mere tej tej al moŋ. Gega nebe Al Kuruyyen merebe kenkela wor po bebak tej himyen. Neybe gwahade tej hityen goyen belhej budam mat kenkela wor po dikala dirde hityen.

⁷Be, nebe Yesu niŋ yitiŋ Al Kuruyyen mere igiŋ goyen deŋ hitte tagalde hinhem gega, goke damu nirnayiŋ ma diŋey hinhem. Gobe neb mata gwaha mat nigerbe al deŋnem moŋ hej deŋbe al deŋtiŋ yaŋ dirmewoŋ yey nurdeb gogo tej hinhem. Goyenbe go tej hinhem gobe buluŋ tej hinhem yey nurde hanj? Moŋ, gwahade moŋ geb! ⁸Nebe deŋ ge tej metey tej hinhemyabe naja hoyarde niŋ sios belej faraj nurde hora nunerj hinhan. Niŋgeb nebe deŋ faraj durd durd niŋ teŋbe mel gote hora kawe tej hime yey nurde hinhem. ⁹Irde deŋya hejyabe det kuraj nurdeb faraj nurnaj yey gusuŋaj ma dirde hinhem. Gobe kadne yago Masedonia najare niŋ Yesuyen alya bereya kura belej det kuraj amu hej hinhem goyen nunamiŋ geb, deŋ supahaktiŋde kanduk ma yerde hinhem gogo. Niŋgeb deŋya hinhetya faraj niŋ gusuŋaj ma dirde hinhem gwahade po, kame wor supahaktiŋde kanduk kura ma kerde hej. ¹⁰Niŋgeb supahaktiŋde kanduk kura ma kerde himyen goke turuŋ turuŋ tej himyen goyen deŋ hanj Akaia naja bana goŋ niŋ al kura belej epte ma utaj nirnayiŋ. Yesu Kristuyen mere fudin-debe ne bana hi geb, fuinde wor po yey hime. ¹¹Ga yey hime gabe deŋ ge amaneŋ ma nurde duneŋ hime geb, gago yey hime? Moŋ! Al Kurube ne belej deŋ ge amaneŋ nurde duneŋ hime goyen kenkela nurde hi!

¹²Nebe tej himyen gwahade po muruŋgem moŋ metey tej hej. Gogab al kura yingey ge yey, “Neybe Pol metey tej hi gwahade po tej hite,” yey al momoŋ yirde yingey ge turuŋ turuŋ tej tej belhej niŋ nankeney hanj mar gote belejmiŋ pet tiyey. ¹³Goyenbe daniŋ gwaha tiyey? Gobe go mar gob usi aposel, al usi yird yird metey tej hanj mar, irde al diliŋde Yesu Kristuyen aposel fuinde yey denwoŋ yey nurde usi

mata tej hanj mar geb, gogo yingey ge turuŋ turuŋ tej tej belejmiŋ pet tiyey. ¹⁴Satan wor igiŋ yingey Al Kuruyyen miyoŋ tareŋmiŋ turuŋ yaŋ goyen fakruŋde hej al diliŋde forok yiyyey geb, usi aposel gore usi mata tej hanj gobe det tiyey moŋ. Niŋgeb goke kukuwamiŋ ma nurde hime. ¹⁵Niŋgeb Satan gote metey mar gore al diliŋde mata huwak niŋ metey tej hanj mar yey denwoŋ yey nurde usi mata tej hanj gobe hurkuŋkat ma tej hime. Matamiŋ gote muruŋgem bulunbe nalu funarjde yey tetek go po tenayiŋ.

Polbe kanduk yeneŋ hinhin goke amaj hirij

¹⁶Be, sopte momoŋ direŋ tihim: deŋ hanj bana goyen al kura ne niŋ yey, “Polbe kukuwa,” ma yey hinayiŋ. Goyenbe kukuwa yey nennayiŋ goyen wor igiŋ. Gote merem moŋ geb, ne kukuwa al gare niger ge muŋ kura turuŋ turuŋ tiyey goke buluŋej ma nurd nunnayiŋ. ¹⁷Ga diŋey hime gabe Doyaj Al Kuruj belej mere nuntiŋ goyen ma diŋey hime. Nebe deŋ belej kukuwa al niŋey hanj gwahade goyen po, kukuwa al hejbe gago niger ge turuŋ turuŋ tej hime. ¹⁸Al budam wor po megen niŋ mata gama irde yingey ge turuŋ turuŋ tej hanj geb, ne wor gwaha tiyey. ¹⁹Deŋbe dufay wukkekniniŋ yaŋ yey nurde hanj. Gega kukuwa mar pel yirtekdebe go mar goke buluŋej ma nurde hanj geb, deŋ wor kukuwa wor po! ²⁰Deŋbe al kura belej metey marmiŋ dulhej dirde iŋgogaha dirde hanj goke buluŋej ma nurde hanj. Irde usi dirde dettiŋ komkom hej, dapŋa dirhej yara dirde uluŋtiŋyaŋ seŋ durde hanj gega, goke buluŋej ma nurde hanj. ²¹Neybe saŋiŋniniŋ miŋmoŋ geb, deŋ belej mata gwahade tej hanj gwahade ma tej hityen goke me-myak nurde hime!

Goyenpoga al kura meteymiŋ goke turuŋ turuŋ tiyyeyne ne wor igiŋ meteyne goke turuŋ turuŋ tiyey. Mere dirde hime gabe sopte kukuwa yara hej mere dirde hime geb, ne niŋ yey, “Yeybe al gwahade go,” yey nurdeya ga merene nurnayiŋ. ²²Mel gobe yingey ge yey, “Neybe Hiburu mar,” yey hanj? Be, ne wor Hiburu mar al. Irde Israel mar yey hanj? Gwahade kenem ne wor Israel niŋ al. Irde Abrahamyen asem

weñ yeñ hañ? Ne wor Abrahamyen asem geb. ²³Irde mel gore Yesu Kristuyen meten mar yeñ hañ? Ne wor Yesu Kristuyen meten al gega, mel gote folek wor po. Ga dineñ hime gabe kukuwa al beleñ yeñ hi yara dineñ hime gega, fudinde dineñ hime! Ne tareñ po meten teñ himyen gobe yende folek. Irde meten teñ teñ goke wawuñ budam koyare hinhem gega, mel gobe wawuñ budamde moñ. Irde al beleñ wawuñ budam mununen hike soñ soñ kamde hinhem gega, mel gobe gwahade ma hinhan. ²⁴Wawuñ siptesoñonje al beleñ nukuñ Yuda mar dilinje nerke Yuda mar beleñ kanje wawuñ 39 gayen nuslak nirke soñ kammirin. ²⁵Irde wawuñ karwore Rom mar beleñ nukuñ nukware mununamin. Wawuñ kurabe hora po mununamin. Irde wawuñ karworebe hakwa buluñ hekeb soñ kammirin. Irde nanñahal unñkureñya wawuñ unñkureñya maybare hinhem. ²⁶Nebe nanña kurayañ kurayañ kuñ henya fe beleñ soñ nade hinhan. Irde al gasa yirnin yirnin yirde kawe yirde hanñyen mar beleñ mununke soñ soñ kamde hinhem. Irde miñninin unñkureñ Yuda mar beleñ mununke soñ soñ kamde hinhem. Al miñ hoyañ beleñ wor gwahade po nirde hinhan. Taunyañ heñ, kurareb sawsawa po kuruy nanña bana heñ, kurareb makañ alare heñbe soñ kamde hinhem. Irde al kura Yesu nurd unen hite usi teñ hañ mar gore buluñ nirke soñ kamde hinhem. ²⁷Nebe meten kuruy po teñ ulne misin kuruy po kateñ hinhem. Irde bindereñ kanduk forok yeñ hike wawuñ kayañ teñ himyen. Irde kurarebe biñgeya feya niñ kamde himyen. Irde kurarebe biñge miñmoñ kuñ himyen. Irde kurareb ulne umñam moñ geb, meñe niñ soñ kamde hinhem. ²⁸Kanduk kuruy yeneñ hinhem go hendebe Yesuyen alya bereya sios kuruy goke manañ dufay heñbe hugineñ kandukneñ wor po nurde himyen. ²⁹Mel goyen kura yul yekeb ne wor yul yeñ himyen. Irde al kura mata buluñde katkeb goke bene misin wor po nurde himyen.

³⁰Munañ det kura goke turuñ turuñ tiye yewenbe tareñnem moñ goyen kawan ird ird det goke po gab turuñ turuñ teñ heñ.

³¹Doyañ Al Kuruninin Yesu Naniñ Al Kurunbe neñ beleñ hugineñ turuñ irde hitek

al. Yeñ beleñ po gab mere dirde hime gayen usi yeñ ma nurde hi. ³²Ne Damaskus taunde hinhemyabe gor niñ doyañ al kuruy Aretasyen meten al beleñ nad fere nire yeñ fulenja marmineñ hulyañ yirke nawarnin yeñ taun gote hora koya kuruy gote yamere pet tiyamin. ³³Goyenpoga kadne beleñ koya kuruy hende hoyañ goyen yamenje mat tiri bana nerde hulyañalde palgir nirke sinjare kateñ busaharmirin.

12

¹Be, kanduk kuruy bana hinhem goke tagalde turuñ turuñ teñ hime gayen hendeb hoyañ niñ wor sopte turuñ turuñ tiyen tihim. Gwaha tiyen goke det igin kura ma tewen gega, mata kura yuwarwarte yeneñ himyen irde Doyañ Al Kuruy beleñ det banare hitin nikala nirde hiyen goke tagalde turuñ turuñ tiyen. ²Be, Yesu Kristu niñ dufaymin sanin irtin al kura goyen nurde unen himyen.* Al gobe dama 14 kurin imoyenter Al Kuruyen gasunje wor po Doyañ Al Kuruy beleñ teñ hurkurin. Goyenbe al mata go tiyyin gobe fudinde hagen manañ hurkurin ma toneñ po hurkurin gobe bebakkeñ ma nurde hime. Al Kuruy po ga nurde hi. ³Goyenbe dinhem gwahade po, al goyen Al Kuruy beleñ gasunmin igin muñ wor pore gor teñ hurkurin gobe fudinde yeñ nurde hime. (Goyenpoga hagen manañ hurkurin ma toneñ po hurkurin gobe bebakkeñ ma nurde hime. Al Kuruy po ga nurde hi.) ⁴Be, gor det nuryin gobe merere gwahade kura yetek moñ goyen nuryin. Irdeb mere gobe al beleñ epte ma tagaltek goyen nuryin. ⁵Ningeb nebe al gwahade goke gab turuñ turuñ tiyen. Gega nigen gebe epte ma gwaha tiyen. Munañ gwaha tiye yeñbe tareñnem moñ goke po gab turuñ turuñ tiyen. ⁶Ningeb nigen ge turuñ turuñ tiye yewen gega, al kura beleñ goke kukuwa heñ hi yeñ ma nennayin. Gobe mere fudinde po tiyen geb, gago dineñ hime. Moñgo nigen ge turuñ turuñ tiyen goyen po nurdeb mataneya mereneya yeneñbe ne gayen al gwahade yeñ nurtinñyen hañ goyen pel irde denne isañ wor po henak yeñbe nigen ge turuñ turuñ ma tiyen.

* 12:2: Al gabe Pol beleñ yinjeñ ge yeñ hi.

⁷Goyenpoga Doyan Al Kuruj belej nikala niryinj gobe iginj wor po, irde det hoyan fole wor po yirtinj geb, moŋgo goke yingej ge turuj turuj tiyyenkek yejbe garbam buluj kura ulner tubul tike hiyen. Garbam gobe Satanyen hulyanj al yara hej ulne misinj kuruj wor po nunen hiyen. ⁸Nebe garbam goyen Doyan Al Kuruj belej tej sija irwoj yej wawuj karwore gayen gusuŋanj irde eserj mere irmirinj. ⁹Gega yej belej wol hejbe, “Tarengem moŋ hej hayen goyarebe tarejne kejkela wor po forok yej hiyen. Ningeb buninrej girde iginj gin girde himyen gobe ge hitte kuruj wor po hi geb, garbam goke gusuŋanj ma nirayinj,” ninyinj. Ningeb mata daminjdebe saŋinj ma hej himyen goke gab amanj hende turuj turuj tiyerj. Gogab Yesu Kristuyen tarej goyen ne bana hiyerj. ¹⁰Gwahade geb, Yesu Kristu niŋ teŋbe kanduk kuruj yenej himyen goke amanj hej himyen. Mata daminjde tarej ma hej himyen, al belej sukal nirde hanjen, det niŋ amu hej metenrej wor po nirde hiyen, irde al belej buluj buluj nirde hanjen gega, amanj hej himyen. Gobe saŋinj ma hemekeb yej belej tarej nirde hiyen geb, gogo amanj hej himyen.

Polbe Korin niŋ mar tarej yird yird niŋ nuryinj

¹¹Be, mere kukuwam mat tihim gabe dindikerj tikeb mere gago tihim. Nebe al mali deŋnem moŋ gega, usi mar belej yingej ge yej, “Neŋbe aposel karkuwanj. Aposel hoyan gote folek,” yej hanjen mar gore epte ma fole nirtek hime. Ningeb ne turuj nirtek marbe fudinde deŋ gogo gega, gwaha ma tej hanjen. ¹²Nebe deŋ belej ne gayen aposel fudinde yej nenenj bebak tinayinj yej mata tiŋej turuj yanj Al Kuruj belej po ga forok yirtek goyen budam forok yirde hinhem. Kanduk bana hinhem gega, goke mukku ma tej goya goya saŋinj po huwarde hinhem. ¹³Ningeb nana hoyande niŋ sios goke metenrej tej himyen gwahade goyen po, deŋ ge wor gwahade po tej himyen. Goyenpoga det unjkurenj kura gwaha ma timirinj gobe faranj niŋ gusuŋanj ma dirmirinj. Ningeb faranj nurd nurd niŋ gusuŋanj ma dirmirinj goyen buluj dirmirinj yej nurde hanj kenem halde nunnayinj!

¹⁴Be, gayenterbe iginj deŋ hitte kuj deney yej nurde hime. Gayenter kumekeb wawuj karwo hiyyen. Gega kunjbe faranj nurnanj yej kanduk kura supahaktinje ma kerej. Gobe det yawarmewoj wor po yej nurde himyen gobe megen niŋ det moŋ, deŋ al gogo po geb, gago dinerj hime. Fudinde, dirinj belej miliŋ naninj faranj yurd yurd niŋ hora ma yerde hanjen. Miliŋ naninj belej gab dirinjmiŋ ge nurdeb gwaha tej hanjen. ¹⁵Ningeb detne kura hikeb tumnanj yade gore po faranj durerj. Gore epte moŋ kenem deŋ ge tej kamerj wor iginj yej nurde hime. Goyenbe deŋ ge amanj nurd dunerj tebanj dirde himekeb goke iginj ma nurde neŋ ge bulunrej nurd dunerj hanj? Gobe kukuwamnej wor po!

¹⁶Deŋbe gwaha tej hanj gega, neb hanjkapa deŋya hejyabe supahaktinje kanduk kura ma yerde hinhem gobe fudinde wor po. Goyenpoga al kura belej ne niŋ yej, “Polbe usi dufaymiŋ kuruj wor po, irde usi dirde dettinj yade hinhin,” yej hanj. ¹⁷Ne belej usi dirde samuntinj yaware yej hulyanj alne kura tej kermeke kuj samuntinj kura yawaryinj? Hubu wor po! ¹⁸Nebe Taitus tej kermeke deŋ hitte kurinj. Goya goyenbe kadne kura Yesu nurd untinj al wor Taitusya tumnanj yad yermeke kwaryum. Be, Taitus belej kunjbe usi dirde samuntinj kura yawaryinj? Hubu wor po! Yeŋya neyabe mata unjkurenj po tej haryen, irde dufay unjkurenj po kerde gama irde haryen goyen go ma nurde hanj?

¹⁹Be, kadne yago, asanj gayen kapyanj hej neŋ ge yejbe, “Polya kadomyabe ulinje mere forok yetek goyen pet tej tej ge asanj gago kayhanj,” yej nurde dunnayinj? Moŋ, gwahade moŋ. Neŋbe Yesu Kristu nurd untinj mar belej Al Kuruj diliŋ mar mere tej hanjen gwahade po, mere dirde hite. Irde neŋ metenrej tej hityen kuruj gobe deŋ tarej dird dird niŋ metenrej tej hityen. ²⁰Be, nebe deŋ goyen al gwahade hewoj yej nurdeya deŋ hitte kwenj gega, moŋgo ne nurej gwahade ma deney yej goke kafura hej hime. Irde deŋ belej ne gayen al gwahade hewoj yej nurde hanj gega, kumekeb gwahade ma nennayinj goke kafura hej hime. Deŋ hanj bana goŋbe kadom mohonje tej, al kura kadom iginj mat hike yenej goke iginj ma nurde,

bearar terj, kudiñ mata terj, sukal yirde, kadamde mere momoñ igiñ moñ goyen tagalde tukuñ, yinggen ge turuñ turuñ tenbe keperd keperd mata goyen buluñ irde hañ daw yej nurde kafura heñ hime. ²¹ Kame deñ hitte sopte kuñ saba dirmeke Al Kuruñ beleñ deñnem moñ niryeñ yara deñ beleñ merene pel irnayeñ yej kafura heñ hime. Irde bikkeñ mata wukkeñ moñya leplep matayabe dufay buluñ gama ird ird mataya terj hinhan mar budam Yesu niñ dufaymiñ tareñ iramiñ gega, mata buluñmiñ go ma yubul terj Al Kuruñ niñ biñ mulgan ma hekeb goke bene misiñ wor po nirde hi.

13

Mere funañ

¹ Be, gayenter sopte deñ hitte kumekeb wawuñ karwo hiyyeñ. Irdeb, “Al kura merem yan ireñ yeñbe al gote merebe fudinde yetek al irawa ma karwo gwahadem yan hinayiñ,” yej hanyen goyen po gama irde denya gabu heñ kandukniniñ kuruñ goyen yuñkureñ yuñkureñ sope irtek yej nurde hime. ² Nebe hañkapyä wor po deñ hitte kuñ go kamereb sopte kuñ mata buluñtiñ goke saba dirde hayhay dirmiriñ. Niñgeb denya neñya tumñañ ma hite gayenter wor sopte gahade hayhay dirde hime. Hayhay dirde hime gabe deñ po moñ, al hoyañ kura denya tumñañ hañ mar goyen wor hayhay yirde hime. Merenebe gahade: kame sopte deñ hitte kuñ mata buluñ gwahade po terj hañ marbe go ma yeneñ wasak tiyeñ. ³ Yesu Kristu beleñ mere nirke basañ heñ mere dirde himyen goyen fudinde ma usi niñ gusuñañ nirde hañ geb, keñkela po dikala direñ. Yesu Kristube matatiñ sope yire yeñbe mali mali ma sope yiryen, deñ kafura hetek mat sañiñ po sope yiryen. ⁴ Fudinde, yeñbe al po heñ tareñ miñmoñ hiriñ geb, kuruse hende mayke kamiñ. Gega Al Kuruñ beleñ tareñmiñde sopte isañ hiriñ. Yesube al heñ tareñ miñmoñ hiriñ gwahade po, neñ wor sañiñniniñ miñmoñ. Gega Al Kuruñyen tareñde Yesuya heñbe matatiñ sope yird yird metenbe sañiñ po titek.

⁵ Be, dufaytiñ Yesu Kristu niñ tareñ irtiñ goyen sañiñ po tanarde mata terj hañ ma dahade goyen dindikeñ keñkela yeneñ hinayiñ. Yesu Kristube denya hañ goyen

go ma nurde hañ? Ma nurde hañ kenem deñbe soñ wor po hitiñ mar geb! ⁶ Gega deñ beleñbe neñ gayen kura muñ soñ ma hitiñ goyen deney bebak tinayiñ yej nurde goke doyañ heñ hime. ⁷ Neñbe deñ beleñ mata buluñ kura ma tinayiñ yej Al Kuruñ gusuñañ irde hityen. Gega gwahade gusuñañ irde hityen gobe deñ ge metey igiñ po terj hinhet goyen al yikala yireñ yej gusuñañ irde hityen moñ. Gwaha titñeñbe neñ metey terj hityen gayen igiñ moñ yej al beleñ yennayiñ goke ma nurdeb deñ goyen mata huwak terj terj ge po Al Kuruñ gusuñañ irde hityen. ⁸ Gobe mere fudinde asogo ird ird niñ epte ma mata kura titek, irde mere fudinde goke po metey titek niñgeb, gago dinya hime. ⁹ Neñbe tareñniniñ miñmoñ hiteke deñbe tareñ heñ hañ goke amañeñ nurde hityen. Irde deñ goyen mata huwak po terj matatiñde buluñ kuram moñ hinayiñ goke Al Kuruñ gusuñañ irde hityen. ¹⁰ Goke terjbe denya gisaw gisaw himeya gayenter asañ gago kañ hime. Gogab asañne keneñ mata buluñtiñ yubul tinayiñyen geb, kame deñ hitte kuñ matatiñ sope yire yeñbe Doyañ Al Kuruñ beleñ sañiñmiñ nuntiñ go hende hitem po ma mere direñ. Be, tareñ nunyiñ gobe deñ tareñ dird dird niñ nunyiñ, buluñ dird dird niñ ma nunyiñ.

¹¹ Be, kadne yago, mere ga pasi ireñ tihim geb, igiñ po terj hinayiñ. Mata buluñtiñ sope yird yird niñ kurut yej hinayiñ. Gwaha terj hinayiñ yej esej mere dirhem gayen dufay heñ hinayiñ. Irde kadomde mere nurd guney terj hinayiñ. Irde bitiñ kamke kadtinya awalikde hinayiñ. Irde deñ goyen bubulkuñne wor po yej nurde duneñbe bitiñ yisikamde hiyen al Al Kuruñ gobe denya hiwoñ yej nurde hime. ¹² Irde Al Kuruñ diliñde wukkeñ dinyeñ mat kadom gargar gird terj hinayiñ. ¹³ Al Kuruñyen alya bereya gar hañ mar tumñañ deñ ge dufay heñ hañ goyen momoñ yirayiñ ninkeb gago momoñ dirde hime.

¹⁴ Be, Doyañ Al Kuruñ Yesu Kristu beleñ bunijeñ dirde igiñ igiñ dirde hiwoñ. Irde Al Kuruñ beleñ deñ goyen bubulkuñne wor po yej nurde duneñ hiwoñ. Irde Holi Spirit beleñ deñ kuruñ goya tumñañ awalikde hiwoñ yej gusuñañ yirde hime. Gog po.

Galesia Galesia nanjare niŋ Yesuyen alya bereya hitte Pol beleŋ asaŋ kayyiŋ

¹⁻² Ne Pol beleŋ deŋ Yesu Kristuyen alya bereya Galesia nanjare haŋ goyen goke teŋ asaŋ gago kaŋ hime. Kadne yago neya hite mar gare manaŋ tumnaŋ deŋ ge nurde haŋ geb gago momoŋ dirde hime. Ne Yesuyen mere basaŋ al aposel himiriŋ gabe megen niŋ al kura beleŋ ma meteŋ gayen nunamiŋ. Hubu wor po! Gwahade yarabe Yesu kamke isaŋ hiriy al Nanniniŋ Al Kurunya Yesuya beleŋ hulyaŋ nirke meteŋ gago teŋ himyen. ³ Be, asaŋ ga kaŋ heŋyabe Adoniniŋ Al Kurunya Doyaŋ Al Kuruy Yesu Kristuya beleŋ bunijeŋ dirde igiy igiy dirde bitiy yisikamke igiy hiwoŋ yeŋ nurde hime. ⁴ Yesu gobe Adoniniŋ Al Kuruyen dufay po gama irdeb mata buluŋ kuruy gayenter forok yeŋ haŋ gayen bana mat dawareŋ yeŋbe mata buluŋniniŋ ge teŋ yinŋeŋ ge ma nurde kamyiŋ. ⁵ Niŋgeb fudinde wor po, Al Kuruy po ga hugiŋeŋ denem turuŋ yaŋ irde hitek.

Mere igiy Yesu niŋ yitiŋbe unjkuren po

⁶ Be, deŋbe Yesu Kristu beleŋ bunijeŋ dirke Al Kuruy beleŋ Satan haniŋde mat dawareŋ yeŋ hoy dirde yende dirŋeŋ weŋ diriŋ. Gega dahade niŋgeb gwaha diriŋ al goyen bemel po harhoktiŋ uney saba hoyaŋ wor po gama irde haŋ? Nebe matatiŋ goyen nurdeb deldol wor po irmiŋ. ⁷ Mere hoyaŋ gobe Yesu Kristu niŋ yitiŋ mere igiy goyen moŋ po. Fudinde wor po, al kura beleŋ mere hoyaŋ goyen tawaŋ saba dirde dufaytiŋ wabuŋ yurde haŋ. Irdeb Yesu Kristu niŋ yitiŋ mere igiy goyen buluŋ irniŋ yeŋ kurut yeŋ haŋ. ⁸ Goyenpoga Yesu niŋ yitiŋ mere neŋ beleŋ saba dirtiriŋ goyen al kura beleŋ epte ma tigiri teŋ hoyaŋ mat tagalyeŋ! Neŋbe Al Kuruyen dirŋeŋ weŋ gega, neŋ bana al kura beleŋ gwaha titekbe mata buluŋniniŋ goke teŋ Al Kuruy beleŋ dade kak alare demeyke gor hugiŋ hitek. Al Kuruyen miyoŋ wor gwahade po. ⁹ Ne beleŋ hakot saba gwahade po yimiriŋ goyen haŋka gago sopte dinen

tebaŋ dirhem: Yesu niŋ yitiŋ mere goyen haŋkapyo nurde fudinde yamiŋ gega, al kura hoyaŋ mat saba diriŋeŋ al gobe Al Kuruy beleŋ teŋ kak alare temeyke gor hugiŋ hiwoŋ yeŋ nurde hime. ¹⁰ Ne ga yeŋ hime gabe al beleŋ turuŋ nirnaŋ yeŋ ma yeŋ hime. Hubu wor po! Nebe Al Kuruy beleŋ igiy nini yeŋbe gago yeŋ hime. Al megen niŋ beleŋ moŋ! Munaŋ al beleŋ turuŋ nirnaŋ yeŋ kurut yeŋ hime manhan Yesu Kristuyen meteŋ al fudinde ma hemewoŋ.

Al Kuruy beleŋ Pol hoy iriyiŋ

¹¹ Be, kadne yago, mere direŋ tihim gayen miŋ keŋkela nurnaŋ ko. Yesu niŋ mere yitiŋ momoŋ dirmiriŋ gobe al beleŋ ma teŋ forok irtiŋ. ¹² Mere gobe al kura hitte ma timiriŋ. Irde al beleŋ ma saba nirtiŋ, Yesu Kristu yinŋeŋ po saba nirde nikala niriyiŋ. ¹³ Hakot Yuda marte tikula keŋkela po gama irde mata teŋ hinhem gobe bikkeŋ nurde pasi haŋ. Irdeb Yesuyen alya bereya Al Kuruyen sios goyen buluŋ buluŋ wor po yirde daha mat kura mel goyen pasi po yire yeŋ kurut yeŋ hinhem go manaŋ nurde hanyen gogo. ¹⁴ Nebe asiniŋ yagot tikula keŋkela wor po gama irde heŋbe kahayne kadne fole wor po yirde hinhem. Irde tikula go po keŋkela gama irtek wor po yeŋ nurde hinhem. ¹⁵⁻¹⁶ Gega Al Kuruy beleŋ kawaŋ ma himiriŋya po, “Kamebe meteŋne tiyeŋ,” yeŋ basaŋa niriyiŋ niŋgeb, gago bunijeŋ nirde igiy igiy nirde hoy niriyiŋ. Irdeb ne niŋ yeŋ, “Yeŋ beleŋ gab Urne Yesu niŋ Yuda mar moŋ al miŋ hoyaŋ hitte kuŋ momoŋ yirde tukuyeŋ,” yeŋbe Urmiŋ nikala nird nird niŋ wilakŋeŋ nuryiŋ. Irdeb Al Kuruy beleŋ gwaha niriyiŋ goya goyen po al kura hitte kuŋ daha tiyeŋ yeŋ gusuŋaŋ ma irmiriŋ. ¹⁷ Irde al yeŋ wa Yesuyen mere basaŋ mar heŋ Yerusalem taunde hinhan goyen hurkuŋ yeneŋbe yeŋ hitte mat dufay kura ma timiriŋ. Gwaha titŋeŋbe goyare po Arebia nanjare kuŋ goŋ hinhem. Irde gab mulgaŋ heŋ Damaskus taunde kumiriŋ. ¹⁸ Be, Arebia nanjare mat kuŋ Damaskus taunde himeke kuŋ kuŋ dama karwo hubu hekeb Pita kene yeŋ Yerusalem hurkuŋbe nana fay 15 gayen gor yenya hinaryum. ¹⁹ Gega gorbe Yesuyen mere basaŋ mar hoyaŋ kura ma yinmiriŋ. Yems, Doyaŋ Al Kuruyniniŋde kuliŋ po ga kinmiriŋ. ²⁰ Mere ga dinen hime gabe fudinde wor po. Al

Kuruñbe nurde hi. Usi ma dirde hime. ²¹Be, Yerusalem matbe Siria nanjare kuñbe gor mat Silisia nanjare kumirij. ²²Ningeb go nalure goyenbe Yesu Kristuyen alya bereya sios Yudia nanjare hinhan gobe neya kura awalik hej ne niñ yej al gobe gwahade hiyuj yej ma nurde nunej hinhan. ²³Al mohonje po, “Al gar hakot mudunej buluj buluj dirde Yesu niñ dufaymiñ sañij ird ird saba buluj ire yej kurut yej hinhin al gobe Al Kuruñ niñ biñ mulgarj hekeb Yesu niñ tagalde hi,” yeke goyen po nurde hinhan. ²⁴Goyenbe mel gobe nere mere momoñ go nurdeb Al Kuruñ turuj iramiñ.

2

Yesuyen mere basañ mar belej Polyen metej goyen goke igij nuramiñ

¹Be, Yerusalem taun tubul timirij goyen dama 14 kamereb tebarj mulgarj hej Banabasya Yerusalem hurkaryum. Goyarebe Taitus manañ tej hurkaryum. ²Yerusalem hurkumirij gobe Al Kuruñ belej po ninkeb goyen gama irde hurkumirij. Irdeb mere igij Yesu niñ yitiñ goyen Yuda mar moñ hitte tagalde hinhem goyen Yerusalem niñ Yesuyen alya bereyat doyañ mar momoñ yirmirij. Gega al buda kuruñ dilinde ma momoñ yirmirij. Moñgo metej tej himyen goya kame metej tej hej goyenya dufay hoyañ miñyarj mar belej nurde buluj irnayıñ yej kafura hejbe gogo Yesuyen alya bereya gote doyañ mar po yinmirij. ³⁻⁴Gega goya goyenbe al kura Yesu Kristu gama irhet usi tej hinhan mar belej neñ gabu irtirij bana goñ wayamiñ. Irde Taitus neya hinaryum goyen Grik al keneñbe, “Yuda marte tikula gama irde guba ma yiyyeñbe epte ma Al Kuruñyen dirij hiyyeñ,” yamiñ. Gega Yerusalem taunde niñ Yesuyen alya bereyat doyañ mar kura belej Taitus go guba yej yej ge pakku ma iramiñ. Goyenpoga Yesu gama irhet usi tej hinhan mar gobe Yuda marte tikula tubul tej Yesu po gama irde hinhet goyen daha mat kura nurde merem yañ yirniñ yej wañ mere nurniñ watij yara tiyamiñ. Dufaymiñdebe neñ Yuda marte tikula tubul titij goyen sopte gama irnayıñ yej dumulgarj tej tikula kanduk wor po gote yufuk bana dukuniñ tiyamiñ. ⁵Gega neñ karwobe gwaha titekbe kame derj manañ nurdeb

Yesu niñ yitiñ mere fudinde goyen kenkela po gama irde hinayıñ yeñbe usi mar gote dufaymiñ goyen ma gama irtirij.

⁶Irkeb gor niñ Yesuyen alya bereyat doyañ mar, al belej karkuwañniñ yeñ palap yirde hinhan mar goyen manañ Yesu niñ al saba yirde hinhem goke mere ma tiyamiñ. Hubu wor po! (Be, doyañ mar ma al mali goyen Al Kuruñ dilindebe tuñande po yeneñ hi. Al Kuruñbe al uliñ siñare gayen ma yeneñ hiyen. Dufaymiñ birde goyen yeneñ hiyen. Ningeb ne manañ gwahade po nurde himyen.) ⁷⁻⁸Be, Yesu niñ mere fudinde tagalde hinhem goke doyañ mar gore mere hoyañ kura ma po tiyamiñ. Irdeb Pita belej Yesuyen mere basañ al heñ Yuda mar bana metej tej hikeyabe Al Kuruñ belej farañ urde hinhin gwahade goyen po, ne belej Yuda mar moñ bana Yesuyen mere basañ al heñ metej tej hinhemya wor Al Kuruñ belej farañ nurde hinhin goyen nuramiñ. Ningeb Al Kuruñ belej Yuda mar niñ Pita inyiñ gwahade goyen po ne wor al miñ hoyañ bana kuñ Yesu niñ saba tagalayij yej metej nunyiñ goyen mel gore nurde bebak tiyamiñ. ⁹Irdeb Yesuyen alya bereyat doyañ mar karkuwañ yej nurde yuneñ hinhan al karwo, Doyañ Al Kuruñniñde kulij Yemsyabe kadam warañ Pitaya Yonya gore fudinde Al Kuruñ belej bunijeñ nurde igij igij nirde hinhin goyen bebak tiyamiñ. Irdeb neya Banabasyabe yende metej kadam yej nurde duneñbe awalik hinij yej handerer dandarde amañ amañ diramiñ. Irdeb, “Banabasya geñbe Yuda mar moñ bana kuñ metej tiriryen, munaj neñbe Yuda mar bana metej tej hitek,” dinamiñ. ¹⁰Irdeb, “Al bunijeñ det miñmoñ farañ yurd yurd niñ po gab bitirij sir ma yiriryen,” dinamiñ. Goyenbe ne wor mata gwahade po timewoñ yej nurde hinhem.

Pita belej soñ hiriñ

¹¹Be, kurare kurab Pita go Antiok taunde wayyiñ. Yeñya neyabe Al Kuruñyen metej uñkureñ goyen po tej haryen gega, mata kura Al Kuruñ dilinde buluj mat tej hike keneñ igij ma nurdeb kenkelak po kimiñ mat inmirij. ¹²Mata buluj tiyyiñ gobe gahade: Pitabe al miñ hoyañ Yuda mar moñya dula tej hinhan. Irkeb Yems belej

al kura Yerusalem mat yad yerke Antiok taunde Pita hitte kurkamiñ. Gega Yuda marte tikula gama irde hanñen mar goyen wake yenerbe Pita gobe al miñ hoyañya biñge nene hinhan goke merem yañ niranayij yeñ kafura hirij. Irdeb Yuda mar moñya biñge nene hinhan goyen bada heñ yeñ ge muñ po pat yirij. ¹³ Irkeb Yuda mar kura Yesu niñ dufaymiñ tareñ irtij goyen manañ Pita beleñ mata huwakbe nurd nurd ga buluj mat kuke keneñbe yeñ po gama iramiñ. Irkeb kame Banabas manañ saba fudinde goyen tubul teñ mel gote mata po gama irij.

¹⁴ Be, mel gore Yesu niñ mere fudinde yitiñ goyen tubul teñbe mata hoyañ po teñ hike yeneñbe go mar gote diliñ mar po Pita goyen gaha inmirij: “Gebe Yuda mar al gega, bikkeñ Yuda mar al moñ yara heñ Yuda marte tikula tubul tiyariñ. Goyenbe daniñ al miñ hoyañ gayen Yuda marte tikula gama irnañ yeñ nurdeb mata gogo taha?” inmirij.

¹⁵ Be, neñbe al miñ hoyañ “mata buluj mar” yineñ hityen goyen moñ. Yuda mar wor po. ¹⁶ Gega gayenter neñbe al kura Yuda marte tikula Moseyen saba goyen gama irke Al Kuruj beleñ al huwak yeñ kinyeñ yeñ ma nurde hite. Yesu Kristu niñ po dufaymiñ tareñ irke gab al huwak yeñ kinyeñ yeñ nurde hite. Niñgeb Moseyen saba gore epte ma huwak diryeñ geb, Al Kuruj diliñde huwak hiniñ yeñbe Yesu Kristu niñ po dufayniñ tareñ irde hityen. ¹⁷ Niñgeb Al Kuruj beleñ al huwak yeñ dinyeñ yeñbe Yesu Kristu niñ dufayniñ sañij irdeb Yuda marte tikula gama ma irtekeb tikula go gama irde hanñen mar beleñ neñ gayen “mata buluj mar” dineñ hanñen. Niñgeb Yesu Kristu niñ teñ Yuda marte tikula goyen gama ma irde hite geb, Yesube mata buluj gote miñ al? Moñ, gwahade moñ! ¹⁸ Niñgeb Moseyen saba gobe igiñ moñ yeñ tubul timiriñ gega, sopte mulgañ heñ gama irmeke al beleñ, “Mata buluj tiyañ,” ninnayij gobe fudinde geb, meremiñ goyen epte ma wol heweñ.

¹⁹ Be, Moseyen sabare al kura beleñ saba go gama ma iryeñbe al gobe kamyey yitiñ. Niñgeb nebe saba go gama ma irde himyen geb, nebe al kamtiñ yara saba gote yufukde ma hime. Gogab nebe Al Kurunya heñ yeñ

ge po metey teñ heñ. ²⁰ Niñgeb Yesu Kristu kuruse hende kamyij gwahade po, ne wor yeñya tumñañ kuruse hende kamaryum yeñ nurde hime. Niñgeb gayenterbe nigen dufayner ma kuñ himyen. Gwaha titñeñbe Yesu Kristu beleñ po neya heñ doyañ nirde hikeya kuñ himyen. Irde megen gar hime kuruj gayenterbe Al Kuruj Urmiñ ne niñ amañer wor po nurde naware yeñ gasurje teñ kamyij al goke hekkeñ nurde himyen. ²¹ Be, Al Kuruj beleñ Moseyen saba irteke gab al huwak yeñ dinyeñ keneñbe Yesu Kristu kamyij gobe miñ miñmoñ hiyyeñ. Goyenbe gwahade moñ geb, Al Kuruj beleñ bunijeñ dirde igiñ igiñ dird dird goyen pel ma irde himyen.

3

Al huwak heñ heñ beleñbe Yesu niñ dufay tareñ ird ird gogo po

¹ Be, Yesu Kristu kuruse hende mayke kamyij gobe keñkelak wor po bebak dirmiriñ. Gega dahade niñgeb al kura beleñ usi dirke fudinde yeñ nurañ? Niñgeb goke teñbe deñ Galesia nañare niñ marbe kukuwa wor po yeñ nurd duney hime. ² Nebe det unñkureñ niñ po gusuñar direñ tihim. Holi Spiritbe daha mat tamiñ? Moseyen saba gama irde tamiñ ma Yesu niñ dufaytiñ tareñ irde tamiñ? ³ Bikkeñbe dufaytiñ Yesu niñ sañij irke Holi Spirit beleñ tareñ dirij. Irkeb Al Kuruj diliñdebe wukkeñ hitij hañ. Gega daniñ geb gayenterbe dindikeñ tareñtiñde wukkeñ heñ heñ ge kurut yeñ hañ? Da hard dunke kukuwa hañ? ⁴ Deñbe hañkapyä Yesu niñ teñ kanduk kuruj wor po yeneñ hinhan gobe duliñ yeneñ hinhet yeñ nurde hañ? Moñ! Nebe dulñeñ yeñ ma nurde hime geb. ⁵ Al Kuruj beleñ Holi Spirit dunke mata tiñeñ turñuñ yañ kurayen kurayen yirke yeneñ hinhan goyenbe Moseyen saba gama irde hike dunyij ma mere igiñ Yesu niñ yitiñ goyen nurde dufaytiñ sañij irkeya dunyij? Keñkela dufay henañ ko.

⁶ Be, Al Kuruyen mere asañde gorbe Abraham niñ gahade katiñ hi: “Yeñbe Al Kuruj niñ dufaymiñ tareñ irij. Irkeb Al Kuruj beleñ go keneñbe yeñbe al huwak yeñ nurde unyij,” yitiñ. Niñgeb Abraham mata tiyyiñ goke dufay henañ ko. ⁷ Irde

al kura mar dufaymiñ Yesu niñ tareñ ir-nayin gobe Abrahamyen dirñen weñ wor po henayin goyen keñkela nurde bebak tinañ ko. ⁸ Al Kurunbe kame kame al miñ hoyañ Yuda mar moñ goyen Yesu niñ dufaymiñ saññir irkeb al huwak yireñ yeñ nurde hinhin. Niñgeb bikkenñ Yesu niñ nurde Abraham momoñ iryiyñ goyen Al Kurunyen asañde gahade katiñ hi: “Gebe megen niñ al buda kurunñ gayen nere guramya tarenña teñ teñ hiryonñ hawayiñ,” yitiñ. ⁹ Niñgeb Abraham beleñ Al Kurunñ niñ dufaymiñ tareñ irke guram irde saññir iryiyñ gwahade po, al kura beleñ Yesu niñ dufaymiñ tareñ iryeyñ gobe yeñ manañ Abraham iryiyñ gwahade po iryeyñ. ¹⁰ Gega Al Kurunyen mere kurabe gahade katiñ hi: “Al kura Moseyen saba asañde katiñ hi goyen gama irde hiyeyñ gega, uñkureñ muñ kura soñ hekeb Al Kurunñ beleñ mata buluñ al yeñ kinyeyñ,” yitiñ. Niñgeb megen niñ al tumñañ saba goyen keñkela ma gama irtekb geb, saba goyen gama irniñ yeñ kurut yeñ hañ marbe Al Kurunñ beleñ mata buluñ mar yeñ yinyeyñ. ¹¹ Fudinde, Al Kurunyen mererebe, “Al kura Al Kurunñ diliñde huwak hiyyeyñ al gobe Al Kurunñ niñ dufaymiñ tareñ irdeya kuñ hiyeyñ,” yitiñ hi. Niñgeb Moseyen saba gama irde hinayinbe Al Kurunñ beleñ al huwak ma yinyeyñ. ¹² Moseyen saba gama ird ird mata goya Yesu niñ dufay saññir ird ird mata goyabe tunjande moñ, hoyañ hoyañ wor po. Niñgeb al kura Moseyen saba gama iryeyñ gobe gote yufuk bana po hiyeyñ. Munañ al kura Yesu niñ dufaymiñ tareñ ird ird mata gama iryeyñbe gote yufuk bana po hiyeyñ. Niñgeb goke teñ Al Kurunyen merere gahade katiñ hi: “Al kura mata kura gama iryeyñbe al gobe mata gote yufuk bana po hiyeyñ,” yitiñ. ¹³ Niñgeb bikkenñ neñbe Moseyen saba goyen gama irde hinhet geb, gote yufuk bana po hinhet. Irde keñkela ma gama irtekb hinhet niñgeb, Al Kurunyen bearar tetek wor po hinhet. Gega Al Kurunyen asañdebe, “Al kura he hende kamyeyñ gobe Al Kurunyen bearar bana hi niñgeb, gogo he hende kama,” yitiñ hi gwahade goyen po, Yesu Kristu beleñ dumulgañ tiye yeñbe gasuññiniñ teñbe gogo kuruse hende kamyeyñ. ¹⁴ Go tiyyiyñ gobe Al Kurunñ beleñ Abraham guram irde tareñ iryiyñ goyen Yesu Kristu hitte mat Yuda mar

moñ al miñ hoyañ manañ neñ titiñ gwahade po tenayiyñ yeñbe gogo tiyyiyñ. Gogab neñ tumñañ Yesu niñ dufayniñ saññir irdekb Al Kurunñ beleñ Holi Spirit duney yeñ bikkenñ biña tiyyiyñ goyen tetek.

Bijaya Moseyen sabaya

¹⁵ Be, kadne yago, biña teñ teñ niñ yihim niñgeb, neñ daha mat biña teñ hityen goyen momoñ direñ tihim. Irkeb Al Kurunñ beleñ biña tiyyiyñ gobe mali moñ, det kurunñ wor po yeñ bebak tinayiyñ. Be, al irawa kura mere sege irde biña tiyiryeyñbe kame kadom kura beleñ epte ma walyeyñ. Irde mere go hende mere hoyañ kura ma kiryeyñ. ¹⁶ Al Kurunñbe gwahade po Abraham diliñde biña teñ tebañ teñyabe, “Abraham, geya foñenge kame kame forok yiyyeyñ goyabe guram dirde tareñ direñ,” iniyeyñ. Al Kurunñ beleñ “foñenge” yiriñ gobe al budam niñ ma yiriñ. Al uñkureñ gobe Yesu Kristu niñ po yiriñ. ¹⁷ Ga yeñ hime gate miñbe gahade: Al Kurunñ beleñ Abraham diliñde biña tiyyiyñ goyen dama 430 kuke gab Moseyen saba forok yiriñ. Niñgeb Al Kurunñ beleñ meñde biña tiyyiyñ goyen Moseyen saba gore epte ma walyeyñ. ¹⁸ Be, Al Kurunñ beleñ Abraham bunineyñ irde igiñ igiñ ire yeñbe diliñde biña tiyyiyñ go po gama irde guram irde tareñ iryiyñ. Niñgeb neñ gayen Moseyen saba gama irtekb Al Kurunñ beleñ Abraham iryiyñ gwahade diryeyñ? Epte moñ! Gwaha diryeyñ manhan biña tiyyiyñ gobe miñ miñmoñ hewoñ.

¹⁹ Niñgeb daniñ wor po Al Kurunñ beleñ Moseyen saba goyen kiryiyñ? Gobe mata damiñbe diliñde buluñ goyen al yikala yire yeñbe gogo kiryiyñ. Goyenbe Al Kurunñ beleñ Abraham hitte biña tiyyiyñ al Yesu goyen forok yeñbe Moseyen saba goyen isikamke hubu hiyyeyñ yeñ nurdeya kiryiyñ. Irde Al Kurunñ beleñ Moseyen saba Yuda mar yuniñ gobe miyonñmiñ hulyañ yirke kateñ Mose haniñde keramiñ. Yingenñ haniñde ma uniyeyñ. Irkekb Mose beleñbe kahalte niñ al heñbe saba goyen al momoñ yiriñ. ²⁰ Goyenpoga Al Kurunñ beleñ Abraham diliñde biña tiyyiyñyabe yingenñ po iniyeyñ. Al kura beleñ Al kurunñen mere basañ heñ Abraham momoñ ma iryiyñ.

²¹ Be, gwahade niñgeb, Moseyen saba goreb Al Kurunñ beleñ biña tiyyiyñ goyen walyeyñ? Moñ, epte moñ! Niñgeb saba gore

nej huwa dirke Al Kuruj belej dawaryej manhan saba gore Al Kuruj bija tiyyinj goyen epte walyej yemewoj. Gega gwahade moj. ²² Gwahade yarabe Al Kurujyen asanjdebe al buda kuruj megen haj gabe mata buluj belej po aw yurtinj gwahade katinj hi. Ningeb al kura dufayminj Yesu Kristu ninj po saninj iryej gob Al Kurujya awalik hej Holi Spirit tiyyej yej bija tiyyinj goyen fudinde gwahade go po tiyyej.

²³ Be, Yesu ninj dufay tarej ird ird mata ma forok yirinyabe Moseyen saba gote yufuk bana po hej kuj kujbe Yesu wayyinj. ²⁴ Moseyen saba gobe mata bulujnininj dikala dirde hinhin. Irkeb mata bulujnininj halde huwa diryej al Mesaia ninj nanjkenej hinhet. Al Kurujbe gwaha tej hinayinj yej nurdeb gogo saba go kiriyinj. ²⁵ Irkeb Yesu forok yeke dufaynininj yej ge tarej irde hite geb, gayenterbe Moseyen saba gote yufuk bana ma hite.

²⁶⁻²⁷ Dej manaj baptais tejbe Yesu Kristuya awalikde po haj. Irde al huwak wor po Yesu yara hetek yej nurde haj. Ningeb dejbte tumjanj Yesu Kristu ninj dufaytinj saninj irde Al Kurujyen dirnej wej haj. ²⁸ Ningeb Yuda mar ma Grik mar, doyanj mar ma metej mar, al ma bere wet kuruj goyen Yesu Kristuya hinayinbe al minj unjkurenj po henayinj. ²⁹ Ningeb dejen goyen Yesu Kristuyen al henayinbe Abrahamyen dirnej wej henayinj. Irdeb Al Kuruj belej dirnej wejbe detminj iginj* yunenj yej bija tiyyinj goyen dejen manaj yawarnayinj.

4

¹ Be, dirinj kura kame naninjde det yawaryej yihim goyen goke sopte gaha mat momoj direj tihim: naninjde samujbe urminj. Gega urminj go dirinj wor po hiyyeyyabe metej al kura belej doyanj alminjde samuj dufayminjde epte ma yawaryej go gwahade goyen po dirinj goyen wor dufayminjde mali ma tiyyej. ² Ningeb dirinj po hikeyabe naninj belej al hoyanj yinke yej belej urminj go doyanj irdeb samujminj manaj doyanj yirde hinayinj. Irkeb mereminj gama irde kuj kuj naninj belej nalu kirtinjde gor heke gab iginj yingej dufayminjde dawetminj doyanj

yiryey. ³ Ningeb gwahade goyen po, nej manaj mere fudinde goyen kenjela ma nurde hejyabe tumjanj dufaynininjbe wuk ma yekeb megen ninj tikula yufuk bana po hejbe go po gama yirde hinhet. ⁴⁻⁵ Gega Al Kuruj belej nalu goyenter ga yirinjde gor forok yekeb Urminj tej kerke katyinj goyenbe bere belej kaway kiriyinj. Yejbe nej Moseyen saba yufuk bana hinhet goyen daha wor Al Kuruj hitte yawameke Al Kuruj dirnej wej hewoj yejbe Moseyen saba yufuk bana kaway hejbe nej al yara hirinj.

⁶ Ningeb dejbte Al Kurujyen dirnej wej haj goke tejbe Urminjya haryen Holi Spirit goyen tej kerke bitinjde katej doyanj dirde hiyen. Irkeb gore dirke bitinjde mat Al Kuruj goyen dirinj muknej belej naninj yago hoy yirde hanjen yara, "Ado, Ado" inej hanjen gogo. ⁷ Gwahade geb dejbte Al Kuruj dirnej wej. Ningeb megen ninj tikula kura gote yufuk bana ma haj. Irde kamebe Al Kurujyen det kuruj gote minj mar henayinj.

⁸ Be, hakotbe Al Kuruj ma nurde unej hinhan goyarebe megen ninj tikula po gama irde ungunayen yufuk bana po hej yej ge kafura hej hinhan. Goyenbe ungunura gobe Al Kuruj moj. ⁹ Gega gayenterbe Al Kuruj nurde unej haj. Ma, Al Kuruj belej nurde dunej hi yewej gobe iginj. Ningeb daninj mulgarj hej megen ninj usi tikula gote tarejminj kenejbe gote yufuk bana hokoyanj hininj tej haj? Tarejminj gobe Al Kurujyen tarej folek moj gega, daninj tikula gore dukdawanj dirke kafura hej sopte gama irninj tej haj? ¹⁰ Dejen megen ninj tikulare naluya gagasiya damaya kurayen kurayen yirtinj goyen gama yirde haj. ¹¹ Dejen belej gwaha tikeb duldul wor po metej timirinj yej dejen ge kanduknej nurde hime. ¹² Ningeb, kadne yago, ne belej dejen hitte kuj dejen mata tej hinhan goyen tej hinhem gwahade goyen po, dejen wor ne mata tej hime gayen po tej hinayinj yej gago gusuwanj dirde hime.

Be, hanjkapya ne kuj denja hinhemyabe muj kura buluj ma nirde hinhan. ¹³ Be, hanjkapya wor po dejen hitte mere iginj Yesu ninj yitinj goyen tagalmirinj gobe garbam

* 3:29: Detminj iginj gobe megen ninj samuj ninj ma yitinj. Al Kurujya huginjen hej hej mata goya Holi Spiritya goyen goke yitinj.

belej nirke hoyande ma kuj denjya hej saba dirmirinbe nurde hanj gogo. ¹⁴Garbam himirinj gore kanduk dunyinj gega, nenerj yilwa nirde nakikira ma niraminj. Gwaha titnjenbe Al Kurunjen miyony ma Yesu Kristu yingenj goyen gargar irtinjenj niramijn. ¹⁵Denjbe bitinje mat ne ninj amanenj wor po nurdeb dettinj sanjin kura al hoyanbe epte ma wor po yuntek goyen nebe wilaknenj po nuntek haminj yenj denenj hin-hem. Gega gayenterbe amanj dufaytinj kurunj gobe daha tiyunj? ¹⁶Gayenter mere fudinde gayen momonj dirmekeb asogo dira yenj nurde hanj?

¹⁷ Be, usi saba mar denj bana hanj gobe denj goyen dawarninj wor po yenj nurde hanj. Gega go mar gobe dufayminj bulunj kerdeb gogo tenj hanj. Dufayminjdebe neya denjya awalik hej hite gayen pota yirtekeb nenj ge po nurnanj yenjbe gogo tenj hanj. ¹⁸Goyenbe al kura belej dufayminj iginj po kerde bitinj yad yad ninj kurut wor po yenj hanj kenem iginj yenj nurde hime. Ningeb ne gor henjya ma gor ma henjya wor huginenj gwahade po tenj hinayinj. ¹⁹Woy! Dirinjne yago, denjbe al huwak wor po Yesu Kristu yara hewonj yenj nurde bere kura dirinj urke ulinj misinj katerj hi yara denj ge tenj bene misinj bulunj wor po nirde hi. ²⁰Denj mata tenj hanjyen goke kukuwamnenj wor po nurde hime geb, daha mat kuj kadom genenj tenj iginj mat mere dirmewonj wor po yenj nurde hime.

²¹ Be, denj Moseyen saba gama irde hininj yenj nurde hanj mar goyen denjem momonj nirnanj! Denjbe Moseyen saba gote minj kenkela ma nurde hanj? ²²Ma nurde hanj kenem Moseyen saba gote minj goke Al Kurunjen asanjdebe gahade katinj hi geb, kenkela bebak tinanj ko. Be, Abrahambe urminj waranj minjyanj hirinj. Dirinj kurabe metenj bere belej kawanj kiriyinj. Munanj kurabe Abraham berem wor po belej kawanj kiriyinj. ²³Metenj bere gore dirinj kawanj kiriyinj gobe alyen dufay gama irde dirinj kawanj hirinj. Munanj Abraham berem wor po gore dirinj kawanj kiriyinj gobe Al Kurunj belej Abraham dilinje binja tiyyinj goyen gama irke dirinj kawanj hirinj.

²⁴ Be, Abraham urminj waranjde baranj garebe mata kura dikala dirde hi. Bere kurabe Al Kurunj belej Abraham dilinje binja tiyyinj gote tunjanenj. Munanj kurabe

Moseyen saba kerd yunyinjya binja tiyyinj gote tunjanenj. Ningeb metenj bere Hagar gobe Al Kurunj belej Sainai dugure Yuda mar ninj saba Mose unyinj gwahade goyen. Goke tenjbe saba goyen gama irde gote yufuk bana po hanj marbe metenj bere Hagar hinhin yara po henayinj. Epte ma Al Kurunjen dirnenj wenj henayinj. ²⁵Hagar gobe Al Kurunj belej Arebia nanjare ninj Sainai dugure Moseyen saba Yuda mar yunyinj go goyen yara. Irde bere gobe Yuda marte taun Yerusalem megen ga hi gote tunjanenj. Alya bereya megen gar ninj Yerusalem bana hanj mar belej Moseyen saba gote yufuk bana po hej kanduk tenj hanj gobe Hagar belej doyanj bereminj yufuk bana hinhin go gwahade goyen geb, gogo dinenj hime. ²⁶Gega alya bereya Al Kurunjen gasunje ninj Yerusalem gergenj bana hanj mar gobe doyanj bere Sara gote tunjanenj. Yenjbe Moseyen saba yufuk bana ma hinhin. Irde nenj wor saba gote yufuk bana ma hite geb, bere gote dirnenj wenj yenj nurde hime. ²⁷Bere gob hanjkapyabe niga hinhin. Gega kame al budamde abuyminj hirinj geb, goke Al Kurunjen asanjde gahade katinj:

“Woy, niga bere, gebe dirinj kura ma besa irde hayen. Gega amanj hawayinj.

Dirinje yagobe kame kame bere huginenj unjya hitinj gote dirinj folek, budam wor po forok yenayinj.

Ningeb gebe dirinj kawanj kerd kerd ulinj misinj goyen gwahade yenj ma nurde ha gega,

kame forok yenayinj goke gayenter amanenj nurde tikiinj hawayinj!” yitinj hi. *Aisaia 54:1*

²⁸ Ningeb, kadne yago, denjbe Al Kurunj belej Aisak ninj Abraham dilinje binja tiyyinj gwahade goyen po, denj wor binja titinj bana gonj hej Al Kurunjen dirnenj wenj hitinj hanj. ²⁹Gega Abrahamyen dufayde dirinj forok yirinj goreb urminj hoyanj Holi Spirityen tarende forok yirinj goyen bulunj bulunj iryinj. Ningeb gwahade goyen po gayenter mananj Moseyen saba gama irde hanj mar belejbe Yesu gama irde hanj mar bulunj bulunj yirde hanj. ³⁰Gega itinj belej kulinj bulunj bulunj iryinj goke Al Kurunjen asanjde dahade katinj hi? Asanjdebe gahade hi: “Metenj bereya doyanj bereminjyat urminj waranj gobe epte ma naninje samunj

goyen tumňarjde yawariryerj. Berem wor po gote urmiň belej po gab naniňde det yawaryerj. Niňgeb meterj bereya urmiňyabe yakira tike kuriryerj,” yitiň hi. ³¹ Niňgeb, kadne yago, neňbe meterj bere gote dirňerj wej moň, doyarj bere gote dirňerj wej hite yerj nurde hime. Niňgeb neňbe Moseyen saba yufuk bana ma hite, Yesuyen yufuk bana hite.

5

Yesu Kristu belej Moseyen saba yufukde mat dad sija diriyij

¹ Be, Yesu Kristu belej Moseyen saba gote yufuk bana hej kanduk wor po nurde hinhetde mat dad sija dirkeb Moseyen saba gote yufukde ma hite. Kanduk kuruj dunerj hinhinde mat dawaryij geb, hipirkerj nurde hite. Niňgeb tarej henayij. Irde Moseyen saba kanduk dunerj hinhin goyen bana sopte ma hinayij.

² Ga nurnarj ko. Al hoyarj belej moň, ne Pol gare mere sanij po dirde hime. Derj goyen mulgarj hej Moseyen saba gama irde guba yenayijbe Yesu Kristu derj ge terj kamyij gobe miň miňmoň wor po hiyyerj. ³ Sopte derj tumňarj hayhay direj tihim. Moseyen saba bana goňbe mata kurayen kurayen gama yird yirdmiň meterjerj wor po goyen budam harj. Irde mata goyen tumňarj keňkela ma gama yirnayij marbe mata buluj mar yitiň hi. Niňgeb derj harj bana goň niň al kura saba goyen bana niň mata kurabe guba yerj yerj mata goyen igij yerj nurde guba yenayijbe go mar gobe saba goyen bana niň mata tumňarj gama yirde hinayij. Irde kanduk bana goň hinayij. ⁴ Derj kura kurabe Moseyen saba gama irteke gab Al Kuruj belej al huwak dinyerj yerj nurde gwaha terj harj mar gobe Yesu Kristuya awalik hej hej beleňtirjbe dindikerj walde harj. Irde Al Kuruj belej bunijerj dirde igij igij dirtek belej goyen dindikerj tubul titij harj. ⁵ Munarj neňbe gwahade moň. Neňbe Yesu niň dufayniniň tarej irtekeb Al Kuruj belej al huwak yerj denerj hiyen. Niňgeb kame nalu funarjde wor Al Kuruj belej gwahade po dinyerj yerj fudinde nurdeb Holi Spiritiyen tarejde goyen goke doyarj hej hite. ⁶ Fudinde, neňbe Yesu Kristu yufuk bana hitekeb Al Kuruj dilijdebe guba yenayij ma guba

ma yenayij goyen goke ma nurde hi. Gwahade yarabe dufayniniň yerj ge sanij irde bininiňde mat amarjerj nurde kadniniň fararj yurde hite goke po gab nurde hi.

⁷ Be, hakotbe mere fudinde goyen keňkela wor po gama irde hinhan. Gega ganuj al belej wor po usi dirke wabuň urde mere fudinde gama irde hinhan goyen bada harj? ⁸ Go mar go warj wabuň durarj gobe dufaymiňde po tiyarj. Al Kuruj derj hoy diriyij al gore ma hulyarj yiruj. ⁹ Go mar gobe yis dirňerj muň kura palawa bana hilyarj kurj meterj terj hiyen go gwahade goyen. Niňgeb mel gobe al budam moň gega, derj kuruj gote dufaytij buluj yirde harj. Niňgeb keňkela hej ga hinarj ko. ¹⁰ Nebe derj goyen Doyarj Al Kuruj belej fararj durkeb dufay hoyarj kura ma tenayij wor po yerj nurde hime. Munarj al kura gore dufaytij buluj yirke ħakħak terj harj. Go dirde harj mar gobe tumňarj Al Kuruj belej muruňgem buluj wor po yunyerj.

¹¹ Be, kadne yago, guba yerj yerj mata niň manarj tagalde kurj himyen manhan ulner mere kuruj gwahade ma forok yewoň. Gwaha terj himyen manhan Yesu kuruse hende kamyij goke tagalde himyen goke asogo ma nirde hiwoj. ¹² Niňgeb guba yerj yerj matabe igij yerj goke bitij yade harj mar gobe sikkerj wal wal po moň daha wor tumňarj yalsok manarj yade pasi hewoň yerj nurde hime!

¹³ Be, kadne yago, derjbe Moseyen saba kanduk miňyarj bana goň hikeya Al Kuruj belej dawaryij. Irkeb dufaytirjbe hipirkerj po nurde hanjen. Gega, “Moseyen saba bana ma hite geb, dufayniniňde mali kurj hitek,” yerjbe megen niň mata Al Kuruj dilijde buluj yenerj hiyende gor ma katnayij. Gwaha titjerjbe Al Kuruj belej bubulkuňne wor po yerj nurde dunerj igij igij dirde hi gwahade goyen po, derj wor kadam fararj gurde terj hinayij. ¹⁴ Moseyen saba kuruj gote miň wor pobe gahade yitiň hi: “Gigerj ge amarjerj nurde hayen gwahade goyen po, al hoyarj niň manarj gwahade po nurde hayij,” yitiň. Niňgeb gwahade po terj hinayij. ¹⁵ Gega dapŋa duwi yara hej kadam giserj terj kadam ħijiyam gird ma terj hinayij. Moňgo gwaha terjbe dindikerj ulij kadam buluj gird wor po terj hinayij geb keňkela hej ga hinayij.

¹⁶ Goke terjbe Holi Spirit belej doyar dirde hikeya kuñ hinayij dinej hime. Gogab epte ma dindikejnde dufay buluj gama irde mata tej hinayij. ¹⁷ Megen niñ mata tej tej dufay bulujbe Holi Spirityen dufayya karki yirtek moñ. Holi Spirityen dufayya megen niñ mata tej tej dufay bulujyabe ire asogomya wor po. Ningeb dufay kura gama irde gwaha gwaha tiniñ yeñ nurde hanjen gega, dufay kura belej walde dunkeb bada heñ hanjen. ¹⁸ Gwahade ningeb, Holi Spirityen dufay gama irde hinayijbe Moseyen saba kanduk minjyar gote yufuk bana ma hinayij.

¹⁹ Munaj megen niñ mata bulujbe keñkelak wor po gahade: leplep mata, biñdebe bere niñ buluj mat dufay heñ heñ mata, kuluyen mata yara mata memyak tej tej mata. ²⁰ Irdeb det toneñ al belej yirtij goyen doloñ yird yird mata, kalgaya soyaya mata. Irdeb kadam niñ buluj nurd gunej gunej mata, kadam niñ igij ma nurd nurd mata, awalikde heñ heñ goyen buluj ird ird mata, kadam igij mat hike goke bij ar yeñ yeñ mata, mali bearar tej tej mata, kudin dufayde det komkom heñ heñ mata. Irde awalik dufay walde walde mata, al bij yakamke fitfut tej nende gigen heñ heñ mata. ²¹ Irde kadam kura igij mat hike yeneñbe daniñ neñ gwahade moñ yeñ nurd nurd mata, kukuwa fe nene kukuwa heñ heñ mata gwahade gwahade goyen. Be, al mata gwahade go tej hinayij mar gobe epte ma Al Kurujyen dirjeñ weñ henayij. Irdeb Al Kuruj belej detmiñ yuneñ yirij goyen epte ma yawarnayij yeñ bikkeñ hayhay dirmirij goyen gago sopte dinhem.

²² Gega Holi Spirityen dufay gama irnayijbe igineñ igij forok yenayij. Iginenbe biñde mat kadam niñ amañej nurd yuneñ hinayij, amañ dufay po kuruj hinayij, bij kamke igij po hinayij. Irde kadam kura matamiñ igij hewoñ yeñ doyar heñ heñ ge piñej ma heñ hinayij. Kadam igij igij yirde, yu yirde hinayij, al hoyañ beleñ hekkeñ nurde yuntek mata po tej hinayij. ²³ Irde bekenjnde igij mat al mere yirde mata tej hinayij, irde uliñde po amañ hetek mata fole irde hinayij. Be, mata igij gahade gab megen niñ saba kura gore epte ma bisam yiryen. ²⁴ Fudinde, Yesu Kristuyen alya bereyabe megen niñ dufay

bulujya megen niñ mataya titek titek po nurde hanjen kuruj gobe kuruse hende gasa yirke kamtij. Ningeb megen niñ dufay buluj gama ma irtek hitij hañ. ²⁵ Neñbe Holi Spirit belej doyar dirke kuñ hiyten geb, yende yufukde po hitek. ²⁶ Irdeb neñ harhet harhet mata ma tej hitek, irde al kura bearar tiyi mat ma mata tej hitek, irde kadinij kura igij mat hike yeneñ daniñ neñ gwahade moñ yeñ ma nurde hitek.

6

Al igij igij yirde hinayij

¹ Be, kadne yago, al kura mata bulujde katke keneñbe deñ Holi Spirityen dufay po gama irde hañ mar goreb farañ urde, “Mata buluj go tubul tiya,” innayij. Goyenbe bitijnde yeñ ge bunijen nurde uneyya bekenjnde momoñ irnayij. Irde gwaha tej heñyabe dindikeñ mata buluj goyenteñ kateñ kateñ ge keñkela heñ ga tej hinayij. ² Irde deñ hañ bana goñ kadtij kura kanduk minjyar hekeb kadam farañ gurd tej hinayij. Gwaha tej hinayijbe Yesu Kristu belej mata igij kadtij ge amañej wor po nurde hinayij yirij goyen keñkela wor po gama irde hinayij. ³ Be, al kura mata buluj fole irtek tareñ miñmoñ gega, yingej ge yeñ, “Nebe tareñne yar,” yiyen al gobe yingej goyen po usi irde hiyen. ⁴⁵ Ningeb deñbe matatiñ kuruj goyen Al Kuruj diliñde dahade deney hi goyen goke keñkela nurde ga hinayij. Irde matatiñ goyen igij kenem goke igij amañej nurde hinayij. Irde mata dahade tej hinayij gote murungembe nende gigen Al Kuruj diliñde huwarde yawarnayij. Ningeb kadtij kura mata kura tike yeneñbe, “Yeñbe buluj, neñbe igij,” ma yeñ hinayij.

⁶ Irdeb Al Kurujyen mere niñ saba dirde hiyen al goyen dawet kuraj nurkeb farañ urde hinayij. ⁷ Irde dindikeñ usi ma yirde hinayij. Al Kurujbe al kura beleñ epte ma usi iryen. Ningeb da biñge harnayij gobe gote igineñ po yawarnayij gwahade goyen po, mata dahade tej hinayij gobe gote igineñ manaj gwahade po forok yeñ hinayij. ⁸ Ningeb al kura megen niñ dufay bikkek goyen hapek yar yeñ nurde gama iryenbe dufay bikkek gore po irke Al Kurujyen bearar bana hiyen. Munaj Holi Spirityen dufay po gama irde yeñ beleñ amañ hiyyen

mat po mata tej hiyenbe Holi Spirit belej Al Kurunya huginej hej hej belej goyen kerd unyer. ⁹ Irde Al Kuruj dilinde mata iginj tej tej nij bada ma hetek gob gote iginenbe Al Kuruj belej nalu kiriyinde gorbe yawartek. Nijgeb Al Kuruj dilinde mata iginj tej tej nij pijerj hej bada ma hetek. ¹⁰ Nijgeb al kura faraj urtek hike kenejbe go ma kenej wasak titek. Goyenbe Yesu nij dufaymirj sarjir irde Al Kuruj dirjerj wej hitij goyen mar go wa faraj yurtek.

¹¹ Be, mere dirde hime gayen kejkela kenej bebak tinayij yerbe hanner wor po mere bilmirj karkuwarj gago kayhem.

¹² Be, al kurabe gwaha gwaha titekeb al hoyaj belej iginj dennaj yerj nurde harj mar belej derj goyen guba yerj yerj ge pakku dirde hanjen. Go tej harj gobe Yesu Kristu kuruse hende kamyij mere goyen goke tej kanduk yenerj yenerj nij kafura hejbe gogo guba yerj yerj ge pakku dirde hanjen. ¹³ Moseyen saba gama irtek yerj guba yitij mar goyen wor saba goyen upsinerj ma gama irde harj. Gega al belej al budam guba yukaerj yerj turuj dirnayij yerbe gogo guba yerj yerj nij bitij yade harj. ¹⁴ Gega nebe det hoyaj nij ma po turuj turuj tej hej. Doyaj Al Kuruj Yesu Kristu kuruse hende kamyij goke po ga turuj turuj tej hej. Nebe kuruse hende kamyij al Yesu goyen po gama irde himyen. Irkeb dufayne bikkek megen nij mata gama irde hinhin goyen wor kuruse hende kamyij. Nijgeb megen nij mataya dufayya gote yufukde ma hime. ¹⁵ Be, al kura guba yitij ma guba ma yitij gobe det dirjerj. Al Kuruj belej goke ma nurde hi. Yerjbe al belej Yesu nij dufaymirj tarej irde Al Kuruj dilinde al gergenj hej mata iginj po tej hi goke po ga nurde hi. ¹⁶ Nijgeb saba gayen gama irde hinayij marbe tumjarj Al Kuruj belej bunijerj yirde iginj iginj yirde bij yisikamke iginj po hiworj yerj nurde hime. Yesuyen alya bereya Al Kuruj dirjerj wej wor po hitij goyen tumjarj Al Kuruj belej gwahade po yirworj yerj nurde hime.

¹⁷ Be, mere funarj direj tihim geb. Nebe Yesu nij iginj ma nurde harj mar belej mununke usu budam yawarmirij. Nijgeb usu deljerj gare nebe Yesuyen meterj al goyen dikala dirde hi. Nijgeb derj kura

belej usi saba gama irde sopte kanduk ma nunnayij.

¹⁸ Be, kadne yago, Doyaj Al Kurujnininj Yesu Kristu belej bunijerj dirde iginj iginj dirkeb iginj po hiworj yerj nurde hime. Fudinde wor po.

Efesus

Efesus niñ Yesuyen alya bereya hitte Pol beleñ asañ kayyinj

¹ Nebe Pol, Al Kuruj beleñ basaña nirde Yesu Kristuyen mere basañ al, aposel niryinj. Niñgeb ne beleñbe deñ Efesus taunde niñ mar, Al Kuruj dilinjde wukkeñ hañ, irde bitinjde mat fudinde wor po Al Kuruj gama irde hañ mar goke teñ asañ gago kañ hime.

² Irde Adoniniñ Al Kurujña Doyañ Al Kuruj Yesu Kristuya beleñ bunijeñ dirde iginj dirdeb bitinj yisikamke iginj po hiwon yeñ nurde hime.

Al Kuruj beleñ guram dirde tareñ dirde hi

³ Be, Doyañ Al Kurujniniñ Yesu Kristu Naniñ Al Kuruj turuj irde hitek. Yeñbe neñ gayen Yesu Kristuya hiteke tonniniñ guram yirde sañinj yirtek det goyen tumñañ duneñ hiyen. ⁴ Al Kurujbe nañkinña megeñña ma forok yirdeya neñ gayen Yesu niñ teñbe basaña diryinj. Basaña diryinj goyenbe yeñ dilinjde wukkek heñ ulniniñde merem moñ hinayinj yeñ basaña diryinj. Yeñbe neñ gayen bubulkuñne wor po yeñ nurde duneñbe ⁵ dirinjne weñ henayinj yeñ bikkeñ wor po basaña diryinj. Niñgeb Yesu Kristu gobe dumulgañ teñ teñ metej niñ kateñbe kamiñ. Al Kuruj beleñ mata go tiyyinj gobe yingejde dufayde po gwaha tiye yeñ amañej nurdeya mata gogo tiyyinj. ⁶ Niñgeb neñ bunijeñ dirde iginj iginj diryinj goke turuj irde hitek. Yeñbe Urmiñ goyen bubulkuñne wor po yeñ nurde unej hiyen geb, Urmiñ goke teñ neñ gayen bunijeñ dirde iginj iginj diryinj gobe turuj yañ wor po. Go diryinj gobe neñ beleñ wol henayinj yeñ nurdeya ma gwaha diryinj. Niñgeb gwaha diryinj al Al Kuruj goyen turuj irde hitek.

⁷ Al Kuruj beleñ bunijeñ dirde iginj iginj diryinj gobe kuruj wor po. Niñgeb gogo Yesu darim wok irde kamiñ gore po mata buluñniniñ halde duneñbe dumulgañ tiyyinj. ⁸ Niñgeb Al Kuruj beleñ bunijeñ dirde iginj iginj dirde heñña dufay wukkeya meremiñ keñkela bebañ teñña

kuñ kuñ tareñ dunuj gobe gwahade kura yetek moñ. Kuruj wor po.

⁹ Bikkeñbe Al Kuruj beleñ Yesu Kristube metej gwahade gwahade tiyyej yeñ nurde hinhin dufay gobe banare po hinhin geb, al beleñ bebañ ma teñ hinhan. Gega Al Kuruj yingej nalu kiryinj gobe gayenter forok yitij hi. Irkeb dufaymiñ banare niñ goyen kawan forok irke keneñ bebañ teñ hañ. ¹⁰ Dufay kiryinj gobe gahade: nalu kiryinj goyen forok yekeb det banare niñña kawan niñña, irde megen niñña nañkinde niñña kuruj gayen tumñañ yawañ gabu yirdeb Yesu Kristube det kuruj gote doyañ almiñ iryinj.

¹¹ Niñgeb Israel mar bana neñ gayen wor Yesuya hitekeb Al Kuruj beleñ alya bereyane heñ detne iginj iginj goyen yawar-nayinj yeñ basaña diryinj. Yeñbe dufay kura kerdeb go po gama irde hiyen geb, bikkeñ dufaymiñ kiryinj goyen po gama irde basaña diryinj. ¹² Gwaha diryinj gobe, “Yeñ wa meheñ heñ Yesu Kristu niñ dufaymiñ tareñ irde, yeñ ge po doyañ heñ Al Kuruj sañijmiñ turuj yañ goyen turuj irde hinayinj,” yeñbe gogo neñ wa basaña diryinj. ¹³ Be, deñ wor Al Kuruj beleñ dumulgañ teñ teñ niñ yitij mere iginj fudinde goyen nuramiñ. Irdeb Yesu Kristu niñ dufaytiñ tareñ iramiñ geb, Holi Spirit duneñ yeñ bikkeñ Al Kuruj beleñ biña tiyyinj goyen dunyinj. Holi Spirit dunyinj gobe nere alya bereya yeñ kawa dirdeb gogo Holi Spirit dunyinj. ¹⁴ Holi Spirit dunyinj gobe neñ beleñ go keneñbe kame Al Kurujyen det iginj goyen yawartek nende henayinj goyen bebañ dird dird niñ dunyinj. Be, det yawartek gobe Al Kuruj beleñ alya bereyamiñ yumulgañ teñ teñ metej miñ uryinj goyen kuñ kuñ pasi iryey goyenter gab det goyen yawartek. Niñgeb Al Kuruj beleñ metej kuruj turuj yañ wor po tiyyinj goyen goke turuj irde hitek.

Pol beleñ Al Kuruj gusuñañ iryinj

¹⁵ Niñgeb deñ beleñ Doyañ Al Kuruj Yesu niñ dufaytiñ tareñ irde, Al Kurujyen alya bereya niñ amañej nurde yuneñ hañ gote mere momoñinj nurmirinjde mat wañ wañ ¹⁶ gayenter wor deñ ge teñ Al Kuruj iginj wor po nurd unej unej niñ bada ma heñ hime. Nebe Al Kuruj mere irde heñyabe deñ ge bene sir ma yeñ hiyen. ¹⁷ Irdeb

Doyar Al Kurunjininij Yesu Kristuyen Nanij Al Kurunj denjem turunj yanj wor po gore Holi Spirit dunke dufaytinj wuk irde Al Kurunjbe al dahade goyen denj goyen dikala dirwonj yelj gusunanj irde himyen. Gogab Al Kurunjbe al gwahade yelj kejkela wor po nurde unerjbe yeljya kadam nurd gunerj tej hinayinj. ¹⁸ Irde dufaytinj wuk yeke alya bereya Al Kurunj belej hoy yirtinj mar goyen kame iginj wor po yiryerj gobe dahade goyen bebak tiwonj yelj gusunanj irde himyen. Al Kurunj belej alya bereyaminj yunerj yelj detminj gitik tiyyinj gobe kurunj turunj yanj wor po goyen bebak tiwonj yelj nurde hime. ¹⁹ Irde nejj Yesu ninj dufaynininj sanjir irtinj mar bana Al Kurunjen tarej daha mat metenj kurunj wor po tej hi goyen kejkela bebak tiwonj yelj gusunanj irde himyen. Tarejminjbe kurunj wor po, tarej hoyanj kura goya tunjande yetek mojj. Irde sanjirminj nejj bana metenj tej hi gobe tarej hoyanj mojj. ²⁰ Tarej gobe Al Kurunj belej Yesu Kristu kamyinjde mat isanj hejbe yende gasunje tukuj Doyar Al Kurunj irde hanij yase belej kiriyinj tarej goyen. ²¹ Ninggeb Yesu gobe megen garinj doyar mar kurayen kurayen gote sanjir folek wor po. Yeljbe al denjem yanj gayenter hanja kame forok yelj hinayinja kurunj gote tarej folek wor po. ²² Al Kurunj belej det kurunj gayen doyar yird yird tarejbe Yesu unyinj. Yelj belej Yesu doyar al iryinj gobe Yesuyen alya bereya sios ninj tejbe gogo gwaha iryinj. ²³ Sios gobe Yesuyen ulinj piginj, irde Yesu yingenjbe tonanj. Yelj po ga megenja nanjkinja irde det kurunj gayen doyar yirde hi. Ninggeb det kura epte ma yingenj munj po pat yelj hoyanj po hiyerj. Yesu Kristu goreb sios bana goj hej doyar yirde hi geb, alya bereyaminj kura epte ma yingenj munj po hiyerj. Tumnanj ala yende yufukde po hinayinj.

2

Al Kurunj belej al gergej diryinj

¹ Bikkej denjbe Al Kurunjen mere ma nurdeb mata buluj tej hinhan geb, Al Kurunj dilijdebe al kamtinj hinhan. ² Goyarebe megen ninj mata buluj po gama irde hinhan. Irdeb unjura sanjir minjanj nanja kota ga hanj gote doyarj alyen mere po nurde

gama irde hinhan. Go unjura goreb gayenter alya bereya Al Kurunjen mere pel irde hanj mar goyen doyarj yirde hi. ³ Bikkejbe nejj wor tumnanj mel go hanj gwahade goyen hejbe ulnininje amanj hetek dufay po gama irde hinhet. Irdeb daha mat daha titekeb ulnininje amanj nurtek dufay goyen binininj bana makinj irtewonj yelj nurde hinhet. Go tej hinhetya goyenbe Al Kurunj belej mata buluj tej hanjen mar goke bearar tej gote murungem buluj gitik iryinj goyen nejj wor tetek beljenje hinhet.

⁴ Goyenpoga Al Kurunjen buninjenjbe kurunj wor po, irde nejj gayen bubulkunje wor po yelj nurd nurd mataminj goyen mananj kurunj wor po. ⁵ Ninggeb mata bulunjininj gore po mudunkeb Al Kurunj dilijdeb kamtinj hinhet gega, Yesu Kristu kamyinjde mat isanj hirinj gwahade goyen po, nejj mananj dilijdeb al gergej wor po diryinj. Al Kurunj belej gwaha mat dumulganj tiyyinj gobe buninjenj dirde iginj iginj dire yeljbe gogo gwaha diryinj. ⁶ Nejjbe Yesu Kristuya awalikde hite. Ninggeb Al Kurunj belej Yesu Kristu kamyinjde mat isanj hirinj gwahade goyen po, nejj mananj al gergej diryinj. Irdeb Al Kurunjen gasunje gor Yesuya hej detminj doyarj yirde hinayinj yeljbe gogo al denjem yanj diryinj. ⁷ Nejj gayen Yesu Kristuya hitekeb gogo iginj iginj diryinj. Al Kurunj belej go diryinj gobe buninjenjinj kurunj wor po goyen kawan irmeke al kame hinayinj mar wor kenej bebak tej hinayinj yeljbe gogo gwaha diryinj.

⁸ Denjbe Al Kurunj belej dumulganj tike iginj hanj gobe dindikenje tarejnde mojj. Al Kurunj belej buninjenj dirde faranj durkeb Yesu ninj dufaytinj tarej iraminj geb, gogo dumulganj tiyyinj. Dumulganj tiyyinj gobe dulinj dumulganj tiyyinj. ⁹ Mata iginj kura ma tej hikeya dumulganj tiyyinj. Gogab al kura mata iginj tej hiyerj goke epte ma yingenj ge turunj turunj tej hiyerj. ¹⁰ Al Kurunjbe al gergej dird dird al. Ninggeb mata iginj tej hinayinj yeljbe Yesu Kristuya nenja gabu dirde unjkurenj po dirdeb gergej wor po diryinj. Gwaha diryinj gobe nejj gayen mata iginj tej hinayinj yelj bikkej dufayminj kiriyinj goyen po gama irde gogo gwaha diryinj.

Yuda marya al minj hoyanja yade al minj unjkurenj iryinj

¹¹ Be, guba yey yey mata gobe ulinje niñ mata po geb, gayenterbe miñ miñmon. Goyenpoga Yuda marbe mata gobe fudinde yey nurde gama irde hanyen. Irdeb yinğey ge yey, “Neñbe guba yitiñ mar geb, Al Kurunyen alya bereya,” yey hanyen. Irde deñ al miñ hoyañbe, “Guba ma yey duntin geb, Al Kurunyen alya bereya mon,” dinen hanyen. Niñgeb deñbe bikken dahade hinhan goyen bitin sir ma yiyyey. ¹² Goyareb deñbe Yesu Kristuya gambuñer ma hinhan. Irde Israel mar bana ma hinhan. Irdeb Al Kurun beñ alya bereyamin detmin yunen yey binja tiyyin go tetek ma po hinhan. Deñbe megen gar heñ Al Kurun ma nurd uney hinhan geb, al gore kura igin diryen yey ma po nurde hinhan. ¹³ Bikkenbe Al Kurun bindere muñ kura ma hinhan, gisaw wor po hinhan. Gega gayenterbe Yesu Kristu beñ deñ ge teñ darim wok irde kamyin goke teñbe yeyya heñ Al Kurun bindere wor po hañ.

¹⁴ Yesu Kristube al bin yisikamke igin heñ heñ gote miñ al. Niñgeb bikken neñ Yuda marya deñ al miñ hoyanya kahaltebe bipti sanin kurun wor po hinhan gega, Yesu kamyin goreb bipti goyen upew uryin. Irdeb neñ gayen gabu dirde al miñ unkuñer po hitin hite. Yey beñbe neñ kahalte bipti kurun kadam igin ma nurd guney teñ hoyañ hoyañ hityen goyen upew uryin. ¹⁵ Yeybe neñ ge teñ kamyin geb, goke teñbe Moseyey sabaya gote saba mukñer kurayen kurayen katin kurun goyen pasi kiriyin. Go tiyyin gobe Yuda marya al miñ hoyanya goyen yawan gabu yirde al miñ unkuñer gergeñ, Yesuyen alya bereya yird yird niñ tiyyin. Niñgeb go mata tiyyin gore dirkeb gago awalikde hite. ¹⁶ Yeybe Yuda marya al miñ hoyanya kahalte asogo hiyen goyen kuruse hende kamyin gore po pasi kiriyin. Irdeb al miñ irawa goyen yawan gabu yirde al miñ unkuñer po iryin. Gwaha diryin gobe neñ gayen tumñañ Al Kurunya awalikde hinayin yeybe gogo dumulgañ tiyyin. ¹⁷ Yey beñ waybe deñ Al Kurun bindere ma hinhan yey Yuda mar Al Kurun bindere hinhet marya gayen tumñañ awalikde heñ heñ niñ mere igin goyen momon diryin. ¹⁸ Niñgeb deñya neñya tumñañ Yesu Kristu beñ metey tiyyin goke Holi Spirit titirin geb, yende tareñdebe epte

Adoninin Al Kurun hitte kutek hite.

Al Kurunyen ya balem wor pobe neñ gago

¹⁹ Niñgeb deñ al miñ hoyañ goyen gayenterbe albak yara ma hañ. Neñ gayen Al Kurunyen gasunje hite gwahade goyen po, deñ wor gor niñ alya bereya hañ. ²⁰ Neñ aposelya Al Kurunyen mere basañ mar porofetyabe ya tola yara. Irde Yesu Kristu yinğeybe armo tola go gwahade goyen. Munañ deñbe tola yimiytin goyen hende ya irtin go gwahade. ²¹ Ya kinkininya ya ird ird det kurun gobe kahalte niñ tola kurun goyenter basañ hitin hañ gwahade goyen po, neñ wor tumñañ Yesuyen yufukde gabu irde unkuñer po hite. Niñgeb neñ tumñañ gare po Al Kurunyen ya balem go gwahade yara hite. ²² Munañ deñ wor Yesuya awalikde hañ geb, neñya tumñañ gabu dirde Al Kurun dilinje ya balem wor po dirde hi. Gogab Holi Spiritbe igin deñ bana hiyen. Holi Spirit hiyen deñ gorbe Al Kurun wor hiyen geb, gogo gabu dirde Al Kurun dilinje ya balem yara dirde hi.

3

Al Kurunyen dufay banare hitin goyen kawan forok yirin

¹ Niñgeb goke teñbe ne Polbe deñ Yuda mar mon al miñ hoyañ niñ teñ Yesu Kristuyen metey teñ himeke al beñ nad koyare nerke gago hime. ² Fudinde, Al Kurun beñbe alya bereya buninje yirde igin igin yird yird metey goyen deñ ge teñ ne nunyin gobe nurde hañ gogo. ³ Niñgeb Al Kurunbe dufaymin banare hinhan goyen nikala niryin. Irkeb asañde gar mehenje goke muñ kura kayhem gogo. ⁴ Niñgeb deñ beñ kapyañ heñbe Yesu Kristu niñ yitin mere gote miñ banare niñ goyen ne daha mat nurde hime goyen bebak tinayin. ⁵ Bikkenbe Al Kurun beñ meremin banare niñ goyen kawan ma irde hinhan. Goyenpoga gayenterbe Holi Spirit beñ neñ aposelya porofetya Al Kurun dilinje wukke hityen gayen bebak diryin. ⁶ Be, meremin banare niñ gobe gahade: Yesu Kristu niñ yitin mere igin goyen nurde yeyya heñbe deñ al miñ hoyañ wor neñ Yuda marya tumñañ detmin igin Al Kurun beñ duney yirin gote miñ mar hetek. Irde deñya neñyabe al miñ unkuñer po hitin.

Irde Al Kuruj belej alya bereyamir gwahade gwahade yirej yej biña tiyyir gobe neñ tumñar yawartek.

⁷ Al Kurujbe bunirer nirde igir igir nirde yende metej tej tej tareñ nunyir. Irdeb Yesu niñ yitir mere igir gayen tagal tagal metej nunyir. ⁸ Nebe Al Kurujyen alya bereya kuruj har bana gorj al kura denjem miñmorj wor po yej nurde yuner hanjen gote yufukde hime. Goyenpoga Al Kuruj belej al mali ne gahade gare metej titek moñ gayen metej goyen nunyir. Irkeb Yesu Kristu belej alya bereya igir igir yirde hi gobe kuruj wor po neñ al belej epte ma bebak titek goyen al miñ hoyar hitte tukuj tagalde hime. ⁹ Al Kuruj nanñinja megenya yirir al gore bikkeñ wor po damam damam kuj hinhan kuruj goyen dufaymir banare hinhin goyen al tumñar kawan po momoj yirde tukuj hayir ninyir geb, gago tagalde tukuj hime.

¹⁰ Yej belej gwaha tiyyir gobe dufaymir wukkej igir wor po kurayen kurayen goyen Yesuyen alya bereya sios belej kawan forok yirde hinayir yej gogo gwaha tiyyir. Gogab Al Kurujyen miyoy yingenyja har goya ungura naña kota ga har kuruj goyen Al Kurujyen dufay wukkej kurayen kurayen kuruj goyen nurde bebak tinayir. ¹¹ Al Kuruj belej mata go tiyyir gobe bikkeñ wor po megenya nanñinja ma forok yekeya mata goyen tiyer yej nurde hinhin goyen kuj kujbe Doyar Al Kurujninir Yesu Kristu metej tiyyirde gor matbe dufaymir goyen kawan forok iryir.

¹² Neñbe Yesu niñ dufayninir sanir irde yenyja hite geb, Al Kuruj hitte kuj kuj niñ kandukerj ma nurde hitek. Irde fudinde yerbe neñ ge amañer nurde hi go yej hekkeñ nurdeya igir yej hitte kutek. ¹³ Niñgeb kanduk kuruj kener hime gayen gake, “Neñ ge tej gogo kanduk kener hi,” yej nurdeb goke bitirde bulurj ma nurnayir. Kanduk tej hime gabe derñtir turñur yar heñ heñ ge gago tej hime geb, goke ma nurnayir.

¹⁴ Niñgeb goke teñbe dokolhojne yugulur tej Adoninir dolon irde turuj irde hime. ¹⁵ Yerbe gasuñmirde niñ miyoy yagoya alya bereya megen har goya kuruj goyen yirir. Irdeb yende nanir hirir geb, deñe buda kuruj gobe yej hitte mat

forok yamir. ¹⁶ Niñgeb nebe Adoninir tareñmir turñur yar hende wor po gore Holi Spirit dunke dufaytir tareñ irwoñ yej gusuñar irde hime. ¹⁷ Gogab Yesu Kristu niñ hekkeñ nurd nurd matare mat Yesu gobe deñja hinayir. Irde Al Kurujya al kadñnja niñ amañer nurd yuner yuner matabe megen belej he filginir yanarde hike sanir huwarde har go gwahade hinayir. ¹⁸ Irde deñja kadñtir yago Al Kurujyen alya bereya goyen Yesu Kristu belej der goyen bubulkurjne wor po yej nurde duner hi goyen dahade yej bebak tiwoñ yej nurde hime. Al belej det kurate hendemir, pelyermir, ulyañmiryabe dukurmirya goyen turñar teñbe kurujmir goyen bebak tej hanjen gwahade goyen po, der wor Yesu belej amañer nurd duner hi goyen dahade yej keñkela bebak tiwoñ yej nurde hime. ¹⁹ Yej belej der goyen bubulkurjne wor po yej nurd duner hi gobe epte ma tumñar gwahade yej nurde bebak tinayir. Goyenbe der belej muñ kura bebak tiwoñ yej Al Kuruj gusuñar irde hime. Gogab Al Kurujyen dufayya mata igirya goyen yadeb ep wor po henayir.

²⁰ Al Kurujyen tareñbe neñ bana heñ metej tej hiyen. Irde tareñmir gobe kuruj wor po geb, Al Kuruj belej gwahade gwahade dunwoñ yej nurde gusuñar irde hityen goyen folek wor po duner hiyen. ²¹ Niñgeb Yesu Kristuyen alya bereya sios belej Yesu Kristuya herñbe hugir hugir Al Kuruj denjem turñur yar irde hinayir. Fudinde wor po.

4

Yesuya awalikde heñ unkurer hetek

¹ Niñgeb Al Kuruj belej mata kerde gama irnayir yej hoy diryir goyen po gama irde hinayir. Ga diner hime gabe ne, Doyar Al Kurujyen metej teñja koyare heñ kanduk tej hime al gare goke ug po diner hime gago. ² Niñgeb dindiker ge turuj turuj ma po tej hinayir, diltir kamke balmir po hinayir. Irde al kadñtir kura matamir igir hewoj yej doyar heñ heñ ge piñer ma heñ hinayir. Irde ditir ge amañer nurd guner tej gab matatir hoyar hoyar hinayir goyen goke ma nurde hinayir. ³ Der tumñar Holi Spirit belej bitir yisikamde

kan belej giti dirtij yara dirkeb unjkurenj po hitij yara awalikde hanj. Ninggeb gwahade hej hej goyen bada ma hej goke kurut wor po yej hinayij. ⁴ Dej kuruj gobe hoyan hoyan goyenbe Yesuya hejbe unjkurenj po hanj. Irdeb Holi Spirit dejen bana hi gobe hoyan mijmonj, unjkurenj po. Irde nejen kuruj gabe Al Kuruj belej kame igij diren yej hoy diriyij goke po nurde doyan hejen hite. ⁵ Doyan Al Kurujnininj mananj unjkurenj po, irde yej ge dufayninij sanij ird ird goya baptais tej tenya wor unjkurenj po. ⁶ Al Kuruj wor unjkurenj po. Yejbe nejen kuruj gate Adonininj. Yej belej po gab nejen kuruj gayen doyan dirde hiyen. Irde nenja hejbe meten tej hiyen.

⁷ Goyenbe Al Kurujbe Yesu Kristu belej nejen gayen gwahade gwahade yiren yej nurde hiyen goyen po gama irde buninjen dirde igij igij dirde hiyen. Go dirde hiyen gobe murungem tewen yej nurdeya ma dirde hiyen, dulijen dirde hiyen. ⁸ Gwaha tiyyij goke asanjindebe gahade katinj hi:

“Yejbe Al Kurujnen gasunde hurkurij.
Goyareb Satan fole irde alya bereya Satan
yufukde hanjen mar kuruj goyen
sija yirde yade hurkurij.

Irdeb alya bereya yende tarejen goyen damum monj dulijen yunyij,” yitij hi.
Tikij 68:18

⁹ Be, asande katinj gwahade po, “Yejbe Al Kurujnen gasunde hurkurij,” gote mijbe Yesube megen gar katenj kamde gab huwarde hurkurij goke yitij. ¹⁰ Ninggeb hende mat katyij al Yesu gore po megenja nanjinja irde det kuruj gote mij al wor po hejen doyan yirde hejen yejbe gogo sopte nanjinj fole irde hende wor po Al Kurujnen gasunde hurkurij. ¹¹ Yej belej po nejen alya bereyamij gayen meten kurayen kurayen gote tarejen dunyij. Al kurabe Yesuyen mere basan mar aposel yirde, munanj kurabe Al Kurujnen mere basan mar porofet yirde, munanj kurabe Yesu nij yitij mere igij tagalde tukun tukun mar yirde, munanj kurabe Yesuyen alya bereya doyan yird yird mar yirdeb, kurabe Al Kurujnen mere saba yird yird mar yirtij hanj. ¹² Ninggeb Yesu Kristu belej nejen Al Kurujnen alya bereya sanij gwahade duntij gobe Al Kurujnen alya bereya faran jurtekbe tumnanj tarejen hejen kuruj henayjen yejbe gago tarejenmij

duntij hite. ¹³ Ninggeb meten duntij gobe gwahader kun kun nejen tumnanj dufayninij Al Kuruj Urmij Yesu Kristu nij sanij irde yejbe al gwahade yej nurde nenja kadam nurd gunen tej awalikde hitek. Irdeb Yesuyen mere gama ird ird mataninindebe parguwak yara hejen Yesu belej mata igij tej hinhin gwahade po tej hitek. ¹⁴ Nejen dirij kalak belej mere fudindeya usi mereya nurde bebak ma tej hanjen gwahade goyen ma tej hitek. Al dufaymij dirij kalak yara gwahade gobe usi mar belej mata kurayen kurayen mat usi yirke mata bulunde katenj hanjen. Go tej hanjen gobe makanj duba belej dakdak tuktawanj irke dakdak gobe kwe yiyyen belej gonj ma kuyen go gwahade goyen. Ninggeb nejen usi mere goyen bebak tejen gama ma irtek. ¹⁵ Irde kadninij ge amanen nurd yunen nenja go hende mere fudinde po tej hitek. Gwahade po tej kun kunge Al Kurujnen alya bereya tarejen po hejen Doyan Alninij Yesu Kristu belej mata igij tej hinhin gwahade po tej hitek. ¹⁶ Nejenbe Yesu Kristuyen ulij pigij yara, munanj yejbe tonanjinij yara. Ninggeb al tejen belej kinjinij yukun basan heke al ulij pigij unjkurenj hiyyen go gwahade goyen nejenbe Yesu hitte mat basan hejen kurabe hanij, kurabe kahanj gwahade ala hitij hite. Ninggeb meten nende gigen duntij goyen kadninij ge amanen nurde yunenja meten tej hitekbe nejen tumnanj tarejen hejen yej yara hetek.

Yesu Kristuya hejen al gergejen hitij gote mata

¹⁷ Ninggeb Doyan Al Kurujnen saninde hayhay dire yej gahade mere direjen tihim: dejenbe Al Kuruj ma nurd unen hanjen mar belej mata tej hanjen gwahade ma tej hinayij. Go mar gote dufaybe mij mijmonj wor po. ¹⁸ Dufaymijbe kidomak, titmij wor po, Al Kurujnen mere epte ma bebak titek hanj. Irde go mar gobe binde Al Kuruj pel irde meremij nurtek ma yirde hiyen geb, Al Kuruj belej al gergejen yirtek ma hanj. ¹⁹ Yejbe mata bulumij ge memya muj kura ma hejen hanjen. Irde mata bulun nij amanen nurde go bana po kunge mata goyen tej tej nij po nurdeb mata bulun tej teban tej hanjen.

²⁰ Goyenpoga dejen hanjapya Yesu Kristu nij yitij saba goyen nuraminyabe

mata buluj gwahade gote saba ma nuraminj. ²¹ Denjbe fudinde wor po yej ge saba dirke nuraminj. Irdeb dej Yesu gama irde haj mar goyen mere fudinde Yesu bana hi goyen goke wor saba dirke nuraminj. ²² Ningeb mata buluj tej hinhan goyenterbe dufay bikkek buluj gore lomlom dirke go po gama irde honggay netek hajyen geb, dufay bikkek buluj gobe tubul po tinayinj. ²³ Irkeb matatinjya dufaytinjya gobe Al Kuruj belej sope yirde gergej wor po diryen. ²⁴ Ningeb denjbe dufayya mataya gergej Al Kurujyen goyen bitinj bana yerde yej dilinjde mata huwakya mata wukkenjya goyen po tej hinayinj.

²⁵ Ningeb dej Yesuyen alya bereyabe usi ma tej hinayinj. Mere fudinde po kadam momoj gird tej hinayinj. Nejj kuruj gayenbe miijninj unjkurenj Yesu po geb, gago momoj dirde hime. ²⁶ Be, beararinj belej dirke mata bulujde katnak geb, nurde ga hinayinj. Kadtiinj kura bitinj ar yirde gwahade po hike kuj nana ma kurkuyej. ²⁷ Gwaha tinayinjbe Satan belej buluj dirtek belej kerd unnayinj geb, gwaha ma tej hinayinj. ²⁸ Kawe mata tej haj mar gobe bada po henayinj. Irdeb yingej haninjde metej iginj tej hinayinj. Irde metejminj gote iginej yadebe al kura det kuranj amu hej haj mar goyen faranj yurde hinayinj. ²⁹ Merebe kadtiinj bin buluj yirtek mat ma mere tej hinayinj. Mere iginj faranj yurke tarej hej hitek mere po ga tej hinayinj. Mere iginj gwahade tej hinayinjbe kadtiinj kura kanduk bana hej yul yej haj gore nurdeb sopte tarej hej hinayinj. ³⁰ Irde Holi Spirit gobe kura muj bin buluj ma po irde hinayinj. Al Kuruj belej Holi Spirit dunyinj gobe nalu funanjde alya bereyaminj goyen nigej hitte yumulganj tiyen yej basinja dirde kawa dirtinj yarabe Holi Spirit gogo dunyinj. ³¹ Ningeb denjbe kadtiinj ge buluj nurd nurd mata, mere misinej yan yird yird mata, bearar mata, kwep kwep mata, mere buluj mat tej tej matayabe mata buluj hoyanj kurayen kurayen goyen mananj yubul po tinayinj. ³² Kadtiinj iginj iginj yirde yej ge buninej nurde yuney hinayinj. Irde Al Kuruj belej Yesu Kristu niinj tej mata bulujtinj halde dunyinj gwahade po, dej wor kadtiinj kura buluj dirkeb mata bulujminj halde yuney hinayinj.

5

Al Kurujyen mata hulsi yara go po gama irde hinayinj

¹ Ningeb huginej matatinjbe yej tej hiyen goyen po tej hinayinj. Denjbe Al Kurujyen dirnej wej, yej belej bubulkujne wor po yej nurd dunej hiyen. ² Yesu Kristube nejj gayen bubulkujne wor po yej nurdeb faranj yure yej yingej ge ma nurdeb nejj ge kamyinj. Go tiyyinj gobe Al Kuruj det hamnej iginj muj kura galak irde kumga tej unke hamnej iginj muj nuryej go gwahade goyen iryinj. Ningeb dej wor Yesu belej tiyyinj gwahade goyen po, al kadtiinj ge amanej wor po nurde yuney hinayinj.

³ Denjbe leplep mata ma tej hinayinj, irde mata buluj mormok dapja kukuwa belej mata titnej ma tej hinayinj. Irde det uguj po yade yade niinj ma dufay hej hinayinj. Mata buluj gwahade gobe nejj Al Kurujyen alya bereya belej titek mata mojj geb, gago dinej hime. Ningeb mata gwahade goke dufay muj kura ma po henayinj, irde goke muj kura njut ma yenayinj. ⁴ Denjbe nanyanj mereya mere kukuwamnejja ma tej hinayinj, irde kari mere buluj ma tej hinayinj. Mata gwahade gobe dej belej titek mojj. Ningeb mata buluj gwahade tej hitinj yarabe Al Kuruj po ga iginj nurde unej hinayinj. ⁵ Denjbe mere gayen kejkela nurde hinayinj: leplep mata tej haj mar, mata buluj mormok dapja kukuwa belej titnej tej haj maryabe, det ug po yad yad niinj po dufay hej haj marya gobe Yesu Kristuya Al Kurujya belej alya bereyaminj doyanj yird yird bana goj epte ma hinayinj. Det ug po yad yad niinj po dufay hej haj marbe det gore Al Kurujminj hiyyej. ⁶ Irde al kura go ma kenke waj usi mere miinj miijnmojj ma diryey. Usi mere wor wor goke tejbe Al Kuruj belej mereminj pel irde haj mar goyen bearar yirde buluj yiryey geb. ⁷ Ningeb mata go tej haj mar goya awalik ma hej hinayinj.

⁸ Be, dej goyen bikkejbe mata bulujyen kidoma bana po hinhan. Gega gayenterbe Doyanj Al Kurujyen alya bereya haj geb, hulsi bana haj. Ningeb hulsire niinj mata po ga tej hinayinj. ⁹ Hulsi bana haj marbe mata iginj, mata huwakyabe mata fudindeya goyen kuruj forok yirde hajyen.

¹⁰ Ninggeb matabe Al Kuruj belej iginj nurtek goyen tej tej ninj po kurut yej hinayinj.

¹¹ Irdeb kidomare ninj mata ma tej hinayinj. Mata gwahade gobe iginej iginj kura ma forok yirde hanjen, hubu wor po. Ninggeb deñbe al kura mata gwahade tike yeneñbe kawan po kurj mata gobe buluj yinej mere sañinj po yirde hinayinj. ¹² Nebe mata buluj mar gore mata banare balmij tej hanjen gobe memyak geb, goke tagaltek ma nirde hi. ¹³ Goyenpoga Al Kurujyen mere hulsu yara goreb banare mata buluj tej hanjen goyen kawan forok yiryen. ¹⁴ Al Kurujyen mere hulsu yara gobe deñ bana hiyen geb, goreb almet mata buluj yade kawan forok yirde hiyen. Goke teñbe gahade katinj hi: “Deñ Al Kuruj dilinjde firtinjde hañ marbe huwarnayinj.

Irde deñ Al Kuruj dilinjde kamtinj hañ mar wor huwarnayinj.

Irkeb Mesaia belej meremij hulsu yara goyen dunke deñ bana heñ hulsu melak hitinj yara tej hiyen,” yitij hi.

¹⁵ Ninggeb deñbe keñkela wor po heñ ga hinayinj. Al kukuwa yara ma heñbe al dufaymij wukkek yara heñ hinayinj. ¹⁶ Nalu ga hite gayenterbe mata buluj po kuruj hi. Ninggeb mata iginj tej hitek kura hike yeneñbe kame ga ma yenayinj. Mata gobe tinayinj. Monjo titminen hike nalu ga hubu hiyyen geb. ¹⁷ Irdeb dufay keñkela ma henya mali mali kukuwa belej mata titinj yara ma tej hinayinj. Gwaha titenñbe Al Kurujyen dufay kenerj bebak teñbe go po gama irde hinayinj. ¹⁸ Kukuwa fe deñ buluj dirtek goya nene kukuwa ma henayinj. Gwaha titenñbe Holi Spirit teke gore po doyanj dirde hiyen. ¹⁹ Irdeb tikiñ asandje ninj tikiñya Al Kuruj turuj ird ird tikiñyabe Holi Spirit belej bitinjde tikiñ yupul titinj goyen kadtinj yagoya tikiñ heñ hinayinj. Bitinjde mat amanej wor po nurde Al Kuruj isoka irde tikiñ heñ hinayinj. ²⁰ Irde mata kuruj deñ hitte forok yitij goke Doyanj Al Kurujninij Yesu Kristu deñjemde Nanninij Al Kuruj iginj nurde unej hinayinj.

Ire unyax heñ heñ mata iginj

²¹ Be, deñ belej Yesu Kristu palap irde hanjen goyen matare po kadtinjde mere nurde tej hinayinj. ²² Ninggeb deñ bere almetinj yanbe Yesube Kurujninij yej yende yufuk bana hanjen gwahade goyen almetinj

yagot yufukde hinayinj. ²³ Yesuyen alya bereya sios gote doyanj al wor pobe Yesu gwahade goyen po, albe berem yagot doyanj mar geb. Yesu Kristube yende alya bereya sios gote Yumulganj tej tej Al. Irde sios gobe Yesuyen ulinj piginj yara. ²⁴ Ninggeb sios belej Yesu Kristu yufukde hi gwahade goyen po, deñ bere wor almetinj yagot yufuk bana po heñ meremij kuruj goyen gama po irde hinayinj.

²⁵ Be, deñ al berem yanbe Yesu Kristu belej yende alya bereya sios goyen bubulkunne wor po yej nurde yej ge tej kamyinj gwahade goyen po, deñ wor bertinj yago ninj amanej nurde yunen hinayinj.

²⁶ Yesube alya bereyamij sios belej Al Kurujyen mere nurde go po gama irde fe baptais tej Al Kuruj dilinjde wukkek hinayinj yej gogo sios ninj tej kamyinj.

²⁷ Yenbe alya bereyamij goyen halde wuk yirde, ulinjde firfurnen wor po det hoyanj bulunen kura miñmoñ yirmekeb Al Kuruj dilinjde wukkek kusamuj wor po yire yenbe gogo kamyinj. ²⁸ Ninggeb Yesu belej go tiyyinj gwahade goyen po, deñ al wor bertinj yagobe nindikenjde ulninij yenbe bertinj yago ninj amanej nurde yunen hinayinj. Al kura berem ninj amanej nurde hiyen gobe yingen ge amanej nurde hiyen go gwahade geb. ²⁹ Neñ kuruj gabe ulninij gayen epte ma asogo yirde buluj yirde hityen. Gwaha yirtinenbe paka yirde keñkela sope yirde hityen. Gwahade goyen po, Yesu Kristu wor yingenjde ulinj piginj sios goyen keñkela doyanj irde hiyen. ³⁰ Neñbe Yesuyen hanij, kahanjyabe dilinjya gwahade po geb, gogo keñkela doyanj dirde hiyen. ³¹ Be, alya beremya gabu heñ heñ mata wor gwahade geb, goke Al Kurujyen asandje gahade katinj hi:

“Goke teñbe albe milinjya naninjya yubul tej bere teñbe ire unya hiriryen.

Irdeb alya bereya gobe irawa moñ unjurenj po hiriryen,” yitij. *Tikula 2:24*

³² Mere gabe al mali mali bebak titek moñ, mere gate miñbe kuruj wor po. Mere gabe Yesu Kristuya yende alya bereya siosya ninj yitij yej nurde hime. ³³ Ninggeb deñ al wor mere gayen gama irdeb bertinj yago ninj dindiken ge amanej nurde hañ gwahade goyen nurde yunen hinayinj. Irde deñ berebe almetinj yago palap yirde hinayinj.

6

Dirinya naninya miliyyat mata igij

¹ Be, deñ dirij wor Doyaj Al Kuruj yufukde hañ geb, adotinya mamtiyyat mere nurde gama irde hinayij. Mata gobe Al Kuruj dilijde mata igij, huwak wor po. ²⁻³ Al Kuruj beleñ Mose saba unyijde gor saba kurabe, “Adotinya mamtiyya palap yirde hinayij,” yitij hi. Irdeb saba gote muruñgem niñ biña tenyabe gaha yirij: “Gwaha teñ hinayijbe igij po heñbe ulyañde heñbe arañ ma kamnayij,” yitij. Saba hoyañdebe gwaha kura ma yitij, gayen sabare po gab biña gayen tiyyij.

⁴ Be, deñ dirij nanij yagobe diriñtij yago bearar teñ hitek mat ma mata yirde hinayij. Gwaha yirtijñbe Doyaj Al Kuruj beleñ deñ nanij yago saba dirde matatij sope dirde hiyen gwahade goyen po yirde hinayij.

Metej marya doyaj marmiyat mata igij

⁵ Be, deñ al kurate yufukde heñ metej teñ hañ marbe doyaj martij yago kafura yirde yende mere po gama irde hinayij. Irde bitijde mat wor po Yesu Kristu niñ metej teñ unej hite yara nurdeya metej teñ yuner hinayij. ⁶ Doyaj martij yago beleñ denej hikeya po gwaha titekeb turuj dirnayij yeñ nurdeya ma metej teñ hinayij. Gwaha titññbe Yesu Kristuyen metej mar beleñ metej teñ hanyen gwahade goyen po, Al Kurujyen dufay po gama irde bitijde mat wor po doyaj martij ge metej teñ yuner hinayij. ⁷ Niñgebe deñbe al niñ ma metej teñ hite Doyaj Al Kuruj niñ metej teñ hite yeñ nurdeya bitijde mat wor po doyaj martij metej teñ yuner hinayij. ⁸ Doyaj Al Kurujbe metej al ma doyaj al hitek goke ma muruñgem dunyey. Meteyja mataya igij teñ hinayij mar go po gab muruñgem yunyeñ.

⁹ Be, deñ doyaj mar wor gwahade po metej martij yago buluj buluj ma yirde hinayij. Deñya metej martijyat doyaj altij wor pobe unjuren po, Al Kurujyen gasuñde hi. Yeñbe al kura po igij igij yirde, kurabe buluj buluj yirde ma teñ hiyen geb gago dinen hime.

Al Kurujyen fuleja marte det

¹⁰ Be, merene funañbe gahade: deñbe Doyaj Al Kurujya heñ yende tareñ kuruj

goyen yufuk bana gor heñ tareñ heñ hinayij. ¹¹ Irdeb Satanya fuleja teñ teñde niñ det Al Kuruj beleñ duntij kuruj goyen hor yirde hinayij. Gogab Unjurayen usi mata buluj kuruj goyen igij fole yirnayij. ¹² Neñbe alya ma fuleja teñ hite. Megen niñ mar kidoma bana hañ gote doyaj mar kurayen kurayen goyabe unjura naña kota ga hañ kuruj goya fuleja teñ hite. ¹³ Goke teñ deñbe nalu buluñde unjura asogo yirtek yeñbe fulejare niñ det Al Kuruj beleñ duntij goyen yade hor yirde ga hinayij. Gogab fuleja tukuj muruñde irdeb igij sañij po huwarde hinayij. ¹⁴ Niñgebe tareñ heñ heñ niñbe Al Kurujyen mere fudinde goyen fulejare kuj kuñde niñ mal timtiñej irde ga hinayij. Irdeb mata huwakbe dari mala pet teñ niñ dumuñtij pet teñ hinayij. ¹⁵ Munaj fulejare niñ kañbasañtij yarabe Al Kurujya awalik heñ heñ mere igij goyen tagal tagal niñ gitik teñ ga hinayij. ¹⁶ Irdeb hinayij kuruj goyen Al Kuruj niñ dufaytij tareñ irde hañ gobe maymaytij yara heñ hiyeñ. Gogab unjura beleñ dufay buluj kura deñ hitte kili misiñde kak kerde yumultiñej irde hikeb igij yisikamde hinayij. ¹⁷ Irdeb Al Kuruj beleñ dumulgañ teñ teñ gobe fulejare niñ tonañ aw sañij gwahade goyen hor yirde hinayij. Irdeb Holi Spirityen bidilabe Al Kurujyen mere geb goyen tanarde hinayij. ¹⁸ Irdeb Holi Spirityen tareñde hugiñej Al Kuruj mere irde hinayij. Mere irde heñyabe det kurayen kurayen niñ Al Kuruj gusuñaj irde, dindiker farañ durd durd niñ wor gusuñaj ird hinayij. Mongo mata goyen tubul tinak geb keñkela heñ ga hinayij. Irde hugiñej Al Kurujyen alya bereya budam goyen farañ yuri yeñ gusuñaj irde hinayij.

¹⁹ Irdeb Al Kuruj beleñ ne manañ farañ nurwoñ yeñ gusuñaj irde hinayij. Ne niñbe Al Kuruj beleñ mohonñer mere kerkeb al niñ ma kafura heñ Yesu niñ yitij mere igij gote miñ banare hi goyen tagal tagal niñ gusuñaj irde hinayij. ²⁰ Al Kurujyen mere igij goyen basañ heñ tagalde himeke goke teñbe gago fere irde nad koyare neraj hime. Niñgebe mere tiye yewej goyen monjo kafura heñ mere ma tiyeñ geb, kafura ma heñ mere teñ teñ ge Al Kuruj gusuñaj irde hinayij.

²¹ Be, Tikikus beley gab ne niy yey Polbe metey gwahade gwahade tey hi, irde gasuy gwahade keperde hi yey bebak dirke nurnayiy. Tikikusbe kolne nigen yara. Yeybe Doyay Al Kuruyyen metey goyen binde mat fudinde wor po metey tey hiyen. ²² Goke teybe tey kermeke dey hitte kur momoy diryey. Irkeb gar ney tumnyay dahade hi-tyen goyen nurnayiy. Irdeb yey beley dey goyen tarey hey hey ge faray duryey.

²³ Be, kadne yago, Al Kuruy Nanniniyaya Doyay Al Kuruy Yesu Kristuya beley bitiy yisikamke hiwoy, irde yey beley kadtiy yago niy amaney nurd nurd mataya Al Kuruy niy hekkey nurd nurd mataya goyen dunwoy yey nurde hime.

²⁴ Doyay Al Kuruyninij Yesu Kristu niy hugiyey amaney nurde uney har mar gobe Al Kuruy beley bunijey yirde igiy igiy yirwoy yey nurde hime. Gogo po.

Filipai

Filipai niŋ Yesuyen alya bereya hitte Pol beleŋ asaŋ kayyiŋ

¹ Ne Polbe Timotiya dufay unŋkurenŋ po kerdeb deŋ Filipai taunde niŋ Al Kurunŋyen alya bereya, Yesu Kristuya haŋ mar goyen goke asaŋ gago kaŋ dunenŋ hime. Irde deŋ Yesu Kristuyen alya bereyat doyaŋ marya faraŋ durd durd marya niŋ wor asaŋ gago kaŋ hime. Deyyabe Yesu Kristuyen metenŋ mar. ² Niŋgeb Nanniniŋ Al Kurunya Doyaŋ Al Kurunŋ Yesu Kristuya beleŋ buninŋenŋ dirde igiŋ igiŋ dirde bitinŋ yisikamke igiŋ hiwoŋ yeŋ nurde har.

³ Be, nebe deŋ ge dufay heŋyabe huginŋenŋ deŋ ge teŋ Al Kurunŋ igiŋ nurde unenŋ himyen. ^{4,5} Deŋbe haŋkapyu Yesu niŋ yitiŋ mere igiŋ goyen nuraminŋde mat mere igiŋ goyen tagal tagal metenŋne gayen faraŋ nurkeb waŋ waŋ gayenter manaŋ faraŋ nurde haŋ. Niŋgeb Al Kurunŋ mere irde heŋyabe deŋ beleŋ faraŋ nurde haŋyen goke huginŋenŋ amaŋenŋ nurde himyen. ⁶ Niŋgeb metenŋ igiŋ goyen Al Kurunŋ beleŋ deŋ hitte miŋ uryiŋ gobe gwahade po metenŋ teŋ hike kuŋ kuŋ Yesu Kristu wayyenŋ nalure gab pasi iryenŋ gobe fudinde wor po yeŋ nurde hime.

⁷ Ne beleŋ deŋ ge gwahade nurde dunenŋ hime gobe bener mat wor po deŋ ge amaŋenŋ nurde hime geb, gago buluŋ tihim yeŋ ma nurde hime. Deŋbe ne beleŋ Yesu niŋ yitiŋ mere igiŋ goyen al beleŋ daha buluŋ irnak yeŋ pet teŋ saŋinŋ irde hin-hemyabe faraŋ nurde hinhan. Irde gayenter mere igiŋ goke teŋ koyare himeya wor faraŋ nurd nurd niŋ det yad yerke waŋ haŋyen. Niŋgeb ne gahade gare Al Kurunŋyen metenŋ titek moŋ goyen metenŋmiŋ teŋ himeke faraŋ nurde haŋ gobe deŋ goyen neya tumŋaŋ gar heŋ metenŋ teŋ hite yara nurde hime. ⁸ Niŋgeb deŋ gwaha nirde haŋ mar goyen kuŋ dentek wor po nirde hi, irde Yesu Kristu beleŋ deŋ ge amaŋenŋ nurde dunenŋ hi gwahade goyen po, ne manaŋ deŋ ge amaŋenŋ nurde dunenŋ hime. Dufay gwahade heŋ hime gobe Al Kurunŋ wor fudinde yeŋ nurde hi.

⁹ Be, nebe deŋ ge teŋ Al Kurunŋ gahade gusuŋaŋ irde himyen: kadtinŋ ge amaŋenŋ nurde yunerŋ yunerŋ matabe kurunŋ hiyyen. Irde gwaha teŋ heŋyabe mere fudinde bebak teŋ teŋ goya mata iginŋya bulunŋya yenenŋ bebak teŋ teŋya goyen wor Al Kurunŋ beleŋ tareŋ irwoŋ yeŋ gusuŋaŋ irde himyen. ¹⁰ Gogab Al Kurunŋ dilinŋde mata igiŋ wor po goyen po teŋ hinayiŋ. Gwaha teŋbe Yesu Kristu waŋ waŋ nalurebe mata bulunŋinŋ miŋmoŋ, ultinŋde merem moŋ wor po hinayiŋ. ¹¹ Be, deŋ ge Al Kurunŋ gusuŋaŋ irde himyen kurabe Yesu Kristu beleŋ faraŋ durkeb mata igiŋ budam po teŋ hinayiŋ yeŋ goke gusuŋaŋ irde himyen. Gogab al beleŋ matatinŋ yenenŋbe Al Kurunŋ deŋem turŋuŋ yaŋ irde isoka irde hinayiŋ.

Yesu niŋ po nurde ga hitek

¹² Be, kadne yago, Yesu niŋ yitiŋ mere igiŋ goyen tagalde himeke igiŋ ma nurde haŋyen mar beleŋ nad koyare neraŋ hime gago. Goyenbe mere igiŋ gobe kurunŋ heŋ kuŋ hikeb al budam nurde haŋ. ¹³ Niŋgeb Roma gabman doyaŋ al kurunŋyen ya kurunŋ doyaŋ ird ird mar tumŋaŋ, irde gar niŋ al hoyanŋ budam wor ne niŋ yeŋbe, “Yeŋbe Yesu Kristuyen metenŋ al geb, koyare hi gogo,” yeŋ nurde haŋ. ¹⁴ Irde nebe koyare hime gake kadne yago beleŋ haŋkapyabe kandukŋenŋ nurde hinhan. Gega gayenterbe koyare hime gate iginenŋ forok yeke yenenŋbe Doyaŋ Al Kurunŋ niŋ biŋ hek wor po irde haŋ. Irdeb tareŋ heŋ sabaminŋ tagal tagal niŋ kafura ma heŋbe kawan po al momoŋ yirde tukuŋ haŋ.

¹⁵ Fudinde, al kurabe ne beleŋ Yesu Kristuyen mere tagalde himekeb deŋne kurunŋ heŋ hi goyen nenenŋbe daniŋ neŋ gwahade moŋ yeŋ nurde daha mat kura fole irniŋ yeŋ nurdeya Yesuyen mere tagalde haŋ. Munanŋ kurabe fudinde wor po, dufay igiŋ kerdeya metenŋ go teŋ haŋ. ¹⁶ Dufay igiŋ kerde metenŋ teŋ haŋ mar gobe Yesu niŋ yitiŋ mere igiŋ goyen al beleŋ daha buluŋ irnayinŋ yeŋbe mere igiŋ goyen saŋinŋ ird ird metenŋ goyen Al Kurunŋ beleŋ ne nuntinŋ yeŋ nurde haŋ geb, ne niŋ amaŋenŋ nurdeb mere igiŋ goyen tagalde tukuŋ haŋ. ¹⁷ Gega kurabe biŋde dufay buluŋ kerdeya Yesu Kristu niŋ tagalde haŋ. Go mar gobe yinŋenŋ ge po nurde tagalde haŋ. Irde dufayinŋdebe, “Yesu niŋ tagalteke gab goke

igij ma nurde hanj mar belej Pol koyare hi goyen buluj buluj irnayij,” yey nurdeb gogo tagalde hanj. ¹⁸ Goyenpoga Yesu Kristuyen merebe kuruj hej kuj hi. Dufay igij mat, ma buluj mat wet kura goyenbe, Yesu nij yitij mere igijbe kuruj hej kuj hi. Nijgeb daha yewey? Nebe goke igij wor po nurde hime. Irdeb kame wor gwahade po amanej nurde hej. ¹⁹ Ga yey hime gabe de j belej Al Kuruj gusuhanj irde hike Holi Spirit belej faranj nurke koyare hime gayen sijare kwe j yey nurde hime geb, gago huginij amanej nurde hejya dinen hime. ²⁰ Nebe Al Kuruj belej meten nuntij goyen sorj ma hemewoj, irde meten igij po timewoj wor po yey nurde himyen. Irde tarenj po hej meten te jbe gor mat Yesu Kristu denem turuj yaj irde hinhem gwahade po, gayenter wor gwahade goyen po te j hej. Kamenj, ma hej goyenbe gwaha po te j hej. ²¹ Goyenbe dani j geb megen gar hime? Gobe Yesu Kristu nij po te j megen gar hime. Munanj kamenj wor wor gobe yeyja hire j geb, goke igij wor po yey nurde hime. ²² Goyenbe go ma kamde megen gar he j yey ge meten te j himeke gote igine j forok yenayij goyen wor igij wor po. Nijgeb damijbe igij yewey? He j he j wet kura ma kamde kamde wet kura? Neb go ma nurde hime. ²³ Nebe dufay irawa gayen kahalte hime. Dufaynerbe kamde dubul te j Yesu Kristu hitte kuj yeyja he j he j gobe igij wor po yey nurde hime. Gobe duli j megen gar he j he j gote folek. ²⁴ Goyenpoga de j ge te j megen gar he j faranj durd durd goyen wor det kuruj wor po yey nurde hime. ²⁵ Nebe fudinde gwahade po yey nurde hime geb, de jya hitek yey nurde hime. Gogab de jya he j faranj durmeke Yesu nij hekke j nurd nurd matatij gobe sanij he j kuruj he j hiyen. Irde yey ge hekke j nurde he jyabe amanj dufay mananj bitij bana forok yey hiyen. ²⁶ Nijgeb ne gayen sopte de j hitte kumeke nene jbe Yesu Kristuya he j amanj he j hanjen gobe sopte kuruj wor po hiyyen.

²⁷ Be, de jbe mata igij, Yesu Kristuyen mere igij bele j yitij goyen po te j hinayij. Gogab kuj denen ma gar po yar kura he j goyenbe dufaytijde metenij te j te j goyen tarenj po kerde hanj gote mere momoj nurenj. Irde Yesu nij yitij mere

igij goyen al bele j nurde yey ge dufaymij sanij ird ird nij meten titek yey gabu irde meten te j hinayij mere momotij wor nurenj. ²⁸ Irdeb asogo dirde hanj mar goke kafura ma he j hinayij. Asogo dirde hanj mar gobe de j bele j yey ge kafura ma he j hike denenbe de j bele j yey fole yirtij goyen bebak tinayij. Fole yirtek tarenj dunyey albe Al Kuruj nijgeb, gogo de j bele j mel goyen fole yirnayij. ²⁹ Al Kurujbe Yesu Kristu nij dufaytij tarenj ird ird mata po ma dunyij. Yey ge te j kanduk yene j yene j mananj dunyij. Det irawa gabe al mali yawartek mo j, Al Kuruj bele j basi ja yirtij mar po ga yawarde hanjen. ³⁰ Be, hanjka kanduk yade hanj gobe hakot ne ulner forok yeke yene j hinhan go gwahade goyen yade hanj. Irdeb hanjka mananj kanduk go bana po hime goyen gote mere momojne wor nurde hanj gogo.

2

Yesu Kristuyen mata gama irde hinayij

¹ Be, Yesu Kristuya he j he j gore kura de j goyen sanij he j he j nij faranj durde hi? Irdeb yey bele j de j goyen bubulkujne wor po yey nurd dunen hi gore kura bitij yurum irde hi? Irdeb Holi Spiritya kura he j awalik he j hanj? Irde kadtij ge bunijer nurde igij igij yird yird dufay kura he j hanj? ² Be, gwaha te j hanj kenem dufaytijya bitijya unjkurenj po irde hinayij. Gwaha te j hinayijbe goke amanej wor po nurenj. ³ Be, metenj kura tini j yeybe dufaytijde dindikenj ge po nurde al bele j turuj dirnanj yey ma meten te j hinayij. Gwaha titen jbe ne j nurhet nurhet mata go tubul te jbe dindikenj bande yird yird mata te j hinayij. ⁴ Irde de j dunjkurenj dunjkurenj goyen dindikenj ge po nurd nurd mata ma te j hinayij. Kadtij ge wor nurde faranj yurde hinayij. ⁵ Matatijbe Yesu Kristuyen mata yara wor po te j hinayij. ⁶ Yeybe Al Kurujya tunjande gega, dufaymijdebe, “Nebe Al Kurujya tunjande geb, yey hi gwahade po ne wor de jne turuj yaj hewey,” yey ma nuryij. ⁷ Gwaha titen jbe denem turuj yaj goyen tubul te jbe meten al denem mo j yara hirij. Nijgeb yeybe al he j kawanj he jbe mataminj, dufaymijya meremijya tumhanj al bele j te j hanjen goyen te j hinhin. ⁸ Gega ne nurhem nurhem mata ma

tenjbe Al Kuruj belej gwaha tiyayinj inyinj go po nurde gama irde kuj kujbe kamde kamde wor kinyinj. Goyenbe kuruse hende kamde kamde goyen wor Al Kurujyen dufay geb, go po gama iryinj. ⁹Goke tenjbe Al Kuruj belej denjem yanj wor po irdeb det kuruj gayenbe yey yufuk bana po yiryinj. ¹⁰Ningeb al ma det nanjingdeya megen gar niyabe megej binde niyja gore tumjarj Yesu turuj irnij yeybe urguj karj dokol-honj yuguluj tenj turuj irde hinayinj. ¹¹Irdeb kawan po Yesu Kristube Doyarj Al Kuruj yey hinayinj. Irdeb mataminj gokeb Naninj Al Kuruj denjem turuj yanj irnayinj.

Mata iginj al belej gama irtek po tenj hinayinj

¹²Ningeb kadne yago, Al Kurujyen mere kejkela gama irde hinayinj. Denjbe hakot neya tumjarj hinhetyabe Al Kurujyen mere kejkela gama irde hinhan. Ningeb gayenter neya tumjarj ma hite gega, Al Kurujyen merebe gama po irde hinayinj. Gobe det kuruj wor po geb. Al Kuruj belej bikkej dumulgarj tiyyinj geb, denj tumjarj Al Kuruj kafura irde palap irde henja mata iginj tenj tenj niy kurut yey hinayinj. Irdeb kamebe dawaryej. ¹³Al Kurujbe mata iginj yey belej amanej nurde hi goyen goke bitinj huwarke wilaknej nurde tenj hinayinj yey denja henj huginnej metej tenj hi. Denj belej iginj gwaha tenj hitek tarejbe yey belej dunej hi.

¹⁴Irdeb det kura yirde hanj goke kadom mohonde tenj njagak ma yey hinayinj. ¹⁵Al Kuruj dirnej wenjbe buluj kura ma tenj hanjen. Ningeb denj wor ultinje merem moj henj dufay buluj miymoj hinayinj. Denjbe megen niy mar dufayminj buluj, irde mataminj wor buluj goyen kahal bana hanj gega, ultinje merem moj, irde dufay bulujtinj miymoj hinayinjbe dinambe belej wawuj melak henj nanjingde agat urde hanjen go gwahade goyen yirde hinayinj. ¹⁶Gwaha tenj henjbe Al Kurujya huginnej henj henj mere goyen sanjij po tanarde hinayinj. Gogab ne gayen Yesu Kristu waj waj nalure goyen denj ge metej tenj hin-hem goyen duldul ma metej timirinj, iginnej yanj hirinj yey nurdeb goke amanj hewej.

¹⁷Be, denj belej Yesu Kristu niy dufaytinj tarej irde hanj gobe dapja gasa yirde Al Kuruj galak irde doloj irde hanjen go

gwahade goyen. Ningeb denj mata go tenj hanj goyen tarej wor po henj henj ge tenj iginj amanj hende kamej yey nurde hime. Gobe dapja gasa yirde Al Kuruj galak yirtinj go hende wain wogortinj go gwahade goyen. Ningeb denj ge tenj kamej goke amanej nurde hime. Denj wor Al Kurujya awalikde hanj goke amanj henj hinayinj. ¹⁸Ningeb denj wor goke amanej nurnayinj, irde neya tumjarj amanj hetek.

Timoti Filipai taunde tenj kerke kuj kuj niy yirinj

¹⁹Be, Timoti gayen aranej muj kura tenj kermeke denj hitte kuj kuj gobe Doyarj Al Kurujyen dufay kenem aranej tenj kermeke kuwoj yey nurde hime. Gogab mulgarj henj waj dende mere momoj kura momoj nirkeb amanj hewej. ²⁰Al kura yey yara ma hi. Yey muj po gab bener dahade nurde hime goyen kejkela nurde hiyen. Irde binde mat wor po denj ge nurde faranj durd durd niy po nurde hiyen. ²¹Al hoyarj kuruj gabe yingej ge po nurdeb Yesu Kristu niy ma nurde hanjen. ²²Gega denjbe Timotiyen mata iginjbe gwahade yey nurde hanj gogo. Yenja neyabe ire naninjya belej metej titnej tenj Yesu niy yitinj mere iginj goyen goke metej tenj haryen. ²³Ningeb dufaynerbe Timotibe aranj po tenj kermeke denj hitte kuwoj yey nurde hime. Goyen-poga mata dahade ne hitte forok yiyyej goyen bebak tenj gabe tenj kermeke kuyej yey nurde hime. ²⁴Irdeb Doyarj Al Kuruj belej ne gayen aranj po denj hitte kuj kuj belej goyen fudinde wor po kerd nunyey yey nurde hime.

Epafroditus tenj kerke kuj kuj niy yirinj

²⁵Goyenbe Timoti gayen gor ma kuj hikeyabe dufaynerbe Epafroditus tenj kermeke mulgarj henj denj hitte kuyej gabe iginj yey nurde hime. Yeybe kolne yara irde metej kadne wor po. Yeybe ne gayen Yesu niy tenj Satanya fuleja tenj tenj al himirinj gwahade goyen po, yey wor Yesuyen fuleja al hirinj. Irde det niy amu henj himyen goyen faranj nurde damu tenj nunej nunej niy denj belej hulyanj irke wajbe faranj nurde hiyen. ²⁶Yenjbe denj tumjarj goyen denmewoj yey nurde hi. Irdeb garbam buluj wor po heke mere momojminj nurnanj goke kanduknej wor po nurde hi.

²⁷Fudinde wor po, yerbe garbam kuruj hej soj kamuj. Gega Al Kuruj belej buninjer iruj. Irde ne niy yer, "Monjo Epafroditus kamkeb biy misinj kuruj katyer," yerbe buninjer niruj geb, gogo sope irke iginj hiyuj. ²⁸Ningeb goke tejbe arajer po tej kermeke dey hitte kukeb sopte kenerbe amaj henayinj. Irkeb ne wor bene misinj kuruj ma kater. ²⁹Ningeb Epafroditus gayen Doyaj Al Kurujyen amaj matare gargar irde iginj iginj irde hinayinj. Irdeb al hoyaj kura Epafroditus ghade gayen wor yenerbe gargar yirde hinayinj. ³⁰Yerbe Yesu Kristuyen metej tej hejya soj kamuj. Dindiker hantiyde faraj nurtek gob meterej geb yer hulyaj irke wajbe faraj nurde hejya gogo soj kamuj. Ningeb palap irde hinayinj yerbe gago diner hime.

3

Ulninijde mata tej tej niy ma hekker nurde hitek

¹Be, kadne yago, merene pasi irej tihim. Nebe mere mij unjkuren hanjka pya momoj dirmirin goyen po sopte kaj duner duner ge kandukerj ma nurde hime. Gogab gorebe dey goyen faraj durde det kura buluj dirtek goke pet dirde hiyer. Momoj direj tihim gobe gahade: Doyaj Al Kurujya hej amaj hej hinayinj. ²Irde mel Yuda mar kura gore guba mata niy tagalde hanj goke kenkela hej ga hinayinj. Go mar gobe kulu duwi yara geb mataminj gore buluj dirnayinj. ³Fudinde wor po, Al Kuruj diliyde guba yer yer mata fudindere kutij marbe nerj gago, yerj moj. Nende guba yer yer matabe Holi Spirityen sanjyde Al Kuruj doloj irde hityen, irde Yesu Kristuya hej amaj hej hityen gogo. Nerbe ulniniyde guba yer yer mata gore muj kura iginj diryer yer ma nurde hime.

⁴Fudinde, bikkenbe ne belej ulniniy sope irde wukkerj hej hej mata goyen goke hekker nurtek gote mijbe budam wor po hinhan. Ningeb al kura belej, "Nebe mij gwahade geb, ulij sope ird ird mata goke hekker nurde hime," yiyerj al gobe epte ma fole niryer. ⁵Nebe kawanj hej nana fay 8 hemekeb Yuda marte mata gama irde guba yer nunaminj. Nebe Israel mar al biy tolak wor po, irde Benyaminyen minde mat watij. Mamneya nanneyabe Hiburu

mar wor po, hoyaj muj kura moj. Irdeb Moseyen saba goyen kenkela gama ird ird niy tejbe Farisi mar al himirin. ⁶Irdeb hakotbe Yuda marte tikula goke amajer wor po nurde hinhem geb, Yesuyen alya bereya sios goyen daha wor hubu hewoj yer nurde buluj buluj yirde hinhem. Nebe Moseyen saba gama irde al huwak hej hej mata kuruj gobe kenkela po gama irde hinhem. Kura muj soj ma hej hinhem. ⁷Goyenpoga iginj niryer yer nurde hinhem mata kuruj goyen Yesu Kristu niy tejbe mij mijmoj wor po yer nurdeb yubul po timirin. Gayenter wor gwahade po nurdeb gwaha tej hime. ⁸Irde Doyaj Al Kurujne Yesu Kristuya kadam nurd gunerj tej awalikde hej hej gobe det kuruj wor po geb, det hoyaj kuruj gobe mij mijmoj nirde hiyen. Ningeb yer ge tejbe det hoyaj kuruj gobe yemeyde pasi himirin. Det hoyaj kuruj gobe neban yer yener himyen. ⁹Gogab Yesu Kristube nere hiyerj, irde yerja awalikde hirej yer nurde himyen. Nijerbe Moseyen saba kenkela gama irde al huwak hej hej gobe tubul timirin. Irdeb Yesu Kristu niy dufayne tarej irde himere matbe Al Kuruj diliyde huwak hej hej belej gama irde hime. Al Kuruj diliyde al huwak hej hej gokeb Yesu niy dufayniniy tarej irde hiyen geb, gogo al huwak yer dener hiyen. ¹⁰Nebe Yesu Kristuya kadam nurd gunerj tej awalikde hirewoj, irde Al Kuruj belej Yesu kamke isaj hirinj gote sanjij goyen nigerj wor nurmewoj yer nurde hime. Irdeb yerj kanduk yenerj hinhin gwahade goyen ne manaj yenerj himewoj, irde yerj belej alyen mata buluj goke kamyinj gwahade goyen po, ne wor mata buluj ulner hanj gayen pasi yirmewoj yer nurde hime. ¹¹Gwaha tej gabe Yesu kamyinjde mat huwaryj gwahade goyen po, ne wor gwaha timewoj yer nurde hime.

Murungem iginj tej tej niy kurut yer hitek

¹²Be, mata goke yer hime kuruj gobe bikker yawarmij yer ma yer hime. Irde muj kura bulujnem moj, iginj po hime yer ma yer hime. Goyenpoga Yesu Kristube ne belej yerja awalik wor po hej hej niy kurut yer hime gate murungem gunerj yerbe bikkerj basija niryinj geb, murungem goyen temewoj yer kurut wor po yer hime gago. ¹³Goyenbe, kadne yago, nigerbe

murungem goyen tumňarj yade pasi himinj yej ma nurde hime. Gwaha titňejbe det harhokne belej haň goke ma nurde hejbe det kame wanayinj goyen yawarmewoj yej kurut wor po yej hime. ¹⁴ Ningeb Yesu Kristuya awalikde hej gama ird ird mata gote murungem Al Kuruň belej nunerj yej basaňa niryinj geb, murungem goyen yawarej yej Yesu Kristuya awalikde hej gama ird ird niň kurut wor po yej hime. Kup yej yej karire kup yej haň marte mata yara, tejne ilhal teň dufayne unjkurenj po ird kurut yej hime.

¹⁵ Goyenbe gwaha teň teň gobe ne po moň. Neň Yesu gama ird ird matare parguwak yara hitinj marbe tumňarj mata goyen teň hitek. Munarj deň haň bana goyen al kura dufay gwahade ma kerde haň kenem go mar goyen wor Al Kuruň belej dufaymiň wuk yirkebe babak tinayinj. ¹⁶ Goyenbe neňbe mere fudinde haňkapyta titirinj geb, go po tanarde gama ird hitek.

¹⁷ Ningeb, kadne yago, deňbe ne mata teň himyen gwahade goyen po gama nirde hinayinj. Irdeb deň gama ird hitek mata kura neň belej dikala dirtirinj goyen al kura gama ird hike yeneňbe deň wor gwahade po teň hinayinj. ¹⁸ Ga dinerj hime gabe al budam mata buluň teň haň gorebe Yesu Kristu kuruse hende kamyinj goyen asogo ird haň geb, gago momoň dirde hime. Mere gabe huginjer momoň dirde hinhem goyen gago sopte delne fimiň manarj dinerj hime. ¹⁹ Be, Yesu Kristu asogo ird haň mar gote al kuruňmiňbe biňge, ird mata kura memyak nurtek goyen iginj tihit yej parpar teň haň, ird dufaymiňbe megen gar niň mata buluň niň po nurde haň. Ningeb gwahade mar gobe kuň kuň funarjbe kak alare po kunayinj. ²⁰ Goyenpoga neňbe Al Kuruňyen gasuňde niň alya bereya. Irde Doyarj Al Kuruň Yesu Kristu, Dumulgarj teň teň Alniniň belej Al Kuruň hiyende mat waň waň niň po doyarj heň hite. ²¹ Yej belej katejbe ulij turuňj yarj wor po hitinj gwahade po, tareňmiňde nende ulniniň saňinj miňmoň gayen wor yende yara saňinj yiryen. Gwaha yiryen tareňmiň gobe megerja naňkinja ird det kuruň gayen yinjenj yufukde verde doyarj yirde hi gote tarejde yiryen.

4

Neňbe awalikde hej amarj hejbe dufay iginj po teň hitek

¹ Ningeb, kadne yago, deň ge amanej wor po nurde dunerj hime, ird kuň denmewoj wor po yej nurde hime. Deň niň nurde hejbe bener mat amarj dufay po forok yej hiyen. Irdeb Al Kuruň niň metej teň himyen gote murungembe deň gogo yej nurde himyen. Ningeb Doyarj Al Kuruňya heň saňinj hanjen gwahade po saňinj wor po heň ga hinayinj.

² Be, Yuodiaya Sintikeya, derbe merene ga nuryi ko. Derbe Doyarj Al Kuruňya heň ire babamya wor po hitinj har. Ningeb der ulij kadam mohonje teň hoyarj hoyarj ma hiriryen, awalikde po hiriryen. ³ Irde deň Yesu niň nurde metejne fararj nurde hanjen mar manarj bere irawa goyen ne belej yinhem gwahade po teň hiriryen yej fararj yurnayinj. Hakotbe bere irawa gob neya Yesu niň yitinj mere iginj goyen tagal tagal niň metej kuruň wor po teň hinhet. Irem gobe Klemenya metej kadne hoyarj yagoya manarj dufaymiň gabu ird metej teň hinhan. Metej kadne yago niň yihim gobe Al Kuruňya huginjer heň heň bana haň geb, yende deňembe Al Kuruňya huginjer hitek marte deňem katinj asanje haň.

⁴ Be, deňbe Doyarj Al Kuruňya heňbe amanej wor po nurde hinayinj. Irde sopte po dinerj hime. Amanej wor po nurde hinayinj.

⁵ Irdeb bekenje iginj mat al mere yirde hinayinj. Irkebe al hoyarj belej gwahade po dennayinj. Be, Doyarj Al Kuruň watek nalube binde hih. ⁶ Ningeb kanduk kura yenerj haň goke galgaljer ma nurde hinayinj. Gwaha titňejbe det kuraň nurdeb det goke Al Kuruň mere ird gusuňarj ird hinayinj. Irdeb gusuňarj ird hejyabe wol heň dunyerj go yej nurdeb huginjer iginj nurd unerj hinayinj. ⁷ Irdeb Al Kuruňyen biň kamke iginj heň heň mata al belej babak titek moň wor po gore deň Yesu Kristuya haň mar gote bitinjya dufaytinja doyarj yirde pet yirde hikebe al buluň belej epte ma buluň diryen.

⁸ Be, kadne yago, merene gayen pasi ird ird niňbe gaha dinerj: deňbe Al Kuruň belej turuň dirtek mata iginj teň teň niň dufay heň hinayinj. Ningeb mere fudinde teň

tenja al belej gama yirtek mata igij tej tenja niñ po dufay hej hinayij. Mata huwakya mata wukkekyabe al belej yenej turuñ dirtek mataya goke po dufay hej hinayij. Irdeb kadtiñ ge amañej nurd yunej yunej mata goke wor dufay hej hinayij. ⁹ Irdeb saba dirmeke nuramiñ irde kurabe mata dikala dirmeke yenej bebak tiyamiñ kuruj gobe dufaytiñde po ma hiyen. Sabaya mataya ne hitte mat yawaramiñ goyen gama yirde tunaj yurde hinayij. Irkeb Al Kuruj biñ kamke igij hej hej mata gote miñ al gore denja hiyen.

Filipai mar belej Pol farañ uramiñ goke amañej nurde yunyij

¹⁰ Be, deñ belej farañ nuramiñ, irdeb waj waj gayenter wor sopte farañ nurañ. Niñgeb Doyañ Al Kuruj belej goke amañej nurde hi gwahade po ne manañ amañej nurde hime. Fudinde deñbe farañ nurd niñ dufay hej hinhan gega, metenjeñ dirde hinhiñ. Goyenbe farañ nurtek belej kenejbe gogo farañ nurañ. ¹¹ Mere ga dinej hime gabe det kura niñ amu wor po hej ga ma dinej hime. Nebe mata kurayen kurayen, igijya buluñya ne hitte forok yej hike go bana hej bene kamke igij hej hej goyen kenej kenejbe kerd nuntij hime. ¹² Nebe det niñ amu hej hej bana hinhem geb, gwahade hej hej matabe nurde hime. Irde kurabe det budamne yaj hej hinhem geb, gwahade hej hej gobe dahade goyen wor nurde hime. Nebe mata irawa goyen bana hejya bene kamke igij hej hej belhej al belej kenej bebak ma tej hañyen goyen bebak tej hinhem. Niñgeb mata dahade ne hitte forok yenayij gore epte ma iñgogaha nirnayij. Biñge ep nene bene makinñ hiyyeñ ma biñge kamenñ, irde detne budam miñyar hej ma siksukheñ hej gobe tumñar igij ala yej nurde hime. ¹³ Nebe al gwahade geb, Yesu Kristu belej tareñ nirkeb ne hitte mata forok yej hinayij kuruj goyen igij fole yirde hej.

¹⁴ Ne belej gwaha dinej hime gega, ne kanduk yenej himeke neneñbe farañ nurañ gobe igij wor po yej nurde hime. ¹⁵ Hañkapyá ne belej gor kuñ Yesu niñ yitiñ mere igij tagaldeb Masedonia naja tubul tej hoyañde kumiriñ goya goyenbe Yesuyen alya bereya hoyañde niñ belej kura farañ ma nuramiñ. Deñ Filipai niñ

Yesuyen alya bereya gore po ga farañ nuramiñ gobe dindikeñ nurde hañ gogo. ¹⁶ Irdeb Tesalonaika taunde hinhemya wor det niñ nurde hi yej nurdeb farañ urniñ yeñbe ne niñ det yad yerke wayamiñ. Goyenbe gogo po moñ, sopte farañ nurde tebañ tej hinhan. ¹⁷ Ga dinej hime gabe det nunej hinhan gwahade goyen sopte nunnayij yej ma dinej hime. Gwaha titheñbe deñ belej mata gwaha tej hinhan gote murungem Al Kuruj belej dunwoñ yej nurdeb gago dinej hime. ¹⁸ Goyenbe ne belej deñ ge tej metej tej hinhem goke sopte wol hej farañ nurtek yej nurde hañ kenem ep farañ nurañ yej nurde hime. Nebe detne epte hinhan. Gega deñ belej Epafroditus hulyañ irke yawan nunuñ gore irkeb budam wor po hañ. Niñgeb det gobe det hamiñej kusamuñ kura Al Kuruj galak irke igij yenej amañ hej hiyen go gwahade goyen yara nurde hime. ¹⁹ Niñgeb nere Al Kuruj tareñmiñ turuñ yar detmiñ epte wor po hi al gore deñ belej det niñ nurde hañ kuruj goyen Yesu Kristu niñ teñbe dunke ep wor po henayij. ²⁰ Niñgeb Nanniniñ, Al Kuruj hugiñej hugiñej turuñ irde hitek! Fudinde wor po.

²¹ Be, Al Kuruyen alya bereya Yesu Kristuya hañ mar goyen goke dufay hej himyen geb, goke momoñ yirtij ala tinayij. Irde kadne yago neya gar hite gare wor deñ ge dufay hej hañ goyen momoñ yirayij ninañ geb, gago dinej hime. ²² Irdeb Al Kuruyen alya bereya gar hañ gare wor tumñar deñ ge yej hañ. Roma gabmanyen doyañ al kuruj Sisaryen metej mar kura Yesu gama irde hañ gore wor deñ ge dufay hej hañ geb, gago bebak dirde hime.

²³ Be, Doyañ Al Kuruj Yesu Kristu belej hugiñej bunijej dirde igij igij dirde hiyen. Fudinde wor po.

Kolosi Kolosi niŋ Yesuyen alya bereya hitte Pol beleŋ asaŋ kayyiŋ

^{1,2} Ne Polbe kadininiŋ Timotiya dufay unjkurenŋ po kerdeb deŋ Kolosi taunde niŋ Yesu Kristuyen alya bereya sios niŋ asaŋ gago kaŋ hime. Nebe Al Kurunŋyen dufayde Yesu Kristuyen mere basanŋ al aposel himiriŋ. Deŋbe Yesu Kristuya heŋ Al Kurunŋ dilinŋde wukkeŋ hitiŋ, irde bitinŋde mat fudinŋde wor po meremiŋ gama irde hanŋyen.

Niŋgeb Adoniniŋ Al Kurunŋ beleŋ buniniŋ dirde igiŋ igiŋ dirde bitinŋ yisikamke igiŋ po hiwoŋ yeŋ nurde hime.

^{3,4} Be, deyyabe deŋ beleŋ Yesu Kristu niŋ dufaytiŋ sanjiŋ irde Al Kurunŋyen alya bereya goke amaŋeŋ nurde yuneŋ hanŋyen gote mere momoŋtiŋ goyen nurde haryen. Niŋgeb deŋ ge teŋ Doyaŋ Al Kurunŋniniŋ Yesu Kristu Naniŋ Al Kurunŋ mere irde heŋyabe hugiŋeŋ igiŋ nurde uneŋ haryen. ⁵ Deŋ beleŋ Yesu niŋ dufaytiŋ tareŋ irde kadtinŋ ge amaŋeŋ nurde yuneŋ hanŋyen mata gobe Al Kurunŋ beleŋ kame igiŋ igiŋ diriyeŋ go yeŋ dufay heŋbe gogo gwaha teŋ hanŋyen. Dufay gobe hanŋkapa Yesu niŋ yitiŋ mere igiŋ fudinŋde goyen nuraminŋde mat forok yiriŋ. Dufay gokebe deŋ goyen Al Kurunŋ beleŋ kame igiŋ igiŋ yireŋ yeŋ nurde ga hi. ⁶ Mere igiŋ goyen hanŋkapa wor po deŋ hitte kukeb Al Kurunŋ beleŋ buniniŋ dirde igiŋ igiŋ dird dird mere goyen nurdeb fudinŋde yamiŋ. Irdeb dufaytiŋya matatiŋyabe hoyanŋ wor po hamiŋ. Gwahade goyen po, megeŋ kurunŋ gayen mere igiŋ gore igineŋ heŋ kurunŋ heŋ kuŋ hi. ⁷ Deŋbe mere igiŋ goyen metenŋ kadininiŋ wor po Epafraŋ beleŋ kuŋ momoŋ dirke nuramiŋ. Yeŋbe biŋde mat fudinŋde wor po Yesu Kristu niŋ metenŋ teŋ hiyen. Niŋgeb neŋ beleŋ kuŋ saba dirtiŋeŋbe yeŋ beleŋ neŋ faraŋ dure yeŋ gogo kuŋ saba diriŋ. ⁸ Irdeb mulgaŋ heŋ waŋbe deŋ beleŋ Holi Spiritiyeŋ tareŋde kadtinŋ ge amaŋeŋ nurde yuneŋ hanŋyen goyen momoŋ diriŋ.

Kolosi niŋ mar niŋ Al Kurunŋ gusuŋaŋ irde hinhin

⁹ Niŋgeb mere momoŋtiŋ nuraruŋ goyenter mat deŋ ge teŋ Al Kurunŋ gusuŋaŋ ird ird niŋ bada ma heŋ haryen. Gusuŋaŋ irde heŋyabe Holi Spirit beleŋ yende dufay wukkeŋ kurunŋ goya meremiŋ bebak teŋ teŋ sanjiŋya goyen dunwoŋ, irkeb Al Kurunŋyen dufay keneŋ keŋkela wor po bebak tiwoŋ yeŋ gusuŋaŋ irde haryen. ¹⁰ Gogab matatiŋ gobe Doyaŋ Al Kurunŋyen alya bereya beleŋ mata teŋ hanŋyen gwahade po teŋ hinayiŋ, irde yeŋ beleŋ amaŋeŋ nurde hitek mat po mata teŋ hinayiŋ, irdeb metenŋ igiŋ po teŋ gote igineŋ kurunŋ forok yirde hinayiŋ. Irde Al Kurunŋbe al gwahade yeŋ keŋkela nurde yeŋya kadom nurd guner teŋ teŋ gobe kurunŋ heŋ tareŋ heŋ hiyeŋ.

¹¹ Irdeb kanduk kurayen kurayen kurunŋ yeneŋ hinayiŋ gega, tareŋmiŋ kurunŋ turunŋ yaŋ goreb sanjiŋ dirkeb kanduk goke mukku ma teŋ goya goya sanjiŋ po heŋ hinayiŋ. Irde Al Kurunŋ beleŋ kanduk goyen pasi irwoŋ yeŋ doyaŋ heŋ heŋ ge piŋeŋ ma heŋ hinayiŋ. Irdeb mata deŋ hitte forok yeŋ hinayiŋ kurunŋ goke amaŋeŋ wor po nurde heŋya ¹² Nanniniŋ igiŋ nurd uneŋ hinayiŋ yeŋ gusuŋaŋ irde haryen. Adoniniŋbe mata igiŋ hulsire niŋ mar yeŋ beleŋ doyaŋ yirde igiŋ igiŋ yirde hi gwahade goyen po, deŋ manaŋ igiŋ dirteŋ mar diriŋ. ¹³ Irdeb mata buluŋyen kidoma bana mat dumulgaŋ teŋ Urmiŋ bubulkuŋne wor po yeŋ nurde untiŋ al gore doyaŋ yirde hi gasuŋ bana goŋ dawariŋ. ¹⁴ Urmiŋ gore mata buluŋniniŋ halde dunyiŋ geb, neŋbe kidoma bana ma heŋ igiŋ po hite gago.

Yesu Kristuyen mataya metenŋya

¹⁵ Be, Yesu Kristube al beleŋ keneŋbe Al Kurunŋ banare hi gobe al gwahade yeŋ bebak titek. Yeŋbe det kurunŋ gate miŋ al. ¹⁶ Yeŋ beleŋ gab Al Kurunŋ beleŋ inke det kurunŋ gayen yiriŋ. Det nanŋkinŋde niŋya megen niŋya, det kawan niŋya banare niŋya yiriŋ. Banare niŋbe Al Kurunŋyen miyoŋ tareŋmiŋ karkuwaŋ kurayen kurayen hende niŋya bande niŋya, al deŋem yaŋya deŋem moŋya goyen yiriŋ. Forok yamiŋ kurunŋ gobe yeŋ beleŋ yiŋgeŋ ge teŋ yiriŋ. ¹⁷ Yeŋbe det kurunŋ gayen forok ma yekeya hinhin. Irdeb det kurunŋ gayen yirdeb gwahade po hinayiŋ yeŋ yiriŋ gwahade po gasuŋeŋyaŋ haŋ. ¹⁸ Yeŋbe alya bereyamiŋ sios gote

doyarj al wor po geb, siosbe Yesuyen ulinj piginj yara, irdeb yingenjbe sios gote tonarj. Yenjbe al kamtiŋde mat huward huward mata goyen miŋ uryinj al geb, yenjbe mata gote miŋ al. Gogab det kuruj gate doyarj al kuruj hewerj yenjbe gogo gwaha tiyyinj. ¹⁹ Al Kurujbe mataminj, dufayminjyabe tareŋminjya goyen tumŋarj Urmiŋ unerj unerj niŋ amarjerj nurdeb unyinj. ²⁰ Irde Al Kurujbe megen niŋ detya narŋkiŋde niŋ detya kuruj gayen yenjya awalikde heŋ heŋ goke amarjerj nuryj. Niŋgeb gwaha ire yenjbe Urmiŋ teŋ kerke katerj kuruse hende darim wok irde kamiŋj.

²¹ Hakot deŋbe mata buluj teŋ hinhan geb, dufaytiŋbe gisaw wor po heŋ Al Kuruj hitte ma hinhin, irde asogo irde hinhan.

²² Gega Al Kurujbe deŋya awalikde hitek yenjbe Urmiŋ teŋ kerke katerj al wor po heŋ kuruse hende kamiŋj. Gogab haŋka gabe deŋ kuruj gayen diliŋde wukkerj heŋ uliŋde merem moŋ heŋbe gwaha mat kura merem yarj dirtek moŋ hinayinj yenj gogo gwaha tiyyinj. ²³ Niŋgeb gwahade hitek yenjbe dufaytiŋ Yesu niŋ saŋiŋ irdeb gwahade po hinayinj. Dufaytiŋ yenj ge tareŋ iramiŋ goyen tareŋ po tanarde hinayinj. Irde Yesu niŋ yitiŋ mere igiŋ go nurde kame Al Kuruj beleŋ igiŋ igiŋ diryerj go yenj nurd nurd gobe go ma tubul tinayinj. Mere igiŋ gobe megen niŋ alya bereya kuruj gayen momoŋ yirde tukutiŋ harj. Ne Pol wor mere igiŋ tagalde tukuj tukuj metej al wor po himiriŋ. Niŋgeb mere igiŋ goyen deŋ wor nuramiŋ.

Kolosi sios Pol beleŋ faraj uryinj

²⁴ Be, nebe deŋ ge teŋ ulne misiŋ katerj hime goke amarjerj nurde hime. Yesu Kristuyen alya bereya siosbe Yesu Kristu ulinj piginj yara geb, sios beleŋ kanduk yenerj hi gobe Yesu Kristu yingjerj kanduk yenerj hi yara. Niŋgeb kanduk kuruj sios hitte forok yenj harj goyen ne hitte manarj tumŋarj forok yenj hinayinj goke amarjerj nurde hime. ²⁵ Nebe Al Kuruj beleŋ deŋ ge teŋ meremiŋ tumŋarj tagalde tukuj hayinj ninyinj. Niŋgeb goyen metej teŋ teŋ al himiriŋ geb, gago metej teŋ hime. ²⁶ Bikkerjbe Al Kurujyen mere gote miŋbe ulyarjde wor po banare hinhin. Niŋgeb megen niŋ al tumŋarj bebak ma teŋ hinhan. Gega gayenterbe alya bereyamiŋ hitte

kawan yikala yirkebe bebak teŋ harj. ²⁷ Mel gobe Al Kuruj beleŋ meremiŋ igiŋ wor po turuj yarj gote miŋ banare hitiŋ goyen yikala yirmeke bebak tinayinj yenj nurdeb al miŋ hoyarj Yuda mar moŋ bana niŋ mar goyen basiŋa yiryinj. Meremiŋ banare hi gote miŋbe gahade: Yesu Kristube deŋya harj geb, deŋ wor Al Kurujyen saŋiŋ turuj yarj bana hinayinj. ²⁸ Goke teŋbe Yesu Kristu niŋ al buda kuruj gayen momoŋ yirde tukuj hityen. Irde daha wor al buda kuruj gayen Yesu Kristuya heŋbe muŋ kura buluj miŋmoŋ hinayinj yenj Al Kurujyen dufay wukkerj al bebak yirde saba yirde hityen. ²⁹ Nebe metej gayen gake ulne misiŋ tap urde kurut wor po yenj himyen. Gwaha teŋ heŋyabe ne hitte metej tareŋ po teŋ hi al gote tareŋde metej teŋ himyen.

2

¹ Be, deŋ Kolosi niŋ marya Laodisia niŋ marya irde keŋkela ma nurd nuniŋ harj marya goyen tumŋarj faraj durd durd niŋ kurut wor po yenj hime gayen deŋ tumŋarj nurwoŋ yenj nurde hime. ² Deŋ ge teŋ kurut yenj hime gabe kurut yenj hime gore faraj durke bitiŋde mat saŋiŋ heŋbe katiŋ ge amarjerj nurde awalikde hinayinj yenjbe gago kurut yenj hime. Gogab Al Kurujyen dufay nurde bebak teŋ teŋ tareŋbe kuruj hiyyen. Irde gab Al Kurujyen mere gote miŋ bikkerj banare hinhin goyen miŋ nurnayinj. Al Kurujyen mere gote miŋ banare hinhin gobe Yesu Kristu. ³ Yenj banabe Al Kurujyen dufay wukkerjya meremiŋ bebak teŋ teŋ dufayya goyen bana yirtiŋ harj. Dufay wukkerjya meremiŋ bebak teŋ teŋ dufayya gobe samuj tareŋ wor po. ⁴ Mongo al kura beleŋ warj usi dirde Yesu Kristu niŋ dufaytiŋ saŋiŋ irtiŋde mat hoyarj dukunak geb, mere gago dirde hime. Gogab go mar gote mere hapek yarj goyen fudinde yenj ma nurnayinj. ⁵ Nebe deŋya tumŋarj gor ma hite goyenbe, dufaynerbe deŋya tumŋarj gor hite. Irdeb heŋ heŋtiŋbe keŋkela wor po harj goke amaj heŋ hime. Irde Yesu Kristu niŋ dufaytiŋ tareŋ irde harj goyen manarj korgoŋ moŋ, tareŋ irtiŋ harj goke manarj amaj wor po heŋ hime.

Yesuya po heŋ mata teŋ hitek

⁶ Niŋgeb Yesu Kristube Doyarj Al Kurujniniŋ yenj nurd unamiŋ geb, huginjjer

yenya herbe mata igij po tej hinayij. ⁷Irdeb he filginij kura megen binde kurkuj sanij hanjen go gwahade, irde ya kura tola tarej hende irtij go gwahade goyen po, Yesuya herj tarej herj hinayij. Irdeb saba dirteke yerj ge dufaytij sanij iraminj gobe tarej po tanarde hinayij. Irdeb huginjer Al Kuruj igij wor po nurd unej hinayij.

⁸Be, al kura belejbe megen nij saba mo-
moj dirde hikeb fudinde yerj nurde gama
ma yirde hinayij. Go mar gote sababe
minj minjmoj wor po. Yerjbe asem yagot
tikulaya megen nij sabaya go po gama
yirde hanj. Yesu Kristuyen merebe gama
ma irde hanj. Ningeb saba gobe Yesu
Kristuyen moj. ⁹Yesu Kristube Al Kuruj
gega, al wor po herj megen gar hinhin.
Ningeb yerj po gab Al Kurujyen dufayya
matayabe tarejminjya goyen makinj wor po
hitij hi. ¹⁰Dej wor Yesu Kristuya herj du-
fayminjya mataminjyabe sanijminjya goyen
kuruj wor po dunke makinj hitij hanj geb,
saba hoyaj kura gama irtek ma hanj. Yerjbe
megen nij doyanj mar banare ninjya kawan
ninjya kuruj gote doyanj al wor po.

¹¹Be, Yuda mar guba yerj hanjen gwa-
hade yara, dej manaj Yesu Kristuya hikeb
yerj belej mata hoyaj mat guba yerj duntij
yara diryij. Yerj belej guba yerj dun-
tijenbe bitinje mata buluj tej tej du-
fay goyen yad sija yiryij. Gobe al belej
haninje guba yerj hanjen gwahade moj.
¹²Yesu belej guba yerj yerj mata duntijenbe
fe baptais tej tej mata dunyij. Dej bap-
tais tamij gote mijsbe Yesu kamke mete
tiyamij gwahade po, dej wor fe bana
kurkamij gobe kamtijenj tiyamij. Goyen-
poga Al Kuruj belej Yesu kamtinje mat
isaj hirij tarejminj goke dufaytij tarej
irkeb Al Kuruj belej dej wor disaj hitij
yara dirde al gergerj diryij.

¹³Be, denje Yuda mar moj al minj
hoyaj. Ningeb hakotbe Moseyen saba ma
nurdeb mata buluj kurayen kurayen tej
herjbe Al Kuruj dilinje kamtij yara hin-
han. Goyenbe Yesu Kristu isaj hirij gwa-
hade goyen po, dej wor disaj hitij yara
dirde al gergerj diryij. Al Kurujbe gwaha
mat nej kuruj gate mata buluj halde dun-
yij. ¹⁴Nejbe mata buluj tej hitekeb Mo-
seyen saba gore merem yanj dirtek hinhet.
Goyenpoga Al Kurujbe Yesu Kristu belej

kuruse hende kamyij gwahade po, merem
yanj dirtij goyen wor kuruse hende kerde
mayde pasi iryij. ¹⁵Gwaha matbe Al Kuruj
belej megen nij doyanj mar banare ninjya
kawan ninjya kurayen kurayen gote sanij
goyen yad sija yiryij. Tarejminj yad sija
yiryij goyen al belej kenerj bebak tinaj
yerjbe gogo Yesu kuruse hende kamyij.

Megen nij marte mata ma gama irnayij

¹⁶Ningeb al kura wanj dula tej tej mataya
Al Kuruj nij dufay herj herj ge gabu ird
ird nalu karkuwanya gagasi gergerj forok
yeke goke gabu irde dula tej tej matayabe
Sabat naluya goyen goke gwaha gwaha tej
hinayij dinerj tikeb kenerj unaj tej hi-
nayij. ¹⁷Mata bikkek kuruj gabe kame
mata gergerj forok yetek gote tunajen
po hinhan. Irde Yesu Kristu wayyijde
matbe mata gergerj fudinde goyen forok
yamij yenerj hite gago. ¹⁸Be, al kurabe
ne harhem harhem dufay minjanj gega,
dufay goyen bana kerdeb al denjem min-
mojde mata yara tej hanjen. Irde al
kurabe Al Kurujyen miyoj doloj yird yird
nij amaj herj hanjen. Go mar gobe
huginjer mitereya yuwarwarteya det yenerj
herjbe goke ug po tagalde hanjen. Irde
megen nij dufay po gama irde hanj geb,
yingerj ge turuj turuj tej hanjen. Ningeb
denje kame matatinj gote murungem igij
yawartek gega goyen gore usi dirke soj
henak geb, tarej herj hinayij. ¹⁹Go mar
gobe Yesu Kristuya gabu hetek moj, hoyaj
hoyaj wor po. Gega nejbe Yesu Kristu
ulij pigij yara, munaj yingerjbe tonaj
yara geb, nejbe yerj hitte mat basaj herjbe
kurabe hanij, kurabe kahanj gwahade ala
herjbe kadom faranj gurd tej hite. Irde Al
Kuruj belej gwaha mat mat tarej henayij
yerj nurde hi gwahade mat po sanij herj
hite.

²⁰Be, denje Yesu Kristuya tumnanj ka-
maminj geb, megen nij saba gote yu-
fukde ma hanj. Gega dahade geb saba
bikke goyen gama po irde hanj? Saba
bikkekebe, ²¹“Det gobe tanarde ma, irde
det go goya nene ma, munaj det gobe
sisaj urde ma,” yitij goyen danij geb gama
irde hanj? ²²Saba bikkek gobe megen nij
al belej po forok yirtij, irde megen nij
det mugol netek goke yerj yitij. ²³Saba
bikke gama irde hanj mar gobe Al Kuruj

dolonj ird ird mata goyen tarej irtek yerbe yinggenje dufayminj po gama ird tarej ird hanjen. Irde ne harhem harhem dufay mirjyar gega, dufay goyen bana kerdeb al denjem miñmonje mata yara tej hanjen. Irde mata buluj ulniniñde hañ gayen hubu hewoñ yerj nurdeb uliñ yusulak tej, biñge kutña irde, uliñde mata kurayen kurayen tej hanjen. Mata gwahade tej hañ mar go yenermiñbe dufay wukkerj gama ird hañ yara. Goyenpoga go mar gobe mata buluj tej tej niñ biñ harkeb dufay buluj go epte ma hika titek hañ.

3

Al Kuruj diliñde wukkerj heñ heñ mata

¹ Goyenpoga denjebe Yesu Kristuya kamtiñde mat huwaramiñ geb, bitiñde mat wor po det Al Kurujyen gasunje hañ goke po nurde hinayiñ. Al Kurujyen gasunje gorbe Yesu Kristu beleñ Doyañ Al Kuruj heñbe Al Kurujyen haniñ yase beleñ keperde hi. ² Niñgeb det Al Kurujyen gasunje niñ goke po dufay heñ hinayiñ. Det megen niñ ge ma dufay heñ hinayiñ. ³ Denjebe Yesu Kristu niñ dufaytiñ sañiñ iramiñ goya goyenbe yenya kuruse hende kamamiñ yara hamij. Irdeb kamtiñde mat Al Kuruj beleñ disañ heke huwarde al gergerj hamij. Niñgeb Yesu Kristu Al Kuruj hitte hi gwahade goyen po, den al gergerj hitiñ mar wor Al Kuruj hitte hañ. ⁴ Niñgeb Al Kurujya hugiñerj heñ heñ mata gote miñ al Yesu Kristu tareñmiñ turujñ yarj goya megen gar forok yiyyerjya goyenbe den wor tareñtiñ turujñ yarj manañ forok yenayiñ.

⁵ Niñgeb megen niñ mata buluj uliñde hañ kuruj gobe yisikamnanj ko. Mata buluj gobe gahade: lelep mata, mata buluj mormok dapña kukuwa beleñ titiñ yara tej tej mata, uliñde amanj hetek mata tej tej dufay, mata buluj tej tej dufayyabe det uguñ po yad yad niñ dufay heñ heñ mataya. Det uguñ po yad yad niñ dufay heñ heñ mata gobe unğura dolonj yird yird mataya tuñande. ⁶ Al Kurujyen beararbe mata gwahade tej hañ mar goke katyerj. ⁷ Derj wor hakotbe mata buluj gwahade goyen tej kurj hinhan. ⁸ Gega gayenterbe mata buluj gahade gayen yubul po tinayiñ. Mata gobe gahade: bearar mata, kuñuruj

mata, al buluj yird yird dufay, mere buluj mat tej tej matayabe nanyañ tej tej mataya. Niñgeb denjebe mata goyen tumñarj po yubul tinayiñ. ⁹⁻¹⁰ Denjebe mata bikkek bitiñ bana hanjen goyen yad siña yirdeb al gergerj hañ geb, kadam usi gird ma tej hinayiñ. Al gergerj hitiñ gobe Al Kuruj beleñ yinggenj yara dirde gergerj diriñ geb, gogo hugiñerj gergerj dirde hikeb Al Kurujbe al gwahade yerj keñkela nurdeb yenya kadam nurd gunej tej awalikde wor po hinayiñ. ¹¹ Al Kurujya awalikde hiniñ yerj nurde hañ marbe igiñ gwaha tej hinayiñ. Yesu Kristube Kurujniniñ wor po. Yenje neñ kuruj gaya awalikde hite. Niñgeb Grik mar ma Yuda mar, guba yitiñ mar ma guba ma yitiñ mar, saba karkuwan yawartiñ mar ma gwahade ma yawartiñ maryabe metej mar ma doyañ marya kuruj goyen banabe bipti miñmonj. Igiñ ala po Al Kurujya awalikde hinayiñ.

¹² Niñgeb denjebe Al Kuruj beleñ bubulkunje wor po yerj nurde dunerj basija dirde wukkerj wor po dirtiñ hañ geb, matabe gahade tej hinayiñ: kadtij ge bunierj nurd yunerj hinayiñ, irde igiñ igiñ yirde hinayiñ, dindikerj ge turuj turuj ma tej hinayiñ, bekenje igiñ mat al mere yirde hinayiñ, irde kadtij kura matamiñ igiñ hewoñ yerj doyañ heñ heñ ge piñerj ma heñ hinayiñ. Mata gahade gab uliñ umña yade hor yirde kurj hanjen yara hugiñerj gwaha po tej hinayiñ. ¹³ Al kadtij kura beleñ buluj dirke goya goke bulujerj ma nurnayiñ. Doyañ Al Kuruj beleñ mata bulujtiñ halde dunyij gwahade goyen po, ditiñde mata buluj goyen wor halde yunerj hinayiñ. ¹⁴ Irdeb mata igiñ igiñ buda kuruj go hendeb kadtij ge amañerj nurd yunerj yunerj matatiñ yarj hinayiñ. Gwaha tej hinayiñbe den tumñarj goyen al miñ unjkureñ wor po heñ awalikde po hinayiñ.

¹⁵ Be, Yesu Kristube al biñ yisikamde kamde al. Niñgeb tubul tike yerj beleñ bitiñ yisikamkeb awalikde hinayiñ. Denjebe al miñ hoyañ hoyañ gega, awalikde heñ Yesu yufukde al miñ unjkureñ heñ heñ goke tej basija diriñ. Irdeb goke tej Al Kuruj igiñ nurde unej hinayiñ. ¹⁶ Irde Yesu Kristuyen merebe bitiñ bana gasunj unke keñkela wor po kipiryerj. Irdeb keñkela dufay heñ Al Kurujyen mere kadam saba gird tenje,

“Gwaha mat hitek gab igij,” yey kadom momonj gird tej hinayij. Irdeb bitijnde mat Al Kuruj igij nurd uneyya Al Kurujyen asanjde nij tikiyya Al Kuruj turuj ird ird tikiyyabe Holi Spirit belej bitijnde tikiy yupul titij goyen tikiy hej hinayij.¹⁷ Irdeb mere tej hinayij ma mata kura tej hinayij kuruj gobe Doyaj Al Kuruj Yesu nurd untij mar belej titek mat po tej hinayij. Irdeb Yesu Kristu hitte mat sanij tejbe Al Kuruj igij nurd uney hinayij.

¹⁸ Be, deñ bere almetij yanbe almetij yagot yufukde po hinayij.* Go tej hinayij gobe Doyaj Al Kuruj gama ird hañ mar belej mata titek goyen po tej hinayij.

¹⁹ Deñ al berem yanbe bertij yago nij amañej nurd yuneybe mata yey biñ misij nurtek mat ma yirde hinayij.

²⁰ Deñ dirijbe mantijya nantijyat mere nurdeb gama ird hinayij. Doyaj Al Kurujbe mata gwahade gokeb amañ hej hiyen.

²¹ Deñ dirij naniñ yagobe dirijtij yago biñ ar yenañ mat ma mata yirde hinayij. Monjo gwaha yirkebe kame kafura dufay kuruj heñbe keperd keperdmij igij ma henayij geb.

²² Deñ al kurat yufukde heñ metey tej hañ marbe megen nij doyaj martijnde mere nurde hinayij. Metey tej hinayij goyen doyaj martij yago belej deney hikeya po gwaha titekeb turuj dirnañ yey nurdeya ma metey tej hinayij. Gwaha titijeybe Doyaj Al Kuruj palap ird yey ge metey tej hite yey nurdeya bitijnde mat wor po doyaj martij ge metey tej hinayij.²³ Metey tej hinayij kuruj gobe bitijnde mat wor po Doyaj Al Kuruj nij metey tej hite yey nurdeya metey tej hinayij. Al nij metey tej hite yey ma nurde hinayij.²⁴ Mata gwahade tej hinayijbe Doyaj Al Kuruj belej mata igij tej hinayij gote murujgem duney yirij goyen duney. Niñgeb metey tej hinayij kuruj gobe Doyaj Al Kurujtij Yesu Kristu nij metey tej uney hite yey nurde gab metey tej hinayij.²⁵ Munaj al kura mata igij ma tej hiyenbe gote wolminijbe murujgem buluj tiyyey. Al Kurujbe al kura po igij

inej, kurabe buluj iney ma yirde hiyen geb, buluj titekeb buluj diryey.

4

¹ Be, deñ doyaj mar wor gwahade po metey martij goyen mata huwak mat po keñkela doyaj yirde hinayij. Deñ wor Doyaj Al Kurujtijbe Al Kurujyen gasunje hi gogo yey nurde hañ geb, gago diner hime.

Al Kurujya mere tej tej matatijbe tarej po irnayij

² Be, nalutij kurujbe Al Kuruj mere ird ird nij nurde hinayij. Irdeb Al Kuruj mere ird heñyabe dufaytij mali hiburñej ma hiyey. Irdeb bitijnde mat amañej nurde uney turuj ird hinayij. ³ Be, Al Kuruj mere ird heñyabe neñ belej Yesu Kristu nij yitij mere banare hi goyen tagaltek belñej kerd dunkeb al budam mere goyen nurnayij yey gusuñaj ird hinayij. Nebe mere go tagalde himeke goke nad koyare nerañ gago hime. ⁴ Niñgeb ne nij Al Kuruj gusuñaj ird hinayij. Irkeb mere tagaleñ yey nurde hime gobe kama ma heñ keñkela po tagaleñ.

⁵ Be, Yesu Kristu nij ma nurde hañ mar hittebe dufay keñkela heñ ga mata tej hinayij. Irdeb Yesu nij momonj yirtek belej kura keneñ goya kama ma heñ momonj yirde hinayij. ⁶ Irdeb meretijbe hugijey al belej nurdeb, “Funde, farañ nure yeybe gago mere nirde hi,” yey nurtek mat mere tej hinayij. Irdeb al belej gusuñaj kura dirkeb gwaha mat wol hetekbe igij nurnayij mat po wol hej hinayij.

Mere funaj

⁷ Be, Tikikus belej gab ne dahade hime goyen momonj diryey. Yeybe kolne wor po yara, ird beñde mat fudinde wor po Doyaj Al Kuruj nij metey tej hiyen. Yeybe metey kadne igij wor po. ⁸ Yey belej gabe neñ dahade hite goyen momonj dirke go nurdeb amañ heñ tarej henayij yey gago hulyaj irhem. ⁹ Yeybe Onesimusa kuriryey. Onesimus wor beñde mat fudinde wor po Doyaj Al Kuruj nij metey tej hiyen. Yeybe kolniniñ wor po yara. Yeybe al hoyanjde nij monj, dende al po. Irem

* 3:18: Mere gabe albe hende berebe bande yey ma yitij. Albe Al Kurujyen mere saba yirke berembe nurde gama iryey yey goke yitij.

garebe neŋ hitere gar mata forok yeŋ haŋ kuruŋ gayen tumŋaŋ momoŋ diriryen.

¹⁰ Be, kadne kura neya koyare har al Aristakus beleŋ deŋ ge dufay heŋ hi gayen momoŋ yirayin ninkeb gago dinen hime. Banabas nomiŋ Mak wor gwahade po deŋ ge dufay heŋ hi. Yeŋ ge momoŋ dirmirin gogo geb, yeŋ kuŋ forok yeke keneŋbe gargar irde keŋkela doyaŋ irde hinayin.

¹¹ Be, Yesus deŋem kurabe Yastus manaŋ deŋ ge dufay heŋ hi. Meten faraŋ nurde haŋ mar bana goŋbe al karwo ga po ga Yuda mar. Mel gobe neya heŋ Al Kuruŋ beleŋ alya bereyamin doyaŋ yird yird gote meten teŋ kuŋ hityen. Irde kurare kankuŋen nurde himekeb bene yurum irde hanŋen. ¹² Be, dende al kura Yesu Kristuyen meten al Epafras goyen wor deŋ ge dufay heŋ hi goyen momoŋ yirayin ninke gago momoŋ dirde hime. Al gobe dende al. Yeŋbe deŋ goyen Al Kuruŋyen dufay tumŋaŋ yeneŋ bebak teŋ saŋin po huwardeb Yesuyen mere gama ird ird ninbe al parguwak yara heŋ yeŋ ge hekkeŋ wor po nurde hiwoŋ yeŋ hugiŋen tareŋ po Al Kuruŋ gusuŋaŋ irde hiyen. ¹³ Yeŋbe deŋ ge po moŋ, Laodisia taundeya Hierapolis taundeya niŋ Yesuyen alya bereya goke wor tareŋ wor po Al Kuruŋ gusuŋaŋ irde hiyen gobe fudinde yeŋ dinen hime. ¹⁴ Kadniniŋ wor po yeŋ ge amaŋen wor po nurde hityen al guram al Lukyabe Demasya manaŋ deŋ ge dufay heŋ har goke momoŋ yirayin ninkeb gago dinen hime. ¹⁵ Laodisia taunde niŋ Yesuyen alya bereya goya bere kura Nimfayabe yamiŋde gabu irde Al Kuruŋ doloŋ irde hanŋen marya goyen manaŋ ne niŋ yeŋ, “Yeŋ beleŋ deŋ ge dufay heŋ hi,” yinnayin. ¹⁶ Be, asaŋ gayen deŋ wa kapyan heŋbe Laodisia taunde niŋ Yesuyen alya bereya sios wor kapyan henayin yeŋ teŋ kerke gor kuyen. Irdeb asaŋ kura yeŋ ge kamiŋ goyen wor kamebe deŋ beleŋ wor teŋ kapyan henayin. ¹⁷ Irdeb Akipus goyen, “Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ meten guntiŋ gobe keŋkela tanarde meten teŋ hayin,” innayin. ¹⁸ Ne Pol beleŋ hanner wor po gahade kaŋ hime: “Deŋ ge dufay heŋ hime.”

Be, ne koyare hime gake bitiŋ sir ma yiyyen. Deŋbe Al Kuruŋ beleŋ buninŋen dirde igin igin dirwoŋ yeŋ nurde hime. Gogo po.

1 Tesalonaika Tesalonaika niŋ Yesuyen alya bereya hitte Pol beleŋ meheŋde asaŋ kayyiŋ

¹ Be, ne Polya metey kadne waraŋ Sailasya Timotiya beleŋ deŋ Yesu Kristuyen alya bereya sios Tesalonaika taunde haŋ kuruy goke teŋ asaŋ gago kaŋ hite. Deŋbe Adoniniŋ Al Kuruyya Doyaŋ Al Kuruyŋniŋ Yesu Kristuya haŋ. Niŋgeb Al Kuruy beleŋ bunineŋ dirde igiŋ igiŋ dirde hugineŋ bitinŋ yisikamke igiŋ hiwoŋ yeŋ nurde hite.

Tesalonaika taunde niŋ mar goke teŋ Al Kuruy niŋ amaŋeŋ nurd unyiŋ

² Be, neŋbe hugineŋ deŋ ge Al Kuruy mere irde hityen. Irde deŋ ge teŋ igiŋ nurde uney turuy irde hityen. ³ Deŋbe Al Kuruy niŋ hekkeŋ nurde heŋya metey teŋ hinhan. Irde bitinŋde mat wor po yeŋya alya bereya niŋ amaŋeŋ nurde hinhan geb, Nanniniŋ Al Kuruy mere irde heŋyabe metey duniŋ kuruy goyen keŋkela po pasi irniŋ yeŋ kurut yeŋ hinhan goyen goke bininiŋ sir ma yeŋ hiyen. Irdeb Doyaŋ Al Kuruyŋniŋ Yesu Kristu kame mulgaŋ heŋ wakeb yeŋya tumŋaŋ hitek yeŋ nurde hinhan geb, Al Kuruyen mere gama irde kanduk karkuwaŋ yeneŋ hinhan gega, goke mukku ma teŋ goya goya saŋiŋ heŋ hinhan goyen goke wor bininiŋ sir ma yeŋ hiyen.

⁴ Niŋgeb, kadne yago, mata gwahade goyen tumŋaŋ yintiriŋ geb, fudinde Al Kuruy beleŋ deŋ goyen bubulkuŋne wor po yeŋ nurde duneŋbe dirinŋe weŋ dineŋ basiŋa diriŋ yeŋ nurtiriŋ. ⁵ Neŋ beleŋ deŋ ge teŋ kuŋ deŋya heŋ mata teŋ hinhet kuruy gobe keŋkela nurde haŋ gogo. Haŋkapye deŋ hitte gor kuŋ Yesu niŋ yitiŋ mere igiŋ goyen tagalde hinhet goya goyenbe mere uliŋ po moŋ, Al Kuruyen tareŋ manaŋ kenamiŋ. Irde Holi Spirit beleŋ bitinŋde metey kuruy wor po tikeb mere tagaltiriŋ gobe fudinde wor po yeŋ nuramiŋ.

⁶ Be, nyaŋya Doyaŋ Al Kuruyya kanduk yintiriŋ gwahade goyen po, deŋ wor Al Kuruyen mere niŋ igiŋ ma nurde haŋ mar beleŋ buluy buluy dirde hinhan. Gega

Holi Spirit beleŋ amaŋ dufay dunkeb mere goyen fudinde yeŋ amaŋeŋ nurde teŋ bitinŋde kerde gama irde hinhan. ⁷ Niŋgeb Masedonia naŋa deŋ haŋde gorya Akaiya naŋa neŋ hitere garya niŋ Yesuyen alya bereya beleŋ deŋ mata teŋ hinhan go nurdeb, “Yesuyen alya bereya beleŋ mata teŋ hitekbe gwahade,” yeŋ nurdeb matatinŋ goyen po gama irde haŋyen. ⁸ Fudinde wor po, deŋ beleŋ Doyaŋ Al Kuruy niŋ yitiŋ mere goyen nurdeb Al Kuruy niŋ dufaytinŋ tareŋ iramiŋ goyen nuramiŋ marbe Masedoniya Akaiya naŋa bana ga niŋ mar po moŋ. Doyaŋ Al Kuruyen mereya deŋ mata tiyamiŋ gote mere momoŋyabe naŋa hoyande niŋ mar manaŋ tumŋaŋ nurtinŋ ala tiyamiŋ. Niŋgeb goke neŋ beleŋ deŋ ge al hoyaŋ momoŋ yirtek yeŋ ma nurde hite. ⁹ Gobe mere momoŋtinŋ nuramiŋ mar beleŋ waŋbe deŋ beleŋ mereniniŋ fudinde yeŋ nurdeb igiŋ igiŋ dirde hinhan goyen tagalamiŋ, irde deŋ beleŋ det toneŋ al beleŋ yirtinŋ goyen doloŋ yirde hinhan goyen daha mat yubul teŋbe Al Kuruy fudinde hi goyen hitte waŋ yeŋ po doloŋ irde meteymiŋ teŋ hinhan goyen wor tagalamiŋ geb, matatinŋ goke gwaha kura yetek yeŋ ma nurde hite. ¹⁰ Irde Al Kuruy Urmiŋ Yesu, Al Kuruy beleŋ kamtinŋde mat isaŋ hiriŋ al goyen Al Kuruyen gasuŋde mat mulgaŋ hiyyeŋ yeŋ doyaŋ irde haŋyen mere momoŋ goyen manaŋ tagalamiŋ. Niŋgeb goke neŋ beleŋ gwaha kura yetek yeŋ ma nurde hite. Fudinde, Yesube neŋ dumulgaŋ tiyyiŋ geb, kame Al Kuruy beleŋ alya bereyat mata buluy gote muruŋgem buluy yunyeŋ nalure goyenter neŋbe muruŋgem buluy goyen go ma duniyeŋ.

2

Polyen mata

¹ Be, kadne yago, neŋ beleŋ deŋ hitte kuŋ metey teŋ hinhet gobe duldul ma metey teŋ hinhet goyen nurde haŋ gogo. ² Irde deŋ hitte ma kutiriŋya meheŋdebe Filipai taunde dahade hinhet goyen wor nurde haŋyen. Gor niŋ mar gore Al Kuruyen mere niŋ igiŋ ma nurde haŋ deŋ sukal dirde buluy buluy dirke ulniniŋ misiŋ katiriŋ. Gega goke kafura ma hitiriŋ. Irde gor mat deŋ hitte kuŋ Al Kuruyen mere

tagaltirij goyenbe gor nij mar wor Al Kurunjen mere goke igij ma nurde asogo diraminj. Goyenpoga Al Kurunjinij belej faranj durke goke kafura ma hej kawan po momoj dirde hinhet. ³Gobe mere tagalde hinhet goyen usi dirhet yenya ma dinen hinhet, irde gwaha yinteke turuj dirde igij igij dirnanj yej nurde ga ma dinen hinhet, irde mere gote mij kenkela nurdeya ga saba dirde hinhet geb, gogo kafura ma hej kawan po momoj dirde hinhet. ⁴Irde Al Kuruj belej, "Mel gabe mere igij Yesu nij yitij goyen fudinde igij mat tagalde tukunayinj," yej nurdeb metej gago dunyinj geb, dufayminj po gama irde mereminj tagalde hityen. Ningbe metej tej hityen gabe al belej deney amanej nurd dunnanj yej ma metej tej hityen. Gwaha titij yarab dufayninij kenkela yenej hi al Al Kuruj gore deney amanej nuryej yej metej tej hityen. ⁵Irdeb dindiken deney hinhan gwahade goyen po, merebe kirmintijde po hapek yan nurnayinj yej ma tagalde hinhet. Irde sabaya mataya tej henjabe bininijde den belej igij igij dirde det dunnayinj dufay buluj gwahade goyen bana kerde henya ma metej tej hinhet. Hubu wor po. Al Kurujbe nurde duney hi. ⁶Nejbe al belej turuj dird dird nij ma nankeney hinhet. Den belej daw ma al hoyanj belej daw turuj dirwoj yej ma nurde hinhet.

Fudinde, nejbe Yesu Kristuyen mere basanj mar geb, igij gwaha gwaha dirnanj dintewoj. ⁷Goyenpoga gwaha ma dinenbe dirinj kura milij belej kenkela doyanj irde okko irde hiyen go gwahade goyen po bekkejde mere dirde doyanj dirde hinhet. ⁸Nejbe gwaha mat bininijde mat wor po den ge amanej nurde hinhet. Irdeb dirinj kura nanij belej gone muj yej nurde hiyen gwahade goyen nej belej den ge amanej nurde hinhet. Ningbe Al Kuruj belej mere igij Yesu nij yitij dunyinj goyen momoj dird dird nij amanej nurde hinhet. Irde den ge tej kamtek wor igij yej nurde hinhet. ⁹Ningbe, kadininij yago, nejbe gwahade nurde hinhet geb, Al Kuruj belej Yesu nij yitij mere igij dunyinj goyen den hitte tagalde hinhetyabe den hantij doyanj po ma hinhet. Monjo den po kanduk kuruj duntek goke tenje wawunya nanj kahalya nindiken ge nurdeb

hora metej kuruj po tej hinhet. Ningbe denje den metej kuruj gwahade tej nufol durde hinhin gobe bitinj sir ma yej hi yej nurde hite.

¹⁰Be, nejbe den Al Kuruj nij dufaytij sanij irtinj marya hej mata igij Al Kuruj dilijde wukkej, irde huwak wor po goyen tej hiteke al belej gwaha mat kura tagal duntek moj hinhet goyen dindiken deney hinhan. Irde Al Kuruj wor deney hinhin geb, ga dinen hime gayenbe fudinde yej nurde hi. ¹¹Nejbe den nurde harjen gwahade goyen po, nejbe al kura dirnej wej kenkela doyanj yirde hiyen gwahade goyen dirde hinhet. ¹²Gwaha dirde henjabe mata igij tej tej dufaytij tarej irde kanduk yenej hike bitinj yurum yirde hinhet. Irde mata Al Kurujen alya bereya belej titek goyen po tej hinayinj yej tarej po mere dirde hinhet. Al Kurujbe den goyen alya bereyaminj doyanj yird yird bana hurkuj sanijminj turuj yan keney hitinj han goyen kame wor gwahade po titek mar henayinj yej hoy dirde hi.

¹³Be, nej belej den ge tej Al Kuruj igij nurde uney hityen gote mij hoyanj kurabe nej belej Al Kurujen mere momoj dirtekeb, "Mere dirde han gabe fudinde Al Kurujen mere, mali mere moj," yej nurde hinhan. Ningbe goyen goke manaj Al Kuruj igij nurd uney hityen. Fudinde wor po, saba dirde hinhet gobe Al Kurujen mere, den Yesu nij dufaytij tarej irde han mar bana metej tej hi mere go goyen. ¹⁴Fudinde, kadne yago, denje Yudia nanjare nij Al Kurujen sios Yesu Kristuya han mar kanduk yenej hinhan gwahade goyen po, den wor kanduk yenej hinhan. Mel gobe nanjamde nij mar belej buluj buluj yirde hinhan gwahade goyen po, den wor dende nanjare nij mar belej buluj buluj dirde hinhan. ¹⁵Munanj Yudia nanjare nij mar gobe Doyanj Al Kurujninij Yesu mayaminj. Irde nej wor buluj buluj dirde dakira tiyaminj. Bikkej asem yago wor Al Kurujen mere basanj mar porofet gasa yirde hinhan. Mel gobe al mij hoyanj awalikde hitek ma yirde hikeb mata gwahade tej harjen gogo. Irkeb Al Kuruj belej goke igij ma nurd yunej hinhin. ¹⁶Go mar gobe al mij hoyanj Yuda mar monje epte ma Al Kurujen dirnej wej henayinj

yeŋ nurde harŋyen. Niŋgeb neŋ beleŋ al miŋ hoyan hitte kuŋ Al Kurunŋyen dirneŋ weŋ heŋ heŋ beleŋ goyen tagalde hitekeb igiŋ ma nurde meteniniŋ walde harŋyen. Mata buluŋ gwahade tike kuŋ kuŋ kurunŋ wor po hekeb Al Kurunŋ beleŋ yeneŋ wasak titek moŋ geb, Al Kurunŋyen bearar bana po harŋ.

Polbe Tesalonaika niŋ mar kuŋ yenmewoŋ yeŋ nurde hinhin

¹⁷ Be, kadne yago, neŋ gayenterbe al kura dirneŋ weŋ miŋyanŋ goyen bur yir-tiŋ yara diramiŋ geb, beleŋeŋ po hoyan hoyan hite. Gega dufayniniŋdebe deŋ ge hugiŋeŋ nurde hityen. Niŋgeb daha mat kura araŋeŋ kuŋ dentewoŋ yeŋ nurde kurut wor po yeŋ hinhet. ¹⁸Fuŋde wor po, ne Polbe kuŋ dentek wor po nirde hiyen. Goke teŋbe deŋ hitte kuŋ kuŋ niŋ kurut wor po yeŋ hinhem. Gega Satan beleŋ, “Mel gore daha kuŋ tareŋ yirnaŋiŋ,” yeŋbe beleŋ pet dirde hinhin.

¹⁹ Be, kame Doyaŋ Al Kurunŋ Yesu wakeb diliŋ mar huwardeb da ikala irniŋ? Neŋ beleŋ ikala irtek detbe deŋ gogo po geb. Neŋ beleŋ deŋ goyen Al Kurunŋ diliŋde saŋiŋ heŋ heŋ ge doyaŋ heŋ hityen, irde deŋ ge dufay heŋbe amaŋeŋ nurde hityen. Irde deŋbe meteniniŋ gote igineŋ geb, goke teŋbe Yesu beleŋ deŋe turunŋ yaŋ dunyeŋ. ²⁰Fuŋde wor po, deŋ ge teŋ meten teŋ hinhet goke Doyaŋ Al Kurunŋ beleŋ deŋe turunŋ yaŋ dunyeŋ. Niŋgeb goke teŋbe deŋ ge amaŋeŋ wor po nurde hityen.

3

Pol beleŋ Timoti teŋ kerke Tesalonaika kuriŋ

¹ Niŋgeb Atens taunde gar hinhetyabe araŋeŋ deŋ hitte mulganŋ hetek wor po dirde hinhin. Gega neŋ tumŋanŋ kuŋ kuŋ gobe meteneŋ dirkeb mere sege irde Sailasya neyabe Atens taunde hirekeb ² Timoti po deŋ hitte kuyeŋ yitiriŋ. Timotibe Al Kurunŋyen diriŋ, deŋya neŋya yara po. Yeŋbe neŋya Yesu niŋ yitiŋ mere igiŋ goyen tagalde tukuŋ hityen. Niŋgeb yeŋ beleŋ kuŋ dufaytiŋ Yesu Kristu niŋ tareŋ iramiŋ goyen faranŋ durkeb sopte dindikeŋ dufaytiŋ goyen tareŋ po irnaŋiŋ yeŋbe gogo teŋ kermeke kuriŋ. ³ Monŋo kanduk yeneŋ hinhan gore dirke Yesu

harhoktiŋ unnak yeŋbe gogo Timoti teŋ kermeke kuriŋ. Neŋ Yesuyen alya bereyabe kanduk gwahade po yeneŋ hitek geb, gogo deŋ wor kanduk yeneŋ hinhan goyen deŋbe keŋkela nurde harŋ. ⁴ Niŋgeb neŋbe deŋya hinhetyabe, “Al beleŋ buluŋ buluŋ dirke kanduk yentek geb,” dineŋ tebaŋ dirde hinhet go gogo. Niŋgeb gwahade po forok yeke yenaŋiŋ nurde harŋ gogo. ⁵ Niŋgeb goke teŋbe deŋ hitte mulganŋ heŋ kuriŋ yeŋ hinhet goyen kuŋ ulyanŋe po hekeb Yesu niŋ dufaytiŋ saŋiŋ po irde harŋ ma dahade goyen bebak tiye yeŋbe Timoti gogo teŋ kermeke kuriŋ. Monŋo Satan beleŋ dufay buluŋ duneŋ usi dirkeb Yesu gama ird ird mata tubul tikeb meteniniŋbe igineŋ ga moŋ hiyyeŋ yeŋ galgalŋ nurdeb gogo Timoti teŋ kermeke kuriŋ.

Timotibe Pol hitte mulganŋ hiriŋ

⁶ Be, Timoti deŋ hitte kuriŋ goyen mulganŋ heŋ waŋ forok yiyunŋ. Irdeb deŋbe Yesu niŋ dufaytiŋ tareŋ po irde harŋ irde bitiŋde mat wor po Yesuya al hoyanŋya niŋ amaŋeŋ nurde harŋ mere momoŋtiŋ igiŋ goyen momoŋ dirunŋ. Irde neŋ beleŋ deŋ dentek nurde hite gwahade goyen po, deŋ wor neŋ ge bitiŋ sir ma yeke dentewoŋ wor po yeŋ nurde harŋ goyen momoŋ dirunŋ. ⁷ Niŋgeb, kadne yago, dufaytiŋ Doyaŋ Al Kurunŋ niŋ tareŋ iramiŋ mere momoŋ goyen nurdeb amaŋeŋ wor po nurtiŋ. Niŋgeb meten teŋ hitekeya al beleŋ buluŋ buluŋ dirke kanduk yeneŋ ulniniŋ misiŋ kateŋ hityen goke ma nurtiŋ. Irde gayenter manaŋ gwahade po nurde hite. ⁸Fuŋde wor po, deŋbe Doyaŋ Al Kurunŋya heŋ saŋiŋ heŋ harŋ geb, neŋbe goyen nurde goke amaŋ niŋ pultik wor po yeŋ hite. ⁹ Niŋgeb Al Kurunŋ diliŋde huwarde mere irde heŋya deŋ ge teŋ Al Kurunŋ igiŋ nurd unenŋ unenŋ gobe ep gago yetek moŋ yeŋ nurde hite. ¹⁰ Irdeb Yesu niŋ dufaytiŋ tareŋ ird ird matatiŋ kura tareŋ moŋ kenem nindikeŋ kuŋ deneŋbe saba dirde saŋiŋ dirtek yeŋ nurdeb bininiŋde mat wor po nanŋkahalya wawunŋya hugiŋeŋ Al Kurunŋ gusuŋanŋ irde hite.

¹¹ Be, Nanniniŋ Al Kurunŋ yingerŋya Doyaŋ Al Kurunŋniniŋ Yesuya beleŋ deŋ hitte kuŋ kuŋ beleŋ goyen kerde dunkeb kutewoŋ yeŋ nurde Al Kurunŋ gusuŋanŋ irde hite. ¹² Irde bininiŋde mat deŋ ge amaŋeŋ nurde hityen gwahade goyen po, deŋ wor kadtiŋ

yagoya al hoyar kuruj goyen goke manar bitinde mat amanen nurd nurd mata goyen Doyar Al Kuruj belej kuruj po irwoj yej nurde hite. ¹³ Irdeb yej ge po dufaytir tarej irwoj yej nurde hite. Gogab kame Doyar Al Kuruj Yesu goyen miyomijnya tumjar mulgar hej hej nalureb denbe Al Kurujninij dilij mar huwarkeb yej belej al wukke, ulinde merem moj yej dinyej.

4

Al Kuruj belej amanen nurtek mata po tej hinayij

¹ Ningeb, kadne yago, denj mata gwahade tej hike Al Kuruj belej igij dinyej yej saba dirde hinhet. Irkeb gayenter wor gama irde hanj. Ningeb Doyar Al Kuruj Yesuya hej kadtij yago hitij hite gare matatin igij goyen kuj kuruj hej hiyey yej gago gusunjar dirde tebarj dirde hite. ² Denbe gwaha gwaha tej hinayij yej nej belej Doyar Al Kurujyen tarende saba dirde hinhet goyen nurde hanj.

³ Saba goyen gama irde mata tej Al Kuruj dilinde wukke hej hej gobe Al Kurujyen dufay geb, alya bereya leplep mata ma tej hinayij. ⁴ Irde denj dunjurenj dunjurenj ultij po amanj hetek mata buluj tej tej beljenj pet tej hinayij, irde Al Kuruj dilinde wukke al hoyarj wor deney palap dirtek mata tej tej nij tunjar urde hinayij. ⁵ Al Kuruj nij ma nurde megen nij mata po gama irde hanj mar belej bij harke go po gama irde hanjen yara ma tej hinayij. ⁶ Ningeb al kura mata gwahade goyenter kadomde berem leplep irde kadom buluj ma iryen. Gwaha tinayijbe bikker nej belej saba dirde hayhay dirde hinhet gwahade goyen po, Doyar Al Kuruj belej mata bulujtinj goke buluj wor po diryen. ⁷ Gobe Al Kurujbe mata buluj tej hinayij yej hoy dartinjenbe mata igij Al Kuruj dilinde wukke goyen tej hinayij yej hoy diryij geb, gogo mata bulujtinj goke buluj wor po diryen. ⁸ Ningeb saba gayen al kura gama ma irde hi al gobe alyen saba pel irhem usi tenbe Al Kuruj, Holi Spirit dunyij al gote saba goyen pel irde hi.

⁹ Be, denbe bitinde mat kadom amanen nurd guney tej hinayij yej Al Kuruj belej saba dirtij geb, goke asande gar sopte ma momoj dirtek yej nurde hite. ¹⁰ Irde

fudinde wor po denbe kadtij yago Yesuyen alya bereya Masedonia nana bana hanj kuruj goyen goke bitinde mat amanen nurde faranj yurde hanjen. Ningeb, kadne yago, matatinj gobe gwahade po tej hinayij. Irkeb kuj kuruj hiyyey yej gago dinerj tebarj dirde hite.

¹¹ Irde dintirij gwahade po, kenkela hej hiburjenj ma hinayij. Irde det kura denjya denjya moj goyen goke tonantij hilwa ma yirde hinayij. Irde kumhaka hej al hanij doyar po ma hinayij. Dindikenj ge nurde metey tej hinayij. ¹² Gogab Yesuyen alya bereya moj sinjare hanj mar belej denenbe palap dirde hinayij. Irde det kuranj nurde al hoyarj hitte faranj nij ma narjkeney hinayij.

Al kamtij gobe kame huwarnayij geb goke buluj wor po ma nurde hinayij

¹³⁻¹⁴ Be, kadne yago, nenbe fudinde Yesube kamiyinde mat huwaryij yej nurde hite. Ningeb gwahade goyen po yej ge dufaymij sanij irde kamtij mar goyen Al Kuruj belej Yesu wayeyj nalureb yisanj hiyyey yej nurde hite. Ningeb al kamtij mar goke yitij mere fudinde goyen denj belej nurde bebak tiwoj yej nurde hite. Gogab Al Kuruj nij ma nurde hanj mar belej al kamtij gobe epte ma huwarnayij yej nurde al kamtij goke bunijey nurde esenj hanjen gwahade ma tej hinayij. ¹⁵⁻¹⁷ Be, al kamtijde mat huwarnayij goke Doyar Al Kuruj belej yingeyj mohonde yirij goyen momoj dirnij tihit. Doyar Al Kurujbe Al Kurujyen gasunde mat mulgar hej katyenj goyarebe al kamtij goyen kuware, "Huwarnanj!" yinyey. Irkeb Al Kurujyen miyoy gote kurujmij belej wor gwahade po yinyey. Irkeb Al Kurujyen bigul mere tiyyey. Irkeb al Yesu Kristu nurd unerj ga kamtij mar go wa huwarnayij. Go kamereb mel goya Yesu Kristuyen alya bereya dilij gergen hinayij goya tumjar Al Kurujyen tarej belej yade hurkukeb nana kota kigarinkij faykek hende hurkuj Doyar Al Kuruj tupi tinayij. Gwaha tej gab yeny hugijey hinayij. Ningeb Doyar Al Kuruj wayeyj goyenter al dilij gergen hinayij marbe igij hinayij munaj bikkerj kamtij marbe igij ma hinayij yej ma nurde hinayij. ¹⁸ Ningeb mere gayen dindijenj ulij kadom momoj gird tenbe tarej

hej hej ge kadam faraj gurd tej hinayij. Gogab kuratij kura kamkeb huginej dubul tiya yej buninej ma nurde hinayij.

5

Yesu waj waj nij gitik tej hinayij

^{1,2} Be, kadne yago, Doyaj Al Kuruj waj waj nalu gobe kawe al belej watij yara tiyyej gwahade goyen po, yej wor nalu go-yare wayyey yej ma nurde hikeya wayyey goyen denbe kenkela nurde haj gogo. Nijgeb Doyaj Al Kuruj waj waj nalumij goke asanjde gar sopte katek yej ma nurde hite. ³ Be, al megen nij kuruj gabe, 'Kanduk mijmoy, igij ala po hite,' yej nurde hikeya kanduk kuruj gore waj bemel po buluj wor po yiryey. Gobe bere bij yaj kura dirij kawayj kertek hej ulij misij katyerj yara gwaha mat kura busahartek moy henayij.

⁴ Goyenpoga, kadne yago, denbe megen nij mar kidoma bana haj gwahade moy geb, Yesu waj waj nalu gobe kawe al belej bemel po watinej dirkeb hurkujkat ma tinayij. ⁵ Denbe Doyaj Al Kuruj gama irde haj geb, matatinja dufaytinjabe igij wor po. Al farende hej det kenkela yenej belej kuj haj go gwahade goyen haj. Fudinde wor po, nenbe megen nij mar kidoma bana haj gwahade moy. Mel gobe kidoma bana hej det kenkela ma yenej haj go gwahade tijtuney wor po haj.

⁶ Nijgeb nenbe Doyaj Al Kuruj mulgan hej hej nij ma nurde haj mar belej mata buluj tej haj gwahade ma tej hitek. Irde Ujgura belej tunaj durde buluj dird dird mata goke kenkela nurde ga hitek. Irde ulninijde po amaj hetek mata fole irde hitek.

⁷ Munaj Doyaj Al Kuruj ma nurde uney haj marbe al wawuj ferd ug po hej naja migirij ma nurde haj go gwahade goyen, Satan belej lom yirde buluj yirde hiyen goyen bebak ma tej hanjen. Irde mel gobe al wawuj fe nene kukuwa hej hanjen go gwahade goyen po, megen nij mata tej tej dufay hika titek moy geb, go po gama irde kuj kuj buluj hej hanjen.

⁸ Gega nenbe al gwahade moy. Nenbe Doyaj Al Kurujen mere gama irde hityen geb, al farende belej kenkela kenerj kuj hanjen go gwahade goyen po, hej hejnini manaj igij po hityen. Nijgeb

ulninijde po amaj hetek dufay fole irde Doyaj Al Kuruj nij hekkerj nurdeb Al Kurunya al hoyanja bininijde mat wor po amanej nurde yuney hitek. Mata gobe fuleja mar belej kili misij pet tej tej ain belej po irtij dumujde yerde hanjen go gwahade geb, Satan belej epte ma buluj diryey. Irde nenbe Al Kuruj belej nalu funanjde nej tumnaj dumulgan tiyyey yej nurde goke doyaj hej hitek. Go mata gobe fuleja mar belej kili misij pet tej tej ge tonaj aw yerde hanjen go gwahade geb, Satan belej epte ma buluj diryey. ⁹ Munaj Al Kuruj belej dumulgan tiyyij gobe beararmij bana hej hej ge ma basija diryij. Gwahade yarabe Doyaj Al Kuruj Yesu Kristu gama irteke dade dirnej wej dire yej basija diryij. ¹⁰ Yesu Kristube kame mulgan hej wayyeyja goyare nej al kura dilij gergen hinayinja al kamtinja tumnaj yeyja huginej hej hej goke tej kamyij. ¹¹ Nijgeb mata igij tej hanjen gwahade goyen po, Al Kurujen mere kenkela gama irtek yenje sanij hej hej ge kadam faraj gurd tej hinayij.

Saba funaj

¹² Be, kadne yago, gor nij Doyaj Al Kurujen metey mar de j doyaj dirde saba dirde huwa dirnij we j metey kuruj tej haj mar goyen meremij nurde palap yirde hinayij yej gago momoy dirde hite. ¹³ Irdeb meteymij goke bitinde mat amanej nurde yunenbe turuj yirde palap wor po yirde hinayij. Irde dindikej ulij wor kadam buluj nurde guney ma tej awalikde igij po hinayij.

¹⁴ Gega, kadne yago, de j bana goyen al kura kumhaka hej hike yenenbe saba yirde hayhay yirde hinayij. Irdeb al kura kanduk yenej kafura hej araj po yul yej haj mar kura hike yenenbe faraj yurde tarej yirde hinayij. Irdeb megen nij mataya dufay bulujja pel ird ird tarej mijmoy mar kura yenenbe go mar goyen wor faraj yurde hinayij. Irde kadtij kura matamij igij hewoj yej doyaj hej hej ge pi nej ma hej hinayij. ¹⁵ Irde de j kuruj goyen al hoyaj belej buluj dirke wol ma hej hinayij. Gwaha titnejbe kadtinja al hoyanja goyen tumnaj igij igij yird yird nij kurut yej hinayij.

¹⁶ Irdeb kanduk yener hinayin ma kanduk ma yener hinayin nalure goyenbe huginjen amaj hende po hinayin. ¹⁷ Irdeb Al Kurunja mere tej tej nin bada ma henayin. ¹⁸ Irdeb nalu iginde po ma Al Kurun igin nurd unej hinayin. Nalu iginya bulunja waj hiyer goyenbe huginjen gwahade po tej hinayin. Mata gwahade tej hinayin yitin kurun gobe dejen Yesu Kristuya haj mar belejen gama irde hinayin yej Al Kurun belejen dunyin geb, mata goyen po tej hinayin.

¹⁹ Irde Holi Spirit belejen bitin bana hejen meten tike okohom po yej ge naja mala tej unnayin. Gwaha ma tinayinbe kak isikamtinjen irke meten ma tiyyen. ²⁰ Irdeb Al Kurun belejen al kura hard unke mere tike kenenbe det karimnen kura yej ma nurnayin. Det kurun wor po momon dira yej nurnayin. ²¹ Goyenpoga al kura belejen, "Holi Spirityen saninde mere tej hite, irde meten tej hite," yeke yenenbe fudinde ma dahade goyen kenkela yener beba tej hinayin. Irdeb fudinde yej kenem gama irde hinayin. ²² Irde mata bulunbe tumnan gama ma yirde hinayin.

²³ Be, Al Kurunbe bininin kamke igin hejen hejen dufay dunen dunen al. Ningeb yej belejen dejen tarejen dirke dilinde wukkek igin wor po hiwon yej nurde hite. Irde bitin, dufaytinja ultinja goyen igin wor po hekeb Doyan Al Kuruninin Yesu Kristu waj waj nalureb gwaha mat kura mere ultinde irtek mijmon hiwon yej nurde hite. ²⁴ Dejen hoy dirde hi al Al Kurunbe dejen gwaha direjen yej binja tiyyin goyen bin sir ma yej hiyen. Ningeb meremin go po gama irde yingen dilinde wukkek diryen.

²⁵ Be, kadne yago, nen ge nurde Al Kurun gusunjen irde hinayin. ²⁶ Irde kadninjen yago Yesuyen alya bereya hoyan kura goyen yenenbe nen belejen yej ge dufay hejen hityen goyen momon yirnayin. ²⁷ Irde asan kan dunhem gabe kadinjen yago Yesuyen alya bereya tumnan kapyan hejen yunnayin yej gago Doyan Al Kurun dilin mar mere tarejen po dirde hime.

²⁸ Be, Doyan Al Kuruninin Yesu Kristu belejen buninjen dirde igin igin diryen yej gusunjen irde hime. Gogo po.

2 Tesalonaika Tesalonaika niñ Yesuyen alya bereya hitte Pol beleñ asañ sopte kayyinj

¹ Be, ne Polya metej kadne warañ Sailasya Timotiya beleñ deñ Yesu Kristuyen alya bereya sios Tesalonaika taunde hañ kuruj goke tej asañ gago kañ hite. Deñbe Nanniniñ Al Kurujya Doyañ Al Kurujniniñ Yesu Kristuya hañ. ² Niñgeb Al Kuruj beleñ deñ bunijeñ dirde iginj iginj dirde hugijeñ bitinj yisikamke iginj po hiwoñ yeñ yeñ nurde hite.

Kandukbe yeneñ hinayinj gega yul ma yenayinj

³ Be, kadne yago, deñbe Al Kuruj niñ hekkeñ nurd nurd gobe sañij heñ hi. Irde bitinde mat kadam amañej nurd gunej tej hañ mata goyen wor kuruj heñ hi. Niñgeb goke tej Al Kuruj hugijeñ iginj wor po nurde unej hitek yeñ nurde hite. ⁴ Niñgeb deñ beleñ Yesu niñ tej kanduk karkuwar yeneñ hañ gega, goke mukku ma tej goya goya sañij po heñ yeñ ge hekkeñ wor po nurdeb gama ird ird niñ bada ma heñ hanjen goyen goke Al Kuruj dirnej wen Yesuyen alya bereya hoyañ hitte tagalde deñ ge turuj turuj tej hityen.

⁵ Be, deñ Yesuyen alya bereya beleñ Yesu niñ tej kanduk gwahade yeneñ hañ goke kame Al Kuruj beleñ al iginjya bulujya pota yird yird nalure deñbe dawaryej. Mata go tiyyej goke al kura beleñ, “Daniñ gwaha tiya? Mata gobe huwak moñ,” intek moñ. Deñ goyen kanduk yeneñ hañ gobe Al Kuruj beleñ alya bereyamiñ doyañ yirde hi bana goñ iginj hurkutek mar henayinj yejbe gogo kanduk yeneñ hañ. ⁶ Fudinde wor po, Al Kuruj beleñ al iginjya bulujya pota yirde matamiñ gote murungem yunyeñ gobe huwak mat po yunyeñ. Niñgeb deñ buluj buluj dirde hañ marbe Al Kuruj beleñ wol heñ buluj po yiryey. ⁷ Irdeb kame Doyañ Al Kuruj Yesu beleñ nalu funajeñ tareñmiñ turuj yaj manañ Al Kurujyen gasuñde mat katyerj goyenterbe deñ kanduk yeneñ hinayinj goyen yad siña yirkebe iginj po hinayinj. Neñ wor gwahade

po diryey. Goyareb Yesube Al Kurujyen miyoy tareñ miñyay goya tumñay kateñ gwahade diryey. ⁸ Goyare goyenbe alya bereya Al Kuruj ma nurd unej Doyañ Al Kuruj Yesu niñ yitij mere iginj go ma gama irde hañ marbe gote murungem buluj yunyeñ. ⁹ Yeñ beleñ mel gote mata bulujmiñ wol heñbe yakira tike hugijeñ kanduk kuruj bana hinayinj. Irdeb epte ma Doyañ Al Kurujya heñ sañijmiñ turuj yaj goyen keneñ amañ heñ hinayinj. ¹⁰ Munañ alya bereyamiñ wukke gobe Doyañ Al Kuruj wayyey nalu goyenterbe yeñya awalikde heñ deñem turuj yaj irnayinj. Irde al yeñ ge dufaymiñ tareñ irde hinayinj mar beleñbe isoka irnayinj. Deñ wor Yesu niñ saba dirteke mereniniñ nuramiñ geb, mel goya tumñay Yesu deñem turuj yaj irnayinj.

¹¹ Be, neñbe gwahade dufay heñya deñ tej hugijeñ Al Kuruj gusuñay irde hityen. Irde deñ goyen yeñ beleñ hoy diryey geb, deñ ge gusuñay irde heñyabe yeñ beleñ hoy yiryey mar beleñ titek mata iginj po tej hinayinj yeñ gusuñay irde hityen. Irde mata iginj titek dufay kuruj goyen Al Kuruj beleñ tareñmiñde farañ durkeb gote igineñ kuruj forok yiyyey yeñ gusuñay irde hityen. Irde kurabe Al Kuruj niñ hekkeñ nurde metejmiñ tej hinayinj goyen igineñ yingey forok iryey yeñ gusuñay irde hityen. ¹² Neñ beleñ Al Kuruj gusuñay gwahade irde hityen gobe yeñya Doyañ Al Kuruj Yesu Kristuya beleñ bunijeñ dirde iginj iginj dirkebe deñ beleñ deñem turuj yaj irwoñ, irke yeñ beleñ wolmiñej matatiñ iginj goke deñtij turuj yaj dirwoñ yeñ nurde gago Al Kuruj gusuñay irde hityen.

2

Al Kurujyen saba pel ird ird mata forok yiyyey

¹ Be, kadne yago, Doyañ Al Kuruj Yesu Kristu waj dawarke yeñya hitek goyen goke momoj dirniñ tihit. ² Al kura beleñ, “Doyañ Al Kuruj waj waj nalube bikkej forok yiyyey,” dineñbe, “Mere gabe Al Kuruj beleñ Polya diñujya yinke basañ heñ tagalde hañ,” dinnayinj. Irde kura beleñbe, “Mere goke Polya diñuj yagoya beleñ asañde gago kañ dunañ,” dinnayinj. Goyen-poga mere gobe usi mere geb, mere go

nurde hurkunkat tej kafura ma henayinj. ³Nalu gobe hako geb. Megen nij al belej Al Kuruj harhok unej tubul tinayinj. Irke gab al kura Mata Buluj Al wor po kak alare kutek al gore forok yeke gab Doyaj Al Kuruj wayyej. Ningeb al kurat mere mali mali po gama ma irde hinayinj. Monjo usi dirnayinj geb. ⁴Munaj Mata Buluj Al wor po gobe megen nij al belej Al Kurujninij yej det kuruj gayen doloj yirde hanjen goyen fole yirhem yej nurdeb yingenj turuj irde hiyej. Irde Al Kurujyen ya balem bana goj hurkuj gasuj himam wor po bana goj henbe al dilinde, "Nebe Al Kuruj," yiyyej. Al gobe gwaha matbe Al Kuruj asogo iryej.

⁵Be, mata gwahade gokeb denja tumraj hej huginej momoj dirde hinhem. Ningeb mere gobe nurde han yej nurde hime. ⁶Mata Buluj Al gobe Al Kuruj belej nalu goyenter forok yiyyej yitinde wor po gab forok yiyyej. Ningeb hanja gab Al Kurujyen sanjinde belej pet irtinde hike kawan ma forok yej hi gobe nurde hanj gogo. ⁷Goyenbe Mata Buluj Al gote tarejbe bikkej banare balmij metej tiyyinj geb, gayenter wor metej tej hi. Al Kurujyen tarejbe Mata Buluj Al gote metej kawan forok yetek goyen pet titinde gwahade po hiyej. Irde kuj kuj Al Kuruj belej nalu kiriyinde gor gab tubul tike Mata Buluj Al goyen kawan forok yej metej tiyyej. ⁸⁻¹⁰Irkeb Mata Buluj Al go kawan hej Satanyen sanjinde mata tinej turuj yej wor po kurayen kurayen al belej epte ma titek goyen forok yirde hiyej. Mata kuruj gobe Al Kuruj belej forok yirde hi yej yentek gega, Al Kuruj belej moj. Irde Mata Buluj Al gobe al kura meremij gama irde kakde kutek mar goyen mata hoyaj mat hoyaj mat lomlom yirde usi yirde hiyej. Be, Mata Buluj Al gore kawan forok yej mata gwahade tikeb Doyaj Al Kuruj Yesube tarejmij turuj yej manaj wayyej. Irdeb Mata Buluj Al gote tarejmij goyen isikamde mohoj uka belej po teke goyare po huginej kamyaj. Be, Mata Buluj Al gama irde hinayinj mar gobe Al Kurujyen mere fudinde goke amanej ma nurkeb Al Kuruj belej gwamuj yuryej. Gwahade moj manhan Al Kuruj belej yawarwoj. ¹¹Go mar gobe gwahade po

Al Kurujyen mere nurtek ma wor po hanj geb, Al Kuruj belej mel gote dufaymij wabuj yurke usi mere goyen fudinde yej nurnayinj. ¹²Irdeb Al Kurujyen mere fudinde goke dufaymij sanj ma irde mata buluj nij po amanej nurde hanj mar gobe Al Kuruj belej merem yaj yirde gasa yirke kamnayinj.

Al Kuruj belej dawarej yej bikkej basija diryinj

¹³Goyenpoga, kadne yago, denbe gwahade moj. Doyaj Al Kuruj belej den goyen bubulkune wor po yej nurde duner hi. Denbe Al Kurujyen mere fudinde goke dufaytij tarej irde hanj, irde Holi Spirit belej bitij bana hej metej tej hikeb Al Kuruj dilinde wukke wor po hej hanj. Al Kuruj belejbe den gwahade dirde gab dade yende dirjen wej direj yenbe bikkej nanjinya megenya forok ma yiryinya po basija diryinj. Ningeb goke tenbe den ge Al Kuruj huginej igij nurd untek wor po yej nurde hite. ¹⁴Den goyen Doyaj Al Kuruj Yesu Kristuyen tarej turuj yej bana goj hej amaj hej hinayinj yenbe gogo Al Kuruj belej den hoy diryinj. Ningeb Al Kurujyen mere saba dirteke nuramij gogo. ¹⁵Ningeb, kadne yago, bikkej mohojninijdeya asajdeya saba dirde hinhet gobe kenjela yanarde sanj po huwarde hinayinj.

¹⁶Be, Doyaj Al Kuruj Yesu Kristu yingenya Nannini Al Kurujyabe nej kuruj gayen bubulkundere wor po yej nurde duner haryen. Irde buninej dirde igij igij dirdeb tarej hej hej ge huginej faraj durde detmij igij goke doyaj hej hej dufay duner haryen. ¹⁷Ningeb gwaha dirde haryen Yesuya Al Kurujya gore den wor mataya mereya igij kuruj goyen huginej tej hitek dufay dunerbe tarej hej hej ge faraj durwoj yej gusujan yirde hite.

3

Nej ge Al Kuruj gusujan irde hinayinj

¹Be, kadne yago, mere hoyaj kura momoj dirnij tihit geb. Be, den belej nej nij Al Kuruj gusujan irde henjabe Doyaj Al Kuruj nij yitij mere igij nej belej tagalde kuj hityen goyen aranej kuruj hiyyej yej gusujan irde hinayinj. Irde den

belej sabaniniñ nurde gama irde hinhan gwahade po, mere nurnayiy mar goyen wor sabaniniñ palap irde gama irnayiy yeñ gusunñar irde hinayiy. ²Goyenbe al tumñar po ma yeñ ge dufaymiñ sanij irde hañ geb, go mar goyen kurabe dufaymiñ buluñ. Irde Yesu niñ igiñ ma nurde neñ gayen buluñ buluñ dirde hañyen. Niñgeb go mar gore buluñ dird dird beleñ goyen Al Kuruñ beleñ pet tiyyeñ yeñ gusunñar irde hinayiy.

³Fudinde wor po, Satanbe deñ buluñ buluñ dire yeñ kurut yeñ hi. Gega Doyar Al Kuruñbe hugiñer doyar dirde heñ yeñ biña tiyyiñ goyen po gama irde hiyen geb, tareñ dirde Satan beleñ buluñ dirtek belñer goyen pet teñ dunyeñ. ⁴Irde neñbe gwaha teñ hinayiy yeñ saba dirtiriñ goyen Doyar Al Kuruñ beleñ tareñ dirke gwaha po teñ hañ yeñ hekkeñ nurde duney hite. Irde kame manañ gwahade po teñ hinayiy yeñ nurde hite. ⁵Irde Al Kuruñ beleñ deñ goyen bubulkuñne wor po yeñ nurde duney hi goyen Doyar Al Kuruñ beleñ farañ durke keñkela bebak tinayiy yeñ gusunñar irde hite. Irdeb Yesu Kristu kanduk yeneñ hinhin gega, mukku ma teñ sanij po heñ hinhin gwahade goyen po, deñ wor yende mata po teñ hinayiy yeñ gusunñar irde hite.

Kumhaka mata ma teñ hinayiy

⁶Be, kadne yago, deñ hañ bana goyen kuratiñ kurabe saba dirtiriñ goyen gama ma irde kumhaka heñ duliñ po hañ. Niñgeb deñbe go mar goyen ketal ma yurde hinayiy. Saba dirde hityen kuruñ gobe Doyar Al Kuruñ Yesu Kristu beleñ dineñ hi yeñ nurdeb keñkela wor po gama irde hinayiy. ⁷Deñbe neñ beleñ deñya hinhetya mataniniñ keneñbe meteñ teñ teñ matabe gwahade yeñ dindiken deney gwaha mat gama irtek yeñ bebak tiyamiñ gogo. Neñbe deñya heñya kumhaka ma heñ hinhet. ⁸Moñgo neñ paka dird dird niñ teñ metentiñ hoyar ma tinak yeñbe nindiken ge nurde nañkahalya wawuñya meteñ kuruñ po teñ hinhet. Irde al kura beleñ biñge duney hinhan gobe damu teñ po ga nene hinhet. ⁹Neñbe deñ ge teñ Al Kuruñyen meteñ teñ hinhet gote muruñgem deñ hitte mat igiñ yawartewoñ gega, deñ beleñ mataniniñ yeneñ gama yirde hinayiy yeñ gwaha ma teñ det kuraj nurde nindiken meteñ teñ hinhet.

¹⁰Fudinde wor po, deñya hinhetya, “Kumhaka albe biñge kura ma yuneñ hinayiy,” dineñ hinhetbe nurde hañ gogo.

¹¹Ga dineñ hite gabe kuratiñ kurabe kumhaka heñ meteñ ma teñ hañ yeke nurdeb gago dineñ hite. Kumhaka mar gobe duliñ po heñ mere kura yeñ yetek moñ goyen bana goñ tonañ hilwa hilwa teñbe mere buluñ yad forok yird yird niñ uguñ po kuñ wañ teñ hañyen. ¹²Niñgeb kumhaka al gwahade gobe balmiñ heñ yinñer meteñ teñ biñge yade nene hinayiy yeñ Doyar Al Kuruñ Yesu Kristu beleñ yineñ hi yara neñ beleñ gago tareñ po yineñ hite. ¹³Munañ deñ kadne yagobe mata huwak teñ teñ goke piñer ma heñ hinayiy.

¹⁴Irde kuratiñ kura saba asañde gar kañ hite gayen go ma gama irkeb al goke keñkela heñ ga hinayiy. Irdeb saba ma gama iryeñ al goyen memya heñ mata buluñmiñ yubul teñ mulgañ hewoñ yeñ al go ma ketal urde yilwa irnayiy. ¹⁵Goyenbe gwaha teñ heñyabe asogotiñ yara ma yeneñ hinayiy. Gwaha titteñbe dadatiñya koltiñya hayhay yirde saba yirde hañyen go gwahade goyen po yirde hinayiy.

¹⁶Be, Doyar Al Kuruñbe al biñ kamke igiñ heñ heñ gote miñ al. Niñgeb deñ goñ kura hinayiy goyen yeñ beleñ bitin yisikamke hugiñer igiñ po hiwoñ yeñ nurde hite. Irde Doyar Al Kuruñ beleñ deñya hugiñer hiwoñ yeñ nurde hite.

¹⁷Be, deñ beleñ, “Asañ gabe fudinde Pol beleñ kayuñ,” yeñ bebak tinayiy yeñbe nigeñ hanner wor po gago kañ hime. Asañ kañ himyen kuruñ gobe gahade po kañ himyen.

¹⁸Be, Doyar Al Kuruñ Yesu Kristu beleñ deñ tumñar hugiñer bunineñ dirde igiñ igiñ dirde hiyeñ yeñ gusunñar irde hime. Gogo po.

1 Timoti Timoti hitte haŋkapy Pol beleŋ asaŋ kayyiŋ

¹Timoti, nebe Pol. Nebe neŋ gayen mata buluŋde mat Dumulgaŋ teŋ teŋ Alniniŋ Al Kuruy beleŋ, “Yesu Kristuyen mere basaŋ al hawayiŋ,” ninyiŋ. Irde kame wayyer yeŋ doyaŋ irde hite al Yesu Kristu gore wor yiŋgeŋde mere basaŋ al niryiŋ geb, gago ge niŋ asaŋ kaŋ hime. ²Gebe Al Kuruy niŋ saba girde himeke keŋkela po gama irde hayen goke teŋbe urne nigen wor po yeŋ nurde guney himyen.

Niŋgeb nebe Nanniniŋ Al Kuruyŋa Kuruyiniŋ Yesu Kristuya beleŋ ge goyen bunineŋ girde igiŋ igiŋ girke bege kamke igiŋ po hiwoŋ yeŋ gusuŋaŋ yirde hime.

Usi saba mar utaŋ yirayiŋ

³⁻⁴ Be, gebe nurde ha gwahade po Efesus taunde gor niŋ Yesu gama irde haŋ mar kurabe Al Kuruyen mere teŋ buluŋ mat saba teŋ haŋ. Irde yiŋgeŋde tikulaya asem yagot deŋeya asaŋde katiŋ kuruy goyen goke po dufay heŋ tagalde hanŋyen. Irdeb al faraŋ yurke Al Kuruy niŋ hekker nurtekdebe ŋakŋak teŋ kadam mohonŋde teŋ haŋ. Goke teŋbe saba buluŋ yirde haŋ mar goyen utaŋ yirayiŋ yeŋbe Masedonia naŋare kwe yeŋya Efesus gor po hayiŋ ginmiriŋ goyen gago sopte ginhem.

⁵ Go mar goyen utaŋ yirkeb bada po henayiŋ. Irkeb alya bereyabe usi saba goyen yubul teŋbe biŋde dufay hoyay miŋmoŋ hinayiŋ. Irde biŋde wukkeŋ wor po nurde Al Kuruy niŋ fudinde wor po hekker nurnayiŋ. Gwaha teŋbe al hoyayŋa Al Kuruyŋa niŋ po amaŋeŋ nurde hinayiŋ. Goke teŋbe gago gineŋ hime. ⁶Gega al kurabe mata igiŋ niŋ go wa ginhem goyen gama yirhet yeŋbe soŋ heŋ mere miŋ miŋmoŋ goyen teŋ haŋ. ⁷ Go mar gobe Al Kuruy beleŋ mata igiŋ kiryiŋ goyen basaŋ heŋ tagal tagal mar hetewoŋ yeŋ nurde yiŋgeŋde dufaymiŋ tagalde haŋ. Irde “Dufayniniŋbe fudinde wor po,” yeŋ nurde al saba yirde haŋ. Gega Al Kuruy beleŋ mere kiryiŋ miŋ goyen keŋkela ma bebak teŋ haŋ geb, “Miŋ

gwahade niŋ tagalde saba yirhet,” yeŋ ma nurdeya teŋ haŋ.

⁸ Be, Al Kuruy beleŋ gama irmayiŋ yeŋ saba kiryiŋ goyen miŋ keŋkela bebak teŋya gama irde hitekbe saba gore igiŋ diryeŋ yeŋ nurde hite. ⁹ Al Kuruyen sababe meremiŋ keŋkela gama irde hanŋyen mar goke ma kiryiŋ yeŋ nurde hite gogo. Saba gobe Al Kuruyen mere pel irde haŋ mar, asogo irde haŋ mar, palap ma irde haŋ mar, mata buluŋ teŋ haŋ maryabe Al Kuruy dilinŋde wukkeŋ ma haŋ mar goke saba goyen kiryiŋ. Kurabe megen niŋ mata niŋ dufay kuruy po heŋ haŋ mar, naniŋ miliŋ gasa yirke kamde haŋ mar, al gasa yirke kamde kamde mar, ¹⁰ al berem yaŋ beleŋ bere hoyayŋa duwan teŋ teŋ mar, irdeb al yiŋgeŋ uliŋ gabu irde ber wor yiŋgeŋ uliŋ gabu irde ire uŋyat mata teŋ haŋ mar, al beleŋ al kawe teŋ yukuŋ al hoyay yunerŋbe gote muruŋgem yawarde haŋ mar, usi mar, kadam buluŋ yirniŋ yeŋbe mere yerd yunerŋ haŋ maryabe, al kura mere Yesu niŋ yitiŋ gote saba pel irde haŋ mar kuruy gwahade goke manaŋ kiryiŋ. ¹¹ Saba fudinde gobe Yesu niŋ yitiŋ mere bana goŋ hi. Yesu niŋ yitiŋ mere gobe turuy irde hityen al Al Kuruy gore tagalde tukayiŋ ninenŋbe nunyiŋ. Niŋgeb Yesu niŋ yitiŋ mere gobe Al Kuruy beleŋ det kuruy wor po yeŋ nurde hi geb, tonŋeŋ yaŋ wor po yeŋ nurde hime.

Al Kuruyen metey tiyayiŋ

¹²⁻¹⁴ Be, bikkeŋ nebe Yesu Kristu goyen Al Kuruy Urmiŋ yeŋ ma nurdeb ne harhem harhem teŋbe Yesu Kristu niŋ buluŋ nurd uney karan urde yende alya bereya merere yerde yad fere teŋ hinhem. Yeŋ gama irde hinhan mar goyen gasa yirde buluŋ wor po yirde hinhem. Gega goyenterbe Yesu Kristu niŋ bebak ma teŋ hinhem geb, “Yeŋbe Al Kuruy urmiŋ,” yeŋ hinhan goyen usi teŋ haŋ yeŋ nurdeb mata gogo teŋ hinhem. Niŋgeb Doyaŋ Al Kuruyiniŋ Yesu Kristu beleŋ bunineŋ wor po nirdeb igiŋ igiŋ nirke bene hekbe yeŋ hitte po hinhin. Irde bener mat wor po yeŋ ge amaŋeŋ nurde hinhem. Goyenbe gwahade hinhem gobe Yesu beleŋ bunineŋ nirdeb faraŋ nurke gwahade hinhem gogo. Irkeb yeŋ beleŋ ne niŋbe, “Fudinde wor po meteyne tiyyeŋ,” yeŋ nurdeb basiŋa nirde tareŋ

niriyin. Ningeb goyen goke tenbe igin nurd unen hime.

¹⁵ Be, nej tumnan fudinde yey nurtek mere kura momon giren tihim. Mere gobe gahade: Yesu Kristube alya bereya mata buluj bana hanj mar goyen yumulgan tiyer yey megen gar katiyin. Ne wor mata buluj bana po hinhem. Mata bulujnebe kuruj wor po, al hoyan gote folek wor po. ¹⁶ Gega ne al buluj wor po gahade gayen wor Yesu Kristuyen bunijen bana hokoyan himirin. Gogab ne gayen mata bulujde mat mulgan hiyyer yey Yesu Kristu belej doyan hej hej ge pinen ma hej hinhin goyen kame alya bereya belej nurdeb, "Ney wor igin, Pol iriyin gwahade diryen," yey nurdeb Yesu nin dufaymin sanjin irde Al Kurunya hugijen hinayin. ¹⁷ Ningeb goke tenbe Doyan Al Kuruninin hugijen palap irde denem turuj yan irde hitek. Yeybe epte ma dilnininde kentek, irde kamde kamde minjon gwahader hiyen al.

¹⁸ Dirinne Timoti, saba girde hime gabe bikken Al Kuruyen meten mar belej gabu irde Al Kuruyen tarenje guram girde sanjin girde hejyabe Al Kuruj belej ge nin yey meremin yunke basan hej momon giramin goyen hende huwarde gago saba girde hime. Gogab sabane gayen gama irde fuleja igin po ten hitin al yara hej megen nin mata buluj kuruj goyen fole ird ird nin kurut wor po yey hayin. ¹⁹ Goyenbe fuleja goyen ten hejyabe mali ma ten hayin. Al Kuruj nin hekker nurtek dufay goyen taren po tanarde ga fuleja ten hayin. Irde beger wukken wor po nurdeya fuleja goyen ten hayin. Goyenpoga al kurabe saba igin gobe temeyamin. Go mar gobe kuwe galan yey nernor irtin yara teban sope yirtek mon go gwahade goyen hamin. ²⁰ Go mar goyen kurabe Himeneusya Aleksandaya. Irem gobe mata buluj gwahade po ten hikeb Yesuyen alya bereya bana mat yakira timeke Satanyen yufukde har. Gogab Al Kuruj sukal irde haryen mata goyen buluj ten har yey bebak ten bada hiriryen.

2

Al Kurunya mere ten ten mata

¹ Ningeb ginhem gwahade po ten hejyabe ge belej doyan yirde hayen mar

goyen Al Kuruyen dirnen wenbe gwaha mat hinayin yey saba yirde hayin. Saba gobe gahade: Al Kurunya mere ten ten gobe det kuruj wor po geb, Al Kurunya mere ten ten mata ten hinayin. Irde al kura det kuruj kanduknen nurde hinayin mar nin Al Kuruj gusunjan irde hinayin. Irde Al Kuruj belej al hoyan manan tumnan faran yuri yeybe Al Kuruj mere irde hejya goke gusunjan irde hinayin. Gwaha ten hejyabe Al Kuruj belej wol hej dunyen yey Al Kuruj igin nurd unen hinayin. ² Al faran yuri yey gusunjan irde hejyabe megen nin doyan mar karkuwanya nanamde nin doyan marya goke bin sir ma yey hinayin. Gogab doyan mar gore kenkela doyan yirke Al Kuruj palap irtek mata ten dilinde wukken hej hej nin kanduknen ma nurde bin kamke igin po hinayin. ³ Ney gayen Dumulgan ten ten Alninin Al Kuruj goyen gwahade mere irde hinayinbe yey belej igin denen aman hej hiyen. ⁴ Yeybe al tumnan yumulgan timeke mere fudinde goyen kenkela bebak tiwon yey nurde hi. ⁵⁻⁶ Gobe Al Kuruj yey po gab alya bereya megen hanj kuruj gate Al Kuruj. Hoyan kura hi minjon geb, gogo gwahade nurde hi. Gega go mar gobe tumnan ala harhok unenbe buluj po hamin. Irkeb Yesu Kristu belej megen hanj mar go tumnan kanduk buluj wor po yentek heke yenenbe gasumin ten kamdebe go mar go sopte Al Kurunya awalikde hitek belej kerd yuyin. Go mata gobe al hoyan kura belej ma tiyyin. Yesu Kristu yey unjken po meten go tiyyin. Yeybe Al Kuruj belej bikken nalu kiriyin goyenterbe gogo kamde Al Kuruj belej al yumulgan tiyer yey dufaymin kiriyin goyen kawan iryin. ⁷ Ningeb goyen goke tenbe Yesu belej, "Ne nin tagalde hayin," ninejbe mere basan almin niriyin. Usi ma girde hime, fudinde wor po ginen hime. Nebe Yesu belej, "Yuda mar mon al min hoyan goyen saba yirde hike dufaymin Al Kuruj nin sanjin irde yende mere goyen fudinde yey nurde gama irnayin," yey basinja niryin.

Alya bereya Yesu gama irde hanj marte mata

⁸ Be, mere gabe al dirin geya hanj mar goke po tagalen tihim geb, momon yirayin. Be, go mar gobe hinayin kuruj goyenbe Al

Kuruḅ mere irdeya ga hinayiḅ. Goyenbe mere irniḅ yeḅbe dufaymiḅ Al Kuruḅ dilinḅde wukkeḅ po heḅya mere irde hinayiḅ. Bearar teḅ kadom mohonḅde teḅya Al Kuruḅ mere irde hinayiḅ gobe Al Kuruḅ dilinḅde miḅ miḅmoḅ. Goke teḅbe mata buluḅ gwahade gob yubul po teḅ gab Al Kuruḅ mere irde hinayiḅ.

⁹ Be, bere niḅ wor tagaleḅ tihim. Berebe uliḅ umḅa tiniḅ yeḅ goya kalyayya kalyuyya damum hende wor po gore ma umḅa teḅ, amil damum hende wor po ma hor yirde hinayiḅ. Irde umḅa mormok, al dufaymiḅ buluḅ yirtek umḅa goyen ma teḅ hinayiḅ. Tonarḅ wor yentek igiḅ moḅ mat matam matam ma yirde hinayiḅ. Gwahade niḅgebe umḅa tiniḅ yeḅbe umḅa keḅkelak po teḅ hinayiḅ. Irkeḅ alya bereya beleḅ yeneḅbe bere igiḅ, dufaymiḅ buluḅ moḅ yeḅ nurde yuneḅ hinayiḅ. ¹⁰ Niḅgebe Al Kuruḅ palap irde haḅ mar berebe uliḅ umḅa niḅ ug po ma dufay henayiḅ. Gwaha tiḅḅeḅbe mata igiḅ teḅ hinayiḅ. Gobe toneḅ umḅa yirtiḅ yara nurde hime.

¹¹ Be, berer saba kurabe gahade: berebe doyaḅ marmiḅ beleḅ saba yirke kakḅar ma teḅ balmiḅ heḅbe gama yirde hinayiḅ. ¹² Irde alya bereya gabu irde haḅde gor epte ma al saba yirde hinayiḅ. Irde epte ma al doyaḅ yirde hinayiḅ. Bere beleḅ mata gwahade teḅ teḅ gobe ne beleḅ utaḅ yirde hime. Berebe alya bereya gabu irde haḅde gor dufaymiḅde mali mere ma teḅ hinayiḅ, balmiḅ po hinayiḅ. ¹³ Gobe Al Kuruḅ beleḅ haḅkapyabe Adam ma iryiḅ irde Ewabe kame ga iryiḅ geb gago yeḅ hime. ¹⁴ Irde bere wa Satanyen usi nurdeb Al Kuruḅyeḅ mere ma gama irde mata buluḅ tiyyiḅ. Adam moḅ. Niḅgebe goke teḅbe gago yeḅ hime. ¹⁵ Berebe Al Kuruḅ niḅ hekkeḅ nurde, kadom ge amaneḅ nurde hinayiḅ. Irde dufay buluḅ buluḅ fole irdeb megen niḅ marte mata buluḅ ma teḅ Al Kuruḅ dilinḅde wukkeḅ hinayiḅ. Mata igiḅ gwahade goyen bada ma heḅ goyen po teḅ hinayiḅbe Al Kuruḅ beleḅ bere irdeya, “Berebe alyen faraḅ mar henayiḅ, irde diriḅ besa yirde hinayiḅ,” yiriḅ goyen keḅkela gama irde haḅ yeḅ nurde yuneḅ hiyeḅ.

3

Yesu gama irde haḅ marte doyaḅ mar

¹ Be, gabe Yesuyen alya bereyat doyaḅ mar niḅ tagaleḅ tihim. Be, “Yesuyen alya bereya sios doyaḅ ird ird metey titek irde hi albe igiḅ mat po metey titek yeḅ nurde hiyeḅ,” yeḅ haḅyen. Mere gobe fudinḅde. ² Niḅgebe al kura doyaḅ al hewe yeḅbe mata buluḅ yubul teḅ hiyeḅ. Irkeḅ al beleḅ tagal ma uneḅ hinayiḅ. Gwaha tiye yeḅbe al berem yanbe berem unḅkureḅ go po hiyeḅ. Yeḅbe bemel bearar miḅmoḅ, irde ulinḅde po hapek yaḅ nurtek dufay fole irtek hiyeḅ. Irde al beleḅ palap irtek mata po teḅ hiyeḅ. Yeḅbe al gargar mata miḅyaḅ. Irde al keḅkela saba yird yird dufay miḅyaḅ hiyeḅ. ³ Al gobe kukuwa fe nene kukuwa heḅ heḅ mata ma teḅ hiyeḅ, det kuraḅ teḅ kwep kwep teḅ al mali ma gasa yirde hiyeḅ, diliḅ kamke balmiḅ hiyeḅ. Kadomya hiḅḅiḅhaḅḅaḅ ma teḅ hiyeḅ, dufaymiḅ hora niḅ po ma nurde hiyeḅ. ⁴ Irde yeḅbe diriḅmiḅmiḅ keḅkela doyaḅ yird yird mata ma nuryeḅbe Al Kuruḅyeḅ diriḅ weḅ manar epte ma keḅkela doyaḅ yirde hiyeḅ geb, diriḅmiḅmiḅ doyaḅ yird yird mata goyen nurde keḅkela doyaḅ yirde hiyeḅ. Irkeḅ diriḅmiḅ manar naniḅ palap irde meremiḅ nurde hinayiḅ. ⁶ Irde gayamuḅ ga Yesu gama irde hi al gore epte ma ararḅ po doyaḅ al hiyyey. Moḅgo Satan beleḅ usi irke ne harhem harhem tikeḅ Al Kuruḅ beleḅ Unḅgura takira tiyyiḅ gwahade goyen po al goyen wor takira tiyyey. ⁷ Be, al kura doyaḅ al hewe yiyyey al gobe mata igiḅ po teḅ hiyeḅ. Irkeḅ alya bereya Al Kuruḅ ma nurd uneḅ haḅ mar gore wor turuḅ irde hinayiḅ. Moḅgo Satan beleḅ usi irke mata buluḅ tikeḅ doyaḅ al gote deḅem buluḅ hiyyey. Meteymiḅ manar buluḅ hiyyey.

⁸ Be, gwahade goyen po doyaḅ marte faraḅ marmiḅ manar ulinḅde merem moḅ po heḅbe al beleḅ palap yirtek mata po teḅ hinayiḅ. Irdeb melak kalpaḅ ma hinayiḅ. Kukuwa fe netek netek ma yirde hiyeḅ. Usi matare ma hora yade hinayiḅ. ⁹ Yeḅbe Al Kuruḅyeḅ mere al mali beleḅ bebak titek moḅ goyen Al Kuruḅ beleḅ bebak yirke biḅde wukkeḅ wor po nurdeb Yesu niḅ dufaymiḅ tareḅ ird ird mata gote saba goyen tareḅ po tanarde hinayiḅ. ¹⁰ Niḅgebe doyaḅ marte faraḅ mar yirniḅ yeḅbe matamiḅ yago goyen yeḅkela heḅ ulinḅde merem moḅ

yenerj gab metej goyen yunerj hinayinj. ¹¹⁻¹² Irde yej mananj berebe yunjkurenj po yawarnayinj. Irde dirinjminj kenkela saba yirke yende mere nurde hinayinj. Gwahade goyen po berem yago mananj alya bereya belej palap yirtek mata po tej hinayinj. Gwaha tej henjyabe kadam yiya girde ma tej hinayinj, bemel bearar ma tej hinayinj. Irde mereya mataya tej hinayinj kuruj gobe fudinde binde mat po tej hinayinj. Irke alya bereya belej dende mereya matayabe fudinde yej nurde hinayinj. ¹³ Be, Al Kuruj nij metej tej hinayinj mar goyen saba kuruj yirde hime gayen kenkela nurde goyen gama irde iginj mat po metej tej hinayinj. Gwaha tej hikeb alya bereya belej amanej nurdeb palap yirde hinayinj. Irkeb metej mar go goyen yenejbe, “Fudinde wor po, Yesu Kristube nenja hej faranj durde hi geb, al belej gwaha dirde hanj gogo,” yej nurdeb Al Kurujyen metej epte titek yej nurde hinayinj.

¹⁴ Be, Yesu gama irde hanj marte matabe gwahade geb, gwahade goyen po geya hanj mar goyen saba yirde hayinj yej asanj gayen kanj gunej henjyabe dufayner aranej po kuj genmewoj yej nurde hime. ¹⁵ Gega aranj ma kuj forok yemekeb merene asanjde hi gayen kenejbe Al Kurujyen dirnej wejbe gwaha mat hinayinj yej nurdeb saba yirde hayinj. Be, Al Kurujbe gwahader hitinj, irde yende dirnej wej Yesuyen alya bereya sios goyen gayenter mananj doyanj yirde hi. Munanj sios gobe Yesu nij yitinj mere fudinde goyen kenkela po nurde gama irke mere fudinde gobe sanjij po hekeb al hoyanj belej epte ma buluj irnayinj. ¹⁶ Fudinde wor po, Yesu nij yitinj mere gobe al mali mali belej bebak titek moj. Al Kuruj belej faranj yurke gab iginj bebak tinayinj. Be, Yesu nij yitinj mere minjbe gahade:

Yesu Kristube Al Kurujyen dufay gama irde bere binde forok yej kawanj hirinj.

Holi Spirit belej yenjbe Al Kuruj Urminj wor po yej yikala yirijinj.

Al Kurujyen miyoj wor Yesu kamtinjde mat huwarij goyen kenaminj.

Irkeb Nanij hitte mulganj hej hurkunjbe denjem turujij yanj wor po hirinj.

Ningeb yej gama irde hinhan mar belej tagalde tukukeb megen nij mar

belej go nurdeb gor mat po dufayminj yej ge tarej iraminj.

Be, mere gabe Yesu gama irde hanj mar belej kenkela po nurde gama irde hinayinj.

4

Usi saba maryen saba

¹ Gega bikkej Holi Spirit belej gaha yirinj: “Kame kame Yesu gama irde hinayinj mar kurabe Yesu nij dufayminj tarej irtinj goyen tubul tejbe ungurayen usi mere tagalde hanj marte mere goyen po nurde, sabaminj buluj goyen po gama irde belej fudinde wor po gobe soj henayinj,” yeke nurmiringeb, gago mata go forok yekeb nej tumjanj bininj bak yanj. ² Usi saba mar gobe al ulij kamtinj kura kak isike ma nuryej go gwahade goyen po, dufay buluj belej po ulij kuruj go mayde pasi hitinj geb, usi mere tej hinayinj goyenbe, iginj tihit tihit po tej hinayinj. Irkeb yenejminjbe saba fudinde tagalde hanj yara gega usi tej hinayinj. ³⁻⁵ Go mar gote sabaminj kurabe gahade: “Al belej bere yad yad mata bisam irde, binje kurabe nen goya ma,” yej hanjen. Gega det buda kuruj Al Kuruj belej yirijinj gobe yingej, “Iginj,” yirinj. Irde Al Kuruj dirnej wej belej det kura yawarnayinj goyen yej belej guram yiri yej gusunanj irkeb yej dilinjde wukkej ala po henayinj geb, det megen hanj kuruj gayenbe iginj ala po, irde det kuruj gake iginj nurd unej hinayinjbe bisam irtek det minjmoj wor po. Ningeb usi saba mar gore binje bisam irtinj go mananj Al Kuruj belej yirijinj geb, saba fudinde po nurde gama irde hanj marbe binje go neteke Al Kuruj dilinjde buluj dinyej yej ma nurde hinayinj. Gwaha titjenjbe Al Kuruj belej binje yirijinj goyen goke iginj nurde unej ga nene hinayinj.

Yesuyen metej al iginj

⁶ Be, ne belej ginhem kuruj gayen basanj hej Yesu gama irde hanj mar momoj yirayinj. Goyenbe gigerj wor gwaha tej henjyabe Al Kuruj nij hekkej nurd nurd mereya saba iginj gigerj gama irde hayen goya goyen sanjij po yanarde hayinj. Gwaha tej hayinjbe Yesu Kristuyen metej al iginj hawayinj. ⁷ Irde ungurayen usi baranjya megen nij baranj minj minjmoj goyen go ma po yenerj hayinj. Gwaha titjenjbe Al

Kuruñ palap ird ird mata tej tej niñ po kurut yej hayiñ. ⁸Gwaha tej hayiñ gab hayiñ kuruñ gobe igiñ po hayiñ. Igiñ heñ heñ gobe Al Kuruñ beleñ gwaha tej hinayiñ mar yuney yiriñ gote murungem geb hubu ma hiyyey. Niñgeb gar ha gayenter, irde kame Al Kuruñyen gasuñde hayiñya wor hubu ma hiyyey. Goyenpoga al megen heñya darim ugala yirde uliñde tareñ po hanñyen gobe hubu hiyyey. Megen gar hañ gayenter po uliñde tareñ hinayiñ. Gega kamnayıñbe goyare po tareñ gobe hubu hiyyey. ⁹⁻¹⁰Nenñbe fudinde wor po Al Kuruñ gwahader hitiñ gore huwak heñ heñ gote murungem duney yej nurde hityen. Niñgeb goyen goke tenñbe huwak heñ heñ niñ kurut wor po yej hityen. Kurareb goke kanduk yeneñ hityen gega, bada ma heñ hityen. Niñgeb huwak heñ heñ niñ ginhem gobe fudinde wor po geb, mere go nurnayiñ mar manañ gwahade po dufay heñ hinayiñ. Gwaha diryer al Al kuruñbe alya bereya mata buluñ bana hañ mar tumñañ goke Urmiñ Yesu tej kerke katyiñ. Gega yejbe alya bereya kura Yesu niñ dufaymiñ tareñ irde hañ mar goyen muñ po yade hi gobe nurde ha gogo.

¹¹ Be, mere girde hime kuruñ gayenbe geya hañ mar goyen kenkela po momoñ yirde saba yirde hayiñ. Bada ma hawayiñ. ¹² Irdeb gebe al foñey gega, goke tej al hoyañ beleñ palap ma girtek mata ma tej hayiñ. Niñgeb mere tej hayiñ, mata tej hayiñ gobe igiñ mat po tej hayiñ. Irde al hoyañ niñ amañey nurde hayiñ, Al Kuruñ niñ bege hekkeñ po nurde hayiñ, irde mata huwak buluñ miñmoñ po tej hayiñ. Gogab geya hañ mar beleñ mata tej hayiñ goyen geneñbe yej wor ge po gama girde hinayiñ.

¹³ Munañ nebe geya ma har. Goyenpoga gebe Al Kuruñyen mere kapyañ heñ yunenñbe mere miñ kenkela pitik irde saba yirdeb mere goyen gama yirde hinayiñ yej tagalde hayiñ. Irde ne ge hitte kuñ kuñ niñ doyañ heñyabe ginhem gwahade po tej hayiñ. Irkeb kame kuñ geneñ.

¹⁴ Be, Yesu gama irde hañ marte doyañ mar beleñ ge niñ Al Kuruñ gusuñañ irniñ yej haniñ yerd gunamiñyabe Al Kuruñ beleñ, “Kame metey gwahade tiyyey,” yekeb basañ heñ momoñ giramiñ. Goyenterbe Al Kuruñ beleñ metey goke tenñbe

saññ giriñ gobe nurde ha gogo. Niñgeb Holi Spirityen tareñ ge hitte hi gobe det karim moñ geb, tareñmiñde metey tej hayiñ.

¹⁵ Be, mata gwaha tej hayiñ gineñ saba girhem kuruñ gayen piñey ma hawayiñ. Hugiñey gama irde hayiñ. Gogab heñ heñge igiñ heñ hiyyey goyen keneñ hinayiñ. ¹⁶ Mata tej hayiñ, dufay heñ hayiñ goyen gwahadeb buluñ munañ gwahadeb igiñ goyen kenkela nurde ga tej hayiñ. Irde al saba yirde hayiñ goyen manañ gwahadeb buluñ munañ gwahadeb igiñ goyen kenkela nurde ga saba yirde hayiñ. Hayiñ kuruñ gobe gwaha po tej hayiñ. Gogab giger manañ go ma katayiñ, irde merege nurde hañ mar manañ go ma katnayiñ.

5

Salanñey, beretapyabe metey marya doyañ yird yird mata

¹ Be, Yesu gama irde hañ mar geya hañ goyen bana salanñey kura beleñ mata igiñ ma tike yeneñbe buluñ mat ma yineñ tej hayiñ. Nanake palap irtiñ yara yirde bekenñde igiñ mat mere yirde hayiñ. Al foñey wor dadake yago gigen yirtiñ yara igiñ mat po mere yirde hayiñ. ² Bere salanñey wor gwahade po, momke irtiñ yara palap yirde bekenñde igiñ mat po mere yirde hayiñ. Bere foñey wor igiñ mat po dufay buluñ heñ yunenñya moñ, babake yago gigen yirtiñ yara po yirde hayiñ.

³ Be, beretap niñ momoñ gireñ tihim. Beretap kura al gore kura farañ yurtek moñ denya hañ gobe den beleñ daha mat farañ yurtek yejbe mere sege irde gab kenkela farañ yurde hinayiñ. ⁴ Munañ Al Kuruñ beleñ mata huwak yej nurde hi kurabe gahade: diriñ hikeya siñsilañ heñ hinhan goyen wol heñ tayñey yago salanñey goyen farañ yurde hinayiñ. Yesu gama irde hañ mar beleñ gwaha tej hikeb Al Kuruñbe amañey wor po nurde hiyyey. Niñgeb beretap kura diriñey wenya abuymiy wenya kura parguwak hitiñ hañ gore igiñ miññya abuymiyña farañ yurtek miññañ hike yeneñbe saba yirke yinñey miñde gore wa farañ yurde hinayiñ.

⁵ Munañ beretap kura yej yuñkureñ po heñ farañ niñ wor po nurdeb Al Kuruñ niñ po hekkeñ nurde yej po gise hañka mere

irde farañhuri yey gusuñar irde har bere gwahade go gab den beley mere sege irdeb igin farañhurde hinayin. ⁶ Gega beretap kurabe gwahade moñ. Yeybe megen nin mata nin po nurdeb Al Kurun nin dufay ma heñ harjen. Gobe dilin gerger har gega Al Kurun dilin toneñbe kamtin har. Bere gwahade gobe farañhurtek moñ.

⁷ Momon girhem gayen doyan yirde hayen mar goyen kenkela saba yirde hayin. Gogab mel go bana al kura ulin mere ma forok yey hiyen. ⁸ Goyenpoga kuramin beley tayen ma farañhur yeyenbe al gobe Al Kurun nin dufaymin sanin irtin goyen pel ira yey kentek. Al Kurun ma nurd uney har mar wor dirinmin farañhurde harjen. Ningeb Al Kurun nurd uney hime yey hi al gore gwaha ma tiyyey gobe mataminbe Al Kurun ma nurd uney har marte mata bulun gote folek wor po.

⁹ Be, beretap kura alik wor po heñ al sopte yawartek moñ* goyen po gab den beley farañhurtek igin geb, denjem yawarnayin. Goyenbe al yunken po yawartin, ¹⁰ irde mata igin po ten hike al hoyan beley turun yirde hitin beretap goyen denjem po yawarnayin. Yey beley mata igin ten harjen kurabe dirinmin kenkela doyan yirde harjen, al tinen wake gargar yirde harjen, turun dirnan yey nurdya ma alya bereya farañhurde harjen, irde alya bereya kanduk minyan yeyenbe farañhurde harjen. Ningeb mata igin kurun gayen ten harjen beretap yeyen gab gote denjem po yawarayin.

¹¹ Gega beretap kura alik wor po ma hitin yeyenbe denjem ma yawarnayin. Mongo kamebe, sopte al nin dufay heñbe, "Tebar al ma yawardeb Yesuven metey po ten hitek," yey bin tinayin goyen sorkok hiyyey. ¹² Irkeb al hoyan beley goyen yeyenbe igin ma nurdeb tagal yunnayin. ¹³ Bere gwahade gobe dulin heñ kumhaka heñbe al tiyun pasi irde heñbe al hoyan tagal yunen mere kura yeyya yetek moñ goyen bana gon tonan hilwa hilwa tenbe mere igin mat ma ten hinayin. Ningeb beretap kura alik wor po ma hitinbe denjem ma yawarnayin.

¹⁴⁻¹⁵ Goyenbe mata gwahade gobe kamere nin po moñ. Beretap kurabe Yesuven saba igin goyen bikken tubul tenbe Satayen mata bulun gor katke yeyen himyen. Ningeb beretap gwahade gobe sopte al yade dirin besa yirde metey ten dirinmin paka yirde hinayin gobe igin yey nurde hime. Gwaha ten hikeb Yesu gama irde har marte asogom beley gwaha mat kura mere bulun mat yirtek minmon henayin. Ningeb beretap kura ulinbe igin, alik wor po ma hitinbe denjem ma yawarnayin.

¹⁶ Be, beretapbe tayen gore wa farañhur yey har kapa yihim gwahade po, Yesu nurd uney bere kura yey minde beretap kura hikeb bere gore farañhurde hinayin. Gwaha tikeb beretap budam po farañhur yurd kanduk gobe moñ kura hipirken hekeb beretap al gore kura farañhurtek moñ wor po go po gab Yesu gama irde har mar beley kenkela farañhurde hinayin.

¹⁷⁻¹⁸ Be, Al Kurun yey dirin yey doyan yird yird mar nin momon geyen tihim geb geya har mar goyen saba yirde hayin. Al Kurun yey metey mar farañhur yurd nin Al Kurun yey mere asanbe katinbe ghade hi: "Al kura wit meteymin sak yeke meteyden nin dapna bulmakawmin gore, 'Farañhur nuri,' yey meteyminde tukuñ goya, 'Mongo witne niyyenkek,' yey mohon mala ma tiyyey. Dapna gore meteymin farañhur yeyen geb, tubul tike wit go nene heñya metey ten hiyen," yitin hi. Munan mere kurabe ghade: "Metey albe metey ten hiyen gote murungem ten hiyen," yitin hi. Merebe gwahade ningeb, Al Kurun yey dirin yey doyan yirde har mar kura beley kenkela doyan yirde mere tagalde saba yirde hike yeyenbe alya bereya gore doyan marmen goyen amayen nurde yunen hinayin. Irde yey beley det kurun nurkeb kenkela farañhurde hinayin.

¹⁹ Be, al kura doyan almin ge igin ma nurdeb yey unken po ge hitte wan, "Yeybe mata bulun tiya," yey tagal unke goya arañhur po yende mere ma nurayin. Al irawa ma karwo gwahade beley wan, "Mere gobe fudinbe," ginke gab kenkela min nin narkenayin. ²⁰ Irde fudinbe doyan mar kura

* 5:9 Beretap gote damambe 60 mat hurkutin bere goke yitin.

gwaha tej hike yenejbe al dilinj mat, “Mata gobe iginj ma tej hanj!” yinej goke yinej tej hayinj. Gogab metej kadam manaj go yenejbe mata buluj tej tej ge kafura hej hinayinj. ²¹ Irde gwaha tej henjyabe al iginj nurd unej hayinj go po iginj irde, buluj nurd unej hayinj go buluj irde hayinj gobe iginj moj. Gwaha tej henjya saba yirde hayinj gobe go ma nurde hinayinj. Goke tejbe mata goyen kejkela po tej hayinj giner Al Kurunja Yesu Kristuya mionjominj yagot dilinde mere tarej po girhem gago.

²²⁻²³ Be, doyaj al kura gerger kerenj yenejbe merene gayen kejkela gama irde hayinj. Be, mata kurabe al belej tike yenejbe gobe iginjya bulujya goyen bebak titek. Goke tagaltek moj. Gega mata kurabe yenej aranej ma bebak titek. Goyenbe go manaj kamebe kawan henayinj. Ninggeb albe kejkela kenej ep hej gab Al Kurunjen metej al hiwi yej metej unej hayinj. Munaj bemel bemel ma tej hayinj. Mojgo yej belej kame mata buluj tikeb ge manaj buluj timinj yej horo tiyayinj. Ninggeb albe kejkela yenej gab yade hayinj.

Be, Timoti, gebe garbam binderen hej hayen, irde beger buluj girde hiyen goke tejbe fe gerger po ma nen hayinj. Wainbe hanjkeyen muj kura po nen hayinj.

6

¹ Be, al kurate metej mar murungem moj dulinj metej tej yunej hanjen mar goke momoj girenj tihim. Be, mel gore, “Doyaj marninijbe Yesu ma gama irde hanj. Ninggeb mereminj ma nurtek,” ma yej hinayinj. Mereminj po nurde kejkela gama yirde hinayinj. Gogab doyaj marminjya Yesu ma gama irde hanj mar belej Al Kurunjen denjema sabaminja mere buluj mat ma yirde hinayinj. ² Munaj metej mar kurabe doyaj marminj manaj Yesu gama irde harj kenem metej mar goya doyaj marminj goyabe irawakde Al Kurunjen dirnenj wenj ninggeb, Al Kuruj belej tunjande yenej hiyen. Gega metej mar gore buluj mat dufay hejbe, “Yenjya nenjyabe tunjande,” yej doyaj marminj goyen palap ma yirde mereminj ma nurde hinayinjbe iginj moj. Gwaha titnenjbe doyaj marminj goyen metej tej yunej henjyab, “Doyaj marninij manaj nenj gahade Al

Kurunjen dirnenj wenj geb, al hoyaj moj, nenj ulinj po,” yej nurdeb, “Metej gabe nenj belej titek po tej hite,” yej wilaknenj wor po nurdeya metej tej yunej hinayinj. Be, mere tihim kuruj gayen geya hanj mar goyen saba yirde mere go gama irde hinayinj yej yinej tarej yirde hayinj.

Al Kurunjen metej huwak po tej hayinj

³ Be, al kura belej Doyaj Alnininj Yesu Kristu ninj mere yitij gote saba fudinde goke iginj ma nurde hinayinj. Irde Al Kuruj dilinde mata huwak tej tej ninj manaj iginj ma nurde Al Kuruj dirnenj wenj goyen saba hoyaj mat yirde hinayinj. Al gwahade goyen yenejbe ⁴ al gobe, “Satan belej usi yirke nenj nurhet nurhet tej Al Kurunjen mere go ma bebak tenja gogo hoyaj mat tagalde hanj,” yej nurde hayinj. Al gobe gwahade geb al kura mere tike minj minj mere walkaka tej go ulinde kadam mohonje tej hinayinj. Mata gwahade goyenterbe kadam iginj mat hike yenej danij nenj gwahade moj yej nurde awalikde ma hej nanyanj tej, bearaj hende kadam besir girde tej hinayinj. ⁵ Al gwahade gobe Al Kurunjen mere fudinde binje ma hikeb dufayminj buluj hitinj geb, mata iginj titek epte moj po hejbe huginjen netnotde po hinayinj. Irde Al Kuruj palap ird ird matabe hora tej tej beljenj yej nurde hinayinj.

⁶⁻⁸ Be, go mar gobe hora ninj ug po dufay hej hanj gega, megen ninj detya horaya gobe kawanj hitirinja goyenterbe det kura ma yade goya kawanj hitirinj. Nenjbe kupsoj forok yitirinj geb, kame kamde kamdere wor gwahade goyen po kamtek. Goke tejbe binjgeya ulnininj umja muj kura gonininj yarj kenejbe gog ep yej nurde hitek. Ninggeb det gonininj yarj hej gog ep yej nurdeya Al Kuruj palap irde hitek. Gogab megen hitekya goyen hej hejnininj iginj po hitek. ⁹⁻¹⁰ Munaj hora ninj mitemitem nurde hanj mar gobe dufayminj gore yirkeb Al Kuruj ninj ma nurde gisaw wor po hanjen. Irkeb kanduk kurayen kurayen ulinde forok yekeb binj misinj wor po nurde hanjen. Gobe, “Hora ninj dufay kuruj hekeb mata buluj kuruj gor mat forok yenayinj,” yej hanjen mere gote iginejbe gogo. Ninggeb mere gwahade goyen po, al kurabe “Daha mat kura samunjinij budam hanaj,” yej mitemitem nurde hanj mar gobe ungura

belej usi yirke mata bulunđe katerj hanjen. Al gwahade gobe gwaha kura tihit min-moŋ tej det gore bulunđe yukutek goke po, “Daha kura tej goniniŋ yaŋ hetewoŋ,” yeŋ mitemitem nurde hanjen. Dufay gore yirkeb mata bulunđe kuŋ hanjen.

¹¹ Munaj Timoti, gebe Al Kurunjen meterj al geb, al gwahade gobe delge po yeneŋ wasak tej hayiŋ. Irde Al Kurun palap irde dilinđe huwak po hej yeŋ ge po hekkerj nurde hayiŋ. Irde Al Kurunja dirreŋ wenya niŋ amaneŋ nurde yuneŋ hayiŋ. Irde kanduk ulger forok yeŋ hikeb mukku ma tej goya goya saŋiŋ po heŋbe bekkeŋde igiŋ mat mere tej mata tej hayiŋ.

¹² Be, gebe Al Kurun beleŋ yeŋya hugiŋer hej hej niŋ hoy girkeb al buda kurun dilinđe Yesube al gwahade yeŋ nurde tagalarinŋ goke Al Kurun beleŋ amaneŋ nuryiŋ. Irdeb Yesu niŋ hekkerj nurde meremiŋ po gama irde hej yeŋ kurut wor po yeŋ hayiŋ goke manaj Al Kurun beleŋ amaneŋ nuryeŋ geb, gwahade po tej hayiŋ. Irde yeŋya hugiŋer hej hej mata goyen tubul ma wor po tiyayiŋ.

¹³⁻¹⁴ Be, Yesube Pontius Pailat beleŋ gusunaj irke kimiŋ mat huwardeb yinŋer ge keŋkelak po wol heŋbe, “Gigeŋ yaha gog po,” inyiŋ. Niŋgeb ge manaj gwahade goyen po saba girhem gayen keŋkela po beger kerdeb mere ulger miŋmoŋ hayiŋ. Gwaha tej hikeb kuŋ kuŋ Doyaj Al Kuruniniŋ Yesu Kristu mulgaŋ hej wayyeŋ. Munaj Al Kurunjen tareŋdeb alya det kurun gayenyabe biŋfut miŋyar haŋ gago. Niŋgeb mere girhem gabe Al Kurunja Yesu Kristuyat dilinđe tareŋ po saba girhem. ¹⁵ Yesu Kristube Al Kurun beleŋ bikkeŋ nalu kiryiŋ goyenterbe fudinđe wor po mulgaŋ hiyyeŋ. Irde Al Kurun po gab al beleŋ turun irde kasor irtek hi. Yeŋ po gab nanŋinya megenya doyaŋ yirde hi. Niŋgeb megen niŋ doyaŋ mar karkuwarj tumŋaj yende yufuk bana haŋ. Yende saŋiŋbe hende wor po geb, doyaŋ mar banare niŋya kawan niŋya tumŋaj gore epte ma tareŋmiŋ fole irnayiŋ. ¹⁶ Yeŋ muŋ po gab gwahader hitiŋ. Yeŋbe wukkeŋ wor po geb, megen niŋ al mata bulun miŋyar gore yeŋ bindere epte ma kutek. Irde epte ma kentek. Yeŋbe bikkeŋ wor al mali beleŋ ma po keneŋ hinhan. Yeŋbe

gwahade geb fudinđe wor po yeŋ po gab hugiŋer turun irde hitek.

¹⁷ Be, hanŋkapyabe hora niŋ ug po du-fay hej hanjen mar niŋ tagalhem. Gega mere gireŋ tihim gabe geya haŋ mar kura samuŋmiŋ budam haŋ mar goke momoŋ gireŋ tihim. Niŋgeb keŋkela bebak yirke nurde hinayiŋ. Be, go mar gobe samuŋmiŋ goyen yufut yuneŋ yinŋer turun ma yirde hinayiŋ. Irde det gobe daha nana hubu hiyyeŋ gob ma nurde hite geb, “Det gore dirke keperd keperdniniŋ igiŋ hiyyeŋ,” yeŋ ma nurde hinayiŋ. Gwahade yarabe Al Kurun beleŋ neŋ megen hite mar gayen amaneŋ nurde hinayiŋ yeŋ det kurun gayen dunyiŋ geb, “Al Kurun beleŋ po gab keperd keperdniniŋ igiŋ iryeŋ,” yeŋ nurde hinayiŋ. ¹⁸ Irde samuŋ miŋyar mar goyen yinke mata igiŋ harsoŋer po tej hinayiŋ. Yeŋbe samuŋmiŋ budam geb, mata igiŋ manaj gwahade po tej hinayiŋ. Irde al kura det kurun nurde hike yeneŋbe samuŋmiŋ ge be ma hej faraj yurde hinayiŋ. ¹⁹ Gwaha tej hinayiŋbe kame Al Kurunja hugiŋer hej heŋmiŋ igiŋ muŋ wor po goke gitik tej hinayiŋbe gogo. Gogab kame Al Kurunja hugiŋer hej heŋ fudinđe goyen yende wor po hiyyeŋ.

²⁰⁻²¹ Be, Timoti, al kurabe Al Kurunjen saba soŋ hamiŋ goyen fudinđe yeŋ nurde tagalde hanjen gobe yeneŋ hayen gogo. Go mar gobe usi saba goyen fudinđe yeŋ nurde haŋ. Irde megen niŋ mere miŋ miŋmoŋ tej haŋ. Niŋgeb gebe go mar goyen delge po yeneŋ wasak tej hayiŋ. Irde mel gore Al Kurunjen saba bulun irnak yeŋ saba goyen keŋkela hej doyaŋ irde hayiŋ. Goke teŋbe gogo Al Kurun beleŋ meterj gunyiŋ geb.

Be, nebe deŋ niŋ hugiŋer Al Kurun beleŋ bunijeŋ nurd duneŋ keŋkela doyaŋ dirde hiwoŋ yeŋ gusunaj irde hime. Gog po.

2 Timoti Timoti hitte Pol belej asanj sopte kayyinj

¹ Timoti, nebe Pol. Nebe Al Kurunjen dufay po gama irde Yesu Kristuyen mere basanj al aposel himirin hime. Aposelminj himirin gobe al kura Yesu Kristuya awalikde hike Al Kurunya huginjen hinayinj yer Al Kuruj belej binja tiyyinj go po gama irde gago aposelminj niryinj. Ninggeb ne aposelminj gareb ge Timoti ninj asanj gago kanj hime. ² Munanj gebe Al Kuruj ninj saba girde himeke kenkela po gama irde hayen goke tejbe urne nigen wor po yerj nurd gunerj himyen. Irde huginjen bubulkunje wor po yerj nurd gunerj himyen.

Ninggeb Al Kurunya Doyanj Al Kurunjininj Yesu Kristuya belej huginjen buninjen girde faranj gurde bege isikamke iginj po hiwonj yerj gusunanj yirde hime.

Al Kurunjen meten kenkela tej hayinj

³ Be, nebe wawunja nanjahalya Al Kuruj mere irde henjabe huginjen ge ninj bene sir ma yerj hiyen. Irde Yesu Kristu ninj hekkej nurde hayen goke Al Kuruj iginj nurd unej himyen. Al Kurunje bikkej asine yago belej dolonj irde hinhan. Ninggeb ne wor bener mat wukkej nurdeya dolonj irde himyen. ⁴ Ne gubul tej nanja hoyanjde kwej timekeb go ma kenej hej yerj eserj nurarinj goke bene sir ma yerj hiyen. Ninggeb kunj genej amanj wor po hemewonj yerj nurde hime. ⁵ Irde beger mat fudinde wor po Yesu Kristu ninj hekkej nurde hinhan goke wor bene sir ma yerj hiyen. Ge belej Yesu Kristu ninj hekkej nurde hayen gobe abuyge Loisyaya momke Yunisyaya belej wa nurdeb saba girkeb ge mananj hekkej nurarinj. Ninggeb gayenter mananj fudinde gwahade po hekkej nurde ha yerj nurde hime.

⁶ Gwahade ninggeb, Al Kurunjen meten tej tej ge bikkej hanne tonanjger yerde Holi Spirityen tarenj ninj gusunanj irmekeb gunyinj goyen kak fu irke melak kuruj hiyyen go gwahade yara sopte sanjinj po irde meten tej hayinj yerj gago bebak girde hime. ⁷ Ga ginerj hime gabe Al Kuruj belej

Holi Spirit dunyinj gobe kanduk yenerj kafura hej hej ge ma dunyinj geb gago ginerj hime. Holi Spirit dunyinj gobe sanjinj po hej Al Kurunya al hoyanjya ninj amanej nurde hinayinj irde megen ninj dufay buluj fole irde hinayinj yerjbe gogo dunyinj.

⁸ Ninggeb Doyanj Al Kurunjininj ge al dilinje huwarde tagal tagal ninj memya ma hej hayinj. Nebe mata buluj kura ma timinj. Gega yerj ge tagalde kunj hime goke iginj ma nurde hanj mar belej nad fere niranj. Irkeb al belej tagal nunenj giwgiw nirde hanj gobe nurde ha gogo. Goyenbe go nurdeb memya ma hawayinj. Gwaha titjenbe ne tej himyen yara, ge mananj Al Kurunjen tarenje mere fudinde Yesu ninj yitinj mere goyen tagalde henja kanduk yenerj hayinj goke bada ma hawayinj. ⁹ Al Kurunje nej gayen mata buluj bana mat dumulganj tikeb dirnenj wej hitirinj. Irde nej gayen, "Megen ninj mar mata buluj minyanj gwahade monj, delner wukkej po hinayinj," yerjbe hoy diryinj. Go diryinj gobe mata iginj kura tej hiteke denenya ma diryinj. Yingenj nej ge dufayminj bikkej kiryinj goyen po gama irdeb buninjen dirde faranj durdeb gogo dumulganj tej yingenj hitte dukurinj. Goyenbe nej buninjen dirde faranj durd durd ninj dufayminj kiryinj gobe gayamunjek monj. Bikkej wor po megenya nanjinja gayen forok ma yekeya nej kame wor po forok yitinj gayen gake buninjen nurde faranj durenj yerjbe nej ge tej dufayminj goyen Yesu Kristu hanijde kiryinj. ¹⁰ Irkeb Al Kuruj belej dufayminj kiryinjde gor mat wanj wanjbe gago Yesu Kristu, mata bulunjininde mat Dumulganj tej tej Al gore megen gar katenje Al Kuruj belej buninjen dirde faranj durenj yerj dufay hej hiyen goyen kawan iryinj. Be, kawan ire yerjbe gogo kamiyinde mat huwardeb kamde kamdere ninj tarenj goyen isikamyinj. Irde Satanyen yufuk bana po hej Al Kuruj dilinje kamtinj yara hityende matbe Al Kuruj dirnenj wej hej gayenter mananj kame kame wor huginjen yerjya awalikde po hej epte ma kamtek belej goyen nej belej nurde bebak tej gama imayinj yerj mere fudinde yingenj ge tagaltinj goyen dikala diryinj. ¹¹ Munanj nebe Yesu ninj mere fudinde goyen tagalde tukunje saba yirde hayinj yerj Al Kuruj belej, "Yesuyen mere

basañ al hawayiñ,” ninenbe metej goyen nunyiñ. ¹² Niñgeb metej gwahade tenbe kanduk kener hime gago. Goyenpoga ne beleñ hekker nurde uner himyen al Al Kurun gobe gwahade gwahade yej kenkela nurd uner himyen geb, koyare hime gayen gake memya ma heñ hime. Irde Yesu niñ tagaltiñ mere fudinde goke manañ memya ma heñ hime. Goyenbe memya ma heñ hime gote miñbe gogo po moñ. Al Kurunbe ne doyañ nirde hiyeñ yej ulneya tonneya tumañ haniñde yirmiriñ goyen yej beleñ kenkela doyañ nirde hike kuñ kuñ kame Yesu mulgañ heñ wayyey nalu funañde goyenter manañ fudinde wor po doyañ nirde hiyeñ yej nurde hime geb, gago memya ma heñ hime. Niñgeb Al Kurunya Yesu Kristuyabe gwahade nirde haryen geb, ge wor igiñ gwaha giriryey geb, hanparya ginhem gwahade po memya ma heñ hayiñ.

¹³ Irdeb al saba yird yird metej tiyey yeybe saba fudinde girde himeke nurde hinhan goyen go po gama irde saba yirde hayen geb, igiñ gwahade po saba yirde hayiñ. Bada ma hawayiñ. Irde gwaha teñ heñyabe Yesu Kristu beleñ po doyañ girde hikeya Al Kurun niñ hekker nurde yeyya al hoyañya niñ amañey nurde hayiñ. ¹⁴ Irde Al Kurun beleñ, “Yesu niñ yitiñ mere gobe igiñ niñgeb, al saba yirde hayiñ,” ginenbe metej gunyiñ geb, mere goyen kenkela heñ doyañ irde hayiñ. Irdeb mere goyen al kura beleñ epte ma buluñ irnayiñ. Goyenbe gere sañiñde moñ. Deyya hitte hi al Holi Spirit gote tareñdebe mere goyen doyañ irde hayiñ.

¹⁵ Be, memya ma hawayiñ ginhem gega, Figelusya Hermogenesyabe Yesu gama irde hañ mar hoyañ Asia* nanare hañ goyen budam wor pobe koyare hime gayen gake memya heñ harhok nunenbe nubil tiyañ gobe nurde ha gogo. ¹⁶⁻¹⁷ Goyenpoga Onesiforusbe wañ Rom taun kurunde forok yeybe ne niñ nankeney kuñ kuñbe ninyiñ. Nenenbe koyare hime gake memya ma heñ farañ nurde hugiñey wañ nintiñde po hike dufayne kandukñey goyen hipirkeñ nurde hinhem. Goke tenbe Doyañ Al Kuruniniñ beleñ Onesiforusyen diriñmiñmiñ goyen

buniñey yirde unwoñ yey nurde hime. ¹⁸ Yeybe bikkeñ Efesus taunde hinhem goyenter wor al gore farañ nurde hinhin kurun gobe nurde ha gogo. Niñgeb goke tenbe nalu funañdeb Doyañ Al Kuruniniñ beleñ buniñey irde murun gem igiñ unwoñ yey nurde hime.

2

Tareñ heñbe al saba yird yird metej goyen al hoyañ manañ yunayiy

¹ Niñgeb urne, ge manañ Yesu Kristu beleñ buniñey girde igiñ igiñ girde hi bana heñbe mekerke Al Kurun beleñ farañ gurkeb tareñ hawayiñ. ² Gebe hakot neya kuñ heñya saba girde hinhem. Gega ne po moñ. Al hoyañ manañ saba girde hinhem gwahade goyen po Yesu niñ saba girde hinhan. Niñgeb al kura igiñ hekker nurd yuntek irde kenkela al saba yird yird mata nurde hañ goyen yenenbe go mar goyen muñ po yade saba girde hinhet gwahade goyen po saba yirde hayiñ. Irdeb yey wor mere goyen basañ heñ al hoyañ wor saba yirde hinayiy.

³ Be, neñ Yesu Kristuyen metej marbe yey ge teñ kanduk yenen hityen gega, goke ma busaharde hityen gwahade po, ge manañ fulenja al fudinde wor po yara heñbe neñ teñ hityen gwahade po teñ hayiñ. Fulenja al fudinde wor pobe doyañ almiñde mere nurde metej teñ heñya kanduk kura kinyey goyenpoga, go ma busaharyey. ⁴ Irde fulenja al gobe doyañ almiñ daha mat kura amañey nurd nunyey yeybe fulenja mar moñde mata tubul teñ fulenja marte mata goyen po gama irde hiyeñ. Gobe meteyey gega, bada ma hiyyey. Niñgeb ge manañ gwahade po, Doyañ Al Kurunbe beleñ daha mat kura amañey nurd nunyey yeybe Al Kurunyen metej alyen matabe meteyey gega, goyen po gama irde hayiñ. ⁵ Be, Yesuyen metej al gote maya mere kurabe al kura kup yey yey kariere hiyeñ al gote mata yara. Al gobe kari gote mata goyen kenkela ma gama irde kup yey kuyey gob epte ma murun gem tiyyey. Hubu wor po. Be, kariere niñ mata miñyan gwahade goyen po, Yesuyen metej mar beleñ gama irtek mata manañ hañ.

* 1:15: Esia naja gobe gayenter niñ Esia naja kurun goke ma yitiñ. Gayenterbe Turki iney haneyen.

Ningeb ge manaj yende metej al ningeb, metej marmij gote mata kejkela po gama irde hayij. Gogab kame yej belej gote murungem gunyer. ⁶Be, Yesuyen metej al gote siraw mere kurabe gahade. Be, binje metej tenbe kame nen nen nalu forok yeke ganuj wa binje goyen yade niyyej? Al hoyaj moj. Metej mij al gore wa fojej kaj niyyej. Gega binjebe dulnej ma forok yeke niyyej. Metej kuruj wor po tej gab niyyej. Ningeb ge manaj gwahade po, Yesu nij metej kuruj po tej hayij. Irde metej go tej henja kanduknej wor po nurde hayij goyenbe, kurut po yej hayij. Irkeb kame yej belej gote murungem gunyer. ⁷Be, mere girhem gabe Doyaj Al Kuruj belej faraj gurke mere gote mij goyen tumnaj igij bebak tiyayij geb, mere girhem gabe kejkela dufay hawayij.

⁸Be, bikkej Israel marte doyaj al kuruj Dewit gote mijde nij al Yesu Kristu, Al Kuruj belej kamiyinde mat isaj hekeb huwaryij al goke bege sir ma yiyyej. Yesu nij ginhem gabe mere fudinde ne belej tagalde tukuj himyen gogo. ⁹Munaj Yesu nij igij ma nurde haj marbe daha mere goyen tagalde tukuyej yenbe buluj buluj nirde kawe al kura nirtij yara nade fere nirde koyare neraj hime gago. Goyenpoga Al Kurujen mere Yesu nij yitij goyen al budam nurde tukuj haj gobe al kura belej epte ma isikamtek hi. ¹⁰Be, Al Kurujen merebe gwahade geb, Al Kuruj belej nawaryij gwahade po alya bereya kame yawarej yej bikkej dufaymijde basija yiryij goyen manaj mere goyen nurde gama irkeb yawaryej. Irkeb go mar gobe Al Kuruj sanjijmij turuj yaj goya hugijnej hinayij goke tenbe metej tej himyen. Irde metej tej henja kanduk kurayen kurayen yenej himyen gega, mukku ma tej goya goya tarej po hej himyen. ¹¹Be, Yesu nij tenbe kanduk yenej yenej goke mere fudinde kura gaha yej hanyen:

“Yesu belej nende mata buluj nij tej kamiyij.

Irke nenbe yej ge dufayniniy tarej irtij geb, mata bulujniniy bikkek manaj kamtij hi.

Ningeb nenbe kamiyinde mat huwaryij al Yesuya hugijnej hitek.

¹²Yesu nij kanduk yenej hityen gega, mukku ma tej sanij po hetek gobe kame yeyja hej det kuruj gayen doyaj yirde hitek.

Munaj Yesu pel irde harhokniniy untek gob kame yej wor harhok dunyer.

¹³Nenbe, “Yej po gama irde hitek,” yej hityen gega, soj hej hityen.

Munaj yenbe nej gayen yende wor po yej nurde harhok duntek ma irde hi geb, binja tiyyij goyen po gama irde hiyen,” yej hanjen.

Al Kuruj dilinde metej almiy igij hawayij

¹⁴Be, al kura yade saba yirde hayij ginhem mar goyen saba girde hime gayen basaj nenbe saba yirde bebak yirde hayij. Usi saba marya usi meremij goke kadam mohonde tej haj gobe det igij kura ma forok yej hiyen. Irde mere gwahade tikeb marmuyaj yirde haj mar gote dufaymij manaj buluj wor po hej hanyen. Ningeb saba yirde hayen mar goyen, “Usi saba mar goya kadam mohonde ma tej hinayij,” yinej Al Kuruj dilinde sanij po hayhay yirde hayij. ¹⁵Munaj Al Kurujen metej al igijbe Doyaj Almiy gote mere fudinde goyen fudinde mat tagalde al saba yirde hiyen. Irde metej tej hi goke Al Kurujya alyat dilinde memya ma hej hiyen. Ningeb ge manaj Al Kuruj belej metej alne igij yej nenej hiyer yej kurut wor po yej hayij. ¹⁶Irde mere mij mijmij megen nij dufay buluj po ga kuruj hitij mere tej tej mata goyen yilwa irde gisaw po hayij. Go mata buluj goyen epte ma tubul titek haj marbe mata go po tej kuj kuj buluj wor po hej epte ma Al Kuruj palap irtek mata tej hinayij geb, gago ginej hime.

¹⁷Go mar gote sababe al kura ulijde usu kuruj kura forok yej sikkej bida hej kuj hiyer go gwahade goyen po, Yesu nurd untij mar gote dufaymij buluj yiryey. Mata buluj gwahade tej haj mar kurabe Himeneusya Filetusya gogo. ¹⁸Irem gobe Al Kurujen mere fudinde goyen tubul tenbe, “Yesu nij dufayniniy tarej irtirij nalu goyenter tonniniy gerger hamij gobe kamtijde mat huward huward mata gogo forok yirij. Ningeb ulniniy kamiyende mat huward huward matabe hubu,” yej usi wor po tej hanyen. Irkeb Yesu nurd untij mar kurabe sabamij nurdeb Yesu

nij dufaymin sanij irtij goyen buluj hej han. ¹⁹ Gega Yesuyen alya bereya sios Al Kuruj belej forok irtij gobe tola tarej po yimiytij go gwahade yara geb, go ma buluj hiyyen, sanij po hiyen. Sios goke Al Kurujyen asandeb, "Doyaj Al Kurujbe alya bereyamin goyen kejkela nurd yuner hi," yitij hi. Irdeb, "Al kura yingej ge yej, 'Nebe Doyaj Al Kurujyen al,' yej hi al gobe mata buluj tej tej mata tubul po tiyyen," yitij hi.

²⁰ Be, sios bana igij meten titek alya bereya goke maya mere mat bebak giren tihim. Be, hora alyen ya kuruj bana gorjbe koronj kurayen kurayen han. Kurabe golya silwaya belej kejkela wor po yirtij han. Kurabe heya megenya belej po mali malinjen yirtij goyen manaj han. Koronj kura golya silwaya belej kejkela wor po yirtij gobe koronj igij, damum hende wor po geb, dula matarebe koronj igij goyen yade binje yerde nen hanjen. Munaj heya megenya belej mali malinjen yirtij gobe koronj igij monj geb, mali nebanja binje diknen gwahade goyen gor yerde yukuj yemeyde hanjen. ²¹ Be, maya mere gote mijbe gahade: al kura Yesu gama irde hi al belej usi saba marya awalik hej saba bulujmin goyen ma gama irde yingej buluj ma hiyyenbe al gobe mel gote tikin mijmonj geb, Doyaj Alminj dilinde wukkenj po hiyen. Irde Doyaj Alminj gote meten igij goyen tumnanj igij titek ala hiyyen. Ningeb koronj igij gwahade gobe mij al belej binje nen nen nalu karkuwanjanj binje igij yerde nen hanjen gwahade goyen po, al goyen manaj Doyaj Alminj belej, "Al gabe wukkenj ningeb, kejkela metenje tiyyen," yenje metenmin igij untek hiyen.

²² Ningeb gebe al fonenjde dufay bulujya mata bulujya gobe yubul tiyayin. Yubul tenje beger mat fudinde wor po Doyaj Al Kurujninij dolonj irde kasor irde han mar belej mata tej hanjen gwahade goyen po tej hayin. Matabe gahade: Al Kuruj dilinde huwak po hej hej mata, yej ge hekkej nurd nurd mata, Doyaj Al Kurujya al hoyanja nij amanej nurd nurd mata. Irde bege kamke igij po hej hej mata. Mata igij kuruj gwahade goke po binje kamtinjen tej hayin. ²³ Irdeb al fonenjde mata kurabe kadam mohonjde tej henje

gor mat arde hanjen geb, gebe mata gwahade ma tej hayin. ²⁴ Gebe Doyaj Al Kurujyen meten al ningeb, meten marmindje mata po gama irej yenje kadam mohonjde ma tej hayin. Gwaha titnenje bearar hende monj, bekenjde mere yirdeb igij igij yirde hayin. Goyenbe al yunjkurenj yunjkurenj hitte po monj, tumnanj ala po gwaha yirde hayin. Irde al saba yird yird mata kejkela nurde hayin. ²⁵ Munaj dufay buluj kerde asogo girde han mar goyen bearar hende ma mere yirde hayin. Bekkenjde mere yirde kejkela saba yirde henjabe Al Kuruj belej mel goyen daha kura yirke mata bulujminj yubul tej Al Kuruj hitte bij mulganj hekebe Al Kurujyen mere gote saba fudinde goyen kejkela bebak tiwonj yej nurdeya saba yirde hayin. ²⁶ Irdeb mel gobe Satanyen usi mere po gama irde hanjen geb, saba yirde henjabe mel goyen sabage nurde bulujde hite yej bij bak yeke Satan gote usi go ma gama irwonj yej nurdeya saba yirde hayin.

3

Yesu mulganj hej hej nij doyaj hej hej goyenterbe mata buluj kuruj forok yenayin

¹ Goyenpoga gayenter mat kuj nalu funanj belej hej hikeb mata buluj kurayen kurayen forok yeke mata gote kanduk karkuwanj karkuwanj gore hej hejnininj buluj wor po yirde hinayin. Ningeb nalu gwahade forok yej hinayin goyen nurdeya ga hayin. ² Be, mata buluj gobe gahade: alya bereyabe yingej ge po nurdeb hora yad yad nij po dufay kuruj hej hinayin. Irde ne epte yej nurdeb Al Kurujya kadomya palap ma yirde nanyanj yirde tej hinayin. Irde naninja milinjat mere ma gama irde hinayin. Irde al kura belej faranj yurde hinayin gega, goke igij ma nurd yuner hinayin. Irde megen nij mata wukkenj monj goyen po gama irde hinayin. ³ Irde al hoyanj nij amanej ma nurde hinayin, al kura buluj yirtij goyen halde ma yuner hinayin, irde mere buluj mat yirde hinayin. Irde ulinjde po amanj hetek dufay epte ma fole irtek hinayin, irde beremya dirnenj wenj yagoya gasa yirde buluj po yirde hinayin. Irde mata igij nijbe amanej ma po nurdeb ⁴ yingej igij hej hej ge po nurde al usi yirde hinayin. Irde kame

kanduk forok yetek goyen ma kenerjya mali ga lawlaw yey hinayij. Irde usi dufay go gama irdeb dufaymijbe Al Kuruñ gama irtijeybe ulijde po amañ hetek mata buluñ po gama irde hinayij. ⁵ Al gwahade gobe hende hendem po Al Kuruñ palap irde hinayij geb, biñde mat fudinde palap ird mata gote iginenjbe hubu wor po. Mel gobe hende hendem po Al Kuruñ palap irde hañ. Niñgeba mata gwahade tej hañ mar gobe yilwa yirde hoyañ muñ po pat yey hayij.

⁶ Be, mata buluñ gwahade tej hañ mar goyen kurabe bere kura dufaymij tareñ moñ arañej mata buluñde kattek gote yare hurkujbe usi yirde biñ yawarkeb yende yufukde heñ usi meremij go po gama irde hañ. Bere gobe mata buluñmij bikkekbe Yesu beleñ halde yuntij gega, goyen go kenkela ma bebak tejbe gwaha ma dirtij yey kanduknej wor po nurde hanjen. Irde mata buluñ kurayen kurayen gwaha titek moñ goyen titek yirkeb bada hetek moñ geb, go po gama yirde hanjen. ⁷ Bere gwahade gob saba hugineñ nurde hanjen gega, Al Kuruñyene mere gote saba fudinde goyen bebak tejbe go hende tareñ hetek yara gega, epte moñ po. Niñgeb usi saba mar bere buluñ yirde hañ goyen yeneñ yilwa yirde hoyañ muñ po pat yey hayij. ⁸ Munañ usi saba gore bere dufaymij sanij moñ goyen buluñ yirde hañ mar gobe bikker isip niñ doyañ al kuruñ Fero yufukde heñbe Fero beleñ yinke karan mata tej hinaryum al irawa Yanisya Yambrisya yara. Irem goreb Al Kuruñyene mere Mose beleñ yirij goyen asogo irde hinaryum gwahade goyen po, usi saba mar gobe Yesu niñ mere yitij gote saba fudinde goyen asogo irde hañ. Mel gobe Uñgura beleñ dufay igij kertek gasujbe tej pasi. Irde Yesu Kristu niñ dufaymij tareñ ma irde hañ. Niñgeb Al Kuruñ beleñ mel gobe dirinjne wenj yey ma nurd yuneñ hi. ⁹ Yanisya Yambrisya beleñ usi tiyaryum goyen kawan forok yeke al nurd pasi hekeb meremij kuruñ ma hirij gwahade goyen po, mel goreb alya bereya usi yirde buluñ yirde hañ gega, al budam bebak tejbe gama ma yirkeb usi meremij gobe kuruñ ma hiyyey.

Saba nurde hinhan goyen po gama irde hayij

¹⁰ Be, ne beleñ al saba dahade yirde mata dahade tej himyen, irde dufayne dahade kerde Al Kuruñyene metey tej himyen goyen kenkela nurde ha gogo. Nebe Al Kuruñ niñ hekker nurde himyen, irde al kura matamij igij hewoñ yey doyañ heñ heñ ge piñej ma heñ himyen. Irde alya bereya goke amañej nurde yuneñ himyen. Irde kanduk forok yeke goke mukku ma tej goya goya tareñ po heñ himyen. ¹¹ Nebe al beleñ buluñ buluñ nirde hike kanduk yeneñ himyen gobe wawuj unjkureñ po moñ. Antiok, Aikoniamyabe Listra taunya bana goñ hinhemyabe ne ulner kanduk budam forok yamij. Goyenterbe goñ niñ al beleñ Yesu niñ yitij mere goke igij ma nurde buluñ buluñ nirke goñ heñ heñ niñ meteneñ wor po nirde hinhin. Gega goke mukku ma tej goya goya sanij po heñ hinhem. Goñ heñ metenbe tej hinhem po. Irkeb Al Kuruñ beleñ kanduk yeneñ himeke neneñbe farañ nurke gago hime. ¹² Fudinde wor po, Yesu Kristuya awalikde po heñ mata huwak po titek nurde hañ mar kuruñ gobe mata goke igij ma nurde hañ mar beleñ asogo yirde buluñ buluñ yirke kanduk kuruñ yeneñ hinayij. ¹³ Munañ mata buluñ tej al usi yirde hañ mar gobe mata buluñ po tej kuñ kujbe buluñ wor po henayij. Mel gobe Uñgura beleñ lom yirke mata buluñde katnaying. Goyenbe igij hite yey nurdeb al hoyañ saba igij mat yirhet yey buluñ mat saba yirke al hoyañ goyen manañ buluñde katnaying.

¹⁴⁻¹⁵ Goyenpoga gebe Al Kuruñyene mere asañde katiñ gob ganuj mar beleñ saba girde hinhan gobe nurde ha. Irde hako dirij heñya mere goyen saba girde hike gote mij bebak tej hinhan goyen po wañ wañ gayenter manañ nurde ha gogo. Niñgeb saba fudinde goyen tareñ po tanarde hayij. Al Kuruñyene mere asañde katiñ gobe mali mere asañde katiñ gwahade moñ. Hoyañ wor po. Asañde mere katiñ goyen giger kapyañ heñbe wuk yeybe Yesu Kristu niñ dufayge tareñ irarij. Irke Al Kuruñ beleñ mata buluñ bana hinhande mat gumulgar tiyyij gogo ha. ¹⁶ Al Kuruñyene mere asañde katiñ gobe tumñañ Al Kuruñ beleñ bikker metey marmij ketal yurke asañde kayamij geb tonnej yañ. Niñgeb al kura beleñ kapyañ hekeb mata daminjbe fudinde goyen mere

gore saba yirde mata bulumirij yikala yirke bebak tenbe yubul ten hanjen. Irde mere gore Al Kuruñ dilinje mata huwakbe gogo yen yikala yirde hi. ¹⁷Ningeb Al Kuruñyen alya bereyabe Al Kuruñyen mere beleñ ep yirtin hinayin. Gogab meten kurayen kurayen Al Kuruñ dilinje igin gobe igin ala po ten hinayin.

4

Al Kuruñ beleñ meten guntin goyen tumñan pasi po yirayin

¹Be, Yesu Kristube Doyan Al Kuruñ heñ wajbe al dilin gergenya kamtinja goyen tumñan gabu yirdeb al iginja bulunya pota yirde matamin gote murungem nende gigen yunyen. Ningeb Al Kuruñya Yesu Kristuyat dilin mar mere sanin po giren tihim. ²Mere gobe gahade: Al Kuruñyen mere tagalde tukun hayin. Irde huginjen tagal tagal nin gitik po ten hayin. Al beleñ mere goyen nurde gama irnayin ma gama ma irnayin gega, gebe huginjen tagal tagal nin gitik po ten hayin. Irde mata bulumirij yeneñbe sope yirde hayin. Irde al kurab mata bulumirij goke yineñ ten hayin. Irde mata igin ten ten dufaymin sanin po yirde hayin. Goyenbe gwaha yirde heñyabe al goyen aran po matamin igin po hewon yen doyan heñ heñ ge pinen ma heñ hayin. Bekkenje po saba yirde hayin. ³Fudinde wor po kamebe alya bereya beleñ saba fudinde nurtek ma yiryen. Irde megen nin mata buluñ titek dufay po gama irdeb saba kura ulinje hapek yan nurtek goyen saba dirnan yenbe usi saba mar po budam yade hinayin. ⁴Usi saba mar yade hinayin mar gobe saba fudinde nurtek goyen tubul tenbe megen nin usi baran po palña yirde fudinde yen nurde gama yirde hinayin.

⁵⁻⁶Be, nebe Roma gabman beleñ mayteke kami yen bikken mere sege iramin geb, megen ga tubul ten kamtek nalunebe binde heñ hi yen nurde hime. Goke tenbe nigen Al Kuruñ une yen kamde kamde nin huginjen gitik ten hime gago. Ningeb megen gar ulyannde hayin kuruñ gobe kenkela po dufay heñ ga mata ten hayin. Kanduk yenen hayin gega, goke mukku ma ten goya goya tareñ po hayin. Mereminbe tagalde po hayin. Gebe Al Kuruñyen meten al geb, meten dahade kura gunyen gobe tumñan

pasi po irayin. ⁷Munan nebe Al Kuruñyen meten nin igin ma nurde han mar beleñ asogo nirde hanjen gega, nebe goke kafura ma heñ fole yird yird nin kurut wor po yen himyen. Irde Al Kuruñ nin hekker nurd nurd mata goyen tareñ po tanarde himyen. Irde kup yen yen karire han mar beleñ kup yen kun murunde forok yen han go gwahade goyen po, ne manan Al Kuruñ nin meten ten tenbe gago funanj kamtek nalune binde hihi. ⁸Gwahade ningeb Doyan Al Kuruñ beleñ huwak po nenenbe yen sopte wan wan nalure matane gote murungem nunyen. Goyenbe ne po mon, yen mulgan heñ heñ nin doyan heñ han mar goyen tumñan matamin huwak gote murungem yunyen. Yenbe alya bereyat mata iginja bulunya goyen huwak mat po pota yirde gote murungem yunen yunen al geb, gwaha po diryen.

Timoti, aranjen po wayayin

⁹⁻¹² Munan meten kadninin Demasbe megen nin mata goke dufay heñ heñ mata gore tuluj tike hapek yan nurdeb nubl ten Tesalonaika taunde kurin. Kresensbe Galesia nanare kurin. Irde Taitusbe Dalmesia nanare kurin. Munan Tikikusbe Efesus taunde ten kermeke kukeb Luk po gab neya har. Ningeb gar wan wan beleñ kura kenenbe aranjen po wayayin. Goyenbe Makbe Al Kuruñ beleñ meten nuntin goyen igin faran nuryen yen nurde hime geb, waye yenyabe Mak inen gab tumñan wayiryen. ¹³ Irdeb amilne Troas taunde Karpusyen yare tubul timirin goyen manan ten wayayin. Irde asagne yago manan yad wayayin. Goyenbe asan sobam mere kan bili irtin goyen yad wan wan nin manan bege sir ma yiyen.

¹⁴⁻¹⁵ Be, baras yade det kurayen kurayen yird yird meten ten hi al Aleksanda gobe nende saba goke igin ma nurde asogo nirde buluñ wor po niryin geb, al goyen kenkela kenen hayin. Mongo ge manan buluñ giryen geb. Kame mata buluñ tiyyin goke Doyan Al Kuruñnin beleñ wol hiyyen.

¹⁶ Hankepaya Roma gabmanyen merere huwarmingya goyenterbe ne faran nurtek mar minjon. Hubu wor po. Faran nurtinjenbe tumñan kafura heñ harhok nunen busaharde pasi hamin. Gega nubl ten busahamin mar goyen goke Al Kuruñ

belej bunijej nurd yunwoj yej nurde hime. ¹⁷ Mel gobe gwaha tiyamiñ gega, Doyañ Al Kuruñbe belej, “Naña hoyañde hoyañde kuñ merene tagalde tukayiñ,” ninej metej nunyiñ goyen pasi ma ir-miñ geb, goke teñbe yej belej ne merere huwarmiriñ goyenterbe neya hej farañ nuryiñ. Irkeb Roma gabman belej nubul tiyamiñ. Gobe dapña kafuram wor po kura laion belej nisitek yara gega, Al Kuruñ belej gor mat nawaryiñ gogo. ¹⁸ Be, Al Kuruñbe asogone belej buluj nirniñ tikeb farañ nurke kuñ kuñ funañbe alya bereyamiñ doyañ yirde hi bana goñ nad niryen. Niñgeb yej po hugiñen deñem turñuñ yañ irde hitek. Fudinde wor po.

Mere funañ

¹⁹ Be, Prisilaya uñ Akwilaya, Onesiforusyen diriñmiñmiñya gobe yej ge dufay hej himyen goyen momoñ yirayiñ. ²⁰ Erastusbe Korin taunde tubul timiriñ. Munañ Trofimusbe garbam irke Miletus taunde gor tubul timiriñ. ²¹ Gebe makañ buluj ma hej hikeya gar wañ wañ belej kura keneñbe arañen po wayayiñ. Al Kuruñ diriñen weñ neya gar hite mar gare tumñañ ge niñ dufay hej hanñen goyen momoñ irayiñ ninañ geb, gago ginhem. Go mar goyen kurabe Yubulus, Pudens, Linusyabe Klodia.

²² Be, Doyañ Al Kuruñniniñbe geya hiriryen, irde Al Kuruñ belej geyabe geya hañ marya goyen tumñañ bunijeñ dirde igiñ igiñ dirde hiwoj yej gusunañ irde hime. Gog po.

Taitus Taitus hitte Pol belej asanj kayyinj

¹Taitus, nebe Pol, Al Kurunjen meten al, irde Yesu Kristuyen mere basanj al aposel. Nebe alya bereya Al Kurun belej basiña yirtinj mar goyen faranj yurde himeke Al Kurun niñ hekkej nurde hinayinj yej aposel hej meten tej hime gago. Irde Al Kurun palap irtek mata gote mere fudinde saba yird yird meten goke mananj aposel hej meten tej hime. ²Irde Al Kurunya huginjen hej hej goke doyan hej himyen geb, go hende huwarde meten goyen tej himyen. Huginjen hej hej gobe usi ma tej hiyen al Al Kurun gore nanjinja megenja forok ma yekeya detminj kura neñ dunen yej biña tiyyinj go goyen. ³Ningeb nalu bikkej kiriyinj goyen forok yekeb meten marminj hulyanj yirke mereminj tagalde hikeb bikkej biña tiyyinj goyen kawan forok yirinj. Ne wor Dumulganj tej tej Alniniñ Al Kurun gore meten go tiya ninkeb mereminj gago tagalde tukuñ hime.

⁴Munanj Taitus, gebe ne belej Al Kurun niñ momonj girmekeb ne timirinj gwahade goyen po, ge wor yej ge dufayge sanjinj irarinj. Ningeb goke tej gebe urne wor po yara nurde gunen hime.

Ningeb Adoniniñ Al Kurunya Dumulganj tej tej Alniniñ Yesu Kristuya belej buninjen girde iginj iginj girde bege isikamke iginj hiwonj yej gusunanj yirde himyen.

Yesuyen alya bereya sios gote doyan mar iginj kura basiña yirayinj

⁵Be, ne belej Krit motmotde gubul tej wamirinj gobe meten kura pasi ma irdeya wamirinj goyen ge belej gab pasi irayinj yejbe gogo gubul tej wamirinj. Irde ginmirinj gwahade po, nanja goyen bana niñ taun kurar mat kurar kunbe taun goyenter niñ Yesuyen alya bereya bana al kura basiña yirde yej goyen doyan yird yird mar yirayinj yej nurdeb gogo gubul timirinj. ⁶Yesuyen alya bereya doyan yird yird mar goyen basiña yire yejbe mataminj kenkela yener ga basiña yirayinj. Mataminjbe gahade hinayinj: al gobe ulinje merem moñ, irde bere yujkurenj po yawartinj mar. Irde

dirnenj weñbe Al Kurun niñ dufayminj tareñ irtinj, irde dapña duwi yara heke merere yukutinj ma hej milinja naninyat mere kenkela gama irde hinayinj. ⁷Be, Yesuyen alya bereyat doyan marbe Al Kurun belej po metenje tinayinj yej basiña yirtinj. Ningeb go mar gobe ulinje merem moñ hinayinj, yingenj ge turun turun ma tej hinayinj, aranenj bearar ma tej hinayinj, kukuwa fe nene kukuwa hej hej mata ma tej hinayinj, det kuran al kwep kwep ma yirde hinayinj, irde al mali ma gasa yirde hinayinj. Irdeb usi matare al kurate hora ma yade hinayinj. ⁸Gwaha titjenbe al wake gargar yirde hinayinj, mata iginj tej tenya iginj hej henya niñ amanjen nurde hinayinj, ulinje po aman hetek mata goyen epte fole irtek hinayinj, irde Al Kurun dilinje al huwak wukkenj wor po hinayinj. Irde metenminjbe kumhaka ma hej kenkela po meten tej hinayinj. ⁹Yejbe deyya belej saba yirtinj mere fudinde hekkej nurtek goyen tareñ po tanarde hinayinj. Gogab saba fudinde gore po al hoyanj iginj saba yirdeb sanjinj hej hej ge faranj yurde hinayinj. Irdeb al kura saba fudinde goyen asogo irde hinayinj mar goyen iginj bebak yirke, “Fudinde, bulun tej hite,” yej nurnayinj.

¹⁰Be, ga ginenj hime gabe Krit motmotde gorbe al budam Al Kurun asogo irdeb merebe minj minjmoñ tej al usi yirde hanjen geb, gago ginenj hime. Go tej hanjen mar goyen bulun wor pobe Yesu nurd untinj gega Yuda marte tikula gama irde guba yej yej mata tej hanjen gogo.

¹¹Go mar gobe det goke al saba yirtek moñ goyen hora yad yad niñ po nurdeb Al Kurunjen dirnenj weñ usi saba yirde dufayminj bulun yirde hanjen. Ningeb usi saba mar goyen utanj yirkeb mata go bada po henayinj. ¹²Usi mataminj goke tenbe yingenje al kura saba mar karkuwanj yej nurde yunenj hanjen mar goyen kuraminj kura belej mere kura gahade tiyyinj: “Krit motmotde niñ marbe huginjen usi po tej hanjen, irde al gasa yirde bulun po yirde hanjen, irde kumhaka po hej dulanj po tej hanjen,” yirinj. ¹³Al gore mere tiyyinj gobe fudinde. Ningeb usi saba mar goyen kunj yinenj tej saba yirayinj. Gogab Yesu niñ dufay tareñ ird saba fudinde goyen

po tanardeb ¹⁴Yuda marte tikula ma gama irnayin. Irde Al Kurunjen mere fudinde pel iraminj mar gote saba gobe yubul po tinayin.

¹⁵Fudinde, al kura Al Kurunj belej wukkej iryenj al gobe Al Kurunj dilinde tikiñ minjonj geb mata dahade kura tej hiyenj kurunj gobe wukkej ala po hiyenj. Goyenbe al kura binde dufay buluj po kerde Al Kurunj ninj dufayminj tarej ma irde hiyenj albe dufayminja binjyabe buluj hitinj geb, Al Kurunj dilinde al gobe wukkej monj, irde yenj belej mata daha kura tej hiyenj kurunj gobe tikiñ minjanj ala po hiyenj. ¹⁶Go mar gobe yingenj ge yenj, “Neñbe Al Kurunj nurd unej hite,” yenj hanj gega, mataminj belejbe Al Kurunj harhok unej hanj yenj yentek. Gwahade mar gobe Al Kurunj belej yentek ma irde hiyen mata go po tej hanyen, irde mereminj pel irde mata iginj kura titek ma hanyen.

2

Yesuyen alya bereya belej gama irtek mata

¹Be, gebe Yesu ninj yitiñ mere gote saba iginj goyen gor ninj Yesuyen alya bereya saba yirde hayinj. ²Al parguwakbe gahade saba yirde hayinj: arañej bearar ma tej hinayinj, al belej palap yirtek mata po tej hinayinj, ulinje po amañ hetek dufay fole irde hinayinj. Yenbe Yesu ninj dufay saninj ird ird gote saba fudinde po gama irde hinayinj. Irde al hoyanj ninj amañej nurd yunenj hinayinj. Irdeb kanduk yenenj hinayinj gega, mukku ma tej goya goya tarej po hinayinj.

³Gwahade goyen po, bere parguwak wor saba yirde hike alya bereya hoyanj belej palap yirtek mata po tej hinayinj. Irde mere buluj mat ma tej hinayinj, kukuwa fe ug po ma nen hinayinj. Gwaha titñejbe mata iginj po ga dirinj saba yirde hinayinj. ⁴Gwaha tej hinayinjbe bere hoyanj yenj kamekkej goyen iginj saba yirde hike unja goya dirñej wenja goyen binde mat amañej nurd yunenj hinayinj. ⁵Irdeb ulinje amañ hetek dufay fole irde hinayinj. Mataminja dufayminjyabe Al Kurunj dilinde wukkej po hinayinj, irde yaminjanj metej tarej po tej hinayinj. Irde alya bereya iginj iginj yirde hinayinj, unj yagot mere nurde gama irde hinayinj. Gogab mataminj goke al kura

belej Al Kurunjen mere ninj buluj mat ma tagalde hinayinj.

⁶Be, gwahade goyen po, al foñej wor ulinje amañ hetek dufay fole ird ninj saninj henanj yenj faranj yurde hayinj. ⁷Irdeb mereya mataya tej hayinj kurunj gobe iginj mat po tej hayinj. Irkebe al foñej gore ge mata tej hayinj go yenenj goyen po gama yirde hinayinj. Irde al saba yirde henjyabe hende hendem ma saba yirde hayinj, irde nanosak hende ma saba yirde hayinj. ⁸Irde merebe huwak mat po tej hayinj. Irkebe al belej mere kura tiyayinj goke epte ma ulger merem yanj ginnayinj. Gogab asogo girde hanj mar belej gwaha mat kura neñ gayen ulnininje merem yanj dirtek ma henje yingenj po ga memya henayinj.

⁹Be, al kura al kurate yufukke henj murunjem monj dulinj metej tej hanj marbe doyanj marminj belej yinenj hinayinj kurunj goyen nurde gama irde hinayinj yenj saba yirde hayinj. Metej mar gobe doyanj marminj amañ hetek mat metej tej hinayinj. Irde gwahade gwahade tinayinj yinkeb uker ma yirde hinayinj. ¹⁰Irdeb doyanj marminj det kawe ma tej hinayinj. Gwaha titñejbe doyanj marminj belej, “Metej marnininjbe iginj,” yenj hekkeñ wor po nurd duntek mata po tej hinayinj. Gogab al belej mel gote mata kurunj goyen yenenjbe Al Kurunj neñ Dumulganj tej tej Al ninj yitiñ saba goke bulunjenj ma nurdeb mere goyen nurtek yiryenj.

¹¹Be, ga ginenj hime gabe Al Kurunj belej alya bereya buninenj yirde iginj iginj yirde yumulganj tiye yenbe Yesu tej kerke al megen hanj kurunj gake wayyinj geb, gago ginenj hime. ¹²⁻¹³Neñbe Al Kurunj belej buninenj dirde iginj iginj diryinj goyen nurdeb saba kura titinj. Gobe gahade: Al Kurunj tareñminj hende wor po goya Dumulganj tej tej Al Yesu Kristuyabe ñemem turunjanj yanj wayiryenj. Ningeb neñbe goyen goke doyanj henj hite. Irkebe doyanj henj hite goke Al Kurunj belej guram dirde tarej dirde hi. Ningeb doyanj henjyabe Al Kurunj palap ma irtek mataya ulnininje po amañ hetek dufayya gobe pel po yirtek. Irdeb ulnininje amañ hetek dufay fole irde hitek, irde mata huwak po tej hitek, irde Al Kurunj palap irtek mata po tej hitek. ¹⁴Munanj Yesu Kristu gobe neñ gayen mata buluj kurunj

goyen bana mat dad siña diriyin. Irdeb yende alya bereya po dirde Al Kurun dilinje wukkerj dirde mata iginj tej hitek dufay po dunyinj. Yenbe neñ gayen gwaha dire yenbe gogo nende gasun tej kamyin.

¹⁵ Be, saba girhem kurun gabe al gwaha mat saba yirde hayinj yen saba girde hime. Gebe Yesuyen alya bereya gor hanj gote doyanj al geb, go hende sanj huwardeb mel gore saba gayen kenkela gama ird ird niñ dufayminj tareñ irde hayinj. Munanj saba go pel irde hanj marbe kun kiminj mat po bulunminj goyen goke yinenj tej utanj yirde hayinj. Irde yubul tike sabage goyen nurde wasak ma tej hinayinj.

3

¹ Irdeb tiyuminje niñ doyanj marya doyanj mar karkuwanjat yufukde heñ bitinje mat mereminj nurd nurd niñ sopte bebak yirayinj. Irde mata iginj tej tej niñ gitik tej ga hinayinj yen bebak yirayinj. ² Mel gobe al kura mere bulun mat ma yirde hinayinj, al hoyanja awalikde hinayinj, al hoyanj kurun goyen iginj nurd yuntinj ala tej hinayinj, irde al dilinj mar yinjenj ge turun tej tej mata ma po tej hinayinj.

³ Bikenje neñ wor Al Kurun ma nurd unenje kukuwa po heñ hinhet. Irde mereminj ma gama irde hinhet geb, megen niñ mata bulun tej ulnininje aman heñ heñ dufay kurayen kurayen gore usi dirke gote yufukde po heñ go po gama yirde hinhet. Gwahade geb neñbe mata bulun tej hinhet, irde kadninij iginj mat hike yenenje daniñ neñ gwahade moñ yen nurde hinhet irde kadam asogo gird tej hinhet. ⁴ Goyenpoga Dumulganj tej tej Alnininj Al Kurun beleñ iginj iginj dirde bubulkunje wor po yen nurde dunyinj goyen kawan forok iryinj. ⁵ Irdeb neñ gayen dumulganj tiyyinj. Dumulganj tiyyinj gobe neñ beleñ mata huwak kura titekeb goke ma dumulganj tiyyinj. Neñ ge buninjenj nurde dumulganj tiyyinj. Yen beleñ dumulganj tiye yenbe mata bulunininj halde dunyinj. Irkeb halde dunyinj gobe Holi Spirit beleñ sopte kawan hitinj yara dirde al gergen diryinj. ⁶ Dumulganj tej tej Al Yesu Kristu beleñ dumulganj tikeb gogo Al Kurun beleñ Holi Spirit dunkeb katenje tareñ wor po metenj tej hiyen. ⁷ Gogab Al Kurun beleñ buninjenj

dirde iginj iginj dirde al huwak dinyenj, irde yenja huginjenj heñ heñ gobe nende hiyyenj. Fudinje, Al Kurunja huginjenj heñ heñ gobe neñ beleñ goyen goke po doyanj heñ hityen. ⁸ Ga ginhem gabe fudinje ginhem geb, ge wor Al Kurun niñ dufayminj sanj irtinj mar geya hanj goyen mere gayen tareñ po momonj yirde hayinj. Irkeb mel gobe mata iginj tej tej niñ kurut wor po yen hinayinj. Gwaha tej hinayinjbe iginj wor po, irde go tej hinayinj goreb al budam wor po faranj yuryenj.

⁹ Irdeb mere minj minjonj goke kadom mohonje tej hinayinj gobe kukuwamjenj geb, gwaha ma tej hayinj. Irde mel gore yinjenje tikula gama irde tagalde hanjen goyen gebe gwaha ma tej hayinj. Irde dufayminj hoyanj hoyanj goke tej geya kadom mohonje ma tej hinayinj. Irde Moseyen saba goke kadom mohonje ma tej hayinj. Mata gwahade gobe bulun geb, gore kura faranj ma duryenj. Ningeb mata goyen ma tej hayinj. ¹⁰ Irde al kura saba hoyanj tawanj alya bereya saba yirde binj yade mel goyen bana bipti forok irde hiyen al goyen mata gobe bada hawa inenj utanj irayinj. Goyenbe merege ma nurkeb sopte inayinj. Gwaha irayinj gega, go ma nurkeb okohom po tubul tiyayinj. ¹¹ Al gwahade gote dufayminjbe bulun hitinj, irde mata bulunminj gore po al gobe bulun gwahade yen kawan irde hi gobe nurde hayen gogo.

Taitusbe Pol kunj kinyen

¹² Be, nebe makanj bulun heñ heñ nalureb Nikopolis taunde kunj gor heñ yen nurde hime. Ningeb Atemas daw ma Tikikus wet kura tej kermeke kunj momonj girkeb makanj iginj hiya gayenter aranj po ne hitte wanj wanj niñ kurut wor po yawayinj. ¹³ Be, Apolosya Roma gabmanjen merere huwarde mere nurde sope ird ird metenj tej tej al Senasyabe geya gor har. Goyenbe irem goyen nanja hoyande kura kure yeke yenenje kenkela po faranj yurayinj. Det goke kura nuriryenj gobe tumnanj yade yunayinj. ¹⁴ Irdeb nende alya bereya goyen saba yirde hike huginjenj mata iginj po tej tej niñ kurut yen hinayinj. Kurut yen heñyabe al kura beleñ det niñ amu heñ hike yenenje faranj yurde hinayinj. Mali po gwaha kura tihit minjonj tej titminjenj ma tej hinayinj.

¹⁵ Be, al neya hite mar gare ge niŋ dufay heŋ haŋ goke momoŋ irayiŋ ninkeb gago momoŋ girde hime. Neŋ beley gor niŋ al Yesu niŋ dufaymiŋ tareŋ irde neŋ ge amaŋeŋ nurde haŋ mar goke dufay heŋ hite goke momoŋ yirayiŋ.

Al Kuruŋ beley deŋ kuruŋ goyen bunineŋ dirde igiŋ igiŋ dirwoŋ yeŋ gusuŋaŋ irde hime. Gogo po.

Filemon Filemon hitte Pol belej asañ kañ unyinj

^{1,2} Be, nebe Pol, Yesu Kristu niñ tej gago koyare hime. Irdeb kadininiñ Timotiya dufay unjkurenj po kerdeb asañ gago kañ hime. Asañ gabe ge Filemon niñ kañ hime. Irdeb babaniniñ Apiaya Aksipusya irde Yesuyen alya bereya gere yare gabu irde hanjen goyen goke manañ kañ hime. Filemon gebe kadininiñ wor po, irde metenj kadininiñ manañ.

³ Be, Adoniniñ Al Kuruñya Doyañ Al Kuruñ Yesu Kristuya belej buninjen dirde iginj iginj dirde bitinj yisikamke iginj hiwoñ yej gusuñañ yirde hime.

Filemonyen mata iginj

^{4,5} Be, Filemon, nebe ge belej Doyañ Al Kuruñ niñ dufayge sañinj irde Al Kuruñyen alya bereya niñ amañej nurde yunen hayen goyen gote mere momoñ nurde himyen. Niñgeb Al Kuruñ mere irde henjyabe goke tej ge niñ dufay heñ Al Kuruñ iginj nurd unej himyen. ⁶ Irde Yesu Kristu niñ dufayge tareñ irarinj go hende harde detge yade al hoyañ farañ biñ yurum yirde tukañ geb, go nurdeb ge belej kadge yago niñ amañej nurde yunen ha yenje bener mat amañej wor po nurdeb sañinj heñ hime.

⁸ Niñgeb det kura goke gusuñañ girenj tihim. Nebe Yesu Kristuyen mere basañ al geb, gusuñañ heñ heñ ge kama ma henjbe ge belej mata titek goyen iginj gwaha gwaha tiyayinj gintek hime. ⁹ Goyenbe ge niñ amañej nurde gunej hime geb, gago esenj mere girtinj yara girde hime. Ne Polbe alik himinj. Gega Yesu Kristu niñ manañ tej koyare gago hime. ¹⁰ Niñgeb ne al gahade gare Onesimus niñ tej gusuñañ girenj tihim. Metenj alge Onesimusbe koyare gar himeyabe kenenj Yesu niñ momoñ irmekeb

mata bulunmij yubul tiyuj. Irdeb Yesu gama irde hi geb, urne yara nurde unej hime. ¹¹ Hakotbe kenkela ma metenje tej gunej hinhin. Goyenpoga hanja gabe metenj iginj tiyyenj, irde geya neya tumñañ farañ duryenj. ¹²⁻¹⁴ Niñgeb Yesu Kristu niñ yitinj mere iginj goke tej koyare hime gayen ge belej farañ nurtinjenbe yej belej gere gasuj tej farañ nurwoñ yej nurdeb basiña ire yej nurmij. Goyenpoga dufaynerbe gigenj, “Igin farañ urayinj,” inke gab farañ nuryenjebe iginj yej nurde hime. Gogab ne belej gwaha tiyayinj ginmeke ma tiyayinj, gigen dufayger nurde tiyayinj. Goke tenjbe Onesimusbe bubulkuñne wor po yej nurd unej himyen gayen ge hitte tej kermeke mulgaj heñ kuyenj.

¹⁵ Be, Onesimus gayen Al Kuruñ belej ge hitte mat tej belhenj munj po hoyande tukuj gobe kame ge hitte mulgaj heñ kuj geya huginjen heñ heñ ge tej gogo gwaha iruj daw yej nurde hime. ¹⁶ Niñgeb gaha nanjabe metenj al duljen yara moñ, al gwahade gote folek, kolge gigen wor po yara nurde unej hayinj. Nebe kenkela ma nurd unej hinhem gega, gayenterbe amañej wor po nurde unej hime. Munañ gebe kenkela nurde unej hinhan. Yenje metenj alge, irde Doyañ Al Kuruñ niñ tenjbe kolge yara hiyuj geb, yej ge amañej nurde hayinj gobe ne belej yej ge amañej nurde unej himyen gote folek yej nurde hime. ¹⁷ Niñgeb ne gayen metenj kadge yej nurde nunen ha kenem ne gargar nirde hayen gwahade po, Onesimus wor gargar irayinj. ¹⁸ Irde yej belej mata buluj dahade kura girtinj daw ma horage gwahade kura yawartinj kenem goke wol heñ heñ ge gusuñañ ma irayinj. Ne ninke gab wol heñ gunej. ¹⁹ Mere gabe ne Pol nigerj hanner wor po kañ hime. Niñgeb Onesimusyen kanduk goyen tenjbe ne belej horage goyen wol hewenj gineñ hime gayen fudinde yej nurayinj. Goyenpoga nebe Doyañ Al Kuruñ niñ momoñ girmeke yej ge dufayge tareñ irdeb Al Kuruñ urmij hariñ goke wol hawayinj ma gineñ. Niñgeb ge wor Onesimus belej kanduk guntinj goke ma nurayinj. ²⁰ Niñgeb, kadne, Onesimus gayen ge hitte kukeb iginj iginj irde hiwoñ yej nurde hime. Gwaha tej hayinj gobe Doyañ Al Kuruñ niñ tej ne farañ nurde ha yej

nurd gunerj. Gusunaj girde hime gayen
 iginj nurayinbe Yesu Kristu nin tej tarej
 nirde ha yej nurd gunerj. ²¹ Nebe mere
 girde hime kuruñ gayen fudinde wor po
 gama irayinj yej nurde hime. Irde go po
 moñ, det hoyanj mananj irde nuntek girde
 hi gobe nurde hime.

Mere funanj

²² Be, det kuranj sopte gusunaj girenj ti-
 him. Ne nin tej Al Kuruñ gusunaj irde
 hayen gobe Al Kuruñ belej wol hej gunerj
 nad nerke ge hitte kweñ yej nurde hime
 geb, yager gasuñ kura tubul tej nunke
 hiyerj. Gogab kuñ gor ferde hej. ²³ Be,
 Epafraſbe Yesu Kristu nin tej neya tumñanj
 koyare gar har. Yej wor ge nin dufay hej
 hi goke momoñ irayinj ninkeb gago ginerj
 hime. ²⁴ Irdeb yej po moñ. Meterj kadne
 yago Mak, Aristakus, Demasyabe Lukya wor
 ge nin dufay hej hanj.

²⁵ Be, Doyanj Al Kuruñ Yesu Kristu belej
 buninanj dirde iginj iginj dird dird gobe geña
 hiwoñ yej gusunaj irde hime.

Hiburu Hiburu mar kura Yesu nurd untij hitte asanj katiñ

Al Kuruj Urmiñ Yesube kuruj wor po

¹ Bikkengebe Al Kuruj beleñ asininij yago mere yire yenbe mere basañ marmij porofet wawuj budamde yad yerke wañ asininij yago mere yirde hinhan. Goyenterbe porofet gore asininij yago daha mat bebak tiwoñ yeñ mere yird yird belñej kurayen kurayen mat mere yirde hinhan. ²Goyenbe kuñ kuñ nalu funañ beleñ heñ hikeb Al Kuruj beleñ Urmiñ teñ kerke kateñbe Al Kurujyen mere momoñ diriyiñ. Yenbe det kuruj gate miñ al hiyyeñ yeñ Al Kuruj beleñ basiña iriyiñ. Irdeb Urmiñ goyen hitte mat nañkiñya megenya kuruj goyen yiryiñ. ³Yenbe Al Kurujyen denjem turuj yañ wor po goyen kawan forok irde hi. Irde Al Kurujbe al dahade wor po goyen Urmiñ hitte matbe kenkelak wor po keneñ bebak teñ hityen. Irdeb Urmiñ gote merebe tonñej yañ wor po geb, nañkiñya megenya irde det kuruj gayen mohonje po yekeb tumñañ gasuñejyañ po hañ. Yenbe alya bereyat mata buluñmiñ halde yuney yuney metej pasi irdeb Al Kuruj sañijmiñ kuruj wor po goyen hitte hurkuñ hanij yase beleñ mat keperde Doyañ Al Kuruj hirij.

Yesube Al Kurujyen miyoñ gote folek

⁴ Al gobe Al Kuruj beleñ ‘Urne’ iniyiñ. Munañ miyoñmiñbe “metej marne” yinyiñ. Niñgeb Urmiñbe Al Kurujyen miyoñ buda kuruj gote folek wor po. ⁵Gobe Al Kuruj beleñ yeñ ge amañej nurde uney hiyen geb, gogo gwaha iriyiñ. Niñgeb goke teñbe Al Kuruj beleñ gaha iniyiñ:

“Gebe Urne wor po haha. Irkeb hañkab nebe Adoge wor po hihim,” iniyiñ.
Tikiñ 2:7

Irde mere kurabe gahade:

“Nebe Naniñ hemekeb yenbe Urne hiyyeñ,” yiryiñ.
2 Samuel 7:14

Mere gobe Al Kuruj beleñ miyoñmiñ kura goke ma yiryiñ. ⁶ Irde Al Kurujbe Urmiñ ujukureñ muñ goyen megen niñ alya bereyat Doyañ Al Kuruj iriyiñ goke teñbe Urne Mataliñ iniyiñ. Niñgeb Urmiñ Mataliñ

goyen megen gar teñ kerke wayeñ tikeyab Urmiñ goke yiriñ goyen asañmiñde gahade katiñ hi:

“Al Kurujyen miyoñ kuruj gayen tumñañ yeñ doloñ irde hinayiyiñ,” yitiñ hi.
Tikiñ 2:7; 89:26-27

⁷ Irdeb Al Kuruj diliñde miyoñmiñbe Urmiñ yara moñ geb, goke asañmiñde gahade katiñ hi:

“Al Kurujyen metej mar miyoñmiñbe meremiñ po gama irde hañ.

Niñgeb Al Kuruj beleñ meñe yire yenbe meñe yiryey, munañ kak melak uliñ po yire yenbe gwahade po yiryey,” yiryiñ.
Tikiñ 104:4

⁸ Goyenpoga Urmiñ gokeb asañmiñde gahade katiñ hi:

“Al Kuruj, ge beleñ alya bereyage doyañ yirde ha gobe hubu ma hiyyey, gwahader hiyeñ.

Irde doyañ yirde heñyabe mata huwak mat po doyañ yirde hayiñ.

⁹ Gebe mata huwak niñ amañej nurdeb mata buluñ niñbe bege ar yeñ hiyen.

Goke teñbe gere Al Kuruj beleñ basiña girde al denjem yañ wor po gire yeñ olip fimiñ teñ tonañger wok iriyiñ.

Irkeb goke amañej wor po nurariñ.

Goyenbe kadge yago kurabe gwahade ma iriyiñ,” yitiñ hi.
Tikiñ 45:6-7

¹⁰ Irdeb,

“Doyañ Al Kuruj, hañkapyä wor po det kuruj gayen forok yeñmiñ moñde megeñ ga kerariñ. Nañkiñ wor gigeñ irariñ.

¹¹ Det megen niñya nañkiñde niñya kuruj gabe buluñ henayiyiñ. Gega gebe hugiñej hayiñ.

Det kuruj gabe amil bida heñ erek yenayiyiñ go gwahade goyen po, buluñ henayiyiñ.

¹² Al kura uliñhormiñ bidak mupi yirde yemeyde hañyen go gwahade goyen po, det kuruj gayen kuñ kuñ buluñ heke yemeyayiyiñ.

Irde amil gergeñ teñ amil bidak gote gasuñejde kerde hañyen go gwahade goyen po,

det kuruj gayen wor buluñ heke kame det gergeñ beleñ gasuñmiñ yawar-nayiyiñ.

Goyenbe gebe gwahader hayen geb, gwahade po hayin,” yitiñ hi. *Tikiñ 102:25-27*

¹³ Al Kurunbe miyonmin kura goke mere gahade muñ kura ma iriyin:

“Waj ketalner heñ al denjem yan wor po hawayin.

Irkeb asogo girde hañ mar goyen bul yirde yawan gasa yirmeke katkeb yufurka tiyayin,” yitiñ hi. *Tikiñ 110:1*

¹⁴ Miyonmin gobe alya bereya Al Kurunyen dirneñ weñ heñbe kame yeyya hinayin mar goyen farañ yurde hinayin yey yiryin.

2

Al Kurunyen mere kejkela bebak titek

¹ Ningeb neñbe saba fudinde nurde hinhet goyen kejkela wor po tanarde go po gama irde hitek. Monjo soñ heñ saba fudinde goyen tubul teñ saba hoyañ gama irtek geb. ² Al Kurunyen saba miyonmin beley basañ heñ asininin yago yuntin gobe saba fudinde geb, al kura sabamin walkaka irde gama ma iramin marbe mata bulunmin gote murungem bulun yawartek goyen po yawaramin. ³ Saba gobe bikkek gega, pel irde kanduk keneñ hinhan. Ningeb saba gergeñ Doyañ Al Kuruninin Yesu beley tagalyin gobe saba bikkek gote folek geb, saba gergeñ goyen pel irtekbe daha mat Al Kurunyen bearar goyen fole irtek? Epte mon. Ningeb gago sabamin kejkela nurde gama irde hinayin dineñ hime. Saba gergeñ gobe Al Kurun beley mata bulunde mat dumulgañ tiyeñ yey Doyañ Al Kuruninin beley yingey wa tagalyin. Irdeb sabamin yingey kirminde nuramin mar beley basañ heñ fudinde yey momon diramin. ⁴ Irde saba gergeñ gobe fudinde goyen alya bereya yikala yire yeybe Al Kurun beley mata tinen turun yan wor po kurayen kurayen forok yirde hinhin. Irde alya bereyamin Holi Spirityen tareñde mata teñ teñ goyen yunen yey nurde hinhin mar goyen yunen tukun hinhin.

Yesube neñ farañ durd durd al wor po hirin

⁵ Be, neñbe alya bereya beley Al Kurunya heñ heñ mata gergeñ goyen goke mere teñ hite gago. Al Kurunbe alya bereya yeyya heñ heñ mata gergeñ forok yiyyey goyen doyañ irtek al kura basina iryin. Goyenbe miyonmin gwahade kura ma basina iryin.

⁶ Goke teñbe Al Kurunyen asañde kurar kurabe gahade katin hi:

“Megen niñ marbe al denjem minmon wor po.

Gega gebe yey ge nurdkakala wor po yirde hayen.

Megen niñ alyen dirneñ weñ gabe al denjem minmon.

Gega gebe kejkela doyañ yirde hayen.

⁷ Ge beley al yirdeb tareñ manañ yunarin.

Gega alyen sañibe miyonger tareñ gote bande heñ irarin.

Gega mel goyenbe den turun yan yunarin, irde al denjem yan wor po yirarin.

⁸ Irdeb det kurun gayen yey yufukde yearin,” gwahade yitin. *Tikiñ 8:4-6*

Fudinde wor po, Al Kurun beley det kurun gayen alyen yufukde yiriyiyabe det muñ kura ma tubul tiyyin. Tumnañ yerde pasi iryin. Goyenbe hañka gabe det kurun gayen alyen yufukde ma hike yeneñ hityen. ⁹ Ningeb goke teñbe Yesu niñ dufay heñ hite. Yeybe nalu dolfonde po megen niñ al hirin. Irde yey wor Al Kurunyen miyon gote tareñ bande tirin. Irde neñ ge teñ kanduk teñbe kamyin geb, Al Kurun beley isañ heñbe teñ denjem turun yan irde al denjem yan wor po iryin. Fudinde, Al Kurun beley neñ megen niñ mar niñ buninurde igin igin diryin geb, gogo Yesu beley neñ tumnañ gake kamyin. ¹⁰ Al Kurunbe megenya nañkinya irde det kurun gate min al. Yey beley po ga det tumnañ kurun gayen yirde doyañ yirde hi. Yeybe alya bereya budam dirneñ weñ yirde sañinmin turun yan bana yukun yukun niñ nuryin. Goke teñbe Yesu teñ kerke katyin. Ningeb gogo kanduk karkuwañ karkuwañ yinyin. Al Kurunbe gwaha mat Yesu goyen alya bereya mata bulunminde mat Al Kurun hitte yumulgañ teñ teñ metey kejkela po titek al wor po iryin. Al Kurun beley gwahade iryin gobe huwak wor po.

¹¹ Yesube gwahade geb, yey beley alya bereya mata bulunmin halde wukken yiryin marya yingeyya goyen Naniñbe unkuray po. Ningeb Yesu beley Al Kurun dirneñ weñ hitin mar goyen dine yago yinen yinen niñ memyak ma nurde hiyen.

¹² Yesu beley gwahade nurde hiyen goke Al

Kuruḅ mere iryinj goyen asarḅmijnde gahade katiḅ hi:

“Alya bereya gama nirde haḅ mar, dine yago goyen ge niḅ momoḅ yireḅ.

Mel go gabu irde haḅde gor kuḅ diliḅ mar turuḅ girde tikiḅ heweḅ,” yitiḅ hi. *Tikiḅ 22:22*

¹³ Irdeb, “Nebe Al Kuruḅ niḅ po hekkeḅ nurde heḅ,” yiriḅ.

Irdeb sopte, “Nebe diriḅne yago Al Kuruḅ beleḅ nuntiḅ goya gago tumḅarḅ hite,” yitiḅ hi. *Aisaia 8:17-18*

¹⁴ Goyenbe diriḅe weḅ gobe al darim yaḅ geb, Yesu wor bere beleḅ kawarḅ kerke darim yaḅ hiriḅ. Al hiriḅ gobe yeḅ beleḅ uliḅ misiḅ kateḅ kamkeb kamde kamde tareḅ Satan beleḅ tanarde hitiḅ goyen hubu ireḅ yeḅbe gogo al hiriḅ. ¹⁵ Gogab alya bereya kamde kamde niḅ kafura heḅ hugiḅeḅ kafura dufay gore bili yirde hike kandukḅeḅ nurde haḅyen mar gobe gwahade ma nurde hipirkeḅ nurde hinayiḅ.

¹⁶ Fudinde, Yesube Al Kuruḅyen miyoḅ ma fararḅ yuryiḅ. Yeḅ fararḅ yurtiḅeḅbe Abrahamyen foḅeḅmiḅ yago fararḅ yuryiḅ.

¹⁷ Yeḅbe gwahade goyen po tiyeḅ yeḅ nurde hinhin geb, yeḅ wor neḅ megen niḅ al gahade hetek po hiriḅ. Gogab yeḅ beleḅ Al Kuruḅ doloḅ ird ird mata doyaḅ mar pris buda gote kuruḅmiḅ heḅ alya bereyat mata buluḅ halde yunen yunen niḅ dapḅa gasa yirde galak irde haḅyen yara yiḅeḅ uliḅ pigiḅ goyen Al Kuruḅ galak irde kameḅ yeḅbe gogo al hiriḅ. Yeḅbe meteḅ go teḅ heḅyabe alya bereya niḅ bunijeḅ nurde hinhin, irde Al Kuruḅyen mere keḅkela po gama irde meteḅ teḅ hinhin. ¹⁸ Yeḅbe uḅgura beleḅ lom irke gote kandukbe gwahade yeḅ nurde hinhin geb, al kura uḅgura beleḅ lom yiryen marbe igiḅ yeḅ beleḅ fararḅ yuryeḅ.

3

Yesube Mose gote folek

¹ Niḅgeb, kadne yago, Al Kuruḅ beleḅ neḅ hoy diriḅiḅ gwahade goyen deḅ wor hoy dertiḅ geb, Al Kuruḅ diliḅde wukkeḅ wor po. Niḅgeb dufaytiḅbe Yesu hende po irde hinayiḅ. Yeḅbe Al Kuruḅyen mere basarḅ al porofet, irde pris buda gote kuruḅmiḅ fudinde wor po yeḅ nurde tagalde hityen

gogo. ² Yeḅbe hakot Mose beleḅ Al Kuruḅyen diriḅe weḅ Israel mar biḅde mat wor po yeḅ ge nurde keḅkela doyaḅ yirde hinhin gwahade goyen po, Yesu wor Al Kuruḅ beleḅ meteḅ unyiḅ goyen keḅkela po tiyyiḅ. ³ Goyenbe Yesu deḅem turruḅ yaḅ hetek gobe Mose deḅem turruḅ yaḅ hitiḅ gote folek wor po. Gobe al kura ya irke ya goyen turuḅ irtiḅeḅbe ya iryeḅ al goyen turuḅ irde haḅyen go gwahade goyen. ⁴ Fudinde, yabe al beleḅ yirde haḅyen. Goyenpoga det kuruḅ gabe Al Kuruḅ beleḅ yiryiḅ. ⁵ Mosebe Al Kuruḅyen meteḅ al heḅbe Al Kuruḅ diriḅe weḅ goyen biḅde mat wor po yeḅ ge nurde keḅkela fararḅ yurde hinhin. Gwaha teḅ heḅyabe Al Kuruḅ beleḅ kame mere dahade tiyyeḅ goyen goke tagalde hinhin. ⁶ Munarḅ Yesu Kristube Al Kuruḅ Urmiḅ geb, Al Kuruḅ diriḅe weḅ goyen biḅde mat wor po yeḅ ge nurde keḅkela doyaḅ yirde hiyen. Irdeb neḅbe tareḅ po heḅ Al Kuruḅ beleḅ kame gwaha diriḅeḅ goke doyaḅ heḅ heḅ goyen bada ma hetekbe yende diriḅe weḅ wor po hetek.

Al Kuruḅ gama ird ird niḅ bada ma hetek

⁷ Niḅgeb Holi Spirit beleḅ gaha yiriḅ:

“Haḅka gayen Al Kuruḅyen mere nurde haḅ kenem ⁸ tonarḅtiḅ sarḅiḅ ma irnayiḅ, irdeb meremiḅ nurde gama irde hinayiḅ.

Hakot deḅ Israel marte asetij yago saw-sawa po kuruḅ narḅa bana hin-hanyabe

Al Kuruḅ tuḅarḅ urtek yeḅ tonarḅ sarḅiḅ irde meremiḅ pel irde hinhan.

⁹ Bana goḅ kuḅ heḅyabe dama 40 gayen asetij yagobe mata tiḅeḅ turruḅ yaḅ wor po forok yirde hinhem goyen yeneḅ hinhan.

Gega tuḅarḅ nurde kurut nirde hinhan.

¹⁰ Goke teḅbe yeḅ ge bene ar yiriḅ.

Irdeb, ‘Mel gabe hugiḅeḅ det hoyarḅ niḅ nurde ne niḅ ma nurde haḅ.

Irdeb matane ma keneḅ bebak teḅ haḅ,’ yimiriḅ.

¹¹ Niḅgeb goke bene ar yekeḅ, ‘Mel gabe nere usarḅ heḅ heḅ gasuḅ yunmiriḅde gor epte ma warḅ usarḅ heḅ igiḅ hinayiḅ,’ yeḅ masi tareḅ po timiriḅ,” gwaha yiriḅ.

¹² Ningeb, kadne yago, bitinje Al Kuruj gwahader hitin goyen harhoktinj untek dufay buluj kerde yej ge dufaytinj tarej ird ird nij manaj bada henak geb, kenjela po hej hinaj ko. ¹³ Gwahade hitek yejbe naja nalu "Haŋka" inej hityen gayenter gabe deŋ tumŋaŋ saŋin hej hej ge huginjeŋ kadom faraŋ gurd teŋ hinayin. Gogab mata buluj teŋ teŋ dufay gore epte ma buluj dirke tonanjinj tarej henayin. ¹⁴ Irde mehejnde wor po Yesu Kristu nin dufayninij tarej irtinij goyen tubul ma teŋ saŋin po tanarde hitek. Kamde kamde nalu forok yiyyej gega, tarej po tanarde hitek. Gwaha titekbe Yesu Kristuya gabu hej Al Kurujyen metej teŋ gote iginej igin wor po goyen yenya gale hej yawartek. ¹⁵ Goke teŋbe Al Kurujyen asaŋde hayhay gahade dirtin:

"Haŋka gayen Al Kurujyen mere nurde haŋ kenem
asetin yago belej tiyaminj gwahade goyen tonanjinj tarej ma irde mereminj nurde hinayin," yitin.
Tikin 95:7-8

¹⁶ Be, hakotbe ganuj mar belej Al Kurujyen mere nurde hinhan gega, pel irde hinhan? Gobe Mose belej Isip nanjare mat yade naja hoyande yukurinj mar gore teŋ hinhan. ¹⁷ Irdeb Al Kuruj belej dama 40 gayen ganuj mar bearar yirde hinhin? Go mar gobe sawsawa po kuruj naja bana goj hejnya mata buluj teŋ kamde erek naminj mar goyen yirde hinhin. ¹⁸ Irdeb ganuj mar hitte wor po Al Kuruj belej bearar hende biŋa teŋbe, "Mel gobe epte ma nere usaŋ gasunde waŋ usaŋ hej igin henayin," yirin? Mere gobe mereminj ma gama irde hinhan mar goke yirin. ¹⁹ Ningeb go mar gobe Al Kuruj nin dufayminj saŋin ma irde hinhan geb, Al Kurujyen usaŋ gasunde hurkuŋ hurkuŋ nin utaŋ yirke ma kwaminj gobe nurde hityen gogo.

4

Al Kurujyen alya bereyabe usaŋ hej tarej henayin

¹ Ningeb neŋ wor kenjela hej hitek. Al Kuruj belej usaŋ gasuŋminj neŋ ge tubul teŋ biŋa tiyyin hi goyen neŋ wor moŋgo epte ma bana goj hurkunin geb. ² Hakot asetin yagobe neŋ belej Yesu nin

yitinj mere igin goyen tagalke nurde hityen gwahade goyen po, Al Kurujyen mere nurde hinhan. Goyenbe mereminj go nurde fudinde yej dufayminj tarej ma yiraminj geb, yej hittebe minj minjmonj iryin. ³ Ningeb neŋ dufayninij yej ge saŋin irtin mar po ga yende usaŋ gasunde igin hurkutek. Al Kurujbe megenya nanjinjya det kuruj gayen yirdeb usaŋ gasuŋ wor gitik irde ep iryin. Goyenbe yej ge dufayminj tarej ma irtin mar goke Al Kuruj belej asaŋminjdeb, "Nebe bearar teŋbe, 'Mel gobe epte ma wor po usaŋ gasuŋner hurkunayin,' yej biŋa tihim," yirin. ⁴ Munaj usaŋ hej hej gokeb Al Kurujyen asaŋ bana goj kurar kurabe gahade katin hi: "Al Kurujbe naja fay 6 gayen metej teŋ pasi wor po irde naja fayminj 7debe usaŋ hirin," yitin hi. ⁵ Goyenbe mereminj pel iraminj mar goke asaŋminj bana mere hoyaj kurabe gahade hi: "Mel gobe epte ma nere usaŋ gasunde hurkunayin," yitin hi.

⁶ Ningeb gwahade goyen po, Al Kurujyen usaŋ gasuŋbe igin ala hurkunayin yej gitik irde ep irtin hinhin gega, hakot Israel marbe Al Kurujyen mere goyen igin ma nurde pel iraminj geb, tumŋaŋ ma usaŋ gasuŋminjde gor hurkamiŋ. ⁷ Goyenbe naja nalu "Haŋka" inej hanjende nin alya bereya belej usaŋ gasunde hurkunayin yej dufayminj kirtin goyen goke kamebe Dewit inyin. Munaj naja nalu "Haŋka" inej hanjende nin alya bereya gobe gayenter nin alya bereya nin yitin. Al Kuruj belej Dewit inyin gobe asaŋminjde gahade katin hi:

"Haŋka gayen Al Kurujyen mere nurde haŋ kenem tonanjinj tarej ma irde mereminj nurde hinayin," yitin.
Tikin 95:7-8

⁸ Be, usaŋ gasuŋ nin yej hime gobe Kenan megenj Yosua belej Israel mar yukurinj goke ma yej hime. Mel gore Kenan megenjde kuj fudinde wor po usaŋ hamin manhan usaŋ gasuŋ kuj kuj nalu hoyaj goke Al Kuruj belej Dewit momoj ma irwoj. ⁹ Ningeb usaŋ nalu Sabat fudinde wor pobe Kenan nanjare kuj keperaminj gogo moj. Go nalu gobe Al Kurujyen alya bereyaminj nin teŋ kame forok yetek hinhin. ¹⁰ Ningeb Al Kuruj belej metejminj pasi irde usaŋ hirin

gwahade goyen po, al kura Al Kuruyyen usarj gasuñde hurkunayij marbe tumñarj usarj henayij. ¹¹ Niñgeb neñ tumñarj usarj gasuñde gor hurkuñ hurkuñ niñbe teñninij ilhal teñ kurut wor po yeñ hitek. Gogab Al Kuruyyen mere pel irde hinhan mar gote mata ma gama irde hitek. Irdeb usarj gasuñminjde hurkuñ hurkuñ niñ soñ ma hetek.

¹² Be, Al Kuruyyen merebe mali mere yara moñ, tonñerj yarj wor po. Mere gobe fuleñare niñ bidila kura misij kurhan kurhan yaltij gote misij folek wor po. Niñgeb kiñkiniñninij yago yawañ tur yirtij teñninij karkuwañ goyen bidila gore walde, kiñkiniñninij paterj nañgiram kawan irde hi gwahade goyen po, mere gobe dufayya mataya bininij biñde niñ wor po goyen yade kawan yirde hiyen. Irdeb dufayninijya mataninijya igij ma buluñ goyen dikala dirde hiyen. ¹³ Det kura Al Kuruj dilijde epte ma bana kunayij. Dawet Al Kuruj beleñ yirij gobe dilijdebe kawan ala po hañ. Niñgeb mata teñ hityen kuruj goyen unñkureñ muñ kura yeñ dilijde epte ma bana kertek. Huwardeb mata teñ hityen kuruj goyen tumñarj kawan po momoñ irtek.

¹⁴ Goyenpoga Al Kuruj Urminj Yesu, neñ ge teñ pris buda gote kurujminj hirij al gore Al Kuruyyen gasuñde gor heñ farañ durde hi. Niñgeb yeñ ge dufayninij sañij irde goke tagalde hityen goyen tubul ma po titek. ¹⁵ Nende pris buda gote kurujminj megen gar hinhinyabe megen niñ dufay buluñ kurayen kurayen forok yeñ lomlom dirde hañyen gwahade po, yeñ wor lomlom irde hinhan. Goyenbe mata buluñ muñ kura ma tiyyij. Niñgeb yeñbe neñ beleñ mata buluñde katerj hityen belñerjbe damij goyen keñkela nurde bunijerj dirde hi. ¹⁶ Niñgeb neñbe Al Kuruj beleñ gab bunijerj dirde igij igij diryerj yeñ hekkerj nurdeb yeñ hitte kuñ kuñ niñ kafura ma heñ hitek. Irkeb yeñ beleñ bunijerj dirde hiyerj. Gogab farañ niñ nurtekebe yeñ beleñ bunijerj nirde igij igij dirde farañ durde hiyerj.

5

¹ Be, pris buda gote kurujminj heñ hañyen kuruj gobe Al Kuruj beleñ Israel

mar niñ teñ pris buda bana goñ niñ al kura basiña yirde hikeb yeñ ge metej teñ hañyen. Meterj gobe yeñ beleñ ga tonarj heñ Al Kuruyyen ya balem bana hurkuñ Al Kuruj hitte det galak irde, almet mata buluñ halde halde niñ dapña gasa yirde Al Kuruj niñ kumga teñ hañyen. ² Pris buda gote kurujminj wor megen niñ al, mata buluñde igij kattek ala po hañ geb, buluñ tihit yeñ ma nurdeya mata buluñ teñ hañ mar goyen yeñ beleñ kwep ma yirde bekenjde mere yirtek po hinayij. ³ Goke teñbe al hoyañde mata buluñ halde halde niñ po ma Al Kuruj dapña kumga teñ galak irde hañyen. Yijgeñde mata buluñ niñ manañ nurde gwaha teñ hañyen.

⁴ Be, al kura deñne yarj hewe yeñ epte ma pris buda gote kurujminj hiyyerj. Yeñbe Al Kuruj beleñ Aron basiña irijij gwahade goyen po irke gab pris buda gote kurujminj hiyyerj. ⁵ Niñgeb Yesu Kristu wor yijgeñ deñne turñarj yarj hewe yeñ pris buda gote kurujminj ma hirij. Gwahade yarabe yeñ ge amañerj nurdeb, “Gebe Urne wor po haha. Irke hañkabe nebe Adoge wor po hihim,” yirij al Al Kuruj goreb pris buda gote kurujminj irijij. ⁶ Irdeb meremij kurar kurabe, “Gebe Melkisedekyen miñde niñ al heñbe hugijerj pris hayij,” inijij.

⁷ Be, Yesube gwahade geb, megen gar hinhinyabe alya bereya niñ bunijerj nurde esej heñya Al Kuruj gusuñarj irde hinhin. Yeñbe Al Kuruj palap irde meremij gama irde hinhin geb, gusuñarjminj goyen wol hirij. Al Kurujbe Yesu go kamde kamde mata fole irtek tareñ igij untek hinhin.

⁸ Be, Yesube Al Kuruj Urminj gega, kankurayen kurayen yeneñ hinhinde gor matbe Naniñde mere nurde gama ird ird matabe gahade yeñ bebak tiyyij. ⁹ Gwaha matbe Naniñde mere gama ird ird mata goyen kura muñ soñ ma hirij. Keñkela wor po gama irijij. Niñgeb alya bereya meremij gama irde hañ mar goyen tumñarj yumulgarj tike Al Kurujya hugijerj hinayij gote miñ al hirij. ¹⁰ Irkeb Al Kuruj beleñ Melkisedekyen miñde niñ al irdeb pris buda gote kurujminj irijij.

Dufaytijbe dirij kalak yara ma henayij

¹¹ Be, Yesu beleñ Melkisedekyen miñde niñ al heñ pris buda gote kurujminj hirij goke momoñ dirtek mere gobe budam po

hanj. Goyenbe denjbe aranj ma bebak tej hanj geb, mere dird dird gobe metenjen wor po.

¹²Denjbe Yesu niñ dufaytinj tarenj iraminj, irde dama ulyanjde kutinj geb, gaha nanjabe al hoyanj saba yird yird mar hewonj. Goyenbe Al Kurunjen mere tinjenya nuraminj go gwahade po, al beleñ po ga saba dirtek hanj. Ningeb denjbe dirinj kalak mamu po nene bingje saninj ma nene hanjen go gwahade yara hanj. ¹³Al gwahade kura saba tinjenya nuraminj goyen po nurde hanj marbe dirinj besare niñ mamu po nene hanj go gwahade goyen. Ningeb mata daminjbe Al Kurunj dilinjde huwak goyen kenjela ma bebak tej hanjen. ¹⁴Munanj Al Kurunj niñ hekkeñ nurde tarenj po hanj mar gote sababe al parguwakjen bingje tarenj go gwahade goyen. Ningeb al gwahade gobe saba goyen nurde gama irde gab mata iginjya bulunja kenjela yenenj bebak tej mata iginj tej tej niñ po kurut yenj hanjen.

6

¹Ningeb mehenjde wor po denj tinjenya Yesu Kristu niñ saba dirke nuraminj goyenter po sopte mulganj heñ tebarj ma tej hitek. Gobe bada po heñ Yesu gama ird ird matare parguwak heñ heñ saba goke po nurtek. Munanj saba tinjenya nurtirinj goyenter po mulganj hetekbe ya irninj yenj tola yimiytinjde po henjbe ya pasi ma irtek go gwahade goyen. Ningeb Al Kurunj tubul tej gisaw kutek mata bulunj goyen yubul tej Al Kurunj niñ bitinj mulganj heñ heñ mataya Al Kurunj niñ dufaynininj saninj ird ird mataya gote sabare po ma hitek. ²Irde baptais tej tej mata, al hende hannininj yerde Al Kurunj gusunanj ird ird mata, al kamtinj kame huward huward gote sabayabe nalu funanjde al tumjanj merere huwarnayinj gote sababe Yesuyen alya bereya gayamunj ga gergen hanj mar gote saba geb, saba goyenter po ma hitek. ³Al Kurunj beleñ iginj yenj nurdeb faranj durkeb dirinjde saba go yubul tenjbe tarenj dird dird saba goyenter kutek.

⁴⁶Munanj al kura Al Kurunj beleñ dufayminj wuk irtinj gega, Al Kurunj harhok unyenj al gobe Al Kurunj Urminj goyen pel irde al hoyanj dilinj mar sukal irde sopte kuruse hende mayke kamyenj go gwahade goyen. Ningeb al gwahade gobe kame epte

ma mata bulunj go tubul tej Al Kurunj hitte binj mulganj hiyyenj. Ningeb al kura Al Kurunjen tarenj titinj, irde Holi Spiriten saninjde mata tej tej mananj nurtinj, irdeb Al Kurunjen merebe iginj yenj binjde mat kenjela bebak titinj, irde Al Kurunj beleñ alya bereyaminj doyanj ird ird gote tarenj kame wayyenj go wor bikkenj kintinj al gore Al Kurunj harhok unyenjbe epte ma mata bulunj go tubul tej binj mulganj hiyyenj. ⁷Ningeb megenj kura kigarinj katenj bida irke bingje iginj wor po forok yeke metenj mij al beleñ yawaryenj go gwahade goyen po, al kura Al Kurunj beleñ det iginj untinj gote iginenj iginj wor po forok yirke al gobe guram irde tarenj iryenj. ⁸Munanj megenj gobe yamunja det hirwanenj yanj po forok yiryenjbe megenj iginj monj geb, megenj gote mij al beleñ karan urde yasunj ma tiyyenj gwahade goyen po, al gwahade goyen wor Al Kurunj beleñ bulunj iryenj.

⁹Be, kadnininj yago, gwaha mat hayhay dirde hite gabe denj goyen mata goyenter ma kunayinj yenj nurde henja ga dinenj hite. Denjbe Al Kurunj beleñ dumulganj titinj hanj geb, kamebe huginjenj dawartek beleñ po hanj. ¹⁰Fudinnde, Al Kurunjbe al kura po iginj yirde kurabe bulunj yirde ma yirde hiyen. Yenjbe denj beleñ yenj ge metenj kurunj po tej hanj goke binj sir ma yenj hiyen. Irde yenj ge amanenj nurdeb alya bereyaminj faranj yurd yurd niñ bada ma heñ faranj po yurde hanj goke wor binj sir ma yenj hiyen. ¹¹Ningeb denj kurunj goyen kame Al Kurunjen det iginj yawartek yenj doyanj heñ hanj goyen fudinnde yawartek yenj megenj gar henja kadtinj faranj yurd yurd niñ huginjenj kurut yenj hinayinj yenj nurde hite. ¹²Irde asetinj yago kura beleñ mata tej hinhan goyen denj wor gwahade po tej hiwonj yenj nurde hite. Mel gobe Al Kurunj beleñ kame detminj dunerj yenj binja titinj goke hekkeñ nurde tetewonj po yenj doyanj heñ heñ niñ pinenj ma heñ hinhan. Ningeb denj wor gwaha tej tej niñ pinenj ma heñ hinayinj.

Al Kurunj beleñ binja tiyyinj goke hekkeñ nurtek

¹³Be, asetinj kura mata gwaha tiyyinj albe Abraham. Al Kurunj beleñ Abraham hitte binja tiyyinjyabe al kura yenj folek kura hike denj urde binja titek monj geb, yingenj denj urde binja tiyyinj. ¹⁴Binja tenjyabe, "Fudinnde

wor po guram girde sañij giren. Ningeb foñenge yago budam forok yeñ hinayij,” iniyij. ¹⁵Irkeb Abraham go mere gote iginer nij doyañ heñ heñ ge piñer ma heñ doyañ po heñ hinhin. Irdeb kuñ kuñ kame gabe Al Kuruj belej iniyij gwahade po forok yirij.

¹⁶Be, albe kandukminj kura pasi irnij yeñbe al hoyañ kura yeñ folek goyen deñe urde biña teñ hanjen. Irkeb kanduk goke kadam mohonde teñ hinayij gobe gogo po hubu hiyyer. ¹⁷Ningeb Al Kuruj wor yingej deñe urde biña teñ hinhin. Gogab Al Kuruj belej yeñ ge teñ biña tiyyij mar gore Al Kurujbe dufayminj hoyañ ma irde hiyen goyen yeñ belej nurwoñ yeñbe gogo yingej deñe urde biña teñ hinhin.

¹⁸Ningeb biña kura tareñ po ire yeñbe yingej deñe urde teñ hiyen. Biña teñ teñ mata irawa Al Kuruj belej titij gobe usi moñ geb, sorkok ma hiyyer. Ningeb Al Kuruj belej detminj igij duniyer yeñ nurde goke doyañ hinij yeñ mata bulunde mat busaharde Al Kuruj hitte watiñ mar neñ gayenbe biña tiyyij gore farañ durde tareñ diryer.

¹⁹Ningeb Al Kuruj belej gwaha direñ yeñ biña tiyyij goke hekker nurde doyañ heñ heñ gobe anja temeyke hakwa tanarke unjurenje po hiyer go gwahade, heñ heñninij wor sañij po hiteke det kura belej buluñ dirtek ma hite. Al Kuruj belej gwahade diryer gobe Yesu hitte mat gwaha diryer yeñ nurde neñbe Yesu nij po nurde hite. Yeñ belejbe Al Kurujyen ya balem bana gasuñ himam wor po amil tolok gore po pet titij goyen fole irde Al Kuruj diliñ mar hurkuriñ. ²⁰Yeñbe neñ ge teñ bikkeñ bana goñ yeñ wa hurkuriñ. Irdeb Melkisedekyen miñde nij al heñbe pris buda gote kurujminj heñ hugiñer meter teñ hi.

7

Pris buda gote kurujminj Melkisedek

¹Be, Melkisedek gobe Salem taun kuruj goyenter nij doyañ al kuruj. Irdeb yeñbe Al Kuruj tareñminj hende wor po goyen doloñ ird ird mata doyañ al. Yeñbe hakot Abraham belej fuleñare kuñ naña hoyande nij doyañ mar karkuwañ gasa yirke busaharkeb detminj yade mulgañ heñ wakeb guram irde tareñ iriyij. ²Irkeb Abraham

belej fuleñare kuñ dawet yawaryij kuruj goyen pota yirde buda 10 yirdeb buda unjurenje yeñ unyij. Deñe Melkisedek gote miñbe “Mata huwak teñ teñ doyañ al kuruj.” Munañ denjem kura “Salem nij doyañ al kuruj” gote miñbe “Al biñ yisikamde kamdere nij doyañ al kuruj.”

³Al gote milinjya naninjyabe gogo yeñ ma po nurde hite. Irde asem yago miñ gwaha mat kura watiñ, irde kawañ hiriñ naluya kamyij naluya wor bebakñer moñ. Yeñbe Al Kuruj Urmij yara, hugiñer Al Kuruj doloñ ird ird mata doyañ al hitij.

⁴Ningeb al gobe al dahade wor po yeñ dufay henayij. Yeñbe al denjem turuj yañ wor po geb, asetij Abraham deñ belej denjem yañ iney hanjen gore wor fuleñare kuñ dawet yawaryij goyen yawañ pota irde buda 10 yirde buda unjurenje yeñ unyij.

⁵Gayenterbe Moseyen sabare yitiñ gwahade po al dawetminj yadeb buda 10 yirdeb buda unjurenje Liwai miñde nij mar pris hitij goyen yuney hanjen. Liwai marbe Israel mar bana goñ nij po gega, Israel mar bana goñ hoyañbe Moseyen sabare yitiñ goyen po gama irde detminj goyen buda 10 yirde buda unjurenje yeñ yuney hanjen. “Goyenpoga Melkisedekbe Liwai miñde nij al moñ gega, Abraham belej detminj buda 10 yirde buda unjurenje unyij. Irkeb Al Kuruj belej yeñ hitte biña tiyyij al Abraham goyen Melkisedek belej guram irde sañij iriyij. ⁷Ningeb al kura tareñ miñyañ belejbe al hoyañ tareñminj bande goyen guram yirde sañij yirde hanjen gobe nurde hañ gogo.

⁸Liwai mar pris hitij gobe al po geb kamnayañ gega, Israel mar belej detminj pota irde buda unjurenje yuney hanjen. Goyenpoga Al Kurujyen asañde Melkisedekbe kamyij moñ yitiñ al goyen Abraham belej detminj pota irde buda unjurenje unyij. Ningeb Melkisedekbe Liwai mar pris hitij gote folek. ⁹⁻¹⁰Irde hakotbe Liwai mar ma forok yekeya Melkisedek belej Liwai mar gote asem Abraham kinyij. Goya goyenbe Abraham belej detminj buda 10 yirde buda unjurenje Melkisedek unyij. Ningeb Abraham belej go tiyyij gobe asem weñ Liwai mar belej Melkisedek untiñ yara hiriñ.

¹¹Be, bikkeñ Israel marbe Moseyen saba

tamiñ. Irde Moseyen sabarebe Liwai mar beleñ pris metenñ tej hinayiñ yitiñ. Goyenbe go metenñ tej hinhan gore alya bereyat mata buluñ halde pasi ma irde hinhan. Halde pasi irde hinhan manhan Al Kuruj beleñ Liwai marte foñeñ kura Aronyen miñde niñ al po metenñ goyen unwoñ. Gega gwahade moñ geb, al miñ hoyañ Melkisedekyen miñde niñ al gore wañ pris metenñ tiyyenñ yeñ nurde hinhin.

¹²⁻¹⁴ Be, pris hoyañ wayyeñ goke yeñ hityen al gobe Liwai mar al moñ. Al gote miñde niñ marbe Al Kurujyen ya balem bana altare heñ Al Kuruj doloñ ird ird mata go ma tej hanñen. Gobe Doyañ Al Kurujniñbe Yudayen miñde mat wayyiñ goke yeñ hime. Gega Mosebe pris metenñbe Yudayen miñde niñ al beleñ tej hinayiñ yeñ ma tagalde hinhin. Goyenbe Liwai mar al moñ Yesu gore wañ pris metenñ goyen tekeb Moseyen saba bikkek gote gasuñ manañ saba gergeñ beleñ tiriñ.

Pris gergeñbe pris bikkek gote folek

¹⁵ Be, saba gergeñ gore Moseyen saba bikkek gote gasuñ tej tej gote miñbe pris hoyañ kura Melkisedek yara gore forok yekeb keñkela wor po kawan forok yiriñ.

¹⁶ Al gore pris hiriñ gobe Israel marte asemde saba bikkek bana goñ yitiñ go ma gama iryiñ. Gwaha irtiñeñbe hugiñeñ heñ heñ gote tareñde pris hiriñ. Hugiñeñ heñ heñ gobe epte ma det kura beleñ buluñ irtek hi. ¹⁷ Niñgeb pris hiriñ al goke teñbe Al Kurujyen asañde gahade katiñ hi:

“Gebe Melkisedekyen miñde niñ al heñ hugiñeñ pris hayiñ,” yitiñ. *Tikiñ 110:4*

¹⁸ Niñgeb gwahade goyen po, saba bikkek gore gwaha gwaha tinayiñ yitiñ gobe tareñ miñmoñ, irde gore farañ durtek epte moñ geb, Al Kuruj beleñ saba bikkek goyen tej siñak beleñ kiryiñ. ¹⁹ Fudinde, Moseyen saba gorb epte ma det kura Al Kuruj diliñde wukkek iryeñ. Niñgeb Al Kuruj beleñ saba gergeñ igiñ wor po, Moseyen saba bikkek gote folek goyen dunyiñ. Niñgeb neñbe saba gergeñ goyen gama irde Al Kuruj bindere igiñ kutek.

²⁰ Yesu Kristu pris metenñ unyiñ gobe bikkeñ Al Kuruj beleñ yinggeñ deñe urde biña tiyyiñ go po gama irde pris iryiñ. Goyenbe pris hoyañ gokeb biña kura ma

tiyyiñ. ²¹ Yesu beleñ pris hiriñ goke muñ po Al Kuruj beleñ asañmiñde gaha yiriñ:

“Doyañ Al Kuruj beleñ biña teñbe, ‘Gebe hugiñeñ pris hayiñ,’ inyiñ.

Irdeb meremiñ goyen tubul ma tiyyeñ,” yiriñ. *Tikiñ 110:4*

²² Niñgeb Al Kuruj beleñ yinggeñ deñe urde biña tiyyiñ goke teñbe Yesu goyen Al Kuruj beleñ alya bereyaminiñ hitte biña gergeñ tiyyiñ gote igiñeñ fudinde wor po forok irtek al iryiñ. Al Kuruj beleñ biña gergeñ tiyyiñ gobe biña bikkek gote folek wor po.

²³ Be, Liwai marbe pris metenñ go tej hinhan gega, yeñbe al geb kamde kuñ hinhan. Irkeb Liwai mar hoyañ beleñ metenñ goyen tej hinhan. ²⁴ Gega Yesube gwahader hiyeñ al geb, pris metenñ tiyyiñ gobe gwahader po tej hiyeñ. ²⁵ Yesube gwahade geb, Al Kurujya hugiñeñ haryen. Irde alya bereya farañ yuri yeñ gusuñañ irde hiyen, irdeb kame wor gwahade po tej hiyeñ. Niñgeb yeñ beleñ Al Kuruj hitte kuñ kuñ beleñ kerd yunke yeñ hitte kuñ hañ mar goyen tumñañ yade hiyen.

²⁶ Yesu gobe Al Kuruj diliñde wukkeñ wor po uliñde merem moñ, irde mata buluñ miñmoñ. Al Kuruj beleñ yeñya mata buluñ maryabe hoyañ muñ wor po iryiñ. Irdeb Al Kuruj hire gorbe deñem yañ kuruj wor po iryiñ. Niñgeb neñbe pris buda gote kurujmiñ gwahade gore farañ durwoñ yeñ nurde hite.

²⁷ Liwai mar pris metenñ tej hañ mar gote karkuwañmiñ gobe yinggeñde mata buluñ niñ wa gise hanja Al Kuruj galak irmiñ yeñ dapña gasa yirde kumga tej hanyen. Gwaha tej gab al hoyañde mata buluñ niñ wor gwaha po tej hanyen. Goyenbe Yesube alya bereya megen hañ kuruj gote mata buluñ niñ tej yinggeñ Al Kuruj galak irhem yeñ wawuñ unjkureñ gogo po kuruse hende kamiñ. Irde sopte gwaha ma tiyyeñ.

²⁸ Be, Moseyen saba gama irde pris buda gote karkuwañmiñ heñ hanyen mar gobe mata buluñ miñyañ. Goyenpoga Al Kuruj beleñ yinggeñ deñe urde biña tiyyiñ goyen gama irde pris hiriñ al Al Kuruj Urmiñ gobe keñkela wor po pris metenñ goyen tej pasi iryiñ.

8

Yesube pris buda gote kurujmiñ

¹ Be, mere gwahade tej hite gote mir wor pobe gahade: neñbe pris buda gote kurunmin goyenninin yan hite. Yenbe Al Kurun saninmin hende wor po hitte hurkurin, irde Doyan Al Kurun hej keltalminde hi. ² Irde gorbe gasun himamde hurkun Al Kurun doloj ird ird mata doyan irde hi. Gor nin gasun himam fudinde wor po gobe Doyan Al Kurun belej po ga irtin, megen gar nin mar belej ma irtin.

³ Be, megen nin pris buda gote karkuwanminbe Al Kurun det galak irde dapna gasa yirde kumga tej doloj ird ird meten nin basina yirde meten goyen yuner hanjen. Nin geb nende pris buda gote kurunmin Yesu wor det kura Al Kurun galak irtek go minyan po hiyen. ⁴ Munan megen garbe pris belej Moseyen sabare yitin go po gama irde det Al Kurun galak irde hanjen. Nin geb Yesu gobe megen gar hi manhan pris ma hewon.

⁵ Goyenbe megen gar nin prisbe Al Kurunyen ya balem megen hi bana gon hurkunbe Al Kurun doloj irde hanjen. Ya balem megen hi gobe ya balem fudinde wor po Al Kurunyen gasunde hi gote tunanjen po. Nin geb Mose belej Al Kurun doloj ird ird nin sel ya iren tike Al Kurun belej, "Dugure gor geya heñbe ya balem gikala girmin goyen kenkela po nurdeb go po gama irde sel ya goyen irayin," inen bebak iryin. ⁶ Goyenpoga Yesube meten igin hoyan wor po goyen tirin. Metenminbe megen nin pris belej saba bikkek gama irde meten tej hanjen gote folek wor po. Yesube alya bereyamir ge tej Al Kurun hitte kunbe Al Kurun belej binja gergen titin goyen tarej po irde gote iginej forok irde hi. Al Kurun belej binja gergen titin gote iginejbe kurun, munan binja titin bikkek gote iginejbe kurun moñ. Nin geb Yesuyen metenbe gogo megen nin prisyen meten folek wor po.

⁷ Be, Al Kurun belej hakot binja tiyyin goyen kenkelak wor po manhan sopte binja gergen ma tiwon.

⁸ Gega binja tiyyin bikkek goyen al belej kenkela ma gama irde hikeb Al Kurun belej yenenbe gaha yirin:

"Doyan Al Kurun belej gaha yirin:

'Nurnan kol Nalu kura forok yiyyer.

Goya goyenbe Israel marya Yuda marya hitte binja gergen tiyer.

⁹ Binja gergen tiyer gobe bikkek asem yago isip nanare mat yukun hinhem goyenter yey hitte binja timirin go gwahade moñ.

Go mar gobe binja tenya yinmirin goyen ma gama irde hinhan geb,

ne wor yener wasak tej harhokne yunmirin,' gwaha yirin.

¹⁰ Irde Doyan Al Kurun belej sopte yirin.

'Kame kurabe Israel mar hitte binja tejbe gaha yirej:

Dufayminde sabane kerde binde kayen.

Irdeb nebe yende Al Kurun hewer, irke yeybe nere alya bereya henayin.

¹¹ Irdeb al deñem yanja deñem moñya goyen tumnan ne nin nurde hinayin.

Nin geb kadomya taynen yagoya kura goyen Doyan Al Kurun nurd unnan yey saba yirtek ma hinayin.

¹² Nebe mata bulunmin halde yuner.

Irdeb sopte mata bulunmin ge ma po nuren,' gwaha yirin." Yeremaia 31:31-34

¹³ Be, Al Kurun belej mere gwahade kurun tiyyin gobe "binja gergen" inyin. Irkeb hakot binja tiyyin gobe bulun hirin. Nin geb binja bikkek gobe heñ ga moñ bana kuyen.

9

Binja bikkekde nin mata

¹ Be, Al Kurun belej hakot Israel marte asem yagot dilinde binja kurun tiyyin go banabe Al Kurun doloj ird ird mata nin yitin. Irde Al Kurunyen ya balem al belej irtin goke manan yitin. ² Al Kurunyen ya balem gobe sel po irtin. Ya bana gon gasun kurhan mehen belejbe hulsi go hende yerde yusun yurde hanjen kutumya altaya kura gor hinnyum. Irkeb gise hanka alta go hende beret yerde hinhan. Det go hinhan gasun gobe "Gasun Himam" inen hanjen. ³ Irde gasun go harhokdebe "Gasun Himam Wor Po," inen hanjen goyen hinhin. Gasun iraw go kahaltebe amil tolok wor po gore gasun iraw goyen kahalte gin yitin hinhin. ⁴ Gasun Himam Wor Po bana gonbe det gahade hinhan: det hamin kusamun Al

Kuruḅ niḅ kumga teḅ unerḅ unerḅ gasuḅ alta gol hora beleḅ po irtinḅyabe Biḅa Teḅ Teḅ Bokisya.* Bokis go wor gol hora parwek halgayinḅ wor po irde gore po aw urtinḅ goyen hinhin. Bokis go biḅ banabe hora beleḅ kuwe dirneḅ irtinḅ go biḅdebe biḅge kura “mana” iney hanḅen goyen goḅ hinhin. Irde Aronyen genuḅ sopte ituḅ hitinḅ goyabe hora parwek irawaya Al Kuruḅ beleḅ sabaminḅ kanḅ Mose unḅinḅ goyen Bokis biḅde goḅ hinhan.

⁵ Al Kuruḅyen miyoḅ deḅem Serubim yineḅ hanḅen gote toneḅ irawabe Bokis gote awminḅ hende heḅ tapeḅ yisaḅ hitinḅ hinaryum. Serubim gobe Al Kuruḅ deḅem turḅuḅ yanḅ wor po goyen kawan ird ird miyoḅminḅ. Goyenbe hanḅkab det kuruḅ goke keḅkela ma momoḅ direḅ.

⁶ Be, ya bana goḅ niḅ dawet kuruḅ gob gwahade po gasuḅenḅanḅ yirtinḅ hibeḅ pris beleḅ gasuḅ himam meheḅde niḅ bana goḅ gise hanḅka hurkuḅ Al Kuruḅ doloḅ ird ird mata teḅ hinhan. ⁷Gega damam damam wawuḅ unḅkureḅde po pris buda gote kuruḅminḅ po ga gasuḅ himam wor po bana goḅ hurkuḅ hinhin. Goyenbe mali mali ma hurkuḅ hinhin. Yinḅgeḅde mata buluḅya al hoyanḅ beleḅ ma nurde heḅnya mata buluḅ titinḅ goyen halde yunwoḅ yeḅ dapḅa dari goyen teḅ gasuḅ himam wor po biḅde goḅ hurkuḅ hinhin.

⁸ Pris beleḅ gwaha teḅ hinhan gobe gasuḅ himam meheḅde niḅ goyen minḅmoḅ manhan Gasuḅ Himam Wor Pore hurkuḅ hurkuḅ beleḅ kawan forok yewoḅ yeḅ Holi Spirit beleḅ dikala dirde hi. ⁹Gasuḅ himam meheḅde niḅ gobe gayenter niḅ mata gote turḅanḅeḅ. Pris beleḅ Al Kuruḅ doloḅ ird ird mata gama irde det galak irde dapḅa gasa yirde kumga teḅ hinhan gega, mata teḅ hinhan kuruḅ gore mel gote biḅ goyen Al Kuruḅ dilinḅde wukkeḅ ma yirde hinhin. ¹⁰Al Kuruḅ doloḅ ird ird mata bikkeḅ gwaha teḅ hinhan marbe biḅgeya dapḅaya irde feya daminḅbe iginḅ netek munanḅ daminḅbe epte ma netek gote saba gama irde hinhan. Irde yinḅgeḅ ulinḅ sope yird yird mata kurayen kurayen po teḅ hinhan. Al Kuruḅ beleḅ nalu kiryinḅ goyen ma forok yeḅ hikeyabe

mata goyen po teḅ hinhan. Gega mata gobe biḅ wuk irde irde niḅ moḅ, ulinḅ sope irde irde niḅ po teḅ hinhan.

Yesu Kristuyen dari

¹¹ Goyenbe Yesu Kristube mata iginḅ bikkeḅ forok yitinḅ gar hanḅ gote pris buda gote kuruḅminḅ heḅ wayyinḅ. Irdeb gasuḅ himam fudinde wor po wukkeḅ al beleḅ ma irtinḅ bana goḅ hurkuriḅ. Gasuḅ himam gote tareḅminḅbe hoyanḅ, meḅen hi gwahade moḅ, gote folek wor po. Gasuḅ himam gobe meḅen gar ma hi. ¹²Be, yeḅbe neḅ ge teḅ Al Kuruḅ hiyende gor gasuḅ himam goyen bana hurkuriḅ. Goyenbe wawuḅ unḅkureḅde po hurkuriḅ. Irde hurke yeḅnya memeya bulmakaw dirḅenḅat dari ma yade hurkuriḅ. Gwahade yarabe dumulgaḅ teḅ huginḅeḅ Al Kuruḅyen alya bereya dire yeḅ darim wok irde kuruse hende kamyinḅ. Niḅgeḅ mata gwahade tiyyinḅ goke Gasuḅ Himam Wor Po bana darim teḅ hurkuriḅ yihim gago.

¹³ Munanḅ Al Kuruḅ beleḅ alyen mata buluḅ halde yunwoḅ yeḅbe pris beleḅ memeya bulmakawyaḅ dariya, irde bulmakaw bere foḅeḅ kumga tike wor yitinḅ tupiminḅ goyen yade al hereḅ yutirinḅ teḅ hinhan. Irke goreb ulinḅde wukkeḅ yirde hinhin. ¹⁴Gega Yesu Kristuyen daribe dapḅa dari gote folek. Yeḅbe mata buluḅ muḅ kuram moḅ. Niḅgeḅ Holi Spirit huginḅeḅ hitinḅ gote sanḅinḅdebe yinḅgeḅ Al Kuruḅ galak irhem yeḅ kamyinḅ. Niḅgeḅ dariminḅ gore ulninḅinḅ siḅjare ga po ma wuk iryinḅ. Ulnininḅya binininḅya goyen tumḅanḅ halde wuk diryinḅ. Gwahade niḅgeḅ Al Kuruḅ tubul teḅ gisaw kutek mata buluḅbe yubul po titek. Gogab Al Kuruḅ gwahader hitinḅ go po gama irde yeḅ ge po metey teḅ hitek. ¹⁵Goke teḅbe Yesu Kristube alya bereyaminḅ ge teḅ Al Kuruḅ hitte kuḅ Al Kuruḅ beleḅ biḅa gergeḅ titinḅ goyen tareḅ irde gote iginḅeḅ forok ird ird al hiriḅ. Yeḅbe alya bereya Al Kuruḅ beleḅ hanḅkapya biḅa tiyyinḅ goyen bana heḅ mata buluḅ teḅ hinhan goyen halde yunhem yeḅ kamyinḅ. Gwahade geb alya bereya Al Kuruḅ beleḅ basinḅa yirde hoy yiryinḅ marbe Al Kuruḅ beleḅ yuneḅ yeḅ

* 9:4: Gol alta det haminḅ minḅyanḅ kumga teḅ teḅ gasuḅ gobe amil Gasuḅ Himam Wor Po bana hurkuḅ hurkuḅ bindere wor po hinhin geb, gobe Gasuḅ Himam Wor Po biḅde hi yeḅ nurde hinhan.

biña tiyyinj detmiñ goyen yunyey. Irkeb Al Kurunya hugineñ hinayinj.

¹⁶⁻¹⁷ Be, al kura kameñ yey nurdeyab dirinmiñmiñ hitte kammeke gab gwaha gwaha tinayinj yinyey. Goyenbe mere tiyyey gobe kamke po gab dirñey weñ beleñ mere go gama irnayinj. Niñgeb al kura kameñ yeyya mere titinj gobe al go kamke gab meremiñ goyen pel ma irde yey yiyyey go po gama irnayinj. ¹⁸ Gwahade goyen po bikkeñ Al Kuruj beleñ biña tiyyinj goyen Israel mar beleñ gama irnayinj yeybe al kamtiñeyñbe Mose beleñ dapña gasa yirke kamamiñ gogo. ¹⁹ Irdeb meheñde wor po Mose beleñ asañde Al Kurujyen saba katiñ kuruj goyen al buda goyen kapyar heñ yunyey. Irde gab bulmakaw foñeyya memeyat dari yade feya suluk yiryinj. Irdeb sipsip wuyñey bukkeñ irtinj goya hisop he haniñ yuwalñey miñyan goyen yadeb dariya feya suluk irtinj bana goñ ulinj yiryinj. Irdeb Al Kurujyen mere katiñ asañ go hende utirinj teñ alya bereya ulinje wor gwaha po yirde tukuriñ. ²⁰ Dari go utirinj teñ yuney heñyabe, “Gabe saba deñ beleñ gama irnayinj yey Al Kuruj beleñ biña tiyyinj goyen tareñ ird ird dari geb,” yinyinj. ²¹ Irdeb yiryinj gwahade po, ya balemya ya bana goñ Al Kuruj doloñ ird irdde niñ dawetya goyen hereñ wor utirinj teñ tukuriñ. ²² Moseyey sabareb det kura Al Kuruj dilinje wukkeñ irtekebe dari beleñ po gab wukkeñ iryey yitij. Gwaha irteke detbe budam wor po. Niñgeb dapña mayke dari wok yeke wor wor gab Al Kuruj beleñ alya bereyat mata buluj halde yunyey yitij.

Yesu beleñ mata bulujniniñ halde duney yey darim wok irde kamyinj

²³ Be, megen gar niñ ya balemya det bana goñ niñya kuruj gobe Al Kurujyen gasunde gor niñ tunañey po. Niñgeb dapña dari gore gab iginj halde wuk yiryey gega, Al Kurujyen gasunde niñ ya balemya det bana goñ niñyabe dapña dari gore epte ma halde wuk yiryey. Dari kura dapña dari gote folek wor po gore gab epte halde wuk yiryey. ²⁴ Niñgeb Yesu Kristu beleñ darimiñ wok irde kamyinj. Yeybe gasuj himam fudinje wor po gote tunañey megen gar hi al beleñ irtinj bana goñ ma hurkuriñ. Gwahade yarabe Al Kuruj hitte hurkuriñ. Niñgeb hañka gayenbe neñ farañ durd durd

niñ teñbe Al Kuruj dilinj mar hi. ²⁵ Munar megen niñ pris buda gote kurujmiñbe yinñeyde dari moñ, dapña dari goyen yade damam damam gasuj himam bana hurkuriñ hiyen. Goyenbe Yesu Kristube yinñey galak irde wawuj budam ma kamyinj. ²⁶ Wawuj unjkureñ kamde alyen mata buluj halde pasi ma iryinj manhan Al Kuruj beleñ al yiryinjde mat mata buluj halde halde niñ teñ megen gar wawuj budam forok yeybe ulinj misiñ kateñ kamde teban teñ hiwoñ. Goyenbe gwaha ma tiyyinj. Gwaha titñeybe mata buluj halde pasi ird ird niñ Al Kuruj hitte yinñey galak irde kameñ yey nalu funañ beleñ heñ hi gayenter megen gar wawuj unjkureñ po forok yirij.

²⁷ Albe wawuj unjkureñ po kamnayinj, sopte ma kamnayinj. Goyenbe go kamereb merere huwarke Al Kuruj beleñ al iginj ma buluj goyen pota yiryey. ²⁸ Niñgeb gwahade po Yesu Kristu manañ al budam gote mata buluj yad siña yire yey wawuj unjkureñ yinñey Al Kuruj galak irde kamyinj. Irdeb kame sopte wayyey. Goyenbe goyenterbe alyen mata buluj halde halde niñ ma wayyey. Gwaha titñeybe yey ge doyan heñ hañ mar yumulgan teñ teñ niñ wayyey.

10

Saba bikkek gama irde Al Kuruj galak irteke gobe miñ miñmoñ

¹ Be, Moseyey sabareb det iginj kura kame wanayinj gote toneñ po, det fudinje Al Kuruj hitte hañ goyen moñ. Niñgeb sabamiñ gama irde damam damam dapña gasa yirde Al Kuruj doloñ ird ird mata goyen po teñ teban teñ hinayinj gega, mata goreb Al Kuruj doloñ irniñ yeybe yey hitte wañ hañ mar goyen epte ma mata bulujmiñ halde pasi iryey. ² Gwahade moñ kenem saba bikkek gama irde Al Kuruj galak irde hañ mar gobe goyare po hugineñ mata buluj miñmoñ wukkeñ hitij geb, mata buluj tihit yey matamiñ goke kandukñey ma nurwoñ. Irdeb saba bikkek gama irde Al Kuruj galak ird ird mata goyen bada hewoñ. ³⁻⁴ Gega bulmakawya memeyat dari beleñ alyen mata buluj epte ma halde yuntek. Niñgeb dapña gasa yirde darim goyen teñ al hereñ utirinj teñ hanyen gobe mata bulujmiñ bebak yird yird metey po teñ hi.

⁵ Ningeb Yesu Kristu megen gar warbe Al Kurunj gaha inyin:

“Gebe al belej ge ninj tej dapña gasa yirde, det galak nirwoj yej ma nurde hinhan.

Ningeb metenge tej tej ninj ne gago al nirarij.

⁶ Gebe al belej dapña kumga tej galak girde, kurab mata buluj halde halde ninj galak girde hanyen goke amañej ma nurde hinhan.

⁷ Irkeb ne belej, ‘Al Kurunj, ga nena! Asañde yitiñ gwahade po dufayge gama ire yej wayhem,’ ginmirinj,” yitiñ hi. *Tikiñ 40:6-8*

⁸ Yesube mehejdeb, “Gebe al belej ge ninj tej dapña gasa yirde, det galak girde, dapña kumga tej galak girde, kurab mata buluj hal hal ninj galak girwoj yej ma nurde hinhan. Gwaha gird gird ninj amañej ma nurde hinhan,” yirinj. Al Kurunj galak ird ird mata gwahade gobe Moseyen sabare yitiñ gega, Al Kurunjbe goke ma nurde hinhin. ⁹ Irdeb Yesu belej basañ hejbe, “Al Kurunj, ga nena! Nebe dufayge gama ire yej wayhem,” yirinj ningeb, Yesube mere kame tiyyinj gwahade po mata gergeñ forok ire yejbe mehejde galak mata bikkek ninj yirinj gobe pel iryinj. ¹⁰ Yesu Kristube gwaha mat wawuj unjkureñde gog po yingej Al Kurunj galak iryinj. Irkeb gore po neñbe Al Kurunj diliñde wukkej hitirinj.

¹¹ Moseyen saba gama ird nankahalmij nankahalmij pris belej tumñanj huwarde altare dapña gasa yirde Al Kurunj galak ird mata buluj halde halde metej tej tebarj po tej hanyen. Gega dapña darim gore mata buluj epte ma halde siña irtek hinhin. ¹² Goyenbe Yesube alyen mata buluj halde yunke goyare po hubu hiyyej yej nurdeb wawuj unjkureñde yingej Al Kurunj galak ird kamyinj. Irdeb Al Kurunj hitte hurkuñ haninj yase belej keperde Doyanj Al Kurunj hirinj. ¹³ Irdeb asogomij yago yawanj kahanj miñde yufurka tej tej nalu ninj doyanj hej hi. ¹⁴ Yejbe wawuj unjkureñde yingej tej Al Kurunj ninj galak iryinj geb, aly bereyamij goyen Al Kurunj diliñde al wukkej yirtinj mar goyen huginjej bulujmij kuram moñ yirinj.

¹⁵ Holi Spirit wor goke mehejde gaha yitiñ Al Kurunjen asañde hi:

¹⁶ “Ne Doyanj Al Kurunj gareb gaha yej hime: Kame nalu goyenter mel go hitte biña kurunj tejbe gaha yinenj:

Nebe dufaymij bana sabane kereñ, ird biñde kayej,” yitiñ hi. *Yeremaia 31:33*

¹⁷ Irde Holi Spirit gore sopte gaha yirinj: “Nebe mata bulujmij halde yunenj.

Irdeb sopte mata bulujmij ge ma po nurenj,” gwaha yitiñ. *Yeremaia 31:34*

¹⁸ Ningeb yitiñ gwahade po, mata buluj halde pasi irtiñde gorbe sopte mata buluj hal hal goke dapña gasa yirde Al Kurunj ninj galak ird ird mata gobe ma po hiyen.

Yul ma yetek, sañij po hetek

¹⁹ Ningeb, kadne yago, Yesu belej neñ ge tej darimij wok ird kamyinj goke Gasuj Himam Wor Po Al Kurunj hire gor kafura ma heñ iginj hurkutek hite. ²⁰ Yesu kamyinj gobe Gasuj Himam Wor Po bana hurkuñ hurkuñ belej pet titinj amil goyen erek yirinj go gwahade goyen. Ningeb neñ gayen Al Kurunja huginjej hitek belej gergeñ wor po goyen kerd dunyinj.

²¹ Irdeb al kura Al Kurunjen ya balem goyen doyanj ird hi al gobe neñ hitte hi. Yejbe pris buda gote kurunmij fudinde wor po, megen gar ninj moñ. ²² Ningeb neñbe bininiñde mat fudinde wor po yej ge hekkeñ nurdeb Al Kurunj hitte kutek. Neñbe Yesuyen dari tej bininiñde utirinj titinj, ird fe wukkek belej mata bulujniniñ haltinj geb, bininiñde wukkej wor po nurde hite. Ningeb Al Kurunj hitte kuñ kuñ ninj kama ma heñ hitek.

²³ Irde neñ hitte biña tiyyinj al gobe yirinj gwahade po fudinde tiyyej geb, dufay budam ma heñbe yej ge hekkeñ nurde hite yej hityen goyen tareñ po tanarde hitek.

²⁴ Irde kadniniñ ge amañej nurd yunenj yunenya mata iginj tej tenya goke kurut yej hitek yej kadam tareñ gird tej hitek.

²⁵ Irde al kura marbe gabu tej tej ninj bada heñ hanyen gega, neñbe gwaha ma tej hitek. Gabu tejbe kadam sañij gird tej hitek. Hanja gayenbe yej mulgan heñ waj waj nalu binde heñ hi geb, gabu heñ kadam tareñ gird tej tej mata gobe sañij po irtek.

²⁶ Munanj Al Kurunjen mere fudinde nurd nurd ga mata buluj tej tej ninj bada ma

hetekbe det hoyarj kura mayke kamke Al Kuruj galak irde mata buluj goyen haltek beljenbe hubu wor po. ²⁷ Al kura gwaha tinayij marbe Al Kuruj belej gote murungem kafuram wor po yunkeb kak belej Al Kuruj asogo irtij mar kumga yiryen goke po doyan henayij. ²⁸ Moseyen sabarebe al kura sabaminj ma gama irtij al gobe al irawa ma karwo belej al gote mata buluj goke merere huwarde tagalkeb al goyen buninenj ma irde mayke kamyenj yitij geb, gwaha tenj hanjen. ²⁹ Moseyen saba ulij goke wor al gwahade yirde hanjen. Ningeb al kura Al Kuruj Urminj harhok unerj sukal irde hi al gobe daha iryen? Al gobe Al Kuruj bija kuruj tiyyij goyen Yesu belej gama irde dari wok irde kamyij gore po al wukkej hirij gega, Yesu darim wok irde kamyij goyen tenj kari kari irde hi irde Holi Spirit al buninenj yirde igij igij yirde hiyen al goyen sukal irde hi geb, gote murungem buluj kafuram wor po goyen tiyyen. ³⁰ Goke tenje Al Kuruj belej Urminj gaha inyij: "Al kurate haniij wol hej hej matabe nere geb, ne belej ga haniij wol hewen," inyij. Irde sopte gaha yirij: "Doyan Al Kuruj belej alya bereyaminj goyen merem yanj yiryen," yirij. Nejebe gwaha yirij al goyen nurd unerj hityen. ³¹ Al Kuruj gwahader hitij belej gwaha yirij geb, yende bearar bana hitek gobe kafuram wor po yenj nurde hime.

³² Ningeb hanj kanya Al Kurujyen mere fudinde hulsij yara go nurde dahade hinhan goke dufay henayij. Denje kanduk kurayen kurayen yenenj hinhan gega, tarej po hej hinhan. ³³ Kurarebe dukuj al buda kuruj dilij mar sukal dirde, mudunenj hinhan. Irde kurarebe al kura kanduk gwahade yenenj hinhan marya hej yenja tumjarj kanduk bana hinhan. ³⁴ Denje al koyare hej kanduk yenenj hinhan mar goke bitij misij nurde faranj yurde hinhan. Irde asogo dirde hinhan mar belej samuntij goranj dirde hinhan gega, samuntij megen gar nij monj, huginjen hinayij go minyanj yenj nurde hinhan. Ningeb megen nij samuntij goranj dirtij goke ma nurde amanj hej hinhan.

³⁵ Ningeb, kanduk dahade kura kenerj hinayij gega, Al Kuruj nij hekkerj nurtij goyen tubul ma po tinayij. Gote murungembe igij wor po, irde kuruj wor

po. ³⁶ Ningeb det igij goke doyan henjebe aranenj yul yenj bada ma henayij. Gogab Al Kurujyen dufay gama irde meterj tenjebe yenj belej detminj dunenj yenj bija tiyyij goyen tenayij. ³⁷ Yenje hej ga monj wayyen goke gahade katinj:

"Al wayyenj yitij al gobe wayyenj.

Wayj wayj naluminj singir ma iryenj.

³⁸ Delner al huwak gobe ne nij hekkerj nurde hinayij.

Gega al kura nubul tiyyen al gokeb amanenj ma nurd unerj," yirij. *Habakuk 2:3-4*

³⁹ Ningeb nejebe dufayininij sorkok hej Al Kuruj tubul tenj kuruj buluj hetek mar monj. Gwahade yarabe yenj ge hekkerj nurdeb yenja huginjen hitek mar.

11

Al Kuruj nij hekkerj nurte

¹ Be, al kura Al Kuruj nij hekkerj nurde hanj marbe Al Kuruj belej det kura yunenj yeke goke doyan henjabe fudinde wor po dunyenj go yenj nurde ga hanjen. Irde det kura dilinde ma yintij gega, Al Kuruj belej goke yitij geb, det gobe fudinde hi yenj dufay budam ma hej hanjen. ² Asininij yagobe Al Kuruj nij hekkerj nurde hinhan. Irkeb goke Al Kuruj belej dilinde igij wor po yenenj hinhin. ³ Nejebe Al Kuruj nij hekkerj nurde hite. Ningeb megenja nanjinya irde det kuruj gayen yenj belej mohonje po yeke forok yaminj goyen bebak tenj hityen. Irde det kuruj gabe det kura dilnininijde yenenj hite gare ma yiryij yenj nurde hityen.

⁴ Be, Abelbe Al Kuruj nij hekkerj nurde hinhin. Ningeb yenj belej Al Kuruj nij galak iriyij gobe igij wor po, itij Keinyen folek. Ningeb Al Kurujbe det Abel belej galak iriyij goke amanenj nurhem yirij. Irdeb Abel belej yenj ge hekkerj nurde hinhin goke al huwak inyij. Abelbe kamyij gega, yenj belej Al Kuruj nij hekkerj nurde hinhin mata gobe gayenter wor neje belej gama irtek mata hi.

⁵ Be, Enokbe Al Kuruj nij hekkerj nurde hinhin. Ningeb dilij gergenj hikeya Al Kuruj belej yingenj hitte tukukeb bemel po bana kurij. Irkeb al kura ulij hakwam go ma po kenaminj. Al Kuruj nij hekkerj nurde hinhin goke Al Kuruj belej dilinde igij wor po kinyij. ⁶ Fudinde, al kura Al

Kuruḅ niḅ hekkeḅ ma nurde hi al gobe Al Kuruḅ beleḅ matamiḅ goke amaneḅ ma nurde hi. Niḅgeḅ Al Kuruḅ hitte kuḅ haḅ marbe Al Kuruḅbe hi goyen fudinde yeḅ nurde hinayiḅ. Irde yeḅ ge sari kerde naḅkeneḅ haḅ mar gobe Al Kuruḅ beleḅ gote muruḅgem igiḅ yunyeḅ goyen wor fudinde yeḅ nurde ga hinayiḅ.

⁷ Be, Noabe Al Kuruḅ niḅ hekkeḅ nurde hinhin. Niḅgeḅ kame mata forok yiyyeḅ goke Al Kuruḅ beleḅ inke nurdeb meremiḅ po gama iryiḅ. Irdeb hakwa kuruḅ wor po kura irdeb diriḅmiḅmiḅ goyen daha kamaḅ yeḅ hakwa bana goḅ yiryiḅ. Yeḅ beleḅ mata gwaha tiyyiḅ goreḅ goyenteḅ niḅ alya bereyat mata buluḅ kawan yikala yiryiḅ. Irkeḅ Al Kuruḅ niḅ hekkeḅ nurde haḅyeneḅ mar Al Kuruḅ beleḅ al huwak yineḅ hiyeneḅ gwahade po, yeḅ wor al huwak inyiḅ.

⁸ Be, Abrahambe Al Kuruḅ niḅ hekkeḅ nurde hinhin. Niḅgeḅ Al Kuruḅ beleḅ hoy irde naḅa kura kame yende hiyyeḅde gor kwayiḅ inke kuriḅ. Yeḅbe naḅa gor yeḅ ma nurde hinhin gega, naḅamiḅ tubul teḅ kuriḅ. ⁹ Abrahambe Al Kuruḅ niḅ hekkeḅ nurde hinhin. Niḅgeḅ naḅa kura Al Kuruḅ beleḅ uneḅ yeḅ biḅa tiyyiḅ naḅare gor kuriḅ gega, albaḅ heḅ kuḅ hitiḅ yara hinhin. Naḅa gobe kame urmiḅ Aisakya asem Yekopyat naḅa hiyyeḅ gega, tumḅaḅ albaḅ hitiḅ yara daḅḅa sikkeḅ beleḅ po ya irtiḅde heḅ kuḅ hinhan. ¹⁰ Abrahambe meḅen gaḅ niḅ taun niḅ ma nurde hinhin. Yeḅbe taun kura epte ma buluḅ heḅ hugiḅeḅ hitek goyen goke po nurdeb naḅamde goyen albaḅ yara heḅ kuḅ hinhin. Taun hugiḅeḅ hitek gobe Al Kuruḅ beleḅ po gwaha gwaha ireḅ yeḅ dufay heḅbe iryiḅ.

¹¹ Be, Abrahambe alik buluḅ wor po hiriḅ, irde berem Sara manaḅ diriḅ kawaḅ kertek ma hiriḅ. Goyenbe Abraham go Al Kuruḅbe biḅa tiyyiḅ gwahade po forok irde nunyeḅ yeḅ yeḅ ge hekkeḅ nurde hinhin. Niḅgeḅ Sara gob biḅ heḅ diriḅ al diriḅ kawaḅ kiryiḅ. ¹² Al go alik buluḅ wor po epte ma diriḅ miḅyaḅ hetek gega, yeḅ hitte mat al budam wor po fuful tiyyiḅ. Al fuful tiyyiḅ goyenbe dinambeya makaḅ fereḅde niḅ sawsawa yara epte ma kapyar hetek gwahade hamiḅ.

¹³ Be, mel gabe tumḅaḅ Al Kuruḅ niḅ hekkeḅ nurde kuḅ kuḅbe kamamiḅ. Mel

go meḅen heḅyabe Al kuruḅ beleḅ detmiḅ yuneḅ yeḅ biḅa tiyyiḅ goyen ma yawaramiḅ. Goyenbe det go kame kame gwahade forok yiyyeḅ yeḅ nurdeb goke amaḅ heḅ hinhan. Irdeb, “Neḅbe meḅen gaḅ niḅ moḅ, albaḅ yara heḅ belḅeḅ hite,” yeḅ hinhan. ¹⁴ Gwaha yeḅ hinhan gobe, “Naḅaniniḅ fudindebe hoyar hi,” yeḅ nurdeb gogo yeḅ hinhan. ¹⁵ Munar mel gore meḅen niḅ naḅamiḅ yubul tiyamiḅ goke dufay ug po heḅ hinhan manhan hakot po mulgar heḅ kuwoḅ. ¹⁶ Gega gwaha ma tiyamiḅ. Gwaha titḅeḅbe mel gobe naḅa igiḅ Al Kuruḅ hiyyeḅ gor kuniḅ yeḅ goke po nurde hinhan. Irkeḅ Al Kuruḅbe mel goke nurde taun kura meḅen niḅ yara moḅ goyen yuneḅ yeḅ gitik iryiḅ. Niḅgeḅ Al Kuruḅbe mel gore Al Kuruḅniḅ ineḅ ineḅ goke memya ma heḅ hiyeneḅ.

¹⁷ Be, Abrahambe Al Kuruḅ niḅ hekkeḅ nurde hinhin. Niḅgeḅ Al Kuruḅ beleḅ tumḅaḅ ure yeḅ urmiḅ Aisak niḅ inke meremiḅ po gama irde urmiḅ go Al Kuruḅ niḅ galak iryiḅ. ¹⁸ Bikkeḅ Al Kuruḅ beleḅ Abraham diliḅde biḅa teḅyabe, “Foḅeḅge yago niḅ biḅa tihim gobe urge Aisak hitte mat forok yenayiḅ,” inyiḅ. ¹⁹ Niḅgeḅ Abraham go Al Kuruḅ beleḅ gwahade biḅa tiyyiḅ go bebak teḅbe, “Al Kuruḅbe urne maymeke kamyeḅ goyen igiḅ sopte isaḅ hiyyeḅ,” yeḅ hekkeḅ nuryiḅ. Irde urmiḅ mayeḅ tike Al Kuruḅ beleḅ bada hawa inyiḅ. Niḅgeḅ mata goke teḅbe, “Abrahambe urmiḅ kamtiḅ goyen Al Kuruḅ beleḅ isaḅ heḅ tumulgar teḅ unyiḅ,” yeḅ haḅyeneḅ.

²⁰ Be, Aisak wor Al Kuruḅ niḅ hekkeḅ nurde hinhin. Niḅgeḅ urmiḅ waraḅ Yekopya itiḅ Isoya hitte kame mata dahade forok yenayiḅ yeḅ nuryiḅ gwahade po guram yirde saḅiḅ yiryiḅ. ²¹ Yekop wor Al Kuruḅ niḅ hekkeḅ nurde hinhin. Niḅgeḅ alik buluḅ wor po heḅ kameḅ teḅ heḅyabe Yoseḅ urmiḅ waraḅ hitte kame mata dahade forok yenayiḅ yeḅ nuryiḅ gwahade po guram yirde tareḅ yiryiḅ. Irdeb genuḅmiḅ hende tawuḅ heḅ huwarde heḅyabe Al Kuruḅ doloḅ iryiḅ.

²² Be, Yoseḅbe Al Kuruḅ niḅ hekkeḅ nurde hinhin. Niḅgeḅ yeḅ kameḅ teḅ heḅyabe kame kame Israel mar goyen Isip naḅa tubul teḅ kunayiḅ goke tagalyiḅ. Irdeb

Israel mar goyen kunij yeljbe kiñkiniñ manañ yade goya kuñ nañamde gab mete tej tej niñ yiniñ.

²³ Be, Mose nanijya miliñyabe Al Kuruj niñ hekkeñ nurde hinaryum. Niñgeb urmiñ Mose kawaj hekeb diriñ malijer moñ yara kenaryum. Irdeb Isip niñ doyañ al kuruj beleñ diriñ mukñer al diriñ kawaj hekeb gasa yirke kamnayiñ yiriñ goke kafura ma haryum. Irde Mose kawaj hirinde mat gagasi karwo gayen bana kerde hike kuñ kuñ kuruj hirin.

²⁴ Be, go kamere Isip niñ doyañ al kuruj Fero wiriñ beleñ Mose tej yende urmiñ yara irke kuñ kuñ kuruj hirin. Goyenbe Mosebe Al Kuruj niñ hekkeñ nurde hinhin niñgeb, kamebe Fero wiriñ gote urmiñ heñ heñ goyen pel iryiñ. ²⁵ Yeljbe Fero wiriñ gote urmiñ heñ deñem yar heñbe belñer megen niñ mata buluñ niñ amañ hetek hinhin. Gega pel irde Al Kurujyen alya bere beleñ kanduk yeneñ hinhan goyen yej wor mel goya heñ tumñaj kanduk yentek belñer goyen po gama irde hinhin. ²⁶ Yeljbe gwaha tej hinhin gote murungembe kame Al Kuruj beleñ kuruj wor po nunyer yej nurde hiyen geb, Israel marya heñ kanduk yeneñ yeneñ gobe det kuruj, munañ Isip nañare niñ samuñ kusamuñ wor po yad yad gobe det dirñer yej gote hinhin. Yej beleñ gwaha tej hinhin gobe Yesu Kristu niñ tej gogo tej hinhin yej nurde unej hime. ²⁷ Mosebe Al Kuruj niñ hekkeñ nurde hinhin. Niñgeb Isip niñ doyañ al kuruj beleñ yej ge biñ ar yiriñ goke kafura ma heñ Isip tubul tej kuriñ. Yeljbe Al Kuruj banare hitiñ goyen kinyiñ geb tareñ po hinhin. ²⁸ Be, Mosebe Al Kuruj niñ hekkeñ nurde hinhin. Niñgeb Pasoba dula mata tej sipsip gasa yirde dari yade yame kantayan sam yirde yukunayiñ yinke gwaha tiyamiñ. Irkeb Al Kurujyen miyon, alya dapñayat diriñ mataliñ gasa yirke kamtek gore wañbe dari yamere go yeneñbe fole yirde kukeb Israel marte diriñ mataliñbe ma kamamiñ.

²⁹ Be, Israel marbe Al Kuruj niñ hekkeñ nurde hinhan. Niñgeb makañ ala kura Makañ Bukkeñ inej hañyen goyen Al Kuruj beleñ pota irke kahalte megeñ fudiñ forok yiriñ. Irkeb goyañ kuñ kurhan forok yamiñ. Goyenbe Isip marbe Israel mar

beleñ tiyamiñ gwaha tiniñ usi tej kukeb makañ beleñ aw yurke tumñaj kamamiñ.

³⁰ Be, Israel mar gobe Al Kuruj niñ hekkeñ nurde hinhan. Niñgeb naña fay 7 gayen nañkahalmiñ nañkahalmiñ Yeriko taun go milgu irde kuñ hinhan. Irkeb koya kuruj hora karkuwañ beleñ po taun go milgu irtiñ gobe gilgalañ irde katamiñ. ³¹ Goyenbe belen niñ lelep bere kura deñembe Rahap gobe Al Kuruj niñ hekkeñ nuryiñ. Niñgeb Israel mar al irawa kura Yeriko taun go kawembe naña tulyañ kure yej kwaryum goyen Yeriko taunde niñ mar beleñ gasa yirnak yej hoy yirde yamiñde bana yiriñ. Irkeb Yeriko taunde niñ mar goyen Israel mar beleñ kuñ tumñaj gasa yirde heñyabe Rahap muñ po gab tubul tiyamiñ.

³² Be, Al Kuruj niñ hekkeñ nurde hinhan mar hoyañ gote barañ sopte momoñ ma direñ. Gideon, Barak, Samson, Yepta, Dewit, Samuelyabe porofet yagoya gore mata tej hinhan gote barañmiñ tagaleñbe ulyañde kutek geb, gar po bada heweñ. ³³ Mel gobe Al Kuruj niñ hekkeñ nurde hinhan. Niñgeb mel go kurabe megen niñ doyañ mar karkuwañ yakira tej yende gasuñde keperamiñ. Irde kuramiñbe mata huwak mat al doyañ yiramiñ. Irde kurabe Al Kuruj beleñ det igiñ yuney yej biña tiyyiñ goyen yawaramiñ. Irde kurabe laion kafuram wor po gote mohorñ fada yiramiñ. ³⁴ Irde kuramiñbe kak ala karkuwañ bana yemeyamiñ gega go ma kamamiñ. Irde kurabe fuleñare niñ bidila beleñ gasa yirteke kamnañ yamiñ gega, soñ hamiñ. Irde kurabe sañiñ miñmoñ gega, Al Kuruj beleñ tareñ yiriñ. Kurabe fuleñare niñ mar tareñ miñyan geb, naña hoyañde niñ fuleña mar gasa yirde yakira tiyamiñ. ³⁵ Bere kurabe diriñmiñ kamtiñ goyen sopte huwarke yenamiñ. Munañ kurabe Al Kuruj niñ tej al hoyañ beleñ buluñ buluñ yirke uliñ misiñ kuruj wor po katamiñ. Gega kame Al Kuruj beleñ disañ hiyyey go yej nurde kamde kamde niñ kafura ma heñ Al Kuruj harhok ma unamiñ. ³⁶ Irde kurabe al hoyañ beleñ giwgiw yirde yusulak tiyamiñ. Irde kura marbe kahañya haniñya fere yirde yukuj koyare yeramiñ. ³⁷ Mel gobe horare gasa yirke kamamiñ, irde he walde walde det beleñ kahal yorñ yurke

kamamiñ, irde kurabe fulenjare niñ bidilare po gasa yirke kamamiñ. Mel gobe det niñ amu wor po hej hinhan, irde kurabe uliñ umña igiñ moñ sipsipya memeyat sikkeñ kerkek wor po goyen hor yirde hinhan. Mel gobe al buninjen, det miñmoñ wor po, irde al hoyañ beleñ nanyañ yirde buluñ buluñ yirde hinhan. ³⁸ Megen niñ marbe al gwahade goyen goke igiñ ma nurde hinhan geb, mel go gor kura kuñ igiñ kepertek miñmoñ hamiñ. Mel gobe gwaha yirkeb sawsawa po kuruj narja bana hinhan. Munañ kurabe duguyañ kuñ horabok bana hinhan. Irde kurabe megen yameyañ hej kuñ hinhan.

³⁹ Be, al buda kuruj goke tagalhem mar gobe Al Kuruj niñ hekkeñ nurde hinhan. Ningeb Al Kuruj beleñ nere alya bereya fudinde yej nurde yuniñ. Goyenbe mel gobe Al Kuruj beleñ det yuner yej biña tiyyiñ kuruj goyen kura ma tamiñ. ⁴⁰ Al Kurujbe mel go po moñ, neñ gayen wor yej beleñ biña tiyyiñ gote igineñ igiñ wor po goyen yunmeke yenya nenya tumñañ buluñ miñmoñ igiñ wor po henayiñ yej nurdeb gogo arañ ma yuniñ.

12

Yesu po gama irde hitek

¹ Ningeb Al Kuruj niñ hekkeñ nurd nurd mata dikala dirtiñ mar gwahade gobe budam wor po nurd yuner hite geb, Al Kuruj niñ hekkeñ nurd nurd beleñ pet dirtek detbe yade siña yirtek. Irde mata buluñ, neñ gayen buluñ dirke kateñ hityen goyen yubul po titek. Irde gab al kura kup yej yej karire hej kup yej kuñ pasi irde hanjen yara, neñ wor megen gar henya Al Kurujyen dufay gama ird ird beleñ kerd duntij goyen kuñ kuñ niñ bada ma hej kurut wor po yej hitek. ² Yesube Al Kuruj niñ hekkeñ nurd nurd mata gote miñ al, irde go mata goyen igiñ wor po irtek al. Ningeb neñbe Yesu yej ujkuren niñ po dufay hej hitek. Hoyañ hoyañ niñ ma nurtek. Yenbe kame Al Kuruj beleñ turuj iryer goyen nurde hinhan geb, kuruse hende kamde kamde niñ memya ma heñbe uliñ misiñ kateñ kamyiñ. Irdeb kamyiñde mat huwardeb Al Kuruj hitte hurkurin, Hurkuribe Doyañ Al Kuruj hej Al Kurujyen haniñ yase beleñ kipiriñ. ³ Irde mata buluñ mar beleñ buluñ buluñ irde

hike goke mukku ma tej goya goya sarñij po hinhin goke dufay henañ ko. Gogab deñ wor Al Kuruj gama ird ird goyen yul ma yej bada ma henayiñ.

Al Kurujbe huwak dire yejbe kurareb kanduk yubul tike forok yej hanjen

⁴ Deñbe mata buluñ ma tej hitek yej kurut wor po yej harj. Goyenbe mata buluñ asogo irde harj goke kura ma kamde harj.

⁵ Irde Al Kuruj beleñ diriñne yago dineñbe tareñ hej hej ge farañ durtiñ goyen bitiñ sir yej hi. Tareñ dirtek meremiñbe gahade: “Diriñne, Doyañ Al Kuruj beleñ saba girde hiyen goyen kari kari ma irayiñ.

Irde mata buluñge goke gineñ tikeb buluñge ma nurde hayiñ.

⁶ Doyañ Al Kurujbe alya bereya bubulkurñe wor po yej nurde yuner hi goyen saba yirde kualde hiyen.

Irde Al Kuruj beleñ al kura nere yej nurde unej hi al gobe mata buluñ tike bebak tiyyi yenbe gote murungem buluñ unej hiyen,” yitiñ hi. *Mata Igiñ 3:11-12*

⁷ Ningeb Doyañ Al Kuruj beleñ saba dirde kualde dunke goya busahard hard niñ ma nurde hinayiñ. Yenbe al beleñ diriñne wenj saba yirde hanjen gwahade goyen po, neñ gayen saba dirde hiyen. Al kura urmiñ saba ma irde hiyen kenem diriñ gobe urmiñ yende wor po moñ. ⁸ Diriñbe tumñañ naniñ yago beleñ saba yirde huwa yirde hanjen. Goyenbe adotiñ beleñ deñ goyen saba dirde huwa ma dirde hinayiñbe deñbe yende diriñne wenj fudinde moñ. ⁹ Neñbe nanniniñ yago megen niñ beleñ saba dirde huwa dirde hanjen goke palap yirde hityen. Ningeb det kawan hanja banare hanja gote miñ al Al Kuruj gore neñ gayen yenya hugineñ hej hej ge tej saba dirde huwa dirde hike dahade geb palap ma irtek? Epte moñ, palap po irtek. ¹⁰ Nanniniñ yagobe dufaymiñde igiñ yej nurde hinhan beleñ goyen gama irde neñ gayen belñeñ po saba dirde kualde duner hinhan. Munañ Al Kurujbe neñ gayen yinggeñ yara diliñde wukkeñ wor po hewoñ yej saba dirde huwa dirde hiyen. ¹¹ Goyenbe saba dirde huwa dirde hike bininiñde misiñ nurde hityen geb, saba dird dird niñbe amañeñ ma nurde hityen. Gega bininiñde misiñ gwahade nurde gab kenkela bebak teñbe Al Kuruj

diliñde igiñ mata huwak teñ hitek. Irdeb bininiñ kamke igiñ po hitek.

Keñkela hej hinarj ko

¹² Niñgeb Al Kurunjen mere tanartek tareñ miñmoñ irde meremiñ gama irde kutek sañij manañ hubu kenem gor po bada ma henayij. Sopte tareñ po hej gama irde kuñ hinayij. ¹³ Irde mata huwak teñ teñ beleñtij goyen sope yirde huwa yirde hinayij. Gogab mata huwak teñ teñ tareñ dirñer muñ po hi goyen sopte kurun heke igiñ gama irde kuñ hinayij.

¹⁴ Niñgeb gwahade hitek yeñbe bitij kamke al buda kurun goya awalikde hej hej ge kurut wor po yeñ hinayij. Irde Al Kurun diliñde wukkeñ hej hej ge kurut wor po yeñ hinayij. Al Kurun diliñde wukkeñ ma hinayijbe epte ma Al Kurun kennayij geb, gago diniñ hime. ¹⁵ Irde kuratij kura soñ heñbe Al Kurun beleñ buninñer dirde igiñ igiñ dirde hi bana goyen ma hinak geb, keñkela hej ga hinarj ko. Irde he buluñ kura* beleñ he hoyañ igiñ goyen salaw yurde tukuñ hanjen gwahade yara, moñgo deñ hañ bana al kura beleñ dufay buluñ kerde wañbe dende dufay tumñañ buluñ yirnak geb, goke keñkela hej ga hinarj ko. ¹⁶ Aisakyen urmiñ matalij Iso gobe Al Kurun beleñ guram irde sañij wor po irwoñ. Goyenbe biñge kamiñ goke teñ Al Kurunjen tareñde naniñ beleñ guram irde tareñ ird ird goyen goke ma nurdeb pel iryij. Niñgeb deñbe Iso beleñ mata tiyyij gwahade ma teñ hinayij. Irde leplep mata ma teñ hinayij. ¹⁷ Isobe kame biñ bak yeke Al Kurunjen sañijde guram nirde tareñ niryeñ yeñ naniñ gusuñañ iryij gega, naniñ beleñ meremiñ ma nuryij goyen deñbe nurde hanjen gogo. Yeñbe esenya esenya naniñ gusuñañ iryij gega, Al Kurun niñ biñ mulgañ hej mata buluñ tubul titek nalube bikkeñ hubu hirij geb, gogo soñ hirij.

Neñbe Al Kurunjen Yerusalem bana hite

¹⁸ Be, asetij yagobe kuñ Sainai dugu kañ miñde forok yamiñ. Gor forok yeñbe kak melak kurun forok yeke kenamiñ. Irde kidoma tareñ wor po kukuwamñer beleñ dugu go aw urde meñe kurun forok yeke kenamiñ. Goyenbe deñ wayañ dugu gabe

bikkeñ asetij yago beleñ Sainai dugu kener ufuramiñ gwahade moñ. ¹⁹ Asetij yagobe Sainai dugure gor bigul fuk irke nuramiñ, irde al melak kura sañij miñyañ wor po nañkiñde mat forok yeke nuramiñ. Irdeb kafura wor po heñbe, “Neñ gahade gare mere gwahade nurtek moñ. Niñgeb sopte goya mere ma dirwoñ yeñ nurde hite,” yamiñ. ²⁰ Mel gobe Al Kurun beleñ, “Al kura dugu gayen ufurnayijbe hora beleñ gasa yirke kamnayij. Dapña wor gwahade po yirnayij,” yiniñ goyen nurdeb kafura heñbe sopte nurtek ma yiryij. ²¹ Mel gore mata kenamiñ gobe kafuram wor po geb Mose wor, “Kafura hej ulne barbar yeñ hi,” yirij.

²² Goyenpoga dugu deñ wayañde gab Sainai dugu gwahade moñ. Deñbe Saion dugure wayañ. Dugu gobe megen niñ moñ, Al Kurun gwahader hitij gote taun. Taun gobe Al Kurunjen gasuñde niñ Yerusalem. Deñbe Al Kurunjen miyoñ budam wor po epte ma kapyañ hetek goyen gabu irtijde wayañ. ²³ Gorbe Al Kurunjen dirñer weñ tumñañ gabu irtij hañ. Yende deñembe Al Kurunjen gasuñde gor hañ. Irde dende wor gor hañ. Irde al beleñ dirijmiñ matalij guram yirde tareñ yirde hanjen gwahade yara, Al Kurun beleñ deñ goyen guram dirde tareñ dirde hi. Yeñbe alya bereya tumñañ al igiñya buluñya pota yirde gote muruñgem yuneñ yuneñ al. Deñbe Al Kurun gwaha teñ hiyen al goya al huwak Al Kurun beleñ buluñmiñ kuram moñ igiñ wor po yirtij gote toneñya gor gabu irtij hañ. ²⁴ Irdeb deñ wor Yesu hitte wayañ. Yeñbe alya bereya niñ teñ Al Kurun hitte kuñ Al Kurun beleñ biña gergeñ tiyyij goyen sañij irde gote igineñ forok irdeb alya bereyat mata buluñ halde halde niñ teñbe darim wok irde kamiñ. Yesuyen dari gobe Abel mayke darim wok yirij go goya tuñande moñ. Abelyen daribe al go mayke kamke dari go keneñbe Al Kurun beleñ mayyij al goyen wol hirij geb, dari gobe wol heñ heñde niñ dari. Niñgeb Yesuyen dari gobe Abelyen dari gote folek.

²⁵ Niñgeb Al Kurun beleñ mere dirke pel irnak geb, keñkela hej hinarj ko. Bikkeñbe megen niñ al nindikeñ yara Mose beleñ asetij yago Israel mar saba yirde hayhay

* 12:15: He gayenbe nendebe buwi he go gwahade.

yirke meremij pel iramiñ gote murungem buluj wor po tamiñ. Munañ gayenterbe Al Kuruj, Mose gote folek gore saba dirde hayhay dirke ga pel irnayingbe gote murungembe dahade tetek yeñ nurde hañ? Asetij yago beleñ tamiñ gote folek wor po tenayij geb. ²⁶ Al Kuruj beleñ Sainai dugure kateñ mere tiyyij goya goyenbe megenya dugu kuruj goya angor yiryij. Goyenbe gayenter niñ yeñ Al Kuruj beleñ biña teñbe, “Kamebe sopte megen ga angor ireñ. Nanñij manañ gwaha ireñ,” yirij. ²⁷ Mere bilmij “Kame sopte angor yireñ,” yirij gote miñbe kame wañbe det angor yirke korgoñ henayij goyen tumñañ gwa-muñ yuryeñ goke yirij. Korgoñ henayij det gobe megenya nanñijya irde det kuruj yinğeñ yiryij goyen goke yirij. Korgoñ ma henayij detbe hugiñeñ hinayij.

²⁸⁻²⁹ Niñgeb Al Kuruj beleñ alya bereyamiñ doyañ irde hire gobe ugala muñ kura ma tiyyeñ geb, hugiñeñ kiñkiñeñ hiyeñ goke Al Kuruj igij nurd untek. Irde Al Kurujbe kak yara geb, alyen mata buluj niñ igij ma nurdeb kumga yirde hiyen geb, palap irde kafura irdeya doloj irde hitek.

13

Al hoyañ niñ amañeñ nurtek

¹ Niñgeb deñbe Yesuyen alya bereya hoyañ kadñij hamiñ goyen dende dari wor po yara nurdeb yeñ ge amañeñ nurde yuneñ hinayij. ² Irdeb al tiñeñ kura yeneñbe gargar yird yird niñ bitij sir ma yeñ hiyeñ. Al kura Al Kurujyen miyoñ yeñ hitte wayamiñ gega, bebak ma tenya gargar yiramiñ geb, gago dineñ hime. ³ Irde Yesu niñ teñ koyare hañ mar goke bitij sir ma yeñ hiyeñ. Mel goke dufay henyabe deñ wor yeñya tumñañ koyare hite yara nurde henya farañ yurde hinayij. Irde al kura buluj buluj yirke kandukñeñ nurde hañ mar goyen yeneñbe goke bunijneñ yirde deñ wor yeñ misij nurde hañ gwahade yara nurdeya farañ yurde hinayij.

⁴ Be, alya bereya ire unya heñ heñ mata gobe Al Kuruj beleñ iryij geb, mata go palap irde buluj ma irde hinayij. Munañ al kura berem yañ gore bere hoyañya duwan teñ teñ mata teñ hañ marya leplep mata hoyañ kurayen kurayen teñ hañ marya gobe kameb Al Kuruj beleñ merem yañ

yiryeñ. ⁵ Irde hora niñ uguñ po ma dufay heñ hinayij. Al Kuruj beleñ, “Nebe epte ma gakira tiyeñ, irde epte ma gubul tiyeñ,” yirij geb, hora muñ kura hikeb gago ep yeñ nurde hinayij. ⁶ Al Kuruj beleñ gwaha yirij geb, neñbe yeñ ge hekkeñ nurdeb, “Doyañ Al Kurujbe farañ nurd nurd al geb, epte ma kafura hewen. Megen niñ mar beleñ ne gayen epte ma buluj nirnayij,” yeñ nurde hitek. ⁷ Irde deñ goyen Al Kurujyen mere saba dirde hinhan mar, dende doyañ mar goke bitij sir ma yeñ hiyeñ. Irde Al Kuruj niñ hekkeñ nurde mata teñ heñbe gote igineñ forok yeñ hike yeneñ hinhan goke dufay heñbe yeñ mata teñ hinhan gwahade po teñ hinayij.

⁸ Fudinde, Yesu Kristube bikkeñ hinhin gwahade po, hañka gayen hi. Irde kame manañ hugiñeñ hiyeñ. ⁹ Niñgeb al kura saba hoyañ tawañ bitij yawarnij tike mali mali ma gama yirde hinayij. Al Kuruj diliñdebe biñge nen nen mata gore epte ma dufaytiñ tareñ iryeñ. Al Kuruj beleñ bunijneñ dirde igij dird dird saba go keñkela bebak tike gab dufaytiñ tareñ hiyyeñ. Biñge nen nen mata niñ yitiñ saba bikkek go gama irde hinhan marbe gote igineñ kura ma po yawaramij.

¹⁰ Neñ hittebe Al Kuruj galak ird ird alta kura hi. Goyenbe Israel marte pris megen niñ gasuñ himam Al Kuruj doloj ird ird bana goñ hurkuñ meteñ teñ hañ mar gobe nende alta hende gor det Al Kuruj galak irtij goyen epte ma yade nenayij. ¹¹ Yende saba bikkekdebe pris buda gote kurujmiñbe alyen mata buluj halde yune yeñ dapña gasa yirde darim po teñ Gasuñ Himam Wor Po bana goñ hurkuñ hiyen. Munañ gasoñbe Israel mar tiyuj teñ hanyen siñare yukuj kumga teñ hiyen.

¹² Niñgeb Yesu wor darimij wok irde kamke gore po alya bereyat mata buluj halde halde niñ Yerusalem taun siñare ulij misij kuruj kateñ kamyij. ¹³ Niñgeb neñ wor Yesu niñ teñ buluj dirke yul ma yeñ sañij po hetek. Irde Yesu beleñ kuriñ goyen po gama irde hitek. ¹⁴ Neñbe megen gar niñ taun kura hugiñeñ hiyeñ goke ma nanñkeneñ hite. Gwaha titñeñbe kame forok yeñ hugiñeñ hiyeñ taunde hurkuñ hurkuñ niñ nanñkeneñ hite.

¹⁵ Niŋgeb Yesuyen tarende Al Kurun huginjen kasor irde hitek. Gobe Al Kurun galak ird ird mata geb, mohonjiniŋde deŋe urde isoka irde hitek. ¹⁶ Irde al hoyar igin igin yirde, al kura det niŋ amu heŋ haŋ mar faran yurd yurd niŋ bitin sir ma yeŋ hinayin. Al Kurun beleŋ matatin go keneŋbe ne galak nirde haŋ yeŋ nurdeb amanjen nurd dunyer.

¹⁷ Be, deŋbe deŋ Yesuyen alya bereyat doyan marte mere nurde gama irde hinayin. Irde yende yufukde heŋ mata teŋ hinayin. Mel gobe deŋ beleŋ Al Kurunjen mere keŋkela gama irnayin yeŋ Al Kurun beleŋ meten yuntin geb, doyan dirde haŋ. Niŋgeb meremij nurde gama irde hinayin. Gogab mel gobe meten teŋ hanjen goke bulunen ma nurde aman heŋ hinayin. Gwaha ma tinayinbe metenmin gore faran ma duryen.

¹⁸ Irde neŋ ge Al Kurun gusunjan irde hinayin. Neŋbe bininiŋde mat wukken wor po nurde hite, irde mata huwak po teŋ hitek dirde hiyen. ¹⁹ Irdeb Al Kurun gusunjan irde heŋyabe yeŋ beleŋ aranjen nad nerke deŋ hitte kuŋ kuŋ niŋ wor gusunjan irde hinayin.

²⁰ Be, Doyan Al Kurunniŋ Yesube neŋ sipsip yara gate doyan al kurun hirin. Yeŋbe Al Kurun beleŋ biŋa tiyyin huginjen hitin goyen tareŋ ire yeŋ darim wok irde kamyin. Irkeb Al Kurun beleŋ kamtinde mat isan hirin. Al Kurun gwahade gobe biŋ kamke igin heŋ heŋ gote min al.

²¹ Niŋgeb Al Kurun beleŋbe deŋ goyen sanjen heŋ dufaymin gama irde mata igin tinayin yeŋ det igin kurun gitik teŋ dunwon yeŋ nurde hime. Irde yeŋ beleŋ mata amanjen nurde hitek goyen neŋ bana forok yirde hikeb Yesu Kristuyen tarende mata teŋ hiwon yeŋ nurde hime. Yesu Kristube huginjen denem turunjan yan hiyen. Fudinde wor po.

²² Be, kadne yago, asan gabe deŋ tareŋ dire yeŋ kayhem gega, ulyan ma kayhem. Niŋgeb saba dirhem gayen al kura kapyan heŋ dunke piŋen ma nurde keŋkela palja irnayin. ²³ Kadniŋ Timoti koyare hinhin gobe gayamuŋ ga po ga siŋa iran goyen nurde ga hinayin. Timoti goyen heŋ ga moŋ ne hitte wakeb yeŋya tumhan deŋ denye yeŋ kuren.

²⁴ Nebe Al Kurunjen alya bereya tumhan denya haŋ marya doyan martinja goke dufay heŋ himyen goyen deŋ beleŋ mel go momon yirnayin. Itali nanjare niŋ Yesuyen alya bereya wor deŋ ge dufay heŋ haŋ goyen momon yirayin ninhan geb, gago bebak dirhem.

²⁵ Al Kurun beleŋ deŋ tumhan bunijen dirde igin igin dirde hiwon yeŋ gusunjan irde hime. Gog po.

Yems Yems belej asañ kayyinj

¹ Be, nebe Yems, Al Kurunja Doyarj Al Kuruj Yesu Kristuyat metenj al. Ninggeb denj Israel mar kura Yesu nurd unenj hanj mar nanjatij tubul tenj bur yenj kurj almet nanjayanj hanj kuruj goyen goke tenj asanj gago kanj dunenj hime.

Kanduk yenej gab sañij henayij

^{2,3} Be, kadne yago, denjbe kanduk kurayen kurayen yenej hinayij gega, Al Kuruj nij dufaytij tarenj iraminj goyen go ma tubul tinayij gobe kame kanduk hoyarj forok yenj hinayij goyen wor tarenj henj iginj fole yirde hitek yenj nurde hanjen. Ninggeb kanduk kurayen kurayen goke bulunjenj ma nurde hinayij. Tarenj dird dird nij gago forok yenj hanj yenj nurde amanj henj hinayij. ⁴ Ninggeb kanduk yenej fole yird yird matatij gobe sañij po hiyyen. Gogab Al Kurujyen mere gama ird ird matare parguwak yara henayij. Irde matatij kuruj goyen bana kura ga buluj minmonj henayij. Mata iginj kura binuj yenayij gob iginj ala po titek hinayij.

⁵ Goyenbe kuratij kura mata goyen daha mat tiyenj yenj ma nuryenbe mata iginj goyen tenj tenjde nij dufay wukkenj nij Al Kuruj gusunanj iryenj. Al Kurujbe det basinja ma irde hiyen al geb, al kura det kurarj gusunanj irkeb goke pinjenj nurde unenj inenj ma tiyyen, irde iginj ala unyenj. ⁶ Gega gusunanj irde henjyabe dufay budam ma henayij, yenj ge po hekkerj nurde hinayij. Munaj al kura dufay budam hiyyenj gobe merje belej makanj duba tuktawarj irde hiyen go gwahade yara, dufayminj kipirtij ma hiyyenj geb, kurareb Al Kuruj nij hekkerj nurde hiyenj munaj kurareb gwahade ma nurde hiyenj. ⁷ Ninggeb al gwahade gobe Doyarj Al Kuruj hitte mat det kura tewerj yenj ma po nuryenj. ⁸ Al gobe dufayminj kipirtij monj geb, mata tenj hiyenj kuruj gobe kukuwamnenj ala po tenj hiyenj.

Al horam yanja al siksukjenja

⁹ Be, denj Yesuyen alya bereya kura hora minmonjbe megen nij mar dilindeb al kura gogo kurj hanj yenj ma denenj hanjen.

Goyenbe Al Kuruj dilindeb det kuruj yenj denenj hiyen geb, goke amanj henj hinayij.

¹⁰ Munaj busare nij det umjam igyen igyenbe pul yenjbe henj ga monj gwilgwil irde hanjen. Al horam yanj wor gwahade po hanj geb, denj Yesuyen alya bereya kura horatij yanj gobe Doyarj Al Kuruj nij tenj horatij yubul tinayij goke bulunjenj ma nurde hinayij. Yenj belej matatij goke iginj nurd dunyenj geb goke amanj henayij. ¹¹ Fudinde wor po, nanja pirik irde wanj hurkuj misijenj yanj temeydeb busare nij det umjam igyen goyen fiminj fudinj yirke umjam bulakjenj goyen hubu hekeb kamde katerj hanjen. Ninggeb gwahade goyen po, al horam yanj wor hora meterminj tenj henja yubul tenj kamnayij.

Kanduk yenej yenej goya mata buluj titek dufayya

¹² Be, Al Kurujya huginenj henj henj gobe al kura yenj ge amanenj nurde hanj mar goyen yunenj yenj binja tiyyij. Ninggeb al kura kanduk yenej hiyenj gega, fole yirde hiyenj al gobe Al Kuruj belej yenja huginenj henj henj nij binja tiyyij goyen go unyenj. Ninggeb murungem go tenayij marbe amanenj nurnayij.

¹³ Ungurabe, "Al Kuruj mata buluj tiwoj," yenj epte ma lomlom iryenj. Irde Al Kurujbe nenj gayen mata buluj tinayij yenj lomlom ma dirde hiyen. Ninggeb al kura mata buluj kura titek dufay forok yeke goya, "Al Kuruj belej lom nira," ma yiyyenj. ¹⁴ Gwahade yarab mata buluj tenj tenj ge binj huwarkeb dufay bulujminj gore po tuluj tenj tukukeb mata bulujde katerj hiyen. ¹⁵ Megen nij mata buluj tenj tenj ge binj huwarkeb gore mata buluj forok irde hiyen. Irkeb mata buluj go kurj kuruj henjbe kamde kamde forok irde hiyen.

¹⁶ Ninggeb, kadne yago, "Al Kuruj belej lom dirke mata buluj tihit," mere gobe usi geb pel irde hinayij. ¹⁷ Mata iginja det igyen igyen buluj minmonj kuruj gobe nanjinde nij hulsi yiryij al Al Kuruj gore dunenj hi. Al Kurujbe nanjinde nij hulsi belej gasuj unjukunde ma henj matam matam tenj hanjen gwahade monj. Yenjbe huginenj iginj iginj po dirde hiyen. ¹⁸ Yenjbe al minj hoyarj megen nij goyen wor kame yawarenj yenjbe nenj wa dawaryij. "Mere fudinde Yesu nij yitij nurkeb neya

huginer hitek,” yer basija diryinj. Al miñ hoyar megen niñ goyen wor kame yawaren yerbe gogo nerj wa basija diryinj.

Al Kurunyen mere nurtek, irde gama irtek

¹⁹Kadne yago, nebe derj ge amajer nurde hime. Ningeb merene ga kejkela nurnarj ko. Al kura mere tike nure yerbe palja irde hinayinj. Irde bemel ma mere terj hinayinj, dufay herj ga mere terj hinayinj. Irde arajer bearar ma terj hinayinj. ²⁰Bearar mata gobe Al Kuruj belej ma huwak terj hiwoj yerj nurd dunerj hiyen goyen moj. ²¹Ningeb bitinj bana dufay bulujya mata bulujya goyen tumnarj yade siña yir-nayinj. Irde nerj nurhet nurhet dufaytirj go fole irdeb Al Kuruj belej mere dirke nurde haryen goyen fudinde yerj kejkela po tanarde hinayinj. Mereminj go kejkela tanarde hinayinbe gore tarej dirke mata bulujde ma katnayinj geb.

²²Mereminj dulij po nurde wasak ma terj hinayinj. Mereminj nurde go po gama irde hinayinj. Gwaha ma terj hinayinbe mereminj nurhet yerj harj gobe dindikerj go po usi yirde hinayinj. ²³Al gwahade gobe al kura lujen terj dinsoknebe gwahade yerj kinyerj gega, ²⁴lujen go tubul terj kujbe ararj po biñ sir yiyyerj go gwahade yara. Ningeb Al Kurunyen mere nuryerj gega, ma gama iryerj al go wor mereminj nuryerj gobe miñ miñmoj hiyyerj. ²⁵Al Kurunyen mere gobe buluj miñmoj huwak wor po. Irde mata buluj bana mat al yade siña yird yird tarej minyarj. Ningeb al kura mere go huginerj kejkela po kenerj herjbe terj binde kerde gama irde hiyerj al gobe Al Kuruj belej goke guram irde iginj iginj irde hiyerj.

²⁶Munarj al kura belej, “Nebe Al Kurunyen mata gama irde hime,” yiyyerj gega, mohoj ma hibol terj yerj ma yetek mere terj hiyerj gobe yinjer goyen po usi irde hiyerj. Gwaha terj hiyerjbe Al Kuruj gama irde hime yiyyerj gobe Al Kuruj dilinjde miñ miñmoj hiyyerj. ²⁷Al Kurunyen mata goyen fudinde gama irniñ yerjbe dirinj kagewya beretapya kanduk bana harj mar goyen kuj fararj yurde hinayinj. Irde megen niñ mata buluj kuruj goyen yenerj yilwa yirde Adoninij Al Kuruj dilinjde wukkerj po hinayinj. Gogab ulinjde merem moj, wukkerj wor po denerj hiyerj.

2

Al kura po iginj irde al kurabe buluj ird irde mata gobe buluj

¹Be, kadne yago, derjbe Doyarj Al Kurunjinij Yesu Kristu al turuj yarj wor po goke dufaytirj sarinj irde harj. Ningeb al kura po iginj iginj yirde, kurabe buluj buluj ma yirde hinayinj. ²Be, al irawa kura dende gabu gasujde gor wayiryerj. Kurabe horam yarj al, ulinj umña iginj damum hende wor po goyen yerde wayyerj. Irke goya goyen po al siksukerj kura det erek erekkerj tikiñ minyarj buluj goyen yerde gor wayyerj. ³Irkeb derjbe al umña iginj iginj terj wayyerj al goke po nurde gargar irde, “Gebe warj gasuj iginjde gar kepera,” innayinj. Gega al siksukerj gobe, “Gebe al derjgem moj geb, irar ira huwara. Ey, moñge warj gasuj malire kaharje miñde gar kepera,” innayinj. “Derj belej gwaha tinayinbe bitinj bana dufay buluj minyarj geb, gogo mata gwahade tihit yerj bebak tinayinj. Irde derj Yesuyen alya bereya bana bipti kuruj forok irhet yerj nurnayinj.

⁵Kadne yago, derj ge amajer nurde hime. Ningeb merene ga nurnarj. Al siksukerjbe megen niñ marte dilinjdebe al mali derjem moj yerj yenerj hanjen. Gega Al Kurujbe al gwahade gore yerj ge dufaymirj tarej irkeb Al Kuruj dilinjde al denem yarj henayinj yerj basija yiryinj. Irkeb yerj ge amajer nurde harj mar goyen kame alya bereyamij doyarj yirde hi bana goj hinayinj yerj biña tiyyinj goyen tenayinj. ⁶Gega derjbe al siksukerj goyen palap ma po yirde harj. Goyenbe ganuj mar belej buluj buluj dirde kanduk dunerj hanjen? Samuj minyarj mar belejbe gogo ma merem yarj dirde merere dukuj harj? ⁷Go mar goreb derj belej Kurunjinij yerj iginj wor po nurde harj al Yesu goyen mere buluj mat irde hanjen geb.

⁸Be, Al Kurunyen asanjde saba kuruj kura, “Gigerj ge amajer nurde ha gwahade goyen po, al hoyar niñ wor amajer nurde hayinj,” yerj katinj hi. Ningeb yitinj gwahade po gama irde harj kenem iginj terj harj yerj nurd dunerj. ⁹Goyenbe al kura po iginj iginj irde kurabe kenerj wasak terj harj kenem derjbe Al Kurunyen saba pel irde harj geb, mata buluj mar yerj nurd dunyerj. ¹⁰Fudinde, al kura Al Kurunyen

saba tumɲaɲ nurde keɲkela gama yirde hiyeɲ gega, uɲkureɲ muɲ kura soɲ hiyyeɲ gobe sabamiɲ goyeɲ tumɲaɲ soɲ hihɪ yeɲ kinyeɲ geb gago diɲeɲ hime. ¹¹ Niɲgeɓ Al Kuruɲ beleɲ, “Al berem yaɲbe bere hoy-ayya ma duwan teɲ hinayiɲ,” yiriɲ goya, “Al ma gasa yirke kamɲayiɲ,” yiriɲ goyeɲ uɲkureɲ kura soɲ henayiɲbe Al Kuruɲ beleɲ sabamiɲ kuruɲ goyeɲ soɲ hahay yeɲ dinyeɲ. Niɲgeɓ al berem yaɲ kura gore bere hoyay kura ma duwan iryeɲ gega, al hoyay kura bida iryeɲbe sabamiɲ kuruɲ goyeɲ soɲ hiyyeɲ. ¹² Niɲgeɓ al hoyay niɲ amaɲeɲ nurde hinayiɲ yitiɲ Al Kuruɲyeɲ saba kuruɲ goyeɲ po gama irde mere teɲ mata teɲ hinayiɲ. Gwaha teɲ hinayiɲbe mata buluɲ bana ma hinayiɲ. Munay gwaha ma teɲ hinayiɲbe sabamiɲ kuruɲ gore po Al Kuruɲ beleɲ diliɲde merem yaɲ diryeɲ. ¹³ Goyeɲpoga al kura al hoyay bunijeɲ ma yirde hiyeɲ gobe kame Al Kuruɲ diliɲ mar huwarkeb yeɲ wor bunijeɲ ma iryeɲ. Munay al kura al hoyay bunijeɲ yirde hiyeɲ gobe Al Kuruɲ wor bunijeɲ iryeɲ geb, merem yaɲ yird yird nalu funaɲde yeɲ diliɲ mar huward huward niɲ kafura ma hiyyeɲ.

Matamiɲbe igiɲ moɲ kenem Yesu niɲ dufaymiɲ tareɲ irtiɲ gobe miɲ miɲmoɲ hiyyeɲ

¹⁴ Be, kadne yago, al kurabe yiɲgeɲ ge yeɲbe, “Nebe Yesu niɲ dufayne saɲiɲ irde hime,” yeɲ hiyeɲ gega, matamiɲbe hoyay po kuɲ hiyeɲbe mere gwaha tiyyeɲ gore epte ma igiɲ iryeɲ. Niɲgeɓ al gore, “Yesu niɲ dufayne tareɲ irde hime,” yeɲ hi goke Al Kuruɲ beleɲ mata buluɲde mat epte ma tumulgaɲ tiyyeɲ. ¹⁵ Be, kadtiɲ kura bere daw ma al diriɲ daw gobe uliɲ umɲa igiɲ mat teɲ bingɛ go kura netek miɲmoɲ wor po hiyeɲ. ¹⁶ Goyeɲbe deɲ beleɲ keneɲbe, “Al Kuruɲ beleɲ doyaɲ girde hi geb igiɲ kwayiɲ. Meɲe girkeb meɲe diba kura hor irayiɲ. Biɲge nene ep hawayiɲ,” innayiɲ. Goyeɲpoga det goke amu wor po heɲ hi goyeɲ kura muɲ ma faraɲ urdeb mere uliɲ po gwahade innayiɲbe meretiɲ gobe miɲ miɲmoɲ hiyyeɲ. ¹⁷ Niɲgeɓ gwahade goyeɲ po, “Yesu niɲ dufayniɲ tareɲ irde hite,” yeɲ haɲ gega, matatiɲbe hoyay po kuɲ hi kenem, “Yesu niɲ dufayniɲ saɲiɲ irde hite,” yeɲ haɲ gobe dulduɲ yeɲ haɲ.

¹⁸ Goyeɲbe al kura beleɲ merene fudiɲde yeɲ ma nurdeb, “Yesu niɲ dufay tareɲ ird irdya gote mata teɲ teɲyabe hoyay hoyay geb,” yeɲ haɲyeɲ. Gega meremiɲ gobe fudiɲde moɲ. Meremiɲ gokeb ne beleɲ wol heɲbe, “Gebe Yesu niɲ dufayge tareɲ iray gega, mata igiɲ ma teɲ hayiɲbe daha mat dufayge saɲiɲ iray goyeɲ fudiɲde yeɲ nurtek? Epte moɲ. Munay nebe mata igiɲ teɲ himekeb matane goreɓ dufayne Yesu niɲ tareɲ irde himyeɲ gobe fudiɲde yeɲ gikala giriyeɲ,” ineɲ. ¹⁹ Gebe Al Kuruɲbe uɲkureɲ po hi yeɲ nurde ha. Gobe igiɲ. Goyeɲbe uɲgura wor gwahade po yeɲ nurdeb yeɲ ge kafura heɲ barbar yeɲ haɲ. Niɲgeɓ Al Kuruɲbe uɲkureɲ po hi yeɲ nurde ha gega, mata igiɲ ma teɲ hayiɲ gobe miɲ miɲmoɲ.

²⁰ Deɲbe da kukuwa wor po? “Yesu niɲ dufayniɲ tareɲ irde hite,” yeɲ haɲ gega, matatiɲbe igiɲ moɲ kenem, meretiɲ gobe miɲ miɲmoɲ goyeɲ daha mat dikala dirmeke gab keɲkela bebak tiyayiɲ? ²¹ Be, asiniɲiɲ Abrahambe Al Kuruɲyeɲ mere po nurdeb urmiɲ Aisak goyeɲ Al Kuruɲ galak ire yeɲ tukuɲ hora beleɲ po alta irdeb go hende kerde kuma teɲ Al Kuruɲ doloɲ ireɲ tiyyiɲ. Irkeb Al Kuruɲ beleɲ go keneɲbe al huwak iniyɲ. ²² Abraham mata tiyyiɲ goreɓ keɲkela dikala dirde hi. Dufayya matayabe hoyay hoyay moɲ, tuɲande wor po. Yeɲbe Al Kuruɲ niɲ dufaymiɲ saɲiɲ iryiɲ geb, meremiɲ po gama irde mata tiyyiɲ gogo. Niɲgeɓ matamiɲ goreɓ dufaymiɲbe fudiɲde wor po ep hitiɲ goyeɲ kawan iryiɲ. ²³ Irdeb matamiɲ goreɓ Al Kuruɲyeɲ asaɲde, “Abrahambe Al Kuruɲ niɲ dufaymiɲ tareɲ irkeb Al Kuruɲ beleɲ al huwak kinyiɲ,” yitiɲ gote miɲ goyeɲ kawan forok iryiɲ. Abrahambe gwaha tiyyiɲ geb, Al Kuruɲ beleɲ kadne yeɲ nurd unɛɲ hin- hin. ²⁴ Niɲgeɓ Al Kuruɲ diliɲde huwak heɲ heɲ beleɲ gobe yeɲ ge dufay tareɲ ird ird po moɲ. Matatiɲde manay meremiɲ gama irnayeɲbe yeɲ beleɲ al huwak yeɲ dinyeɲ.

²⁵ Gwahade goyeɲ po, belen niɲ leplep bere deɲembe Rahap goyeɲ Yeriko taunde hinhin wor Al Kuruɲ diliɲde mata igiɲ tikeɓ Al Kuruɲ beleɲ bere huwak iniyɲ. Bere gobe Israel al irawa kura Yosawa beleɲ, “Yeriko taunde balmiɲ kuɲ naɲa tulyay kuɲbe waɲ momoɲ niɲyi,” yinke

kukeb gor niŋ mar beleŋ gasa yirnak yeŋ bere gore yamiŋde yukunbe balmiŋde beleŋ hoyar mat yad yerke mulgar heŋ kwaryum. ²⁶ Niŋgeb al kamtiŋ hakwambe toneŋ miŋmoŋ gwahade goyen po, al kura beleŋ, “Al Kurur niŋ dufayniniŋ sarŋiŋ irde hite,” yeŋ hinayiŋ gega, matamiŋ hoyar kukeb, meremiŋ gobe miŋ miŋmoŋ hiyyeŋ.

3

Dufay heŋ ga mere teŋ hinayiŋ

¹ Be, kadne yago, kame neŋ tumŋar Al Kurur diliŋ mar huwartekeyabe neŋ saba tagal tagal marbe al mali hoyar yara moŋ, mere kururde wor po kutek gobe nurde haŋ gogo. Niŋgeb deŋ budam al saba yird yird mar ma henayiŋ. Kura beleŋ po saba mar henayiŋ. ² Neŋ albe mata kurayen kurayende buluŋ teŋ hityen geb gogo gwaha dineŋ hime. Al kura mere soŋ ma heŋ hiyyeŋ al gobe Al Kurur diliŋde buluŋmiŋ miŋmoŋ hiyyeŋ. Irde yiŋgeŋ keŋkela dufay heŋ gab mata teŋ hiyyeŋ geb soŋ ma heŋ hiyyeŋ. ³ Be, hos go dufayniniŋ po gama irde kuwoŋ yeŋbe mohor bana ain parwek yerde goyenteŋ kaŋ feŋ teŋ gor yanarde yuluŋ titekeb hos goyen igiŋ dufayniniŋ po gama irde haŋyan. ⁴ Be, hakwa wor gwahade po. Hakwa kurur wor po goyen meŋe tareŋ huwarde tuktawaŋ irde hiyyeŋ. Goyenbe hakwa go teŋ kuŋ hiyyeŋ al gore goŋ kura kwe yeŋ nurdeb hakwa tigiri teŋ teŋ det dirŋeŋ muŋ hakwa kimyan beleŋ hi goyen tigiri tikeb hakwa kurur goyen al gote dufay po gama irde kuyeŋ. ⁵ Gwahade goyen po, det dirŋeŋ muŋ al mohor bana gore mat mere forok yeŋ haŋ goreb alyen heŋ heŋmiŋ kurur goyen kurabe igiŋ irde, kurabe buluŋ irde teŋ haŋyen. Be, kadilia kurur hiyyeŋde kak boŋeŋ kura busare katiyeŋbe daha tiyyeŋ? Busa kurur gobe heŋ wor yeŋ kuyeŋ geb. ⁶ Niŋgeb mohoriniŋ wor kak boŋeŋ dirŋeŋ muŋ go gwahade goyen po, neŋ al kurur gayen buluŋ dirde hiyyeŋ. Mohoriniŋbe mata buluŋ gasuŋ geb, gor matbe neŋ kurur gayen buluŋ heŋ hityen. Mata buluŋ mohoriniŋde forok yeŋ haŋyan kurur gobe kak beleŋ det kumga teŋ pasi hiyyeŋ gwahade goyen po heŋ heŋniniŋ kurur gayen buluŋ wor po dirde hiyyeŋ. Irde funaŋbe mata buluŋ

gote muruŋgem teŋbe kak alare heŋ humga kunayiŋ.

⁷ Megen niŋ, hende niŋ, irde makaŋ bana niŋ dapŋa kurayen kurayenya nuya kurur goyen al beleŋ igiŋ yade paka yirke yase heŋ yewek yagot mere nurnayiŋ. ⁸ Goyenbe mohoriniŋbe al kura beleŋ epte ma mala tiyyeŋ. Dapŋa duwi yara meteneŋ wor po. Niŋgeb hugiŋeŋ ugala titiŋde po heŋ mere buluŋ teŋ hiyyeŋ. Irde det buluŋ al beleŋ nene kamtek go gwahade goyen po, al buluŋ yirde hiyyeŋ.

⁹ Neŋbe mohoriniŋ gore Adoniniŋ Doyar Al Kurur turur irde hityen. Irdeb gore po al hoyar Al Kurur beleŋ yiŋgeŋ yara yiryiŋ goyen karan yurde teŋ hityen. ¹⁰ Mohoriniŋ uŋkureŋ bana gor mat po Al Kurur turur irdeb bana gore po al karan yurde teŋ hityen. Niŋgeb, kadne yago, mata gwahade gobe igiŋ moŋ geb tubul po tinayiŋ. ¹¹ Feya makaŋyabe igiŋ fe diliŋ uŋkureŋde mat po marde waŋ hiriryen? Epte moŋ. ¹² Irde igiŋ fik he hende oliŋ he igiŋeŋ forok yenayiŋ? Irde wain igiŋeŋ gob fik he hende forok yenayiŋ? Epte moŋ. Gwahade goyen po, makaŋ waŋ ala heŋ hiyyeŋde gorbe epte ma fe yase forok yiyyeŋ.

Al Kurur diliŋde dufay wukkek

¹³ Be, dufay wukkek miŋyan albe ne nurhem nurhem mata gob hubu. Niŋgeb deŋ kura beleŋ, “Dufay wukkekne miŋyan geb, Al Kurur dufay keŋkela bebak teŋ hime,” yiyyeŋ al gobe ne nurhem nurhem mata go tubul teŋ mata igiŋ teŋ hinayiŋ. Irdeb keneŋbe meremiŋ fudinde yeŋ nurtek. ¹⁴ Munaŋ kuratiŋ kura kadam igiŋ mat hike yeneŋ daniŋ neŋ gwahade moŋ yeŋ nurd nurd mataya kudiŋ mataya miŋyan al gobe, “Nebe dufay wukkekne yan,” yeŋ parpar teŋ mere fudinde pel irde usi ma po teŋ hiyyeŋ. ¹⁵ Dufay wukkek deŋ beleŋ yeŋ haŋ gobe Al Kurur hitte mat ma waŋ hi. Megen niŋ po, Holi Spirityen dufay moŋ, Ururayan. ¹⁶ Gwahade geb deŋ beleŋ kudiŋ mataya ditiŋ igiŋ mat hike yeneŋ daniŋ neŋ gwahade moŋ yeŋ nurd nurd mataya teŋ hinayiŋbe kadam bearar gird teŋ teŋ mata forok yirde hinayiŋ. Irde mata buluŋ kurayen kurayen forok yirde hinayiŋ.

¹⁷ Goyenbe dufay wukkek Al Kurur hitte mat watiŋ gobe dufay buluŋ miŋmoŋ

wukkerj wor po hiyyerj. Irkeb dufay go minyanj marbe biñ kamke al hoyanja iginj hinayinj. Irde biñ yurumnej hinayinj. Irde balmij hej al hoyandje mere nurde hinayinj. Irde albe buninrej yirde hinayinj. Irde mata iginj kurayen kurayen tej hinayinj. Irde al kura po iginj iginj yirde kurabe buluj buluj ma yirde hinayinj. Mel gobe biñde mat fudinde wor po Yesu gama irde hinayinj. ¹⁸ Nijgeb biñ kamke al hoyanja iginj hej hej mata forok irde hinayinj marbe mata go tarej po irkeb al hoyanj wor yenerjbe Al Kuruj dilinje mata huwak tej hinayinj.

4

Megen nij mata gama irde haj marbe Al Kuruj asogo irde haj

¹ Be, da beleñ dirkeb dindikerj ulinj kadom ginej tej arde tej haj? Mata gobe megen nij detya mataya nij bitinj huwarkeb gore po dufay iginja arde har goreb mata gogo forok yej hi. ² Nijgeb det kura goninij yan hetewoj yej nurde haj gega, go ma yadeb al det go minyanj al goyen detminj goke po tej tuwaginj bearar yirde al bida yirde hanjen. Goyenpoga det go ma po yade hanjen. Irdeb kadom mohonje tej arde hanjen. Det goyen go ma yade hanjen gote mijbe Al Kuruj gusunaj ma irde hanjen geb gogo. ³ Kurabe gusunaj irde hanjen gega, det go yade dindikerj ge amanj hetek dufay kerde gusunaj irde hanjen. Nijgeb dufaytinj buluj goyen Al Kuruj beleñ yenerjbe gogo ma dunerj hiyen.

⁴ Denjebe Al Kuruj gama irde hite yej haj gega pel irde megen nij dufay po gama irde haj. Gobe al beremyanj gore bere hoyanja duwan hej haj go gwahade goyen. Nijgeb mata gobe Al Kuruj nij buluj nurd nurd mata yej ma nurde haj? Megen nij dufay nij amanej nurde go po gama irde hinayinj mar gobe Al Kurujen asogo henayinj. ⁵ Munaj Al Kurujen asandje, “Holi Spirit Al Kuruj beleñ nej bana kiryinj gore, ‘Ne nij po nurde hinayinj. Munaj harhoktinj nunnayinjbe iginj ma nurej,’ yirinj,” gwahade yitinj hi gobe mij mijmonj yej nurde haj? ⁶ Denjebe gwaha tej haj gega, Al Kuruj beleñ buninrej dirde iginj iginj dird dird gobe mata bulujtinj gote folek. Nijgeb goke asanjminje ghade katinj hi:

“Al kura yinrej nej harhet harhet tej haj marbe Al Kuruj beleñ asogo yirde hi.

Munaj al kura yinrej nejbe epte moñ yej nurde haj marbe Al Kuruj beleñ buninrej yirde iginj iginj yirde hi,”
Mata Iginj 3:34

⁷ Nijgeb dindikerj turuj ma irde Al Kuruj yufukde po hinayinj. Irde Satan asogo irde hinayinj. Irkeb Ungura go dubul tej busaharyej. ⁸ Al Kurujja awalik hejbe yej bindere kunayinj. Irkeb yej wor deñ bindere wayyey. Nijgeb deñ mata buluj marbe mata bulujtinj goyen yubul po tej hinayinj. Irde deñ Al Kurujen dufayya megen nij dufayya gabu yirde haj marbe megen nij gobe tubul po tej Al Kurujen dufay po gama irde dilinje wukkerj hinayinj. ⁹ Irde mata bulujtinj goke kanduknej nurde buninrej nurdeb esej hinayinj. Denjebe amanj hej hinmanj tej hanjen gega, hanjka matbe mata bulujtinj goke buninrej nurde esej hinayinj. ¹⁰ Irde nej harhet harhet ma tej Al Kuruj yufukde po hinayinj. Irke gab yej beleñ turuj diryey.

Kadom tagal guney ma tinayinj

¹¹ Be, kadne yago, dindigerj kadom mere buluj mat girde ma tej hinayinj. Al Kurujen sabarebe, “Kadom tagal guney ma tej hinayinj irde kadtinje mata kura goke buluj mat ma yinrej hinayinj,” yitinj. Nijgeb al kura mata gwahade tej hinayinj mar gobe Al Kurujen saba goyen buluj inej tagal unej hinayinj. Nijgeb deñ beleñ sabaminj go iginj moñ innayinjbe epte ma sabaminj gama irde hinayinj. Go gama irtinrejbe dindikerj Al Kuruj hihit yej al hoyandje mata goyen yenerj gwaha gwaha tahañ yej tagalde yunerj hinayinj. ¹² Fudinde, nej ge tej saba kuruj go forok ird dunerjbe mataninij yenerj iginj ma buluj dinerj dinerj albe Al Kuruj unjurenj po hi. Go al gore po gabe nej gayen dumulgarj tiye yejbe iginj gwaha tiyyey. Munaj buluj dire yejbe iginj gwaha diryey. Nijgeb denjebe da al wor po geb gogo, kadtinj yagot mata yenerj iginj ma buluj yinrej haj?

Dende sajinjbe ep yej ma nurnayinj

¹³ Be, deñ kurabe, “Hanjka ma gise dawbe taun kuruj hoyandje kurj dama unjurenj

goñ hej hora meterj tej hora kuruj yawartek,” yej hañ. Gega deñ al gwahade gobe ga nurnañ. ¹⁴Deñbe fay urke deñ hitte mata dahade forok yiyyerj gobe ma po nurde hañ. Neñ megen hite mar gayenbe yamuñ yuwalñeñde dinamnam go gwahade po, megen gar epte ma ulyañde hitek. Heñ ga ma hubu hetek geb. ¹⁵Niñgeb gwaha yitiñeñbe, “Doyañ Al Kuruj beleñ igiñ nurde hi kenem ma kamde timarñbe meterj gwaha gwaha titek,” yej hinayij. ¹⁶Goyenbe deñbe gwaha ma tej hañ. Ne harhem harhem tej dindikerj ge turuj turuj tej hañ. Mata gwahade tej hañ kuruj gobe Al Kuruj diliñde buluj wor po tej hañ. ¹⁷Niñgeb keñkela dufay henañ ko. Al kura mata igiñbe nurd nurd ga gama ma iryerj gobe Al Kuruj beleñ al gobe mata buluj tej hi yej kinyerj.

5

Buluj mat hora yade al horam yañ hitij al gobe kame kanduk kennayij

¹Be, deñ al horam yañ mar, ga nurnañ ko. Kame matatiñ goke kanduk kuruj wor po forok yeke yeneñ hinayij geb, goke dindikerj ge bunijerj nurde eserj epte ma tej hinayij. ²Matatiñbe gahade: det-tijya samunñiyabe yade al bunijerj farañ yurtiñeñbe duliñ po hike bida henayij. Amiltij manañ gwahade po hike sisige beleñ walñayij. ³Gol horaya silwa horaya yade dindikerj ge po nurde yatij bana po yerde hike humuyerj beleñ po tum yurde hanñen geb, hora gote meterjmiñbe hubu hitijyen hañ. Irkeb kame nalu funañdeb hora meterj ma yuntij goyen keneñbe Al Kuruj beleñ merem yañ diryerj. Irde kak beleñ det kumga tikeb mugol nen hi go gwahade goyen kudiñ matatiñ goke Al Kuruj beleñ buluj wor po diryerj. Deñ goyen gwaha dirtek nalube binde heñ hi gega, megen niñ det yade pipkatoka yirde hañ. ⁴Niñgeb deñ al horam yañ mar, ga nurnañ! Yamuñ usañ tej tej marya wit sak yeke walde walde marya murunñgem ma yunkeb biñ misij nurde eserj hañ. Irkeb Doyañ Al Kuruj tareñ minñyañ gore goyen nurde hiyen geb, kamebe goke buluj wor po diryerj. ⁵Irde dapña beleñ kamde kamde nalumiñ ma nurde dula ug po tej bam yej hanñen go gwahade goyen, deñ wor

Al Kuruj beleñ mudunerj mudunerj nalu ma nurde heñya dindikerj ge po nurde dula bidak tej samuñ budam po yade hañ. ⁶Deñbe al kura buluj dirde ñiñiyam ma dirtek mar goyen titmiñerj wor po uliñde merem yañ yirde gasa yirke kamde hanñen gega, kura muñ asogo ma dirde hanñen.

Kanduk yeneñ hinayij gega yul ma yej tareñ po hinayij

⁷Niñgeb, kadne yago, al beleñ buluj gwahade dirde hañ gega, mata bulujmiñ goyen yubul tej tej ge doyañ heñ heñ niñ piñerj ma heñ hinayij. Irke kuñ kuñ Doyañ Al Kuruj wayyerj. Deñbe biñge hardeb arañ arañ netek heke niniñ niniñ ma terjbe nalumde ga yej piñerj ma heñ doyañ heñ hanñen. Kigariñ niñ wor gwahade po tej hanñen. ⁸Niñgeb deñ wor Doyañ Al Kuruj wañ wañ nalu binde heñ hi geb, kanduk kurayen kurayen yeneñ hañ goke mukku ma tej goya goya sañij po heñ hinayij. ⁹Irde, kadne yago, kanduk kura deñ bana forok yeke fugugur tej dindikerj uliñ kadom mohonñde ma tej hinayij. Gwaha tinayijbe al igiñya bulunña pota yird yird Al beleñ wañ matatiñ goke murunñgem buluj dunyerj. Yej wañ wañ nalu gobe binde wor po heñ hi. Niñgeb gwaha ma tej hinayij.

¹⁰Be, Al Kurunñen mere basañ marbe kanduk karkuwañ karkuwañ yeneñ hinhan gega, goke mukku ma tej tareñ heñ Doyañ Al Kurunñen deñemde meremiñ tagalde kuñ hinhan. Niñgeb deñ wor mel gote mata goyen po gama irde hinayij. ¹¹Gwaha tej hitekeb Al Kuruj beleñ guram dirde igiñ igiñ diryerj gobe nurde hite. Deñbe Yopyen barañ nurde hanñen gogo. Yejbe kanduk kuruj bana hinñin gega, yul ma yej tareñ po heñ hinñin. Irkeb kuñ kuñ funañbe Doyañ Al Kuruj beleñ farañ urde sañij irkeb sopte igiñ wor po hiriñ. Niñgeb Doyañ Al Kurunñbe bunijerjmiñ kuruj wor po.

¹²Be, kadne yago, mere kura momoñ direñ tihim gabe det kuruj wor po niñgeb, keñkela nurnañ ko. Deñbe mere kura fudinde tihit yerña ga nañkiñya megenña irde det hoyañ kura deñ ma yurnayij. Fudinde yejbe “Fudinde,” po yej hinayij. Munañ moñbe “Moñ” po yej hinayij. Gwaha ma tinayijbe Al Kuruj beleñ merem yañ diryerj.

Al Kuruj gusuṇaṇ ird ird gote tareṇbe kuruj

¹³ Be, deṇ bana goyen al kura kanduk yeneṇ haṇ? Gwahade kenem goke Al Kuruj gusuṇaṇ irnayeṇ. Munāṇ al kura amaneyṇ nurde haṇ? Gwahade kenem Al Kuruj turuj ird irdde niṇ tikiṇ henayeṇ.

¹⁴ Irde kuratiṇ kura garbam hiyyeyṇ? Gwahade kenem Yesuyen alya bereyat doyaṇ mar hoy yiryeyṇ. Irkeb mel gore waṇ al go igiṇ hewoṇ yeṇ det fimiṇ uliṇde sam irde Doyaṇ Al Kuruj Yesu deṇemde al goke igiṇ hiwi yeṇ Al Kuruj gusuṇaṇ irnayeṇ. ¹⁵ Al kura Al Kuruj niṇ dufaymiṇ tareṇ irde gusuṇaṇ iryeyṇbe garbam al gobe igiṇ hiyyeyṇ. Irde firtiṇde po hiyeṇ goyen huwaryeyṇ. Irde al go mata buluṇmiṇ beleṇ kura irke garbam hitiṇ kenem go wor halde unkeb igiṇ hiyyeyṇ. ¹⁶ Niṇgeb kadtṇ buluṇ kura irde kenem goke kadom pohogay gird teṇ hinayeṇ. Irde kadom faraṇ gurd gurd niṇ Al Kuruj gusuṇaṇ irde hinayeṇ. Irkeb Al Kuruj beleṇ garbamtṇ sope dirde hiyeṇ. Al kura Al Kuruj diliṇde huwak henya gusuṇaṇ irde hiyeṇbe Al Kuruj beleṇ gusuṇaṇmiṇ goyen nurde wasak ma teṇ hiyeṇ. Hugiṇeyṇ wol heṇ uney hiyeṇ geb, gogo dineṇ hime.

¹⁷ Be, Al Kuruyen mere basaṇ al Elaiabe al neṇ yara po. Goyenpoga Israel naja bana goṇ kigariṇ ga kateṇ ma yeṇ Al Kuruj gusuṇaṇ irde tebaṇ irkeb dama karwo irde gagasi 6 gayen kigariṇ muṇ kura ma katiyṇ. ¹⁸ Irdeb go kamereb sopte po Elaiabe beleṇ kigariṇ niṇ gusuṇaṇ irkeb Al Kuruj beleṇ wol hekeb kigariṇ katiyṇ. Irke megeṇ bida hekeb biṅge yago harke igiṇ kawaṇ hamiṇ.

Mata buluṇde haṇ mar faraṇ yurke Al Kuruj hitte mulgaṇ henayeṇ

¹⁹ Kadne yago, deṇ bana goyen al kura Al Kuruyen mere fudiṇde saṇ heṇ beleṇ hoyāṇ kukeb kadom kura beleṇ kuṇ faraṇ urde sopte Al Kuruj hitte tumulgaṇ tiyyeyṇ.

²⁰ Mata gwahade goke yitiṇ mere goyen bitiṇ sir ma yiyyeyṇ. Merebe gahade: “Al kura kadom mata buluṇ bana hikeya tumulgaṇ tiyyeyṇ. Irkeb mata buluṇ al gobe hugiṇeyṇ kamtek gega, Al Kuruj beleṇ mata buluṇmiṇ kuruj goyen halde unkeb igiṇ hiyyeyṇ. Irkeb kadom faraṇ uryeyṇ al gobe fudiṇde wor po faraṇ ura yeṇ kentek,” yitiṇ hi. Gog po.

1 Pita Pita beleñ asañ meheñde kayyinj

¹ Be, nebe aposel Pita, Yesu Kristuyen mere basañ al. Ne beleñ deñ alya bereya Pontus naña, Galesia naña, Kapadosia naña, Esia* nañayabe Bitinia nañaya bana goñ hañ mar kura Al Kuruj beleñ basaña dirtinj hitte asañ gago kañ hime. Deñbe nañatinj wor po yubul teñ kuñ albak yara hitinj hañ. ² Deñbe Adoniniñ Al Kuruj beleñ po nere henayinj yeñ nurde bikkeñ basaña diryinj, irde Holi Spirit beleñ Al Kuruj diliñde al wukke wor po diryinj. Go diryinj gobe kame Yesu Kristuyen mere gama irke darim beleñ po mata buluñtinj halde wukke diryen goke teñ gogo basaña dirde wukke diryinj.

Ningeb Al Kuruj beleñ bunijinj dirde iginj iginj dirde bitinj yisikamke iginj heñ heñ gobe deñ hitte kuruj wor po hiwoñ yeñ gusuñanj irde hime.

Al Kurujya hugijinj heñ heñ mata niñ doyaj heñ hityen

³⁻⁴ Be, Al Kuruj beleñ bunijinj wor po dirdeb neñ gayen yinginj diliñde al gergen diryinj. Gwahade geb Yesu Kristu kamtiñde mat huwaryinj go nurdeb neñ wor kame gwahade titek yeñ doyaj heñ hityen gobe hubu ma hiyyej. Irde kame Al Kurujyen det kuruj gote miñ mar hetek hite. Be, Al Kurujyen det kame nende henayinj gobe epte ma buluj henayinj, bida ma henayinj, irde hubu ma henayinj. Det gobe kame neñ duney yeñ Al Kuruj beleñ gasuñminj yerd doyaj yirde hi. Goke Doyaj Al Kurujniniñ Yesu Kristuyen Naniñ Al Kurujbe turuj wor po irde hitek. ⁵ Deñbe yeñ ge dufaytinj sañinj iramiñ geb, al buluj beleñ buluj dird dird belheñ goyen Al Kuruj beleñ tareñminjde pet teñ hi. Irde dumulgañ tiyey yeñ nurde hi. Dumulgañ tiyey yeñ nurde hiyen gobe nalu funañde gab kawan po forok yiyyej.

⁶ Ningeb goke teñbe amañej wor po nurde hañ. Gayenterbe kanduk kurayen kurayen yeneñ hañ gega, goke ma nurde amañ heñ hañ. Goyenpoga kanduk gobe ulyañde ma hinayinj. ⁷ Kanduk gobe deñ

beleñ Yesu Kristu niñ dufaytinj tareñ irtinj goyen fudinde wor po ma dahade goyen kawan heñ heñ niñ forok yeñ hañyen. Be, gol hora fudinde wor po teñ teñ niñbe kakde kumga teñ hañyen. Gega gol fudinde wor po go manañ kamebe hubu hiyyej geb, Al Kuruj diliñde det kuruj moñ. Goyenpoga Yesu niñ dufaytinj sañinj ird ird gobe kanduk yeneñ gab tareñ hiyyejbe Al Kuruj diliñde det kuruj wor po, gol fudinde gote folek. Ningeb dufaytinj tareñ goyen iginj wor po ird ird niñbe ultiñde kanduk kurayen kurayen gogo forok yeñ hañyen. Irkeb gwahade heñ kuñ kuñ kame Yesu Kristuyen alya bereya megen hañ mar kuruj gayen hitte forok yeñ yeñ nalureb turuj dirde deñtinj turuj yan dirde isoka diryey. ⁸ Deñbe Yesu ma kenamiñ gega, yeñ ge amañej wor po nurd uneñ hañyen. Gayenter wor go ma keneñ hañ gega, yeñ ge dufaytinj sañinj irdeb goke amañej wor po nurde hañ. Amañej nurde hañ gobe kuruj wor po geb, epte ma gwahade kura yeñ tagalnayinj. ⁹ Gobe dufaytinj yeñ ge tareñ irtinj gote muruñgem tetek yeñ nurdeb gogo amañ wor po heñ hañ. Dufaytinj yeñ ge tareñ irtinj gote muruñgembe Al Kuruj beleñ dumulgañ tiyyej gogo.

¹⁰ Be, Al Kuruj beleñ alya bereya yumulgañ teñ teñ gobe daha mat kura forok yiyyej yeñ mere basañ marmij porofet beleñ goke ug po dufay heñ sari kerde hinhan. Mel gobe Al Kuruj beleñ bunijinj dirde iginj iginj dird dird goyen deñ hitte forok yeñ yeñ goke tagalde hinhan. Irkeb wañ wañ nende nalure gago forok yirinj. ¹¹ Irde Yesu Kristu kanduk bana heñ gab deñem turuj yan hiyyej goyen Yesu Kristuyen Holi Spirit beleñ mel go bana heñ momoñ yirde hinhin geb, mata gobe daha naña forok yiyyej irde daha mat forok yiyyej yeñ nañkeneñ hinhan. ¹² Mel gobe mata goyen goke tagalde hinhan gega, mata gobe yeñ hinhana goyenter forok yeñ yeñ ge moñ, kame kame deñ hitte forok yiyyej yeñ Al Kuruj beleñ yinyinj. Ningeb go mata gobe gayenter Yesu niñ yitij mere iginj goyen tagal tagal mar beleñ Holi Spirit Al Kuruj hitte mat watinj gote sañinjde saba dirde hike nurde hañyen go goyen. Al

* 1:1: Esia naña gobe gayenter niñ Esia naña kuruj goke ma yitij. Gayenterbe Turki iney hañyen.

Kuruñyen miyoy wor mata kuruñ goyen daha mat forok yiyyey goyen kentewoy yey nurde hañ.

Al Kuruñ diliñde wukkek hinayiy yey hoy diriyiy

¹³ Ningebe mata igiy tej tej ge hugineñ dufaytiñ gitik irde ep irde ga hinayiy. Irde ulitiñde po amañ hetek dufay fole irde hinayiy. Irde kame Yesu Kristu wayyey goyenter bunineñ dirde igiy igiy diriyey goyen goke po doyañ heñ hinayiy. ¹⁴ Deñbe Al Kuruñyen dirneñ weñ hitiy hañ geb, meremiy gama irtek po hañ. Niñgeb bikkeñ Yesu ma nurd uney hinjanya dufay buluy bitiy bana forok yeke go po gama irde hinhan mata goyen yubul po tinayiy. ¹⁵ Irde deñ hoy diriyiy al gobe wukkek wor po geb, mata tej hinayiy kuruñ gobe diliñde mata wukkek po tej hinayiy. ¹⁶ Gobe Al Kuruñyen asañde, “Nebe wukkek hime geb, deñ wor wukkek heñ hinayiy,” yitiy hi geb, gago mata wukkek tej hinayiy dineñ hime.

¹⁷ Be, Adoniniñ Al Kuruñbe al megen hañ kuruñ gare mata dahade titiy goyen muruñgem wor gwahade po yunen hiyen. Al kurabe igiy yirde, munañ kurabe buluy yirde ma tej hiyen. Deñbe Al Kuruñ gwahade goyen doloñ irde mere irde hañ geb, megen garbe albak yara belneñ po hite yey nurde henya Al Kuruñ palap irde kafura irde heñ ga hinayiy. ¹⁸ Asetiy yago megen gar henya mata miñ miñmoñ tej hinhan. Irde mata gobe basañ basañ wañ wañ deñ wor goyen po tej hinhan. Goyenbe bana goñ mat dad siña diriyiy albe Al Kuruñ yey nurde hañ geb, gago palap irde kafura ird-eya ga hinayiy dineñ hime. Fudinde, deñbe heñ heñtiñ miñ miñmonde mat dumulgañ tiyyiy al Al Kuruñbe gol horaya silwa horaya hugineñ hitek moñ gote tareñde ma dumulgañ tiyyiy. ¹⁹ Gwaha titneñbe Yesu Kristu Al Kuruñyen sipsip al diriy dirneñ ulitiñde merem moñ irde mata buluy miñmoñ gote darim wok irde kamiñ go hende huwarde dumulgañ tiyyiy. Ningebe darimiñ wok irde kamiñ gobe det kuruñ wor po yey nurde hityen. ²⁰ Yesu Kristube nañkinjya megenya ma forok yekeya bikkeñ Al Kuruñ beleñ metey goke basiña iriyiy. Goke tejbe nalu funañ beleñ heñ hi gayenter gayen deñ ge tejbe Yesu go tej kerke megen gar kateñ kawan forok yiriy. ²¹ Ningebe Yesu

hitte matbe Al Kuruñ niñ dufaytiñ tareñ irde hañ. Al Kuruñbe Yesu kamiñde mat isañ hiriñ irde deñem turuñ yañ iriyiy goyen fudinde yey nurde dufaytiñ sañiy irde hañ. Deñbe gwaha mat Al Kuruñ niñ hekkeñ nurdeb kame yey beleñ igiy igiy diriyey goke doyañ heñ hañ.

²² Be, deñbe Al Kuruñyen mere fudinde po gama irde dindikeñ Al Kuruñ diliñde wukkek irde hanyen geb, bitiyde mat fudinde wor po kadtij ge amañey nurd yuntek hañ. Ningebe bitiyde mat wor po dindikeñ uliy kadam amañey nurd guney tej hinayiy. ²³ Gobe Al Kuruñyen mere gwahader hitiy hubu ma hiyyey gote tareñde deñ goyen yingeyde diliñde sopte kawan heñ al gergeñ hitiy yara hañ geb, gago dineñ hime. Al Kuruñyen mere gobe biñge muykeñ yara, goyenpoga bida heñ buluy hetek moñ, hugineñ hitek gore deñ bana metey tikeb gogo Al Kuruñ diliñde al gergeñ hamiñ. ²⁴ Be, gwahade hamiñ goke Al Kuruñyen asañdebe gahade katiñ hi:

“Megen niñ mar kuruñ gabe gunguwi algup nen hanyen yara.

Irde deñem turuñ yañ gobe det fugala wok yey kateñ hanyen go gwahade tej hanyen.

²⁵ Gega Doyañ Al Kuruñyen merebe hugineñ gwahader hiyen,” yitiy hi. *Aisaia 40:6-8*

Be, Al Kuruñyen mere gobe Yesu niñ yitiy mere igiy neñ beleñ deñ hitte tagalde hinhet go goyen.

2

¹ Ningebe dufay buluy kurayen kurayenya usi mereya gobe tumuñ yubul po tinayiy. Mata igiñbe hende hendem po ma tej hinayiy, kadtij igiy mat hike yeneñbe daniñ neñ gwahade moñ yey bearar ma tej hinayiy. Irde mere buluy mat kurayen kurayen ma tej hinayiy. ² Diriy besare niñ beleñ mamu niñ nurde hanyen gwahade goyen po, hugineñ Al Kuruñyen mere nurtek po dirde hiyey. Gogab mata gwahade tejbe tareñ heñ Al Kuruñ beleñ dumulgañ titiy bana goñ po heñbe Yesu gama ird ird matare parguwak yara henayiy. ³ Deñbe Doyañ Al Kuruñbe igiy wor po goyen dindikeñ keneñ bebak titiy hañ geb, mata gwahade tej hinayiy.

Yesube huginej hej hej Hora

⁴ Be, Yesu Kristube gwahader hitin Hora geb, dufaymin hoyaj hoyaj ma irde huginej sanij dirde hiyen. Yenbe al belej igin ma nurd unejbe pel iramin gega, Al Kuruj belej tenbe metej igin wor po unyinj. Dej wor yej hitte wanbe ⁵ yej yara huginej hitek hora hitinyen haj. Irkeb Holi Spirityen tarejde Al Kuruj belej gabu dirde yingej hitek ya irde hi. Irdeb Al Kuruj doloj ird ird mata doyaj mar wukke wor po dirkeb Holi Spirityen tarejde dindikerj Al Kuruj galak irke amaj hetek det yara hej galak irkeb Al Kuruj belej amajej nurde hi. Gwaha tej hanjen gobe Yesu Kristu belej faranj durde hikej gwaha tej hanjen. ⁶ Goke tenbe Al Kurujyen asanjde gahade katij hi: "Ga nurnaj.

Ne belej Saion* bana goj hora kura kerej. Hora gobe tola kahalte nin yara, bikkej basija irde delner igin wor po irmirinj.

Ningeb al kura yej ge hekkej nuryenbe epte ma memya hetek hinayinj," yitij hi. *Aisaia 28:16; Efesus 2:20*

⁷ Ningeb dej hora goke dufaytin sanij irtin marbe hora goyen igin wor po yej kenej haj. Goyenpoga yej ge dufaymin tarej ma irde haj marbe igin yej ma kenej haj. Goke Al Kurujyen asanjde gahade katij hi: "Ya yird yird mar belej igin moj yej nurde pel iramin hora goyen al hoyaj belej tej go hende ya tarej wor po iryinj," yitij hi. *Tikij 118:22*

⁸ Irde, "Hora kura al belej kukuhuk yurde yakten gasa yiryenj.

Hora kuruj kura gore yirke al yakten gasa yiryenj," yitij hi. *Aisaia 8:14-15* Ningeb yitij gwahade po mel gobe Yesuyen mere ma gama irdeb gogo yakten gasa yirde hiyen. Mel go gwaha tej hanjen gobe Al Kuruj belej gwahade po tej hinayinj yej bikkej dufay kiryinj goyen po gama irde hanjen.

⁹ Goyenpoga denbe Al Kuruj belej basija diryinj. Doyaj Al Kurujyen mere po gama irde Al Kuruj doloj ird ird mata doyaj mar pris denjem yaj wor po hitin haj. Irde Al

Kuruj dilinde wukke hitin haj. Gobe Al Kuruj belej mata bulunjen kidoma bana mat hoy dirde dadeb matamin huli yara wukke wor po goyen bana diryinj mata turuj yaj goke tagalnayinj yenbe gogo basija diryinj. ¹⁰ Bikkenbe dej goyen yende alya bereya ma hinhan. Gega gayenterbe yende alya bereya hitin haj. Bikkenbe Al Kurujyen buninej dufay bana ma hinhan gega, gayenterbe Al Kurujyen buninej dufay bana haj.

¹¹ Be, kadne yago, denbe megen garbe al min hoyaj naja hoyajde mat watij yara haj. Ningeb gago sanij po mere dirde hime: mata buluj titek dufay bulujbe mata igin titek dufaytin goya huginej arde haryen geb, dufay buluj gobe pel po irde hinayinj. ¹² Irde dej haj naja bana goj Al Kuruj ma nurde unej haj mar dilinde mata igin po tej hinayinj. Gogab matatin igin goyen yenejbe kuj kuj kame nalu funanjde Al Kuruj wakeb dej ge tej Al Kuruj denjem turuj yaj irnayinj. Hanjapyabe matatin goke kenjela bebak ma tenbe, "Mata buluj tej haj," dinen merem yaj dirde hinayinj gega, kamebe bebak tinayinj.

Yesuyen alya bereyat mata igin

¹³ Be, Doyaj Al Kurujtin ge tenbe haj bana goj nin doyaj mar yirtin kuruj gote mere nurde hinayinj. Irde naja kuruj doyaj irde hiyen al denjem yaj wor po gote mere nurde hinayinj. ¹⁴ Irde gote metej mar denjem yaj gote mere wor nurde gama irde hinayinj. Go mar gobe mata buluj tej haj mar gote murungem buluj yunerj hinayinj, irde mata igin tej hinayinj marbe igin igin yirde hinayinj yej doyaj alminj belej hulyaj yiryinj geb, mereminj nurde hinayinj. ¹⁵ Al Kurujyen dufaybe al kura dufayminj kukuwamnej mar belej matatin igin goyen yenejbe kenjela ma nurde mali mere tej hanjen mata goyen bada po henayinj yej nurde hi geb, gago doyaj martinde mere nurde hinayinj dinen hime. ¹⁶ Denbe Al Kurujyen dirnej wenj geb, dufaytinde dahade kura nurdeb igin ala tej hinayinj. Gega, "Nerjbe igin ala titek," yej nurdeb mata buluj wor igin ala titek yej ma nurde hinayinj. Gwaha titjenbe Al Kurujyen yufukde po hej mereminj po

* 2:6: Denjem kurabe Yerusalem taun.

gama irde hanjen mar henayin. ¹⁷ Irde al hoyan tumnan palap yirde hinayin. Kadtin Yesuyen alya bereya nin amanej nurd yuner hinayin. Al Kurun palap irde kafura irde hinayin. Irde nanja kurun gate doyan al, gabmanyen doyan al kurun palap irde hinayin.

¹⁸ Be, dejen meten marbe doyan martin yufuk bana hejen palap yirde hinayin. Doyan martin kurabe igin igin dirde dejen ge nurde hanjen, munajen kurabe bulun bulun dirde hanjen goyenbe tumnanjen palap yirde hinayin. ¹⁹ Fudinde, dejen belegen Al Kurun nin dufay hejen mata ten hike goke doyan martin belegen bulun bulun dirke kanduk bana hinayinbe dejen belegen tetek kanduk mojen gega, kanduk go ten hinayin geb, Al Kurun belegen goke guram dirde tarejen diryen. ²⁰ Gega mata bulun ten hike goke bulun bulun dirke kanduk bana hinayinbe Al Kurun belegen igin gote murungem dunyen? Huhu wor po! Gobe kanduk bana hitek po hinayin. Goyenpoga mata huwak ten henya kanduk yenen hinayin gega, mukku ma ten goya goya tarejen hejen hinayinbe Al Kurun belegen goke ten guram dirde sanjen diryen.

²¹ Be, Yesu Kristu wor dejen ge ten ulin misin katin goyen dejen wor matamin gama irde igin kanduk bana hinayin yenbe gogo mata goyen dikala diryin. Ningen dejen goyen mata igin ten henya kanduk bana hejen hejen gobe Al Kurun belegen goke hoy diryin geb, gogo kanduk bana hanjen.

²² Fudinde, yenbe mata bulun kura ma titin, irde mohonjen mat usi ma ten hinhin.

Aisaia 53:9

²³ Yesu Kristu bulun bulun iramin mar belegen nanyan bulun wor po iramin gega, wol ma hirin. Irde bulun bulun irke kanduk kinyin gega, kame wol hejen bulun gwaha gwaha direjen ma yinyin. Gwaha titjenbe mata iginya bulunya huwak mat yinen yinen al Al Kurun haninjen po kandukmin goyen kiryin. ²⁴ Yenbe nende mata bulun halde pasi ire yenbe yingen ulinjen mata bulun goyen yaden kuruse hende kamyin. Go tiyyin gobe nen gayen mata bulun goyen yubul po ten mata huwak po ten hinayin yenbe gogo tiyyin. Dejenbe ulinjen dagim yan irtinjen gor matbe sope dirke igin haminyen han. ²⁵ Fudinde, bikken dejenbe sipsip kura doyan al minmojen, gor kura kurun hite yen ma

nurde kurun hitin yara kukuwamnen hinhan. Gega gayenterbe Sipsip Doyan Altin hitte mulgan hitinyen han. Dejen goyen kenkela doyan dird dird albe yen gogo po.

3

Ire unya igin hejen hejen mata

¹ Be, Yesu Kristu belegen mata tiyyin gwahade po, dejen bere almetin minyanbe almetin yagot yufukde po hinayin. Gogab bere kura un goyen Al Kurunjen mere ma nurtin goreb bere gote mata igin go kenenbe Al Kurun hitte wayyen. ² Dejen bere belegen mata wukke ten palap yirte mata po ten hinayinbe almetin yagot matatin go yenenbe Al Kurun hitte wanayin. ³ Dejen goyen ultin umja sinare nin ten hinayin gore ma bulaknen diryen. Tonanjen umja yirde kalyaya kalyuya damum hende wor po gore umja ten amil manjen damum hende wor po hor yirde hinayin gore epte ma bulaknen dirnayin. ⁴ Gwahade yarab bulak matatinjen bitin bana mat forok yiyyen. Gobe bitin kamke bekkenjen mere ten, balmi hejen hejen mata go goyen. Mata gwahade gobe huhu ma henayin, irde Al Kurun belegen det kurun wor po yen yenen hiyen. ⁵ Bikken bere kura Al Kurun dilinjen wukke hinhan berebe Al Kurun belegen igin igin yirte goke doyan henya Al Kurun dilinjen mata igin hoyan yenenmin igin mun goyen ten hinhan. Bere buda gobe un yagot yufukde po hejen meremin gama irde hinhan. ⁶ Bere gobe Abraham berem Sara mata ten hinhin gwahade ten hinhan. Sarabe un Abrahamjen mere gama irde un goyen doyan alne inen hinhin. Ningen dejen belegen mata huwak po ten kanduk kenen kenen nin kafura ma hejen hinayinbe dejenbe Sara wirin yago hejen hinayin.

⁷ Be, dejen al bertin yan wor gwahade goyen po, bertin yagoya hejen hejen beljen iginbe gogo yen nurdeya ga hinayin. Irde bertin yagobe tarejen wor po mojen yen nurdeya ga doyan yirde hinayin. Al Kurunbe dejen alya bertinya tumnan bunijen dirde igin igin dirde yenya huginen hejen hejen goyen damum mojen dulin duntek han geb, bertin yago palap yirde hinayin. Mongo bertin yagoya igin ma hinayinbe Al Kurunya mere ten ten matatin goyen pet ten duner hiyen.

Al hoyay igij igij yirde hinayij

⁸ Be, mere dirhem kuruj gate miñbe gahade: denbe dindikerj ulij awalikde hinayij, kadam bunijerj gird tej hinayij. Irde den hañ bana goyen kamay itinjyat mata tej kadam amañerj nurd gunerj tej hinayij. Irde kadam igij igij gird tejbe nerj harhet harhet mata ma tej hinayij. ⁹ Irde al kura buluj dirke goyen wol heñ buluj yird yird nij ma nurde hinayij. Nanyarj dirke wolmijerj nanyarj ma yirde hinayij. Gwaha titñerjbe Al Kurujyen tarende guram yirde sañij yirde hinayij. Denbe Al Kuruj belej gwaha tej hinayij yerj hoy dirijij geb, gwaha tej hinayij. Gogab kame Al Kuruj belej guram dirde tareñ diryerj. ¹⁰ Goke tejbe Al Kurujyen asañde gahade katij hi:

“Al kura keperd keperdne igij hewoñ, irde heñ heñ nalune wor igij ala po himewoñ yerj nurde hi kenem mere buluj ma tej hijerj.

Irde usi mere ma tej hijerj.

¹¹ Yenbe mata buluj yubul tejbe mata igij po tej hijerj.

Irde biñ kamke al hoyanja awalikde heñ heñ beljerj nij nankenerj mata goyen tej tej nij kurut wor po yerj hijerj.

¹² Gobe Doyarj Al Kuruj belej al huwak po doyarj yirde hijen,

irde gusurajmij palña irde wol heñ hijen geb, gago dinerj hime.

Gega Doyarj Al Kurujbe mata buluj tej hañ mar goyen asogo yirde hijen,” yitij hi. *Tikij 34:12-16*

¹³ Be, den belej mata igij tej tej nij kurut yerj hinayijbe ganuj al belej buluj diryerj? Hubu wor po! ¹⁴ Goyenbe den belej mata huwak tej hike al kura belej buluj dirnayij gobe Al Kuruj belej guram dirde tareñ dird dird niñgeb, gogo forok yihij yerj nurde hinayij. Niñgeb al belej buluj dird dird nij kafura ma heñ hinayij, irde kandukñerj ma nurde hinayij. ¹⁵ Irde bitijnde mat wor po Yesu Kristube Doyarj Al Kuruj yerj palap irde hinayij. Irde kame Al Kuruj belej igij diryerj goke den belej doyarj heñ hanjen goyen goke al belej daniñ gwaha tej hañ dinerj gusuraj dirkeb mij momoñ yird yird nij hugijerj gitik tej ga hinayij. Irde wol heñ momoñ

yirde heñyabe bekenñde igij mat mere yirde palap dirtek mata mat mere yirde hinayij. ¹⁶ Irde Al Kuruj dilijnde bitij wukke wor po irde hinayij. Gogab Yesu Kristuya heñ meten igij tej hinayij goke buluj mat tagal dunerj hinayij mar belej matatij yenñbe mere buluj mat dirde hinayij goke memya henayij. ¹⁷ Niñgeb mata igij tej kanduk yenerj hinayij gobe Al Kurujyen dufay kenem igij. Gega mata buluj tej gote kanduk bana hinayij gobe igij moñ. ¹⁸ Gobe Yesu Kristu wor mata bulujniniñ ge tej wawuj uñkureñde po kamiñ geb gago dinerj hime. Yerj al huwak belej nerj al huwak moñ gayen gake tej kamiñ gobe den goyen Al Kuruj hitte dukerj yerjbe gogo kamiñ. Yerjbe mayke kamiñ gega, toneñbe ma kamiñ. ¹⁹ Irdeb al kamtij toneñ koya bana hanjen gasuñde gor kuñ Al Kurujyen mere tagalyij. ²⁰ Al kamtij toneñ koya bana hañ gobe bikkerj wor po Noa hinhin goyenter hinhan mar gote toneñ. Mel gobe mata buluj yubul tej tej ge Al Kuruj belej ulyañde po doyarj heñya piñerj ma nurde hinhin. Noa belej hakwa kuruj irde hikeya doyarj heñ hinhin gega, mel gobe meremij gama ma irde hinhan. Niñgeb hakwa go pasi irkeb megerj ga fe ala kuruj heke al tumñarj kamamij. Goyenbe fe go hende hakwa bana hinhan albe 8 go muñ po gab ma kamamij. ²¹ Be, fe ala hirij gobe gayenter fe baptais tej hanjen gote tunarj. Niñgeb fe baptais tamiñde gor matbe dumulgarj tiyyijyen hañ. Baptais tamiñ gobe duliñ ultij sope ird ird nij ma tamiñ. Go tamiñ gobe Al Kuruj dilijnde bininiñde wukke po hitek yerj Al Kuruj hitte biña tiyamijbe gogo. Niñgeb bitijnde wukke po hinayij yerjbe gogo Al Kuruj belej Yesu Kristu kamiñde mat isañ hirij. ²² Yesu Kristu gobe kamiñde mat huwarde Al Kurujyen gasuñde hurkurij. Irde al denjem yarj wor po heñ Al Kuruj haniñ yase belej mat hi. Irkeb Al Kurujyen mijonyya det banare niñya kawan niñya sañij miñyarj kurayen kurayen goyen yende yufukde po hañ.

4

Mata bulujbe yubul po titek

¹ Niñgeb Yesu Kristu belej ulij misij kateñ kanduk kinyij gwahade po, den

manaj tarenj po hej mataminj gama irtek dufay goyen kerde hinayinj. Gobe al kura ulinj misinj katyenbe mata buluj titek dufay ma forok yiyyej geb gago dinen hime. ²Ningeb gayenter mat megen gar hejyabe Al Kurunjen dufay po gama irde hinayinj. Megen nij dufay buluj gama ma irde hinayinj. ³Dejbe bikkenj Al Kurun ma nurd uner hitij mar belej tej hanjen mata goyen ulyande po tej hinhan. Dejbe mata gahade tej hinhan: leplep mata, ultinde hapek yan nurtek mata, kukuwa fe nen nen nij gabu hej hej mata, irde bana goj fe nene kukuwa hej mata buluj mali mali tej tej mata, irde ungura dolor yird yird mata mormok goyen tej hinhan. ⁴Gega gayenterbe mel gore tej hanj mata goyen gama ma irde hike denerjbe hurkunkat tej kukuwamnej nurde hanjen. Irdeb goke iginj ma nurde ultinde mere buluj kurayen kurayen dirde hanjen. ⁵Goyenpoga kame mel gobe al dilinj gergenj hitinija kamtinija gote mataminj iginja bulunja yinyej al Al Kurun dilinde huwarde gwaha gwaha tej hityen yej tagalnayinj. ⁶Goke tejbe Yesu nij yitij mere iginj gobe al kamtin goyen kamdem mojde momoj yirke nuraminj. Gogab mata buluj bikkenj titinj goke tej ulinjdebe kannayinj gega, Al Kurunbe hi gwahade goyen po tonerjbe yenja huginjer hinayinj.

Holi Spirityen tarenj forok yej yej matabe kejkela tej hinayinj

⁷Be, det kurun gayen hubu hej hej nalube binde hej hi. Ningeb kejkela dufay hejbe ultinde po amanj hetek dufay goyen fole irde hinayinj. Gogab iginj Al Kurun mere irde hinayinj. ⁸Irde mata tej hinayinj kurun gote folek wor pobe kadtinj ge amanej nurd nurd mata gogo geb, mata goyen tej hinayinj. Kadtinj ge amanej nurd yuner hinayinjbe Al Kurun belej mata buluntinj budam goyen iginj halde dunyen. ⁹Irde al dej hitte wanayinj mar goke bulunjer ma nurde yunerjbe gargar yirde hinayinj. ¹⁰Irde al hoyanj faranj yurd yurd nij tej Holi Spirityen sanj kawan forok yej yej mata Al Kurun belej murungem moj dulinj duntinj goyen kejkela tanarde meten tej hinayinj. Irdeb Al Kurun belej buninjer dirde iginj iginj dirde Holi Spirityen tarenj forok yej yej mata kurayen kurayen goyen bitinde

mat fudinde wor po yanarde kejkela meten tej hinayinj. ¹¹Ningeb al kura saba tagal tagal tarenj titinj kenem al gobe Al Kurunjen mere kejkela po tagalde hiyen. Irde al kura al hoyanj faranj yurd yurd sanj titinj kenem al gobe Al Kurun belej unyer tarenj gore po faranj yurde hiyen. Gogab mata tej hinayinj kurun gobe Yesu Kristu hitte mat Al Kurun denjem turunjan yanj hiyyej. Fudinde, yej po ga huginjer denjem turunjan yanj hiyyej, irde tarenjinjbe gwahader hiyen. Fudinde wor po.

Yesuyen alya bereya hejbe kanduk bana hinayinj

¹²Be, kadne yago, dej hitte kanduk kurun forok yeke ultinj misinj katerj hanj goyen goke hurkunkat ma tinayinj. “Kanduk gabe nej hitte forok yetek moj goyen forok yej hanj,” yej goke kukuwamnej ma nurde hinayinj. ¹³Gwaha titnenjbe Yesu Kristu belej kanduk kinyinj goyen nej wor kener hite yej nurdeb goke amanj hej hinayinj. Gogab sanjinjin turunjan yanj wor po goyen kawan forok yiyyej nalureb dej wor amanej wor po nurnayinj. ¹⁴Yesu Kristu nurd uner hanj goke tej al belej manyanj dirkeb goke amanj hej hinayinj. Al Kurunjen Holi Spirit tarenjin turunjan yanj wor po gore dej kanduk kener hanj mar hitte hi geb, amanj hej hinayinj. ¹⁵Munanj al gasa yirke kamde, kawej tej, mata buluj hoyanj kura tej, irde al hoyande meten buluj yirde gote kanduk yennayinjbe iginj moj geb, kejkela hej ga hinayinj. ¹⁶Goyenpoga Yesu Kristu gama irde henja kanduk yener hinayinjbe goke memya ma hej hinayinj. Gwaha titnenjbe Yesuyen alya bereya haminj goke tej Al Kurun turun irde hinayinj. ¹⁷Gobe Al Kurun belej alyen mata gote murungem yuner yuner goyen dirnenj wenj hitte wa forok irtek nalu hihi geb gago dinen hime. Ningeb Al Kurun belej dirnenj wenjde mata gwahade gwahade yiner gote murungem yunerjbe Al Kurunjen mere Yesu nij yitij goyen ma gama irde hanj marte mataminj gote murungembe dahade yunerj? Buluj wor po yunerj! ¹⁸Ningeb goke tejbe Al Kurunjen asanjde gahade katinj hi: “Al huwak yiner hanj mar wor Al Kurunjen bearar goyen fole ird irdbe metenjer.

Munañ Al Kurunñ niñ ma nurde mata bulunñ teñ hañ marbe daha wor wor tinayinñ? Bulunñ wor po geb,” yitiñ. *Mata Iginñ 11:31*

¹⁹Ningeb Al Kurunñyen dufay gama irde kanduk bana hañ marbe heñ heñminñ kurunñ goyen megenya nanñkinya irde det kurunñ gayen yiriyinñ al Al Kurunñyen haninñde po yerde mata iginñ po teñ hinayinñ. Al Kurunñbe biña tiyyinñ goyen po gama irde farañ durde hiyen.

5

Al salanñenya foñenñyat mata

¹ Be, nebe Yesu Kristu ulinñ misinñ katyiyinñ goyen delner kinmirinñ. Irde kame sopte tareñminñ turñunñ yanñ goya wayyenñ nalureb ne wor sanñinñminñ turñunñ yanñ go bana heñ. Ne wor deñ Yesuyen alya bereyat doyanñ mar parguwak gwahade goyen po geb, Yesuyen alya bereyat doyanñ mar parguwak gote mata niñ dinerñ tihim. ² Be, Yesuyen alya bereya Al Kurunñyen sip-sip deñ yufukñinñ bana hañ goyen keñkela doyanñ yirde hinayinñ. Mel goyen doyanñ marte matare farañ yurde hinayinñ. Gwaha teñ heñyabe piñeñ hende ma metey teñ hinayinñ. Wilakñeñ nurdeya farañ yurde hinayinñ. Go teñ hinayinñ gobe Al kurunñ beleñ gwaha teñ hiwoñ yeñ nurde hi matabe gogo. Irde metey go teñ heñyabe hora teñ teñ niñ ma nurdeb dulinñ farañ po yurtek yeñ nurdeya ga metey teñ hinayinñ. ³ Irde deñ yufukñinñ bana hañ mar goyen megen niñ doyanñ mar beleñ kanduk kurunñ al yunerñ hanñyen gwahade ma yirde hinayinñ. Gwaha yirtinñeñbe Al Kurunñyen sipsip gore deneyñ gama dirtek mata iginñ po teñ hinayinñ. ⁴ Irkeb kame sipsip doyanñ marte kurunñminñ Yesu Kristu wañbe meteyñinñ gote murunñgem tareñminñ turñunñ yanñ wor po goyen dunyerñ. Murunñgem gobe go ma hubu hiyyeyñ, gwahader hiyyeyñ.

⁵ Be, gwahade goyen po deñ al foñeñbe al parguwak deñ folek gote mere nurde hinayinñ. Irde deñ tumñanñ neñ nurhet nurhet mata ma teñ kadom palap girde teñ hinayinñ. Gokeb Al Kurunñyen asañde gahade katinñ hi:

* 5:13: Babilon taun gobe Rom taun niñ yitiñ.

“Al Kurunñbe al kura yinñgeñ ge turunñ turunñ teñ hañ mar goyen asogo yirde hiyen.

Gega gwaha ma teñ hañ marbe buninñeñ yirde iginñ iginñ yirde hiyen,” yitiñ. *Mata Iginñ 3:34*

⁶ Ningeb Al Kurunñ beleñ tareñminñde doyanñ dirde hikeya neñ nurhet nurhet ma teñ hinayinñ. Mata gwahade ma teñ hinayinñbe kame nalu kura forok yekeb deñtinñ isañ hiyyeyñ. ⁷ Irde yeñbe keñkela doyanñ dirde hi geb, kandukñinñ kurunñ gobe yeñ haninñde po yerde hinayinñ.

⁸ Be, laion beleñ det yiseñ nen nen niñ nanñkeneñ kunñ hiyen gwahade goyen po, asogotinñ Satan beleñ bulunñ dird dird beleñ niñ huginñeñ nanñkeneñ hiyen. Ningeb ul-tinñde po amañ hetek mata teñ teñ dufay fole irdebe keñkela heñ hinayinñ. ⁹ Kadtinñ hoyañ Yesuyen alya bereya megen gar hike kwa kurunñ goyen wor kanduk deñ yeneñ hanñyen gwahade goyen bana po hañ geb, Yesu niñ dufaytinñ sanñinñ irtinñ go hende sanñinñ po huwarde Ungura Satan goyen asogo irde takira teñ hinayinñ. ¹⁰ Irkeb deñ goyen buninñeñ wor po dirde iginñ iginñ dirde hiyen al Al Kurunñ yinñgeñ kanduk bana mat dade sope dirde tareñ dirkebe sanñinñ henayinñ. Al Kurunñbe Yesu Kristu niñ teñbe tareñminñ turñunñ yanñ gwahader hitinñ bana gonñ hinayinñ yeñ hoy diriyinñ. Goyenbe arañ ma dade sanñinñ diryerñ. Deñ goyen kanduk bana muñ kura hike gab gwaha diryerñ. ¹¹ Ningeb tareñminñbe huginñeñ huginñeñ hiwoñ yeñ nurde hime. Fudinde wor po.

Mere funañ

¹² Be, Sailas beleñ farañ nurke asañ dolfon muñ po gago kayhem. Yeñbe kolne yara wor po, binñde mat fudinde Al Kurunñ niñ metey teñ hiyen. Be, asañ ga kayhem gabe tareñ dire yeñ gago kayhem. Irde asañ kanñ hime gabe Al Kurunñ beleñ fudinde buninñeñ dirde iginñ iginñ dirde hi geb, goyen bebak dire yeñbe gago kanñ hime. Ningeb mere dirhem gayen hende sanñinñ po huwarde hinayinñ.

¹³ Be, Yesuyen alya bereya Babilon* taunde gar hañ mar beleñ deñ ge dufay heñ hañ goyen momonñ yirayinñ ninkeb gago momonñ dirde hime. Al Kurunñ beleñ deñ

basiņa diriyiŋ gwahade po, mel gayen wor basiņa yiryiŋ. Be, Al Kuruŋ diliŋde urne hitiŋ al, Mak wor deŋ ge dufay heŋ hi geb, gago momoŋ dirde hime.

¹⁴ Be, deŋ haŋ bana goyen dindikeŋ uliŋ kadom gargar gird teŋ hinayiŋ. Go mata gobe Al Kuruŋ diliŋde wukkeŋ wor po.

Be, deŋ Yesu Kristuya haŋ marbe tumŋaŋ bitiŋ kamke igiŋ po hiwoŋ yeŋ nurde hime. Gogo po.

2 Pita Pita belej asaj teban kayyij

¹ Be, nebe Saimon Pita, Yesu Kristuyen meterj al, irde mere basarj almirj. Ne belej denj Yesu Kristu niñ dufaytij tarej irtij mar hitte asaj gago karj hime. Yesu Kristu niñ dufaytij tarej irtij harj gobe Al Kururj dilinje igij wor po, neñ wor gwahade po titirij. Dufaytij yej ge sanjij iramij gobe Al Kururjninijya Dumulgarj tej tej Al Yesu Kristuya belej al huwak yird yird tarejde gogo tiyamij.

² Be, Al Kururjya Doyarj Al Kururjninij Yesuya nurd yunerj awalikde hikeb yej belej bunijerj dirde igij igij dirde bitij yisikamke igij wor po hiwoñ yej gusuñarj irde hime.

Al Kururj belej hoy diriyij go po gama irde hinayij

³ Be, Al Kururjbe tarejmij kururj wor po geb, neñ gayen megen gar henya Al Kururj palap irtek mata tej tej niñ tej sanjijmij kururj goyen dunyij. Tarejmij dunyij gobe neñ belej yej nurd unerj awalikde hitekeb gogo dunyij. Yejbe tarejmij turñuñ yarj wor po, irde al igij wor po geb gogo hoy diriyij. ⁴ Yejbe gwaha matbe detmij kame dunej yej bikkeñ birja tiyyij goyen dunyij. Gogab go hende tarej hejbe megen niñ dufay al buluj yirtek sanjij bana mat busahardeb Al Kururjbe mata buluj mijmij wukkeñ wor po gwahade goyen po, neñ wor gwahade po hitek.

⁵ Niñgeb goke tejbe Al Kururj niñ dufaytij tarej irde henjyabe mata igij tej hinayij. Irde mata igij tej henjyabe Al Kururj nurd unerjbe yeyja awalik heñ hinayij. ⁶ Irde gwaha tej henjyabe ultinje po amaj hetek dufay fole ird ird matatinj tarej irde hinayij. Irde gwaha tej henjyabe kanduk forok yeke mukku ma tej goya goya sanjij po meterj tej hinayij. Irde gwaha tej henjyabe Al Kururj palap irtek mata tarej po tej hinayij. ⁷ Irde Al Kururj palap irtek mata tarej po tej henjyabe Yesu Kristu nurd unerj kadtij hitij mar wor dadatinja koltinja igij igij yirtij yara yirde yej ge amañerj nurd yunerj hinayij. ⁸ Mata gwahade gobe denj belej

titek mata. Niñgeb mata gwahade goyen denj hitte kururj po hiyenbe mata gore fararj durkeb Doyarj Al Kururjninij Yesu Kristu nurd unerj yeyja awalikde heñ heñ goyen meterj ma diryen, irde gote iginerj minyarj henayij. ⁹ Goyenpoga al kura mata igij goyen ma tej harj mar gobe kamemij ge ma nurdeb gogo tej harj. Irde dilij titmij yara Al Kururjnen mere bebak ma tejbe mata bulujmij bikkek Al Kururj belej halde yunerj pasi hirij goyen birj sir yekeb gogo mata igij goyen ma tej harj.

¹⁰ Niñgeb, kadne yago, Al Kururj belej basija dirde hoy diriyij goyen mij mijmij hiyyerkek geb, hoy dirtij bana kenkela heñ heñ niñ kurut wor po yej hinayij. Gwaha tej hinayijbe go ma katnayij. ¹¹ Irde Dumulgarj tej tej Al Yesu Kristu, Doyarj Al Kururjninij belej alya bereyamij hugijerj doyarj yird yird bana goñ hurkukeb gargar wor po diryen.

¹² Niñgeb mehenje saba dirhem goyen hugijerj momoj dirde himeke bitij bak yej hiyerj. Denje saba goyen nurde harj, irde Al Kururjnen mere fudinde denj bana hi go hende sanjij po huwarde harj goyenbe, hugijerj bebak dirde heñ. ¹³ Nebe himeya gayen saba denj belej nurde ep hitij goyen sopte dinmeke bitij bak yej hiyerj go gab igij yej nurde hime. ¹⁴ Fudinde, nebe heñ ga ma kameñ goyen Doyarj Al Kururjninij Yesu Kristu belej kenkelak po momoj niruj geb gago dinej hime. ¹⁵ Niñgeb ne kamde dubul tiyeyja goyenbe daha wor saba dirde hime kururj gayen bitij sir ma yeke hugijerj nurde hiwoñ yejbe kurut wor po yej heñ.

Yesu Kristuyen tarej turñuñ yarj wor po kintirij

¹⁶ Be, neñ belej Doyarj Al Kururjninij Yesu Kristuyen tarejmijya mulgarj heñ warj warja goyen goke momoj dirtirinyabe usi bararj kura al nurde fudinde yej nurtek goyen ma momoj dirtirij. Neñbe sanjijmij kururj goyen dilniniñ biliminde wor po kintirij. ¹⁷ Al Kururjnen tarej turñuñ yarj wor pore mat al melak kura forok yejbe gaha yirij: “Gabe Urne, bubulkurjne wor po. Yej ge amañerj nurde hime,” yirij. Be, Naniñ Al Kururj belej gwaha mat tururj irde denem isaj hirinjya goyenbe neñbe gor hinhet. ¹⁸ Neñbe Al

Kuruḅ beley mata go forok ire yey dugu wukkek iryinde gor Yesu Kristuya tumḅaḅ hitekeya mere goyen naḅkijnde mat forok yeke nindikeḅ wor po nurtirij.

¹⁹ Niḅgeb gor mat neḅbe Al Kuruḅyen mere basan mar porofet beley tagalamij mere goyen fudinde wor po yey nurde hityen. Niḅgeb deḅ wor meremij goyen tareḅ po tanarde hinayij. Meremij gobe hulsu beley kidoma bana melak heḅ agat urde hiyeḅ go gwahade yara, saba damijbe fudinde goyen bebak dirde hiyeḅ. Goyenbe naḅa fay ureḅ teḅ hikeya bayfoḅ waḅ hiyeḅ go gwahade yara, kame Yesu Kristu wayyeḅ goyenterbe deḅ tumḅaḅ bitij bana mat Al Kuruḅbe al gwahade yey keḅkela bebak teḅ wuk wor po yenayij. ²⁰ Goyenbe mere kuruḅ wor po kura momoḅ direrij tihim. Mere gobe gahade: Al Kuruḅyen asanḅde mere basan marmij porofet beley mere tagalamij gobe mere porofet yijḅḅde dufayde kayamij yey ma nurde hinayij. ²¹ Al Kuruḅ beley porofetmij yinke tagalamij gobe alyen dufayde ma tagalamij. Gwaha titreḅbe Al Kuruḅ beley mere yunke gab Holi Spirityen sanijnde basan heḅ tagalamij.

2

Usi porofet

¹ Goyenpoga usi porofet goyen Israel mar bana hinhan. Niḅgeb gwahade goyen po, kame wor deḅ haḅ bana goyen usi saba mar kura forok yenayij yey nurde hime. Usi saba mar gobe al beley sabamij nurde gama yirke Al Kuruḅ beley gwamuḅ yurtek saba goyen balmiḅde po saba dirde hinayij. Irde mata buluḅmij ge teḅ kamtek hinhan goyen Doyaḅ Al Kuruḅ tareḅmij kuruḅ wor po gore mel gote gasuḅ teḅ darim wok irde kamde yumulgaḅ tiyyij goyen wor fudinde yey ma nurde harhok unnayij. Mel gobe mata gwahade teḅbe yijḅḅ Al Kuruḅ beley araneḅ gwamuḅ yurtek bana po kunayij. ² Irkeḅ al budam mel gote matamij memyak goyen gama irde hinayij. Irkeḅ al hoyar beley yeneḅbe mata fudinde teḅ teḅ belheḅ goyen sukal irde hinayij. ³ Usi saba mar gobe horaya deḅem kuruḅ heḅ heḅya niḅ po nurdeb deḅ goyen meremij gama irwoḅ yeyḅbe usi baran yijḅḅ forok yirde momoḅ

dirde hinayij. Goyenbe mel gote mata buluḅ goke bikkeḅ Al Kuruḅ beley merem yaḅ yirde gwamuḅ yureḅ yey dufaymij kiryij gobe hubu ma hirij, hi geb.

⁴ Be, Al Kuruḅbe miyoḅmij beley mata buluḅ tikeḅ yeneḅ wasak ma teḅbe yakira teḅ ulij misij kuruḅ kateḅ kateḅ gasuḅ buluḅ bana yimiyyij. Irkeḅ kidoma kafuram bana goḅ po heḅ Al Kuruḅ beley merem yaḅ yireḅ nalu goke po doyaḅ heḅ haḅ. ⁵ Be, bikkeḅ wor po Noa hinhin goyenter niḅ alya bereya beley Al Kuruḅ palap irtek mata ma teḅ buluḅ teḅ hikeḅ yeneḅ wasak ma teḅbe fe ala kuruḅ forok irde gwamuḅ yuryij. Gega mata huwak niḅ tagalde hinhin al Noaya dirijmijmij 7 goya po yawarkeḅ go ma kamamij. ⁶ Irde Al Kuruḅbe Sodomya Gomoraya taunde niḅ marte mata buluḅ goke merem yaḅ yirde kak beley kumga yirke humga kuḅ pasi hamij. Al Kuruḅbe yey palap irtek mata ma teḅ hinayij marbe buluḅ gwahade po yireḅ yey al yikala yiryij. ⁷ Goyenbe Al Kuruḅyen saba walde hinhan mar goyen kahal bana heḅya go mar gote mata buluḅmij ge kandukreḅ nurde hinhin al kura Lotbe al huwak niḅgeb, Al Kuruḅ beley taun go kumga tiye yeyḅbe Lot goyen teḅ siḅa iryij. ⁸ Al huwak Lot gobe Al Kuruḅyen saba walde hinhan mar kahal bana heḅ matamij go yeneḅ hugijer dufaymijde kandukreḅ wor po nurde hinhin.

⁹ Be, gwahade goyen po, Doyaḅ Al Kuruḅbe yey palap irtek mata teḅ haḅ mar goyen gwaha mat gwaha mat kanduk bana mat yad siḅa yireḅ yey keḅkela nurde hi. Irde mata buluḅ teḅ haḅ mar goyen nalu funanḅde merem yaḅ yird yird goke doyaḅ heḅyabe daha mat mel goyen mata buluḅ gote kanduk bana po yereḅ goyen wor keḅkela nurde hi. ¹⁰ Al Kuruḅ beley go yiryey gobe megen niḅ dufay gama irde ulijde amaḅ hetek mata buluḅ teḅ haḅ marya Al Kuruḅ beley doyaḅ mar yirteḅ gote mere pel irde haḅ marya goyen fudinde wor po gwaha yiryey.

Be, usi saba mar gobe tonar tareḅ, irde neḅ nurhet nurhet teḅ hanyen. Irde det biḅfut miḅyar Al Kuruḅyen gasuḅde niḅ goyen mere buluḅ mat yird yird niḅ muḅ kura ma kafura heḅ hanyen. ¹¹ Doyaḅ Al Kuruḅyen miyoḅbe sanijmij kuruḅ, irde

deŋem yaŋ wor po, usi saba mar gote tareŋ folek gega, Al Kurun dilin mar huwarde det binfut minyaŋ goyen mere bulun mat yirde merem yaŋ ma yirde hanŋen. ¹²Goyenpoga usi saba mar gobe det kura goke keŋkela bebak ma teŋya det goke bulun mat tagalde haŋ. Go mar gobe kulu duwi dufay miŋmon, irde ulinŋe mata po gama irde hanŋen. Irke al beleŋ yad gasa yirke kamtek hanŋen gwahade yara geb, Al Kurun beleŋ gwamun yuryeŋ.

¹³Go mar gobe al hoyan bulun yirtin gote murunŋem goyen teŋ yinŋeŋ bulun henayin. Yeŋbe ulinŋe po aman hetek mata bulun goyen teŋ teŋ niŋ amanŋeŋ nurdeb nanŋahalde al dilin mar kawan po mata go teŋ hanŋen. Mel goreb deŋ gabu irde dula teŋ hanŋende waŋ ulinŋe po aman hetek mata po teŋ hikeb deŋtin bulun heŋ hiyen. ¹⁴Irde bere hoyanya duwan teŋ teŋ niŋ nurde bere niŋ po nanŋeneŋbe mata bulun teŋ teŋ goyen bada ma heŋ hanŋen. Irde Al Kurunŋen mere hende tareŋ wor po ma hitin mar goyen usi yirde hanŋen. Irde hora yad yad niŋ po dufay heŋ hanŋen. Niŋgeb go mar gobe Al Kurunŋen karan bana gon haŋ. ¹⁵Mel gobe mata huwak teŋ teŋ beleŋ tubul teŋbe soŋ heŋ Beor urmin Balamyen mata gama irde haŋ. Balam gobe unŋura dolon yirde meremin basan heŋ al momon yirde hiyen al geb, hora teŋ teŋ niŋ po nurdeb mata bulun teŋ teŋ belheŋ gama iryin. ¹⁶Balambe mata bulun teŋ teŋ beleŋ gama irde kukeb al gote doŋki epte ma mere titek gore al mere titneŋ teŋ yewek gote mata bulun goke ineŋ tiyyin. Irkeb al gobe matamin kukuwamneŋ goyen bada hiriŋ.

¹⁷Usi saba mar gobe fe dilin kura fe miŋmon go gwahade yara. Irde kigarin kateŋ tiya yeŋ kentek gega, meŋe huwarke bur yiyyeŋ go gwahade yara haŋ. Niŋgeb mel gobe al gwaha gwaha dirtek yineŋ biŋa teŋ hanŋen gega, meremin gote igineŋ kura ma forok irde hanŋen. Niŋgeb go mar gobe Al Kurun beleŋ bulun wor po yirke gote murunŋem kanduk kurun kidoma sanin bana po haŋ yara hinayin. ¹⁸Usi saba mar gote merebe miŋ miŋmon, yinŋeŋ turun yird yird mere po teŋ hanŋen. Irde megen niŋ dufay bulun ulinŋe hapek nurtek mata goyen gayamun ga yubul titin mar goyen

sopte bin yade mata bulun goyenter yukun hanŋen. ¹⁹Usi saba mar yinŋeŋbe mata bulun gote yufuk bana po heŋ mata go epte ma yubul titek haŋ gega, gwahade haŋ goyen bana kerdeb al hoyan usi yirdeb, “Neŋbe Al Kurun dirneŋ weŋ geb, megen niŋ matabe bulun mon, igin ala teŋ hitek,” yineŋ hanŋen. Al kura, al kurate yufukde hiyeŋbe al gote meteŋ al hiyyeŋ. Niŋgeb usi saba mar gobe mata bulunŋen yufukde haŋ. ²⁰Fuinde, mel gobe Dumulgan teŋ teŋ Al Yesu Kristu, Doyan Al Kurunŋinin goyen nurd uneŋ awalikde heŋbe megen niŋ mata bulun yubul tiyamin gega, sopte mata bulunŋe kateŋ go bana heŋ go po gama irde hinayinbe bulun wor po henayin. Hanŋapya Yesu Kristu ma nurd uneŋ hinhan goyenter teŋ hinhan mata goyen fole irde mata bulun wor po bana kunayin. ²¹Al gwahade gobe huwak heŋ heŋ mata go ma nuramin manhan Al Kurunŋen mere wukkeŋ goyen nurde gama irde gab harhok unnayin mar beleŋ murunŋem bulun tetek goyen ma tewon. ²²Al gwahade goke saba dirtin gobe fuinde. Saba gobe gahade: “Kulu kura mor yitin goyen sopte nene hi,” irde “Bu kura fe gemde untin goyen sopte wona galun heŋ hi,” yitin hi.

3

Doyan Al Kurun waŋ waŋ nalu

¹Be, kadne yago, asan ga kan hime gabe meheŋde kamirin goyen basan heŋ gago sopte kan hime. Asan meheŋde kamirin goya ga kan hime gayabe dufay igin heŋ hinayin dinmeke bitin bak yiyyeŋ yeŋbe gago kan hime. ²Niŋgeb deŋ goyen bikkeŋ porofet Al Kurunŋen dilinŋe wukkeŋ gore mere tagalamin goya Dumulgan teŋ teŋ Al Yesu Kristu, Doyan Al Kurunŋinin gore mere tareŋ po yitin goyen mere basan marmineŋ aposel beleŋ dinamin goya goke sopte dufay hewon yeŋ nurde hime.

³Niŋgeb mere direŋ tihim gabe det kurun wor po geb, ga wa keŋkela nurde bebak teŋ hinayin. Merebe gahade: nalu funan beleŋ heŋ hikeb deŋ beleŋ Yesu Kristu waŋ waŋ niŋ doyan heŋ haŋ goke hinman faykek dirde hinayin. Mel gobe hinman faykek dirdeb megen niŋ dufay bulun po gama irde hinayin. ⁴Mel go gwaha dirde henyabe, “Yesu beleŋ sopte wayeŋ yeŋ biŋa tiyyin

gobe daha naña forok yiyyer? Hubu wor po. Adoniniñ yago kamamiñde mat wañ wañ gayenter wor hityen gwahade po hite. Hañkapyá wor po det kuruj gayen forok yamiñ gayen wor gwahade po hañ,“ dineañ hinayij. ⁵Goyenbe go mar gobe hañkapyá wor po Al Kuruj beleñ mohoñde po yeke nañkiñ forok yiriñ, irde fe bana mat megeñ forok irde fe beleñ po megeñ milgu iriyij goyen nurd nurd ga pel irde biñ sir yeñ hañ. ⁶Al Kuruj beleñ fe go po teñbe fe ala kuruj irde alya bereya megen hinhan mar goyen gwamuñ yuriñ goyen wor mel gobe biñ sir yeñ hañ. ⁷Al Kurujbe nañkiñya megeñya mohoñde po yeke forok yitiñ gwahade po, mohoñde po yeke nañkiñya megeñya gobe gwahade har. Goyenbe gwahade heñ heñbe nalu funañdeb Al Kuruj beleñ nañkiñya megeñya kumga tiyyer. Al Kuruj palap irtek mata ma teñ hañ mar goyen merem yañ yirde gwamuñ yuriñ nalu goyen forok ma yekeya nañkiñya megeñyabe gwahade po hiriryen.

⁸Goyenpoga, kadne yago, nalu niñ yeñ hime gate miñ niñ momoñ direñ tihim gayen bitij sir ma yiyyer. Merebe gahade: Doyañ Al Kuruj hittebe naña fay uñkureñbe dama 1,000 yeñ keneñ hiyen. Irde dama 1,000 gobe naña fay uñkureñ yeñ keneñ hiyen. ⁹Ningeb al kura beleñ yeñ hañyen gwahade goyen po, Doyañ Al Kuruj beleñ biña tiyyij goyen gote igineñ forok yirtek gobe mosoyñer ma tiyyer. Gega yeñbe al kura buluñde ma kuyer, tumñañ yeñ ge biñ mulgañ heñ mata buluñ yubul tinayij yeñ nurde hi geb, megeñ ga kumga teñ teñ niñ bemel bemel ma teñ hi.

¹⁰Goyenpoga Doyañ Al Kuruj wañ wañ nalu funañ gobe kawé al beleñ nalu goyenter wayer yeñ ma nurde hikeya wañ hañyen go gwahade po wayer. Goyenterbe nañkiñbe migiriñ kuruj wor po teñbe hubu hiyyer. Irde bana goñ hañ det kuruj gobe tumñañ kak beleñ kumga tiyyer. Irke megeñya det kuruj hañ gayen humga kuñ hubu henayij.

¹¹Be, det kuruj gobe gwaha mat hubu henayij geb, deñbe daha tinayij? Deñbe mata huwak Al Kuruj palap irtek mata goyen po teñ hinayij. ¹²Deñbe Al Kuruj beleñ megeñya nañkiñya kumga tiyyer nalu funañ goyen goke doyañ heñya nalu

goyen bindere wer ird ird niñ kurut yeñ heñyabe Al Kuruj palap irtek mata huwak goyen po teñ hinayij. Nalu funañ goyenterbe nañkiñbe humga kuñ pasi hiyyer. Irde bana goñ niñ det tumñañ kak gore yirke fe yara henayij. ¹³Goyenpoga neñbe Al Kuruj beleñ neñ hitte biña tiyyij goyen tareñ po tanarde heñbe nañkiñya megeñya gergerñ wor po forok yiriryen goyen goke doyañ heñ hite. Nañkiñya megeñya gergerñ yiryen gobe Al Kuruj diliñde al huwak henayij mar beleñ hitek gasuñbe gogo.

¹⁴Ningeb, kadne yago, deñ beleñ mata goyen forok yeñ yeñ ge doyañ heñ hañyen geb, mata buluñ ma teñ ulitiñde merem moñ heñ bitij kamke kadtiñya awalikde heñ heñ ge kurut wor po yeñ hinayij. Irke gwaha teñ hinayij goyen yeñ beleñ diniyer. ¹⁵Irde Doyañ Al Kurujniñ beleñ nañkiñya megeñya gwamuñ yurd yurd goke bemel bemel ma teñ hi gobe alya bereya yeñ hitte mulgañ heñ heñ niñ doyañ heñbe gogo teñ hi yeñ nurde hinayij. Ne dineañ hime gabe kadne Pol wor Al Kuruj beleñ dufay wukkeñ unkeñ gogo kañ dunyij. ¹⁶Nalu funañ niñ asañde kañ hiyen kuruj gobe ne beleñ dineañ hime mere miñ uñkureñ goke po katiñ. Goyenbe mere kura asañmiñde hañ gobe bebak teñ teñmiñ meteñer geb, Al Kurujyen mere keñkela ma nurde go hende sañij ma huwarde hañ marbe soñ heñ kukuwam mat nurde hañyen. Mel gobe Al Kurujyen mere hoyañ wor gwahade po soñ heñbe Al Kuruj beleñ buluñ yirtek bana goñ kateñ hañyen.

¹⁷Ningeb, kadne yago, deñbe saba gayen bikkeñ nurde bebak titij hañ geb, keñkela heñ ga hinayij. Gogab Al Kurujyen saba walde hañ mar beleñ epte ma ingogaha dirkeñ tareñ po huwardeñ go ma katnayij. ¹⁸Ningeb Doyañ Al Kuruj beleñ buniñer dirde igij igij dird dird bana heñbe Dumulgañ teñ teñ Al Yesu Kristu nurd uney yeñya awalikde hinayij. Irde go bana po heñ meremiñ gama ird ird matare parguwak yara heñ ga hinayij. Deñembe hañkaya kameya manañ hugiñer turñuñ yañ wor po hiyer! Fudinde wor po.

1 Yon Yon belej hanjkapya asanj gago kayiyij

Mere forok yenjbe Al Kuruj diliŋde al gergen yiryij

¹Be, asanj gabe al kura Al Kurujyen Mere inej hanjyen al goke kayej tihim. Al gobe alya bereya megen hanj kuruj gayen Al Kuruj diliŋde gergen yird yird al. Yenjbe megenya nanjkiya, irde det kuruj gayen forok ma yekeya hinhin. Nejbbe al gore mere tike nurde hinhet, dilniniŋde kenej hinhet. Irde mata tenj hike kenej hinhet, irdeb hanniniŋde wor po sisanj urde nurde hinhet. ²Alya bereya Al Kuruj diliŋde gergen yird yird al goyen Al Kuruj belej tenj kawan irke tumjanj ala kenej hinhet. Irdeb yenj ge tagalde hityen. Yenjbe alya bereya goyen Al kurujya hej hej gote mij al. Al gobe Al Kurujya momjonjde hitij al. Al Kuruj belej dilniniŋde kawan irke kintirij goyen goke gago momoj dirde hite. ³Nejbbe al goyen kenej hinhet, irde meremij nurde hinhet kuruj goyen momoj dirde hite. Gogab derj wor yenj ge dufaytij tarej irkeb nenja tumjanj awalikde hitek. Irdeb denja nenja tumjanj Al Kurujya Urminj Yesu Kristuya irde awalikde hitek. ⁴Ningeb asanj ga karj hite gabe derj wor bebak tenj Yesu niŋ dufaytij sanjij irkeb denja nenja tumjanj amanj hetek yenjbe gago karj hite.

Al Kuruj diliŋde wukkej hej yenja awalikde hitek

⁵Be, saba Yesu belej dirke nurtij goyen gago momoj dirnij tihit. Meremijbe gahade: Al Kurujbe hulsi yara wukkej wor po, mata buluj mijmonj. Mata bulujyen kidoma goyen dirnej muj kura yenj hitte ma hi. ⁶Ningeb nejb gayen Al Kurujya awalikde hite yenj hitek gega, kidoma bana hitek gobe usi tenj hitek, irde Al Kurujyen mere fudinde goyen ma gama irde hitek. ⁷Goyenpoga nejb gayen Al Kuruj hulsi yara wukkej wor po hi gwahade goyen hej mata igij po tenj hitekbe fudinde wor po nejbbe kadniniŋya awalikde po hitek. Irdeb Yesu nejb ge tenj darim wok irde kamijij goke

tenj Al Kuruj belej mata bulujniniŋ halde dunke wukkek wor po hitek.

⁸Be, nejb gayen mata bulujniniŋ mijmonj, nejbbe huwak hite yenj hitek gobe nindikerj usi wor po irde hitek. Gwahade yenj hitek gobe Al Kurujyen mere fudinde goyen bininiŋde ma hikeb gogo gwaha yenj hitek. ⁹Munanj nejb gayen mata bulujniniŋ goke Al Kuruj pohogay irde hitekbe yenj belej halde dunyerj. Irde yenj diliŋde mata huwak moŋ goyen yad sija yirde wukkek diryerj. Yenjbe gwaha tiyerj yirij gobe fudinde wor po gwaha tiyerj, irde mata huwak po tenj hiyen al geb, gogo mata bulujniniŋ halde dunerj wukkek diryerj. ¹⁰Be, Al Kurujbe al gwahade geb, nejb gayen mata buluj ma po tenj hityen yetek gobe Al Kurujbe usi al intek. Gwaha tenj hitekbe meremij goyen epte ma bininiŋde hiyerj.

2

Yesu Kristu belej faraj durde hi

¹Ningeb, dirijne yago, asanj gabe mata buluj ma tenj hinayij yenj gago karj hime. Goyenbe kurare soj hej mata buluj titekbe mata bulujniniŋ halde dunerj dunerj niŋ Adoniniŋ Al Kuruj gusujanj irtek al kura hi. Yenjbe Yesu Kristu, Al Huwak wor po. ²Yenjbe mata bulujniniŋ Al Kuruj belej halde dunwoj yenj nurdeb nejb ge tenj kamijij. Kamijij gobe nejb ge po moŋ, alya bereya kuruj megen ga hike kwa goyen goke mananj kamijij.

Al Kuruj nurd unej hanj marbe meremij gama irde hanj

³Be, nejbbe Al Kuruj belej gwaha gwaha tenj hinayij dintij goyen tenj hitekbe fudinde Al Kuruj nurde unej hite yenj nurde hitek. ⁴Goyenbe al kura belej, “Nebe Al Kuruj kejkela nurde unej hime,” yiyyej gega, mata gwaha gwaha tenj hinayij yitij goyen ma tenj hiyerj al gobe usi al. Al gobe Al Kurujyen mere fudinde goyen binjde ma hiyerj geb, gogo gwaha tenj hiyerj. ⁵Munanj al kura Al Kurujyen mere gama irde hiyerj al gobe fudinde wor po Al Kuruj niŋ amanj nurde hiyerj geb, gogo gwaha tenj hiyerj. Nejbbe mata gwahade tenj hitek gab fudinde Al Kurujya hite yenj bebak tenj hitek. ⁶Ningeb al kura, “Nebe Al Kurujya har,” yiyyej al gobe Yesu belej mata igij tenj hinhin gwahade po tenj hiyerj.

⁷ Be, kadne yago, nebe saba gergerj kura ma kaj dunerj hime. Hanjkapy ne belej saba dirmeke nuramij goyen po sopte kaj dunerj tihim. ⁸ Goyenbe saba gobe hanjka saba direj tihim goya tunjande. Saba gote iginerj fudindebe Yesu belej mata terj hinhin bana gorj mat kawan forok yerj hinhin. Irde matatinjde wor kawan forok yerj hi. Gwaha terj hi gobe kidomare nij mata bulunje hubu herj hikeb hulsire nij mata igirj fudinde goyen bikkerj kawan herj kururj herj hi geb, gogo gwaha terj hi.

⁹ Ninggeb al kura, "Nebe hulsire hime," yerj hi gega, kadam kura goke igirj ma nurde haram irde hi al gobe kidoma bana po hi. ¹⁰ Munarj al kura kadam nij amarerj nurde hi al gobe hulsire hi. Irkeb dufay bulurj kura binde ma hi geb, epte ma sorj herj mata bulunje katyerj. ¹¹ Goyenbe al kura kadam kura goke igirj ma nurde haram irde hi al gobe mata bulurjyen kidoma bana po herj gorj nij mata po terj hi. Al gobe mata bulurjyen kidoma bana hi geb, kidoma gore dilirj pet tike belej ma kenerj kuj hiyerj go gwahade goyen po, mata bulurj po terj hi.

¹² Dej dirirjbe Yesu Kristu belej mata tiyyirj goke terj Al Kururj belej mata bulurjtinj halde duntirj harj geb, gago asarj kaj dunerj hime.

¹³ Dej salanjerjbe Yesu Kristu gwahader hitirj al goyen nurde unerj harj geb, gago asarj kaj dunerj hime.

Dej al forerjbe Satan mata bulunje dukutek al goyen fole irarj geb, gago asarj kaj dunerj hime.

¹⁴ Dej dirirjbe Adoninirj nurd unerj harj geb, gago asarj kaj dunerj hime.

Dej salanjerjbe Al Kururj gwahader hitirj al goyen nurde unerj harj geb, gago asarj kaj dunerj hime.

Dej al forerjbe tarerj po Al Kururj nij hekkerj nurde harj, irde meremirj goyen bitirj bana kerde gama irde harj,

irde Satan mata bulunje dukutek al goyen fole irarj geb, gago asarj kaj dunerj hime.

Megen nij mata goke amarerj ma nurnayirj

¹⁵⁻¹⁶ Ninggeb derjbe megen nij marte mata bulurjya dufay bulurjya kurayen kurayen kururj goke amarerj ma nurde hinayirj. Mata megen nij mar belej terj hanjyen

gobe gahade: ulirjde po amarj hetek belej nij nanjkeney harj, irde det kura kenerj tetek po yerj goke po nurde harj, irde detmirjya matamirjya goke yirjgerj tururj tururj terj harj gobe megen nij marte mata. Mata gwahade terj harj kururj gobe Al Kururj hitte mat ma watirj. Mata gobe megen gar nij po. Ninggeb al kura megen nij marte mata bulurj goke amarerj nurde hi al gobe epte ma binde mat Adoninirj ge amarerj nuryerj geb. ¹⁷ Megen nij marbe hubu henayirj, irde mata bulurj titek dufay go manarj hubu hiyyerj. Goyenbe Al Kururjyen dufay gama irde harj marbe yerjya hugirjgerj hinayirj.

Yesu Kristu asogo irde harj mar nij kerjela henarj ko

¹⁸ Be, dirirjne yago, nalu gayenterbe megerj gayen hubu hetek gobe binde herj hi. Nalu funarj binde hekebe Yesuyen asogo wayerj yeke nurde hanjyen gwahade po, asogomirjbe bikkerj budam forok yarj. Ninggeb go mar goyen yenerjbe nalu funarjbe binde herj hi yerj bebak terj hite. ¹⁹ Mel gobe Yesu gama irhet irhet tikeb nerjya tumjarj hinhet gega, dubul dirarj. Mel gobe nerjya tumjarj hitek moj. Munarj tumjarj hitek manhan nerjya awalikde hiteworj. Goyenbe mel gobe nerj dubul terj kuj Yesu asogo irde harj geb, matamirj goreb, "Nerjbe dende moj," yerj dikala dirde harj.

²⁰ Derjbe Yesu belej Holi Spirit duntirj harj geb, dej tumjarj mere damirjbe Al Kururjyen mere fudinde goyen bebakkerj nurde harj. ²¹ Ninggeb asarj kaj hime gabe mere fudinde goyen ma nurde harj yerj gago asarj kaj dunerj hime? Moj. Derjbe mere fudindebe damirj goyen nurde harj, irde usi merebe saba fudinde goyenter mat ma forok yerj hi yerj nurde hime geb, asarj gago kaj dunerj hime. ²² Ninggeb derjbe usi albe ganurj yerj nurde harj? Usi al gobe, "Yesube Mesaia moj," yerj hi al gogo. Al gwahade gobe Yesu Kristuyen asogo wor po. Al goreb Al Kururjbe Yesu Kristu Nanirj, irde Yesu Kristube Al Kururj Urmirj goyen fudinde yerj ma nurde hi. ²³ Ninggeb al kura Al Kururj Urmirj pel irde harj marbe Nanirj wor pel irde harj. Munarj al kura Al Kururj Urmirj nurd unerj harj marbe Nanirj wor nurd unerj harj. ²⁴ Ninggeb saba hanjkapy dirmeke nuramirj gobe bitirjde

kerde kenkela po gama irde hinayij. Gwaha tej hinayijbe Al Kurunya Urmin Yesuya irde hinayij. ²⁵Irde gwaha tej hanj marbe Al Kurunya huginij hinayij yey Yesu belej binja tiyyij goyen dunyer.

²⁶Be, nebe mata bulunje katnayij yey bitij yawarnij kurut yey hanj mar goke hayhay dire yey asanj gago kanj duney hime. ²⁷Derjbe Yesu belej Holi Spirit dunyer goyen derj bana hi. Ningeb al kura belej epte ma saba dirtek hanj. Holi Spirit yinggen belej damijbe fudinde goyen tumjarj saba dirde hi. Irde sabaminjebe fudinde usi moj geb, Holi Spirit belej dinen hijen gwahade po, Yesu Kristuya po hinayij.

Nenbe Al Kurun dirnen wen

²⁸Be, dirinjne yago, huginij yeynya hinayij. Gogab yey mulgan henj megen gar wan wan nalureb kenenj kenenj nij kafura ma henayij, irde memya ma henayij. ²⁹Derjbe Yesu gob al huwak wor po yey nurde hanj kenem alya bereya Al Kurun dilinde mata huwak tej hanj mar gobe Al Kurun dirnen wen yey nurde hinayij.

3

¹Fudinde wor po, Adoninijbe nenj gayen gake bubulkunje wor po yey nurde duney hijen. Irde gwahade nurde duney hijen gobe kurun wor po geb, dirinjne wen dinen hijen. Fudinde, nenje yende dirnen wen! Goyenbe megen nij mar belej nenjebe Al Kurunjen dirnen wen hitij goyen bebak ma tej hanj. Mel gobe Al Kurun ma nurde unej hanj geb, gogo denenj bebak ma tej hanj. ²Kadne yago, nenjebe Al Kurunjen dirnen wen. Gega gayenterbe kame dahade hetek gobe ma nurde hite. Goyenbe Yesu Kristu wake gab yenjebe dahade hi goyen kentek geb, nenj wor yey yara hetek gobe nurde hite. ³Ningeb al kura kame gwahade hitek yey nurde goke doyanj henj hanj marbe Yesu gobe mata bulun mijmoj wukkej hi gwahade po, mel goyen wor mata bulun ma tej Al Kurun dilinde wukkej po hinayij.

⁴Be, mata bulunjebe Al Kurunjen saba pel ird ird mata. Ningeb al kura mata bulun tiyyen al gobe Al Kurunjen saba pel iryen. ⁵Goyenbe Yesu belej nende mata bulun yad sinja yirenj yey wayyij goyen derjbe nurde hanj gogo. Fudinde, yenjebe mata bulun mijmoj wor po. ⁶Ningeb al kura yeyja

hanj marbe mata bulun tej tebanj ma tej hanjen. Munanj al kura gwaha tej hanj marbe Yesube al gwahade yey bebak ma tej hanj irde yey ma nurde unej hanj mar.

⁷Ningeb, dirinjne yago, al hoyanj belej mata bulunje dukunak geb, kenkela henj ga hinayij. Al kura mata huwak po tej hi al gobe Yesu Kristu al huwak gwahade goyen po, yey wor Al Kurun dilindebe al huwak. ⁸Munanj Satan gobe megenya nanjkinja ma forok yekeya mata bulun mij uryij al geb, al kura mata bulun tej hi al gobe Ungura gote dirij. Al Kurun Urmin megen gar katyij gobe Ungurayen meten bulun goyen isikame yenjebe gogo katyij. ⁹Ningeb al kura Al Kurunjen dirij hitij al gobe Nanijde dari igij goyen minjanj hi geb, mata bulun kuyij kuyij ma tej hijen. Al gobe Al Kurunjen dirij geb, epte ma gwaha tej hijen. ¹⁰Ningeb al kurate mata kenenjebe al gobe Al Kurunjen dirij ma Ungurayen dirij goyen bebak tej hityen. Mata gobe gahade: al kura Al Kurun dilinde mata huwak moj goyen tej hi al gobe Al Kurunjen dirij moj, irde kadam nij amanen ma nurde hi al go wor Al Kurunjen dirij moj.

Kaditij yagoya kadam amanen nurd gunen tej hinayij

¹¹Be, derj belej hanjkapa wor po Yesu gama irde Al Kurunjen mere nuraminj gobe gahade: kadininij yagoya kadam amanen nurde gunen tej hitek. ¹²Ningeb derjbe Kein yara ma henayij. Yenjebe Satan yufuk bana hinhin geb, kulij yende gogo mayke kamyij. Goyenbe da misinje kulij mayke kamyij? Gobe Al Kurun dilinde Keinyen matabe bulun wor po, munanj kulijdebe huwak geb, kulij nij igij ma nurdeb gogo mayke kamyij.

¹³Ningeb, kadne yago, megen nij mar belej igij ma denenj haram dirkeb goke hurkunjat ma tinayij. ¹⁴Nenjebe kadininij yago nij amanen nurd gunen tej hite. Ningeb kamde kamde tarenj goyen fole irde Al Kurunya huginij hitek yey nurde hite. Ningeb al kura kadam nij amanen ma nurde hi al gobe Al Kurunjen dilinde al kamtij hi. ¹⁵Irde al kura kadam nij igij ma nurde haram irde hi al gobe al gasa yirke kamde kamde al yara. Ningeb al gwahade gobe epte ma Al Kurunya huginij hiriryen gobe nurde hanj gogo.

¹⁶Munaj Yesu Kristube neŋ ge teŋ yinŋer ge ma nurde kamiyij. Niŋgeb mata tiyyij goreb kadniniŋ ge amaŋer nurtek belŋer goyen dikala dirde hi. Goke teŋbe neŋ wor kadniniŋ ge amaŋer nurdeb igij yeŋ ge teŋ kamtek. ¹⁷Goyenbe al kura samur miŋyay gore kadom kura det niŋ amu heŋ hi goyen kura kinyeŋ gega, bunijeŋ ma nurde unyeŋbe dahadem, “Nebe Al Kuruj niŋ amaŋer nurde uneŋ hime,” yiyyeŋ? Epte moŋ. ¹⁸Niŋgeb, diriŋne yago, mohoniniŋde mat po kadniniŋ yagoŋ amaŋer nurde yuneŋ hite ma yeŋ hitek. Gwaha titŋeŋbe bininiŋde mat fudinde wor po faraŋ yurde hitek. ¹⁹⁻²⁰Gwaha titekbe neŋbe Al Kurujyen mere fudinde goyen po gama irde hite yeŋ nurtek. Munaj mata kuraj nurde buluŋ titij yeŋ bininiŋde mat goke po kandukŋer nurde hityen gobe dufayniniŋbe wukkeŋ moŋ geb, gogo gwaha teŋ hityen. Gega Al Kurujyen dufaybe nende folek, irde neŋ ge keŋkela wor po nurde hi geb, neŋ beŋer kandukŋer nurtek mata goke beararŋer ma nurde duneŋ hiyen. Niŋgeb Al Kurujya heŋ yeŋya mere teŋ teŋ niŋ kafura ma heŋ hite yago.

²¹Be, kadne yago, Al Kurujbe gwahade po mataniniŋ ge mali ma dineŋ teŋ hiyen. Niŋgeb neŋbe meremiŋ po gama irde mataniniŋ ge kandukŋer ma nurdeb Al Kurujya mere teŋ teŋ niŋ kafura ma heŋ hityen. ²²Irdeb det kuraj nurde gusuŋaj irde hityen kuruj gobe tumŋaj duneŋ hiyen. Neŋbe meremiŋ po gama irde mata kura yeŋ beŋer amaŋer hetek goyen po teŋ hityen geb, gogo det kuraj gusuŋaj irtekeb det gobe tumŋaj duneŋ hiyen. ²³Be, sabamiŋ kuruj gote miŋ wor pobe gahade: Yesu Kristube Al Kuruj Urmiŋ gobe fudinde yeŋ nurtek, irde Yesu beŋer yiriŋ gwahade po, kadniniŋ yagoŋ amaŋer nurd guneŋ teŋ hitek. ²⁴Al kura sabamiŋ goyen gama irde mata teŋ haŋ marbe yeŋya haŋ, irke yeŋ wor mel goya haŋ. Munaj Yesu neŋya hite gobe Holi Spirit Al Kuruj beŋer duntij gore bebak dirkeb nurde hite.

4

Al Kurujyen mere basaj mar falkuk niŋ keŋkela heŋ hinar ko

¹Be, kadne yago, megeŋ gabe Al Kurujyen mere basaj mar porofet falkuk budam wor po haŋ. Niŋgeb al kura waŋ, “Nebe Holi Spirit beŋer mere nunke gago tagalde hime,” yeke bemel ma yeŋ ge hekkeŋ nurnayij. Gwaha titŋeŋbe al go fudinde Holi Spirit beŋer mere irtij ma gwahade moŋ goyen keŋkela keneŋ bebak teŋ hinayij. ²Niŋgeb al gote sababe fudinde Holi Spirit beŋer untij ma uŋgura beŋer untij goyen bebak teŋ teŋ gote belŋeŋbe gahade: al kurat sabareb Yesu Kristube Al Kuruj Urmiŋ gega, al heŋ megeŋ gar hinhin yekeb saba gobe fudinde Al Kuruj beŋer untij yeŋ nurnayij. ³Munaj al kurat sabare Yesu niŋ gwaha mat ma tagalkeb al gote sababe Al Kuruj hitte mat ma watiŋ yeŋ nurnayij. Al gobe Yesu Kristuyen asogom gote saŋiŋde gwaha yeŋ hiyeŋ. Yesu Kristuyen asogom gobe wayyeŋ yeke nurde haŋyen gobe gogo bikkeŋ wayuŋ geb, megeŋ gar hi.

⁴Be, diriŋne yago, deŋbe Al Kurujyen alya bereya. Irdeb Holi Spirit deŋ bana hi gote tareŋbe Satan megeŋ niŋ mar basiŋa yirde Yesu Kristu asogo irde hi gote tareŋ fole irde hi geb, deŋ wor usi porofet goyen fole yirde haŋyen. ⁵Porofet falkuk gobe megeŋ niŋ mar. Niŋgeb megeŋ niŋ marte dufay po gama irde saba tagalde haŋyen. Irkeb megeŋ niŋ marbe fudinde yeŋ nurde haŋyen. ⁶Goyenpoga neŋbe Al Kurujyen alya bereya. Niŋgeb al kura Al Kuruj nurd uneŋ haŋ marbe saba tagalkebeb tumŋaj fudinde yeŋ nurde haŋ. Munaj Al Kuruj ma nurd uneŋ haŋ marbe saba tagalkebeb usi yeŋ nurde haŋ. Niŋgeb mata gwaha tikeb al gobe Satanyen usi mere go miŋyay ma Holi Spirityen mere fudinde go miŋyay goyen yeneŋ bebak teŋ hityen.

Al Kuruj niŋ amaŋer nurde ha kenem al hoyaj niŋ wor amaŋer nurde hayij

⁷Be, kadne yago, neŋ beŋer kadniniŋ ge amaŋer nurd yuneŋ yuneŋ mata gobe Al Kuruj beŋer duntij. Irde al kura kadom niŋ amaŋer nurd yuneŋ haŋ mar gobe Al Kurujyen diriŋer weŋ hitij geb, Al Kuruj nurd uneŋ haŋ. Niŋgeb kadniniŋ ge amaŋer nurd yuneŋ hitek. ⁸Al Kurujbe alya bereya amaŋer nurd yuneŋ yuneŋ gote miŋ al. Niŋgeb al kura kadom niŋ amaŋer ma nurde yuneŋ haŋ marbe

Al Kuruj ma nurd unej hañ. ⁹ Al Kuruj beleñ alya bereya goyen bubulkujne wor po yeñ nurde yuneñ hiyen gobe gaha mat dikala diriyiñ: yeñbe neñ al megen niñ gayen yenya hugiñeñ hitek yeñbe Urmiñ ujkuereñ muñ goyen neñ gake teñ kamyey go yeñ nurdeb teñ kerke megen gar katyiñ. ¹⁰ Niñgeb neñ beleñ wa Al Kuruj niñ amañeñ nurde untiriñ moñ. Neñ beleñ gwaha irtiñeñbe yeñ beleñ po bubulkujne wor po yeñ nurde duneñbe mata bulujniñ halde dune yeñ Urmiñ teñ kerke megen gar katerñ neñ ge teñ kamyiñ. Niñgeb gwaha diriyiñ gobe al hoyañ niñ amañeñ nurd yuneñ yuneñ mata fudinde wor po. ¹¹ Niñgeb, kadne yago, Al Kuruj beleñ gwaha mat neñ gayen bubulkujne wor po yeñ nurd duneñ hi geb, neñ wor kadniñ ge amañeñ nurd yuneñ hitek. ¹² Al kura Al Kuruj ma kintiñ gega, kadniñ ge amañeñ nurde yuneñ hitekbe Al Kurujbe neñya hitek. Irde yeñ beleñ alya bereya niñ amañeñ nurd yuneñ yuneñ gote igineñbe neñ hitte kuruj wor po forok yiyyeñ.

¹³ Be, Al Kuruj beleñ Holi Spirit duniñ geb, Al Kurujbe neñya hike neñ wor yenya hite goyen Holi Spirit beleñ gab bebak dirde hike nurde hityen. ¹⁴ Irdeb Al Kuruj beleñ Urmiñ goyen alya bereya kuruj gayen Yumulgar teñ teñ Al hewoñ yeñ teñ kerke megen gar katyiñ hinhin goyen dilniñde keneñ hinhet geb goke gago tagalde hite. ¹⁵ Niñgeb al kura Yesube Al Kuruj Urmiñ yeñ nurd unej hañ marbe Al Kurujbe yenya hañ, irke yeñ wor Al Kurujya hañ. ¹⁶ Niñgeb Al Kuruj beleñ neñ gayen bubulkujne wor po yeñ nurde duneñ hi yeñ nurdeb yeñ hitte po tawuñ heñ hityen.

Gwahade niñgeb Al Kurujbe alya bereya amañeñ nurde yuneñ yuneñ mata gote miñ al. Niñgeb al kura kadam niñ amañeñ nurde yuneñ yuneñ mata teñ hi al gobe Al Kurujya har, irke Al Kuruj wor al goya har. ¹⁷ Niñgeb gwaha matbe Al Kuruj beleñ alya bereya niñ amañeñ nurd yuneñ hi mata gote igineñbe neñ beleñ ga kawan forok irde pasi irtek. Gogab Yesu mata igiñ teñ hinhin gwahade po, neñ wor megen gar heñyabe gwaha teñ hitekbe kame yeñ beleñ wañ al igiñya bulujya pota yird yird nalureb merem yañ ma diryeñ.

Irkeb diliñ mar huwarteñ goke kafura ma hetek. ¹⁸ Fudinde, al kura Al Kuruj beleñ bubulkujne wor po yeñ nurd unej hi goyen bebak teñ hiyen al gobe kafura dufay miñmoñ hiyen. Gega al kura Al Kuruj beleñ mata bulujmiñ goke merem yañ yiryey yeñ nurde hiyen al gobe Al Kuruj niñ kafura heñ hiyen. Go teñ hiyen gobe Al Kuruj beleñ bubulkujne wor po yeñ nurde yuneñ hi goyen igiñ wor po buluj kuram moñ goyen keñkela bebak ma teñbe gogo kafura heñ hiyen. ¹⁹ Al Kuruj wa neñ gayen bubulkujne wor po yeñ nurde duntin geb, neñ wor yenya kadniñ yagoya niñ amañeñ nurde yuneñ hite. ²⁰ Munañ al kura, “Nebe Al Kuruj niñ amañeñ nurde unej hime,” yeñ hi gega, kadam niñ amañeñ ma nurde haram irde hi al gobe usi al wor po. Al gobe kadam diliñde yeneñ hi goyen goke amañeñ ma nurde unej hi kenem Al Kuruj epte ma kentek al gobe dahadem amañeñ nurde unej hiyen? Epte moñ. ²¹ Niñgeb Al Kuruj beleñ saba kura ditiñ gobe gahade: al kura beleñ Al Kuruj niñ amañeñ nurd unej hi kenem kadam niñ wor amañeñ nurde unej hiyen.

5

Yesu niñ dufaymiñ sañiñ irde hañ marte mata

¹Be, al kura Yesu Kristube fudinde Mesaia yeñ nurde hi al gobe Al Kurujyen diriñ. Neñ megen niñ albe al kura goke amañeñ nurde hityen kenem urmiñ ge wor amañeñ nurde unej hityen. ² Niñgeb neñbe daha mat Al Kurujyen diriñ weñ goke amañeñ nurde yuneñ hite yeñ nurtek? Gobe Al Kuruj niñ amañeñ nurde unej sabamiñ po gama irde hitek. ³⁻⁴ Fudinde wor po Al Kuruj niñ amañeñ nurde unej hityen kenem sabamiñ goyen keñkela gama irde mata teñ hitek. Al Kurujyen diriñ weñbe megen niñ marte mata buluj goyen igiñ pel irde fole irtek hañ geb, Al Kurujyen saba go gama irtek gobe meteyey moñ. Megen niñ marte mata buluj goyen pel irde fole irde hityen gobe dufayniñ Yesu niñ tareñ irde hite geb, gogo fole irde hityen. ⁵ Goyenbe ganuñ beleñ megen niñ marte mata buluj goyen pel irde fole irde hañ? Al kura Yesube Al Kuruj Urmiñ yeñ dufaymiñ yenge tareñ irde hañ mar gore po

gab megen niŋ marte mata buluŋ fole irde haŋ.

⁶ Be, al kura, “Fe baptais teŋ gab meter tiyeŋ, irde darine wok irde kameŋ,” yeŋ megen gar katyiŋ al gobe Yesu Kristu. Yeŋbe fe baptais po teŋbe meter tiyeŋ yeŋ ma wayyiŋ. Darim wok irde kamde kamde niŋ manan wayyiŋ. Yesu waŋ gwaha tiyyiŋ goke tagalde hi al gobe Holi Spirit. Holi Spiritbe mere fudinde po teŋ hi gore goke tagalde hi. ⁷ Niŋgeb Yesu niŋ keŋkela bebak titek detbe karwo gago: ⁸ Holi Spirit, irde Yon Baptais beleŋ fe baptais iryiŋ goyabe Yesu darim wok irde kamiŋnya gogo. Det karwo gobe al unŋkureŋ Yesu goke po yeŋ haŋ, hoyan niŋ ma yeŋ haŋ. ⁹ Al megen niŋ beleŋ kadom niŋ tagalke fudinde yeŋ nurde hityen. Goyenpoga Al Kurunyen merebe det kurun wor po, al megen niŋde mere folek. Niŋgeb Al Kurun goreb Urmiŋ goke momoŋ dirde hiyen geb, fudinde wor po yeŋ nurde hityen. ¹⁰ Niŋgeb al kura Al Kurun Urmiŋ niŋ dufaymiŋ saŋiŋ irde hi al gobe Al Kurun beleŋ Urmiŋ goke tagaltiŋ gobe fudinde yeŋ nurde hi. Munan al kura Al Kurun niŋ hekkeŋ ma nurde hi al gobe Al Kurun beleŋ Urmiŋ goke tagaltiŋ goyen fudinde yeŋ ma nurde hi geb, Al Kurunbe usi al yeŋ hi. ¹¹ Be, Al Kurun beleŋ Urmiŋ ge tagaltiŋ gobe gahade: Al Kurun beleŋbe yiŋgeŋnya hugiŋeŋ heŋ heŋ goyen dunyiŋ, irde hugiŋeŋ heŋ heŋ gote miŋ albe Urmiŋ. ¹² Niŋgeb al kura Urmiŋnya awalikde haŋ gobe Al Kurunnya hugiŋeŋ heŋ heŋ miŋyaŋ. Munan al kura Al Kurun Urmiŋnya awalikde ma haŋ gobe Al Kurunnya hugiŋeŋ heŋ heŋ goyen miŋmoŋ.

Neŋbe Al Kurunnya hugiŋeŋ heŋ heŋ goyen-niniŋ yaŋ

¹³ Be, nebe deŋ alya bereya Al Kurun Urmiŋ goke dufaytiŋ tareŋ irtiŋ haŋ mar goyen Al Kurunnya hugiŋeŋ heŋ heŋ matabe dende hitiŋ goyen go nurwoŋ yeŋ asaŋ gago kaŋ dunen hime. ¹⁴ Neŋbe Al Kurunyen dufay gama irde det kuran gusuŋaŋ irtekeb gusuŋaŋniniŋ hugiŋeŋ wol heŋ hiyen gobe nurde hite. Niŋgeb gwahade po diryeŋ yeŋ dufayniniŋ tareŋ po kerdeya gusuŋaŋ irde hite gago. ¹⁵ Irde det kuran gusuŋaŋ irtek kurun goyen wol heŋ dunen hi yeŋ nurde hite kenem gusuŋaŋ irtek goyen tumnaŋ yawartek yeŋ nurde hite.

¹⁶⁻¹⁷ Niŋgeb al kura Yesuyen alya bereya kadom kura beleŋ mata buluŋ kura tiyyeŋ gega, mata buluŋ gobe Al Kurun beleŋ igiŋ halde untek keneŋbe kadom goke Al Kurun gusuŋaŋ iryeŋ. Irkeb Al Kurun beleŋ yeŋnya hugiŋeŋ heŋ heŋ goyen go ma goran iryeŋ. Al Kurun diliŋde mata igiŋ moŋ gobe tumnaŋde mata buluŋ ala po. Al Kurunbe mata buluŋ igiŋ halde yunyeŋ gega, mata buluŋ kurabe epte ma halde yunyeŋ. Niŋgeb mata buluŋ kura Al Kurun beleŋ igiŋ halde yuntek mata titiŋ mar goke po Al Kurun gusuŋaŋ irnayeŋ dineŋ hime. Fudinde, mata buluŋ kurabe Al Kurun beleŋ epte ma halde yunyeŋ geb, kame hugiŋeŋ kak alare hinayeŋ. Niŋgeb kadtiŋ kura gwaha teŋ hi al goke Al Kurun gusuŋaŋ ma irnayeŋ dineŋ hime.

¹⁸ Be, Al Kurun Urmiŋbe al kura Al Kurunyen diriŋ hitiŋ mar goyen keŋkela doyaŋ yirde hiyen geb, Satan beleŋ epte ma buluŋ yiryen. Niŋgeb al gwahade gobe mata buluŋ teŋ teban ma teŋ haŋ yeŋ nurde hite. ¹⁹ Irde megen niŋ mar kurun gabe Unŋgurar yufukde haŋ, munan neŋ Al Kurun nurd uneŋ hite marbe Al Kurunyen diriŋeŋ weŋ yeŋ nurde hite. ²⁰ Irde Al Kurun Urmiŋbe neŋ gare Al Kurun nurde uneŋ hinayeŋ yeŋ megen gar waŋ bebak diriŋeŋ goyen wor nurde hite. Niŋgeb Al Kurunbe fudinde yeŋ nurde hite. Fudinde, neŋbe Al Kurunnya hite. Irde Urmiŋ Yesu Kristuya wor hite. Yesube Al Kurun fudinde wor po, irde Al Kurunnya hugiŋeŋ heŋ heŋ gote miŋ al. ²¹ Niŋgeb, diriŋne yago, deŋbe megen niŋ mar beleŋ Al Kurunniniŋ yeŋ det mali dolon yirde hanŋyen goyen yeneŋ bebak teŋbe yilwa yirde hinayeŋ.

2 Yon Yon belej sopte asañ ga kayyinj

¹ Be, Yesuyen alya bereyat doyañ al par-guwak ne gare ge bere salanñenya dirinje wejya Al Kuruj belej basiña dirtinj goke asañ gago kañ hime. Nebe denja Al Kurunyen mere fudinde gama irde hityen geb, goke deñ ge amañej nurde hime. Goyenbe ne po moñ. Al Kurunyen mere fudinde goyen nurde hañ mar gore wor tumñaj deñ ge amañej nurd duneñ hañ. ² Gobe denja neñya tumñaj Al Kurunyen mere fudinde goyen nurde hite irde huginjeñ nurde hitek geb, gogo deñ ge amañej nurde duneñ hite.

³ Neñya denja tumñaj meremij fudinde goyen po gama irde kadininj yago niñ amañej nurd yuneñ hityen. Niñgeb Adoninj Al Kurunya Urmiñ Yesu Kristuya belej buninjeñ dirde iginj iginj dirde bininj yisikamke iginj hitewoñ yeñ gusunaj yirde hime.

Mere fudinde po gama irde hitek

⁴ Be, dirinje yago kura Al Kuruj belej gwaha gwaha teñ hinayinj dintinj gwahade po mataya mereya fudinde goyen po gama irde kuñ hañyen gote mere momoñ nurdeb amañej wor po nurde himyen. ⁵ Niñgeb, bere salanñej, neñbe kadininj ge amañej nurd yuneñ hitek. Ne belej mere gahade kañ hime gabe saba gergerñ niñ ma kañ hime. Saba gabe neñ belej hañkapyä Yesu gama irtirinje mat nurde gayenter wor nurde hite goyen goke po gineneñ hime. ⁶ Irde Al Kuruj niñ fudinde wor po amañej nurd uneñ hitek belñejbe yende saba gama irde mata teñ hitek gogo. Sabamij hañkapyä nuramij gobe kadtinj yago niñ amañej nurde yuneñ hinayinj yitinj go goyen.

⁷ Be, usi mar budam megen gar forok yeñ tukuj hañ. Go mar goreb, “Yesu Kristube megen gar forok yirinje gega, al heñ ma forok yirinje,” yeñ hañyen. Saba gwahade tagalde hañ mar gobe usi mar, irde Yesu Kristuyen asogom. ⁸ Niñgeb mel gore usi dirnak geb, keñkela heñ hinañ ko. Gogab Al Kuruj niñ metej teñ hañyen gote murunjembe soñ ma henayinj. Yeñ belej metenñtinje gote murunjem iginj wor po dunyeñ. ⁹ Al kura Yesu Kristuyen saba go hende yinjenje

dufay buluj manañ goya irde al saba yirde hinayinj marbe Al Kurunya awalikde ma po hinayinj. Munaj al kura sabamij fudinde goyen gama irde kuñ hinayinj marbe Al Kurunya Urmiñya irde tumñaj awalikde hinayinj. ¹⁰ Niñgeb al kura Yesuyen saba moñ saba hoyaj teñ yatinje wañ saba direñ tikeb al goyen yatinje ma yukunayinj. Irde gargar ma po yirnayinj. ¹¹ Munaj kuratinje kura al gwahade goyen gargar iryenbe Al Kuruj belej yeñ wor al gote metej buluj go farañ urde hi yeñ kinyej.

¹² Be, nebe mere budam momoñ dirtek nurde hime gega, asañde ma kayej. Gwahade yarab nigeñ wor wor kuñ denej gab mere dirmewoñ yeñ nurde hime. Gogab tumñaj amaj niñ pultik wor po yetek.

¹³ Be, babake Al Kuruj belej werne yeñ basiña irtinj gote dirñej weñ gore wor ge niñ nurde hañ goyen momoñ irayinj ninañ geb, gago momoñ girde hime. Gogo po.

3 Yon Gaius hitte Yon belej asañ kayyij

¹ Be, kadne Gaius, ne Yesuyen alya bereyat parguwak gare ge niñ asañ gayen kañ gunerj hime. Nebe geya Al Kurunyen mere fudinde goyen gama irde haryen geb, goke ge niñ amañerj nurd gunerj himyen.

² Be, kadne, gebe Al Kurunya awalikde po hej beger wukkek hayij gwahade po, ulger manañ igij po hayij, irde meterj tej hayij kuruj goyen wor igij po hiwoj yerj Al Kuruj gusunaj irde himyen. ³ Yesuyen alya bereya kura waj ge niñ yerj, “Yejbe Al Kurunyen mere fudinde go po kejkela gama irde kuñ hi,” ninke goke amañerj wor po nurde gunmirj. ⁴ Nebe al kura Yesu niñ dufaymirj tarej irde dirirjne yara hitirj gore Al Kurunyen mere fudinde goyen po gama irde mata tej hañ yekeb goke gab amañerj wor po nurde himyen. Det hoyarj niñbe gwahade ma nurde himyen.

⁵ Be, kadne, gebe kadge yago farañ yurde hayen. Irde al go po moñ, al hoyarj kejkela ma nurd yunerj hayen mar manañ farañ yurde hayen. Niñgeb matage gwahade goreb gebe beger mat fudinde wor po Yesu gama irde ha goyen kawan irde hi. ⁶ Mel go kurabe gar waj ge belej mel goke amañerj wor po nurde yuntij goyen gar niñ Yesuyen alya bereya sios gayen momoñ dirañ. Niñgeb al kura ge hitte wajbe gubul tej naña hoyande kuniñ tikeb Al Kuruj belej amañerj nuryerj mat farañ yurde hayij. ⁷ Fudinde, mel gobe Yesu niñ meterj tej tej ge naña hoyande kuñ hañ gega, Yesu ma nurd unerj hañ mar kura belej farañ ma yurde hanjen. Hubu wor po. ⁸ Niñgeb neñ Yesuyen alya bereya belej al meterj gwahade tej kuñ hañ mar goyen gargar yirde farañ yurde hittek. Gogab neñ manañ Al Kurunyen mere fudinde goke meterj tej hite yerj nurtek.

Diotrefesyen mata buluj

⁹ Be, nebe bikkerj derj gor niñ Yesuyen alya bereya goke asañ kañ dunmirij. Goyenbe Diotrefesbe Yesuyen alya bereya gote doyarj al hej hej ge po nurde

hiyen geb, merene nurtek ma irde hiyen. ¹⁰ Niñgeb ne gor kuñ gab yerj belej yiya dirde usi mere fakamde dunerj hiyen goyen kawan po tagalerj. Al gote mata bulujbe go muñ po moñ. Yesuyen alya bereya kadam Al Kuruj niñ meterj tej kuñ hañ mar goyen gargar ma yirde hiyen. Irde kadam kura belej Yesuyen meterj mar goyen gargar yirtek belej wor pet tej hiyen. Irde farañ yurde hañ mar goyen Yesuyen alya bereyat gabure waj waj niñ utarj yirde hiyen.

Demitriusyen mata igij

¹¹ Be, kadne, mata buluj tej hañ mar goyen gama ma yirde hayij. Mata igij tej hañ mar go po gab gama yirde hayij. Al kura mata igij tej hi al gobe Al Kurunyen al, munañ al kura mata buluj tej hi al gobe Al Kuruj ma nurd unerj hi. ¹² Demitriusbe al budam belej turuj irde hanjen. Yejbe Al Kurunyen mere fudinde go po gama irde mata tej hiyen geb, matamirj gore wor yerjbe al igij goyen kawan irde hi. Neñ wor yerj ge igij mat tagalde hityen. Irke ge wor mereniniñ gobe fudinde yerj nurde hayen.

¹³ Be, nebe mere budam momoñ girtek nurde hime gega, asañde ma kayej. ¹⁴ Nebe heñ ga ma kuñ generj. Irde generj gab mere girej yerj nurde hime.

¹⁵ Bege kamke igij hayij. Kadge yago gar hañ ga wor ge niñ nurde hañ. Munañ Yesuyen alya bereya geya hañ goyen ne niñ yerj, “Yej belej derj ge nurde hi,” yerj yurkurenj yurkurenj momoñ yirde yukayij. Gogo po.

Yut Yut belej asañ kayyinj

¹Be, nebe Yems kuliñ Yut, Yesu Kristuyen metej al. Nebe deñ alya bereya Adoniniñ Al Kuruj belej hoy dirde bubulkunje wor po yej nurd dunerj hiyen irde Yesu Kristu belej doyañ dirde hiyen mar goke asañ gago kañ hime.

²Derbe Al Kuruj belej buninej dirde, bitinj yisikamde, bubulkunje wor po yej nurde dunerj hiwoñ yej gusuñanj irde hime.

³Be, kadne yago, hañkapyabe Al Kuruj belej neñ tumñanj dumulgañ tiyyinj goke asañ kañ dunmewoj wor po yej nurde himyen. Goyenbe mere momojtiñ nurdeb mere miñ hoyañ kayej yej nurde gago asañ kañ hime. Mere gobe gahade: Yesu niñ dufay sañinj ird ird gobe Al Kuruj belej alya bereyamij wawuj unjkureñde po yun- yinj. Niñgeb belej hoyañbe hubu wor po. Goke teñbe Yesu niñ dufaytiñ tarej iramiñ goyey sañinj po tanarde hinayinj. Moñgo al hoyañ belej dufaytiñ buluj yirnayinj geb. ⁴Mere ga dinerj hime gabe al kura mar belej balmiñ deñ hitte wañ usi dirde hañyen geb, gago dinerj hime. Mel gobe Al Kuruj palap ma irde hañyen mar. Irdeb, “Al Kuruj belej buninej dirde iginj iginj dirde hi geb, mata bulujbe iginj mali ga teñ hitek,” yej hañyen. Irde Doyañ Al Kurujniniñ Yesu Kristube tareñmiñ kuruj wor po gega, pel irde hañyen. Niñgeb mel gote mata bulujmiñ goke bikkeñ Al Kuruj belej kame merem yañ yirej yirinj.

⁵Be, Doyañ Al Kuruj belej alya bereyamij Israel mar goyey Isip nañare mat hoyañde yukuriñ gega, yukuj hikeyabe al kura dufaymiñ yej ge sañinj ma irkeb gasa yirke kamde pasi hamij goyey deñbe keñkela nurde hañ. Goyenbe goyey goke sopte bebak dirmeke nurnañ yejbe gago dinerj hime. ⁶Irde Al Kurujyey miyoñ buda goyey deñjem karkuwañ yuntinj gega, goke ep yej ma nurde Al Kuruj asogo irkeb gasuñmiñde mat yakira tike tubul teñ hoyañde kwamiñ goke nurnayinj.

Miyoñ gobe Al Kuruj belej sen tareñ epte ma tol yetek gore po fere yirde kidoma buluj wor po bana yirtiñ hañ.* Goñ po heñ kame merem yañ yird yird Nalu Kuruj goke doyañ heñ hañ. ⁷Sodomya Gomoraya taunde niñ marya taun biñyañ goyañ niñ marya wor mata buluj gwahade goyey po tiyamij. Go mar gobe leplep mata teñ hinhan, irde alya bereya ferd ferd mata kura Al Kuruj belej bisam yirtiñ goyey mali mali teñ hinhan. Irkeb mata bulujmiñ gote murungem buluj kuruj wor po goyey al belej go keneñ kafura heñbe gwaha ma teñ hinayinj yej Al Kuruj belej kak huginej hiyen gore kumga yirinj.

⁸Niñgeb deñ hitte balmiñ wayañ mar goyey wor mata gwahade go teñ hañyen. Go mar gobe mata buluj teñ teñ niñ po mitemitem nurde go po gama irde yinjeñ goyey po Al Kuruj diliñde tikiñ buluj wor po yirde hañyen. Irde Al Kurujyey mere pel irde miyoñmiñ wor mere buluj mat yirde hañyen. ⁹Goyenbe Al Kurujyey miyoñ gote kurujmiñ Maikel wor Satan mere buluj mat kura ma iryinj. Yejbe Mose hakwam ganuj belej tiyyej yej Satanya kadom mohojde tiyaryumya goyey Satan go mere buluj mat kura ma iryinj. Gwaha irtijeñbe, “Mere buluj taha kuruj gakebe Doyañ Al Kuruj belej gab ginej tiyyej,” inyinj. ¹⁰Goyenpoga go mar gobe det kura miñ keñkela bebak ma teñ heñyabe mere buluj mat teñ hañyen. Yejbe dapña belej mata teñ hañyen yara, keñkela ma dufay heñ mali uliñde po amañ hetek mata go po gama irde hañyen. Mel gobe gwaha teñ heñbe yinjeñ buluj wor po yirde hañyen. ¹¹Niñgeb goke buninej wor po nurd yunerj hime. Go mar gobe Kein belej mata buluj tiyyinj goyey po gama irde hañyen. Irde Balam belej hora niñ teñ mata buluj tiyyinj gwahade goyey po teñ hañyen. Irde Kora belej Al Kuruj asogo irde kanduk kinyinj gwahade po, mel go wor Al Kuruj asogo irde hañyen geb, kanduk kuruj kennayinj.

¹²Go mar gobe mata buluj tihit yej me- myak ma nurde Yesu kamiñ goke bebak teñ teñ ge dula teñ hañyende gor mali wañ keperde biñge nene hañyen. Niñgeb mel

* 1:6 Senya kidomaya yitij gobe megen gake yitij. Miyoñ yago gobe Al Kurujyey gasuñde mat yakira tike megen katamiñ. Megenbe Al Kurujyey gasuñ yara moñ, mata bulujbe makin hi. Goke teñbe megen gayen ‘kidoma’ yitij gogo.

gore dula mata gote miñ goyen buluñ irde hanñyen. Mel gobe yingey ge po nurde hanñyen. Matamiñbe kigariñkiñ kura meñe beleñ tawayeyñ gega kigariñ ma katyey go gwahade goyen po, matamiñbe iginer miñmoñ. Yeñbe he iginer hetek nalure iginer ma hiyyey, irde he go wasey temeyke kamtiñ hiyyey go gwahade goyen po, Al Kuruy diliñde hugiñey ge kamtiñ hinayiñ. ¹³Yeñbe makañ duba huwarke dadilo kawan forok yey hanñyen yara mata buluñmiñ me-myak goyen bana ma kuñbe kawan forok yirde hanñyen. Go mar gobe dinambe kura huñhilok yineñ hanñyen gore belñey wor po goyen tubul teñ beleñ hoyañde kunayiñ go gwahade goyen, dufaymiñ keñkela ma kipirtiñ hanñyen. Niñgeb gwahade mar gokeb Al Kuruy beleñ gasuñ buluñ kidoma wor po goyen bana yermeke goñ hugiñey hinayiñ yey gitik irtiy hi.

¹⁴Be, bikkeñ Adam hitte mat wañ wañ asi basañmiñ 7 Enok beleñ al gwahade forok yetek goke teñ gaha yiriñ: “Doyañ Al Kuruy beleñ miyoñmiñ yago budam wor po goya wañ hi go kennañ. ¹⁵Yeñbe wañ megen niñ alya bereya kuruy gayen igiñ ma buluñ yineñ pota yiryey. Irdeb Al Kuruy palap ma irde hañ mar gore asogo irde mata buluñ titiñ kuruy goyen goke merem yañ yirde gote muruñgem buluñ wor po yun-yeñ. Irdeb Al Kuruy asogo irde mere buluñ buluñ irde hitiñ kuruy goyen goke merem yañ yirde gote muruñgem buluñ wor po yunyeñ,” yiriñ. ¹⁶Go mar gobe Al Kuruyey metey goke bearar teñbe ug po ñagak yey hanñyen. Mel gobe yingey ge po turuñ turuñ teñ hanñyen, irde yingey ge po nurde al hoyañ usi yirde biñ yade hanñyen.

Dufaytiñ Yesu niñ sañiñ irde heñ heñ mata

¹⁷Be, kadne yago, deñbe hañkapyä Yesu Kristuyen mere basañ mar aposel beleñ mata kame forok yenayiñ goke dinamiy goyen bitiñ sir ma yiyyey. ¹⁸Aposel beleñ gaha dinamiy: “Nalu funañ binde heñ hikebe tatuwañ dirde hinmañ dirde, dufay buluñ Al Kuruy beleñ igiñ ma nurde hiyyey go po gama irde mata teñ hitek mar forok yenayiñ,” yamiñ. ¹⁹Al gwahade goreb dindikeñ uliñ kadam buluñ nurd guney teñ hinayiñ yey deñ bana bipti forok irde hanñyen. Mel gobe Holi Spiritiya ma hañ geb,

uliñde amañ heñ heñde niñ mata buluñ po gama irde hanñyen.

²⁰Goyenbe, kadne yago, deñbe Yesu niñ dufaytiñ tareñ iramiñ go hende heñ heñtiñ igiñ wor po irde hinayiñ. Irde Holi Spiritiya heñ Al Kuruy gusuñañ irde hinayiñ. ²¹Irde Doyañ Al Kuruy Yesu Kristu beleñ bunineñ dirde Al Kurunya hugiñey heñ heñ tareñ goyen dunyey yey nurde Yesu wañ wañ niñ doyañ heñ hinayiñ. Gwaha teñ heñyabe Al Kuruy beleñ deñ goyen bubulkuñne wor po yey nurd duntek mata igiñ goyen po teñ hinayiñ. ²²Irde alya bereya Yesu niñ dufaymiñ sañiñ ma irde dufay budam irde hañ mar niñ bunineñ nurde yuneñ hinayiñ. ²³Irde al kura mata buluñ teñ kak alare kutek heñ hañ mar goyen yade Yesu hitte yukuñ hinayiñ. Irde al kura mata buluñ tike goke bunineñ yirde farañ yurde hinayiñ. Goyenpoga deñ wor mata buluñ goyen tinak geb, keñkela wor po heñ ga hinayiñ. Deñbe gwaha ma wor po tinayiñ!

²⁴Be, Al Kuruybe sañiñmiñ kuruy wor po geb, farañ durke epte ma mata buluñde katnayiñ. Irdeb Al Kuruy deñem turuñ yañ wor po hitte dukuke diliñ mar huwar-nayiñ. Irde deñbe mata buluñtiñ miñmoñ geb, kandukñey ma nurde amañey wor po nurde hinayiñ. ²⁵Yeñ uñkureñ po gab Al Kuruy. Irde Yesu Kristu beleñ metey titiñ go hende neñ gayen mata buluñde mat dumulgañ tiyyiñ. Niñgeb yey po deñem turuñ yañ irde hitek. Yeñbe Doyañ Al Kuruy wor po, tareñmiñ wor kuruy wor po. Irde megenya nañkiñya det kuruy gate doyañ al wor po. Bikkeñ wor gwahade po hinñin, hañka manañ hi, irde kame wor gwahade po hiyyey. Fudinde wor po.

Yuwarwar Yesu Kristu beley mata banare niñ Yon ikala iriyin

¹Be, asaŋ kañ hime gabe kame mata forok yenayin goyen Yesu Kristu beley nikala nirkeb gago kañ hime. Al Kuruñ beley mata heñ ga moñ forok yiniñ tahañ goyen metey marmiy yikala yiri yey Yesu momoñ iriyin. Irkeb Yesu Kristu beley metey marmiy kurab ne Yon gayen momoñ irayin yey miyonmin hulyan irke wañ momoñ niryin. ²Nebe Al Kuruñyen mereya Yesu Kristu beley tagalde hinhin mereya kuruñ goyen delner yeneñ hinhem geb, goke al momoñ yirde himyen.

³Ningeb al kura mata kame forok yetek goke yitij gayen kapyañ hinayin mar gobe Al Kuruñ beley guram yirde tareñ yiryeñ. Irde mata kame forok yetek goke yitij gayen kapyañ heke nurde gama irde hinayin marbe Al Kuruñ beley guram yirde sañin yiryeñ. Gobe mata goke katiñ gwahade po heñ ga ma forok yiniñ tahañ geb, gago dineñ hime.

Yon beley taun 7 bana Yesuyen alya bereya hañ goyen goke asañ kayyij

⁴Be, ne Yon beley deñ Yesuyen alya bereya Esia* naña bana niñ taun 7 bana hañ mar goyen goke asañ gago kañ hime.

Be, bikkeñ hinhin, hañka hi, irde kame wayyeñ al Al Kuruñ beley bunijeñ dirde bitij yisikamke igij hiwoñ yey gusuñan irde hime.

Irde Holi Spirit mata wukkeñ wor po 7 miñyañ† gore wor gwahade po dirwoñ yey nurde hime.

⁵Irde Yesu Kristu wor bunijeñ dirde bitij yisikamke igij hiwoñ yey nurde hime.

Yesu Kristube Al Kuruñyen mere biñde mat fudinde wor po tagalde hinhin.

Yeybe kamtiñde mat huward huward mata goyen yey wa miñ uryin.

* 1:4: Esia naña gobe gayenter niñ Esia naña kuruñ goke ma yitij. Gayenterbe Turki ineñ hañyen. † 1:4: Namba 7 gote miñbe Al Kuruñyen asañdebe buluj kuram moñ, wukke wor po goke yitij. ‡ 1:8: Alfabe Grik mere kañ kañ matare mere bilmij meheñde, munañ Omegabe funañde. Alfa gote miñbe miñ urd urd niñ yitij, munañ Omegabe pasi ird ird niñ yitij.

Yeybe megen niñ doyañ mar karkuwañ gote doyañ al.

Yey beleybe neñ gayen bubulkuñne wor po yey nurd duneñbe darim wok irde kamiñde mat mata buluj bana mat dad siña diryij.

⁶Irde Naniñ Al Kuruñyen yufukde derde yey doloñ ird ird mata doyañ mar diryij.

Ningeb deñ turuñ yanña tareñyabe hugijeñ hugijeñ Yesu hitte po hiyeñ. Fudinde wor po.

⁷Ga nurnañ, yeybe kigariñkiñ faykek hende kateñ hibe al tumñañ kennayin.

Hakde fakamamij marya megen niñ alya bereya tumñañ daniñ gwaha irtirij yey esej obam tinayin.

Gabe fudinde forok yiyyey! Fudinde wor po.

⁸Be, Al Kuruñ tareñmiñ kuruñ wor po, Doyañ Al Kuruñ beley, “Nebe Alfaya Omegaya,‡ det kuruñ gayen miñ urmirij al, irde det kuruñ gayen pasi ird ird al,” yey hi. Yeybe bikkeñ hinhin, gayenter hi, irde kame wañ wañ albe yey gogo po.

Yon beley Yesu Kristu kinyin

⁹Be, ne Yonbe deñya tumñañ Yesuya heñbe dadatiñ yara himirij hime. Irde yey ge teñ kanduk tumñañde yeneñ hite. Ney a denyabe Al Kuruñ beley alya bereyamij doyañ yird yird bana goñ tumñañ hite. Irde yey ge teñ kanduk bana hite gega, goke mukku ma teñ goya goya sañin heñ heñ ge piñeñ ma heñ hite. Be, ne beley Al Kuruñyen mereya Yesu beley tagalde hinhin mereya kuruñ goyen tagalde himeke al beley goke igij ma nurdeb nade Patmos motmotde gago neramij. ¹⁰Be, Doyañ Al Kuruñyen naña nalu kurare kurab Holi Spirit beley sañin po ketal nuryin. Irkeb harhokne beley mat al melak kura bigul mere yara kuruñ po forok yeke nurmirij.

¹¹Meremiñbe gahade: “Mata keneñ ha gayen asañde kaya. Irdeb asañ go Yesuyen alya bereya sios taun 7 bana hañ goke teñ kerke kuyeñ. Taun 7 gobe Efesus, Sumena,

Pergamum, Taiataira, Sardis, Filadelfiyabe Laodisia,” iniyi.

¹² Be, al mere nira go kene yeŋbe tigiri timiriŋ. Tigiri teŋbe hulsi go hende yerde yusuŋ yurde haŋyen kutum 7 gol hora beleŋ po yirtiŋ goyen yinmiriŋ. ¹³ Irdeb hulsi 7 go kahaltebe al kura “Al Urmiŋ” iney haŋyen goyen kinmiriŋ. Yeŋbe amil sobam kerke kurkuŋ kahaŋ patare po hitiŋ, irde gol beleŋ po kaŋ yara irtiŋ goyen dumuŋde bili irtiŋ miŋyaŋ. ¹⁴ Tonanya tonay yuwalŋenya gobe sipsip wuyŋenya gagapya faykeke wor po go gwahade hinhin, irde diliŋbe kak melak yara agat urde hinhin. ¹⁵ Irde kahaŋbe ain kura baras iney haŋyen goyen kakde kumga tike buk yeŋ hel yeŋ haŋyen go gwahade yara hinhin. Irde merembe hamula kuruŋde mat fe solok yeŋ migiriŋ kuruŋ po teŋ hitiŋ yara nurmiriŋ. ¹⁶ Haniŋ yase beleŋbe dinambe 7 yanarde hinhin. Irde fulenare niŋ bidila kura misiŋ kurhan kurhan goyenbe mohoy bana mat waŋ hinhin. Irde kimiŋbe naŋa tareŋ po tamiytiŋ yara hinhin.

¹⁷ Be, go keneŋbe kafura wor po heŋ al kamtiŋ yara heŋ kahaŋ miŋde kateŋ dokolhoŋ yuguluŋ timiriŋ. Irkeb yeŋ beleŋ haniŋ yase ne hende kerde gaha ninyiŋ: “Kafura ma hawayiŋ. Nebe det kuruŋ gayen miŋ urmiriŋ al, irde det kuruŋ gayen pasi ird ird al. ¹⁸ Nebe gwahader hitiŋ al. Kammiriŋ gega, sopte huwarde gwahader po delne gergeŋ himyen gago nenha. Nebe kamde kamde mataya kamtiŋ marte gasuŋya doyaŋ yird yird tareŋne yaŋ. ¹⁹ Niŋgeb ge beleŋ mata gayenter forok yeŋ haŋ, irde kame forok yenayiŋ kuruŋ goyen delger yeneŋ ha gayen asaŋde kayayiŋ. ²⁰ Hanne yase bana dinambe 7 haŋ gaya hulsi 7 gol beleŋ po yirtiŋ gote miŋ banare hitiŋ gobe gahade: dinambe 7 gobe Yesuyen alya bereya sios taun 7 bana haŋ gote Al Kuruŋyen miyoŋ 7 niŋ yitiŋ. Irde hulsi 7 gobe Yesuyen alya bereya sios taun 7 bana haŋ goke yitiŋ,” ninyiŋ.

2

Efesus niŋ Yesuyen alya bereya niŋ yiriŋ

¹ Be, al gore sopte gaha ninyiŋ: “Gebe Yesuyen alya bereya sios Efesus taunde haŋ mar goyen doyaŋ yirde merene basaŋ heŋ

saba yirde hiyen al go hitte mere gahade kayayiŋ:

Mere gabe al dinambe 7 haniŋ yase beleŋ yanarde hulsi go hende yerde yusuŋ yurde haŋyen kutum 7 gol beleŋ po yirtiŋ goyen kahalte kuŋ waŋ teŋ hiyen al gore gaha yiriŋ:

² Nebe deŋ beleŋ mata igiŋ teŋ meteŋ saŋiŋ po teŋ haŋyen, irde kanduk yeneŋ haŋyen goke mukku ma teŋ saŋiŋ po heŋ haŋyen goyen nurde himyen. Irde al kura dufay buluŋ miŋyaŋ mar goya hitek ma nurde haŋyen go wor nurde himyen. Irde al kura yiŋgeŋ ge yeŋ, ‘Neŋbe Yesuyen mere basaŋ mar,’ yeŋ al hoyay usi yirde haŋyen mar goyen tunay yurde meremiŋbe usi goyen keŋkela bebak teŋ haŋyen go wor nurde himyen. ³ Deŋbe ne niŋ teŋ kanduk kurayen kurayen yeneŋ haŋyen gega, goke mukku ma teŋ tareŋ po heŋ haŋyen. Kanduk goke yul ma yeŋ haŋyen.

⁴ Goyenpoga matatiŋ kura goke igiŋ ma nurde hime gobe gahade: deŋbe haŋkanya Al Kuruŋya al hoyanya niŋ amaŋeŋ wor po nurd yuneŋ hinhan gega, gayenterbe go mata gob tubul teŋ gwaha ma teŋ haŋ. ⁵ Deŋbe mata igiŋ wor po teŋ hinhande mat katamiŋ gobe uguŋ wor po katamiŋ geb, goke dufay henayiŋ. Irde mata buluŋtiŋ yubul teŋbe yeŋ ge bitiŋ mulgaŋ hekeb haŋkanya mata igiŋ teŋ hinhan goyen sopte teŋ hinayiŋ. Munay gwaha ma tinayiŋbe ne beleŋ deŋ hitte kuŋbe nere hulsi deŋ bana hi goyen gasuŋeŋde mat teŋ siŋa irmeke gabutiŋ gobe hubu po hiyyeŋ. ⁶ Gega mata igiŋ kura teŋ haŋyen goke amaŋeŋ nurde hime gobe gahade: Nikolasyen usi mere gama irde haŋyen mar gore mata teŋ haŋyen goke ne beleŋ igiŋ ma wor po nurde himyen gwahade goyen po, deŋ wor go mar goke igiŋ ma nurde yuneŋ haŋyen. Gobe igiŋ wor po teŋ haŋyen.

⁷ Niŋgeb al kirmiŋ miŋyaŋ marbe Holi Spirit beleŋ sios momoy yirde hi goyen nurde bebak tinaŋ ko. Al kura mata buluŋya kandukya goyen fole yir-nayiŋ marbe ne beleŋ ok yinmeke nene hugiŋeŋ hitek he igineŋ Al Kuruŋyen gasuŋde haŋ goyen igiŋ nenayiŋ,” yiriŋ.

Sumena niŋ Yesuyen alya bereya sios niŋ

yiriŋ

⁸ Be, al gore sopte gaha ninyiŋ: “Gebe Yesuyen alya bereya sios Sumena taunde haŋ mar goyen doyaŋ yirde merene basaŋ heŋ saba yirde hiyen al hitte mere gahade kayayiŋ:

Mere direŋ tihim gabe det kuruŋ gayen miŋ uryiŋ irde kame det kuruŋ gayen pasi iryeŋ al gote mere. Yeŋbe kamyiŋ gega, sopte huwariŋ. Meremiŋbe gahade: ⁹ Nebe deŋ beleŋ kanduk yeneŋ haŋyen irde dettiŋ miŋmoŋ geb det niŋ amu wor po heŋ haŋyen gobe nurde himyen. Gega Al Kuruŋyen gasuŋde niŋ detbe budam wor po deŋ hitte haŋ! Nebe al kura yiŋgeŋ ge yeŋ, ‘Neŋbe Yuda mar,’ yeŋ al usi yirde haŋ mar gore mere buluŋ mat dirde haŋyen gobe nurde himyen. Go mar gobe Yuda mar wor po moŋ, irde Satanyen mere gama irniŋ yeŋ gabu irde haŋyen mar yeŋ yeneŋ himyen. ¹⁰ Niŋgeb deŋbe kanduk yennayiŋ goke kafura ma henayiŋ. Ga nurnaŋ. Satan beleŋ deŋ goyen, “Gwaha yirmeke Al Kuruŋ niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ goyen tubul tinaŋ,” yeŋ deŋ haŋ bana goŋ niŋ al kura yade koyare yiryen. Irde deŋ goyen buluŋ buluŋ dirke naŋa fay 10 gayen kanduk bana hinayiŋ. Gega ne niŋ dufaytiŋ saŋiŋ irtiŋ gobe saŋiŋ po tanarnayiŋ. Mudunke kamnayiŋ goke bada ma henayiŋ. Gwaha tinayiŋbe kame gote muruŋgem igiŋ wor po Al Kuruŋya hugiŋeŋ heŋ heŋ goyen duneŋ.

¹¹ Niŋgeb al kirmiŋ miŋyaŋ marbe Holi Spirit beleŋ sios momoŋ yirde hi goyen nurde bebaŋ tinaŋ ko. Al kura mata buluŋya kandukya goyen fole yirnayiŋ marbe kamnayiŋ gega, sopte kamde kamde gasuŋ kak alare ma kuŋbe Al Kuruŋya hugiŋ hinayiŋ,” yiriŋ.

Pergamum niŋ Yesuyen alya bereya sios niŋ yiriŋ

¹² Be, al gore sopte gaha ninyiŋ: “Gebe Yesuyen alya bereya sios Pergamum taunde haŋ mar goyen doyaŋ yirde merene basaŋ

*

2:17: Mana gobe bikkeŋ Israel mar Isip naŋa tubul teŋ sawsawa po kuruŋ naŋa bana kuŋ hikeya Al Kuruŋ beleŋ bingiŋ yuneŋ hinhiŋ go goyen. Mana kurabe kuwe bana heŋ Biŋa Bokis bana hinhiŋ gega, Babilon mar beleŋ Israel marte naŋa waŋ yakira tikeya bokis gobe bana kuriŋ. Gega Israel marbe kame Mesaia wayyenŋ nalurebe Bokis gobe kawan forok yiyyeŋ yeŋ nurde haŋyen.

heŋ saba yirde hiyen al hitte mere gahade kayayiŋ:

Mere direŋ tihim gabe fuleŋare niŋ bidila kura misiŋ kurhan kurhan goyen miŋyaŋ al gote mere. Meremiŋbe gahade: ¹³ Nebe deŋ goyen Satan beleŋ nigen tiyuŋ wor po yeŋ nurde tareŋ po metey teŋ hiyende gor haŋ gobe nurde himyen. Gega deŋbe kanduk go bana haŋ goke kafura ma heŋ ne po gama nirde haŋ. Deŋbe ne niŋ dufaytiŋ tareŋ irtiŋ goyen tubul ma teŋ haŋ. Irde ne niŋ biŋde mat fudinde wor po tagalde hiyen al Antipas goyen al beleŋ tauntiŋ bana goŋ mayke kamyiŋ goyenter wor deŋbe ne niŋ dufaytiŋ saŋiŋ irtiŋ goyen tubul ma tiyamiŋ. Fudinde, tauntiŋ bana goŋbe Satan beleŋ heŋ metey teŋ hi.

¹⁴ Goyenpoga matatiŋ kura igiŋ ma nurde himyen goyen momoŋ direŋ tihim gobe gahade: deŋ haŋ bana goŋ niŋ al kurabe Balamyen saba gama irde haŋ. Balambe Moap naŋare niŋ doyaŋ al kuruŋ Balak beleŋ daha mat Israel mar usi yirke det toneŋ al beleŋ yirtiŋ goyen galak yirtiŋ bingiŋ nenayiŋ irde leplep matare katnayiŋ yeŋ goke saba iryiŋ. ¹⁵ Gwahade goyen po, kuratiŋ kurabe Nikolasyen usi saba gama irde haŋ. ¹⁶ Niŋgeb matatiŋ goyen yubul teŋ Al Kuruŋ niŋ bitiŋ mulgaŋ hiyyeŋ. Moŋgo ne beleŋ deŋ hitte araŋeŋ kuŋ fuleŋare niŋ bidila mohojner hiyen goyen teŋ go mar goya artek geb.

¹⁷ Niŋgeb al kirmiŋ miŋyaŋ marbe Holi Spirit beleŋ sios momoŋ yirde hi goyen nurde bebaŋ tinaŋ ko. Al kura mata buluŋya kandukya goyen fole yirnayiŋ marbe kame ‘mana’* banare hitiŋ goyen kura yuneŋ. Irde hora faykek go hende al deŋe gergerŋ katiŋ goyen wor yuneŋ. Al deŋe gobe hora goyen tiyyeŋ al go po ga nuryeŋ,” yiriŋ.

Taiataira niŋ Yesuyen alya bereya sios niŋ yiriŋ

¹⁸ Be, al gore sopte gaha ninyiŋ: “Gebe Yesuyen alya bereya sios Taiataira taunde

haɗ mar goyen doyaɗ yirde merene basar haɗ saba yirde hiyen al hitte mere gahade kayayin:

Mere direɗ tihim gabe Al Kurunyen Urminde mere. Dilinbe kak melak yara agat urde hinhin. Irde kahanbe ain kura baras iney hanɗen goyen kakde kumga tike buk yey hanɗen go gwahade yara hinhin. Mereminbe gahade: ¹⁹Nebe mata dahade teɗ hanɗen goyen nurde hime. Irde deɗ beleɗ Al Kurunya al hoyanɗa niɗ amaney nurd yuney hanɗen irde Al Kurun niɗ dufaytin saɗin irde yey ge metey teɗ hanɗen goyen nurde hime. Deɗbe yey ge teɗ kanduk yeneɗ haɗ gega, goke mukku ma teɗ tareɗ po heɗ hanɗen goyen wor nurde hime. Gayenter deɗ beleɗ mata igin teɗ hanɗen gobe haɗkapaɗ tinɗey heɗya mata teɗ hinhan gote folek wor po teɗ hanɗen goyen manaɗ nurde hime.

²⁰Goyenpoga matatin kura goke igin ma nurde himyen. Matatin gobe gahade: deɗbe bere kura goyen deɗya heɗ bikkeɗ Yesebel† mata teɗ hinhin goyen gama irde hiyen gega, goke buluney ma nurde tubul tike deɗya hi. Bere gobe yingey ge yey, ‘Nebe Al Kurunyen mere basar bere,’ yey hi. Bere gore metey marne usi saba yirde mata bulun teɗ teɗ belɗende yukukeb al kurabe lelep mata teɗ haɗ, irde kurabe det toneɗ al beleɗ yirtin goyen galak yirtin biɗge nene haɗ. ²¹Nebe bere goyen Al Kurun niɗ biɗ mulgaɗ heɗ mata bulunmin yubul teɗ teɗ nalu kerd unmin gega, gwaha titek ma nurde hi. ²²Ningeb bere goyen temeymeke kanduk kurunɗ bana katyey. Irde al berem yaɗ beleɗ bere goya duwan teɗ teɗ mata teɗ hanɗen marbe ulinɗe kanduk kurunɗ forok ird yuney. Go mar gobe bere gote mata bulun gama irtin goyen yubul ma tinayinbe kanduk kurunɗ forok irde yuney. ²³Nebe al kura bere gote saba po gama irde dirɗey weɗ hitin mar goyen gasa yirmeke kamnayin. Gwaha yirmeke gab Yesuyen alya bereya tumɗaɗ alyen biɗde niɗ dufay keɗkela nurde hi albe yey po yey bebak tinayin.

Nebe deɗ beleɗ mata teɗ haɗ kurunɗ gote murungem duney.

²⁴Be, deɗ Taiataira taunde niɗ sios bana bere gote saba ma gama irde Satanyen mata kura banare niɗ wor po iney hanɗen gote saba ma nurde hanɗen mar goyen momon direɗ tihim. Mere ga direɗ tihim gabe kanduk hoyanɗ kura dune yey ma diner hime. Merenebe gahade: ²⁵Deɗbe saba igin titin goyen tareɗ po tanarde hinayin. Irkeb ne waɗ deney.

²⁶Ningeb al kura mata bulunɗa kandukya goyen fole irde dufayne po gama irde hike kuɗ kuɗ nalu funaɗ forok yiyyey marbe naɗa karkuwan kurayen kurayen goyen doyaɗ yird yird saɗin yuney. ²⁷Goke teɗbe Al Kurunyen asande gahade katin hi:

‘Yeybe doyaɗ al kurunyen kutum kura ain beleɗ po irtin goyen tanarde mel go doyaɗ yirde hiyey.

Yey beleɗ mel go gwamuɗ yurke kuwe yase galaɗ yitin yara heɗ bulun wor po henayin,’ yitin. *Tikin 2:9*

Ningeb yitin gwahade goyen po Adone beleɗ alya bereya doyaɗ yird yird saɗin nuntin geb, ne wor mata bulunɗa kandukya goyen fole yirde dufayne po gama irde hinayin mar goyen doyaɗ mar karkuwan heɗ heɗ tareɗ yuney. ²⁸Irde tareɗne turɗun yaɗ wor po bayfon yara goyen wor yuney. ²⁹Al kirmin minɗaɗ marbe Holi Spirit beleɗ sios momon yirde hi goyen nurde bebak tinan ko,” yirin.

3

Sardis niɗ Yesuyen alya bereya sios niɗ yirin

¹Be, al gore sopte gaha ninyin: “Gebe Yesuyen alya bereya Sardis taunde haɗ mar goyen doyaɗ yirde merene basar heɗ saba yirde hiyen al hitte mere gahade kayayin:

Mere direɗ tihim gabe Holi Spirit mata wukkeɗ wor po 7 minɗaɗ goya dinambe 7 goya yanarde hi al gote mere. Mereminbe gahade: nebe mata dahade teɗ hanɗen gobe nurde hime. Al hoyan

† 2:20: Yeselbe bikkeɗ Israel marte doyaɗ al kura Ahapyen berem. Bere gobe uɗgura doloɗ yirdeɗ Israel mar manaɗ usi yirde bere gote mere gama irde uɗgura doloɗ yirde hinhan. (1 Doyaɗ Mar 16:31; 18:4; 21:1-26; 2 Doyaɗ Mar 9:22; 9:30-37)

beleşbe igiŋ po haŋ yeŋ deney haŋ gega, delnerbe al kamtiŋ yeŋ deney hime. ² Niŋgeb huwarnaj! Irde matatiŋ igiŋ yubul titek heŋ haŋ goyen sopte yannarde saŋiŋ po yirnayiŋ. Gobe Al Kurunŋ diliŋde matatiŋ gobe hako po haŋ yeŋ deney hime geb, gago dinerŋ hime. ³ Niŋgeb haŋkapyā saba damiŋ dirke nuramiŋ goke bitiŋ sir ma yenayiŋ. Irde saba goyen gama irde mata buluŋtiŋ goyen yubul teŋ Al Kurunŋ niŋ bitiŋ mulgaŋ hiyyey. Munaj huwarnayiŋ moŋbe ma nurde hikeya kawē mar waŋ haŋyen gwahade po, deŋ hitte kuŋ matatiŋ gote muruŋgem buluŋ duneŋ. Deŋbe ne gayen deŋ hitte kuŋ kuŋ nalu goyen epte ma bebak tinayiŋ. ⁴ Goyenpoga deŋ sios Sardis taunde haŋ mar bana goŋ niŋ al kura matamiŋbe uliŋ umŋa tikiŋ ma yirtiŋ yara Al Kurunŋ diliŋde wukkeŋ haŋ. Mel gobe Al Kurunŋ diliŋde wukkeŋ hitiŋ mar gote amil faykeŋ wor po goyen yunmeke hor teŋbe neya heŋ mata huwak teŋ hinayiŋ. Mel gobe gwaha yirtek po haŋ geb, gogo yireŋ. ⁵ Niŋgeb al kura mata buluŋya kandukya goyen fole yirnayiŋ marbe mel go yireŋ gwahade goyen po, amil faykeŋ wor po goyen hor yirde yunerŋ. Irde deŋembe Al Kurunŋya hugiŋeŋ hitek marte deŋem katiŋ asaŋde mat yade siŋa ma yireŋ. Gwaha titŋeŋbe Adoneya miyoŋmiŋyat diliŋ mar mel goyen nere yeŋ nurd yunerŋ. ⁶ Al kirmiŋ miŋyaŋ marbe Holi Spirit beleş sios momoŋ yirde hi goyen nurde bebak tinaŋ ko,” yiriŋ.

Filadelfia niŋ Yesuyen alya bereya sios niŋ yiriŋ

⁷ Be, al gore sopte gaha ninyiŋ: “Gebe Yesuyen alya bereya sios Filadelfia taunde haŋ mar goyen doyaŋ yirde merene basaŋ heŋ saba yirde hiyen al hitte mere gahade kayayiŋ:

Mere direŋ tihim gabe wukkeŋ wor po, irde mere fudinde po teŋ hi al gote mere. Yeŋbe Al Kurunŋ beleş alya bereyamiŋ doyaŋ yird yird gasuŋ Dewityen taun ineŋ haŋyen gote miŋ al geb, taun yame degel degel ki goyen miŋyaŋ. Yeŋ beleş yame goyen hol iryeŋbe al kura beleş epte ma tayyeŋ. Irde yeŋ beleş yame goyen tayyeŋbe al kura beleş epte ma

digilyey. Meremiŋbe gahade: ⁸ Nebe deŋ beleş mata dahade teŋ haŋ goyen nurde hime. Deŋ goyen igiŋ Dewityen taun bana hurkunayiŋ yeŋbe yame degelde dunmiŋ ga hi ga kennaj. Ne beleş yame degelde dunmiŋ gabe al kura epte ma tayyeŋ. Deŋbe saŋiŋtiŋ kurunŋ moŋ gega, merene po gama irde ne niŋ helwaŋ ma heŋ haŋyen goyen nurde hime. ⁹ Ga nurnaj! Al buda Satanyen mere gama irde haŋ mar gobe usi mar wor po. Go mar gobe yinŋeŋ ge yeŋ, ‘Neŋbe Yuda mar,’ yeŋ haŋ gega gwahade moŋ. Nebe go mar goyen bul yirmeke deŋ hitte waŋ kahantiŋ miŋde urguy kanayiŋ. Irdeb ne beleş bubulkuŋne wor po yeŋ nurd duneŋ himyen goyen keneŋ bebak tinayiŋ. ¹⁰ Deŋbe kanduk yeneŋ mukku ma teŋ tareŋ heŋ heŋ ge piŋeŋ ma heŋ hinayiŋ yeŋ tareŋ po dinmiriŋ goyen po gama irde haŋyen geb, ne wor kanduk kurunŋ forok yeŋ yeŋ nature kanduk gore buluŋ dird beleşbe pet tiyeŋ. Kanduk gobe alya bereya megen haŋ kurunŋ gote dufaymiŋya matamiŋya tuŋaŋ yurd yurd niŋ forok yiyyey gega, deŋ goyen kanduk go bana mat dad siŋa direŋ.

¹¹ Nebe heŋ ga ma wayey. Niŋgeb mere fudindeya mata huwaka deŋ hitte hi goyen keŋkela po tanarde hinayiŋ. Gogab kame matatiŋ igiŋ gote muruŋgem goyen al hoyay beleş epte ma goray dirnayiŋ. ¹² Niŋgeb al kura mata buluŋya kandukya goyen fole yirnayiŋ marbe Al Kurunŋyen ya balem gote tolaminiŋ yireŋ geb, Al Kurunŋya hugiŋeŋ hinayiŋ. Yeŋbe ya balem go ma po tubul teŋ siŋare kunayiŋ. Nebe Al Kurunŋyen deŋemya taunmiŋ gote deŋemya goyen mel go uliŋde kayey. Irde deŋne wor kayey. Taun gobe Yerusalem gergeŋ, Al Kurunŋyen gasuŋde mat katyeŋ. ¹³ Al kirmiŋ miŋyaŋ marbe Holi Spirit beleş sios momoŋ yirde hi goyen nurde bebak tinaŋ ko,” yiriŋ.

Laodisia niŋ Yesuyen alya bereya sios niŋ yiriŋ

¹⁴ Be, al gore sopte gaha ninyiŋ: “Gebe Yesuyen alya bereya sios Laodisia taunde haŋ mar goyen doyaŋ yirde merene basaŋ heŋ saba yirde hiyen al hitte asaŋ gahade kayayiŋ:

Mere diren̄ tihim gabe mere fudinde gote miñ alyen mere. Yenbe biña tiyyin̄ goyen fudinde po gama ird ird al, irde Al Kurun̄ niñ fudinde po tagal tagal al. Al gobe det kurun̄ gayen Al Kurun̄ beleñ forok yiryin̄ gote doyañ al. Meremin̄be gahade: ¹⁵ Nebe deñ beleñ mata dahade teñ han̄yen goyen nurde hime. Dende Al Kurun̄ gama ird ird matatin̄be san̄ij wor po moñ, irde bulun̄ wor po moñ, kahaltem po han̄. Gobe fe kura uka wor po moñ, irde uysun̄ wor po moñ go gwahade goyen. Goyenbe deñ goyen uka hiniñ yenbe ukam po hiwon̄, munan̄ uysun̄ hiniñ yenbe uysun̄ po hiwon̄ yer nurde hime. ¹⁶ Deñbe fe kura uka wor po moñ, irde uysun̄ wor po moñ yara geb, mo-hoñner mat meyañ titin̄ yara dirde demeyde harhokne duner̄ tihim. ¹⁷ Deñbe dindigen̄ ge yenbe, 'Neñbe igin̄ wor po hite. Matanin̄ibe igin̄ po teñ hityen geb, mata igin̄ hoyan̄ kura neñ titekbe hubu,' yer han̄yen. Goyenpoga deñbe al bunin̄er wor po, mata igin̄ kura deñ hitte ma hi goyen bebak ma teñ han̄! Deñbe kan̄an̄ mar, kupson̄ heñ kun̄ han̄, irde dilitin̄ titmin̄ yer den̄er hime. ¹⁸ Ningeb ne hitte mat gol hora* kakde kumga tike igin̄ wor po hitin̄ goyen damu tinan̄ diner̄ hime. Gogab Al Kurun̄ dilin̄de samun̄tin̄ yan̄ mar wor po henayin̄. Irde amil faykek† ne hitte damu tinan̄ diner̄ hime. Gogab kupson̄ heñ memyak hitin̄ han̄ goyen amil gore ultin̄ aw duryen̄. Irde dilitin̄ titmin̄ go sope yird yird goke he fimin̄ kura ne hitte damu tinan̄ diner̄ hime. Gogab igin̄ nan̄kennayin̄.

¹⁹ Nebe al kura bubulkun̄ne wor po yer nurde yuner̄ himyen marbe bulun̄ tike goke yinen̄ teñ saba yirde himyen. Ningeb mata igin̄ gama yird yird mata goke po nurde hinayin̄. Irde mata bulun̄tin̄ yubul teñ yer ge bitin̄ mulgan̄ hiyyej. ²⁰ Ga nurnan̄! Nebe yamere huwarde yame mayde hime. Al kura merene nurde yame degelde nunkeb bana gon̄ hurkun̄be yerjya dula teñ yerjya hireñ.

²¹ Ningeb al kura mata bulun̄ya kan-dukya goyen fole yirnayin̄ marbe ne

beleñ al bulun̄ fole irde deñne yan̄ wor po heñ Adoneya har gwahade goyen po, yer wor doyañ mar karkuwan̄ heñ neya heñ heñ san̄ij goyen yuner̄. ²² Al kirmin̄ minyan̄ marbe Holi Spirit beleñ sios mere momon̄ yirde hi goyen nurde bebak tinan̄ ko," yirin̄.

4

Al Kurun̄yen gasun̄de niñ taun goke yirin̄

¹ Be, al gore gwaha yirin̄ go kamereb Al Kurun̄yen gasun̄de hurkun̄ hurkun̄ yame figilitin̄ hinhin̄ goyen forok yeke kinmirin̄. Irkeb al melak kura han̄kapyo bigul mere titin̄ yara nurmirin̄ goyen gore po, "Hende gar waya. Irkeb kame mata dahade forok yenayin̄ goyen gikala giren̄," ninayin̄. ² Irkeb goya goyen po Holi Spirit beleñ tareñ po ketal nuryin̄. Irkeb kemne mat Al Kurun̄yen gasun̄ bana Doyañ Al Kurun̄yen keperd keperd gasun̄de al kura keperde hike kinmirin̄. ³ Doyañ Al Kurun̄yen keperd keperd gasun̄de gor keperde hinhin̄ al gote dinsokbe yaspa horaya hora bukken̄ konilian̄ iney han̄yen go gwahade yara agat urde hinhin̄. Irde gamatsaw beleñ keperd keperd gasun̄ go milgu irtin̄ goyen kinmirin̄. Gamatsaw gobe hora digulak emeral iney han̄yen gwahade yara melak heñ hinhin̄. ⁴ Be, Doyañ Al Kurun̄yen keperd keperd gasun̄ go sin̄akyan̄be doyañ marte keperd keperd gasun̄ 24 gore milgu irtin̄ hinhan̄. Go hereñbe Al Kurun̄yen alya bereyat doyañ mar parguwak 24 beleñ kipirtin̄de hinhan̄. Mel gobe amil fayken̄ hor yirde tonan̄debe doyañ alyen tonan̄hor yirtin̄ hinhan̄. ⁵ Be, Doyañ Al Kurun̄yen keperd keperd gasun̄de matbe dagamel teñ daga kater̄ hururun̄ teñ hinhin̄. Keperd keperd gasun̄ goyen dilin̄ marbe hulsi 7 beleñ melak heñ toltol yer hinhan̄. Hulsi 7 gobe Holi Spirit mata wukken̄ wor po 7 minyan̄ go goyen. ⁶ Irde makan̄ ala galas beleñ po irtin̄ yara wukken̄ wor po goyen wor keperd keperd gasun̄ go dilin̄ mar beleñ hinhin̄.

Be, doyañ mar 24 gote keperd keperd gasun̄ Doyañ Al Kurun̄yen keperd keperd gasun̄ milgu irtin̄ goyen kahal banabe det bin̄fut minyan̄ Al Kurun̄ beleñ yirtin̄ kura sipte hinhan̄. Det gote bin̄ya harhokya

* 3:18: Al Kurun̄ dilin̄de mata igin̄ wor po goke yitin̄. yitin̄.

† 3:18: Amil faykekbe mata huwak wukken̄ wor po goke

beleñbe diliñ beleñ po sam yirtin hinhan. ⁷ Det biñfut minyañ goyen kurabe laion yara kinmirin. Kurabe bulmakaw yara, irde kurate kiminbe al kimiñ yara kinmirin. Irde funañbe buntuluñ naña kota foy titin yara gor hike kinmirin. ⁸ Det biñfut minyañ sipte goyen yuñkuren yuñkurenbe taper 6 minyañ hinhan. Irde ulin piginbe diliñ beleñ po tumñan sam yirtin hinhan. Taper yufuk bana manañ diliñ beleñ sam yirtin hinhan. Det biñfut minyañ gobe nañkahalya wawuñya huginñ gaha yeñ hinhan:

“Al wukkeñ, al wukkeñ,

Doyañ Al Kuruñbe al wukkeñ wor po.

Al Kuruñ tareñmin kuruñ wor po gobe bikkeñ hinhin, gayenter hi, irde kame wayeñ,” yeñ hinhan.

⁹ Det biñfut minyañ gore Doyañ Al Kuruñyen keperd keperd gasuñde keperde heñ gwahader hitin al goyen deñem turñuñ yañ irde isoka irde metenmin goke igin nurd uney hinhan. ¹⁰ Gwaha teñ hike goya goyenbe Al Kuruñyen alya bereyat doyañ mar parguwak 24 beleñbe Doyañ Al Kuruñyen gasuñde keperde hinhin al gote diliñ mar urguñ kañ gwahader hitin al goyen doloñ irde hinhan. Mel gobe doyañ mar karkuwañde tonañhormin goyen yugu teñ Doyañ Al Kuruñyen keperd keperd gasuñ goyen kahañ minde yerdeb gaha yeñ hinhan:

¹¹ “Gebe Doyañ Al Kuruñninin, irde Al Kuruñninin.

Ge beleñ po ga det kuruñ gayen yirarin. Dufayge po gama irde det kuruñ gayen forok yirarin.

Ningeb deñ turñuñ yanña sañin kuruñya tetek po ha. Irde palap girtek po ha,” yeñ hinhan.

5

Asanya Sipsip al dirin dirinnya

¹ Be, go kamereb Doyañ Al Kuruñyen keperd keperd gasuñde kipirtin hinhin al gote haniñ yase banabe asañ sobam bili irtin kura goyen tanarde hike kinmirin. Asañ gobe harhok beleñya biñ beleñya tumñan katin, irde det unguni yara goyen 7 yade asañ bili irtin de gor sañin yirtin hinhan.

² Be, nebe Al Kuruñyen miyoñ tareñmin kuruñ wor po kura gore hokde, “Ganuñ al beleñ det unguni yara asañ yulyañer

bili irtin de taga yurtin goyen epte yukala teñ asañ go digilyeñ?” yeke kinmirin. ³ Goyenpoga al gore kura asañ ulyañ go epte degeltek moñ. Asañ goyen bana keneñ keneñ manañ epte moñ. Al Kuruñyen gasuñde niñ, megen niñ, meger biñ bana niñ al ma det kura beleñ epte ma asañ go degelde kentek hinhan. ⁴ Irkebe al wukkek wor po kura gore asañ goyen epte degelde go biñde kentek miñmoñ wor po keneñbe goke esitiñde hinhem. ⁵ Irkebe Al Kuruñyen alya bereyat doyañ marte parguwak kura beleñ, “Eseñ ma yo! Yekop urmin kura Yuda, deñem kurabe Laion iney hanñyen gote dari gama irde forok yirin al gobe Dewityen minde mat watin. Yeñbe asogom al buluñ goyen fole irtin. Al gore gab det unguni yara beleñ asañ sobam bili irde tareñ yirtin det 7 goyen epte yukala teñ digilyeñ,” ninin.

⁶ Be, go kamereb al kura Sipsip al dirin dirin go gwahade yara kinmirin. Sipsip go keneñminbe bikkeñ mayke kamtin yara kinmirin. Be, Sipsip dirin go Doyañ Al Kuruñyen keperd keperd gasuñ kahalte wor po gor huwarde hinhin. Keperd keperd gasuñ goyen sinakyanbe det biñfut minyañ sipteya Al Kuruñyen alya bereyat doyañ marte parguwakya beleñ milgu irtin hinhan. Sipsip dirin gote hirkambe 7, irde diliñ wor 7 hinhan. Diliñ 7 gobe Holi Spiritunya mata wukkek wor po 7 minyañ go goyen. Holi Spirit gobe Al Kuruñ beleñ alya bereya megen hañ kuruñ goke teñ kerke kuruñ. ⁷ Be, Sipsip dirin gore Doyañ Al Kuruñyen keperd keperd gasuñde hinhin al go hitte kuñ haniñ yase bana asañ ulyañ bili irde unguni po sañin irtin hinhin goyen tirin. ⁸ Be, yeñ beleñ asañ go tekeb det biñfut minyañ sipte goya Al Kuruñyen alya bereyat doyañ marte parguwak 24 gore Sipsip dirin kimiñ mat urguñ kayamin. Urgan kayamin mar gobe yuñkuren yuñkuren tikiñde niñ det hap iney hanñyen goyen nende gigen yanartin hinhan. Irde koron gol hora beleñ po yirtin goyen wor yanartin hinhan. Koron bana gonbe det hamin igin muñ wor po go goyen minyañ hinhan. Det hamin igin muñ wor po gobe Al Kuruñyen alya bereya beleñ Al Kuruñ mere irde hanñyen go goyen. ⁹ Be, mel gobe tikiñde niñ det hap iney hanñyen goya koron

gol hora beley yirtin goyen yanarde tikiñ gergeñ kura hamin. Tikiñminjbe gahade:

“Gebe mugunke kamarin.

Irde darige wok yitin go hende harde alya bereya Al Kurun hitte yumulgan tiyarin.

Alya bereya gobe miñ kurayen kurayen, meremiñ kurayen kurayen, dari miñ kurayen kurayen, naja kurar niñ kura niñ yumulgan tiyarin.

Goke teñbe ge beley po gab epte asan goyen tej degelayin.

¹⁰ Ge beley mel goyen alya bereya Al Kurun beley doyan yird yird mar yirarin.

Irde Al Kurun doloñ ird ird mata doyan mar yirarin.

Irkeb yeñ beley det kurun megen hañ kurun goyen doyan yirde hinayin,” yamin.

¹¹ Be, go kamereb nebe Al Kurunyen miyon budam wor po epte ma kapyar hetek goyen yeneñbe meremiñ manañ nurmirin. Miyon goreb Doyan Al Kurunyen keperd keperd gasun, det binfut miñyar sipte goyen, irde Al Kurunyen alya bereyat doyan marte parguwak goyen milgu yiramin. ¹² Irdeb hokde po tikiñ gahade hamin:

“Sipsip dirneñ mayke kamyin gore po gab epte sanin tetek hi.

Irde epte Al Kurunyen samun tumñan igin yawartek hi.

Dufay wukkek, sanin, deñ turñun yan goyen igin yende hetek hi.

Irde palap irde isoka irtek albe ge po,” yamin.

¹³ Be, go kamereb det kurun gayen tumñan tikiñ heñ hinhan. Nañkinde niñ, megen niñ, megen biñ bana niñ, irde makañde niñ det kurun goreb gahade tikiñ hamin:

“Doyan Al Kurunyen keperd keperd gasunde kipirtin hi al goya Sipsip dirneñya goyen isoka yirde palap yirde

deñ turñun yan yirde tareñ kurun gobe gwahader yeñ po yuner hitek,” yamin.

¹⁴ Irkeb det binfut miñyar sipte gore wol heñbe, “Fudinde wor po,” yamin. Irkeb Al Kurunyen alya bereyat doyan marte parguwak beley dokolhon yugulun tej argun

kañbe Al Kurunya Sipsip dirneñya goyen doloñ yiramin.

6

Asan bili irde tareñ yirtin unguni goyen yukala tej asan go digilyin

¹ Be, go kamereb Sipsip dirneñ beley asan bili irde unguni 7 po sanin yirtin goyen unjkureñmin ukala tiyyin goyen kinmirin. Irkeb det binfut miñyar sipte hinhan goyen unjkureñ kura beley “Waya!” yirin. Mere tiyyin gobe daga migirin yara tiyyin. ² Irkeb hos faykek kura goyen forok yeke kinmirin. Al kura hos go hende hinhin al gobe hite haniñde manañ hinhin. Irde doyan alyen tonañhor hor irde untin. Irkeb megen hike kwa kurun goyen bana goñ kurun fulenya tiyyin. Yeñ beley po megenya alya yad yad niñ tej hos hende kurin.

³ Be, Sipsip dirneñ beley unguni kura sopte ukala tikeb det binfut miñyar sipte goyen kura beley wor sopte, “Waya!” yeke nurmirin. ⁴ Be, gwaha yekeb hos hoyan kura forok yirin. Hos gobe bukneñhel yitin wor po. Hos go hende keperde hinhin al gobe alya bereya megen hañ gayen biñ kamke awalikde heñ heñ mata goyen tej siña irke al yingeñ ulin kadam muguner tej kamde kamde sanin untin. Irde fulenya niñ bidila kurun kura goyen wor untin.

⁵ Be, Sipsip dirneñ beley unguni tareñ yirtin 7 bana goyen karwomiñ ukala tikeb det binfut miñyar sipte goyen hoyan kura beley wor, “Waya!” yeke nurmirin. Be, gwaha yekeb hos kura delne mar forok yeke kinmirin. Hos gobe halkeñ wor po. Hos go hende keperde hinhin al gobe det kanduk tunan tej tej det kura haniñde tanartin hinhin. ⁶ Irkeb det binfut miñyar sipte hinhan bana goñ mat al melak kura forok yeke nurmirin. Merebe gahade: “Albe meten tej hinayin gega, bingge budam ma forok yeñ hinayin. Irkeb nañ fay unjkureñ bana meten tej murungem tej hinayin gote hora gore bingge damu tej hinayin gega, bingge budam ma yade hinayin. Niñge bingge damu tiniñ yeñ wit damu tej hinayin be koron dirneñ unjkureñ gwahade po tej hinayin, munañ bali damu tej hinayin be koron mukneñ karwo gwahade po yade hinayin. Goyenbe mel gore olip fiminya

wain fiminyabe igin yawarnayin geb, olip heya wain heyabe bulun ma yirayin,” yirin.

⁷ Be, Sipsip dirnɛn beɛn unguni tareɛn yirtin 7 bana goyen siptemɛn ukala tikeb det binfut minyan sipte hinhan goyen funan beɛn, “Waya!” yeke nurmirin. ⁸ Be, gwaha yekeb hos kura delne mar forok yeke kinmirin. Hos gobe wulsakɛn. Hos go hende keperde hinhin al gote deɛmbe Kamde Kamde. Yɛn hos hende waɛn hikeb Al Metebe harhokde go po bindere gama irde waɛn hike kinmirin. Al irawa gobe alya bereya megen haɛn kurun gayen pota yirke buda sipte hekeb buda unkuɛnbe bulun yirke kamde kamde saɛn yuntin. Niɛgeb buda unkuɛn goyen bana al kurabe fuleɛnɛ niɛn bidilare kamnayin, binɛe kamde kamnayin, kurabe garbam haɛn kamnayin, irde kurabe dapɛa duwi kafuram wor po gore gasa yirke kamnayin.

⁹ Be, Sipsip dirnɛn beɛn unguni saɛn yirtin 7 bana goɛn siptesoɛnɛn goyen ukala tiyyin. Irkeb al buda kura Al Kurunyen mere gama irde tagalde kuɛn hike gasa yirke kamayin mar gote toneɛbe Al Kurun galak ird ird alta yufukde hike yinmirin. ¹⁰ Mel gore hokde po, “Doyan Al Kurun, tareɛnɛbe kurun wor po. Gebe wukker wor po, irde meregebe fudinɛde wor po. Goyen megen haɛn mar beɛn mudunke kamtirin goyen goke daha naɛa gab merere yerde matamin gote murunɛem bulun goyen wol haɛn yunayin? Sobamde po doyan hetek we?” inamin. ¹¹ Irde mel gobe yunkuɛn yunkuɛn amil fayker nende gin yuntin. Irdeb, “Deɛn mudunke kamayin gwahade goyen po, Doyan Al Kurunɛa haɛn kadtiɛn yago hitin marya Doyan Al Kurunyen meten mar kadtiɛn hitin goyen wor gasa yirke kamde hinayin goyen kuɛn kuɛn budam haɛn ep heke gab muduntin mar goyen merere huwarnayin geb, goke doyan haɛn hinayin. Go nalu gobe ulyaɛde ma hikeya forok yiyyen,” yinke nuramin.

¹² Be, Sipsip dirnɛn beɛn unguni tareɛn yirtin 7 bana goyen 6min ukala tiyyin goyen kinmirin. Irkeb nininɛa kurun wor po forok yirin. Naɛabe kidoma bulun po hirin. Gobe meme sikker halkeɛn wor po gore ulinhor irtin gwahade yara hirin. Irde gagasibe dari yara bukkenhel wor po hirin. ¹³ Irde dinambe yagobe nanɛinɛde mat

suk yɛn megen katamin. Dinambe gobe meɛe kurun harde fik he igineɛn haɛnkapok fuguru tike megen kateɛn haɛyen go gwahade tiyamin. ¹⁴ Nanɛinɛbe asaɛn sobam bili irtin yara bili irke hubu hirin. Duguya mototyabe tumɛnɛn gasuɛnɛde mat yade hoyanɛde yirtin. ¹⁵ Irkeb megen niɛn doyan mar karkuwan, doyan mar, fuleɛnɛ marte doyan mar karkuwan, al horam yan mar, saɛn minyan mar, al kurate yufuk bana haɛn murunɛem moɛn dulin meten teɛn haɛn maryabe yinɛnɛn dufayminɛde haɛn marya tumɛnɛn busaharde duguyan hurkun horabok bana hinhan, irde kurabe hora karkuwan kahalte mabok binɛde hinhan. ¹⁶⁻¹⁷ Mel gobe duguya hora karkuwanɛa goyen mabokde haɛnɛbe, “Doyan Al Kurunyen keperd keperd gasuɛnɛde keperde hi al goya Sipsip dirnɛnɛa gote bearar goyen ganun mar beɛn epte saɛn haɛn fole irnayin? Hubu wor po! Niɛgeb deɛn duguya hora karkuwanɛa, neɛn hende katnan. Irdeb Doyan Al Kurunyen keperd keperd gasuɛnɛde keperde hi al gote dilinɛde hitek moɛn geb, bana dernan. Irkeb Sipsip dirnɛn gote bearar go ma kentek,” yamin.

7

Alya bereya 144,000 goyen basina yiriyin

¹ Be, go kamereb Al Kurunyen miyon sipte beɛn megen murun kurhan kurhan huwarde hike yinmirin. Miyonmin sipte gobe moɛngo meɛe huwarde megenɛa makanyabe heya bulun yiryenkeɛn yɛnɛbe meɛe belɛn sipte goyen pet teɛn hinhan. ² Irke Al Kurunyen miyon hoyan kura nanɛa waɛn waɛn beɛn mat waɛn hike kinmirin. Yɛnɛbe alya bereya Al Kurun gwahader hitin beɛn basina yiriyin goyen kiminɛde soɛn yird yirdde niɛn det goyen minyan wake kinmirin. Be, miyon gore miyon sipte, megenɛa makanya bulun yirtek tareɛn yuntin goyen kuware po hoy yirdeb yinyin. ³ “Neɛn beɛn Al Kurunninin gote meten mar kiminɛde soɛn yird yird goyen pasi irteke gab megen, makanya heya goyen gwamun yurnayin,” yinyin. ⁴ Irde alya bereya Al Kurunyen meten mar kiminɛde soɛn yirtin goyen kapyan haɛn pasi irdeb, “Soɛn yirtin mar tumɛnɛnɛbe 144,000,” yeke nurmirin. Kiminɛde soɛn yirtin mar gobe Israel mar

al miɗ 12 bana mat watiɗ. ⁵Go mar gobe gahade:

Yuda miɗde niɗbe 12,000,

Ruben miɗde niɗbe 12,000,

Gat miɗde niɗbe 12,000,

⁶Aser miɗde niɗbe 12,000,

Naptali miɗde niɗbe 12,000,

Manase miɗde niɗbe 12,000,

⁷Simeon miɗde niɗbe 12,000,

Liwai miɗde niɗbe 12,000,

Isakar miɗde niɗbe 12,000,

⁸Sebulun miɗde niɗbe 12,000,

Yosep miɗde niɗbe 12,000,

Benjamin miɗde niɗbe 12,000.

Al buda kuruj beley Al Kuruj doloɗ iramiɗ

⁹Be, go kamereb al buda kuruj wor po epte ma kapyar hetek goyen delne mar forok yeke yinmiriɗ. Mel gobe naɗa karkuwar karkuwar, miɗ kurayen kurayen, sikkeɗ umɗa kurayen kurayen, irde merem kurayen kurayende mat watiɗ. Mel gobe amil faykeɗ hor yirdeb Doyar Al Kurujyen keperd keperd gasunɗa Sipsip dirɗenɗat diliɗ mar huwarde patila yuwalɗen yanarde hinhan.* ¹⁰Irde kuware po,

“Dumulgarɗ ten ten mata gobe Al Kurujniniɗya Sipsip dirɗenɗa hitte mat watiɗ.

Al Kurujbe Doyar Al Kurujyen gasuɗde keperde hil” yamiɗ.

¹¹Be, Al Kurujyen miyoɗ beley tumɗar Doyar Al Kurujyen keperd keperd gasunɗa Al Kurujyen alya bereyat doyar marte parguwakyabe det biɗfut miɗyar sipteya goyen gote harhokde huwarde milgu yiramiɗ. Irdeb Doyar Al Kurujyen keperd keperd gasuɗ beley goɗ diliɗ mar wulgurut yeɗ kimiɗ megen irde Al Kuruj doloɗ iramiɗ. ¹²Doloɗ irde henɗyabe gaha yamiɗ: “Fudinde wor po!

Al Kuruj isoka irde deɗem turɗuɗ yar irde hitek!

Dufay wukkekeya tareɗya saɗiɗyabe hugiɗen

Al Kurujniniɗde po henayiɗ.

Yeɗ po ga igiɗ nurd uney palap irde hitek! Fudinde wor po!” yamiɗ.

¹³Be, go kamereb Al Kurujyen alya bereyat doyar marte parguwak 24 bana goɗ

niɗ al kura beley, “Al buda amil faykeɗ hor yirtiɗ mar gabe ganuɗ? Irde mel gabe damde mat watiɗ?” niɗen gusuɗar niɗiɗ. ¹⁴Irkeb ne beley wol henbe, “Doyar al, gebe nurde ha,” inmiriɗ. Irkeb yeɗ beley, “Al buda gabe kanduk kuruj yeneɗ hinhan gega, saɗiɗ hen watiɗ mar. Mel gabe amil hor yirtiɗ goyen Sipsip dirɗenɗde dari beley po halde faykek wor po yiramiɗ. ¹⁵Gwahade niɗgeb mel gore Al Kurujyen ya balem bana hen Doyar Al Kurujyen keperd keperd gasuɗde goɗ diliɗ mar naɗkahalya wawunɗa doloɗ ird ird mata ten hanɗen. Irkeb Doyar Al Kurujyen keperd keperd gasuɗde keperde hi al gore mel goya hen yufukde yerde doyar yirde hiyen. ¹⁶Irkeb mel gobe sopte biɗge ma kamnayiɗ, irde fe niɗ ma yiryen. Irde naɗa ma, kak uka wor po kura gore epte ma buluɗ yiryen. ¹⁷Gobe Sipsip dirɗen, Doyar Al Kurujyen keperd keperd gasuɗ kahalte hi al gore sipsip doyar al yara hen mel go doyar yirde hiyen geb, epte ma buluɗ henayiɗ. Yeɗ beley mel go bul yirde Al Kurujya hugiɗen hen hen fe forok yeɗ hanɗen gasuɗar yukuyen. Irkeb Al Kuruj beley mel gote diliɗ fimiɗ tumɗar halde yunyen,” niɗiɗ.

8

Asar bili irtiɗ unguni tareɗ yirtiɗ goyen funar ukala tiyyiɗ

¹Be, Sipsip dirɗen beley asar ulyar bili irtiɗ goyen unguni tareɗ yirtiɗ 7 bana goyen funarɗi ukala tiyyiɗ. Irkeb 30 minit gwahade Al Kurujyen gasuɗde mi-giriɗ miɗmoɗ, diɗden iramiɗ. ²Go kamereb Al Kuruj diliɗ mar miyoɗ 7 huwarde hanɗen goyen yinmiriɗ. Miyoɗ gobe bigul 7 yunke yanaramiɗ.

³Irkeb Al Kurujyen miyoɗ hoyar kura beley det hamɗen yar kumga ten tenɗe niɗ koron gol hora beley po irtiɗ goyen tenɗe Al Kuruj galak ird ird alta diliɗ mar huwariɗ. Yeɗbe Doyar Al Kurujyen keperd keperd gasuɗ diliɗ mar alta gol po irtiɗ go hende det hamɗen igiɗ kumga ten ten goyen kuruj po yawariɗ. Gobe Al Kurujyen alya bereya mere irde hanɗen mar goya gabu yirde Al Kuruj galak ire yeɗbe gogo tiyyiɗ. ⁴Irdeb det hamɗen yar

* 7:9: Patila yuwalɗenbe al buluɗ fole irtiɗ goke yitiɗ.

goyen kumga tike kaki goya Al Kurunyen alya bereya beleŋ mere irde haɗyɛn goya tumɗaɗ gabu heɗ Al Kurun hitte hurkurin. ⁵ Irke gab miyoɗ gore det hamɗen kumga teɗ teɗde niɗ koron goyen teɗbe alta hende kak hinhin goyen faryin. Irdeb goyen teɗ megen timiyyin. Irkeb dagamel teɗ daga kateɗ hururuɗ teɗ niniɗa tiyyin.

Bigul 7 mere tiyamin

⁶ Be, gor matbe haɗkappa Al Kurunyen miyoɗ 7 gore bigul 7 yawaramin goyen fu yirin tiyamin.

⁷ Be, miyoɗ 7 bana goyen meheɗde niɗ gore wa bigulmin fu iryin. Irkeb kigarin bilmin hora yara goya kak dariya suluk irtinɗa goyen kigarin kattin yara kurun po katyin. Irkeb megen kurun gayen kurar kurar humga kurin. Humga kurin gobe megen gayen patke karwo hiyyen, irde unɗkurenbe humga kuyen go gwahade hirin. Irde he megen haɗ manan gwahade po tiyamin. Irde yamuɗbe tumɗaɗ humga kwamin.

⁸ Be, go kamereb miyoɗ 7 bana goɗ hoyan kura beleɗ bigulmin fu iryin. Gwaha irkeb det kura dugu kurun kak humga kuɗ hinhin yara goyen makaɗ alare timiytin kinmirin. Irkeb makaɗ ala kurun kurhanbe dari hirin. Gobe makaɗ ala pota yirke karwo hitin goyen unɗkurenbe dari hiyyen go gwahade goyen. ⁹ Irkeb makaɗde niɗ det birfut minɗaɗ pota irde buda karwo yirtin bana goɗ buda unɗkurenbe tumɗaɗ kamamin. Irde hakwa yago manan pota irde buda karwo yirtin bana goɗ buda unɗkurenbe gwamuɗ yuryen go gwahade yirin.

¹⁰ Be, go kamereb Al Kurunyen miyoɗ 7 bana goɗ karwomin beleɗ bigulmin fu iryin. Gwaha irkeb dinambe kurun miliɗ wor po hulsi melak heɗ hi yara gore naɗkinde mat fe karkuwanɗa fe mukɗenɗa hende katyin. Gobe fe karkuwanɗa fe mukɗenɗa gabu yirde buda karwo yirtin bana buda unɗkurenbe go hende katyen go gwahade goyen. ¹¹ Dinambe gote deɗembe "Urek". Dinambe gore katkeɗ fe buda gobe urek hamin. Irke al budam wor po fe urek hitin go nene kamamin.

¹² Be, go kamereb miyoɗ 7 bana goɗ siptemin beleɗ bigulmin fu iryin. Irkeb naɗa dilin goyen paterɗ karwo irke unɗkurenbe det kura beleɗ mayke ayuk iryin. Gagasiya dinambe yagoya

manan gwahade po bulun hamin. Irkeb saɗinminbe saɗin heɗ haɗkappa agat urde haɗyɛn go gwahade mon, kidamak hirin. Niɗgeb naɗa fay bana goɗ naɗa kenkela ma temeyde hinhin, kidamak po hinhin. Wawun wor gagasiya dinambeɗa kenkela ma temeyde hinhan, kidoma bulun po hinhin.

¹³ Be, go kamereb buntulun kura naɗa kota hende hoyan foy teɗ hike kinmirin. Buntulun gore hokde po, "Mata kafuram wor po! Mata kafuram wor po! Al Kurunyen miyoɗ hoyan karwo haɗ gore bigulmin fu yirkeɗ mata alya bereya megen haɗ mar hitte forok yenayin gobe kafuram wor po!" yirin.

9

¹ Be, go kamereb Al Kurunyen miyoɗ 7 bana goɗ siptesoɗonmin beleɗ bigulmin fu iryin. Irkeb dinambe kura bikken naɗkinde mat megen katyin goyen kinmirin. Dinambe gobe mete dukun wor po kimyan minɗon bana goɗ kurkun kurkun yame hol ird irde niɗ ki untin. ² Irkeb dinambe gore mete dukun wor po bana goɗ kurkun kurkun yame hol iryin. Irkeb kaki beleɗ kak tupi kurunde mat kaki waɗ hiyen go gwahade goyen pul yeɗ wayyin. Mete dukun wor po bana maɗ watin gore naɗa dilinɗa naɗkinɗa pet tike kidoma hirin. ³ Irkeb gusu budam wor po kaki bana mat megen kateɗ hinhan. Gusu gobe misin kalpan beleɗ al yiseɗ haɗyɛn gote tareɗ yara yuntin. ⁴ Gusu gobe yamuɗa busa asanɗabe he yago megen haɗ goyen bulun ma yirnayin yintin. Gega alya bereya Al Kurun beleɗ kiminɗe soɗ ma yirtin mar go po ga yisinayin yintin. ⁵ Goyenpoga gusu gobe al yisike kamde kamde saɗin ma yuntin. Yisike gagasi siptesoɗon bana ulin misin kurun po kattek tareɗ po yuntin. Ulin misin bulun po katnayin gobe misin kalpan kura gore al yisike misin bulun po nurde haɗyɛn go gwahade goyen. ⁶ Gusu beleɗ yisike gagasi siptesoɗon ulin misin bulun po kateɗ hinayinɗa gobe kamde kamde niɗ wor po nurde hinayin gega ma kamnayin. Mel gobe kamtek wor po yirde hiyeɗ gega, kamde kamde beleɗ yeneɗ yilwa yiryen.

⁷ Be, gusu gobe fuleɗare kuɗ kuɗ niɗ hos yara gitik yirtin yinmirin. Gusu go

tonarj hendebe det kura doyarj al kurunyen tonarjhor gol belej po yirtij goyen hor yirtij hinhan. Irde dinsokbe alyen yara yinmirij. ⁸ Irde tonarj yuwalherjbe sobam bereyen yara hinhan. Irde misinjbe dapja kafuram wor po kura laion gote misinj yara yinmirij. ⁹ Irde dumunjdebe dari mala pet tej tenjde nij det ain parwek goyen yirtij. Irde foy tej kuj hike tapej gote migirijbe kuruj wor po. Migirij gobe fulejare nij nima hos belej yuluj tej hanjen budam wor po fulejare kuj hike narja migirij kuruj wor po forok yej hanjen go gwahade goyen. ¹⁰ Gusu buda gobe gifirij manarj, irde gifirij murujde gorbe misinj kalparj gote misinj hinhan. Gifirij murujde gorbe al yisike gagasi siptesononj ulinj misinj kattek sarjij minyarj. ¹¹ Be, gusu goyen doyarj yird yird al kura hinhin. Al gobe Satanyen miyonj, mete dukuj bana wor po mat watij al. Denjembe Hiburu mere mat Abadon, munarj Grik mere matbe Apolion.*

¹² Be, mata kafuram mehenjde nij wor pobe gago fole tike hubu hihi. Mata kafuram irawabe kame forok yerej tahar.

¹³ Be, Al Kurunyen miyonj 7 bana gonj 6minj gore bigulminj fu iryinj. Irkeb Al Kuruj galak ird ird alta gol belej po irde Al Kuruj dilinj mar hitinj gote muruj sipte kurhan kurhan gonj hirkam hinhande matbe al melak kura forok yeke nurmirij. ¹⁴ Al melak gore miyonj gayamuj ga bigul fu iryinj goyen, "Satanyen miyonj sipte Yufretis fe bana fere yirtij goyen yad sija yirayinj," inyinj. ¹⁵ Irkeb Al Kurunyen miyonj gore Satanyen miyonj sipte fere yirtij koyare hinhan goyen yad sija yiryinj. Miyonj sipte gobe koyare hej herjbe megen nij alya bereya pota yirde buda karwo yirtij bana gonj buda unjkurej gasa yirke kamnayinj yej nalu kirtinj goyen forok yekeb gogo yad sija yiryinj. ¹⁶ Be, fuleja mar hos hende kuj hinhan gobe 200 milion gwahade yeke nurmirij.

¹⁷ Be, hosya go hende kuj hinhan marya goyen yuwarwarte yinmirijbe gahade: dari mala pet tej tenjde nij det ain parwek dumunjde yirtij gobe bukkenjhel yitij, irde kurabe digulakya halkenja muj kura suluk irtij, irde kurabe wulsakkej salfa hora

gwahade yara yirtij. Hos gote tonarjbe laionyen tonarj yara. Mohonjde matbe kak, kakiya salfa hora uka wor po hej buk yitijya goyen waj hike yinmirij. ¹⁸ Hos go mohonjde mat det buluj karwo kak, kakiya salfa hora uka wor po hej buk yitijya gore alya bereya megen hanj goyen budam wor po gasa yirke kamaminj. Kamaminj mar gobe megen nij al tumnarj pota yirde buda karwo heke buda unjkurejbe gasa yirke kamnayinj go gwahade goyen. ¹⁹ Hos gote tarejbe mohonja gifirijya goyenter hinhin. Gifirijbe kunere yara, irde muruj belejbe kunere tonarj minyarj ala. Gifirij gore al gasa yirde dagim yarj yirde hinhan.

²⁰ Be, alya bereya det buluj karwo kak, kakiya salfa hora buk yitij hos mohonjde mat waj hinhan gore ma gasa yirke kamaminj mar gobe yingej mata buluj tej hitinj goyen yubul ma tej Al Kuruj nij bij mulgarj ma haminj. Go mar gobe unjgura doloj yird yird mataya det tonej gol, silwa, baras, horayab heya belej po yirtij goyen doloj yird yird mataya goyen bada ma haminj. Det tonej gobe epte ma nanjkennayinj, mere ma nurnayinj, irde kuj waj ma tinayinj gega, Al Kurujninij yej nurde doloj yirde hanjen. ²¹ Irde al gasa yirke kamde kamde mata, merebal kurayen kurayen, leplep matayabe kawe mataya tej hanj goke Al Kuruj pohogay irde yej ge bij mulgarj ma haminj.

10

Al Kurunyen miyonj kuraya asarj bili irtinj dirnej kura goya

¹ Be, go kamereb Al Kurunyen miyonj hoyarj kura tarejminj kuruj wor po gore Al Kurunyen gasunjde mat megen katerj hike kinmirij. Yejbe kigarijkinj faykek wor po belej aw urtij, irde gamatsawbe tonarj hende hinhin. Tonarj hende hinhin goyenbe tonarj sisarj ma urde hinhin. Kiminjbe narja timiytij yara agat urde hinhin. Irde kahanjbe hora belej po tola yirtij humga kuj buk yej hanjen go gwahade hinhin. ² Haninjdebe asarj sobam bili irtinj dirnej kura goyen digiltij hinhin. Irde kahanj yasebe makarj alare huwardeb kahanj tapabe sija fudinjde huwaryinj. ³ Irdeb

* 9:11: Abadonya Apolionyat mijbe gwamuj yurd yurd al.

laion belej mere kuruj po tej hanjen yara kuware wor po mere tiyyin. Gwaha tike gab daga 7 mere tiyamin. ⁴Daga 7 mere tike ne belej meremin goyen asanđe kayen timirin. Gega al melak kura forok yenbe, “Daga 7 mere tahañ goyen goya ma kayayin, mere gobe banare po hinayin,” ninyin.

⁵Be, Al Kurujyen miyoy makañ alareya megenya huwarde hike kinmirin gore Al Kuruj palap ire yen hanin yase isan hirin. ⁶Irdeb Al Kuruj deje urdeb biña sañin po tiyyin. Al Kuruj, huginjen hiyen al, nanñin, megen, makañyabe det kuruj gayen yiryin al gote deje urde biña teyyabe, “Al Kuruj belej dufaymin bikken kiryin gote igineñbe hej ga moñ forok yiyyen. Nalu siñgir siñgir ma iryen! ⁷Goyenpoga Al Kurujbe mere basañ marmirin yinyin gwahade goyen po, miyomin 7 bigul yawamin bana goñ funamin belej bigulmin fu irke gab Al Kuruj belej dufaymin kiryin banare hitin gote iginen kawan forok iryen,” yirin.

⁸Irkeb al melak kura nanñinde mat hanƙapya nurmirin gore sopte po gahade ninyin: “Al Kurujyen miyoy makañya megenya hende huwarde hi gote haninđe asañ digiltin hi goyen kuñ tawa,” ninyin.

⁹Irkeb nebe Al Kurujyen miyoy go hitte kuñbe asañ goyen nuni yen gusuñan irmirin. Irkeb miyoy goreb, “Asañ ga tej nawa. Gabe mohongerbe yalanƙu fimin hapek yañ go gwahade nurayin gega, bege bana kurkuñbe beger tigiri tiyyen,” ninyin. ¹⁰Irkeb asañ dirjen goyen Al Kurujyen miyoy gote haninđe mat teñbe nimirin. Tej nemeke mohonnerbe yalanƙu fimin yara hapek yañ nurmirin gega, nukuluk urmekeb kurkuñ benerbe tigiri tiyyin. ¹¹Gwaha timekeb al melak gore, “Gebe alya bereya, naña karkuwan, merem hoyan hoyan, irde megen nin doyan mar karkuwanbe kame dahade hinayin goke Al Kurujyen mere basañ hej tagalayin,” ninyin.

11

Al Kuruj nin tagal tagal al irawa

¹Be, go kamereb det kurayen kurayen karkuwanmin dahade goyen tunan tej teñde nin kutum kura nunenbe gaha ninyin: “Kun Al Kurujyen ya balemya Al

Kuruj galak ird ird altaya gote kurujmin tunan tiyayin. Irde ya balem bana goñ Al Kuruj doloñ irde han mar goyen kapyan hawayin. ²Goyenpoga Al Kurujyen ya balem koya kirtin bana goyen siñak belej matbe sawsawa kura gabu ird ird gasun hi gobe tunan ma tiyayin. Gasun gobe al min hoyan Yuda mar moñ goyen wan gabu irde hanjen gasun geb gago dinen hime. Go mar gore gagasi 42 gayen Yerusalem taun Al Kuruj dilinđe wukken kenen hiyen goyen ufurka tej bulun bulun irnayin. ³Nebe ne nin tej tagalde hiriryen al irawa kura sañinne yunenbe yad yermeke wayiryen. Wanbe amil kerkek hor irdeb merene basañ hej naña fay 1,260 gwahade goyen tagalde hiriryen” ninyin.

⁴Be, Al Kuruj nin mere tej tej al irawa gobe olip he irawaya hulsi irawaya Doyan Al Kuruj dilin mar huwarde haryen go goyen. Doyan Al Kuruj gobe alya bereya megen han kuruj gate Kurujmin. ⁵Al irawa goyen al kura belej bulun yirin yen tunan yurnayinbe al irawa gote mohonde mat kak forok yen asogom mugol kiryen. Al kura irem go bulun yirin yen tunan yurnayin marbe gwaha mat kamnayin. ⁶Irem gobe Al Kurujyen mere basañ hej tagalde henya kigarin goya katen ma yen nanñin pet tej tej taren minyan. Irde fe kuruj gayen yigiri tike dari hetek sañin wor go minyan. Irde mata kafuram al bulun yirtek goyen kurayen kurayen forok yirde alya bereya megen han gayen igin gwamuñ yurtek taren wor go minyan. Irem gobe gwaha yirye yenbe igin gwahade po yirtek sañin minyan hinaryum.

⁷Be, irem go Al Kurujyen mere tagalde pasi hekeb dapña kafuram kura mete dukun wor po kimyan minmon bana goñ mat watin gore irem goya arnayin. Irde irem go fole yirde gasa yirke kamiryen. ⁸Irkeb irem go kamtin hakwambe taun kuruj Yerusalem bana goñ nin belej kurunde gor yubul tike hiriryen. Taun gokeb Sodom yara ma Isip yara yen hanjen gogo. Taun goyenterbe bikken al irawa gote Doyan Al Kuruj wor mayke kamyin. ⁹Irkeb naña karkuwan karkuwan, al min kurayen kurayen, meremin kurayen kurayen, irde sikken umña kurayen kurayen nin alya bereya belej irem gote ulin hakwam

wawuɗ karwoya naɗa fay sipteya goyen belen yubul titiɗ yennayiɗ. Irde hakwam goyen mete teɗ teɗ niɗ piɗeɗ henayiɗ. ¹⁰Megen haɗ marbe tumɗaɗ irem go kamke ayaɗ yerdeb detmiɗ yiɗgeɗ uliɗ muruɗgem moɗ duliɗ kadam guney tinayiɗ. Al Kuruyen mere basaɗ mar irawa gore megen niɗ mar kanduk kuruy forok ird yunke biɗ misiy nurde hinayiɗ geb, irem go kamke gogo amaɗ henayiɗ.

¹¹ Be, naɗa fay siptemiɗde naɗkahal hekeb al yisaɗ heɗ heɗ meɗe Al Kuruy hitte mat kateɗ irem go biɗde hurkukeb sopte gereɗ heɗ huwararyum. Irkeb alya bereya tumɗaɗ irem go yeneɗbe kafura wor po hamiɗ. ¹² Irkeb al melak kura kuruy wor po naɗkiɗde mat, “Hende gar wayyi” yeke Al Kuruyen mere basaɗ mar irawa gobe nuraryum. Nurdeb asogom beleɗ yeneɗ hikeya Al Kuruyen gasuɗde kigariɗkiɗ faykek hende hurkaryum. ¹³ Goya goyenbe niniɗa kuruy wor po forok yiriɗ. Irkeb Yerusalem taun go buluy hiriɗ. Buluy hiriɗ gobe taun goyen walka teɗ 10 irde uɗkureɗbe buluy hiriɗ go gwahade goyen. Buluy hiriɗ bana goɗbe 7,000 alya bereya kamamiɗ. Go ma kamamiɗ marbe kafura wor po heɗ Al Kuruy tareɗmiɗ kuruy wor po goyen deɗem turɗuɗ yaɗ iramiɗ.

¹⁴ Be, mata kafuram kahalte niɗbe gogo hubu hiriɗ. Gega mata kafuram hoyay funaɗ karwomiɗbe heɗ ga ma wayeɗ tiya!

¹⁵ Be, Al Kuruyen miyoɗ 7 bigul yawaramiɗ bana goɗ miyoɗ funaɗ beleɗ bigulmiɗ fu iryiɗ. Irkeb al melak budam kuruy wor po naɗkiɗde mat forok yeɗbe, “Gayenter alya bereya megen haɗ kuruy gayen doyaɗ yird yird saɗiɗbe Doyaɗ Al Kuruyya yeɗ beleɗ basiɗa irtiɗ al Mesaiayat haniɗde hi. Yeɗ beleɗ gwahader doyaɗ yirde hiyeɗ!” yamiɗ. ¹⁶ Irkeb Al Kuruyen alya bereyat doyaɗ marte parguwak 24, Al Kuruy diliɗ mar keperde hinhan gore wulgurut yeɗ kimiɗbe megen yirde Al Kuruy doloɗ iramiɗ. ¹⁷ Gwaha irde heɗyabe, “Doyaɗ Al Kuruy, gebe Al Kuruy, tareɗge kuruy wor po.

Gebe bikkeɗ hinhan, gayenter wor ha.

Gebe saɗiɗge kuruy goyen teɗ alya bereya doyaɗ yird yird meteɗ miɗ urariɗ.

Niɗgeb goke igiɗ wor po nurd guney hite.

¹⁸ Ge ma nurd guney haɗ mar beleɗ ge niɗ biɗ ar yeɗ hinhan.

Gega bege ar yetek nalube gago forok yihi.

Al kamtiɗ merere huwartek nalube gago forok yihi.

Meteɗ marge, merege basaɗ heɗ heɗ mar, alya bereyage, irde palap girde haɗ mar tumɗaɗ matamiɗ gote muruɗgem yuneɗ yuneɗ nalube gago forok yihi.

Al deɗem yaɗ ma al deɗem moɗ goyen tumɗaɗ muruɗgem yuneɗ yuneɗ nalube gago forok yihi.

Alya bereya megen haɗ kuruy gayen buluy yiramiɗ mar goyen mugol kertek nalube gago forok yihi!” yamiɗ.

¹⁹ Be, Al Kuruyen ya balem gasuɗmiɗde hi gote yame fegele hol yiriɗ. Irkeb bana goɗbe Al Kuruyen Biɗa teɗ teɗ Bokis hike kinmiriɗ. Irkeb dagamel teɗ daga kateɗ hururuɗ teɗ hinhin. Irde niniɗa forok yeke kigariɗ hora yara hitiɗ goyen kuruy po katiyiɗ.

12

Bereya asogomiɗ deregonya

¹ Be, gwaha tikeb mata tiɗeɗ kura matamiɗe naɗkiɗde forok yiriɗ. Mata gobe gahade: bere kura naɗa diliɗ teɗ amil hor irtiɗ yara irde gagasi hende huwartiɗ hinhin. Irde dinambe 12 beleɗ doyaɗ alyen tonayhor irtiɗ goyen teɗ tonayde hor irtiɗ hinhin. ² Bere gobe biɗ miɗyaɗ, irde diriɗ kawaɗ kere yeɗ uliɗ misiy kuruy kateɗ esey hinhin. ³ Irkeb naɗkiɗde mata hoyay kura forok yiriɗ. Mata gobe gahade: deregon kuruy miliɗ wor po sikkeɗbe bukkeɗ, irde tonay 7 miɗyaɗ goyen forok yiriɗ. Tonay 7 gobe doyaɗ al karkuwaɗde tonayhor 7 goyen tonay 7yaɗ goyaɗ yirtiɗ ala hinhan. Deregon gobe hirkam 10 miɗyaɗ.

⁴ Deregon gobe siɗgili teɗ naɗa kor irtiɗ yara gifiriɗ temeyde dinambe kwer yurke budam wor po wok yeɗ megen katamiɗ. Dinambe katamiɗ gobe naɗkiɗde dinambe kuruy goyen tumɗaɗ buda karwo yirde uɗkureɗbe wok yeɗ katnayiɗ go gwahade goyen tiyamiɗ. Be, deregon gobe bere gore diriɗ kawaɗ kerkeɗ goyare po diriɗ go newey yeɗ bere go diriɗ kawaɗ kereɗ teɗ hinhin gote kimiɗ mat pet teɗ hinhin.

⁵Be, bere goyen dirinj al dirinj kawañ kiriyin. Dirinj gobe doyañ alyen kutum ain beleñ po irtin goyen tanarde naña karkuwañ karkuwañ tumñañ doyañ yiryen albe gogo. Niñgeb deregon gore dirinj go niyyenkek yenbe bere gote dirinj goyen arañ po teñ Doyañ Al Kurunyen keperd keperd gasuñ Al Kurun keperde hinhinde gor tukuke gor hinhin. ⁶Be, bere gobe busahardeb sawsawa po kurun naña bana goñ gasuñ kura Al Kurun beleñ bere gote teñ gitik irtin de gor kuriñ. Gasuñ gobe Al Kurun beleñ bere goyen naña fay 1,260 gahade doyañ irde paka ireñ yen bikken gitik iryin go goyen.

⁷Be, Al Kurunyen gasuñde fuleña kurun forok yirin. Al Kurunyen miyonya doyañ almiñ Maikelya beleñ deregon goya yende miyonminya aramin. ⁸Goyenpoga deregon gobe Al Kurunyen miyon epte fole yirtek tareñ miñmon geb, deregon goya miyonminyabe Al Kurunyen gasuñde mat yakira tikeb gasuñ miñmon hamin. ⁹Be, deregon gobe takira tikeb megen katyin. Deregon gobe kunere bikken hinhin go goyen. Gobe deñem kurabe Unjura, kurabe Satan inen hanjen. Yen beleñ alya bereya megen han kurun gayen usi yirke mata bulunde katen hanjen. Deregon go temeyke megen katyinyabe miyonmin yago manañ tumñañ katamin.

¹⁰Be, go kamereb al melak kurun wor po nanñin de mat forok yeke nurmirin. Merebe gahade: “Kadninin merem yan yird yird al gobe gogo takira tike megen kata. Huginen wawunya nankahalya Al Kurun hitte kadninin merem yan yirde hiyen al gobe teñ temeyke megen kata. Niñgeb gayenterbe Al Kuruninin beleñ alya bereya yumulgañ tiyyen. Al tumñañ yende tareñ bana hinayin. Yen beleñ doyañ yird yird nalube gago forok yihi. Mesaia Al Kurun beleñ basina iryin al gote sanin manañ forok yihi. ¹¹Mel gobe Sipsip dirinjen gore darim wok irde kamyin go hende huwarde al bulun go fole irtin. Irde mere fudinde po kawan tagaldeb al bulun go fole irtin. Niñgeb mel gobe mudunke kamnin wor igin ala yen nurde ga hinhan. ¹²Niñgeb deñ Al Kurunyen gasuñde han mar tumñañ aman henayin. Goyenpoga deñ megenya makañyabe Satan deñ hitte kurka geb, goke

kafuram wor po nurde dunhem. Yenbe nalu ulyande ma hiyen goyen nurde hi geb, goke bin ar wor po yen hi,” yirin.

¹³Be, deregon go Al Kurunyen gasuñde mat teñ temeyke megen katyin goyen bebak tiyyin. Irdeb dirinj al dirinj kawañ kiriyin bere goyen bulun bulun ire yen nankenen kun hinhin. ¹⁴Bere gobe sawsawa po kurun naña bana goñ gasuñ kura Al Kurun beleñ gitik irde untiñde gor foy teñ kun kun nin buntulun kurun wor po gote tapen irawa untiñ. Gasuñ gobe bere goyen gor dama karwo irde gagasi 6 gayen gor po hike deregon gore epte ma bere goyen bulun iryen yen Al Kurun beleñ gitik iryin go goyen. ¹⁵Be, deregon goyen po goyenbe kunere kurun gogo. Goreb bere goyen figilu tiwi yen mohonde mat fe kurun wor po fur tiyyin. ¹⁶Gega megen beleñ bere go farañ urde mohon an irde fe fur tiyyin kurun goyen nen pasi hirin. ¹⁷Irkeb deregon gobe bin ar wor po yeke bere gote dirinmin yago go ma kamamin megen han goya arnin yen kuriñ. Go mar gobe Al Kurunyen saba gama irde Yesu nin yitin mere fudinde goyen kawan po tagalde hanjen mar go goyen. ¹⁸Be, deregon gobe makañ feren de huwayin.

13

Dapña kafuram kura irawa forok yaryum

¹Be, yen gor huwarde hike dapña duwi kafuram wor po kura makañ alare mat forok yeke kinmirin. Dapña gobe hirkam 10 minyan, irde tonanbe 7 minyan. Hirkam go hendebe doyañ alyen tonanhor hor yirtin ala hinhan. Irde tonan 7 go hendebe Al Kurun sukal irtin deñ goyañ katin ala hinhan. ²Dapña duwi kafuram gobe dapña kura lepat inen hanjen goyen yara kinmirin. Goyenbe kahañbe dapña kura bea inen hanjen gote kahañ yara, irde mohonbe laion mohon yara kinmirin. Be, deregon gore dapña kafuram goyen saninmin unyin. Irdeb deñ kurun unenbe doyañ al kurun iryin. ³Goyenbe dapña duwi kafuram gote tonan 7 goyen unjuren kurabe kamtek ge mayamin gega, geren hitin goyen kinmirin. Alya bereya megen han kurun gore kenenbe tonnen yan wor po yen nurd unenbe gama iramin. ⁴Albe deregon gore dapña duwi kafuram goyen doyañ al iryin goke deregon goyen dolon

iramij. Irde dapɗa duwi kafuram goyen wor doloɗ irdeb, “Ganuɗ al beleɗ epte dapɗa duwi kafuram gahade hiyyen? Irde ganuɗ al beleɗ epte yeɗya ariryen? Hubu wor po!” yamij.

⁵ Be, dapɗa duwi kafuram gobe yiɗgen ge turuɗ turuɗ teɗ, Al Kuruɗ sukal ird ird tareɗ untiɗ. Irde doyaɗ al heɗ dama karwoya gagasi 6ya gayen metey teɗ teɗ saɗij untiɗ. ⁶ Irkeb dapɗa duwi kafuram gore mohoɗ aɗ irde Al Kuruɗ mere buluɗ mat irde Al Kuruɗyen deɗemya gasuɗmiɗya irde gasuɗmiɗ bana haɗ marya goyen nanyaɗ yiryiɗ. ⁷ Yeɗbe Al Kuruɗyen alya bereya goya arde fole yirtek saɗij untiɗ. Irde alya bereya miɗ kurayen kurayen, sikken umɗa kurayen kurayen, meremiɗ kurayen kurayen, irde naɗa karkuwaɗ karkuwaɗ kuruɗ goyen doyaɗ yird yird tareɗ untiɗ. ⁸ Irkeb alya bereya megen haɗ kuruɗ gore dapɗa duwi kafuram goyen doloɗ irnayaɗ. Go mar gote deɗembe tumɗaɗ Al Kuruɗya hugiɗen hitek marte deɗem naɗkiɗya megeɗya ma forok yekeya katiɗ asaɗ goyen bana ma haɗ. Asaɗ gobe al beleɗ mayke kamiɗ al Sipsip dirɗen gote asaɗ.

⁹ Niɗgeb al kirmiɗ yaɗbe merene gayen nurde bebak tinayaɗ. ¹⁰ Al kura fere teɗ ko-yare yerke hinayaɗ yeɗ Al Kuruɗ beleɗ dufaymiɗ kirtiɗ marbe koyare hinayaɗ. Mu-naɗ al kura fuleɗare niɗ bidilare gasa yirke kamnayaɗ yeɗ Al Kuruɗ beleɗ dufaymiɗ kirtiɗ marbe gwaha mat po kamnayaɗ. Niɗgeb Al Kuruɗyen alya bereyabe kanduk forok yenayaɗ kuruɗ goyen goke mukku ma teɗ tareɗ po heɗ heɗ ge piɗen ma heɗ hinayaɗ. Irde Al Kuruɗ niɗ hekkerɗ nurtiɗ goyen saɗij po tanarde hinayaɗ.

Dapɗa duwi kafuram hoyaj kura forok yiriɗ

¹¹ Be, alya bereya megen haɗ gore dapɗa duwi kafuram goyen doloɗ irde haɗ goyen kinmiriɗ go kamereb dapɗa duwi kafuram hoyaj kura wor megeɗ bana mat forok yeke kinmiriɗ. Yeɗbe sipsip dirɗen yara hirkam irawa miɗyaɗ hinhin. Meremiɗbe dere-gonyen mere yara tiyyiɗ. ¹² Yeɗbe yiɗgen ge teɗ dapɗa duwi kafuram meheɗde watij gore saɗij tiriɗ goyen teɗbe metey tiyyiɗ. Irdeb megeɗya alya bereya megen haɗ goyen yinkeb dapɗa duwi kafuram

meheɗde niɗ goyen doloɗ iramiɗ. Dapɗa kafuram meheɗde niɗ gobe bikken kamtek ge maytiɗ gega gereɗ hiriɗ go goyen. ¹³ Dapɗa kafuram kame wayyiɗ gobe mata tijeɗ turɗuɗ yaɗ wor po forok yiryiɗ. Kurabe al beleɗ diliɗde kawan po keneɗ hikeya yeɗ beleɗ irke naɗkiɗde mat kak megen katyiɗ. ¹⁴ Yeɗbe dapɗa kadom meheɗde wayyiɗ gote diliɗ mar mata tijeɗ turɗuɗ yaɗ forok yirdeb go hende huwarde alya bereya megen haɗ kuruɗ gayen usi yiryiɗ. Irde dapɗa duwi kadom kafuram fuleɗare niɗ bidilare dagim yaɗ irtiɗ gega go ma kamiɗ goyen turuɗ ird ird niɗbe dapɗa gote toneɗ irnaɗ yinyiɗ. ¹⁵ Yeɗbe dapɗa duwi kadom kafuram meheɗde wayyiɗ gote toneɗ irtiɗ goyen biɗfut miɗyaɗ ird ird saɗij untiɗ hinhin. Gwaha irkeb toneɗ irtiɗ gore biɗfut irde mere tiyyiɗ. Gobe alya bereya det goyen doloɗ ird ird niɗ igiɗ ma nurde doloɗ ma iramiɗ mar goyen tumɗaɗ gasa yirke kamnayaɗ yeɗbe gogo meɗemiɗ fu iryiɗ. ¹⁶ Irde dapɗa duwi kafuram kame wayyiɗ gobe al tumɗaɗ Satanyen alya bereya hitiɗ gote haniɗ yasere wet ma kimiɗde wet soɗ yird yird niɗ wor pakku yiryiɗ. Al deɗem moɗ, al deɗem yaɗ, horam yaɗ mar, al siksukɗen, irde al kurate metey marya yiɗgenɗe dufayde metey teɗ haɗ marya tumɗaɗ haniɗ yase ma kimiɗde soɗ yird yird niɗ pakku yiryiɗ. ¹⁷ Gogab al kura haniɗde ma kimiɗde soɗ yirtiɗ goyen hubu kenem epte ma det damu tinayaɗ, irde epte ma det yunke al hoyaj beleɗ damu tinayaɗ. Al haniɗ yasere kurab kimiɗde soɗ yird yird gobe dapɗa duwi kafuram gote deɗem, kurabe deɗem gote namba.

¹⁸ Niɗgeb albe mata goyen keneɗ igiɗ bebak titek dufay wukkerɗ go miɗyaɗ ala hinayaɗ. Al kura keɗkela bebak teɗ teɗ tareɗ miɗyaɗ al gobe tubul tike dapɗa duwi kafuram gote namba gote miɗ bebak tinayaɗ. Namba gobe al unɗkureɗ kura gote namba. Nambamiɗbe 666.

14

Sipsip al diriɗ dirɗenya al 144,000ya

¹ Be, go kamereb Sipsip dirɗen beleɗ Saion doɗdoɗde huwarde hinhin goyen kinmiriɗ. Yeɗbe alya bereya 144,000 gote kimiɗdebe Sipsip dirɗen gote deɗemya

Naniɗde deɗemɗa katiɗ mar goya dugure gor huwarde hinhan. ² Irkeb migiriɗ kuruj kura naɗkiɗde mat forok yeke nurmiriɗ. Migiriɗ gobe fe hamulare solok yey migiriɗ kuruj teɗ hiyen go gwahade goyen, irde daga katerɗ hiyen go gwahade yara nurmiriɗ. Gega migiriɗ gobe kirmiriɗner igiɗ wor po nurmiriɗ. Tikiɗ heɗ heɗde niɗ det kura hap iney hanyen goyen kari yirde hike tikiɗ forok yey hiyen gwahade yara nurmiriɗ. ³ Hap goyen kari yiramɗ mar gore Doyaɗ Al Kurujyen keperd keperd gasunya det biɗfut miɗɗaɗ sipte goya Al Kurujyen alya bereyat doyaɗ marte par-guwakya gote diliɗ mar huwarde tikiɗ gergeɗ kura hamiɗ. Tikiɗ gobe Sipsip dirɗenɗa hinhan mar 144,000 yey beleɗ megen mat yumulgaɗ titiɗ gore po gab tikiɗ go tuɗaɗ urde tikiɗ hetek hinhan. Al hoyanbe epte ma gwaha titek hinhan. ⁴ Mel gobe bere hoyanya ma firtiɗ gwahade goyen po, det toneɗ al beleɗ yirtiɗ goyen doloɗ ma yirde Al Kuruj diliɗde wukkeɗ hitiɗ mar go goyen. Go mar gobe Sipsip dirɗenɗ goyen hugiɗenɗ gama irde haɗ. Yeybe megen haɗ mar go bana goɗ mat basiɗa yirde det damu titiɗ yara Yesu darim wok irde kamyiɗ gore yumulgaɗ titiɗ. Irdeb metey gergeɗde niɗ biɗge meheɗde yawartiɗ goyen Al Kuruj galak irde hanyen yara mel goyen Al Kurujya Sipsip dirɗenɗa hitte galak yirtiɗ. ⁵ Mel gobe usi mere kura ma titiɗ, irde uliɗde mere miɗmoɗ hinhan.

Al Kurujyen miyoɗ karwo beleɗ mere tagalamiɗ

⁶ Be, go kamereb Al Kurujyen miyoɗ hoyan kura naɗa kota foy teɗ hike kinmiriɗ. Yeybe megen haɗ mar hitte Yesu niɗ yitiɗ mere gwahader hitiɗ goyen momoɗ yirtek miɗɗaɗ hinhin. Yey beleɗ naɗa karkuwaɗ karkuwaɗ, al miɗ kurayen kurayen, meremiɗ kurayen kurayen, irde al sikkeɗ kurayen kurayen goyen momoɗ yirtek mere igiɗ miɗɗaɗ hinhin. ⁷ Be, miyoɗ gore kuware po, “Al Kuruj beleɗ alya bereya tumɗaɗ merere yertek nalu binde hihi geb, kafura irde deɗem turɗuɗ yaɗ irnayaɗ. Naɗkiɗ, megen, makaɗyabe fe diliɗnya forok yiryiɗ al goyen doloɗ irnayaɗ,” yiriɗ.

⁸ Be, gwaha yekeb Al Kurujyen miyoɗ hoyan beleɗ kadom go gama irdeb, “Babilon taun kuruj wor po gobe gwamuɗ urtiɗ! Buluɗ wor po hitiɗ! Babilon gore alya bereya naɗa karkuwaɗ karkuwaɗ bana haɗ mar goyen nene kukuwa wor po hetek wain yunyiɗ. Wain gobe leplep matamiɗ go goyen,” yiriɗ.

⁹ Be, gwaha yekeb Al Kurujyen miyoɗ hoyan kura gore kadom irawa goyen gama irde kuware po gaha yiriɗ: “Al kura dapɗa duwi kafurama gote toneɗ irtiɗ goya goyen doloɗ yirde kimiɗde ma haniɗde dapɗa duwi gore nere yey basiɗa yirde deɗem soɗ yirtiɗ marbe ¹⁰ wain saɗiɗ wor po nene garbam buluɗ po heɗ hanyen yara Al Kurujyen bearar kuruj po kennayiɗ. Go mar goyen hittebe Al Kurujyen beararmiɗ kuruj wor po fe wogortiɗ yara irde yun-yeɗ. Irkeb go mar gobe Al Kurujyen miyoɗ yago wukkeɗ wor poya Sipsip dirɗenɗa diliɗ mar heɗ salfa hora humga kuɗ hi gore yisike uliɗ misiɗ kuruj wor po katerɗ hinayiɗ. ¹¹ Go mar go kunga yirde hiyen kak gote kakimbe gwahader waɗ hurkuɗ hiyeɗ. Ningeb al kura dapɗa duwi kafurama gote toneɗ irtiɗ goya goyen doloɗ yirde haɗ mar, irde haniɗde ma kimiɗde dapɗa gote deɗem soɗ yirtiɗ marbe usayeɗ moɗ wawuɗya naɗkahalya hugiɗenɗ uliɗ misiɗ katerɗ hinayiɗ,” yiriɗ. ¹² Ningeb Al Kurujyen alya bereya sabamiɗ gama irde Yesu niɗ hekkeɗ nurd nurd mata ma tubul titiɗ maryabe kanduk budam yeneɗ goke mukku ma teɗ tareɗ po heɗ heɗ ge piɗer ma heɗ hinayiɗ.

¹³ Be, Al Kurujyen miyoɗ karwo gore mere tiyamiɗ go kamereb al melak kura naɗkiɗde mat gaha yiriɗ: “‘Gayenter mat al kura Doyaɗ Al Kuruj niɗ teɗ kamnayaɗ marbe Al Kuruj beleɗ guram yirde saɗiɗ yiryey,’ gwahade kaya,” yiriɗ.

Irkeb Holi Spirit beleɗbe, “Fudiɗde, mel gore Al Kuruj niɗ metey tahaɗ gote igiɗenbe kawan forok yenayiɗ geb, mel gobe metey tareɗ po teɗ hitiɗ goyen yubul teɗ usaɗ heɗ hinayiɗ,” yiriɗ.

Megen biɗge ep hitiɗ yad yad nalu forok yiriɗ

¹⁴ Be, go kamereb delne mar kigariɗkiɗ faykek wor po forok yeke kinmiriɗ. Kigariɗkiɗ go hende al kura Al Urmiɗ yara

goyen keperde hinhin. Tonan̄debe doyaŋ al kurun̄yen tonan̄hor gol beleŋ po irtin̄ goyen hor irtin̄, irde wit sak yeke walde walde bidila goyen haniŋde hike kinmirin̄.¹⁵ Be, Al Kurun̄yen miyoŋ hoyan̄ kura beleŋ Al Kurun̄yen ya balem bana mat siŋare katerj kuware po kigariŋkin̄ faykek hende kipirtin̄ hinhin al goyen inyin̄. “Wit sak yeŋ yeŋ nalu forok yeke bidila teŋ walde yad bada yirde harŋyen yara, megen niŋ mar yad yad nalube gago forok yihi geb, alya bereya ge beleŋ yawartekbe yawara,” inyin̄.¹⁶ Gwaha inkeb kigariŋkin̄ faykek hende keperde hinhin al gore bidilamin̄ temeyde walyin̄. Alya bereya megen haŋ goyen yawaryin̄.

¹⁷ Be, go kamereb Al Kurun̄yen miyoŋ hoyan̄ kura Al Kurun̄yen gasuŋmin̄de niŋ ya balem bana mat siŋare katyin̄. Yeŋ wor bidila yaltin̄ kura haniŋde manan̄ katyin̄.¹⁸ Irkeb Al Kurun̄yen miyoŋ hoyan̄ kura sopte Al Kurun̄yen ya balem bana kak doyaŋ irde hiyen gore Al Kurun̄ galak ird ird altare mat waŋbe bidila go tanarde hinhin miyoŋ goyen kuware po inyin̄. “Wain igineŋbe fiŋ hahan̄ geb, bidilage misin̄ yaŋ go teŋ megen niŋ wain meten̄de gor kurkuŋ wain igineŋ walde yawara,” inyin̄.¹⁹ Irkeb miyoŋ gore bidilamin̄ goyen temeyde wain igineŋ beŋekde walde yade wain gilyan̄ heŋ heŋ gasuŋde yiryin̄. Wain gilyan̄ heŋ heŋ gasuŋ gobe Al Kurun̄yen bearar go goyen.²⁰ Niŋgeb wain igineŋ gilyan̄ heŋ heŋ gasuŋ taun̄ siŋare hiyen goyenter yukuŋ gilyan̄ hitin̄ yara Al Kurun̄ ma nurd uneŋ haŋ mar go gilyan̄ heŋ heŋ gasuŋde gor yerde karka tikeb darimbe figilu yara katerj 300 kilomita gisaw wor po kutin̄. Dari beleŋ figilu yara hitin̄ gote dukun̄min̄ tunan̄ŋbe megen mat hurkuŋ hos gote pukin̄ al keperde hanyende go gwahader hirin̄.

15

Al Kurun̄yen miyoŋ 7 beleŋ mata kafuram 7 forok yiramin̄

¹ Be, go kamereb mata turun̄ŋ yaŋ wor po hoyan̄ kura nan̄kin̄de forok yeke kinmirin̄. Mata gobe gahade: Al Kurun̄yen miyoŋ 7 beleŋ mata 7 kafuram wor po tiyamin̄. Mata kafuram gabe Al Kurun̄yen bearar funan̄ wor po goyen forok yetekbe gago.² Be, go kamereb makaŋ ala galas beleŋ po irtin̄

goya kakya suluk yirtin̄ goyen kinmirin̄. Irde al kura dapŋa duwi kafuramya gote toneŋ irtin̄ goyabe deŋemde namba 666ya goyen fole yirtin̄ marbe makaŋ siŋare huwarde hike yinmirin̄. Mel gobe tikiŋde niŋ det hap ineŋ harŋyen Al Kurun̄ beleŋ yuntin̄ goyen yanartin̄ hinhan.³ Irdeb Al Kurun̄yen meterj al Mose beleŋ tikiŋ hitin̄ goyen hamin̄. Sipsip dirneŋ goke tikiŋ hitin̄ goyen manan̄ hamin̄. Tikiŋ bilm̄in̄ gobe gahade:

“Al Kurun̄, gebe Doyaŋ Al Kurun̄, tareŋge kurun̄ wor po.

Meten̄gebe kurun̄ wor po, irde turun̄ŋ yaŋ wor po!

Doyaŋ Al Kurun̄, gebe gwahader hitin̄.

Matagebe fudin̄de, irde huwak wor po.

⁴ Doyaŋ Al Kurun̄, ganun̄ al beleŋ kafura ma girnayin̄?

Ganun̄ al beleŋ deŋge turun̄ŋ yaŋ ma girnayin̄?

Ge po ga wukkeŋ wor po.

Matage huwak goyen alya bereya nan̄a karkuwan̄ karkuwan̄ bana haŋ mar goyen tunan̄ŋ kennayin̄ geb, ge hitte po waŋ doloŋ girnayin̄,” yamin̄.

⁵ Be, go kamereb Al Kurun̄yen gasuŋde niŋ ya balem bana goŋ gasuŋ himam goyen yamemin̄ kawan po hol yeke kinmirin̄.⁶ Be, ya balem bana goŋ mat Al Kurun̄yen miyoŋ 7 gore mata 7 kafuram wor po goyen forok yirnin̄ yeŋ siŋare katamin̄. Miyoŋ gobe amil sobam faykek wor po milmulkeŋ goyen hor yirtin̄ hinhan. Irde gol beleŋ po kan̄ yara irtin̄ goyen dumun̄de bili irtin̄ hinhin.⁷ Be, det biŋfut min̄yan̄ sipte Doyaŋ Al Kurun̄yen keperd keperd gasuŋ milgu irtin̄ hinhan goyen un̄kureŋ kura beleŋ kuwe gol beleŋ po yirtin̄ 7 goyen Al Kurun̄yen miyoŋ 7 go yun̄yin̄. Kuwe 7 bana goŋbe gwahader hiyen al Al Kurun̄ gote bearamin̄ fe makin̄ yirtin̄ yara hinhan.⁸ Irke Al Kurun̄yen ya balem bana goŋbe Al Kurun̄yen deŋem turun̄ŋ yaŋ wor poya san̄ŋmin̄ kurun̄ wor poya goyen kawan forok yird yird kaki beleŋ makin̄ hirin̄. Irkeb al kura epte ma ya bana goŋ hurkutek hirin̄. Ya balem bana goŋbe Al Kurun̄yen miyoŋ 7 gore mata kafuram 7 forok yirtek goyen hubu heŋ pasi yirke gab igin̄ hurkutek hirin̄.

16

Al Kuruyyen bearar gote kuwe 7

¹ Be, go kamereb al melak kura Al Kuruyyen ya balem bana gonj mat kuware po Al Kuruyyen miyoy 7 goyen yinke nurmirij. Meremijbe gahade: "Kunaj. Kurj Al Kuruyyen bearar kuwe 7 bana hanj goyen megen wogornaj," yinyij. ² Be, gwaha yinkeb miyoy mehejde nij gore kurj kuwemij goyen megen wogoryij. Irkeb usu yenejmij kafuramya misijmij buluj wor poya goyen dapja duwi kafuram gote deje ulijde soj yirtij marya dapja gote tonej doloj irde hanjen marya gote ulijde forok yamij.

³ Be, Al Kuruyyen miyoy 7 goyen irawamij belej kuwemij makañ alare wogoryij. Wogorkeb makañbe al kamtijde dari yara hirij. Irkeb makañde nij dapja tumjanj kamamij.

⁴ Be, Al Kuruyyen miyoy 7 goyen karwomij belej fe karkuwanjanyja fe dilinjanyja kuwemij wogorke dari po hirij. ⁵ Yej belej gwaha tikeb Al Kuruyyen miyoy kura fe doyanj yirde hiyen goreb gaha yeke nurmirij: "Al Wukkeke wor po, gebe hakot hinhan, gayenter wor ha. Ge belej al merem yanj yird yird gobe huwak wor po. ⁶ Go yirha mar gobe gere alya bereya goya mere basanj margeya goyen gasa yirke darim wok yej kamamij. Goke tej ge belej go mar goyen wolminen yirde dari nenan yej yunha gobe gwaha yirtek po yirha," yirij.

⁷ Irkeb al melak kura Al Kuruj galak ird ird altare mat forok yeke nurmirij. Meremijbe gahade: "Fudinde, Al Kuruj, gebe Doyanj Al Kuruj, tarejgebe kuruj wor po! Ge belej merem yanj yirde ha gobe fudinde mat yirde ha, irde huwak wor po tej ha," yirij.

⁸ Be, Al Kuruyyen miyoy 7 goyen siptemij belej kuwemij nana dilinj hende wogoryij. Irkeb nana gobe tarej po temeyde alya bereya kumba yirtek sanij minyanj hirij. ⁹ Be, alya bereya gobe nana gote uka buluj wor po gore kumba yirij. Irkeb go mar gore mata kafuram gwahade goyen doyanj yirde hi al Al Kuruj goyen karan uramij. Irde mata bulujmij yubul ma tej Al Kuruj nij bij mulganj ma

hamij. Irde Al Kuruj denjem turuj yanj ma iramij.

¹⁰ Be, Al Kuruyyen miyoy 7 goyen siptesonjomij belej kuwemij dapja duwi kafuram gote keperd keperd gasuj hende wogoryij. Gwaha irkeb dapja duwi kafuram gore alya bereyamij doyanj yirde hiyen nana kuruj gobe kidoma belej aw uryij. Irkeb mel gobe kanduknenj wor po nurdeb melak yisamij. ¹¹ Irdeb ulij misij katej hanj goya usumijya goke tej Al Kuruj sanijmij kuruj wor po goyen karan uramij. Irde mata bulujmij yubul tej yej ge bij mulganj hetek ma yirij.

¹² Be, Al Kuruyyen miyoy 7 goyen 6mij belej fe kuruj Yufretis inen hanjen go hende kuwemij wogoryij. Gwaha irkeb Yufretis fe kuruj gobe pet yirij. Gobe nana wanj wanj belej mat doyanj mar karkuwanj wanj wanj nij belej kerd yune yenje gogo fe goyen pet yirij. ¹³ Be, gor matbe det tonej buluj karwo kura huri yara goyen yinmirij. Det tonej kurabe deregon mohoj bana mat katyij, irde kurabe dapja duwi kafuram gote mohoj bana mat katyij, irde funanbe Al Kuruyyen mere basanj al falkuk gote mohoj bana mat katyij. ¹⁴ Det tonej gobe unjura, mata tinen turuj yanj wor po goyen forok yirde hanjen gote tonej. Tonej goreb Al Kuruj watek nalu kuruj goyenter asogo irde fulenja irnij yenje megen nij doyanj mar karkuwanj goyen yawanj gabu yird yird nij kwamij.

¹⁵ Be, goya goyenbe al melak kura forok yeke nurmirij. Meremijbe gahade: "Ga nurnanj! Nebe al kura kawe al goyare wayenj tiya yej ma nurde hikeya wayyenj go gwahade goyen tiyen. Nijgeb al kura kawe al goyare wayyenj yej ma nurdeya ma ferde ulinjormij kerde pet titijde hiyen go gwaha goyen, ne wanj wanj nij doyanj henj kenkela hinayij marbe Al Kuruj belej guram yirde tarej yirij. Gogab kawe al belej wanj bemel irke kupsoj al dilijde kurj memya ma hiyyen go gwahade goyen po, ne nij kenkela doyanj henj hinayij mar wor memya ma henayij," yirij.

¹⁶ Be, go kamereb det tonej buluj belej megen nij doyanj mar karkuwanj gasuj kura Hiburu mere mat Amagedon inen hanjyende gor gabu yiramij.

¹⁷ Be, Al Kurunyen miyon 7 goyen funanmin beley naja kota kuwemin wogoryiy. Irkeb Al Kurunyen ya balem bana Doyan Al Kurunyen keperd keperd gasunđe gor mat al melak kurun kura forok yeybe, “Gog po hubu hihil” yiriy. ¹⁸ Irkeb dagamel tej daga kater hururuy tej ninija kurun wor po forok yiriy. Al megen forok yaminđe mat waj waj gayenter ninija gwahade kura ma forok yey hitiy. Ninija gobe buluy wor po, ninija tej hitiy kurun gote folek wor po. ¹⁹ Be, ninija go forok yekeb taun kurun Babilon gobe gilgala irde karwo hamiy. Irde taun karkuwan hoyan megen han kurun goyen wor gwamu yurtiy hinhan. Al Kurunbe Babilon* taun kurunđe niy mar gote mata buluy goke biy sir ma yiriy geb, mata buluymin goke bearar tej gwamu yuryiy. Gobe beararmiy wain yuntinay yiriy. ²⁰ Irkeb motmot tumnan hubu hamiy, irde dugu wor hubu hamiy. ²¹ Irde nanjinye mat kigariy bilmiy hora yara hitiy gore al hitte kurun po katiy. Kigariy bilmiy unjuren horam hitiy gote kandukminbe 50 kilogram kanduk wor po. Be, kigariy hora yara hitiy katiyin goke al beley Al Kurun karan uramiy. Mata forok yiriy gobe kanduk kurun wor po geb, gogo karan uramiy.

17

Belen niy bereya Dapna duwi kafuramya

¹ Be, Al Kurunyen miyon 7 kuwe 7 yanar-tiy mar goyen unjuren kura beley ne hitte wajbe gaha ninyiy: “Wake kure. Kun belen niy bere kura fe karkuwan budam hende keperde hi goyen daha mat Al Kurun beley gwamu uryey goyen gikala gire. Bere gobe taun kurun kura fe karkuwan kahalte irtiy go goyen. ² Megen niy doyan mar karkuwan beley bere goya duwan tej tej mata tej han. Irde megen han marbe wain nene kukuwa hej han yara bere gote mata buluy goyen uliy bana hilyan kun pasi hekeb yende mata po gama irde buluy wor po hitiy han,” ninyiy.

³ Be, Holi Spirit beley ketal nurkeb miyon gore sawsawa po kurun naja bana gon nukuriy. Gorbe bere kura dapna duwi

* 16:19: Babilonbe Rom niy yitiy.

* 17:4: Bukkenya digulakya suluk yirke umna hoyan kura forok yey hiyen. Umna goreb doyan marte amil umna yirde han yen.

kafuram kura goyen hende kipirtinđe hike kinmiriy. Dapna gote uliybe bukkenhel. Irde uliydebe Al Kurun sukal ird ird mere po makin hitiy. Dapna duwi gobe tonan 7ya hirkam 10 minyan hinhin. ⁴ Bere gote amil umna kurabe bukkenhel, irde kurabe bukken wor po moy digulakya suluk irtiy* yara goyen hor irtiy hinhin. Irde golya hora kusamu damum hende wor poya gore po umna titiy. Irde pal hora selwer yara damum hende wor po goyen manan yade uliy umna irtiy hinhin. Bere gobe gisu gol beley irtiy goyen han yase beley tanartiy hinhin. Gisu bana gonbe mata memyakya lelep mata mormokya goyen makin hitiy hinhin. ⁵ Bere gote kimindebe dejem kura miy banare hitiy goyen katiy hinhin. Dejembe gahade:

BABILON KURUN, BELEN NIY BERE KURUN
GATE MILIY, IRDE MEGEN NIY MARTE
MATA BULUY GOTE MIY BIRIY

⁶ Bere gore Al Kurunyen alya bereya budam gasa yirke kamamiy. Irkeb bere gore dari goyen wain nene kukuwa hitiy yara tiyyiy goyen kinmiriy. Mel gobe Yesu gama irkeb gogo gasa yirke kamamiy.

Be, nebe bere go kenejbe kukuwamnen wor po nurmiriy. ⁷ Irkeb Al Kurunyen miyon nukuriy goreb, “Danij kukuwamnen nurde ha? Bere gote miy banare hinhin goyen momon girey. Irde dapna duwi kafuram tonan 7, irde hirkam 10 minyan, bere gore go hende keperde hi dapna duwi gote miy wor momon girey. ⁸ Be, dapna duwi kafuram wor po kenha gobe bikken hinhin. Gega gayenterbe go ma hi. Goyenbe kame mete dukun wor po kimyan minyon bana mat waj forok yiyyey. Forok yekeb mayke huginay kamyey. Goyenbe dapna go megen forok yekeb megen niy mar beley kenejbe diliy fot yenaayiy. Dapna gobe kamyiy gega, sopte forok yekeb gogo kenejbe diliy fot yey aman henayiy. Aman henayiy mar gote dejembe Al Kurun beley megenya nanjinya forok yiriyinđe mat waj waj gayenter Al Kurunya hitek marte dejem katiy asanđe gor ma han.

⁹ “Nin geb mata forok yitiy goyen bebak tiye yeybe kenkela po dufay hawayiy.

Dapɗa duwi kafuram gote tonar 7be higiliɗ 7 niɗ yitiɗ. Higiliɗ 7 go hendebe belen niɗ bere goyen keperde hiyen. ¹⁰ Higiliɗ 7 gobe doyar mar karkuwar 7 niɗ manar yitiɗ. Doyar mar karkuwar 7 bana goyen siptesorɗbe bikker forok yeɗbe hubu hamiɗ. Irde doyar al kurur uɗkurenɗbe gayenter hi. Irde doyar al kurur funarɗbe hako war hi. Yeɗ wayyenɗbe nalu dolfonde po alya bereyamiɗ doyar yirdeb hubu hiyyeɗ. ¹¹ Dapɗa duwi kafuram bikker kamtiɗ geb, gayenterbe goyen ma hi gega, kame wayyen goreb doyar mar karkuwar 7 go kamereb al gergeɗ kura forok yeɗbe doyar mar karkuwar 7 goyen basar heɗ doyar al kurur hiyyeɗ. Gega al go wor doyar mar karkuwar 7 goya tunande. Irde kame bulur wor po heɗ hubu hiyyeɗ.

¹² “Be, dapɗa duwi kafuram gote hirkam 10 yenha gobe doyar mar karkuwar hoyar 10 go goyen. Mel gobe alya bereyamiɗ doyar yird yird tareɗ goyen ma yawartiɗ har. Gega doyar mar karkuwarɗen sarɗiɗ teɗ dapɗa duwi kafuram goya heɗ alya bereya doyar yirde hinayiɗ gega, heɗ ga moɗ sarɗimɗiɗ hubu hiyyeɗ. ¹³ Doyar mar karkuwar 10 gobe dufay uɗkurenɗ po kerdeb alya bereyamiɗ doyar yird yird tareɗmiɗ goyen gabu irde dapɗa duwi kafuram go po unnayiɗ. ¹⁴ Irde mel gore Sipsip dirɗeɗ goyen asogo irdeb fulenɗa irnayiɗ. Goyenpoga Sipsip dirɗeɗ gobe doyar marte Kururɗiɗ, irde doyar mar karkuwar gote Kururɗiɗ geb, mel goyen fole yiryey. Sipsip dirɗeɗ gote alya bereya yeɗ beleɗ hoy yirde basiɗa yirdeb biɗde mat fudinɗe po gama irde har mar wor yeɗya gabu heɗbe doyar mar karkuwarɗa dapɗa duwi kafurama goya arde fole yirnayiɗ,” niyyiɗ.

¹⁵ Be, go kamereb Al Kururɗen miyoy gore sopte gaha niyyiɗ: “Fe karkuwar hende belen niɗ bere gore keperde hike yenha fe gobe al sikken umɗam kurayen kurayen, al miɗ hoyar hoyar, narɗa karkuwar karkuwar, irde al merem kurayen kurayen teɗ har mar go goyen. ¹⁶ Be, dapɗa duwi kafuram goya hirkam 10ya yenha goreb belen niɗ bere goyen biɗ ar irnayiɗ. Irde bere go bulur bulur irde detmiɗ gorar irde uliɗ umɗa manar yuguya tikeb kupsoɗ hiyyeɗ. Irke bere gote gasoɗ talde neneb kak po kuma tinayiɗ. ¹⁷ Go tinayiɗ gobe

gwaha po tinayiɗ yeɗ Al Kurur beleɗ dufay kirtiɗ geb, gogo tinayiɗ. Niɗgeb doyar mar 10 gore tareɗmiɗ tumɗar gabu irde dapɗa duwi kafuram goyen uneybe gama irnayiɗ gogo. Mel go gwaha teɗ kur kunbe Al Kururɗen mere gote igineɗ kawan forok yetek nalu goyen forok yiyyey. ¹⁸ Be, belen niɗ bere go kenha gobe taun kurur wor po go goyen. Megen niɗ doyar mar karkuwar hoyar gobe yende yufukde har,” niyyiɗ.

18

Babilon taun gobe bulur hirɗ

¹ Be, go kamereb Al Kururɗen miyoy hoyar kura Al Kururɗen gasuɗde mat kateɗ hike kinmiriɗ. Yeɗbe deɗem yar wor po, uliɗde matbe sarɗimɗiɗ hulsi yara forok yekeb megeɗ kurur gayen wuk yeɗ tukuriɗ. ² Be, yeɗ beleɗ mere kurur po teɗbe, “Babilon taun kurur wor po gobe gwamuɗ urtiɗ! Bulur wor po hitiɗ! Irkeb taun gobe uɗgurayen gasuɗ hitiɗ. Irde det toneɗ bulur wor bana goɗ har. Irde nu Al Kurur diliɗde tikiɗ miɗyar gore bana goɗ hagam yirde har. ³ Narɗa karkuwar karkuwar tumɗar gobe nene kukuwa wor po hetek wain bere gore yuniɗ. Wain gobe leplep matamiɗ go goyen. Megen niɗ doyar mar karkuwar wor bere goya feramiɗ. Irkeb samuɗ ya miɗyar har marbe bere gore det damum hende hoyar goyen yeɗ hitte damu teɗ hike hora kurur wor po yade hinhan,” niyyiɗ.

⁴ Be, go kamereb narɗiɗde mat al melak hoyar kura forok yeke nurmiriɗ. Meremiɗbe gahade:

“Alya bereyane, bere belen niɗ go tubul teɗ kunar.

Gogab yeɗ mata bulur teɗ hiyen gwahade ma teɗ hinayiɗ.

Irde matamiɗ gote muruɗgem bulur tiyyey goyen deɗya ma tenayiɗ.

⁵ Gobe bere gote mata bulurɗe pipkatoka irke narɗiɗ sisar urtiɗ hinhin geb, gago dineɗ hime.

Al Kururɗe mata bulurɗiɗ goke biɗ sir ma yeɗ hiyen geb, gago dineɗ hime.

⁶ Niɗgeb bere gore daha kura dirtiɗ gobe gwahade po wol heɗ unnar.

Yeɗ beleɗ bulur diriɗ goyen wolmiɗeɗbe yeɗ beleɗ dahade duntiy goyen

tebaŋ go hende kerde kuruj po un-
naŋ.

Yej beleŋ gisumiŋde wain saŋiŋ duniyŋ
goyen wolmiŋeŋbe wain tareŋ wor
po yeŋ beleŋ irde duniyŋ gote folek
goyen gisumiŋ bana goŋ po wok
irde unnaŋ.

⁷Bere go deŋem turuŋ yaŋ heŋ det damum
hende wor po goyen po yade amaŋ
heŋ hinhin geb,
dahade amaŋ heŋ hinhin gwahade po
uliŋ misiŋ kateŋ kanduk kuruj wor
po nurde hiyeŋ.

Biŋdebe yiŋgeŋ turuŋ irdeb,
'Nebe doyaŋ bere kuruj, irde beretap
moŋ.

Ne hittebe kandukŋeŋ nurtek mata
kura ma forok yiyyeŋ,' yeŋ hi.

⁸ Niŋgeb nalu kurare kurab bere gobe
matamiŋ gote muruŋgem buluŋ
wor po tiyyeŋ:

Garbam buluŋ teŋ, biŋde kandukŋeŋ
nurde, biŋge kamde hiyeŋ.

Irde kak beleŋ nen unyeŋ.

Al Kurujbe Doyaŋ Al Kuruj tareŋmiŋ ku-
ruŋ wor po gore bere goyen merem
yaŋ iryeŋ geb,
gogo gwahade forok yiyyeŋ," yiriŋ.

⁹ Be, al melak kura naŋkiŋde mat forok
yiriŋ gore sopte gaha yeke nurmiriŋ:
"Megen niŋ doyaŋ mar karkuwaŋ bere
goya ferde bere gote samuŋ damum hende
hoyaŋ teŋ teŋ mata gama iramiŋ marbe
bere go humga kuyeŋ gote kakim kennayiŋ.
Irde yeŋ ge eseŋ obam teŋ hinayiŋ. ¹⁰ Mel
gobe bere go uliŋ misiŋ kuruj kateŋ hike
keneŋ kafura wor po heŋ gisaw po heŋ
esinayiŋ. Irdeb, 'Kafuram wor po! Kafuram
wor po! Awo, taun kuruj wor po Babilon!
Bemel po uguŋ naluge forok yihi!' yenayiŋ.

¹¹ "Irdeb samuŋ ya miŋyaŋ marbe, 'Det-
niniŋ kuruj damu teŋ hiyeŋ berebe gogo
hubu hihi geb, al gore kura detniniŋ damu
titek moŋ,' yeŋ nurdeb bere goke eseŋ
obam teŋ hinayiŋ. ¹² Al kura gore waŋ mel
gote gol, silwa, hora kusamuŋ wor po, pal
hora selweŋ yara damum hende, irde amil
faykek igiŋ wor po, amil umŋam bukkenya
digulakya suluk yirtiŋ, irde silika amilyabe
amil bukhel yitiŋ goyen damu titek berebe
hubu hihi geb, goke esinayiŋ. He kurayen
kurayen hamiŋ kusamuŋ wor po gore det

yirtiŋ, irde kurabe dapŋa kura elefant gote
bilŋam beleŋ po det kurayen kurayen yir-
tiŋ, irde he damum hende wor po gore po
det yirtiŋ, irde barasya ainyabe hora mil-
mulŋenya gore po det yirtiŋ goyen damu
titek bere gobe gogo hubu hihi yeŋ goke
esinayiŋ. ¹³ Irde miyow, biŋge hapek yirtek
det, irde det kumga tike hamiŋ igiŋ forok
yeŋ haŋyen goyen, irde he fimiŋ hamiŋ
igiŋ wor po kurayen kurayenyabe, wain,
olip fimiŋ, palawaya witya igiŋ muŋ wor
po, bulmakaw, sipsip, hos, irde nima hos
beleŋ yuluŋ teŋ haŋyen goyabe, meteŋ mar
dulŋenya goyen damu titek bere gobe gogo
hubu hihi yeŋ goke esinayiŋ. Go mar gobe
alya bereya kura meteŋ mar yirde bere go
unke damu teŋ hiyeŋ.

¹⁴ "Go mar goreb bere go kamke keneŋbe,
'Det igiŋ yawareŋ yeŋ nurde hayen kuruj
gobe gigeŋ kamkeb hubu hihi. Samuŋgeya
detge igiŋ wor poya goyen tumŋaŋ yubul
taha geb, epte ma sopte yenayiŋ!' innayiŋ.
¹⁵ Samuŋ ya miŋyaŋ mar bere gore detmiŋ
damu tike horam yaŋ heŋ haŋyen mar gobe
bere goyen uliŋ misiŋ kuruj po kateŋ hike
keneŋbe kafura wor po heŋ tubul teŋ gisaw
po hinayiŋ. Irde bere goke eseŋ obam
teŋbe, ¹⁶ 'Kafuram wor po! Kafuram wor po!
Awo, Taun kuruj. Taun gobe bere gogo,
yeŋbe amil igiŋ bukkenya digulakya suluk
yirtiŋ goya bukkenhel yitiŋ goya hor yirde
hiyeŋ. Irde golya hora kusamuŋ wor poya
pal hora selweŋ yara damum hende wor
po goya goyen yade uliŋ umŋa teŋ hiyeŋ.
¹⁷ Goyenbe samuŋmiŋ kuruj gobe bemel po
hubu hihi!' yenayiŋ.

"Niŋgeb hakwa doyaŋ yird yird marte
karkuwaŋmiŋ, irde alya bereya hakwa
hende kuŋ haŋ mar, hakwa hende meteŋ
teŋ haŋ maryabe makaŋ alare heŋ dapŋa
yade hora teŋ haŋ marya tumŋaŋ bere go
tubul teŋ gisaw po hinayiŋ. ¹⁸ Mel gore bere
go humga kuŋ hiyeŋ gote kakim keneŋbe
kuware po, 'Bikkeŋbe taun kuruj wor po
gahade gayen kura ma hinhin!' yenayiŋ.
¹⁹ Irdeb bere goyen kamde hinhin goke biŋ
misiŋ nurdeb yiŋgeŋde tonanŋde mulowo
wogordeb eseŋ obam teŋbe, 'Kafuram wor
po! Kafuram wor po! Awo, Taun kuruj.
Taun bana goŋ al kura hakwa miŋyaŋ mar
gobe taun gote samuŋya detmiŋ hakwamiŋ
hende yawaŋbe hora kuruj yade haŋyen.

Goyenbe bemel po taun gobe detmiri goya tumɗaɗ mugol nihi! yenayin. ²⁰Gega Al Kurunyen gasunɗe haɗ marbe bere go kamde hi goke amaɗ henayin. Deɗ Al Kurunyen alya bereya aposelya porofetyabe bere gore buluɗ buluɗ ditiɗ goyen goke merem yaɗ iriɗ goke amaɗ henayin!” yiriɗ.

²¹ Be, go kamereb Al Kurunyen miyoɗ kura saɗinɗin kurunɗ wor po goreb hora kurunɗ kura goyen teɗbe makaɗ alare timiyyin. Hora gote kurunɗinɗe wit bilminɗ karka teɗ palawa irde haɗyen hora kurunɗ wor po hos beleɗ tuluɗ teɗ haɗyen go gwahade goyen. Be, Al Kurunyen miyoɗ gore hora go temeydeb, “Hora kurunɗ go makaɗ ala bana kurka gwahade goyen po, ge Babilon taun kurunɗ goyen gad gemeyke makaɗ ala bana kurkuɗ sopte ma po forok yawayin. ²²Tikiɗde niɗ det hap iney haɗyen gote tikiɗ, buleluɗyen tikiɗ, bigulyen tikiɗyabe al beleɗ tikiɗ heɗ haɗyen tumɗaɗ goyen go ma sopte nurayin. Irde samuɗ yare meteɗ teɗ haɗ mar manaɗ sopte ma yenayin. Wit bilminɗ karka teɗ palawa ird ird gote hora migiriɗ manaɗ sopte ma po nurayin. ²³Hulsi melak kura ge bana sopte melak ma henayin. Tikiɗ merere niɗ tikiɗ sopte ma po nurayin. Ge Babilon taun bana goɗ samuɗ ya miɗyaɗ marbe hora teɗ teɗ saɗinɗin kurunɗ wor po. Gega ge beleɗ merebal matare mata buluɗ forok irde alya bereya megen hike kwa kurunɗ goyen usi yirariɗ. ²⁴Taun gobe Al Kurunyen alya bereya, irde porofet, irde alya bereya megen hinhan goyen gasa yirke kamaminɗ kurunɗ gote murungem tihibe gago humga kwa,” yiriɗ.

19

¹ Be, go kamereb Al Kurunyen gasunɗe al buda kurunɗ kura beleɗ kuware gaha yeke nurmiriɗ: “Haleluya, Al Kurunɗ turunɗ irniɗ! Al Kurunɗe Dumulgaɗ teɗ teɗ Al, deɗembe turunɗ yaɗ wor po, tareɗminɗ manaɗ kurunɗ wor po. ²Yeɗ beleɗ alyen mata yeneɗ igiɗ ma buluɗ yineɗ yineɗ gobe huwak irde fudinɗe mat teɗ hiyen. Al Kurunɗe belen niɗ bere gore leplep mataminɗe alya bereya megen haɗ kurunɗ gayen buluɗ yiriɗ goke merem yaɗ ira. Irde bere gore Al Kurunɗen meteɗ mar gasa

yirke kamaminɗ gote wolmiɗen ira,” yaminɗ. ³Be, gwaha yeɗbe sopte po, “Haleluya! Bere go humga kuɗ hi gote kakimbe gwahader hurkuɗ hiyen,” yaminɗ.

⁴ Be, gwaha yekeb Al Kurunɗen alya bereyat doyaɗ marte parguwak 24 goya det biɗfut miɗyaɗ sipteɗa gore wulgurut yeɗ Doyaɗ Al Kurunɗen gasunɗe keperde hi al Al Kurunɗ goyen doloɗ iraminɗ. Irdeb kuware po, “Fudinɗe wor po! Al Kurunɗ turunɗ irniɗ kol!” yaminɗ.

⁵ Irkeb go kamereb al melak kura Doyaɗ Al Kurunɗen keperd keperd gasunɗe mat forok yeɗbe gaha yiriɗ: “Deɗ Al Kurunɗen meteɗ mar, Al Kurunɗniniɗ turunɗ irnaɗ. Deɗ al deɗem yaɗya deɗem moɗya Al Kurunɗ kafura irde haɗ marbe turunɗ irnaɗ!” yiriɗ.

⁶ Irde go kamereb al buda kurunɗ beleɗ kuware mere tike nurmiriɗ. Meremiɗbe kurunɗ wor po, fe kurunɗ hamulare solok yeɗ kateɗ migiriɗ teɗ hi yara, irde daga kateɗ hi yara nurmiriɗ. Meremiɗbe gahade: “Haleluya! Al Kurunɗ turunɗ irniɗ ko. Al Kurunɗe Doyaɗ Al Kurunɗ tareɗminɗ kurunɗ wor po. Yeɗ po ga det kurunɗ gayen doyaɗ yirde hi. ⁷Sipsip dirɗen bere teɗ teɗ nalu forok yeke bere* gobe goke gitik titiɗ hi. Niɗgeb goke igiɗ po nurde amaɗ heɗbe deɗem turunɗ yaɗ irtekl! ⁸Amil igiɗ wor po wukkeɗ irde milmulkeɗ goyen hor ird ird niɗ bere goyen untiɗ. (Amil igiɗ gobe Al Kurunɗen alya bereyat mata huwak niɗ yitiɗ.)

⁹ Be, go kamereb Al Kurunɗen miyoɗ beleɗ niɗniɗ. “Mere kura gahade kaya: ‘Sipsip dirɗen goyen bere teɗ teɗ gote dula matare wanayin marbe amaɗ henayin,’ kayayin,” niɗniɗ. Irde sopte, “Mere gabe Al Kurunɗen mere fudinɗe wor po,” niɗniɗ.

¹⁰ Gwaha ninkeb kahaɗ miɗde kateɗ doloɗ ireɗ timiriɗ. Irkeb, “Gwaha ma ni-rayin! Ne wor ge yara po Al Kurunɗen meteɗ al geb. Kadge yago Yesuyen mere gama irde haɗ mar gwahade yara po geb. Yesuyen merebe porofet beleɗ Holi Spirityen saɗinɗe yitiɗ geb, Al Kurunɗ po ga doloɗ irayin!” niɗniɗ.

Hos faykek hende kipirtiɗ al

* 19:7: Bere gobe Yesuyen alya bereya sios niɗ yitiɗ.

¹¹ Be, go kamereb Al Kuruyyen gasunje niŋ yame hol yekeb hos faykek kura hike kinmiriŋ. Hos go hende kipirtiŋ hinhin al gote deŋembe “Biŋde mat fudinde meter teŋ teŋ al, irde Mere Fudinde teŋ teŋ al”. Yeŋ beleŋ alyen mata igiŋ ma buluŋ yiner fuleŋa teŋ hiyen gobe mata huwak mat gwaha teŋ hiyen. ¹² Al gote diliŋbe kak melak yara, tonarŋdebe doyaŋ al kuruyyen tonarhor budam haŋ. Irde deŋe kura uliŋde katiŋ hi gega, deŋe goyen al hoyanbe go ma nurde haŋ, yiŋgeŋ po ga nurde hi. ¹³ Yeŋbe amil ulyaŋ dari bana kirtiŋ goyen hor irtiŋ hi. Al gote deŋembe “Al Kuruyyen Mere.” ¹⁴ Al Kuruyyen gasunje niŋ fuleŋa mar beleŋ al go gama irde hinhan. Mel gobe amil igiŋ wor po faykek irde wukkeŋ goyen hor yirde hos faykek hende keperde kame gama irde hinhan. ¹⁵ Meheŋ heŋ hinhin al gote mohonŋ bana matbe fuleŋare niŋ bidila misiŋ yaŋ kura waŋ hinhin. Bidila gobe naŋa karkuwaŋ karkuwaŋ bana haŋ mar gasa yird yird niŋ mohonje hinhin. Yeŋ beleŋ naŋa karkuwaŋ karkuwaŋ goyen doyaŋ al kuruyyen kutum ain beleŋ po irtiŋ goyen tanarde doyaŋ yirde hikeb kafura henayiŋ. Irde mel goke Al Kuruyŋ saŋiŋmiŋ kuruy wor po hi gore bearar teŋ hiyen goyen yikala yire yeŋ wain karka teŋ fimiŋ giyaŋ hitiŋ yara yiryen. ¹⁶ Amil hor irtiŋ go hendeya bulhekdeyabe deŋe kura gahade katiŋ hinhin:

MEGEN NIŋ DOYAŋ MAR KARKUWAŋDE
KURUŋMIŋ, IRDE DOYAŋ MARTE
KURUŋMIŋ

¹⁷ Be, gor mat Al Kuruyyen miyoŋ kura naŋa diliŋ hende huwarde hike kinmiriŋ. Yeŋ beleŋ kuware po nu kurayen kurayen naŋa kota foy teŋ kuŋ hinhan kuruy goyen yinyiŋ. “Wanaŋ. Waŋ Al Kuruyyen dula mata kurunje gar gabu irnaŋ. ¹⁸ Gogab megen niŋ doyaŋ mar karkuwaŋ, fuleŋa marte karkuwaŋmiŋ, al tareŋ miŋyaŋ mar, hosya go hende keperde kuŋ haŋ marya gote hakwam gote gason talde nenayiŋ. Al tumŋaŋ, al dufaymiŋde kuŋ haŋ marya meten mar dulŋeŋya, irde al deŋem yaŋya deŋem moŋyat hakwam gote gason ne-nayiŋ,” yinyiŋ.

¹⁹ Be, gor matbe dapŋa duwi kafuram goya megen niŋ doyaŋ mar karkuwaŋyabe fuleŋa marmiŋya beleŋ hos faykek hende

kipirtiŋ hinhin al goya fuleŋa marmiŋya arniŋ yeŋ gabu irde hike yinmiriŋ. ²⁰ Goyenpoga dapŋa duwi kafuram gobe teŋ fere tiyamiŋ. Porofet falkuk dapŋa duwi kafuram goke teŋbe mata tiŋeŋ turuŋ yaŋ forok yirde hinhin al goyen wor yeŋya tumŋaŋ fere titiŋ po hinaryum. Usi porofet gobe mata tiŋeŋ goyen forok yirde alya bereya dapŋa duwi kafuram gote deŋem uliŋde teŋ dapŋa gote toneŋ irtiŋ det goyen doloŋ irde hinhan mar usi yirde hinhin. Niŋgeb dapŋa duwi kafuram goya porofet falkukya gobe diliŋ gergeŋ hikeya salfa hora humga kuŋ buk yeŋ fe ala yara hitiŋ bana goŋ yemeyamiŋ. ²¹ Fuleŋa marmiŋbe fuleŋare niŋ bidila hos faykek hende hi al gote mohonŋ bana mat waŋ hinhin gore po gasa yirke kamamiŋ. Irkeb nu tumŋaŋ waŋ gason talde nene biŋ makiŋ hamiŋ.

20

Dama 1,000

¹ Be, gor matbe Al Kuruyyen miyoŋ kura gasunmiŋde mat kateŋ hike kinmiriŋ. Yeŋbe Mete Dukun wor po kimiya miŋmoŋ bana kurkuŋ kurkuŋ yame goyen hol ird ird ki miŋyaŋ. Irde haniŋdebe sen kuruy wor po kura tanartiŋ manan. ² Yeŋ beleŋ deregon goyen tiriŋ. Deregon gobe kunere bikkeŋ hinhin go goyen. Gote deŋembe Uŋgura, kurabe Satan ineŋ haŋyen. Be, Al Kuruyyen miyoŋ gore Satan goyen dama 1,000 gwahade fere titiŋde hiyeŋ yeŋ teŋ fere tiyyiŋ. ³ Irdeb Satan goyen Mete Dukun wor po bana temeydeb mete gote yame tar kiŋ urdeb al kura beleŋ epte ma hol irnayiŋ yeŋ Al Kuruyyen deŋere soŋ iryiŋ. Gogab dama 1,000 bana goŋ Satan beleŋ epte ma alya bereya megen haŋ kuruy goyen usi yiryen. Dama 1,000 go hubu hekeb Satan go siŋare katyeŋ. Goyenbe ulyaŋde ma hiyeŋ.

⁴ Be, gor matbe alya bereyat mata go yeneŋ igiŋ ma buluŋ yiner yiner tareŋ miŋyaŋ marte keperd keperd gasun yinmiriŋ. Irde Yesu Kristu niŋ tagalde Al Kuruyyen mere saŋiŋ po tanarde hike goke al beleŋ igiŋ ma nurde biŋiŋ walke kamamiŋ marya gote toneŋ yinmiriŋ. Mel gobe dapŋa duwi kafuram goyen ma doloŋ iramiŋ. Irde dapŋa duwi kafuram gote deŋem kimiŋde wet ma haniŋde wet goyen ma katiŋ hinhan. Mel gobe kamtiŋde

mat huwardeb dama 1,000 bana gorɗo doyaɗ mar hej Yesu Kristuya megen gayen doyaɗ irde hinhan. ⁵ Niŋgeb Al Kurunyen mere tanarde hej kamamiɗ mar go muɗ po huwarnayiɗ. Munan al kamtiɗ goyen hoyanbe dama 1,000 goyen hubu heke gab huwarnayiɗ. Mata gobe al kamtiɗ mar meheɗde huwarnayiɗ go goyen. ⁶ Al kamtiɗde mat meheɗde huwarnayiɗ mar gobe Al Kurunɗu belej guram yirde saɗiɗ yirde wukkeɗ wor po yiryen. Mel gobe epte ma kak alare kunayiɗ. Kak alare kuɗ kuɗ gobe sopte kamde kamde mata go gwahade goyen. Gwaha titɗenbe Al Kurunɗa Yesu Kristuya dolon yird yird mata doyaɗ mar henayiɗ. Irde dama 1,000 bana gorɗo yenɗa megen gayen doyaɗ yirde hinayiɗ.

Satanbe bulun hiyyen

⁷ Be, dama 1,000 hubu hekeɗ Satan gobe koya bana mat teɗ siɗa irke katyen. ⁸ Irde megen murun kurhan kuɗ alya bereya budam wor po usi yiryen. Go mar gobe Gokya Magokya yinerɗ hanɗen. Satan belej go mar goyen fulenɗa teɗ teɗ niɗ gabu yiryen. Mel go gabu yirkeɗ makaɗde niɗ sawsawa yara budam wor po, epte ma kapyan hetek henayiɗ. ⁹ Be, go mar gobe bantoto kurunɗu wor po goyen sam irde kuɗbe Al Kurunɗen alya bereya belej keperde hanɗ gasunɗu goyen bulun yirniɗ yen milgu yirniɗ. Al Kurunɗen alya bereya keperde hanɗ gasunɗu gobe taun Al Kurunɗu belej goke amanɗen nurd unen hiyen go goyen. Be, alya bereya Gokya Magokya yinerɗ hanɗen mar gore taun go milgu irniɗ gega, kak belej nanɗinɗe mat kateɗ gwamuɗ yuryen. ¹⁰ Irkeɗ mel go usi yiryen al Ungura gobe sopte teɗ salfa hora kak hitiɗ ala bana temeyke hiyyen. Kak ala bana gorɗobe dapɗa duwi kafuram goya porofet falkukya yimiɗtiɗ haryen. Niŋgeb Satanya dapɗa duwi kafurama porofet falkukya gobe nanɗahalya wawunɗa huginɗen ulin misiɗ kurunɗu po kateɗ hinayiɗ.

Al kamtiɗ goyen Al Kurunɗu belej merere yiryen

¹¹ Be, gor matbe Doyaɗ Al Kurunɗu belej keperde keperde gasunɗin kurunɗu faykek wor po hende kipirtiɗ hike kinmiriɗ. Megenɗa nanɗinɗabe yen hitte mat busahararyum gega, gor kura kutek moɗ geb, hubu po

haryum. ¹² Irde kamamiɗ mar kurunɗu goyen al denɗem yanɗa denɗem miɗmonɗa Doyaɗ Al Kurunɗen keperde keperde gasunɗu diliɗ mar huwarde hike yinmiriɗ. Gorbe asan hol yirtiɗ hinhan. Irke asan hoyan kura hol yiriɗ. Asan gobe Al Kurunɗa huginɗen hitek mar gote denɗem katiɗ asan. Al kamtiɗbe megen henɗa mata teɗ hinhan kurunɗu goyen asan buda goyen bana gorɗo katiɗ geb, gor mat mata dahade teɗ hinhan gote murunɗem tamiɗ. ¹³ Makan alare kamamiɗ marya mete titiɗ marya goyen tumɗan merere huward huward niɗ Al Kurunɗu hitte wayamiɗ. Wanɗe megen henɗa mata teɗ hinhan gote murunɗem yawaramiɗ. ¹⁴ Irkeɗ Al Kurunɗu belej kamde kamde mataya al kamtiɗ yerde hanɗen gasunɗa goyen kak alare yimiyyiɗ. Kak ala gobe al kamtiɗde mat huwarnayiɗ mar kura sopte huginɗen kamde kamde gasunɗe kunayiɗ go goyenbe gogo. ¹⁵ Niŋgeb al kurate denɗem Al Kurunɗa huginɗen hitek marte denɗem asanɗe katiɗ bana gorɗo ma hikeɗ yade kak ala goyenter yimiyyiɗ.

21

Nanɗinɗu gergenɗa megen gergenɗa

¹ Be, gor mat nanɗinɗa megenɗa bikkek gobe hubu hekeɗ nanɗinɗa megenɗa gergenɗu goyen yinmiriɗ. Megenɗu gobe makan miɗmonɗu. ² Be, Taun Wukkerɗu Yerusalem gergenɗu wor po gobe Al Kurunɗen gasunɗe mat kateɗ hike kinmiriɗ. Taun gobe bere fonɗen kura unɗ belej wanɗu tupi teɗ kuɗ kuɗ ge ulin umɗa kusamuɗ wor po teɗ hanɗen go gwahade goyen po Doyaɗ Al Kurunɗu wanɗu wanɗu niɗ gitik titiɗ hinhin. ³ Be, go kamereɗ Doyaɗ Al Kurunɗen keperde keperde gasunɗe gor mat al melak kura forok yeke nurmiriɗ. Meremiɗbe gahade: “Goyenter Al Kurunɗu heɗ heɗ gasunɗe alya bereya hanɗe gor hi! Yegbe mel goya hiyyen. Irkeɗ mel gobe Al Kurunɗen alya bereya henayiɗ. Irkeɗ Al Kurunɗu yinɗenbe mel goya henɗe yende Al Kurunɗu hiyyen. ⁴ Yen belej alya bereyat diliɗ fimiɗ halde yunyen. Mata bikkeya det bikkeyabe hubu henayiɗ geb, kamde kamde mata hubu hiyyen, irde al kamke esen obam teɗ teɗ mata wor hubu hiyyen. Go ma esinayiɗ, irde ulin misiɗ ma katnayiɗ,” yiriɗ.

⁵ Be, Doyar Al Kurunyen keperd keperd gasunde kipirtin hinhin al goreb, “Det kurun gayen tumjan gergen wor po yirde himel!” yirin. Irdeb, “Mere gabe fudinde yen nurtek mere geb, asande kaya,” ninyin.

⁶ Irdeb gaha ninyin: “Meternebe pasi irhem. Nebe Alfaya Omegaya, det kurun gayen miŋ urmirin al, irde pasi ird ird al. Nebe mehenđe wor po hinhem, irde kame wor hej. Al kura fe niŋ yirkeb Al Kurunya hugiŋe hej hej goyen fe diliŋde mat fe marde waŋ hi yara goyen yuner. Fe goyen yunerhe damu tinar ma yineŋ, duliŋ yuner. ⁷ Al kura al buluŋ fole iryenbe det gergen hitin kurun goyen tumjan yawaryeŋ. Irke nebe yende Al Kurun hemekeb yenbe diriŋne hiyyeŋ. ⁸ Gega kanduk forok yen yen ge kafura hej haŋ mar, Al Kurun niŋ dufaymin tareŋ ma irde haŋ mar, dufay buluŋ hej haŋ mar, al gasa yirke kamde kamde mar, lep-lep mata teŋ haŋ mar, merebal kurayen kurayen yirde haŋ mar, det toneŋ yirde dolon yirde haŋ maryabe, usi maria gote hej hej gasurbe salfa hora hunga kuŋ fe ala yara hitin bana goŋ po hinayin. Gor kunayin gobe kamtiŋde mat huwarnayin gega, sopte hugiŋe kamde kamde gasunde kunayin go goyenbe gogo,” yirin.

Yerusalem gergen

⁹ Be, Al Kurunyen miyon 7 mata kafuram 7 kuwe bana hitin 7 goyen kura tanarde hinhin miyon goreb, “Wake kure. Kuŋ Sipsip dirŋeŋ gote berem gikala gireŋ,” ninyin. ¹⁰ Irdeb Holi Spirit beleŋ ketal nurke nade dugu kurun hende hoyar wor pore gor nukun Taun Wukkek wor po goyen nikala niryin. Taun Wukkek wor po gobe Yerusalem gergen Al Kurunyen gasunde mat kateŋ hinhin. ¹¹ Taun kurun gobe Al Kurunyen sanin turun yan wor po gore hulsi melak yara agat uryin. Agat uryin gobe hora kusamuŋ wor po beleŋ teŋ hanŋen yara tiyyin. Yaspaya kristal wukkenya yara agat wor po uryin. ¹² Taun gobe koya kurun miliŋ hende hoyar wor po beleŋ milgu irtin. Koya gobe yamemin 12 miyan.

Yamere gorbe Al Kurunyen miyon 12 hinhan. Yame 12 go hendebe Israel marte al miŋ 12 gote deŋem katiŋ hinhan. ¹³ Yame 12 goyen karwobe naŋa waŋ waŋ beleŋ hinhan. Irde karwo kurabe naŋa kurkur beleŋ hinhan. Irde yame karwo kurabe gegelhek kurhan hinhan, munar karwo kurabe kurhan hinhan. ¹⁴ Koya kurun gobe hora karkuwan 12 go hende yirtin. Hora karkuwan 12 go hendebe Sipsip dirŋeŋ gote mere basar mar aposel 12 gote deŋem katiŋ hinhan.

¹⁵ Be, Al Kurunyen miyon neya mere tiyaryum gore taunya koya, irde yameminya gote kurunmin tunar tiye yenbe tunar teŋ teŋde niŋ kutum gol beleŋ irtin goyen haninđe tanarde hinhin. ¹⁶ Taun kurun gobe murun sipte miyan. Sobamminya pelyeminyabe tunande wor po. Al Kurunyen miyon beleŋ kutum go teŋ taun kurun goyen tunar teŋ keneŋbe ulyarminbe 2,200 kilomita, irde pelyeminya huwa hurkutinya wor gwahade po. ¹⁷ Yen beleŋ taun gote koya tolokmin tunar tiyyinbe 65 mita. Miyon gore tunar tiyyin gobe megen niŋ det gote kurunmin tunar teŋ teŋde niŋ kutum teŋbe tunar tiyyin.*

¹⁸ Yerusalem taun gergen gote koyabe hora kusamuŋ kura yaspa inen hanŋen gore po irtin. Irde taun gobe gol beleŋ po irtin. Gol gobe galas yara tikiŋ miŋmoŋ, wukken wor po. ¹⁹ Irde koya gote miŋbe hora kusamuŋ wor po kurayen kurayen gore yade umŋa yirtin. Koya gote miŋ 12 bana goŋ mehenđebe yaspa hora beleŋ irtin. Kamere niŋ miŋ gobe sapaia hora beleŋ irtin. Karwominbe aget hora, sipteminbe emeral hora, ²⁰ siptesoŋoninbe sadonikis, 6miŋbe hora bukken konilian, 7miŋbe hora wulsakken krisolait, 8miŋbe hora digulak yara beril, 9miŋbe hora wulsakken yara topas, 10miŋbe krisopires hora, 11miŋbe haiaŋin hora, funar 12miŋbe ametis hora beleŋ po umŋa yirtin hinhan. ²¹ Koya gote yame 12 gobe pal hora karkuwan wor po selwen yara gore po yirtin. Yame goyen unken unkenbe pal hora unken unken beleŋ po yirtin. Taun kurun go

* 21:17: Al Kurunyen miyon beleŋ megen niŋ det gote kurunmin tunar teŋ teŋde niŋ kutum teŋ Al Kurunyen gasunde niŋ Yerusalem gote kurunmin tunar tiyyin gobe Yon beleŋ keneŋ bebak teŋ teŋ ge gwaha tiyyin. Niŋgebe “kilomita, mita” gobe neŋ al beleŋ bebak teŋ teŋ ge po, Yerusalem kurunmin fudinbe epte ma nurtek.

bana goɗ niɗ beleyɓe gol beley po yirtin. Gol gobe tikiɗ miɗmoɗ galas yara wukken wor po.

²² Be, taun bana goɗɓe Al Kurunyen ya balem kura ma kinmirin. Ya balem gobe hoyan moɗ, Kuruninin Al Kurun tareɗmin kurun wor po goya Sipsip dirɗenya yingɗe ya balem go goyen geb, gogo kura ma kinmirin. ²³ Taun bana goɗɓe Al Kurunyen tareɗmin turɗun yan wor po gore hulsi melak heɗ agat urde hiyen gwahade po teɗ hikeb nanɗa gagasiya niɗ ma nurde haɗ. Taun bana goɗ niɗ hulsibe Sipsip dirɗen gogo. ²⁴ Taun gote hulsi goyen temeykeb nanɗa karkuwan karkuwan bana haɗ marbe taun gote hulsire kuɗ hinayin, irde megen niɗ doyan mar karkuwan beley samuɗmin igin wor po goyen taun bana goɗ yade wanayin. ²⁵ Taun bana goɗɓe wawun miɗmoɗ geb, taun gote koya yamebe huginɗen hoɗ hinayin. ²⁶ Alya bereya nanɗa karkuwan karkuwan bana haɗ gore samuɗmin igin wor poya horaminɗa yad taun bana goɗ hurkunayin. ²⁷ Goyenbe det kura Al Kurun dilinɗe wukken moɗɓe taun bana goɗ epte ma yad hurkunayin. Irde al kura mata memyak teɗ haɗ marya usi mata teɗ haɗ maryabe epte ma taun bana goɗ hurkunayin. Gwahade yarabe Al Kurunya huginɗen hinayin marte deɗem katin asanɗe deɗem haɗ mar go po hinayin. Asaɗ gobe Sipsip dirɗen gote asaɗ.

22

Al Kurunya huginɗen heɗ heɗ saɗin miɗyan fe kurun

¹ Be, gor matbe Al Kurunyen miyon gore Al Kurunya huginɗen heɗ heɗ saɗin miɗyan fe kurun goyen nikala nirke kinmirin. Fe gobe galas yara wukkek wor po, irde Al Kurunya Sipsip dirɗenɗat keperd keperd gasunɗe mat kateɗ hinhin. ² Irdeb taun bana goɗ beley kurunmin kahalyan gama irde kuɗ hinhin. Fe goyen siɗa kurhan kurhanbe he kura igineɗ nene Al Kurunya huginɗen heɗ heɗ he go hinhan. He gote igineɗɓe dama unkuɗen bana wawun 12 gwahade igineɗ heɗ hiyen. Gagasiɗ gagasiɗ turte igineɗ heɗ hiyen. Irde he gote yuwalɗenɓe alya bereya nanɗa karkuwan karkuwan bana haɗ mar gote garbam sope ird ird tareɗ miɗyan. ³ Taun bana goɗɓe

det kura Al Kurun beley karan yurtinɗe goɗ ma hinayin. Irde Al Kurunya Sipsip dirɗenɗat keperd keperd gasunɗe taun bana goɗ hiyen. Irkeb meten marmin beley meten teɗ yunen hinayin. ⁴ Mel gobe Sipsip dirɗen gote kimiɗ kennayin, irde deɗembe mel gote kimiɗde katin hiyen. ⁵ Taun bana goɗɓe wawun miɗmoɗ hiyyen. Irde Al Kurunɗe Doyan Al Kurun geb, tareɗmin turɗun yan gore hulsi yara heɗ agat urde hiyen. Irkeb hulsiya nanɗa niɗ ma nurde hinayin. Mel gobe gwahader taun bana det kurun goyen doyan yirde hinayin. ⁶ Be, Al Kurunyen miyon goreb, “Mere gabe fudinɗe, irde hekkeɗ nurtek hi. Doyan Al Kurunɗe mere basan marmin gote tonenɗe Al Kurun. Yeɗ beley heɗ ga ma mata kura forok yenayin goyen meten marmin yikala yire yeɗɓe miyonmin teɗ kerke katyin,” ninyin.

Yesube wayyen

⁷ Be, Yesu beley gaha yirin: “Ga nurnan! Nebe heɗ ga ma wayen! Al kura Al Kurun beley kame mata dahade forok yiryen goke asanɗe gar katin mere gayen gama irde haɗ marbe Al Kurun beley guram yirde saɗin yiryen!” yirin.

⁸ Be, ne Yon gabe mata kame forok yenayin kurun goyen nikala nirde moɗ nirtin goyen nurmirin, irde kinmirin. Gwaha teɗɓe Al Kurunyen miyon mata go nikala niryin al goyen doloɗ ire yeɗ kahan minɗe wulgurut yimirin. ⁹ Gega miyon goreb, “Gwaha ma nirayin! Ne wor ge yara po Al Kurunyen meten al geb. Nebe geya kadge yago porofetya mere asaɗ gayen bana katin gayen gama irde haɗ marya goyen yara po geb. Ningeb Al Kurun po doloɗ irayin!” ninyin. ¹⁰ Irdeb gaha ninyin: “Al Kurun beley kame mata dahade forok yiryen goke asanɗe gar katin mere gate igineɗɓe heɗ ga moɗ forok yenayin geb, asaɗ gayen taɗ saɗin ma irayin. ¹¹ Irde al kura mata bulun teɗ haɗ marbe yubul tike gwahade po teɗ hinayin. Al kura dufay bulun po gama irde haɗ mar wor yubul tike gwahade po teɗ hinayin. Irde al kura mata huwak teɗ haɗ marbe yubul tike gwahade po teɗ hinayin. Al kura mata wukkek teɗ hanɗen mar wor yubul tike gwahade po teɗ hinayin,” ninyin.

¹² Irdeb gaha yiriñ: “Ga nurnañ, nebe heñ ga ma wayeñ! Waye yeñbe al hañ kurunñ goyen mata daha daha teñ hitiñ gote murunñgem yawañbe yuneñ. ¹³ Nebe Alfaya Omegaya, det kurunñ gayen miñ urmiriñ al, irde pasi ird ird al. Nebe meheñde wor po hinhem, irde kame wor heñ.

¹⁴ “Be, al kura amil halde hanñyen yara matamiñ wukkek yirde hañ marbe Al Kurunñ beleñ guram yirde tareñ yiryey. Go mar gobe nene Al Kurunñya hugiñey hitek he igineñ goyen igiñ netek hañ. Irde taun kurunñ gote koya yame bana igiñ hurkutek hañ. ¹⁵ Gega taun go siñarebe Al Kurunñyen mere tubul titiñ mar hinayiñ. Go mar gobe merebal kurayen kurayen yird yird mata teñ hañ mar, leplep mata teñ hañ mar, al gasa yirke kamde hañ mar, det toneñ doloñ yirde hañ mar, irde usi mereya mataya niñ amañey nurde hañ mar kurunñ gobe taun siñare hinayiñ.

¹⁶ “Ne Yesu gare deñ alya bereyane sios goyen merene momoñ dird dird niñ teñbe miyoñne teñ kermeke kurkuñ. Nebe Dewityen miñde mat watiñ geb, nebe Dewit Urmiñ. Irde nebe Bayfoñ agatñey kurunñ wor po go goyen,” yiriñ.

¹⁷ Be, Holi Spiritya siosya beleñ, “Wanañ!” yaryum. Irkeb al kura mere go nuramiñ

mar wor, “Wanañ!” yamiñ. Fudinde, al kura hugiñ hitek fe niñ kamde hañ marbe wañ fe go nenayiñ. Fe gobe al kura goke nurde hañ marbe damum moñ duliñ nenayiñ.

¹⁸ Be, ne Yonbe Al Kurunñ beleñ kame mata dahade forok yiryey goke asañde katiñ mere gayen nurtiñ mar goyen gahade hayhay yirde hime: al kura mere ga hende hoyañ kura sopte kiryey al gobe Al Kurunñ beleñ asañ gayen bana mata kafuram gwahade forok yenayiñ yitiñ goyen al go hende forok iryey. ¹⁹ Irde al kura asañde gar katiñ mere kura teñ siña iryey al gobe nene Al Kurunñya hugiñey hitek he igineñ goyen netek mar hañ bana goñ mat Al Kurunñ beleñ teñ siña iryey. Irde taun wukkeñ wor po goke asañde gar katiñ taun bana goñ epte ma hiyey.

²⁰ Be, mata forok yenayiñ kurunñ gayen kawan po tagalde hi al gore, “Gwaha, fudinde wor po, nebe heñ ga ma wayeñ,” yey hi.

Gwaha, Doyañ Al Kurunñ Yesu, wayayiñ!

²¹ Doyañ Al Kurunñ Yesu beleñ Al Kurunñyen alya bereya bunineñ yirde igiñ igiñ yirde hiwoñ yey gusunñ irde hime. Fudinde wor po.